P. Ouidij Nasonis METAMORPHOSEON LIBRI XV.

RAPHAELIS REGII VOLATERRANI

LVCVLENTISSIMA EXPLANATIO,

Cum nouis alterius viri eruditissimi, Additionibus.

LACTANTII PLACITI
In singulas fabulas Argumenta.

ERVDITISSIMORVM VIRORVM COELII RHODIGINI, Ioan. Baptistæ Egnatii, Henrici Glareani, Giberti Longolii, & Iacobi Fanensis, in pleraque omnia loca difficiliora, Annotationes.

OMNIA NVNC POSTREMO' A' MVLTIS ERRORIBVS, & mendis purgata, summaq; cura excusa.

Cum Indice rerum memorabilium, ac fabularum omnium, quæ Libris singulis continentur.

VENETIIS,

Apud Nicolaum Moretum, M D LXXXVI.

RAPHAEL REGIVS

PHILIPPO CYVLANO MAIORI AGRIENSIS ECCLESIAE PRAEPOSITO.

Ab Vngariæ rege ad Venetiarum Principem oratori, felicitatem.

APELLES ille Cous, qui omnes ante, ac post se genitos, ut in naturali historia Plinius narrat, pingendi arte superauit; Magnoque Alexandro gratus adeo fuit, vt se ab alio pingi, vel edicto vetuerit, absoluta opera proponere ante pergulam solebat, & siquid vitij à quoquam in eis notaretur, latens auscultare, plus fidei vulgi iudicio adhibens, quàm suo. Is igitur cum à sutore nescio quid in crepidis reprehensum emendasset, atque postero die circa crus eundem pridianae correptionis castigatione tumidè cauillari animaduertisset, è pergula caput proferens; ne supra crepidam sutor ascenderet, non immeritò prohibuit. Hac mihi lepidissima pictorum eminentissimi consuetudine delectato, cùm & alia quedam opuscula, & in Ouidij Metamorphosin breues sanè enarrationes, quas adolescens composueram, paucis ante annis emisissem, nonnihil subauscultare libuit quid de illis sentirent studiosi. At eruditorum quidem iudicio comprobatæ, quorundam sutorum, ac potius veteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, qui vel ea, quae minus percipiunt, vel quae iam mihi quoque fuerunt emendata, carpere nunquam cessant. Neque enim diffiteor me & in quibusdam lapsum fuisse. Homines enim sumus, & nonnulla quoque, cum opus edidi, ignorasse, quorum quidem pleraque, vt posteà ex varia scriptorum, & Graecorum, & Latinorum lectione percepta correxi, sic paucula quaedam nondum inuenire quiui, vt in ipsis quoque enarrationibus sum testatus. Quod quidem ingenue fateri eò minus me pudet, quòd ex Quinctiliani sententia inter grammatici virtutes habetur, fabularum aliquid ignorare; & superfluus in studijs longior esset labor, si non daretur praeteritis inuenire meliora. Posteaquàm autem enarrationes nostrae vulgatae sunt, cõplures cum alios auctores Graecos, tum Pausaniam poeticarum historiarum diligentissimum expositorem perlegi, ex quibus, & multa prius editis enarrationibus adieci, & quaedam, quae minus recta videbantur, facile correxi, praestantissimorum auctorum vestigia secutus, nam & Hippocrates, & Cicero, & Quinctilianus, & diuus Augustinus, & plerique alij praeclare fecisse uidentur, quòd errores quosdam suos, ne posteri in eosdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim sese esse meminerunt, qui multò plura ignorant, quàm vllo vnquàm tempore percipere possint. Quare tantùm abest, vt ab istis alienorum operum obtrectatoribus à scribendo deterrear, vt eò magis, magisque in dies accendar; quòd nos quoque nonnihil studiis contu-

lisse videamur. nam Ouidii Metamorphosis, praeclarum in primis opus, posteaquam enarrationibus nostris fuit illustrata, sic, vbicunque Romana est in vsu lingua, lectitatur, vt in quinquaginta millia exemplarium, & amplius iam dicantur fuisse descripta, cùm anteà vix à quoquam propter fœdas deprauationes, ac obscuriores locos in manus sumeretur. Quò autem maiore in vsu habetur, eò mihi honestior hic castigationes nostras adiiciendi visus est labor. nam ea, quae frugifera sunt, nullo vnquam tempore satis excoli possunt. Hanc verò lucubrationem, atque recognitionem nostram, vt tibi dicarem, tuoque acerrimo iudicio subiicerem, cum aliae diuinae virtutes tuae, tum excellens doctrina, & summus litterarum, ac eloquentiae in primis amor effecit. Ea namque à teneris vsque annis laudatarum artium iecisti fundamenta; ita Bononiae te Philippo Beroaldo eruditissimo, facundissimoque humaniorum studiorum professori excolendum tradidisti, vt in primis doctus, & disertus in patriam repetaris. Id verò cùm sapientissimus Pannoniarum rex Vladislaus facilè animaduertisset, simulque te singulari, & prudentia, & fide, & constantia, & integritate, & continentia, & benignitate, & pietate, & religione praeditum esse perspexisset, primùm à secretis delegit, deinde opulentissima praepositura honorauit, & ad inclytum Venetiarum Principem, grauissimumque Senatum te oratorem saepius iam legauit. Qua quidem in legatione adeò prudenter, adeò modestè, adeò grauiter, adeò benignè, adeò splendidè te geris, vt omnium oculos in te conuertas, omnes denique ad te amandum, colendumque pellicias. Me certè tua singulari humanitate ita cepisti, vt te non felicitate modo, verum immortalitate quoque dignissimum esse existimem. Illa verò si te donare possem, nullum equidem quamuis magnum laborem recusarem. quod autem possum, hanc lucubratiunculam nostram tibi dicaui, quò nomen tuum vnà cum Ouidii Metamorphosi per totum orbem Christianum vbicunque Latinus auditur sermo, celebretur, atque lectitetur. Sed ne sine appendice haec epistola scripta esse videatur, breuissimam eorum subiiciamus Apologiam, quae isti in aliena opera lynceis, vt aiunt, oculis inquirentes, in suis autem caecutientes reprehenderunt, quò & ipsos suorum errorum pudeat, nec alii in eosdem deducantur. Vale eximium humanitatis, & religionis Christianae ornamentum. Venetiis. VIII. Cal. Iun. M. D. XIII.

APO-

APOLOGIA

RAPHAELIS REGII CONTRA QVOSDAM CAVILLATORES.

APOLOGIA PRIMI LIBRI.

QVOD igitur primùm quidam cauillantur, contendentes non Metamorphoseos, sed Metamorphoseon opus inscribi debere, ne refellendum quidem videtur, cum omnia & uetusta, & noua exemplaria, in quibus Metamorphoseos legitur manifestum faciant omnibus rectol, sanoque iudicio præditis, Metamorphosin uoitatis numero ab Ouidio fuisse inscriptam: at multi Metamorphoseon scriptores Græci fuerunt. quasi uerò quisquam id neget, ac non cuique, vel leuiter Græcis litteris imbuto, passim legere sit saltem apud Stephanum, auctores quosdam citari in primo, vel secundo Metamorphoseon. sed Ouidius uanam istam obseruationem neglexit, totumque opus in quo transmutationes describuntur, non aliter Metamorphosin inscripsit, quàm Sallustius historiam, Virgilius culicem, Quintilianus institutionem oratoriam, & Plinius naturalem historiã. id verò Quinctiliani quoque nostri auctoritate facile comprobatur, qui in quarto institutionis oratoriæ volumine, ita scribit: Illa uero frigida, & puerilis est in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utique sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, ut Ouidius lasciuire in Metamorphosi solet, quem tamen excusare necessitas potest, res diuersissimas in speciem vnius corporis colligentem. quid? quòd Ouidius ipse alibi id approbare videtur, cum inquit, Sunt quoq; mutatæ ter quinq; uolumina formæ: ac si diceret Metamorphoseos. nã Metamorphosis ad uerbum formæ mutatio interpretatur.

Tertia post illam successit Aenea proles. tametsi succesit quoq; legi possit, vt sequens diphthungus soloatur, successerat tamen, vt in vetusto scriptum est exemplari, magis mihi probatur: id quod ab istis in alienos libros ingeniosis nondum est animaduersum.

Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras. quidam hũc versum ita inuertunt, vt legant non animos, sed animo hac copula & apposita, cum & vetusta exemplaria animos habeant, non solum noua, & nisi animos legamus, a Pleonasmo defendi non possit hic sensus: qui ut in soluta oratione est fugiendus, sic in versu nisi necessariò, non est admittendus. Quare animos tuemur esse legendum.

Inueniunt & in his quædam modò cœpta per ipsum nascendi spatium. isti quidem admoneot, nata in quibusdam exemplaribus legi: sed vtrum nata, an cœpta legendum sit, mirum agũt silentium, perinde atque si id iudicatu difficillimum foret. nos verò, & ex sensu, & vetusto exemplari cœpta in nata mutauimus. ac ita Ouidium scripsisse contendimus.

Consitaque arboribus Lycæa reliquerat arua. tum ex Pausania, tum ex vetusto exemplari nos quoque Lyncæa, & correximus, & exposuimus.

Talia dicenti stellatus summouet Argos. dicentem quidam inuertunt, & saniorem lectionem esse aiunt, nos verò ita dicenti adhæremus, ut dicentem penitus a candido poetæ sensu abhorrere sentiamus, cum præsertim uetustum exemplar nostræ sententiæ astipuletur, quamuis non dicenti, sed quærenti in eo legatur.

Talia uerba refert, tibi nubere nimpha uolentis Votis cede dei, restabat plura referre. sic quidem ferè in vulgatis legitur exemplaribus, ac ego quoque sic ante, & legi, & exposui, neq censores isti ex suis codicibus vetustis mendum fœdissimum annotarunt, quo duo illi versus ita inquinantur, ut ab ineptijs poeta eminentissimus defendi non possit. nos uerò ex punctis duobus hemistichijs nuper eas ita sustulimus, ut hunc locum pristino candori restituisse videamur, sed non sine uetusti exemplaris astipulatione, in quo ita scriptum est, Talia verba refert, restabat verba referre.

Quos potuit solos tendens ad sydera vultus. id quod isti quoque viderunt, ex uetusto exemplari nostro tollens, legendum esse præcepimus.

SECVNDI LIBRI.

NEe positas uariare comas. Decipiuntur, qui positu, non positas putant esse legendum, cum & in uetustis exemplaribus positas scriptum esse uideamus, nec positu uarientur comæ sed aut insertis floribus, aut reticulo, aut vitta uersicolore.

Vna moras quærit dubitanti uestis adempta est. quidam cunctanti, quod ne Latinum quidem est uerbum. neque enim cunctor, sed contor recte scribitur, in uetustis codicibus suis melius legi autumant. ego uerò dubitanti ab Ouidio scriptum esse contenderim, & ita in uetusto legitur exemplari.

Mens antiqua manet, facta quoq; mansit in ursa. tamen, loco illius verbi, manet, & nos reposuimus, ut est in antiquo codice scriptum.

Est uerò, cur quis Iunonem lædere nolit. qui censent castigatius legi in uetustis codicibus, est aliquid cur quis, falluntur in re apertissima, non animaduertentes, illam indignatæ Iunonis ironiam perire, si aliquid legatur. quare antiqui illi codices, qui ab istis citantur, & deprauati sunt, & indigni, quibus quicquam fidei adhibeatur in meo quidem, Est uerò cur quis, rectissimè legitur, nec aliter, quàm poeta scribat.

Seruandam dederat, sed inconfessa quid esset. tametsi hic uersus monosyllabæ illius particulæ, sed, nulla ratione potest a trochæo defendi, ego tñ ex uetusto exẽplari ita correxi, sed incõfessa quid esset. quidã uerò audaciores ex cerebro inuerterũt. Sed non confessa quid esset. qua compositione nihil asperius fingi potest. Timidas uocat una sorores.

Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus. uariè quidem ab auctoribus Græcis huius puellæ nomen scribitur. nam Pausanias in Atticæ descriptione, nisi mendum inest, Aglauron ut Latini, illam uocat. alij uero Græci, quos quidem ego uiderim Agraulon. itaque correxi, quamuis Hellanicum, qui in eruditionis ostentationem a quibusdam citatur, cum nusquam extet, nondum legerim.

TERTII LIBRI.

FOrtunamque dies habuit satis. quamuis fortunam in nostris legatur exẽplaribus, & rectè quidè legatur, insciolis tñ quibusdam probabilior videtur lectio: fortunæq; dies habuit satis.

Excipiunt laticem Nipheque, Hyaleque, Rhanisque. quidam non inuenientes quid carpant, quæ recta sunt, impudentissimè deprauant. cum enim mihi Niphe & scriptum sit, & expositum, isti non Niphe, sed Nephele aiunt esse legendum cum Niphe in exemplaribus nostris emendatè legatur.

Ille etiam matri cum brachia tendere uellet. hunc uersum nos quoque ex uetusto exemplari ascripsimus.

QVARTI LIBRI.

STagna Palęstini credunt mutasse figurã. Vt in emendato codice legitur, colnisse correximus.

Te quoque nunc damas, quondam fidissime paruo Celme Ioui. Celme in uetusto exemplari castigatè legitur, neque Celmi, ut quidam putant, est legendum.

Largoque satos Curetas ab imbri, cum in omnibus exemplaribus ita legatur, nescio qua ratione quidam moti, nouam sibi exerint lectionem. Tactaq; satos Curetas ab Ida. nam & si Stesimbrotus extaret, qui nimium ambitiosè citatur: non continuo tamen poetę uersus fuerat mutandus, cum per quam ua priscorũ poetarũ de istiusmodi fabulis fuerint opiniones.

QVINTI LIBRI.

ATria complentur, nec coniugalia festa. Connubialia quidam ineptè scribunt. nos coniugalia tuemur.

Legit, nec posuit studiosius altera casses. quamuis rectè legatur: quidam tamen corruptè legi fingit, ac deinde corrigit, nec aliter quàm in nostris exemplaribus est scriptum.

SEXTI LIBRI.

MEmnosynem pastor, Mariusque Deolida serpens. Et ex uetusto exemplari, & ex secundo Eusebij de pręparatione Euangelica lib. asserui Deoida elisa, l, littera esse scribendũ. Quam emendationem à doctis uiris in suis operibus approbari, uel eorum scriptorum, qui nusquam inueniuntur, auctoritate, nuper animaduerti.

Gignis & Aloidas, Aries Bisaspida fallis. Hunc uersum quidam corrumpunt se corrigere putantes. censent enim Aeolidas esse legendum, nec animaduerterunt in uetustioribus libris citra illam, &, copulam, Gignis Aloidas scriptum esse.

Quo quidem modo si legatur, nec syllaba claudicabit, nec historia, quamuis ex alijs nondum examussim percepta, repugnabit.

Pascere crudelis nostro latona dolore,
Pascere ait, satiaque meo tua pectora luctu,
Corque ferum satia dixit. per funera septem

Efferor. in uetusto exemplari sic descripti sunt hi uersus, pręterquam quod satura secundo in loco scriptum est. Corque ferum satura. quod si minus limati esse uidentur, meminerimus opus ab auctore suo non fuisse castigatum, eoque nihil temere mutandum.

Stabant cum uestibus atris,

Ante toros fratrum. quidam hunc quoque locum deprauãt, putantes magis rogos, quàm toros esse legendum, cum toros ita exigat sensus, ut rogos nullo prorsus modo agnoscat. nondum enim rogi fuerant extructi, & unus omnibus satis esse poterat.

SEPTIMI LIBRI.

OPhias effugit natorum uulnera Iambe. Combe legendum esse argumento sunt uetusta exemplaria, quamuis ab eo, qui Metamorphosin in græcam uertit linguam, Iambe legatur.

Isse sub Asopidos quondam amplexus Aeginæ. castigatè legitur hic uersus in antiquo exemplari hoc modo, Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim.

Copula detrahitur canibus, quos illa frequentes

Effugit, & cętum non segnior alite ludit. Alter horum uersuum à quibusdam corripitur, ne pauca notasse uideantur. neque enim effudit, ut fingitur, sed effugit legitur. Prior autem deprauatus nihil corrigitur. nam sequentes, ut est in uetusto exemplari, non frequentes sensus exposcit.

OCTAVI LIBRI.

ACtoridæque pares. nisi in uetusto exemplari hoc modo esset scriptum: facilè eorum sequerer opinionem, qui aiunt parens legendum esse, ut Mænetius, & Irus fratres intelligantur Actoris filij.

Emicat ex oculis, Spirat quoque pectore flamma. emendatè in uetusto codice, non lux micat, ut quidam aiunt, esse scriptum, sed emicat legitur, & flamma, ut tam ex oculis, quam ex ore flammam emisisse aperte uideatur.

Nam de matre manus diri sibi conscia facti.

Exegit pœnas acto per uiscera ferro, cum hi duo uersus non in uetustis modo, sed nouis quoque exemplaribus rectissimè leguntur, nescio qua re moti quidam, priorem fœdissime deprauantes, immutarint hoc pacto. nã mater manibus diri sibi conscia facti. qui uerò subi est uersus nihilominus deprauatur.

Contremuit, gemitumque dedit decidua quercus. quibusdam magis placet, ut Dodonia, quàm decidua legatur, propter uerbi, ut aiunt, insolentiã: quasi uerò ut incædua sylua eleganter dicitur, sic decidua rectè non componatur. neque tamen inficior in uetusto codice, non decidua, sed de uulnere scriptum esse, quæ lectio mihi maximè probanda uidetur. Et pariter frondes pariter pallescere glandes.

Cœpere, & longi pallorem ducere rami. audi nouitatis quidam alterum quoque horum uersuum rectè & in nouis, & in ueteribus libris scriptum inuertere nihil dubitant, legentes, & lõgi sudore madescere rami. quo nihil putidius mihi esse uī.

Editus, & medio sonus est de robore, talis. cũ in uetustis quoque exemplaribus, non solum in nouis, ita describatur hic uersus, ut nullo uitio inquinetur, uereor ne illi de suis cerebris potius, quàm ueteribus libris depromant non correctiones, sed corruptiones. ita namque aiunt esse legendum cum sonus auditur medio de robore talis.

Ne tamen tecirco ferrum Dryopeius illa. Triopeius à Triopa Erisichthonis patre legitur à quibusdam; etsi in uetustis quoque exemplaribus Dryopeius rectè scriptum sit, quo quidem nomine & barbarus significatur Erisichthon, & a religione alienus: denique hoc loco Dryopeius sic uocatur, ut paulo post Thessalus appellatur.

NONI LIBRI.

DAt munus raptæ uelut iritamen amoris. adeo cupidi sunt quidam mutationum, ut quamuis in hoc uersu nihil mutent, præterquam quòd irritamen per duplex r imperitè scribunt, tamen aliquid immutasse putent, dicentes sic melius legi, Dat munus raptæ uelut irritamen amoris, ut amatorium designet.

Excedam tectis? an si nihil amplius obstem? versus hic sensa adeo candida, perspicuaque complectitur, ut nihil immutatione indigere uideatur. quidam tamen ipsum in deterius mutant, legentes, ac si nihil amplius optem.

Fœmineusque dolor vulgata pellice testor: ex uetusto exemplari, & nos pro vulgata reposuimus iugulata & tester.

DECIMI LIBRI.

LAbertis Oebalide. qui affectant, ut multa uidisse uideantur; in fœdissimos interim errores labi, uel hinc constat, quòd quidam, ut ostentent se Lucianum legisse, aiunt & hic Oebadide, & apud Martialem Oebadius esse legendum, quòd ex Luciani sententia Oebades Hyacinthi fuerit pater. quasi verò secutus sit Naso Martialem, cuius auia nondum erat nata. sed tãti est iactare vulgò se in alienis operibus multa notasse.

Atque utinam pro te, utinam, tecumque liceret.
Reddere, quod quoniam fatali lege tenemur. ante mutarn non sum ausus lecto exemplari uetusto, non tenemur, sed uetamur monui esse legendum,

Vique genu uellem ritu succincta Dianæ. Rectè in antiquo codice scriptum est: Nuda genu, itaque correximus.

VNDECIMI LIBRI.

DVmque ubi sunt digiti, dum pes ubi, petit, & ungues. quærit, etiam si uetustus codex non astipuletur, legendum esse constat, ne tribrachus in heroico uersu quintam occupet sedem, si petit legatur.

DVODECIMI LIBRI.

NEscius assumptis Priamus pater Aesacon alis Viuere. ne dubitandum quidem fuerat, utrum Aesacon, an Aesalon scripserit Ouidius, cum & Græci, & Latini Aesacon legant. quidam tamen hoc quoque in dubium reuocant.

Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta uolucris. Labuntur & fœdissimè quidem, qui hunc uersum aliter, atque est in uetustis quoque exemplaribus scriptum, legunt. Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum. quasi uerò illam auem semel tantùm Nestor uiderit, & quod isti aiunt, Cęnea, in auem non ante uisam, mutatum fuisse, ex priore versus parte lucidissimè non colligatur. quòd si ista admitteretur deprauatio, sibi ipsi Ouid. repugnaret. id quod quæ subijciuntur a poeta, ita declarant, Cæneum in aquilam

quidam conuersum, quamuis id me alibi legisse non meminerim. sed cum Ouidij authoritas satis non est, eum ualere sinamus.

TERTIIDECIMI LIBRI.

Expilatque genis oculos, qui putant omnino, expellis esse legendum, ij mihi neque veteris scripturæ, neque naturæ fœmineæ ullam habuisse rationem videntur. nam & in antiquis codicibus expilat scriptum est; quod quidem verbum tam infirmitati fœmineæ conueniat, quam illud expellit repugnat. Acubus enim Hecuba Polymnestori oculos eruisse fertur. quare expilat, ut fuit ab Ouid. scriptum, ita prorsus est legendum.

E quibus imbriferos versa est Pachinos ad austros. illud, est, verbum, librariorum imperitia transpositum, in suum locum reposuimus, vt legatur, e quibus imbriferos est uersa Pachinos ad Austros.

Vt uix circumeant distentum cruribus uber. sunt quibus verior lectio uideatur, sustineant quàm circumeant. sed in hoc quoque falluntur. nam circumeant ita sensui quoque conuenit, ut, & Ouidium ita scripsisse, nec aliter in fidelioribus exemplaribus legi contendamus.

QVARTIDECIMI LIBRI.

Naufragumq; fretom. I uocali scriptu nauifragum legendum esse notius est, quàm ut sit admonendum.

QVINTIDECIMI LIBRI.

Sic exhortari, fortemque euoluere fati. Seriem ex uetusto codice reposuimus. quod uerò quidam iactat se inseruisse hunc uersum, Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ, liquidò falsum est, cum in omnibus, quæ ego uiderim exemplaribus, sit descriptus.

Fulmina prosiliunt, aut exæcata, residunt. qui ex uetere scriptura, quæ aut nulla est, aut certe corrupta, legunt exiccata, non animaduertunt, se ijs, quæ a poeta inferuntur, repugnare. nam quæ subijciuntur flumina nequaquam exiccantur; cum iterum exilire dicantur.

Indicij ne metu, magis offensa ne repulsa,

Arguit immeritumque pater proiecit ab urbe. quamuis in quibusdam exemplaribus scriptum sit, Indicij ne metu magisue offensa repulsa, damnauit, meritumque nihil pater eijcit vrbe, Tamen cum idem sensus colligatur, vtrocunque modo legatur, nihil existimaui esse immutandum, cum utro modo scripserit Ouid. per quam difficile sit diuinatu, & utroque modo forsitan scriptum reliquerit. neque enim opus emendauit.

Finiat Ausoniæ, certant addicere sortes. In uetusto exemplari meo addicere scriptum est, per duplex d, sicq; esse legendum potius, quam quo modo quidam putant, Certant ita dicere sortes; facile contenderim, ut loco suo copiosius exposuimus.

AVCTORVM QVI IN HOC OPERE CITANTVR NOMINA.

Acesiodorus
Acusilius
Agroaecas
Androdis
Androtion
Aristocritus
Astynomus
Augustinus.

Baptista Pius

Calaber
Codrus
Chærilus
Comment. in Euripidem
Comment. in Pindarum
Comment. in Theocritum
Comment. in Apollonium

Demetrius Scepsius
Diodorus Siculus
Dioscorides
Dionysius Mylesius
Duris Samius

Eumelus Poeta
Euphorion
Euripides

Florus

Gaza
Gellius
Geoponici libri

Hegesander
Hellanicus
Heraclides Ponticus
Horatius
Herodotus
Hesiodus
Hipperochus Cumanus ciuis
Homerus
Higinus

Ibicus
Istrus
Iustinus

Lactantius
Liuius

Macrobius
Mela

Nicander
Nicocrates

Palæphatus
Parmenides
Parrhasius
Parthenius
Phanedicus
Philochorus
Pausanias
Planudes
Plinius
Plutarchus
Pollux

Raphael

Sceptius Grammaticus
Simonides
Solinus
Sophocles
Statius
Stephanus
Stesichorus
Strabo

Trasillus Mendesius
Tarrhæus
Trogus

Varro
Virgilius
Vibius Equester
Victruuius
Volaterranus

Zenodotus.

IN TITVLVM LIBRI METAMORPHOSIS ANNOTATIO.

EPIGRAPHE est, siue Titulus operis, continens generalem propositionem totius argumenti. Significat enim μεταμόρφωσιν Græcè, idem, quod Latinis transformatio: ducta voce a Græco verbo μεταμορφοῦσθαι, quod Latinè transformari, aliamque figuram, ac faciem induere significat. Describit enim in his libris Ouidius plerasque transformationes cum rerum, tum personarum: quæ iam inde ab initio mundi vsque ad ipsius tempora, accidisse fabulis traduntur. Quo quidem opere exemplum Parthenij Chij poetæ imitatus dicitur, qui idem argumentum iam antea Græco poemate tractasse fertur. Sic & Virgilius Homerum, Hesiodum, & Theocritum: Horatius Pindarum: Valerius Apollonium, itemque alij alios imitati sunt. Tanta autem huius operis gratia etiam apud Græcos fuit, vt ijdem ex Latino sermone, in suum versibus transtulerint. Neque vllum ferè poema inuenias: quod tanta facilitate fluat: adeò vt, dum ingenio suo poeta indulget, sibique ipse habenas permittit, à multis eam ob rem nimiæ etiam lasciuiæ notetur. nam de eruditione quid attinet dicere? quæ tanta, tamque varia & abstrusa in his libris est, vt multa in ijsdem loca, ne à doctissimis quidem hactenus explicata, aut etiam intellecta satis fuerint, omninoque Delio quodam, vt prouerbio dicitur, natatore indigeant. Sed hæc hactenus. Disputant autem quidam, vtrum singulari numero Metamorphosis Ouidij, dicendum sit, perinde vt Thebais Statij, Aeneis Virgilij, &c. an verò pluraliter libri Metamorphoseon græcorum more, apud quos eodem numero, ac modo quidam citantur, quando non vna, eademque de re in hoc opere, sed de multis, ac varijs mutationibus tractatur. Atque ego quoque in ea sententia sum, vt posteriorem titulum non minus, quam priorem probem. Sed tamen, quia veterum exemplorum scriptura, quam Regius allegat, deinde & Fabij auctoritas repugnat, apud quem libro quarto singulari casu, Ouidij Metamorphosis dicitur, cùm de toto opere intelligatur, priorum editionum inscriptionem retinuimus. Nam quod idem Regius hos versus ex tertio Tristium, allegat,

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de Domini funere rapta sui.

Huic contra opponi poterat, quod apud eundem poetam in primo Tristium legitur:

Carmina mutatas hominum dicentia formas,
Infelix domini quod fuga rupit opus.

Et quòd Plinius libros suos Historiam naturalem: Virgil. item Culicem, singulari numero inscripsit: ei rursum opponitur, quod idem Virgil. alios Georgica, Flaccus suos Argonautica, Ouidius quosdam Halieutica, eodemq; modo alij alia inscripserût. Sed hanc rem aliorum iudicio disceptandam relinquemus.

AD LECTOREM.

Memineris studiose Lector, quæcunque in hisce Metamorphoseos Raphaelis Enarrationibus, signis huiusmodi [ ] sunt inclusa, recens ab eruditiss. quodam viro in communem studiosorum vsum esse adiecta. Vale.

OVIDII VITA.

PVB. Ouidij Nasonis vitam huic operi preponere placuit; quòd ad eruditionem facere, & studiosis gratissimum fore videbatur. Fuit igitur Ouidius Sulmonensis, quod ipse sic testatur in tristibus, lib. 4. eleg. 9.

gelidis

*Sulmo mihi patria est * claris vberrimus vndis,*
Millia qui nouies distat ab vrbe decem,

& in Fastis ubi etiam à Solemo Sulmonem denominatum dicit, lib. 4.

Solymanus

*Huius erat * Solemus Phrygia comes vnus ab Ida.*
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patria Germanice nostra.
Me miserum Scythico quàm procul illa solo est,

Est autem Sulmo in Pelignis: quod ipse sic in 1. Amor. eleg. 1.

Hac quoque composui Pelignis natus aquosis
Ille ego nequitia Naso poeta mea. & in 2. eleg 15.
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Pelignæ gentis gloria dicar ego.

Fuit ex equestri natus familia, ipso dicente in 4. de Trist.

Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis hæres.
Non sum fortunæ munere factus eques.

Fastorum sexto.

Sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
Hoc dedit: hoc dedimus nos tibi nomen eques.

idem ait & in Ponto, epist. 8.

Si genus excutias, equites ab origine prima
Vsque per innumeros inuenièmur auos,

Patrimonium satis amplum habuisse constat, quod ab eodem in Ponto sic ostenditur;

Non meus amissos animus desiderat agros;
Ruraque Peligno conspicienda solo;
Nec quos pomiferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminia Claudia iuncta via.

item domũ nõ longè à Capitolio: ait enim in 1. de Tri. eleg. 3.

Hanc ego suspiciens; & ab hac Capitolia cernens,
Quæ nostro frustra iuncta fuere lari.

Fratrem præterea habuit natu maiorem duodecim mensibus, & quod mirum est, eodem, quo ipse, natum die, vterque enim quartodecimo Kal. Aprilis Mineruę quinquatrijs, natus est, quod sic ipse in 4. de Trist. eleg. 9.

Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus,
Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus affuit idem:
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hac est armiferæ de festis quinque Mineruæ,

Natus est autem Hircio, & Pansa coss. qui bello Antoniano apud mutinam perempti sunt, vt ipse in 4. de Trist. eleg. 9.

Editus hinc ego sum, nec non, vt tempora noris,
Cum cecidit fato consul vterque pari.

Cùm autem Romæ vnà cum fratre sub clarissimis, & grammaticis, & rhetoribus plurimum profecisset, legibus, cogente patre, qui humanitatis studia inutilia esse contendebat, cæpit incumbere, & profecit legibus, & honoribus functus est. sed cùm forum displiceret, quòd esset maius onus eius viribus, relicta curia, & laticlaui seruitute, ad mansuetiores musas redijt; poetasque omnes illius temporis natu maiores assidue coluit, atq; à minoribus æquè cultus ipse est. Quæ omnia in 4. de Trist. eleg 9. elegantissimè sic scribit;

Protinus excolimur teneri, curaque parentis
Imus ad insignes vrbis ab arte viros;
Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo,
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero cælestia sacra placebant,
Inque suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis, totoque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis:
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos;

Et quod tẽtabam scribere,

** Quidquid conabar dicere, versus erat.*
Interea, tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumpta, mihique toga est;
Induiturque humeros cum lato purpura clauo,
Et studium nobis, quod fuit antè, manet.
Iamque decem vitæ frater geminauerat annos,
Cùm perijt, & cœpi parte carere mei.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores,
Deque viris quondam pars tribus vna fui.
Curia restabat: claui mensura coacta est.
Maius erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens erat apta labori;
Sollicitæque fugax ambitionis eram.
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia, iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui, fouique poetas:
Quotque aderant vates. rebar adesse deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæque nocet serpens, quæ iuuat herba Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes,
Iure sodalitij, qui mihi iunctus erat.
Ponticus Heroo, Battus quoque clarus Iambis.
Dulcia conuictus membra fuere mei.
Detinuit nostras numerosus Horatius aures.
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantùm, nec auara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi:
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Vtque ego maiores, sic me coluere minores:
Notaque non tardè facta Thalea mea est.

In secundo de tristibus se, & caussidicum fuisse scribit, & in priuatis caussis arbitrum, his versibus;

Nec male commissa est nobis fortuna reorum
Vsque decem decies inspicienda viris,
Res quoque priuatas statui sine crimine iudex:
*Deque mea fassa est pars quoque * victa fide* *iusta*

Benignus etiam adeò fuit, vt nullus vnquam, opus, quod ipse cõposuerat, carpserit, quod sic ipse testatur in quarto de Trist. eleg. 9.

Nec, qui detrectat præsentia, liuor iniquo
Vllum de nostris dente momordit opus.

Fuit & moribus ornatissimus, nam & vinum multa aqua dilutum bibebat, & à detestando puerorum concubitu abhorrebat, eratque purus omnis sceleris, sic enim ipse 1. de Ponto epist. 11.

Paruus in exiles succus mihi peruenit artus,
Membraque sunt cera pallidiora noua.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo:
*Scis mihi, * quam pura penè bibantur aqua.* *quòd sola*
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis,
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas:
Non solet in mæstos illa venire toros.

item in secundo de Arte amandi ait;

Odi concubitus, qui non vtrunque resoluunt:
Hoc est, cur pueri tangar amore minus.

in secundo autem de Ponto epist. 7. sic scribit.

Vita prior vitio caret, & sine labe peracta est,
Auxilij misero nil tulit illa mihi.

Habuit uxores tres: quarùm duas repudiauit, cum tertia uerò coniunctissimè, & amantissime uixit: item filiam, & alios liberos, sed ex filia & auus factus est. quare in quarto de Trist. ait eleg. 9.

Penè mihi puero nec digna, nec vtilis vxor
Est data, quæ tempus per breue nupta fuit.
Illi successit, quamuis sine crimine, coniux,
Non tamen in nostro firma futura toro.
Vltima, quæ mecum seros permansit in annos.
Sustinuit coniux exulis esse viri.
Filia me mea bis prima fœcunda iuuenta,
Sed non ex vno coniuge, fecit auum.

in primo autem libro de Trist. eleg. 3. sic;

Sæpe eadem mandata dedi; meque ipse fefelli,
Respiciens oculis pignora cara meis.

& in tertio eleg. 11. sic;

Vtque sit exiguum pœna, quòd coniuge cara,
Quod careo patria, pignoribusque meis,

Cum autem Augustum Cæsarem imprudenter, & inscius, ut ipse ait, offendisset, ad Euxinos ab eo relegatus est, annos natus 50. quare ait in 4. de Trist. eleg. 9.

Postque meos ortus Pisæa vinctus oliua
Abstulerat decies præmia victor equus:

Cùm

Cùm maris Euxini positos ad læua Tomitas
Quærere me, læsi principis ira iubet.

Describit autem discessum suum ex vrbe, & vxoris, & cæterorum suorum lacrymas, duramque, & periculosam nauigationem suam primo de Trist. longa epistola, quæ incipit.

Cùm subit illius tristissima noctis imago, &c.

præterea primo de Ponto in epist. ad Rufinum, eo in loco se exulare, ubi semper maxima forent frigora, summaque inopia bonorum omnium, his queritur uersibus;

Orbis in extremi iaceo desertus arenis,
Fert vbi perpetuas obruta terra niues.
Non ager hic pomum, non dulces educat uuas:
Non salices ripa, robora monte virent.
Neve fretum laudes terra magis, æquora semper
Ventorum rabie solibus orba tument.
Quocunque aspicias, campi cultore carentes,
Vastaque, quæ nemo vendicet, arua iacent.
Hostis adest dextra, læuaque à parte timendus,
Vicinoque metu terret vtrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sagittas;
Altera Sarmatica spicula missa manu.

Sui autem exilij duas fuisse ait caussas: quarum alteram vbique fatetur, alteram semper supprimit. ait enim 2. de Trist.

Perdiderint cum me duo crimina, carmen, & error;
Alterius facti culpa silenda mihi est.

Persæpe igitur, & libros de Arte amandi composuisse dolet, quòd propterea Augusto odio esse cœperit, & aliquid vidisse per errorem, vt ob id in Scythiam relegatus fuerit offenso Cæsare. ait enim in 2. de Ponto epist. 9.

Neve roges, quæ sit stultam quam scripsimus artem,
Innocuas nobis hæc vetat esse manus,
Et quid præterea peccarim, quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub arte mea.

Et paulo inferius epist. 10.

Naso parum prudens artem dum scribit amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.

& in tertio ad Amorem eleg. 3.

Nec satis hoc fuerat, stultus quoque carmina feci,
Artibus vt posses non rudis esse meis.
Pro quibus exilium misero mihi reddita merces
Id quoque in extremis, & sine pace locis

in eodem sic Amorem sibi respondentem inducit in somnis:

Vtque hæc, sic vtinam defendere cætera posses:
Scis aliud, quod te læserit, esse, magis.

& in quarto ad Carum epist. 13.

Illa quidem dixit: sed me iam, Care, niualis
vides, *Sexta relegatum bruma sub axe * tenet.*
Carmina nil prosunt: nocuerunt carmina quondam,
Primaque tam miseræ caussa fuere fugæ.

secundo item de Trist. ait;

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam;
Præda fuit canibus non minus ille suis.

& in eodem in fine.

Carminaque edideram, cùm te delicta notantem
Præterij toties irrequietus eques.
Ergo, quæ iuueni mihi non nocitura putaui,
Scripta parum prudens, nunc nocuere seni.
Sera redundauit veteris vindicta libelli,
Distat & à meriti tempore pœna sui.

& in tertio eleg. 5.

Inscia quòd crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumque oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possum defendere culpam:
Sed partem nostri criminis, error habet.

vbique igitur exilij caussam tum libros de Arte, tum errorem fuisse commemorat, quis verò ille error fuerit, nunquam aperuit, ne magis Augustus sibi irasceretur. verũ quia (vt ipse ait)

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata,

quidnam id fuerit, plurimi scire conati sunt, & conatur semper aliquis. quapropter suspicati sunt quidam, turpe aliquod Augusti secretum casu vidisse Ouid. quod non placet, quia toties objiciendo scelus, immitiorem reddidisset Cæsarem; quem lenire, & placare studebat. alij verò quòd Augusti filiam falso Corinnę nomine amauerit, quæ, ut Plinius, & Tranquillus scribunt, flagrauit adulteriorum infamia, & damnata est. qua de re sic Sidonius poeta;

Et te carmina per libidinosa
Notum Naso tener, Tomosque missum
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Falso nomine subditum Corinnæ:

quod non videtur: quia si ita esset, grauiter, & scienter in Augusti maiestatem deliquisset Ouid. non, vt ubique ipse scribit, per errorem, & inscienter. præterea, quam ficto nomine Corinnam appellauit, potitum se testatur in Amoribus libro primo eleg. 5 dicens;

Singula quid referam? nil non laudabile vidi:
Et nudam pressi corpus ad vsque meum.
Cætera quis nescit? lassi requieuimus ambo.
Proueniant medij sic mihi sæpe dies.

quare si ea, uel filia, uel neptis, uel ancilla Cæsaris, uel quæcunque alia fuerit, sic illi cara, vt propterea Ouid. relegauerit; nõ error, sed scelus fuisset; non inscius vidisset crimen, sed sciens fecisset. adde, quòd in eum errorem incidit iam senex: Corinnam verò iuuenis amarit. sic enim de seipso quarto de Trist. eleg 9.

Carmina cum populo primùm iuuenilia legi,
Barba resecta mihi bisve, semelve fuit,
Mouerat ingenium totam cantata per vrbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.

nec puto hic eam, quasi gaudens, nominasset, si eius miseriæ, & exilij caussa fuisset. Credendum certè est aliquid ab Ouid. per errorem uisum, cognitumque, vt propterea ab offenso Augusto, sub Artis amatoriæ culpa Tomos relegatus sit. sed quidnã illud fuerit, cùm sciri ipse noluerit, nequidquam quærimus, præsertim cùm, ne quæratur sic ipse iubeat;

Et quid præterea peccarim, quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub arte mea.

Exulans autem in locis asperrimis, & perinhumanis, sæpe ut saltem in mitiorem locum relegaretur, petijt. quanquam vel ueniam impetraturum se ab Imperatore sperabat, quapropter eo mortuo, in 4. de Ponto epist. 6. sic dolet;

Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ;
Spem nostram, terras deseruitque; simul.
Quale tamen potui, de cœlite, Brute, recenti,
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas vtinam mihi. sitque malorum
Iam modus, & sacræ mitior ira domus.

& in eodem epist. 9. numen Augusti rogat, ut sibi ignoscatur, præsertim cùm de illo nouo Deo facto libellum scripserit. ait enim;

Tu certè scis hæc superis adscite, videsque,
Cæsar, ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis inter conuexa locatus
Sidera, sollicito quas damus ore, preces.
Perueniant illuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te scripsi cœlite facta nouo.
Auguror his flecti precibus tua numina; nec tu
Immerito nomen mite parentis habes.

Scripsit ante exilium Heroidum epist. plurimas; de Amoribus ad Corinnam lib. 5. quos postea diligentius recognitos in tres redegit. quod sic ipse in 1. eorundem;

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illis prætulit auctor opus.

de Arte amandi, libros tres; de Remedio amoris, libros duos; Transmutationum, libros quindecim: quos, quia non emendauerat, tum iratus, vt ipse ait, studio, carminibusque suis, cum Tomos relegaretur, sua mano combussit, cum alijs quibusdam placituris. sed quia exscripti fuerant antè plurimis exemplis, omnino aboleri non potuerunt: propterea sic ipse primo de Trist. eleg. 6. ait;

Grata tua est pietas, sed carmina maior imago
Sunt mea quæ mando qualiacunque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hoc ego discedens, sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror:
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis:
Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus,
Vel quòd adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed extant,
(Pluribus exemplis scripta fuisse reor)
Nunc precor, vt viuant, & non ignaua legentem
Otia delectent: admoneantque, mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.

Ablatum

Ablatum mediis opus est incudibus illud:
Defuit & scriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
Non fastiditus si tibi, lector ero.
Hos quoque sex versus in prima fronte libelli,
Si praeponendos esse putabis, habe:
ORBA parente suo quicunque volumina cernis.
His saltem vestra detur in urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt haec edita ab ipso,
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitij rude carmen habebit,
erat *Emendaturus, si licuisset, * eram.*

item in 3. eleg. 14.

Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora,
mei *In populi quicquam si tamen ore * meum est.*

Scripsit & Medeam tragœdiam, de qua maximè & à Quinctiliano, & à Cornelio Tacito laudatus est. ait enim Fabius; Ouidij Medea ostendit, quantum uir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quam indulgere maluisset. Summo etiam eum fuisse iudicio ostendit Seneca in 2. Declamationum sic inquiens; Rogatus aliquando ab amicis suis, ut tolleret tres uersus, petiuit inuicem, vt tres exciperet, in quos illis nihil liceret Conscripserant illi, quos tolli uellent secretò, hic quos tutos esse uellet. In vtrisque codicillis ijdem uersus erant. ex quibus primum fuisse narrabat Albinouanus Pedo, qui inter arbitros fuit;

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

secundum,

Et gelidum Borean, egelidumque Notum.

ex quo apparet summi ingenij uiro non iudicium defuisse, ad compescendum licentiam carminum suorum, sed animum. aiebat enim decentiorem esse faciem, in qua aliquis næuus inesset. De Medea tragœdia ipse sic meminit secundo de Trist.

Et dedimus tragicis sceptrum regale cothurnis,
Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.

Composuit & librum in malos poetas, qui non extat. item in exilio Epistolam consolatoriam ad Liuiam Augusti de morte Drusi; de Tristibus etiam libros quinque: de Ponto libros quattuor; in Ibin, Fastorum lib. 12. ex quibus sex tantum ad nostra tempora peruenerunt; de quibus sic ipse 2. de Trist.

Sex ego Fastorum scripsi, totidemque libellos,
Cumque suo finem mense libellus habet.

scripsit & triumphum Cæsaris, de quo 3. de Ponto epist. 4. sic meminit;

Utque suo faveas, mandat, Rufine, triumpho,
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vestrisque paratibus impar:

& lingua Getica libellum de laudibus Cæsaris, quem etiam recitauit. cuius meminit. 4. de Ponto ad Carum epist. 13. sic scribens;

Quale tamen cunque est, vt tueare, rogo.
Ah pudet, & scripsi Getico sermone libellum:
Structaque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui (gratare mihi) coepique poetae
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? laudes de Caesare dixi.
Adiuta est novitas numine nostra dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, ad aethereas numen abisse domos.
Esse parem virtute patri, qui frena rogatus
Saepe recusati ceperit imperij.
Esse pudicarum Vestam te, Livia, matrum?
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos iuvenes firma adiumenta parentis,
Qui dederint animi pignora certa sui.
Haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
Venit & ad digitos ultima charta meos:
Et caput, & plenas omnes movere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas haec cùm de Caesare, dixit,
Caesaris imperio restituendus eras.

De Piscibus opus non perfecit, de quibus postea Oppianus, Ouidium imitatus, Græcè scripsit ad Antoninum Imperatorem. Extant præterea multa opuscula sub huius poetæ nomine, vt de Nuce, & Medicamine faciei, ac aurium; de Pulice, de Somno, de Cuculo, de Aurora, de Philomela, de Limace, de Vetula, de Quattuor humoribus, de Ludo latrunculorum. quæ omnia, præterquam de Nuce, & de Medicamine faciei, quæ fortasse puer composuit, ridicula sunt, nec digna, vt diuino Nasonis ingenio non iuuenis modò, virive, sed ne pueri quidem attribuantur. Desperans tandem ad urbem reditum impetrare à Cęsare, sic ad uxorem 3. lib. de Trist. eleg. 3. scripsit.

Ossa tamen facito parva referantur in urna;
Sic ego non etiam mortuus exul ero.
Non vetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremptum
Supposuit tumulo rege vetante soror.
Atque ea cum foliis, & amomi pulvere misce,
Atque suburbano condita crede solo.
Quosque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore caede notis
HIC, ego, qui iaceo tenerorum lusor amorum
Ingenio perij Naso poeta meo.
At tibi, qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
Dicere; Nasonis molliter ossa cubent:

Missus autem fuit in exilium anno Imperij Augusti secundo, & quinquagesimo, vel circiter: quinto autem Tiberij Tomis, apud Getas diem obijt. ex quo colligitur exulasse annos octo, & menses aliquot. Sepultum etiam iuxta oppidum Tomos tradit Eusebius.

FINIS.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER PRIMVS.

APH.

ARGVMENTVM LACTANTII PLACIDI.

CHAOS, vti Hesiodus indicat in volumine, quod deorum originem continet, fuit mutua rerum confusio. quæ postea in suas species distincta, & distributa est; ita ut leuissimum corporum, æther igneus, & hunc infra aer frigidus, cæteraque sidera sublimem partem peterent: per quæ solis splendor, ac lumen augeretur, grauissimum autem, humus, liquorque in ima parte subsiderent.

IN noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora. dij cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis; primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare, & terras, &, quod tegit omnia, cœlum,

IN NOVA fert animus } consueuerunt. Heroici poetæ in principijs statim operum suorum proponere primũ, quibus de rebus sint in toto opere tractaturi, deinde inuocare. tertio loco narrare: quãquã Græci ferè propositionem cum inuocatione coniungant. Eam consuetudinẽ Ouid. quoq; in huius operis initio seruat. nam & breuissime ea, de quibus est scripturus, proponit; & deos, ut sibi adesse uelint, rogat, & narrationem ab ipso mundi primordio orditur. { *In noua* } est, inquit, mihi animus describẽdi mutationes corporum in nouas figuras. Hac autem præpositione, quæ summam eorum continet, quæ in toto opere tractantur, & dociles, & attenti lectores efficiuntur. { *Fert animus* } cupit, nam ferre inter alia significata, est etiam cupere. { *Mutatas formas* } hoc est, corpora in nouas formas, figurasque mutata: est enim hypallage, poetis freqnẽtissima. Elegãter autem operis inscriptionem expressit poeta. nam Metamorphosis transformatio, ac formæ mutatio interpretatur. { *Dij cœptis* } deos inuocat, qui earum mutationum auctores fuerunt, ut sibi ita fauere velint, ut, quæ a principio mundi, vsque ad sua tempora factæ sunt mutationes, perpetuo carmine complecti possit. { *Nam vos mutastis & illas* } parẽthesis est, caussam inuocationis continens. cum enim dij huiusmodi mutationum fuerint auctores, facile eas memoriæ scribentis suppeditare possunt. Est autem ordo. Nam vos mutastis illas, ac si diceret, uos, & non alij, fuistis auctores huiusmodi transformationum. est enim emphasis, qua plura innuuntur, quàm exprimantur. Minime vero imperitorum quorundam expositio est admittenda, putantium deos in varias figuras esse mutatos, a poeta significari, eoq; sic esse ordinandum: Nam vos mutastis, & illas. quo quidem modo sensus ex eleganti insulsus efficeretur. periret enim illa emphasis pulchra, quæ per copulam, Et, aperte demonstratur. sed huiusmodi acuti sensus ab istis detractoribus stolidis, ingenioque carentibus non percipiuntur. Hac autem expositione omnes, non deorum solum, sed aliarũ quoque rerum transmutationes comprehenduntur. { *Aspirate* } spiritum, ac fauorem immittite. Est autem a uentis sumpta translatio, qui dum nauium uela implent, aspirare proprie dicũtur.

Prima origo mundi. Virg. Aspirat primo fortuna labori. { *Primaque ab origine mundi* } a prima mundi creatione, & constitutione. sic autem a prima origine accipiendum est, non quòd secunda fuerit, sed a prima originis parte, ut dicimus in prima platea, in prima parte plateæ. nam a Chao sumit exordiũ, quod in quatuor, ait, fuisse transformatum elementa. Platonem uero, ac Stoicos sequitur, qui sentiunt mundum initium habuisse, a Deoque genitũ fuisse: quod Arist. negat. Mũdus autem est (ut ait Posidonius in Meteoris) qui constat ex cœlo, & terra, & terrenis, cœlestibusq; naturis: siue qui constat ex dijs, & hominibus, ijsque rebus, quæ horum gratia conditæ sunt. Ab ornatu uero tam latum mundũ, quàm Græci κόσμον appellant: ut Plin. ait. { *Ad mea* } usque ad mea tempora. nam præpositio, usque, cum facile subintelligatur, elegãter in soluta quoque oratione, non solum in carmine, solet prætermitti. { *Deducite* } producite, protrahite. proprie autem (ut inquit Fabius) deduci carmina dicũtur, cum scribuntur. { *Perpetuum* } cõtinuum, sic vt nulla trãsmutatio prætermittatur, alteraque alteri cõcinne, apteque cõnectatur. id quod facile a dijs impetrari at poeta. ita nanq; fabulam fabulę annectit, vt vna ex alia nasci videatur. Sed quidã non minus insulsius, quàm temerarius, quarundã ineptiarũ interpositione, ea in multis exẽplaribus separare conatus est, quę deorum benignitate tam eleganter fuerant copulata. Id uero flagitium, quo totum opus inquinabatur, in primis curaui tollendum. { *Ante mare, & terras* } hæc est narratio, quam a prima mundi origine poeta sic repetit, vt describat primam omnium mutationẽ. nam ex Hesiodi sentẽtia, quem potissimum hoc loco sequitur Ouidius, primum omnium fuisse Chaos ait, hoc est quandam rerum omnium sine vlla forma confusionem, quæ materia prima à physicis vocatur. ex qua primũ elementa quatuor, ac totum mundum effectum esse ait, cum antẽa nihil foret distinctum, sed omnia ita essent confusa, ut neque terra ab aere, neque aer ab aquis, neque aquę ab æthere separatæ essent. Primum itaq; describit Ouidius Chaos ipsum: deinde narrat quẽadmodũ in quatuor elementa, ætherem, aerem, aquam, terrã, fuit commutatum, sicq; discretum, vt æther summum locũ propter leuitatem apprehenderit, proximum aer, aqua tertium, in infimum terra propter grauitatem detrusa fuerit.

[Versus Hesiodi, de quibus hic meminit Regius, sunt in Theogonia, hi videlicet,

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί,

Fuit autem hæc communium antiquorum, ac sapientum opinio, ut mundum initium habuisse, & a Deo creatum dicerent: non, vt Aristoteli videbatur, ab æterno extitisse. hinc & Aristophanes comicus in Auibus quanquam ludens inquit,

Χάος ἦν ἡ νὺξ ἔρεβός τε μέγας, καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν, &c.

ac verisimile est, semper fuisse inter patres certas quasdã sententias de Deo, de creatione mundi, de diluuio, & similibus rebus, ac mutationibus grauioribus, quas a primis hominibus acceptas, posteri quasi per manus alij alijs tradiderunt; atque ita has a Iudęis primum ad Aegyptios, mox ab Aegyptijs ad Græcos, atque inde ad alias gentes permanasse. quibus posteriora sęcula, & homines, vt quisque a primis remotioribus fuere, ita subinde alia, atque alia affinxerunt, donec res ipsas totas videri fabulosas factum est.] { *Et quod tegit omnia cœlum* } hoc est ante mundi constitutionem. nam mundus, vt inquit Plinius, alio nomine cœlum dicitur, omnia continens, extra quod nihil prorsus esse potest. sed cœlum proprie est extrema circumferentia, in qua diuinum omne fixum, ac locatum est.

Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis, indigestaq; moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaq; eodem,
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan;
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe;
Nec circunfuso pendebat in aere tellus
Ponderibus librata suis; nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque erat & tellus, illic & pontus, & aer.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda;
Lucis egens aer; nulli sua forma manebat,
Obstabatq; alijs aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

cœlum autem dictum est, ut Plinius, & alij quidam sentiunt, quod uarijs sideribus sit cœlatum. Varro autem dicit a concauitate, quasi κοῖλον, dictum eoque per œ scribitur. De mundi autem origine uariæ sunt priscorum opiniones, sed Ouid. ut dixi, Hesiodum sequitur, qui in Theogonia Chaos describit: ex eoque omnia fluxisse asserit. quam quidem opinionem secutus est etiam Euripides, Anaxagoræ Physici discipulus, ut scribit Diod. in Menalippo. nanque tragedia, Cœlum, & terram olim mista fuisse ait, ex hisq; separatis singula esse generata, arbores, uolucres, feras, ac mortalium omne genus. § *Vnus uultus* § aspectus unus, nulla penitus narietate distinctus. § *Naturæ* § parentis, & auctoris omnium rerum. natura enim uis est quędam, qua omnia nascuntur: quam Seneca nihil aliud esse, quàm Deum sentit. natura etiam rei cuiusq; proprietas dicitur, ut cum dicimus diuersas esse animalium, lapillorumve naturas. pro ingenio quoque accipitur natura, ut cum rhetores aiunt, Eloquentiam tribus constare, natura, arte, exercitatione. § *Quem dixere chaos* § si esset soluta oratio, quod etiam eleganter diceretur. quale est illud Sallustianum, Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Chaos autem ἀπὸ τοῦ χαίνειν, hoc est ab hiando uenit, ut scribit Sext. Pompeius, qui ex sententia Hesiodi ait, Chaos esse confusam quandam ab initio unitatem hiantem, patentemque in profundum, ex eo quod greci χαίνειν, nos hiare dicimus. unde Ianus detracta per aspiratione fuit nominatus, eo quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant ueluti parenti: a quo rerum omnium factum putabant initium, a chan nero, omnium rerum principio, inchoor deriuari uidetur. [Alij autem a uerbo χέεσθαι deducunt χάος, peculiariterque hoc nomine accipiunt, τὸν μεταξὺ γῆς, καὶ οὐρανοῦ τόπον, hoc est aera. is enim circum terram undequaq; funditur.] § *Rudis, indigestaque moles* § hoc est impolita, indistinctaq; magnitudo, & massa. § *Nisi pondus iners* § pigrum, & immobile, omniq; arte carens. § *Congestaque eodem* § hoc est semina, & primordia rerum male coniunctarum, inter se dissidentia, in eundem locum conducta, & congregata, semina uero omnium rerum sunt quatuor elementa, quæ, ut Lucretius ait, & materiam, & genitalia corpora, & rerum semina, & corpora prima appellare solemus. § *Nullus adhuc mundo* § quale esset illud primum chaos, apertius iis declarat, quibus mundus postea fuit distinctus. nã neq; sol, inquit, ullus erat, qui lumẽ funderet, neq; ulla luna, quę modo cresceret, modo decresceret, nulla terra, nullum mare, nullus aer uidebatur, sed omnia unũ chaos erant. uocatur hæc a rhetoribus distributio. § *Nullus Titan* § nullus sol. nam Diod. li. 4. antiquitatum scribit, Cœlum ex pluribus uxoribus suscepisse filios quinque & quadraginta, ex quibus decem & septem ex Titea uxore proprio nomine singulos, communi autem omnes a patre appellasse Titanas. sol autem, & luna, ut Hesiodus ait, Hyperionis Titanis, & Rheæ filij fuerunt. ut uero sol, & Titan, & Titanus uocantur, sic luna Titanis appellatur. [Versus Hesiodi sunt,

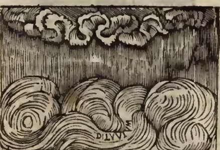
Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Cęterum alij solem, peculiari nomine Titanẽ dici uolunt, siue ab extendẽdo, quod splendorẽ, ac lumẽ suũ quoquo uersum extẽdit, siue etiã à trahẽdo (nã utrunq; verbũ τιταίνειν græcis significat) quoniã vapores è terra excitet, sursumq; trahat.] § *Noua Phœbe* § noua luna. singulis enim quibusq; mensibus luna renouari uidetur. ut aũt Phœbus pro sole, ita Phębe pro luna ponitur, quod sit pura, & nitida. nam φοῖβος purus interpretatur. § *Reparabat* § renouabat, instaurabat. Cornua uero lunæ ascribuntur ex aspectu. illa nanque habere uidetur primis diebus, quibus a coitu solis digressa conspicitur: propter quod ab Aegyptiis lunæ, quam Isidem uocant, bos sacrificatur. § *Nec circunfuso pendebant in aere tellus* § hoc est, nec terra suis, ac proprijs ponderibus sullẽtata in aere suspensa erat, quẽadmodũ nũc esse uidetur. nã terra iccirco mũdi cẽtrum esse dicitur, quia in medio elementorum omnium est. sola autem elementorum immobilis permansit. § *Circunfuso in aere* § perite. nam terram undique aerem habere physici demonstrant. aer autẽ ἀπὸ τοῦ ἄειν, hoc est, a spirando deducitur. nam illius motus uentos generat. § *Ponderibus librata suis* § hoc est sua grauitate sustentata. sic, ut nulla ex parte sursum uersus trudi possit, sed in imo semper sidat. § *Nec brachia longo* § hoc ẽ, nec ullus Oceanus mediterranea maria effecerat, quæ Oceani brachia esse uidẽtur. [Simplicius tamẽ est, ut brachia, aquas Oceani intelligas, quibus ille ueluti brachiis quibusdam terram amplectitur.] § *Porrexerat* § extenderat. § *Longo margine* § longa extremitate terrarum. nam margo uniuscuiusque rei dicitur extremitas, est autem incerti generis nomen. § *Amphitrite* § sic est legendum, non Amphitrites, vt quidã asserẽtes pro Neptuno poni. nam Amphitrite Oceani fuisse filia ab Hesiodo dicitur, quæ cum perpetuam uouisset uirginitatem, Neptunum, qui ipsius maritus esse cupiebat, aspernata, ad Atlantem confugit. missus autem delphin, qui postea in cœlum translatus est, ut scribit Hyginus, ei Neptuni nuptias persuasit. Claudianus de Proserpinæ raptu; Et iã Nereina Glauco Neptunum gremio complectitur Amphitrite, ponitur hic pro Oceano, uniuersam terram circumeunte. Dicitur autem, ut ait Orion grammaticus, ἀπὸ τοῦ τρεῖν. hoc est a terrendo, quod mare nauigantes, ἀμφοτέρωθεν. idest ab utroque latere terreat. [Quaque erat & tellus, illic & pontus, & aer.] quidam legũt, Quaq; fuit tellus, Porphyrio autẽ etiam, Illic & pontus, ut ęther. ut sit sensus, illic erat pontus, ubi æther. quoniam, & apud Horatium eodem modo, ut, pro ubi legatur, ut libr. 3. Car. Ode. 4. Vtcunque mecum uos eritis, pro, ubicunque: sed de hac lectione alij uiderint. ego uero in posteriore parte uersus nihil uideo, cur quicquam immutandum sit; in priore autem, quoniam copulatiua, & ociose poni uidetur: siquis, fuit, magis quam erat, sublata coniunctione, &, legendum contendat, non ualde equidem repugnabo.] § *Sic erat instabilis tellus* § mobilis. significat autem nulli elementorum in illo chao propriam fuisse naturam.

NVLLI sua forma manebat § hoc est, nullum elementorum propriam habebat figuram, atque naturam. § *Obstabatque alijs aliud* § hoc est, inter se elementa pugnabant, quia contrariæ qualitates in eodem erant subiecto; quod nunc fieri non potest, ut in eodem cõtraria simul existant. neq; enim idem simul calidum, & frigidum, aut molle, & durum, aut graue, & leue esse potest. § *Hanc Deus* § narrat, quemadmodum chaos illud, quod hactenus descripsit, in quatuor elementa a Deo fuit trãsmutatum. itaq; distinctum, ut æther omniũ leuissimus supremũ occupauerit locum: proximus aeri cesserit: aqua, & terra propter grauitatem in imo resederint. Deus autem ex Stoicorum sentẽtia, ut eorũ interpretatione utar, qui Diogenem Laertiũ uerterunt, est animal immortale, rõnale, perfectũ, siue intellectuale, beatum, a malo oĩ remotissimum, prouidentia sua mũdum, & quæ sunt in mũdo, disponens oĩa. non tamen messe illi humanæ formæ lineamenta aiunt: cæterum esse quidẽ opificẽ immensi huius operis, sicuti, & patrem oĩum. Apuleius quoq; de Deo, uetus, inquit, opinio est, quę in cogitatione omnium hominum penitus insedit, deum originis non habere auctorẽ, deumq; esse salutem & perseuerantiam earũ, quas effecerit, rerum. neq; ulla res est tã præstantibus uiribus, quæ uiduata dei auxilio sui natura contenta sit. hanc opinionem uates secuti, profiteri ausi sunt omnia Iouis esse plena. Cicero ẽt, ut scribit Lactan. deum hoc modo diffinit: Nec uero Deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & mouens. [Quæ definitio neq; a nostra religione aliena est. nam licet secundũ illud, deũ nemo uidit unquã, substantiã, & naturã dei definire non possimus: ex effectis tamen, & operibus illũ cognoscimus, nẽpe patrẽ, & opificẽ rerũ oĩum, ingenitũ immortalẽ, cuius nutu cũcta mouent, & regunt.] RAPH.

§ *Et*

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
Nam cælo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secreuit ab aere cælum.

Quæ postquam euoluit, cæcoq; exemit aceruo,
Dissociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi uis, & sine pondere cæli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est, aer illi leuitate, locoque.
Densior his tellus, elementaque grandia traxit,
Et pressa est grauitate sui, circunfluus humor
Vltima possedit, solidumq; coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit, sectamq; in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidisque tumescere uentis
Iussit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, & stagna immensa, lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit decliuia ripis:
Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,

Peripatetici formam ὑποβολή.

{*Et melior natura*} meliorem naturam Deum uocat, qui mẽs, & causa à Plat. appellatur. nam Plat. quoq; ut Diogenes Laertius ait, duo rerum principia posuit, deum, & materiam, quã informem, & infinitam esse ait, eamq; in quatuor elementa, ignem, aerem, aquam, & terram a deo, siue mente fuisse conuersam asserit. hoc idem & Stoici senserunt, qui unũ esse deum aiunt, ipsumque (ut Seneca scr.) & naturam & mentem, & fatum, & Iouem, multisq; alijs nominibus appellatum, ex informi materia primum quatuor elementa genuisse. Nihil autem aliud est natura, ut idem Seneca ait, quam Deus, & diuina quadam ratio toti mundo, & partibus eius inserta. [Proinde & particulam Et, expositiue hic accipiunt grãmatici quasi dicat Deus siue natura, uel, ut uulgo loquuntur Deus.i.natura.] {*Diremit*} dissoluit. proprie autem dirimi, dicuntur lites, & prælia, cum dissoluuntur, atq; tolluntur. Alludere aũt ad id uidetur Naso, quod Empedoc. ait, ex illa rerum cõfusione primum omnium litem extitisse, mox amicitiam, atq; concordiam, qua omnia fuere copulata.

CONST. F.

{*Hanc Deus & melior*} Et, pro.i. hoc loco minime accipiendum. respicit .n. Ouid. hoc uersu eorũ philosophorum opinionem, qui naturam deo superiorem, ac potentiorem esse, falsa ducti ratione, censebant. in quam q. etiam huius operis *li. Iphin. introducit loquẽtem. ait.n. Dijq; mihi faciles, quicquid ualuere, dederunt. Quodq; ego, uult genitor, socer & uult ipse futurus: At non uult natura, potentior omnibus istis.

In extremo.

{*Ab aere spisso*} crasso. in quo, & nubes generantur, & pluuiæ. liquidum autem cœlum pro æthere posuit. nã æther & purissimus est, & ab omni perturbatione alienus. [Quidã codices perperam, ut apparet, scriptum habent, pro aere, æthere, nam & epitheton, spissum, repugnat. non enim spissus æther, recte dicitur, sed aer spissus.] {*Liquidum*} purum, clarum, limpidum, ab omni corruptione remotum. {*Secreuit*} separauit, atque distinxit. {*Quæ postquàm euoluit*} posteaquàm, inquit, Deus quatuor elementa explicuit, & ex illo aceruo, quod chaos dicunt, eduxit, quamuis locis disiuncta forent, quadam tamen concordia ea copulauit, nam, vt aiunt physici, elementa primis quatuor qualitatibus partim inter se conuenimunt, partim a se inuicem diffident. ignis enim cum sit calidus, & siccus, aeri quidem caliditate copulatur: ab eodem uero siccitate, qua terræ similis est, separatur. aer cum humiditate aquæ respondet, caliditate regnat, nam aqua humida est, & frigida: & frigiditate quidem sibi terram conciliat, humiditate vero eandem ab se alienat, nam terra frigida, & sicca. ita hac pace tam concordi elementa inter se uidentur fuisse copulata. {*Ignea uis*} periphrasis est ætheris, atque ignis, qui supremum propter leuitatem sibi locum uendicauit. [Vtitur autem distributione, quam vocant, poeta, seorsim vniuscuiusque locũ describendo.] {*Summa arce*} excelsa, & alta, nanq; arces in eminentioribus vrbiũ locis exædificari solent. {*Legit*} elegit. {*Proximus est aer illi*} aer, inquit, & leuitate, & loco proxime ad ignẽ, ætheremq; accedit. nam aer si terræ, aquæ've comparetur, leuis est; siætheri, grauis. {*Densior his tellus*} hoc est, crassior, & grauior. {*Elementaq; grandia traxit*} hoc est, partes magnas, & grauiores ex illo aceruo secum traxit. proprie autem illo verbo, traxit, vsus est poeta, nam vi quadam naturali omnia grauia, & põderosa deorsum trahuntur, elementa vero pro partibus posuit. nam elemẽtum est, ex quo primo prodeunt, quæ sunt; & in quod extremum resoluuntur. {*Et pressa est grauitate sui*} hoc est, ob suam grauitatem in infimum locum descẽdit. omne enim graue natura deorsum tendit. uidetur autem quibusdam Ouid. tertium ab igne locum terræ assignare, cum in ultimum detrusam fuisse propter grauitatem, immobilitatemq; constet. sed Ouid. scite, recteq; loquitur. non enim infima loca, sed ultima terrarum, ab aquis occupata fuisse ait. neq; vulgi opinionem hoc loco sequitur, ut quidam aiunt, qui aquam vltimũ elementum esse putant, quia totam inundari terram ab aqua non uident. sed aqua iccirco ab inundatione totius terræ arcetur, ut terrenis animalibus, in primisq; homini loca non desint, qđ si hoc nõ fuisset: aqua nõ minus, q̃ aer, undiq; totam terram cõplecteretur. id quod innuit Ouid. cum inquit.

RAPH.

{*SOLIDVMQVE coercuit orbem*} hoc est cõtinuit solidum, & durum terræ orbẽ; coercere.n. eã nõ posset, nisi undiq; ipsam cõplecteretur. mediam nanq; omniũ elementorũ terrã esse physici, in primisq; Stoici affirmã. unde & mundi cẽtrum esse perhibetur. {*Sic ubi dispositã*} hoc loco & quatuor describit elementa, & ea quibus unumquodque ipsorum est instroctũ. {*Quisquis fuit*} innuit se ignorare, quis nam deorum ille fuerit, qui quatuor elemẽta distinxit. [Hoc est, utrũ Deum, an naturã meliorẽ uocet, ut supra. illud autẽ intelligit, maiorem, ac potentiorem aliquem fuisse quam quos vulgus pro dijs haberet.] {*Secuit*} separauit, ac diuisit. {*In membra . redegit*} in partes deduxit. {*Principio terram*} posteaquam, inquit, Chaos in quatuor elementa distinxit, effecit ut vndiq; terra foret rotunda, varijsq; rebus institueretur. [Est autem noua distributio, quæ terram primo, mox cætera elementa seorsim vnumquodq; describit.] {*Ne non æqualis*} hoc est, vt æqualis vndique esset: duæ.n. negationes affirmationẽ cõstituunt. {*Glomerauit*} effecit in similitudinẽ magni globi, & pilæ, quæ ex omni parte sibi est æqualis. glomerare.n. est glomum, globũq; qui vndiq; rotũdus est, efficere. a glomo aũt, ac potius glomere (nam vtroq; modo declinatur, vt ait Priscianus) glomero verbũ deriuatur. {*Tũ freta diffudit*} hoc est, maria mediterranea immisit. nã freta proprie dicũtur maria angusta inter duas terras existẽtia, feruẽdo deducta, quos Græci porthmos vocant. {*Tumescere*} inflari, in tempestatẽ erigi. {*Rapidis uentis*} rapacib. omnia secum rapientib. {*Iussit*} voluit, vt Terẽtius, Iubeo Chremetẽ saluere aũt proprie est imperare. {*Ambitæ terræ*} vndiq; a mari circundatæ. littora aũt proprie maris dicũtur, nã litus est, vt Celsus definit, quousq; maximus fluctus a mari peruenit. idq; M. Tulliũ ait, primũ cõstituisse, cũ arbiter electus foret. {*Stagna immẽsa*} maximas paludes. {*Cinxit*} circumdedit. {*Obliquis ripis*} non rectis. ripæ autem proprie sunt fluminum, vnde riparıæ hirundines dictæ, quæ in fluuiorum ripis nidos faciunt. {*Flumina decliuia*} prona ac deorsum labẽtia. {*Quæ diuersa locis*} fluminum naturam describit: nam quædam ab ipsa sorbentur terra, [vt de Eufrate scribit Pompon. Mela. hinc Lucan. libro 3. sed sparsus in agros Fertilis Euphrates pharıæ uice fungitur vndæ] quædam in mare deferuntur.

In mare perueniunt partim; campoque recepta
Liberioris aquæ, pro ripis littora pulsant.
Iussit & extendi campos, subsidere ualles,
Fronde tegi syluas, lapidosos surgere montes.
Vtq́; duæ dextra cælum, totidemq́; sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei, totidemq́; plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:
Nix tegit alta duas: totidem inter vtranque locauit,
Temperiemq́; dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aer: qui, quanto est pondere terræ
** Pondus aquæ leuius, tanto est onerosior igne.*
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non possim mundi fabricator habendum
Aera permisit. vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regat diuerso flamina tractu,
Quin lanient mundum: tanta est discordia fratrum.

{*Campoq; recepta*} campus est terræ planicies, sed hoc loco pro æquore ponitur. {*Pro ripis littora pulsant*} percutiunt, ac, vt verbo vtar Pliniano lancinant. Eleganter autem littora a ripis distinxit: littora nanq; maris, fluminum ripæ dicuntur. {*Iussit & extēdi campos*} hoc est terræ planicies dilatari. {*Subsidere valles*} in ima descendere. vallis autem ea oblonga concauitas dicitur, quę est inter duos montes vicinos. vnde vallicula diminutiuum deriuatur. {*Fronde tegi syl.*} hoc est arbores in syluis nasci. est enim synecdoche, nam & a parte totum intelligimus, & singularem numerum ꝓ plurali accipimus. hanc vero figuram etiam in soluta oratione frequēter vsurpamus. {*Tegi*} cooperiri. {*Lapidosos surgere montes*} hoc est, montes saxosos in altum tolli. mons enim nihil est aliud, quàm terræ tumor. vnde etiam montes tumuli dicebantur. iussit aūt verbum est subaudiendū.

COEL. RHOD. QVAESTIO aūt de mundi partibus, ac declinationibus, aliquid & ipsa cōtemplationis habet, prę-sertim in tanta opinionum diuersitate, mire dissidentibus etiam primæ notæ auctoribus. aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam supra commeminimus, Cleomedes, quo, veluti antesignano, poeticæ tortuositates rectitudini suæ restituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum esse corporeum liquet, in eo superna concedamus, propemodum necesse est, atque item inferna, sed antica quoque, & postica, necnon dextra, & sinistra. in globoso mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu suo vergant omnia. supernus vero, qui vndique medio incumbit. antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc annuit motus. posteriora orienti relinquuntur quia inde feratur ad occasum. ex ijs porrò cōsequitur liquido, vt dextras habeat septentrio, sinistras meridies. Ex hac Cleomedis distributione, quam ab Aegyptijs videtur accepisse, sicuti in lib. de Iside discimus ex Plutarcho, tollitur plane ex Lucani carminibus nubilum: quod etiam si auctor sphærę illustrare conatus est, nihilominus auribus acrilotis aceto parum satisfecit, mihi certe ad hanc diem hæsit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraq; portio inter æquinoctialem circulum, & tropicum cancri statuitur ab cosmographis. In quibus regionibus, solem gestante cancro, vmbra plane in meridiem, hoc, est in sinistras mundi partes nutat. Poetæ versus hi sunt,

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Cæterum ex hac obseruatione expendant eruditi locum istum Ouidij,

Vtque duæ dextra cælum, totidemque sinistra,
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis.

quod eò impensius commonuisse volumus, vt sciant iam nunc bonarum litterarū studiosi, interpretum fiducia nunquàm esse in vtranq; aurem dormiendum. {*Vtque duæ dextra c.*} quinque zonis & circulis cœlum secatur in quinq; partes, quibus distinguitur etiam terra. Earum duæ vltimæ frigore rigent, mediam sol vrit. reliquæ inter frigus, & calorem ita sunt temperatæ, vt in ijs demum animantes habitare possint: quanquā illarum altera, in qua esse dicebantur Antipodes, nobis penitus ignoretur. [Habet autem nomina circuli vel à regione cęli, vt Arcticus, & Antarcticus: vel a caussis, vt Tropicus æstiualis, Tropicus hyemalis, siue hybernus, & æquinoctialis. nam sub hoc existente sole, æquinoctia fiunt, sub illis autem solstitia, quas τροπὰς græci vocant. Parte dextra, quę ad arcticum vergit polum, partem dextram vocat Poeta, vt sinistram ad antarcticum] {*Zonæ*} cingulæ, circuli. zona vero apud græcos significat & partem corporis, quæ cingitur, & cingulum ipsum, vt thorax, & pectus dicitur, & ipsius pectoris tegmētum. {*Quinta est ardentior illis*} quintam poeta mediam vocat, quam iccirco ardentiorem esse ait, q͂ per eam sol bis in anno decurrit.

{*Onus inclusum*} periphrasis est terrę. nā terra, quę est pōderosa, quinq; zonis cōtinetur atq; distinguitur. {*Plagæ*} regiones. qua in significatione corripitur prima syllaba, quæ producitur, cum vulnera significantur. {*Aestu*} feruore, ac nimio calore. [Atque hoc secundum opinionem veterū dixit, nostra autem ætate nautæ Lusitani etiā hanc habitari docuerunt.

RAPH. {*TOTIDEM inter vtrāque locauit*} hoc est duas tēperatas inter extremas, & mediam collocauit, quæ iccirco sunt tēperatæ, quià & frigore participant, & calore.

CONT. F. Hi versus multos diu torserunt, multis ansam dederunt Ouidium reprehēdendi, tanquàm naturę elementorum parū conscium: cum terram, & aquam dicere nihil inter se grauitate differre, nihil sit absurdius, nihil a vero longius. Alexāder Philomenus Lugensis, vir in vtraque lingua doctissimus, & per aliquot olim menses præceptor meus, in peruetusto codice ita se scriptum inuenisse dicebat: Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ pondus aquæ leuius, tanto est onerosior igne. *pondere aqua leuior.* Quę lectio penitus quadrare videtur. erit enim sensus, Aerem tanto grauiorem esse igne, quantum aquæ pondus elementum terræ leuitate præcedit. {*Imminet his aer*} nunc aerem ita describit, vt omnia, quæ in eo sunt, commemoret. {*Tanto est on.*} ponderosior, grauior. {*Illic & nebu.*} in illo, inquit, aere & nebulæ consistunt, & nubes. eleganter autem inter nebulas, & nubes differentiam signauit Poeta. nebulæ enim dicuntur vapores densi haud longe a terris, aquisve recedentes. nubes autem uapor est humidus in sublime egressus, cuius densitate sol obumbratur. {*Et cum fulminibus*} fulmina quoque inquit, & venti frigora adducentes in aere generantur. fulmen autem ignis est concursu ventorum elisus, interramq; delatus. fulminū vero multa sunt genera, de quibus copiose Plin. scribit. ventus aūt est impetus aeris in vnam partem fluentis. venti vero principales sunt quatuor, quos eleganter Ouid. describit. Ois sane ventus frigidus est natura quāuis Auster, qui per torridam zonam transit, calidus esse videatur. [Etiam Hom. eosdem fere ventos tantū nominat, vt Odys. ε.

σὺν δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαὴς,
καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων. &,
ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος Ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

nam, vt plagas cœli quatuor, ita etiam ventos totidē numerabant veteres. venerunt tñ postea, q vltra hos, ēt alios quatuor adiecerint, secundū varietatem ortus, & occasus, ēt ventos diuersos ijsdem plagis assignantes. nam æstiuali ortui Boreā, æquinoctiali Eurū, quem & Subsolanū, & Apelioten græci vocant, brumali aūt Euronotū, tanquàm mediū inter Eurum, & Notū, attribuebāt. oppositis aūt regionibus Argestem, qui & Caurus dr̄, Zephyrū, qui & Fauonius, & Africū quē Liba græci vocant. Septētrionali aūt plagæ, & Meridionali, q̄n ex certæ, ac si xæ manerēt, Aparctiā quem latine Septentrionē dicunt, & Notū, qui idem, & Auster dicitur, assignabant. atq; hāc diuisionem etiam Phauorinus apud Gellium tradit in libro secundo, capite vigesimo secundo. Nouissimi aūt neq; hoc numero contenti duodecim fecerunt vētos, Septentrionem quoque, & Meridionalem plagam ternis partibus distinguentes] {*Motura*} cōmotura, ac terrefactura. {*Vix nunc obs. il.*} hoc est cū difficultate resistitur violentiæ ventorū, quamuis vnicuiq; eorū ꝓpria loca fuerint assignata. q͂ si totus aer illis fuisset ꝑmissus, de reb⁹ humanis actū foret. {*Sua flamina*} suos spiritus {*Diuerso tra.*} diuersis regionib⁹, eurus ab oriente, Zephyrus ab occidēte, Auster a meridie, Boreas a septētrione. {*Quin la. mun.*} dissipēt, ac dilacerēt {*Tāta est dis. disco. fra.*} pulchra acclamatio, qualí Vir. quoq; vtitur: Tantę molis erat Romanam condere gentē. Venti aūt iccirco fratres dicuntur, quod Auroræ, & Astræi gigantis filij

alij fuisse finguntur, [Vt apud Hesiodum in Theogonia,

Ἀστραίῳ δ᾽ Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους
Ἀργέστην, ζέφυρον, Βορέην τ᾽ αἰψηροκέλευθον,
Καὶ νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

§ *Eurus ad auroram* § quẽadmodũ singuli e principalibus uẽtis singulas mundi partes sint sortiti, perspicue, eleganterque describit poeta. notum est autem mundum in quatuor partes distingui, in orientem, occidentẽ, meridiem, & septentrionẽ. Eurus autẽ ἀπὸ τῆς ἕω ῥεῖν, quod ab oriente flat, nominatur, qui latine dicit̃ Vulturnus, a continenti uultu ris uolatu, cui similis esse uidetur. § *Nabateaque regna* § oriẽtalia. Nabath enĩ Ismaelis filius, vt Iosephus in antiq. Iudæorũ scribit, cũ 11. fratribus suis omnẽ terrã ab Euphrate ad mare rubrum vsq; positã tenuit. Nabatæamq; prouinciam nominauit. unde Nabatæa regna fuere appellata. [Stephanus autem. Ναβαταῖοι, inquit, ἔθνος τῶν Ἀράβων, ἀπὸ Ναβάτου τινός. Ναβάτης δ᾽ ἐστὶν ὁ ἐν μοιχείᾳ σπαρείς ... Ναβάται, καὶ Ναβαταία ἡ χώρα.] § *Persidaq;* § Persis, quæ & Persida dicitur, regio est Indiæ finitima. Varijs autẽ modis orientem, unde flat Eurus, describit. § *Iuga subdi* § montes subiectos. § *Radijs ma.* § radijs solis exorientis. Matuta enim eadem esse, cum Aurora, quæ antecedit solem, perhibetur, unde matutinis declinatur. § *Vesper & occiduo* § Euro contrarius Zephyrus quem Fauonium, quod satis omnibus faueat, latini appellant ab occidẽte flat. § *Proxima sunt Zephyro* § Zephyrus uentus est occidentalis ἀπὸ τοῦ ζωὴν φέρειν: hoc est a ferenda uita tis omnibus uita. § *Scythiam, septemque triones* § Boreas uentus est frigidissimus, flans a septentrione, qui latine ab impetuoso aquilæ uolatu Aquilo nominatur. Boreas autẽ dictus est, ut scribit Orion, ἀπὸ τῆς βοῆς, id est a strepitu, quẽ efficit: uel, ut alij uolunt, ἀπὸ τῆς βορᾶς, hoc est a nutrimento, quod corpora maxime nutriat, & sana faciat. Scythia autem regio est ad septẽtrionem sita, a Scytha rege denominata. § *Septemque trio.* § prisca lingua triones boues dicebantur aratorij. [Vt & Gell. 2. ca. 21.] Septem autem stellæ ita in ea parte cœli sunt collocatę, ut plaustrũ cũ bobus effingere uideantur, quæ & septentriones vocãtur, & illi regioni septentrioni nomẽ imposuerũt. non est aũt hoc loco Tmesis, ut quidã putãt, qui eã Temesin imperite uocant, cum bisyllaba dictio sit, non trisyllaba. sunt. n. duæ dictiones, quæ iunctæ quidẽ, septẽtrionis nomẽ efficiunt. § *Horrifer* § horrorẽ, ac frigus ferẽs. § *Contraria tellus* § hoc est meridionalis plaga septẽtrioni cõtraria. § *Pluuio Austro* § auster uẽtus est calidus, & pluuiosus a meridie flãs, qui Græce dicitur Notus ἀπὸ τῆς νοτίδος: hoc est, ab humiditate. Auster aũt ab haurienda aqua latine vocat̃. Qui plura de uẽtis uidere cupit, legat & Vitruuiũ, & Pli. & A. Gell. & Senec. de quæst. naturalibus illi nãq; plures vẽtos cõstituũt. Cęterũ Ouidius Homerũ, Virgiliũq; est secutus, qui singulis cęli regionibus singulos attribuũt uentos. § *Hæc super imposuit* § aeri, inquit, in quo uẽti regnãt, super impositus est æther, qui & grauitate, & omni perturbatione caret, vñ Luc. Pacẽ summa tenẽt.

§ *Liquidum æthera,* § purum, ab omniq; fece, & perturbatione remotum. æther autem, qui ἀπὸ τοῦ αἴθειν, ut quidam putãt, hoc est ab ardendo, ut uero scribit Arist. ἀπὸ τοῦ ἀεὶ, & θεῖν, hoc est, a semper currendo, deriuatur, idem esse cum cęlo a Cic. perhibetur, in quo igneæ formæ cursus determinatos efficiunt.

Eurus ad Auroram, Nabatæaque regna recessit,
Persidaque, & radijs iuga subdita matutinis:
Vesper, & occiduo, quæ littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam, septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuioq; madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & grauitate carentem
Aethera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus discreuerat omnia certis,
Cum, quæ pressa diu massa latuere sub ipsa,
Sidera cœperunt toto fulgescere cælo.
Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum, formæque deorum.
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ.
Terra feras cepit, uolucres agitabilis aer.

ARGVMENTVM.

ARG. Separata iam erat terra a cæteris elementis, sed homo nõdum natus, ipsius terræ futurus cultor, ac dominus. itaq; Prometheus Iapeti filius terram imbri molliuit, & ex hac hominem ad Dei similitudinem, & imaginem finxit: cuius facies non prona, ut cæterorum animalium esset, non terram, sed cœlum spectaret erecta.

Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est. siue hunc diuino semine fecit

VIX ita li. § cũ primũ, inquit, elementa sic fuere distincta, ut superius est descriptũ, stellæ, quæ antea latuerãt, totũ cœlũ illustrare cęperunt. § *Discreuerat* § diffinxerat, unde discreti homines a vulgo appellari cęperunt, qui res diligẽter discernere sciunt. Deus aũt, siue melior natura subaudiatur. § *Limitibus cer.* § hoc est terminis fixis, ac immutabilibus. § *Sub ipsa massa* § sub ipso aceruo, quod chaos prisci uocarũt. § *Pressa* § cõpressa. ac coercita, ne splendorẽ suũ emittere possent. Sidus aũt latinũ est nomẽ, neq; cũ y græco scribendũ, ut quidã putãt. Est vero sidus, id quod græci ἄστρον uocãt, hoc est, signũ ex multis stellis cõpositũ. stellæ enim sunt singulares, ac solæ, neque cũ alijs mistæ. quæ ἀστέρες a græcis appellantur, ut sunt planetæ: sidera uero ex plurib. cõstant stellis, ut aries, Taurus, Corona, ut Macro. in somniũ Scip. scribit. § *Neu re.* § animalib. ita mũdi partes fuerũt exornatæ, ut dij, & astra cęlũ tenerẽt, pisces maria sortirẽtur, feræ terras occuparent, uolucribus aer sit assignatus. § *Neu* § pro ne. § *Orba* § priuata. § *Suis ani.* § proprijs, ac ipsi cõuenientibus. § *Astra tenent cæleste solum,* § eorum sequit̃ opinionẽ, qui aiũt sidera, & deos esse animalia, propter quod in diffinitiõe hominis mortale apponitur, ut a stellis, & dijs, quæ sunt immortalia, distinguatur. est enim homo animal rõnale mortale. Solũ autẽ est quicqd rẽ aliquã sustinet a ut nauiũ, piscium q; mare dicitur esse solũ, hominum vero terra, auium aer, siderũ, ac deorũ cœlũ. unde etiã natale solũ patriã dicimus, & exulẽ, qui ex patria sit expulsus, quasi qui extra solum sit eiectus. § *Cesserunt* § proprie dixit, hoc est, in diuisione obtigerunt. Cedere nanq; interdũ significat in ius alicuius uenire. vt hoc mihi cedit. i. in ius meum transit. aliás cedere est abire, & locum dare. § *Nitidis pi.* § splendidis ob assiduam lotionem. § *Terra feras ce.* § idest terra animalia bruta accepit. feræ enim, quamuis proprie pro iis animalibus, quæ feritatem habent, accipiãtur, ut sunt pardi, leones, ursi: a poetis tamen frequenter pro omnibus brutis ponuntur. Feræ autem dictæ sunt, quòd toto corpore ferantur. § *Volucres* § aues a volando dictæ. Volucris interdũ est adiectiuum, & alatum significat, ac velox. § *Agitabilis aer* § mobilis, qui facile huc, atque illuc impellitur.

SANCTIVS *his animal* § ultimus animaliũ homo ex terrę limo ad imaginẽ, & similitudinẽ Dei fuit creatus, siue a Deo totius mundi opifice, quod uerũ esse constat, siue a Prometheo Iapeti filio, quod poetæ finxerunt. § *Sanctius his ani.* § feris, piscibus, & auibus, non dijs, hominẽ sanctiorẽ, perfectiorẽq; accipiamus. § *Altæ men.* § profundæ memoriæ, magniq; ingenij. [Vel mẽtis diuinæ magis participes, quam cætera animãtia, propter rationẽ, quæ in solo hoĩe est: quã alius poeta, Diuinæ particulã auræ dixit.] § *Et quod dominari in cætera posset* § in reliqua imperiũ haberet

Quatuor mũdi partes.

RAPH.

Hominis creatio.

 beret

beret omnia enim potestati hominis Deus subiecit. § *Ille opifex rerum* § periphrasis est Dei. nam Deus rerum omnium est auctor. § *Seducta* § separata. § *Cognati cæli* § simul nati. nam terra vnà cum cœlo ex illo aceruo, quod chaos vocarunt, orta esse perhibetur [aut etiam reuera cognati, quoniam in eadem confusione, eademque massa cumilo per mista fuerat.] § *Quam satus Iapeto* § hoc est, Prometheus Iapeti filius, qui si fuerunt homines, falsum est hominem primũ a Prometheo ex terra cum aqua commista fuisse formatũ, sed cum fabula sit, minime mirandum est, si longe a veritate abest. [Sopra autẽ diximus sententias quasdam certas habuisse patres de creatione, de primo homine, &c. quas per manus acceptas posteri suo modo fabulis inuoluerint. Cæterum, qđ ad fabulam Promethei attinet: fuit hic Iapeti filius ex Asia nympha, vel, vt Hesiod. tradit, ex Climene Oceanitide: qui cum primus hominem ex luto finxisset, deinde conscenso cælo, atque inde igne furtim in ferula deportato, Iup. indignatus Mercu. & Herculem misit, qui vinctum illum Caucaso alligarent. vbi postea perpetuis laniatibus aquila cor eius exederet. deceperat autem idem antea Iouem etiam in distributione carnium immolatarum, ossa pinguedine tecta illi apponendo, sibi vero, quæ meliora essent, reseruando. quæ res inuidiam auxerat. sed postremo tum ob vaticinij beneficiũ ab eodem Ioue liberatus fuit, cum illum monuisset, ne cum Thetide consuetudinẽ haberet. nam filium, quẽ illa paritura esset maiorẽ patre suo futurum. Plura ubi let, ex Hesiod. & Luci. petat. dictus autem est Prom. a πρὸ, & μῆθος, quòd ante rem consilia caperet, vt contra Epim. qui post factum demum deliberaret. § *Finxit* § formauit. § *In effig.* § in similitudinem, & imaginem. § *Moderantum* § regentium, & gubernantium. § *Pronaq; cum spe.* § colligit hominem ad imaginem, & similitudinem Dei fuisse creatum. cum enim alia animalia curuata sint in terram, homo solus ore sublimi, ad cœlumque erecto prçditus est: vt Deum, ad cuius effigiem creatus est, assidue contẽpletur, & cœlum, vnde originem traxit, intuetur. videtur autem poeta ex 2. Cic. de nat. deo. hæc sumpsisse. ita.n. illic est scriptum: Ad hanc prouidentiam naturæ tam diligentem, tamque solertem adiungi multa possunt, ex quibus intelligatur, quantæ res hominibus a Deo, quamq; eximiæ tributæ sint: qui primum eos humo excitatos celsos, & erectos constituit, vt deorum cognitionem, cœlum intuentes, capere possent. sunt enim ex terra homines, non vt incolæ, & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum, atque cœlestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. § *Cœlumq; vid. iuss.* § sic Cic. in leg. Cũ cçtera animantia abiecisset ad pastum, solum hominem erexit ad cçli cognitionem.

RAPH. *SIC modo* § hoc, inquit, modo terra, & ex illa rerum congerie fuit educta, & homines antea sibi ignotos accepit, ex quorum varijs moribus quatuor distinctæ sunt ætates, quæ a metallorum nominibus fuerunt appellatæ. § *Sic modo* § nuper, paulo ante. § *Sine ima.* § sine forma, & facie. § *Induit* § accepit. § *Conuersa* § in figuram eam, quam habet, commutata.

Ille opifex rerum, mundi melioris origo;
Siue recens tellus, seductaq; nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina cæli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaq; cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit; cœlumq; videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic modo, quæ fuerat, rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

ARGVMENTVM.

ARG. Ex quo chaos tenebrosum iniecta luce discussum est, & discretis elementis faciem hanc iam claram mundus accepit, deinceps quasi in ætates quasdam, in secula quatuor distributum est, hoc est aureum, argenteum, æreum, & ferreum, quibus pro qualitate sui ascripta sunt nomina. nam aureum seculum dictum est, quod Saturno regnante omnium rerum erat plena tranquillitas, non furor sæuiebat armorum, non auaritia hominum fluctibus commiserat vitam, & cessantibus rastris inarata grauidas fruges terra* promebat, ociosa erat, ac secere vita mortalibus, ac sine vicissitudine temporum continua veris gratia fruebantur. Deinde secundum seculum in argentum ab aureo colore migrauit: & tunc primum æstus, & ardentior cœli fuit, & grauiora frigora incubuere mortalibus, * tunc ædificata domorum tutiora secreta. antea enim aut in antris habitabant, aut incolebant fruteta syluarum, semina etiam tum primum sulcis cœpere committere, cum iam terra solita hominibus denegaret alimenta. Tertium seculum successit æreum, argenteo iam durius. ibi tum cœpere homines inuerecundius viuere, nam cupiditate habendi, auaritia cum perfidia exorta est, inde mare peruium factum, dum diuitiæ requiruntur. terra quoque antea, cunctis communis, limitibus, terminisq; discreta, & in venis eius non solum frumenta quæsita sunt, sed & metalla inuenta. Quartum seculum ferreum, a rigore dictum est, quod in tantam rabiem furoris erupit, vt omnia scelere cupiditatis excelleret. nam ab odiosa vlla, & insanientes auaritiæ grassationibus ad parricidia vsque peruentum est.

AVrea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem, rectumq; colebat.
Pœna, metusq; aberant: nec verba minatia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui; sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum vt viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat vndas;
Nullaq; mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ.

AVREA prima sata est ætas § ex varijs hominum moribus quatuor ætates effectæ videntur, quibus pro morum qualitatem a metallis nomina imposita fuere. Prima nanque aurea fuit appellata, q optimis moribus illo tẽpore quo Satur. regnauit, homines floruerunt. Secunda argentea, q quo tẽpore, cçpit regnare Iupiter, in vitia homines inclinare cçperunt. Tertia çrea quam bella occuparunt. Quarta ferrea q in ea a nullo crudelitatis genere se homines abstinere constat. § *Sata* § seminata, ac ex moribus hominum effecta. § *Quæ vindice nullo* § hoc est, punitore, & castigatore. § *Rectumque* § honestum, ac virtutes. § *Nec verba minantia* § periphrasis est legum, atque edictorum, quæ in æs incisa, vt ab omnibus legi possent, publicis parietibus affigebantur. [In æs autem incidebantur, quòd ea perpetuo durare atque seruari volebant. Legunt autem quidam, pro Ligabantur, legebantur, quod verbum cum præcedentibus magis conuenit. alij autem etiam præcedentia mutant, legentes, Nec vincla minacia collo Aere ligabatur: sed tamen prior lectio potior videtur, & plus elegantiæ habet.] § *Nec supplex turba* § nam aureæ ætatis tempore nullus erat iudex, cum omnes essent pares, ac sponte recte agerent. Primum autem capitis iudicium in Areopago actum fuisse Plin. 7. naturalis histo. narrat. § *Ora* § faciem, & vultum. § *Tuti* § securi, & ab omni iniuria remoti. § *Nondum cæsa suis* § tunc, inquit, nemo ad nauigandum naues fabricatus est. vnusquiq; enim suis locis contentus erat. Primus vero Danaus ex Aegypto in Grçciam aduectus esse naui scribitur. ante enim ratibus nauigabatur, in rubro mari ab Erythra rege inuentis. Reperiuntur tamen, qui Mysos, & Tro. priores illas excogitasse in Hellesponto putent, cum transirent aduersus Thracas. § *Peregrinum or.* § hoc est, alienas terras. totum enim pro parte per synecdochem positum est. nam orbis pro tota ponitur terra. vnde etiam orbem terrarum dicere solemus. Peregrina autem terra dicitur, in qua quis peragrat, qui in ea non sit natus. Peregrinus namque dicitur, qui aliena loca peragrat § *Viseret* § ad videndum iret. § *Pinus* § arbor. speciem .n. pro genere frequenter ponunt poetç. Est autem pinus, quæ & picea dicitur, arbor montana, ex qua naues conficiuntur. § *Mortales* § homines. § *Nondum præ.* § nulla tunc, inquit, oppida erant. Primi vero Aegyptij oppidum Diospolin ædificasse narrantur. In Græcia autem Cecrops oppidum a se Cecropiam appellauit, quæ nunc est arx Athenis. aliqui Argos a Phoroneo rege ante conditum volunt, quidam & Sicyonem. Oppidum autem ab ope danda appellatum esse scribit Pomp. quod in belli periculis oppidanis opem ferat. § *Præcipites* § altæ. vnde se quis præcipitem dare potest. § *Non tuba directi.* § nulla tunc, inquit, bellica instrumenta in vsu erant. nã tubas, buccinas, & cornua, vt Vegetius scribit, in exercitu habebant Romani. Tuba vero, quæ directa est, vocatur Buccina, quæ in semetipsam ærea circulo flectitur, Cornu, quod ex virgis agrestibus argento nexum, temperatum arte, & spiritus canentis, flatu sonitum emittit. Tubæ autem æreæ inuentor omnium primus Piseus Tyrrhenus fuisse à Plin. scribitur.

prabeba[nt]

tunc ædificata domus, secreta que tutiora.

quis primum nauis usus.

§ *Non*

Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galea, non ensis erat. sine militis usu
Mollia securæ peragebant ocia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastroq́; intacta, nec ullis
Saucia uomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentiq́; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, montanaq́; fraga legebant,
Cornaq́; & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidiq́; tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaq́; de uiridi stillabant ilice mella.

ARGVMENTVM.

ARG. cum Saturno, aurei sæculi rectore, sceli arce delecto, teneret Iupiter mundum, sic ipsum in quatuor, ac diuersa tempora coarctauit, ut uer, quod fuerat ante unum semper, & serena tranquillitate continuum in partem anni quartam, & a[...]ustissimum coegerit tempus: ut huic succederet ardor æstiuis, & tertio sequeretur autumni insida temperies, & posthæc totus annus rigida hyeme caluderetur, quæ quatuor tempora uitis exordio qualitatem imitarentur, & ordinem seculorum.

P*Ostquam* * *Saturno tenebrosa in tartara misso,*
Sub Ioue mundus erat, subiitq́; argentea proles,
Auro deterior, fuluo preciosior ære:

{NON *aris cornua flexi*,} periphrasis est litui. nam lituus tuba est inflexa, & uirga, qua augures templum designabant. {*Non galea, non ensis erat*} galea tegmen est capitis ferreum. Galeam uero, gladium, qui & ensis dicitur, & hastam Lacedæmonij inuenisse traduntur. {*Sine militis usu*} sine militis opera, hoc est sine bello, & prælijs. Primi autem Afri prælium contra Aegyptios fecere fustibus, quos phalangas vocant. Miles autem dictus est a mille, ut Entropius scribit, quòd cum Romulus initio mille ex populo defectos armasset, a numero milites appellauit, vel quòd minime mollis κατ' ἀντίφρασιν, ut ait Don. {*Mollia ocia*} suauia, & delicata, ab effectu, quod molles, mites, delicatos homines reddunt. {*Peragebant*} exigebant usque ad uitæ finem. {*Ipsa quoque immunis*} terra, inquit, sine ullo cultu, omnia uictui animalium necessaria abunde suppeditabat. {*Ad Hesiod. illud alludens,*

Κάρπον δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη, πολλόν τε, καὶ ἄφθονον, *&c.*

pleraque enim ex Hesiod. & item Arato, de ætatibus hæc transtulit Ouid.] Immunis autem, aut a cultura, ut dicimus aliquem ab officijs ciuilibus immunẽ, aut sine ullo seminũ munere. semina .n. quæ terræ cõmittuntur, munera in ipsam collata uidẽtur. {*Rastro*} ligone, sarculo. est enim instrumentũ ad excolendam terram accommodatum. {*Saucia*} uulnerata. cum enim terra proscinditur aratris, maxima tum uulnera pati uidetur. {*Nullo cogente*} nullo colente agros. qui enim agros colit, cogere ipsos uidetur, ut fructu emittant. {*Arbuteos fœtus*} fœtus arbuti, quæ est arbor admodum humilis, poma ferens rubicunda, paulo fragis maiora, quæ & arbuta, & vnedones uocantur ab uno edendo. sunt enim gustu iniucunda, ut Plin. ait. {*Montanaque fraga*} perite: nam in montibus fraga rubicũda ex herbulis colliguntur. Virg. Et humi nascentia fraga. {*Cornaque*} poma sunt rubicunda, quæ & propter nucleorum duritiem lapidosa a Virg. dicuntur. Lapidosaque corna. {*Mora*} poma, quæ in rubis nascentia sunt nigra, unde & nomen. Maurum nanque significat nigrum. quæ uero in arbore nascuntur, ante mortem Thisbes alba fuisse dicebantur. {*In duris rubetis*} asperis, & spinosis. Rubetum aũt dicitur locus rubis, & spinis consitus, ut oliuetum oliuis. Rubeta uero est rana præsentissimi ueneni in rubetis uiuens, unde & nomen accepit.

RAPH. *ET QVAE deciderant*} glãdibus quoque, inquit, quæ ex quercubus, arboribus Ioui dicatis, cadebant, vescebantur illi homines primi. {*Ver erat æternum*} nullæ tunc inquit erant variationes temporum, sed Zephyri assidue flantes, sine ullo semine nascentes sic fouebant flores, ut uer semper esse uideretur. Zephyrum autem in causa esse, ut flores nascantur, auctor est Catul. & ante illum Hesio. cuius versus sic vertit: Aura parit flores tepidi fecunda Fauoni. nam Zephy. vt diximus latine Fauonius appellatur. Aura autem est tenuissimus venti flatus ab aere acutissimu per coagmẽtationem dicta. {*Mulcebant*} leniebant, fouebant, ut non nimio neque calore, neque frigore arescerent. {*Mox etiam fruges tellus*} fruges dicuntur omnes fructus, quæcunque e terra nascuntur, in quibus poma quoque connumerantur. unde, & arbores frugiferæ à Plin. uocantur. {*Nec renouatus ager.*} tunc minime opus erat agros renouare, cum singulis quibusq; annis sine ullo cultu frumenta ferrent. Est autem noualis periphrasis. Nouale enim siue noualis (vtroque enim modo dicitur) aruũ est, quod alternis annis seritur: ut Plin. scri. {*Canebat*} canescebat, & canus fiebat. nã agri frumentis maturis quodãmodo canescere uidentur. {*Grandis aristis*} plenis granorũ spicis. Aristas enim, quæ sunt partes spicæ primum arescentes (unde & nomen sumpserunt) pro ipsis spicis posuit. {*Iam flumina nectaris ibant*} nectar potio deorũ est suauissima. dictum, quod, qui illud bibit in iuuenili ætate contineatur, quasi neoar, παρὰ τὸ νέον, καὶ τὸ ἔχω, quod est iuuenem cõtineo, & per syncopam nectar. unde & Hebe dea iuuentæ ipsum ministrare fertur. {*Flaua mella*} a colore dicuntur. Flauus autem color, ut inquit Gellius ex uiridi albo, & rufo constat. {*Stillabant*} guttatim cadebant. {*De uiridi ilice*} speciem, pro genere posuit, nam ilicem pro omni arbore accipimus. tametsi ilicẽ pro quercu uidetur potius posuisse. nã melius ros maxime illius arboris frondibus etiam ab Hesio. insidere perhibetur. [*Vt in Ergis.* Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας] Vnde & Virg. Et duræ quercus sudabunt roscida mella. Ilex autem arbor est glãdifera Ioui consecrata. Ea vero enumerat poeta, quibus primi illi homines uitam felicem uiuebant.

P*OSTQVAM Saturno*} aureæ ætati, qua Saturnus regnauit subnectitur argentea, in qua regnauit Iup. quæ, ut aurea deterior, sic est ænea melior. Primus autem omniũ Iup. uer, Aestatem, Autumnũ, & Hyemem. tumque primum calores, atque frigora aerem infestare cœperunt, ideoq; homines antra, & speluncas pro domibus habitare, atq; agros colere coacti sunt. {*Postquam Saturno*} hoc est, postquàm mortuus est Sat. nam illi mitti in tartara dicuntur, qui moriuntur. Saturn. Saturnus uero, Vrani, & Vestæ filius, auxilio Titanum fretus, cum Ioue filio imperium orbis occupante congressus, ab illoq; Cretæ regno pulsus, ad Ianum Italiæ regem confugit, a quo benigne susceptus, & in partem regni admissus, urbem condidit in ijs locis, ubi nunc est Roma, quam de suo nomine Saturniam appellauit.

[*Hinc & Virg. 7. Aen. Primus ab æthereo uenit Satur,* Saturnia.
Olympo, Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile, ac dispersum montibus altis,
Composuit, legesque dedit, Latiumque uocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris, &c.]

Loca sane edita vocari Satur. in Sicilia præsertim, & Italia Dio scripsit, eo quòd Satur. vrbium arces, locaque munitiorã apud omnes occuparet. Saturnus autem est appellatus, ut Cic. scripsit, quod saturetur annis: ex se enim natos idcirco comedisse fingitur. quia consumit ætas temporum spatia, annisq; præteritis insaturabiliter expletur. Saturno autẽ Ianus, qui cum eo regnauit, cum subito non cõparuisset, Saturnalia excogitauit, ac Saturnalia. primum terrã omnem ditioni suæ parentem Saturniã nominauit. Aram deinde, illi & sacra tanquam Deo condidit, quæ Saturnalia uocauit. obseruari igitur eum iussit maiestate religionis quasi uitæ melioris auctorem. Simulachrũ eius indicio est, cui falcẽ, insigne messis adiecit. Hęc, & multo plura de Sa. Macr. [*Et item Lactan. libr. 1. de Fa. rel.*] Eorum autem sequitur opinionem poeta, qui aiunt Saturnum a Ioue filio regno fuisse pulsum, & ad inferos relegatum. {*Tenebrosa in tartara*} tenebrarum plena. Tartarus locus est profundissimus dictus παρὰ τὸ συνταράχθαι: quod in ipso conturbata, & confusa sint omnia. Innuit autem Saturnum regem fuisse Cretę, eoq́ue mortuum, & ad inferos, detrusum. {*Sub Ioue mundus erat*} sub imperio Iouis, qui filius Saturni, & Opis fuisse, ac eodem partu cum Iunone editus perhibetur. A nymphis autẽ educatus, cum adoleuisset, contra Titanas ob captos parẽtes bellum gessit, illosq; liberauit. Patrẽ deinde, quẽ vitæ suæ insidias tetendisse comperit, regno expulit, ad inferosq; relegauit. Iup. autem dictus est, Iupiter.

CONST. F. * Non Saturni morte interpretare, (nam de ea præclusa est sanna lechi) sed in tartara relegato. Is enim quoniam Cœlo patri uirilia imputasset (ut nonnullis placet) uel filios absque deuorasset (ut Cla. in Ru[...]) ab irato Ioue detrusus ad inferos dicitur atque eo loco arctissime uinctus: ubi nec solis splendore lętat, nec uẽtis, &c. Hom. in 5. Ilia. Clau. in primo de raptu pro. Saturni ceteros laxabo catenas.

Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
Perq; hyemes, æstusq;, & inæquales autumnos.
Et breue uer spatijs exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus ustus
Canduit, & uentis glacies astricta pependit.
Tum primum subiere domos, domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & iunctæ cortice uirgæ.
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt, pressiq; iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nefas: fugere pudor, uerumq;, fidesq;:
In quorum subiere locum fraudesq;, doliq;,
Insidiæq;, & uis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat uentis, nec adhuc bene nouerat illos
Nauita: queq; diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ:
Communemq; prius, ceu lumina Solis, & auras,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantum segetes, alimentaq; debita diues
Poscebatur humus: sed itum est in uiscera terræ.
Quasq; recondiderat, stygijsq; admouerat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamq; nocens ferrum, ferroq; nocentius aurum
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma.

Iupiter. vt scripsit Cicero, quasi iuuans pater, quẽ conuersis casibus appellamus, a iuuãdo Ioue. A poetis pater diuum, hominumq; dicitur; a maioribus autẽ nostris optimus, maximus, quia maius est, certeq; gratius prodesse hominibus, q̃ opes magnas habere. Est autẽ ordo. Iupiter contraxit tempora antiqui veris, post quã sub Ioue mũdus erat, Satu misso in tartara tenebrosa. { *Contraxit* } abbreuiauit. { *Antiqui veris* } illius ppetui, quo aurea ętas est usa. { *Perque hiemes* } anni quatuor enumerat partes, Ver, æstatem, autumnum, hyemẽ. Hyems est, vt Stoici diffiniunt, aer supra terrã algidus ob solis in anteriora pcessũ. { *Aestusque* } æstatẽ. est autẽ æstas immineus terræ aer calefactus solis cursu ad septentrionẽ uersus. { *Et inæquales autumnos* } scite, nam autumnus modo frigoribus contrahitur, modo caloribus diffunditur, ideircoque morbosus habetur. Fit uero autumnus solis recursu a nobis, ad ea loca, vnde flant austri. Autumnus autẽ dictus est, vt ait Pomp. quòd tum maxime collectis fructib⁹, hominum opes augentur. { *Et breue uer* } illius perpetui comparatione ver breue dicitur. Est autem ver aeris tẽperies, quando suo ad nos cursu sol agit. { *Exegit* } digessit. { *Quatuor spatijs* } quatuor mensuris temporum: singulæ namque anni partes ex tribus mẽsibus constant. { *Canduit* } candens, & igneus est uisus propter nimiũ æstum. { *Glacies astricta* } cõstricta, & cõgelata. { *Ventis* } nõ omnibus, sed Borea, alijsq; frigidis. Ventorum namq; frigore aqua in glaciem constringitur. { *Pependit* } ab arboribus, speluncarumque tegminibus est intelligendum. { *Domus antra fuerunt* } antrum latine spelũca dicitur. { *Et densi frutices* } inter arbores, & herbas frutices medij esse dicuntur. nam & minores arboribus sunt, nec hyeme, ut herbæ arescunt. { *Et iuncta cortice uirga* } quidam legunt, vinctæ, pro iunctæ, quod ipsorum iudicio relinquemus. Intelligit autem poeta Crates, aut simile quippiam ex corticibus, & uirgis inter se iunctis contextum, quibus tum pro domibus, usi fuerint habitantes.]

Quatuor anni partes.

SEMINA tum primum } tunc primum, inquit, homines cœperunt & arare, & seminare. { *Cerealia semina* } frumenta. nam Ceres prima omnium frumẽta hominibus ostendit, cum antea glande uescerentur. { *Pressique iugo* } boues iugare, & arare cœpit Bryges Athenien. uel, ut alij, Triptolemus. { *Tertia post illam* } ærea ætas, quæ & ænea dicitur, argenteam est subsecuta, cuius homines bellicosi quidem erant, procul tamen a nefarijs sceleribus aberant. { *Ahenea proles* } aut ahenea ita legendum est, ut soluatur diphthongus, & quatuor syllabarum sit dictio, ne trochæus in uersu heroico esse deprehendatur, in quarta præsertim sede, a qua est alienus. aut, successerat, ut est scriptum in uetustis codicibus, est legendum. sic enim significat poeta æream ætatem pàrum durasse. [*Secutus autem, & hic Hesiodus est, qui quatuor ætates recenset, cum Aratus tantũ tres ponat, Aeream q; pro ferrea, numerat. nã antiquis χαλκὸς, hoc est æs, pro ferro accipiebatur. hinc, & arma ærea apud Homerum passim leguntur.*] { *Sæuior ingenijs* } durior, asperior, quàm argentea foret. { *Horrida arma* } horrorem incutientia. { *De duro est ultima ferro* } ultima ætas, in qua nos quoq; uersamur, a ferro metallorum durissimo propter feros mores est appellata. nam relictis virtutibus, illius ætatis homines uitia ita sunt amplexi, ut omne honestũ terras dereliquisse uideatur. { *Protinus irrupit* } cum impetu intrauit. { *Vena peioris* } metalli deterioris. nam uenæ non tantum animaliũ dicuntur, sed etiã metallorum. { *Fugere pudor, uerumq;, fidesq;* } per hæc omnes uirtutes ab hominibus fugisse dicitur. [*Videtur autem poeta Theognidis uersum huc retulisse, apud quẽ eodem ferè modo legitur:*

Ὤχετο δ' αἰδὼς, μεγάλη θεὸς, ὤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον.

{ *Et uis* } uiolentia. { *Et amor sceleratus habendi* } auaritiæ est periphrasis, quæ iccirco scelerata uocatur, q̃ hominem ad omne scelus impellit, sceleratũque facit. vñ, & Phochylides ait [ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης] hoc est, auaritiam omnium malorum esse matrẽ. { *Vela dabat uentis* } nauigabat. Velum autem Icarus inuenit, ut malũ, & antennam Dædalus. Probat autem homines ferreę ætatis auaritię nimium studuisse, cum imperiti nauigãdi, se tamen uẽtis, quorum naturam ignorabant, committerent. { *Nauita* } a naui, idem est, qui nauta. Ratibus aũt primum nauigare homines cœperunt in mari rubro, ut in septimo naturalis hist. Pl. c. 56. ait, ab Erythra rege inuentis. sunt tamen qui putant Mysos, & Troianos priores excogitasse in Hellespõto, cũ trãsirent aduersus Thracas. Nauem uero ex Aegypto in Græciã a Danao aduectam, scribit idẽ Pli. quẽadmodum lõga naue Iasonem primum omnium nauigasse, ac onerariã ab Hippio Tyrio fuisse inuentam; Cymbã a Phœnicibus, Celocem a Rhodijs, Cercurõ a Cyprijs. { *Quaque diu steterant* } erectæ fuerant. { *Insultauere* } saltus quosdam dedisse sunt uisæ. { *Communemque prius* } tunc primum, inquit, terra, antea communis, diuidi est cœpta. { *Cautus mensor* } callidus, & astutus mensurator. Mensuras autem, & pondera, Plinio auctore, inuenit Phidon Argiuus, Gellio autem, Palamedes. { *Longo limite* } longo termino. Termini enim, quibus agri discernuntur, longiores sunt, quò profundius in terram defodiantur. [*Potius tamen uidetur, ut de sulco maiore intelligas, quo ager ab agro distinguetur. huic enim epitheton longum rectius, quam termino, conuenit.*] { *Nec tantum segetes* } non solum, inquit, fruges coacta est edere terra, sed lapilli quoq; preciosi, & metalla ex eius uisceribus sunt effossa. { *Sed itum est in uiscera terræ* } in intimas terræ partes fodiendo descensum est. { *Admouerat* } appõsuerat. { *Stygijs umbris* } inferis. eorum sequitur opinionem, qui aiunt inferos in centro terræ esse. { *Effodiuntur opes* } lapillos preciosos, aurũ, & argentum opes appellat poeta. Opes autẽ dicuntur ab Ope Saturni uxore: qua terra significatur, vt Pompeius scribit. { *Irritamenta malorum* } incitamenta, ac stimuli quidam ad mala perpetranda. { *Iamque nocens ferrum* } ex eo nanque conficiuntur enses, quibus homines interimũtur. Ferrum autem in Creta Hesiodus scribit inuenisse eos, qui Idæi Dactyli uocati fuerunt. { *Ferroque nocentius aurum* } uere. nam propter aurum adipiscendum grauissima quæque, fœdissimaque scelera committuntur: unde Virgi. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? auri autem metalla, & conflaturam Cadmus Phœnix inuenit ad Pangæum montem, ut alij, Thoas ex Plin. lib. 7. ca. 56. & Eacles in Panchaia, aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem ex melle assignat. { *Quod pugnat utroque,* } & ferro, & auro. uictoria nanque, ut Aristophanes inquit, solet in illis residere castris, in quibus plus auri, pecuniarumque habetur. Primi autem Afri aduersus Aegyptios prælium fecisse dicuntur fustibus, quos Phalangas uocari Plin. ait. { *Sanguinea manu* } sanguinolenta. bello aũt, ut homini, & manus, & sensum p metonymiã attribuit poeta. sic Virg. Furor impius intus Sæua sedens super arma, & centũ uinctus ahenis, Post tergum nodis fremit horridus ore cruento. { *Crepitantia* }

RAPH.

reso-

resonantia. { *Viuitur ex rapto* } rapina. { *Non hospes ab hospite tutus* } hospitem, tam qui hospitio alium suscipit, quàm qui susci pitur, appellamus. { *Gratia* } concordia. [*Sic antè & Hesiodus:*

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες·
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ.
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ,
Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.]

{ *Lurida* } nigra ab effectu, quia nigra corpora eorũ, qui illa comederint, efficiunt. { *Aconita* } venena. nam aconitum herba est maxime venenosa, ex spuma Cerberi canis primum in cotibus nata. unde & nomen accepit. nam ἀκόνη græce cotẽ significat, unde aconitũ est deductum. { *Terribiles nouercæ* } crudeles in priuignos. Nouerca autem dicitur, ut scribit Pomp. quam quis liberis sublatis, nouã uxorem docit, arcendæ familiæ gratia. { *Inquirit in patrios annos* } utrum multos annos pater sit uictur', an paucos, sortilegos filius consulit.

RAPH. { *VICTA iacet pietas* } superata, inquit, ab impietate pietas contemnitur. Proprie autem pietas dicitur cultus, qui diis, patriæ, parentibus, sanguine coniunctis debemus. { *Iacet* } in nullo est precio. { *Virgo Astræa* } hoc est iustitia, quæ Astræi Gigantis filia fuisse dicitur. [*Vt Aratus, uel Iouis, & Themidis, ut Hesiodus tradit. alii autẽ nomine Dica ab utroq; poeta appellatur.*] { *Cæde* } sanguinis effusione. ab eo enim, quòd præcedit, id quod sequitur, est intelligendum. cędes uero præcedit, & sanguinis effusio sequitur.

Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero, fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet Pietas, & uirgo cęde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

ARGVMENTVM.

AR G. Gigantes immensæ molis, & similes moris filios Terra produxit, quorum magnitudini par exarsit audacia. nam extructis in excelsum aggerem montibus, sacrilegas manus inijcere cælestibus. sed fulmine deiecti, impium genus pœnæ suæ cruore generarunt. nam sanguis eorum permistus terræ, homines procrearit haud longe ab origine discrepantes.

NEue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altaq; congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram,
Immaduisse ferunt, calidumq; animasse cruorem,
Et, ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem uertisse hominum. sed & illa propago
Contemptrix superum, sæuæq; auidissima cædis,

NEue foret terris { gigantes vastissimorum corporum homines, Terræ filij, sine patre, pedes serpentinos habentes, non cõtenti cædibus terras fœdasse, in tantum furorem uenerunt, ut e cœlo Iouem depellere sint conati. montes enim montibus imponentes uiam sibi muniuerant, qua Iouem cœlo detraherent. sed Iupiter fulminibus, & gigantes interemit, & montes in uarias orbis partes disiecit. qui uero montium ceciderunt in mare, insulæ sunt factæ, ut Duris ait: qui autem in terram, permansere montes. E terra autem gigantum sanguine madefacta nati feruntur homines sanguinarij, ac cędibus maxime gaudentes. Gigãtes autem, ut scribit Macrob. quid aliud credendum est fuisse, quàm hominum quandam impiam gentem, deos negantem, & ideo æstimatam Deum pellere de cęlesti sede uoluisse? Gigãtes autem dicti sunt παρὰ τὸ ἐκ τῆς γῆς εἶναι, hoc est, ex eo quod ex terra exierint: ut scribit Orph. in 8. sacri sermonis: [illegible] Illud nõ est ignorandum, Lyciam fuisse appellatam Gigantiam, & Gigantes illam habitantes. [*Quæ hic ex Orpheo* [illegible] *tas Regius, ea consimilia etiam Hesiodus tradit. qui in Theogonia Erinnyas, & Gigantes ex cruore Cœli, cum is a Saturno filio castraretur, in gremium terræ delapso procreatos dicit.*] sed tamen de Gigantomachia nõnihil uariat. nam Titanas primo. (ita enim uocarat filios suos ὁ οὐρανός, quòd diceret eos [illegible] [illegible] ut idem Hesiodus ait) cũ reliquis dijs bellũ gessisse tradit, quibus auxilio Cotti Gygis, & Briarei, quos Centimanos uocant oppressis, idẽ bellum mox a Typhoeo repetitum, eundemq; a Ioue fulmine prostratum. Atque huic posteriori bello cæteri assignant ea, quæ uulgo de Gigantomachia feruntur, uidelicet, deos in Aegyptum profugisse, aliosq; in alias formas mutasse metu sese, donec a Pane, a quo & Panici terrores dicti, Gigantes, & qui circa Typhoeũ erant, perterriti, in fugã conuerterentur. Priorem aũt pugnã cum Titanibus in campo Phlegræo cõmissam uolũt. quod & Claudianus innuere uidetur in principio Gigantomachiæ, ubi inquit:

Terra parens quondam cælestibus inuida regnis,
Titanumque simul gra-ues miserata labores,
Omnia monstrifero complebat tartar[illegible]tu, [illegible]
Innisum g[illegible]ra nefas,
Phlegramque recepit
Tanta prole tumens, &c.

Rursum alij Gigantum pugnã a Typhoei caussa separãt, & Typhoeum per se deos in Aegyptum fugasse tradunt. Gigãtes aũt circa Phlegrã, extructis alijs super alios montibus, cũ cœlum oppugnare uellent, a Ioue fulmine deiectos fuisse. Quod eo hic addere libuit, ne quis diuersitate ista, qua poetæ fabulas inter se miscent, atq; confundunt, insciens forte turbetur. Porrò uidetur & hæc fabula ex uero originem traxisse. nã Genesis 11. de posteris Noe, eodem fere modo legim', turrim conatos extruere, cuius culmen cœlũ cõtingeret, sed a Deo prohibitos, qui confusione linguarum ab incepto eos auerterit. unde & Babel nomen loco mansit, quæ postea Babylonia dicta fuit.] { *Arduus æther* } altum cœlum. { *Affectasse* } proprie dixit. nam affectare significat aliquid nimium appetere, quod assequi non posse repugnante natura. { *Olympum* } mons est Macedoniæ Olympus altissimus: interdũ tamen pro ipso cęlo ponitur quasi ὁλόλαμπος, hoc est, totus lucens, pp astra, quib' illustratur. unde Olympius Iup. fuit denominatus. Sex aũt Olympos esse perhibẽtur, Macedoniæ, Thessaliæ, in quo etiam Olympia fuisse celebrata Apollodorus ait, Mysię, Cilicię, Elidis, Arcadiæ. { *Excussit* } quatiẽdo deiecit. { *Pelion Ossæ* } montes sunt Thessaliæ notissimi. { *Obruta mole sua* } oppressa sua uastitate, magnitudine, ac pondere. { *Dira corpora* } crudelia, a deorum ira missa. unde & diræ furiæ dicũtur. { *Natorum sanguine* } nam Gigantes Terræ filij fuisse dicuntur. { *Calidum animasse cruorem* } hoc est, animam calido cruori immisisse. { *Et ne nulla* } & ut aliqua memoria suæ prolis maneret, ac restaret. duas enim negationes in affirmationem conuerti certum est. { *Monumenta suæ stirpis* } memoria suę prolis. monumentum enim dicitur quicquid ad posteritatis memoriam conficitur. stirps autem cum prolem significat, fœminini est generis: cum radicem, truncumuè significat, incerti. Virg. Imo de stirpe recisum. Hor. Stirpesque raptas, & pecus, & domos. { *In faciem hominum* } in figuram humanam, ac deniq; in homines nõ in simias, ut quidam putãt, id quod facile ex ijs, quæ inferuntur, colligi potest. neq; enim simiæ aut deorum sunt contemptrices, aut cædis auidissimæ, aut uiolentæ. quare intelligamus terram gigantum sanguine madefactam, in homines crudeles, Gigantumq; similes fuisse conuersam. { *Sed & illa prop. Contemptrix superum,* } uerum, inquit,

impuit, etiam illa progenies, quæ ex ſanguine gigantum orta eſt, impia fuit in deos, ab omni humanitate, ęquitateque aliena. Propago autem, quæ & propages dicitur, cum uitem uetulam terra obrutam ſignificat, ut ex una plures fiant, primam producit ſyllabam. Virg. Flexos propaginis arcus. cũ uero progeniem demonſtrat, eandẽ corripit. Virg. Sit Romana potens Itala uirtute propago. Hinc fit propagare uerbum quod ſignificat uitem uetulam ſupprimere, ut ex una plures nouellæ fiant. Interdum extendere genus, ac dilatare ſignificat.

RAPH. *SCIRES* } ſcire poſſes ex auiditate cædis, ex gigãtum ſanguine genitã eſſe. Eſt autem figurata locutio. a tertia namq; perſona ad ſecũdam e[...]anter fit tranſitus. [*Eſtq; dictum, Scires, pro poſſes ſcire, modo potentiali.*]

Q*VAE pater ut ſumma* } Iupiter cum eorum hominum crudelitatem, qui è ſanguine gigantum nati erant, foret contemplatus, ac in primis tetram Lycaonis Arcadiæ regis feritatem ſecum ipſe cogitauiſſet: non minus indoluit, quàm eſt in uniuerſum genus humanum indignatus. quare dijs omnibus congregatis, & conſilium ſuum de perdendo genere humano, & quæ ab Lycaone mala paſſus ſit, exponit: ac quemadmodum Lycaonem ipſum Arcadiæ regem crudeliſſimum, rapaciſſimumq; in lupum commutauit. { *Vt uidit* } poſtquam vidit, & contemplatus eſt. { *Summa arce* } a ſummo cęli uertice. { *Facto recenti* } cauſſa eſt, cur nondum uulgata eſſent teterrima Lycaonis conuiuia: propter ſcelus nanque paulo ante commiſſum nondum erant cognita Lycaonis conuiuia Ioui appoſita. { *Referens* } animo reuoluens. { *Fœda conuiuia* } tetra, & crudelia. nam Lycaõ Pelaſgi filius hoſpitio ſuſceptos non ſolum interficiebat, ſed etiam conuiuijs comedendos apponebat. quod quidẽ cum Iupiter cognouiſſet, eiusq; domum ingreſſus factas inſidias comperiſſet: & domum incendit, & Lycaonem in lupum animal rapaciſſimum conuertit. Quod quidem iccirco fictum eſt, quòd Lycaon, ut Pauſanias ait, in aram Lycæi Iouis infantem impoſuit, atq; immolauit, & ſanguinem libauit, atq; e ueſtigio in lupum mutatus fuiſſet memoratur. { *Affertur tamen & altera fabulæ occaſio: nempe regem Lycaonem, deuictis Moloſſis, obſidem quẽdã ab iiſdem accepiſſe, qui cum ad certum tẽpus non remitteretur, per legatos repetitum fuiſſe; ibi tum Lycaonem, occiſo obſide, carnes eius, legatis edendas appoſuiſſe; ſed ex conuiuis Lyſaniam quendam nomine, qui poſtea Iupiter dictus fuit, cognito ſcelere in publicum proſiluiſſe, Arcadesque contra regem immanitate facinoris concitaſſe: atq; ita deuictum atque eiectum regno Lycaonem, in ſyluas abiiſſe; ibiq; reliquam ætatem latrocinijs, & cædibus luporum more exegiſſe. unde Boccacium.*] { Fuit & alius Lycaon Priami filius, Pandari pater, qui ab Achille fuit interfectus. Sane Lycaon ἀπὸ τοῦ λύκου, quod lupum ſignificat, denominatus uidetur { *Ingentes animos* } maximas indignationes. { *Conciliumq; uocat* } conſilium, & multitudo dicitur ad conſulendum cõgregata, & ratio faciendæ alicuius rei, aõ nõ faciendæ, ut ſeruitiũ, & ſeruos, & ſeruitutẽ ipſam ſignificat: conciliũ uero multitudinẽ tantũ ſignificat ad conſultandũ cõgregatã. { *Eſt uia ſublimis* } lacteum circulum deſcribit, per quem ad regiam Iouis iter dijs eſſe ait. eum uero circulum Græci galaxiam uocant ἀπὸ τοῦ γάλακτος: hoc eſt a lacte, unde & Latini lacteum appellarunt. nam candidus eſſe uidetur: de quo ſi quis plura uidere cupit, legat Macrob. in ſomnium Scipionis. { *Cælo manifeſta ſereno* } ſcite. nam, ut inquit Macrob. Lacteus circulus unus ex omnibus oculis noſtris conſpicitur, alij ſola perſpiciuntur cogitatione. { *Candore notabilis ipſo* } notatu, & uiſu facilis ob ſuum candorem. { *Magni tonantis* } periphraſis eſt Iouis { *Deorum nobilium* } hoc eſt clarorum, qui maiores gentium dii appellantur, ut inquit Macrob. ſunt autem 12. numero, & nomina quidem mulierũ ſex: Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus. uirorum autem nomina totidem: Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo. { *Atria* } aulæ { *Celebrantur* } frequentantur. { *Valuis apertis* } ianuis patentibus. Valuæ autem dictæ ſunt, quòd dum aperiũtur, in ſe reuoluuntur. Fores uero proprie dicuntur, quæ foras aperiunt. { *Plebs habitat diuerſa locis* } plebem uocat multitudinem deorum minorum. { *A fronte* } in fronte lactei circuli potentiores, inquit, dii habitant, ibique ædes ſuas collocauere. uidetur autem Ouid. alludere ad palatium Romanum, in quo imperatores cum principibus habitabant. { *Si uerbis audacia detur* } hoc eſt, ſi id aſſerere auderem. { *Palatia magni cæli* } hoc eſt, regiam cœli. palatium nanque unus eſt ex collibus Romanis, in quo magnifice imperatorum ædes cõſpiciebantur. inde factum eſt, ut ampliſſimas quaſque ædes uulgus palatia uocet. { *Marmoreo receſſu* } in interiore ædium parte marmoribus incruſtata. { *Celſior ipſe loco* } ſublimior cęteris, ut reges ſedere conſu euerunt. { *Sceptroque innixus eburno* } ſceptro ex ebore confecto inhærens. Ex quo colligimus reges quoque apud antiquos: non ſedentes, ut fere nunc fit ab ineptis, & artis oratoriæ imperitis, ſed ſtantes principibus, ac populis orationes habuiſſe. ſceptrum autem baculus eſt, quo priſci reges utebantur, qualibus nunc pontifices noſtri initi ſolent. ſceptrum uero in primis Ioui attribuitur, qui rex ſit hominum, atque deorum. ſceptrum autem dictum eſt παρὰ τοῦ σκήπτεσθαι: hoc eſt, ab innitendo, quod illi ſtantes reges innitantur, litteræ interpoſitione.

TERRIFICAM cæſariem } terrorem incutientem. { *Concuſſit terque quaterque* } ſæpius commouit, atque agitauit. hoc autem habitu ſignificat Iouem fuiſſe iratum. crebra enim concuſſio capitis indignationem ſignificat. { *Cum qua* } magnam Iouis oſtendit potentiam, qui una cum capitis motu uniuerſum mundum commouit. [*Alludit autem aduerſus Homero, apud quem Iliad. primo eodem modo legitur.* RAPH.

Et uiolenta fuit, ſcires è ſanguine natam.

A R G V M E N T V M.

ARG. De gigantum ſanguine nati quàm ſacrilega mente uerſati ſunt, Lycaonis exemplum teſtatur: qui tyrannus Arcadiæ, cum aduenas trucidaret hoſpites, etiam Iouem in ſe accepit iratum. nam Iupiter humani ſceleris impatiens, in deos querimonia delata, hominis ſpecie ſimulata, ad Lycaonis regiam uenit: cui Lycaon tanquàm mortali preparans mortem prius humana membra deuoranda uelut hoſpitali humanitate appoſuit, quæ poſtquam Iupiter ſenſit, non eum penitus interemit, ne ſupplicij amitteret ſenſum: ſed in lupi ſæui eũ formam conuertit, qui & mores in rabiem, & nomen Lycaonis in appellationem ſeruaret.

Q*Va pater ut ſumma uidit Saturnius arce,*
Ingemit: & facto nondum uulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens conuiuia menſæ,
Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras:
Conciliumq; uocat. tenuit mora nulla uocatos.
Eſt uia ſublimis cœlo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalemq; domum. dextra læuaque deorum
Atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis: a fronte potentes
Cœlicolæ, clarique ſuos poſuere penates.
Hic locus eſt, quem, ſi uerbis audacia detur,
Haud timeam magni dixiſſe palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo ſuperi ſedere receſſu,
Celſior ipſe loco, ſceptroq; innixus eburno,
Terrificam capitis concuſſit terq;, quaterq;
Cæſariem, cum qua terram, mare, ſidera mouit.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

{*Talibus modis*} hoc modo iratus atque indignatus Iupiter est locutus. {*Non ego pro mundi regno*} hac oratione Iupiter ostendit genus humanum dignum esse, quòd perdatur, cum dij quoque ipsi minime ab illius insidijs sint tuti. nam Lycaon ipsum Iouem deorum, hominumque parẽtem interficere conatus est. Attẽtos autem simul, & beneuolos deos reddit, & rei magnitudinem ostendens, & animũ suum pro salute eorum anxium, atque sollicitum esse demonstrans. {*Non ego pro mundi regno*} de mundi regno Iupiter cũ gigantibus grauissimum bellũ gessit, eosque tãdem in Phlegręis campis superauit, & ad inferos detrusit, ut paulo ante diximus. {*Quisque anguipedum*} quisque gigantum. nam anguipedes dicti sunt gigantes, quod anguinos pedes habere uiderentur, vt in 5. Fasto. Ouid. ipse narrat. quod significat, ut scribit Macrobius, nihil eos rectum, nihil supernum cogitasse, totius vitæ eorum gressu, atque processu in inferna mergente.

Talibus inde modis ora indignantia soluit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Inijcere anguipedum captiuo brachia cœlo.
Nam quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab vno
Corpore, & ex vna pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina iuro
Infera, sub terras stygio labentia luco.
Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus:
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et nymphæ, Satyriq́, & monticolæ Syluani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis o superi tutos fore creditis illos;
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoq́, regoq́,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
** Confremuere omnes: studijsq́ ardentibus ausum.*
Talia deposcunt. Sic, cum manus impia sæuit

{*Centum brachia*} centum manus. vnde & gigantes Centimani a centum manibus uocantur. alludere autem poeta uidetur ad Briareum gigantem, & Cottum, & Gygen illius fratres, quos Hesiodus in Theogonia singulos centum manus habuisse ait. [Centimani autem finguntur, vt inquit comment. Hesiodi, διὰ τὸ ἐμπρακτικὸν τὸ ἀεὶ πλεῖ μάχην, καὶ δραστικὸν, καὶ ἀνανταῖον.] {*Cœlo captiuo*} quod captiuum reddere cupiebant. {*Nam quanquam*} rationem assignat Iupiter cur magis nunc sit sollicitus, quam cum gigantes cœlo manus inijcere conati sunt. nam quamuis, inquit, gigantes uiri essent fortissimi, mihi tamen bellum minime cum toto hominum genere suscipiendum fuit, sed cum vna solum gigantum progenie. {*Ab vno corpore*} ab una hominum congregatione. nam corpus interdum pro multitudinis congregatione ponitur. {*Et ex vna origine*} exponit id, quod ab vno corpore dixit. ab vna enim gigantum progenie Ioui bellum fuit indictum. De gigantum autem origine uariæ sunt priscorum opiniones. alij nanque illos Titani, & Terræ filios fuisse scribunt. alij ex sanguine Titanorum a Ioue interfectorum è terra natos esse aiũt. Hesiodus, ex sanguine Cœli, amputatis illius uirilibus a Saturno genitos, dicit: cuius uersus sunt,

Gigantũ origo.

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας
Τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας.

Iosephus uero in antiquitatibus Iudaicis contendit eos ex coitu dæmonum cum mulieribus fuisse procreatos, cui quidem opinioni & Lact. & sacra historia astipulari uidetur. {*Nunc mihi qua totum*} nunc, inquit, non vnum hominum corpus, sed totum genus humanum prorsus mihi est perdendum. {*Qua*} quatenus, & quousque. {*Nereus*} deus est marinus, sed pro Oceano ponitur, qui vniuersam circumit terram. [Huius & Doridis filiæ sunt, quas Nereidas, & Nerinas uocant: quarum nomina recenset Hesiod. nomen aut Νηρεὺς, ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι, deductum mutatione litteræ, vel a ῥέω potius & intendendi particula νη.] {*Circumsonat*} circumstrepit fluctibus. {*Per flumina iuro Infera.*} Per Stygem paludem iurat, mortale genus totum esse perdendum. Stygis autem numen dij fallere metuebant, ut ait Virgil. dij cuius iurare timent, & fallere numen. [Quod item ab Homero sumptum, apud quem legitur Odyss. 5.

Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
Ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.

{*Stygio luco*} nemori, Stygi paludi imminenti. {*Cuncta prius tentanda*} omnia, inquit, prius sunt experienda, quam genus humanum perdatur, sed mali tamen sunt perdendi, ne boni periclitentur. {*Sed immedicabile vulnus*} hac similitudine colligit uniuersum genus humanum esse perdendum, cuius totum sit corruptum, ut enim corporis partes corruptæ solẽt præcidi, ne reliquum corpus putrescat: sic genus humanum est perdẽdum, ne Satyri, Nymphæ, ac Fauni hominum sceleribus inquinentur, atq; infestẽtur. {*Immedicabile*} insanabile. {*Pars sincera*} integra, ac sana, & incorrupta. {*Trahatur.*} in putredinem, & corruptionẽ ducatur. argumentatur autem Iupiter ab utili, & honesto. {*Sunt mihi semidei*} quænam sit ea pars sincera, cui timet Iupiter ab humano genere exponit {*Semidei*} Heroes alio nomine uocantur. maiores enim hominibus, ac dijs minores fuisse uidentur. {*Fauni*} Satyri, Syluani dij habiti sunt rusticani. {*Et nymphæ*} nympharum varia sunt nomina, aliæ nãque dicuntur Nereides, quę mare incolunt, [a Nereo patre, ut supra diximus.] aliæ Naiades, quæ fontes, [ἀπὸ τοῦ νάω .i. fluo, seu mano] aliæ Napeæ, quæ saltus, & syluas, [ἀπὸ τῶν ναπῶν .i. locis consitis arboribus & conuallibus] aliæ Oreades, quæ montes, [ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc est, montibus.] aliæ Dryades, aliæ Hamadryades, quæ in syluas habitare, unaque cum arboribus nasci, morique dicuntur. ἅμα namque simul, & δρῦς δρυὸς, arborem, & quercum significat. {*Quos quoniam cœli*} occurrit tacitæ obiectioni, posset enim quis dicere. Si times a genere humano semideis, & nymphis, & dijs rusticis, transferas ipsos in cœlum, ac genus humanum inter se debacchari permittas, sic enim sua stultitia satis, superque punietur. At, inquit Iupiter nondum illos censeo dignos, qui in cœlum recipiantur. {*Dignamur*} dignos censemus: sic Virgil. Haud equidem tali me dignor honore. {*An satis o superi*} hoc argumentum a maiori sumpto colligit genus humanum omnino esse perdendum nam si mihi, inquit, cui imperium est deorum, & hominum, insidias struere Lycaon, feritate sua notissimus, est ausus, quomodo dij minores ab humano genere poterunt esse tuti? {*Habeoque, regoque*} hoc est contineo, & guberno. Græcum autem uerbum expressit. nam ἔχω & habeo, & contineo significat. {*Notus*} nobilis, & famosus sua feritate. Lycaon autem Pelasgi filius, Licosuram vrbem in Lycæo monte ædificauit, Iouemq́ue Lycæum appellauit: & Lycæa, certamen in Iouis Lycæi honorem instituit, vt Pausanias scribit, ac infantem in Iouis ara primus omnium immolauit. unde locus fabulæ datus uidetur. {*Confremuere omnes*} simul omnes fremuere, & murmurauere facinoris immanitate commoti. {*Studijs ardentibus*} inflammatis uoluntatibus.

Cõtremuere.

DEPOSCVNT} *ad pœnam subaudiendum est. Sic cum manus impia sæuit*} in Augusti gratiam hæc ab Ouidio referuntur. Vt, inquit, totum genus humanum Iulij Cæsaris indigna cæde commotum est, qua in senatu ab ingratis, impijsq́; ciuibus fuit interfectus, sic dij, auditis Ioui structis insidijs, inflammati sunt. tametsi de coniurationibus, & insidijs contra Augustum Cæsarem structis hæc mihi dicta potius esse uidentur. sic enim & Ioui, & deorum indignationi pulcherrime accommodatur hæc similitudo, nam vt Iupiter a Lycaone, quamuis insidiante non fuit interfectus: ita ne Augustus quidem a coniuratorum quoquam fuit oppressus. Cum alij autem multi varijs temporibus, vt scribit Suetonius, in Augustum coniurarunt, tum Telephus mulieris seruus, nomenclatoris. enim quasi debita sibi fato dominatione & ipsum, & senatum aggredi destinauerat. quondam etiam iuxta cubiculum eius lixa quidam ex Illyrico exercitu ianitoribus deceptis noctu deprehensus est cultro uenatorio cinctus, inopsne mentis,

RAPH.

Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est, totusq; perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quàm fuit illa Ioui, qui postquam voce, manuq;
** Murmura compressit; tenuere silentia cuncti.*
Substitit vt clamor, pressus grauitate regentis,
Iupiter hoc iterum sermone silentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) soluit:
Quod tamen admissum, quæ sit uindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxæ sit vbique repertum,
Enumerare: minor fuit ipsa infamia uero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum,
*Et cum Cyllene, gelidi * pineta Lycæi:*
Arcados hinc sedes, & inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem,
Signa dedi uenisse Deum, vulgusq; precari
Cœperat: irridet primo pia vota Lycaon:
Mox ait, Experiar, Deus hic discrimine aperto
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte grauem somno, nec opina perdere morte
Me parat, hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo est, missi de gente Molossa
Obsidis vnius iugulum mucrone resoluit:
Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
In dominum dignos euerti tecta penates.
Territus ipse fugit: nactusq; silentia ruris

tis, an simulata dementia, incertum, nihil enim exprimi quæstione potuit. De insidijs autem Augusti structis potius esse intelligendum, quàm de Iulij Cæsaris cęde facile ex ipsis Ouidij verbis percipi potest, cum inquit. Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorum. Quàm fuit illa Ioui. Hoc vero ab istis cælformijs, si quo ingenio iudiciove forent, notandū erat. mihi certe prior expositio, vt de Iulij Cæsaris cæde intelligamus, nō probatur. {*Manus impia*} impiorum cōiuratorum multitudo, nam sexaginta, & amplius, C. Cassio. Marcoque, & Decio Bruto principibus, vt refert Suetonius, in Iulium Cæsarem coniurarunt, eumq́ue in senatu tribus, & viginti vulneribus trucidarunt. [In Augustum autem, pręter eos, quorum supra facta mentio est, etiam Lepidus quidam, & Varro Murena, Fannius Cępio, M. Egnatius, Plautus Rufus, L. Paullus, Audasius, & Epicadus. Suetun.] {*Sæuit extinguere*} sæuit, ut extingueret, poetica enim locutio est. {*Sanguine Cæsareo*} Iulij Cæsaris cęde, siue potius August. qui Iulij Cæsaris filius fuit adoptiuus. {*Attonitum*} stupefactum. {*Romanum nomen*} quod Iulius Cęsar, Augustusq; filius eius gestis suis clarissimum reddiderat. {*Nec ti. gr. minus pietas*} non minus, inquit, pietas populi Roma. qui tuos insidiatores vltus est, tibi grata fuit, quam Ioui deorum indignatio, quam conceperunt, cum audissent insidias Ioui ipsi a Lycaone fuisse structas. {*Qui postquam voce, manuque*} gestum exprimit eorum, qui silentium indicunt. {*Compressit*} compescuit. {*Substitit, vt clamor*} postquàm cessauit clamor, Iouis auctoritate cohibitus. {*Silentia rupit*} locutus est. sic Virg. quid me alta silentia cogis Rumpere {*Ille quidem*} Lycaon, inquit, illa feritate conspicuus pœnas dedit, nam soluere pęnas est pati pœnas, & sustinere. {*Curam hanc dimittite*} ipsum deposcēdi ad pœnam. est autem parenthesis. {*Quod tamen admissum*} quamuis, inquit, dederit pœnas Lycaon, volo vos tamen docere, & peccatum quod admisit, & pœnam, qua fuit affectus. {*Contigerat nostras*} narrat Iupiter quemadmodum inquisiturus hominum scelera e cœlo descendit in terras: susceptaq; humana figura orbem terrarum peragrarit, ac tandem ad Lycaonem, Arcadiæ regem, hospites crudelissime interficientē, peruenerit, quem in lupum iccirco se ait commutasse, quòd se quoque interficere conatus esset. {*Infamia temporis*} ignominia seculi, quo teterrima quæque scelera committebantur. {*Quam cupiens falsam*} Deus enim vult omnes homines bonos esse. {*Lustro*} peragro, circumeo. alias lustrare est purgare, & illustrare. {*Longa mora est enumerare*} longa mora esset, inquit, si enumerare vellem quantum vbique sceleris, inuenerim. {*Noxa*} culpæ, sceleris. noxa enim & culpam, & scelus, & maleficium significat. vnde noxius declinari videtur. sane noxa interdum etiam pœnam significat. unde apud iurisconsultos, noxæ dedere, hoc est pęnæ tradere ob damnum illatum. vnde & noxales actiones ab ijsdem appellantur, quæ ex noxa, atque maleficio seruorum aduersus dominus instituuntur. {*Minor vero*} eo, quod uerum erat, maiora namque scelera, & plura ab Ioue deprehensa fuere, quàm ferebantur. {*Mænala transieram*} describit iter, quo ad Lycaonem peruenit. Mænalus autem & vrbs, & mons est Arcadiæ celeberrimus, a Mænalo Arcadis filio denominatus. {*Latebris*} latibulis. {*Et cum Cyllene*} Cyllene mons Arcadiæ Mercurio dicatus, vnde etiam Cyllenius appellatur. {*Pineta*} loca pinis composita, vt olineta. {*Lycæi*} mons est Arcadiæ Lycæus, Pani sacer. {*Et inhospita*} inhospitalia. {*Arcados tyranni*} Lycaonis Arcadiæ regis. Cum autem Lycaon multo ante Troica tempora fuerit, mirādum est, cur poeta sub persona præsertim Iouis ipsum Tyrannum vocet, cum hoc nomen ne Homeri quidem, aut Hesiodi temporibus, vt scribit Aristophanes grammaticus, in vsu fuerit, nusquam est in ipsorum, priorum'ue scriptorum operibus inuenitur tyrannus, reges nanq; appellabant omnes, qui tēpore Archilochi, Iamborū scriptoris, vt Hippias sophista testatur, Tyranni cœperūt appellari. Homerus quidem Echetum, crudelissimum hominum interfectorem, nuncupat regem. Tyrannus vero dictus est, uel a Tyrrhenis, ut quidam putāt, qui olim prædones crudelissimi fuere: vel ἀπὸ τοῦ τείρειν τὸν λαὸν, hoc est a domandis populis, quibus insidias, ac dolos struunt. Arist. vero in Cumæorū rep. honestu vocabulu Aesymnetas prius fuisse vocatos dicit, qui postea tyranni appellari cœperunt, nam Aesymnetes dicit̄ honesti laudator, sed Ouid. ex consuetudine suorum temporum locutus est. [Prolepsi vsus videlicet.] Sane Tyrannus apud priscos etiam pro bono principe accipiebatur. Virg. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. vsus deinde obtinuit, ut pro eo demum poneretur, qui dominatu crudeliter abuteretur. Arcas sane, & proprium filij Calistus nomen est, & gentile, vnde Arcadius, & Arcadicus deriuatur. Arcadia vero ab Arcade Calistus filio denominata esse videtur: nam antea tum Parrhasia, tum Lycaonia, tum Gigantis, tum Azania, tum Pania, vt inquit Stephanus, qui de vrbibus, & vicis diligentissime scripsit, uocabatur. {*Traherent cum sera crepuscula noctem*} hoc est cum aduesperasceret. {*Traherent*} adducerent. {*Sera crepuscula*} crepusculum dicitur dubia lux. nam creperus dubium significat. {*Signa dedi*} hoc est, significaui me esse Deum. {*Precari*} colere, ac venerari. {*Pia vota*} piorum preces. {*Mox ait, experiar*} primo, inquit, Lycaon piorum vota, qui me venerabantur, irridere cœpit: deinde periculum facere de mea diuinitate cogitauit. {*Discrimine aperto*} manifesto periculo, hoc est, experientia.

NEC erit dubitabile verum} nemo, inquit, poterit dubitare, an Deus sit, an mortalis. si enim Deus erit, interfici non poterit: sin homo fuerit, facile perimetur. {*Nec opina*} inopinata. {*Nec contentus eo*} nec satis, inquit, ei visum est me velle perdere, nisi etiam mihi in cœnam carnes humanas partim elixas, partim tostas apposuisset. {*De gente Molossa*} Molossi populi sunt Epiri, a quibus bello victis Lycaō obsides acceperat, quorum vnum iugulauit, vt ipsum Ioui apponeret epulandum. {*Resoluit*} aperuit. {*Semineces artus*} semi mortua membra, & adhuc palpitantia. {*Mollit aquis*} coquit, & mollia reddit. {*Quos simul imposuit mensis*} postquam ait humanæ illæ carnes mihi appositæ fuerunt, ego statim ædes Lycaonis incendio corripui, dignas, quæ in tam crudelem dominum euerterentur. cæterum ipse territus in syluas aufugit, & in lupum feritati suæ maxime conueniens animal fuit commutatus. {*Vindice flamma*} vltrice. {*Tecta*} domum, a parte enim totum intelligimus κατὰ συνεκδοχήν: {*Dignos penates*} qui incenderentur, cum tam sceleratum dominum pati possent. {*Territus*} incendio ædium perterritus.

{*Exulu-*

Iudicium que dedit.

Spineta.

RAPH.

Lycaō in lupum.

Exululat, frustraque loqui conatur. ab ipso
Colligit os rabiem: solitaque cupidine cædis
Vtitur in pecudes, & nunc quoque sanguine gaudet.
In uillos abeunt uestes, in crura lacerti.
Fit lupus, & veteris seruat vestigia formæ.
Canicies eadem est, eadem uiolentia vultus;
*Iidem oculi lucent; * eadem feritatis imago est.*

{*Exululat*} ualde ululat. iam enim in lupum fuerat conuersus. nam vlulare, quod factitium est verbum, luporum est propriũ. {*Ab ipso.*} Colligit os rabiem, quia, inquit, loqui non poterat in rabiem actus est; quam ab hominibus in pecudes transtulit. {*Et nunc quoque*} quemadmodum cum erat homo. {*In uillos abeunt vestes*} in pilos, inquit, uestes mutatæ fuerũt, brachia autem in crura, sicque Lycaon, in lupum fuit conuersus, quod quidem ic circo fingitur, quia Lycaõ, auaritiæ deditus, ex rapto tanquam lupus uiuebat. auari nanque lupis, qui nunquam satiantur pecudũ cæde, quam simillimi esse uidentur. Homines autem in lupos conuerti, rursusq; restitui sibi, falsum esse contendit Plin. vnde tamẽ ista vulgo infixa sit fama, in tantum, vt in maledictis uersipelles habeantur, ostendit li.8.c.22. cum inquit: Euantes inter auctores Græciæ non spretus, tradit, Arcades scribere ex gente Antei cuiusdam sorte electũ ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in quercu suspenso tranare atque abire in deserta, trãsfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos nouem, quo tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idẽ stagnum, & cum tranauerit, effigiem recipere, ac pristinum habitum, addito nouem annorum senio. Addit quoque Fabius eandem recipere uestem. Sed hæc Plinius fabulosa esse putat. [Pausanias autẽ in Arcadicis, Lycaonem, & Cecropem coætaneos fuisse scribit, veruntamẽ, quod ad res diuinas attineret, alterum altero sapientiorẽ, nam Cecoprem primũ omnium Iouem vocasse summum, & ijs, quæcunq; animata forent, abstinuisse, placentas autem, & bellaria altaribus consecrasse, contra autem Lycaonem, vt immaniorem, infantem altaribus adductum mactasse, Iouiq; Lycæo immolasse, quamobrem statim eundem inter sacrificandum in lupum conuersum, idque etiam credibile vult videri, propterea, quod prima illa ætate dij, atque homines promiscue inter se uersati sint, nec dum tanta malitia in terris fuerit, proinde etiã deorum mensis homines fuisse adhibitos, & si quis impie agere cœpisset, coram, ac statim punitum, sic Lycaonem hunc in lupum, sic Niobem in saxum postea conuersam. Addit autem idem auctor etiam posterioribus temporibus hominem in lupum conuersum inter sacrificia eiusdem Dei, nec tum per omnem ætatem lupum mansisse, nam qui ita conuertebantur, inquit, si de cætero a carnibus humanis abstinuissent, decimo anno ad pristinam formam reddire solebant, sin amplius illis uescerẽtur, per omnem ætatem lupos manere, quam rem & Plato confirmat li.8. de rep. dicens eos in lupos mutari solitos, qui carnem humanam in sacrificijs gustassent. {*Et ueteris*} adhuc, inquit, signa pristinæ formæ retinet, nam eandem, & caniciem, & vultus violentiam habet, oculi præterea ipsi, ut prius lucent; ac demum eandem feritatem, quam etiam prius, exercet.

Vide Plin. li.11.c.37.

Furenei.

OCCIDIT *vna domus*} posteaquam Iupiter exemplo Lycaonis ostendit, quàm terris sceleribus infecti sunt homines, concludit totum genus humanum penitus esse perdendum. Sicque poeta fabulam cum fabula, ac mutationem cum mutatione, connectit. narraturus enim quemadmodum lapidem, a Deucalione, & Pyrrha post terga iactu, partim in mares, partim in fœminas fuere conuersi, ante describit diluuium, quo genus humanum fuit extinctum. {*Sed non domus vna perire digna fuit*} omnes, inquit, hominum domus sunt euertendæ, & exterminandæ, non vna sola, vbique enim nefanda scelera perpetrantur. {*Fera regnat Erynnis*} feritas, impietas, inhumanitas. Erynnis enim dicitur furia infernalis, discordia, bello, contentioneq; gaudens. sũt autem Erynnies deæ ultrices illorum, qui sunt impij erga parentes, dictæ, vt etymologici scribunt, παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν: quod in terra habitent, hominum facta speculantes. [Eædem & Eumenides dicũtur græcis, per ἀντίφρασιν uidelicet, & σεμναὶ θεαὶ apud Atticos, ubi & ara illarum quædam fuit. {*In facinus iurasse putes*} posses, inquit, putare omnes homines se mala omnia perpetraturos coniurasse. {*Facinus*} scelus, quamuis in bonam quoq; accipiatur partem. {*Dẽt ocyus omnes. Quas meruere pati, pœnas*} hoc est, cito, ac repente omnes puniantur dare, & persoluere pœnas dicuntur, qui puniũtur. {*Sic stat sententia*} talis est, inquit, sententia mea, ut omnes perdãtur {*Stat*} fixa est, & immota. est autẽ parenthesis. {*Dicta Iouis, pars voce probant*} omnes, inquit, dij Iouis sentẽtiam partim uerbis, partim nutu approbauerunt. {*Assensibus implent*} nutibus, & manibus se Ioui assentire significant. [Alludere autẽ uidetur poeta ad morem Romanum, quo senatores alii sententias dicebant, alij in sententias pedibus discedebant. unde ijdem etiam Pedarij appellabantur.] {*Iactura dolori*} perditio.

ORBAE *terræ*} priuatæ. {*Rogant*} interrogant Iouem. {*Quis sit laturus in aras Thura*} quis sit dijs sacrificaturus. {*Populandas terras*} vastandas, ac deprauandas. {*Sibi enim fore cætera curæ*} subaudiendum est, ait, uerbum, quod eleganter in huiusmodi prætermittitur locutione, est autem parẽthesis. {*Rex superum trep. vet.*} Iupiter. {*Origine mira*} quia lapides, ut paulo post narrabit, in homines fuere conuersi, quod quidem maxime mirandum est. {*Iamque erat*} statim inquit, Iupiter fulminibus genus humanum perdidisset, nisi ueritus esset, ne cœlum quoque terrarum incendio, conflagraret, cum præsertim in fatis meminerit esse, ut aliquando totus mundus igne absumatur. quare non fulminibus, sed aquarum inundatione genus humanum perdere decreuit. {*Iamque*} statimque. {*Sacer æther*} sacrum cœlum. {*Tot ab ignibus*} quot opus esset ad totã terram cõburendam. {*Conciperet*} contraheret {*Totus axis*} totum cœlum synecdoche est. axis. n. quæ pars est cœli, pro toto ponitur cœlo, nam axis proprie illud est plaustri lignum, circa quod rotæ vertuntur, ad cuius similitudinem axis in mundi sphæra vocatur, circa cuius cacumina sphæra ipsa rotatur, quibus contigui sunt duo poli, qui & vertices dicuntur, quibus veluti cardinibus, ut scribit Apuleius, maxime sphæra nititur, arcticus, & antarcticus, siue borealis, & australis. {*Esse quoq; in fatis*} dispositione fatorum, alia ratio est qua deterritus est ab incẽdio Iupiter, ne id eueniret, quod in fatis esse sciebat, ne videlicet totus mundus conflagraret. est autem fatum, ut Stoici aiunt, connexa rerum series, per quam mundus administratur. {*Affore*} aduenturum esse. {*Et mundi moles*} machina mundi. {*Operosa*} multi operis. {*Laboret*} in labore,

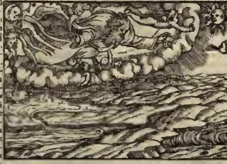
RAPH.

ARGVMENTVM.

ARG. Non contentus Iupiter cæteros homines, qui suis sceleribus & deorum potentiam tentabant, unius Lycaonis terrere supplicio, nisi in genus omnes sæuiret, tantam iussit aquarum copiam redundare, vt opertis diluuio montibus cuncti homines interirent. duo autem, qui cæteros mortales pietate antecedebant, Deucalion, Promethei filius, ac Pyrrha, eadem soror, atque coniux, cum ex Parnasso monte proluuiem imbrium effugissent, forte moniti Themidis, quæ eo tempore antistes terræ fuisse traditur, a deis veniam acceperunt per preces generandæ prolis: ita, ut lapides post tergum iacerent, ex quibus homines nascebantur, & a Deucalione missi in uiros, a Pyrrha autem in fœminas uertebantur.

OCcidit vna domus; sed non domus vna perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regna Erynnis.
In facinus iurare putes. dent, ocyus omnes
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Iouis, pars voce probant, stimulosq; * frementi
Adijciunt: alij partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, &, quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura, rogant, quis sit laturus in aras
Tura: ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superum trepidare vetat, sobolemq; priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamq; erat in totas sparsurus fulmina terras:
Sed timuit, ne fortè sacer tot ab ignibus æther.
Conciperet flammas, totusq; ardesceret axis,
Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum:
Pœna placet diuersa, genus mortale sub undis
*Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo.**
Protinus Aeolijs Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes;
Emittitque Notum. madidis Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine uultum.
Barba grauis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ rorant pennæque sinusque.
Vtque manu late pendentia nubila pressit;
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuncia Iunonis, varios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longique perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira: sed illum
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus undis.*
Conuocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
Intrauere sui; Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: uires effundite uestras;
Sic opus est, aperite domos; ac, mole remota,
Fluminibus uestris totas immittite habenas.
Iusserat. hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato uoluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
*Intremuit, motuque uias patefecit aquarum.**
Expatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumque satis arbusta simul, pecudesque, uirosque,
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indeiecta malo: culmen tamen altior huius
Unda tegit; pressæq; latent sub gurgite turres

Iamque mare, & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erat, deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem, cymba sedet alter adunca;

labore, & periculo propter incendium futura sit. hoc autẽ maxime cum dogmate Christiano conuenit. nos enim credimus mundum in nouissimo die conflagraturum. [Est igitur & hoc ex illis, quæ à uetustissima accepta traditione patrum, ueluti per manus ad posteros transierunt.] {*Tela reponuntur*} fulmina à Cyclopibus confecta. Cyclopes enim Ioui fulmina fecisse dicũtur. fuerunt autem populi Siciliæ, unũ in media fronte oculum habentes. [Id quod & nominis ἔτυμον indicat dicitur enim κύκλωψ ὁ διὰ κύκλον, ἢ κύκλω ὄψιν ἔχων τὴν ὄψιν.] {*Pœna diuersa*} contraria. diluuium enim incẽdio contrarium est. {*Nimbos*} pluuias. *Demittere*} deorsum. {*Protinus Aeolijs*} statim, inquit Iup. clausis in spelunca ijs uentis, qui inducunt serenitatẽ, Austrũ pluuia gaudẽtẽ emisit. {*In Aeolijs antris*} in Aeolijs speluncis. notius est autem Aeolum Iouis ex Acesta filium, regem esse uentorũ, quam ut hoc loco sit exponendum. quod quidem idcirco fictũ est, quod ut Plin. ait, Aeolus uentorum rationem inuenit. cum .n. septem insularũ iuxta fretũ Siculũ, quæ ab illo Aeoliæ fuerũt cognominatæ, princeps esset, ac ex nebulis, & fumo Hieræ insulæ ardẽtis uẽtos prædiceret futuros, creditus est illos in sua hr̃e ptãte. {*Flamina*} a flãdo uẽti flamina dñr. {*Madidis Notus euolat alis*} prosopopœia est. eleganter aũt Austri oẽtu describit effigiẽ. sic.n. apud priscos pingebat. alæ aũt uentis assignantur pp uelocitatem. {*Tectus vultum*} hoc est tectum uultũ hñs. est autem poetica synec. {*Picea calig.*} nigris nubibus. nã Auster nubilosus est uentus. {*Barba grauis*} plena. {*Nimbis*} pluuijs. {*Vnda*} aqua. {*Rorant*} stillant, in roris similitudinẽ. {*Vtq; manu late*} postquã inquit, Notus manibus nebulas cõpressit, maximæ pluuiæ esse cœperunt. {*Fit fragor*} strepitus proprie rerũ fractarũ. {*Densi nimbi*} crebræ pluuiæ. {*Concipit Iris aquas*} Iris nũcia Iunonis a poetis fertur, interdum ẽt Iouis. est aũt uersicolor ille arcus qui fit in aere, ut scribũt Physici, ex reflexione radiorũ solis, lunæ'ue in nubib. pluuiæ tempore. dicta est aũt Iris ἀπὸ τοῦ ἔρω, quod est dico quod futura pnũciet. [Prænũciat .n. uel pluuiã, si præcessit serenitas, aut rursum serenitatẽ, si præcessit pluuia, ut Ptol. docet in apotelus. [Fluuius est etiã Iris, nec non herba, quam Pli. optimã in Illyrico nasci scribit. {*Sternũtur segetes*} frumenta in agris existẽtia, in terrã ab aquis deijciũtur Seges aũt dicitur frumẽtum nondum demessum. Sternere vero interdũ in terrã deijcere, interdũ significat cooperire, ut cũ dicimus sternere mensam. {*Vota deplorata*} spes valde ploratas. [Vel ẽt desperata, ut de quorũ euentu nulla spes amplius fit.] Vota aũt uocat frumẽta multis votis, & pcib. expetita. {*Colonis*} agricolis {*Irritus*} vanus, ac sine vllo fructu. {*Cæruleus frater*} periphrasis Neptuni. {*Auxiliaribus vndis*} auxiliũ afferentib. ad perdendũ genus humanũ auxiliares aũt milites proprie dicũtur, qa socijs in auxiliũ mittuntur. {*Cõuocat hic am.*} deos fluuiorum. amnis .n. fluuius dr̃ ab ambiendo, ut Varro ait, q oia flumina circũeũt. vnde ẽt cornuta pingũtur. {*Tyrannus sui*} regis sui. tyrãnus oĩq; apud antiquos in bonã quoq; accipiebat partẽ ut paulo ante scripsim⁹. {*Hortamine*} hortatu, exhortatione. {*Aperite domos*} fontes, qui fluuiorum domus esse dñr. {*Mole*} obstaculo. {*Fluminib.*} fluxib. {*Totas habenas*} translatio ab eqs sumpta qui habenis inhibent. {*Defrænato*} effrænato, ac sine ullo retinaculo. {*Ipse*} Neptunus {*Tridente suo*} ut Ioui fulmẽ, sic Neptuno tridẽs attribuit, quo dũ pcutit terram, fit terræmotus. [Vñ idẽ & Ennosichthõ, & Ennosigæus dr̃ à poetis. fictio aũt a cã naturali sũpta est. nã aquæ cauernis terræ interclusæ, qũ ui erũptum, terræ motus efficiũt, quos aliquãdo eruptiones aquarum sequuntur.]

EXPATIATA} late sparsa. {*Penetralia cum suis sac.*} hoc ẽ, penetralia cũ dijs penatib. nã penetralia, ut Sext. Põpeius scribit, sunt penatiũ deorum sacraria. {*Rapiũt*} ui abstrahũt. {*Si qua domus mansit*} ordo est, si qua domus remansit ideiecta. {*Indeiecta*} nõ deiecta in terram. {*Culmen tamen*} culmẽ est tecti summitas a culmo dictũ, q culmo antiquitus domus tegerentur. {*Pressa*} submersæ. {*Sub gurg.*} sub mari. est aũt tapinosis. nã gurgitẽ, q proprie loc⁹ est in flumine profundior, p mari posuit poeta. sic Virg. apparẽt rari nãtes in gurgite vasto, inde fit verbum ingurgito, quod & deuoro, & repleo significat: vnde Mac. in Satur. scribit Fabiũ ciuem Roma. virum triũphalẽ a deuorato patrimonio Gurgitem fuisse cognominatũ. {*Nullum disc.*} nullã discretionẽ, ac differẽtiã. aliàs discrimẽ periculũ significat. {*Omnia pontus er.*} oia mare occupauerat. Põtus autẽ proprie id mare est, qđ Euxinũ appellat, sed p quocunq; mari frequenter ponitur. pontus vero dictus est ἀπὸ τοῦ πονεῖσθαι: quòd in mari maxime laboratur. Pontus ẽt prouincia est Asiæ, Bithyniæ finitima, Euxinoq; adiacens, unde ponticus deriuatur. {*Occupat hic col.*} [Distributio est, q̃ descriptionẽ inundationis amplificat. fuisse autẽ inundationem quandam Thessalus sub Deucalione, & Græci passim testantur, & Berosus item.] alius, inquit, ex hominibus in montem confugiebat, alius in cymbam, proprie autem occupari dicuntur loca, possessoribus uacua. {*Cymba adunca*} perite. nam cymbæ, & proram, & puppim aduncas habent.

{*Et du*,

Vide Senec. nat. q. l. 3. c. 27.

Bene auxilioribus & apposite, quoniã auxilia pprie sociorum, & confœderatorum dicebantur a Romanis. l. Vegetiũ libro 2.

Eorum respicit opinionẽ, qui vndas tremoris terræ causam esse existimant: quoniam ex orbe graui ter agitato erumpunt lege Senecam q. nat. li. 6.

RAPH.

{*Et du.re.*} remigat. {*Villa.*} villa proprie dicitur domus in agro. {*Summa in vlmo*} sic Hor. hoc idem diluuium describens. Piscium & summa genus hæsit ulmo. {*Sic sors t.*} sic casu euenit. est autem parēthesis. {*Anchora*} anchora quidem a latinis aspiratur, quamuis apud græcos aspiratione careat: est autem modum & tabulæ geographicæ indicant, quod vt vt sit, geographis discutiendum relinquemus, illud magis dubitari potest, verum pro Aruis, legendum sit Agris, vt ad vtrunq; adiectiuū idem substantiuum referatur, vt sit integrum, Phocis separat Aonios agros ab Actęis agris {*Terra ferax*} fertilis.

Et ducit remos illic, vbi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Nauigat: hic summa piscem deprehendit in vlmo.
Figitur in viridi (sic sors tulit) anchora prato:
Aut subiecta tegunt curua vineta carinæ;*
Et modo quà graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.*
Mirantur sub aqua lucos, vrbesq; , domosq;
Nereides: syluasq; tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataq; robora pulsant.
Nat lupus inter oues; fuluos vehit vnda leones;
Vnda vehit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia ceruo.
Quęsitisq; diu terris vbi sistere possit;
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.*
Obruerat tumulos immensa licentia ponti;
Pulsabantq; noui montana cacumina fluctus.
Maxima pars vnda rapitur, quibus vnda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.

ARGVMENTVM.

ARG. Consumptis aquis diluuii cunctis mortalibus, Deucalion, Promethei filius, cum Pyrrha, Epimethei filia, & coniuge sua, q; soli ex omni humano genere superessēt, in Parnasso monte, Themidis oraculū de reparatione cōsuluerut. ex cuius responso significatū est, vt corporibus discinctis, & velato capite, ossa magnæ parentis, idest lapides, vterq; post se iacerent, proiecti itaq; Deucalionis in mares, a Pyrrha vero in fęmina creuerūt.

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superatq; cacumine nubes.
Hic vbi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parua rate vectus adhęsit;
Corycidas nymphas, & numina montis adorat,

anchora instrumentum ferreum, quod ad cōtinendas naues in mare iaci consueuit. vnde anchorarij funes dicuntur, quibus anchoræ ligantur. {*Vineta*} loca dicuntur vitibus consita. {*Et modo*} paulo ante. {*Graciles cap.*} macrę, & agiles caprę. {*Gramē.*} herbā. speciē, pro genere posuit. {*Deformes ph.*} turpes, & vastæ. Phocæ a latinis vituli marini appellantur. {*Nereides*} nymphę sunt marinę, a Nereo patre appellatæ. {*Delphines*} Delphin, & Delphinus dicitur, nā a genitiuo græco Delphinos, fit nominatiuus latin⁹. {*Incursant*} frequenter incurrunt. {*Agitata*} impulsa. {*Robora*} ligna ad truncos. {*Pulsant*} percutiunt. {*Nat*} natat. est autem perquam lasciua & lepida descriptio: quā quidem Seneca reprehendit, q; in re tristi ludere poeta videtur. {*Vnda vehit tig.*} Tigris fera est truculeta, mirandę velocitatis, in Armenia, Indiaq; nascens. Tigris etiam est fluuius Armenię, a velocitate, qua decurrit, sic appellatus. nam Tigris lingua Persica sagittā significat {*Vbi sistere pos.*} in quibus terris se firmare possit: sistere autem est stare facere, idem vero cū sto uerbo pręteritum habet, & supinum. {*Nec vires ful. apro prof.*} tanto impetu apri venatores aggrediūtur, vt vires fulmini similes habere dicantur. [Vel potius, quia eadem fere vis est dētis apri in feriendo, & penetrando, quæ fulminis, vnde idem & fulmineus a poetis crebro appellatur.] {*Ablato ceruo*} abrepto ab vndis. {*Volucris vaga*} hirundinis est periphrasis, nam hirundines vagos maxime volatus habēt. {*Lassatis alis*} defatigatis, ac fessis. {*Obruerat tumu.*} coopuerat montes. obruere naq; est aqua, terrave operire. tumuli uero môtes dicuntur a tumore. {*Pulsabant*} percutiebant. {*Noui fluctus*} magnę unde & inuisitatę. {*Mōtana ca.*} mōtiū summitates. {*Maxima pars*} hominū subaudiat. {*Quibus vnda peper.*} hoc est, qui submersi nō fuerunt, fame periere.

SEPARAT *Aonios*} topographia, & loci descriptio. mōtē.n. Parnasum describit, in cuius cacumen sua altitudine ab vndis tutū, Deucalion. & Pyrrha se receperūt. {*Phocis*} est inter Bęotiā, & Atticam, a Phoco denominata, in qua mōs Parnassus duobus collibus eminens cōspicitur. {*Ab Actæis aruis*} ab Attica regione, nā Attica Actæa olim vel ab Actæo rege, vel a litore, qđ ἀκτὴ dr̄, fuit appellata. est.n. maritima regio, ac fere lit⁹ esse videtur. [Cæterū sunt qui hoc loco hypallagen esse uelint non enim Phocidem, Aonios, hoc est, Bęotia, ab Attica separare, sed cuntra Bœotiam, Phocenses ab Atticis, quemad-

{*MONS nomine Parnasus*} Parnasus mons est Phocidis, a Parnaso antiquissimo vate cognominatus, vnde Parnasius, Parnasiacus, Parnasias, Parnasis, & Parnaseus deriuātur. prius autem Larnasos fuit appellatus, quod illuc Deucalionis arca, quæ græce λάρναξ diciti, fuerit appulsa. [Sed & hæc Arca, ab Arca Noe originem accepisse, atque ita patrum sententia velut per manus tradita videtur esse.] {*Petit astra*} tendit in altū sidera versus. {*Duobus verticibus*} duobus cacuminibus, quorum alterū Tithoreum, alterum Hyampeum appellat Herodotus lib. 6. quamuis Seruius, nisi est deprauatus, Heliconem & Cythærone putet, quos Bœotiæ montes esse constat longe a Parnaso distantes. Parnasus autem toniti, & Apollini, & Musis, & Baccho est consecratus. {*Hic vbi Deuc.*} Deucalion Promethei filius uir integer, ac pius vna cū Pyrrha vxore diluuio inualescente ad cacumen Parnasi cōfugit, vbi post finitū diluuiū Themidē consuluerit, quo genus humanū reparare possent, quib. Themis respōdit, id posse reparari, si antiquę matris ossa post terga iecissent, q; Deucaliō lapides esse cōiectauit. nā lapides ossa terrę vūr esse, q; antiquissima oium est mater. q; igitur lapides a Deucalione fuerunt post terga iacti, in mares, q; a Pyrrha, in fęminas fuere conuersi. hoc autē iccirco fictum est, qđ, vt scribit Eusebius in chronicis, regnāte Athenis Cecrope maxima aquarū illuuies maiorē partē populorū Thessaliæ absumpsit, paucis fuga in montes liberatis, maxime in mōte Parnaso, in cuius circuitu Deucaliō tūc regno potiebatur, qui tūc ad se ratibus confugientes, ut narrat Iustinus, suscepit, ac per summa Parnasi iuga fouit, ac iccirco genus humanū ab illō fuisse reparatū aiunt. {*Hic vbi*} elegāter, hic & vbi ita iungūtur, vt id, & qđ, cū vbi, & quod grāmaticæ locutioni satis esse videretur, ut cū dicimus tibi morem gessi, id qđ fratri sum pollicitus. nam qđ sum pollicitus satis esset. nam cætera parēthesis est. reliqua, inquit, loca mare occupauerat. {*Cū consorte tori*} hoc est, vxore. nam vxor lecti mariti consors est. {*Corycidas nymphas*} corycum antrum est Parnasi nymphis sacrum. unde Corycides nymphæ dicuntur. est autem forma patronymica pro possessiua. est etiam Corycus Ciliciæ & vrbs, & mons, & antrum, vbi optimum nascitur crocum. est præterea Corycus, vt Stephanus scribit, mons Ioniæ altissimus, & portus, & insula. est & promontorium Cretæ, & portus Aethiopiæ Corycia appellatus. {*Et numina montis.*} Apollini,

Bacchо,

Terrent. | l. s. carm. od. 2. | RAPH. | .i. fœtida, unde parœmia apud Aristotele: φώκης ὄζει, i. phocæ odor. Non turdo tantū, sed & cæteræ volucres sūt accipiēdę, quæ diu per aerem vagatæ fuissent, locum ubi sederent, vestigātes.

Fatidicamq; Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla deorum.
Iuppiter vt liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse uirum de tot modo millibus vnum,
Et superesse videt de tot modo millibus vnam.
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disiecit; nimbisq; Aquilone remotis,
Et cælo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet. positoq; tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi: supraq; profundum
Extantem, atq; humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona vocat; conchaq; sonanti
Inspirare iubet; fluctusq;, & flumina signo
Iam reuocare dato. * caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ in medio concepit vbi aera ponto,
Littora voce replet sub utroque iacentia Phœbo.
Tum quoq;, vt ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit iussos inflata recessus,
Omnibus audita est telluris, & æquoris undis;
Et quibus est vndis audita, coercuit omnes.
Iam mare littus habet; plenos capit alueus amnes;
Flumina subsidunt: collesq; exire videntur;
Surgit humus; crescunt loca, decrescentibus undis;
Postq; diem longam, nudata cacumina sylvæ
Ostendunt, limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat: quem postquam vidit * apertum,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lachrymis ita Pyrrham affatur obortis:
O soror, ò coniux, ò fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt:
Terrarum, quascunq; vident occasus, & ortus,
Nos duo turba sumus; possedit cetera pontus.
Hæc quoque adhuc uitæ non est fiducia nostræ
Certa satis; terrent etiam nunc nubila mentem.
* Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc * animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante dolores?
Namq; ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniux, & me quoque pontus haberet.
O vtinam possem populos reparare paternis
Artibus, atq; * animas formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus;
(Sic uisum est superis) hominumq; exempla manemus.
Dixerat, & flebant. placuit cæleste precari

Baccho, & musis Parnasus dicitur esse cõsecratus. { *Fatidicamque Themin* } Themin arcana fatorum prædicentem. Themis autem filia Cœli, & Terræ fuisse scribitur, quã Iupiter nuptias suas fugientem in Macedonia assecutus compressit, Mineruãque sustulit. dea uero fuit, quæ, ut inquit Sex. Pomp. præcipiebat hominibus, ut a dijs peterent id, quod fas esset, vnde etiam nomen accepit. nam θέμις apud græcos fas, ac iustũ significat. nam Themis ἀπὸ τοῦ θεσμοῦ, hoc est a lege dicta est. habet autẽ apud græcos triplicẽ genitiuum Themidos, Themitos, & Themistos. [Quæ tunc oracula tenebat, hoc est responsa dabat. nam, ut Pindari interpres tradit, prima præfuit oraculis Nox, deinde Themis, post demũ Apollo, qui uaticinandi artem a Pane deo accepit, ut idem ait. sed Orpheus Panlo aliter, apud quem in hymnis, de Themide ita legitur.

Ἣ πρῶτα κατέδειξε θνητοῖς μαντεῖον ἁγνόν,
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσιν,
Πυθίῳ ἐν δαπέδῳ, ὅθι Πύθων ἐμβασίλευεν,
Ἣ καὶ Φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

Fuit autem hæc filia Cœli, & Terræ, ut ex eodem poeta colligitur, vocat enim οὐρανόπαιδα, γαίης βλάστημα.] { *Non illo melior quisquam* } hæc eo pertinent, vt ostendat poeta Deucalionem, & Pyrrham ob pietatem in deos, merito fuisse incolumes cõseruatos. { *Iupiter vt liq. sta.* } postea quã, inquit, Iupiter vidit totum orbẽ terrarum sic aquis esse obrutum, ut stagnum esse uideretur, ac ex hominibus solis Deucalionem, & Pyrrhã superesse, reducta serenitate, diluuium ita decrescere cœpit, ut terræ cœperint apparere. { *Stagnare* } stagnũ, & lacum esse effectum. stagnare. n. proprie dicuntur terræ aquis nõ defluentibus coopertæ. stagna siquidẽ paludes, lacunæq; ac lamæ uocãtur. { *Superesse* } superuenire. { *Innocuos* } insontes, innocẽtes. { *Nubila disiecit* } nubes dissipauit. { *Nimbis aquil. rem.* } ab Aquilone depulsis. est. n. Aquilo ventus nubila expellẽs, ac serenitatẽ inducens. [Vnde idẽ αἰθρηγενέτας ab Home. dicitur.] { *Et cælo ter. ostẽd.* } eleganter: nam ita aquis tegebantur, vt aeri occultæ essent terræ. { *Cælo* } aeri. { *Ira ma.* } tẽpestas. { *Manet* } permanet, perstat, perseuerat. { *Tric. telo* } periphrasis est tridentis. tres. n. cuspides habet, vnde & tridens dictus est. { *Mulcet aquas* } mitigat mare tumidum, atque iratũ. { *Rector pelagi.* } Neptunus maris Deus. pelagus autem est mare profundũ dictũ, quod prope terram sit, κατ' ἀντίφρασιν. nam ex πέλας, quod ex prope, & γῆ terra compositum esse uidetur. lõge siquidem a terra recessit. { *Innato mu.* } ingenitis muricibus. singularis enim pro plurali frequẽter ponitur, & econtra. est autem mur ex concha, ex cuius sanguine purpureus cõficitur color. { *Tectum humeros* } synecdoche poetica. tectos. n. & coopertos humeros habentem intelligimus.

CAERVLEVM *Tritona* } cæruleum mare proprie dicitur, & quicquid colorem habet maris. Triton autem fertur esse tubicen Neptuni, cui mandat, ut receptui canat, fluuiosque in suos fontes reuocet. { *Conchaque sonanti* } sonanti dixit, ad differentiam concharum non sonantium, quamuis quidam sonaci putent esse legendum, quod in exemplarib⁹ non habetur. Tritõ autem pro tuba concha longiore utitur. se uera autem inueniuntur Tritones conchis canentes ut Plin. refert. [li. 9. cap. 5. ubi, Tiberio principi, inquit, nunciauit Olysiponensium legatio ob id missa, uisum, auditumq; in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma.] { *Signo dato* } facto signo, ut redeant. { *Caua buccina* } describit concham, qua pro tuba uti solet Triton. { *Tortilis in latum* } retorta in latitudinem. { *Quæ turbine ab imo.* } quæ ab ore angusto incipit; & in amplum desinit ad turbinis similitudinem. [Estq; hæc interpretatio eius, quod ante dixit, tortilis in latum.] { *Buccina quæ in medio* } elegans anadiplosis, qua buccinæ latus exprimitur. cum. n. inflatur. omnia litora resonant. { *Cõcepit vbi aera* } postquã inflari cœpit. { *Sub vtroque Phœbo* } sole & oriente, & occidente. est autem hyperbole poetica. ab oriente. n. ad occidentem tubæ illius sonitum audiri affirmat, quod omnem excedit ueritatem. { *Tum quoque vt ora Dei* } hoc est, postquam ori Tritonis fuit admota { *Rorantia* } stillantia. { *Iussos recessus* } regressus fluuiorum a Neptuno imperatos. { *Coercuit* } inhibuit, & continuit. { *Iam mare littus habet* } quo paulo ante carebat. { *Subsidunt* } diminuũtur, & minus profunda sũt. { *Postq; diem longam* } post longum tempus. { *Nudata cacumina* } folijs priuata, atque spoliata. { *Redditus orbis erat* } hoc est, sibi ipsi orbis restitutus esse uidebatur. { *Desolatas terras* } hoc est destitutas ab hominibus, & ab animantibus. { *Lacrimis obortis* } repente natis. { *O soror, o coniux, o fœmina sola superstes* } pathetica est oratio, & affectus plena, qua Deucalion maximopere sibi Pyrrhã deuincit. [Taciteq; eò inducit, vt secum de genere humano reparando consilium capiat. vnde & sequitur, Placuit cæleste precari Numen &c.] { *Et patruelis origo.* } Deucalion, & Pyrrha patrueles fuerunt: nam Iapetus duos sustulisse filios dicitur, Prometheũ, qui Deucalionem, & Epimetheum, qui Pyrrham genuit. { *Deinde torus* } lectus, & nuptiæ. { *Erepta* } liberata ab hoc diluuio. { *Miseranda* } misericordia digna. { *Paternis artibus* } nam Prometheus, vt superius diximus, terram in imaginem hominis figurauit, eiq; animam ex igne eductam immisit. { *Infundere* } immittere. { *Genus mortale* } genus humanum. { *Sic uisum est superis* } parenthesis, & epiphonema, quo uti solemus, cum caussam alicuius rei assignare nescim⁹. { *Hominũq; exempla manemus* } exem-

Themin, Romani Carmentã vocabant, quod diuino spiritu afflata, quæ uentura erant, carminib. caneret, autore est Dionys. in pri. ant. & Fasteb. præp. euã l. 3. sed Dion. nympham, & Thespiodõ .i. uaticinatricẽ. Ser. in 1. Aene. uaticinatricem tantũ fuisse contendit.

* Deucaliõ Promethei ex Oceana filius, autore Dionys. Halic. Ro. antiq. l. 1. uel ex Pandora, vt scribit Hes. Apollonij cõm. in 1. Argo. quatuor fuisse Deucaliones ostendit.

RAPH.

Non tortilis in latũ buccina, sed quæ tortilis ab imo turbine crescit in latũ, ut Ouid. desipere facimus.

inanem

Quod animi

animos

exempla, pro exẽplaribus posuit. exemplum est enim, quod aut sequamur, aut vitemus. exẽplar autem, ex quo aliud simile faciamus. § *Per sacras sortes* § per sacra oracula & deorum respõsa. [Estq; species pro genere posita κατὰ συνεκδοχὴν. proprie enim sortes eadem responsa siue vaticinia dicuntur, quæ per sortem eliciuntur.

responsum. § *Rupitque silentia voce* § locuta est. § *Pauido ore* § pro ipsa pauida. est enim hypallage, [seu potius synecdoche.] § *Pauetque* § quia timet. caussa est nanque, qua Pyrrham merito vult videri veniam rogare. § *Maternas vmbras* § matris animam. § *Repetunt.* § mente reuoluunt. § *Cæcis latebris* velaminibus § § *Voluntant* § cogitant.

§ *Cephisidas vndas* § Cephisus fluuius est ex Parnasi radicibus fluens, vnde patronymicum finxit poeta. est etiam Cephisis palus, in quam Cephisus ipse ingreditur. § *Et nondum liquidas* § nondum puras ac limpidas, sed limo turbidas. § *Sed iam vada nota secantes* § sed iam alueos suos tenentes: neque enim ripis egrediebantur: secare nanque interdum incidere interdum tenere significat. vnde sectas philosophorũ dictas esse Seruius ait, quod propositum teneant. Vir. Ille viam secat ad naues. § *Inde vbi libatos irrorauere liquores* § antiqui templa ingressuri, deosque precaturi (id quod nos quoque facimus) prius se aqua aspergebant, & lauabant: quam consuetudinem Deucaliõ, & Pyrrha, diis supplicaturi, seruarunt. § *Irrorauere* § inspersere. § *Libatos liquores* § haustas aquas. § *Ad delubra* § ad templa: nam delubrum modo simulacrum Dei, modo templum significat. Delubrum, quidem, vt ait Festus, proprie est lignum delibratum, quo antiqui pro simulachro vtebãtur. [Seu potius ipse locus, siue cella, vbi simulachrũ Dei consecratum est, vt cãdelabrum significat locũ, in quo candelas figunt, ut Varro ait.] § *Sacra deæ.* § Themidis. § *Quorum fastigia* § summitates, nam fastigium est altitudo, ac summitas cuiuscunq; operis. § *Turpi musco* § muscus herbula est minutissima, in locis humidis nascens. § *Squallebant.* § squallida, & deturpata erant. § *Stabantque sine ignibus aræ.* § altaria sine sacrificijs erant. § *Vt templi tetigere gradus.* § modum adorandi pulchre describit. § *Procumbit.* § procidit. § *Pronus.* § supplex.

Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est: adeunt pariter Cephisidas vndas,
Et nondum liquidas, sed iam vada nota secantes.
Inde vbi libatos irrorauere liquores
Vestibus, & capiti, flectunt vestigia sacræ
Ad delubra deæ: quorum fastigia turpi
Squallebant musco, stabantq; sine ignibus aræ.
Vt templi tetigere gradus, procumbit vterq;
Pronus humi, gelidoq; pauens dedit oscula saxo.
Atq; ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum;
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit: & mersis fer opem mitissima [a] *rebus.* — terris.
Mota dea est, sortemq; dedit. Discedite templo,
Et velate caput, cinctasq; [b] *resoluite vestes,* — reuoluite
Ossaque post tergum magna iactate parentis.
Obstupuere diu; rupitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisque Deæ parere recusat.
Detque sibi veniam, pauido rogat ore; pauetque
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seque volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet: &, Aut fallax, ait, est solertia nobis,
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terræ,
Ossa reor dici; iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio, quanquam Titania mota est;
Spes tamen in dubio est: & adhuc cælestibus ambo
Diffidunt monitis: sed quid tentare nocebit?
Discedunt, velantque caput, tunicasque recingunt,
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duriciem cœpere, suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox vbi creuerunt, naturaque mitior illis
Contigit, vt quædam, sic non manifesta videri
Forma potest hominis, sed vti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis vsum;
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa:
Quæ modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque breui spatio, superorum numine, saxa

§ *Inde Promethides* § Deucalion, Promethei filius. Prometheus autem dictus est, quòd prouideat cõsilia, quasi προμηθεὺς, mutatione δ in θ μῆδεα nanq; cõsilia dicuntur. vnde etiã pro prudente accipitur. [Vel potius a πρὸ & μάθειν. quod verbum antiquum idẽ quod μανθάνω disco significabat, vt supra quoque diximus.] Epimetheus pro imprudente: qui postea quam aliquid mali passus est, tum demum consilium capit. § *Epimethida.* § Pyrrham, Epimethei filiam. § *Mulcet.* § mitigat, ac solatur. § *Solertia* § ingenium, prudentia. proprie autem acumen ingenij, ac uelocitas solertia dicitur. § *Nullum nefas* § nullam impietatem. § *Suadent* § mandãt, iubẽt. tametsi suadere proprie hortari significat. § *Magna parens est* § recte oraculum interpretatus est Deucalion. nam terra merito magna parẽs dicitur, cum animata omnia, atque inanimata ex ea nascantur. — Terra parens. § *Coniugis aug.* § mariti vaticinio. § *Titania* § Pyrrha Iapeti Titanis neptis. § *Diffidunt.* § non credunt. § *Sed quid tentare noc.* § abst, sub audiatur, estq; παραμυθητικόν, quo seipsos mutuo cohortantur. § *Velantque caput.* § tegunt, cooperiuntur. § *Sua post vestigia* § post terga. vestigia autem pedum signa dicuntur, sed frequenter pro ipsis pedib. ponuntur. § *Mittunt.* § iaciunt. § *Quis hoc credat* § parenthesis cũ interrogatione admirationis plena, qua id, quod incredibile est, verisimile fieri uidetur, cum enim id prisci testentur, nobis quoque est credendum. § *Vetustas* § antiquitas, quæ maxime est auctoritatis, hoc autem iccirco fingitur, quòd

RAP H. *REMOLLESCVNT* § mollia, & mitia fiunt. § *Precibus iustis.* § precibus iustorũ hominum. § *Dic Themi.* § Themis Cœli, & Terræ filia fuisse ab Hesiodo fingitur, quæ ante Apollinẽ, vt Strabo ait, in Parnaso oracula reddebat, hanc fuisse deam, quę iuberet homines id petere, quod fas esset, ac potius eandem esse, quod fas Pompeius scribit. Themis etiam mater fuit Euandri, quæ Carmentis quoque vocata est, vt legitur apud Plutarchum. est autem vocatiuus græcus Themi. § *Mersis rebus* § deletis, & oppressis, ac obrutis. § *Sortemque dedit* § oraculum, & responsum, quod subiicitur. [Disced. templo, quidam ex prisca religione hæc dicta volunt, & templum pro spatio cœli, ab auguribus designato, accipiũt, quæ vt argutiora paulo sunt, ita ipsis eadem relinquemus.] § *Et velate caput* § operite ac tegite. § *Cinctasque resoluite vestes* § hoc est, discingite vestes vestras, quæ sunt cinctæ. § *Obstupuere diu* § per longum tempus stupentes fuere admirati, quidnam sibi vellet tale

Deucalion rex Thessaliæ post diluuium, quo tota Græcia fuit inundata, rudes homines, ac feros moribus, ac legib. instruxit, quib. informati duritiem omnem, ac feritatẽ deposuere. § *Mollirique* § mollia fieri. § *Ducere formam* § accipere formam, & figuram humanã. § *Mitior* § mollior. § *Vt quædam* § aliqua, siue aliqualis. quandam quidem, inquit, formam habere videbantur saxa illa, sed non humanam aperte præseferebant figurã. talẽ autem habebant qualem statuę marmoreæ inchoatę. § *Sed vti* § sed tanquàm. § *Non exacta* § exculta, perfecta. § *Rudibus signis* § impolitis, inelaboratisq; statuis, signa enim etiam statuas significant. § *Quæ tamen ex illis* § terrenæ, inquit, partes lapidũ molles, & humidæ in corpus fuere conuersæ; solidæ vero, & duræ in ossa; uenæ añt in venas. nã & lapides venas suas habent. — Homines ex lapidibus. § *Corporis* § carnis corpus. n. propriæ viuentiũ dicitur, Caro mortuorum. § *Superorum numine* § deorũ volũtate § *Traxere* § cõcepere. § *Faciem traxere virorum* § figuram marium accepere. § *Experiensque la.* § patiens laborum, ac pœnarum. sic Virg. Deucaliõ

Missa viri manibus faciem traxere virorum:
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu.
Inde genus durum sumus, experiensque laborum;
Et documenta damus, qua simus origine nati.

ARGVMENTVM.

ARG. Post cataclysmum factum edidit terra Pythonem serpētem, speciem ignotam mortalibus, hunc Apollo sagittis interemit, & ne eius aboleret nomē, instituit ludos, & certamina, quę iam in his ludis ostendit, vnde etiam Apollo Pythius est appellatus, ipsique ludi Pythii.

CAetera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquam vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumque, vdæque paludes
Intumuere æstu, fœcundaque semina rerum
Viuaci nutrita solo, ceu matris in aluo
Creuerunt, faciemque aliquam cepere morando.
Sic vbi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Aethereoq; recens exarsit sidere limus:
Plurima cultores versis animalia glebis

*Inueniunt, & in his quædam modo cœpta * per ipsum*
Nascendi spatium, quædam imperfecta, suisque
Trunca vident humeris: & eodem corpore sæpe
Altera pars viuit: rudis est pars altera tellus.
Quippe vbi temperiem sumpsere humorque, calorque
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo vbi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altoque recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partimque figuras
Reddidit antiquas, partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit; populisque nouis incognite serpens

uacuum lapides iactauit in orbem. Vnde homines nati durum genus &c. {*Et documenta damus.*} experimenta, alias documē ta sunt exempla, ut inquit Varro, quæ docendi caussa dicūtur. {*Qua simus origine nati*} q̃ originem simus sortiti. cum enim tam patientes laborum simus, facile ostēdimus, nos de lapidib. esse generatos. [Atq; hinc græci etiamnū λαοὺς dicunt populos siue hoĩes, eo q̃ ἐκ λάων, hoc est, saxis creati sint, est itaq; uersiculus qui dā de eadem re apud illos:

Ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλοῦνται.

CAETERA *diuersis*} reliqua, inquit, animalia ex terra humida, & sole calefacta orta sūt, id quod fieri posse facile Aegyptus est documento, nā post Nili inundationem glebæ in uarias animalium figuras commutantur, hęc autem iccirco a poeta inseruntur, ut commodius Daphnes in laurū metamorphosin cum superioribus connectat. {*Vda pal.*} humidę. {*Aestu*} feruore.

VIVACI solo} terra vitam subministrāti. {*Ceu matris in aluo*} tanquàm vtero matris. {*Cepere*} cōcepere, contraxere. {*Faciem aliquam*} formā, & figurā. {*Septemfluus Nilus.*} exēplo declarat reliqua animalia ex terra sponte fuisse orta. Nilus autē fluuius singulis quibusq; annis Aegyptum inundans, fœcundam nō solum frumentorum, sed variorum quoq; animaliū eā reddit. Septemfluus iccirco dicitur, quod septē hostijs in mare erumpit, quorū nomina hæc a Diodoro memorantur. Pelusiacū, quod ad orientem uergit, Taniticum, Mendesicum, Pharniticum, Sebenniticum, Bolbiticum, & Canopicum. Nili autem ortus adeo est incertus, vt ipsū astapum. i. ueniētā e tenebris aquā vocent. [Vt Pli. li. 5. c. 9. & Sol. cap. 34.] Sane Nilus varijs nominib. fuit appellatus. nam primum a cursus velocitate, profunditateq; aquarū. Aquila fuit vocatus. deinde ab Aegypto rege, Aegyptus: tum a Nilo rege, Nilus. tametsi quidam asserūt Nilum quasi neilum dictū esse, παρὰ τὸ νέον, quod est iuuenis, & nouus, quia singulis quibusque annis renouari videtur, dum totam Aegyptum inundat. [Vel magis quasi νέαν ἰλὺν, hoc est nouum lutum trahens, quæ ethymologia communior est, ab effectu videlicet fluminis. trahit enim crescens limum, quo agri Aegyptiorū irrigantur, & stercorantur. idem etiam Siris dicitur lingua Aethyopum, & Triton, vt Pli. ait. Quod autem hic de glebis animari solitis, ab Ouidio dicitur, idem Pomp. Mela his verbis tradit. Manifestum est, inquit, q̃ vbi sedantur diluuia, ac se sibi reddidit per humentes campos quędam nōdum perfecta animalia, sed tum primum accipientia spiritū, & ex parte iā formata, ex parte adhuc terrea uisuntur. {*Alueo*} synęresis est duarum uocalium in unam. {*Aethereo sidere*} igneo sole. {*Modo cœpta*} tantummodo inchoata, sed in uetustis exemplaribus legitur, modo nata, & recte quidē, ut intelligamus nuper, & pauloante nata, ibi autem est distinguendum, ut inde sequens incipiat sensus. {*Per ipsum Nascendi spatium, quędā imperfecta.*} hoc est pp breue nascendi tempus imperfecta vidētur quędā esse aūt dyalyton. [Sed alij ad superiora referre malunt, vt sit sensus, quædam modo nata, siue cępta per ipsum nascendi spatiū, hoc est tum primum, & in ipso ortu. quod haud scio an planius sit. {*Quippe vbi temperiem*} ex humore, & calore secundum physicos ait, omnia generari. {*Cūq; sit ignis aquæ pugnax*} quāuis, inquit, ignis, aquæ sit cōtrarius: calor tamen cū humore cōmistus omnia generat {*Et discors cōcordia.*} acute dictum quāuis fatue videatur. nā calor, & humor separati pugnant, & discordes sūt: iuncti, atq; mixti cōcordes ad agendū, atq; generādū videntur. {*Fœtibus.*} partub. {*Lutulēta.*} lutosa. {*Recanduit*} calefacta fuit. {*Reddidit*} repræsentauit, ac restituit. {*Illa quidem nollet.*} generasse subaudiendum. {*Sed te quoq; maxime Python Tū genuit.*} Pythonem maximū serpentē ex terra ortū eē, ab Apollineq; fuisse interfectum narratur, a quo & Pythius Apollo fuit cognominatus, & Pythij ludi ad perpetuā rei memoriam fuere instituti. in quibus qui vicisset, esculea corona (antequam laurus esset) coronabatur. est autē apostrophe ad serpentē. Python autem non solū in masculino, sed ēt fęminino genere vsurpatur. hic vero serpens Latonam instinctu Iunonis exagitasse, ac fere per totum orbē terrarum persecutus fuisse, antequā Apollinē & Dianā pareret, in dialogo Iridis, & Neptuni a Luciano memoratur. Pytho vero est vrbs Phocidis, q̃ alio nomine Delphi vocatur, παρὰ τὸ πύθεσθαι: hoc est a corrūpēdo, q̃ illic Python serpēs fuerit corruptus, & in saniē resolutus. Pythō quoq; est, ut Solinus scribit, in Asia cāpus patentissimus, quo primo quoq; aduētus sui tēpore ciconiæ aduolāt. porro Pythopolis duarū est vrbiū nomen, quarū altera Mysiæ, altera Carię est. [Porro, quem hic Pythonē vocat Ou. Apollonius Delphinē uocat Li. Ar. his versib.

Σὺν δέ σφιν ἐὺς πάϊς Οἰάγροιο
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς.
Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνησσοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
Κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνός, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.

loquitur enim de Apolline, cui tamē sacrificabāt Argonautæ. Orpheo inter sacra citharam personante. Homerus autem in hymno Apollinis eundem Typhaonem vocat, & ex terra precabus

Nota.

Vide Pōp. Melam in Aegypto, & Antianū Marc. Li. 22.

bus Iunonis editum dicit, cum illa Ioui ob partum Mineruæ succenseret, & quia Apollo illi imprecatus dixerat, Ε'ντευθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ, βωτιανείρῃ, ibiq; eodem loco iacens computruisset, & loco nomē inde factum & ipsi Deo, vt Pythius vocaretur. { *Tantum spatij de monte ten.* } acclamatio est, qua magnitudo serpentis declaratur. { *Tenebas* } occupabas. { *Hūc Deus arcit.* } Apollo q cū arcu, & pharetra pingebatur. { *Capreisq; fugacibus vsus.* } capreæ, capræ sunt syluestres velocissimę. [Sūt & syluestrium caprarū genus Damæ, δορκάδες græcis dictæ.] { *Exhausta phar.* } euacuata. pharetra autem sagittarum est repositoriū, dicta ἀπὸ τοῦ φέρειν τὰ τοξεύματα: hoc est, a ferēdis ijs, quæ vulnerant.

Herculea.

RAPH. *PER vulnera nigra veneno.* } hypallage est: nigrū enim venenum per vulnera effusum intelligimus. { *Hic iuuenum quicunq; manu, pedibus' ve* } quisquis inquit, Pythia vicisset, aut pugnis, aut cursu, aut curru, esculea corona donabatur. { *Rota' ve.* } vel curru. vt a parte totum intelligamus. { *Esculea frondis honorem.* } coronam ex frōdibus esculi confectam, nam esculus arbor est glandifera, dicta, quòd prisci ex illius fructu escam sumerent. [Porrò q historiæ est, ad fabulam traxit. non enim. Apollo instituit Pythia certamina, sed Eurylochus Thessalus cum Amphyctionibus, deuictis Cirrhęis hominib. impiis, & violētis, vt auctor est Pindari interp.] { *Nondum laurus erat* } concinne mutationem sequentem cum superioribus connectit. assignās enim caussam, cur pythiorum victores esculeam coronam acciperent, laurum (qua postea, qui vicissent, fuere coronati) nondum fuisse ait, sicque describit, quemadmodum Daphne Penei fluuii filia ab Apolline fuit amata, qua cum nec prece, nec precio potiri posset, ad vim sese conuertit. ipsa vero fuga sibi consulēs, cum in eo esset, vt caperetur, patrem rogauit, vt sibi auxilium ferret. ille vero precibus filiæ motus, eam in arborem sui nominis commutauit. Daphne enim laurus interpretatur, dicta quasi λαλοῦσα: quòd cum vritur quasi vocem emittat. strepit enim cum ardet, vt etiam Theocritus testatur. Est etiam Daphne, vt Strabo ait, Antiochiæ vicinum, & amęnitate inclytum nemus 80 stadiorum ambitu, quo in loco Antiochensium conuentus agitabatur. appellatum est autem a Daphne Ladonis filia, vt Arrianus scrip. Dionysius uero sacrum templo lucum eum uocauit.] Est enim Apollini sacer, consecrato illi ibidem & fonte, & luco.] { *Decentia tempora.* } pulchrum caput, vt a parte totum per synecdochen intelligamus. { *Longo crin.* } longis capillis, ita nanque Apollo pingebatur. { *Phœbus.* } Phœbus autem epitheton est Apollini. Solique propriū, significat enim purum. { *Peneia.* } Penei fluuii filia. possessiua enim frequenter pro patronymicis, & contra pro possessiuis patronymica ponuntur. Aphthonius uero Daphnem Ladonis filiam fuisse ait. [Eodem modo & Pausanias. Parthenius autem Amydæ filiam facit, variantque posteriores hi non nihil ab Ouidius. nam Daphnem principio a Leucippo Oenomai filio amatam dicunt: qui cum illa potiri non posset,

Daphne in laurū.

Terror eras: tantum spatij de monte tenebas:
Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capreisq; fugacibus vsus,
Mille grauem telis exhausta pene pharetra,
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.
Ne've operis famam posset delere vetustas;
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibus've, rota've
*Vicerat; * esculeæ capiebat frondis honorem.*
Nondum laurus erat, longoq; decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

ARGVMENTVM.

ARG. Daphne, Penei fluminis filia, cum omnium virginū, quę in Thessalia essent, speciosissima haberetur, adeo quidem, vt deos pulchritudine sua caperet: Apollo cum eam conspexisset, forma eius expalluit, quam cum neque pollicitis, neque precibus adire potuisset, vim vt inferret, instituit: at illa cursu conspectum eius effugere cupiens, patrem inuocauit: vt virginitati suæ, quam sibi permiserat, ferret auxilium, quam ille, auditis precibus filiæ, deorum vt vim effugeret, in laurum conuertit.

PRimus amor Phœbi Daphne Peneia: quem non
Sors ignara dedit, sed sæua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper victo serpente superbus
Viderat adducto flectentem cornua neruo:
*Quidq; tibi, lasciue puer, cum * fortibus armis?*
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros:
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti;
Qui modo pestifero tot iugera ventre prementem,
Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores
Irritare tua; nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris, Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus, ait: quantoq; animalia cedunt
*Cuncta Deo; * minor est tua gloria nostra.*
Dixit, & eliso percussis aere pennis
Impiger vmbrosa Parnassi constitit arce:
Deq; sagittifera prompsit duo tela pharetra:
Diuersorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbū.

eo quod a viris abhorreret, & venandi studio vacaret, habitu virginis assumpto, & inter venatrices puellas assiduo versatus, ad mutuum amorem illam pellexit. quam rem ægre ferens Apollo, vt qui & ipse amore illius teneretur, fecit, ut cæteræ puellæ, cum in Ladone amne lauari uellēt, Leucippum, idē detractantē, vestemq; exuere negantem, ui nudarint, animaduersoq; quod uir esset, iaculis illum suis confoderint. ac tum demum Apollinem insecutum esse Daphnen, accidisseq; ea, quæ hic ab Ouidio narrantur. Sunt autem, qui fabulam hanc hoc loco in gratiam Augusti factam putent, ac per Apollinem quidē ipsum Augustum, per Daphnem autem Liuiam intelligi, sed hæc argutiora.] { *Sors ignara* } fortuna imperita, quæ nullum rerum habet delectum. { *Sed sæua Cupidinis ira.* } sed magna Dei amoris indignatio. Cupido nanque masculum genere Deū significat amoris: fęminini uero cupiditatē. duos uero Cupidines esse Plato in Symposio scribit. Alterum cœlestem, & diuinum, alterum uulgarem, atque plebeium, id quod Ouid. in Fastis secutus esse uidetur, cum inquit, Alma faue, dixi, geminorum mater amorum. græci Cupidinē Erota uocant, unde heroes denominatos esse Plato ait in Cratylo. Deus autem, qui amori contrarius est. amoremq; dissoluit Anteros uocatur, qui (ut Cicero in tertio de natura deorum scribit) ex Venere natus est, & Marte. De Cupidinis autem parentibus uariæ sunt antiquorum opiniones, alii nanque ipsum Iouis, & Veneris filium esse aiunt, Sappho autem cœli, & Terræ, Simonides Martis, & Veneris; Ibycus. & Hesiodus ex Chao Cupidinem natū esse scribūt; Orpheus ex Saturno ait esse natum. { *Delius hunc nuper.* } quomodo in amorē Daphnes Apollo inciderit, poeta describit ita perspicue, ut nulla ferè opus sit expositione. { *Delius.* } Apollo a Delo insula cognominatus, in qua una cum Diana natus esse perhibetur. { *Adducto neruo* } gestum exprimit sagittariorum. { *Tot iugera.* } iugerum tantum terræ dicitur, quantum par boum die uno exarare potest. { *Strauimus* } prostrauimus, interfecimus. sterni. n. strata dicuntur, cum in terram deijciuntur. { *Tumidum* } inflatū, superbia elatum. { *Nescio quos amores* } cum quodam contemptu hæc dicuntur, ac si diceret leues, molles, atque uiris negligendos. { *Irritare* } prouocare, stimulare, per simplex r, autē scribitur: nam irritare per duplex r, significat uanum, & irritum facere. { *Tua sagitta* } tibi cōueniente. Fax aūt Cupidini attribuitur, qua iuuenū animi amore inflammantur. { *Nec assere* } arroga, vendica. { *Filius huic Veneris* } Cupido. { *Figat tuus* } licet, cōiunctio subintelligēda uidetur. licet, inquit, tuus arcus omnia animalia figat: meum tamē tu effugere nō poteris. sicq; gloria tua tanto minor est, q̄ nostra, quāto animalia, quę tu feris, Deo sūt inferiora. { *Eliso aere* } impulso. { *Percussis pennis* } alis, nā alatus Cupido pingit. { *Arce* } cacumine, vertice. { *Prōpsit* } deprōsit, excepit. { *Diuersorum operum* } contrariorū effectuū. { *Fugat* } fugere facit, & depellit. { *Obtusū* } sine cuspide. [Plūbū autē habet sub arūdine, inquit, quod segnes, & tardos ad amādum facit.]

talibus.

Hoc Deus in nympha Peneide fixit: at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat: fugit altera nomen amantis
Syluarum latebris, captiuarumque ferarum
Exuuijs gaudens, innuptæque æmula Phœbes.
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
*Multi illam petiere: illa * auersata petentes,*
Impatiens, expersque viri nemora auia lustrat:
Nec quid Hymen, quid amor, quid sint connubia, curat.
Sæpe pater dixit, Generum mihi filia debes:
Sæpe pater dixit. Debes mihi nata nepotes.
Illa, velut crimen, tedas exosa iugales,
Pulchra verecundo suffundens ora rubore,
Inque patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetua genitor carissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur, sed te decor iste, quod optas,
Esse vetat: votoque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, visæque cupit connubia Daphnes:
Quodque cupit, sperat: suaque illum oracula fallunt.
Vtque leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sępes ardent, quas forte viator
Vel nimis admouit, vel iam sub luce, reliquit:
Sic Deus in flammas abijt, sic pectore toto
Vritur, & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos:
** Ec quid si comantur, ait? uidet igne micantes*
Sideribus similes oculos: videt oscula, quæ non
Est vidisse satis: laudat digitosque, manusque,
Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos,
Si qua latent, meliora putat, fugit ocyor aura
Illa leui: neque ad hęc reuocantis verba resistit,
Nympha, precor, Peneia, mane, non insequor hostis,
Nympha mane: sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
** Hostes quæque suos, amor est mihi caussa sequendi.*
Me miserum, ne prona cadas, indigna've lædi
Crura notent sentes, & sim tibi caussa doloris.
*Aspera, quà properas, loca sunt. * moderantius, oro,*
Curre, fugamque inhibe: moderantius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen: non incola montis.
Non ego sum pastor; non hic armenta greges've
Horridus obseruo. nescis temeraria, nescis
Quem fugias, ideoque fugis mihi Delphica tellus,

HOC } obtuso. ad propinquius enim hoc pronomẽ refertur, illud ad longinquius. } *Traiecta per ossa* } transfixa per ossa, trãseunte sagitta. } *Exuuijs* } pellibus exuuiæ dicuntur spolia non solum, quæ hominibus detrahũtur, sed etiam, quę alijs animalibus. exuuiæ autem ferarum pelles dicuntur. } *Captiuarum.* } captarum. } *Innuptæq; æmula Phœbes* } imitatrix Dianæ, quæ perpetua gaudet uirginitate. } *Vitta coer.* } quo modo Daphne Dianæ esset imitatrix, exponit, nã neque ornatu capitis gaudebat, & uiros omnes asper-

Noua additio.

nabatur. Vitta tegmen est capitis muliebre. [Signate uitta, quoniam erat pudicitiæ insigne, idem in 2. de Callisto. Vitta coercebat neglectos alba capillos, & in 5. de Arethusa, Crinales vittas afflabat anhelitus oris. idem in 3. Fastorum, vbi sic Syluia uestalis uirgo ad semetipsã, loquitur: Ignibus Iliacis aderant cũ lapsa capillis. Decidit ante sacros lanea uitta pedes.] } *Sine lege* } sine ordine. } *Auersata.* } aspernata. } *Lustrat* } peragrat, circumit. } *Nec quid hymen.* } Hymen proprie est cartilago quædam in vulua uirginis, quæ in primo coitu frãgi dicitur: pro Deo quoq; nuptiarum, qui & Hymenus, ac pro nuptijs ipsis ponitur. } *Tedas iugales.* } nuptias a parte enim totum intelligimus. nouis enim nuptiis quinq; faces accensæ pręferebantur, ut scribit Plutrachus in problematis. Teda autem arbor est, ex qua optimæ conficiuntur facies. } *Verecundo rubore.* } pudico, & a uerecundia proueniente. } *Blandis lacertis.* } pro ipsa blanda. sic Virg. Sceleratã intorserit hastam pro ipse sceleratus, est enim hypallage, qua frequenter poetæ vtuntur. } *Dedit hoc pater ante Diana.* } exemplo persuadere nititur patri Daphne, ut se uirginem viuere permittat. nam & Iupiter concessit Dianæ filiæ, ut perpetua frueretur virginitate. } *Pater* } Iupiter. } *Ille quidem obsequitur.* } Peneus pater morem gerit tibi, inquit Ouid. est autem apostrophe, & conuersio sermonis ad puellã. } *Decor iste.* } pulchritudo ista tua excellens. } *Tuo voto* } tuæ cupiditati. } *Fallunt* } decipiunt. id enim sperabat, quod minime est assecutus. } *Vtque leues stipulæ* } duplici similitudine, & stipularum, & sepium ardentium ostendit poeta, quã uehemẽti amore Daphnem prosequeretur Apollo. } *Adolentur.* } ardent, comburuntur. } *Demptis aristis* } ablatis spicis, partem enim pro toto posuit. aristæ nanque partes sunt spicæ acutissimæ. sic dictæ, q̃ primum arescant. } *Vt facibus sepes ardent* } sepes ex arbustis constant, quibus ab ingressus agrorum uiatores arcentur. } *Quas forte viator* } uiator a uia, siue potius a uio, quod nisi in compositione in usũ est, vt obuio, deuio, deriuatur, atque is proprie dicitur, qui iter aliquod suscipit peragendum. tametsi apud Romanos ij uiatores dicebantur, qui magistratus ex agris in vrbem euocabant, ut Plin. scribit. } *Vel nimis admouit.* } uel nimis prope sepes posuit. } *Sub luce* } circa lucem diei aduenientem. solent enim uiatores noctu faces secum ferre, quas aduenien-te luce iuxta sepes relinquunt. } *In flammas abijt* } accensus, & inflammatus est amore Daphnes. } *Sterilem amorem.* } vanum, hoc est ex quo nullam voluptatem est habiturus. } *Ec quid si comantur ait.* } Ecquid, dictio est interrogantis, per c scribitur. } *Comantur.* } ornentur, ac si diceret: si ornarentur capilli, multo decentiores essent. } *Micantes* } fulgentes. } *Videt oscula.* } parua ora, non basia. est enim ab ore diminutiuum. os autem paruum maxime virginem commẽdat. *Quæ non est vid. satis* } illam enim etiam osculari cupiebat. } *Laudat digitosque* } morem exprimit elegantium amatorũ, qui omnia amicarum suarum mẽbra laudare solent. } *Et nudos lacert.* } mulierum Romanarum habitum describit, qui nunc quoque multis est in vsu. } *Si qua latent, meliora putat* } non de pudendis, vt inquit Fabius, est intelligendum, sed de ijs omnibus corporis partibus, quæ veste occultãtur. } *Neque resistit* } neq; consistit, neque remoratur cursũ. aliàs resistere repugnare est, & aduersari. } *Reuocantis.* } Apollinis. } *Nympha precor.* } hac oratione Apollo conatur Daphnem persuadere, ne se fugiat, sed in suos deueniat amplexus. } *Nympha mane* } elegans repetitio, amatoriæ orationi maxime conueniens. } *Sic agna lupum* } his similitudinibus ostẽdit Apollo se vt hostem a Daphne vitari, cum ipsam amore captus sequatur. est autẽ hypozeugma. fugit. n. verbum est subaudiendum. lupum vero, vt hostem, oues natura, & cerui leones, ac deniq; omnia animalia bruta suos quæque fugiunt hostes. } *Penna trepidante.* } cum quodã timore properantibus alis. aquila uero ab aquilo, hoc est fusco, & subnigro colore est dicta, quamuis quidam ab acuto videndo illam denominatam velint, vt scribit Pompeius. } *Me miserum, ne prona cadas* } ex arte se solicitũ esse significat de salute puellæ, qua potiri cupiebat. } *Notent sentes.* } pungant, ac lacerent spinæ: sentes enim numero plurali spinę dicuntur. } *Moderantius curre.* } modestius lentius. } *Fugamque inhibe.* } contine fugam, noli fugere. } *Horridus obseruo* } incultus custodio. } *Armenta, gregesque* } armentum id genus pecoris appellatur, vt ait Sextus Pompeius, quod est idoneum ad opus armorum: grex vero fit ex capris, porcis, ouibus've, & similibus, etiam ex bobus, vt grex sit generalius nomen, armentũ specialius. Cicero in Philippicis. Cecidit greges armentorũ.

MIHI Delph. tel. } artificiose & potentiam, & genus, & præclara inuenta commemorat Apollo, vt ad se amandum Daphnem alliciat. horum nanque singulis muliebres animi maxime capiuntur. } *Delphica tellus.* } Delphi vrbs est Phocidis ad Parnassum, vbi templum Apollinis, & opibus, & certis oraculis clarissimum fuit, vnde oracula Delphica sunt dicta. Delphi autem fuere cognominati; quòd Apollo Delphini similis illuc nauigauit. Delphis autem est adytum ex quinque lapidibus extructum opus Agamedis, & Trophonij.

} *Et*

Et quid, vt sit sensus. Et quid esset, si comarentur, quãdo ita inornati tã decentes, & pulchri sibi

id est, quoque earum suos hostes agna lupũ, cerua leonem, columbę aquilam fugiũt. hoc enim dixi, quia multi huic scopulo illiserũt.

aspernata

Moderantius.

Et Claros, & Tenedos, Pataræaq; regia seruit :
Iuppiter est genitor : per me quod eritq;, fuitq;,
Estque, patet : per me, concordant carmina neruis.
Certa quidem nostra est ; nostra tamen vna sagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inuentum medicina meum est ; opiferque per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.
Hei mihi. Quòd nullis amor est medicabilis herbis ;
Nec prosunt domino quæ prosunt omnibus artes.
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit, cumque ipso verba imperfecta reliquit.
Tunc quoque visa decens, nudabant corpora venti,
Obuiaq; aduersas vibrabant flamina vestes,
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est : sed enim non sustinet vltra
Perdere blanditias iuuenis Deus : vtque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Vt canis in vacuo leporem cum gallicus aruo

{*Et claros*} vrbs est Lyciæ Colophoni propinqua, Apollini dicata. vnde & Clarius cognominatur, illic nanque est Apollinis oraculum a Manto Tiresiæ filia constitutum, vel a Claro quodã Heroe, a quo etiam fuit appellata, vt Theopompus ait. Nearchus autem scribit Claron, forte Apollini contigisse, atq; a forte, hoc est ἀπὸ τοῦ κλήρου de nominatam fuisse. alii vero aiunt Claron fuisse appellatam, q; illic Neptunus, & Mars fuerunt fortiti. alij a lacrymis Mantus quam pęnitebat patriam reliquisse dictam esse Claron permutationem λ, in ρ. n i κλαίειν lacrymam significat. fons certe apud Claron ex Mantus lacrymis fertur scaturisse. {*Et Tenedos*} Tenedos insula est ad Hellespõtum vna ex sporadib. quæ prius Leucophrys fuit appellata. a Tene antem Tenedos est dicta, quasi Τένου ἕδος hoc est, Tene solum, vnde Tenedius deriuatur. est & Tenedos vrbs Lyciæ, vel, vt alij asserunt, Pamphilię. q̃ sub tutela sua esse Apollo ait. {*Pataraea regia*} Patara vrbs est Lyciæ a Pataro Apollinis, & Lyciæ filio appellata, in qua Apollo maxime colebatur. vnde & Pataræus fuit cognominatus. Alexander autem scribit, ut Stephanus refert, Salaciam puellam ex Ophionide sacra Apollini afferentem in Pataris, in via deposito vase quieuisse. illa vero erant pemmata, lyræ, arcus, & sagittæ, quibus infantes ludunt. vento autem flante, Pataram, hoc est cistã, in mare fuisse delatam; puellam autem flentem domum redijsse ; ac Pataram ad Liciorum Cherronesum aduectã fuisse quendam autem ex profugis a Salacia in Pataram incidisse, & quæ in illa erãt pemmata combussisse, ac Cherronesum Apollini consecrasse, totamq; illam regionem a Pataræ uase, Pataram denominasse. Patara autem græce interpretatur cista, unde Pataræus, & Patareius declinantur. *Iuppiter est genitor.*} Apollo nanque Iouis ex Latona filius fuisse perhibetur. {*Per me quod eritque.*} Apollo se Deum esse uaticinationis significat. *Per me concordant carmina neruis*} hoc est, musices, & harmoniæ ego sum inuentor. {*Carmina*} cãtilenæ. {*Neruis*} chordis. {*Certa quidem nostra est*} i. e. peritum quidem esse sagittarium profitetur, sed Cupidinem, a quo est percussus, peritiorem esse ait. {*In vacuo pectore*} libero amoris affectu. {*Opiferq;*} opem ferens, & auxilium, opifex vero opus faciés: nam Apollo a græcis tum ἰήιος, tũ ἀλεξίκακος vocatur, quòd & morbis medicina, & in malis opẽ ferat. unde a latinis opifer fuit cognominatus. {*Hei mihi*} dolet Apollo q nullam inueniat medicinam, quæ amorem leuet. Hei antem dolentis est interiectio, quæ cũ datiuo copulatur. {*Timido cursu*} hypallage est. ipsa enim timida intelligitur. {*Tunc quoque visa decens*} cum, inquit, curreret Daphne, uisa est decora, & pulchra. {*Corpora*} corporis membra, & carnes. Corpus. n. uiuẽtium. Caro dicitur mortuorum. {*Vibrabant*} uentilabant, agitabant. {*Retro da.*} retro uertebat. {*Iuuenis deus*} causa est, cur non sustinet ultra blãdiri. iccirco enim diutius sustinere non poterat, quia iuuenis erat. {*Perdere blanditias*} proijcere blanda uerba. {*Admisso passu*} uelocib. passib. {*Vt canis in vacuo*} pulchra similitudine declarat & Daphnes fugiẽtis, & Apollinis insequẽtis uelocitatẽ. {*Canis gallicus*} qui nunc leporarius uulgo appellatur. {*In vacuo aruo*} in aruo demesso.

COEL. Postea uero quã in canũ pragmatiam incidimus, non grauabimur pluscula, q̃ hinc inde aucupati sumus, huic potissimũ loco impingere. Canes igit in primis generosas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas. unde & Ouid. Meth. 1.

Vt canis in vacuo leporem cum gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Ibericæ item celebrantur, & quæ uocantur carinæ, id est καρίνας, Creticæ, Molossicæ, Eretrinæ, Hyrcanæ, Indicæ, legimus porrò nũcupari canes quosdam psyllicos, puto, ab Achaiæ ciuitate, ut Cypselicos malis, qui est in Arcadia munitus locus Cypsela, cuius apud Thucydidem mentio fit, historia quinta : est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas, nam Cypsele idest κυψέλη, vasis est, aut mensuræ species. Cypselidas vero aurium dicunt marmorata. Cypseli sunt, quos etiam apodas vocant, hirundinibus similes. porrò sunt Elymęi canes a populis in meditullio Bactrorum, & Hyrcanię. Castorii alii, & Menelaides, & Harmodij a dominis appellationem traxere. Illud minus prętereundũ, prodidisse quosdã, Laconicas antiquitus esse ex vulpib. natas, & canibus, quo nonune appellari etiam quandoque alopecidas: sicuti Arcadicę ex leonibus creduntur prouenisse, vnde & leontomyges dictæ. Indicarum sobolem prodit Aristoteles etiã ex tigribus factam, at Nicãder Colophonius ex canibus Actęonis Indicos scribit propagatos, quæ a rabido furore resipiscentes, Euphrate transmisso, in Indos vsque aberrarint. In parte Indorum, vbi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipue insignem, nobiles ad venandũ traduntur canes, quique latratu abstineant, cum videre feram, leonibus maxime infesti. Iucundũ relatu id quoq; : Chaonidas, & Molottidas prolem tradi eius canis, quem ære monesio vbi conflauit Vulcanus, immissa quoq; anima, Ioui dedit dono, is vero Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi : illa vero Cephali esse voluit munus. eius hæc fuit natura, vt vitari nõ posset, vbi insequi coepisset. sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incõprehensibilis. q̃ ratio vtrũq; deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas suspicentur, atque inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera distribui, animaduerto alios enim diapονos dici audio, alios vero parippos: & illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, sæpeq; feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi vero cum equis currere consueuere, tanta quoque arte, vt neque præcedant nnquam fere, nec subsequantur. Reperio item, prope paludes, quæ ad meridiem sunt, esse canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratissimus, eorum cum Indicis bobus certamina Ctesias celebrat. Pyrrhi canis custodia domini longe clarissimus, & quia in defuncti quoque rogum assiluit. Hesiodo interfecto assilientes canes etiam auctores cędis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexan. Theopompus scribit. nobilis est Atalantæ canis, Aura nomine, quam cum Calydonia sus peremisset, bruto sepulchrum indigenæ struxere : sicut in Hellesponto, quod vocant cynosema. sic. n. interpretari libet, ne fabulosa cõsectari videãtur. Geryonis canis, Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cæsus in Iberia quoq; monumẽtũ hẽt. Actęonis canũ apud Aeschylum nomina hæc, Corax. Harpyia, Charon, Lycitas. nam Hippocẽtaurus Xenophõtis fuit canis, sicut Lethargus Hippãmonis, q ẽt cum domino sepultus dr̃, testante quoque epigrammate, quo significatur Hippamoni fuisse equũ nomine Podargum; canem vero, vt diximus, Lethargum ; seruum porrò, qui diceretur Babes, sed & epigramma ipsũ apposuisse præstiterit.

Ἄνδρα μὲν Ἱππαίμονα, τὸν ἵππον δὲ Πόδαργον,
Καὶ κύνα Λήθαργον, καὶ θεράποντα Βάβην.

Dñr vero lethargi canes, clãdestine, taciteq; adeũtes ac morsũ infigentes : vnde adagiũ in eos, q ironico ingenio, & ad dissimulandũ aptissimo, deniq; excarnificãt, & lętali veneno animam quoq; lancinãt. Syagrum dicit Sophocles canẽ, qui suum uenationi sit aptissimus est. proprium nomẽ Syagrus Herodoto; itẽ Phylarco. sunt qui agrestẽ suem, syagrum intelligãt. apud Lynceum syagria leguntur quoq; Aschedorum Siculi syagrum nũcupãt, sicut meminit Aeschylus. i. ἀργίποδα apud Teocritum est in Daphnide, ac Menalca Lampurus canis nomen, ex rõne albicantis caudæ, vt inquit interpres, vel a peruigili cura, & solerti custodia. ἀπὸ τὸ λάειν, καὶ ἔρυειν, id est, a uidẽdi, seruãdiq; diligẽtia: vel qm̃ ut vulpi assimilis, q̃ Lampuron vocãt, vñ & Acalanthi nobilissimi canis nomen, vnde illud est Aristophanium.

Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis festinabunda occęcatos parit. quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli basilicas nuncupant.

Vidit; & hic prædam pedibus petit, ille salutem :
Alter inhæsuro similis, iam iamque tenere
Sperat, & extenso stringit uestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit :
Sic Deus, & virgo est : hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adiutus amoris,
Ocyor est, requiemque negat, tergoque fugacis
Imminet, & crinem sparsum ceruicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa : citaque
Victa labore fugæ, spectans Peneidas vndas,
Fer pater, inquit, opem, si flumina numen habetis :
Qua nimium placui, tellus, ait, hisce ; vel istam,
Quæ facit, vt lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita ; torpor grauis occupat artus :
Mollia cinguntur tenui præcordia libro :
In frondem crines, in ramos brachia crescunt :
Pes modo tam velox pigris radicibus hæret :
Ora cacumen habent, remanet nitor vnus in illa.

Mæram, id est μαῖραν, dicunt Orionis canem, propriè tamen eo nomine capra significatur μαρμαίρουσα id est ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus, verbo, vti volūt peregrino apud Firmicum Matheseos quinto, sponte qui in venationem exeant, leporibus infesti præcipue. Martialis,

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporē qui tibi dente feret,

Fuit & apud Locros. ξυλίνη κύων .i. lignea canis, sed ea habet historiam quippe Locro cuidā reddita sors est, ibi ciuitatē cōderet, vbi canis lignea morsum ei infixisset. quo nomine, cū ad alterū enauigasset maris litus calcauit κυνόσβατον, i. cynosbatū. inde cū suspicaretur finē habere oraculū ciuitates condidit, quas Locri habēt Ozolæ. Catenariū canē legimus apud Senecā, sicut apud alios lucernariū. Dignum uero relatu, quod in Hecatæi lectū monumētis est, fuisse in Tęnaro serpētē meticulosum, quē dixerūt ἅδου κύνα, i. Plutonis canē: qm morsum euestigio insequeretur mors, veneni potestate violenta. eū tamen ab Hercule ad Euristhea fuisse productum, vnde irrepserit Cerberi fabella. quem princeps Homerus dixit, ἅδου κύνα Caninam mortem Græci difficilem intelligunt qooniam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc: a quo etiam prouerbium est. δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, qđ est in nostris verbis, Rabidi canis morsus: in eos q infecti ipsi malorum congressu, alios itidem inficiunt. etenim recepta opinio est, & exposita a Luciano, non modo rabie agitari, & aquā expauescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos itē retinere vim, eundē imprimendi morsū, atq; deinceps fieri hydrophobicos oēs, hoc est timorē aquæ cōcipere, vt fiat quędā rabidorum catena. Lucianus καὶ τὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς ὥσπερ οἱ δηχθέντες ὑπὸ αὐτοῦ ὑδροφοβοῦσι, μεταδιδόντες δὲ ἀπὸ τοῦ δήγματος. scribit Homerus, Apolline pestem Græcis immitteute, mulos primum, & canes concidisse. id vero exactius interpretantes eruditi ex odorandi præstantia factum, cōiectant: qui sensus adeo in mulis præcellat, vt derelicti alicubi vel odore solo redeant in semitam. proinde huiusmodi rabidam vim concipere facilius, præcipueque canes purum in primis aerem exigentes, sed & inter hos albi eo amplius, quoniam coloris eius corpora, quàm nigra sint rariora, atque laxiora quamquàm non latet, ab Porphyrio apud Homerum κύνας ἀργὰς accipi non albos, sed celeres. sicuti per paralepsim alius ἀργίποδας item canes dicit. putat Heraclytus Ponticus, iumenta peste infici primum, qoia deiecta in terram, & prona in pastum ἀεὶ νεύοντα, ἐκεῖθεν ἀτμοὺς trahant procliuius homine, cuius est surrectum corpus, purius, & sublimi spirante. Illud neutiquā neglidendum canes, vbi mire in Venerē feruntur, dici σκυζᾶν, sicuti sues κάπρίζειν, vaccas ταυριᾶν, equos ἱππομανεῖν. i. equire. vnde productum in fœminas libidinosas conuicium ab vno animaliū modo. Aegritudines canum præterea tres videor pręcipue compersisse. λύτταν hoc est rabiē, podagrā, cynanchem. verū rabies sanari difficulter potest, podagra nō omnino medicinam nescitat cynanche, siue angina euidens promittit exitium. porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certissime, homo tantum euadit, sed vix Aristoteles vero libro de animalium historijs, septimo, Canes inquit tribus laborant vitijs, rabie, angina, podagra. facit rabies furorem, & quæ momorderint, omnia rabiunt prius homine, sicuti & legit, & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereunt canes hoc morbo, & quę morsa sunt, prius homine. scribit septimo de animalibus Albertus, iam se hominē vidisse, cui in brachio suo, tum infixisset rabiens canis. anno autem septimo post cicatricis locum intumescere cœpisse, atq; intra biduum interijsse. Auicenna quoq; quorundam sententias aduocat, qui dicerēt post duodecimum a morsu annū in rabiē aliquando incidere nonnullos. Quòd verò serius, quàm cętera animalia tabificam rabiendi vim præsentiant homines efficit id naturæ dissimilitudo. nam & in contagiosis morbis homines ab hominibus, & sanguine coniunctis inficiuntur facilius. cęterum rabies canum Syrio ardente, pestifero in primis homini est, atque ita morsis letalis aquæ metus, vti Plinius inquit ad morsum vero vnicum esse remedium, & quidem oraculo quodam repertū, idem scribit radicem videlicet syluestris rosæ quę, cynorrhoda appellatur. nobis vero suppetit potentius adhuc medicamen, sed & ipsum cælitus petitum. Est in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum, miraculorū frequentia celeberrimum, & affluxu hominū etiam notissimum. erectæ ædis causa fere publica est. pulsus is diuus Patauio, grassantib. nobilium plerisq;, q seuerius, sanctiusq;, quā ab illis probari posset, episcopum ageret, insectantibusq; inimiciter aduersarijs, in palustre agri nostri solū, quindecim millib' passuū Rhodigio distans diuertit. cum manus hominū euasisse videretur, canum rabiem nō euasit, a quibus euestigio conuulsus, discerptusque, mox in diuorū indigitamēta relatus, templum in illis emeruit locis, i quo & area marmorea ferreis occlusa cancellis, latet sanctissimū eiusdem corpus. Tēpli vero ex necis genere ea cęlestis est proprietas: si quis clauē sibi quęsierit, qua ędis valuæ recludantur, ac ea candēte quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit; pręsentissimū est remediū, & nūquàm nō verū. Timoris vero aquæ ὑδροφοβίας vocant πάθος. causa ex eruditorū ingenio affertur non vna. sunt qui opinētur, immoderatā superuenire ita affectis corporibus siccitatem humecto substantiali penitus demutato. at Rufus in melancholiæ speciem euadere sentit morbum hunc, veneno humorem id genus simulante. scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. sunt qui arbitrentur, canis, a quo impactus sit morsus, imaginem ab ijs concipi in aquis, atque inde cōpauescere. Postremo autem, ante q̃ huic capiti coronidem impingam, succurrunt aliqua item, id prius ex historia, quod apud nostrates etiam num durat. Apud Bactrianos vulgo prouerbium vsurpari solitum, canem timidum uehementius latrare, quam mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. Porrò dicitur græcis κύων, de cane, vt docuit Eustathius, ἀπὸ τοῦ κύω, quod amare nobis indicat. Cyneam vero cum legis pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumento galeę vice veteres adhibuisse, palam est, inde seruatum, vt pro galea dicatur cynea. Cynulchos vocant, qui secum ducant canes. Panagyrin porro canum mense Augusto ab Romanis solitam celebrari, auctores græci sunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. tunc vero cædebantur canes, qui & ἀνύλακτοι. i. sine latratu agebant, anseribus ampliter, sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror a Plinio significatum li. 29. vbi canes, ait, annua pendere supplicia inter ędem Iuuentutis, & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea. Cynopeta in Nicandri Theriacis bestiæ intelliguntur, quæ in solo mutantur, velut κυνοπετέα τινα ἐστὶ, vti iam attigimus pauloante.

PEDIBVS § pedum velocitate. § *Stringit vestigia* § radit pedes leporis. sic Virgil. Aen. 8. Stringentem ripas, & pinguia, culta secantem. § *Extenso rostro* § porrecto ore. § *Fugacis.* § fugientis puellæ. § *Crinem sparsum ceruicibus* § capillos per collum sparsos. § *Afflat* § flatu, & spiritu attingit. § *Cita fuga.* § velocis cursus. § *Si flumina numen habetis* § diuinitatem, ac succurrendi facultatem. § *Qua nimium placui, tellus* § tellurem rogat, vt se uel absorbeat, vel in aliam transmutet figuram § *Qua* § in qua. § *Hisce* § aperire, vt me accipias. alias hiscere significat loqui. § *Perde* § destrue. § *Torpor grauis* § magnus stupor. § *Mollia præcordia* § præcordia, vt ait Plinius, membranæ sunt ex ea separantes ab interiore uiscerum parte, sic dicta, quòd cordi prætendantur. [Aristoteles φρένας vocat.] § *Tenui libro* § tenui cortice, & subtili. § *Modo* § pauloante. § *Pigris radicibus* § lentis, immobilibus. significat autem pedes in radices fuisse conuersos. § *Ora cacumen habent.* § hoc est, os, & facies Daphnes in cacumen, & summitatem lauri fuere conuersa. § *Nitor vnus.* § solus splendor, sola pulchritudo.

§ *Hanc*

Hanc quoque Phœbus amat: positaq; in stipite dextra,
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus:
Complexusq; suis ramos, vt membra, lacertis,
Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, At, quoniam coniux mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ, Laure, pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.*
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan: factis modo laurea ramis
Annuit, utque caput, uisa est agitasse cacumen;

{*Hanc quoque Phœbus amat*} arborem subaudiamus, nam laurus Apollini dicata esse perhibetur. Phœbus autem epitheton est Apollinis, purumq; significat. sol enim ab omni fæce est alienus. *In stipite*} in trunco. {*Trepidare*} palpitare. {*Cui Deus*} ordo est: cui Deus dixit {*Semper habebunt Te coma*} eleganter ea enumerat, quę lauro ornantur. nam & comæ, & citharæ & pharetræ lauro cingebantur. Cithara autẽ dicta est ἀπὸ τοῦ κινεῖν: hoc est a mouendo, quòd se audientes in amorẽ moueat. {*Tu ducibus lætis*} imperatores triumphantes lauream gestabãt coronam. {*Læta vox*} militum, qui canẽtes Io triumphe imperatorem sequebantur triumphantẽ. {*Longas Pompas*} captiuorum, ac rerũ omnium preciosarũ in bello captarum, simulachrorum præterea vrbium expugnatarũ. hæc enim omnia in triũpho gestabantur. {*Visent*} uidebunt. {*Capitolia*} scite. nã triumphantes in Capitoliũ usq; ascendebant, Capitolino Ioui sacrificaturi. nam laurus, ut scribit Plinius, triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus, ianitrix Cæsarum, pontificũque, quæ sola, & domos exornat, & ante limina excubat, eadem pacifera est, ut quam pretendi etiam inter armatos hostes, quietis sit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ, victoriarumq; nũcia, additur literis, & militum lanceis, pilisque, fasces imperatorum decorat. ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quoties lætitiam uictoria nouã attulit. quæ non quia perpetuo viret, nec quia pacifera est, prẽferẽda vtique myrto, & olee est; [alias, præferenda ei utroq; olea. sunt enim hæc uerba Plinij.] sed quia spectatissima in monte Parnaso, ideoq; etiã grata Apollini assuetis eo dona mittere iam & regib. R. teste L. Bruto. fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset lauriferam tellurem illam osculatus ex responso, & quia manu satarum, receptarumque in domos fulmine sola non icitur. Ob has caussas equidem crediderim honorem ei habitum in triumphis, potius quam, quia suffimentum sit cędis, & purgatio, vt tradit Massurius. vnius autem arborum latina lingua nomen imponitur viris. {*Ante fores stabis*} ante ianuas pẽdebis. nam in vestibulo ædium imperatoris coronæ ex lauro, & querco ita suspendebatur, vt querna in medio foret vestibulo suspensa: ideoque subiungit. {*Mediaq; tuebere quercum*} i. quernam coronam, quæ ob seruatos ciues, & ciuica dicebatur, & Cęsari in uestibulo dicabatur. [Alij tamen ipsas etiam arbores ante fores imperatorum seri solitas intelligunt, quorum opinionem nonnihil approbat & uerbum standi, q inquit, Ante fores stabis quasi in medio quercus & circũ hanc lauri plantatę fuissent. rursum alii mediam acceperũt, pro ea quæ in medio domus palatinæ posita fuerit.] Quercus autem est arbor glandifera dicta, q id genus arboris graue sit ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinẽ, ut tradit Sext. Pomp. Querqueram enim grauem & magnam quidam dici putant. Querquera item frigida interpretatur & cum tremore febris. {*Vtque meum intonsis*} Apollo & comatus, & imberbis pingitur, quo significatur sol & radios habere, & nũquam senescere. {*Perpetuos honores frondis*} periphrasis est foliorum, laurus enim nunquàm folia abijcit. {*Finierat Pæan*} Apollo Pæan dicitur ἀπὸ τοῦ παίειν, hoc est a feriendo. nam indignatus sagittis ferit. Iuuen. Parce precor Pæan, & tu depone sagittas. Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem Amphion clamat. Pæan quoque hymnus dicitur in Apollinem compositus. Virgilius Lætum Pæana canentes. {*Laurea*} laurus laurea quoque dicitur corona ex lauro confecta. {*Cacumen*} summitatem. caput enim uisa est commouere, quod erat cacumen.

idem coronam in medio positã Cæsareorũ locatã. idẽ 4. Fast. p̃ta-ntaq; quercu Stet domus.

lib. 15. c. 30.

ARGVMENTVM.

ARG. Io, Inachi amnis filia, cum æquales suas specie præcederet, ab Ioue adamata est; qui admotus precibus desiderium expleuit: & ne puella in Iunonis iram incideret, a compressore in uaccam est transfigurata. cuius fallaciam Iuno cum intellexisset, petit eam a Ioue, uelut munus sibi dari, quia speciosior esset cæteris armentis, quæ in Peloponneso essent. Iupiter uero, ne, si negasset, proderet puellam, tribuit confestim. Iuno autem, ne amplius eius pellex cum Ioue concumberet, Argum, Aristoris filium, centum oculos habentem, ei præposuit: quem Mercurius in pastoris habitu patris iussu interemit, in somnos compulsum cantu suæ fistulæ, dum ostendit, qua sit fistula ratione reperta, & a cæde eius, Argiphonus est cognominatus. Iuno Argum, quem ob custodiam ille occiderat, in uolucrem pauonem transformauit, & receptum in suam tutelam pennis insignibus, quibus amissa lumina indicaret, ornauit. Fistulam autem sic inuentam narrabat Mercurius. Syrinx, inquit, nympharum Naiadum, quæ circa montes Arcadiæ vagabantur, speciosissima proditur fuisse quã cum Pan, Mercurij filius adamasset, & eam persequeretur, cum eã ad amnem Ladona Arcadiæ compulisset, ne vi castitatem deponere cogeretur, sororum auxilio in arundinem conuersa est, ex qua fistula est composita, quæ nomine eius Syrinx nuncupatur.

EST nemus Aemoniæ, prærupta quod undiq; claudit
Sylua; uocant Tempe; per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis voluitur vndis,
Deiectuque graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summisque aspergine syluis
Influit, & sonitu plus quam vicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in his residens, facto de cautibus antro,

RAPH.

EST *nemus Aemonia.*} Tempe, amęnissimam Aemonię vallem, describit poeta, quo cõmodius *Ioũ*, Inachi amnis filiæ metamorphosin, in iuuencam cũ superiore connectat. nam iuxta Tempe est spelunca Pęnei fluuij, Daphnes patris, ad quem consolandũ omnes uicini amnes conuenerunt, præter Inachum, q amissam filiam lugebat. Io nanque Inachi amnis filia ab Ioue primum compressa, deinde Iunone superueniente in iuuencam fuit conuersa. uerum Iuno id quod erat suspicata, Iouem rogauit, vt sibi tam pulchram donaret iuuencam, ei vero tandem dono acceptæ Argum centum oculis præditum custodem apposuit, sed Iupiter amicę misericordia motus Mercurio mandauit, ut Argum interficeret: quem Iuno cum uidisset occisum, in pauonem conuertit, centumque ipsius oculos caudæ apposuit. {*Est nemus Aemonia*} topographia est. Tempe nanque describit vallem Thessaliæ amœnissimam. {*Aemonia*} Thessaliæ. Aemonia enim Thessalia dicitur ab Aemone Chlori Pelasgi filio, Thessali autem patre. {*Vocant Tempe*} Tempe, vt dixi, nemus est Thessaliæ quinque millibus passuum in longitudinẽ tendens adeo amœnum, vt amœnissima quæque loca Tempe vocentur, vt Seruius scribit. [Est autem pluralis casus *τέμπεα* & *τέμπη* faciens, quæ loca amœna: & arboribus consita appellant.] {*Prærupta sylua*} alta. {*Per quæ Peneus*} per media Tempe labitur Peneus fluuius, qui claritate cunctos Thessaliæ fluuios antecedens, iuxta Gomphos nascitur in radicibus Pindi montis, interque Ossam, & Olympũ nemorosa conualle defluit quingentis stadijs dimidio eius spatio nauigabilis. in eo cursum vocantur Tẽpe, vt Plinius tradit quinque millium longitudine, & ferme * sex latitudine vltra visum hominis attollentibus. se dextra læuaque leniter conuexis iugis: intus sua luce viridante allabitur Peneus, calculo amœnus, viridi circa ripas gramine canorus auium concentu. {*Deiectuque graui*} vehementi cursu. {*Summisque aspergine syluis Influit*} hoc est, influere videtur per altas syluas aspergine humidarum nebularum, quæ ex illis vndis excitantur. {*Et sonitu plusquam vicina fatigat*} non solum, inquit, vicini, sed longe quoque stantes strepitum illius sentiunt. {*Hæc sunt penetralia*} loca domus secretiora, in quibus dijs penatibus sacrificabatur, penetralia dicebantur. {*Antro*} spelunca. dictum est autem antrum ἀπὸ τοῦ ἄντεσθαι, quod est supplico, quia in antris primi homines dijs supplicabant, putantes in illis sacra esse. {*De cautibus*} de lapidibus. Cautes autem & cotes dicuntur.

L. 4. cap. 8.

* sesqui iugeri.

Undis iura dabat, nymphisq; colentibus undas.
Conueniunt illuc popularia flumina primum,
Nescia gratentur, consolentur ne parentem,
Populifer Sperchius & irrequietus Enipeus.
**Etidanusque senex, lenisque Amphrysus, & Aeas:*
Moxque amnes alij; qui, quà tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus undas.
*Inachus unus abest, * unoque reconditus antro*
Fletibus auget aquas, natamque miserrimus Io
Luget, ut amissam. nescit, uita ne fruatur,
An sit apud manes: sed quam non inuenit usquam,
Esse putat nusquam; atque animo peiora ueretur.
Viderat a patrio redeuntem Iupiter illam
Flumine: &, O uirgo Ioue digna, tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
Aut horũ, aut horũ nemorum, (& mõstrauerat ambas)
Dum calet, & medio Sol est altissimus orbe.
Quòd si sola times latebas intrare ferarum;
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis:
Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna
Sceptra manu teneo; sed qui uaga fulmina mitto.
Ne fuge me: fugiebat enim. Iam pascua Lernæ,
Consitaq; arboribus Lyncea reliquerat arua;
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitq; fugam, rapuitq; pudorem.
Interea medios. Iuno despexit in agros:
Et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti:
Atque suus coniux ubi sit, circumspicit; ut quæ

{*Dabat*} reddebat, ius enim proprie reddi dicitur. {*Gratentur*} gratulentur Peneo, quòd Daphne filia in laurum fuit conuersa, an consolentur quòd filiam amisit. {*Popularia flumina*} uicina ac ex eodem populo. alibi popularis, gratus populo dicitur. {*Populifer Sperchius*} populos arbores ferens. Sperchius aũt fluuius est Thessaliæ qui ex Pelio monte ortus, in Maliacum labitur sinum, sic dictus, quòd sit uelocissimi cursus. nam ἀπὸ τοῦ σπέρχειν deducitur, quod festinare significat. {*Enipeus*} fluuius est Thessaliæ ex Othry monte in Apidanum defluens. ἀπὸ τῆς ἀπίας, id est a minis denominatus. nam per loca agrestia & inculta labitur, quæ semper mala minari uidentur. {*Eridanusque senex*} sic quidem legitur, sed corrupte, mihi quidem uidetur. cum enim proposuerit fluuios populares, Thessalicosq; conuenisse ad Peneum, cuius filia Daphne in laurum fuerat conuersa, nõ uideo, qua ratione Eridanũ Galliæ Cisalpinæ fluuium, qui alio nomine dicitur Padus, admisceat. tametsi Eridanus, ut Pausanias ait, Atticæ quoq; sit fluuius, qui in Ilissum emittitur, apud quem Orithya rapta fuisse fertur: sed cum is quoque Peneo non sit popularis, poetæ proposito minus conuenire uidetur. quare Apidanus legatur, ne ineptus esse Ouid. coarguatur. est enim Apidanus Thessaliæ fluuius, quem iccirco poeta senem appellat, quod tarde admodum fluit, donec Enipeum admittat.

Anidanusque.

imoque.

[At Cœlius contra recte legi censet Eridanus, quòd hoc nomine & Italiæ, & Atticæ, & etiam Thessaliæ fluuius sit, citato ad hoc teste Cæcilio quodam Minutiano, uide l. 24. c. 12. {*Lenisque Amphrysus*} hic quoque fluuius est Thessaliæ leniter fluens, iuxta quem Admeti regis armenta pauit Apollo: vnde Lucan. lib. 6. Et flumine puro Irrigat Amphrysus famulantis pascua Phœbi. {*Et Aeas*} fluuius est Epiri iuxta muros Dyrrachij labens. [Hic alio nomine Aous dicitur, ut auctor est Plinius, libro 3. cap. 25. meminit huius, & Strabo, lib. 8. {*Inachus unus abest.*} Inachus fluuius est Achaiæ ab Inacho rege dictus. eius filiam Io cum deprehendisset Iupiter spatiantem, compressit: ac ne id a Iunone agnosceretur, ipsam mutauit in iuuencam. mœrens itaque Inachus propter amissam filiam se domi cõtinebat. {*Natamque miserrimus Io Luget ut amissam*} Io accusatiuus est græcus, nam Io Ius græci declinatur, vt Calypso Calypsus: quamuis Ionis, & Calypsonis quidam latine malint declinare, quam quidem declinationem Fabius non admittit. {*An sit apud manes*} an sit mortua. illi enim apud manes esse dicuntur, qui obiere. manes autem animæ sunt mortuorum, quibus honoris gratia deorum vocabulum additum est. dij nanque manes dicuntur, vt scribit Apuleius de dæmonio Socratis. Martianus vero Capella in nuptijs Philologiæ tradit manes tam bonos esse, quàm truces, in quos cum potestatem habeat Pluto, merito Summanus vocatur, quasi Manium summus. Manes autem dicti sunt vel a mano, quod bonum apud priscos significabat, vnde immanis malus, crudelisque dicitur: vel a manando, vt ait Pompeius, quòd eos per omnia manare putabant. {*Sed quam non inuenit usquam*} hoc est, quam nullo in loco inuenire potest, eam in rerum natura non esse putat. vsquam autem, & nusquam aduerbia tam in loco, quàm ad locum significant: vsquam autem in aliquo loco ita significat, vt fere semper cum negatione ponatur in oratione. {*Atque animo peiora veretur.*} mortuam enim eam esse putabat. {*Viderat a patrio*} hic incipit describere quemadmodum Iupiter in ius amorem incidit. {*A patrio flumine*} ab Inacho Achaiæ fluuio. {*Tuo toro*} tuo lecto, ac tuis nuptis. torus autem & pro lecto, & pro sede. ponitur, a tortis herbis dictus, unde citra aspirationem scribi debet, quamuis fere in exemplaribus cum aspiratione scriptum legatur. Torus etiam eminentiorem significat pulpam, unde torosa iuuentus a Persio uocatur. Virg. 3. Georg. Luxuriatque toris animosum pectus. RAPH.

AMBAS umbras. } & dextras, & sinistras, hoc autem ex poetæ persona dicitur. exponit enim poeta, quas umbras dixerit Iupiter Ioachi filiæ petẽdas. {*Dum calet*} donec calor est. hortatur autem puellã Iupiter, vt meridiei æstum fugiat. {*Latebras ferarũ*} syluas in quibus occultantur feræ. {*Sed qui cælestia magna*} sed qui cœli imperium habeo. significat autẽ se esse Iouem maximum deorum, quò facilius illi persuadeat, vt sibi morem gerere uelit. *Vaga fulmina*} hoc est non in rectum, sed in obliquum euntia. fulmina enim in obliquum feruntur. {*Iam pascua Lernæ.*} Lerna palus est argiuorum, in qua habitauit Hydra serpens ab Hercule interfecta. {*Lyncea arua*}. Lycæa quidem fere in exemplarib. legitur, præterquàm in uetustis quibusdã. in illis nanque Lyncea recte scriptum est. nam Lynceus Aegypti filius, ac (ut in temporibus Eus. narrat) Hypermnestræ maritus, interfecto Danao patruo, & socero, Argis regnauit. vñ Lyncea arua denominata, pro argiuis sunt accipẽda. sic aũt legendum esse & geographiæ ratio, & historiæ fides (vt taceam quod in Lycæo prima syllaba corripitur) apertissime declarant, tametsi hactenus Lycęa lectum sit a Lycęo Arcadię monte Pani dicato. huic aũt lectioni Pausanias quoq; in Argolidis descriptione astipulatur, q ait eã regionẽ, vnde Lynceus facula significauit Hypermnestrę, se in locum tutum venisse, primum Lynceam, deinde Lyrceam, a Lyrco notho Abãtis filio, qui illam habitauit, fuisse denominatam. [Atque inde etiam sunt, qui Lyrcæa arua, legere hoc loco malint. etiam Apollonij interpres in librum primum, ubi legit, [illegible] dubitet vtrum Lynceium, a Lynceo rege, an potius Lyrceium a monte, unde Inachus fertur, legendum sit. Lyrcei autem montis etiam Stephanus meminit, a quo idem & Λύρκειον ὕδωρ appellari ait, cuius & Statius meminit, ubi Ait, Aret Lerna nocens aret Lyrcæus, & ingens Inachus &c.]

LYCEA reliquerat arua } lego libentius Lyrcea, quàm Lyncea, quoniam uetustos codices sic habere conspicio. quos inter ille est viri olim vndecunque eruditi Laurẽtij Abstemij, nunc Nicolai filij; qui a paternis vestigijs nequaquam aberrat. Lyrcæus autem, vel Lyrcæum, mons est Argiuorum, vnde Inachus fluit. de quo lege Stephanum, Solinum, Strabonem in septimo, & in primum argonauticon commentarium. Lycæa arua legendum non esse syllabæ quantitas, & loci ratio inclamant. Nouum additio.

OCCVLVIT } occultauit. {*Tenuit fugam*} cohibuit fugam, illamque fugientem retinuit. {*Rapuitque pudorem*} hoc est, illam stuprauit, erubescendique causam eripuit. in tenebris nanque minus unumquenque pudet Veneri indulgere. {*Despexit*} deorsum aspexit. alibi despicere contemnere est. {*Nebulas uolucres*} quæ, vt aues, volare videntur. {*Sub nitido die*} sereno. {*Non fluminis illas Esse.*} Physici aiũt nebulas aut a flumijs, aut a uaporib. terrę generari. {*Vt quæ*} RAPH.

ipo-

Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem post quam cœlo non reperit; Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait. delapsaque ab æthere summo
Constitit in terris, nebulasque recedere iussit.
Coniugis aduentum præsenserat, inq; nitentem
Inachidos vultus mutauerat ille iuuencam.
Bos quoque formosa est. speciem Saturnia vaccæ,
Quanquam inuita, probat: nec non & cuius, & vnde,
Quóue sit armento, veri quasi nescia, quærit.
Iupiter* e terra genitam mentitur, vt auctor
Desinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, suos addicere amores:
Non dare suspectum. pudor est, qui suadeat illud:
Hinc dissuadet amor. victus pudor esset amore:
Sed leue si munus sociæ generisque, torique.
Vacca negaretur: poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diua metum: timuitq; Iouem, & fuit anxia furti,
Donec Arestoridæ seruandum tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
* Inde suis vicibus capiebant bina quietem:
Cætera seruabant, atque in statione manebant.
Constiterat quocunque loco, spectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat.
Luce sinit pasci: cum Sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba:
Proque toro, terræ, non semper gramen habenti,
Incubat infelix; limosaque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
Et conata queri, mugitus edidit ore,
Pertimuitque sonos, propriaque exterrita voce est.
Venit & ad patrias, vbi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas: nouaque vt conspexit in vnda
Cornua, pertimuit,* seque externata refugit.
Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit; at illa patrem sequitur, sequiturque sorores,
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas:
Illa manus lambit, patriisq; dat oscula palmis,
Nec retinet lacrymas: &, si modo verba superessent,
Oret opem, nomenque suum, casusque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in puluere* duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
Me miserum, exclamat pater Inachus; Inq; gementis

vtpote quæ. { *Furta* } stupra. *Bos quoque formosa est* } Io, inquit, ut virgo erat formosa, sic in iuuencā quoq; versa pulchra videbat. { *Speciem* } pulchritudinem. { *Probat* } laudat. { *Cuius* } Sit uerbū, sobaudiatur. { *Et un.* } venerit. { *Quòue sit ar.* } armentū id genus pecoris dicitur, vt tradit Sext. Pomp. q eſt idoneū ad opus armorū. quanquā Varro ab arādo d̄riuare videat, quasi aramētū, tertia littera detracta. { *Vt auctor desi. inqui.* } vt dñs vaccæ a Iunone non inuestigetur.

COEL. SVNT qui mōstrosi corporis homines, dici Terræ filios putent. certe in Oedipo coloneo legimus apud Sophoc. χθόνιον .i. terrestrē, p nihili, & indigena. scribit in Apologetico Florens Septimi*, terræ filios dictitari vulgo, quorū sit incertū genus, sicuti ignotos itē, aut ex inopinatos parēte de cœlo supuenisse dicūt. sed enī celū, & terrā, inquit, matrē ac partē, honoris gratia, venerationisq; recte appellarit vnusquiq;. sunt q terræ filios sæuos dici, ac immanes hoīes putēt: quando & Callimachus, immanitate, ac truculentia præsignes feras terra, pgnatas intelligi voluit. Nō prætereundum vero, q 2. Pol. scribit Arist. putandū, inquit, est priscos illos homines, siue ex terra sint geniti, siue ex corruptione aliqua seruati, seminis fuisse ignaros, & imprudētes, qđ est de terra natis inuulgatū. Legimus porro, q ab instituto dissitū nō est, præstantissimos virtute prudentia, viribus Iouis filios a poetis dici cōsuesse: sicuti ab oī seiunctos humanitate, velut marinis editos fluctibus, Neptuno fuisse adoptatos, qđ Lycophronis interpres scribit, q & robore insignes in eandē. vocat de curiā scribit sñ Cęcilius Minutianus Apuleiusin lib. de Orthographia, ignobiles, ac quorū ignoretur genus, terræ filios a Cice. & alijs nūcupari. nā cū epistolarū septimo Cornelius, inquit, tuus summo gñe natus, terræ filius, ironicos dici interpretatur. Tit. Liu. li. ab vrbe cond. 1. Veteri cōsilio cōdētiū vrbes, qui obscurā, atq; humilē cōciēdo ad se multitudinē, natā e terra sibi plem mentiebatur. { *Abdicere* } abdicare, alienare, & ab se amouere. { *Non dare suspectum* } nō tradere, inquit, petitā vaccam Iunoni suspectares esset, cogeretq; Iunonē aliquid mali suspicari, { *Quæ sua. illud* } dare. [alij Illine, malunt, vt rńdeat sequenti huic.] { *Hinc* } ab illa Iunoni tradēda. { *Sociæ generis torique* } nā Iuno & soror esse, & vxor Iouis fingitur: qđ pro aere ponitur, qui leuitatē ętheri, q idē est cū Ioue, similis esse, subijciq; videtur. nā æther aere superior est. { *Pellice* } concubina. nā pellex dicitur quæ cū eo viro, cui vxor est, se miscet. Græci illā [illegible] vocant. } *Et fuit anxia furti* } hoc est fuit sollicita, ne sibi furto auferretur.

ARESTORIDAE Argo } Argus Arestoris filius centum habuisse oculos fingitur, quorum semper octo, & nonaginta vigilabant, bini vero solum dormiebant. [De Argo, & eius genere, Pherecides, vt quidem in commentarijs Euripidis, in Phœnissis citatur, hoc modo tradit: Ἄργος ὁ δὶς γαμεῖ

Genitam e terra dicit poeta, ad antiquā vulgi consuetudinē spectans: qui ignotis parenti bus natos, terra ortos dicebant. lege Polit. Miscell. c. 18.

seseq; exterrita fugit.

fecit.

[illegible Greek] Hęc ille. Sunt autē qui nō vnū duntaxat oculum in occipiti habuisse hūc tradūt, sed vtrinque geminos. de qua re hi versus eodem loco citātur.

[illegible Greek verses]

Sed Ouid. Dionysiū secutus, videtur, qui vt ibidem legitur, [illegible Greek] ait, [illegible Greek]. Cæterum Arestorē, Argi patrē, Pausanias Inachi generum dicit, Myceenes, a qua vrbs Mycenæ appellata, coniugem.] { *Capiebant quietē* } dormiebāt. { *Seruabant* } custodiebant. { *Atque in statione manebant* } hoc est vigilabant. trāslatio est a militibus sumpta, qui in statione tunc manere dicuntur, cū diligenter excubias agunt { *Spectabat ad Io* } accusatiuus est græcus. non .n. permittit se declinare Io Ionis, vt Dido Didonis. { *Quamuis auer* } quamuis in aliam partem vultum auersum haberet. { *Luce sinit pas.* } tēpore, inquit, diei eam pascere permittit Argus, nocte vero ad præsepe eā ligans in stabulis claudit. { *Indigno col.* } ceruici vincula non merenti, propter molliciem, atque pulchritudinē. { *Amara her.* } ipsi filiæ Inachi amara, nō vaccis, quibus est suauis. { *Incubat terræ* } cubat in terra, & iacet. { *Gramen* } herbam, & stramē. { *Limosa* } lutosa, ac cœno infecta. { *Tendere* } porrigere. { *Brachia* } manus iunctas, vt illum ad misericordiam commoueret. { *Et conata queri* } conqueri, lamentati { *Mugitus ed. o.* } mugire verbū ē facticiū a sono vocis boum deductū mugire nāq; pprie boues dicūt. { *Edidit* } emisit. { *Inachidas r.* } Inachias patronymicū p possessiuo positū. { *Noua cornua* } nouiter nata. { *Fugit* } fugere conata est. neq; .n. se ipsā fugere poterat. { *Naiades ignorant* } nō agnoscūt sororē. Naiades aūt pprie sunt fontiū, & fluuiorū nymphæ, dictæ ἀπὸ τοῦ νάω .i. fluo, qa circa thēta versant { *Admiratib.* } patre, & nymphis. { *Lābit* } lingit. { *Oret* } orare vellet. { *Casus* } infortunia. { *Littera pro verbis.* } loco verborū, inqt, littera, q̄ pedibus ī puluere vacca effecit, indicauit patri filiā. bouis .n. pes i, & o litteras exprimere vr̄. quas cū vidisset Inachus, eā esse filiā cognouit. [Sunt tñ qui rōnem in mutata Io remansisse malint, & ex ea nomē illā suū scripsisse, qualis & in socijs Vlyssis mānsisse, cū ab alijs poetis, tū ipso Hom. fingit̄.] { *Duxit* } effecit. duci aūt pprie dr̄ litteræ, cū fiūt. vnde ēt litterarū ductus a Fabio appellātur. { *Indiciū triste* } significatione mœstā, ab effectu, q mœrore affecit patrē. grauius nanq; pater dolebat filiam in iuuencam fuisse transmutatam, quā si mortua esset. { *Peregit* } effecit. { *Me miserum* } o subintelligatur,

tur, quod frequenter in exclamationibus omittitur leuioribus. {*Pendens in cornib. & ceru.*} hoc est cornua, & ceruicem amplectens. Iuuencæ autem magnitudo significatur, a cuius cornibus, & ceruice Inachus, illa amplectens, pendere videbatur. {*Ingeminat.*} exclamationem illam, o me miserum, duplicat. {*Tu ne es quæsita per omnes*} ordo est. Tu oe es nata & filia mihi per omnes terras quæsita? {*Tu non inuen. reper. es*} signat differentiam inter inuenire, & reperire poeta. inuenimus enim quærentes, reperimus casu. {*Luctus erat le.*} si nō repertat esses grauius enim fert pater, quod in vaccam filia sit conuersa, quā si mortua esset. {*Nec mutua no. Dicta ref.*} hoc ē, nec vicissim mihi respondet. {*Quod vnum*} quod solum facere potes. {*Thalamos sed.*} hoc est nuptias. nā & thalamus sponsęq; receptaculū, siue cōclaue proprie significat, & quinque faces nouę nuptę preferebātur. {*De grege nunc tibi vir*} maritus, inquit, de armento tibi est habendus, vnde filios vitulos tollas. iuuencarū nāque mariti iuuenci sunt. {*Nec finire licet*} nec possum, inquit, morte tantis doloribus imponere finem, cum Deus sim immortalis. {*Sed nocet esse Deum*} Deo quoque eleganter dicitur, dij autē ita sunt immortales, vt ne sibi quidem mortem consciscere possint. {*Præclusaque ianua leti*} mortis. Quoniam, inquit, sum Deus, tantos dolores morte finire non possum. verum semper me in luctu esse oportet. dij enim ἀθάνατοι sunt, atque immortales. {*Extendit*} producit, prolongat. {*Stellatus Argus*} quod eius oculi ad similitudinem stellarum micarent. {*Abstrahit*} violenter abducit. {*Ipse, procul*} ipse, inquit, Argus in propinquum montem ascendit, vnde sedens in omnes partes spectabat. {*Procul*} prope. {*Occupat*} celeriter ascendit. {*Cacumen*} verticem & summitatem.

nobis

merentem

Cornibus, & niuea pendens ceruice iuuencę,
Me miserum ingeminat: tu'ne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu, non inuenta, reperta es.
Luctus erat leuior. retices: nec mutua * nostris
Dicta refers: alto tantum suspiria ducis
Pectore: quodque vnum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tedasq; parabam:
Spesq; fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse Deum: præclusaq; ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in æuum.
Talia * dicenti stellatus summouet Argus,
Ereptamq; patri diuersa in pascua natam
Abstrahit. ipse procul montis sublime cacumen
Occupat, inde sedens partes speculatur in omnes.

NEc superum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre pōt: natumque vocat, quem lucida partu
Pleias enixa est: letoq; det, imperat, Argum.
Parua mora est, alas pedibus, virgamq; potentem
Somniferam sumpsisse manu, tegimenque capillis.
Hæc vbi disposuit, patria Ioue natus ab arce
Desilit in terras: illic tegimenque remouit,
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est.
Hac agit, vt pastor, per deuia rura capellas
Dum vehit adductas, & structis cantant auenis.
Voce noua captus custos Iunonius artis,
Quisquis es, hoc poteris mecum considere saxo,
Arcus ait: neque enim pecori fecundior illo
Herba loco est: aptamq; vides pastoribus vmbram.
Sedit Atlantiades: & eundem multa loquendo
Detinuit sermone diem; iunctisque canendo
Vincere arundinibus seruantia lumina tentat:
Ille tamen pugnat molles euincere somnos.
Et quamuis sopor est oculorum parte receptus:
Parte tamen vigilat. quærit quoque, (nanque reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.
Tum Deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrias
Naias vna fuit: nympha Syringa vocabant.

quæ iccirco Mercurio attribuntur, quòd planetarum omnium sit velocissimus. {*Virgam somniferam*} caduceū dicit, de quo & Virgilius, Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco Pallentes, alias sub tristia tartara mittit. Dat somnos, adimitq; & lumina morte resignat. {*Tegimenque capillis*} petasum, & pileum. {*Ioue natus.*} Mercurius Iouis filius ex Maia. obiter antē Mercurij quoque Metamorphosin in pastorem poeta describit. {*Et posuit pennas*} hoc est deposuit talaria alata. {*Per deuia rura*} per inuias syluas. {*Dum vehit adductas*} dum inquit, ducit capellas congregatas. tametsi uehi proprie dicātur, quę geruntur. {*Structis auenis*} tibia, quam ex auenis cōstruxerat. est autem auena genus frumenti notius, quām vt sit exponendum, ex cuius calamis tibiæ etiā num a rusticis cōficiuntur. {*Voce*} sono. {*Noua ar.*} tibiæ nouiter a Mercurio inuentæ. {*Custos Iunonius.*} Argus a Iunone custos Io in vaccā cōuersę appositus. {*Hoc saxo*} hoc mōte. vtrūq; .n. frequēter pro altero ponitur a poetis. {*Fœcundior*} vberior. {*Pastoribus*} ocio, & quieti pastorum. {*Atlantiades.*} Mercurius nepos Atlantis, ex Maia. {*Iunctis arundinib.*} sono tibiæ. {*Vincere*} superare, in somnū inducere. {*Tentat*} conatur. {*Seruantia lumina*} oculos obseruātes, atq; custodiētes uaccā. {*Ille tamen*} suaues, inquit, somnos a Mercurio immissos repellere conatur. {*Nanq; reperta fistula nuper erat*} parenthesis est, caussam continens inquisitionis Argi. tam concinne antem fabulam fabulę connectit poeta, vt cū multas simol describat transfigurationes, minime tamē a proposito discedat. exponit enim quēadmodum Syrinx nympha Ladonis fluuij ardenter a Pane deo amata, ne virginitatem amitteret, in arundinem apud Ladonem fluuium fuit commutata, ex qua Pan ad mitigandos amoris ardores sibi fistulam composuit. vnde Virgil. Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit. [Fabulæ autem occasionem dedisse natura fluuij vt detur quòd arundinosus, & lanas nutriat, vnde & Dionysius Εὐρύκλαμον ποταμὸν ἠδ' ἀργυφέοντα Λάδωνα, vocat] {*Tum Deus, inquit*} tunc Mercurius narrare cœpit. {*Arcadiæ gelidis in montibus*} Arcadia regio, est Achaiæ contermina, ab Arcade Iouis, & Callistus filio denominata, varijs enim nominibus antea fuit appellata, nam & Pelasgia, & Parrhasia fuit vocata. sunt qui illam, & Gigantitida & Azaniam, & Paniam appellarint. {*Inter Ha. No.*} nymphas Arcadicas. Nonacris nanque vrbs fuit Arcadiæ dicta a Nonacri Lycaonis vxore, vt Pausanias ait. vnde & Nonacrinæ nymphę sunt appellatæ. Hamadryades autem nymphæ dicuntur, quę vna cum arboribus, & oriuntur, & occidunt, vnde etiam Hamadryades sunt dictę ἅμα .n. simul, δρῦς δρυὸς arbor apud veteres grecos dicebatur, quamuis nunc pro quercu ponatur. {*Naias vna fuit*} Naiades fluminum, ac fontium sunt nymphæ ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est a fluendo dictę. Nympharum .n. alię sunt fluminum, quæ Naiades, vt dixi, vocantur, alię nemorum, syluarumq;, quę Dryades, Napeæ, Hamadryades, aliæ montium, quæ Oreades, ἀπὸ τοῦ ὄρους hoc est, a monte cognominātur. {*Nympha Syrin. vo.*} ab illius

Mercurius in pastorem.

Syrinx est arūdinem ium.

RAPH. PHORONIDOS} Phoronei neptis. Phoroneus nanque Inachi pater fuit. [Pausanias filium Inachi dicit eumque primum hominibus ostendisse vsum ignis. ipsam autem Io filiam Iasi idem facit, & in Aegyptum abductam fuisse. vnde & fabulæ locum datum, quod idem & Herodotus cōfirmat lib. primo. quia a Phœnicibus nautis cum cæteris virginibus raptam, atque anectā tradit. vtcunque autem res habet, licet pro gentili hic accipias. Phoronidis nomen a Phoroneo vetustissimo Argiuorum rege, perinde vt Dardanis a Dardano, & cætera. Phoronei autem & Statius meminit, primo Theb. Qua Danaus libare deis, seniorque Phoroneus, Assueti &c.] Narrat autem quemadmodum Argus a Mercurio fuit interfectus, eiusque oculi caudæ pauonis fuerunt a Iunone appositi. {*Natumque vocat*} Mercurium. nam Mercurius Iouis fuit filius ex Maia, vna ex Pleiadibus, quæ septem Atlantis filiæ fuere, non ex Electra, sed ex Pleione nympha suscreptæ, vnde & Pleiades sunt nominatæ, postea in sidera translatæ, ac in humero tauri collocatæ, Vergiliæ a latinis vocantur, quod veris tempore oriantur. {*Lucida Pleias*} Maia pleiadū splendidissima. {*Leto det*} interficiat. {*Parua mora est sumpsisse*} figura est poetica. {*Alas pedibus*} hoc est talaria alata,

illius nomine tibia, græcis syrinx appellatur. tametsi Herodianus nomẽ esse ficticium ait, a sono ipsius fictum. § *Non se. & sa.* § sæpius, inquit, & satyros, & reliquos syluarum deos elusit. Dianã enim imitabatur, virginitatéq; seruare decreuerat. Satyri autem dij esse syluestres crediti sunt, q̃ huiusmodi animalia in desertis solum, præsertim Aethiopiæ inueniuntur. § *Et quoscunque deos* § Syluanos, Faunos, ac Panes ait. hos nanque syluarum, ac nemorum deos antiquitas putabat. § *Ortygiam deam* § hoc est Dianam. Ortygia nanque insula est, quæ alio nomine Delos frequentius vocatur, sic dicta, vt ait Solinus, quòd in ea primum sunt visæ coturnices, quas græci ortygas vocant. Phanodicus vero in Deliacis, & Nicander in Aetolicis narrat quemadmodum ex Ortygia, quæ est in Aetolia, & Delos Ortygia fuit appellata, & vrbs apud Ephesũ; & insula Siciliæ adiacens; omnes nanque hæc uocantur Ortygiæ ab Aetoliæ Ortygia. vnde in varia loca coloniæ deductæ fuerunt. Nequaquam autem Delos ex eo Ortygia dicta est, quod Asteria Latonæ soror in Ortygiam, hoc est coturnicem ibidẽ fuit trãsmutata. [Atqui de Ortygiæ appellatione, & quòd ab Ortyge, hoc est, coturnice nomẽ hoc acceperit Delus, etiam in scholis Callimachi eodem modo legitur, quamquam ibidẽ non Asteria, sed Latona in coturnicem versa dicatur. Homerus autẽ in hymnis, Ortygiam diuersam, atq; aliam a Delo facere videtur, qui Apollinẽ quidem in Delo, Dianam autem in Ortygia natam dicit, quod idem & Orpheus facit, apud quẽ in hymno Latonæ legitur:

Scribo concilium i. cõiunctio, societas, consuetudo: vt sit, Pauos sententia, sc. quãdo Syringis consuetudine frui non potuerit, eam fistulã eius loco semper, vt sociam, habiturum.

Non semel & satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunque deos: umbrosamq́; sylua, feraxque
Rus habet: Ortygiam studiis, ipsamque colebat
Virginitate deam: ritu quoque cincta Diana,
Falleret, & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycæo
Pan videt hanc: pinuque caput præcinctus acuta,
Talia uerba refert: Tibi nubere nympha uolentis
Votis cede dei. restabat plura referre,
Et precibus spretis fugisse per auia nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat; hic illam cursum impedientibus undis,
Vt se mutarent, liquidas orasse sorores,
Panaque, cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuisse palustres;
Dumque ibi suspirat, motos in arundine uentos
Effecisse sonum tenuem; similemque quærenti,
Arte noua, uocisque Deum dulcedine captum,
*Hoc mihi * consilium tecum, dixisse, manebit;*
Atque ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se iunctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus, vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno:
Supprimit extemplo uocem, firmatque soporem,
Languida permulcens medicata lumina uirga.
Nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
Qua collo est confine caput, saxoque cruentem
Deiicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge iaces: quodque in tot lumina lumen habebas,
Extinctum est; centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, uolucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat; & gemmis caudam stellantibus implet.

Ἀπόλλωνα. φοῖβόν τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίᾳ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.

quare videtur Diana, quasi peculiari quodam epitheto Ortygia a poetis dici, cum idem cognomentum Apollini additum non facile inueniatur.

RITV Dian. § more Dianæ. § *Latonia* § Diana Latonæ filia. § *Sic quoque fallebat* § quamuis, inquit, Syrinx corneum habeat arcum, Diana tamen esse videbatur, adeo illis similis erat. § *Pan videt hanc* § Pan deus est pastorum, & nemorum. § *Pinu acuta* § corona ex pinu confecta. Pinus enim pani deo dicata fertur, vnde etiam ea coronatur. [Pani vt & satyris, & syluano, pinum ea de caussa assignari volunt quidã, q̃ is in comitatu Magnæ matris, cui arbor hæc sacra, frequens sit, habeaturq́; uelut πάρεδρος quidam illius. unde & a Pindaro ἀκόλουθος μεγάλης ματρὸς dicatur. sed ego inuenio Pityn, quę gręcis Pinus est, puellam fuisse, pariterq́; a Borea, & a Pane amatam, sed quia illa Borę Pana pręposuisset, iratum Boreã, in saxa propulsatam illam neci dedisse, terram aũt uicem puellæ miseriam, in arborem cognomen eandem mutasse, cuius uirentibus ramis Pan coronari postea solitus sit, meminit fabulæ huius et Ruellius de natura stirpiũ. § *Votis cede* § cupiditati obsequere. § *Tibi nubere volentis* § te vxorem ducere cupientis. est enim ἀκυρολογία poetis concessa. Virgi. Hũc ego si potui tantũ sperare dolorem, nam viris propriè nubere mulieres dicũtur. facile tamen adducor, vt putem illum totũ sensum subditiciũ esse, cum & in quibusdam vetustis exemplaribus non inueniatur, & in alijs varie legatur. nam in quibusdã, verba, & in alijs, plura, scriptum est. Sic igitur mihi placet esse legendum, vt totus ille sensus expũgatur, ac, verba, non, plura, scribãtur, hoc modo. Talia verba refert: restabat verba referre, vt intelligamus verba Panos ad Syringa a Mer. non fuisse relata: qui cũ vidisset Argum somno oppressum, statim vocem cohibuit, ipsumque interfecit. [Ego præter acyrologiam, cuius Regius hic meminit, nihil adeo video, cur quicquã huic loco eximendũ, aut mutandum sit; itaq; veterem lectionem retineo, Regij castigationem alijs examinandam relinquens.] § *Et precibus* § describit ea, quæ Mercurius narranda de Syringe restabant. § *Per auia* § per loca inuia. § *Ladonis ad amnem.* § Ladon fluuius est Arcadiæ lenissimus. § *Liquidas sorores.* § Naiades. § *Calamos palustres* § cannas in paludibus nascentes. § *Dumque ibi suspirat.* § ibi in calamo suspirat Syrinx. [Vel potius Pan ob amissam nymphã.] § *Hoc mihi consilium* § volo, inquit Pan, hoc consilium mihi tecũ esse commune, vt enim tu in arundine quereris, ita ego hac eadem arundine meos solabor ardores.] Quidam hoc loco pro, consilium, condylium legit, quod græcis annulum significat, vultque calamorum istam complexionem hoc nomine significari. quoniam & Martia. alibi dixerit, Panem fistula condyli sonabit: quod quanquam ipse non ita probem, prætereire tamen hic nolui.] § *Disparibus* § inæqualibus. § *Compagine* § coniunctione. compago autem, & compages in eadem dicitur significationem. § *Nomen puellæ.* § Græci nanque fistulam Syringa uocant.] Cuius exemplum, siue speciem uidere est apud Teocritum in Idyllio, quod Syrinx inscribitur. fistulam autem a Pane inuentam & Plinius tradit libro 7. capitulo 56. § *Cyllenius* § Mercurius a Cyllene, Arcadiæ monte, in quo natus fuisse memoratur. § *Succubuisse.* § victos fuisse. § *Languida lumina* § oculos somno occupatos. § *Medicata virga* caducei est periphrasis. § *Falcato ense.* § in falcis modum recuruo gladio, a Græcis harpe uocatur. § *Nutantem* § caput concutientem, ut dormitantes faciunt. § *Qua collo est confine caput.* § qua caput coniungitur eum collo. § *In tot lumina* § in centum oculis. lumen nanque & oculum, & lucem significat. est autem ἀρχαϊσμὸς. nunc enim in tot luminibus dicimus. § *Occupat.* § opprimit. § *Vna nox* § una obscuritas, & mors. una enim omnes extincti sunt. [Quidam autem duos hos uersus, quasi quoddam epitaphium Argi esse uolunt, idque saxo inscriptum fuisse sanguine Argi. nam id sibi uelle, quod dicitur. Et maculat præruptam sanguine rupem.] § *Excipit* § ex capite Argi capit. excipere autem modo suscipere cadentia significat, & uerba dictata cum scribuntur: modo excludere, & ab alijs separare, unde exceptiones apud iurisconsultos, & oratores, dicuntur exclusiones, quibus id excluditur, quod in intentionem ab actore est deductum, interdum excipere, est insidijs aliquem capere. Virgilius. Excipit incautum. unde excipulæ deriuantur, quibus pisces capiuntur. § *Saturnia.* § Iuno Saturni filia. est enim antonomasia. appellatio nanque pro nomine posita est. § *Collocat.* § apponit. § *Sua volucrisque pennis* § periphrasis est pauonis. nam pauones sub tutela Iunonis esse dicuntur. § *Stellantibus.* § more stellarum fulgentibus.

Argus oculi in caudam pauonis.

PRO-

PROTINVS *exarsit* } inflammata est ira. nã in Io vaccam indignata est Iuno, cuius caussa Argus fuerat interfectus. quare illi furorẽ immisit, quo per totum terrarum orbem acta est. cum aũt ad Nilum peruenisset, miseratione Iouis pristinã recuperauit figuram, deaq̃ꝫ effecta, Isis fuit appellata. } *Nec tẽpora distulit ira* } hoc est, nec vindictã in aliud distulit tẽpus. } *Horriferam Erinnyn* } horrendam furiam. Erinnyes enim furiæ dicuntur infernales. } *Pellicis argolicæ* } Iûs Inachi Argiuorum fluuij filiæ. ab Argis nãque, clarissima urbe Peloponnesi, cuius rex fuit Inachus, Argolicus declinatur. } *Stimulos cæcos* } furores occultos.

RAPH. *CONDIDIT* } abscõdit. } *Profugam* } porro fugatam. } *Restabas Ni.* } apostrophe ad Nilum, qui fluuius est Aegypti, a Nilo rege nominatus, vt Diodor^o ait. nã antea Triton vocabatur, vt scribit Hermippus. } *Quem simul ac tetigit* } ad quẽ postquã peruenit. } *Tendens ad sidera vultus* } tendens quidẽ in nouis perperã legitur exemplaribus, sed in uetustis recte scriptũ est tollẽs. } *Luctisono mugitu* } luctu sonante, & referente. } *Et Stygias iubet hoc audire paludes* } hoc est per paludẽ Stygẽ iurauit, cuius numen dij fallere nõ audebant, vt Virgi. scribit. [Nam [illegible] ... inqt Hesiodus.] } *Vt lenita dea est* } postquã Iuno fuit mitigata. } *Fitq; quod ante fuit* } hoc est humanæ restituitur figuræ. } *Fugiunt* } celeriter cadũt. } *Setæ* } pili duriores. } *Decrescunt* } diminuuntur. } *Fit luminis arctior orbis* } hoc ẽ oculorũ orbes strictiores fiũt. } *Contrahitur rictus* } os diminuitur. } *Redeũt humerique, manusque* } hoc est armi in humeros, pedesq; anteriores in manus cõuersi fuerunt. qui nanque in alijs animalibus armi, in homine humeri uocantur, vt Plin. ait.

Io ex vacca homo.

Niligena sanguine.

ARGVMENTVM.

ARG. Io supradicta cum furijs exagitata orbem terrarum percurrisset, nouissime in Aegyptum delata est; ac, placata Iunone a Ioue, in pristinam figuram reuersa, Isidis Deç nomen accepit, linigeraque dea est appellata.

PRotinus exarsit: nec tempora distulit ira:
Horriferamque oculis, animoque obiecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ, stimulosque in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso restabas Nile labori:
Quem simulac tetigit, positisq; in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinoq́, ardua collo,
Quos potuit solos tendens ad sidera vultus,*
Et gemitu, & lacrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue visa queri est, finemq́, orare malorum.
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat vt pœnas tandem, rogat: inq́, futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi caussa doloris
Hac erit. & stygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita dea est, vultus capit illa priores
Fitque, quod ante fuit. fugiunt de corpore setæ:
Cornua decrescunt; fit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus; redeunt humerique, manusque,
Vngulaque in quinos dilapsa assumitur vngues.
Dè boue nil superest, forma nisi candor in illa:
Officioque pedum nymphe contenta duorum
Erigitur, metuitque loqui, ne more iuuencæ
Mugiat; & timide verba intermissa retentat.
*Nunc dea * linigera colitur celeberrima turba.*
*Hinc Epaphus magni genitus de * semine tandem*
Creditur esse Iouis, perque vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis, & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquẽtem,
Nec sibi cedentem, Phœboque parente superbum,
Non tulit Inachides: Matrique, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem,
Quoque magis doleas genitrix, ait, en ego liber,
Ille ferox, tacui: pudet hæc opprobria nobis

tollens.

herbas oriebãtur, inuenisse fertur. leges quoq; Isidem statuisse ferunt, quibus iustitia çque omnibus seruaretur, ui, atq; iniuria timore pçnæ sublatis. hac de caussa prisci græci Isidem legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuentricem. Osiride autẽ marito interfecto iurasse dicitur Isis, se nulli alij nupturã, ac iusto deinceps imperio regnasse, beneficijsque in populos, omnes alios reges supasse, ac post obitum, deorũ honores cõsecutam, & in Vulcani templo apud Memphim sepultam fuisse. asserunt autem Aegyptij, id quod fere poetæ omnes testantur, Isidem plurima inuenisse ad morbos medicamẽta, medicæque arti multũ cõtulisse, ac in deorum quoque numerum relatam, gaudere hominum cultu, inq; eorũ ualetudine præcipue uersari, quin etiã in somnis palã iis opitulari, quos censuerit dignos, & q illius monitis obtemperãt, præter opinionẽ curari, etiam quorum medici salutẽ desperarint, visu quoq;, aut alia quapiam corporis parte debiles illius deæ numẽ implorãtes in pristinam restitui ualetudinem. signa uero horũ esse dicunt non græcas fabellas, sed opera. per totũ nanque terrarũ orbem Isidem coli propter manifestas illius morborũ curationes. hęc & multo plura de Iside Diodorus. cęterum Ouid. græcorũ figmenta sectatur. } *Hinc Epaphus* } Epaphi, ac Phaethontis iurgia idcirco describit poeta, ut commodius lib. secundum cum primo, & mutationem sororũ Phaethontis ipsius in populos cum superiore transformatione connectat. Epaphus enim Iouis, & Iûs fili^9 in altercatione Phaethontẽ nõ esse Apollinis filium dixit: qua cõtumelia Phaethon indignatus Clymenem matrem rogauit, ut sibi uerum ostenderet genitorem. illa Apollinem esse asseuerauit, utq́ue se ad Apollinis regiam conferret, ac ab ipso sciscitaretur, hortata est. eo cum uenisset Phaethon, accepit se Apollinis filiũ esse, a quo hortatus, ut quicquid uellet peteret, se enim nihil negaturum. impetrauit a patre, ut Solis currum unum diem regeret. cum uero non terras modo, sed cœlum quoq; imperitus equos solis gubernandi cõbureret, Iouis fulmine in Padum fluuium præcipitatus est. huius uero sorores cum finem lacrymis non imponerent, deorũ miseratione in populos arbores, earumq́; lacrimæ in electrũ conuersæ feruntur. } *Hinc Epa.* } ex hoc, inquit, Epaphus Iouis filius esse creditur, q Io mater eius ab Aegyptijs tanquã dea colebatur. [Est aũt hic Epaphus, is qui ab Aegyptijs Apidis nomine colitur. sic enim & Her. li. 2. inquit, ὁ δὲ Ἆπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστιν Ἔπαφος. tunc ẽim autem colebantur Apis, & Isis. porro Epaphus dictus est, [illegible], ut græci tradunt.] } *Phaethon* } Apollinis, & Clymenes nymphæ fuisse filius dicitur. unde & splẽdens interpretatur φαέθων est etiã solis epitethõ apud Homerum in 5. Iliados, [illegible], est autem nomen trisyllabum, vt quidam putant, præcipientes cum æ diphtongo esse scribendum. } *Non tulit Inachides* } Epaphus Inachi nepos. } *Et tulit ad Clymenem matrem* } Clymene nympha fuisse fert Oceani, & Tethyos filia, ex qua Apollo sustulit Phaethontẽ. } *En ego liber ille ferox* } indignatur Phaethon,

} *Vngula dilapsa* } diuisa. } *In quinos vngues* } inter vnguem, & vngulam differẽtia signatur. vngula nanq; est aut solida, vt equorum, aut bifida, vt boum: vngues vero sunt multifidi, vt hominum, & leonum. neq; enim vngues hominum sunt tantum, vt imperiti putant, sed aliorum quoq; animalium. } *De boue nil superest* } de figura bouis nil restat. } *Nymphe* } Io nympha Inachi filia. est enim nominatiui casus nymphe, eoq; sine diphthongo est scribendum. } *Et timide verba intermissa retentat* } hoc est cum timore iterum loqui conatur. } *Verba intermissa* } verba diu omissa. nam intermittere est ad tempus omittere, atq; deponere. } *Retentat* } iterum tentat, experiturque an loqui possit. } *Nunc dea* } nunc, inquit, Io pro dea Iside colitur ab Aegyptijs lineas vestes gestantibus. Isidis nanq; sacerdotes lineis uestibus utebãtur. Isidem uero Aegyptij, ut tradit Diodorus, Lunam esse putant, ut Osiridem solem, interpretariq; antiquam, sumpto nomine ab æterno & antiquo illius ortu. addũt illi cornua tum propter aspectum, sic enim uidetur, quo tempore primis diebus apparet, tum quia bos illi ab Aegyptijs sacrificatur. quidam autem Isidem Iouis Aegyptij regis filiam fuisse, eandemq; cum Cerere esse, quæ ab Osiride fratre uxor accepta, multa contulerit ad usum uitæ humanæ. prima enim triticum, & hordeum, quę prius incognita hominibus casu inter cæteras

Phaethon, quòd cum alias & liber, & ferox in respondẽdo esse cõsueuerit, nihil nunc Epaphi cõuiciis responderit. En, particula est indignantium propria.

REFELLI } confutari. { *Ede notam* } ostende signum } *Meque assere cælo* } hoc est, me tua defensione cœlo ascribe, me defende, ac præsta deum esse.

Et dici potuiße, & non potuisse refelli.
At tu, si modo sum cælesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, meq; assere cælo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo:
Perq; suum, Meropisq; caput, tedasq; sororum
Traderet, orauit, ueri sibi signa parentis.
Ambiguum est, Clymene precibus Phaethontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, utraque cælo
Brachia porrexit, spectansq; ad lumina Solis
Per iubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate tibi iuro, quod nos auditq; uidetq;,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum: si ficta loquor, neget ipse uidendum
Se mihi, sitq; oculis lux ista nouissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates.
Vnde oritur, terra domus est contermina nostra.
Si modo fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ, Phaethon, & concipit æthera mente,
Aethiopasq; suos, positosq; sub ignibus Indos,
Sidereis transit, patriosq; adit impiger ortus.

{ *Et implicuit* } iniecit. { *Meropisque caput* } ut per uitã Meropis uiri. nã Clymene post Phaethontẽ ex Apolline susceptũ Meropi nupsit. Meropes sunt homines ab Homero dicuntur a uocum diuersitate. μερίζω nanque diuido, ὢψ ὀπὸς vox dicitur, siue quod distinctã habeãt uocem a vocibus brutorũ animalium. Meropes etiã sunt aues apibus infestę, unde etiã apiastræ uocantur, quod apes comedant. Virgil. in Georg. Meropes, alięque uolucres. { *Tedasque so.* } nuptias suarum sororũ, quas matri curę esse sciebat. { *Dicti cri.* } obiecti criminis. { *Per iubar hoc* } per hunc solis splendorẽ. nam iubar proprie significat luciferũ stellam, quod iubar lucis effundat. Virg. It portis iubare exorto delecta iuuentus. a lucifero autem omnis splẽdor iubar appellatus. sol autem dictus est, ut Ciceroni placet, quòd unus sit, & nõ plures, quodq; tantam claritatem solus obtineat. { *insigne* } ornatum, clarum. unde insignia dicuntur signa, & ornamenta uirtute adepta. { *Radijs coruscis* } fulgentibus, micantibus. radius autem non solum fulgor micans dicitur, sed uirga quoq;, qua Geometræ lineas designãt, Virg. descripsit radio totũ qui gentibus orbem. est etiam instrumentum textorum. Virg. Excussi manibus radij. est & instrumentum, quo mensuræ æquantur, quod etiam hostorium dicitur. Plau. Dij, deæq; omnes tantam uobis lętitiam, tot gaudia sine radio cumuletis. est etiam radius oliuę genus oblongæ. de qua Vir. Nec pingues unam in faciem nascuntur oliuæ, Orcades, & radij, & amara pausia bacca. rotæ quoq; radios habere dicuntur. { *Quod nos auditque uidetque* } hoc ex sententia Homeri dictum esse uidetur. nam ut scribit Plinius lib. 2. c. 6. Sol fertur medius planetarum amplissima magnitudine, ac potestate; nec temporum modo, terrarũque, sed siderum etiam ipsorum, cœlique rector. hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem; hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet opera eius ęstimantes. hic lucem rebus ministrat, aufertque tenebras: hic reliqua sidera occultat: hic uices temporum, annumque semper renascentem ex usu naturæ temperat: hic cœli tristitiam discutit, atq; etiam nubila humani animi serenat: hic suum lumen cæteris quoque sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiẽs, ut principi litterarum Homero placuisse in uno eo uideo. { *Temperat* } regit, ac gubernat. nam solis calore omnia temperantur. { *Si ficta loquor* } hoc est si mentior, & falsa dico. omne enim fictum falsum est. fictum est enim, quod non est factum, sed fieri potuit. falsum autem, uanum, & fictum differunt, ut scribit Don. nam falsum est fictum mendacium simile ueritati. uanum nec possibile, nec uerisimile. fictum totum sine uero, sed tamen uerisimile. falsum loqui mendacis est. fictum callidi. uanum stulti. falsum loqui culpæ est. fictum uirtutis. uanum uecordiæ. falsis decipimur: fictis delectamur. uana contemnimus. { *Neget ipse ui. Se mihi* } aspiciẽdũ. optat Clymene, ut moriatur, si mentitur Phaethõti. { *Sitque lux ista nouiss.* } hoc lumen solis ultimum sit mihi. { *Nec longus patrios* } nec longo, inquit, tibi labore opus est, ut cognoscas, & uideas patris tui domum. { *Nosse* } cognoscendi. est enim constructio græca. nam græci infinitis pro gerundiis utuntur. { *Patrios penates* } patris tui ædes. { *Contermina* } confinis. { *Nostra terra* } Aethiopiæ. Aethiopia nanque Indiæ, unde sol oriri uidetur, finitima est. { *Si modo fert animus* } hoc est si modo ad hoc te inclinat animus, ut eas ad patris ædes uidendas. { *Et scitabere* } inuestigabis. scitari nanque est rogare, ut sciamus. { *Emicat* } exit. { *Et concipit æthera mente* } hoc est omnia magna sibi promittit. nam ætherem quoque pertransire posse sperabat. { *Aethiopasque suos* } e quibus Phaethon erat unus. [Vel quod Aethiopibus imperauit Phaethon; ut est apud Berosum.] Aethiopes autem ab Aethiope Vulcani filio, qui Aethiopiam a nomine suo appellauit, ut in 6. narrat Plinius, fuere cognominati, quamuis alij, quod istam habeant faciem putent, dictos παρὰ τὸ αἴθω, quod est uro, & ὢψ ὠπὸς facies. { *Sub ignibus sidereis* } sub feruoribus solis. Indi uero populi sunt orientis ab Indo fluuio cognominati.

LIBRI PRIMI FINIS.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGII IN LIBRVM PRIMVM OVIDII METAMORPHOSEON.

Unus erat toto naturæ vultus in orbe.

DESCRIPTIO χάους, quod ex sententia Hesiodi ante omnia extitisse narrat, illustratur ea circunstantiarum amplificatione. Dictum autem est χάος, ἀπὸ τοῦ χαίνειν, vel ἀπὸ τοῦ χέεσθαι ἢ χανδάνειν.

Induit ignotas hominum conuersa figuras.

Non diu constitit vis illa animi diuina, & cœlestis, sed mox ex perfectissimo statu in peius declinare cœpit. quam rem poetæ per seculorum mutationem indicarunt. De his ætatibus lege Hesiodum in opera, & dies, & Aratum in φαινομένοις: a quibus multa transtulit Ouidius.

Pœna, metusque aberant, nec uerba minantia fixe.

Periphrasis legum, quæ a Seneca dicuntur minis mista præcepta: ob id autem scribebantur in tabulis æreis, quod perpetuo eas uigere uolebant.

Non scelerata tamen de duro est ultima ferro.

Cum Saturno, aurei seculi rectore, cœli arce deiecto, terret Iupiter mundum, sic ipsum in diuersa tempora coarctauit, ut Ver, quod fuit ante continuum serena tranquillitate, in partem anni quartam, & in angustissimum ageretur tempus, ut huic succederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hoc totus annus rigida hyeme clauderetur, ut hæc quatuor tempora qualitates imitarentur, & ordinem seculorum constituit Iupiter.

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nefas: fugere pudor, uerumque, fidesque.

Ita Theognis,

Ὤιχετο μὲν πίστις μεγάλη θεός, ὤιχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτές τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.
Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes.

Poeta ἀρχαίων δ' ἀνδρῶν γῆν ἐφόρει Aratus uirginē Δίκην, id est iustitiam fuisse dicit. hanc Theophrastus etiam uirginem apud Gellium prodidit, & Hesiodus, παρθένος ἐστὶ Δίκη ἐκγεγαυῖα. Aratus autem Astræam nominatam censet ab Astræo primo astrorum parente.

Et cum Cyllene gelidi pineta Lycæi.

Hi montes Arcadiæ sunt. Iupiter autem in Arcadia plurimum uersatus est, vnde etiam illum quidem Arcada dixerūt, ut Callimachus in hymnis.

Perdere, & ex omni nimbos dimittere cælo.

Diluuij descriptionem habes apud Senec. nat. q. l. 3. c. 27.

Corycidas nymphas, & numina montis adorat.

Quæ tunc oracula, nam Pindari scholia docent Noctem primo præfuisse oraculis, deinde Themin, nec Apollinem a Themide uaticinandi artem accepisse, sed a Pane.

Extantem, atq; humores innato nutrice rectum.

Triton tubicen, & armiger Neptuni, ut Statius scribit lib. 1. Achil. dicitur hic concha perforata canere. eius copiosiorem descriptionem lege apud Poetam. lib. 10. Aen.

Inque breui spatio, superorum numine, saxa.

Lapides, quos Deucalion post tergum proiecerat, uiri facti sunt, quos uero Pyrrha, ex his fœminæ natæ: hinc est q̄ græci homines etiamnum λαὸς appellant, ἀπὸ τοῦ λᾶος, quod lapidem sonat. quam rem poeta quidam uersiculo isto testatur, ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλοῦνται e Pinel. interpres.

Donec Aristorida seruandum tradidit Argo.

Argus Aristoris filius. Callimachus in Epigram. ...... Ἀργεϊφόντην αὐτὸς πολυόμματον ἄργον. Aristor. autem Crotopo editus erat: hic Argus Iunoni operam in pascenda uacca falso nauasse dicitur, quæ res, a Lycophrone ...... appellatur.

Et conata queri, mugitus edidit ore.

A mugitu ius dicta est Mycene, nempe ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι, quod ibi in bouem conuersa primum mugitum ediderit. Pausa. in Achaicis.

Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.

Neue oper. Quod erat historię ad fabulam trahit. nō enim Apollo instituit Pythia certamina, sed Eurilochus Thessalus cum Amphyctionibus adgressus Cyrrhæos homines impios, & uiolentos, ut auctor est Pindari enarrator.

Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Daphnes fabulam recenset Parthenius in amatorijs narrationibus. Aphthonius sophista non Penei filiam, sed Ladonis amnis appellat. require illius progymnasmata.

Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem.

Tribus artibus præesse Apollinem docet Aristophanis interpres, manticæ, iatricæ, & musicæ. dicitur autem inuenisse medicinam Apollo, quod Sol producit herbas, in quibus tota ferè medicina consummatur.

Te coma, te cithara, te nostra Laure pharetra.

Hæc deus, tanquam uates, & futurorum minime ignarus. Adhæc consule Plin. lib. 15. cap. ult.

Esse putat nusquam, atq; animo peiora ueretur.

Hanc fabulam sub Isidis nomine Herodotus, & Diodorus recensent; omnium autem optime Lucianus in dialogis marinis.

Tum deus Arcadia gelidis in montibus inquit.

Excurrit in aliam fabulam, & obiter illam recenset. annectit etiam, quanam ratione fistula primum inuenta sit, quodq; ex arundine præcipue eam cōficere Pan. docuit. lege Plin. lib. 7. cap. 56.

Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.

Ex pinu Panes, Satyriq; corollas factitabant, non alia ratione, quàm quòd isti dei in comitatu matris deorum frequentes essent, cui hæc arbor sacra est. Seneca tragicus in Troade, Secuitq; fretum pinus matri sacra Cybellæ. Et quod Pan. sit socius ὀπαδός q; Matris audi Pindarum in παρθενίοις, ὦ Πὰν Ἀρκαδίας μεδέων, καὶ σεμνῶν ἀδύτων φύλαξ, ματρὸς μεγάλας ὀπαδέ, σεμνᾶν Χαρίτων μέλημα τερπνόν.

In P. Ouidij Nasonis Metamorphosin Henrici Glareani Annotationes haud vulgares.

In noua fert animus mutatas dicere formas.

SI vllus unquam poetarum dignum factis suis encomium habuit, atq; inde etiam nomen, certe hic poeta merito ingeniosus dicetur: quod ipse de se fateri non dubitauit: Ingenio perij Naso poeta meo. at hunc quidam exponentes nimis ingeniosi & ipsi uideri uolunt: ut qui hoc loco Ouidium græce orsum affirmant ἄντα φέρε ἀνέμοις. Mira uero subtilitas, & quæ requirat Iudæum philosophum. magis ad rē erat, quod alij admonuerunt, hypallagen hic esse, cum dicit, formas mutatas in noua corpora, pro corpora in nouas formas, atque adeo allusionem esse ad nomen ipsum μεταμορφώσεων.

Quem dixere Chaos.

Relatiuum positum inter nomina diuersorum generum frequenter apud oratores cum sequente conformatur. Cicero, Studium quæ philosophia dicitur. Salustius, Est locus in carcere quod Tullianum dicitur. poeta autem uidetur aurem potius secutus. sonat enim nescio quomodo festiuius, Quem dixere Chaos, quem si legerimus, Quod dixere Chaos tale est Virgilij, Hæc finis Priami, &, Quem das finem rex magne laborum. ut Apud Aul. Gellium lib. 13. c. 19. oppido eleganter exponit Probus Valerius.

Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.

Porphyrio Flacci enarrator lib. 3. carm. ode 4. hunc locum ita legit, Illic & pontus, ut aer. exponitq;, ut, pro vbi. sicut Horatium constat dixisse, Vtcunque mecum uos eritis, pro ubicunque: sed mihi non placet eius expositio. illud, &, quod præcedit tellus, magis turbat lectorem, cum coniunctio copulatiua, q̄ præcesserit. uerum hæc nimis anxia uideri queunt.

Hanc

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

Copulam,& expositiuam puto,atq; positam, pro idest. ueteres enim Deum naturam uocabant. unde Seneca, Nihil aliud, inquit, est natura, quàm Deus,& diuina quædam ratio toti mũdo,& partibus eius inserta.

Et liquidum spisso secreuit ab æthere cœlum.

Aristoteles lib.1.de cælo,Cælum asseuerat æthera dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν,quod perpetuo currat, Anaxagoram autem non recte dicere ἀπὸ τοῦ αἴθειν,quod est ardere. quanquam primo libro Μετεώρων idem dicat Anaxagoram æthera pro igne accepisse. cæterum Ouidius cælum aliquando pro orbibus cœlestibus accipit aliquando pro toto illo,quod supra aquam,ac terram est.ita æthera quoq; aliquando pro igne, aliquando pro cœlo,sicut enim ueteres locutos uidebat,ita uarie ipse, vt suus poetis mos est,loquitur.

Vtq; duæ dextra cælum,totidemq; sinistra.

Diuisio hæc est totius cœlestis superficiei, ac simili prorsus ratione terræ. Zona igitur non est linea, sed superficies, lineis tamen,siue peripherijs circulorum discreta. qui vero Zonas diuidunt,circuli sunt quatuor,duo Tropici,ac extremi duo Arcticus,& Antarcticus. æquinoctialis autem circulus nihil ad Zonarum diuisionem facit,per mediam autem uadit Torridam. inuenta deniq; est hęc Zonarum distinctio ad regionum qualitatem discernendam. nam quæ inter Tropicos iacet zóna, q sol eos circulos non egrediatur, Torrida uocatur: extremæ duæ frigidæ, q a sole longissime absint: deniq; duæ reliquæ tẽperatæ,altera Antipodum, ad quã hodie ex Lusitania frequẽs est nauigatio,etiam si ueteres omnes ad eam peruenire nõ posse,propter torridam interpositam,tradiderint. porrò quemadmodum in cœlo ęquator est alijq; circuli: ita etiam in terra intelligendi. est enim terra, quæ subiecta est æquinoctiali; est item, quæ subiecta Tropicis; denique quæ extremis circulis: ita pro sua portione de zonis cogitandum, quòd nemo exquisitius,nemo breuioribus uerbis,nemo doctius hoc nostro poeta descripsit.

Eurus ad Auroram, Nabatæaq; regna recessit.

Poetæ quatuor duntaxat principales uentos nominant. Homerus Odyss.ε.

Ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
Ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος Ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Manlius similiter disticho sanè quàm eleganter eodem comprehendit.

Asper ab axe ruit Boreas,fugit Eurus ab ortu.
Auster amat medium solem,Zephyrus cadentem.

Noster hic poeta magis explicato sermone, atq; adeo, ut omnia solet,splendidioribus figuris eosdem depinxit.

Et densi frutices, & uincta cortice uirga.

Vinctæ legendum putat Dominus præceptor noster, cui multum hæ nostræ debent annotationes. est autem etiamnum mos ex corticibus tiliarum, nõnullarumq; aliarum arborum, ut parentur funes, quos uerisimile est & tum primum inuentos. Crates igitur intellige,aut quid simile,e quibus etiam hodie multis in locis parant rustici domos.

Tertia post illam successit ahenea proles.

Aratus in Phænominis, ubi de Virgine, tres duntaxat ponit ætates. nam illam æneam,siue æream,intellexit ferream, χαλκείην uocitãs: χαλκὸς.n.olim pro ferro, q arma ex ære essent, accipiebatur. quare poeta noster hoc in loco de ærea ætate nõ multa uerba fecit destitutus Arato, quem quod ad mores ætatum attinet, sequi noluit. Hesiodus autem quatuor ponit hominum genera, aureum, argenteum, æneum, ac ferreum. sed hoc ultimum uariat,ut in Georgicis patet apud eundem. cęterum Raphaeli Regio placuit,si legatur, successerat ænea proles. mihi magis placet,ut fiat resolutio diphthongi: ut legatur, successit ahenea proles. quanquam utrunque legi potest: quod & ille fatetur.

In dominum dignos euerti tecta penates.

Appositionem esse notius est,quàm ut explicari sit opus. dignos autem absolute dixit. & quanquam, euerti, sit pręteritum perfectum: intelligitur tamen penates dignos fuisse qui euerterentur propter domini impietatẽ. ergo euerti, etiam si hoc nimis fortassis argutulum.

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis.

In his uerbis nisi hypallagem esse intelligamus, non uideo ut intelligi queãt. neq; enim Phocis regio, in qua & Parnasus, & Delphi, Aonios, hoc est Bœotios, ab Attica separat, sed contra a Bœotia Phociden ab Attica separat, ut omnes norũt, qui Geographica tenent. est igitur ita intelligendũ, Phocis separat Aonios ab aruis Actæis, hoc est Aonij separant Phocida ab Actæis aruis. uerum in his non oportet omnino anxium esse: quẽadmodum qui miretur, quomodo hoc quod nono deinde sequitur uersu, Quæ tunc oracla tenebat, pro responsa dabat, dictum sit. neq; enim poetæ præsertim Heroici ad eam, qua rhetores, proprietatem astringi possunt.

Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Porphyrius in his, quæ in Homerum extant, quæstionibus satis luculenter probat, Homerum quoties obscurum quiddam adducit, cõtinuo subnectere eius dicti declarationem, ut cum Bouem ἀδμήτην, appellasset, subiungit ἣν οὔπω ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. ita hoc loco concham sonantem describens noster poeta, quid tortile in latum significet per uerba sequentia, sane quàm elegãter descripsit. est enim concha, vt cochlea, quę ab imo ita crescit, ut & torqueatur in gyrum propemodum, paulatimq; fiat latior.

Contigit ut quædam, sic non manifesta uideri.

Vt quædam, quasi concedentis uidetur, ac perinde dictum, ut potest uideri quædam hominis forma, sic uideri potest non manifesta. comparatio est in ut, & sic, & quædã præterea pro aliqua.

Per ipsum Nascendi spatium.

Raphael Regius hæc uerba ad sequentia retulit, quasi poeta dicat, quædam imperfecta per ipsum nascendi spatium. alij hæc superioribus coniungunt ad hunc sensum, & in his quædam modo nata per ipsum nascendi spatium, hoc est, in ipso ortu: atque illis nos quoque subscribimus.

Vel nemus admouit, uel iam sub luce reliquit.

Non satis luculenter hunc locum efferunt commentarij, neque ego plane intelligo. consuetudo aliqua exprimitur, vulgo nota, sed nobis non admodum.

Leuisq; Amphrysus, & Aeas.

Aous est, ut auctor est Plin. libro 3. capit. 23. meminit & Liuius lib. 2. de bello Macedonico.

Littera pro uerbis quam pes in puluere duxit.

Idem & Raphael, cum recte hæc primum explicasset, subiũxit hæc uerba: Bouis enim pes I, & O, litteras exprimere videtur. sed id non placet; quin potius existimamus in Io mansisse rationem; vt in Homeri socijs tum alij poetæ, tum Homerus commemorat. quare etiam Vacca Io per pedes duas formare litteras potuit. proximo item carmine idem Raphael, si codices non errant, peregit exponit, per efficit præseus, sed effecit legendum. Me miserum, idem, quod continuo sequitur, O ait, subintelligitur, quod frequẽter in exclamationibus omittitur lenioribus, quasi hæc sit leuis exclamatio: ubi pater inuenit filiam in vaccam transmutatam.

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Caducei est periphrasis, idem ait, sed dictum est hoc, vt illud 6. Aeneidos, Medicatam frugibus escam. uide ibidem Seruiũ.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON
LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Clymene, Oceani, & Tethyos filia, cum Phaetontem ex Sole cōceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret, qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusq; est ab eo connubij indicio: securusq; agitandi currus amore, quem quatuor equi, Pyrois Eous, Aethon, ac Phlegon, per orbem assueuerant trahere, cum diu petitum accepit, & a ministris Horis iunctum conscendit, monitis licet instructus patris, per iter ignotum, cum equis obniti nequisset, tractus est: equi cum ignotum agitatorem contemnentes, mundi pronam partem petierunt, quamobrem cum cuncta ardore subito flagrantia incenderentur, a Ioue terra opem implorans, ne conflagraret, perijt Phaethon fulmine ictus est, in terramq; præcipitatus, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt.

REGIA Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imi-[illegible] Pyropo:
Cu[illegible]bur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valuę.
Materiam superabat opus. nam Mulciber illic
Aequora cælarat medius cingentia terras,
Terrarumq; orbem, cælumque quod imminet orbi.
Cæruleos habet vnda deos, Tritona canorum,
Proteaq; ambiguum, balenarumq; prementem
Aegæona suis immania terga lacertis,
Doridaq;, & natas: quarum pars nare videtur,
Pars in mole sedens, virides siccare capillos,
Pisce vehi quadam. facies non omnibus vna est,
Nec diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra viros, vrbesq; gerit, syluasq;, ferasq;,
Fluminaq;, & nymphas, & cętera numina ruris.
Hæc super imposita est cęli fulgentis imago,

RAPH. REGIA Solis erat} secūdum librum auspicitur Ouidius a descriptione ędium Solis, ad quas peruenerat Phaeton, a Clymene matre exhortatus, ut ipsum rogaret Apollinem, an sibi pater esset. concinne igitur huius libri initium cum prioris fine cōnectit. uidetur autem Ouid. regiam Solis describere ad imitationem palatij Romani, uel Capitolij. nam magnificentissimum quodq; in hac descriptione ædificium mente concepit. } *Regia* } domus regis, quæ basilica cępta est dici. } *Clara* } lucida, illustris. } *Micante* } splendente. } *Pyropo* } Pyropus videtur is esse lapillos, quem nos carbunculum appellamus. Pyropus nanque dicitur, quòd ignis habeat aspectum: πῦρ nanque ignem, ὦπα aspectum græci dicunt. } *Cuius ebur nitidum* } splendidum. tecta autem regiæ Solis eburnea fuisse ait, & fores argenteas. } *Bifores valuæ* } duplices. ualuæ autem dictæ sunt, quòd in se uoluantur. } *Materiam superabat opus* } preciosissimæ materiæ. preciosior ars fuit adhibita. in ualuis nanque argēteis quatuor elemēta cum animalibus suis, a Vulcano fuerant sculpta. uidetur autem Ouid. Homerum imitari in Achillis clypei a Vulcano fabricati descriptione. [Quę est Iliad. 18. nam & illic Vulcanus inquit,

Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν,
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα, σελήνην τε πλήθουσαν.
Ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ᾽ οὐρανὸς ἐστεφάνωται. &c.

} *Mulciber* } Vulcanus, a molliendo ferro dictus est Mulciber. nam mulcere est mollire, ut Pompeius scribit. } *Cælarat* } sculpserat. } *Aequora cingentia terras* } periphrasis est Oceani. } *Cælumque* } aerem, qui terrarum orbem complectitur. } *Tritona canorum* } Triton, ut iā diximus, tubicen est Neptuni, cuius & Salacię nymphæ filius esse fertur, sic dictus, quòd primum in Tritonide Libyæ palude visus esse dicatur. Triton etiam fluuius est Lybiæ maximus, ut scribit Herodotus, Tritonidem paludem efficiens. [Vel potius ἀπὸ τοῦ ῥεῖν. fluxum, & item terrorem quendam significat. Aeolica autem lingua etiam caput. est enim monstrum marinum uasta specie, atque horribile, ex homine, & delphino compositum, quasi quidam ἰχθυάνθρωπος, ut dicunt græci.] } *Proteaque ambiguum.* } Proteus deus est marinus, pastor pecorum Neptuni, qui idcirco ambiguus dicitur, quod in varias figuras se cō mutare fingatur, ut difficile videatur, quid sit, agnoscere. modo nanque fit ursus, modo leo, modo aqua, modo ignis. unde Horatius: Quo teneam uultus mutantem Protea nodo. [Huius descriptionem habes, quarto Odysseæ apud Homerum, & apud Virgilium 4. Georgicorum.] } *Immania terga balenarum.* } maxima. Balenæ autem belluæ sunt marinæ maximæ, quæ, & cetæ dicuntur, & pristices, ut Sextus ait. } *Suis lacertis.* } brachijs. nam Aegęon centum brachia fingitur habuisse. } *Aegæona.* } Aegæon gigas fuit, ut scribit Hesiodus, Cęli, & terræ filius. Eumelus autē in Titanomachia ait. Aegæonem Terræ, & Ponti filium fuisse, in marique habitasse, ac inde Titanibus opem tulisse: quam opinionem hoc loco Ouid. sequi uidetur. alij putant Aegæonem beluam esse marinam. Tarrhæus autem, inquit, Illum fuisse gigantem, fugisseque ex Euboea, ac in Phrygiam peruenisse, ibiq; mortuū esse. Conon uero in Herculea scribit Aegæonem a Neptuno fuisse deuictū, in mariq; submersum. Briareus autem, & Aegæon, & Giges idem esse fertur. Hom. sane eundem esse Briareum, & Aegęona in primo Iliados ait, sed Briareū a dijs, Aegęona, ab hominib. dici, centimanumque esse scribit. [Idem & Ioui auxiliū tulisse cōtra Iunonem, Neptunum, & cæteros, Aegęona dicit, a Thetide accersitum atque adductum. uide Iliad. 1.] Ab Aegæone uero mare Aegæum quidam aiunt fuisse cognominatum. } *Doridaque, & natas* } Doris nympha fuit Oceani, & Tethyos filia, ac Nerei uxor, ex qua maxima nympharum multitudo est nata, quas Nereidas, de patris nomine uocant. Doris interdum pro ipso ponitur mari. Virgilius, Doris amara suam non intermisceat undam. } *Pars in mole.* } in magno aliquo scopulo. } *Terra viros.* } ita, inquit, terra erat sculpta, vt & vrbes, & flumina, & syluæ, & nymphæ, & feræ ei inesse viderentur.

SIGNA-

Signaq; sex foribus dextris, tot idem sinistris.
Quo simul acclino Climeneia limite proles
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert uestigia uultus,
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina, purpurea uelatus ueste sedebat
In solio Phœbus, claris lucente smaragdis,
A dextra, læuaq; Dies, & Mensis, & Annus,
Saeculaq; positæ spatijs æqualibus Horæ.
Verq; nouum stabat cinctum florente corona:
Stabat nuda Aestas, & spicea serta gerebat:
Stabat & Autumnus calcatis sordibus uuis,
Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.
Quæque uiæ tibi caussa? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaethon haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi,
Phœbe pater, si das usum mihi nominis huius,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
Pignora da genitor; per quæ tua uera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat: at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusq; accedere iussit.
Amplexuq; dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es, & Clymene ueros ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus: & illud
Me tribuente feres. promissis testis adesto
Dijs iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum ius, & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem: qui terque, quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est. utinam promissa liceret
Non dare: confiteor, solum hoc tibi nate negarem.
Dissuadere licet: non est tua tuta uoluntas.
Magna petis Phaeton, & quæ non uiribus istis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale, quod optas.
Plus etiam, quàm quod superis contingere fas est,
Nesciens affectas. placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe

RAPH. *SIGNAQVE sex*§ zodiacus quoque circulus ita erat sculptus, ut sex signa in dextris, totidemq; in sinistris conspicerentur. § *Quo simul acclino venit* § ad quam regiam, inquit, cum per arduum limitem Phaeton ascendisset: quamprimum se cõtulit ad patrem. § *Simul* § postquam. § *Dubitati parentis* § de quo dubitabat. § *Protinus ad patrios* § quamprimum in cõspectũ patris progreditur. § *Acclino limite* § arduo. regiam. n. Solis in editiore loco esse uerisimile uidetur. § *Neque enim propiora ferebat Lumina* § ratio est caussam continens, cur propius non accederet. neque. n. inquit, ferre poterat splendorem solis propinquiorem. § *Purpurea velatus* § & habitum Apollinis, & solium describit ita perspicue, ut nulla expositio sit adhibenda, cum splendore solis omnia lucida sint, & aperta, nequa ullo alio lumine indigere videantur. § *In solio* § solium dicitur quasi solidũ, quod ex vno ligno conficeretur. est autem soliũ proprie regum sedes. § *Clarissima.* § smaragdus gemma est uiridis clare splendens. § *A dextra læuaque dies* § comites, assessoresque solis describit, qui ipsum nunquam relinquunt. Sol enim & diei, & mensis, & anni, & omnium temporum auctor, & moderans est. § *Seculaque* § seculum spatium dicitur annorum centum.

Solis comites.

[Vt vulgo accipitur. hinc & seculares ludi dicti, qui centesimo anno peragerentur. commentator autem Homeri ἰγλαι, inquit. ἔτι οἱ παλαιοὶ τὰς γενεὰς ἐφόριζον ἑκατὸν ἐνιαυτοῖς. hinc & Nestorem vixisse tria secula dixere, hoc est, tres ætates.] § *Et posita spatijs æqualibus hora* § hora interdum quartam partem anni significat, quo quidem modo quatuor sunt anni horæ, quas etiam poeta describit. interdum diei partem duodecimam sunt enim duodecim diei horę æqualiter a se inuicem distantes. Dicta est autem hora, vel παρὰ τὸ ὁρῶ, quod est custodio: quod proprium tempus diligenter custodiat: uel παρὰ τὸ ὁρίζω quod spatia temporis diffiniat, uel ab Horo, ut ait Macrobius, qui lingua Aegyptiorum Sol dicitur. Hora quoque apud græcos pulchritudinem significat. unde ὡραῖος dicitur pulcher. horæ etiam sunt deę Cęli ianuam custodiẽtes, vt Homerus canit. Hora quoque est dea Quirini coniux, quæ, ut in quartodecimo poeta canit, una cum illo colitur. § *Verque nouum stabat cinctum* § quatuor anni partes ita describit, ut singulis suam attribuat proprietatem. Vere nanque nascuntur flores, ex quibus coronæ conficiuntur. Aestas nuda pingitur propter ęstum, quo frumenta maturescunt. Autumno uindemia assignatur. Hyems frigoribus, glacieque infestatur. § *Spicea serta* § coronas spiceas. Sertum enim corona dicitur, a serendis floribus appellatum. § *Haud inficianda* § neganda. nam inficiari & inficiasire, negare est. unde coniecturalis status a quibusdam inficialis dicitur, quod in eo factum negatur. § *Ille refert* § respondet. § *Vsum huius nominis* § vt tua progenies dicar. § *Pignora da* § signa, & documenta. § *Detrahe* § deme, eripe. § *Hunc errorem* § hanc dubitationem. § *Edidit* § dixit, asseruit, uulgauit. § *Veros ortus* § veram originem. ex me nanque uere es ortus. § *Quoque minus dubites* § ac, ut minus, inquit, de hac re dubites. pete quicquid uis, & habebis. § *Dijs iuranda palus* § Styx palus est inferorum, per quam dij iurare timẽt, ut Virg. inquit, ἀπὸ τοῦ στύγους, hoc est a merore dicta. fuisse autem filia Oceani, & Tethyos ab Hesiodo scribitur, quæ a Pallante gigãte compressa Victoriam peperit, quę, quia in bello Giganteo a Ioue stetit, illi gratiam referens concessit, ne cui deorum per matrem ipsius peierare liceret, ac si quis peierasset, per centum annos diuinitate priuaretur. [Per Stygem autem iurare dij finguntur, quòd immortalibus nihil contrarium magis est, quam mors: & in lætitia degentibus nihil magis aduersum, quàm luctus.] § *Oculis incognita nostris* § scite hoc a naturali sumpsit ratione. nam styx tristitia est, quæ lætitiæ, qua semper dij fruuntur, contraria est. fieri autem non potest, ut qui semper læti sunt, ac propterea immortales, tristitiam sentiant. § *Vix bene finierat* § temerarium, ac ferocem, nimiumque in cupiditatibus ardentem innuit fuisse Phaetontem. § *Inque diem* § per unum diem. § *Ius, & moderamen* § potestatem, & regimen. § *Alipedum* § alas in pedibus habẽtium, hoc est uelocissimorum. § *Terq; quaterque Concutiens* § sæpius. concussio autem capitis hic pœnitentiam, alibi significat indignationem. § *Temeraria dixit* § mea, inquit, promissa temeraria, inconsultaque sunt facta propter tuam petitionem. nunquam enim tibi me omnia concessurum, quæ petijsses, pollicitus essem, si putassem te talia petiturum. § *Tua uoce* § est ablatiui casus, hoc est, propter tuam postulationem. § *Vtinam promissa liceret* § utinam, inquit, possem tibi promissa negare. [Non est tua tuta uolun. propositio est sequentis dehortationis. constat autem sequens oratio locis ab impossibili, a periculo, a difficultate, & a compensatione caussæ, siue petitione. estque uniuersa ualde oratorie tractata.] § *Viribus istis* § exiguis, & mortalibus. § *Sors tua* § conditio tua. § *Non est mortale* § currus nanque solis est incorruptibilis. ab impossibili autem, & difficili dissuadet Phoebus.

quatuor anni partes.

RAPH. *PLVS etiam quàm quòd superis* § hoc est, plus etiam cupis, quàm dijs ipsis adipisci concedatur. § *Affectas* § cum affectu quodam uehementi appetis. § *Placeat sibi quisque licebit* § quamuis, inquit, unusquisque deorum multum sibi arroget, me tamen excepto, nullus eorum in solis curru commode poterit consistere, ne ipse quidem Iupiter, quo nihil maius, nihilque potentius habetur. § *Ignifero in axe* § in curru ignem, & solem ferente: axis autẽ lignum est illud, circa quod rotæ, currus uertuntur.

[Ponitur q; pars pro toto κατὰ συνεκδοχήν.] § Et quid Ioue ma

Me valet excepto. vasti quoque rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus: & quid Ioue maius habetur?
Ardua prima uia est, & qua uix mane recentes
Enituntur equi. medio est altissima cælo,
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona via est, & eget moderamine certo,
Tunc etiam, quæ me subiectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys, solet ipsa vereri.
Adde, quòd assidua rapitur uertigine cælum,
Sideraq; alta trahit, celeriq; volumine torquet.
Nitor in aduersum: nec me, qui cætera, uincit
Impetus: & rapido contrarius euehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
Obuius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbesq; deorum
Concipias animo, delubraq; ditia donis
Esse: per insidias iter est, formasq; ferarum.
Vtq; viam teneas, nulloq; errore traharis,
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,
Aemoniosq; arcus, uiolentiq; ora leonis,
Sæuaq; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curuantem brachia cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflant,
In promptu regere est: vix me patiuntur, vbi acres
Incaluere animi, ceruixque repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor.
Nate caue; dum resq; sinit, tua corrige vota.
Scilicet vt nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis. do pignora certa timendo,
Et patrio pater esse metu probo respice vultus
Ecce meos: vtinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Denique quicquid habet diues, circunspice mundus;
Deque tot, ac tantis cæli, terreq;, marisque
Posce bonis aliquid nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc vnum, quod vero nomine pœna,
Non honor est: pœnam Phaethon pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis ignare lacertis?
Ne dubita: dabitur (Stygias iurauimus vndas)
Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.
Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,

ius habetur?} ac si dicat nihil. {*Ardua prima via est.*} caussas enumerat, quibus ostēdit, difficillimam esse currus solis gubernatione {*Recentes*} instaurati, integri uiribus, ut qui per noctem quieuerunt, secūdum vulgi autem loquitur opinionem, qui putat solis equos, ipsumq; solem noctu quiescere. {*Pauida formi.*} ab effectu q pauidos, timidosq; reddat. {*Moderamine*} regimine, ac temperamento. {*Tunc etiam quæ me*} hoc quoque loco uulgi loquitur opinione, longi nanque ab oceano, semper est sol, nec vnquam mergitur, quamuis vulgo uideatur. Tethys autem Oceani est uxor, quæ solem occidentem excipere videtur. dicta est autem, Tethys, quòd sit τιθὴ, hoc est nutrix, cum aliorum, tum deorum: est enim domina humiditatis, qua omnia aluntur. [Hinc & Homerus dixit ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν.] {*Assidua uert.*} reuolutione, & conuersione. {*Torquet*} conuertit. sidera nanq; fixa una cum cęlo uertuntur. planetæ uero cōtra cęli motum nituntur. unde infert. {*Nitor in aduersum*} cęlū nanq; ab oriente in occidētem uoluitur, secumq; trahit & solem, & reliquos planetas: sol vero vnà cum alijs planetis suo, ac naturali motu contra cœli conuersionem nititur, hoc est cum quodam nisu, & conatu mouetur. {*Nec me qui cætera uincit Impetus*} nec impetus, inquit, & rapidissima cęli rotatio, quæ omnia secū alia trahit, me potest inhibere, quominus meum naturalem motum perficiam. sed hoc minus uerum esse videtur. nam alij planetæ contra mundi rotationem nituntur, vt diximus. cur ergo Apollo se solum ait ab impetu cęli non superari? an & ad deterrēdum a proposito suo Phaetontem, & quia alij planetę cum retrogradi sunt, nihil contra mūdum nituntur? quamuis aūt luna nūquā retrocedere cugatur, interdum tñ citius interdū tardius mouetur. sol uero semper æquali motu ferri videtur, eoq; se solum a cœli rotatione non superari gloriatur. {*Rapido orbi*} cœlo veloci signa, nanque zodiaci sol pertransit mundo contrarius. {*Poterisne rotatis Obuius ire po.*} hoc est poterisne sic resistere rotationi, ac celerrimæ conuersioni, quæ fit circa polos, ne ab ipsa secum traharis, sed vt ei contrarius pergas? sunt autem duo poli in cœlo, circa quos mundus vertitur. onde & poli dicti sont παρὰ τὸ πολεῖν a uertendo, quòd circum illos vertitur cœlum. {*Ne te citus auferat axis*} ne vertice, & polo rapidissimo impar sic ab ipso auferaris, secum, vt ne tui quidem compos sis futurus. {*Forsitan & lucos illic*} fortassis, inquit, tibi persuadeas illic esse & urbes, & deorum templa, sed horum nihil est, iterque tibi est faciendum per insidias, ac ferarum figuras. {*Vtque uiam teneas.*} hoc est ut concedam te uiam tenere, ac scire, nullamque in errorem casurum, te tamen per tauri cornua ire oportebit. {*Per cornua aduersi tauri*} oppositi. nam uersus orientem spectat. taurus aūt inter astra dicitur constitutus, quod Europā incolumen ex Phœnicia transuexit in Cretam, vt Euripides ait. {*Aemoniosque arcus*} sagittarium. Chiron enim Saturni in equum mutati ex Phylira filius Thessalus Hippocentaurus, qui Aesculapium, Achillemque educauit, in sidera fuit translatus. quidam tamen, vt inquit Hyginus, hac de caussa Chironem esse negauerunt; quòd nemo Centaurus sagittis sit vsus. est autem equinis cruribus deformatus, caudamque satyri habet. scribunt uero quidā hunc esse Crotum nomine, Euphemes musarū nutricis filium, eumq; in monte Helicone habitasse vnà cum musis, studioq; venationis fuisse delectatū. musas autem ab Ioue petijsse, vt in cęlum referretur. Iouem ei crura equina fecisse, quòd equo multum vsus foret, sagittas pro ingenio adiūxisse, caudam satyri in corpore fixisse, q nō minus hoc musæ, quā Liber pater satyris sit delectatus. cæterum Ouid. eorum sequitur opinionem, qui Chironem fuisse Centaurū aiunt. enumerat aūt signa zodiaci terribiliora aspectu Phœbus, quò facilius ab improba cupiditate regēdi currum solis, filium deterreat. {*Longo circuitu*} multum enim spatij Scorpius suis brachijs cōprehendit. nam, vt scribit Higinus, Scorpius propter magnitudinem membrorū in duo signa diuiditur, quorum vnius effigiē nostri Libram dixerant. Scorpius autem iccirco in cęlū translatus esse fingitur, q Oriō, cum venaretur, iactare ausus est, se omnia, quęcūque ex terra orirētur, interficere valere. quare terram indignatam Scorpium maximum emisisse, qui illum interficere conaretur. Iouem autem vtriusque animum admiratum scorpium inter astra collocasse, vt species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi confideret. Dianam autem propter studiū Orionis, petijsse a Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod Terræ vltro tribuisset, Orionemque in cœlum acciperet. ita igitur fuit constitutum, vt cum Scorpius oritur, Orion occidat. Sane Scorpius animal & terrestre, & marinum, & cœleste signum, dictus παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, a spargendo veneno. {*Atq; aliter brachia*} nam scorpij brachia a principio statum recuruantur, Cancri uero iuxta summitatem flectuntur, eoque minus spatij complectuntur. Cancer autem Iunonis beneficio inter astra collocatus fertur, quod cum Hercules contra hydram lerneam constitisset, & ex palude pedem eius mordicus arripuit, quare Herculem permotum eum interfecisse, Iunonem inter sidera collocasse.

IN promptu est} facile est. {*Vix me patiuntur*} me qui sum & Deus, & peritus, & ipsis equis notus. {*Funesti*} perniciosi, mortiferi. {*Dumque res sinit*} permittit, hoc est dum potes. {*Tua vota*} tuos appetitus. {*Inserere*} immittere. {*Deprendere*} comprehendere. {*Deprecor hoc vnum*} precibus hoc vnum ne facias recuso. interdum deprecari est valde precari. {*Stygias iurauimus vndas*} caussa est, cur sit daturus.

{*Propositumq;*

Damnosus.

Propositumq́; premit. flagratq; cupidine currus.
Ergo quà licuit genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuuenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysoliti, positæq́; ex ordine gemmæ
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.
Dumq́; ea magnanimus Phaethon miratur, opusq́;
Perspicit; ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ; quarum agmina cogit
Lucifer, & cæli statione nouissimus exit.
Tum pater vt terras, mundumq́; rubescere vidit,
Cornuaq; extremæ velut euanescere Lunæ;
Iungere equos Titan velocibus imperas Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignemq́; uomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq́; sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ:
Imposuitq́; comæ radios: præsagaq́; luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce puer stimulis, & fortius utere loris.
Sponte sua properant: labor est inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat uia quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes,
Zonarumq; trium contentus fine, polumq;
Effugit Australem, iunctumq; aquilonibus Arcton.
Hàc sit iter: manifesta rotæ uestigia cernes.
Vtq; ferant æquos & cælum, & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum.
*Altius egressus cælestia * signa cremabis,*
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet ad anguem,
Ne ve sinisterior pressam rota ducat ad aram,
Inter utrunque tene, fortunæ cètera mando,
Quæ iuuet, & melius quàm tu tibi consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit: non est mora libera nobis:
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu, uel, si mutabile pectus
Est tibi, consilijs, non curribus, utere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas,
Dumq; male optatos nondum premis inscius axes.
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusque datas contingere habenas
Gaudet, & inuito grates agit ille parenti.

§ *Propositumque premit* § retinet propositum. § *Flagratque cupidine currus* § ardet cupiditate regendi currus paterni. § *Ergo quà licuit* § quatenus, & quousque potuit. § *Aureus axis erat* § currum solis eleganter describit poeta.

CRYSOLITI § lapides pretiosi aureum habentes colorem. unde etiam nomen sortiti sunt. χρυσὸς enim aurum, λίθος lapis dicitur. § *Patefecit* § aperuit. aurora autem ante solis ortum aerem illustrare, sicque fores ędium suarum aperire videtur. § *Et plena rosarum atria* § ad id alludit, quod Homerus Auroram: ῥοδοδάκτυλον, passim vocat, hoc est digitos roseos habentem: auroræ nanque, rosas antiquitas dicauit.

DIFFVGIVNT stellæ § hoc quoque ex sententia vulgari dicitur. neque enim stellæ diffugere possunt, cum sint fixæ, sed adueniente aurora fulgere desinunt. § *Cogit* § congregat, & ante se agit. Lucifer enim, quæ græce φωσφόρος dicitur, vltimus est, qui desinat fulgere sole oriente, primusque incipit lucere illo occidente, tuncque Hesperus vocatur. Veneri autem hæc stella dicata esse perhibetur. § *Mundumque rubescere* § aduentu enim Auroræ cœlum rubescere videtur. unde etiam Aurora ab auro dicta perhibetur. § *Euanescere* § dissolui, ac perire. luna enim adueniente sole desinit splendere. § *Velocibus horis* § agilibus, ac cum prætereuntibus. horæ autem iccirco solis equorum curam habere finguntur, quod ex cursu solis oriantur, seu potius mensurentur, & distinguantur.

§ *AMBROSIAE succo* § ambrosia herba est suauissima, qua dij uescitur, quaque immortales efficiuntur. ambrosia nanque immortalitas interpretatur. [Simul autem etiam eò alludere uidetur, quòd sol, medicaminum inuentor, & auctor.] § *Contigit* § perunxit, vt feruori resistere* possent. § *Sacro medicamine* § diuino, hominibus ignoto, & occulto. § *Radios* § coronam radios emittentem, quam ipse gestare consueuit. § *Præsaga* § prænuncia. § *Parce stimulis* § noli uti calcaribus, & flagellis ad impellendos equos, uerum stude ipsos fortius loris, & frænis cohibere, atque retinere uolantes potius, quam currentes. § *Nec tibi directos* § quia iter Phaethonti sit tenendum, Phœbus ostendit. non enim, inquit, tibi per quinque circulos recte est eundum, sed per zodiacum, qui & obliquus, & fines trium zonarum non egreditur. neutrum enim populorum attingit. § *Quinque per ar.* § quinque circulos qui & zonæ dicuntur. cęlum enim in quinq; circulos æqualiter a se distantes diuisum est. arcticum. antarcticum, tropicum canceri, tropicum capricorni, æquinoctialem: quorum æquinoctialis est medius, zodiacus autem obliquus est circulus, qui æquinoctialem secat, ad tropicumque canceri, ac capricorni vsque peruenit. nec ad circulos arcticum, antarcticumque procedit. § *Sectus in obliquum* § periphrasis est zodiaci, qui est obliquus circulus, vt diximus, & omnium latissimus, vt qui ad tropicum vsque canceri, & capricorni perueniat. § *Australem polum* § qui etiam antarcticus dicitur, quod arctico opponitur. § *Iunctamque Aquilonibus Arcton* § hoc est, polum arcticum. vnde flant Aquilones venti. Arctos autem vrsa dicitur, quæ in parte cœli existens, polo nomen dedit. nam Iupiter Callisto, Lycaonis filiam, a Iunone in vrsam commutatam, vna cum Arcade filio in sidera retulit, ad polumque collocauit, qui ab Arcto arcticus fuit denominatus. § *Vtque ferant* § admonet item Phœbus Phaethontem, ne depressius, altiusue currum agat, ne aut terras, aut cęlum comburat; medium autem ipsi esse tenendum. § *Nec preme* § deprime in partem inferiorem. § *Molire* § impelle.

NEV te dexterior § caue, inquit, ne aut nimium ad septentrionem versus, vbi est anguis, rapiaris, aut ad meridiem, vbi est Deorum ara. inter hæc autem tibi est iter tenendum. § *Declinet* § inclinet, deuehat. § *Ad anguem tortum* § ad serpentem, qui ad polum arcticum tortuosus iacet. hic autem serpens dicitur aurea hesperidum mala custodisse, & ab Hercule interfectus, a Iunone inter sidera collocatus fuisse. nonnulli tamen dicunt, hunc draconem a gigantibus Mineruæ obiectum esse, cum eos oppugnaret, Mineruam uero arreptum draconem contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum cœli axem fixisse. itaque adhuc ipsum implicato corpore videri, vt nuper ad sidera perlatum. § *Ad aram* § ad polum Antarcticum. ara enim, in qua primum dij existimantur sacra, & coniurationem fecisse contra Titanas, in cœlum dicitur translata, ac iuxta polum antarcticum collocata, confecta autem a Cyclopibus fuisse fingitur. inde homines dicuntur instituisse, ut cum aliquam rem efficere cogitarent prius sacrificarent. § *Inter utrumque tene* § inter utrumque spatium, inquit, currum contine, argue coerce. § *Hesperio lit.* § Atlantico: quo cum nox peruenerit, relinquat terras necesse est. § *Non est mora libera nobis* § non est integrum nobis morari. § *Poscimur* § ad illustrandum mundum. § *Et solidis etiam nunc sedibus astas* § hoc est dum in terra adhuc moraris. § *Dumque ma. op.* § dum, inquit, currus, quos in tuum malum optasti ignarus, non ascendisti. § *Sine me* § permitte me terras luce illustrare. § *Occupat* § celeriter, agiliterque ascendit.

RAPH.

Tosta.

{*Inter erea uol.*}currus solis a quatuor trahitur alatis equis,quibus nomina ab effectu fuere imposita. Pyrois. n. qui corrupte Pyrous fere legitur,dicitur quasi ignitus.nam πῦρ,est ignis.Pyrois autem legendum esse penultima breui,& antiqua exemplaria,& qui hoc opus e latino in græcum uertit,nobis sunt documento.

uxore impetrauit,ne duas ursas,quæ sunt ad polū arcticum,in mare descēdere permitteret.{*Quaque polo*}iuxta polum arcticū serpens est maxima,quæ duas complectitur ursas.unde Virgilius,Circum,perque duas in morem fluminis arctos, Arctos oceani metuētes æquore tingi.{*Bootes*}apostrophe,& cōuersio

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,
Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
*Reppulit, & facta est immensi copia * cęli,*
Corripuere viam, pedibusq; per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisq; leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaq; iugum grauitate carebat.
Vtq; labant curuæ iusto sine pondere naues;
Perq; mare instabiles nimia leuitate feruntur;
Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus,
Succutiturq; alte, similisq; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumq; relinquunt
Quadriiuges spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pauet, nec quà commissas flectat habenas,
Nec scit quà sit iter, nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radijs gelidi caluere triones,
Et vetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quaq; polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis vlli,
Incaluit, sumpsitq; nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt vero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon penitus, penitusq; iacentes;
Palluit, & subito genua intremuere timore,
Suntq; oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & valuisse rogando,
Iam Meropis dici cupiens ita fertur, vt acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam dijs, votisq; reliquit.
Quid faciat? multum cęli post terga relictum,
Ante oculos plus est: animo metitur vtrunque:
*Et modo, quos illi * fas tum contingere non est,*
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidq; agat ignarus, stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere valet, nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoq; in vario passim miracula cęlo,
Vastarumq; videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos vbi brachia concauat arcus.
Scorpius, & cauda, flexisq; vtrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer vt nigri madidum sudore veneni
Vulnera curuata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo tetigere iacentia tergo,
Expatiantur equi, nulloq; inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt: quaq; impetus egit,
Hac sine lege ruunt; altoq; sub æthere fixis

mundi.

Fati.

declinatur enim Pyrois Pyroentis,vt simois simoētis. Valerius Flaccus. Et formidātem patrios pyroenta dolores. Pyrois autem etiam Martis stella ab astrologis uocatur. Eous ab aurora dicitur. ἠὼ enim est aurora. Aethon urens interpretatur,atque Phlegon, eo quod ore, & naribus ignem emittere fingantur. Aethon quidem etiam fortis,& bellicosus dicitur, & color igneus, q in equis maxime probatur. {*Hinnitibus flammiferis*} ex ore .n. flammas efflare dicuntur {*Repagula*} obstacula. repagula nanq; sunt,vt scribit Pomponius,quæ patefaciendi gratia ita figuntur, ut contrario oppagantur, hæc & repages dicuntur. [Alludit autem ad carceres,e quibus equi in certaminibus emittebantur.] {*Tethys*} Oceani uxor, & Clymenes mater, apud q̄ sol pernoctare creditur. {*Fatorum nepotis*} eorum, quæ fato euentura erant Phaetōti nepoti {*Copia*}potestas.{*Immensi cœli*}infiniti.quamuis Peripateticis finitum esse uideatur.{*Corripuere uiam*} velociter currere cęperūt.{*Pennis*} alis. {*Leuati*} sublati. {*Iisdem de partibus*}de oriēte.[Velocitatem autem pariter, & locum notat,quando Euros , qui orientis proprie sunt, pro quibuslibet uētis accipit.] {*Vtque labātcur uæ*}hac similitudine a nauibus sumpta ostendit poeta currum solis incomposite, ac sine vllo ordine tractum fuisse, cum vacuus esse eqs uideretur.{*Succutiturque alte*} sursum valde quatitur.{*Inani*} uacuo. {*Simulac*} postquam. {*Ruunt*}cū impetu currunt. {*Quadriiuges*}quatuor equi uni iugo alligati quadriiuges dicuntur. {*Tritum spatium*} tritam viam.{*Nec quo prius*} currebant verbum subaudiatur. {*Nec qua commissas*} scit uerbum subintelligamus. {*Commissas habenas*}tradita ab Apolline lora. {*Imperet*} imperare posset. {*Gelidi triones*} septentriones frigidi, ut pote ad quos sol ꝓpius aliàs nūquā accessit. tūc autē primū calescere cęperūt,qa solis currus illuc vsq; ab equis,quos cohibere Phaethō nō poterat,fuit pertractus. Triones aūt prisca lingua boues dicebant. quasi teriones.sunt aūt septē stellæ ad polū arcticū ita dispositæ,ut plaustrū efficere uideant.[Vnde & ἅμαξα græcis alio nomine dr̄r.uide Gelliū li.2.c.21.] {*Et uetito æquore*}septētriones enim nūquā occidūt, ideoq; se madefacere nō possunt.Iuno .n. ut ipse narrat Ouidius, hoc a Tethy Oceani

sermonis ad Bootem, qui plaustrū agere videt. Bootes enim latine dicitur bubulcus.idē est autē, qui arctophylax, quòd vrsæ custos adhibitus esse videtur. {*Et te tua plaustra tenebant*}retinebant, retardabant,remorabantur.Plaustrum autem , quod & plostrum dicitur, sidus est cœleste , quod idem cum maiore ursa esse putatur. septē namque sunt stellæ , ita dispositæ,vt duæ, quæ pariles,& maximæ vno in loco videntur,pro bobus haberētur, reliquæ uero qoq; figuram plaustri simularent. unde ēt a græcis ἅμαξα dr̄. RAPH. *TERRAS penitus,penitusque iacentes*} hoc est ualde depressas,ac longe a se remotas.{*Per tantum lumen*} in tāto lumine. {*Iam Meropis dici cupiens*} filius subintelligatur.Merops.n. Clymenes fuit marit⁹,quā quā Meropes homines dicātur apud Homerū, quòd diuisas habeant uoces.qua in significatione hic quoq; accipi potest, ac si diceret cupiēs iam hominis filius, magis quàm dei appellari. Merops autem παρὰ τὸ μερ͂ίζειν τὴν ὄπα,quòd homo nocem habeat diuisam,& articulatam , & quæ in syllabas dissolui possit. {*Vt act.*} quā præceps Phaethō traheretur , pulchra similitudine ostēdit. {*Pinus*} nauis ex pino confecta . est enim metonymia , [uel potius synecdoche.] {*Cuncta fr.*} omnia retinacula.{*Præcipiti Borea*} rapido , & impetuoso.{*Fas non est*} non potest.{*Prospicit*}porro, & lōge aspicit.{*Miracula*} monstra. {*Vario cœlo*} uarijs signis distincto.{*Passim*} ubique {*Trepidus*} perturbatus.is.n.trepidus dicitur,ut Pomp.ait , cui perturbatio agitat mentem,hoc est,uertit.{*Vastarum ferarum*}maximarū,vt leonis.{*Est loc⁹*} Scorpiū describit:ad quem cū peruenisset Phaethō,adeo territus ē,ut ei fræna e manibus ceciderint,quod qdē cū equi sensissent, ꝑ totū fere cœlū discurrerūt.{*Concauat*} flectit. {*In ge. ar.*} in duos similes arcus. {*Duorū sig.*} alterū nāq; brachijs,alterū cauda facit. nā scorpij chelæ librā cōstituere uident. scorpiū uero ipsum cauda recurua designat.{*Hūc puer ut n.*}postq̄,inquit,Phaethō puer uidit scorpiū sudantē,atq; cauda ictus minitātē,tanto timore affectus est,ut fræna remiserit.{*Curuata c.*}cauda reflexa.{*Gelida for.*}frigido timore.ab effectu,q hoīes frigidos reddat,ut pallida mors. {*Lora*}habenas frænorū.*Expatiantur equi*}late, & extra spatia excurrunt{*Sine lege*} sine ordine.{*Alto sub æth.*} sub alto cœlo.

{*Lactur-*

Incursant stellis, rapiuntque per auia currum:
Et modo summa petunt, modo per decliue, viasq;
Præcipites spatio terræ propiore feruntur:
Inferiusq; suis fraternos currere Luna
Admiratur equos: combustaq; nubila fumant.
*Corripitur flammis * vt quaq; altissima tellus,*
Fissaque agit rimas, & succis aret ademptis
Pabula canescunt, cum frondibus vritur arbor,
Materiamque suo præbet seges arida damno,
Parua queror: magnæ pereunt cum mœnibus vrbes,
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt, sylua cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusq; Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus Ida,
Virgineusque Helicon, & nondum Oeagrius Aemus.
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetna,
Parnasusque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem niuibus Rhodope caritura, Mimasque,
Dindymaque, & Mycale, natusque ad sacra Cithæron,
Nec prosunt Scythiæ sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo, maiorque ambobus Olympus,
Aeriæque Alpes, & nubifer Appenninus.
Tum vero Phaethon cunctis e partibus orbem
*Aspicit * accensum, nec tantos sustinet ° æstus:* accendi. ignes.
Feruentesque auras velut e fornace profunda
Ore trahit, currusque suos candescere sentit:
Et neque iam cineres, eiectatamque fauillam
Ferre potest, calidoque inuoluitur vndique fumo.
Quoque eat, aut vbi sit, picea caligine tectus
Nescit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye raptis humoribus æstu
Arida: tum nymphæ passis, fontesque, lacusque
Defleuere comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas vndas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: medijs Tanais fumauit in vndis,
° Peneusque senex, Teuthrantæusque Caicus Pheneus.
Et celer Ismenos cum Phocaico Erymantho,

{*Incursant.*} currendo appropinquant. {*Inferiusq; suis.*} merito luna admiratur solis equos infra suos currere, cũ sol, multo quã luna sit altior. poetæ aũt quadrigas quidem soli attribuunt, lunæ uero bigas. Lucifero & Auroræ singulos equos. {*Succis ademptis*} humorib. exsiccatis. {*Canescunt*} cana, & arida fiunt. {*Ardet Athos.*} altissimos quosque mõtes enumerat, qui primi cõflagrare cœperunt. [Vtitur aũt hic poeta distributione pariter, & synathrismo, ad amplificãdum incẽdiũ, porro fuisse incendiũ quoddã ingens in Thessalia sub Phaethõte rege, Berosus indicat. inde fortassis fabulæ locus datus.] Athos mõs est Thraciæ altissimus, quẽ nũc montem sanctũ vocant, ab Atho gigãte, cui iniectus fuisse dr̃ appellatus. {*Taurusq; Ci.*} Taurus Ciliciæ mõs est, ut ipse quoque poeta inquit. {*Et Tm.*} Tmolus, q & Timolus a Steph. scribitur & fluuius, & mõs est Siciliæ, melle, vino, & croco abũdãs. unde Vir. li. Geor. j. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores. {*Oete.*} mõs est Thessaliæ Oete, Herculis morte rogo & sepulcro nobilis. {*Ida*} mõs Phrygiæ celeberrimus, quẽ ad imitationẽ Homeri πολυπίδακα cum vocãt, a fontiũ frequẽtia, fontib. celeberrima vocat, q tũ omnes tũc erant exsiccati. dicta est Ida uel ab Ida regionis regina, ut ex sẽtentia Characis, Steph. ait. uel ab Ida Cretẽsi, ut canit Vir. Vnde profectus Teucer, Scamãdri, & Ideæ nymphæ filius regionẽ in Phrygia occupatã ab se Teucriã uocauit. Vel ẽt ab altitudine. nã ut Didymus ait, ἴδας πάντα ὄρη [illegible Greek] duas aũt eẽ Idas, alterã in Phrygia, alterã in Creta notissimũ est. {*Virgineusq; He.*} mõs est Bœotiæ. {*Helicon*} quẽ iccirco uirgineũ Oui. appellat, q a musis est consecratus. {*Et nondũ Oea. Aem.*} Aemus mõs Thraciæ altissimus, in quo Orpheus Oeagri fluuii filius dr̃ a Mænadibus fuisse discerptus, a quo etiã Oeagrius fuit appellatus. [Nondũ ergo inqt, Oeagrius, q tũ Orpheus nõdũ in eo discerptus fuerat.] {*Aetna*} mons Siciliæ, Aetna semp ardẽs, unde & nomẽ, vt qdã putãt, ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc est ab ardẽdo mutatione æ in e, vt alii scribunt. dicta est aũt Aetna ab Aetna Briarei Cyclopis filia, Sicaniq; sorore, quæ a Vulcano, & Cerere arbitra de finib. electa scd̃m Cererem sententiam tulisse fertur. est & Siciliæ vrbs Aetna, quæ etiã Adrianum uocatur, q̃ fluuius eiusdẽ nominis præterlabitur, ut Mela scribit. {*Parnasusq; biceps*} mõs Phocidis i duos uertices diuisus, ut in primo ipse Oui. scripsit. {*Et Erix*} mons est Siciliæ Veneri q̃ ab eo Erycina dicitur, sacer. {*Et Cynthus*} mons est Deli, unde Cynthius Apollo uocatur. {*Et Othrys*} mons est Thessaliæ. {*Mimasq;*} mons est minoris Asiæ Mimas, haud longe distans a Colophone perpetuis niuib. obrutus, a Mimante gigante denominatus. {*Rhodope*} mõs Thraciæ niuosus, a Rhodope puella, quæ in hunc commutata fuit dictus, ut ipse scribit Ouid. ut alii a Rhodope Strymonis filia, ex qua Neptunus Atho gigantem suscepisse fertur, qui & ipse monti nomen dedit. est & Ioniæ urbs Rhodope, ut Stephanus Byzantius de urbibus, & uicis ait.

RAPH. *DINDYMA.* {mons est Phrygiæ, matri deorũ sacer. unde ipsa mater deorum Dindymene fuit appellata. {*Et Mycale,*} mons est, & urbs Cariæ Mycalæ; unde Mycalesius gentile nomen deriuatur, ut Herodotus, & Didymus scribunt. {*Natusque ad sacra Cithæron*} mons est Bœotiæ Baccho dicatus, ad cuius orgia celebranda. [Propter frequẽtiam eorum sacrorũ.] natus esse uidetur. {*Nec prosunt Scythiæ*} Scythia regio est ad Septentrionem frigidissima, a Scytha Herculis filio cognominata. {*Caucasus ardet*} mõs est Scythiæ Promethei relegatione notissimus. {*Ossaque cum Pindo maiorq; ambobus Olympus*} montes Thessaliæ sunt altissimi. {*Maior ambob.*} altior nebulas enim & uentos excedere putatur: unde Luc. Nubes excessit Olympus lege Deum Verticem illius accolæ cœlũ uocant. unde factum est, ut poetæ Olympum pro cœlo ponant. Olympus autẽ multorum montiũ nomen est. nã & Arcadiæ Elidis, & Ciliciæ, & Misiæ, & Macedoniæ, & Thessaliæ mõs est Olympus, in quo ludi Olympici Eleis similes celebrari solebant. {*Aeriaque alpes*} mõtes sunt altissimi Italiam a Gallia, Germaniaq; defendentes. {*Appenninus.*} mons est lõgissimus Italiam diuidens. {*Currus suos*} sibi tantopere expetitos. {*Candescere*} ignescere, & inflammari. nã candere proprie dr̃ ferrũ ignitũ. {*Inuoluitur.*} implicatur. {*Caligine picea*} tam crassa ut si picea esset. {*Sanguine tum credunt*} in transcursu trãsformationẽ Aethiopũ exponit poeta. Aethiopes nãq; cũ antea cãdidi essent, tunc nigri fuerunt effecti, ut autem Ouid. innuere Aethiopas fuisse dictos, q sint facie cõbusta. nã αἴθω uro, & ὤψ facies dr̃, quã quam Plin. Aethiopas ab Aethiope Vulcani filio dictos narret. {*Tum facta est Libia.*} regio est Aphricæ aridissima, sic dicta, quòd λείπει ὁ ὑετός, hoc est q deficit pluuia, ut Seruius scribit, ut uero Diodorus, a Libya nympha Epaphi uxore. {*Raptis.*} ereptis, exsiccatis. {*Tum nympha.*} quemadmodum montes conflagrarunt, ita etiam fontes, lacusque eo incendio exsiccati fuerunt. {*Passis comis*} sparsis, id quod in mœrore fieri cõsueuit. {*Quærit Bœo. Dircen*} Bœotiæ fons est Dirce notissimus [a Dirce uxore Lyci in eũ cõuersa dicitur.] {*Argos Amy.*} Amymone fons est apud Argos, ab Amymone Danai Argiuorum regis filia, quæ in hunc conuersa fuisse dicitur, appellatus. {*Ephyre Piren. vndas.*} Pirene fons est Acrocorynthi, quæ urbs prius Ephyre fuit appellata. dictus est autem a Pirene muliere, in quem ob fletum, quo filiorum morte affecta est, fingitur fuisse conuersa. {*Nec sor.*} non solum fontes exarere, sed etiã amnes latissimi sunt exsiccati. {*Tanais*} fluuios est Scythiæ maximus, Europam ab Asia diuidẽs. {*Peneusq; senex*} fluuius est Thessaliæ, ut in primo uidimus. {*Teuth. Caicus*} Caicus fluuius est Mysiæ Teuthrantiã irrigãs regionẽ, unde & Teuthrãtæus cognominatur. Teuthrania autem urbs Mysiæ a Teuthrante qui ex Auge Telephum suscepit, appellata. unde nomẽ gentile Teutranius, & Teutrãtius declinatur. {*Et cel. Is.*} fluuius est Bœotiæ ab Ismeno Pelei filio denominatus. {*Cum Phocaico Erym.*} Erymanthus Phocidis est fluuius & Arcadiæ mons. [Erymanthi fluuii etiã Callimachus meminit hymno in Iouem, sed hunc inter Arcadicos recenset, non Phocenses bis

Arsurusque iterum Xantus, flauusque Lycormas,
Quique recuruatis ludit Mæander in vndis,
Mygdoniusque Melas, & Tænareus Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius; arsit Orontes,
Thermodoonque citus, Gangesque, & Phasis, & Ister.
Aestuat Alpheus; ripæ Sperchiades ardent;
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum;
Et quæ Mæonias celebrarunt carmine ripas
Fluminea volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem:
Occuluitque caput, quod adhuc latet. ostia septem
Puluerulenta vacant, septem sine flumine valles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes Rhenum, Rhodanumque, Padumq;
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrim.
Dissilit omne solum, penetratque in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge regem.
Et mare contrahitur: siccęque est campus arenę.
Quod modo pontus erat, quosque altum texerat æquor,
Existunt montes, & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces; nec se super æquora curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora Phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent, ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, & natas tepidis latuisse sub vndis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia vultu
Exerere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen Tellus, vt erat circumdata ponto,

verbis, [illegible], &c. Quo pacto & Pausanias, & Stephanus, & Plin. item de eodem meminere. Oritur autem ex monte eiusdem nominis Erymãtho, & in Asopum exoneratur, præterlabiturque Psophidem vrbem a Psophide Ericiæ nepote, vt quibusdã placet. nam alii a Psophide Ericiæ filia malunt nominatam. qua de caussa sunt, qui hoc loco pro Phocaico, Psophaico legendum putant, quòd Phocis extra Pelopónesum sit, Psophis autem Erymantho vicina, & quasi cognata, quam lectionem, & ipse probarem, si eodem modo Psophaicus, ut Phocaicus diceretur. quid igitur? relinquẽdum hunc locum poetæ iudicio censeo, qui fortassis alia ratione, quam quæ a loco, vel gente sumitur, Erymanthum Phocaicum dixit, nam absque eo sic, etiam Parrhasin, pro Phocaico, legi poterat, neque versu, neque ipsa voce repugnante, aut etiam Phegeo, quando eadem vrbs, quæ Phocis postea, Phegea antea dicta fuit a Phegeo Phoronei fratre, vt Stephanus auctor est & Erymanthus eodem nomine cum fluuio. [Vide Arcadica Pausan.] {*Arsurusque iterum Xãthus*} fluuius est Troiæ, qui tempore belli Troiani iterum inflammatus est precibus Veneris, in Achillem, vt in Iliade narrat Homerus. {*Flauusque Lycormas.*} fluuius est Aetoliæ, flauas voluens arenas, de quo etiam Seneca: Flauus rapido fonte Lycormas. hic Euenus postea, ab eueno, qui se in eum præcipitauit, fuit appellatus. {*Quique recuruatis.*} Mæander fluuius est Phrygiæ, qui adeo sinuosis labitur fluxib. vt interdum in fontem reuerti velle uideatur. {*Mygdoniusque Melas*} fluuius est Mygdoniæ, qui oues nigras efficere dicitur. vnde & nomen accepit, μέλας enim dicitur niger. [Mygdonia Phrygiæ maioris pars fuit, a Mygdone quodam appellata. fuit & Macedonis pars, vt Stephanus, & Plin. meminere. Melas autem multorum fluuiorum nomen est. nã & Bęotiæ fluuius Melas dicitur, cuius aqua pota nigras oues efficit: & Thraciæ, a quo sinus Melas nomen accepit: & Ciliciæ, qui antiquitus Ciliciæ finis fuit, vt Plinius ait: & Ponti, eius videlicet regionis, quæ Themyscira alio nomine dicta fuit, sed de Cilicio hic intelligi puto, nam is finitimus Phrygijs, eorumq́ue locorũ, quæ olim cum Phrygibus iuncta fuere, ut apud Strabonem patet li. 14. {*Et Tænareus Eurotas.*} fluuius est Lycaoniæ iuxta Tænarum promontorium in mare exiens. Tænarieus autem est legendum vt quatuor syllabarum sit, & in diphthongum desinat, ne iambus, quem non admittit versus heroicus, in quarta sede positus esse uideatur. [Frustra curiosius est hoc loco Regius. nam & Tænarius, absque diphthõgo recte legitur, & versum breuis syllaba non minuit, cum sit in arsi, & tome. nam eodem modo & illa defenduntur. Sustinet, ac natæ, Turniq́ue canit hymenæos. &, Ille latus niueum molli fultus hyacintho. item, Liminaque, laurusque dei. & similia, vnde & Pontanus πενθημιμερῆ tamen, & ἑφθημιμερῆ, inter cæsuras refert.] Est vero Tænarus & promontorium, & vrbs, & portus Laconiæ a Tænaro Scari filio dictus, siue a Tænaro Geræsti fratre, ac Ionis filio, qui una cum Calabro fratre tẽplum Neptuno apud Tænarum ipsum ædificauit, quòd Tænarum vocatur.

RAPH. *ABSIT* {*Euphrates Baby.*} Euphrates fluuius est maioris Armeniæ maximus, qui Babylonem in duas diuidens partes in mare rubrum descendit. {*Arsit Orontes*} fluuius est Syriæ, ex Libano monte decurrens, qui Typhon prius dictus est, a Typhone gigante illic fulminato, vt Strab. narrat. Orontis autem nomen ab eo accepit, qui omnium primus illum ponte iunxit. {*Thermodoonque citus*} fluuius est Scythiæ, iuxta quem Amazones olim habitauere. is, vt Metrod. ait, Araxes quoque uocatur. {*Ganges*} fluuius est Indiæ notissimus. Et Phasis fluuius est Colchorum, vnde Phasiani sunt dicti. {*Et Ister*} fluuius est Pannoniæ, qui & Danubius dicitur. {*Alpheus*} fluuius Elidis iuxta Pisam urbem decurrẽs, qui absorptus a terra subter mare in fontem Arethusam apud Syracusas influit. vnde Virg. 3. Aen. sic ser. Alpheum, vt fama est, huc Elidis amnem Occultas egisse vias subter mare, qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis. [De qua re Strabo disputat li. 6.] {*Ripæ sper.*} Sperchii fluuij Thessaliæ, velocissimi, qui in Meliacum exit sinum. {*Quodque suo Tagus.*} fluuius Hispaniæ aureas vehens arenas, quæ tunc incendio liquescebãt. tres autem sunt fluuii aureas ducentes arenas: Pactolus, Hermus, Tagus, [præter eos quos Reg. non nouit.] {*Et quæ Mæ.*} ripas Lydiæ fluuiorum. nam Lydia a Mæone fluuio Mæonia fuit appellata. Stephanus. {*Med. Ca.*} Cayster fluuius est Asiæ, præter Asiam paludem labens. vnde Vir. Georg. 1. scribit. Iam varias pelagi uolucres, & quę Asia circum Dulcib. in pratis rimãtur stagna Caystri. Cayster autem dictus putatur ἀπὸ τοῦ καίεσθαι, hoc est aburi, quoniam propinquus sit τῇ κατακεκαυμένῃ, q̃ pars est Asiæ prætorrida, & deustæ similis, nulla præter uitem arbore, sed uino præstantissimo, quod Pl. Catacecaumeniten ex hac origine denominauit. {*Fluminea uo.*} cygni, flumina incolentes. {*Nilus*} fluuius est Aegypti: cuius origo ignoratur. ideircoque & tunc caput occuluisse, & nunc quoque latere ait. {*Vacant*} uacua sunt aqua. {*Septem si. flumi. val.*} septẽ, inquit. Nili hostia, ualles sine aqua sunt effectæ. {*Sors ea. Isma.*} eadem, inquit, sorte Hebrus, ac Strymon, Thraciæ fluuii siccãtur. [Ismarus autem uocat κατ' ἐξοχὴν ab Ismaro monte Thraciæ.] {*Hesperiosque amnes*} occidentales: nam Rhenus fluuius est Galliam a Germania diuidens, Rhodanus uero Galliæ fluuius. Padus Italiæ, qui etiam Eridanus uocatur. Virgil. Fluuiorum rex Eridanus. {*Thybrim*} Thybris fluuius est Thusciæ per mediam Romam labens. Thybris autem dictus est a fluuio Siciliæ, qui præterlabitur Syracusas, qui a Theocrito Thybris uocatur. tametsi quidam Hybrim illum appellent, unde profecti Siculi, ripis Albulæ occupatis in patriæ memoriam pro Albula Thybrim nominarunt. Virgilius uero a Thuscorum rege Thybrim fluuium fuisse denominatum canit. Asperq́ue immani corpore Thybris, A quo post Itali fluuium cognomine Thybrim Diximus, amisit uerum vetus Albula nomen. {*Infernum terret*} Plutonem cum Proserpina uxore. {*Existunt mode.*} extant, apparent, ac extra aquas stant. {*Et sparsas Cycladas augent.*} Cyclades insulæ sunt Aegei maris, in orbem dispositæ. vnde etiam Cyclades sunt dictæ, κύκλος namque circulus dicitur. Scopuli ergo, qui tum e mari extabant, cycladum numerum augebant. {*Nec se super æthera curui*} tũc, inquit, Delphines non audebant in aerem se iactare propter nimium ardorem, quod natura facere consueuerunt. {*Corpora Phocarum*} Phocæ uituli dicuntur marini, q̧ boum imitantur mugitũ. {*Exanimata*} perturbata, aut certe ex anima, & mortua. {*Ipsum quoque Nerea*} Nereus deus marinus Dorida vxorem habens, ex qua magnã nympharum multitudinẽ sustulit. {*Exerere aquis*} emittere, extollere ex aquis. {*Ignes aeris*} feruores aeris & ęstus. {*Alma tamen*} ab alendo dicitur, propriũq; est terræ epitheton. nam omnia alit, ac nutrit animãtia. Tellus dea ipsius esse dr terræ, nam terra ipsum est elementũ. {*Vt erat circumdata ponto.*} oceano. Põtus n. interdũ speciale nomẽ est, & significat. Euxinũ. interdũ generale, cũ pro mari accipit.

{*Con-*

{*Contractosque vndique fontes.*} ex omni loco congregatos, atq; coactos, ob nimium.n.æstum fontes omnes in ima terræ refugerãt, ne penitus exiccarentur. {*Sustulit omniferos*} elegãs prosopopœia, qua terræ inanimatę rei, & personam, & sermonem attribuit poeta. {*Omniferos*} omnia ferẽtes, & producentes. alludit añe ad græcum epitheton, quo eadem dicitur, ἡ παμφόρος ἄρουρα. {*Collo tenus*} vsq; ad collum. {*Paulum subsedit*} paulum terremotu depressa esse vr̃, quod fieri nequit, cum mundi sit centrum, & vndique æqualiter cęlo distet. {*Si placet hoc, meruiq;*} Telluris conquestio est ad Iouem, sic aperta, & clara, ut nullam fere admittat expositionẽ. [Orditur autem ex abrupto, in dignitatẽ rei simul, & magnitudinẽ amplificãs.] {*Tuo igne*} tuo fulmine. {*Cladem que auctore leuare*} leuem facere, pro quo verbo imperiti alleuiare vtuntur. illæ uero calamitates minus ægre, ac leuius feruntur, quarum auctores magni sunt, atq; potẽtes. {*Vix equidem.*} cũ difficultate, inquit, hęc paucula eloqui possũ. {*Presserat ora vapor.*} parẽthesis poetica, q̃ terræ querelis inserit.

locuta est.

RAPH. *RASTRORVMQVE fero.*} rastra instrumẽta sunt rustica quibus agri coluntur. [Est aũt obiectio ingratitudinis.] {*Exerceor*} defatigor. {*Vobis quoq; thura ministro.*} thure in sacrificiis nõ modo nos, sed prisci quoque vtebãtur. Thus aũt ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est a sacrificando deriuatur. est .n. vocabulũ grecũ, nõ latinũ, ut quidam scribunt, qui a tundẽdo putant deduci, cũ a græcis θύος dicatũ. {*Quid meruit frater*} Neptunus cui sorte in mundi diuisione maria obtigerunt {*Translatione periculi, amplificat querelã*} {*Fumat vterq; polus*} duob. polis, q & uertices dicuntur, cęlum sustinetur, qui si fuerint cõbusti, casurũ est cęlũ. {*Atlas en ipse laborat.*} Atlas mõs est Mauritaniæ, q ideo sustinere fingitur, quod Atlas qui in illum mõtem fertur transmutatus, primus omnium astrologica scrutari cœpit. [Vel etiam propter altitudinẽ: est .n. ita altus, ut cacumen eius cerni nequeat nubibusq; perpetuis tegatur, ut Herodotus ait. Pli. etiã ad lunarẽ usq; circulum pertingere dicit. vide lib. 5. ca. 1. {*Candentem axem.*} ardentem polum. {*Et rerum consule summæ*} hoc est vide, ne rerum summa pereat, ac genera rerũ perdantur. {*Propioraq; manibus antra*} hoc est speluncas inferis propiores. dñt.n. manes animæ mortuorum a mano, quod bonũ antiqui dicebant κατ᾽ ἀντίφρασιν appellati. {*At pater omnipotens sup. test.*} Iupiter, inqt, cum in testimoniũ & alios deos, & ipsum Apollinẽ adduxit totum mundum incẽdio periturum, nisi auxiliũ ferat, Phaethontem fulmine percussit, ac incendium fulmine compescuit. {*Et ipsum qui dederat cur*} Apollinem. {*Vnde*} ex qua arce. {*Inducere nubes*} immittere nebulas. {*Latis terris*} late patentib. terris. {*Misit in aurigam.*} Phaethontẽ, currus solis aurigam, & rectorem. {*Consternuntur equi.*} terrentur. [Sed vide, num potius. Consternantur legẽdum sit. nam consternere aliàs pro conspergere, & quasi opplere sumitur: ut, it stridor, & alto Consternunt terram concusso stipite frondes. Vir.] {*Illic temone reuul. Axis.*} Axis lignũ illud est, circa quod rotæ currus vertũtur. {*Vestigia.*} signa, & partes. {*Laceri currus*} lacerati, atque dissipati. {*Flamma po.*} igne comburente. tunc.n. ignis populari aliquid dr̃, quando cõburit. {*Voluitur in praecepi.*} hoc est in caput cadit {*Vt interdum de cælo*} pulchra similitudine casum Phaethõtis demonstrat. scite autem scribit. nam quãuis stellę interdum cadere uideantur, tamen nunquam cadunt. [Non.n. stellæ sunt, sed incensiones vaporosę, siue volatus stellantes, vento in ea parte impulsi, in quam uolare videntur. itaq; & ventos plerunq; significant, ut Ptol. docet.] {*Quem procul a patria*} longe.n. Italia. Padusq; ab Aethiopia distat. {*Eridanus.*} fluuius est Italiæ, qui alio nomine dicitur Padus.

vibratũ.

expulit.

consternãtur, ut 5. Faust. Cũ consternatu diripereris equis, & est exterrere animo.

Inter aquas pelagi, contractosq́; vndique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus,
Opposuitq́; manum fronti; magnoq́; tremore
Omnia concutiens paulum subsedit; & infrà
*Quàm solet esse, fuit; sacraq́; ita voce * profatur*
Si placet hoc, meruiq́;, quid o tua fulmina cessant
Summe deum? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, cladem que auctore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo:
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inque oculis fumum: volitant super ora fauillæ.
Hos ne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officijq́; refers, quòd adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse; quid vnda?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit:
At cæli miserere tui. circunspice: utrinque
Fumat uterque polus: quos si uiolauerit ignis,
Atria uestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cæli:
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare uaporem
Vlterius potuit: nec dicere plura: suumque
Rettulit os in se, propioraque manibus antra.
At pater omnipotens, superos testatus, & ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem;
Vnde solet nubes latis inducere terris;
Vnde mouet tonitrus, vibrataque fulmina iactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit, nec quos cælo demitteret imbres.
*Intonat, & dextra * libratum fulmen ab aure*
Misit in aurigam; pariterque animaque, rotisque
** Expulit, & sæuis compescuit ignibus ignes.*
** Consternuntur equi, & saltu in contraria facto*
Colla iugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radij fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt late laceri uestigia currus.
At Phaethon, rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longoque per aera tractu
Fertur, vt interdum de cælo stella sereno,
Et si non cecidit, potuit cecidisse uideri.
Quem procul a patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.

ARGVMENTVM.

ARG. Sorores Phaethontis, Phaethusa, Lampetie, & Phœbe, quam qui dam Lampethusam appellant, (addunt & nonnulli quartam, Aeglen) casum fratris dum deflent, deorum misericordia in arbores populeas mutatæ sunt: earum autem lacrymæ, ut etiam Hesiodus, Euripidesque indicant, in electrũ sunt conuersæ, quod ex illis arboribus, in quas mutatæ fe runtur, fluere dicitur.

N*Aiades Hesperiæ trifida fumantia flamma*
Corpora dãt tumulo, signant quoq; carmine saxũ:
Hic situs est Phaethon, currus auriga paterni,

N*AIADES Hesp.*} nymphæ Italicæ, ac occidentales. Naiades autẽ dicuntur ἀπὸ τοῦ νάω, quod est fluo, q influẽtis habitẽt. {*Trifida flamma*} fulmine, quod ita pingebatur, vt trifidum, & in tres partes fissum videretur, vt enim tridens Neptuno, sic trifidum fulmen attribuitur Ioui. [Alii trifidum, & trisulcũ, a triplici potestate dici volunt. nam & ferit, & penetrat, & adurit.] {*Signat quoque carmine saxum*} cippo, & sepulchri saxo epitaphiũ inscribũt. {*Hic situs est*} positus, & sepultus. est autem epitaphium in Phaetontẽ.

Nil tenuit} tenere non potuit. {*Magnis tamen excu. au.*} hoc est magna tamé aggredi ausus est, quod quidem abunde pulchrũ, atq; magnificum est, ut Pli. ait. {*At pater*} Apollo. {*Miserabilis*} miserandus. {*Aegro l.*} ab effectu luctus dr̃ æger, q̃ ęgros, & męstos reddat. {*Obductos*} velatos, coopertos. {*Aliquis vsus*} aliqua utilitas. {*Lugubris.*} pullis vestib. quæ luctui conuenit, induta. {*Et amens*} exanimata, perturbata. {*Totum perc. or.*} peragrauit totum terrarum orbé. {*Exanimes artus p.*} cadauer filii, & membra mortua primum quęrés. {*Mox*} deinde. {*Condita.*} sepulta. {*Incubuitque loco.*} sepulchro se prostrauit. {*Aperto pectore.*} nudo.

RAPH.

NEC minus Heliades.} Solis filiæ Heliades dicuntur, ἀπὸ τοῦ ἡλίου, hoc est, a Sole, quę etiam a fratre Phaethontiades fuerunt appellatæ. earum nomina sunt Phaethusa, Lampetia, Phębe, quę cum fratrem per quatuor menses assidue fleuissent, tandem Iouis misericordia in populos arbores, vel, vt alij voluut & in primis Apollonius, in Alnos. [Hinc & Virg. dixit, Tum Phaethontiades musco circundat amaræ Corticis, atque solo proceras erigit alnos. cuius diuersitatis ratio videtur quod αἴγειρος, quæ populus nigra est, ab aliis pro alno accipitur. Heliades auté in αἰγείρους motatæ dicuntur.] Lacrymæ vero ipsarũ in electra, & succina conuersę fuerũt. {*Et cæsa pectore palmis.*} cædentes, & percutientes pectora. est enim synecdoche poetica. {*Aflernunturque sepulchro*} hoc est stratæ super sepulchro iacent. {*Luna quater iunctis.*} hoc est, quatuor mẽses transierãt. nam singulis quibusq; mensibus luna repletur. {*Nam morem fecerat vsus*} parenthesis est, qua significatur ex assiduo vsu cõsuetudiné plangendi Phaethontis sororibus fuisse factã. {*Equus Phaetusa sororum.*} Phaetusa filia fuit Solis ex Neęra nympha. est autem quadrisyllabũ nomé, non trisyllabũ, ut quidã putant. interpretatur Phaetusa splẽdẽs.

Heliades in arbores.

{*Terra procũbere*} se in terrã prosternere. {*Diriguisse pedes*} rigidos, & duros esse factos. {*Cãdida Lampetie*} Phaetusæ soror, quæ fulgẽs trãsferri põt: λάμπω .n. fulgeo dicitur. {*Subita radice*} subito nata. {*Laniare.*} lacerare. {*Inguina*} pudenda {*Ambit*} circundat. {*Extabant.*} extra corticem stabant. {*Manant*} defluunt. {*Saucia*} vulnerata. {*Iamque vale.*} verbum est Vale, quo recedentes salutamus. {*Cortex in verba nouissima uenit,*} hoc est cortex os obducens verba Heliadum vltima occupauit. {*Inde fluunt*} ab illis arboribus hoc quidem Oui. sed ut Apollonius in argonanticõ quarto narrat, Galli iactãt nõ ex Heliadũ, sed ex Apollinis lacrymis electrũ esse natũ, qñ propter Aesculapij necem dolore affectus ad Hyperboreos abijt, patris increpationem non ferens: aut quando pp Cyclopes interfectos Admeto regi seruire coactus est.

Cygnus in auem.

Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat vultus: & (si modo credimus) vnum
Isse diem sine sole ferunt. incendia lumen
Præbebant: aliquisq́; malo fuit vsus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris, & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimesque artus primò, mox ossa requirens:
*Repperit ossa tamen peregrina condita * ripa,*
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrymis, & aperto pectore fouit.
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & cæsa pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte, dieque vocant, asternunturque sepulchro
Luna quater iunctis impleverat cornibus orbem:
Illæ more suo (nam morem fecerat vsus)
Plangorem dederant: e queis Phaetusa sororum
Maxima cum vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes. hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perque gradus vterum, pectusque, humerosque, manusq;
Ambit: & extabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc; &, dum licet, oscula iungat?
Non satis est: truncis auellere corpora tentat,
** Bis teneros manibus ramos abrumpit: at inde*
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque est saucia, clamat,
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamque vale, cortex in verba nouissima uenit.
Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt.
De ramis electra nouis: quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

ARGVMENTVM.

ARG. Cygnus Stheneli filius, materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, quem quidam Padum vocant, vidisset corpus Phaethontis a sororibus ablui, pari calamitate est concussus, plus enim iusto deflendo propinqui interitum, deorum voluntate in volucrem Cygnum abijt, qui perosus cęlestẽ ignem, paludes, ac flumina, quibus insenesceret, est secutus. Hæc Phanocles in cupidinibus.

*AFfuit huic monstro proles Stheneleia * Cygnus;*
Qui tibi materno quamuis a sanguine iunctus
Mente tamen Phaethon propior fuit. ille, relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vrbes)
Imperio, ripas virides, amnemq́; querelis
Eridanum impleuerat, syluamq; sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canæque capillos
Dissimulant plumæ, collumq́; a pectore longè
Porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes.
Penna latus uelat. tenet os sine acumine rostrum.
Fit noua Cygnus auis, nec se cæloq́;, Iouiq;
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo,
Stagna petit, patulosq; lacus: ignemq; perosus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.

{*Rigescunt*} rigida, ac dura sunt. {*Electra*} quę latine succina dicuntur, quamuis nusquã circa Padum inueniãtur. [Id quod & Lucianus in præfatione quadam ridet. hodie autem succinũ ex littora Venedici sinus affertur, hoc est, ex Borussia, vbi idé Borusim lingua illorum appellatur.] Est auté electrum etiam genus metalli ex auro ac quinta argẽti portione constantis, vt scribit Pli. in 32. natur. hist. li. cuius natura est ad lucernarum lumina clarius argento lucere. {*Nuribus latinis*} Italis mulierib. {*Affuit huic monstro.*} Cygnus Stheneli fili⁹, rex Liguriæ, Phaethõti, & sãguine materno, & sũma beneuolẽtia deuinctus, cũ relicta Liguria ad Padi ripas venisset, multũq; amici casũ defleuisset, in auẽ sui nominis fuit commutatus, quę ignes perosa aquas sibi elegit incolendas.

Terra.

A*FFVIT.*} interfuit. {*Huic monstro*} quo Heliades in populos arbores, ipsarum autem lacrymæ in electra fuere conuersę. mõstrum autem a monstrando dicitur, siue a monendo, ut Aelio placet, quasi monestrum quod nos futurorum moneat, sed aliquando pro miraculo ponitur, vt hoc loco. {*Proles Stheneleia*} progenies Stheneli. nã Liuius po. Liguria Italiæ regio est inter amnes Varum, & Macram sita, Tusciæ contermina, cuius caput Genua est, vnde Ligusticora fuit cognominata. Liguria autem a * Ligustro Phaetontis filio fertur cognominata. illius incolæ, Ligures appellantur. {*Cum vox est tenuata.*} tenuis, ac gracilis facta. {*Canæque capillos Dissimulant plumæ*} capilli, inquit, cani in plumas itidem canes fuere conuersi. {*Porrigitur*} prolungatur. {*Iunctura.*} copulatio. nã cygnorũ digiti & rubet, & quadã cartilagine iũgunt. {*Tenet os sine acumine rostrum.*} os, inquit, in rostrũ obtusum ac sine ullo acumine fuit cõuersum. {*Nec se cæloq;, Iouique Credit.*} hoc est nec se aeri, ætherive cõmittit. hoc aũt icciirco fingitur, quia cygni nunquam altius uolãt. {*Missi ig.*} iacti fulminis. {*Ignemque pe.*} odio ignem habẽs.

Et corpore.

Ligure, vt apud Berosum.

Cygnus.

{*Squal-*

§*Squallidus interea ge.*§ mœrorẽ describit Phœbi, quẽ ex Phaethontis filij morte conceperat, quo concinnius transfigurationẽ Callistus, & Arcadis in vrsas exponat. §*Et expers sui decoris*§ sine parte sui splendoris, & ornatus. §*Qualis cum deficit orbi*§ tũc. n. obscurus videtur, cum illius lumen terris aufertur. §*Datque animum in luctus*§ luctibus indulget.

uit, ne vnquam permitteret eas in mare descendere. ideoque septentriones nunq̃ occidere dicuntur. Sane Hyginus varias priscorum de Callistus mutatione refert opiniones, quas siqs ad huius fabulæ expositionem aliquid conferre putabit, illinc sumat licebit.

Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbi,
Esse solet, lucemq; odit, seq; ipse, diemq;.
Datq; animum in luctus, & luctibus adijcit iram,
Officiumq; negat mundo. satis, inquit, ab æuo
Sors mea principijs fuit irrequieta: pigetq;
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
*Quilibet * alter, agat portantes lumina currus.*
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum uires expertus equorum.
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia solem.
*Numina, neve uelis tenebras inducere * rebus.*
Supplice uoce rogant. missos quoq; Iupiter ignes
Excusat, precibusq; minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore pauentes
Phœbus equos, stimuloq; dolens, & uerbere sæuit:
Sæuit enim, natumq; obiectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit, & ne quid labefactum uiribus ignis
Corruat, explorat. quæ postquam firma, suiq;
Roboris esse uidet, terras, hominumq; labores:
Perspicit. Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ: fontesque, & nondum audentia labi
Flumina restituit. dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasque iubet reuirescere syluas.

ARGVMENTVM.

ARG. Iupiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, ut laborantibus opem ferret mortalibus, cum circa montem Arcadiæ, vbi genitus existimatur, vagaretur, in Callistus, Lycaonis filiæ, amorem incidit. qui cum preces de explemento desiderij sui admouisset, frustratasq; voces suas intellexisset: astu eam subijt. in Dianæ nanq; sexum se reiecit; ac fatigatæ, ornatus pharetra, sagittisq;, velut Diana, accurrit; ac, veste pariter posita, virgo Iouem experta est. Neque ideo a Iunone immerenti delictum remissum, nam confestim pellicatu eius incensa, ne amplius pulchritudine coniugem caperet, in vrsam eam transfigurauit: quæ a Ioue cum Arcade filio, quem erat enixa, inter sidera collocatur, a græcis autem Helica a nostris septentrio nuncupatur: & a Thety, & Oceano, ob Iunonis iram inter cetera sidera liquore non tingitur, vt Hesiodus indicat. hinc illud, Sed lucet in astris Callisto, renuatque suos sine fluctibus ignes, ipse autem Arcas in cœlum translatus, Arctophylax dicitur.

DVm redit, itq; frequens, in uirgine Nonacrina
Hæsit, & accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
*Nec positas variare comas: * vbi fibula vestem,*
*Vitta * coercuerat neglectos alba capillos.*
Et modo leue manus iaculum, modo sumpserat arcum.
Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit vlla
Gratior hac Triuia, sed nulla potentia longa est,
Vlterius medio spatium sol altus habebat,
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram, lentosq; retendit
Arcus, inq; solo, quod texerat herba, iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
*Iuppiter vt vidit fessam, & custode * vacantem,*

RAPH. *OFFICIVMQVE; negat mundo*§ ait se nolle mũdo beneficium, præstare ipsum illustrando. §*Satis, inquit, ab æuo*§ ita conqueritur Phœbus, vt Iouem in inuidiam, odiumque trahat. §*Ipse agat*§ inuidiose. ac si diceret, qui tam potens, terribilisq; est. §*Tentat*§ tenet, retinet. est. n. a teneo deriuatum, eo quod per n scribitur. nam tento, quod experiri significat, a tenendo deduci videtur. §*Orbatura*§ filijs priuatura. orbare nanque est aliqua re cara, vt sunt filij, atq; oculis, priuare. vnde orbi oculis, filijsve aut parentibus priuati dicũtur. §*Tunc sciet ignipedum*§ ordo est, & sensus. tunc Iupiter expertus vires ignipedum, & velocium equorũ, sciet eum, qui illos non bene rexerit, mortem nõ meruisse. §*Missos ig.*§ missa fulmina in Phaethontem. §*Regaliter*§ imperiose, ac eo in re, quod habent reges. §*Verbere*§ flagello, & scutica. §*Sæuit*§ furit, ac sæuitiam in equos nihil mali meritos exercet. §*At pater omnipotens*§ hæc icirco a poeta narrantur, quo commodius Callistus, & Arcadis mutationem in sidera cum superiore metamorphosi connectat. §*Explorat*§ diligenter inqrit. vnde exploratores, qui hostium consilia scrutantur. §*Impensior*§ maior. §*Sua*§ *Arcadia*§ a se amatæ. siue ꝑpter Maiam, quæ in Cyllene ipsius Arcadiæ mõte Mercurium peperit; siue ad illud poeta alludit, quòd Arcades non minus quàm Cretẽses apud se natum esse Iouem cõtendũt, vt & in hymno Callimach[*] in Iouem, & Pausanias in Arcadicis scribunt. vnde & Lusius Arcadiæ fluuius dictus est, quòd in eo Iupiter infans lotus est. §*In virgine Nonacrina*§ virginẽ Nonacrinã appellat Callistonem, Lycaonis filiam, quã cum vidisset Iupiter, ita excellenti eius pulchritudine captus est, vt cum blãditijs ea potiri non posset, se finxerit esse Dianã, cuius Callisto fidissima comes erat. hac igitur arte cõpressa ab Ioue, cum Arcade peperisset, in vrsam ab Iunone, ne iterum Ioui placeret, conuersa est. eam vero cum filius Arcas iã adultus in venatione ferire vellet, miseratione Iouis ambo in sidera fuerunt translati, ac iuxta polum, qui ab ipsis arcticus fuit cognominatus, collocati. qđ quidem cum Iuno animaduertisset, Tethym nutricem roga-

auctor.

terris.

sed coercebat.

carentem.

IN *virgine Nonacrina*§ Nonacris & vrbs, & mõs est Arcadiæ, vnde Nonacrinus declinatur. [Quod hic pro Arcadio posuit poeta κατὰ συνεκδοχὴν. Nonacris autẽ dicta fuit vxor Lycaonis, a qua nomen vrbi factum. vt Pausan. ait. patet igitur & patronymicum esse Nonacrine.] §*Hæsit*§ fixus est. §*Accepti ignes*§ amores concepti. Ignis. n. frequẽter pro amore ponitur a poetis. vt nanq; ligna cõburũtur igne, sic iuuenum corda amore dicũtur ardere. §*Caluere*§ inflãmati fuere. §*Lanam mollire*§ filare, ac subigere lanam. §*Variare*§ varijs coloribus ornare. id qđ lasciue virgines maxime facere solent. [Sunt q legunt, Nec positu variare comas &c. sed hoc Raphaeli displicet, allegantі veterum exemplorum fidem.] §*Sed fibula*§ cingulũ. a parte nanq; intelligimus totũ. §*Vitta alba*§ tegmen est capitis vitta, qua mulieres cõtinent capillos. §*Alba*§ non variorum colorum, qualibus lasciuæ virgines delectantur. §*Neglectos capillos*§ impexos, inornatos. §*Coercebat*§ cõstringebat. §*Miles erat Phœbes*§ Dianæ, quæ eadem cum luna esse putatur. §*Nec Mænalon attigit ulla*§ Mænalus mons Arcadiæ celeberrimus, & vrbs clarissima a Mœnalo Lycaonis filio condita. §*Triuia*§ Dianæ, quod in triuijs coli consueuerit. §*Sed nulla potentia longa est*§ sentẽtia, generalis, quæ in dies verior esse probatur. §*Vlterius spatium*§ meridiem iam pertrãsisse significat. Sol enim vlterius medio spatium cœli tunc tenere dicitur, cum maior pars diei præteriuit. §*Quod nul. cecid. ætas*§ innuit nemus illud vmbrosissimum, opacissimumq; fuisse, vt cuius arbores nullo vnquam tempore fuerant cæsæ. §*Nulla æt.*§ nullius ætatis homines. continens enim pro contento per metonymiam frequenter ponitur a poetis. §*Exuit hic*§ deposuit illic, & in illo nemore pharetram. est enim aduerbium pro aduerbio positum. §*Lentosq; ret. ar.*§ flexibiles arcus remisit. arcus. enim nisi retendantur, molles efficiuntur, vt ipse in epistolis inquit: Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Re autem præpositio sæpenumero mutat verba, cum quibus componitur in contrariam significationem, vt tego, retego, signo, resigno, tendo retendo. §*Fessam*§ lassam, & defatigatam.

HOC

RAPH. *HOC fur.* § hoc stuprum. furta nanque etiam stupra dicuntur, quod furtim committantur. § *Sunt ob sunt iurgia tanti* § ac si diceret, iurgia nequaquam tanti sunt æstimanda, vt me voluptate huius potiendæ virginis priuent. oh autem hoc loco contemnentis est interiectio. § *Protinus induitur faciem* § Iouis transmutationem in Dianam obiter exponit poeta. § *Cultum* § habitum, ornatum. § *In quibus iugis* § in quibus montibus. § *De cespite virgo se leuat* § de terra, inquit, Callisto surgit. cespes autem terra est cum propria herba auulsa. § *Nec sic a virgine danda* § lasciuiora nanque erant, quàm vt virgini conuenirent. § *Impedit amplexu* § implicat amplectendo. § *Nec se sine crimine prodit* § hoc est, se manifestat, vi puellæ illata. § *Illa quidem contra* § pugnat subaudiatur, idest repugnat. § *Aspiceres utinam Saturnia* § hæc per parenthesim Iunoni a poeta dicuntur in Callistus defensionem. [Estque figura ἀποστροφὴ] § *Victor* § voti compos effectus. *Et conscia sylua* § stupri ab Ioue illati. § *Vnde pedem referens* § ex qua sylua recedēs. § *Ecce suo* § hæc particula, ecce, subitum aliquid, repentinumque malum apud Ciceronem, Virgiliumq; significat, apud alios etiam bonum aliquãdo designat. § *Dictynna* § Diana dicitur ἀπὸ τῶν δικτύων, hoc est a retib. cuius nominis a Solino talis caussa assignatur. Britomartis nympha cum virginitatem suam Dianæ vouisset, se in mare præcipitauit, ne a Minoe Cretæ rege violaretur. cum vero ob hoc sæua pestis Cretam inuasisset, responso accepto, virginis cadauer retibus, e mari extraxerunt, eamq; Dyctinnam appellauerũt, ac Dianæ ædem extruxerunt, quæ a nomine virginis Dictynna fuit appellata. [de Dictynnę nomine, & de Britomarti vide plenius Diodorum libro 6. & Pausaniam in Corinthiacis] § *Heu quàm difficile est* § sententia loco accommodata. § *Prodere* § detegere, manifestare. prodi autem proprie arcana dicuntur. § *Vix oculos* § eleganter mores pudicæ virginis violatæ effingit poeta. § *Mille notis* § signis. numerus enim finitus pro infinito ferè a poetis vsurpatur. § *Orbe nono* § mense nono. Luna enim singulis quibusque mensibus suũ reparat orbem. § *Cum dea uenata* § sidquidem ferè legitur, sed in vetusto exemplari venatrix rectius mi- [illegible]

Iupiter in Dianã.

Hoc certè furtum coniux mea nesciet, inquit;
Aut si rescierit, sunt oh sunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultumq; Dianæ,
Atque ait: O comitum virgo pars vna mearum,
In quibus es venata iugis? de cespite virgo
Se leuat; & , Salue numen, me iudice, dixit,
Audiat ipse licet, maius Ioue. ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula iungit,
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.
Qua venata foret sylua narrare parantem
Impedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contrà, quantum modò fœmina posset,
(Aspiceres vtinam Saturnia, mitior esses)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella?
Quis've Iouem poterat? superum petit æthera victor
Iuppiter: huic odio nemus est, & conscia sylua.
** Vnde pedem referens, pene est oblita pharetram*
Tollere cum telis, &, quem suspenderat, arcum,
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum
Aspicit hanc, visamq; vocat: clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa:
Sed postquam pariter nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos, numerumq; accessit ad harum.
Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu?
Vix oculos attollit humo, nec, vt antè solebat,
Iuncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima:
Sed silet, & læsi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quòd uirgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam: nymphæ sensisse feruntur.
*Orbe resurgebant lunaria cornua * nono,*
*Cùm Dea * uenatu, fraternis languida flammis,*
Nacta nemus gelidum est, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas uersabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, summas pede contigit undas:
His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit: cuncta uelamina ponunt:
Vna moras quærit: dubitanti uestis adempta est:
Qua posita, nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusq; uterum celare uolenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: deq; suo iussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratq; graues in idonea tempora pœnas.
Caussa moræ nulla est, & iam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quò simul obuertit sæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam restabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieretq; iniuria partu
Nota, Iouisq; mei testatum dedecus esses.
Haud impunè feres: adimam tibi nanq; figuram,
Qua tibi, quaq; places nostro importuna marito.
*Dixit: & * arreptam prensis a fronte capillis*
Strauit humi pronam. tendebat brachia supplex:
Br[illegible] [illegible]at nigris horrescere uillis,
[illegible], & aduncos crescere in ungues,
[illegible] fungi, laudataq; quondam
[illegible]ieri deformia rictu.

hi scriptum esse videtur, vt sit Dianæ periphrasis. § *Fraternis languida flammis* § defessa feruoribus solis sui fratris, nam Diana, vt diximus, eadem est cum Luna, quæ soli perhibetur soror esse. § *Versabat* § voluebat. § *Attritas* § ob continuum fluxum. § *Vt loca laudauit* § postquam loca laudauit Diana, quod pulchra essent, & amœna, aquas pedibus tetigit. § *Tingamus* § madefaciamus, lauemus. § *Arbiter omnis* § testis nemo adest. § *Parrhasis* § Callisto a Parrhasia vrbe Arcadiæ: quæ a Parrhaso vno ex Lycaonis filijs cognominata fuit, Parrhasis vocatur. § *Velamina ponunt* § vestes deponunt. § *Vna moras quærit* § sola Callisto vestem deponere non curat. § *Adempta est* § vi detracta ab alijs Dianæ comitibus. [Pro dubitanti autem quidem cunctanti legunt, quod Raphaeli displicet, qui ipsum etiam verbum reijcit, parum latinum existimans.] § *Vterum* § vteri tumorem. grauida enim erat ac partui propinqua. § *Cynthia* § Diana a Cyntho, Deli mõte. § *Secedere* § abire, & recedere.

ID IPSVM Indoluit Iuno § hæc parenthesis Iunonis indignationis caussam ostendit. non enim tam doluit Iuno, quòd a Ioue stuprata foret, quàm quòd puerum peperisset. § *Depellice* § Callistone, vt latine nomen græcum declinemus. § *Quo simul obuertit* § postquam, inquit, conuertit & oculos, & animum in Arcadem e Callistone natum excandescere uerbis cœpit. § *Quo* § in quem puerum. § *Simul* § postquam. § *Scilicet hoc etiam* § affectui seruit, & indignationi hoc aduerbium scilicet. fere autem Iuno indignata loqui fingitur a poetis. § *Vt fœcunda fores* § conciperes. fœcundæ enim dicuntur, quæ concipiunt. § *Testatum* § tanquam testimonio approbatum. § *Haud impune feres* § non abibis impunita. § *Strauit* § prostrauit, proiecit in terram. § *Horrescere* § horrida, & aspera fieri. § *Deformia* § turpia. § *Lato rictu* § amplo oris foramine, & spatio. RAPH.

mous. *venatrix.* *auersa.*

§ *Posse*

Nêue preces animos, et uerba precantia flectant,
Posse loqui eripitur: vox iracunda, minaxq;,
Plenaq; terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa:*
Assiduoq; suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cælum, & sidera tollit,
Ingratumq; Iouem nequeat cùm dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamq; suis errauit in agris.
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixq; metu venantum territa fugit.
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Vrsaq; conspectos in montibus horruit vrsos,
Pertimuitq; lupos, quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaonia proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos:
Dumq; feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
*Nexilibusq; plagis syluas * Erymantidas ambit,*
Incidit in matrem. quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. ille refugit,
Immotosq; oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit, propinsque accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
** Arguit omnipotens, pariterque ipsosque, nefasque*
Sustulit, & celeri raptos per inania vento
Imposuit cælo, vicinaque sidera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sidera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanumque senem, quorum reuerentia mouit
Sæpe deos: caussamque viæ scitantibus inquit:
Quæritis, æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim: pro me tenet altera cælum.
Mentiar, obscurum nisi nox cùm fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea vulnera cælo
Videritis stellas illic, vbi circulus axem
Vltimus extremum, spatioq; breuissimus ambit.
Est vero, cur quis Iunonem lædere nolit,
Offensamq; tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi? quàm uasta potentia nostra est?
Esse hominem vetui, facta est dea: sic ego pœnas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod in antè Phoronide fecit.

{*Posse loqui*} facultas loquendi. {*Mens antiqua*} pristinus animus. {*Manet*} in vetustis exemplaribus non, manet, sed, tamẽ, recte scriptum esse videtur. {*Qualescunque manus*} nã vrsi prioribus pedibus manuũ vice funguntur, eosq; erigunt. {*Ah quoties sola*} pristina mentem Callistoni remansisse multis colligit argumentis, neque enim se vrsam esse putabat. misseretur autẽ calamitatis illius poeta. {*Sola syluis*} deserta, & ab hominibus non habitata. {*Oblita quid esset*} oblita se esse vrsam. {*Horruit*} cũ quodam horrore timuit. {*Quamuis pater esset in illis*} Lycaonem. n. Callistonis patrem in lupum fuisse conuersum in primo narrauit poeta. {*Ecce Lycaonia proles*} Arcas Iouis filius ex Callistone, cum quindecim annorum esset, matri in vrsam conuersæ inter venandum obuiauit, quã quidem cum ferire vellet, matrem esse ignorans, Iouis miseratione ad sidera vnà cũ matre sublatus, Arctophylax, vt scribit Hyginus, fuit appellatus. inde aũt polus arcticus nomen accepit. nam ἄρκτος vrsa interpretatur. id vero cum Iuno animaduertisset, Tethym Oceani vxorẽ rogauit, ne vnquam eas in mare descendere pmitteret. ac ea de caussa septentriones nunquã occidere possunt. Eleganter aũt Ouidius filij mutationem cum matris transfiguratione connectit. ab hoc autem Arcade, qui post Nyctimũ fratrẽ regnauit, regio pro Pelasgida Arcadia, & Arcades pro Pelasgis appellati fuerunt, vt Pausanias ait. {*Ter quinque ferens natalibus annos*} hoc est, annos quindecim natus. Natale aũt, qui & Natalis dicitur, dies est, quo quisque nascitur. Virgi. Meus est Natalis Iola. ab Ouid. aũt discrepat Pausanias, qui Arcadem, & nymphã uxorem duxisse nomine Erato, & ex ea tres filios sustulisse scribit, Azana, Aphydanta, & Elatum, ante quos Autolaus notus ipsi natus fertur. {*Saltus aptos*} syluas venationi accommodatas. saltus namque a saliendo deducitur, quòd feræ in illo saltus edant. vnde saltuarij, saltuum, & agrorum custodes vocantur. {*Nexilibusq; plagis*} retibus connexis. multis enim nodis retia nectũtur. plaga autem prima breui rete significat. longa vero vulnus designat. {*Erymanthidas*} montis Erymanthi, qui est in Arcadia. {*Ambit*} circundat, circuit. {*Et cognoscenti similis fuit*} ita, inquit. restitit Callisto, vt Arcadem filium cognoscere videretur. {*Nescius*} ignarus esse matrem. {*Quæ re.*} stetit vt ipsum expectaret. {*Propinsq; accedere fugit.*} noluit, recusauit. {*Vulnifico telo*} uulnus inferenti iaculo. {*Arguit omnipotens*} arguit quidem legitur, sed arcuit, hoc est, vetuit & prohibuit sensui magis conuenire videtur. vetuit nanq; Iupiter, ne Arcas telum dirigeret in matrem. Pausanias autem [in Arcadicis] scribit Callisto in vrsam mutatã in gratiam Iunonis a Diana sagittis fuisse cõfixam, ac Mercurium ab Ioue missum, qui puerũ quẽ Callisto in vtero gerebat, seruaret: ipsamq; Callisto factã esse stellam, quæ maior vrsa, & ἅμαξα vocatur. Rursum Phurnutus tradit Callisto venatricẽ fuisse, & ab vrsa deuoratã: quã cum comites ipsius ad lustrũ vrsæ vidissent, posteaq; desiderarent, in vrsam conuersam dixerunt. sunt autem geminæ vrsæ in cœlo, quarum alteram Nauplius, alteram Thales Milesius inuenisse traditur. Maiorem, quæ Callisto fuit, ἑλίκην vocant; secundum quã græci nauigant. vnde & Helicopas ab Homero ijdem dici a quibusdã creduntur, ὡς τοὶ [illegible] εἰς ἑλίκην [illegible]. minor aũt in quã Arcas mutatus est, cynosura dicitur, quam Phœnices nauigãdo obseruãt, vt idẽ poeta alibi testatur, inquiẽs, Magna, minorque feræ, quarũ regis altera Graias, altera Sidonias, vtraq; sicca rates. ἅμαξαν aũt, siue plaustrũ vocãt græci, a figura, posituraq;, q similie plaustri sidus hoc vr̃, vt ait Gellius. vnde & veteres latini a bobus iũctis, Septentriones appellarũt, q è septem stellis, ijs, q̇ clariores apparent, quasi quidam triones, hoc est, boues figurãt.] {*Nefasq;*} hoc est parricidiũ, q Arcas ignarus pperaturus erat, abstulit. plerunq; aũt poetæ duo diuersa vno verbo significãt. nam sustulit significat, & in altũ tulit, qua in significatione ad ipsos refertur, & abstulit, & remouit: q̃ significatio nefas respicit. {*Per inania*} per aerẽ, qui inane quoque dr̃, q vacuus esse videatur. {*VICINAQVE sidera fecit*} maior nanq; vrsa, & Arctophylax vicina sunt, ac propinqua sidera, q̇ eadẽ esse cũ plaustro, & septẽtrionib. perhibẽtur. nã Arctophylax idẽ est cũ Boote, qui vrsum sequi, ac custodire, & plaustrũ agere videt. {*Intumuit*} indignata est. {*Ad canã Tethym*} Tethys Cœli, & Vestæ filia fuisse dicitur, vxor Oceani, ac Iunonis nutrix, multorũq; Deorum mater. pro mari autẽ, quẽadmodũ & Oceanus accipit. Tethis vero Tethyos declinari notũ est. Cũ Thetis pro Achillis matre, [illegible] ter & scribat & declinet. [illegible] prima [illegible] & secunda [illegible] latinum habet. & Theoda [illegible] in genetiuo facit. [illegible] reuerentia [illegible] & Tethys magna [illegible] re sunt apud omnes deos, quia antiquissim[illegible] Deorũ parens, altera mater siue nutrix. [illegible] [illegible] θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθὺν]

{*Pro me*} loco mei. {*Vulnera*} [illegible] meos dolores, & cruciatus. {*Vbi circulus*} [illegible] est ad polũ septentrionalẽ, vbi est [illegible] arcticus est, & antarcticus [illegible] breuissimi. {*Est vero cur quis*} [illegible] {*Offensamque tremat*} timeat [illegible] hæc a Iunone [illegible] nihil egi. {*Esse hominem vetui*} [illegible] prodesse. {*Sontibus*} [illegible] {*Vindicet antiquam faciem*} [illegible] diatur [illegible] sidera [illegible] tiis [illegible] vindicare [illegible] in antiquam [illegible] cem [illegible] in ante Pho[illegible] doch [illegible]

Manet.

Erymantidas.

Arcuit.

Hic poeta non seruat tẽporis ordinem, sed fabulam fabulæ cum gratia, & arte cõnectit.

RAPH.

Callisto in vrsam.

nepte, quæ cum in vaccam, vt vidimus, Iunonis metu fuisset conuersa, humanæ formæ tandem a Ioue fuit restituta. {*Cur non expulsa ducit Iunone*} pulchra ironia, qua id concedere videmur, quod maxime nolumus. sic Dido apud Virgil. libro 4. I, sequere Italiam ventis, pete regna per vndas. {*Duxit*} uxor subaudiamus. {*Tangit*} cômouet. {*Alumnæ*} nam Iuno a Tethy fuit educata. {*Gurgite cæruleo*} a mari nigro, & profundo. est enim tapinosis, & magnæ rei humilis expositio. nam gurgitem, qui fluuiorum est, pro Oceano posuit poeta. {*Prohibete*} arcete {*Septentriones*} maiorem visam cum Arctophylace. [Vel potius cum minore, neque enim Trionum signum Arctophylax, sed vrsa minor exhibet] {*Ne puro tingatur in æquore pellex*} ne Callisto pellex, & concubina Iouis, in purum mare descendês, illud inquinet, & fœdet.

DII maris annuerant} Oceanus, & Tethys nutu promiserant se prohibituros, ne septêtriones in mare descendant. [Quod eò fingitur a poetis, quòd hæ stellæ propter eleuationem poli, supra horizontê, neque græcis, neque nobis occidere, hoc est, sub horizontem, quem poetæ fere Oceano significant descendere videntur.] {*Ingreditur*} intrat. {*Liquidum aera*} tenuem, ac purum. {*Pauonibus pict.*} varijs coloribus distinctis. currus autem Iunonis a pauonibus trahi putatur. {*Tam nuper p.*} hæc ad connexionem mutationis sequentis apte faciendam inferuntur. {*Cæso Argo*} interfecto Argo, cuius oculi caudæ pauonis a Iunone fuerunt appositi, vt in primo narrauit poeta. {*Quam tu nuper eras*} coruus initio quidem fuit candidus, sed cum eius indicio Apollo cognouisset Coronida amicam cum alio quodam iuuene rem habere, eamque sagittis interfecisset, puerumq; Aesculapiû exciso vtero extraxisset, pœnitentia ductus coruum indicem sibi aliquid præmij sperantem ex albo nigrum effecit. {*Corue loq.*} apostrophe ad coruum, qua significat poeta illum suæ loquacitatis merito pœnas dedisse. {*Argentea*} Alba, vt est argentum. {*Sine labe*} sine macula. {*Nec seruaturis*} alludit ad id, quod Liu. in j. dec. narrat. cum. n. Galli Senones olim obsedissent Capitolium, noctuq; ascendissent, clangore anserum, cû canes minime sentirent, excitati custodes, eos deturbauerunt. quare, & anseres in magno honore habiti, & canes fuere crucifixi. {*Nôn*

Cur non expulsa ducit Iunone, meoque
Collocat in Thalamo, socerumque Lycaona sumit,
At vos, si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete Triones;
Sideraque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.

ARGVMENTVM.

ARG. Coruus vniuersis in alijs natura candidis pennis plumatus fuit. is Coronidem Phlegiæ filiam, aut, vt alij volunt, Leucippi, indicauit Apollini cum Ischys filio, cui nomen Ischys erat concubuisse, flagrantisq; dei fagittis confixa est. quem post facti pœnitens, coruum indicem ex candido nigrum fecit. Ex hac, & Apolline natus est Asclepius, qui & Aesculapius: quem pater, exciso vtero matris, cum ea rogo esset imposita, abstulit. is a patre ad Chironem in Pelion montem delatus est, vt ab eo incrementû, simulq; scientiam acciperet medendi.

DIi maris annuerant, habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus * *aera pictis,*
Tam nuper pictis cæso pauonibus Argo,
Quàm tu nuper eras, cùm candidus antè fuisses,
Corue loquax subitò nigrantes versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, vt æquaret totas sine labe columbas,
Nec seruaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.

ARGVMENTVM.

ARG. Cornix, Coronei Phocidos regis filia, coruum monet, ne Apollini indicium de Coronidis, Larissen Phlegyæ filia, adulterio faciat. Cum, inquit, Mineruæ Erichthonium, ex semine Vulcani, quod in terrâ deciderat, dum se inuitâ complecti vellet, genitum sustulisset, & comitibus suis Pandroso, Hersæ, Aglauroque cistula inclusum, custodiêdû tradidisset, monuissetque, ne quis omnino id côspiceret, ego e custodibus laxatam cistulam, & inspectam, draconemq; repertum diuulgaui: quamobrem dea me a se alienauit, quæ cum solitudine in litore oblectarer, Neptunus mei pro sui conspectæ amore incaluit. qui cum aim afferret, a Minerua mei misereta propter virginitatem tenacites custoditam, in suâ cornicâ suâ côuersa.

PVlchrior in tota, quàm Larissæa Coronis
Non fuit Aemonia. placuit tibi, Delphice, certè,
Dum vel casta fuit, vel inobseruata: sed ales
Sensit adulterium Phœbeius. vtque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter. quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur vt omnia, cornix:
Auditaq; uiæ caussa, Non utile carpis,
Inquit, iter: ne sperne meæ præsagia linguæ.
Quid fuerim, quid simque, uide: meritumque require:
Inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam,

est contr. al.} niger, qui color albo est oppositus.

QVAM Lar. Cor.} duæ fuerunt Coronides, quarum altera ab Apolline, altera a Neptuno fuit adamata. {*Larissæa*} ex Larissa Thessaliæ vrbe. [Leucippi filia, alio nomine Arsinoe, quanquam Hesiodus, vt quidem in comment. græcorum citatur, non Leucippi, sed Phlegræ filiam facit. versus eius sunt.

Τῷ μὲν ἄρ' ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην, καί ῥ' ἔφρασεν ἔργ' ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτι Ἴσχυς γῆμε Κόρωνιν
Εἰλατίδης, Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.]

IN tota Aemonia} Thessalia {*Inobseruata*} incustodita. {*Ales Phœbeius*} coruus ab Apolline Coronidi custos adhibitus. {*Non exorabilis index*} qui nullis precibus potuit flecti, ne id, quod viderat, indicaret. {*Tendebat iter*} ibat. {*Garrula cornix*} narraturus poeta quêadmodum Coronis Phocaica in cornicem fuit mutata, eleganter, vt solet, fabulam fabulæ connectit. Cornicem autem ipsam inducit coruum admonentê, vt taceat, ac quid sibi euenerit, quia linguam cohibere nesciuit, narrantem. Coronis. n. filia fuit Coronei Phocidos regis, quæ à Neptuno adamata, ne violaretur, ope Palladis in cornicem fuit conuersa, ac Palladis ipsius comes effecta. cæterum cum Palladi nuntiasset, Cecropis filias cistam, in qua Erichthonium ex semine Vulcani natum ipsa Pallas clauserat, contra deæ mandatum aperuisse, a comitatu Mineruæ fuit repulsa. {*Scitetur rogat*} vt sciat. {*Præsagia*} prædictiones. {*Quid fuerim*} comes namque fui Mineruæ. {*Quid sim*} nunc a comitatu Mineruæ repulsa contemnor. nam tempore quodam Vulcanus (vt narrat Lactantius) cum dijs arma fecisset, eique Iupiter optionem dedisset premij, quod vellet postulandi, iurassetque per stygem paludem se nihil negaturum: Mineruæ nuptias postulauit. Quod quidê Iupiter astrictus religione cum negare non posset, Palladem admonuit, vt clando fabro repugnaret, ac pudicitiam defenderet. Vulcanus igitur cum Palladi tanquam vxori sibi a Ioue traditæ, quia blanditijs potiri non poterat, vim inferret, eaq; reluctaretur, forte semen ipsius in terram cecidit, ex quo quidem e terra natus est Erichthonius Vulcani sine matre filius, pedes habens anguinos: quos vt tegeret, primus currum excogitasse

Coruus ex albo niger.

æthera.

RAPH.

Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusq; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandum dederat, * *sed non confessa, quid esset;*
Et legem dederat, sua ne secreta viderent
Abdita fronde leui densa speculabar ab vlmo,
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atque Herse. timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus
Infantemq; vident, apporrectumq; draconem
Acta dea refero: pro quo mihi gratia talis
Redditur, vt dicar tutela pulsa Mineruæ,
Et ponar post noctis auem. mea pœna volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quærant.
At puto non vltro, nec quidquam tale rogantem
Me petijt: licet hoc ex ipsa Pallade quæras:
Quamuis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramq; ego regia virgo,
Diuitibusq; procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam cùm per littora lentis
Passibus, vt soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus: vtq; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
Vim parat, & sequitur: fugio, densumq; relinquo
Littus, & in molli nequidquam lassor arena.
Inde deos, hominesq; voco: nec contigit vllum,
Vox mea mortalem: mota est pro virgine virgo,
Auxiliumq; tulit. tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reijcere ex humeris vestem molibar: at illa
Pluma erat, inq; cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, vt antè, pedes retinebat arena:
Sed summa tollebar humo. max * *alta per auras*
Euehor, & data sum comes inculpata Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene, nostro successit honori?

ARGVMENTVM.

ARG. Nyctimene, Nictei filia, virgo Lesbia, nimis libidine effrenata, in patris cubile se implicuit: idenque aduersantibus dijs ob admissum cessit in noctuam. scelus autem suum in tenebris occultat quod si in luce visa fuerit, ab omnibus auibus petitur obnoxia.

AN, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem: sed conscia culpæ,
Conspectum, lucemq; fugit, tenebrisq; pudorem

cogitasse dicitur. Erichthonius autem lis terræ interpretatur. ἔρις nanq; lis, siue cõtẽtio, χθὼν terra appellatur. {*Sine matre*} nã ex solo Vulcani semine, q in terrã cecidit, natus est. {*Actæo*} Attico. nam Attica (vt scribit Pausanias) prius Actæa ab Actæo qui primus Athenis regnasse fertur; deinde Attica ab Attide, Cranai regis filia, fuit cognominata. {*Gemino de Cecrope*} Cecrops iccirco geminus, ac biformis dicitur, q ex parte homo, ex parte serpens fuisse vulgatus est. [Alij biformem a græcis fictum fuisse, perinde vt a latinis Ianum malũt.] Quod quidẽ iccirco fuisse Demosthenes ait, q & prudentia in consilijs summa esset, & in rebus agendis viribus, & audacia vteretur. Vt aũt refert Iustinus, matrimoniũ, ac nuptias (hoc est maris, & fœminæ coniunctionẽ) primus instituit. is autẽ ex Sai vrbe Aegypti Athenas profectus, Actæonis, q primus in Attica regnauit, filiã duxit vxorem, eique in regno successit, vnde Atheniẽses Cecropidæ vocantur. Ei tres filiæ fuerunt, Pandrosos, Herse, Aglauros, qbus noia indidit ab ijs, qbus fruges maximæ aluntur. Pandrosos enim, & Herse a rore. Agraulos vero ἀπὸ τοῦ αὐλίζειν ἐν ἀγροῖς, hoc est, a stabulando in agris videtur appellata. Nec ignoro me, vt est in exemplaribus deprauatum, Aglauron legisse, & exposuisse. nuper vero animaduerti Agraulon ea de caussa, quam scripsi, fuisse nominatã. Quare Agraulos vbicunq; Aglauros hactenus lectum est, mihi vr̃ esse reponendum, ne a græcis scriptoribus, vnde sum admonitus, dissentire coarguamur, tametsi Pausanias in Atticæ descriptione illã Aglauron mendose, vt puto, vocat. [Imo & Suidas & Pausanias Ἄγλαυρον vocãt. significat aũt ἄγλαυρος, splẽdidum, ac pulchrum, quasi αὔρας ἀγλαὰς ἔχον, quemadmodũ & Nicãdri interpres ait. proinde puto Aglaurõ hanc, vel a forma appellatã, vel a contrario, quasi q̃ tristis, & inuidiosa fuerit, id qđ ad sequentẽ fabulã maxime quadrat. aut etiam ab a priuãdi particula, & γλαυρὸς, quod græcis idem qđ σεμνὸς significat, quasi, quæ parum σεμνὴ, hoc est venerans, & religiosa erga Palladem hic, & mox erga Mercurium fuerit. nam in agris stabulatam esse, filiam regis, consentaneum non est. præsertim quando infra etiam a Mercurio in arce deprehensam, & compellatam poeta dicit.] {*Sed inconfessa quid esset*} sic quidem in impressis legitur exemplaribus, sed corrupte. cum vna carmini syllaba det. quare hæc particula enim est ascribenda vt legatur, Sed enim inconfessa, vt est in libris antiquis scriptum. {*Inconfessa*} non confessa, non elocuta. {*Et legem dederat*} mandauerat. {*Abdita*} abscondita. {*Speculabar*} obseruabam. propriee autem dixit: nam speculari est ex edito, & alto loco obseruare. {*Tuentur*} defendũt, custodiunt, ac seruant. {*Pandrosos, atq; Herse*} a rore hæc nomina sumpta fuisse videntur. nam Pandrosos a πᾶν, quod totum significat, & δρόσος qui est ros cõponi videtur. Herse aũt ros interpretatur. Cecropis aũt filiæ fuerunt, vt Pausanias quoq; narrat, non solũ Ouid. quarum fratrẽ fuisse Erichthonium ait, qui viuo adhuc patre vita excessit. tametsi ipsum ex mortali genitum negant, cui Vulcanum, terramq; parentes assignant. Ab Ouidio aũt nõ nihil dissentit Pausanias. narrat enim Aglauri lucũ esse Athenis, cui quidẽ & Herse, & Pandroso sororibus Mineruam Erichthonium in cista depositũ dedisse, vetuisseq; ne depositum viderent, Pandrosonq; in officio fuisse, iccircoq; ei contiguam tẽplo Mineruæ ædem fuisse. reliquas uero duas, qm̃ cistam resignassent, viso Erichthonio fuere cœpisse, & ex arce, qua maxime præceps locus erat, se deiecisse. {*Vna Aglauros*} sola Aglauros. {*Diducit*} Dissoluit, ac separat. {*Apporrectumq; drac.*} appositum dracone sibi videre visæ sunt, qa Erichthonius serpentinos habebat pedes. {*Acta dea refero*} gesta a Cecropis filiabus Mineruę nuntio. {*Et p onar post noctis auem*} noctuam, quæ solum noctu volat. {*Voce*} lingua, loquacitate. {*At puto non vlt.*} occurrit tacitæ obiectioni. posset. n. quis dicere, idcirco fuisti repulsa, quia Mineruæ nunquã fuisti grata. se igitur ita Mineruę placuisse ait, vt sponte fuerit ab ipsa comes petita. {*At puto non vltro*} interrogatiue cũ quadam obiectione legatur, quã ita soluit, vt dicat id ex ipsa Minerua quæri posse. {*Nam me Phocaica*} Phocis regio est Græciæ finitima Atticę; vnde Phocaicus declinat.

VT soleo} nunc Cornix facta. nam cornices lentis passibus gradiuntur. {*Spatiarer*} ambularem. nã spatiari est voluptatis caussa ambulare. {*Densum littus*} durum, & solidum {*Nequicquam lassor*} frustra defatigor, neq; enim effugere poteram. {*Nec contigit vllum*} tetigit, cõmouit. {*Mota est pro virgine virgo*} Pallas ppetua gaudẽs virginitate. {*Tollebar*} extollebar, leuabar. {*Comes inculpata*} oi culpa, & crimine vacãs. {*Quid tamen hoc prodest*} hæc ad cõmodã sequẽtis fabulæ connexionẽ refertur. qd, inqt, pdest inculpatã, ac sine vllo crimine Mineruę comitẽ fuisse, cũ Nyctimene ob icestũ cũ patre admissum in auẽ noctuã cõuersa mihi pferatur? Nyctimene. n. Nyctei regis Lesbi filia, patris amore capta, clã se ei p vxore subiecit: pp quod in noctuam cõuersa, sibi nefandi sacrilegij conscia reliquarum auium conspectum fugit. [Fabulæ meminit & Higynus capite, De ijs qui contra fas concubuerunt. sed hic patrẽ Nyctimenes Epopeum vocat, regem Lesbiorum.]

PER totam Lesbon} Lesbos insula est Aegei a conditore denominata, vnde Lesbius, Lesbousque declinantur. {*Temerasse*} violasse. {*Patrium cubile*} patris lectum.

Sic inconfessa.

Acta. RAPH.

Nyctimene in noctuam.

Coronis in cornicem.

Celat, & a cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, reuocamina coruus
Sint, precor, ista; malo nos vanum spernimus omen.
Nec cœptum dimisit iter, dominoq; iacentem
Cum iuuene Aemonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est, audito crimine amantis;
Et pariter uultusq; Deo, plectrumque, colorque
Excidit. utq; animus tumida feruebat ab ira,
Arma assueta capit, flexumq; a cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectora iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum: tractoq; a uulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit: Potui pœnas tibi, Phœbe, dedisse,
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter uitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu serò pœnæ crudelis amantem;
Seq; quòd audierit, quòd sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen, caussamque dolendi
Scire coactus erat: necnon arcumque, manumque
Odit, cumq; manu, temeraria tela, sagittas:
Collapsamque fouet, seraque ope uincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus:
Tum verò gemitus (neque enim cœlestia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit; haud aliter, quàm cum spectante iuuenca
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fudit odores,
*Et dedit amplexus, *iniustaq; busta peregit,*
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, vteroque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum:
Sperantemque sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas vetuit consistere coruum.

ARGVMENTVM.

ARG. Ocyroe, Chironis, & Chariclus filia, patris artibus non contenta, etiam futura vesana præcinuit: infantique Aesculapio prædixit, quod medicina mortuos ad superos educturus esset, quodq; esset ab auo fulminis ictum experiturus. patrem quoque suum Chirona prædixit sagittis cruciandum, cupidumq; mortis ex Deo mortalem futurum. quæ cum esset elocuta, in equæ cessit figuram, ne aduersantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis finerent.

SEmifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat, mistoque oneri gaudebat honore.
Ecce uenit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri; quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit
Ocyroen: non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo vbi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque Deo, quem clausum pectore habebat:
Aspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel, dijs indignantibus, ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibere auita:
Eque Deo corpus fies exangue, Deusque,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata nouabis.
Tu quoque care pater non iam mortalis, & æuis
Omnibus vt maneas, nascendi lege creatus,

{*A cunctis*} auibus subaudiatur. omnes namq; aues noctuam persequitur. {*Reuocamina*} reuocationes. {*Spernimus*} cõtemnimus, non accipimus. {*Vanum*} nihil nociturum. {*Domino*} Apollini. {*Cum iuuene Aemonio*} Thessalio. [Isthye vsdelicet.] Aemonia namq; Thessalia dicta est ab Aemone, Chlori filio, Thessali autem patre a quo Thessalia fuit appellata. Aemonia quoq; vrbs est Arcadiæ ab Aemone Lycaonis filio denominata, vt Pausanias scribit, {*Vidisse narrat*} se vt subintelligamus sensus exposcit, {*Laurea corona*} ex lauro confecta. {*Audito crimine amantis*} amicæ, a qua se amari putabat. {*Vultusque*} hilaritas, ac lætitia uultus. nam uultus pro animi affectu mutatur, ut modo lætitiam, modo mæstitiam præseferat. {*Plectrumque*} plectrum instrumentũ est, quo cithara percutitur ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est a percutiendo declinatum. {*Colorque*} nam ex rubicundo pallidus est effectus. id quod indignantibus euenire solet {*Tumida ab ira*} ab effectu quod hominem tumescere cogat. *Arma assueta*} arcum, & sagittas. {*Tendit*} intendit. {*Indeuitato*} quod nullo pacto põt euitari. {*Icta dedit gemitum*} percussa Coronis ingemuit. {*Puniceo cruore*} rubro sanguine. {*Potui pœnas tibi Phœbe dedisse*} hoc est potui abs te puniri. {*Duo nunc moriemur*} & ego, & infans in utero conceptus. {*Hactenus*} locuta est Coronis suppleatur. {*Corpus inane animæ*} uacuum anima, & mortuum {*Sero*} posteaquam nullum remedium poterat adhiberi {*Exarserit*} ira excanduerit. {*Odit auem*} coruum. {*Crimen*} Coronidis cõcubitum cum Aemonio iuuene. {*Inaniter*} uane, frustra. {*Neq; enim cœlestia tingi Ora licet lacrymis*} parenthesis qua significatur, cur lacrymas quoque Apollo non emiserit. neq; enim, inquit, dij possunt flere. {*Haud aliter*} similitudine ostendit, quàm grauiter gemuerit Apollo. {*Libratus ab aure*} percutientes. gestum enim exprimit lanij uitulum interficientis. malleum enim auriculæ dextræ admouentes, ictum uitulo infligunt. {*Ingratos*} puellæ mortuæ nihil placẽtes. {*Iniustaq; busta peregit*} iniquas perfecit exequias. nã iniuste illam peremisse sibi Apollo uidebatur. [Alij Iniusta pro paruis accipiunt, quasi quæ non satis iusta sine magna fuerint.] Bustum autem proprie dicitur locus, in quo cadauer est & combustum, & sepultum, quasi bene ustum. Busta quoque pro sepulcris ponuntur. a busto bustuarij gladiatores dicuntur, qui in honorem defuncti ante bustum, & sepulcrũ decertant. {*Non tulit*} non est passus. {*Sed natum Aesculapium*}.

Iniustaque. i. odio habitas, & ingratas exequias.

GEMINI Chironis} filius fuit Saturni ex Phillyra Oceani filia, cum qua in equum conuersus concubuit. Chironemque centaurũ sustulit, ppq̃d geminus dicitur. nã ex parte anteriori homo, ex posteriori equ' videbatur. quanquã Suidas in Thessalicis narrat Chironẽ, ut alios Cẽtauros, Ixionis filiũ fuisse. iustissimus ãt centaurorũ fuit. [vt Homerus Iliad. 13. ὃν χείρων ἐδίδαξε δικαιότατος κενταύρων.] vxoremq; habuit nomine Chariclo {*Non falsæ linguæ*} veri indicij. {*Inter aues albas uetuit*} hoc est coruum, ex albo nigrũ effecit.

RAPH.

SEmifer interea} Chirõ semiferus. {*Diuinæ stirpis alumno*} Aesculapio Apollinis filio. {*Ecce uenit rutilis*} Ocyroe Chironis ex nympha quadã Caici fluuij filia. [Chariclo, s. vt supra Lactantius, & cõmen. Apollonij.] cum fatorum arcana referaret, Iouis ira in equã fuit conuersa. {*Humeros protecta*} humeros habens ptectos, & coopertos. est. n. poetica synecdoche. {*Caici*} fluuius est Mysiæ Caicus per Phrygiã labens. {*Ocyroen*} velox fluxus Ocyroe dicitur. ὠκὺς nanq; velox, ῥόα fluxus. sic autẽ fuit appellata, q̃ in ripis Caici fluminis rapacissimi fuit nata. Fuit ẽt Ocyroe nympha Oceani, & Tethios filia, ut scribit Hesiodus in Theogonia. {*Canebat*} prædicabat. {*Vaticinos furores*} vaticinandi, ac futura prædicẽdi impet'. {*Incaluitq; Deo*} spiritu diuino. {*Totiq; salutifer orbi*} Aesculapius nanque adeo præstãs medicina fuit, ut ẽt Hippolytũ ab inferis reuocarit, ppq̃ ab Ioue fulmine fuit extinctus, ac postea De' effect'. {*Flãma auita*} fulmine aui Iouis. {*Corpus exangue*} sine sanguine, mortuum. {*Et bis tua fata nouabis*} tuã vitam bis renouabis. [semel videlicet, natus ex Apolline, & Coronide, & iterũ, a morte, & conflagratione fulminis in cœlũ sublatus, & deus factus.] {*Tu quoq; care pater*} patri quoque Chironi

Caici.

Prohiberes

Ocyroe

Ocyroe in equam.

Ocyroe exitum prædicit. nam Chiron, qui nō modo centauros, sed cæteros quoque homines iustitia dicitur superasse, cum Herculem hospitio suscepisset, sagittasque hydræ sanguine tinctas manibus tractaret, vna earum e manibus lapsa pedem ipsius percussit; ipsumque tantis doloribus affecit, vt nona die miseratione Deorum in astra fuerit sublatus, vt Ouid. in Fastis refert:

Nona dies aderat, cum tu iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.

§ *Diræ serpentis* § hydræ, quæ cum centū capita haberet, ab Hercule fuit interfecta. eius sanguine Herculis sagittæ tinctæ insanabilia vulnera inferebant. § *Teq; ex æterno* § ex immortali te mortalem dij efficient. § *Triplices deæ* § parcæ, quæ tres dicuntur esse, Clotho, Lachesis, & Atropos. in quarū filis vniuscuiusque vita esse dicitur, donec fila frangantur. [Dicitur autem Clotho a κλώθειν, quòd ea quasi præstituat, & destinet, quæ cuiq; patienda, aut obeunda. Lachesis, a λαχεῖν, quòd sortiatur exitus, & euentus. Atropos ἀπὸ τοῦ μὴ τρέπεσθαι, q. fata ineuitabilia sint.] § *Restabat fa. ali.* § hoc est de fatorum arcanis, quæ referre instituerat Ocyroe, aliquid restabat dicēdum. § *Præuertunt me* § occupant, & impediunt. nā in fatis erat, vt verteretur in equā. § *Nam fuerant tāti artes.* § inquit, vaticinandi, & futura prædicendi mihi tanti facienda non fuerunt, vt ira Deorum humanam amitterem figuram. § *Subduci* § auferri. § *Impetus est currere* § cupiditas mihi est currēdi. est enim figura loquendi græca. § *Latis campis* § per spatiosos campos. § *Cognata pe.* § propter patrem qui cētaurus erat. § *Tota tamē quare?* § miratur Ocyroe se totam in equam conuerti, cum pater Chiron vtranq; gerat formam, & hominis, & equi. § *Et bra. mo. in.* § innuit brachia in pedes anteriores fuisse commotata.

RAPH.

COEVNT § coniunguntur. § *Perpetuo* § continuo. § *Nomen quoque monstra dederunt* § nam ἵππη, hoc est equa fuit appellata. § *Flebat, opemque tuam* § mutationem Batti in lapidem in dicem superiori fabulæ poeta annectit. nam Apollo cum ob pulsatos, interfectosque Cyclopas diuinitate priuatus, Admeti regis Thessaliæ armenta in pastorali habitu pasceret, Merc. boues quæ longius forte processerant, furto ab actas in sylua occultauit: Battoque cuidam equarum custodi, a quo visus fuerat, mandauit, ne cuiquam illud furtum indicaret. quod quidem vt libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus est, se nunquam alicui uaccas illas indicaturum. Mercurius, vt hominis experiretur fidem, suscepta alia figura ad eum paulopost redijt, rogans an vaccas quasdam illac transeuntes vidisset, pollicensque, si indicaret, se vaccam cum tauro daturum. quòd cum accepisset Battus, sub quo monte boues pascerentur, indicauit. quam ob perfidiā eum Merc. in lapidem, qui index dicitur, cōmutauit. Battus in indicem.

§ *Phillyreus heros* § Chiron Saturni; & Phillyræ nymphæ filius, a qua Phillyres, gens Scythica, denominati fuerūt. § *Rescindere* § mutare, rumpere. Rescindi vero proprie testamenta dicuntur, cū rūpuntur, atq; irrita fiunt. § *Iussa Iouis* § qui Ocyroen in equā cōuertit. § *Elim* § urbs est Peloponēsi Elis, ab Elo Tantali filio appellata, ut quidā uolunt, vt alij ab Eleo Neptuni filio. sunt ēt qui ἀπὸ τοῦ ἡλίου dictam Elim volūt. nā sub tutela Solis fuit. vnde & Augeas ipsius fili⁹ illic regnauit. altera est Arcadiæ. tertia Hispaniæ. ab Elide vero Eleus possessiuum deriuat. Virgi. 3. Geor. Hic vel ad Elei metas, & maxima cāpi Sodabit spatia. § *Messeniaque arua* § Messena & regio, & vrbs fuit Peloponnesi, Pylo propinqua, iuxta quā Amphrysus labit. Est ēt Messena vrbs Siciliæ. vnde Messenius deriuat. § *Illud erat tempus* § Apollinis metamophosim in pastorē i trāscursu poeta describit. Apollo in pastorem. [Nā Apollo cū Cyclopes, siue illorū filios, vt qdam volūt, interfecisset, eo q. Ioui fulmen contra Aesculapiū suppeditassent, a Ioue dānatus, & in terrā relegatus fuit. vbi per annū Admeti regis Thessaliæ armēta pauit. cuius rei & Callimachus meminit his versibus.

Φοῖβον. καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κεῖνου
Ἐξ ὅτ᾽ ἐπ᾽ Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους
Ἠιθέου ὑπ᾽ ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

Phyllireius.

De qua re plura in comment. Euripides in Alcestim] § *Quo te pastoria pellis Texit* § quo veste pastorali ex pellibus confecta indutus fuisti. § *Dispar fistula* § inæqualis tibi ex septē cannis inæqualibus confecta. § *Alterius* § sinistræ. nam dextræ onus erat baculus. § *Mulcet* § solatur, delectat.

Posse mori cupies tum, cum cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto:
Teq; ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesq; deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid; suspirat ab imis
Pectoribus, lacrymæq; genis labuntur obortæ:
Atque ita, Præuertunt, inquit, me fata, vetorq;
Plura loqui, vocisq; meæ præcluditur vsus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi: mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam, cognataq; pectora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicentis pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaque verba fuerunt.
Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: paruoque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: crescit & oris,
Et colli spatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit. vtq; vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque nouata est
Et vox, & facies: nomen quoq; monstra dederunt.

ARGVMENTVM.

ARG. Apollo, Iouis, & Latonæ filius, cum pecus Admeti, Pheretis filij, pasceret, fistulæ cantu solitudinem protegens, boues eius in agros Pyliæ regionis progressæ sunt, quas Mercurius auertit, & in syluis occuluit. quod cum Battus, Nelei filius, equas pascens, uidisset; Mercurius, ne indicium proferret, ex armentis formosissimam uaccam ei concessit. at ille discedenti affirmauit lapidem proximum, quem uidisset, celerius, quam se, quicquam indicaturum. Deus uero ut mortalis fidem experiretur, paulo post, mutata figura, ad eundem reuersus est; simulauitque se amissas boues quærere, & præmium promisit, si demonstrasset bouem cum vacca. at ille, cum sub quo monte pascerentur, ostendisset; Mercurius, perfidia eius offensus, in lapidem eum mutauit, qui ab euentu index circa Pylium uocatur.

*FLebat, opemque tuam frustra * Philyreius heros*
Delphice poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras: nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elim, Messeniaque arua colebas,
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
*Texit, * onus dextræ baculus syluestris oliuæ,*
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumq; amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,

Onusque fuit Bac.

§ *Pylios*

Incustodita Pylios memorantur in agros
Processisse boues. videt has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas
Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex: Battum vicinia tota vocabat.
Diuitis hic saltus, herbosaq; pascua Nelei,
Nobiliumq; greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit, & illi,
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. accepta, voces has reddidit hospes:
Tutus eas: lapis iste prius tua furta loquetur:
Et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire.
Mox reddit: &, versa pariter cum voce figura,
Rustice vidisti, si quas hoc limite, dixit,
Ire boues: fer opem, furtoque silentia deme:
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior, postquam est merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades: &, Me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index,
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

ARGVMENTVM.

ARG. Athenis virgines per solenne sacrificium castitatis Mineruæ ferebant pigmenta: inter quas a Mercurio conspecta est Herse, Cecropis filia. itaque aggressus est sororem eius Aglaurum, precatusq; est, vt se Herse sorori suæ iungeret. Illa autem pro ministerio cum eum aurũ poposcisset, Mineruæ grauiter offensa est, cum ob cistulam, quam ei, sororibusq; eius custodiendam tradiderat, quam aduersus suum prædictum aperuerat, tum ob auaritiam. Igitur Inuidiam immisit: qua diu cruciata est. Mercurioque repugnauit, ne amata poteretur, in saxum tandem ab eo mutata est.

{Pylios in agros} Pylos vrbs est Messeniæ, quæ & Coryphasion fuit appellata. vnde Pylius, Pyleus, & Pylion deriuantur. {Atlantide Maia natus} Mercurius Maiæ filius. {Abactas} abductas. propriè autem abigi dicuntur pecorum fures. {Nelei} pater Nestoris fuit Neleus rex Pyli. est autem synæresis duarum vocalium in vnam. sic Vir.

Et furias Aiacis Oilei. {Seduxit} seorsum duxit. interdũ significat decepit. {Neu nulla gratia} & vt aliqua gratia facto tuo referatur. {Rependatur} referatur. {Ioue natus} Mercurius Iouis, & Maiæ filius. {Et versa pariter cum voce figura} hoc est vna cum voce mutata figura, ne agnosceretur. {Furtoque silentia deme} hoc est furtum indica. {Atlantiades} Mercurius nepos Atlantis ex Maia. {Me mihi} repetitio eiusdem dicti irato conueniens. Immo schema quod battologiam vocant, exprimere voluit, quo eadem subinde iterantur inani loquacitate. vnde & verbum βαττολογεῖν. cuius & meminit. in prouerb.

COEL. AT senior, postquam merces geminata, sub illis.

Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.

Risit Atlantiades: &, me mihi perfide prodis,

Me mihi prodis? ait. Qđ tamen verum haudquaquam est. nam in τῇ ἀναδιπλώσει quæsita orationi gratia est. qđ ex libro Phalerei Demetrij περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, cum ait, χάριτας aut in rebus: in verbis quidem, ex breuitate, ordine, figura ex schemate, vt in Sapphus versiculis, Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῦσα οἴχῃ. cui ex figura eadem illa respon. ait. (ἴξω. Οὐκ ἔτι ἴξω πρὸς σὲ, οὐκ ἔτι Maior, inquit, orationi cõparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ διὰ τοῦ σχήματος, etiam si πρὸς ἀνθίστασιν, excogitata magis videri anadiplosis pôt, seu palilogoia. Obseruauerat hic Merula quoque parte quædam, ex thesauris iis ab eodem pronũtiatum Ouid. prodens:

Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,

Nulla futura tua est, nulla futura tua est.

Sic & apud Homerum.

Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος, εἶμι.
εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε.

ET quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item in quo ab eo taxetur Seneca in naturalium quæstionum libris. vbi diluuij excutitur ratio. illud, inquit, poetarum ingeniosissimus egregie pro magnitudine rei dixit.

Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.
nisi tantum impetum ingenij vis materiæ ad pueriles ineptias reduxisset:

Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones. non est res satis sobria lasciuire, deuorato orbe terrarum. Et ne quis parũ apte agglutinata hæc a nobis putet: ad ea Quinctilianum respexisse contenderim, dum li. 10. lasciuire in Heroicis suis Ouidium scribit, & esse nimium ingenij sui amatorem. simulq; frigida est & puerilis in scholis affectatio, vt ipse transitus efficiat aliquam vtique sententiam, & huius velut præstigiæ plausum petat, à quo non abstinet poeta hic: quem tamen necessitas fortè excusarit, res diuersissimas in speciem vnius corporis colligentem. illud obiter adnotarim: in Cæcilij Minutiani Apuleij fragmẽtis obseruatum, annis septem in exilio consumptis, functũ esse fato Ouidium kalẽdis Ian. qua die Titus quoque Liuius decesserit. Structum item illi a Barbaris p multas lacrymas tymbon ante Ianuam. Auctor idem Minutianus est Corinnum ab Ouidio appellatum fuisse. Ibin ex auis fœditate, cui ventrem rostro purgare, insitum sit, & hoc ex Callimachi imitatione, pulsum quoq; in exilium, q Augusti incestum vidisset. Sed, vt a diuerticulo redeamus ad fabulam, Chærephontem lego Socratis p familiarem fuisse ἰσχνόφωνον, & quia simul nigricantis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatũ, q̃ vox nobis vespertilionem indicat, atque itẽ pyxinon. i. buxeum. hic vero est Chærephonis, cui sespõdisse Pythiã ferũt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος, id est sapiens quidẽ Sophocles, sapientior verò Euripides, at omnium sapientissimus Socrates. Eretrienses porrò incessuntur apud eruditos, q litteram. ρ. crebrius, aspe riusq; inculcarent, sicuti in Alcibiade lambdacismum adnotatum scimus. hic est, de quo iactatũ legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neque item Lysandros duos Sparta. Arrius apud Catullum, mirifico velut pruritu, flatilem tum vocalibus, tum consonantibus inserebat, quod poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ex Apulei doctrina præpedite est, ac obscurius verba enũtiare. nam in Magia sic adnotauimus scriptum: Qui eloquentiæ patrociniũ vulgo profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultit, vel omnino obmutescit. Et iterum, Audisti priuignum meum vix singulas syllabas fringultientem. A fringilla verbum deflecti, putat Festus. Eius vero auis querula esse videtur vox. nam & Martialis ait, Nunc sturnos inopes, fringillarumque querelas Audit. Friare aũt aliud omnino est, vnde suffriare paululum conterere est. In Q. Catulo oratore, qđ memorabile est, summe laudatur lenis, suauisq; litterarũ appellatio. In Cotta litterarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, subagrestis quædam, & plane subrustica pronuntiatio.

Index {lapis quo vtimur ad aurum argentumque probandum. {Hunc græci βάσανον vocãt, Plinius coticulam. alij etiam Lydiũ lapidẽ, & Heracleum, a loco vbi plurimus reperitur. vt etiam docet in prouerbiis, qui ipse quoque eandem cum Re-

gio

gio sententiā tenet, Et ipse Ouidius, saxū immeritum vocat. q haud puto facturus erat, si de coticula intelligi voluisset: nam quomodo immerita dici debet, quæ suo indicio etiam hodie prodit auri discrimina?] } *Nihil m.* } lapis enim nihil mali commisit.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis,
Munychiosq; volans agros, gratamq; Minerua
Despiciebat humum, cultiq; arbusta Lycei.
Illa fortè die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt volucris visis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemq; suam motis auidus circumuolat alis:
Sic, super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanta splendidior, quàm cætera sidera fulget
Lucifer, & quanto, quàm Lucifer, aurea Phœbe:
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, eratq; decus pompæ, comitumq; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus: & æthere pendens
Non secus exarsit, quàm cum Balearica plumbum
Funda iacit: volat illud, & incandescit eundo;
Et, quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cæloq; petit diuersa relicto:
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.
Quæ quanquàm iusta est; cura tamen adiuuat illam;
Permulcetque comas; chlamydemq;, vt pendeat apte,
Collocat; vt limbus, totumq; appareat aurum;
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Virga sit; vt tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrum,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum venientem, prima notauit
Mercurium; nomenque Dei scitarier ausa est,
Et caussam aduentus. cui sic respondit Atlantis,
Pleionesq; nepos: Ego sum, qui iussa per auras
Verba patris porto: pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam caussas: tu tantùm fida sorori
Esse velis, prolisque meæ matertera dici.
Herse caussa viæ est: faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ:
Proq; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat; interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui dea bellica luminis orbes:
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positamque in pectore forti
Aegida concuteret. subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cùm sine matre creatam

RAPH. Hinc se sustul. } Aglauri filiæ Cecropis Athenarū regis mutationē in saxū superiori transformationi poeta cōnectit. Mercurius enī post Battū in lapidē conuersum, forte inter virgines Atheniēsiū sacra Mineruæ celebrantes vidit Hersen Cecropis filiā omnium formosissimā: qua cū aliter potiri non posset, Aglaurō illius sororem rogauit, vt sibi opē ferret, ea operā suā pollicetī, dum sibi pecunia tribuat. id cum resciuisset Pallas, ob cistā quoq; apertam irata, in qua Erichthonium clauserat, ei inuidiā immisit, qua impedita cum Mercurio repugnaret, ne Herse amata frueretur, in saxum ab eo fuit conuersa. }*Caducifer*} Mercurius caduceum ferens. est. n. caduceus uirga Mercurij, qua pax significabat: vnde caduceator legatus dr̄ pacē petens, vt scribit Pōpeius. Cato, Caduceatori nemo homo nocet. }*Munychios agr.*} Atticos. Munychia nanque promōtorium: est Piræi portus Atticæ a Munycho dicta, q illic ędificauit tēplum Munychię Dianę. }*Gratamq; humum Mineruæ*} periphrasis est Atticę terrę, q̄ Mineruę gratissima est. nā (vt Pausan. ait) tota vrbs Athenarū & ager Mineruæ est sacer. licet. n. alios quoq; deos colere instituerint, Palladem tn̄ venerantur, cuius simulacrū, q in arce est cōsecratum, de cęlo fertur decidisse. }*Arbusta*} arbores. }*Culti Lycei*} exculti Aristotelicis disputationib. nā Lycēū est gymnasium Athenis, in quo deambulās Aristoteles de philosophia differebat. Lyceion a Lyco Pandionis filio appellatum, a quo quidē, & Lycea regio q̄dā Athenis fuit dicta. Sine diphthōgo autem ę scribatur Lyceum, ne mons Arcadiæ Lycæus esse videatur, qui cum æ diphthōgo notatur. }*Coronatis ca.*} canephoria ea sacra vocata sunt, q in canistris ferrentur, quibus ad sacrificandū opus esset. atque hinc ipsæ ēt virgines κανηφόροι dicuntur: non autem quæ libet, sed præstantiores, & nobiliores tātum ἱκανηφόρου. }*Deus ales*} Mercurius citus. omnium nanque planetarum velocissimus est, celerrimeq; suum conficit cursum.

RAPH. *Vt volucris*} hac similitudine poeta ostendit quomodo in orbem Mercurius volarit, vt diutius aspectu Herses amatæ frueretur. }*Miluius*} auis est rapax, quæ in gyrum volat. }*Rapidissima.*} rapacissima. }*Dum timet*} ministros exta custodiētes. }*In gyrum*} in orbē, & circuitum. }*Super Actæas arces*} Athenieses. Actæa nanq; Attica, q fere tota sit litoralis. ἀκτὴ nanq; litus interpretatur. }*Inclinat curs.*} conuertit volatus. }*Circinat*} circundat. est aūt circinus instrumentū, quo circuli apte conficiuntur. }*Quanto splendidior*} quanta pulchritudine fuerit Herse, a Mercurio amata, aperte his comparationibus poeta ostendit. }*Non secus exarsit*} non aliter amore est inflāmatus. }*Balearica funda*} qua Balearū insularū incolæ maxime vtuntur. Baleares autem insulæ sunt duæ Hispaniæ adiacentes, quarum incolæ optimi sunt funditores. }*Plumbum*} plumbeam pilam. }*Incandescit*} ignescit, liquescit. }*Vertit iter*} cōuertit, ac mutat iter Mercurius. cum. n. esset in cęlū iturus, in terras descēdit. }*Cælo relicto*} quò iter, & volatum direxerat. }*Nec se dissimulat*} nec se occultat esse Mercurium. }*Tanta est fiducia formæ*} acclamatio est caussam continens, cur se nō dissimularet Mercurius. adeo nāq; formosus erat, vt nulla occultatione opus foret. }*Quæ quanquā iusta est*} fiducia formæ, & pulchritudinis sibi audiaē. }*Permulcetq; com.*} pectit capillos. }*Chlamydē collocat*} ita, inquit, cōponit chlamydē, vt apte ex oī parte pēdeat. chlamys aūt alijs vestib. superimponebatur. }*Volum. au.*} hoc est vt limbus aureus totus appareat. est. n. ἐνδιάδης, id est vnū in duo diuisum. quā figurā imperiti endiadim vocāt. enim endiadis nec græca, nec latina vox fit. }*Vt te.*} recta. } est aūt caducei periphrasis, quo Mercurius dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat. vt ēt Vir. canit. }*Tersis plantis*} pulchris pedibus. Talaria aūt sunt Mercurij alata calceamenta. }*Pars secreta domus*} interiorē partē domus Cecropis describit, in qua thalami filiarum erant. }*Ebore, & testudine*} non solū obore, sed ēt testudinum crustis thalami ornabantur. quāuis testudo ędificium quoq; concameratum significet. qua in significatione si accipiam°, eburneā testudinē intelligem°. }*Atlantis, Pleionesq; nepos*} Mercuri°. Pleione aūt vxor Atlātis fuisse memorat̄. vñ Pleiades fuere cognominatę. }*Iup. ip.*} q rex est, & deorū, & hominū. }*Abdita*} secreta. Erichthoniū in cista clausū, ut vidim°. }*Inter. te. exce. cogit*} interim, inqt, dū aurū afferret, coegit Mercuriū Aglauros excedere, & exire domo. }*Dea bellic.*} Pallas, & q̄ & Bellona dr̄. }*Toruilu. orbes*} toruos oculos, qualea iratis esse solēt. }*Aegida conc.*} Aegis munimētū est pectoris ęreū, a Vulcano fabricatū, habēs ī medio Gorgonis caput, quo & Pallas, & Iupi. vti solēt. [Atq; hinc αἰγίοχος idē dr̄. sed alij tn̄ loricā, siue thoraca volūt esse Iouis Αἰγίδα, ex corio capræ amaltheę, v ñ ēt nomē hēt. Mar. li. 7. Accipe belligeræ crudū thoraca Mineruæ, Ipsa Medusęę quo tumet ira deę. dū vacat huic Cęsar, poterit lorica vocari. Pectore cū sacro sederit, Aegis erit.] }*Subit in mentē menit.*} Hāc Aglauron. }*Prof. manu*} impia, scelesta. }*Sine ma.*} q vt pauloante dixim°, Erichthoni° ex solo semine Vulcani, q ī terrā cecidit, cū vt cū Pallade coire vellet, na

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,
Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
*Reppulit, & facta est immensi copia * cœli,*
Corripuere viam, pedibusq; per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisq; leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaq; iugum grauitate carebat.
Vtq; labant curuæ iusto sine pondere naues;
Perq; mare instabiles nimia leuitate feruntur;
Sic onere insueto vacuus dat in aere saltus,
Succutiturq; alte, similisq; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumq; relinquunt
Quadriiuges spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pauet, nec quà commissas flectat habenas,
Nec scit quà sit iter, nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere triones,
Et vetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæq; polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit, sumpsitq; nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt vero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon penitus, penitusq; iacentes;
Palluit, & subito genua intremuere timore,
Suntq; oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & valuisse rogando,
Iam Meropis dici cupiens ita fertur, vt acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam diis, votisq; reliquit.
Quid faciat? multum cœli post terga relictum,
Ante oculos plus est: animo metitur vtrunque:
*Et modo, quos illi * fas tum contingere non est,*
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidq; agat ignarus, stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere valet, nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoq; in vario passim miracula cœlo,
Vastarumq; videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos vbi brachia concauat arcus.
Scorpius, & cauda, flexisq; vtrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer vt nigri madidum sudore veneni
Vulnera curuata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo tetigere iacentia tergo,
Expatiantur equi, nulloq; inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt: quaq; impetus egit,
Hac sine lege ruunt; altoq; sub æthere fixis

{*Interea uol.*} currus solis a quatuor trahitur alatis equis, quibus nomina ab effectu fuere imposita. Pyrois. n. qui corrupte Pyrous fere legitur, dicitur quasi ignitus. nam πῦρ, est ignis. Pyrois autem legendum esse penultima breui, & antiqua exemplaria, & qui hoc opus e latino in græcum uertit, nobis sunt documento. declinatur enim Pyrois Pyroentis, vt simois simoëtis. Valerius Flaccus. Et formidatem patrios pyroenta dolores. Pyrois autem etiam Martis stella ab astrologis uocatur. Eous ab aurora dicitur. ἠὼ enim est aurora. Aethon urens interpretatur, atque Phlegon, eo quod ore, & naribus ignem emittere fingantur. Aethon quidem etiam fortis, & bellicosus dicitur, & color igneus, q in equis maxime probatur. {*Hinnitibus flammiferis*} ex ore .n. flammas efflare dicuntur {*Repagula*} obstacula. repagula nanq; sunt, vt scribit Pomponius, quæ patefaciendi gratia ita figuntur, ut contrario oppagantur, hæc & repages dicuntur. [Alludit autem ad carceres, e quibus equi in certaminibus emittebantur.] {*Tethys*} Oceani uxor, & Clymenes mater, apud q̃ sol pernoctare creditur. {*Fatorum nepotis*} eorum, quæ fato euentura erant Phaetõti nepoti {*Copia*} potestas. {*Immensi cœli*} infiniti. quamuis Peripateticis finitum esse videatur. {*Corripuere uiam*} velociter currere cœperũt. {*Pennis*} alis. {*Leuati*} sublati. {*Iisdem de partibus*} de oriẽte. [Velocitatem autem pariter, & locum notat, quando Euros, qui orientis proprie sunt, pro quibuslibet uẽtis accipit.] {*Vtque labãt curuæ*} hac similitudine a nauibus sumpta ostendit poeta currum solis incomposite, ac sine vllo ordine tractum fuisse, cum vacuus esse eq̃ uideretur. {*Succutiturque alte*} sursum valde quatitur. {*Inani*} uacuo. {*Simul ac*} postquam. {*Ruunt*} cũ impetu currunt. {*Quadriiuges*} quatuor equi uni iugo alligati quadriiuges dicuntur. {*Tritum spatium*} tritam viam. {*Nec quo prius*} currebant verbum subaudiatur. {*Nec qua commissas*} scit uerbum subintelligamus. {*Commissas habenas*} tradita ab Apolline lora. {*Imperet*} imperare posset. {*Gelidi triones*} septentriones frigidi, ut pote ad quos sol ꝓpius aliàs nũquã accessit. tũc autẽ primũ calescere cœperũt, qa solis currus illuc vsq; ab equis, quos cohibere Phaethõ nõ poterat, fuit pertractus. Triones aũt prisca lingua boues dicebant. quasi teriones. sunt aũt septẽ stellæ ad polũ arcticũ ita dispositæ, ut plaustrũ efficere uideãt. [Vnde & ἅμαξα græcis alio nomine dñr. unde Gelliũ li. 2. c. 21.] {*Et uetito æquore*} septẽtriones enim nũquã occidũt, ideoq; se madefacere nõ possunt. Iuno .n. ut ipse narrat Ouidius, hoc a Tethy Oceani uxore impetrauit, ne duas ursas, quæ sunt ad polũ arcticum, in mare descẽdere permitteret. {*Quæque polo*} iuxta polum arcticũ serpens est maxima, quæ duas complectitur ursas. unde Virgilius, Circum, perque duas in morem fluminis arctos, Arctos oceani metuẽtes æquore tingi. {*Boote*} apostrophe, & cõuersio sermonis ad Bootem, qui plaustrũ agere videt. Bootes enim latine dicitur bubulcus. idẽ est autẽ, qui arctophylax, quòd vrsæ custos adhibitus esse videtur. {*Et te tua plaustra tenebant*} retinebant, retardabant, remorabantur. Plaustrum autem, quod & plostrum dicitur, sidus est cœleste, quod idem cum maiore ursa esse putatur. septẽ nanque sunt stellæ, ita dispositæ, vt duæ, quæ pariles, & maximæ vno in loco videntur, pro bobus haberẽtur, reliquæ uero qoq; figuram plaustri simularent. unde ẽt a græcis ἅμαξα dr̃. *TERRAS penitus, penitusque iacentes*} hoc est ualde depressas, ac longe a se remotas. {*Per tantum lumen*} in tãto lumine. {*Iam Meropis dici cupiens*} filius subintelligatur. Merops. n. Clymenes fuit marit⁹, quã quã Meropes homines dicãtur apud Homerũ, quòd diuisas habeant uoces. qua in significatione hic quoq; accipi potest, ac si diceret cupiẽs iam hominis filius, magis quàm dei appellari. Merops autem παρὰ τὸ μείρεσθαι τὴν ὄπα, quòd homo uocem habeat diuisam, & articulatam, & quæ in syllabas dissolui possit. {*Vt act.*} quã præceps Phaethõ traheretur, pulchra similitudine ostẽdit. {*Pinus*} nauis ex pino confecta. est enim metonymia, [uel potius synecdoche.] {*Cuncta fr.*} omnia retinacula. {*Præcipiti Borea*} rapido, & impetuoso. {*Fas non est*} non potest. {*Prospicit*} porro, & lõge aspicit. {*Miracula*} monstra. {*Vario cœlo*} uariis signis distincto. {*Passim*} ubique {*Trepidus*} perturbatus. is .n. trepidus dicitur, ut Pomp. ait, cui perturbatio ἀφίησι mentem, hoc est, uertit. {*Vastarum ferarum*} maximarũ, vt leonis. {*Est loc⁹*} Scorpiũ describit: ad quem cũ ꝑuenisset Phaethõ, adeo territus ẽ, ut ei fræna e manibus ceciderint, quod qdẽ cũ equi sensissent, ꝑ totũ ferè cœlũ discurrerũt. {*Concauat*} flectit. {*In ge. ar.*} in duos similes arcus. {*Duorũ sig.*} alterũ nãq; brachiis, alterũ cauda facit. nã scorpii chelæ librã cõstituere uidenẽ. scorpiũ uero ipsum cauda recurua designat. {*Hũc puer ut n.*} postq̃, inquit, Phaethõ puer uidit scorpiũ sudantẽ, atq; cauda ictus minitãtẽ, tanto timore affectus est, ut fræna remiserit. {*Curuata c.*} cauda reflexa. {*Gelida for.*} frigido timore. ab effectu, q̃ hoĩes frigidos reddat, ut pallida mors. {*Lora*} habenas frænorũ. {*Expatiantur equi*} late, & extra spatia excurrunt {*Sine lege*} sine ordine. {*Alto sub æth.*} sub alto cœlo. {*Incur-*

mundi. Pati. RAPH.

Incurfant. Incurſant Stellis, rapiuntque per auia currum:
Et modo ſumma petunt, modo per decliue, viasq́;
Præcipites ſpatio terræ propiore feruntur:
Inferiusq́; ſuis fraternos currere Luna
Admiratur equos: combuſtaq́; nubila fumant.
Corripitur flammis * vt quaq; altiſſima tellus,
Fiſſaque agit rimas, & ſuccis aret ademptis
Pabula caneſcunt, cum frondibus vritur arbor,
Materiamque ſuo præbet ſeges arida damno,
Parua queror: magna pereunt cum mœnibus vrbes,
Cumque ſuis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt, ſyluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusq́; Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum ſicca, prius celeberrima fontibus Ida,
Virgineuſque Helicon, & nondum Oeagrius Aemus.
Ardet in immenſum geminatis ignibus Aetna,
Parnaſusque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem niuibus Rhodope caritura, Mimasque,
Dindymaque, & Mycale, natusque ad ſacra Cithæron,
Nec proſunt Scythiæ ſua frigora: Caucaſus ardet,
Oſſaque cum Pindo, maiorque ambobus Olympus,
Aeriæque Alpes, & nubifer Appenninus.
Tum vero Phaëthon cunctis e partibus orbem
Aſpicit * accenſum, nec tantos ſuſtinet * æſtus:
Feruentesque auras velut e fornace profunda
Ore trahit, currusque ſuos candeſcere ſenſit:
Et neque iam cineres, eiectatamque fauillam
Ferre poteſt, calidoque inuoluitur vndique fumo.
Quoque eat, aut vbi ſit, picea caligine tectus
Neſcit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora ſumma vocato
Aethiopum populos nigrum traxiſſe colorem.
Tum facta eſt Libye raptis humoribus æſtu
Arida: tum nymphæ paſſis, fonteſque, lacuſque
Defleuere comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas vndas.
Nec ſortita loco diſtantes flumina ripas
Tuta manent: medijs Tanais fumauit in vndis,
* Peneusque ſenex, Teuthrantheusque Caicus
Et celer Iſmenos cum Phocaico Erymantho,

{*Incurſant.*} currendo appropinquant. {*Inferiusq; ſuis.*} merito luna admiratur ſolis equos infra ſuos currere, cũ ſol, multo q̃ luna ſit altior. poetæ aũt quadrigas quidem ſoli attribuunt, lunę uero bigas, Lucifero & Auroræ ſingulos equos. {*Succis adẽptis*} humorib. exſiccatis. {*Caneſcunt*} cana, & arida ſiunt. {*Ardet Athos.*} altiſſimos quoſque mõtes enumerat, qui primi cõflagrare cœperunt. [Vtitur aũt hic poeta diſtributione pariter, & ſynathriſmo, ad amplificãdum incẽdiũ, porro fuiſſe incen- pro ubi. diũ quoddã ingens in Theſſalia ſub Phaethõte rege, Beroſus indicat. inde fortaſſis fabulæ locus datus.] Athos mõs eſt Thracię altiſſimus, quẽ nũc montem ſanctũ vocant, ab Atho gigãte, cui inieĉtus fuiſſe dr̃ appellatus. {*Taurusq; Ci.*} Taurus Ciliciæ mõs eſt, ut ipſe quoque poeta inquit. {*Et Tm.*} Tmolꝰ, q & Timolus a Steph. ſcribitur & fluuius, & mõs eſt Sicilię, melle, vino, & croco abũdãs. vnde Vir. li. Geor. j. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores. {*Oete.*} mõs eſt Theſſaliæ Oete, Herculis morte rogo & ſepulcro nobilis {*Ida*} mõs Phrygię celeberrimus, quẽ ad imitationẽ Homeri πολυπίδακα eum vocãtis, a fontiũ frequẽtia, fontib. celeberrima vocat, q tũ omnes tũc erant exſiccati. dicta eſt Ida uel ab Ida regionis regina, ut ex ſẽtentia Characis, Steph. ait. uel ab Ida Cretẽſi, vt canit Vir. Vnde profectus Teucer, Scamãdri, & Ideę nymphæ filius regionẽ in Phrygia occupatã ab ſe Teucriã uocauit. Vel ẽt ab altitudine, nã ut Didymus ait, ἴδας πᾶν ὄρος ὑψηλὸν καὶ ὑλῶδες, ἴδη ὀνομάζεται] duas aũt eẽ Idas, alterã in Phrygia, alterã in Creta notiſſimũ eſt. {*Virgineusq; He.*} mõs eſt Bœotię. {*Helicon*} quẽ iccirco uirgineũ Oui. appellat. qa muſis eſt conſecratus. {*Et nondũ Oea. Aem.*} Aemꝰ mõs Thracię altiſſimus, in quo Orpheus Oeagri fluuii filꝰ dr̃ a Mœnadibus fuiſſe diſcerptus, a quo etiã Oeagrius fuit appellatus. [Nondũ ergo inqt, Oeagrius, q tũ Orpheus nõdũ in eo diſcerptus fuerat.] {*Aetna*} mons Siciliæ, Aetna ſemp ardẽs, unde & nomẽ, vt qdã putãt, ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc eſt ab ardẽdo mutatione θ in τ, vt alii ſcribunt. dicta eſt aũt Aetna ab Aetna Briarei Cyclopis filia, Sicaniq́; ſorore, quę a Vulcano, & Cerere arbitra de finib. electa ſcd̃m Cererem ſententiam tuliſſe fertur. eſt & Sicilię vrbs Aetna, quę etiã Adrianum uocatur, q̃ fluuius eiuſdẽ nominis præterlabitur, ut Mela ſcribit. {*Parnaſusq; biceps*} mõs Phocidis i duos uertices diuiſus, ut in primo ipſe Oui. ſcripſit. {*Et Eryx*} mons eſt Siciliæ Veneri q̃ ab eo Erycina dicitur, ſacer. {*Et Cynthus*} mons eſt Deli, unde Cynthius Apollo uocatur. {*Et Othrys*} mons eſt Theſſaliæ. {*Mimasq;*} mons eſt minoris Aſiæ Mimas, haud longe diſtans a Colophone perpetuis niuib. obrutus, a Mimante gigante denominatus. {*Rhodope*} mõs Thraciæ niuoſus, a Rhodope puella, quæ in huoc commutata fuit dictus, ut ipſe ſcribit Ouid. ut alii a Rhodope Strymonis filia, ex qua Neptunus Atho gigantem ſuſcepiſſe fertur, qui & ipſe monti nomen dedit. eſt & Ioniæ urbs Rhodope, ut Stephanus Byzantius de urbibus, & uicis ait.

DINDYMA.} mons eſt Phrygiæ, matri deorũ ſacer. unde

RAPH. ipſa mater deorum Dindymene fuit appellata. {*Et Mycale,*} mons eſt, & urbs Carię Mycale; unde Mycaleſius gentile nomen deriuatur, ut Herodotus, & Didymus ſcribunt. {*Natusque ad ſacra Cithæron*} mons eſt Bœotiæ Baccho dicatus, ad cuius orgia celebranda. [Propter frequẽtiam eorum ſacrorũ.] natus eſſe uidetur. {*Nec proſunt Scythiæ*} Scythia regio eſt ad Septentrionem frigidiſſima, a Scytha Herculis filio cognominata. {*Caucaſus ardet*} mõs eſt Scythię Promethei relegatione notiſſimus. {*Oſſaque cum Pindo, maiorq; ambobus Olympus*} montes Theſſaliæ ſunt altiſſimi. {*Maior ambob.*} altior nebulas enim & uentos excedere putatur: vnde Luc. Nubes exceſſit Olympus lege Deum Verticem illius accolę cœlũ uocãnt. unde factum eſt, ut poetæ Olympum pro cœlo ponant. Olympus autẽ multorum montiũ nomen eſt. nã & Arcadiæ Elidis, & Ciliciæ, & Miſiæ, & Macedoniæ, & Theſſalię mõs eſt Olympus, in quo ludi Olympici Eleis ſimiles celebrari ſolebant. {*Aeriæque alpes*} mõtes ſunt altiſſimi Italiam a Gallia, Germaniaq́; defendentes. {*Appenninus.*} mons eſt lõgiſſimus Italiam diuidens. {*Currus ſuos*} ſibi tantopere expetitos. accendi. {*Candeſcere*} igneſcere, & inflammari. nã candere proprie dr̃ ferrũ ignitũ. ignet. {*Inuoluitur.*} implicatur. {*Caligine picea*} tam craſſa ut ſi picea eſſet. {*Sanguine tum credunt*} in tranſcurſu trãsformationẽ Aethiopũ exponit poeta. Aethiopes nãq; cũ antea cãdidi eſſent, tunc nigri fuerunt effecti, uĩ autem Ouid. innuere Aethiopas fuiſſe dictos, q ſint facie cõbuſta. nã αἴθω vro, ὤψ ὠπὸς facies dr̃, quã quam Plin. Aethiopas ab Aethiope Vulcani filio dictos narret. {*Tum facta eſt Libia.*} regio eſt Aphricæ ariſſima, ſic dicta, quòd λείπει ὕδατος, hoc eſt q deſicit pluuia, ut Seruius ſcri- Phenent. bit, ut uero Diodorus, a Libya nympha Epaphi uxore. {*Raptis.*} ereptis, exſiccatis. {*Tum nympha.*} quemadmodum montes conflagrarunt, ita etiam fontes, lacusque eo incendio exſiccati fuerunt. {*Paſſis comis*} ſparſis, id quod in mœrore fieri cõſueuit. {*Quærit Bæo. Dircen*} Bœotiæ fons eſt Dirce notiſſimus [a Dirce uxore Lyci io eũ cõuerſa dicitur.] {*Argos Amy.*} Amymone fons eſt apud Argos, ab Amymone Danai Argiuorum regis filia, quę in hunc conuerſa fuiſſe dicitur, appellatus. {*Ephyre Piren. vndas.*} Pirene fons eſt Acrocorynthi, quę urbs prius Ephyre fuit appellata. dictus eſt autem a Pirene muliere, in quem ob fletum, quo filiorum morte affecta eſt, fingitur fuiſſe conuerſa. {*Nec ſor.*} non ſolum fontes exarere, ſed etiã amnes latiſſimi ſunt exſiccati. {*Tanais*} fluuius eſt Scythię maximus, Europam ab Aſia diuidẽs. {*Peneusq; ſenex*} fluuius eſt Theſſaliæ, ut in primo uidimus. {*Teuth. Caicus*} Caicus fluuius eſt Myſię Teuthrantiã irrigãs regionẽ, unde & Teuthrãtęus cognominatur. Teuthrania autem urbs Myſię a Teuthrante qui ex Auge. Telephum ſuſcepit, appellata. unde nomẽ gentile Teutranius, & Teutrãtius declinatur. {*Et cel. Iſ*} fluuius eſt Bœotię ab Iſmeno Pelei filio denominatus. {*Cum Phocaico Erym.*} Erymanthus Phocidis eſt fluuius & Arcadiæ mons. [Erymanthi fluuii etiã Callimachus meminit hymno in Iouem, ſed hunc inter Arcadicos recenſet, non Phocenſes his

Arsurusque iterum Xantus, flauusque Lycormas,
Quique recuruatis ludit Mæander in vndis,
Mygdoniusque Melas, & Tænareus Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius; arsit Orontes,
Thermodoonque citus, Gangesque, & Phasis, & Ister.
Aestuat Alpheus; ripæ Sperchiades ardent;
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum;
Et quæ Mæonias celebrarunt carmine ripas
Fulmineæ volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem:
Occuluitque caput, quod adhuc latet. ostia septem
Puluerulenta vacant, septem sine flumine valles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes Rhenum, Rhodanumque, Padumq;
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrim.
Dissilit omne solum, penetratque in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge regem.
Et mare contrahitur: siccæque est campus arenæ.
Quod modo pontus erat, quosque altum texerat æquor,
Existunt montes, & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces; nec se super æquora curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora Phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent, ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, & natas tepidis latuisse sub vndis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia vultu
Exerere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen Tellus, vt erat circundata ponto,

verbis, Αν' ἔτε λάδων μέγας ἴφθιο, ἰδ' ἐρύμανθος ἀλάβαστος αντα-μῶν, &c. Quo pacto & Pausanias, & Stephanus, & Plin. item de eodem meminere. Oritur autem ex monte eiusdem nominis Erymãtho, & in Asopum exoneratur, præterlabiturque Psophidem vrbem a Psophide Ericiæ nepote, vt quibusdã placet. nam alii a Psophide Ericiæ filia malunt nominatam. qua de caussa sunt, qui hoc loco pro Phocaico, Psophaico legendum putant, quòd Phocis extra Pelopõnesum sit, Psophis autem Erymantho vicina, & quasi cognata, quam lectionem, & ipse probarem, si eodem modo Psophaicus, ut Phocaicus diceretur. quid igitur? relinquẽdum hunc locum poetæ iudicio censeo, qui fortassis alia ratione, quam quæ a loco, vel gente sumitur, Erymanthum Phocaicum dixit, nam absque eo sic, etiam Parrhasio, pro Phocaico, legi poterat, neque versu, neque ipsa voce repugnante, aut etiam Phegeo, quando eadem vrbs, quæ Phocis postea, Phegea antea dicta fuit a Phegen Phoronei fratre, vt Stephanus auctor est & Erymanthus eodem nomine cum fluuio. [Vide Arcadica Pausan.] {*Arsurusque iterum Xãthus*} fluuius est Troiæ, qui tempore belli Troiani iterum inflammatus est precibus Veneris, in Achillem, vt in Iliade narrat Homerus. {*Flauusque Lycormas.*} fluuius est Aetoliæ, flauas voluens arenas, de quo etiam Seneca: Flauus rapido fonte Lycormas. hic Euenos postea, ab eueno, qui se in eum præcipitauit, fuit appellatus. {*Quique recuruatis.*} Mæander fluuius est Phrygiæ, qui adeo sinuosis labitur fluxib. vt interdum in fontem reuerti velle uideatur. {*Mygdoniusque Melas*} fluuius est Mygdoniæ, qui oues nigras efficere dicitur. vnde & nomen accepit. μέλας enim dicitur niger. [Mygdonia Phrygiæ maioris pars fuit, a Mygdone quondam appellata. fuit & Macedonis pars, vt Stephanus, & Plin. meminere. Melas autem multorum fluuiorum nomen est. nã & Bœotiæ fluuius Melas dicitur, cuius aqua pota nigras oues efficit: & Thraciæ, a quo sinus Melas nomen accepit: & Ciliciæ, qui antiquitus Ciliciæ finis fuit, vt Plinius ait: & Ponti, eius videlicet regionis, quæ Themyscira alio nomine dicta fuit, sed de Cilicio hic intelligi puto, nam is finitimus Phrygijs, eorumque locorũ, quæ olim cum Phrygibus iuncta fuere, ut apud Strabonem patet li. 14. {*Et Tænareus Eurotas.*} fluuius est Lycaoniæ iuxta Tænarum promontorium in mare exiens. Tænarieus autem est legendum vt quatuor syllabarum sit, & in diphthongum desinat, ne iambus, quem non admittit versus heroicus, in quarta sede positus esse uideatur. [Frustra curiosius est hoc loco Regius. nam & Tænarius, absque diphthõgo recte legitur, & versum breuis syllaba non minuit, cum sit in arsi, & tome. nam eodem modo & illa defenduntur. Sustinet, ac natæ, Turnique canit hymenæos. &, Ille latus niueum molli fultus hyacintho. item, Liminaque, laurusque dei. & similia, vnde & Pontanus πενταμιμερῆ tamen, & ἑπταμιμερῆ, inter cæsuras refert.] Est vero Tænarus & promontorium, & vrbs, & portus Laconiæ a Tænaro Scari filio dictus, siue a Tænaro Garæsti fratre, ac Iouis filio, qui una cum Calabro fratre tẽplum Neptuno apud Tænarum ipsum ædificauit, quòd Tænarum vocatur.

RAPH. *ABSIT* {*& Euphrates Baby.*} Euphrates fluuius est maioris Armeniæ maximus, qui Babylonem in duas diuidens partes in mare rubrum descendit. {*Arsit Orontes*} fluuius est Syriæ, ex Libano monte decurrens, qui Typhon prius dictus est, a Typhone gigante illic fulminato, vt Strab. narrat. Orontis autem nomen ab eo accepit, qui omnium primus illum ponte iunxit. {*Thermodoonque citus*} fluuius est Scythiæ, iuxta quem Amazones olim habitauere. is, vt Metrod. ait, Araxes quoque uocatur. {*Ganges*} fluuius est Indiæ notissimus. Et Phasis fluuius est Colchorum, vnde Phasiani sunt dicti. {*Et Ister*} fluuius est Pannoniæ, qui & Danubius dicitur. {*Alpheus*} fluuius Elidis iuxta Pisam urbem decurrẽs, qui absorptus a terra subter mare in fontem Arethusam apud Syracusas influit. vnde Virg. 3. Aen. sic scr. Alpheum, vt fama est, huc Elidis amnem Occultas egisse vias subter mare, qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis. [De qua re Strabo disputat li. 6.] {*Ripæ sper.*} Sperchii fluuij Thessaliæ, velocissimi, qui in Meliacum exit sinum. {*Quodque suo Tagus.*} fluuius Hispaniæ aureas vehens arenas, quæ tunc incendio liquescebãt. tres autem sunt fluuii aureas ducentes arenas: Pactolus, Hermus, Tagus, [præter eos quos Reg. non nouit.] {*Et quæ Mæ.*} ripas Lydiæ fluuiorum. nam Lydia a Mæone fluuio Mæonia fuit appellata. Stephanus. {*Med. Ca.*} Cayster fluuius est Asiæ, præter Asiam paludem labens. vnde Vir. Georg. 1. scribit. Iam varias pelagi uolucres, & quæ Asia circum Dulcib. in pratis rimãtur stagna Caystri. Cayster autem dictus putatur ἀπὸ τοῦ καίειν, hoc est aburi, quoniam propinquus sit τῇ κατακεκαυμένῃ, q̃ pars est Asiæ prætorrida, & deustæ similis, nulla præter uitem arbore, sed uino præstantissimo, quod Pl. Catacecaumeniten ex hac origine denominauit. {*Fulminea uo.*} cygni, flumina incolentes. {*Nilus*} fluuius est Aegypti: cuius origo ignoratur. ideircoque & tunc caput occuluisse, & nunc quoque latere ait. {*Vacant*} uacua sunt aqua. {*Septem si. flumi. val.*} septẽ, inquit. Nili hostia, ualles sine aqua sunt effectæ. {*Sors ea. Isma.*} eadem, inquit, sorte Hebrus, ac Strymon, Thraciæ fluuii siccatur. [Ismarus autem uocat κατὰ συνεκδοχὴν ab Ismaro monte Thraciæ.] {*Hesperiosque amnes*} occidentales: nam Rhenus fluuius est Galliam a Germania diuidens, Rhodanus uero Galliæ fluuius. Padus Italiæ, qui etiam Eridanus uocatur. Virgil. Fluuiorum rex Eridanus. {*Thybrim*} Thybris fluuius est Thusciæ per mediam Romam labens. Thybris autem dictus est a fluuio Siciliæ, qui præterlabitur Syracusas, qui a Theocrito Thybris, uocatur. tametsi quidam Hybrim illum appellent, unde profecti Siculi, ripis Albulæ occupatis in patriæ memoriam pro Albula Thybrim nominarunt. Virgilius uero a Thuscorum rege Thybrim fluuium fuisse denominatum canit. Asperque immani corpore Thybris, A quo post Itali fluuium cognomine Thybrim Diximus, amisit uerum vetus Albula nomen. {*Infernum terret*} Plutonem cum Proserpina uxore. {*Existunt modo.*} extant, apparent, ac extra aquas stant. {*Et sparsas Cycladas augent.*} Cyclades insulæ sunt Aegei maris, in orbem dispositæ, vnde etiam Cyclades sunt dictæ, κύκλος nanque circulus dicitur. Scopuli ergo, qui tum e mari extabant, cycladum numerum augebant. {*Nec se super æthera curui*} tũc, inquit, Delphines non audebant in aerem se iactare propter nimium ardorem, quod natura facere consueuerunt. {*Corpora Phocarum*} Phocæ uituli dicuntur marini, q̀ boum imitantur mugitũ. {*Exanimata*} perturbata, aut certe ex anima, & mortua. {*Ipsum quoque Nerea*} Nereus deus marinus Dorida vxorem habens, ex qua magnã nympharum multitudinẽ sustulit. {*Exerere aquis*} emittere, extollere ex aquis. {*Ignes aeris*} feruores aeris & æstus. {*Alma tamen*} ab alendo dicitur, propriũq; est terræ epitheton. nam omnia alit, ac nutrit animãtia. Tellus dea ipsius esse dr̃ terræ, nam terra ipsum est elementũ. {*Vt erat circundata ponto.*} oceano. Põtus. n. interdũ speciale nomẽ est, & significat. Euxinũ. interdũ generale, cũ pro mari accipit.

{Con-

Inter aquas pelagi, contractosq; vndique fontes,
Qui se condiderant in opaca viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus,
Opposuitq; manum fronti; magnoq; tremore
Omnia concutiens paulum subsedit; & infrà
*Quàm solet esse, fuit; sacraq; ita voce * profatur*
Si placet hoc, meruiq;, quid o tua fulmina cessant
Summe deum? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, cladem que auctore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo:
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora fauillæ.
Hos ne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officijque refers, quòd adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse; quid vndæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit:
At cœli miserere tui. circumspice: utrinque
Fumat uterque polus: quos si uiolauerit ignis,
Atria uestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli:
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare vaporem
Vlterius potuit: nec dicere plura: suumque
Rettulit os in se, propioraque manibus antra.
At pater omnipotens, superos testatus, & ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem;
Vnde solet nubes latis inducere terris;
Vnde mouet tonitrus, vibrataque fulmina iactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit, nec quos cœlo demitteret imbres.
*Intonat, & dextra * libratum fulmen ab aure*
Misit in aurigam; pariterque animaque, rotisque
** Expulit, & sæuis compescuit ignibus ignes,*
** Consternuntur equi, & saltu in contraria facto*
Colla iugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radij fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaethon, rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longoque per aera tractu
Fertur, vt interdum de cælo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse uideri.
Quem procul a patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.

ARGVMENTVM.

ARG. Sorores Phaethontis, Phaethusa, Lampetie, & Phœbe, quam quidam Lampethusam appellant, (addunt & nonnulli quartam, Aeglen) casum fratris dum deflent, deorum misericordia in arbores populeas mutatæ sunt: earum autem lacrymæ, ut etiam Hesiodus, Euripidesque indicant, in electrū sunt conuersæ, quod ex illis arboribus, in quas mutatæ feruntur, fluere dicitur.

NAiades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dāt tumulo, signant quoq; carmine saxū:
Hic situs est Phaethon, currus auriga paterni,

{Contractosque vndique fontes.} ex omni loco congregatos, atq; coactos, ob nimium.n. æstum fontes omnes in una terræ refugerāt, ne penitus exiccarentur. *locuta est.* {Sustulit omniferos} elegās prosopopœia, qua terræ inanimatę rei, & personam, & sermonem attribuit poeta. {Omniferos} omnia ferētes, & producentes. alludit aūt ad græcum epitheton, quo eadem dicitur, ἡ παμδώτειρα ἔρα. {Collo tenus} vsq; ad collum. {Paulum subsedit} paulum terremotu depressa esse vr̄, quod fieri nequit, cum mundi sit centrum, & vndique æqualiter cęlo distet. {Si placet hoc, meruiq;} Telluris conquestio est ad Iouem, sic aperta, & clara, ut nullam fere admittat expositionē. [Orditur autem ex abrupto, in dignitatē rei simul, & magnitudinē amplificās.] {Tuo igne} tuo fulmine. {Cladem que auctore leuare} leuem facere, pro quo verbo imperiti alleuiare vtuntur. illæ uero calamitates minus ægre, ac leuius feruntur, quarum auctores magni sunt, atq; potētes. {Vix equidem.} cū difficultate, inquit, hęc paucula eloqui possū. {Presserat ora vapor.} parēthesis poetica, q̄ terræ querelis inserit.

RAPH. RASTRORVMQVE fero.} rastra instrumēta sunt rustica quibus agri coluntur. [Est aūt obiectio ingratitudinis.] {Exerceor} defatigor. {Vobis quoq; thura ministro.} thure in sacrificiis nō modo nos, sed prisci quoque vtebātur. *uibratū.* Thus aūt θύος ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est a sacrificando deriuatur. *expulit.* est .n. vocabulū gręcū, nō latinū, ut quidam scribunt, qui a tundēdo putant deduci, cū a græcis θύος dicat. *consternantur, ut s. Faust. Cū consternatu derepserit equis, & est exterrent animo.* {Quid meruit frater} Neptunus cui sorte in mundi diuisione maria obtigerunt {Translatione periculi, amplificat querelā} {Fumat vterq; polus} duob. polis, q & uertices dicuntur, cęlum sustinetur, qui si fuerint cōbusti, casurū est cęlū. {Atlas en ipse laborat.} Atlas mōs est Mauritaniæ, q ideo sustinere fingitur, quod Atlas qui in illum mōtem fertur transmutatus, primus omnium astrologica scrutari cœpit. [Vel etiam propter altitudinē: est .n. ita altus, ut cacumen eius cerni nequeat nubibusq; perpetuis tegatur, ut Herodotus ait. Pli. etiā ad lunarē usq; circulum pertingere dicit. vide lib. 5. ca. 1.] {Candentem axem.} ardentem polum. {Et rerum consule summæ} hoc est vide, ne rerum summa pereat, ac genera rerū perdantur. {Propioraq; manibus antra} hoc est spelun cas inferis propiores. dic.n. manes animæ mortuorum a mano, quod bonū antiqui dicebant κατ' ἀντίφρασιν appellati. {At pater omnipotens sup. test.} Iupiter, inqt, cum in testimoniū & alios deos, & ipsum Apollinē adduxit totum mundum incēdio periturum, nisi auxiliū ferat, Phaethontem fulmine percussit, ac incendium fulmine compescuit. {Et ipsum qui dederat cur} Apollinem. {Vnde} ex qua arce. {Inducere nubes} immittere nebulas. {Latis terris} late patentib. terris. {Misit in aurigam.} Phaethontē, currus solis aurigam, & rectorem. {Consternuntur equi.} terrentur. [Sed vide, num potius. Consternantur legēdum sit. nam consternere aliàs pro conspergere, & quasi opplere sumitur: ut, it stridor, & alto Consternunt terram concusso stipite frondes. Vir.] {Illic temone reuul. Axis.} Axis lignū illud est, circa quod rotæ currus vertūtur. {Vestigia.} signa, & partes. {Laceri currus} lacerati, atque dissipati. {Flamma po.} igne comburente. tunc.n. ignis populari aliquid dr̄, quando cōburit. {Voluitur in præcepr.} hoc est in caput cadit {Vt interdum de cælo} pulchra similitudine casum Phaethōtis demonstrat. scite autem scribit. nam quāuis stellę interdum cadere uideantur, tamen nunquam cadunt. [Non.n. stellæ sunt, sed incensiones vaporosę, siue volatus stellantes, vento in ea parte impulsi, in quam uolare videntur. itaq; & ventos plerunq; significant, ut Ptol. docet.] {Quem procul a patria} longe.n. Italia Padusq; ab Aethiopia distat. {Eridanus.} fluuius est Italiæ, qui alio nomine dicitur Padus.

NAIADES Hesp. } nymphæ Italicæ, ac occidentales. Naiades autē dicuntur ἀπὸ τοῦ νάω, quod est fluo, q in fluētis habitēt. {Trifida flamma} fulmine, quod ita pingebatur, vt trifidum, & in tres partes fissum videretur, vt cum tridens Neptuno, sic trifidum fulmen attribuitur Ioui. [Alii trifidum, & trisulcū, a triplici potestate dici volunt. nam & ferit, & penetrat, & adurit.] {Signat quoque carmine saxum} cippo, & sepulchri saxo epitaphiū inscribūt. {Hic situs est} positus, & sepultus. est autem epitaphium in Phaetontē.

 {Non

Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis agro
Condiderat vultus: & (si modo credimus) vnum
Isse diem sine sole ferunt. incendia lumen
Praebebant: aliquisq́ malo fuit vsus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris, & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimesque artus primò, mox ossa requirens:
*Repperit ossa tamen peregrina condita * ripa.*
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrymis, & aperto pectore fouit.
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & caesa pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte, dieque vocant, asternunturque sepulchro
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem:
Illae more suo (nam morem fecerat vsus)
Plangorem dederant: e queis Phaetusa sororum
Maxima cum vellet terrae procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes. haec stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perque gradus vterum, pectusque, humerosque, manusq;
Ambit: & extabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc; &, dum licet, oscula iungat?
Non satis est: truncis auellere corpora tentat,
** Bis teneros manibus ramos abrumpit: at inde*
Sanguineae manant tanquam de vulnere guttae.
Parce precor mater, quaecunque est saucia, clamat,
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamque vale, cortex in verba nouissima uenit.
Inde fluunt lacrymae, stillataque sole rigescunt.
De ramis electra nouis: quae lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

ARGVMENTVM.

ARG. Cygnus Stheneli filius, materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, quem quidam Padum vocant, vidisset corpus Phaethontis a sororibus abini, pari calamitate est concussus, plus enim iusto deflendo propinqui interitum, deorum voluntate in volucrem Cygnum abijt, qui perosus caeleste ignem, paludes, ac flumina, quibus insenesceret, est secutus. Hac Phanocles in cupidinibus.

*Affuit huic monstro proles Stheneleia * Cygnus;*
Qui tibi materno quamuis a sanguine iunctus
Mente tamen Phaethon propior fuit. ille, relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vrbes)
Imperio, ripas virides, amnemq́, querelis
Eridanum implerat, syluamq́ sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canaque capillos
Dissimulant pluma, collumq́, a pectore longè
Porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes.
Penna latus uelat, tenet os sine acumine rostrum.
Fit noua Cygnus auis, nec se caeloq́, Iouiq;
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo,
Stagna petit, patulosq; lacus: ignemq; perosus,
Quae colat, elegit contraria flumina flammis.

{Nō tenuit} tenere non potu it. {Magnis tamen excid. au.} hoc est magna tamē aggredi ausus est, quod quidem abunde pulchrū, atq; magnificum est, ut Pli. ait. {At pater} Apollo. {Miserabilis} miserandus. {Aegro l.} ab effectu luctus dī eger, q egros, & mestos reddat. {Obductos} velatos, coopertos. {Aliquis vsus} aliqua utilitas. {Lugubris.} pullis vestib. quae luctui conueniūt, induta. {Et amens} exanimata, perturbata. {Totum perc. or.} peragrauit totum terrarum orbē. {Exanimes artus p.} cadauer filii, & membra mortua primum quęrēs. {Mox} deinde. {Condita.} sepulta. {Incubuitque loco.} sepulchro se prostrauit. {Aperto pectore.} nudo.

RAPH. NEC minus Heliades.} Solis filiae Heliades dicuntur, ἀπὸ τοῦ ἡλίου, hoc est, a Sole, quę etiam a fratre Phaethontiades fuerunt appellatae. earum nomina sunt Phaethusa, Lampetia, Phębe, quę cum fratrem per quatuor menses assidue fleuissent, tandem Iouis misericordia in populos arbores, vel, vt alij volunt & in primis Apollonius, in Alnos. [Hinc & Virg. dixit, Tum Phaethontiades musco circundat amarae Corticis, atque solo proceras erigit alnos. cuius diuersitatis ratio videtur quod αἴγειροι, quae populus nigra est, ab alijs pro alno accipitur. Heliades autē in αἰγείρους mutatae dicuntur.] Lacrymae vero ipsarū in electra, & succina conuersę fuerūt. {Et caesa pectore palmis.} caedentes, & percutientes pectora. est enim synecdoche poetica. {Asternunturque sepulchro} hoc est stratae super sepulchro iacent. {Luna quater iunctis.} hoc est, quatuor mēses transierāt. nam singulis quibusq; mensibus luna repletur. {Nam morem fecerat vsus} parenthesis est, qua significatur ex assiduo vsu cōsuetudinē plangendi Phaethontis sororibus fuisse factā. {Equis Phaetusa sororum.} Phaetusa filia fuit Solis ex Neęra nympha. est autem quadrisyllabū nomē, non trisyllabū, ut quidā putant. interpretatur Phaetusa splēdēs.

Heliades in arbores.

{Terra procūbere} se in terrā prosternere. {Diriguisse pedes} rigidos, & duros esse factos. {Cādida Lampetie} Phaetusae soror, quae fulgēs trāsferri pōt: λάμπω .i. fulgeo dicitur. {Subita radice} subito nata. {Laniare.} lacerare. {Inguina} pudenda {Ambit} circundat. {Extabant.} extra corticem stabant. {Manant} defluunt. {Saucia} vulnerata. {Iamque vale.} verbum est Vale, quo recedentes salutamus. {Cortex in verba nouissima uenit,} hoc est cortex os obducens verba Heliadum vltima occupauit. {Inde fluunt} ab illis arboribus hoc quidem Oui. sed ut Apollonius in argonauticō quarto narrat, Galli iactāt nō ex Heliadū, sed ex Apollinis lacrymis electrū esse natū, qn propter Aesculapij necem dolore affectus ad Hyperboreos abijt, patris increpationem non ferens: aut quando pp Cyclopes interfectos Admeto regi seruire coactus est. {Rigescunt} rigida, ac dura sunt. {Electra} quę latine succina dicuntur, quamuis nusquā circa Padum inueniātur. [Id quod & Lucianus in praefatione quadam ridet. hodie autem succinū ex littora Venedici sinus affertur, hoc est, ex Borussia, vbi idē Borusim lingua illorum appellatur.] Est autē electrum etiam genus metalli ex auro ac quinta argēti portione constantis, vt scribit Pli. in 32. natur. hist. li. cuius natura est ad lucernarum lumina clarius argento lucere. {Nuribus latinis} Italis mulierib. {Affuit huic monstro.} Cygnus Stheneli fili⁹, rex Liguriae, Phaethōti, & sāguine materno, & sūma beneuolētia deuinctus, cū relicta Liguria ad Padi ripas venisset, multūq; amici casū deflesset, in auē sui nominis fuit commutatus, quę ignes perosa aquas sibi elegit incolendas.

Terra.

AFFVIT.} interfuit. {Huic monstro} quo Heliades in populos arbores, ipsarum autem lacrymae in electra fuere conuersę. mōstrum autem a monstrando dicitur, siue a monendo, ut Aelio placet, quasi monestrum quod nos futurorum moneat, sed aliquando pro miraculo ponitur, vt hoc loco. {Proles Stheneleia} progenies Stheneli. nā Liuius po. Liguria Italiae regio est inter amnes Varum, & Maceram sita, Tusciae contermina, cuius caput Genua est, vnde Ligusticora fuit cognominata. Liguria autem a * Ligustro Phaetontis filio fertur coguominata. illius incolae, Ligures appellantur. {Cum vox est tenuata.} tenuis, ac gracilis facta. {Canaque capillos Dissimulant pluma} capilli, inquit, cani in plumas itidem canes fuere conuersi. {Porrigitur} prolungatur. {Iunctura.} copulatio. nā cygnorū digiti & rubet, & quadā cartilagine iūgunt. {Tenet os sine acumine rostrum.} os, inquit, in rorū obtusum ac sine ullo acumine fuit cōuersum. {Nec se caeloq; Iouique Credit.} hoc est nec se aeri, aetherive cōmittit. hoc aūt iccirco fingitur, quia cygni nunquam altius nolūt. {Missi ig.} iacti fulminis. {Ignemque pe.} odio ignem habēs. {Squal-

Et corpore.

Ligure, vt apud Berosum.

Cygnus.

Cygnus in auem.

} *Squallidus interea ge.* } mœrorē describit Phœbi, quē ex Phaethontis filij morte conceperat, quo concinnius transfigurationē Callistus, & Arcadis in vrsas exponat. } *Et expers sui decoris* } sine parte sui splendoris, & ornatus. } *Qualis cum deficit orbi* } tūc.n. obscurus videtur, cum illius lumen terris aufertur. } *Datque animum in luctus* } luctibus indulget.

nit, ne vnquam permitteret eas in mare descendere. ideoque septentriones nunq̄ occidere dicuntur. Sane Hyginus varias priscorum de Callistus mutatione refert opiniones, quas siqs ad huius fabulæ expositionem aliquid conferre putabit, illinc sumat licebit.

Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbi,
Esse solet, lucemq; odit, seq; ipse, diemq;.
Datq; animum in luctus, & luctibus adijcit iram,
Officiumq; negat mundo. satis, inquit, ab æuo
Sors mea principijs fuit irrequieta: pigetq;
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
*Quilibet * alter, agat portantes lumina currus.*
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum uires expertus equorum.
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia solem.
*Numina, neve uelit tenebras inducere * rebus.*
Supplice uoce rogant. missos quoq; Iupiter ignes
Excusat, precibusq; minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore pauentes
Phœbus equos, stimuloq; dolens, & uerbere sæuit:
Sæuit enim, natumq; obiectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit, &, ne quid labefactum uiribus ignis
Corruat, explorat. quæ postquam firma, suiq;
Roboris esse uidet, terras, hominumq; labores:
Perspicit. Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ: fontesque, & nondum audentia labi
Flumina restituit. dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasque iubet reuirescere syluas.

RAPH. OFFICIVMQVE; *negat mundo* } ait se nolle mūdo beneficium, præstare ipsum illustrando. } *Satis, inquit, ab æuo* } ita conqueritur Phœbus, vt Iouem in inuidiam, odiumque trahat. } *Ipse agat* } inuidiose. ac si *auctor.* diceret, qui tam potens, terribilisq; est. } *Tentat* } tenet, retinet. est.n. a teneo deriuatum, eo quod per n scribitur. nam tento, quod experiri significat, a tenendo deduci videtur. } *Orbatura* } filijs priuatura. orbare nanque est aliqua re cara, vt *terris.* sunt filij, atq; oculis, priuare. vnde orbi oculis, filijsve aut parentibus priuati dicūtur. } *Tunc sciet ignipedum* } ordo est, & sensus. tunc Iupiter expertus vires ignipedum, & velocium equorū, sciet eum, qui illos non bene rexerit, mortem nō meruisse. } *Missos ig.* } missa fulmina in Phaethontem. } *Regaliter* } imperiose, ac eo iure, quod habent reges. } *Verbere* } flagello, & scutica. } *Sæuit* } furit, ac sæuitiam in equos nihil mali meritos exercet. } *At pater omnipotens* } hæc icciteo a poeta narrantur, quo commodius Callistus, & Arcadis mutationem in sidera cum superiore metamorphosi connectat. } *Explorat* } diligenter inqrit. vnde exploratores, qui hostium consilia scrutantur. } *Impensior* } maior. } *Suæ* } *Arcadiæ* } a se amatæ, siue ꝓpter Maiam, quæ in Cyllene ipsius Arcadiæ mōte Mercurium peperit: siue ad illud poeta alludit, quòd Arcades non minus quàm Cretēses apud se natum esse Iouem ostendūt, vt & in hymno Callimach[a] in Iouem, & Pausanias in *sed coercebat.* Arcadicis scribunt. vnde & Lusius Arcadiæ fluuius dictus est, quòd in eo Iupiter infans lotus est. } *In virgine Nonacrina* } virginē Nonacrinā appellat Callistonem, Lycaonis filiam, quā cum vidisset Iupiter, ita excellenti eius pulchritudine captus est, vt cum blāditijs ea potiri non posset, se finxerit esse Dianā, cuius Callisto fidissima comes erat. hac igitur arte| cōpressa ab Ioue, cum Arcade peperis- *carentem,* set, in vrsam ab Iunone, ne iterum Ioui placeret, conuersa est. eam vero cum filius Arcas iā adultus in venatione ferire vellet, miseratione Iouis ambo in sidera fuerunt translati, ac iuxta polum, qui ab ipsis arcticus fuit cognominatus, collocati. qđ quidem cum Iuno animaduertisset, Tethym nutricem roga-

ARGVMENTVM.

ARG. Iupiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, ut laborantibus opem ferret mortalibus, cum circa montem Arcadiæ, vbi genitus existimatur, vagaretur, in Callistus, Lycaonis filia, amorem incidit. cui cum preces de explemento desiderij sui admouisset, frustratasq; voces suas intellexisset: uitu eam subijt. in Dianæ nanq; sexum se reiecit; ac fatigatæ, ornatus pharetra, sagittisq;, velut Diana, accurrit; ac, veste pariter posita, virgo Iouem experta est. Neque ideo a Iunone immeretū delictum remissum, nam confestim pellicatu eius incensa, ne amplius pulchritudine coniugem caperet, in vrsam eam transfigurauit: quæ a Ioue cum Arcade filio, quem erat enixa, inter sidera collocatur, a græcis autem Helice. a nostris septentrio nuncupatur: & a Thety, & Oceano, ob Iunonis iram inter cæteras sidera liquore non tingitur, vt Hesiodus indicat. hinc illud, Sed lucet in astris Callisto, renouatque suos sine fluctibus ignes, ipse autem Arcas in cœlum translatus, Arctophylax dicitur.

DVm redit, itq; frequens, in uirgine Nonacrina
Hæsit, & accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
*Nec positas variare comas: * vbi fibula uestem,*
*Vitta * coercuerat neglectos alba capillos.*
Et modo leue manus iaculum, modo sumpserat arcum.
Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit vlla
Gratior hac Triuiæ, sed nulla potentia longa est.
Vlterius medio spatium sol altus habebat,
Cum subit illa nemus, quod nulla cciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram, lentosq; retendit
Arcus, inq; solo, quod texerat herba, iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
*Iuppiter vt vidit fessam, & custode * vacantem,*

IN *virgine Nonacrina* } Nonacris & vrbs, & mōs est Arcadiæ, vnde Nonacrinus declinatur. [Quod hic pro Arcadio posuit poeta κατὰ συνεκδοχήν. Nonacris autē dicta fuit vxor Lycaonis, a qua nomen vrbi factum. vt Pausan. ait. patet igitur & patronymicum esse Nonacrine.] } *Hæsit* } fixus est. } *Accepti ignes* } amores concepti. Ignis. n. frequēter pro amore ponitur a poetis. vt nanq; ligna cōburūtur igne, sic iuuenum corda amore dicūtur ardere. } *Caluere* } inflāmati fuere. } *Lanam mollire* } filare, ac subigere lanam. } *Variare* } varijs coloribus ornare. id qđ lasciuæ virgines maxime facere solent. [Sunt q legunt, Nec positu variare comas &c. sed hoc Raphaeli displicet, alleganti veterum exemplorum fidem.] } *Sed fibula* } cingulū. a parte nanq; intelligimus totū. } *Vitta alba* } tegmen est capitis vitta, qua mulieres cōtinent capillos. } *Alba* } non variorum colorum, qualibus lasciuæ virgines delectantur. } *Neglectos capillos* } impexos. inornatos. } *Coercebat* } cōstringebat. } *Miles erat Phœbes* } Dianæ, quæ eadem cum luna esse putatur. } *Nec Mænalon attigit ulla* } Mænalus mons Arcadiæ celeberrimus, & vrbs clarissima a Mænalo Lycaonis filio condita. } *Triuiæ* } Dianæ, quod in triuijs coli consueuerat. } *Sed nulla potētia longa est* } sentētia, generalis, quæ in dies verior esse probatur. } *Vlterius spatium* } meridiem iam pertrāsisse significat. Sol enim vlterius medio spatium cœli tunc tenere dicitur, cum maior pars diei præterijt. } *Quod nul. cecid. ætas* } innuit nemus illud vmbrosissimum, opacissimumq; fuisse, vt cuius arbores nullo vnquam tempore fuerant cæsæ. } *Nulla æt.* } nullius ætatis homines. continens enim pro contento per metonymiam frequenter ponitur a poetis. } *Exuit hic* } deposuit illic, & in illo nemore pharetram. est enim aduerbium pro aduerbio positum. } *Lentosq; ret. ar.* } flexibiles arcus remisit. arcus. enim nisi retendantur, molles efficiuntur, vt ipse in epistolis inquit: Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Re autem præpositio sæpenumero mutat verba, cum quibus componitur in contrariam significationem, vt tego, retego, signo, resigno, tendo retendo. } *Fessam* } lassam, & defatigatam.

Hoc certè furtum coniux mea nesciet, inquit;
Aut si rescierit, sunt ob sunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultumq́, Dianæ,
Atque ait: O comitum virgo pars vna mearum,
In quibus es venata iugis? de cespite virgo
Se leuat; & , Salue numen, me iudice, dixit,
Audiat ipse licet, maius Ioue. ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula iungit,
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.
Qua venata foret sylua narrare parantem
Impedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contrà, quantum modò fœmina posset,
(Aspiceres vtinam Saturnia, mitior esses)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella?
Quis ve Iouem poterat? superum petit æthera victor
Iuppiter: huic odio nemus est, & conscia sylua.
** Vade pedem referens, pene est oblita pharetram*
Tollere cum telis, &, quem suspenderat, arcum,
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum
Aspicit hanc, visamq́, vocat: clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa:
Sed postquam pariter nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos, numerumq́, accessit ad harum.
Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu?
Vix oculos attollit humo, nec, vt antè solebat,
Iuncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima:
Sed silet, & læsi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quòd uirgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam: nymphæ sensisse feruntur.
*Orbe resurgebant lunaria cornua * nono,*
*Cùm Dea * uenatu, fraternis languida flammis,*
Nacta nemus gelidum est, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas uersabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, summas pede contigit undas:
His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit: cuncta uelamina ponunt:
Vna moras quærit: dubitanti uestis adempta est:
Qua posita, nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusq́, uterum celare uolenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: deq́, suo iussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratq́, graues in idonea tempora pœnas.
Caussa moræ nulla est, & iam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quò simul obuertit sæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam restabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieretq́, iniuria partu
Nota, Iouisq́, mei testatum dedecus esses.
Haud impunè feres: adimam tibi nanq; figuram,
Qua tibi, quaq́, places nostro importuna marito.
*Dixit: & * arreptam prensis a fronte capillis*
Strauit humi pronam. tendebat brachia supplex:
Brachia cœperunt nigris horrescere uillis,
Curuariq́, manus, & aduncos crescere in ungues,
Officioq́, pedum fungi, laudataq́; quondam
Ora Ioui lato fieri deformia rictu.

RAPH. *HOC fur.* } hoc stuprum. furta nanque etiam stupra dicuntur, quod furtim committantur. { *Sunt ob sunt iurgia tanti* } ac si diceret, iurgia nequaquam tanti sunt æstimanda, vt me voluptate huius potiendæ virginis priuent. ob autem hoc loco contemnentis est interiectio. { *Protinus induitur faciem* } Iouis transmutationem in Dianam obiter exponit poeta. { *Cultum* } habitum, ornatum. { *In quibus iugis* } in quibus montibus. { *De cespite uirgo se leuat* } de terra, inquit, Callisto surgit. cespes autem terra est cum propria herba auulsa. { *Nec sic a uirgine danda* } lasciuiora namque erant, quàm vt virgini conuenirent. { *Impedit amplexu* } implicat amplectendo. { *Nec se sine crimine prodit* } hoc est, se manifestat, vi puellæ illata. { *Illa quidem contra* } pugnat subaudiatur, idest repugnat. { *Aspiceres utinam Saturnia* } hæc per parenthesim Iunoni a poeta dicuntur in Callistus defensionem. [Estque figura ἀποστροφὴ] { *Victor* } voti compos effectus. *Et conscia sylua* } stupri ab Ioue illati. { *Vade pedem referens* } ex qua sylua recedens. { *Ecce suo* } hæc particula, ecce, subitum aliquid, repentinumq́ue malum apud Ciceronem, Virgiliumq́; significat, apud alios etiam bonum aliquãdo designat. { *Dictynna* } Diana dicitur ἀπὸ τῶν δικτύων, hoc est a retib. cuius nominis a Solino talis caussa assignatur. Britomartis nympha cum virginitatem suam Dianæ vouisset, se in mare præcipitauit, ne a Minoe Cretæ rege violaretur. cum vero ob hoc sæua pestis Cretam inuasisset, responso accepto, virginis cadauer retibus, e mari extraxerunt, eamq́; Dyctinnam appellauerũt, ac Dianæ ædem extruxerunt, quæ a nomine virginis Dictynna fuit appellata. [de Dictynnę nomine, & de Britomarti vide plenius Diodorum libro 6. & Pausaniam in Corinthiacis] { *Heu quàm difficile est* } sententia loco accommodata. { *Prodere* } detegere, manifestare. prodi autem proprie arcana dicuntur. { *Vix oculos* } eleganter mores pudicæ virginis violatæ effingit poeta. { *Mille notis* } signis. numerus enim finitus pro infinito ferè a poetis vsurpatur. { *Orbe nono* } mense nono. Luna enim singulis quibusque mensibus suũ reparat orbem. { *Cum dea uenatu* } sidquidem ferè legitur, sed in vetusto exẽplari venatrix rectius mihi scriptum esse videtur, vt sit Dianæ periphrasis. { *Fraternis languida flammis* } defessa feruoribus solis sui fratris, nam Diana, vt diximus, eadem est cum Luna, quæ soli perhibetur soror esse. { *Versabat* } voluebat. { *Attritas* } ob continuum fluxum. { *Vt loca laudauit* } postquam loca laudauit Diana, quod pulchra essent, & amœna, aquas pedibus tetigit. { *Tingamus* } madefaciamus, lauemus. { *Arbiter omnis* } testis nemo adest. { *Parrhasis* } Callisto a Parrhasia vrbe Arcadiæ: quæ a Parrhaso vno ex Lycaonis filijs cognominata fuit, Parrhasis vocatur. { *Velamina ponunt* } vestes deponunt. { *Vna moras quærit* } sola Callisto vestem deponere non curat. { *Adempta est* } vi detracta ab alijs Dianæ comitibus. [Pro dubitanti autem quidem cunctanti legunt, quod Raphaeli displicet, qui ipsum etiam verbum reijcit, parum latinum existimans.] { *Vterum* } vteri tumorem. grauida enim erat ac partui propinqua. { *Cynthia* } Diana a Cyntho, Deli mõte. { *Secedere* } abire, & recedere.

RAPH. *ID IPSVM Indoluit Iuno* } hæc parenthesis Iunonis indignationis caussam ostendit. non enim tam doluit Iuno, quòd a Ioue stuprata foret, quàm quòd puerum peperisset. { *De pellice* } Callistone, vt latine nomen græcum declinemus. { *Quo simul obuertit* } postquam, inquit, conuertit & oculos, & animum in Arcadem e Callistone natum excandescere uerbis cœpit. { *Quo* } in quem puerum. { *Simul* } postquam. { *Scilicet hoc etiam* } affectui seruit, & indignationi hoc aduerbium scilicet. fere autem Iuno indignata loqui fingitur a poetis. { *Vt fœcunda fores* } conciperes. fœcundæ enim dicuntur, quæ concipiunt. { *Testatum* } tanquam testimonio approbatum. { *Haud impune feres* } non abibis impunita. { *Strauit* } prostrauit, proiecit in terram. { *Horrescere* } horrida, & aspera fieri. { *Deformia* } turpia. { *Lato rictu* } amplo oris foramine, & spatio.

Iupiter in Dianã.

nouo.
venatrix.
auersa.

{ Posse

Neue preces animos, et uerba precantia flectant,
Posse loqui eripitur: vox iracunda, minaxq́;
Plenaq́; terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa:*
Assiduoq́; suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cælum, & sidera tollit,
Ingratumq́; Iouem nequeat cùm dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamq́; suis errauit in agris.
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixq; metu venantum territa fugit.
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Vrsaq; conspectos in montibus horruit vrsos,
Pertimuitq; lupos, quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaonia proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos:
Dumq; feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
*Nexilibusq; plagis syluas * Erymantidas ambit,*
Incidit in matrem. quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. ille refugit,
Immotosq; oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit, propiusque accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
* *Arguit omnipotens, pariterque ipsosque, nefasque*
Sustulit, & celeri raptos per inania vento
Imposuit cælo, vicinaque sidera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sidera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanumque senem, quorum reuerentia mouit
Sæpe deos: caussamque viæ scitantibus inquit:
Quæritis, æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim: pro me tenet altera cęlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cùm fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea vulnera cælo
Videritis stellas illic, vbi circulus axem
Vltimus extremum, spatioq; breuissimus ambit.
Est vero, cur quis Iunonem lædere nolit,
Offensamq; tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi? quàm uasta potentia nostra est?
Esse hominem vetui, facta est dea: sic ego pęnas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod in antè Phoronide fecit.

{*Posse loqui*} facultas loquendi. {*Mens antiqua*} pristinus animus. {*Manet*} in vetustis exemplaribus non, manet, sed, tamē, recte scriptum esse videtur. {*Qualescunque manus*} nā vrsi prioribus pedibus manuū vice funguntur, eosq; erigunt. *Ah quoties sola*} pristina mentem Callistoni remansisse multis colligit argumentis, neque enim se vrsam esse putabat. miseretur autē calamitatis illius poeta. {*Sola sylua*} deserta, & ab hominibus non habitata. {*Oblita quid esset*} oblita se esse vrsam. {*Horruit*} cū quodam horrore timuit. — *Manet.*

{*Quamuis pater esset in illis*} Lycaonem. n. Callistonis patrem in lupum fuisse conuersum in primo narrauit poeta. {*Ecce Lycaonia proles*} Arcas Iouis filius ex Callistone, cum quindecim annorum esset, matri in vrsam conuersæ inter venandum obuiauit, quā quidem cum ferire vellet, matrem esse ignorans, Iouis miseratione ad sidera vnà cū matre sublatus, Arctophylax, vt scribit Hyginus, fuit appellatus. inde aūt polus arcticus nomen accepit. nam ἄρκτος vrsa interpretatur. — *Erymantidas.* — id vero cum Iuno animaduertisset, Tethym Oceani vxorē rogauit, ne vnquam eas in mare descendere pmitteret. ac ea de caussa septentriones nunquā occidere possunt. — *Arcuit.* — Eleganter aūt Ouidius filij mutationem cum matris transfiguratione connectit. ab hoc autem Arcade, qui post Nyctimū fratrē regnauit, regio pro Pelasgida Arcadia, & Arcades pro Pelasgis appellati fuerunt, vt Pausanias ait. {*Ter quinque ferens natalibus annos*} hoc est, annos quindecim natus. Natale aūt, qui & Natalis dicitur, dies est, quo quisque nascitur. Virgi. Meus est Natalis Iola. ab Ouid. aūt discrepat Pausanias, qui Arcadem, & nymphā uxorem duxisse nomine Erato, & ex ea tres filios sustulisse scribit, Azana, Aphydanta, & Elatum, ante quos Antolaus notus ipsi natus fertur. {*Saltus aptos*} syluas venationi accommodatas. saltus nanque a saliendo deducitur, quòd fere in illo saltus edant. vnde saltuarij, saltuum, & agrorum custodes vocantur. {*Nexilibusq; plagis*} retibus connexis. multis enim nodis retia nectūtur. plaga autem prima breui rete significat. longa vero vulnus designat. {*Erymanthidas*} montis Erymanthi, qui est in Arcadia. {*Ambit*} circundat, circuit. {*Et cognoscenti similis fuit*} ita, inquit, restitit Callisto, vt Arcadem filium cognoscere videretur. {*Nescius*} ignarus esse matrem. {*Quæ re.*} stetit vt ipsum expectaret. {*Propiusq; accedere fugit.*} noluit, recusauit. {*Vulnifico telo*} uulnus inferenti iaculo. {*Arguit omnipotens*} arguit quidem legitur, sed arcuit, hoc est, vetuit & prohibuit sensui magis conuenire videtur. vetuit nanq; Iupiter, ne Arcas telum dirigeret in matrem. Pausanias autem [in Arcadicis] scribit Callisto in vrsam mutatā in gratiam Iunonis a Diana sagittis fuisse cōfixam, ac Mercurium ab Ioue missum, qui puerū quē Callisto in vtero gerebat, seruaret: ipsamq; Callisto factā esse stellam, quæ maior vrsa, & ἅμαξα vocatur. Rursum Phurnutus tradit Callisto venatricē fuisse, & ab vrsa deuoratāquā cum comites ipsius ad lustrū ursæ vidissent, posteaq; desiderarent, in vrsam conuersam dixerunt. sunt autem geminæ vrsæ in cælo, quarum alteram Nauplius, alteram Thales Milesius inuenisse traditur. Maiorem, quæ Callisto fuit, ἑλίκην vocant; secundum quā græci nauigant. vnde & Helicopas ab Homero ijdem dici a quibusdā creduntur, ὡς τοὶ νοστοῖς δὶς ἑλικωπὰς ὦπας. minor aūt in quā Arcas mutatus est, cynosura dicitur, quam Phœnices nauigādo obseruāt, vt idē poeta alibi testatur, inquiēs, Magna, minorque feræ, quarū regis altera Graias, altera Sidonias, vtraq; sicca rates. ἅμαξαν aūt, siue plaustrū vocāt græci, a figura, posituraq́;, q̄ simile plaustri sidus hoc vī, vt ait Gellius. vnde & veteres latini a bobus iūctis, Septentriones appellarūt, q̄ è septem stellis, ijs, q̄ clariores apparent, quasi quidam triones, hoc est, boues figurāt.] {*Nefasq;*} hoc est parricidiū, q̄ Arcas ignarus ppetraturus erat, abstulit. plerunq; aūt poetę duo diuersa vno verbo significāt. nam sustulit significat, & in altū tulit, qua in significatione ad ipsos refertur, & abstulit, & remouit q̄ significatio nefas respicit. {*Per inania*} per aerē, qui inane quoque dī, q̄ vacuus esse videatur.

Hic poeta non seruat tēporis ordinem, sed fabulam fabulæ cum gratia, & arte cōnectit.

VICINAQVE sidera fecit} maior nanq; vrsa, & Arctophylax vicina sunt, ac propinqua sidera, q̄ eadē esse cū plaustro, & septētrionib. perhibētur. nā Arctophylax idē est cū Boote, qui vrsum sequi, ac custodire, & plaustrū agere videt. — RAPH.

{*Intumuit*} indignata est. {*Ad canā Tethym*} Tethys Cęli, & Vestę filia fuisse dicitur, vxor Oceani, ac Iunonis nutrix, multorūq; Deorum mater. pro mari autē, quēadmodū & Oceanus accipit. Tethis vero Tethyos declinari notū est. Cū Thetis pro Achillis matre, aliter & scribat & declinet. nā prima aspirat, & secunda i, latinum habet, & Thetidis in genitiuo facit. {*Quorum reuerentia mouit*} Ocean⁹, & Tethys magno in honore sunt apud omnes deos, quia antiquissimi sunt. [Alter Deorū parens, altera mater siue nutrix. hinc Homerus vocat ὠκεανὸν θεῶν γένεσιν ἠ μήτερα τηθὺν]

{*Pro me*} loco mei. {*Mentiar*} mentiri dicar. {*Mea vulnera*} meos dolores, & cruciatus. {*Illic vbi circulus axem.*} hoc est ad polū septentrionalē, vbi est vltimus, ac breuissimus circulus. arcticus enī, & antarcticus circuli & vltimi sunt, & aliorū breuissimi. {*Est vero cur quis*} ironia indignationis plena. {*Offensamque tremat*} timeat me læsam. {*O ego quantum egi?*} ironicos hæc a Iunone dicuntur, ac si diceret, parum, ac potius nihil egi. {*Esse hominem vetui*} ostendit Iuno se nocendo prodesse. {*Sontibus*} nocentibus, pellicibusque meis. {*Vindicet antiquam faciem*} Iupiter, quem Iuno irata non nominat, subaudiatur. optat autem Iuno, vt Callisto in humanam faciem potius vindicetur, & reuocetur, quam inter sidera constituatur. vindicare autem asserere est, & reuocare. in antiquam vero faciem in soluta diceremus oratione. {*Quod in ante Phor. fe.*} ordo est: Quod ante in Phoronide fecit. {*Phor.*} in Io Phorones

Callisto in vrsam.

nepte,

cogitasse dicitur. Erichthonius autem lis terræ interpretatur. ἔρις nanq; lis, siue cōtētio, χθὼν terra appellatur. {*Sine matre*} nā ex solo Vulcani semine, q̄ in terrā cecidit, natus est. {*Actæo*} Attico. nam Attica (vt scribit Pausanias) prius Actæa ab Actæo qui primus Athenis regnasse fertur; deinde Attica ab Attide, Cranai regis filia, fuit cognominata. {*Gemino de Cecrope*} Cecrops iccirco geminus, ac biformis dicitur, q̄ ex parte homo, ex parte serpens fuisse vulgatus est. [Alij biformem a græcis fictum fuisse, perinde vt a latinis Ianum malūt.] Quod quidē iccirco fuisse Demosthenes ait, q̄ & prudentia in consilijs summa esset, & in rebus agendis viribus, & audacia vteretur. Vt aūt refert Iustinus, matrimoniū, ac nuptias (hoc est maris, & fœminæ coniunctionē) primus instituit. is autē ex Sai vrbe Aegypti Athenas profectus, Actæonis, q̄ primus in Attica regnauit, filiā duxit vxorem, eique in regno successit, vnde Athenienses Cecropidæ vocantur. Ei tres filiæ fuerunt, Pandrosos, Herse, Aglauros, qbus nōia indidit ab ijs, qbus fruges maximæ aluntur. Pandrosos enim, & Herse a rore. Agraulos vero ἀπὸ τοῦ αὐλίζειν ἐν ἀγροῖς, hoc est, a stabulandū in agris videtur appellata. Nec ignoro me, vt est in exemplaribus deprauatum, Aglauron legisse, & exposuisse. nuper vero animaduerti Agraulon ea de caussa, quam scripsi, fuisse nominatā. Quare Agraulos vbicunq;, Aglauros hactenus lectum est, mihi vr̄ esse reponendum, ne a græcis scriptoribus, vnde sum admonitus, dissentire coarguamur, tametsi Pausanias in Atticæ descriptione illā Aglauron mendose, vt puto, vocat. [Imo & Suidas & Pausanias Ἄγλαυρος vocāt. significat aūt ἄγλαυρος, splēdidum, ac pulchrum, quasi αὔρας ἀγλαὰς ἔχον, quemadmodū & Nicādri interpres ait. proinde puto Aglaurō hanc, vel a forma appellatā, vel a contrario, quasi q̄ tristis, & inuidiosa fuerit, id qđ ad sequentē fabulā maxime quadrat. aut etiam ab a priuādi particula, & γλαυρὸς, quod græcis idem qđ σεμνὸς significat, quasi, quæ parum σεμνὴ, hoc est venerans, & religiosa erga Palladem hic, & mox erga Mercurium fuerit. nam in agris stabulatam esse, filiam regis, consentaneum non est. præsertim quando infra etiam a Mercurio in arce deprehensam, & compellatam poeta dicit.] {*Sed inconfessa quid esset*} sic quidem in impressis legitur exemplaribus, sed corrupte. cum vna carmini syllaba det. quare hæc particula enim est ascribenda vt legatur, Sed enim inconfessa, vt est in libris antiquis scriptum. {*Inconfessa*} non confessa, non elocuta. {*Et legem dederat*} mandauerat. {*Abdita*} abscondita. {*Speculabar*} obseruabam. propriè autem dixit: nam speculari est ex ed. to, & alto loco obseruare. {*Tuentur*} defendūt, custodiunt, ac seruant. {*Pandrosos, atq;*}

Sic inconfessa.

Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusq́, tribus gemino de Cecrope natis
*Seruandum dederat, * sed non confessa, quid esset;*
Et legem dederat, sua ne secreta viderent
Abdita fronde leui densa speculabar ab vlmo,
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atque Herse. timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodosq́, manu diducit, & intus
Infantemq́, vident, apporrectumq́, draconem
Acta deæ refero: pro quo mihi gratia talis
Redditur, vt dicar tutela pulsa Minerua,
Et ponar post noctis auem. mea pœna volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quærant.
At puto non vltro, nec quidquam tale rogantem
Me petijt: licet hoc ex ipsa Pallade quæras:
Quamuis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramq́, ego regia virgo,
Diuitibusq́, procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam cùm per littora lentis
Passibus, vt soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus: vtq; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
Vim parat, & sequitur: fugio, densumq́, relinquo
Littus, & in molli nequidquam lassor arena.
Inde deos, hominesq́, voco: nec contigit vllum,
Vox mea mortalem: mota est pro virgine virgo,
Auxiliumq; tulit. tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reijcere ex humeris vestem molibar: at illa
Pluma erat, inq; cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, vt antè, pedes retinebat arena:
*Sed summa tollebar humo. mox * alta per auras*
Euehor, & data sum comes inculpata Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene, nostro successit honori?

ARGVMENTVM.

ARG. Nyctimene, Nictei filia, virgo Lesbia, nimia libidine effrenata, in patris cubile se implicuit: ideoque aduersantibus dijs ob admissum cessit in noctuam. scelus autem suum in tenebris occultat quod si in luce visa fuerit, ab omnibus auibus petitur obnoxia.

AN, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem: sed conscia culpæ,
Conspectum, lucemq́, fugit, tenebrisq; pudorem

Herse} a rore hæc nomina sumpta fuisse videntur. nam Pandrosus a πᾶν, quod totum significat, & δρόσος qui est ros cōponi videtur. Herse aūt ros interpretatur. Cecropis aūt filiæ fuerunt, vt Pausanias quoq; narrat, non solū Ouid. quarum fratrē fuisse Erichthonium ait, qui viuo adhuc patre vita excessit. tametsi ipsum ex mortali genitum negant, cui Vulcanum, terramq́; parentes assignant. Ab Ouidio aūt nō nihil dissentit Pausanias. narrat enī Aglauri lucū esse Athenis, cui quidē & Herse, & Pandroso sororibus Mineruam Erichthonium in cista depositū dedisse, vetuisseq́; ne depositum viderent, Pandrosonq́; in officio fuisse, iccircoq́; ei contiguam tēplo Mineruæ ædem fuisse. reliquas uero duas, quū cistam resignassent, viso Erichthonio fuere cœpisse, & ex arce, qua maxime præceps locus erat, se deiecisse. {*Vna Aglauros*} sola Aglauros. {*Diducit*} Dissoluit, ac separat. {*Apporrectumq́; drac.*} appositum dracone sibi videre visæ sunt, q̄a Erichthonius serpentinos habebat pedes. {*Acta deæ refero*} gesta a Cecropis filiabus Mineruę nuntio. {*Et ponar post noctis auem*} noctuam, quæ solum noctu volat. {*Voce*} lingua, loquacitate. {*At puto non vlt.*} occurrit tacitæ obiectioni. posset. n. quis dicere, idcirco fuisti repulsa, quia Mineruæ nunquā fuisti grata. se igitur ita Mineruę placuisse ait, vt sponte fuerit ab ipsa comes petita. {*At puto non vltro*} interrogatiue cū quadam obiectione legatur, quā ita soluit, vt dicat id ex ipsa Minerua quæri posse. {*Nam me Phocaica*} Phocis regio est Græciæ finitima Atticę; vnde Phocaicus declinat.

VT soleo} nunc Cornix facta. nam cornices lentis passibus gradiuntur. {*Spatiarer*} ambularem. nā spatiari est voluptatis caussa ambulare. {*Densum littus*} durum, & solidum. {*Nequidquam lassor*} frustra defatigor, neq; enim effugere poteram. {*Nec contigit vllum*} tetigit, cōmouit. {*Mota est pro virgine virgo*} Pallas ppetua gaudēs virginitate. {*Tollebar*} extollebar, leuabar. {*Comes inculpata*} sine culpa, & crimine vacās. {*Quid tamen hoc prodest*} hæc ad cōmodā sequētis fabulæ connexionē referūtur. qđ, inqt, pdest inculpatā, ac sine vllo crimine Mineruę comitē fuisse, cū Nyctimene ob incestū cū patre admissum in auē noctuā cōuersa mihi pferatur? Nyctimene. n. Nyctei regis Lesbi filia, patris amore capta, clā se ei p vxore subiecit: pp quod in noctuam cōuersa, sibi nefandi sacrilegij conscia reliquarum auium conspectum fugit. [Fabulæ meminit & Higynus capite, De ijs qui contra fas concubuerunt. sed hic patrē Nyctimenes Epopeum vocat, regem Lesbiorum.]

Acta. RAPH.

Nyctimene in noctuam.

PER totam Lesbon} Lesbos insula est Aegei a conditore denominata, vnde Lesbius, Lesbousque declinantur. {*Temerasse*} violasse. {*Patrium cubile*} patris lectum.

Coronis in cornicem.

{*A cum-*

{*A cunctis*} auibus subaudiatur. omnes nanq; aues noctuam persequitur. {*Reuocamina*} reuocationes. {*Spernimus*} cōtemnimus, non accipimus. {*Vanum*} nihil nociturum. {*Domino*} Apollini. {*Cum iuuene Aemonio*} Thessalio. [Isthyc videlicet.] Aemonia namq; Thessalia dicta est ab Aemone, Chlori filio, Thessali autem patre a quo Thessalia fuit appellata. Aemonia quoq; vrbs est Arcadię ab Aemone Lycaonis filio denominata, vt Pausanias scribit, {*Vidisse narrat*} se vt subintelligamus sensus exposcit, {*Laurea corona*} ex lauro confecta. {*Audito crimine amantis*} amicæ, a qua se amari putabat. {*Vultusque*} hilaritas, ac lætitia uultus. nam uultus pro animi affectu mutatur, ut modo lætitiam, modo mæstitiam præseferat. {*Plectrum quo*} plectrum instrumentū est, quo cithara percutitur ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est a percutiendo declinatum. {*Colorque*} nam ex rubicundo pallidus est effectus, id quod indignantibus euenire solet {*Tumida ab ira*} ab effectu quod hominem tumescere cogat. *Arma assueta* arcum, & sagittas. {*Tendit*} intendit. {*Indeuitato*} quod nullo pacto pōt euitari. {*Ista dedit gemitum*} percussa Coronis ingemuit. {*Puniceo cruore*} rubro sanguine. {*Potui pœnas tibi Phœbe dedisse*} hoc est potui abs te puniri. {*Duo nunc moriemur*} & ego, & infans in utero conceptus. {*Hactenus*} locuta est Coronis supplеatur. {*Corpus inane animæ*} uacuum anima, & mortuum {*Sero*} postеaquam nullum remedium poterat adhiberi {*Exarserit*} ira excanduerit. {*Odit auem*} coruum. {*Crimen*} Coronidis cōcubitum cum Aemonio iuuene. {*Inaniter*} uane, frustra. {*Neq; enim cælestia tingi Ora licet lacrymis*} parenthesis qua significatur, cur lacrymas quoque Apollo non emiserit. neq; enim, inquit, dij possunt flere. {*Haud aliter*} similitudine ostendit, quàm grauiter gemuerit Apollo. {*Libratus ab aure*} percutientes. gestum enim exprimit lanij uitulum interficientis. malleum enim auriculę dextrę admouentes, ictum uitulo infligunt. {*Ingratos*} puellæ mortuæ nihil placētes. {*Iniustaq; busta peregit*} iniquas perfecit exequias. nā iniuste illam peremisse sibi Apollo uidebatur. [Alij Iniusta pro paruis accipiunt,

inuisaque. i. odiohabitas, & ingratas exequias.

Cœlat, & a cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, reuocamina coruus
Sint, precor, ista; malo nos vanum spernimus omen.
Nec cæptum dimittit iter, dominoq; iacentem
Cum iuuene Aemonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est, audito crimine amantis;
Et pariter vultusq; Deo, plectrumque, colorque
Excidit. utq; animus tumida feruebat ab ira,
Arma assueta capit, flexumq; a cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectora iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum: tractoq; a uulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit: Potui pœnas tibi, Phœbe, dedisse,
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter uitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu serò pœnæ crudelis amantem;
Seq; quòd audierit, quòd sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen, caussamque dolendi
Scire coactus erat: necnon arcumque, manumque
Odit, cumq; manu, temeraria tela, sagittas:
Collapsamque fouet, seraque ope uincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus:
Tum verò gemitus (neque enim cœlestia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit; haud aliter, quàm cum spectante iuuenca
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fudit odores,
*Et dedit amplexus, * iniustaq; busta peregit,*
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, vteroque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum:
Sperantemque sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas vetuit consistere coruum.

ARGVMENTVM.

ARG. Ocyroe, Chironis, & Charicłæ filia, patris artibus non contenta, etiam futura vesana præcinuit: infantique Aesculapio prædixit, quod medicina mortuos ad superos educturus esset, quodq; esset ab auo fulminis ictum experiturus. patrem quoque suum Chironem prædixit sagittis cruciandum, cupidumq; mortis ex Deo mortalem futurum. quæ cum esset elocuta, in equæ cessit figuram, ne aduersantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis fuerant.

SEmifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat, mistoque oneri gaudebat honore.
Ecce uenit rutilis humeros protecta capillis
*Filia Centauri; quam quondam nympha * Chariclo*
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit
Ocyroen: non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo vbi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque Deo, quem clausum pectore habebat:
Aspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel, dijs indignantibus, ausus,
*Posse dare hoc iterum flamma * prohibere auita:*
Eque Deo corpus fies exangue, Deusque,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata nouabis.
Tu quoque care pater non iam mortalis, & æuis
Omnibus vt maneas, nascendi lege creatus,

quasi quæ non satis iusta sīue magna fuerint.] Bustum autem proprie dicitur locus, in quo cadauer est & combustum, & sepultum, quasi bene ustum. Busta quoque pro sepulcris ponuntur. a busto bustuarij gladiatores dicuntur, qui in honorem defuncti ante bustum, & sepulcrū decertant. {*Non tulit*} non est passus. {*Sed natum Aesculapium.*}

GEMINI Chironis} filius fuit Saturni ex Phillyra Oceani filia, cum qua in equum conuersus concubuit. Chironemque centaurū sustulit, ppter qđ geminus dicitur. nā ex parte anteriori homo, ex posteriori equus videbatur. quanquā Suidas in Thessalicis narrat Chironē, ut alios Cētauros, Ixionis filiū fuisse. iustissimus āt centaurorū fuit. [vt Homerus Iliad. 13. [Greek text, illegible]] vxoremq; habuit nomine Chariclo {*Non falsæ linguæ*} veri indicij. {*Inter aues albas uetuit*} hoc est coruum, ex albo nigrū effecit. RAPH.

SEmifer interea} Chirō semiferus. {*Diuinæ stirpis alumno*} Aesculapio Apollinis filio. {*Ecce uenit rutilis*} Ocyroe Chironis ex nympha quadā Caici fluuij filia. [Chariclo, s. vt supra Lactantius, & cōmen. Apollonij.] cum fatorum arcana reseraret, Iouis ira in equā fuit conuersa. {*Humeros protecta*} humeros habens, ptectos, & coopertos. est. n. poetica synecdoche. {*Caici*} fluuius est Mysiæ Caicus per Phrygiā labens. {*Ocyroen*} velox fluxus Ocyroe dicitur. ὠκὺς nanq; velox, ῥόος fluxus. sic autē fuit appellata, q̄ in ripis Caici fluminis rapacissimi fuit nata. Fuit ēt Ocyroe nympha Oceani, & Tethios filia, ut scribit Hesiodus in Theogonia. {*Canebat*} prædicabat. {*Vaticinos furores*} vaticinandi, ac futura prædicēdi impetus. {*Incaluitq; Deo*} spiritu diuino. {*Totiq; salutifer orbi*} Aesculapius nanque adeo præstās medicina fuit, ut ēt Hippolytū ab inferis reuocarit, ppter q̄ ab Ioue fulmine fuit extinctus, ac postea Deus effectus. {*Flāma auita*} fulmine aui Iouis. {*Corpus exangue*} sine sanguine, mortuum. {*Et bis tua fata nouabis*} tuā vitam bis renouabis. [semel videlicet, natus ex Apolline, & Coronide, & iterū, a morte, & conflagratione fulminis in cęlū sublatus, & deus factus.] {*Tu quoq; care pater*} patri quoque Chironi

Caici.

Prohiberis

Ocyroe

Posse mori cupies tum, cum cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto:
Teq; ex æterno patiemtem numina mortis
Efficient, triplicesq; deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid; suspirat ab imis
Pectoribus, lacrymæq; genis labuntur obortæ:
Atque ita, Præuertunt, inquit, me fata, vetorq;
Plura loqui, vocisq; meæ præcluditur vsus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi: mallem nesciisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam, cognataq; pectora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicentis pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaque verba fuerunt.
Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: paruoque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: crescit & oris,
Et colli spatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit. vtq; vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque nouata est
Et vox, & facies: nomen quoq; monstra dederunt.

ARGVMENTVM.

ARG. Apollo, Iouis, & Latonæ filius, cum pecus Admeti, Pheretis filij, pasceret, fistulæ cantu solitudinem protegens, boues eius in agros Pylia regionis progressæ sunt, quas Mercurius auertit, & in syluis occuluit. quod cum Battus, Nelei filius, equas pascens, vidisset; Mercurius, ne indicium promeret, ex armentis formosissimam vaccam ei concessit. at ille discedenti affirmauit lapidem proximum, quem vidisses, celerius, quam se, quicquam indicaturum. Deus vero ut mortalis fidem experiretur, paulo post, mutata figura, ad eundem reuersus est; simulauitque se amissas boues quærere. & præmium promisit, si demonstrasset bouem cum vacca. at ille, cum sub quo monte pascerentur, ostendisset; Mercurius, perfidia eius offensus, in lapidem eum mutauit, qui ab euentu index circa Pylium vocatur.

FLebas, opemque tuam frustra * Philyreius heros
Delphice poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras: nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elim, Messeniaque arua colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, ° onus dextræ baculus syluestris oliuæ,
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumq; amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,

Ocyroe in equam.

Ocyroe exitum prædicit. nam Chiron, qui nõ modo centauros, sed cæteros quoque homines iustitia dicitur superasse, cum Herculem hospitio suscepisset, sagittasque hydræ sanguine tinctas manibus tractaret, vna earum e manibus lapsa pedem ipsius percussit; ipsumque tantis doloribus affecit, vt nona die miseratione Deorum in astra fuerit sublatus, vt Ouid. in Fastis refert:

Nona dies aderat, cum tu iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras. § *Diræ serpentis* § hydræ, quæ cum centũ capita haberet, ab Hercule fuit interfecta. eius sanguine Herculis sagittæ tinctæ insanabilia vulnera inferebant. § *Teq; ex æterno* § ex immortali te mortalem dij efficient. § *Triplices deæ* § parcæ, quæ tres dicuntur esse, Clotho, Lachesis, & Atropos. in quarũ filis vniuscuiusque vita esse dicitur, donec fila frangantur. [Dicitur autem Clotho a κλώθειν, quòd ea quasi præstituat, & destinet, quæ cuiq; patienda, aut obeunda. Lachesis, a λαχεῖν, quòd sortiatur exitus, & euentus. Atropus ἀπὸ τοῦ μὴ τρέπεσθαι, q fata inenitabilia sint.] § *Restabat fa. ali.* § hoc est de fatorum arcanis, quæ referre instituerat Ocyroe, aliquid restabat dicẽdum. § *Præuertunt me* § occupant, & impediunt. nã in fatis erat, vt verteretur in equã. § *Nam fuerant tãti artes.* § inquit, vaticinandi, & futura prædicendi mihi tanti facienda non fuerunt, vt ira Deorum humanam amitterem figuram. § *Subduci* § auferri. § *Impetus est currere* § cupiditas mihi est currẽdi. est enim figura loquendi græca. § *Latis campis* per spatiosos campos. § *Cognata pe.* § propter patrem qui cẽtaurus erat. § *Tota tamẽ quare?* § miratur Ocyroe se totam in equam conuerti, cum pater Chiron vtranq; gerat formam, & hominis, & equi. § *Et bra. mo. in.* § innuit brachia in pedes anteriores fuisse commutata.

RAPH.

COEVNT § coniungun tur. § *Perpetuo* § continuo. § *Nomen quoque monstra dederunt* § nam ἵππος, hoc est equa fuit appellata. § *Flebas, opemque tuam* § mutationem Batti in lapidem in dicem superiori fabulæ poeta anoectit. nam Apollo cum ob pulsatos, interfectosque Cyclopas diuinitate priuatus, Admeti regis Thessaliæ armenta in pastorali habitu pasceret, Merc. boues quæ longius forte processerant, furto ab actas in sylua occultauit: Battoque cuidam equarum custodi, a quo vnoe visus fuerat, mandauit, ne cuiquam illud furtum indicaret. quod quidem vt libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus est, se nunquam alicui uaccas illas indicaturum. Mercurius, vt hominis experiretur fidem, suscepta alia figura ad eum paulopost rediit, rogans an vaccas quasdam illac transeuntes vidisset, pollicensque, si indicaret, se vaccam cum tauro daturum. quòd cum accepisset Battus, sub quo monte boues pascerentur, indicauit. quam ob perfidiã eum Merc. in lapidem, qui index dicitur, cõmutauit.

Battus in indicem.

§ *Phillyreius heros* § Chiron Saturni, & Phillyræ nymphæ filius, a qua Phillyres, gens Scythica, denominati fuerũt. § *Rescindere* § mutare, rumpere. Rescindi vero proprie testamenta dicuntur, cũ rũpuntur, atq; irrita fiunt. § *Iussa Iouis* § qui Ocyreon in equã cõuertit. § *Elim* § urbs est Pelopõnesi Elis, ab Elo Tantali filio appellata, ot quidã nolunt, vt alij ab Eleo Neptuni filio. sunt ẽt qui ἀπὸ τοῦ ἡλίου dictam Elim volũt. nã sub tutela Solis fuit. vnde & Augeas ipsius fili° illic regnauit. altera est Arcadiæ. tertia Hispaniæ. ab Elide vero Eleus possessiuum deriuat. Virgi. 3. Geor. Hic vel ad Elei metas, & maxima cãpi Sudabit spatia. § *Messeniaque arua* § Messena & regio, & vrbs fuit Peloponnesi, Pylo propinqua, iuxta quã Amphrysus labit. Est ẽt Messena vrbs Siciliæ. vnde Messenius deriuat. § *Illud erat tempus* § Apollinis metamophosim in pastoré i trãscursu poeta describit. [Nã Apollo cũ Cyclopes, siue illorũ filios, vt qdam volũt, interfecisset, eo q Ioui fulmen contra Aesculapiũ suppeditassent, a Ioue dãnatus, & in terrã relegatus fuit. vbi per annũ Admeti regis Thessaliæ armẽta pauit. cuius rei & Callimachus meminit his versibus.

Apollo in pastorem.

Φοῖβον, καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κεῖνου
Ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους
Ἠιθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

Phyllericus.

De qua re plura in comment. Euripides in Alcestum] § *Quo te pastoria pellis Texit* § quo veste pastorali ex pellibus confecta inductus fuisti. § *Dispar fistula* § inæqualis tibi ex septẽ cannis inæqualibus confecta. § *Alterius* § sinistræ. nam dextræ onus erat baculus. § *Mulcet* § solatur, delectat.

Omnisque fuit Bac.

§ *Pylios*

§*Pylios in agros*§ Pylos vrbs est Messeniæ, quæ & Curyphasion fuit appellata. vnde Pylius, Pyleus, & Pylion deriuantur. §*Atlantide Maia natus*§ Mercurius Maiæ filius. §*Abactas*§ abductas. propriè autem abigi dicuntur pecorum fures. §*Nelei*§ pater Nestoris fuit Neleus rex Pyli. est autem synæresis duarum vocalium in vnam. sic Vir. Et furias Aiacis Oilei. §*Seduxit*§ seorsum duxit. interdū significat decepit. §*Neu nulla gratia*§ & vt aliqua gratia facto tuo referatur. §*Rependatur*§ referatur. §*Ioue natus*§ Mercurius Iouis, & Maiæ filius. §*Et versa pariter cum voce figura*§ hoc est vna cum voce mutata figura, ne agnosceretur. §*Furtoque silentia deme*§ hoc est furtum indica. §*Atlantiades*§ Mercurius nepos Atlantis ex Maia. §*Me mihi*§ repetitio eiusdem dicti irato conueniens. Immo schema quod battologiam vocant, exprimere voluit, quo eadem subinde iterantur inani loquacitate. vnde & verbum βαττολογεῖν. cuius & meminit. in prouerb.

Incustodita Pylios memorantur in agros
Processisse boues. videt has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex: Battum vicinia tota vocabat.
Diuitis hic saltus, herbosaq; pascua Nelei,
Nobiliumq; greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit, & illi,
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. accepta, voces has reddidit hospes:
Tutus eas: lapis iste prius tua furta loquetur:
Et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire.
Mox redit: &, versa pariter cum voce figura,
Rustice vidisti, si quas hoc limite, dixit,
Ire boues: fer opem, furtoque silentia deme:
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior, postquam est merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades: &, Me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index,
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

COEL. AT senior, postquam merces geminata, sub illis. Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis. Risit Atlantiades: &, me mihi perfide prodis, Me mihi prodis? ait. Qđ tamen verum haudquaquam est. nam ἐν τῇς ἀναδιπλώσεως quæsita orationi gratia est. qđ ex libro Phalerei Demetrij περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, cum ait, χάριτας aut in rebus: in verbis quidem, ex breuitate, ordine, figura ex schemate, vt in Sapphus versiculis, Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ. cui ex figura eadem illa respon. ait. [illegible] Οὐκέτι ἥξω πρὸς σὲ, οὐκέτι ἥξω. Maior, inquit, orationi cōparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ ἄνευ τοῦ σχήματος, etiam si πρὸς ἀπαιτοῦντας, excogitata magis videri anadiplosis pôt, seu palilogoia. Obseruauerat hic Merula quoque parte quædam, ex thesauris iit ab eodem pronūtiatum Ouid. prodens:

Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,

Nulla futura tua est, nulla futura tua est.

Sic & apud Homerum.

Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι
καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.

ARGVMENTVM.

ARG. Athenis virgines per solenne sacrificium canistris Mineruæ ferebant pigmenta: inter quas a Mercurio conspecta est Herse, Cecropis filia. Itaque aggressus est sororem eius Aglauron, precatusq; est, vt se Hersæ sorori suæ iungeret. Illa autem pro ministerio cum eum aurū poposcisset, Minerua grauiter offensa est, cum ob cistulam, quam ei, sororibusq; eius custodiendam tradiderat, quam aduersus suum prædictum aperuerat, tum ob auaritiam. Igitur Inuidiam immisit: qua diu cruciata est. Mercurioque repugnauit, ne amata potiretur, in saxum tandem ab eo mutata est.

ET quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item in quo ab eo taxetur Seneca in naturalium quæstionum libris. vbi diluuij excutitur ratio. illud, inquit, poetarum ingeniosissimos egregie pro magnitudine rei dixit.

Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.

nisi tantum impetum ingenij vis materiæ ad pueriles ineptias reduxisset:

Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones. non est res satis sobria lasciuire, deuorato orbe terrarum. Et ne quis parū apte agglutinata hæc a nobis putet: ad ea Quinctilianum respexisse contenderim, dum li. 10. lasciuire in Heroicis suis Ouidium scribit, & esse nimium ingenij sui amatorem. simulq; frigida est & puerilis in scholis affectatio, vt ipse transitus efficiat aliquam vtique sententiam, & huius velut præstigiæ plausum petat, à quo non abstinet poeta hic: quem tamen necessitas fortè excusarit, res diuersissimas in speciem veius corporis colligentem. illud obiter adnotarim: in Cæcilij Minutiani Apuleij fragmētis obseruatum, annis septem in exilio consumptis, functū esse fato Ouidium kalēdis Ian. qua die Titus quoque Liuius decesserit. Structum item illi a Barbaris p multas lacrymas tymbon ante Ianuam. Auctor idem Minutianus est Curtinum ab Ouidio appellatum fuisse. Ibin ex auis fœditate, cui ventrem rostro purgare, insitum sit, & hoc ex Callimachi imitatione, pulsum quoq; in exilium, q Augusti incestum uidisset. Sed, vt a diuerticulo redeamus ad fabulam, Chærephontem lego Socratis p familiarem fuisse ἰσχνόφωνον, & quia simul nigricantis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatū, q vox nobis vespertilionem indicat, atque itē pyxinon. i. buxeum. hic vero est Chærephonis, cui respōdisse Pythiā ferūt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος, id est sapiens quidē Sophocles, sapientior verò Euripides, at omnium sapientissimus Socrates. Eretrienses porrò incessuntur apud eruditos, q litteram ρ crebrius, asperiusq; inculcarent, sicuti in Alcibiade lambdacismum adnotatum scimus. hic est, de quo iactatū legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neque item Lysandros duos Sparta. Arrius apud Catullum, mirifico velut pruritu, flatilem tum vocalibus, tum consonantibus inserebat, quod poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ex Apulei doctrina præpedite est, ac obscurius verba enūtiare. nam in Magia sic adnotauimus scriptum: Qui eloquentiæ patrociniū vulgo profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultit, vel omnino obmutescit. Et iterum, Audiui priuignum meum vix singulas syllabas fringultientem. A fringilla verbum deflecti, putat Festus. Eius vero auis querula esse videtur vox. nam & Martialis ait, Nunc sturnos inopes, fringillarumque querelas Audit. Friare aūt aliud omnino est, vnde suffriare paululum conterere est. In Q. Catulo oratore, qđ memorabile est, summe laudatur lenis, suauisq; litterarū appellatio. In Cotta litterarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, subagrestis quædam, & plane subrustica pronuntiatio.

Index§ lapis quo vtimur ad aurum argentumque probandum. [Hunc græci βάσανον vocāt, Plinius coticulam. alij etiam Lydiū lapidē, & Heracleum, a loco vbi plurimus reperitur. vt etiam docet in prouerbus, qui ipse quoque eandem cum Re-

gio

pro sententiã tenet, Et ipse Ouidius, saxũ immeritum vocat. q haud puto facturus erat, si de coticula intelligi voluisset. nam quomodo immerita dici debet, quæ suo indicio etiam hodie prodit auri discrimina?] § *Nihil m.* § lapis enim nihil mali commisit.

cundat. est aũt circinus instrumentũ, quo circuli apte conficiun tur. §*Quanto splendidior*§ quanta pulchritudine fuerit Herse, a Mercurio amata, aperte his comparationibus poeta ostendit. §*Non secus exarsit*§ non aliter amore est inflãmatus. §*Balearica funda*§ qua Baleariũ insularũ incolæ maxime vtuntur. Baleares autem insulæ sunt duæ Hispaniæ adiacentes, quarum incolæ optimi sunt funditores. §*Plumbum*§ plumbeam pilam. §*Incandescit*§ ignescit, liquescit. §*Vertit iter*§ cõuertit, ac mutat iter Mercurius. cum. n. esset in cęlũ iturus, in terras descẽdit. §*Cælo relicto*§ quò iter, & volatum direxerat. §*Nec se dissimulat* § nec se occultat esse Mercurium. §*Tanta est fiducia formæ*§ acclamatio est caussam continens, cur se nõ dissimularet Mercurius. adeo n. q; formosus erat, vt nulla occultatione opus foret. §*Quæ quanquã iusta est*§ fiducia formæ, & pulchritudinis sibi blanditur. §*Permulcetq; com.*§ pectit capillos. §*Chlamydẽ collocat*§ ita, inquit, cõponit chlamydẽ, vt apte ex oĩ parte pẽdeat. chlamys aũt alijs vestib. superimponebatur. §*Vt lim. to.*§ hoc est vt limbus aureus totus appareat. est. n. ... id est vnũ in duo diuersum. quã figurã imperiti endiadim vocãt. cum endiadis nec græca, nec latina vox sit. §*Vt te. re.*§ recta. § est aũt caducei periphrasis, quo Mercurius dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat. vt ẽt Vir. canit. §*Tersis plantis* § pulchris pedibus. Talaria aũt sunt Mercurij alata calciamenta. §*Pars secreta domus*§ interiorẽ partẽ domus Cecropis describit, in qua thalami filiarum erant. §*Ebore, & testudine*§ non solũ ebore, sed ẽt testudinum crustis thalami ornabantur. quãuis testudo ędificium quoq; concameratum significet. qua in significatione si accipiam⁹, eburneã testudinẽ intelligem⁹. §*Atlantis, Pleionesq; nepos*§ Mercuri⁹. Pleione aũt vxor Atlãtis fuisse memorat̃. vñ Pleiades fuere cognominatę. §*Iup. ip.*§ q rex est, & deorũ, & hominũ. §*Abdita*§ secreta. Erichthoniũ in cista clausũ, ut vidim⁹. §*Inter. re. exce. cogit*§ interim, inqt, dũ aurũ afferret, coegit Mercuriũ Aglauros excedere, & exire domo. §*Dea bell.*§

RAPH. H*inc se sustul.* § Aglauri filię Cecropis Athenarũ regis mutationẽ in saxũ superiori transformationi poeta cõnectit. Mercurius eñ post Battũ in lapidẽ conuersum, forte inter virgines Atheniẽsiũ sacra Mineruę celebrantes vidit Hersen Cecropis filiã omnium formosissimã: quã cũ aliter potiri non posset, Aglaurõ illius sororem rogauit, vt sibi opẽ ferret, eã operã suã pollicet̃, dum sibi pecunia tribuat̃. id cum resciuisset Pallas, ob cistã quoq; apertam irata, in qua Erichthonium clauserat, ei inuidiã immisit, qua impedita cum Mercurio repugnaret, ne Herse amata frueretur, in saxum ab eo fuit conuersa. §*Caducifer*§ Mercurius caduceum ferens. est. n. caduceus uirga Mercurij, qua pax significabat̃: vnde caduceator legatus dr̃ pacẽ petens, vt scribit Põpeius. Cato, Caduceatori nemo homo nocet. §*Munychios agr.*§ Atticos. Munychia nanque promõtorium: est Piræi portus Atticæ a Munycho dicta, q illic ędificauit tẽplum Munychię Dianę. §*Grataque humum Mineruæ*§ periphrasis est Atticę terrę, q̃ Mineruę gratissima est. nã (vt Pausan. ait) tota vrbs Athenarũ & ager Mineruæ est sacer. licet. n. alios quoq; deos colere instituerint, Palladem tñ venerantur, cuius simulacrũ, q in arce est cõsecratum, de celo fertur cecidisse. §*Arbusta*§ arbores. §*Culti Lycei*§ exculti Aristotelicis disputationib. nã Lyceũ est gymnasium Athenis, in quo deambulãs Aristoteles de philosophia disserebat. Lyceion a Lyco Pandionis filio appellatum, a quo quidẽ, & Lycea regio q̃dã Athenis fuit dicta. Sine diphthõgo autem ę scribatur Lyceum, ne mons Arcadiæ Lycæus esse videatur, qui cum æ diphthõgo notatur. §*Coronatis ca.*§ canephoria ea sacra vocata sunt, q in canistris ferrentur, quibus ad sacrificandũ opus esset.

H*inc se sustulerat paribus Caducifer alis,*
Munychiosq; volans agros, gratamq; Mineruæ
Despiciebat humum, cultiq; arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt volucris visis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemq; suam motis auidus circumuolat alis:
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quàm cętera sidera fulget
Lucifer, & quanto, quam Lucifer, aurea Phœbe:
Tanto virginibus pręstantior omnibus Herse
Ibat, eratq; decus pompæ, comitumq; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus: & æthere pendens
Non secus exarsit, quàm cum Balearica plumbum
Funda iacit: volat illud, & incandescit eundo;
Et, quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cęloq; petit diuersa relicto:
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.
Quæ nunquàm iusta est; cura tamen adiuuat illam;
Permulcetque comas; chlamydemq;, vt pendeat apte,
Collocat; vt limbus, totumq; appareat aurum;
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Virga sit; vt tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrum,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum venientem, prima notauit
Mercurium; nomenque Dei scitarier ausa est,
Et caussam aduentus. cui sic respondit Atlantis,
Pleionesq; nepos: Ego sum, qui iussa per auras
Verba patris porto: pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam caussas: tu tantùm fida sorori
Esse velis, prolique meæ matertera dici.
Herse caussa viæ est: faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ:
Proq; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat; interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui dea bellica luminis orbes:
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positamque in pectore forti
Aegida concuteret. subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cùm sine matre creatam

atque hinc ipsæ ẽt virgines κανήφοροι dicuntur. non autem quælibet, sed præstantiores, & nobiliores tãtum ἐκανηφόρουν. § *Deus ales*§ Mercurius citus. omnium nanque planetarum velocissimus est, celerrimeq; suum conficit cursum.

RAPH. *Vt volucris*§ hac similitudine poeta ostendit quomodo in orbem Mercurius volarit, vt diutius aspectu Herses amatæ frueretur. §*Miluius*§ auis est rapax, quæ in gyrum volat. §*Rapidissima.*§ rapacissima. §*Dum timet*§ ministros exta custodiẽtes. §*In gyrum*§ in orbẽ, & circuitum. §*Super Actæas arces*§ Atheniẽses. Actæa nanq; Attica, q fere tota sit litoralis. ἀκτὴ nanq; litus interpretatur. §*Inclinat curs.*§ conuertit volatus. §*Circinat*§ cir-

Pallas, & q̃ & Bellona dr̃. §*Toruilu. orbes*§ toruos oculos, quales iratis esse solẽt. § *Aegida conc.*§ Aegis munimẽtũ est pectoris ęreũ, a Vulcano fabricatũ, habẽs ĩ medio Gorgonis caput, quo & Pallas, & Iupi. vti solẽt. [Atq; hinc αἰγίοχος idẽ dr̃. sed alij tñ loricã, siue thoraca voluñt esse Iouis Αἰγίδα, ex corio capręę amaltheę, vñ ẽt nomẽ hẽt. Mãr. li. 7. Accipe belligeræ crudũ thoraca Mineruæ, Ipsa Medusęę quo timet ira deę. dũ vacat hæc Cęsar, poterit lorica vocari. Pectore cũ sacro sederit, Aegis erit.] §*Subit in mentẽ venit.*§ Hãc Aglauron. §*Prof. manu*§ impia, scelesta. §*Sine ma.*§ q vt pauloante diximus, Erichthoni⁹ ex solo semine Vulcani, q i terrã cecidit, cũ vi cũ Pallade coire vellet, na

Lemniacam stirpem contra data fœdera vidit,
Ingratamque Deo fore iam, ingratamque sorori,
Et ditem sumpto, quod auara propoſcerat, auro:
Protinus Inuidiæ nigro squallentia tabo
*Tecta petit. domus est imis in vallibus * huius*
Abdita, Sole carens, non vlli peruia vento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc vbi peruenit bello metuenda virago,
Constitit ante domum, (neque enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores: videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Inuidiam: visaque oculos auertit. at illa
Surgit humo pigrè, semesarumque relinquit
Corpora serpentum, passuque incedit inerti.
Vtque deam vidit, formaque, armisque decoram,
Ingemuit, vultumque deæ ad suspira duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto:
Nusquam recta acies: liuent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno:
*Risus abest, nisi quem nisi * mouere dolores:*
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum, carpitque, & carpitur vnà.
Suppliciumque suum est. quamuis tamen oderit illam,
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis vnam:
Sic opus est: Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa deam obliquo fugientem lumine cernens
Murmura parua dedit, successorumque Mineruæ
Indoluit: baculumque capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris
Quacunque ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritque herbas, & summa papauera carpit:
Afflatuque suo populos, vrbesque, domosque
Polluit: & tandem Tritonida conspicit arcem,
*Ingenijs, opibusque, & festa pace * virentem:*
Vixque tenet lacrymas: quia nil lacrymabile cernit,
Sed postquam thalamos intrauit Cecrope nata,
Iussa facit: pectusque manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratque nocens virus, piceumque per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone venenum
Ne ue mali caussæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Coniugium, pulchraque deum sub imagine ponit:
Cunctaque magna facit. quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit; lentaque miserrima tabe
Liquitur, vt glacies incerto saucia Sole,
*Felicisque bonis * aliter non vritur Herses,*
Quàm cum spinosis ignis supponitur herbis,

tus est. {*Lemniacam stirpem*} Erichthonium filium Vulcani, qui in Lemnum insulam a cęlo cecidit. Lēnos autem insula est Thraciæ adiacens, duas habens vrbes Ephęstiam, & Myrinam, a magna deorum matre, quæ Lemnos appellatur, denominata, cui etiam virgines sacrificabantur, vt Hecatæus in Europa scribit. hanc vero primum habitarunt Thraces, qui Sinties, Sapæique vocabantur, vt Strabo ait. A Lemno autem, & Lēnius gētile, & Lēniacum possessiuum declinat. {*Ingratāq; Deo fore*} ob petitam pecuniā. {*Ingratāq; sor.*} q̃a auaritia illam Mercurio prostituebat. {*Protinus Inui.*} primū Inuidiæ domum describit poeta, deinde inuidiā ipsam. est autē inuidia dolor ex aliena proueniens felicitate. differt ab inuidentia, q̃ ea nō solum ad eum, qui inuidet sed ēt ad eum, cui inuidetur, referri potest. inuidētia vero in eū demum cadit, q inuidet. {*Nigro tabo*} nigra sanie. diptoton autē est hoc nomē, i. duorum casuum. nā tabi, & tabo solum inueniunt. {*Antri*} speluncæ. {*Abdita*} abscōdita. {*Ignaui frigoris*} ab effectu qđ ignauos, & pigros efficiat. {*Bello metuēda virago*} periphrasis est Palladis, q̃ a latinis Bellona vocat, q̃ bello maxime sit timēdæ. {*Neq; .n. succedere tec. fas hēt*} hoc est Palladi, vt q̃ est dea, nō licet inuidiæ domū ingredi. {*Extrema cuspide*} vltima cuspidis parte. Pallas nãq; hastam gestare memorat. {*Vip. car.*} viperarū, quæ sic q̃ vi pariāt, sunt appellatæ. [nam ēt disrumpi, cum pariunt, tradūtur.] {*Inuidiā*} eleganti phantasia inuidiæ, & corp⁹, & figurā humanā, & actiones attribuit. ea vero oĩa describit, q̃ inuidis inesse solēt. {*Visaq; oculos auertit*} a visa, inqt, inuidia Pallas oculos auertit, ne diuti⁹ illā spectaret. {*Corpora*} carnes. {*Vultūq; deæ ad suspira duxit*} ordo est: & sensus & ad vultū deę suspiria traxit. cū .n. vultum deæ vidisset hilarē inuidia, dolore affecta suspirauit. {*Nusquam recta acies*} oculorum intelligatur. inuidi namq; non recto, sed obliquo vtuntur visu. {*Liuēt*} liuidi, & nigri sunt. {*Suffusa*} perfusa, infecta. {*Nisi quem vidi fecere dolores*}, non ipsius, sed aliorum. inuidi nãque, & alienis malis gaudent: & bonis dolent. {*Nec fruitur somno*} nec dormire potest. {*Excita*} concita, stimulata. {*Vigilātibus curis*} ab effectu curæ vigilantes, q̃ hominem vigilare cogant, neque dormire patiantur. {*Sed videt ingratos*} non gratos, ac sibi displicētes. {*Intabescit*} paulatim consumitur. {*Carpitq; & carpitur vnà*} simul, inqt, & lędit, & læditur. {*Suppliciumq; suū est*} hoc est, sibiipsi est supplicium. inuidus enim seipsum semp rodit, paulatimq; consumit.

antri. *RAPH.* *fecere.* *nitentem.* *lenius.*

[Sic Isocrates in Euagora. [illegible]] {*Quamuis tamen*} ordo est, quamuis oderit illam talibus tamen est allocuta. {*Tritonia*} Pallas, a Tritonide palude, apud quam primum apparuisse fingitur, Tritonia fuit cognominata. [Vel a τριτὼ, quod lingua Cretū, caput significat. eo quod ex capite Iouis nata fuit.] {*Infice tabe, sua*} hoc ē veneno tuo inquina, ac imbue. breuem autē iccirco Palladi attribuit orationē poeta, vt significet deā inuidiæ aspectū diuti⁹ ferre nō potuisse. {*Et impressa tellu. reppu. hasta*} hoc ex vulgari opinione dr. neq; .n. tellus cū sit immobilis, repelli pōt, q̃uis vulgo videat. {*Obliquo lu.*} obliqs oculis, qualib. inuidi aspicere successus aliorum solēt. {*Successorūq; Miner. Indo.*} archaismos est, hoc est, antiqua locutio. nūc .n. successibus dolere dicim⁹. [Vel ēt græca figura, quale & illud Vir. Iustitię ne pri⁹ mirer, belli ne laborū, [illegible]. Successus autem, & euentus; similia, in plurali numero secundæ quoq; sunt declinationis, non solum quartę. {*Prot.*} prosternit. ea aūt describit poeta, quę inuidorū oculi efficere creduntur. [Hinc & Vir. dixit. Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos, nā uerbum βασκαίνειν, q̃ latini fascinare dicunt, & inuidere gręcis significat, & oculis, aspectuq; nocere. Et summa papauera carpit. eodē pertinet quò superiora, nisi q̃ epitheto, summa, vsus uidetur, vt alluderet ad id, q̃ idē alibi dixit, sūma petit liuor, pflāt altissima vēti &c. est .n. ea inuidię natura, ut sūma, & excellentia maximè petat.] {*Tritonida arcem*} Athenarum arcem Palladi dicatam. posuit autem patronymicum p̃ possessiuo. {*Ingenijs*} propter multitudinem præstātissimorum & artificium, & oratorum, & philosophorum hoc dicit. {*Et festa pa.*} ab effectu. nā tempore pacis festa celebrantur. {*Virentem*} florentem. {*Ferrugine*} ferri rubigo, ferrugo vocatur. {*Præcordia*} venę sunt cordi præiacentes pręcordia, q̃ curarum sedes esse dicuntur. {*Hamatis sentib.*} recuruis spinis, qualis est ham⁹. est autē nomē participio simile humatus, vt galeatus. {*Piceum*} nigrum. {*Ne ue mali caa.*} hoc est ne caussę doloris longius ab sint, efficit, vt felicitatē sororis semp. ante oculos cū maximo dolore, & cruciatu habere videatur {*Cecropis*} Aglauros Cecropis filia est. est enim nomen patronymicum fęmininum. {*Mordetur*} cruciatur. {*Liquitur*} liquescit. atque vt nix, ad solem consumitur. {*Lenta tabe*} corruptione quæ paulatim fit. {*Incerto sole*} debili, ac parū vehementi sole.

{*Lenis*

RAPH. {*Leni tepore*} exiguo calore. {*Iactanti*} frustra dicēti. est.n. iacta re interdū inaniter loq. Vir. Talia iactātı. interdum ostentare. {*Desine dix.*} me rogare subaudi. } *Velox Cyll.* { Mercurius a Cyllene Arcadiæ monte. {*Isto pa.*} vt te hinc non moueas, nisi me repulso, nunquā aūt me hinc repellere poteris: tu igitē hic sem p maneas. {*Cælatas.* { sculptas, atq; pictas. {*Ignaua gr.*} scite epithetō distinxit. nā est ēt grauitas honesta. {*Partes qua.*} In præpositio subaudiat, vt in quascū que flectitur intelligamus. [Alij quacunq; legendum putāt, vt sit, quacunq; flectitur pro in quācūq; partē. Ego vero & quascūq; rectè legi puto, si quascūq; flectit accipiam° dictū κατὰ συνεκδοχὴν ꝑ qbuscūq;. vt, expleri mentē, ꝑ expleri mente &c.] describit aūt quēadmodū Aglauros in saxū fuit cōmutata, ac limini ianuę, vbi sederat, ita affixa, vt nūq̄ surgere potuerit. {*Illa quie. pu.*} cōtendit, conat. {*Se attol.* { se erigere. } *Recto trunco* { erecto pectore. nā truncus ea pars corporis dr̄, quæ est itra collū, & coxas {*Riget.*} rigida, ac dura est facta. {*Malum cancer.* } Morbus est cancer, quod Gręci Carcinoma vocant, paulatim corpus rodens. {*Sic lethalis hyems*} mortiferum frigus. {*Respiramina.* } pulmonis respirationes. {*Signū exangue*} statua sine sanguine, & mortua. In statuā nāq; lapideā Aglauros fuit cōuersa. {*Sua mens infecerat illam*} inuidorū nāq; corpora sunt nigra quēadmodū, & mens nigra esse solet, & nocens. { *Infecerat.* } maculauerat.

Partes, ꝑ natibus accipe.

Aglauros in saxum.

MEntisq; profana } a sacris, ac religione remotæ. [Vr̄ ad ἄγρ... nominis alludere. ἄγραυλος enim ... græcis significat, vt supra quoq; monuimus.] {*Dictas a Pallade terras linquit* } periphrasis est Athenarū. nā Athenę ἀπὸ τῆς ἀθηνᾶς, hoc est, a Pallade dicūt. {*Seuocat hunc genit.* } Iupiter Europæ, Agenoris Phœnicum regis filiæ, amore captus, Mercurio ab Attica redeunti mandat, vt se quam primū in Phenicā cōferat, regisq; armenta ad littus cōpellat; ibi nāq; cum alijs virginib. Europā spatiari viderat. Id vero cū effecisset Mercurius, oī deposita maiestate Iupiter in Taurū se cōuertit, cuius dorsum post multas blanditias Europa ascendere ausa, in Cretā ꝑ mare ab Ioue est aduecta. Quod quidē ideirco fingit, qa Cretēses (vt historici tradūt) Europā ex Phenicia raptā in Cretā asportauerūt naui, cuius insigne taurus erat. {*Seuocat*} seorsum vocat. {*Delabere*} deorsum labere, atq; descende. De nā-

Iupiter in taurū.

que præpositio in cōpositione interdum auget, vt, Deamo te Syre, apud Terentium. Interdum significat deorsum, vt deuolo, demitto, decurro, & similia. {*Quæ tuam matrem tellus*} periphrasis est Phœniciæ, quæ a parte sinistra septentrionem versus subijcitur Pleiadibus, quarum vna est Maia Mercurij mater. [Locus hic inter obscuriores vnus est. nā cum tota Phenicia extra Zodiacum sita sit, hoc est, circa Tropicum cancri, Tauri aūt signū intra Aequinoctialem, & Tropicum eundem claudatur. A sinistra, hoc est, a Septētrione, vt Raphaeli placet, Pleiades a spicere, siue habere illa nō potuit. Quare quidam lōgius paulo petita expositione, maluerūt locum hunc de ea terrarū subiectione itelligere, qua aliæ alijs siderib. ac signis subiectæ dicuntur, astrologica ratione, non geometrica. sic Phęnicia a sinistra hoc est septētrione Cyprū habet, quæ insula Pleiadibus secundum Ptolomęum subijcitur. Sed mihi hæc argutiora vidētur. Alij autē, quorū opinioni & ipse magis accedo, sinistram, hic ꝑ meridie accipiunt, idq; vel simpliciter: nā & hoc apud poetas alicubi inueniri tradunt: vel ēt, vt accipiamus Phęnices vultu, ac fronte in occidētē versos in sinistra parte cęli Pleiades habere, siue suspicere. quanq; rursus non negē hunc locum etiā secundū statum, & aspectū Iouis, exponi posse. nam demus Iouē e summo, ac medio cęli, hoc est, ab ea parte quā circul° æquator describit, Mercuriū demittere, secundū ipsius statū, & vultū, q̄ qm Gręcia, & Athenæ, vnde mō aduenerat Mercurius, citeriores sunt q̄ Phœnicia, in oriētē versus erit, a sinistra Phęnicā, & Aegyptū habebit: a dextra autē eas terras, siue insulas, q̄ vltra Aequinoctialē sitæ sūt. Sed tn̄ totū hunc locū alijs considerandum relinquo.] {*Suspicit*} sursum aspicit. Interdū suspicere mirari significat. {*Indigenæ*} ide geniti, incolę. {*Sidonida*} Sidoniā. patronymica nāq; forma ꝑ possessiua, ac potius ꝑpria est vsus poeta. nā Sidō vrbs est Phęnicię. vnde Phęnicia ipsa Sidonia vocatur.

calesti
Flectimur
attollere

DIXIT, & exp. } mira celeritate, ac dicto citi° Iouis mādata execut° est Mercuri°. {*Iandudū.*} quamprimū. {*Virginibus Tyrijs*} Tyr° à Tyro Phęnicis filio dicta, & insula, & vrbs est Phœniciæ Sidoni vicina. {*Nō bene conue.*} non decet, inqt, grauem virum amori indulgere, quam ob caussam se in Taurum Iupiter cōuertit, vt commodius virgine amata potiretur.

aera.
RAPH.
folioque.

Quæ neq; dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, ne quicquam tale videret;
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso venientem limine sedit
Exclusura Deum: cui blandimenta, precesque,
Verbaque iactanti mitissima, Desine, dixit.
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto velox Cyllenius isto:
° Cælatasque fores virga patefecit. at illi
Surgere conanti partes quascunque sedendo
° Flectitur, ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se ° tollere trunco:
Sed genuum iunctura riget, frigusque per vngues
Labitur, & pallent amisso sanguine venæ.
Vtq; malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hyems paulatim in pectora venit,
Vitalesque vias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est; nec, si conata fuisset,
Vocis habebat iter: saxum iam colla tenebat,
Oraque duruerant, signumq; exangue sedebat.
Nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.

ARGVMENTVM.

ARG. Cum Mercurius iussu patris in Phœnicem transgressus esset, vt armenta illius regionis ad litus compelleret: Iupiter in taurum conuersus, cum is iuuencis Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui spatiantes in arena virgines conuertere coegisset, paulatim singulas alludens nouissime Europam, Agenoris filiam, cuius amore compulsus auertecat figuram, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam detulit, ibiq; concubitu eius potitus est.

HAs vbi verborum pœnas, mentisque profanæ
Cœpit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis ° æthera pennis,
Seuocat hunc genitor: nec caussam fassus amoris,
Fide minister ait, iussorum nate meorum,
Pelle moram, ° subitoque celer delabere cursu;
Quæq; tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspicit (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete; quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit: & expulsi iandudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, vbi magni filia regis
Ludere virginibus Tyrijs comitata solebat.
NON bene conueniunt, nec in vna sede morantur

Maiestas, & amor. sceptri grauitate relicta
Ille pater, rectorq; deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri, mistusq; iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color niuis est, quam nec vestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.
Colla toris extant: armis palearia pendent:
Cornua parua quidem, sed quæ contendere posses
Facta manu, puraq; magis pellucida gemma:
Nulla in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quòd prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem metuit contingere primò:
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, &, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus, (uix ah, uix cætera differt)
Et nunc alludit viridiq; exultat in herba;
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis:
Paulatimq; metu dempto, nunc pectora præbet
Virginea palpanda manu; modo cornua sertis
Impedienda nouis. ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Tum Deus a terra, siccoq; a littore sensim
Falsa pedum primis vestigia ponit in undis:
Inde abit vlterius, mediiq; per æquora ponti
Fert prædam. pauet hæc, littusq; ablata relictum
Respicit, & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est: tenues sinuantur flamine vestes.

§*Scep. gra. re.*§ deposita regni grauitate. sceptrũ.n. est insigne regni. nã est baculus, quo stãtes innituntur reges. vñ ẽt sceptrum dictũ est παρὰ τὸ ἐπισκήπτεσθαι, q significat inhærere, siue incumbere. §*Ille pat. rect. de.*§ emphasis est. plus.n. quàm eloquitur, significat: hoc est. Ille potentissimus, qui omnibus præest, qui omniũ est caussa. §*Trisulcis ig.*§ fulminib. quorũ triplex est uffectus. afflant.n. scindunt, & vrũt. §*Colla toris extant*§ pulcherrimũ describit taurum, in quẽ Iupiter est mutatus. §*Toris*§ pulpis. §*Extant*§ eminent. §*Palea*§ pelles crassiores: ab armis, colloq; boum dependentes palearia dicuntur. §*Nec formidabile lu.*§ nec truces, inqt, erãt oculi tauri illius. §*Agenore nata*§ periphrasis est Europæ Agenoris filiæ. Agenor autẽ Phenices fuit filius à fortitudine dictus. nã Agenor fortis interpretatur, quasi ἄγαν τῇ ἠνορέῃ, hoc est valde fortitudine vtens. §*Sed quãuis met.*§ elegãter puellæ naturã exprimit, timidæ nãq; solent esse puellæ. §*Et dum ue.*§ donec fruatur sperata concubitus voluptate. §*Vix ha. uix ce. di.*§ cũ difficultate, inquit, cõcubitum differre põt in aliud tps. §*Et nunc all.*§ ad ludentẽ puellã ludit. vt.n. arridere est ad ridentẽ ridere, sic alludere est ad ludentẽ ludere. interdũ alludere est obscure aliquid significare. §*Impedienda.*§ ligãda. §*Falsa ue.*§ simulatos pedes. nõ enĩ erant tauri pedes, sed falsi, atq; simulati. §*Sensim*§ paulatim. §*Mediiq; per æquora ponti.*§ æquor ab æquo deriuatum tã de campo, quã de mari dr̃. Vir. At prius ignotum ferro quã scindimus æquor. Pro mari aũt ponitur æquato, quod ventis nõ est cõmotũ. §*Pauet hæc*§ timet. Virginis aũt naturã expressit, oãm virgines natura sunt timidæ. §*Ablata.*§ asportata a Ioue in Taurũ conuerso. §*Respicit*§ retro aspicit. oculos enim ad litus conuertebat. §*Et dex. cor. te.*§ archaismos est. nã cornũ posuit pro cornu metri caussa priscorũ imitatione. itẽ in quinto, Oppositoq; genu curuauit flexile cornũ. Luc. autẽ ẽt in masculino genere vsurpat in septimo, cum ait, Cornus tibi cura sinistri. §*Dorso*§ tergo. §*Sinuantur.*§ flectuntur, curuantur, tumescunt in sinus. §*Flamine*§ vẽto.

tremula.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS

assumenta in secundum librum Ouid. Metam.

COmmissas flectat habenas.§ Commissas habenas, simul iunctas, & intra vnum orbẽ adductas interpretor. sic.n. Phaethonta exculptum in corneola quadã eas tenentẽ notauimus. §*Vt quaq; altissima tellus*§ vt pro vbi Porphyrionis, & Diomedis testimonio interpretor. Quod Gentilis meus Bononiensis cognomẽto a Cruce vir eruditissimus ob ea, quæ dixit in illud 1. Met. Quiq; fuit tellus: illuc & põtus, vt aer. fecit vt aduerterẽ. §*Argos Amymonen Ephyre pyrenidas vndas*§ Amymone, & Amemone. i. ἀμυμώνη ἢ ἀμεμώνη. & pirene fons. i. πειρήνη apud Græcos absque υ scripta inuenitur. Pyrene cum ypsilo mõtis est nomen, auctore Stephano. §*Peneusq; senex*§ scribo Pheneus: græce.n. φενεὸς dr̃. licet nonnulli (qui an recte senserint, ipsi viderint) aliter scribendum præcipiant. est autẽ poeta noster Callimachum imitatus: qui sic ait, ᾤχετο δ' ὁ γέρων φενεὸς ὀπίσω, id est fugitq; senex retro Pheneus. Corripuit autẽ Callimachus huius nominis primã abiecta posteriore vocali, & υ diphthongo. §*Arsurusq; iterum Xanthus*§ arsurus incendio Vulcani, precibus Iunonis moti, quæ a Xantho demergi Achillem metuebat. Lege Home. uigesimo & vno li. Iliados. §*Quamuis pater esset in illis*§ quomodo Callistus pater erat inter lupos: si ex diluuio lupicũ cæteris anima lib. periere? respondeo poetã nostrum tẽporum ordinem nõ seruare in fabulis explicandis, sed ad id toto animo intendere, vt fabulam fabulæ

cum gratia, atq; arte coniungat. §*Est vero cur quis Iunonẽ lædere nolit*§ Et si verum illud sit (quod nonnulli dicunt) vt antiqui quidam codices aliter habeant: non mutandũ tñ lectionem huiuscemodi censeo. qm̃ poetis oratoribusq; frequentissima est. §*Esse hominẽ vetuit: facta est ava*§ Priscia. & cæteri grammatici hominẽ cõis esse gñis scribunt: sed auctoritates non referunt: sunt qui hoc carmen in testem adducant, & illud in Hypermnestra, s. ex illo Iunonia permanet ira: Quo bos ex homine est ex boue facta dea. nec nõ uerba illa Seruij Sulpicij ad Cic. 4. ep. Quoniã homo nata erat. Sed ij agũt frustra. qm̃ in nullo horum exemplorũ adiectiuum aliquod huic nomini iunctũ inuenitur, quo probari possit etiã feminino genere inclinari. Constet igit hominem marem, feminamq;, sed sub articulo tñ masculino significare. Quod non mihi acceptũ referas volo: sed Bap. Guarino præceptori meo oĩ laude dignissimo a quo hęc inter alia multa scitu digna accepimus. §*Quã Larissæa coronis*§ aut coronis proprium nomẽ est, & Phlegiæ filiã significat, vt uſte docuit auctore Igino: aut patronymicũ, & Asteriã notat Corono (qui & Coroneus scribitur) genitã. cuius Apoll. cõmẽtator meminit in primũ Argonauticon. vtranq; qm̃ Apollo dilexit. §*Ales sẽsit adulterium Phœbeius*§ qm̃ cum Lyco adulterauit: quã a Ioue fulmine extinctus fuit. testis Papinij interpres in Thebaid. 3. vel cum Schye Chalci filio (ut ait Iginus) qui ob id ab Apolline sagittis est interfectus. §*Timidas vocat vna sorores Aglauros*§ omnibus latinis codicibus Aglauros legitur: & Suid. apud græcos illis suffragatur. at Stephano Aglauros dicitur: qui ait Tres Cecropi Athenarum regis filias fuisse ab augentibus fructus nominatas Pandroson, Hersen, Agraulon. sunt enim a rore nomina deriuata. δρόσος. & ἕρση ros dicitur: ἄγραυλος autem in agro pernoctans appellatur: quod est epitheton rori accommodatissimum. Stephano astipulatur Herodotus in Vrania, Agraulia nuncupans, cuius templum iuxta Athenarum arcem fuisse testatur, in eo, scilicet loco, vnde se præcipitem dedit, auctore Pausania 1. lib. & quidam in Timæum Platonis commentator. vtro igitur modo rectius hoc nomen scribatur, iudicio tuo relinquimus. §*Opemque tuã frustra Phillyrius heros*§ corrigo Phylireius. quoniam Phylyra secundam semper corripit, cum primam habeat communem. & nunc uno, nunc duobus, l, exaretur. Phylira autem Saturni coniux eiusdem mater (nisi, ut uereor, mendosus sit codex) a Stephano dicitur. §*Plura coronatis portabant sacra canistris*§ emendo, pura, ex uno codice mediæ uetustatis, ex altero antiquiori, Tecta. quarum posterior emendatio placet magis, Pausanias in Attica. Duæ uirgines non procul a Poliadis, id est Mineruæ urbanæ, (nam polis proprio nomine Athenarum arx dicebatur) templo habitant, eas Arrephorus Atheniensis nuncupat, apud deam quodam tempore permanent, & adueniente die festo hæc noctu agunt. Capiti imponunt onus: quod Mineruæ sacerdos dat illis gestandum. nec sacerdos qui id dat, nec ipsæ quæ gestant, quid nam id sit, intelligunt. Est autem non procul in urbis parte quidam murorum ambitus, qui Veneris in hortis dicitur; qua descensus est sub terram sponte factus. eò Virgines descendunt: ibiq; relictis quæ ferebant, aliud nescio quid opertum tollunt. Has uirgines iam hic relinquens alias earum loco in arcem ducit. §*Vbi magni filia regis*§ Europam Agenoris fuisse filiam omnes sciunt: sed ex qua pauci. Stephanus ex Telepha inquit, quæ Telepha in Thasso insula Thraciæ proxima diem obierit.

ANNO-

ANNOTATIONES GIBERTI LONGII IN SECVNDVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma.

IOVIS fulmen trisulcum, & hoc ex proprietate fulminis, quod lucet, ferit, & ardet.

Dixit, & arreptam prensis à fronte capillis.

Phurnutus ait, Callisto venatricem ab vrsa fuisse deuoratam. quam venatores cum ad vrsæ lustrũ vidissent, nec amplius existentem conspexissent, in vrsam conuersam dixere. sunt autem vrsæ geminæ in cęlo, (vt apud Arati interpretẽ lego) quarum alteram Nauplius, alteram Thales Milesius adinuenit; maiorem Helicen appellant, quã Græci spectantes nauigant, vnde ab Homero Helicopes vocati sunt, ἀς ἀπ' αὐτῆς τοῦ ... at Phœnices rei nauticæ græcis peritiores minorem obseruant. Currus autem, siue amaxæ dicuntur, quòd haud secus sibi inuicem inhæreant, ac currus cum pari boum gressu in vijs trahuntur.

Gurgite cæruleo septem prohibete Triones.

Septẽ prohibete, hæ stellæ Oceano tingi metuunt, vt a poetis dicitur: quod ideo fictum est, quia poetæ horizontem, quẽ nunquam subeunt, oceanũ appellant. hinc est quod arcti, quasi acræ, idest vertices, & mundi capita nuncupentur.

Pulchrior in tota quàm Larissæa Coronis.

Coronis nympha Thessalica Leucippi Lacedæmonis filia, q ex Apolline concepit Aesculapiũ postea qa cum Ischyre Elati filio clam rẽ haberet, petente Apolline simul cũ Ischie sagittis a Diana cõfecta fuit, sed prius coruũ, qui crimen indicauerat, ex albissimo in atrũ cõuertit Apollo; & puerũ, quem e ventre matris exectum, Chironi, qui in Magnete habitabat, enutriendum, & erudiendum tradidit. Hæc Pindari scholia.

Cum iuuene Hæmonio vidisse Coronida narrat.

Hanc fabulam Hesiodus breuibus his versibus complexus est, vt græcorum scholia docent:

Τῇ μὲν γὰρ ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς,
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην καί ῥ' ἔφρασεν ἔργ' ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτι Ἴσχυς γῆμε Κορωνίν
Εἰλατίδης Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.

Henrici Glar. annotationes.

Nitor in aduersum, nec me qui cætera vincit Imp.

VErbum, vincit, bis repetendum. cæterum manifeste hic exprimit motum Planetarum, qui est ab nona sphæra, ab occidente in orientem super lineam eclipticam, ac Zodiaci polos, contra primi mobilis motum, qui est ab oriente in occidẽtem super æquatorem, ac mundi polos. Quod autem subiungitur, Nec me, qui cætera vincit Impetus, diligẽter a Raphaele expositum est, ac multis modis: inter quos vltimus mihi potissimum probatur, neque enim primi cœli motus Solem ita vel rapit, vel fert, vt non perpetuo æquali modo sub ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod sol neque epicyclum habet, ideoque neque directus, nec retrogradus, nec stationarius, vt cæteri planetæ dici potest.

Et celer Ismenos cum Phocbaico Erimantho.

Erimanthus Arcadiæ mons, ex quo fluuius eiusdem nominis in alpheum exoneratur, auctoribus Strab. lib. 8. & Plin. libro quarto cap. 6. Phocis autem extra Peloponnesum regio est, quapropter id epithetũ locum hic non habet. puto itaque legendum esse Psophaico Erimantho. Psophis enim, iisdem auctoribus, Arcadiæ vrbs est, apud quam nascitur Erimanthus, a qua Psophaicus, vt a Phocis Phocaicus.

Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes.

Distinguendum post Babylonius, non ante, vt intelligamus Euphratem dici a poeta Babylonium, quippe qui ipsam vrbẽ mediam secat, non Orontem, qui Syriæ fluuius est, cui Antiochia adiacet, vbi primum nostræ religionis viri Christiani appellati, longe ab Euphrate fluuio.

Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt.

De electro loquitur, quod latine succinum, de quo syluam opinionum ridet Pli. li. vlt. c. 2. Veritatem autem rei vide c. 3. eiusdem oppido eleganter explicatam. De mella nihil hoc in loco poeta.

Numina, non velit tenebris induc ere rebus.

Hoc carmen in omnibus, quotquot nos vidimus exemplaribus, corrupte legitur. Velit enim prima longatur, quæ correpta est apud omnes, nec facile dixerim quo pacto restituendum. Ne ve pro neu quadraret, quod ad quantitatis rationem attinet, sed ad significationem non admodum. fortassis legendum, Ne vellet.

Et erant sub montibus illis.

Hac repetitione & in verbis Batti, & Mercurij responsione βαττολογία significatur,

Et summa papauera carpit.

Allusio est ad inuidiæ naturam, quæ summa petere solet.

Surgere conanti partes quascunque sedendo.

Raphael supplendam putat præpositionem in, vt, in quacunque flectitur, intelligamus. sed videat lector, si non, quascunque, legi possit.

Quaque tuam matrem tellus a parte sinistra.

Periphrasis, inquit, Raphael est Phœniciæ, quæ a parte sinistra septentrionẽ versus subijcitur Pleiadib. quarum vna est Maia Mercurij mater. Hæc ille. Ingens hic difficultas est, & quam nescio qs satis luculenter cordato lectori explicet. Primo quidẽ in verbo sinistra, quod planè relatiuum est, nec ad quid referatur, satis sciri potest. deinde tota Phœnice extra Zodiacum est, vt Pleiades eam non cõtingant, quippe quæ Tauro ascribunt, si fortassis de eo aspectu quis intelligere velit. sed sunt apud veteres duodecim signorum ad terræ habitabilis partes; nõ secũdum subiectionẽ, vt ita dicam, perpendicularem comparatio, qua sola torrida Zona respondet, ad secundũ omnes trium partium terræ habitabilis regiones, vt videre est apud M. Maniliũ lib. 4. c. 3. Cæterum ea consideratio, quo fundamento nitatur, ingenue fateor me non intelligere, & perinde mihi arridere, atq; Iulij Firmici mille illa millia præceptionũ. e quibus est & illa (verbi gratia) lib. 8. c. 3. vbi ita ait, In Arietis parte decima oritur nauis, si quis ergo oriẽte hac parte natus fuerit, hoc est, si in eius ortu partis eruperit, erit gubernator, naucleru, vel nauicularius. Hæc ille. Quod si cui ea stellarum forma videbitur Pecten, hic continuo simili ratione finget in eo horoscopo natum, textorem futurum. quemadmodum, quas duas faciũt vrsas, antiquitas, & nostra item ætas plaustra vocat. Qui in his signis natos venatores propter vrsas dicat futuros, expectabit ab aduersarijs, qui aurigam fore contendant. Quòd si quis forte nasutior inepta hæc vrsarum exempla contendant, q ea nũquam occidant, atq; proinde neq; oriantur: accipiunt angustiora astra, vt Orionem, Persea, &c. nam in idem redit argumentum. Verum non est huius loci, quid de eo auctore, ac de ea itẽ disciplina sentiam pronuntiare, præsertim cum eam tam sanctam videri velit, vt Mauortium Lollianum iureiurando, Orphei, Platonisq; exilio, conuenerit, ne hæc veneranda (vt illius verbis loquar) communia profanis, vel imperitis auribus intimentur. Næ ille diu expectabit, donec hac conditione eius sacris initiari cupiam. Non est mihi dubium, quin Ouid. veteres in hoc secutus sit, quod Manilium loco allegato docuisse ostendimus. sed lectori suum sit iudicium. Longum etiam fuerit, quid ætas nostra de hac (vt cum vulgo dicam) respondentia præcipiat, enarrare, quæ, q negotium nihil adiuuent, consulto omittimus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Agenor, rapta Europa, fratres eius ad requirendam sororem dimisit, ita vt nisi eam reperissent, ad se ne reuerterentur, imperat. Cilix itaque diuerses petit regiones, nouissime confligauit Ciliciam; Phœnix quoque de suo nomine Phœniciam. Cadmus vero, desperata spe visendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, sciscitens, in quibus partibus orbis consisteret. accepta itaque sorte, vt vaccam a grege secretem, quæ Lunæ signum in latere haberet, sequeretur, & vbi fessa procubuisset, ibi fleret eset vrbē, perens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea a boue Bœotia est dicta. Hic cum ad fontem Martis socios aquatum misisset, & postea etiam ipse illuc fuisset, vt vidit a dracone socios consumptos serpentem interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humo sparsit: ex quibus armatorum multitudo progignitur, quæ inter se domestico bello confligit, ita vt ex ea quinq; relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi, qui Thebis considerēt, principes essent: quorum nomine hæc produntur fuisse, Echion, Vdæus, Chthonius, Peloros, Hyperenor. hi Cadmo socij condendæ vrbis additi sunt.

IAMQVE Deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat, Dictæaq; rura tenebat;
*Cum pater ignarus * raptam perquirē Cadmo*
Imperat; & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus patriamq;, iramq; parentis
Vitat Agenorides, Phœbiq; oracula supplex
Consulit, &, quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullum passa iugum, curuiq; immunis aratri:
Hac duce carpe vias, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lentè videt ire iuuencam,

RAPH. IAMQVE *Deus posita*} hūc quoq; librū tā cōcinne cū superiore cōnectit poeta, vt mutationē dētiū Martij serpentis in viros armatos ex priore fabula educere videat. Agenor nāq; Europæ patet amissam filiā putans, Cadmo mādauit, vt aut eā inueniret, aut domū nō rediret. Cadmus vero cū fere totū terrarū orbem peragrasset, neq; sororē vsquam inueniret, Apollinē cōsulit, vbi cōmode habitare posset. cui Apollo respondit, vt vaccā sibi oblatā sequeret; ac, vbi ea quiesceret, vrbē ædificaret, nomenq; a boue ipsi imponeret. Cadmus igit tēplo egressus vaccam est consectatus, q cū fessa procubuisset, locū esse condendæ vrbi sibi assignatū cognouit. Ioui igitur sacrificatus ad hauriendas aquas e vicino mōte socios misit. illi vero a dracone correpti cū nō redirent, Cadmus ipse profectus, & vastū draconē interfecit, & partē dētium illius (Cadmus Bœotiæ conditor.) a Marte, & Pallade acceptā (nam altera pars Aeetę Colchorū regi, tradita est) iussu Martis ipsius, vt Pherecydes narrat, vt vero Ouid. Palladis admonitione, seminauit, ac terra obruit: ex qua statim homines armati sunt nati, qui se inuicē (Varam.) omnes pter quinq; interfecerunt. } *Fallacis tauri* } falsi, & simulati. } *Se confessus erat* } se manifestarat Iouē esse. } *Dictæaq; rura* } Cretensia. nam Dicte mons est Cretæ a Dicte nympha cognominatus, vt quidam aiunt. siue quòd illic Iupiter sit partus, παρὰ τοῦ τίκτειν, quod est pario. vnde & in illo Iouis imberbis statua fuisse dicitur. alij scribunt, ἀπὸ τῶν δικταμνῶν, id est a retibus Dicten, & Dictæon dici. est autem & Libyæ promontorium Dicte. } *Cum pater* } Agenor, vt quidam, vt alij Phœnix. Pherecydes vero de Cadmi geneologia, sic scribit: Agenor, Neptuni filius, Damno Beli filiam vxorem duxit, ex qua Phœnicem, & Issæam, quæ Aegypto nupsit, & Meliam quæ Danao, postea ex Argiope Nili fluuij filia, Cadmum suscepit. } *Facto pius, & sceleratus eodem* } pius quidem quærendo filiam fuit Agenor, sceleratus autem filio exilium indicendo. } *Orbe pe.* } peruagato. est autem participium contra grammatices rationem formatū. in soluta nāq; oratione diceretur, postquam per totum terrarū orbem errauit. } *Quis n. dep. pos.* } parēthesis caussam continēs, cur Cadmus in patriā non redierit, neque. n. Europam sororem a Ioue raptam inuenire potuit, cum Iouis furta nō possent ab homine deprehēdi. } *Vitat Agenorides* } Cadmus Agenoris filius. Agenor aūt fortis, contumax, & superbus interpretatur. } *Solis* } desertis. } *Immunis* } expes, q nunq̄ traxerit aratrū. } *Carpe uias* } vade, pge. } *Bœotiaq; il. uoc.* } hoc est ἀπὸ τῶν βοῶν illa denominata. de vrbe nanq;, q Thebe ἀπὸ τῶν θήβων, quæ bos, & vacca lingua Syria dr̄, sunt appellatę, vt etymologici aiunt, intelligēdū est. non aūt de regione, q Bœotia sit is cognominata ἀπὸ τῶν βοῶν, vt Castor ait, Apollinis oraculo ita mādante. tametsi quidā vt refert Stephanus, a Bœoto Itonij filio, Deucalionis, & Pyrrhæ abnepote; Nicocrates aūt a Bœoto Neptuni, & Arnes filio Bœotiā denominatā velint. Bœotō vero appellarūt pastores, q in boū paternarū stercoribus puer volutaretur, vt Euphoriō scribit. sed Oui. vt dixi, eorū seqt̄ opinionē, q a boue Cadmi duce cognominatā volunt. sola vero Bœotia ex oib. græciæ regionib. ad tria maria versus dispositos pastores hēt. alij namq; Peloponnesū, Siciliāq;, & Adriaticū sinū respiciunt. alij ad Aegyptū, Cypruq;, & alias insulas sunt cōuersi. alij Euripum, ac Macedoniæ, Thessaliæq; mare spectāt. Boętia qdē vulgo legit, sed cū græci per oi, & a magno βοιωτίας scribāt, mirādū est latinos Bœotiā quoq; nō pnūtiare, cū psertim & syllabę quantitas, & carminis rō græcorū exposcat orthographiā. quare cū œ diphthōgo Bœotiā a nobis quoq; cōtēderim esse scribēdū. hæc de Bœotia dicta sint, quis de vrbe sētiat poeta, q vel ἀπὸ τῶν θήβων vt dixi, hoc ē a boue, q lingua Syra θήβα vocatur. nisi malim dicere pōtū adad alludere, q Boetię Thebæ a boue fuerūt denominatæ. sunt tn̄ q Thebas, a Theb[e] Promethei filia dictas velint. [& rursū q a Thebe Asopi filia, vt Pausan. in Cori.] verū Oui. eorū niti auctoritate vr̄, q a boue, q θήβα lingua Syra dr̄, sentiunt esse denominatas. Illud obiter admonuerim, eū, qui vulgo Boetius vocatur, virū omni doctrinæ genere pstantē, Boethum a nomine prisci philosophi, q auxiliator transferri potest esse appellandum. Cadmus autem, vt Strab. scribit, arcem Cadmeam ædificauit, cui Thebæ ab ipsius posteris Amphione, & Zetho adiectæ fuerunt. } *Castalio antro* } spelunca Delphici oraculi. Castalius fons est Parnasi musis sacer, a virgine Castalia dictus: quæ cum Apollinē se amantem fugeret, e monte cadens, in fontē sui nominis fuit commutata. RAPH.

} *Nullum*

{*Nullum serui. sig.*} hoc est quæ nullum iugum passa erat. seruitium autem interdum seruitutem, interdum seruorũ multitudinem significat. [Pausan. vt & Lactant. supra, addit etiam Lunæ signo in latere fuisse notabilem hanc vaccam] {*Presso gre.*} represso, & tardo, ne anteiret sequitur vaccam. {*Legit*} transit. {*Vestigia*} signa pedum vaccæ. {*Iam vada Cephisi*} fluuius est Bœotię Cephisus, a quo Cephisis palus & sic, & appellatur. {*Panopes arua*} Panope vrbs fuit Phocidis, a Panopeo Phoci filio appellata, vnde Panopeus. {*Sterit*} substitit. {*Mugitibus impleuit auras*} mugitus in aerem emisit. {*Comites*} Cadmum cum socijs. {*Agit gra.*} Apollini. {*Sylua vetus stabat*} erecta erat. {*Nulla violata securi*} quæ nunquam fuerat cęsa. {*Humilem arcum*} depressum. {*Vbi conditus antro*} absconditus in spelunca. antrum autem dictum est ἀπὸ τῷ ἄντρῳ, quod est supplico, quoniam deos in speluncis colebãt, putãtes illas esse sacras. {*Martius anguis*} Marti dicatus, ac bellicosus. [Huius serpentis, item fontis, & Pausan. meminit 1. Bœoticis. ipse autẽ serpens, quem hic Martis appellat Ouid. ab alijs proprio nomine Decyllus dicitur, vt est videre in comment. Euripidis in Phœnissis. fontẽ vero Euripides Dircen vocat, quod tamen tempori non respõdet, cum Dirce, a qua fonti nomen factum, posterior Cadmo fuerit, sed hæc nihil ad rem præsentem.] {*Cristis, & auro*} figura est ἓν διὰ δυοῖν, hoc est cristis aureis. horrendum autem describit draconem. {*Præsignis*} insignis, notabilis. {*Igne micant oculi*} rubore oculi fulgent. {*Tumet*} inflatum est, & repletum. {*Tresque micant lingua*} serpentibus lõgissimam, ac trisulcam linguã, esse Plin. scribit, eoque tres linguas habere videntur. {*Micant*} saliunt, & celeriter mouentur. {*Stant*} horrent. {*Tyria de gente prof.*} Cadmi socij, qui de Phœnicia, vbi est Tyrus, venerant. est autẽ Tyrus insula cũ vrbe Phœniciæ adiacẽs, a Tyro Phœnicis filio denominata. Tyrus quoq; est & Laconicæ, & maris rubri insula, quam tamen Artemidorus Tylon per l, vocat. est etiam vrbs & Indiæ, & Lydiæ, & Pisidiæ. vnde nomen gentile Tyrius, & possessiuum Tyriacus deriuatur, vt a Rhodo Rhodiacus. {*Infausto gra.*} infelici passu. omnes enim a dracone illo necati sunt. {*Vrna*} vas est hauriendæ aquæ accommodatum ab vrinando dictum, quod in puteis submergatur. {*Caru*

Vibrans.

Nullum seruitij signum ceruice gerentem:
Subsequitur, pressoq; legit vestigia gressu.
Auctoremq; viæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi, Panopesq; euaserat arua,
Bos stetit, & tollens speciosam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras:
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, tenerasq; latus submisit in herbas.
Cadmus agit grates, peregrinæq; oscula terræ
Figit, & ignotos montes, agrosq; salutat.
Sacra Ioui facturus erat: iubet ire ministros,
Et petere e viuis libandas fontibus vndas.
Sylua vetus stabat nulla violata securi,
Et specus in medio virgis, ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis: vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis præsignis [illegible]
Igne micant oculi: corpus tum[illegible]eneno:
Tresque micant lin[illegible] stant ordine dentes.
Quem postqu[illegible] de gente profecti
Infausto tetigere gr[illegible], demissaque in vndas
Vrna dedit sonitum: longo caput extulit antro
Cæruleus serpens, horrendaque sibila misit.
Effluxere vnda manibus, sanguisque reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum:
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora, Phœnicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat vtrunque,
Occupat: hos morsu, longis amplexibus illos;
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam Sol altissimus vmbras:
Quæ mora sit socijs, miratur Agenore natus,
Vestigatq; viros. tegimen direpta Leoni
Pellis erat: telum splendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloque animus præstantior omni.
Vt nemus intrauit, lethataq; corpora vidit,
Victoremq; supra spatiosi corporis hostem,
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut vltor vestræ, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. dixit, dextraque molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent: serpens sine vulnere mansit,
Loricæq; modo squamis defensus, & atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vicit eadem:
Quod medio lentæ spinæ curuamine fixum
Constitit, & totum descendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox, caput in sua terga retorsit,
Vulneraq; aspexit, fixumque hastile momordit.
Idq; vbi ui multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus hæsit.
Tum verò postquam solitas accessit ad iras
Caussa recens, plenis tumuerunt guttura venis.

{*Asus serpens*} niger, & propter hoc horrendus. {*Effluxere vnda*} manibus ministrorum timore draconis illis aqua excidit. est. n. metonymia: contentum namq; pro continenti positũ est. {*Sanguisque reliquit corpus*} ministros expalluisse metu serpentis poeta significat. {*Nexibus*} nodis. {*Orbes*} spiras, quas serpentes cauda efficiuntur. {*Sinuatur*} contrahitur, curuat, flectitur. {*Tantoq; est corp.*} tã magnus, inquit, erat ille serpẽs, quãtus est is, qui inter duas vrsas in cęlo spectat. est autẽ tãtus, vt fluuius esse videatur, vt Vir. scribit, Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis, Circum, perq; duas in morẽ fluminis Arctos, Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

RAPH.

Geminas arctos} duas & similes vrsas. {*Phœnic.*} Cadmi comites Phęnices aquarũ missos. est. n. græcus accusatiuus. {*Funesta tabe veneni*} mortifera veneni corruptione, & same. {*Fecerat exiguas*} iam, inquit, meridies erat. exiguæ. n. in meridie solent esse vmbræ, quo tempore sol est altissimus. {*Vestigat*} per vestigia inquirit. {*Lethata*} letho data, extincta. nomẽ est participio simile, a letho, quod mortẽ significat, declinatum. {*Spatiosi corporis*} vastissimi. {*Sanguinea lingua*} rubra, & sanguine infecta. {*Aut vltor*} aut, inquit Cadmus, vestrã mortẽ vlciscar, o fidissimi socij, aut vnà vobiscũ moriar. {*Fidissima corpora*} o fidissimorũ sociorum cadauera. {*Molarem*} lapidem tã magnum, vt ex eo mola confici possit. molares. n. lapidea dicuntur, ex quibus molæ conficiũtur. [Hellanicus saxo interfectum, Phœrecrates gladio dicit. vt est in cõment. Euripidis.] {*Magno conamine*} magno impetu. {*Illius impulsu*} quàm vastus, quamq; dura pelle fuerit ille serpens, aperte ex hac hyperbole colligitur, simul etiã quàm val[illegible] robustusq;, ac præsent[illegible] foret Cadm[9], facil[illegible] scitur. qui enim mol[illegible] cum lapidẽ e terra tollit, tantoque conatu iacit, vt turris cõcuti possit, is omniũ ma[illegible] ximus virib. est iudi[illegible] emphasis, est igitur h[illegible] co, per quam plus intell[illegible] [illegible] dicit. {*Validos ictus*} [illegible] de, & fortiter illatos. [illegible] repulit. tunc enim iacula vinci dicuntur, cum repelluntur. {*Lenta spina*} flexibilis dorsi. {*In ilia*} in intestina. {Labefecit} labare fecit. {*Ferrum tamen ossibus hæsit*} iaculi, inquit, ferrum ossibus infixum remãsit. {*Solitas ad iras*} ad consoetam rabiẽ. {*Accessit*} adiuncta fuit. {*Caussa recens*} vulnus a Cadmo illatum.

 {*Albeda*}

Spumaq; pestiferos circumfluit albida rictus:
Terraq; rasa sonat squamis: quiq; halitus exit,
Ore niger Stygio vitiatas inficit herbas.
Ipse modò immensum spiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis
Fertur, & obstantes perturbat pectore syluas.
Cedit Agenoridas paulùm, spolioq; leonis
Sustinet incursus, instantiaq; ora retardat
Cuspide prætenta: furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitq; in acumine dentes.
Iamq; venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas;* Texerat.
Sed leue vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu;
Læsaq; colla dabat retro, plagamq; sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat.
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vsque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, & fixa est pariter cum robore ceruix.
Pondere serpentis curuata est arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est: neq; erat cognoscere promptū
Vnde, sed audita est: Quid Agenore nate peremptum
Serpentem spectas, & tu spectabere serpens.
Ille diu pauidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motaque iubet supponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret, & impresso sulcum patefecit aratro.
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes:
Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri:
** Primaque de sulcis acies comparuit hastæ:* Parmaq;.
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectusq;, onerataque brachia telis
Existunt, crescitq; seges clypeata virorum.
Sic vbi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultus,
Cætera paulatim, placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat,
Ne cape, de populo; quem terra creauerat, vnus
Exclamat, nec te ciuilibus inserere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus vnum
Comminus ense ferit: iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque, qui dederat letho, non longius illo
Viuit, & expirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iamque breuis vitæ spatium sortita iuuentus
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
Quinque superstitibus, quorum fuit vnus Echion.
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæque fidem pacis petijtque, deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cùm posuit iussam Phœbeis sortibus vrbem.

ARGVMENTVM.

ARG. Diana cum in valle Gargaphia æstiuo tempore fatigata ex assidua venatione se ad fontem perlueret, Actæon, Aristæi & Autonoes filius, eundem locum petens ad refrigerandum se, & canes, quos exercuerat, feras persequens, in conspectum deæ incidit, qui, ne eloqui posset, in ceruū conuersus est, ita vt pro fera laceratus a suis canibus sit.

{Albida} alba. {Pestiferos rictus} venenata ora. rictus autē propriè ferarum est, vt rostrū auiū. {Ore stygio} venenato, qualis est styx inferorum palus. {Inficit} maculat, polluit, inquinat {Ipse modo immensum} interdum, inquit, inspirat, & in maximum orbem cōtrahitur, interdum in longitudinem extenditur. eleganter autem, vt omnia, serpentis vulnerati naturam effingit poeta. {Impete} pro impetu. metri caussa interdum poetæ impete vtūtur. {Fertur} ruit. {Perturbat} prosternit. {Spolioq; leonis} pelle leonis. {Cuspide prætenta} obiecto iaculi ferro. {In acumine} in cuspide. {Manare} fluere. {Aspergine} aspersione sanguinis. {Dabat retro} trahebat retro. {Plagamq; sedere} hoc est cedendo plagam in corpus descendere non permittebat. {Longius ire} altius descendere in corpus. {Vsque sequens pressit} eousque sequens infixit, donec quercus obstitit illi retro se a vulnere trahēti. {Cum robore} cum quercus stipite. {Pondere serpentis} ex hac quoque emphasi quantus fuerit ille serpens, colligitur, cuius pondere quercus stipes fuerit curuatus. {Gemuit} doluit. rei autem inanimatæ sensum tribuit poeta. {Sua robora} suum truncum. {Flagellari} percuti, ac verberari. {Spatium} magnitudinem. {Promptum} facile. {Vnde} a quo emissa fuerit, subaudiatur. {Et tu spectabere serpens} nā Cadmus, relicta Spynge vxore, Hermioneq; Martis, & Veneris filia accepta, ab Amphione, & Zetho fuit expulsus regno: & cum ad Illyrios confugisset, ad senectutemq; peruenisset, in serpē[...]icit fuisse conuersus. {[...]ebant} horrebant. {Ecce viri fautrix} repentinū Palladis aduentum illa particula, ecce significat. at Ouid. quidem Palladis iussu dentes serpentis a Cadmo ait fuisse seminatos, Lysimachus vero Marte iubente narrat seminatos fuisse. Pherecydes autem scribit Martem, ac Palladem serpentis illius dentes in duas partes æquales diuisisse, alteramq; Cadmo, alteram Aetæ tradidisse, Cadmumque illos seminasse, ex quibus homines armati fint nati. {Mota terra} aratæ. {Vipereos dentes} serpentis dentes.

RAPH. *MORTALIA semina*} hominum semina, non frugum. nam homines armati ex illis dentibus orti finguntur. Apollonium autem Rhodium sequitur Ouidius, qui in secundo Argonauticon scribit e dentibus serpentis a Cadmo satis complures armatos homines natos esse. nam Lysimachus, atque Hellanicus narrant quinque solum homines armatos ex dentibus serpentis a Cadmo seminatis, exortos esse, quorum nomina hæc esse feruntur, Vdæus, Cthonius, Pelor, Hyperenor, Echion {Inde fide maius} deinde, inquit, glebæ illius aratæ terræ moueri cœperunt, quod omnem exuperat fidem. {Fide maius} quod est maius, quàm vt sit credendum. {Primaque de sulcis acies apparuit hastæ} primæ, inquit, hastæ exortæ sunt. est autem figurata locutio, atque poetica. si enim esset prosa oratio, hastæ apparuerunt, diceretur. {Tegmina mox capitum} periphrasis est galearum. {Picto cono} crista picta varijs pennarum coloribus. {Existunt} extant, eminent, extra terram stant. {Clypeata} scutata. nomen participio simile. {Sic vbi} pulchra similitudine declarat, quomodo paulatim viri illi armati sint nati. sic, inquit, nati sunt, vt videantur signa, & imagines surgere, cum aulæa parietibus affiguntur. {Aulæa} ab aula Attali regis, vbi primum inuenta sunt, fuere vocata. {Festis theatris} in quibus ludi ac dies festi celebrantur. theatra autem, cum ludi fiebant, aulæis ornabantur. {Dederat letho} interfecerat. {Subiti fratres} subito nati. {Plangebat} pcutiebat. nā cadētes terrā feriūt. {Quinq; superstitibus} superuiuentibus. omnes nāq; viri illi armati mutuis vulneribus ceciderunt, pter hos quinq;, Vdæū, Chthonium, Pelorem, Hyperenorem, & Echionem: quos qdē Cadmus socios vrbis condendæ habuit. hi vero etiam σπαρτοὶ, hoc est seminati, fuerunt appellati, quanquam Hippias Delius, & itē Dionysius scribāt Spartos Boetiæ quandam esse gentem. Androtion autem σπαρτοὺς vocatos ait, quoniā σποράδην habitauerint. contra alij Cadmi filios hos fuisse dicunt, ex diuersis vxoribus. his autem & Creontem nonnulli annumerant. vide comment. in Phœniss. Eurip. {Sidonius hos.} Cadmus Phœnix. nam Sidon vrbs est Phœniciæ, vnde Sidonius deriuatur. {iussam vrbem} Thebas, Boetias. {*PHOEBEIS SORTIBVS*} Apollinis oraculis.

Serpentis dentes in homines armatos.

IAm stabant Thebę: poteras iam Cadme uideri
Exilio felix: soceri tibi Marsq; venusq;
Contigerant. huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos, natasq;. & pignora cara nepotes,
Hos quoque iam iuuenes. SED scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est; dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, secundas
Caussa fuit luctus, alienaq; cornua fronti
Addita, uosque canes satiati sanguine herili.
At bene si quęras, fortunę crimen in illo,
Non scelus inuenies. quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus uariarum cæde ferarum:
Iamque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraque:
Cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
Lina madent comites, ferrumq; cruore ferarum:
Fortunamq; dies habuit satis: altera lucem
Cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus: nunc Phœbus utraque
Distat idem terra, finditq; uaporibus arua.
Sistite opus præsens, nodosaque tollite lina.
Iussa uiri faciunt, intermittuntq; laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctæ cura Dianæ:
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulauerat artem
Ingenio natura suo. nam pumice uiuo,

IAM *stabant Thebæ* } hæc ieccirco narrantur, ut Actæonis in ceruum transformatio concinnius cum superiore fabula iungatur. Thebæ autem fuerunt appellatæ vel a Thebą, quæ lingua Syra, ut diximus, bouem significat, uel a Thebe Aegypti vrbe amplissima: vnde Agenorem Cadmi patrem cum Phœnicie fratre uenisse, & apud Tyrum, & Sydonem regnasse, auctor est Eusebius. fuit & Thebe vrbs Lyciæ, patria Andromaches Hectoris uxoris, de qua Ouid. ipse li. de Trist. primo, Nec cruciere minus, quàm cum Thebana cruentum Hectora Thessalico uidit ab axe trahi. *parnaque.* alia quoq; est urbs hoc nomine in Lucania, vt scribit Plin. lib. 4. natur. historiæ { *Stabant* } erectæ, ex ædificatæq; erãt. { *Soceri tibi, Marsq;, Venusque* } uxorẽ nãq; Hermionẽ duxit Cadmus, Martis, Venerisq; filiam. { *Huc adde genus* } progeniem. { *De coniuge tanta* } quãta est Hermione Martis, & Veneris filia, de qua Statius multa in Thebaidos lib. 2. Hermione quidem etiam Menelai, & Helenæ filia nominatur, quod uero quidam Martis, & Veneris filiam non Hermionem, sed Harmoniam putant esse uocitatam, Martiani Capellæ affectatis leporibus decepti sunt. [Atqui non capella tantum, sed & Hellanicus, ut quidẽ citatur in comment. Apollonij, Harmoniam uocat, eamque electræ, & Iouis filiam facit, quem sequitur Diodorus libro 6. præterea & Pausanias, & Hesiodus, cuius interpres etiam rationem nominis huius affert, [Greek text illegible], hoc est, Martis filiam Harmoniam propterea dici, quod partes urbium disiectas ac dirutas, rursum componant, & restituãt homines, qui illas habitare cupiunt. est enim ἁρμόττειν componere, & coaptare. quare non decepti, sed auctoritate, & nomine adducti Harmoniam legimus. Porro in huius nuptijs cecinisse Musas græci poetæ tradunt, singulosq; Deos sua munera contribuisse, inter quæ, & monile fuit a Vulcano factum, quod postea ad Eriphylen, Amphiarai uxorem, peruenit. ultimo autem etiam Apollini Delphis consecratum fuit, ut Pausan. auctor est. fuit autem hoc nomine etiam nympha quædam, quæ ex Marte genuit Amazones, ut Apollo tradit lib. 2. Argonaut.]

RAPH. *TOT natos, natasq;* } ex Hermione quidem filias quattuor, Semelem, Agauem, Autonoen, Ino, & Podorum Cadmus sustulisse memoratur, quos uero alios filios susceperit, nusquam memini me legisse. { *Et pignora cara nepotes* } hi fuerunt Bacchus ex Semele, & Ioue, Pentheus ex Agaue, & Echione, Actæon ex Autonoe, & Aristæo, Learchus, & Melicerta ex Ino, & Athamante. { *Sed scilicet ultima semper* } sententia est Solonis philosophi, qua Crœsi Lydorum regis diuitias suggillauit, cum. n. Crœsus se felicem esse iactaret, neminem ante supremum diem rectè felicem dici posse, Solon admonuit. cuius sententiæ quidem Crœsus memor, cum a Cyro, Persarum rege foret captus rogoque impositus, Solonem appellauit dicens, O Solon, Solon, ac si diceret, quàm uera mihi dixisti. Cyrus uero cum eam accepisset sententiam, Crœsum non solũ liberauit, sed etiam in maximo honore habuit. { *Prima nep.* } Actæon Aristæi, & Autonoes filius uenando fessus, cum opacum quæreret locum, forte ad fontem peruenit, vbi se Diana nuda cum comitibus abluebat. quæ irata eum statim in ceruuum mutauit, ne cui unquam a se Dianam nudã fuisse uisã iactare posset. Hoc uero ieccirco fictum est, quia Actæõ uenationi admodum fuit deditus, totumque patrimonium canes alendo consumpsit. summa autem fabulæ primum describit poeta, deinde diffusus omnia aperit. { *Aliena cor.* } ceruina. { *Fortuna cri.* } casu namque offendit Dianam. { *Cæde* } sanguine. quod. n. antecedit, pro eo, quod sequitur, positum est. { *Contraxerat* } corripuerat, & abbreuiauerat. { *Meta utraque* } oriente, & occidẽte. { *Iuuenis Hy.* } Thebanus. Hiantes enim populi sunt Bœotiæ, qui & Hyantij appellantur. [Primi n. ut inquit Pausan. Hectenes Thebaidam terrã tenuere, quibus peste absumptis, Hyantes, & Aones successerunt Bœotij genere. quorum illos postea Cadmus deuictos expulit. Aonas antẽ supplices recepit, & cum Phœnicibus suis coniunxit.] Hyantia etiã urbs est Locrorum, unde Hyantius deriuatur. qui vero a fonte, qui nusquam inuenitur, uel ab Hya, Atlantis filio, hoc nomen deducunt, nõ minus inepti sunt, quàm qui id putant esse aduerbiũ comparatiuum ab hyante participio deriuatum. { *Lina ma.* } retia sunt madefacta. est autem metonymia, lina enim ex quibus retia cõficiũtur, pro ipsis retibus ponũtur. { *Fortunamq; dies habuit sat.* } prosperam subaudiamus. [Et hoc modo legendum putat Regius, cum alij fortunæ, legant patrio casu.] *sacra.* { *Croceis ro.* } croceo, & pulcro curro. a parte namq; totum per synecdochen accipimus. { *Propositum repe. opus.* } cras, inquit, Actæon, adueniente aurora ad uenationem redibimus. { *Distat idem* } spatium subaudiatur, ut intelligamus solem ab utraq; terra æquali spatio distare, atq; abesse ab oriente, & occidente, per quod significat meridiem esse. { *Vtraque ter.* } oriẽtali, & occidentali. { *Vaporibus* } feruoribus. { *Sistite opus præsens* } stare facite, hoc est præsenti operi finem imponite. { *Intermittuntque la.* } vsq; in diem sequentem uenandi laborẽ deponũt. { *Vallis erat* } topographia est, & uallis descriptio, quo se Diana per meridiem cum suis comitibus cõferre solebat. [Pausanias autem fontem uocat Gargaphiam, qui bello Persico a Mardonio obrutus fuit, mox a Platæensibus restitutus.] { *Piceis* } picea arbor est montana. { *Acuta cu.* } in acutum tẽdente. { *Succinctæ* } agilis, & industriæ. { *Cura* } amor, & uoluptas. erat enim amœnissima uallis. { *Nemorale* } nemoribus tectum. { *Pumice uiuo* } naturali. pumex aũt lapis est leuis, cauernosus, poliendis rebus accommodatus. unde pumicare, quod est pumice polire, declinatur.

natur. { *Et leuibus t.* } tophus lapis est cauernosus. { *Duxerat* } ef fecerat. { *Natiuum* } naturalẽ. { *Tenui unda* } exigua aqua. { *Succinc.* } circundatus. { *Patulos hia.* } patentes ripas. hiare .n. videntur ripæ, ut fluuij alueum efficiãt. { *Dea syluarum* } Diana. { *Perfundere* } madefacere. { *Retentos* } remissos, a retendendo. { *Altera de.* } altera, inquit, accepit pallam uestem a Diana depositã. { *Vincla* } calceos, Cothurnos. { *Ismenis Croc.* } Ismenij fluuij filia. [κροκάλη ἀπὸ τῶν κροκάλων, vt videtur dicta, hinc. n. & κρόκαλοι, calculi, qui in omnibus uoluuntur, nomen habent.] Describit autem officia comitum Dianæ. { *Quamuis ip. so.* } in soluta oratione quamuis esset, diceretur. { *Laticem* } aquã, a latendo, q in terræ uenis lateat. { *Niphe q;* } lotrix interpretari põt, Niphe ἀπὸ τοῦ νίπτειν. hoc est a lauãdo. { *Hyaleq;* } ἀπὸ τοῦ ὕειν, hoc est a pluuia uidetur Hyale deriuari. [vel potius ἀπὸ τοῦ ὑάλου, hoc est uitro, q aqua vitreæ perspicuitatis sit.] { *Rhanisq;* } rhanis aspersio, & gutta uocat, ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν, hoc est ab aspergendo. { *Et Ps.* } stilla minor Psecas trãsfertur. Psecades. n. minutę dicũtur cuiusq; rei partes. { *Et Phiale* } uas est quidẽ hauriendis, infundendisq; aquis accommodatũ παρὰ τὸ πίνειν. hoc est, a bibendo deductũ, mutatione tenuis consonantis in crassam. sed hoc loco pro nympha ponitur, quę Dianę corpus aqua perfundebat. { *Titania* } Diana Cei Titanis neptis, quæ eadem esse cum luna putatur, quæ quidem vt sol Titan, sic Titania Titanisq; interdũ a poetis uocatur. { *Ecce ne. Cad.* } Actęon. ecce autem particula fere aliquid repentinum significat. { *Dilata parte laborum* } dilata parte uenationis in diem sequentem.

RAPH. *SIC illum fata trahebant* } sic dicere solemus, cũ caussam rei assignare nescimus. { *Qui simul intrauit* } postquam ingressus est. { *Rorantia* } madentia. { *Qui color infectis* } Dianæ colorem maxime rubicundum fuisse ostẽdit. { *Infectis* } tinctis. inficere enim tingere est, vnde infectores dicuntur tinctores. { *In latus obliquũ tamen astitit* } hoc est se in latus conuertit, ut facilius pudẽda occultaret. { *Oraq; retro flexit* } vt Actæonem respiceret. { *Et sic hausit* } tanta, inquit, ira, & indignatione Diana hausit, & accepit aquas, quibus Actæonẽ perfunderet, quãta sagittas promptas, ac paratas habere voluisset. { *Addidit.* } dixit. { *Nunc tibi* } ironia, qua videtur id permittere Diana, cuius prorsus adimit faciendi facultatem. illum nanque in ceruum conuertit, qui loqui non potest. est autem ordo, & sensus: nunc licet narres me uisam tibi sine uelamine, hoc est nudam. { *Si poteris narrare* } ac si diceret nunquam narrare poteris. { *Sparso cap* } capiti resperso aquis. { *Viuacis cerui* } diu uiuentis, ad quadringentos nanque annos cerui viuere dicuntur. [Vide Plin. lib. 8. capit. 32. { *Dat spatium collo* } longum efficit collum. { *Cacuminat* } acutas reddit. est autẽ uerbum a poeta fictum. { *Maculoso vellere* } uario pilo. { *Additus & pauor est* } scite. ceruus enim timidissimum animal est. { *Autonoeius heros* } Actæon Autonoes filius. { *Non sua* } sed cerui. { *Mens tantum pristina mansit* } in Actæone nihil aliud hominis, quàm mens remansit. { *Pudor hoc* } ne domum redeat. abusus autem est poeta horum pronominum elegantia. hoc nanque ad propinquius, illud ad longinquius solet referri. [Sed tamen in Aldina edi. legitur. timor hoc, pudor impedit illud.] { *Primusq; Me.* } canes Actæonis enumerat, quibus etiam nomina apta venatorijs canibus imponit. Melampus enim dicitur, quòd pedes nigros haberet. μέλας nanque niger πούς πόδος, pes dicitur. { *Ichnobatesq; sag.* } Ichnobates dicitur p uestigia uadens. ἴχνος enim dicitur uestigium, βαίνω βαίνω uado. { *Sagax* } odorus, & acrẽ odorandi uim habẽs. { *Gnosius* } Cretẽsis. Gnosos .n. Cretę vrbs fuit clarissima. { *Spartana* } Laconica. Cretenses autem, & Laconici canes aptissimi sunt uenationibus. { *Pamphagus* } omnia comedens. πᾶν .n. totum significat, φάγω comedo. { *Dorceus* } acute uidẽs. δέρκω .n. est uideo. { *Oribasus* } montes ascendens. ὄρος .n. mons dicitur. βαίνω ascendo. { *Nebroph on.* } hinnuleõ, hoc est ceruorum catulos interficiens. νεβρός .n. hinnulum significat. φονεύω interficio. { *Trux Th.* } terribilis aspectu. Theron autem dicitur ferinus, ac feras persequẽs. θήρ. n. fera dicitur. { *Lalape.* } a velocitate, atq; impetu sic est appellata. nam λαῖλαψ, λαίλαπος, turbinem significat. { *Et ped. Pt.* } alatus, siue alis impulsus Pterelas transformari potest πτερὸν nanque, ala, ἐλᾶν impellere significat, quamuis in exemplaribus corrupte Plexelas legatur. { *Agre* } venatio interpretatur ἄγρα. { *Hylaus* } syluestris. ὕλη nanque syluam significat. { *Nape* } quòd in saltibus uersaretur. νάπη enim νάπος dicitur terræ planities. { *Pœmenis* } pastoralis. ποιμὴν nanque pastorem significat. { *Harpya* } rapax, & Harpyarum similis, quę aues sunt rapacissimæ. { *Sicyonius La.* } a fluuio Arcadiæ uomen sumpsit hic catulus, nam

Actæon in ceruum.

Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra, tenui pellucidus unda,
Margine gramineo patulos succinctus hiatus,
Hic Dea uenatu syluarum fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subijt, nympharum tradidit uni
Armigeræ iaculum, pharetramq; arcusq; retentos.
Altera deposita subiecit brachia palla:
Vincla duæ pedibus demunt: nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum: quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Niphęq;, Hyaleq;, Rhanisq;,
Et Psecas, & Phiale; funduntq; capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum: sic illum fata ferebant,
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, uiso sua pectora nymphæ
Percussere uiro, subitisque ululatibus omne
Impleuere nemus, circunfusaque Dianam
Corporibus texere suis: tamen altior illis
Ipsa dea est, colloque tenus supereminet omnes.
Qui color infectis aduersi Solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ;
Is fuit in uultu uisæ sine ueste Dianæ.
Quæ, quanquàm comitum turba est stipata suarum
In latus obliquum tamen astitit, oraq; retro
*Flexit: &, ut uellet * promptas habuisse saggitas,*
Quas habuit, sic hausit aquas: uultumque uirilem
Perfudit, spargensq; comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia uerba futuræ:
Nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
Si poteris narrare, licet. nec plura minata
Dat sparso capiti uiuacis cornua cerui:
Dat spatium collo, summasq; cacuminat aures:
Cum pedibusq; manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & uelat maculoso uellere corpus.
Additus & pauor est: fugit Autonoeius heros;
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt verò vultus, & cornua uidit in vnda,
Me miserum, dicturus erat: uox nulla secuta est.
Ingemuit, uox illa fuit, lacrimæq; per ora
Non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetat ne domum, & regalia tecta?
An lateat syluis? pudor hoc, timor impedit illud.
Dum dubitat, uidere canes; primusq; Melampus,
Ichnobatesq; sagax latratu signa dedere.
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alij rapida uelocius aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades omnes,
Nebrophonosq; ualens, & trux cum Lalape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre,
Hylæusq; ferox nuper percussus ab apro,
Deq; lupo concepta Nape, pecudesq; secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpya duobus,
*Et substricta gerens Sicyonia ilia * Ladon,*

asu-

a fluminibus etiam nunc canes interdum cognominantur. [Vel etiam a λάζομαι, quod capio significat.] Sicyonius autem ab urbe Peloponnesi Sicyone, quæ & Mecon, & Teschinia etiã fuit dicta. §*Substri.*§ constricta, & parua. §*Et Dr.*§ currens. δρόμος n. cursum significat. §*Canache*§ καναχὴ strepitum significat, unde nomẽ cani fuit inditum, q eius latratu omnia resonarent. §*Sticteque*§ hęc a colorum uarietate nomẽ sumpsit. nam στικτὸς distincta uarijs maculis dici potest. ἀπὸ τοῦ στίζειν. i. a distinguendo. §*Tigris*§ Tigridi similis, quæ est fera uelocissima. §*Et Alce*§ similis Alcæ feræ pernicissimæ, de qua Pli. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorũ Asia, & Africa. præterea Alcẽn proceritas aurium, & ceruicis distinguat, iumẽto similem, ἀλκὴ etiam robur, potentiaque dicitur. [quæ etymologia proximior, ac uerior uidetur.] §*Leucon*§ albus a colore. λευκὸς n. album significat. §*Et uillis Asb. at.*§ hoc est pilis nigris. Asbolus autem a colore est dictus ἄσβολος. n. fuliginem significat, eo q nigris uillis, ac fuliginosis esset. §*Lacon*§ a patria, quod Laconicus esset. §*Aello*§ a procella, quòd esset impetuosus. Aella nanque turbinem significat, & procellã. §*Thous*§ velox dicitur, & impetuosus, tametsi Thos forsitan rectius legeretur. sunt enim Thoes, ut scribit Plinius, luporum genus, procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, uenatu uiuens, innocuũ homini, habitum non colorem, mutat, per hyemes hirti, æstate nudi. §*Lycisca*§ canis ex luponata Lycisca dicitur, quasi parua lupa. est enim diminutiuum a lupo, qui græce dicitur λύκος. §*HARPALOS*§ rapax. ἁρπάζω nanque rapio significat. §*Melaneus*§ niger. §*Hirsutaque corpore Lachne*§ uerbũ de uerbo expressit. Lachne enim uillorum densitas vocatur. §*Dictæus*§ Cretensis. §*Labros*§ hoc quoque nomẽ cani conueniens est, uehemens enim, impetuosusq; transfertur. §*Et Aglaodus*§ splendidos, ac nitentes habens dentes interpretatur. ἀγλαὸς nanq; splendidus, ὀδοὺς dens dicitur, quanquam mihi potius uidetur legendum esse Agriodos, qui Agrestis, ac feroci dente interpretari potest. ἄγριος nanque agrestis, feroxq; dicitur. §*Hylactor*§ latrator. nã ὑλακτῶ latro significat. §*Sæpe secutus*§ canes suos subaudiamus. §*Melanchætes*§ iubam, & pilos habens nigros. χαίτη nanque iuba dicitur. §*Theridamas*§ feras domans. nam θὴρ, θηρὸς fera dicitur. δαμάζω domo. §*Oresitrophus*§ in montibus nutritus. ὄρος enim montem, τρέφω significat nutrio. §*Per compendia montis*§ per compendiosa, & breuia montis itinera. §*Præcipitata uia est*§ præcipiti cursu peracta. §*Quem non tamen edere possit Ceruus*§ hoc est, nec hominis uocem, nec cerui habet, sed dissimilem emittebat sonum, ac querelas. §*Iuga nota*§ cognitos ipsi montes. §*Circumfert tacito*§ hoc est pro manibus, & brachijs, quæ in crura fuerant conuersa, uultus, ac faciem circunferebat. §*At comites*§ Actæonis socij. §*Agmen*§ canum multitudinem. §*Ad nomen caput ille refert*§ retrahit, attollit, cum respondere non posset. est autem parenthesis. §*In corpore*§ in carne. §*Rostris*§ oribus. nam rostra propriè auium dicitur. per similitudinem uero etiam aliorum. §*Falsi cerui*§ ficti, ac simulati. §*Pharetrata*§ pharetra armatæ. est enim nomen participio simile. pharetra autem sagittarum est repositorium.

RVMOR in ambiguo est§ quæritur, inquit, vtrum Diana iuste Actæonem ea pœna affecerit. ac multi quidem dicunt eam fuisse nimium crudelem, alij recte consuluisse uirginitati suæ asserunt. §*Violentior*§ crudelior. §*Caussas*§ argumenta, quibus utraq; pars suam defendat opinionem. hæc autem iccirco a poeta referuntur, ut sequẽtem fabulam cum superiore transformatione aptius coniungat. §*Eloquitur*§ verbis exprimit. §*Tyria pellice*§ ab Europa, quàm e Phœnicia Iupiter rapuit. Pellex autem propriè dicitur, quę cum aliarum maritis rem habet. §*In socios generis*§ in cognatos. §*Subit ecce priori Caussa recens*§ fabulam incipit, quæ talis est: Iuno, cum resciuisset Semelẽ ex Ioue concepisse, eam perdere decreuit. conuersa igitur in Beroen, Semeles ipsius nutricẽ, ei persuadet, ne aliter Iouem in amplexus admittat, quàm si secũ eo modo, quo cum Iunone solet, concumbere promittat, ut an sit Iupiter, aperte cognoscat. quod quidem cum impetrasset, neq; uim tantę maiestatis, fulminumque tolerare posset, extincta est. Puerum uero nondum maturum cæso matris utero Iupiter excepit, ac femori suo insutum, donec menses nouem complerentur, fouit. postea uero nymphis tradidit nutriendum, unde & Dythyrambus fuit appellatus, quod διὰ δύο θύρας, hoc est per duas ianuas, & Semeles vterum, & Iouis femur, transierit. §*Subit*§ succedit. §*Semelen*§ Cadmi filia fuit Semele, & Hermiones, quæ ex Ioue Baccum generauit. §*Per iurgia*§ per obiurgationes.

Et Dromas, & Canache, Sticteq́ue, & Tigris, & Alce,
Et niueis Leucon, & uillis Asbolus atris,
Præualidusq́ue Lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lycisca,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsutaq́ue corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & ° Aglaodos, & acutæ uocis Hylactor, — Agriodos.
Quosque referre mora est, ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulosq́ue, adituq́ue carentia saxa,
Quaq́ue est difficilis, quaque est uia nulla, sequuntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat,
Actæon ego sum, dominum cognoscite uestrum:
Verba animo desunt. resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo uulnera fecit,
Proxima Theridamas: Oresitrophus hæsit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Præcipitata uia est. dominum retinentibus illis,
Cetera turba coit; confertq́ue in corpore dentes.
Iam loca uulneribus desunt. gemit ille, sonumq́ue,
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Ceruus, habet, mœstisq; replet iuga nota querelis:
Et genibus pronis supplex, similisq; roganti
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, uultus.
At comites rapidum solitis ° hortatibus agmen — clamoribus.
Ignari instigant: oculisque Actæona quærunt:
Et, uelut absentem, certatim Actæona clamant;
(Ad nomen caput ille refert) & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest; uelletque uidere,
Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
Vndique circumstant, mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec, nisi finita per plurima uulnera uita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ:

ARGVMENTVM.

ARG. Iuno suspectam Semelen, Cadmi, & Hermiones filiam, cum haberet, quod cum Ioue concubuisset, in anum conuersa, ut se fallacia, sine inuidia cuiusquam ulcisceretur, ad eam uenit, persuadetq; ei, ne alio Iouẽ apparatu recipiat ad cubile, quam solitus sit apparere Iunoni, quo ut illius auctoritas grauis, proinde ipsius concubitus insignis esset. quod cum impetrasset a cupiente, Deus, instructus tonitribus, ac fulminibus, domum Semeles ingressus est, tecta eius deceptæ optatis flammis adurit, liberumq; conceptum utero genitricis incendio eripit. ac femore insuit suo. postea eum, completis mensibus, nymphis, quæ Nysam, montem Indiæ perfrequentabant, tradidit nutriendum.

RAPH.

RVmor in ambiguo est: alijs uiolentior æquo
Visa dea est: alij laudant, dignamq́ue seuera
Virginitate uocant: pars inuenit utraque caussas.
Sola Iouis coniux non tam culpetve, probetve,
Eloquitur, quàm clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & a Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. subit ecce priori
Caussa recens; grauidamq́ue dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen. tum linguam ad iurgia soluit.
Profeci quid enim toties per iurgia? dixit.
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Iuno
Rite vocor, perdam: si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Iouisq́ue

Et soror, & coniux, certè soror. at puto furto est
Contenta, & thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit: id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert utero, & mater, quod uix mihi contigit uni,
De Ioue uult fieri: tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo: nec sim Saturnia, si non
** De Ioue mersa suo Stygias penetrabit ad undas.* Ab.
Surgit ab his solio, fuluaq; recondita nube
Limen adit Semeles: nec nubes ante remouit,
Quam simulauit anum, posuitq; ad tempora canos,
*Sulcauitque cutem rugis, & curua * trementi.* rigenti.
*Membra tulit * gressu, uocem quoque fecit anilem:* pasim.
Ipsaque erat Beroe Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato sermone, diuq; loquendo
Ad nomen uenere Iouis, suspirat: & opto
Iupiter ut sit, ait: metuo tamen omnia. multi
Nomine diuorum thalamos iniere pudicos:
Nec tamen esse Iouem satis est: det pignus amoris,
Si modò uerus is est: quantusq;, & qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus, talisque rogato,
Det tibi complexus, suaque ante insignia sumat.
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
Formarat. rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait, nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygij quoque conscia sunto
Numina torrentis. timor, & Deus ille deorum est.
Læta malo, nimiumq; potens, perituraq; amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cùm fœdus initis,
Da mihi te talem. uoluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam uox properata sub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optasse, neque ille
Non iurasse potest. ergo mœstissimus altum
Aethera conscendit, nutuque sequentia traxit
Nubila: queis nimbos, immistaque fulgura uentis
Addidit, & tonitrus, & ineuitabile fulmen.
Qua tamen usque potest uires sibi demere tentat.
Nec quo centimanum deiecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo; nimium feritatis in illo est.
Et aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sæuitiæ, flammæque minus, minus addidit iræ.
Tela secunda uocans superi. capit illa; domumque
Intrat Agenoream: corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit.
Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioq; tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaq; tempora complet:
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisque alimenta dedere.

gationes. { *Certe soror.* } hoc ita a Iunone infertur, acsi coniux esse desierit, cum Iupiter alias amet. sic quoque apud Senecā ipsa loquitur: Soror Tonantis, hoc enim solum mihi. { *Quod uix mihi contigit uni* } vt de Ioue conceperim. Vulcanum enim ex Ioue suscepit Iuno, tametsi Hesiodus dicat Vulcanum ex sola Iunone fuisse natum. { Et hic locus obscuritatis nō nihil habet. nam & aliæ multę ex Ioue conceperūt, non Iuno tātum. quare quidam, vni, uccipiunt dictum pro semel. quod tamen nec ipsum satis defendi posse videtur. cum & Vulcanus, & Hebe, itē Mars, & Ilithya, siue Lucina, Iunone nati ab Hesiodo tradūtur, vide igitur, nū vno legendū sit, & ad sequentē casum referendū.

RAPH. *TANTA est fiducia formæ* } acclamatio ex maxima proueniens indignatione, { *Fallat eam faxo* } efficiam, inquit, ut Iupiter illam decipiat. { *Nec sim Saturnia* } nec merear Saturni filia uocari. { *Ab Ioue suo* } ab Ioue tam sibi carō. { *Mersa* } perdita { *Penetrauit* } descenderit. { *Surgit ab his* } post hæc dicta. { *Quā simulauit anum* } Iunonis transfigurationem in uetulam describit. { *Epidauria nutrix* } Epidàurus urbs est Achaia Aesculapij templo nobilis in Saronici sinus intimo recessu sita, quę antea Epitaurus fuit appellata. { *Sua insignia* } quibus ab alijs dijs separatur. fulmina autem dicit, nam fulmē Iouis est insigne. { *Cadmeida* } Semelem Cadmi filiā { *Ignaram* } nesciam se decipi a Iunone { *Formarat* } informarat, instruxerat; { *Stygij torrentis* } Stygis paludis. { *Timor deorum* } nam dij, ut inquit Virg. per Stygem iurare timent, ne forte peierātes diuinitate priuentur. { *Opprimere* } obstruere, obturare, ne petitioni finē imponere posset. { *Vox properata* } celeriter prolata. Et nescit uox missa reuerti, ut Horatius ait. { *Neque enim non hæc optasse* } hoc est fieri non potest, vt & Semele non petierit, ea, quæ petijt, & Iupiter nō promiserit ea, qua se iam præstiturum iurauit. præterita enim ut non fuerint, nulla ratione effici potest. { *Qua tamen usque potest* } in quantum, inquit, potest Iupiter, suas uires diminuit. { *Centimanum Typhœa* } Typhœus (qui & Typhaon, & Typhon dicitur, filius Terræ fuisse ab Hesiodo scribitur. Stesichorus autem illum a sola Iunone genitum ait, iniuriarum Iouis recordatam) Gigas fuit uiolentissimus, centum habēs manus, quem Iupiter fulmine strauit, eique Inarimen montem imposuit. [Vel, vt Pindaro placet, Aetnam. alij uero quidam in Cilicia sepultum dicunt, quidam in Bœotia, Herodotus etiā circa Aegyptum in palude Herbonide.] Est autem trisyllabū nomen, nec unquam u, & e uocales in unam syllabam, nisi figurate iunguntur. vltima.n. est diphthongus, non secunda, ut quidam putant. id quod aperte accusatiuus in a definens ostēdit.

nullum.n. nomē secundæ declinationis accusatiuum in u finit, nisi in nominatiuo eius diphthongum habeat. { *Feritatis* } violentię. { *Est aliud leuius fulmen* } duo, inquit, sunt fulminum genera, uiolentius, & minus uiolentum, quod secundum superi uocant. illud.n. uiolentium primum uocatur. uidetur autem Ouid. ad id alludere, quod de fulminibus physici scribunt, ut refert Plin. in 2. naturalis historiæ. Fulminum duo esse genera, alia namq; fatidica uocari, quæ ex alto, statutisque de caussis, & ex suis ueniant sideribus, alia uero bruta, & uana, ut quę nulla ueniant ratione naturæ. his percuti montes, his maria, omnesque alios irritos ictus fieri. { *Donis iug.* } coniugalibus, quæ pro coniunctione, & coitu petierat. { *Imperfectus infans* } qui postea Bacchus fuit appellatus. { *Femori* } Iouis subaudiatur. femora autem sunt coxarum summitates, vbi coxæ ipsæ iunguntur. { *Materna tempora* } hoc est menses nouē, quibus in utero a matribus gestantur infantes. { *Ino matertera* } Ino Cadmi fuit filia, ac Semeles soror, quæ Bacchum, ex Iouis femore eductum, clam Iunone nutriuit. { *Nyseides* } e Nysa Cithęronis uertice Nyseides dictæ sunt nymphę, quę Bacchum nutriuerunt. unde Dionysos ἀπὸ τοῦ Διὸς, & Nysa Bacchus appellatur. quamuis Diodorus Siculus indicet a Nysa felicis Arabiæ vrbe dici. sed per quam absurdū est Bacchū adhuc infantem ex Bœotia in Arabiam educandū fuisse translatum, cum tot nymphæ præsertim in uicinorū montium antris essent. Verū, vt Diodorus ipse refert, tres fuerunt Dionysij, ac priorū gesta posteriori, qui ex Semele, & Ioue fertur natus, fuerunt ascripta. primus namq; fuit Indus, uini, multorūq; adinuentor, quibus maxime hominum vita exculta est. unde & immortalitate fuit donatus. secundum ferūt ex Ioue, Proserpinaq; genitū, vel Cerere, ut alij sentiunt, quē primū tradunt boues ad aratrum iūxisse, pp quod statuis illis cornua adijciebantur. tertius ex Ioue, & Semele natus, cui Ouid. priorū quoq; attribuit gesta, quēq; nymphis Nysam habitātibus cō mendatū fuisse ait. sunt aūt decē urbes hoc nomine appellatæ, ac Baccho omnes dicatæ, quarum prima est in Helicone, secunda in Thracia, tertia in Caria, quarta in Arabia, quinta in Aegypto, sexta in Naxo, septima in India, octaua in monte Caucaso, nona in Lybia, decima in Euboea, ubi uno die ferunt uitem & florere, & vuam maturescere. { *Antris suis* } proprijs speluncis. Antra namq; montium, præcipueq; Heliconis, nymphis sunt dicata. Antrum autem illud, in quo Bacchus fertur educatus, Dythyrites uocatur. unde & Bacchus Dythyrambus fuit appellatus, eo quod διθύρας, hoc est duas ianuas antrum habuerit, ut quidam e Græcis parrant.

[De

RAPH. [De nymphis Bacchi nutricibus, Pherecides, ut in commen. Homeri citatur, in hunc fere modũ tradit: postquam Iupiter, inquit ex femore Dionysium procreasset, nymphis Dodoneis illum dedit clam Iunone educandum. quarum nomina hæc sunt, Ambrosia, Coronis, Eudora, Dione, Fesula, & Polyxo. hæ Dionysium nutrientes, simul cum eo circumibant, & rationem uitis plantandæ, vt ab illo inuenta erat, mortales docebant. donec rex Thraciæ Lycurgus & has, & illum ad mare usq; persecutus est. tum enim Iouis auxilio implorato, inter sidera receptæ sũt, Hyadesque uocatæ, ut addit Hyginus. hæ eædẽ etiam ab Hesiodo recensentur, sed quinque duntaxat, & paulo alijs nominibus. his versibus:

φαισύλη, ἠδὲ κορωνὶς, ἐυςέφανός τε κλέεια,
φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ εὐδώρη τανύπεπλος.
Νύμφαι ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.]

Tiresias in fœminam.

DVmq; ea per terras } narraturus Tiresiæ mutationẽ in fœminam primum, deinde rursus in marẽ, quædam interserit, quibus fabulæ eleganter cõnectuntur. § *Bis geniti Bacchi* } primum namq; ex vtero Semeles, deinde ex femure Iouis natus est Bacchus. vnde etiam Dythyrãbus est dictus, quia διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas, vt diximus, exiuit, & per vterum Semeles, & per femur Iouis. § *Nectare* } vino suaui. est enim nectar deorum potio suauissima. [Deriuatur autẽ, vt plerisque placet etymologicis, a νη. priuandi particula, & κτῶ, quod idem, quod possideo, quasi quòd nullius mortalis κτῆσις possessio sit. uel etiam a νέον, & κτίζω, quasi quod perpetuo nouum fit, ac uirens. unde etiam ab Hebe, quę iuuentutis dea est, miscetur, & tẽperatur] § *Cum uacua Iunone* } otiosa, & ita carente. § *Docti Tiresiæ* } periti illius quæstionis. Tiresias enim Thebanus Eueris filius, & idcirco Euerides a Callimacho, & Theocrito dictus, cũ forte duos angues coeũtes uirga percussisset, in fœminam fuit conuersus, ac septem annos in eo sexu durasse fertur. rursusq; cũ eosdem serpentes verberasset, in pristinum sexum reuersus est. quod quidem nequis omnino fabulosum putet, legat & Plin. in 7. nat. hist. & Do. Augustinum de coniugijs ueteris, ac nouæ legis, qui asserunt, quibusdam id accidisse. cæterum Tiresias ab Ioue, Iunoneque contendẽtibus utrius maior in coitu uoluptas sit maris, an fœminę, iudex electus maiorem esse fœminę uoluptatem affirmauit. qua sententia, Iuno irata, illum obcęcauit. Iupiter uero pro oculis ademptis ei futurorum pręscientiam concessit. § *Mirabile* } dictu subaudiatur. est autem parenthesis, qua significatur uix id credi posse. § *Vt auc. fo.* } naturam, & sexum. § *Auctoris* } effectoris uestræ plagę. § *Genitiua* } natiua, quam in natiuitate habuit Tiresias, mas autem natus est. § *Arbiter* } iudex. § *Nec pro mat.* } nec secũdum materię, ac rei qualitatem. res enim iocosa erat, ideoque Iuno Tiresię sententiã ęgre ferre non debebat. § *Sui iud. l.* } Tiresiæ iudicis electi oculos. § *Aeterna no.* } perpetua cæcitate. sic quidẽ Ouid. Callimachus uero Tiresiã excęcatũ fuisse ait, eo quod Palladẽ nudam in balneis uiderit. § *Neq; n. licet* } parenthesis est caussam continẽs, quare Iupiter Tiresiæ oculos non restituerit. nõ. n. inquit, licet cuiquam Deo alterius Dei quãlibet parui facta rescindere. § *Leuauit* } leuẽ fecit.

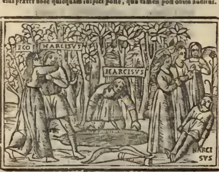
ARGVMENTVM.

ARG. Iupiter cum Iunone iocando, remissis omnibus iurgijs, referens in coniunctione maiorem capere fœminas, quam viros, uoluptatem, Tiresiam iudicem adeundum censuit, qui utranque naturam maris, ac fœminæ fuerat expertus. nam quodam igc cum serpentes, concubitu haerentes, baculo percussisset, in mulierẽ uersus fuerat, ac rursus proximo uere eadem usus ratione, ne tactu, in uirum cesserat, qui cum Iouis sententiam iutatus esset: damnata Iuno lusum in iracundiã uertit, ac Tiresiã luminibus orbauit, pro qua iniuria, qđ maius esset. Iupiter futurorum ei scientiã tribuit.

DVmq; ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Fortè Iouem memorant diffusum nectare curas
Se posuisse graues, vacuaq; agitasse remissos
Cum Iunone iocos: &, Maior uestra profectò est,
Quàm quæ contingit maribus, dixisse uoluptas.
Illa negat. placuit, quæ sit sententia docti
Quærere Tiresiæ. Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum uiridi coeuntia sylua
Corpora serpentum baculi uiolauerat ictu;
Deque viro factus (mirabile) fœmina, septem
Egerat autumnos. octauo rursus eosdem
Vidit: &, Est vestræ si tanta potentia plagæ,
Dixit, ut auctoris sortem in contraria mutet,
Nunc quoque uos feriam. percussis anguibus ijsdem
Forma prior redijt, genitiuaq; uenit imago,
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa,
Dicta Iouis firmat. grauius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse: suiq;
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit; pęnamq; leuauit honore.

ARGVMENTVM.

ARG. Liriope nympha ex amne Cephiso procreauit Narcissum, cui Tiresias, Eueris filius, omnis prospera responso pollicitus est, si pulchritudinis suæ nullam habuisset notitiam. hunc igitur Echo cum diligeret, neque niam potiundi inueniret, cura, & sollicitudine iuuenis, qui extremis uocibus persequebatur fugientẽ, extabuit. eiusq; reliquiæ corporis in lapidẽ conuersa sunt, quod ei incidit Iunonis ira, quia garrulitate sua eã sæpe asset morata, ne Iupiter montibus persequẽs nymphas manifesto deprehendi posset. Petrus Echo filia Iunonis, ob deformitatẽ mõtibus recõdita, neq; eius præter uocẽ quicquam inspici posse, qua tamen post obitũ auditur.

ILle per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide, uocisq; ratæ tentamina sumpsit
Cærula Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in undis
Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno

ILLE per Aon. } Bœotias. Aonia. n. pars est Bœotiæ montana ab Aone rege cognominata. hæc autem inseruntur, ut commodius fabulæ cõiugãtur. § *Irreprehensa* } uera, quæ nihil poterant reprehendi. § *Vocisq; data* } concessæ artis uaticinandi. § *Tentamina* } experimẽta. § *Car. Li.* } Narcissi in florem eiusdem nominis mutationem referre incipit poeta. nã Liriope nympha, Oceani, ac Tethyos filia a Cephiso fluuio compressa, Narcissum peperit, quem Tiresias consultus a matre, ad maturam senectutem peruenturũ, si se non nosset, prædixit. id uero cum ambiguũ videretur, exitu tandem fuit cõprobatum. Narcissus. n. oiũ formosissimus adolescens, cum oẽs sperneret amãtes, seque ipse in fonte uidisset, ita sui ipsius exarsit amore, ut paulatim fuerit consumptus. eius uero cadauer cũ nymphæ rogo iponere vellent, ipsum in florem cõmutatum animaduertunt, quẽ a iuuenis nomine Narcissũ vocarunt. Cephisus, ut diximus, fluuius est Beotiæ adiacens paludi, quæ ab ipso Cephisis appellatur. hoc autẽ loco pro Deo fluminis ipsius accipitur.

Narcissum in florem.

data.

NYM-

Infantem nymphe, iam tunc qui posset amari.
Narcissumq́; vocat. de quo consultus an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates. Si se non nouerit inquit.
Vana diu uisa est uox auguris: exitus illam,
Resq; probat, letique genus, nouitasque furoris.
** Nam quater ad quinos unum Cephisius annos*
Addiderat, poteratq; puer, iuuenisq; uideri.
*Multi illum iuuenes, multæ * petiere puellæ:*
Sed, fuit in tenera tam dura superbia forma;
Nulli illum iuuenes, nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
Vocalis nymphe, quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non uox erat: & tamen usum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut uerba nouissima posset
Fecerat hoc Iuno: quia cùm deprendere posset.
Sub Ioue sæpe suo nymphas in monte iacentes.
Illa deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent nymphæ. postquam hæc Saturnia sensit,
Huius, ait, linguæ, qua sum delusa, potestas
Parua tibi dabitur, uocisque breuissimus usus.
Req; minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat uoces, auditaq; uerba reportat.
Ergo ubi Narcissum per deuia rura uagantem
Vidit, & incaluit: sequitur uestigia furtim,
Quoque magis sequitur, flamma propiore calescit:
Non aliter, quàm cùm summis circun ita tædis
Admotas rapiunt uiuacia sulphura flammas.
O quoties uoluit blandis accedere dictis
*Et molles adhibere preces: natura * repugnat;*
Nec finit, incipiat: sed, quod finit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua uerba remittat.
Fortè puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat: Hic quis adest? Et adest, responderat Echo
Hic stupet, atque aciem partes dimisit in omnes,
Voce, Veni, magna clamat: uocat illa uocantem.
Respicit, & rursus nullo ueniente, Quid inquit,
Me fugis? & totidem, quot dixit, uerba recepit.
Perstat: & alterna deceptus imagine uocis,
Huc coeamus, ait. nullique libentius unquam
Responsura sono, Coeamus, retulit Echo.
Et uerbis fauet ipsa suis: egressaque sylua
Ibat, ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiensq;, manus complexibus aufert.
Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
Retulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
Spreta latet syluis: pudibundaque frondibus ora
Protegit; & solis ex illo uiuit in antris.
*Sed tamen hæret amor; crescitque * dolore repulsæ;*
Et tenuant uigiles corpus miserabile curæ;
Adducitque cutem macies; & in aera succus
Corporis omnis abit: uox tantum, atq; ossa supersunt:
Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet syluis, nulloque in monte uidetur
Omnibus auditur: sonus est, qui uiuit in illa.

RAPH. *NYMPHE* } cum sit nominatiui casus, sine diphthongo scribatur. { *Iamtunc* } ab infantia vsque maximam præseferebat pulchritudinem Narcissus. { *Si non nouerit* } hoc est si nunquam suam pulchritudinem cognouerit. { *Vana diu visa est uox auguris* } idest, stulta, & falsa. { *Nam quater ad quinos* } hoc est vnum, & viginti annos natus erat. { *Puer* } propter pulchritudinem. { *Iuuenis* } propter magnitudinem. erat enim magnus, & formosissimus, quæ quidem rara est felicitas. { *Aspicit hunc* } fabulam interponit de Echo nympha compositam, cui primum hoc ira Iunonis euenit, vt vltimas tantum de vocibus auditis referret, deinde cum a Narcisso, cuius amore ardebat, spreta esset, in lapidem ita fuit conuersa, vt uox sine corpore remanserit, in montibus ultima uerborum auditorum repetens.

Echo in lapidem. [Duplex igitur mutatio in illa facta, uocis altera, altera corporis.]

{ *Reso. Echo* } verbum de verbo expressit. nam Echo dici potest resonantia. { *Corpus adhuc Echo* } nondum, inquit, corpus Echus in lapidem erat commutatum. nunc enim sola uox sentitur. { *Et tamen usum* } quamuis, inquit Echo, nympha esset corpore prædita, alium tamen usum linguæ, quàm nunc habeat, non habebat. nam ultimas solum uoces referebat. { *Fecerat hoc Iuno* } vnde id incommodi habuerit Echo, ut nouissima solum uerba referret, exponit poeta. Iuno igitur fuit in caussa uidens se sæpius illius nugis delusam esse, ac impeditam, ne Iouem cum nymphis coeuntem deprehenderet. { *Sub Ioue suo iacentes* } cum Ioue marito suo coeuntes. { *Postquam Saturn. sensit* } quòd, subaudiatur. sic enim in soluta oratione loquimur, quod postea quam Iuno Saturni filia sensit, & cognouit. { *Req; minas fir.* } reipsa, & effectu minas exequitur. { *Reportat* } repetit, & refert. { *Per deuia ru.* } per inuias syluas. { *Incaluit* } amore illius capta fuit. amore nanque incalescere aliquem, ut inflammari, & ardere dicimus. { *Circumlita* } circumposita. est autem periphrasis sulfuratorum lignorum. { *Viuacia sulf.* } quæ difficulter corrumpuntur. hac autem similitudine ostenditur Echo, quo propinquior Narcisso erat, eo magis amore inflammatam esse. { *O quoties uo.* } hac interiectione significatur uehementia amoris, quo Echo Narcissum prosequebatur. { *Accedere* } adire. { *Blandis dictis* } verbis blanditiarum plenis, quibus amatores vti consueuerunt. { *Molles pre.* } ab effectu preces dicuntur molles, quod illis homines mites, mansuetique reddantur. { *Natura repugnat.* } neque enim prior loqui poterat sic uolente Iunone, sed ultima tantum uerba referebat. { *Nec finit incipiat* } hoc est illam incipere non permittit. { *Seductus* } separatus, alias deceptus. { *Comitum ab agmine fido* } hypallage est. ab agmine enim, & turba fidorum comitum Narcissum intelligimus recessisse. { *Aciem* } oculorum subaudiamus. { *Recepit* } accepit, audiuit. { *Alterna uocis* } alternatim emissæ primum a Narcisso, deinde ab Echo. { *Huc coeamus* } conueniamus, huc, in hunc locum, sed Echo eandem quidem uocem refert, sed non eandem significationem. coire nanque & conuenire, & concumbere significat. qua in significatione ab Echo fuit repetitum, ut apertè, quæ sequuntur, ostendunt. { *Et uerbis fauet ipsa suis* } hoc est sua uerba se ipsa comprobat, & confirmat. { *Quam sit tibi copia nostri* } quam me potiri possis, & in tua potestate habere. { *Protegit & solis* } occultat, alibi defendit. { *Solis in antris* } desertis speluncis. { *Hæret amor* } remanet. { *Tenuant uigiles corpus* } extenuant, & macilentum reddunt. { *Vigiles cu.* } ab effectu, quod homines dormire nó sinunt. { *Adducit* } contrahit, diminuit. { *Omnis succus* } totus sanguis. { *Supersunt* } restant. { *Ossa ferunt lapidis traxisse figuram* } id est ossa feruntur in lapides fuisse conuersa. { *Inde latet syluis* } ex eo, inquit, tempore, quo ossa in lapidea fuerunt commutata, sic latet in syluis Echo, ut ab omnibus quidem audiatur, sed a nullo uideatur. { *Sonus est qui uiuit in illa* } scite dixit. nam Echo nihil aliud est, quàm sonus, a quo etiam deducta est. nam Echu ἀπὸ τοῦ ἤχου, qui est sonus, deriuatur.

Nanq; ter ad — *cupiere* — *recusa* — *Ecquis?* — *pudore.*

A R G V M E N T V M.

ARG. Narcissum supradictum ob nimiam crudelitatem, quã in Echo exhibuerat, Nemesis ultrix fastidientium in amorem sui impulit, ut non minore ipse exureretur flamma. nam cum ex assidua uenatione fatigatus secundum fontem in opaco procubuisset, & hauriens aquam, imaginem sui conspexisset, eius amore captus, diutiusq; ibi moratus, nouissime tabuit, ita ut uita priuaretur: ex cuius reliquijs flos extitit, quem Naiades nymphæ flentes casum fratris Narcissi, è nomine eius annotauerunt.

LVSE-

*Sic hanc, sic alias * undis, aut montibus ortas,*
Luserat hic nymphas, sic cętus ante uiriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens.
Sic amet ipse licet, sic non potiatur amato.
Dixerat: assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neq; pastores, neque pastæ in monte capellæ
Contigerant, aliud ve pecus; quem nulla uolucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat;
Syluaq; Sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer, & studio uenandi lassus, & æstu
Procubuit, faciemq; loci, fontem secutus:
Dumq; sitim sedare cupit, sitis altera creuit:
Dumq; bibit, uisæ correptus imagine formæ
Spē sine corpore amat: corpus putat esse, quod umbra est:
Ac stupet ipse sibi, uultuq; immotus eodem
Hæret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, ceu lumina, sidus
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubesq; genas, & eburnea colla, decusq;
Oris, & in niueo mistum candore ruborem:
Cunctaq; miratur, quibus est mirabilis ipse
Se cupit imprudens; & qui probat, ipse probatur:
Dumq; petit, pētitur: pariterque accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti,
In medias quoties uisum captantia collum
Brachia mersit aquas, nec se deprehendit in illis.
Quid uideat, nescit: sed, quod uidet, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error
Credule quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis, est nusquam: quod amas, auertere, perdes.
Ista repercussæ, quàm cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui: tecum uenitq;, manetq;
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam;
Perq; oculos perit ipse suos; paulumque leuatus
Ad circumstantes tendens sua brachia syluas,
Ecquis Io syluæ crudelius, inquit, amauit?
(Scitis enim, & multis latebra opportuna fuistis)
Ecquem, cum uestræ tot agantur secula uitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in æuo?
Et placet, & uideo: sed quod uideoq;, placetq;
Non tamen inuenio. tantus tenet error amantem.
Quoq; magis doleam, non nos mare separat ingens,
Nec uia, nec montes, nec clausis mœnia portis:
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi: minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi. quid me puer unice fallis?

RAPH. *LVSERAT* } illuserat. { *Sic cœtus ante uiriles* } sic, inquit ante, dum esset puer, multos uiros eius amore captos illuserat Narcissus. { *Inde* } ex illa Narcissi superbia. { *Aliquis despectus* } quidam contemptus. { *Sic amet ipse licet* } utinam, inquit, ipse Narcissus sic amare possit, ut nunquam amato potiatur. { *Rhamnusia* } Nemesis Rhamnusia, a Rhamnunte pago, & regione Atticę, ubi celeberrimo templo colebatur, dicta, quæ aduersus superbos maxime inexorabilis esse narratur, cuius quidem statuæ capiti corona imposita erat (vt scribit Pausanias) in qua & cerui, & fortunæ parua insignia continebãtur. in manuum altera ramus fraxineus, in dextera phiala, in qua Aethiopes effecti erãt. statua autē illa, q̃ magnitudine, & pulchritudine perfecta cũ Phidiæ operibus contendebat, nō minus Rhamnunte celebrabai, quã Marathone ꝑlio cõtra Persas cõmisso. sic ãt Nemesis Rhamnusia dicta est, ut Diana Ephesia, venus Cytherea. Nemesin uero Oceani, & Thethyos filiã fuisse Pausanias scribit. Huius deæ simulacrum in Capitolio quidē erat (ut scribit Plinius) quamuis nomen latinum non sit. { *Fons erat illimis* } fontē amęnissimum describit poeta. { *Illimis* } sine limo. { *Argenteus* } ut argētum, nitidus, & splēdidus. { *Gramē* } herba. { *Syluaq; Sole locum passura* } sylua, inquit, adeo densa fonti imminebat, vt Solis radij nequaquã ad fontem penetrare possēt. { *Sole nullo* } nullo Solis calore. { *Et æstu* } Solis feruore. { *Procubuit* } in faciē iacuit, id quod lassi in herbosis locis facere solēt. { *Faciem loci* } amęnissimũ loci sitũ. { *Sitis altera* } cupiditas altera: hoc est, amor. nihil enim aliud est amor, quàm cupiditas potiũdi re amata. { *Dumq; bibit* } que pro quia accipiēda videtur: ut exponatur, Quia dum bibit. { *Spē sine corpore amat* } hoc minus recte dictũ esse videtur. omnis. n. spes est sine corpore, spes autem pro specie, & umbra posita esse videtur, sed forsitan hũc locum poeta, si licuisset, erat emendaturus. uerũ sic quoque defendi potest. Sperabat enim se eo potiturum, quod tangi nō potest. [Ego nihil uideo, cur se tantopere torqueat hac loco Regius. amat. n. spem sine corpore Narcissus, hoc est, illud, quod re ipsa nihil erat, amat, umbram uidelicet, & spem corporis, quod nusquam extabat.] { *Ac stupet ipse sibi* } sua ipsius pulchritudine stupet Narcissus. { *Signum* } statua. { *Pario marmore* } Paros insula est Aegei candidissimo marmore nobilis. { *Spectat humi positus* } Narcissi singula membra describit, quo melius ipsius pulchritudinem ostēdat. Ordo est autem, Spectat lumina. i. oculos, ceu geminum sidus, qua similitudine pulcherrimos Narcisso oculos fuisse poeta demonstrat. { *Impubes genas* } imberbes, ac sine ulla prorsus lanugine. { *Eburnea colla* } candida sic, ut eburnea uiderentur. { *Pariterq; accendit, & ardet* } hoc est una & urit, uritur. In hac uero descriptione ualde poeta lasciuit. { *Irrita oscula* } vana. nihil. n. præter aquam tangebat. { *Captantia* } captare, & cōprehendere conãtia. neq; . n. captabãt. { *Incitat* } stimulat ad amandũ. { *Credule quid frustra* } mira ratione quadam poeta motus uidetur conuertere sermonem ad Narcissum. Credulus autem dicitur, qui facile, & nimium credit. { *Simulacra fugacia captas* } imaginem fugientē. { *Quod petis est nusquam* } ac si diceret, nihil est, id quod cupis. secundum autem eorum loquitur opinionem, qui corpora solũ esse putãt. { *Quod amas, auertere perdes* } hoc est auerte a fonte uultum tuum quem amas, & ipsum statim amittes. est. n. imperatiui modi auertere. admonere. n. eum uidetur, ut uultum auertat, sicque cognoscet se umbram amare. { *Repercussæ* } ab aqua remissæ. { *Nil habet ista sui* } ista, inquit, imago, quam cernis, nil habet proprij, sed tota a te pendet. { *Cereris* } cibi. { *Quietis* } somni. { *Opaca herba* } umbrosa. { *Inexpleto lumine* } oculis, qui non poterãt satiari. { *Mendacem formam* } falsam adolescentis figuram. { *Ecquis syluæ* } exclamatio est cum interrogatione hominis uehementer affecti. est autē sola dictio Ecquis, & per c scribitur, non per t, ut fere in exemplaribus est deprauatum. Io uero dolētis hoc loco est interiectio, alibi baccantis, & gaudentis. { *Scitis enim* } parēthesis est, qua ostendit Narcissus se merito syluas rogare, an aliquē sic tabescere uiderint. { *Et multis latebra* } opportuna fuistis. hoc est multis amãtibus latebras præbuistis, ut cõmode suis amoribus frui possent. { *Opportunæ* } cõmoda. { *Ecquem cum uestra* } ordo est: Ecquem meministis in longo æuo, qui sic tabuerit, & paulatim consumptus sit? { *Tot secula* } syluæ. n. multa secula uiuunt. seculum autem cētum annorum spatium dicitur.

TABVERIT } paulatim consumptus sit. tabescere nanque est paulatim deficere, & absumi. A tabe autem deriuatur, quæ humorum corruptio est, qua corpora ad extremã maciem deducuntur. { *Tantus tenet error amantem* } acclamatio est, qua se in maxima miseria constitutum esse ostendit Narcissus, cum quem amat, inuenire non possit. { *Nec mœnia* } mœnia a muniendo dicuntur, & ea sunt proprie, quæ urbem cingunt, quanquam & priuata ædificia significent. { *Teneri* } amplecti. { *Resupino ore* } sursum uerso ore. { *Puer unice* } singularis. neminem enim alium tanta pulchritudine præditum esse putabat.

bat. { *Petitus* } expetitus, exoptatus. { *Fugias* } fastidias. { *Aspernens* } renuas. { *Feroque* } patior, & tolero. [Quid deinde negabo } quidam post deinde, distinguunt, vt sit sensus, quid deinde faciam? negabo ne? sed alij pro negabo, rogabo, leguut. quod uerbum rectius est, & sententiam planiorem facit. dubitat enim vtrum roget, an non. deinde si roget, quid uam roget.] { *Inopem me copia fecit* } stulte dictum esse uidetur. Oxymoron autem a græcis vocatur, quod quamuis fatuum videatur, acutus tameu inest sensus. copia enim inopem fecit Narcissum, quia quod in se ipso erat, potiri, & frui non poterat. { *Votum nouum* } cupiditas noua, & insitata, ut quod quis amat, longius ab se cupiat abesse. { *Superant* } superfiunt, restant. { *Primo in æuo* } in prima ætatis meæ parte. adolescens enim adhuc erat Narcissus. { *Nec mihi mors grauis est* } nec mihi, inquit, molesta est mors, quippe quæ meis doloribus finem sit impositura. { *Diuturnior esset* } diutius uiueret, { *Nunc duo concordes* } unammes. { *Ad eandem faciem* } imaginem. facies enim interdum pro totius corporis forma, interdum pro imagine ponitur. { *Male sanus* } insanus, & demens. { *Moto lacu* } turbato fonte. lacus enim dicitur etiam fontium receptaculum. lacus quoque uas est, iu quo vuæ calcantur. Tibullus, Et pleno pinguia musta lacu. { *Liceat quod tangere non est, Aspicere* } hoc est permitte me aspicere id, quod tangere impossibile est. nam hoc uerbum, est, cum infinito iunctum significat possibile est. { *Misero furori* } ab effectu miser dicitur furor, quod miseros homines faciat, qui illo vexantur. miseri autem sunt qui amant, vt Plautus quoque iu Asinaria testatur. { *Deduxit* } diuisit. { *Ab ore summo* } sic quidem legitur. sed, ab ora summa, forsitan ab Ouidio fuit scriptum, vt a superiore extremitate uestem fuisse diductam intelligamus. nam ora uniuscuiusque rei, non solum terrarum, extremitas appellatur.

[Sed tamen & hos non solum de facio, sed de

Quove petitus abis? certè nec forma, nec ætas
Est mea, quam fugiat: & amarunt me quoq; nymphæ.
Spem mihi nescio quam uultu promittis amico.
Cumq; ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro:
Cum risi, arrides. lacrymas quoq; sæpe notaui,
Me lacrymante, tuas: nutu quoq; signa remittis:
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non peruenientia nostras.
Ille ego sum, sensi: nec me mea fallit imago.
Vror amore mei, flammas moueoq;, feroq;.
Quid faciam? roger, an ne rogem? quid deinde negabo? rogabo
Quod cupio, mecum est: inopem me copia fecit.
O vtinam a nostro secedere corpore possem.
Votum in amãte nouũ est: vellem, quod amamus, abesset.
Iamq; dolor uires adimit, nec tempora vitæ
Longa meæ superant, primoq; extinguor in æuo.
Nec mihi mors grauis est posituro morte dolores:
Hic qui diligitur, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in vna.
Dixit: & ad faciem rediit malè sanus eandem,
Et lacrymis turbauit aquas: obscuraq; moto
Reddita forma lacu est: quam cum uidisset abire,
Quo refugis? remane, nec me crudelis amantem
Desere, clamauit; liceat, quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori.
Dumq; dolet, summa uestem diduxit ab ora,
Nudaq; marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem
Non aliter, quam poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent: aut ut uarijs solet vua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius; sed ut intabescere flaua
Igne leui, ceræ, matutinæq; pruinæ
Sole tepente solent: sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec uigor, & uires, & quæ modò visa placebant;
Nec corpus remanet, quondam quod amauerat Echo.
Quæ tamen vt vidit, quamuis irata, memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis eheu
Dixerat, hæc resonis iterabat uocibus, eheu.
Cumq; suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoq; reddebat sonitum plangoris eundem.
Vltima uox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer: totidemq; remisit
Verba locus. dictoq; uale, vale inquit & Echo.
Ille caput, uiridi fessum submisit in herba:
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoq; se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. planxere sorores Narcissus in florem.
Naiades, & sectos fratri imposuere capillos,
Planxerunt Dryades: plangentibus assonat Echo.
Iamq; rogum, quassasq; faces, pheretrumq; parabant:
Nusquam corpus erat: croceum pro corpore florem
Inueniunt, folijs medium cingentibus albis.

ARGVMENTVM.

ARG. Pentheus, Echionis, & Agaues filius, in contemptum trahens prædicta Tiresię auguris. cum in aduentu Liberi Thebani hedera redimiti procederent, ac sacra susciperent, prohibet suos Pentheus parere monitis, quod negaret ex Semele Bacchum deum proditum. confestim itaque famulis imperat, ut in conspectum suum Liberum uinctum attrahant at ille, ut uesanientem eluderet, uersus in Acœtem ductus uinctus, & custodia clauditur.

tota quoque specie, quæ cernitur, intelligi potest.

{ *Marmoreis palmis* } manibus, ut parium marmor, candidis. { *Pectora traxerunt* } conceperunt. { *Tenuem percussa ruborem* } exiguum. duplici autem similitudine qualis esset rubor ille; ostendit. { *Liquefacta in unda* } in liquida aqua. { *Non tulit ulterius* } dolorem vlterius ferre non potuit. { *Intabescere* } paulatim liquefieri, & absumi. { *Matutina pruina* } pruina ros est congelatus. { *Attenuatus* } extenuatus, macer factus. { *Liquitur* } liquescit, ac paulatim consumitur. { *Et tecto capitur igni* } occulto amore cruciatur. tale est illud Virgilianum, Et cæco carpitur igni. { *Et uires* } non, aduerbium subaudiatur, ut intelligamus, & uires non remanent. est enim hypozeugma. { *Quamuis irata memorque* } se a Narcisso fuisse spretam. est autem ordo: Quæ tamen indoluit, ut uidit, quamuis irata esset. { *Miserabilis* } miserandus, ac misericordia dignus. { *Plangoris* } percussionis. { *Locus* } Echo, quæ in illo erat loco. continens enim pro contento per metonymiam positum est. { *Summisit* } deposuit.

PLANXERE } *sorores Naiades* } fleuere nymphæ fontium, & fluminum, quæ sorores videntur esse. Naiades enim fontium, ac fluuiorum nymphæ dicuntur, ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est a fluendo. { *Et sectos fratri imposuere capillos* } id enim in luctu mulieres facere solebant. { *Quassasque faces* } scissas faces namque cadaueribus præferebantur. { *Pheretrum* } capulum, quo cadauera efferuntur. { *Croceum florem* } Narcissum florem coloribus depingit. nam croceus cum sit, folijs candidis cingitur. Est autem idem cum lilio, ut ait Theophrastus in libro de plantis.

RAPH.

COGNI-

Cognita res uatis meritam per Acheidas urbes
Contulerat famam, nomenq́; erat auguris ingens
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
Contemptor superum Pentheus, præsagaq́; ridet
Verba senis: tenebrasq́;, & cladem lucis ademptæ
Obijcit. ille mouens albentia tempora canis,
Quàm felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres, nec Bacchica sacra uideres.
Namque dies aderit, quam non procul auguror esse
Qua nouus huc ueniet proles Semeleia Liber
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis, & sanguine syluas
Fœdabis, matremq́; tuam, matrisq́; sorores.
** Eueniet: neque enim dignabere numen honore:*
Meq; sub his tenebris nimium uidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsaq́; uatis aguntur.
Liber adest, festisq́; fremunt ululatibus agri:
Turba ruit, mistaq́; uiri, matres, nurusq;
Et uulgus, proceresq́; ignora ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mauortia, uestras
Attollit mentes? Pentheus ait: æra ne tantum
Aere repulsa ualent, & adunco tibia cornu,
Et magicæ fraudes; ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis tegmina telis,
Fœmineæ uoces, & mota insania uino,
Obscœniq; greges, & inania tympana uincant?
Vos ne senes mirer, qui longa per æquora uecti
** Hac Tyron, & profugos posuistis sede penates:*
Nunc sinitis sine Marte capi? uos ne acrior ætas,
O iuuenes, propiorq́; meæ, quos arma tenere,
Non thyrsos, galeaq; tegi, non fronde, decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati;
Illiusq; animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis. pro fontibus ille, lacuq;
Interijt: at uos pro fama uincite uestra.
Ille dedit leto fortes: uos incite molles,
Et patrium retinete decus, si fata uetabunt
Stare diu Thebas: utinam tormenta, uiriq;
Mœnia diruerent, ferrumq;, ignisq́; sonaret.
Essemus miseri sine crimine, sorq; querenda,
Non celanda foret, lacrimæq; pudore carerent.
At nunc a puero Thebæ capientur inermi,
Quem neq; bella iuuant, nec tela, nec usus equorum,
Sed madidi myrrha crines, mollesq́; corona,

Cognita res } expositurus quemadmodum Tyrrheni quidam nautæ Bacchum contemnentes in delphinos mutati fuerunt, & alia quædam, & Penthei regis Thebarum impietatem, & cædem narrat, ut fabule melius coniungantur. § *Per Acheidas urbes* } Achaicas. est enim forma patronymica pro possessiua. Achaia regio est græcie, Peloponneso côtermina. hinc Acheis, a in e conuerso. § *Echionides Pentheus* } Pentheus Echionis, & Agaues fuit filius, qui dum Bacchum contemneret, eiusque sacra in Cithærone spectaret, a matre, alijsque Bacchis putantibus ipsum esse aprum fuit dilaceratus. Pentheus autem [illegible], hoc est a luctu fuit cognominatus.

Et ueniet.

§ *Verba præsaga* } quæ futura significabant. § *Cladem lucis ademptæ* } cæcitatem. § *Obijcit* } exprobrat. § *Quam non procul auguror esse* } hoc est quã puto, atq; ita uicinor prope esse. § *Nouus Liber* } innuit poeta aliumquoq; Bacchum ueterem, & antiquũ fuisse. nam, ut scribit Diodorus, quidã unũ duntaxat, alij tres Dionysios, & Bacchos fuisse putarũt, sua cuique gesta attribuentes, ac primum Indum fuisse aiũt, qui cum exercitu orbẽ peragrans, & uitem plãtare, & ex uua uinum torculari exprimere oĩum primus mortales docuit, pluraque alia ad usum hominũ excogitata effecerũt, ut pro deo coleretur. secundũ ex Ioue, & proserpina, uel, ut alij sentiunt, ex Cerere genitum ferunt, qui primus boues ad arandum iunxisse narratur, quamobrem illius statuis cornua apponebantur. tertium ex Ioue, & Semele Cadmi filia natum aiũt, qui specie decorus inter mulierum choreas summa cum uoluptate nutritus fuit, atque educatus. Fœminarũ deinde, quas thyrsis armauit, exercitu congregato, orbem terrarum peragrauit, eos qui pie, iusteque uiuerent, sacra, mysteriaq; docens. Festos præterea ubiq; dies publice celebrari, choreasque agi, & musicam exerceri artem instituit. Postremo sedatis inter oẽs nationes, urbesque discordijs, bellisque ubique sublatis, pacem omnibus largitus est. Quosdam uero ob superbiam, impietatemque ipsum contemnentes, iactantesque bacchas propter incontinentiam, & libidinem ab ipso circonduci: cærimonias uero, ac mysteria ad corruptelam externarum mulierũ adinuenta, merita pœna affecit. quorum in primis fuit Pentheus. Hæc & multo plura Diodorus de Baccho. Ouidius uero quæ ab alijs duobus quoque gesta fuere, Baccho soli, Iouis, & Semeles filio, attribuere uidetur. § *Matrisq; sorores* } Ino, & Autinoe. hæ nan quæ una cum Agaue matre Pentheum dilacerarunt. § *Perturbat* } interpellat, impedit, ne plura loquatur. § *Aguntur* } peraguntur, perficiuntur. § *Liber adest* } Bacchus aduenit, qui icciꝛco Liber dicitur, quod curis mentem liberet merum Orgia autem, & Bacchi sacra tam elegãter describit, ut facile ab omnibus percipi possint. § *Festisq; tremunt ululatibus* } clamoribus qui. n. Bacchi sacra celebrabant, in furorem acti; tympanorũ, turbarũq; strepitu ita clamabant, ut ululare uiderẽtur. § *Ignota ad sacra* } quibus alias nunquam interfuerant. § *Quis furor anguigenæ* } hac oratione Pẽtheus conatur deterrere Thebanos a sacrificijs Bacchi celebrandis. icciꝛco aũt eos & anguigenas, & prolẽ Mauortiã uocat, q̃ a Draconis dẽtibus, qui in tutela Martis erat, originem ducant. per quod quidem significat eos nullum cum mollibus uiris uino, ac libidini deditis commercium habere debere. § *Attollit* } aufert. § *Aera ne tantum* } ærea uasa. § *Aere repulsa* } sæpius ferreis baculis percussa. § *Et adunco tibia cornu* } aut, cum, præpositio subaudiatur, aut ꝑ genitiuo ablatiuus est positus. § *Et magicæ fraudes* } magicæ artes dicũtur, quæ ex carminibus, ac ueneficijs mentes hominum peruertunt, efficiuntq;, ut esse uideantur, quæ non sunt. a magis autem, qui lingua Persarum sapientes dicuntur, sunt denatæ. Zoroastres uero primus magicæ uanitatis inuentor fuisse dicitur. § *Strictis telis* } nudis ensibus. § *Agmina* } acies, exercitus. § *Terruerit* } autem subaudiatur. est autem a maiori ad minus argumẽtum: § *Obscœniq; greges* } turpis, ac libidine corrupta multitudo. § *Et inania tympana uincant* } tympanũ instrumentum ex pellibus cõfectũ, quo Bacchæ in sacris Bacchi utebantur. Dictum est autem tympanum [illegible], quod est percussio, in litteræ additione. § *Vos ne senes mirer.* } sermonem conuertit ad socios Cadmi, qui una cum ipso Phœniciam, patriamq; relinquentes, tandem per uaria pericula in Bœotiã peruenerunt.

A Tyro bas prof.

RAPH.

§ *A Tyro* } Tyros insulas est Phœniciæ adiacens, a Tyro, Phœnicis filio. dicta est & Tyros Laconiæ urbs, & insula in mari rubro. est præterea urbs Indiæ Tyros, atque Lydiæ. [Habet aũt hic uersus a principio Dactylum, non Spondæum, legendumq; Tyro integre, correpta o, propter sequentem uocalem græcorum mores § *Vos ne ac. at.* } sensus est: uos ne mirer o iuuenes, quorũ ætatẽ robustiorẽ, magis decet arma, quàm thyrsos tenere? est aũt ordo. uos ne mirer o iuuenes, quorũ acriorem ætatem, propiorẽq; meæ decebat tenere arma. § *Non t.* } thyrsi hastæ erant pampinis ornatæ: quas Bacchi sacerdotes gestabant. unde etiã Bacchus thyrsiger uocatur. Seneca in Medea. Cãdida Thyrsigeri proles. § *Qua stir.* } ac si diceret originẽ uos ducere a Martio serpente mementote, qui solus multos interfecit, ut fontẽ suũ tutaretur. § *Ille de. le. for.* } argumentum est a maiori. est aũt antithetõ, molles. n. fortibus opponũtur. § *Dedit le.* } interfecit. § *Utinam tor.* } instrumenta sunt bellica a torquẽdis lapidibus, alijsque missilibus dicta. § *Sine crimine.* } sine culpa. § *Sorq; que.* } hoc est sors nostra lamentatione quidem digna foret, non uituperatione. § *Non ca.* } non occultanda propter uituperationem. § *Sed ma. my. cr.* } hoc est sed capillus unguento delibutus.

Purpuraq; & pictis intextum uestibus aurum.
Quem quidem ego actutum, modo uos obsistite, cogam.
Assumptumq; patrem, commentaq; sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere uanum
Numen, & Argolicas uenienti claudere portas:
Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemq;
Attrahite huc uinctum: iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, hunc cætera turba suorum
Corripiunt dictis, frustraq; inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturq; retenta,
Et crescit rabies, moderaminaq; ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, & modico strepitu decurrere uidi:
At [a] quecunq; trabes, obstructaq; saxa iacebant,
Spumans, & feruens, & ab obijce sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt: & Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum uidisse negarunt:
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumq; sacrorum
Cepimus, & tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

[a] quacunq; tenebant.

ARGVMENTVM.

ARG. Acætes supradictus Liberi comes, cuius sub imagine Deus latuerat, eludens Penthea, indicat regi, quia ita exigeret, nomen, genusque artis suæ, & quanta uis appareuerit in Libero, quo tempore petens Naxon in Tyrrhenos inciderat, ab his enim propter eximiam pulchritudinem captus prius præda, impositusq; nauigio, ut uidit in aliam se duci regionem, armamenta nauis in feras, ac serpentes conuertit. quo prodigio exterriti Tyrrheni in pelagus se præcipitauere, ac in delphinos, & aues se mutaue se. post hæc iterum custodis clauditur; quæ cum sponte Dei patuisset, & uincla a manibus defluxissent, in montem Cythærona digreditur: ibique Agauen matrem eius, alienatam furore, adiuuantibus sororibus Ino, & Autonoe, impellit, ut facis proterentem sua interimat manu.

Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat: & quanquam uix pœnæ tempora differt,
O periture, tuaq; alijs documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenq; parentum,
Et patriam, morisq; noui cur sacra frequentes.
Ille metu uacuus, nomen mihi, dixit, Acœtes,
Patria Mæonia est, humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci
Lanigerosve greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit, linoq; solebat, & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat, cum traderet artem.
Accipe, quas habeo, studij successor, & hæres,
Dixit, opes, moriensq; mihi nil ille reliquit
Præter aquas: unum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in ijsdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinæ
Flectere: & Olenia sidus pluuiale capellæ,
Taygetemq;, Hyadasq; oculis, Arctonq; notaui,

Myrrha genus est aromatis, quo unguenta commendantur. habitum autem Bacchi ita describit, ut mollissimus uideatur. { *Et pictis uest.* } uersicoloribus, uariorum colorum. { *Quem quidem ego actutum* } statim sine ulla mora. minatur Penteus se Bacchum ita esse torturum, ut eum fateri sit coacturus, & quem hêat uerum patrem, & cur ea sacra confinxerit. { *Commentaq; sacra* } conficta. cõminisci nanq; confingere est, unde commẽtum pro confictiune apud Terẽtium: Atq; illis cõmentum placet. { *An satis Acrisio* } exẽplo probat Bacchũ facile posse repelli. nã Acrisius rex Argiuorũ Baccho clausit urbis portas, neq; illius sacra admittere uoluit. Acrisius aũt Albantis Argiuorũ regis filius fuit, ac pater Danaes a Ioue amatæ. hic cũ a Preto fratre regno fuisset pulsus, a Perseo nepote fuit restitutus, a quo tamen postea inuito, dum luderet disco, fuit interemptus, ut in sequenti uolumine narrat Ouidius. { *Aduena* } Bacchum aduenam contẽptus gratia appellat. Pentheus. neq;.n. eum Semeles, & Iouis filium esse credit. { *Cum totis The.* } cum omnibus Thebanis. continens enim pro contento per metonymiã sæpenumero ponitur. est autem interrogatiue cũ magna indignatiune legendũ. { *Famulis hoc imperat* } parenthesis est, qua declarat poeta, quibus mandauerit Pentheus, vt vinctũ adducerent Bacchum. { *Hunc auus* } Cadmus. { *Hunc Athamas* } Aeoli filius fuit Athamas, Cadmi gener. { *Acrior* } proteruior, contumacior. { *Moderamina* } seniorum admonitiones. { *Sic ego torrentem* } pulchra similitudine declarat Pẽthei aduersus seniorum admonitiones proteruitatem. ut.n. inquit, torrentes uiolentiores fiunt, ubi aliquid ipsis obijcitur: sic Penthei furor monitis seniorum magis, magisque crescebat. Torrens autem dicitur fluuius, qui æstate siccatur. { *Obstructa* } opposita. { *Obijce* } obiectione. { *Sæuior* } violentior. { *Ecce cruentati re.* } famuli ad Bacchum comprehendendum missi sanguinolenti sunt reuersi. quosdam.n. ex Bacchi comitibus uulnerauerant. [Vel ẽt ipsi ab illis uulnerati fuerant, dum Bacchũ comprehẽdere tentant.] { *Quærenti domino* } tyrrano. { *Tyrrhena gente* } Tusca. nam Tyrrheni populi sunt Italie, qui & Thusci dicuntur, & Tyrrhenis, quæ Tuscia uocatur. Alij de Lydia gente intelligere malunt. quoniam sequitur, Patria Mæonia est. & infra lib. 4. Mæonij uocãtur nautæ, quos hic Tyrrhenos dicit. deinde & alias, Lydi notantur, ut molles, & mulierosi, quales Bacchi comites, & ministri fingũtur. Sed Regium mouisse uidetur, q Tyrrheni, Italici uidelicet, nõ Lydij, re nautica celebres fuerunt. deinde q ipse Acœtes infra Tyrrhenus ab eodem poeta appellatur. & Homerus in hymno, vbi eandem hanc fabulã tractat, simpliciter Tyrrhenos uocat hos nautas, a quib. Bacchus captus fit. quare quod patria Meoniã se dicit Acœtes, uel simpliciter intelligẽdum, hoc est, ut in Lydia natus atq; inde ad Tyrrhenos profectus accipiatur: vel eo referendum, q Tyrrheni a Lydis originem traxere, duce Tyrrheno in Italiam inde profecti, ut Herodotus scribit. quemadmodum & Virgilius Lybium amnem Tibrim dixit, non quia in Lydia esset, sed quod a Lydis oriundi Tyrrheni, siue Hetrusci iuxta eum habitarẽt. { *Differt* } profert. protrahit, ac prolongat. significatur autem Pentheus maximo agitari furore, ut qui subito de immerito sumere supplicium uellet.

{ *DOCVMENTA* } exempla. { *Noui moris* } ritus. nam Bacchus ea tum primũ ab India cum triumpho reuertens inuehebat sacra. { *Frequentes* } celebres, & colas. { *Patria Mæonia est* } Lydia, uel potius Thuscia. Lydij nã que duce Tyrrheno Atyos filio penuria frugum laborantes, ut narrat Herodotus, coloniam in Italiam deduxerũt. { *Non mihi quæ duri* } cur sacra Bacchi sit secutus Acœtes, exponit, id qđ vltimo loco a tyranno fuerat rogatus. { *Lino* } retibus, quæ ex lino conficiuntur. significat autem patrem sibi fuisse piscatorem. { *Ars illi sua census erat* } hoc est nullis alijs diuitijs pater meus, quàm arte censebatur, atq; inter capite censos numerabatur, qui nullum prorsus patrimonium habebãt. { *Studij* } artis, & instituti. { *Præter aquas* } in quibus piscarer. { *Et Olenia capella* } Amaltheam capram dicit, quæ Iouem aluisse fertur, ac propterea in cælum sublata inter sidera cum geminis hœdis fuit collocata, in cuius ortu, & occasu maxime pluuiæ solent esse. Olenos autem, ut inquit Hyginus, urbs est Bœotiæ, ut alij, Achaiæ, in qua Amalthea nutrita merito Olenia uocatur capella. unde Ouid. in Fastorum quinto. Nascitur Oleniæ signũ pluuiale capellæ. [sunt tamen qui Oleniam appellatiue dici puteut, quod ἐπὶ τῶν ὠλενῶν, hoc est in humeris eius, qui Heniochus, Auriga dicitur, stare uidetur.] ea uero ẽumerat Acœtes, quorum maxime periti esse debent nauium gubernatores. { *Taygeten* } una est ex Pleiadibus Taygete: per quam totum Pleiadum, quæ latine Vergiliæ dicuntur, sidus ostenditur. Fuit etiã Taygeta Agenoris filia. unde Taygetus Laconiæ mons, qui & Taygeta dicitur, fuit appellatus. { *Hyades* } latine Suculæ, quidem dicuntur, non ἀπὸ τῶν ὑῶν, i. a suibus, ut prisci illi Romani parũ græci sermonis adhuc periti putarũt, sed ἀπὸ τοῦ ὕειν, hoc est a pluẽdu Hyades sunt appellatæ, q ortu, & occasu pluuias inducũt. sunt aũt stellæ in frõte Tauri collocatæ. { *Arcton* } vrsam, per quã Septẽtriones, qui nũquã occidũt, significat.

RAHP.

Ven-

Ventorumq́; domos, & portus puppibus aptos.
Fortè petens Delon Chiæ telluris ad oras
*Applicor, & * ducor dextris ad littora remis,*
Doq́; leues saltus, udaq́; immittor arena,
Nox ubi consumpta est, Aurora rubescere primo
Cœperat: exurgo, laticesq́; inferre recentes
Admoueo, monstroq́; uiam, quæ ducit ad undas.
Ipse quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio, comitesq́; voco, repetoq; carinam.
Adsumus en, inquit, sociorum primus Opheltes
Vtq; putat prædam deserto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero, somnoque grauis titubare uidetur,
Vixque sequi. specto cultum, faciemque, gradumque,
Nil ibi, quod credi posset mortale uidebam.
Et sensi, & dixi socijs: quod numen in isto
Corpore sit, dubito; sed corpore numen in isto est.
Quisquis es o faueas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des ueniam. pro nobis mitte precari,
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensoque rudente relabi
Hoc Libys, hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, & qui requiemque, modumque
Voce dabat remis, animorum Hortator Epopeus:
Hoc omnes alij: prædæ tam cæca cupido est.
Non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima iuris:
Inque adito obsisto. furit audacissimus omni
De numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab urbe
Exilium dira pœnam pro cæde luebat:
Is mihi, dum resisto, iuuenili guttura pugno
Rupit, & excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem quamuis amens in fune retentus,
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat) ueluti clamore solutus
Sit sopor, atque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite nautæ,
Huc ope perueni? quo me deferre paratis?
Pone metum Proreus, & quos contingere portus,
Ede, velis, dixit: terra sistere petita,
Naxon, ait Liber, cursus aduertite uestros:
Illa mihi domus est, uobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina iurant
Sic fore. meque iubent pictæ dare uela carinæ.
Dextera Naxos erat, dextra mihi lintea danti,
*Quid facis o demens? quis te furor, inquit * Opheltes.*
Pro se quisque timet: læuam pete, maxima nutu
Pars mihi significat: pars, quid uelit, aure susurrat.
Obstupui, Capiatque aliquis moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque, artisque remoui.
Increpor à cunctis, totumque immurmurat agmen.
E quibus Ethalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait; & subit ipse, meumque
Explet opus, Naxoque petit diuersa relicta.

§ *Ventorumque domos* § hoc est quatuor mundi partes, unde flare dicuntur uenti, Orientem, Occidentem, Meridiem, Septentrionem. nam Eurus in oriente, Zephyrus in occidente, Auster ad meridiem, Boreas ad septentrionem domos habere in primo a poeta narrantur. § *Chiæ telluris ad oras* § ad litus Chij insulæ. est enim Chios clarissima Ionum insula, cum eiusdem nominis urbe a Chio Oceani filio cognominata. uel a niue quæ χιών græce dicitur, vel a Chione nympha. est etiam urbs Cariæ Chios, & Cherronesi, & Eubœæ. sane sciendum primam syllabam in primitiuo corripi, in deriuatiuo vero produci. [Sunt qui putent legendum Ceæ, non Ciæ telluris, propterea quod infra sequitur, dextera Naxos erat. nam ex Ceo Delum uersus nauigantibus, Naxos a dextra iacet. sed de hoc geographi uiderint.] § *Adducor littora* § eleganter nomini detracta præpositio uerbo est adiecta. § *Latices recentes* § recentem aquam. § *Inferre* § in nauem. § *Admoueo* § socios subaudiamus. § *Vtque putat* § quia fallebatur Opheltes: ideo putasse eum, inquit poeta. nam fere, qui putare dicuntur, decipiuntur. De hymno autem Homeri in Bacchum hæc omnia Ouidius sumpsisse uidetur, quæ de Baccho in puerum mutato hoc loco scribuntur. § *Titubare uidetur* § vacillare mero, somnoque simulabat se Bacchus, ne a nautis Deus esse cognosceretur. tametsi Bacchus temolentus, & oscitans, ac a somno languentibus oculis fere fingatur. § *Vixque sequi* § posse subaudiatur. uix, inquit, uidebantur eos sequi posse, qui ipsum ducebant. § *Gradumq;* § gressum. § *Nil ibi quod credi posset* § ex cultu facie, & ingressu coniectat Acœtes puerum illum non mortalem, sed Deum esse. § *Adsis* § auxilio sis. § *His quoque des ueniam* § parcas ijs, qui te hoc tanquam prædam attraxerunt. § *Pro nobis mitte precari* § A cœtus socij putantes se puerum, non Bacchum, cepisse, non modo nolunt ipsum precari, ut sibi det ueniam, sed Acœtis quoq; preces ægre ferunt. quare Bacchum irridentes, atque contemnentes in Delphinos omnes fuerunt conuersi. § *Antennas summas* § antennarum summitates. sunt autem antennæ ligna, unde uela dependent. § *Rudente* § fune nautico. § *Relabi* § descendere. § *Præda tam cæca cupido est* § acclamatio in cæcam sociorum auaritiam. § *Non tamen hanc* § hypallage est ut intelligamus, non patiar sacrum pondus, & numen hac: naue uiolari, quod certè fieret, si ueheretur. § *Pars mihi maxima iuris* § maxima, inquit, pars huius nauis est mea. § *Hic* § in hac naue. § *Inque adito obsisto* § in ipso, inquit, ingressu resisto, ne in nauem inducatur puer.

DIRA pro cæde § propter crudelem occisionem. homicidium nanque perpetrarat. § *Dum resto* § dum resisto. § *Excussum* § impulsum. § *Amens* § turbatus. § *Impia turba* § sociorum. § *Probat factum* § approbat, & laudat percussionem, & iniuriam mihi illatam. § *Bacchus enim fuerat* § parenthesis est exponens puerum illum, Non prædam. sed Bacchum fuisse. § *Veluti clamore solutus sit sopor* § tanquam, inquit, somnus Bacchi clamore, & strepitu nautarum solutus foret. § *Atque mero* § hoc est post ebrietatem. § *Qua ope* § cuius opera. § *Pone metum Proreus* § aut est nomen proprium unius ex Tyrrhenis nautis, aut eum significat, qui proræ præest. § *Sistere* § exponere, & collocaberis. § *Naxon ait liber* § Naxos insula est Aegei Cycladum clarissima, quæ & Dionysias dicta fuit, ut inquit Solinus, vel quòd hospita Baccho fuerit, qui Dyonysius cognominatur, vel quòd uini fertilitate alias Cycladas uincat. unde Virgil. Bacchatamque iugis Naxon. Dicta est autem Naxos, ut quidam scribunt, a Naxo earum duce, qui illam tenuit, uel a Naxo Endymionis filio. Euphorion uero παρὰ τὸ νάξαι, quod est sacrificare. Asclepiades quidem narrat Naxias mulieres ex omnibus solas octo mensium pueros parere, vel quòd, & Bacchus ipse cum octo mensium esset, natus fertur: vel quòd Iuno Baccho reconciliata, hoc munere Naxias mulieres, maximè Bacchi sacris deditas, sit prosecuta: vel quòd ibi fons est, ex quo certo anni tempore vinum fluit suauissimum, cuius haustu partus acceleratur. Est etiam Naxos vrbs Siciliæ. sane hæc insula alijs quoque nominibus appellatur. nam, ut scribit Plin. illam & Strongylen, & Diam, & Siciliam minorem, & Callipolin uocitarunt. § *Aduertite* § conuertite. § *Quis te furor* § vexat, vel simile verbum subintelligatur. § *Pro se quisq; timet* § vnusquisque, inquit, pro se est sollicitus, ne Naxon deueheretur. § *Moderamina* § gubernacula. § *Sceleris* § quia Deus contra promissa fallebatur. § *Te scilicet* § ironia, qua significat Ethalion se quoque scire nauem gubernare. § *Scilicet* § certe. ac fere semper illusionem significat. Virgil. Scilicet hic superis labor est.

RAPH.

dextris ad ducor sit.

Bacchus in puerum.

Accessor.

Tum Deus illudens, tanquam modo deniq; fraudem
Senserit, è puppi pontum prospectat adunca,
Et flenti similis, Non hæc mihi littora nautæ
Promisistis, ait; non hæc mihi terra rogata est,
Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum iuuenes, si multi fallitis unum?
Iam dudum flebam: lacrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adiuro tam me tibi uera referre,
Quam veri maiora fide, stetit æquore puppis
Haud aliter, quàm si siccum nauale teneret
Illi admirantes remorum in uerbere perstant,
Velaq; deducunt, geminaq; ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, nexuq; recuruo
Serpunt, & grauidis distinguunt uela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circumdatus uuis
Pampineis agitat uelatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraq; inania lyncum,
Pictarumq; iacent fera corpora pantherarum.
Exiliere uiri, (siue hoc insania fecit,
Siue timor) primusq; Medon nigrescere pinnis
Corporeq;, & presso spinæ curuamine flecti
Incipit. huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamamq; cutis durata trahebat.
At Lybis, obstantes dum uult obuertere remos,
In spatium resilire manus breue uidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse uocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes.
Brachia non habuit, truncoq; repandus in undas
Corpore desiluit: falcata nouissima cauda est,
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Vndiq; dant saltus, multaq; aspergine rorant,
Emerguntq; iterum, redeuntq; sub æquora rursus,
Inq; chori ludunt speciem, lasciuaque iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus, palidus, gelidusque trementi
Corpore: uixq; " animum firmat Deus. Excute dicens
Corde metum, ° Diamq; tene. delatus in illam
Accessi " sacris, Bacchaq; sacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures,
Inquit, ut ira mora uires absumere posses.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciataque duris
Corpora tormentis Stygiæ demittite morti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: &, dum crudelia iussa
Instrumenta necis, ferrumq;, ignesq; parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsasq; lacertis
Sponte sua, fama est, nullo soluente catenas.
Perstat Echionides, nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, ubi festus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara baccantum uoce sonabat.
Vt fremit acer equus, cum bellicus ære canoro

{*Tanquam modo denique*} tanquam nunc solum: & non antea. cum tamen a principio se decipi cognouerit. {*Non hæc mihi littora nautæ*} pulchra illusio, qua significat Bacchus se ualde timere, cum eos omnes præter unum Acœtem sit in delphinos conuersurus. {*Iandudum flebam*} iam a principio querelarum Bacchi, Acœtes inquit, lacrymas continere non poteram. {*Manus impia*} multitudo impiorum. {*Præsentior*} magis propitius, & qui magis precibus, ac uotis adsit. ex affectu hoc dictum est. unicuique enim Deus, quem colit, maximus uidetur. {*Quàm ueri maiora fides*} sensus est, iuro me tibi relaturum uera, quamuis fide maiora, & quàm ut credi possint, uideantur. {*Stetit æquore puppis*} nauis, inquit, immota permansit in mari. {*Remorum in uerbere*} in remigio perseuerant. {*Velaque deducunt*} dissoluunt uela, quando remis nihil proficiebant. {*Gemina ope*} duplici auxilio & remorum, & uelorum. {*Impediunt hederæ remos*} ne moueri possent. Hederæ autem, quæ est Baccho dicata, inest uis, quę mentes in furorem agit, ac sine uino ebrietatē inducit, ut in problematis Plutarch. ait. Hederæ igitur sic remos impediebant, vt nautas in furorem agerēt. Bacchus, & ipse, & eius sacerdotes hedera coronabantur, quo ad libidinem promptiores redderentur, unde & a græcis κίττος uocatur ἀπὸ τοῦ κιττᾶν, ut scribit Eustachius, quod significat pronum in libidinē ferri. {*Distinguunt*} uariant, & pingunt. {*Corymbis*} vuæ hederarum corymbi dicuntur. {*Vuis racemiferis*} uitibus racemos ferentibus. uuas enim pro uitibus posuit. {*Agitat*} concutit, ad terrorem nautis incutiendum. {*Hastam uelatam*} thyrsi est periphrasis. thyrsus nanque hasta est pampinis uelata, & cooperta. {*Quem circa tigres*} anastrophe est. circa enim præpositio anteferenda postponitur. tigres autem & Lynces feræ sunt Baccho dicatæ, quas iccirco nautarum oculis obiecisse Bacchus est visus, vt earum aspectu territi in mare desilirent. {*Pictarum pantherarum*} fera est panthera pellem habēs uarijs maculis distinctam. {*Exsilere uiri*} extra nauem in mare intelligamus. in delphinos autem fuere transmutati, qui omnium piscium sunt uelocissimi. lingua his est contra naturam aquatilium mobilis, pro uoce gemitus humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. qua de caussa nomine Simonis delectantur. mulcentur & sono, & cantu, puerorum amore capiuntur, hominem enim non expauescunt. {*Nigrescere*} quia in delphinem mutabatur. delphinum uero pellis nigrescit.

RAPH.

SPINAE *cur.* } dorsi incuruatione. {*Lati rictus*} lata ora. {*Panda naris*} sima, recurua. {*Trahebat*} paulatim suscipiebat squammam. {*Obuertere*} conuertere. {*Resilire*} retrocedere, & abbreuiari. {*Pinnas*} quæ branchiæ a græcis dicuntur, quibus pisces natant. {*Dare brachia ad int. fu.*} brachijs, & manibus funes tortos apprehendere. {*Repandus*} incuruus. {*Trunco corpore*} brachijs mutilato. {*Falcata*} in falcis similitudinem figurata. {*Sinuantur*} curuantur. {*Multaque aspergine*} multa respersione. Delphinum lusus, naturamque describit. nam vt Plinius ait, mira est inter delphinos societas. inter se nanque ludunt, & minores natu semper aliquis grandior comitatur, ut custos, uisique sunt mortuum portare, ne laceraretur a beluis. captis denique, quantum possunt, opitulantur.

[Item hominem non expauescunt, ut alienum, obuiā nauigijs ueniunt, alludunt exultantes, certant etiam, & quamuis plena prætereunt uela. Plura vide libro octano, capite nono.] {*Inq; chori ludunt speciem*} in similitudinem multitudinis hominum ludentium. Chorus enim dicitur conuentus saltantium, & canentium ἀπὸ τῆς χαρᾶς, hoc est, a gaudio, ut Plato scribit. {*Vixque meum firmat*} cum difficultate, inquit meum corpus confirmat Bacchus, ut tremere cessaret.

[At alij, pro, meum, animum leguut. quæ lectio planior est, ac verior videtur.] {*Chiam*} insulam subaudiamus. est enim adiectiuum.

[At melius, quidam legunt. nam Naxos, ad quam supra quoque iusserat se deuehi Bacchus, alio nomine Dia uocatur, ut Plinius libro 4. capitu. 12. indicat. & Seruius item in 3. Aeneid.] {*Accessi sacris*} adiunctus sum Bacchi sacris. {*Longis ambagibus*} longis nugis. {*Solidis in tectis*} in carcere nulla ex parte peruio, ac præterquàm per ianuam ingressum non habenti. {*Perstat Echionides*} Pentheus Echionis filius. {*Festus Cithæron*} mons est, ut diximus, Bœotiæ Cithæron, Baccho dicatus, ad faciendaq; sacra accommodatus.

meum.
Chiamq;.
terris.

[A rege Cithærone dictus, ut Pausanias auctor est.] {*Baccantum*} Bacchi sacra celebrantum. {*Sonabat*} resonabat, strepebat. {*Vt fremit acer equus*} Pentheum equo bellicoso similem esse ait. {*Ære canoro*} periphrasis est tubæ.

{*Signa*}

Signa dedit tubicen, pugnaq; assumit amorem:
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Mouit, & audito clamore recanduit ira.
Monte ferè medio est, cingentibus ultima syluis,
Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima uidet, prima est insano concita cursu
Prima suum misso uiolauit Penthea thyrso,
Mater: &, O geminæ, clamauit, adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens cunctæ coeunt, trepidumque sequuntur,
Iam trepidum, iam uerba minus uiolenta loquentem
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem matertera, dixit,
Autonoe: moueant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon nescit, dextramq; precantis
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere uellet,
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens deiectis uulnera membris,*
Aspice mater, ait: uisis ululauit Agaue,
Collaq; iactauit, crinemq; per aera mouit:
Auulsumq; caput digitis complexa cruentis,
Clamat, Io comites opus hoc uictoria nostra est.
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Iamq; male hærentes alta rapit arbore uentus;
Quam sunt membra uiri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant,
Thuraq; dant, sanctasq; colunt Ismenides aras.

{*Signa*} pugnandi. {*Ictus æther*} aer impulsus, & percussus. {*Longis ululatibus*} magnis baccantum clamoribus. {*Mouit*} ad iram concitauit. {*Recanduit*} iterum est inflammata. {*Monte medio*} in medio Cithærone. {*Vltima*} extremas montis partes. {*Purus ab arboribus*} carens arboribus. {*Spectabilis undique*} qui undiq;, & ex omni parte poterat spectari. {*Oculis profanis*} non initiatis, non sacris. est autem hypallage. illum enim profanum intelligimus. profanis uero sacra Bacchi spectare non licebat. unde & orgia dicta sunt, ἀπὸ τοῦ εἴργειν, hoc est a prohibendo, & arcendo, quod illinc profani, ac illis non initiati arcerentur tametsi quidam ἀπὸ τῶν ὀργάδων, hoc est a lucis arboribus consitis, & humidis, in quibus celebrabantur, orgia denominata esse putēt. {*Prima est insano*} repetitio hęc eo pertinet, ut ostendat Pentheum ira Bacchi potissimum a matre cœpisse lacerari. {*Mater*} Agaue. {*O geminæ sorores*} Ino, & Autonoe. {*Adeste*} aduenite. {*Ille aper*} Pentheus matri Bacchi furore correptæ aper esse uidebatur. {*Trepidum*} timidum, ac trepide fugientem, qui paulo ante tam superbus, tamque contumax erat. {*Autonoe matertera*} soror nanq; Agaues erat Autonoe, materq; Actęonis. {*Vmbræ*} manes Actæonis, quem a canibus dilaceratum paulo ante legimus. {*Illa quis Actæon nescit*} Bacchæ nanq; furore numinis correptæ omnia obliuiscebātur, neq; suos ab alijs dignoscebant. {*Inoo raptu*} recessione ab Ino facta. nam Ino alteram Penthei manum abscidit. ab Ino. n. Inous deriuatur. {*Trunca uulnera*} sic quidem corrupte legitur. nā vulnere scripsit Ouidius, ut trunca ad brachia referamus. {*Deiectis membris*} recisis mēbris, & in terram proiectis. {*Vlulauit*} clamorem ululatui luporum similem emisit. est. n. ululare luporum proprium, ab eorumq; uoce verbum est factum.

RAPH. *AVVLSVM*} recisum. {*Complexa*} tenens. {*Io comites*} vox est bacchantium. {*Non citius frondes*} pulchra similitudine declarat Pentheum summa celeritate a matre, ac materteris fuisse dilaceratum. quo quidem significatur religionis contemptores ne apud suos quidem ita dijs uolentibus, tutos esse posse. {*Ismenides*} Thebanæ mulieres ab Ismeno fluuio Bœotiæ cognominatæ.

Iacobi Fauensis assumenta in librum tertium.

M*Artius anguis erat*} anguis a Marte eius loci custos appositus. nam Suidas ubi prouerbium illud explicat καδμεία νίκη. i. cadmea uictoria, Cadmum ait octo annos conseruire Marti; quoniam serpentem, qui sacrum ei deo fontem custodiebat, interemit. {*Excipiunt laticem Nipheq;, Hyaleq;*} in antiquo codice Nipte scribitur. quod magis placet, quā niphe: quæ primam naturam corripit. νίπτω lauo significat. Hyalen autem a vitreo aquarum colore dictam censuerim. ὕαλος. n. uitrum appellatur. Rhanis uero. & Psecas cum masculini generis sunt, eū significant, qui præ imbecillitate non nisi summissa uoce lo qui potest. auctor Iulius Pollox, lib. 6. c. 30. {*Quosq; referre mora est*} Aeschylus quatuor tantum memorat fuisse Actæonis canes, Coracem, Harpyam, Charonta, & Lycitam. auctor Pollux, lib. 7. cap. 5. {*Quæ sit sententia docti Quærere Tiresiæ*} Tiresiā Charicłus Thebanę filium fuisse Callimachus in Palladis lauacris enarrat. sed patris nomen hactenus non comperio. uereor tamen, ne Chironis filius fuerit. quoniam Apollonij interpres in quartum Argon. Chariclo Chironis vxorē facit. nisi duas eius eius nominis mulieres fuisse quis velit. {*Genitiuaq; ut erat sua*} genitiuam imaginem masculum interpretamur. {*Narcissumq; uocat*} hunc patria Thespieū fuisse Lucanus in secundo ueridicarum narrationum testatur. sunt autem Tespiæ in Bœotia oppidum ut Stephanus scribit. {*Vos ne senes miseri*} non, Mirer, & eiusdem auctoritate, ac syllabæ ratione ita poscente, & codicis mei testimonio. {*Hac Tyron*} hac profugos posuistis sed penates. est enim sic dictum, ut illud Maronis, Ilium in Italiam portans, uictosq; penates. {*Vos ne acrior ætas Ô iuuenes*} supple, quod supra dictum est, æstis miseri. {*Si fata uetabunt*} codex meus uetabant. {*Nomen mihi dixit Acœtes*} emendandi sunt illi codices, in quibus Acestes. nam Acœtes conuenientissimum nomen est nauis gubernatori, quē continuum uigilem esse oportet. Ἄκοιτος in somnis interpretatur: quia κοῖτος somnus dicitur. & apud græcos ἀκοίτης uir & ἄκοιτις uxor nominatur, quod utrunq; uigilem esse cōueniat ad sobolem procreādam, uel. ut alijs placet, ad familiare officium recte gerendum. {*Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras Applicor*} lego Diæ ex Abstemij codice: & infra, Diamq; tene, non autem Chiam. est enim Dia insula Baccho sacra, quę antea Naxos fuit appellata teste Apollonij interprete in quartum Argon. cuius meminere Theocritus, Callimachus, Diodorus, & ceteri: Ouidius alibi, Qua breuis æquo reis Dia feretur aquis. & in octauo huius operis, Protinus Egeides rapta Minoide Diam uela dabat. cum etiam uersus ille in hac fabula Naxon ait, liber cursus aduertite uestros hoc modo, quem diximus corrigendum utrunque uersum apertissime monet. Stephanus nouem ciuitates, & quatuor insulas Diæ appellatione fuisse uocatas monumentis mandauit. {*Atque mero redeant in pectora sensus*} lege Aque mero, idest post digestum merum. nam supra dixerat, Ille mero, somnoque grauis titubare uidetur. {*Vixq; meum firmat Deus*} ordo est. Deus firmat me vix meum, idest ita attonitum, ut a me ipso essem alienus. uel go dicitur exisse a seipso, qui ut græci dicunt, ἐν ἐκστάσει ἐστί: idest in ectasi est.

ANNOTATIONES HENRICI GLARIENSIS IN TERTIVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Tegimen direpta leoni Pellis erat.

NEC admonendum quidem hoc erat nisi in codice etiam Aldino deprauatũ reperissemus. legẽdum enim est leoni in dandi casu, nõ in gignendi leonis, vt recte hoc Raphaelis exhibuit codex.

Et obstantes proturbat pectore syluas.

Omnes, quotquot nos vidimus exemplaria, perturbat legunt. sed proturbat legendum est.

Sanguineam tepido plangebant pectore terram.

Apud hunc poetam plangere pro percutere frequens est, vt apud Lucilium, Plangunt litora fluctus.

Hunc adde genus de coniuge tanta.

Mirum est apud auctores cum apud latinos, tum græcos huius uxoris nomen tam uarie legi. alij Hermionem appellatam uolunt, ut Menelai filiam, de qua Odyssea li. 4. alij Hermoniã, quos Raphael irridet. ego plane ẽt hoc apud veteres variatum puto, ideóq; ab Ouidio omissum nomen, nusquam .n. nominat.

Qui simul intrauit rorantia fontibus antra.

Qui simul intrauit, i postquã ingressus est, exponit Raphael. efficacius erat, si simul exposuisset statim ut, quemadmodum apud Horatium sæpissime, & item Liuium. Quod semel admonuisse satis puto etiam si non semel Raphael ita exponat.

Qui color infectis aduersi solis ab ictu.

Periphrasis est Iridis, ut puto, quanquam simpliciter intelligi potest. Cæterum quod tertio deinde sequitur carmine, Is fuit in uultu visæ sine ueste Dianæ, quidem in uultu exponunt pro in corpore, quod uultus semper sit sine ueste, corpus cum veste. sed mihi videtur ita dictum, vt intelligamus vultum Dianæ rubore perfusum, quod uisa nuda esset. id enim maxime uirgineo conuenit pudori. quod & sequentia carmina comprobant, quæ diligenter ab Raphaele sunt exposita.

An lateat syluis, pudor hoc, timor impedit illud.

Abusus est, inquit Raphael, poeta horum pronominum elegantia. hoc nanq; ad propinquius, illud ad longinquius solet referri. Hæc ille. Aldinus codex hoc rectius legit, Timor hoc, pudor impedit illud. quare poeta elegantiam obseruauit, etiam si aliquando apud auctores ẽa confundatur.

Tardius exierant, sed per compendia montis.

De famulis hoc intelligo: nam paulo ante dixerat, Heu famulos fugit ille suos; tametsi superius ait, Intermittuntq; laborem. id enim propositum erat, sed casus aliud attulit, illud autem, Cetera turba coit, intelligo de canibus a famulis allatis. nam qui præcurrerant, retinebant dominum.

Ad nomen caput ille refert.

Tot uerba in parenthesi posita sunt: alioqui sensus non procedet. quæ enim sequitur coniunctio, & duo uerba connectit, clamant, & quæruntur.

At puto furto est contenta &c.

Vide ratiocinantis astum: nam ita obijcit, ut statim confutet negatiue. non .n. contenta est furto, sed cõcipit. nam id ad malitiam deerat, manifestaq; crimina pleno fert utero, & mater, quod uix mihi contigit uni, de Ioue uult fieri. Illud una etiam memoratur, nisi quis pro semel positũ putet. Raphael de Vulcano intelligit. ego etiam de Hebe intelligi posse existimo.

Nec tamen esse Iouem satis est, det pignus.

Hoc ita dicit: Fac ut non satis sit, quod dicit, se Iouem esse. multi .n. sic nos decipiunt: sed omnino cura, ut det amoris donum Ioue dignum. Continuoq; docet, quale signum postulet. Quantusq;, & qualis ab alta &c. & nota diligenter obseruatã quantitatem, ac qualitatem, cum dicit quantusq;, & qualis.

Donisque iugalibus arsit.

Dona iugalia vocat, quæ cum coniugis essent, ipsa sibi petijt, ut periret ad uota Iunonis coniugis. Raphael exponit, quę pro coniunctione, & coitu petierat.

Corpus adhuc Echo, non uox erat.

Duas Echus metamorphoseis commemorat. alteram uocis tantum, quam Iuno fecit; alteram etiam corporis, quæ cõtigit ei ob Narcissi despectum. mansit tamẽ post alteram quoq; metamorphosin uocis usus, quã Iuno primũ fecerat. Hęc ideo annotare placuit, quod in his mire quosdã hallucinatos vidimus.

Spectat humi positus geminum ceu lumina sidus.

Raphael ordinem ait, spectat lumina, ceu geminum sidus, quod utiq; intelligibilius est, sed videtur coactum. poterat etiã esse hypallage, huic poetæ supra modum familiaris: sed idem casus quibusdam impedimento uidetur.

Quid faciam roger? an ne rogem? quid deinde negabo.

Finis huius carminis oppido obscurus est. quidam etiã post deinde, interrogationis punctum ponunt, sed non multum iuuant sensum.

Dumque dolet summo vestem deduxit ab ore.

Raphael putat pro summo ore, legi posse summa ora: ꝙ ora cuiusq; rei, non solum terrarum extremitas uocetur: sed & os non solum de facie dicitur, quinetiam de tota, quæ cernitur specie. iudicet lector, quod existimet.

Nec vigor, & vires, & quæ modo uisa placebant.

Idem hoc in loco hypozeugma esse ait, intelligitq; aduerbium non. uerum hic locus exemplum esse poterat negationẽ in priore quoq; nonnunquam referri. id fortassis plus lectorẽ torserit, quo pacto Echo iam in lapidem mutata Narcisum uidere potuerit. nam ꝙ cum eo locuta id minus mirum, quando uox manserat. sed in fabulis rationem dare, fortassis nimium curiosum uideri poterit.

Cognita res uatis meritam per Achaides urbes.

Achæidas legendum non Achæides, & patronymicũ pro possessiuo, & pro Gręcas manifeste positũ, ut sępe in his fieri solet.

Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Raphael exponit Tusca, ego malym Lydia, uel Lyda exponere. sequitur enim, Patria Mæonia est, idest Lydia, quod idẽ Thuscia exponit. Tyrrhenorum enim nomẽ etiam in Asia fuisse puto ἀπὸ τῶν τύρσεων, idest, densus a ædibus, ut Dion. Halic. lib. 1. exponit, atq; inde ab Homero hymno quinto, unde Ouidius aliqua ex parte hanc accepisse fabulam videtur τυρσηνοὺς uocatos. ipse Dionysius negat Thyrrhenos a Lydis colonos esse, quanquam hoc nihil ad hunc locum attinet. nominum tamen confusio mansit, quippe de Lycaba postea dicet, qui Tusca pulsus ab urbe exilium dira pęnam pro cæde luebat. nisi quis hoc de exule in aliena religione etiam merito dictum existimet.

Forte petens Delon Chia telluris ad oras.

Nõ parua difficultas est, neq; .n. certum est unde primũ Acętes mouerit, sed neq; Hom. neq; Oui. meminit. quãdo autẽ Lydij erant, ex Lydia Delũ petentes, Chium uenire potuerunt. cæterum quod postea ait, Dextera Naxos erat, de lõga posita dextra nimirum intelligitur, si quidẽ a Chio nauigabãt. ideoq; quidam non omnino temere dubitant, sit ne legendum Cea telluris. sic enim Delum petentibus Naxos erat dextera. at non facile quicquam mutarim. hoc obiter notandum, quam Herod. lib. 8. Ceon, & item Strabo lib. 2. eam a Ptolomæo Chiam, a latinis Ceam, ut Pli. lib. 4. c. 12. asserit, dici. Tetrapolin quondam dictam a quatuor urbibus, quæ postea duæ fuere. quæ uero inter Chiam, & Siphnum, non Chion, ut perperam quidam Ptolemæi habent codices, sed Ion esse insulam, Homeri sepulcro inclytam.

Sit super, aque mero redeant in pectora sensus.

Plerique libri pro aque, legunt, atq;. sed Raphaeli placuit aq; legi. quod probo.

Corde metum, Diamq; tene.

Idem Raphael. Chiamq; tene, legit: at alij Diamq; legunt. cæterum Plin. lib. 4. c. 12. ait, Naxon olim etiam Diam dictam. idem Seruius in 3. Aeneid. asserit. Ptolemęus autem Dian prope Cretam ponit a latere septentrionali, aliã a Naxo, ad quam Theseus uenisse videtur, postquam occiso in labyrintho Minotauro, cum Ariadne e Creta aufugisset, ut in octano postea.

Protinus Aegides rapta Minoide Dia Vela dedit.

Meminit, & eius insulæ, ut uidetur, Hom. Odissea. λ'

Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ, Διονύσου μαρτυρίῃσιν.

Trunca sed ostendens desecta uulnera membris.

Vulnera omnes habent libri; sed ego in ablatiuo singulari uulnere, malim.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Thebis cum Tiresias, Eueri filius, diem festum sacrorum Liberi patris edidisset; Alcithoe, Minei filia, eiusdem ciuitatis in eodem permansit iudicio cum sororibus suis, quo Pentheus: quæ lanæ potius operandæ studio, quam sacrorum adesse noluerunt. itaque rogata fuit Leuconoe a sororibus, vt inter opus lanificij referret fabulas, quibus oblectarent assumtum laborem, quibus obsequi volens, secum dubitat de multis fabulis (nã plurimas norat) quam potissimum narret: an de Babilonia Derceti Nini filia, in piscem versa; an de Semiramide eius filia, in columbam mutata; an de Naiade nympha, quæ iuuenes propter libidinem suam solita erat in pisces immutare, vtque in eundem casum reciderit; an de ea arbore, cuius poma albi coloris in sanguinem cesserunt: quæ quoniam iusta non erat, placuit.

AT non Alcithoe Mineias Orgia censet,
Accipienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iouis: sociasq́ sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos,
Immunesq́ operum famulas, dominasq́ suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere vittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere Thyrsos
Iusserat, & sæuam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresq́, nurusq́;
Telasq́, & calathos, infectaq́ pensa reponunt;
Thuraq́ dant, Bacchũq́ vocant, Bromiumq; Lyæumq;,
Ignigenamq;, satumq; iterum, solumq; bimatrem.
Additur his Nyseusq;, indetonsusque Thyoneus,

RAPH. AT NON *Alcithoe.* } at particula est qua cõtinue liber libro connectitur. sic Vir. At regina graui iamdudũ saucia cura. aliæ quidem, inquit, omnes Thebanæ mulieres sacra Bacchi celebrabant, sed Alcithoe, quadam ducta temeritate, ea sperne bat, Bacchumq; Iouis filiũ minime esse prædicabat. ac quo tempore sacra Bacchi ab alijs celebrabantur, ipsa lanificio vna cũ sororibus, & ancillis operam dabat. earum vero vna ad leuandũ laborem reliquas hortatur, vt fabulam aliquid vicissim narrent. hac autem phantasia multas describit fabulas poeta, ac Mineidas tandem in vespertiliones cõuersas fuisse narrat. } *Mineias.* } Minei filia. est enim nomen patronymicum. } *Orgia.* } dicuntur a græcis omnia sacra Liberi patris; quę in Thracia primum ab Orpheo instituta, a quo, vt tradit Diodorus, etiam Orphica fuerunt cognominata; deinde vt scribit Lactantius, in Græciam ab eodem Orpheo inducta, & in monte Bęotię Thebis, vbi Liber natus est, vicino primum celebrata: qui cum frequenter citharæ cantu personaret, Cithæron fuit appellatus. illa autem primum solis mulieribus, mẽstrua patientibus, celebrari statuit, quo eas illo potissimum tẽpore a viris separaret, postea alijs quoque mulieribus, vt illa celebrarent, fuit permissum. } *Sed adhuc.* } sed etiam, inquit, post tam grauia de Pentheo sumpta supplicia negat Bacchum Iouis esse filium. } *Socias imp.* } nam & sorores sacra Bacchi spernabant. } *Festum celebrare sacerdos.* } Aut Tiresias, aut quis alius sacerdos. } *Immunes operum.* } ab operationibus liberas. Baccharum autem habitus describit. nam & ferarum pellibus induebantur, & crinibus solutis coronas imponebant, & thyrsos manibus iactabant. } *Calathos.* } cistas, ac fusorum, lanæque repositoria. Calathus autem proprie vas, in quod τὰ μαλλὰ ἀποτίθεται, hoc est in quod lanæ tinctæ reponuntur, vnde & nomen. abusiue autem aliorum quoque est repositorium. } *Infecta pensa.* } lanas colo impositas, sed nondum filatas: vel infecta, id est, tincta purpura, alijsve coloribus. nam inficere tingere est, vnde infectores dicuntur tinctores. pensum autem lana dicitur a colo pendens. } *Thuraque dant.* } sacrificant. } *Bacchumque vocant.* } nomina Bacchi enumerat, quibus a Bacchis inuocabatur. Bacchus autem dictus est ἀπὸ τοῦ βακχεύειν, hoc est ab insaniendo, quod & ipse, & eius comites furere videntur. } *Bromius:* } ἀπὸ τοῦ βρέμειν, hoc est a fremendo. } *Lyæus* } ἀπὸ τοῦ λύειν, hoc est a soluendo, quòd curas soluat vinum, vnde etiam Liber a nostris fuit appellatus, quod animum a curis liberet: vel, vt alij volunt: ἀπὸ τῆς λύσεως. hoc est a solutione fœturę, quia in fęmore Iouis immaturus infans fertur fuisse insitus. } *Ignigenamque,* } quòd ex fulminis igne genitus sit. latinum autem pro græco nomine posuit. Pyrigenes enim græce dicitur. } *Satumque iterum* } bis satum, primum in ventre Semeles, deinde in femore Iouis. } *Bimatrem* } quod duas matres habuisse videtur Semelen, ut diximus, & Iouis femur. eatenusque etiam Dythyrambos fuit appellatus, quod διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas transierit, & uterum Semeles & Iouis femur. RAPH. Bacchus autem eo fingitur Iouis femori insutus: ut narrat Plin. in sexto nat. historiæ libro, quòd Nysa Indiæ urbs est, vbi mons Merus Baccho dicitur esse sacer. nam μηρὸς femen transfertur. } *Additur his Nyseus* } vel a Nisa Cithæronis vertice, vbi eum a nymphis nutritum fuisse iam diximus, vel a Nysa Indiæ vrbe clarissima Nyseus Liber pater est appellatus. huic uero opinioni accedere uidetur & Pomponius Mela. sic enim in geographia scribit. Vrbium, quas incolunt Indi, sunt autem plurimæ, Nysa est clarissima, & maxima montium, Meros Ioui sacer. famam hinc præcipuam habent, quia illa genitum, in huius specu Liberum arbitrãtur esse nutritum. unde græcis auctoribus, ut femori Iouis in situm dicerent, aut materia suggessit, aut error. Hæc Mela. Cæterum, ut scribit Diodorus, plures fuerunt Bacchi, quorum omnium gesta in unum a poetis inferuntur. } *Inde tonsusq; Thyoneus* } inde tonsus, id est comatus. sic enim pingebatur. Thyoneus uero dictus est Bacchus ἀπὸ τοῦ θύω, quod est sacrifico, impetum facio, occido, excito, festino: unde etiam Thiades Bacchæ dicuntur, siue potius a Thyone matre, quæ & Semele, siue a nutrice, fuit denominatus.

{ De Thyone, & quod hoc cognomine Semele uocata fuerit, meminit etiam interpres Apollonij libro primo Argon. afferens hanc eius nominis rationem ὅτι αὐλίζουσαι ἔνθουσι αὐ-

 τῶ

Et cum Lenæo genialis consitor uuæ,
Nyctelius; Eleleusq; parens, & Iacchus, & Euan,
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes. tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus; tu formosissimus alto
Conspiceris cælo, tibi, cum sine cornibus astas,
Virgineum caput est, Oriens tibi uictus, ad usq;
Decolor extremo qua cingitur India Gange.
Penthea tu uenerande, bipenniferumq; Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaq; mittis in æquor.
Corpora; tu biiugum pictis insignia frænis
Colla premis Lyncum; Bacchæ, satiriq; sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus,
Sustinet, & pando non fortiter hæret Asello.
Quacunque ingrederis, clamor iuuenilis, & una
Fœmineæ uoces, impulsaque tympana palmis,
Concauaq; æra sonant, longoque foramine buxus.
Placatus, mitisque rogant Ismenides, adsis,
Iussaque sacra colunt, solæ Mineides intus
*Intempestiua turbantes * festa Minerua,*
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice uersant,
Aut hærent telæ, famulasque laboribus urgent.
*E quibus una leui deducens pollice * filum.*

ἀλλὰ παρ[illegible] καὶ [illegible] ἐσπ[illegible]ας τοῖς γαστρὸς αὐτῆς ἐνδεδεμένας. inde enim & Thyadas appellat ἀπὸ τοῦ θύειν videlicet, τὸ ὁρμᾶν, καὶ μαίνειν, &c. ceterum disputant de hoc uersu grammatici: alij enim legunt, Additur his Nyseus, intonsusq; Thyoneus, ut Nyseus fit disyllabum, greca gentilium forma. alij Nysæus malunt, ut fit trisyllabum a Nisa, perinde ut Musæus a Musa, Timæus a τιμὴ, &c. leguntq;, Additur his Nysæusque, intonsusque Thyoneus. ego uero nihil uideo, cur prior lectio immutari debeat. nã & Stephanus auctor est, a Nysa Nyseus, gentile disyllabum fieri, & Nyseus trisyllabum, in disyllabum cõtrahi eodem modo, ut Gryneus, in Gryneus, & id genus alia] { *Et cum Lenæo* } ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, hoc est a lacu torcularis Lenæus dicitur Bacchus. { *Genialis uuæ* } genio, & uoluptati accommodatæ. Genius enim Deus est uoluptatis, vnde genialis dicitur voluptuosus. uini autem inuentiu tũ propter potus uoluptatem, tum quia corpus reddit ualidius, grata supra modũ mortalibus fuisse perhibetur. { *Consitor* } primus enim uini usum hominibus ostendit. { *Nyctelius* } q̃ noctu illius sacra celebrarentur ἀπὸ τῆς νυκτὸς hoc est a nocte. { *Eleleusque parens* } Eleleus dictus est Bacchus ab hac uoce ἐλελεῦ, qua procedentes ad orgia celebranda, ad conferendamq; pugnam utebantur. est enim hortantis aduerbium. unum autem hortatur, ac reddit hominem ad omnia aggrediendo audacem. unde Horat. Quid non ebrietas designat? operta recludit, Spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermẽ, Sollicitis animis onus eximit. addocet artes. Fecundi calices quem non fecere disertum? Contracta quem non in paupertate solutum? { *Iacchus* } ἀπὸ τοῦ ἰαχεῖν, hoc est a clamore. { *Euan* } uox est bacchantium, qua Bacchus ipse significatur. { *Et quæ præterea* } alijs quoque multis cognominibus Bacchum inuocari ait poeta. nam Euhyus, Bryseus, Bassareusque appellatur. { *Tibi enim in consumpta iuuenta* } hymnum describit in Bacchum, qui in ipsius sacris canebatur. { *Tu puer æternus* } exponit quemadmodum iuuenta Baccho sit inconsumpta. nunquam enim senescit, eoque & puer pingebatur, & nudos, quòd ebrij, & pueris similes sunt, & omnia reuelant. { *Tu formosissimus alto Conspiceris cælo* } Liber pater, ut scribit Macrob. sol ab antiquis esse creditus est. quam sententiam Virgil. quoque Georg. primo sequi uidetur, cum inquit, Vos o clarissima mundi Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum Liber, & alma Ceres. Omnium vero siderum Solem pulcherrimum esse constat. { *Tibi, cum sine corn. astas, Virgineum caput est* } cornua iccirco attribuuntur Baccho, ut scribit Sext. Pompeius, quòd homines nimio uino truces fiant, modice uero sumpto hilares, ac mansueti, quales sunt uirgines, efficiuntur. eoque sine cornibus Bachi caput uirgineum esse fingitur. Diod. uero ait. cornua iccirco fuisse Baccho, attributa, quòd primus omnium boues ad iugum iunxit, quorum opera iacta semina fruges emiserunt. { *Oriens tibi uictus ad usque* } Liber pater, ut historici, in primisque Diodor scribunt, primus omnium cum exercitu, in quo mulieres quoque erant furentes, in Indiam ingressus fuisse, eamque subegisse, ac gentem nulli unquam hominum obnoxiam, ac sola quiete contentam, cædibus, libidinibusque uexasse, ac polluisse, indeque magnificentissimum triumphum reportasse fertur. { *Ad usq;* } ἀναστροφὴ est, pro, usque ad eam partem. { *Qua decolor India* } idest nigra, & mali coloris. { *Extremo Gange* } fluuius est Indiæ ultimus Ganges. unde Gangeticus sinus est cognominatus. { *Bipenniferumq; Lycurgum* } securem ferentem, qua uites incidebat. nam Lycurgus iste rex fuit Thraciæ, qui cum in contemptum Bacchi uites securi succideret, sibi ipsi crura amputauit. Diodor. narrat Bacchum ex Asia in Europam transiturum, cum Lycurgo Thracum rege societatem iniisse. cũ uero fœminas primum in Thraciam uelut ad amicos traiecisset, mandasse Lycurgum sois militibus, ut Bacchum aggrederentur, ipsumque, ac pellices omnes obtruncarent. de his certior factus Liber pater a quodam indigena, Tharope nomine, cum nondum milites transfetassent amicorũ præsidio occulte ad exercitum redijt. Lycurgus pellices aggressas omnes interemisse dicitur: at Bacchus, exercitu traiecto, Thracem pugna superatum, captumque oculis priuauit illius domesticis cruci affixis, Tharopi uero beneficij memor Thracum imperium concessit, ac ritum orgia celebrandi tradidit. fuit etiam Lycorgus Lacedæmoniorum, rex qui ipsis leges cõdidit. alius itẽ fuit Nemeæ regionis rex, cuius filius ab Hipsipyle, Thoantis regis filia, educatus fertur.

[Videtur Ouid. ad Homeri locum respexisse, qui est Iliados sexto. ibi enim Lycurgus dicitur Bacchi τιθήνας, hoc est nutrices bipenni, siue securi persecutus esse, eoque postea a Ioue oculis priuatus. uersus Homeri sunt. *sacra.*

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν,
Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου
Θεινόμεναι βουπλῆγι, Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες
Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου πάϊς, &c.

Alij autem fabule addunt etiam in furorem uersum postea, & dum uites incidere parat, sibi ipsi crura amputasse. { *Sacrilegos* } sacrorum tuorum uiolatores. nam ut refert Diodor. Bacchus orbem terrarum sacrilegijs, ac deorum contemptoribus purgauit. { *Tyrrhenaque corpora* } Tyrrhenorum nautarum, ut in superiore libro poeta narrauit. { *Tu biiugum lyncum* } biiugarum. nam lynces Liberi patris currum trahere dicuntur. sunt autem feræ pellem maculis distinctam habentes. unde Virg. Quid lynces Bacchi uariæ? Comitatum autem Bacchi & Statius eleganter describit, cum inquit: Effrænæ dextra, læuaque sequuntur Lynces, & uuida mero lambunt retinacula tigres. Post exultantes spolia armentalia portãt, Seminecesq; lupos, scissasq; mimallones vrsas. Nec comitatus iners, sunt illic ira, furorq;, Et metus, & uirtus, & nũquam sobrius ardor, Succiduiq; gradus, & castra simillima regni. curiosius cætera uideat, quæ sequuntur. { *Satyriq; sequuntur* } satyri, vt inquit Plinius, nihil aliud hominis quàm figurã habet. in Aethiopia nascũtur, aduncis naribus, aspera cornibus fronte, pedes caprinos habentes. illorũ saltatione, ac iocis, & risu plurimum oblectabatur Bacchus. { *Quiq; senex* } periphrasis est Sileni: qui Bacchi fuit pædagogus, atq; educator, eiq; plurimum ad uirtutẽ, & gloriam, resq; bellicas profuit. Silenus aũt a Sileno Nyseorum rege originem duxit, qui circa lumbos caudã habuit: quã & posteri eius oẽs gestasse feruntur. { *Ferula* } uirgultum est leuissimum, quo senes inter ambulandum etiam nunc uti solẽt.

PANDO } curuo. { *Asillo.* } nam asello uehitur Silenus Bacchum sequens. { *Concauaq; æra sonant.* } cymbala ærea. RAPH.
{ *Longoq; foramine buxus* } periphrasis est tibiæ, quæ ex buxo fieri solet. { *Solæ Mineides* } quodam furore Bacchico uidetur poeta in laudes Bacchi referendas excurrisse, quare nũc ad Mineidas illius contemptrices refert orationem. { *Intus* } intra domũ clausæ, cum aliæ omnes se in Cithæronem cõtulissent. { *Intempestiua Minerua* } lanificio tẽpori nõ cõuenienti. est aũt metonymia. nã Mineruam lanificij inuentricẽ pro ipso lanificio posuit. { *Aut lanas ducũt* } aut subtegmẽ filãt, inquit, aut stamẽ, aut texunt.

Dum cessant aliæ, commentaq; sacra frequentant.
Nos quoque, quas Pallas melior dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum vario sermone leuemus:
Perq; vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primamq; iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat, (nam plurima norat)
Cogitat: & dubia est, de te Babylonia narret
Derceti; quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura:
An magis vt sumptis illius filia pennis,
*Extremos altis * in turribus egerit annos,*
Nais an vt cantu, nimiumque potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est, an qua poma alba ferebat.
Vt nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam vulgaris fabula non est.
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

ARGVMENTVM.

ARG. Pyramus, & Thisbe vrbis Babylonia, quam Semiramis regina muro cinxerat, & ætate, & forma pares, cum in propinquo habitarent, rima parietis, & colloquij, & amoris fundamenta iecerant. constituerunt itaque, vt in matutino tempore ad monumentum Nini regis sub arborē motam conuenirent ad amorem, & cum celerius sub lucem Thisbe, nacta occasionem, ad destinatum locum venisset, cōspectu leæna exterrita, abiecto amictu, in syluam refugit. at fera a recenti præda cum ad fontē vicinum tumulo sitiens decurreret, relictam vestem cruento ore lacerauit. post cuius discessum, Pyramus cum ad eundem venisset locum, & amictum, sanguine aspersum, inuenisset, existimans amicam a fera cōsumptam, ferro se sub arbore interfecit, dein de Thisbe, deposito metū, cum ad eundem fuisset reuersa locum, & comperisset se caussam mortis adolescenti extitisse, ne diutius dolori superesset, eodem ferro se traiecit. quorum cruore morus arbor aspersa, quis spectaculi fuerat inspectatrix, poma, quæ gerebat alba, in sanguineum vertit colorem.

Pyramus, & Thisbe, iuuenum pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos, vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis vrbem.
Notitiam, primosq; gradus vicinia fecit.
Tempore creuit amor: tedæ quoque iure coissent,
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare:
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest: nutu, signisq; loquuntur.
*Quoque magis tegitur, * tanto magis æstuat ignis.*

ait. {*Dum cessant aliæ*} otiātur festa Bacchi celebrantes. {*Commenta*} ficta. {*Leuemus*} leue faciamus. {*In medium*} in commune, & voluptatem communē. {*Aures vacuas*} otiosas. {*Illa quid e multis*} pulchra phantasia ad complures narrandas ingredi transformationes poeta. ac eas quidem, quæ a poetis attinguntur plenius, quę vero obscuræ sunt, minusq; celebratę, breuissime percurrit, cū earū vsus nullus sit futurus. {*Dirce Babylonia*} Dirce quidem fere in exēplaribus legitur, egoq; hactenus sic putaui esse legendū: nunc vero & annotatione Hermolai Barbari, viri in primis docti, cuius morte maximā iacturā nup disciplinæ omnes fecere, & q ita in vetustis codicib. scriptū est, Derceti existimo esse legendū. nam Dercetis q̃ & [illegible] Actesia vocatur, & a barbaris Atergatis, dea est eadē cum Rhea, quā Syri pisciū abstinētia colūt. vnde & nomen, vt Athenæus auctor est, quasi ἄτερ γάτιδος, hoc est Syrorū lingua sine piscibus. Cornutus vero scribit ēt columbas vetari mensis, quasi duob. elementis naturę maximus parci, iubente numine, aeri, & aquę. Diodorus aūt li. 3. iuxta Ascalonē, inquit, lacus est, vbi templū insignis deæ, q̃ Syri vocāt Dercetū, hoc est [illegible], muliebri facie, reliquū vero corpus figura piscis, cuius filia Semiramis a colūbis educata sit, & ob id sacras genti aues eas esse. Verū Dercetis ēt Athar a Strabo. vocatur. cui qdē Venus ob sua facta amorē cuiusdam formosi adolescentis sibi sacrificantis miecit, ex quo qdē cū filiā dea suscepisset, sui erroris pudore ducta, adolescentē ab se remouit. filiā vero in loca qdā deserta & saxosa, in quib. plurimæ erant columbæ, exposuit. illa vero quasi diuino nutu ab auibus fuit enutrita. at dea pudore, doloreq; compulsa, cū se in stagnū abiecisset, in piscē fuit cōuersa. vñ Syri & piscib. illius stagni abstinēt, & templū iuxta lacum ipsum illi deæ, quam Dercetum vocant facie hominis, reliquis corporis partibus piscis, ædificarunt. [Apud Athæneum lib. 8. ita legitur. [illegible Greek] & rursum in. [illegible Greek] ex quibus veteris clarius aliquāto ea patent, quæ hic a Regio obscure traduntur. meminit autem huius deæ etiam Plin. lib. 5. cap. 25. & Strabo lib. 16. cuius hæc sunt verba: [illegible Greek], Euphratem intellige, [illegible Greek]. Apud Lucianum tamen disputatur, vtrum dea hæc Iuno, an Rhea magis accipienda sit. sed plura qui volet, ex sermone illius petat, qui περὶ τῆς συρίας θεοῦ inscribitur.] {*Palæstini*} autem populi sunt Syriæ, Arabiæ contermini, a Palæstina vrbe, regioneq; dicti. stagnum sane illud, in q se Dercetis abiecisse fertur; est iuxta Ascalonem Syriæ vrbē, vt Diodorus scribit. {*Coluisse*} habitasse. neq; mutasse, legēdum est, vt in plerisq; codicib. est deprauatum. {*An magis vt sumptis*} Semiramis, Dercetis deæ filia, miro quodā modo a columbis coagulato lacte, e proximis pastorū mapalibus rapto nutrita fuit: vnde & Semiramis, fuit appellata. nam Syriorum lingua semiramides vocantur colūbę, quas Syri, vt deas, colunt. Semiramis vero post maxima bella confecta, Babylonemq; ædificatā, cū insidias sibi a filio strui cōperisset, omni iniuria illi remissa pręfectis omnibus mandauit, vt filio tanq̃ regi parerent, euestigioq; euanuit, ad deos, vt creditū est, trāslata. quidā fabulantur illam in colūbam fuisse conuersam, quorū opinionē ēt Oui. sequitur. compluribus enī colūbis domum ingressis, & illam cum reliquis auolasse putant. quo factum est, vt Syri columbā, vt deā, colant, immortalē reginā arbitrati. Imperauit aūt Semiramis vniuersæ Asiæ pręter Indos. vixitque annos duos & sexaginta, cum quadraginta duobus regnasset. Hæc Diodorus. {*Nais an vt cantu*} quænam hæc fuerit Nais, nobis parum est compertum. nympha quædam, quæ carminibus, & herbis iuuenes quosdam se clamoribus infestantes in mutos pisces transmutauit, ac tandem ipsa quoq; facta est piscis. [Fuit autem multarū nomē hoc ꝓprium: nam & Amphionis filia, ex Aedone Nais fuit. & Naidis nymphæ meminit Pausanias in Arcadicis. Naidis meretricis Athenæus lib. 13.] {*An qua poma alba*} mori arboris est periphrasis. Morus. n. arbor poma primum qdem alba, deinde nigra Pyrami, ac Thisbes sāguine affecta ferre cępit. nā Pyramus iuuenis, & Thisbe puella cū domos cōtinguas haberēt, se mutuo amare cęperunt. cū aūt se amplecti non aliter possent, egredi vrbē ad constitutū locum decreuerunt. quo quidem cum prior peruenisset Thisbes, leæna illac transeunte perterrefacta, in antrū vicinū cōfugit. Pyramus deinde adueniēs cum velum, q fugienti Thisbe ē capite deciderat, cruētatum reperisset, eam putans a feris fuisse laceratam, gladio, quē secū habebat, sub moro arbore incubuit: cuius sanguine quidē mora effecta fuere nigra, cum antea candida fuissent. Thisbe autē ex antro egressa, cum Pyramum vulnere confectum vidisset, eodem se gladio confodit. Sane Pyramus non solum viri est proprium, sed etiam fluuij nomen, qui per angustias Tauri montis in Ciliciam defertur. Thisbe quoque & mulieris, & vrbis est nomen, vnde Thisbeus declinatur.

Contiguas} se inuicē tangentes. {*Semiramis*} Nini Assyriorū regis vxor fuit, magno mulier animo, q̃ mortuo marito sexū mentita, ac se filiū esse simulans successit, ac vt virū gestorū gloria superaret, inter ea, q̃ pręclara gessit, Babylonē vrbē cōdidit, cuius męnia ambitu trecēta stadia, & sexaginta cōplectebant, frequētib. turrib. ac magnis ornata, vt Diodorus ac ferè historici & gręci, & latini scribūt. {*Altā vr.*} ad murorū, ac ædiū magnificentiā respexit, qua facile alias vrbes Babylon superabat. {*Coctilib. muris*} latericijs, & coctis lapidibus constructus. {*Primosq; gradus*} primos amoris gradus visum, & colloquium esse constat: reliq vero sunt tactus, oscula, concubitus. {*Tedæ iure*} nuptiarum, ac legitimo iure. {*Sed vetuere patres*} fatue quidem hoc esse dictū vr. si. n. vetuere, quo modo vetare nō poterūt? verū acute simul, & lepide est dictum, vetuerunt. n. ne nuptiarū iure coirent, prohibere

Montibus.

Mora ex albis nigra.

secttus.

RAPH.

hibere aũt nõ potuerũt, ne animis, affectuq; copularẽt. {*Tenuis rima*} subtili, & parua scissura. {*Duxerat*} contraxerat. {*Id vitiũ nu*} illa, inqt, rima a nullo vnq̃ fuerat animaduersa. {*Notatũ*} animaduersum. est aũt ordo: o amãtes primi vidistis, id vitiũ nulli notatũ p lõga secula. {*Quid non sentit amor?*} parenthesis est rõnẽ continens, cur amantes primi rimã illã notarint. {*Inq; vices fuerat*} hoc est postq̃ vicissim suspirauerãt. {*Quantum erat*} ac si dicerent, minimũ erat, vt pmitteres nos toto corpore copulari. {*Vel ad oscula dãda pat.*} hoc est saltẽ aperiri tm̃ deberes, vt nos inuicem osculari possemus. {*Vel*} saltẽ. {*Sub noctẽ*} circa noctẽ, adueniente nocte. {*Non peruenientia contra*} hoc est quæ ad alterã partem non perueniebant. {*Noctur. ign.*} stellas, q̃ Aurora adueniente auferri videntur. {*Pruinosas*} pruina obrutas. est aũt pruina ros congelatus. {*Coire*} conuenire. {*Multa prius questi*} de parentib. suis. {*Nocte silẽti*} media, quæ, & intempesta dr̃, qđ illo tempore omnia sileant animalia. {*Fallere custodes*} decipere ianuarũ custodes, qui ianitores vocantur. {*Foribus*} domibus. parte enim totum intelligimus. {*Excedere*} exire. {*Tecta*} domos. {*Spatiantibus*} in magno agri spatio obambulantibus. nam spatiari nihil aliud est, vt ait Macrobius, q̃ in spatio lati itineris obambulare. {*Ad busta Nini*} ad sepulcrum Nini, Assyriorũ regis. bustum aũt proprie dr̃ locus, vbi cadauera comburebantur. {*Ardua*} alta. {*Morus*} morus autem arbor est, quæ, vt scribit Plinius, serotino germinatu floret, nec nisi exacto frigore germinat. ob id μωρὸς p antiphrasin dicta sapientissima arborum. {*Tarde*} affectum exprimit amantium, quibus dies maxime lõgus vĩ. in cuius noctem conuenisse statuerunt. {*Præcipitatur aquis*} in aquas Oceani. ex opinione autem vulgari hæc dicuntur. neq;. n. sol in aquas descendit. {*Et aquis nox exit ab iisdem*} vbi. n. sol occidit, inde nox vĩ oriri. {*Versato*} reuoluto, hoc est aperta ianua. {*Adopertaq; vultum*} vultum copertũ habens, ne si cui forte obuiaret, agnosceret. {*Dictaque sub arbore*} constituta. {*Audacem faciebat amor*} caussam reddit cur tam audax esset puella, vt noctu sola in agro resideret. {*Venit ecce recenti*} ecce aduerbiũ

Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries domui communis vtrique.
Id vitium, nulli per sæcula longè notatum,
(Quid non sentit amor?) Primi vidistis amantes,
Et vocis fecistis iter, tutæq; per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe vbi constiterant hinc Tysbe, Pyramus illinc,
Inq; vices fuerat captatus anhelitus oris,
Inuide, dicebant, paries quid amantibus obstas?
Quantum erat, vt sineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres?
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quòd datus est verbis ad amicas transitus aures.
Talia diuersa ne quidquam sede locuti
Sub noctem dixere vale: partiq; dedere
Oscula quisque sua non peruenientia contra.
Postera nocturnos Aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas:
Ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
Multa prius questi, statuunt, vt nocte silenti
Fallere custodes, foribusq; excedere tentent:
Cumq; domo exierint, vrbis quoque tecta relinquant:
Ne ve sit errandum lato spatiantibus aruo,
Conueniant ad busta Nini, lateantque sub vmbra
Arboris, rbor ibi niueis vberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux tardè discedere visa
*Præcipitatur aquis, & aquis nox * exit ab ijsdem.*
Callida per tenebras versato cardine Thisbe
Egreditur, fallitque suos, adopertaque vultum
Peruenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor venit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in vnda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum:
Dumque fugit, tergo uelamina lapsa relinquit.
Vt lea sæua sitim multa compescuit unda,
Dum redit in syluas, inuentos fortè sine ipsa
Ore cruentato tenues laniauit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Puluere certa feræ, totoque expalluit ore
Pyramus. vt verò vestem quoque sanguine tinctam
Repperit: Vna duos, inquit, nox perdet amantes
E quibus illa fuit longa dignissima vita:
Nostra nocens anima est. ego te miseranda peremi,
In loca plena metus qui iussi nocte venires,
Nec prior huc veni. nostrum diuellite corpus,
*Et scelerata fero consumite * viscera morsu*
O quicunque sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem. velamina Thisbes
*Tollit: & ad pacta * secum fert arboris vmbram.*
Vtque dedit notæ lacrymas, dedit oscula vesti,
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis haustus:
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora, feruenti moriens e vulnere traxit,
Et iacuit resupinus humo. cruor emicat altè,
Non aliter, quàm cùm vitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenues stridente foramine longè
Eiaculatur aquas, atque ictibus aera rumpit
Arborei fœtus aspergine cædis in atram
Vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,

semper fere aliqd repẽtini, insperatiq; mali significat. vt Virg. Ecce aũt gemini a Tenedo tranquilla p alta. hoc aũt & Asconius notat, qui ait hoc pprium esse Ciceronis, vt in rebus improuisis hac particula ecce vtatur. {*Oblita rictus*} hoc est ora spumãtia sanguine boũ infecta habens. {*Depositura sitim*} hoc est potatura in vicino fonte. {*Timido pe.*} trepidis pedibus, ac festinantibus. vt. n. trepidum pro timido, sic timidum pro trepido eleganter ponitur.

VT lea} postquam leæna. vtroque enim dicitur modo. {*compescuit*} placauit. {*Laniauit*} lacerauit. {*Amictus.*} velum. {*Serius egressus*} sero tarde quidem significat, sed ita vt post amissam opportunitatẽ aliquã fere ponatur. {*Vestem*} velum. {*E quibus illa*} Thisbe, quã iccirco vita dignissimã fuisse ait Pyramus, quia & promissi stetit, & longe ante se ad constitutum locum venit. {*Nostra nocens, anima est*} animam pro vita sæpenumero accipi notũ est. {*Ego te miseranda peremi*} se necis Thisbes, quam a leæna dilaniatam putabat, Pyramus caussam fuisse profitetur. {*Peremi*} necaui. cum maximo autẽ affectu hæc a Pyramo referũtur. {*In loca plena metus.*} caussam assignat Pyramus, cur ipse interfecit Thisbẽ. {*Qui iussi*} quia ego iussi est enim relatiuũ caussam exprimens. {*Nostrum diuellite corpus.*} apostrophe ad leones, a quibus Pyramus dilaceratam putabat Thisben. {*Sub hac rupe.*} sub hoc saxo, in hac spelunca. propinqua enim spelunca erat. in quã refugerat Thisbe. {*Sed timidi est optare necem*} cum sibi vir fortis eam consciscat. {*Pacta arboris*} constitutæ {*Ferrum*} ensem per metonymiam. ex ferro nanq; enses conficiuntur. {*Emicat*} exilit. {*Non aliter quàm cum*} pulchra similitudine ostendit poeta quàm alte ex Pyrami vulnere sanguis exiliret. {*Quã cum vitiato fistula plumbo*} fistula, per quam aqua deducitur, ex plumbo ferè fieri consueuit, dicta q. fistulæ, & tibiæ similis sit. {*Vitiato plumbo*} corrupto, fracto. {*Eiaculatur*} longe eijcit. {*Atque ictibus aera rumpit*} aquæ emissione aerem penetrat. {*Arborei fœtus*} mora arboris illius fructus. {*Aspergine cædis*} sanguinis aspersione. {*In atram faciem*} in nigram figuram. {*Madefactaque*} que copu

surgit. RAPS. corpora confert.

In hoc loco, pro, quia, est accipienda. caussam enim assignat cur mora ex albis purpurea fuerint effecta. {*Gestit*} cupit. {*Vtq; locum*} postquam locum, inquit, & visam arboris figuram Thisbe cognoscit, tamen colore fructus mororum, quæ ex albis rubicunda fuerāt effecta, redditur incerta. {*Pomi color*} fructus mori arboris color ex albo in rubicundum trāsmutatus. pomum aũt generale nomen est omniũ fructuum, quęcunq; in arboribus nascuntur, siue molles, siue duros cortices habeāt, quamuis quidam aliter sentiant. {*Hæret*} dubitat an illa sit arbor sub qua paulo ante sederat. {*Tremeb.*} palpitantia. {*Pulsare*} percutere. nondum enim mortuus erat Pyramus. {*Retroq; pedem tulit*} retrocessit. {*Exhorruit*} turbata est. {*Aequoris instar*} ad similitudinem maris. instar autem indeclinabile nomen est, ac interdum ad similitudinē, interdum significat ad æquiparationem, quamuis sine præpositione ponatur. Virgilius, Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant. {*Quod fremit*} strepit. {*Cum summum stringitur*} quando in superficie radit, ac leuiter a vento attingit. {*Claro plangore*} magno eiulatu. {*In gelidis vultibus*} in frigida facie Pyrami morientis. {*Suppleuit*} impleuit. {*Quis te mihi casus ademit*} eripuit. sunt autem q̃relæ maxime amanti conuenientes. {*Erexit*} extulit, aperuit. {*Recondidit*} iterũ condidit, & occultauit, & clausit. {*Vestemq; suam*} velum suum quo deceptus Pyramus se ipsum interfecerat. {*Ebur vacuum ense*} id est eburneam vaginam ense carentē. {*Tua te manus, inquit, amorq;*} te ipsum inquit ob amorem, quo me ꝓsequebaris, interfecisti. {*In vnum*} ad hoc vnum, vt me ipsam interficiam. {*In vulnera*} ad vulnera mihi ipsi inferenda. {*Reuelli*} separari. {*Certus amor*} verus. {*Nō inuideatis*} nō prohibeatis nostris votis inuidētes. {*Cōponi*} condi, ac simul sepeliri. {*Pullos*} nigros. {*Monumēta*} memoriam. {*Gemi. cruoris*} sanguinis duorum, Pyrami, & Thisbes.

RAPH. *Aptato mucrone*} apposita cuspide. {*Sub imū pect.*} ad infimam pectoris partem. {*Ferro*} ensi, quo se ipsũ paulo ante trāsfixerat Pyram⁹. {*Vota*} preces. {*Tetigere*} cōmouere. {*Permaturuit*} ꝑfecte maturuit. {*Quodque rogis superest*} cinis, & ossa

Illa redit, iuuenemque oculis, animoq; requirit:
Quantaq; vitarit narrare pericula gestit.
Vtq; locum, & visam cognoscit in arbore formam;
(Sic facit incertam pomi color) hæret, an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retroq; pedem tulit: oraq; buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cùm summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaq; corpus amantis,
Vulnera suppleuit lacrymis, fletumq; cruori
Miscuit: & gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamauit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde: tua te carissima Thisbe
Nominat: exaudi, vultusq; attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos in morte grauatos
Pyramus erexit, visaq; recondidit illa.
Quæ postquam vestemq; suam cognouit, & ense
Vidit ebur vacuum, Tua te manus, inquit, amorq;
Perdidit infelix. est & mihi fortis in vnum
Hæc manus: est & amor: dabit hic vulnera vires.
Persequar extinctum, lethiq; miserrima dicar
Caussa, comesque tui: quique a me morte reuelli
Heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum verbis estote rogati,
O multùm miserique mei, illiusque parentes,
Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis vnius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pullosque, & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit. & aptato pectus mucrone sub imum,
Incubuit ferro, quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes,
Nam color in pomo est, vbi permaturuit, ater:
Quodque rogis superest, vna requiescit in vrna.

ARGVMENTVM.

ARG. Sol prælatam Leucothoen, ex Eurynome, & Orchamo, Achæmeniæ principe, ab origine Beli septimo, genitam, Clymenæ Arcadi Circes matri, & Clytiæ, quarum pulchritudine eius antea sollicitus animus fuerat, dilexit. & cupiens, vt in antedictis, cupiditatem sedat. nam in speciem Eurinomes, matris puellæ, conuersus, virginem deceptam dolo vitiauit. Clytię autem, qua nondum Sol satiatus erat, eo adulterio incensa parenti puellæ indicauit. quam ille cum terræ defodisset, violator admissi misericordiam exhibens, deducto solo, cui subiecta fuerat, pro ea virgam iintictam nectare, quæ dijs, hominibusq; gratissima esset, extulit: quæ thurea appellatur. Hoc indicat Hesiodus.

DEsierat, mediumque fuit breue tempus, & orsa est
Dicere Leucothoe. vocem tenuere sorores.
Hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem. Solis referamus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidisse Deus. videt hic Deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenæque marito
Furta tori, furtique locum monstrauit. at illi
Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat;
Excidit. extemplo & graciles ex ære catenas,
Retiaque, & laqueos, quæ lumina fallere possent,
Elimat, non illud opus tenuissima vincant
*Stamina, * nec summo quæ pendet aranea tigno.*
Vtque leues tactus, momentaque parua sequantur,
Efficit, & lecto circundata collocat aptè.
Vt Venere torum coniux, & adulter in vnum,
Arte viri, vinclisq; noua ratione paratis,
In medijs ambo deprensi amplexibus hærent.

rogis superesse solent.

DEsierat} loqui subaudiatur & Alcithoe, finē enim suæ narrationi imposuerat. {*Vocem tenuere*} siluerunt. {*Leucothoe*} soror Alcithoes. antequā narret, quēadmodum Leucothoe, Orchami regis Achæmeniæ, & Eurynomes filia in arborem thuris fuerit conuersa, exponit, adulterium Martis cum Venere. Sol enim Martem olim cum Venere coeūtem Vulcano eius marito indicauit. qui indignatus retibus tenuissimis cubile circundedit; quibus coeuntem Martem cũ Venere ita implicuit, vt nullo pacto disiungi possent. patefacto deinde cubiculo, omnium deorum oculis spectandos subiecit. quare Ven⁹ īdignata Soli Leucothoes amorem immisit; qui vt commodius ea potiretur, se in matris Eurynomes figuram cōuertit. cum vero Orchamus pater eam vitiatam esse indicio Clytiæ, Solis amicæ cognouisset; ipsam defodit in terrā. Sol vero amicam miseratus, eam in thuris arborem commutauit. {*Hunc quoq;*} ac si diceret, nō solum mortales capiuntur amore, sed dij quoque, & quidē clarissimi. {*Videt hic Deus omnia primus*} caussa est cur sol putetur omniũ primus Martis adulterium cũ Venere vidisse. quare hæc particula, nam, subaudienda videtur. hic autem sensus ex Homero sumptus esse videtur, vt Plin. quoque in 2. naturalis hist. libro testatur, cum ait Solem commendans: Hic suum lumen cęteris quoq; sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuēs, omnia ēt exaudiēs, vt principi litterarũ Homero placuisse in vno eo video. hoc vero in duodecimo Odysseæ scribit Homerus. [Versũ intelligit ἠέλιον, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει. fabula autem de concubitu Veneris, & Martis describitur Odyss. 9.] {*Iunonige.*} ex Iunone genito. Vulcanum enim solum Iuno ex Ioue suscepit. {*Furta*} stupra, & adulteria, quòd furtiui sīnt. {*Graciles*} tenues, atq; subtiles. {*Quæ lumina fallere possent*} quæ oculos decipere valerent. {*Elimat*} efficit lima. {*Aranea*} tela aranearum. {*Vtq; leues tactus*} significat retia ea ita mollia fuisse, ac flexibilia vt ne si tāgerentur, quidem sentiri possent, ac facile rebus omnibus cederent. {*Parua momenta*} parua obstacula ne parum resistere viderentur. {*Deprensi*} in re prohibita

adulteriũ Veneris cum Marte.

Leucothoe, Orchami regis filia, in virgam thuream.

non.

Lemnius extemplo valuas patefecit eburnas,
Admisitq; deos. illi iacuere ligati
Turpiter: atque aliquis de dijs non tristibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risere, diuq;
Hæc fuit in toto notissima fabula cælo.
Exigit indicij memorem Cythereia pænam,
Inq; vices illum, tecto qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc Hyperione nate
Forma, colorq; tibi, radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus vris,
Vreris igne nouo: quiq; omnia cernere debes,
Leucothoen spectas, & virgine figis in vna
Quos mundo debes oculos: modò surgis Eoo
Temporius cælo, modò serius incidis vndis,
Spectandique mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, vitiumq; in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quòd Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, pallas. facit hunc amor ipse colorem,
Diligis hanc vnam: nec Clymeneq;, Rhodosque,
Nec tenet Aeææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæq; tuos Clytie quamuis despecta ° *petebat*
Concubitus, ipsoque illo graue vulnus habebat
Tempore. Leucothoe multarum obliuia fecit;
Gentis odoriferæ quam formosissima partu
Edidit Eurynome. sed postquam filia creuit,
Quàm mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achæmenias vrbes pater Orchamus: isq;
Septimus a prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hisperio sunt pascua solis equorum:
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministerijs nutrit, reparatq; labori.
Dumque ibi quadrupedes cælestia ° *pabula carpunt,*
Noxque vicem peragit, thalamos Deus intrat amatos,
Versus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Leuia versato ducentem stamina ° *fuso.*
Ergo vbi ceu mater caræ dedit oscula natæ,
Res, ait, arcana est, famulæ discedite, ne ve
° *Eripite arbitrium matri secreta loquendi.*
Paruerant: thalamoq; Deus sine teste relicto,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. mihi, crede, places. pauet illa; metuq;
Et colus, & fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus
In veram redijt speciem, solitumq; nitorem.
At virgo quamuis inopino territa visu,
Victa nitore Dei, posita vim passa querela est.
Inuidit Clytie: (neque enim moderatus in illam
Solis amor fuerat) stimulataque pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumq; parenti
Indicat ille ferox, immansuetusq; precantem,
Tendentemq; manus ad lumina Solis, & Ille
Vim tulit inuitæ, dicentem, defodit alta
Crudus humo, tumulumq; super grauis addit arenæ.
Dissipat hunc radijs Hyperione natus, iterque
Dat tibi, quo possis defossos promere vultus,

bita inuēti. nā deprehendi ꝓprie quis in re minus honesta dr̄. }*Lemnius*{ Vulcanus, q cū deformis natus esset, Iunoniq; cōtra Iouē auxilio esset, vt ipse in I. Iliados narrat ab Ioue ipso e cęlo fuit in Lemnū insulā ꝑcipitatus, ibiq; a populo, q Sinties tū dicebātur, fuit exceptus. {*Admisitq; deos*} ad spectaculū Veneris, & Martis, q ita ligati in lecto iacebāt, vt se dissoluere nō possent. {*Atq; aliq. de dys*} eum fuisse Mercurium fuerunt. [Vt qdem Lucianus ludendo fingit.] {*Cyt.*} Venus a Cytheris insula dicta, ad q̄ primū e mari nata concha peruenisse dr̄. {*Memorē pœ.*} aut hypallage est memor Cythereia, aut quā ī memoria habebat, vt Virgi. Sæuæ memorē Iunonis ob irā. {*Inq; vic.*} vicissim, e contrario. {*Hyperione na*} Sol Hyperionis Titanis, ex Thia, vt scribit Hesiodus, vt vero in hymnis Ho. ex Euryanassa sorore: filius fuit simul cū luna, & aurora. vnde Hyperionides quoq; sol ipse, & Hyperion noie patris interdum a poetis vocatur. est autē apostrophe ad Solē. {*Ig. nouo*} amore inusitato. {*Tēporius*} tēpestiuius. est aūt aduerbiū comparatiuum, a positiuo, Tpe. {*Mo. serius incidis vn.*} interdū, inquit, tardius occidis. {*Eoo cælo*} orientali, vñ oritur aurora, q̄ græce ἠὼς dicitur.

RAPH. *Porrigis*} producis. {*Brumales horas*} hyemales dies qui solent esse breuiores. *Vitiū mentis*} ægritudo, ac passio cordis, qua fere amātes pallēt {*Trāsit in lu.*} pallida nanq; videbāt. {*Nec tibi quod Lu.*} causā eclipsis solis exponit. nā tūc deficere vr̄, cū luna ei subijcit̄. luna vero infima est planetarū. {*Clym.*} Phaethōtis mater. }*Rhodos*{ insula est Lyciæ adiacēs, soli adeo grata vt semꝑ, q̄uis nebuloso aere, aliqua diei hora eius radij videant̄, vt scribit Plin. Rhodos autē ἀπὸ τοῦ ῥόδου, hoc est a rosa ꝑꝑ pulchritudinē, vt qdā scribūt, fuit appellata. nā prius & Orphiussa, & a serenitate Aethera vocabatur. Diod. vero ait Rhodon insulā Rhodo puella, Neptuni filia, ex quadā Telchinū sorore, qui primi insulā tenuerunt, fuisse appellatā. [In comm. Pindari, ode 7. Olympi, Herophylo auctore legit, Rhodō, Neptuni, & Veneris filiā fuisse Solē aūt amasse Rhodon, & ex ea septē genuisse filios, Ochimū, Cercaphū, Actinē Triopā, Macareū, Tenagē, & Phaethōtē, vel, vt alij, Tenagē, Phaethōtē, q natu minimus, fuit, Actinē, Macareū, Triopā, Chrysippū, & Candalum, & de hac Rhodo, puella videlicet, hoc loco intelligendū. {*Nec tenet Aeæa*} Persa mater fuit Circes, quæ Aeæa, ab Aea, vrbe Colchorum, non vt Seruius scribit, a vocibus eorum, quos in bruta animalia cōuertebant, fuit appellata. Aea vero non solum Colchorum est vrbs ab Aeeta Medeæ patre ædificata, sed alia quoq; est Thessaliæ. est ēt Macedoniæ fons Aea, vt Stephanus scribit. vnde Aeæus æea declinatur. {*Clytie*} nympha fuit; quæ Apollinē amauit. {*Graue vul.*} magnū dolorem, quia sibi Leucothoen prælatā videbat. {*Gentis odorif.*} odores ferentis, hoc est Arabicæ. {*Formosissima Euryno.*} pulcherrima. Eurynome autem, vt scribit in Theogonia Hesiodus nympha fuit Oceani & Tethios filia, vxorque Orchami, Achęmeniorum regis. altera fuit Apollinis filia, q̄ Ethalioni marito Adrastum, Arguorum regē, atq; Eriphylen peperit. {*Achæmenias*} Persicas. nam Achæmenij, Persæ, & Parthi populi sunt finitimi. {*A prisco Belo*} a primo Belo qui Abantem genuit, Abas Acrisium, Acrisius Danaē, Danae Perseū, Perse⁹ Bachęmonē, Bachęmō Achæmenem, a quo Achęmenia est appellata, Achęmenes vero Orchamū. {*Axe sub hesp.*} solis equorū pascua describit, q̄ sunt in occidēte, Ambrosiā ferētia, cuius pastu solis eq per noctē reparātur ad diurnos labores tolerādos. {*Axe sub hesp.*} sub cęlo occidentali. due nanq; sunt axes, vt Ser. quoq; scribit, qui & vertices, & poli dicuntur, arcticus, siue borealis, q a nobis semper vr̄, & antarcticus, siue notius, & australis, q nūquam a nobis videri potest. Axē ergo pro cęlo posuit. est aūt proprie axis, vt scribit Apuleius, directio q̄dā a polis, & velut a cardinib. ꝓfecta, diuisor, & discriminator mūdi orbē terrę ī medietate constituēs. Ambrosia vero, q̄ immortalitas interpretatur, cibus est deorū quo ēt equi solis pasci dicūtur. est aūt herba, quā Dios. Artemisiā esse ait. {*Thalamos ama.*} amicæ Leucothoes cubiculū. {*Ducētē*} de ducētē filātē. {*Lania stam.*} mollia. {*Arbitriū*} facultatē. {*Qui lon. me. ann.*} recte. nā ex solis transitu p 12. zodiaci signa annus colligit. {*Et col.*} instrumētū est, cui appēdunt̄ stamina filāda. est aūt & secundę, & 4. declinationis. {*Et fusus*} huius inuētor Closter Arachnes filius a Pli. fuisse narrat. {*Nito.*} pulchritudinē, splēdorē. {*Neq; enim mo.*} cur inuideret Clytie, caussam assignat. nimi⁹ eñ erat solis amor in Leucothoē. {*Diffamatū*} vulgatum. {*Et ille*} manu solē indicat patri Leucothoe. {*Crudus*} crudelis. {*Iterque dat tibi*} efficit tibi viā, qua

facιem

Beli genealogia.

pascua equorum solis.

tenebat.

gramina.

fuso.

Arripite.

faciem tibi efferre possis. est autem ἀποστροφὴ ad Leucothoen, quã nympham propter ętatem, & pulchritudinem vocat poeta. {Enectum} necatum, obrutum. {Exangue} mortuum, sine sanguine. {Volucrum moderator equorum} periphrasis est Apollinis, qui moderator, & rector est velocissimorum equorum, ac volãtum potius, quam currentium, vt plene in secundo vidimus. {Post Phaethonteos ignes} post fulmina, quibus Phaethon fuit absumptus. {Gelidos artus} mortua membra. id enim quod sequitur pro eo, quod præcedit, & contra sæpenumero ponitur a poetis. {Renocare} reducere. {Fatum} fati necessitas.

Nec tu iam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput, corpusque exangue iacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in viuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpusq; locumque,
*Multaque * præquestus, Tanges, tamen æthera, dixit.* cõquestus.
Protinus imbutum cęlesti nectare corpus
Delicuit, terramq; suo madefecit odore:
Virgaq; per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit: tumulumque cacumine rupit.

RAPH. *Nectare odorato* {suauissimi odoris liquore. est enim Nectar deorum potio, vt iã sæpius diximus. {Tanges tamen æthera dixit} quãuis, inquit, Apollo te ad vitã reuocare non possim, ad cęlũ tamẽ peruenies: nã thuris fumos apud deos vsq; in cęlũ peruenire creditur. {Delicuit} molle, & liquidũ factũ est, a deliquesco præteritũ. {Sensim} paulatim. {Cacumine} in summitate. {Tumulum} arenæ aggerem.

A R G V M E N T V M.

ARG. Clytie nympha supradicto, ante dilecta, ob iniuriam ab amatore deserta, ita tenuata visceribus est, vt in herbam conuerteretur: quæ, quia primum conseruaret amorem, cursumq; obseruaret eiusdem dei, Heliotropium dicta est.

AT Clytien, quamuis amor excusare dolorem,
Indiciumq; dolor poterat, non amplius auctor
Lucis adit, Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus vsa
Nympharum impatiens; & sub Ioue nocte, dieque nudis.
*Sedit humo nuda * madidis incompta capillis:*
Perq; nouem luces expers undæq; cibiq;,
Rore mero, lacrymisque suis ieiunia pauit.
Nec se mouit humo: tantũm spectabat euntis
*Ora Dei, vultusq; suos * flectebat ad illum.* vertebat.
Membra ferunt hæsisse solo: partemque coloris
Luridus exangues pallor conuertit in herbas:
Est in parte rubor, violæque simillimus ora
Flos tegit, illa suum, quamuis radice tenetur, Clytie in Heliotropium.
Vertitur ad Solem, mutataq; seruat amorem.
Dixerat, & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant: pars omnia ueros
Posse deos memorant: sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores:
Quæ radio stantis percurrens stamina tela,
** Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores* Vulgares.
Daphnidis Idæi, quem nymphe pellicis ira
Contulit in saxum: tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturæ iure nouato
Ambiguus fuerit modò uir, modò fœmina, Scython.

AT Clytie} Clytie nympha a sole derelicta, cum nouẽ dies sine vllo cibo, ac potu exegisset, tandẽ deorũ miseratione in herbam heliotropium conuersa fingitur: quæ nunc quoq; pristini amoris memor continue folia ad solem vertit. vnde etiam nomẽ accepit. nam Heliotropium dicitur solis conuersio. ἥλιος nanq; sol, τροπὴ cõuersio dicitur. {Quamuis amor excusare dol.} amore enĩ, quo Apollinẽ persequebatur, dolebat Clytie sibi aliã præferri. dolore autem coacta indicauit patri, Leucothoes cum sole concubitũ. {Auct. lucis} periphrasis est solis, q lucis est effector. {Modum} finem. {Tabuit ex illo} ex eo, inquit, tempore, quo a sole fuit derelicta, tabescere cœpit Clytie, commercium que aliarũ nympharũ fugere. {Tabuit} paulatim consumpta est. {Sub Ioue} sub dio, ad aerem. {Nouem luces} nouem dies. {Flectebat} vertebat. {Hæsisse} affixa fuisse terræ sic, vt surgere non posset. {Luridus} fuscus. {Vertitur ad solem} ad nomen herbæ, quæ Heliotropium dicitur, alludit. {Suum} a se amatum. {Mutata} in Heliotropium herbam conuersa. [Fuit & Clytia quædam Meropis filia, quæ nupta Eurypylo, Coorum regi, Chaontem genuit, qui fontem Buream, siue Burineam primus inuenit. de quo Theocritus. Idyllio 7. Hæc cohabitasse fertur, tunc cum Hercules illam obsideret; Cereremque hospitio accepisse, quando illa filiam a Plutone raptam, passim per terras omnes quæsiuit.] [Dixerat, & factum, &c. Argumentum. Postquam Leucothoe, inquit, narrare desijt, poscitur Alcithoe: quæ narrationem incipiens præterire se dicit vulgares fabulas, vt de Daphnide, Idæo pastore, q, quod fidem coniugij non pręstiterat, in saxum abierit; & de Sithone, qui ex viro in fœminam cesserat; neque ẽt relaturam esse casus Celmi, aut Adamantis, Curetumq; qui ex imbrib. sunt procreati. reticere se ẽt dicit de Croco, & Smilace, q in flores versi sunt; sed de Salmaee fonte Carię referre velle, cuius liquore contacti mollicie disfigurant.] {Ceperat} occupauerat, delectarat. {Poscitur Alcit.} rogatur, vt aliquid fabularum narret. {Qua radio} nauicula, instrumentum est ligneũ, quo vtũtur textores. {Stantis tela} pendentis. {Daphni. Idæi} Daphnis, cuius interitũ Virgilius quoque post Theocritũ deflet, Mercurij filius fuisse memoratur. is a nympha nomine Thalia, vt quidam scribũt, adamatus ita est, vt pellicem verita, & riualem, in saxum illum transmutarit. quamuis Theocritus illum amore tabuisse canat, id quod Ouidius quoque alibi innuere videtur, cum inquit, Pallidus in lẽta Naide Daphnis erat. [De Daphnide Mercurij filio pastore, meminit & Diodorus li. 5. Sed hic Siculum illum facit, nõ Idæum, & a nympha, a qua amabatur, pellicis inuidia, oculis priuatum ait. vnde verisimile est hunc alium ab eo esse, de quo hic Oui. mentionem facit, aut fabulam saltem a diuersis diuerse, id quod & in alijs multis fieri videmus, traditam.] {Idæi} Phrygij, vel Cretensis. nã Ida mons est & Phrygiæ, & Cretæ. {Contulit} cõuertit. has autem fabulas, q uix unquam apud aliquem præstantium poetarum inueniuntur, breuiter percurrit poeta, videns illa nullo fere in vsu futura. {Tantus dolor urit amantes} acclamatio est in amantium zelotypiam. tantus inquit, dolor amantes cruciat, vt sæpenumero armatos pdant. {Nec loquar} Scython quidam ex mare in fœminam mirando quodã modo fuit commutatus. id autem fieri posse, Plinius quoq; est auctor. [In alijs editionibus Sithon, absque c scriptum legitur. verum rectius affirmare non possum, quando ipsa fabula aliàs, quod sciã, nusquam extat. meminit autẽ, & Parthenius de Sithone quodam, qui rex Odo-

Daphnis Idæus in saxum.

Scython in fœminam.

Te quoque nunc Adamas, quondam fidissime paruo.
Celme Ioui, largoque satos Curetas ab imbri.
Et Crocon in paruos versum cum Smilace flores
Prætereo: dulciq; animos nouitate tenebo.

ARGVMENTVM.

ARG. Rogent Alcithoen suæ furores, et aliquid quoq; fabularum narret. narratura deliberans, an se non dictorum de Daphnide Idæo pastore, qui quod fidem coniugij non præstiterit, in saxum abijt; nec de Scythone, qui ex viro in fœminam cessaret; nec de Celmo Iouis nutritio, qui in adamantem conuersus est; nec de Smilace virgine, quæ Crocum adolescentem amans, eo frui non potuit; suntq; in flores ambo conuersi, placuit demum Salmacidem Cariæ fontem referre, cuius liquore contacti in mollitiem vertuntur. Cum Mercurius, inquit, ex Venere Hermaphroditum formosissimum adolescentem genuisset, eumq; Naiades nymphæ in Idæ monte educassent, relictis sedibus in Cariam venit. hic conspicatus fontem perlucentis aquæ vsque ad imum solum, cursum continuit. quo diutius eo loco morante, Salmacis Naiadum vna, dum flores legit, conspicatis vestigijs diligere cœpit. dum igitur circa montem Nonacrinum moratur, tenetur q; cum nympha precibus, tum liquoris blanditia, paulatim in fontem se mersit contestimq; complexu Naiadis inhæsit: nec ante ab ea dimissus est, quam e dijs impetrasset, in vnam vt cederet speciem. data in qua venia, Hermaphroditus postquam se animaduertit nec virum, nec fœminem factum, a parentibus impetrauit, ne infamia solus esset, et quicunque eius fontis æque contactus esset, proinde vt ipse, mollesceret.

VNde sit infamis, quare malè fortibus vndis
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus
Discite. caussa latet: vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris:
Cuius erat facies, in qua materq;, paterq;
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cùm primùm fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios: Idaq; altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat studio minuente labores,
Ille etiam Lycias vrbes, Lyciæq; propinquos
Caras adit. videt hic stagnum lucentis ad imum
Vsque solum lymphæ. non illic canna palustris,
Nec steriles vluæ, nec acuta cuspide iunci;
Perspicuus liquor est: stagni tamen vltima viuo
Cespite cinguntur, semperq; virentibus herbis.

Odomentum, qui Thraciæ populus est, fuerit, filiamque Pallenem habuerit, cuius procos, vt secum dimicarent, cogere solitus sit, tanquam ei daturus filiam, qui fortissime se in pugna gessisset. postremo autem cum ipse certamini, ætatis caussa, par amplius non esset, in gratiam filiæ, duos procos, quorum nomina Clytus, & Dymas, inter se commiserit, vt alter vicisset, filiam cum regno acciperet. sed Pallene cum Clyto magis faueret, persuaso auriga Dymantis, vt fibulam rotę, siue axi, non insereret, perfecit, vt inter præliãdum curru Dymantis disiecto, Clytus victoriã auferret. quare fraude mox detecta cum pater Dymanti funus, & rogum, vbi corpus eius cremaret, extruxisset, velletque ibidem & Pallenem mactare, spectro quodam diuino, & subitis imbribus effusis, ab incepto deterritus est. Hæc Parthenius cap. 6. Eroticorum. atque ab hoc Sithone monti nomen factum videtur, & item regioni.] § *Te quoque nunc Adamas* § Celmus, qui & Celmes vocatur, vnus fuit ex Idæis dactylis, nutricius Iouis, cui dum paruus erat, fuit admodum gratus. posteaquã vero Iupiter deorum imperium est adeptus, ipsum in adamantem cõuertit, quia vulgasset Iouem fuisse mortalem, vt quidam aiunt: vt vero Sophocles in Satyris scribit, illum Cybele indignata in durissimum ferri genus transmutauit.

RAPH. [Huius, vt & sociorum quorundam nomen, ex græco quodam poeta citatur in comment. Apollonij hoc modo:

[illegible] &c.

Fuerunt autem [illegible], [illegible] Idæi, vt Pherecydes tradit. atque inde fortassis fabulæ datus locus. Dactyli autem Idæi, & Regius infra ex Diomede annotat, ab impressu digitorum, qui græcis [illegible] dicuntur nominati sunt. de quibus & Apollonius libro 1. Argonaut. in hunc modum:

[illegible] &c.

Celmus in adamãtem. Quæ per omnia consentiunt ijs, quæ ex Diomede citantur, nisi quòd matris nomen hic aliud ponitur. cæterum plura de his, qui volet, ex comm. Apollonij petat, licet] § *Largoque satos ab imbre* § hanc Curetum metamorphosin nusquam me apud antiquiores legisse memini. quidam vero ex neotericis

Curetes ex imbri. aiunt Curetas, imbribus propter religionis contemptum fuisse deletos, & ex fungis, ne ipsa religio penitus deleretur, fuisse reparatos. sed cum ista nullius auctoritate nitantur, ex commodo suo illa finxisse videntur. Strabo quidem cum multa varia de Curetibus scribat, nulla prorsus de hac illorum metamorphosi facit mentionem, sed ex sententia quorundam eosdem esse ait Curetes, & Corybantes, & Cabeiros, & Idæos, Dactylos, & Telchines, qui sacra & Iouis in Creta, & matris deum in Phrygia cum armorum tumultuosa agitatione, cumque strepitu, ac cymbalorum, tympanorũque sonitu, necnon tibijs, ac vociferationibus celebrarent. alij autem ex Creta, alij ex Euboea, nonnulli ex Aetholia originem duxisse scribunt. Diomedes quidem grammaticus longe aliam ab ea, quam obiter attingit Ouid. Curetum originem refert, his quidem verbis: Aiunt Opem in Idam Cretensem delatam ex fuga, cum puerperij tempus instaret, primam montis partem manibus apprehendisse, atque ita partu solutam ex impressione vero palmarum Curetas prodijsse, quos ab effectu græcis nominis dactylos, i. digitos, & Idæos a monte nominauerunt, vt a pupillis oculorũ, quas græci [illegible] appellant, vel a galearum cono Curetes. Hæc Diomedes. Sed aliæ quoque Curetum afferuntur etymologiæ. nam, vt Strabo ait, alij [illegible], i. a tonsura Curetas appellatos scribunt, q; detonsi essent. alij a Curio mõte Pleuroni imminente. alij [illegible], i. a puellis, quod longas stolas, vt puellæ, gestarent. Curetes omnium primi armatam saltationem inuenisse dicuntur, cum clypeis æneis concurrentes, ludentesque, & clamore, & æris tinnitu non permiserunt Iouis infantis vagitum, quem educandum susceperant, ad Saturnum peruenire. Hæc tam multa de Curetibus nihil tamen ostendunt, quo modo ab imbre fuerint orti. § *Et Crocon* § Crocos adolescens fuit, quem Smilax virgo cum amaret, neque frui posset, ambo in flores conuersi fuerunt. vnde Smilaceæ, croceæque coronæ dicuntur. sane Smilax, vt scribit Galenus, etiam sine s, litera interdum enuntiatur. Est autem Smilax similis hederæ. vt Plin. ait, infausta omnibus sacris, & coronis, quoniam sit lugubris. Virgine ex nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Crocon autem alij nõ ex amore in florem defecisse, sed a Mercurio, a quo per lusum disco incaute interemptus fuerat, conuersum esse tradunt.

Crocos e[t] Smilace i[n] flores.

VNde sit infamis § Salmacis fons est Cariæ, quem qui ingrediuntur, effœminati, ac molles egrediuntur. huius autem rei caussam poeta refert in Hermaphroditi preces, qui parentes rogauit, vt quemadmodum ipse, sic alij quoque fontem illum intrantes mollescerent. nam Hermaphroditus Mercurij, ac Veneris filius fuit formosissimus, qui cum in fontem Salmacidis nymphæ ingressus foret, ita a nympha fuit colligatus, vt ex duobus corporibus vnum fieret, vtrunque habens sexum. vnde etiam nunc Hermaphroditi vtroque præditi sunt sexu. § *Eneruet* § neruos, ac vires eripiat, effœminet. § *Remolliat* § molles, ac effœminatos efficiat. § *Diua Cyth.* § Venere. [Quidam coniunctionem interponunt. legentes, Diua, & Cythereide natum, quod superuacaneum videtur.] § *Sub Idæis antris* § in speluncis Idæ montis Phrygiæ. § *Cuius erat facies* § formosissimum fuisse Hermaphroditum significat, cum similem fuisse parentibus dicat. § *Nomen quoque traxit ab illis* § nam Hermaphroditus [illegible], hoc est, a Mercurio, & [illegible] Venere, fuit appellatus. § *Studio* § cupiditate, & animi inclinatione. § *Lycias vr.* § Lycia, Lydia, & Caria prouinciæ sunt finitimæ. § *Caras adit* § Cares populi sunt Cariæ. est autem accusatiuus græcus. Car. n. Caros declinatur in masculino, in fœminino autem Carera. Carræ vero vrbs est Mesopotamiæ Crassi cæde nobilis, Carra Syriæ fluuio denominata. § *Videt hic stagnum* § fontis Salmacidis descriptio. § *Viuo cesp.* § naturali

Nympha colit, sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu:
Solaq; Naiadum celeri non nota Dianæ.
Sæpe suas illi fama est dixisse sorores,
Salmaci vel iaculum, vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet:
Sed modò fonte suo formosos perluit artus,
Sæpe Cytoriaco deducit pectine crines,
Et quis se deceat, spectatas consulit vndas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut folijs, aut mollibus incubat herbis.
Sæpe legit flores, & tunc quoque fortè legebat,
Cùm puerum vidit, visumq; optauit habere.
Nec tamen antè adijt, etsi properabat adire,
Quàm se composuit, quàm circumspexit amictus,
Et finxit vultum, & meruit formosa videri.
Tunc sic orsa loqui: Puer ô dignissime credi
Esse Deus: seu tu Deus es, potes esse Cupido:
Siue es mortalis, qui te genuere beati:
Et mater felix, & fortunata profectò
*Si qua tibi soror est, & quæ dedit * ubera nutrix.* oscula.
Sed longè cunctis, longeq; beatior illa est,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere tæda.
Nunc tibi, siue aliqua est, mea sit furtiua voluptas:
Seu nulla est, ego sim, thalamumque ineamus eundem.
Nais ab his tacuit. pueri rubor ora notauit.
Nescit quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
*Hic color aprica pendentibus arbore * pomis,* malis.
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunę.
Poscenti nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula, imaq; manus ad eburnea colla ferenti
Desinis, aut fugio, tecumq;, ait, ista relinquo.
Salmacis extimuit: Locaq; hæc tibi libera trado,
Hospes, ait: simulatq; gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticumq; recondita sylua
Delituit, flexumq; genu summisit. at ille
Vt puer, & vacuus, & inobseruatus in herbis
Huc it, & hinc illuc. & alludentibus vndis
Summa pedum, taloq; tenus vestigia tingit.
Nec mora, temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum verò obstupuit, nudæq; cupidine formæ
Salmacis exarsit: flagrant quoque lumina nymphæ
Non aliter, quàm cùm puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixq; moram patitur, vix iam sua gaudia differt:
Iam cupit amplecti, iam se malè continet amens:

vali terra. } *Nympha co.* } habitat. idem aūt cum fonte nomen habet. Salmacis.n. nympha, vt scribit Sex. Pompeius, Cęli, & Terræ filia, mollissima fertur fuisse caussa fontis Halicarnassi aquę appellandæ Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret, ob eam caussam, quod eius aditus angustatus parietib. occasionem largiē immembus petulātibus puerorum, puellarumq; violandarū, qa non patet effugiū. vnde Ennius, Salmacida spolia sine sanguine, & sudore. qđ in molles, atq; effœminatos dictū corrupte legit in primo de offi. Cice. ineptéq; ab ijs, qui in illud opus cōmētaria scripserūt, exponitur, vt in quadā disputatione nostra, quæ circunferē, copiosius diximus.

RAPH. *Duris venatibus* } laboriosis venationib. } *Cytheriaco* } pulchro, qualis Venerē deceret. aut certe Cyteriaco legendū est, a Cytoro monte buxis abūdante, ex quo ligno pulchri pectines conficiūtur. [Cytori aūt & Virgilius meminit in Georg. Iuuat vndantē buxo spectare Cytorū.] *Perlu. ami.* } perlucida ueste. significat autē hanc nymphā mollissimam fuisse. } *Incubat* } recubat. iacet. } *Cōposuit* } ornauit. } *Et finxit vultū* } sumpsit vultū, blandum, amantiq; aptum. } *Si quam dignabere tæda* } si quā tuis nuptijs dignā existimabis. } *Hæc tibi. siue aliqua est* } si, inquit, spōsam habes, mecū velis hoc loco furtim coire. sin vero non habes, me velim accipias vxorē. [Alij legunt, Hæc tibi, vt intelligamus, sponsa.] } *Ab his* } post hæc. } *Hic color* } his similitudinib. poeta declarat, qualis esset Hermaphroditi pueri color, postea quā audita nymphæ oratio ne erubuit. } *Aprica* } soli exposita. arbores autē soli expositæ rubicundiora poma ferre solent. } *Aut ebo. tin.* } minio, ac purpureo colore picto. } *Aut sub rubenti can. lunæ* } hoc est lunæ eclipsim patienti. tunc. n. rubescere vr̄. } *Cum frustra resonant* } frustra perstrepunt. nihil. n. lunæ deficiēti prosunt. quāuis vulgus putet carmina veneficarū ęreorum vasorū tinnitibus impediri, ne eclipsim lunæ inducāt. vn̄ Iuuenalis loquacitatem mulierum carpens, inquit, Vna laboranti poterit succurrere lunæ. } *Aera* } ærea vasa. } *Auxiliaria* } Auxilium lunæ afferentia, ne veneficarum deficiat carminibus. [Sic & Tacitus libro 1. in annotationibus de eclipsi lunæ, quæ tum in castris visa scribit: Igitur æris sono, tubarum, cornuumq; concentu strepere. prout splendidior, obscuriorue, lætari aut mœrere, &c. vt ex eo appareat, veteribus in more fuisse, vt quoties deficientem lunam aduerterent, æris tinnitu, quasi succurrere, atque auxiliari illi voluisse.

EX COELIO RH.

AEris vim multa in priscis monumentis attestari videtur. omnino siquidem ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi solita, pluscula indicio sunt, & in his maxime sacris, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos volebant. hoc significare videtur & Virgilius, vbi ait,

Curetum sonitus, crepantiaque æra.

Sed & Carminius tum doctus uir, tum etiam curiosissimus in libro De Italia secundo, prius Thuscos æneo vomere vti, cum vrbes conderentur, solitos scribit. In Sabinis quoque ex ære cultros, quibus sacerdotes tonderentur, fuisse. quin & græcorum vetustissimi æris sonos, tanquam rem validissimam, adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in lunæ defectibus, vt vel alibi commeminimus. cuius rei locupletissimus testis accedit Titus Liuius ab vrbe condita libro vigesimosexto. Disposita, inquit, in muris campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem, vt auerteret etiam pugnantium animos. Significat id & Plinius, vbi ait: Et in luna venefica arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliante.

Hinc videtur etiam libro Metamorphoseon. Quarto Ouidius recinisse:

Cum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

necnon libro septimo,

Te quoque luna traho, quamuis temerata labores.

Aera tuos minuant.

} *Seria oscula* } casta, & pudica, qualia sorores decent. est autem adiectiuū nomen sororius a sorore declinatum. neque eum significat, qui alicuius sororem duxit vxorem, vt quidam putant. } *Eburnea* } candida vt ebur. } *Desinis, aut fugio* } aut desine, inquit, aut ego hinc fugiam, ac tibi soli ista loca relinquam. } *Extimuit* } ne fugeret. } *Gradu verso* } cōuerso gressu, & passu. } *Fruticum sylua* } frutices medij sunt inter arbores, & herbas. } *Et vacuus* } vtpote otiosus, & alijs curis solutus. } *Et inobseruatus* } non visus a quoquam, non notatus. } *Alludentibus* } quæ alludere sibi, blandirique videbantur. } *Mollia velamina* } molles vestes, ac tenues } *Flagrant quoque lumina nymphæ* } hoc est oculi quoque nymphæ Salmacidos flagrare uidentur. nam etiam oculis prodebat, quanta potiundi pueri cupiditate teneretur: id quod amore captis ferè usu venire solet. } *Non aliter* } sic, inquit, oculi nymphæ flagrare uidentur, ac splendere, ut solis radij sereno aere, cum ipsis speculum opponitur. nam tunc & splendidissimi uidentur, & ignem contrahunt. } *Puro orbe* } nebulis carente, & sereno aere.

Ille

RAPH. *Ille cauis velox* } natantium morem exprimit. ingressuri enim aquas, manibus cauis corpus sibi percutiunt. { *Liquidis* } puris. { *Signa* } statuas. { *Tegat* } cooperiat. sic enim operta pulchriora videntur. { *Luctantia oscula carpit* } ab illo reluctante. est enim hyppallage. { *Inuita* } pro illi inuito, ac nolenti. altera hypallage. { *Nitentem contra* } repugnantem, reluctantem. { *Implicat vt serpens* } his similitudinibus ostendit quàm arctum, strictumque teneat Salmacis Hermaphroditum. { *Regia ales* } Aquila, quæ iccirco in Iouis tutela esse dicitur, quod ex auibus sola nunquàm fulmine tangatur. est autem serpentibus infestissima, a quibus sæpenumero ita implicatur, vt in terram vnà cum illis decidat. { *Spatiantes* } spatiose, & late se iactantes. } *Poly.* } piscis est miræ magnitudinis Polypus, multos habens pedes, vnde etiam nomen accepit. nam πολὺς multus, πoῦς ποδὸς pes dicitur. hic insidiatur piscatoribus, quos si ceperit, omnibus pedibus, quæ flagella vocat poeta, sic stringit, vt nullo pacto effugere possint. [Hinc Plin. l. 9. cap 30. Nullum, inquit, atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit eum in naufragos, vrinantes ve impetum capit.] Est etiam morbus a similitudine piscis dictus, nares maxime infestans, de quo Horatius, Balbinum polypus aquæ delectat. { *Perstat* } in proposito perseuerat. { *Atlantiades* } pronepos Atlantis. nam Atlas Maiam genuit, Maia Mercurium, Mercurius Hermaphroditum. { *Ita dij iub.* } sic dij velitis. { *Diducat* } separet. { *Suos* } proprios, & propitios. { *Conducat* } coniungat. { *Pariterque adol.* } simul crescere. est autem ab insitis arboribus sumpta similitudo. { *Coierunt* } coniuncta fuerunt. { *Neutrum* } nec puer, nec puella. { *Et vtrunque* } quia sexum vtrũque habebat. { *Ergo vbi* } nunc assignat caussam, id quod in narrationis principio pollicita est Alcithoe, cur Salmacidis fontem ingredientes, molles, effœminatique reddantur. { *Quo vir* } in quas vir non molus, sed fortis, & constans descẽderat, & ingressus fuerat,

inuitaq;. *polipus.* *ducebat.* *frondes.*

Ille cauis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices, alternaq; brachia iactans
In liquidis translucet aquis: vt eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia vitro.
Vicimus, & meus es exclamat Nais: & omni
Veste procul iacta, mediis immittitur vndis,
Pugnantemque tenet, luctantiaq; oscula carpit,
*Subiectatque manus. * inuitaq; pectora tangit:*
Et nunc hac iuueni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contrà, elabiq; volentem
Implicat, vt serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimemque rapit. pendens caput illa, pedesq;
Alligat, & cauda spatiantes implicat alas.
Vtq; solent hedera longos intexere truncos;
*Vt ve sub æquoribus deprensum * polypus hostem*
Continet, ex omni demissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperataque gaudia nymphæ
Denegat. illa premit, demissaque corpore toto
Sicut inhærebat, Pugnes licet improbe, dixit,
Non tamen effugies: ita dij iubeatis, & istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere deos: nam mista duorum
Corpora iunguntur, faciesque inducitur illis
*Vna. velut si quis * conducat cortice ramos:*
Crescendo iungi, pariterq; adolescere cernat.
Sic vbi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, sed forma duplex: nec fœmina dici,
Nec puer vt possit: neutrumq;, & vtrunque videtur.
Ergo vbi se liquidas, quò vir descenderat, vndas
Semimarem fecisse, videt, mollitaq; in illis
Membra manus, tendens, sed iam non voce virili,
Hermaphroditus ait, Nato date munera vestro,
Et pater, & genitrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semiuir, & tactis subitò mollescat in vndis.
Motus vterq; parens, nati rata verba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

A R G V M E N T V M.

ARG. Mineides Thebanæ sorores fuisse produntur, quarum solertissimæ Alcithoe, & Leucothoe, Liberi sacra quoniam in contemptum deuocauerunt, Mineruæ lanificio addictæ, ex improuiso, die numinis, vocibus tibiarum, & tympanorum sono exterritæ sunt, q tamen in conspectu non videbant. dein vbi animaduerterunt telas, instrumentaq; sua in hederã, ac vites repente mutata, & locum assuetum feris repletum, auctemq; ipsis timentibus offusam, in volucres cõuersæ sunt, quæ vespertiliones vocãtur.

F Inis erat dictis: & adhuc Mineia proles
Vrget opus, spernitq; Deum, festumq; profanat:
Tympana cùm subitò non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu.
Tinnulaq; æra sonant, & olent myrrhæque, crocique:
Resque fide maior, cœpere virescere telæ,
Inq; hederæ faciem pendens frondescere vestis.
*Pars abit in * vites; &, quæ modò fila fuerunt,*
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat vuis.
Iamq; dies exactus erat, tempusq; subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce, tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repentè quati, pinguesq; ardere videntur
Lampades, & rutilis collucere ignibus ædes,
Falsaq; sæuarum simulacra vlulare ferarum.
Fumida iam dudum latitant per tecta sorores,
Diuersaq; locis ignes, ac lumina vitant.
*Dumq; * petunt tenebras paruos membrana per artus*
*Porrigitur, * tenuesq; includunt brachia * pennæ:*

{ *Semimarem* } semiuirũ, & effœminatum. { *Mollita* } mollia facta. { *Venerit* } ingressus fuerit. { *Biformis* } qui & maris, & fœminæ formam referebat, qualem Hermaphroditi habent. { *Incerto* } ignoto mortalibus. [Porro sunt qui fabulam hanc ad historiam referant, Argiuos, & Trœzenios diccotes eiectis Caribus cõmuni nomine Coloniam eo loci deduxisse, atque ibi dum quidam iuxta fontem Salmacem tabernas meritorias instituisset, e montibus barbaros descendisse, & relictis moribus, ac vita pristina luxuriæ græcorum indulgere cœpisse.

F*inis erat dictis* } Alcithoe vnà cum sororibus post finitas fabulas ira Bacchi, cuius sacra contemnebant, in Vespertiliones aues fuerunt conuersæ, ac earum domus incensa. { *Mineia proles* } Minei filiæ. { *Vrget opus* } operi instat. { *Profanat* } polluit, profanum, ac non sacrum efficit. profanum enim opponitur sacro. { *Tinnula* } tinnientia, ac resonantia. Tinnire proprie dicuntur æra percussa, vnde etiam tintinabula sunt appellata. { *Myrrhæque crocique* } illis enim delibutus Bacchus ad eas fuerat ingressus, quamuis non videretur. { *Resque fide maior* } hoc est maior, quàm cui fides debeat adhiberi. multas autem in transcursu metamorphoses poeta describit sic apertæ. vt nulla indigeant expositione. { *Fulgorem* } ruborem. { *Pictis vuis* } acinis variorum colorum. { *Iamq; dies exa. erat* } iam, inquit, dies erat præteritus. { *Quod nec tenebras* } crepusculi descriptio est. nam crepusculũ dubia lux dicitur. { *Pingues lam.* } faces ex pingui, & resinam ferenti teda confectæ, non autem propter oleum pingues. lampas enim generale est vocabulum omnium eorum, quæ accensa lucẽt. { *Falsa simulacra* } imagines a Baccho confictæ. { *Vlulare* } aut, videntur, subaudien dum, aut vlulabunt intelligendum. { *Ferarum* } Tigrium, & Lyncum, quæ feræ Bacchi currum trahere dicuntur. { *Fumida tecta* } fumosa, fumo plena.

Diuersaq; locis } separatæ, vt quæ in diuersa domus loca fugerant. { *Vitant* } fugiũt perterritæ, ne inueniantur. { *Membrana* } cartilago, quæ membrana charta esse videtur. { *Tenuesq;* } hoc est, brachia in alas fuere cõuersa.

Tela in hederas, & vites.

Mineides in vespertilio.

RAPH.

tenent. *tenuique.* *pennæ.*

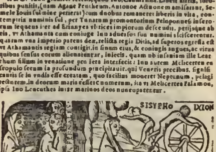
uersa. *Veterem figurā* } pristinā, & humanā formam. } *Non illas pluma leuauit* } Mineidas, inquit, plumæ leuitate non fuerunt in aerē sublatæ, sed transliucentib. & cartilagineis alis: vespertiliones eīn sunt implumes } *Pro corpore* } pro corporis magnitudine. } *Seroque tenent a vespere nomen* } vespertiliones enim a vespere dicuntur, quemadmodum a græcis νυκτερίδες, quia nocte volant, appellātur. vesper autem, quod & serum dicitur, est vltima pars diei; eoq; serus vesper et appellatur. Virgilius, Nescis qd serus vesper vehat.

T*Vm vero totis* } Ino, Bacchi nutrix ac matertera, vxorque Athamantis, in odium Iunonis incidit, q vbique Bacchi vires laudibus extollebat, cū & alumni, & mariti, & filiorum felicitate nimium superba videretur. hanc igitur Iuno vt affligeret, ad inferos descendens, vnam e furijs excitauit, quæ Athamanta in tantum furorē coniecit, vt Clearchum filium interfecerit. Ino autem mariti furorem fugiens e scopulo se vnā cum Melicerta, altero filio, in mare præcipitauit. qui Veneris precibus a Neptuno excepti, & Ino ī Leucothoen deam, quæ Matuta, & Melicerta in Palæmonem, qui latine Portumnus dicitur, fuere commutati. } *Matertera* } Ino enim Semeles fuit soror, quæ Bacchum tanquam filium nutriuit, atque educauit. } *De totq. soror. exp Vna dol. erat* } sola dolore carebat. aliæ nā que sorores filios amiserāt Agaue Pētheum, Autonoe Actæonē. } *Nisi quem fecere sorores* } ex infortunijs nanqoe sororum dolorem capiebat Ino, aliās felix haberi poterat. } *Nati* } filijs, Clearcho, & Melicerta. hi nanque Inus, & Athamantis filij fuere. nam alios quoque filios Athamas habuit, sed ex alijs vxoribus. ex Nephele, siue, vt Horodotus ait, ex Themistone, vt declinatione latina vtar, suscepit Schœneū, Erythrū, Leuconem Ptœum, nouissimos autem Phrixum, & Hellen, qui propter Inus nouercæ insidias patriā relinquere coacti sunt. } *Thalamo Athamantis* } nuptijs Athamantis, Thebanorum principis, ac Aeoli filij. } *Sublimes animos* } elatos, ac superbos. } *Alumni* } Bacchi, quem aluerat alumnus autem semper in passiua accipitur significatione. quamuis quidam Laurentio Val

Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma leuauit:
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conataq; loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntq; leui stridore querelas.
Tectaq;, non syluas, celebrant: lucemq; perosæ
Nocte volant. seroq; tenent a vespere nomen

ARGVMENTVM.

ARG. Iuno grauiter ferens, quod Ino, Cadmi filia. Liberi altrix, sororibus punitis, (nam Agaue Pentheum. Autonoe Actæonem amiserant, Semele Iouis fulmine perierat) cum duobus remaneret liberis in vita, contemptrix numinis sui, per Tænarum promontorium Peloponnesi inferorum sequens iter ad Erinnyes vltrices impiorum descendit, petijsque ab eis, vt Athamanta cum coniuge Ino aduersos suo numini vlciscerentur. quarum vna imperio parens deæ, relicta regia Ditis, ad superos egressa est vt Athamantis regiam contigit, in sinum eius, & coniugis angues, ac virus quibus sensus eorum alienarentur, iniecit. quam ob insaniam ille Learchum filium in venatione pro fera interfecit: Ino autem Melicerten ex scopulo secum in profundum præcipitauit. qui Veneris precibus, significantis se in vndis esse creatam, quo facilius moueret Neptunum, pelagi rectorem, in deorum maris esset numerum, ita vt Melicertes Palæmon, ipsa Ino Leucothea inter marinos deos nuncuparentur.

T*Vm verò totis Bacchi memorabile Thebis*
Numen erat: magnasque noui matertera vires
Narrat vbiq; Dei. de totq; sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc natis, thalamoq; Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumni numine Iuno:
Non tulit: & secum, Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagoq; immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire nouis Mineidas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idq; mihi satis est? hæc vna potentia nostra est?
Ipse docet, quid agam, (fas est & ab hoste doceri)
Quidq; furor valeat, Pentheia cæde satisque,
Ac super ostendit. cur non stimuletur, eatq;
Per cognata suis exempla sororibus Ino?
Est via decliuis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes:
Styx nebulas exhalat iners: vmbræque recentes
Descendunt illac, simulacraq; functa sepulcris.
Pallor, hyemsq; tenent late loca senta: nouique
Quà sit iter, manes, Stygiam quod ducat ad vrbem,
Ignorant, vbi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet: vtq; fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec vlli
Exiguus populo est, turbam ve accedere sentit.
Errant exangues sine corpore & ossibus vmbræ:
Parsq; forum celebrant, pars imi tecta tyranni
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent: aliam partem sua pœna coercet.
Sustinet, ire illuc, cælesti sede relicta,

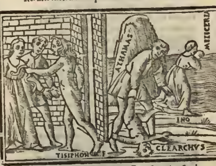
læ contradicere pulchrum putantes in actiua quoque inueniri contendant, sed decipiuntur specie recti. } *Num* } diuinitate. } *Non tulit* } tolerare nō potuit. } *Et se.* } locuta est subauditur. } *De pell. na.* } Bacch᷒ Semeles filius. } *Mæonios na.* } Tyrrhenos, q a Mæonia erant oriundi. } *Ver.* } cōuertere in Delphinos, vt paulo ante vidimus. } *Et la.* } Pētheū significat, q, vt vidimus, sub apri forma a matre, materterisque fuit dilaceratus. } *Tri.* } tres. } *Nouis alis* } q antea nū q nisæ fuerīt. nā ex sola cartilagine, ac mēbrana cōstāt. } *Nil po. In* } maxima cū indignatione hæc a Iunone referūtur. } *Inultos dol.* } inuindicatos. Sic aūt est legēdū, nō multos, ut fere corrupte legit. } *Pentheia ca.* } Pēthei occisione est aūt possessiuū trisyllabū, cuius penultima apud græcos cum ει diphthongo scribitur, quæ quidem in e uel in i longam a nobis conuerti solet, quam uis antiqui eadem ei diphthongo uterentur. } *Cur non stimuletur* } in furorem agatur Ino sororum exemplo. } *Est uia decliuis* } uiā, quæ ducit ad inferos, primum describit, deinde ipsas sedes infernas. } *Nubila* } umbrosa, obscura. } *Funesta taxo* } ferali, ac pestifera. nam taxus arbor est maxime uenenosa, unde toxica fuere denominata, ut Plinius scribit. } *Ducit ad infernas* } deest quæ. sic Virgilius, Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni, deest quam. } *Styx iners* } immobilis. paludes enim, quæ non mouētur, & nebulas, & tetrū emittū odorē. } *Simu fun. se.* } hoc est aīæ, quarum corpora sepulchra sortita sūt. nā quarū cadauera insepulta iacerēt, ijs trāsire stygem paludē nō dabatur, scdm prīs. opi. } *Sen.* } sēticosa, spinosa. sētes. n. spinę dīr. } *Sty. ur.* } infernā } *Fera re.* } crudelis aula. } *Nig di.* } Plu. } nā ut gręci ἀπὸ τοῦ πλούτου Plu. sic latini a diuitiis ditē nominār. est. n terrę deus Pluto, diuitiæ aūt ex terra effodiūt. } *Mille ca.* } magnitudinē urbis infernæ significat. } *Nec ul. exi. po. est* } nulli multitudini quātalibet sit. aiæ nāq; locū nō occupāt, cū sint incorporeæ } *Parsq; fo. cel.* } id sequitur, q inquit, in 6. Verg. nā unusquisq; apud inferos ijsdem studijs delectatur, quibus, dum uiueret, tenebatur. nōnulli ergo apud inferos sunt causidici, alij aulici, alij artifices, alij in carcere detinentur. } *Imi tecta ty.* } inferni regis Pluto.

RAPH.

Descensus ad inferos.

(Tantum odijs iraq; dabat) Saturnia Iuno.
Quò simul intrauit, sacroq; à corpore pressum
** Intremuit limen; tria Cerberus extulit ora,*
*Et tres latratus * simul edidit, illa sorores*
Nocte vocat genitas graue, & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Deq; suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis vmbras,
Surrexere deæ. sedes scelerata vocatur.
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus distractus erat. tibi, Tantale, nullę
Deprenduntur aquæ, quæq; imminet, effugit arbor.
Aut petis, aut vrges ruiturum Sisyphe saxum.
Voluitur Ixion, & se sequiturq;, fugitq;.
Molirique suis letum patruelibus aura
Assiduè repetunt, quas perdant, Belides vndas.
Quos omnes facie, postquam Saturnia torua
Vidit, & ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, Cur hic è fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas, Athamanta superbum
Regia diues habet, qui me cum coniuge semper
Spreuit? & exponit caussas odijque, viæque,
Quidque velit. quod vellet, erat, ne regia Cadmi
*Staret, & in facinus traherent Athamanta * furores*
Imperium, promissa, preces confundit in vnum,
Sollicitatque deas. sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, vt erat turbata, capillos
Mouit, & obstantes reiecit ab ore colubros:
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, inquit:
Facta puta, quæcunque iubes. inamabile regnum
Desere, teque refer cæli melioris ad auras.
Læta redit Iuno: quam cælum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

ingemuit *semel,*

RAPH.

Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tortoque incingitur angue,
Egrediturque domo. luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidoque insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur

{*Tan. odijs*} parẽthesis est, acclamationẽ cõtinens. Adeo, inqt. Iuno ab ira, odioq; vexaba t. {*Simul*} postq̃. {*Cerbe.*} canis est triceps, inferorũ custos. [Dictus quasi κρεοβόρος. nã terra sepultorũ carnẽ absumit.] {*Sor. Nocte vocat genι.*} furias. Eumenides nãq; Noctis, & Acherõtis filiæ fuisse dnr. sunt aũt tres, Tisiphone, Alecto, & Megera. {*Graue, & implacabile numen*} molestũ, & qđ nullis pcib. placari põt. {*Adam.*} adamas adeo durus est lapis, vt nulla alia re, q̃ hircino sanguine frangi possit. {*Sedes scelerata vocatur*} sceleratorũ sedes vocat carcer inferorũ. nõnullos vero ex ijs, q in eo cruciabãtur, enumerat poeta. {*Visce. præbebat Tityus laniã.*} Tity' Iouis, & Elaræ, filiæ Orchomeni, filius fuit: q tñ ex tellure natus fingit, vel q Iunonis metu Elara grauida terrã subierit, ibiq; puerũ enixa sit in specu Bœotia, q ab illa, vt Strabo ait, Elara fuit denominatus; vel q vastissimi quiq;, & immanissimi homines, qualis fuit Tityus, terrę filij esse finguns. Tity' uero fuisse phibetur adeo magnus, vt nouem iugera suo corpore occuparet. hic cũ Latonæ, siue, vt Euphorion scribit, Dianæ vim inferre vellet, sagittis Apollinis ad inferos detrusus, ea pœna fuit damnatus, vt vultures cor eius nunq̃ exedere cessent. [Hinc & Tityoctonos Diana dr a Callimacho, siue qđ eius caussa Tity' interfectus, siue qđ ipsa quoque in occidendo illo operã suã contribuisset.] {*Tibi Tãtale nulla*} Tãtallus Iouis ex Plote nympha filius, cũ Iouis arcana hominibus pdidisset, filiumq; Pelopem dijs hospitio susceptis comedendũ apposuisset, alias esse carnes mẽtitus ad inferos detrusus ea pœna plectitur, vt neq; bibere, aquis ẽt labia tangẽtib. neq; quicq̃ comedere possit, q̃uis illius capiti arbor immineat pomis onusta. hac autẽ pœna auari oẽs affici võr, qui partis pecunijs p auaritiã vti nõ pñt. {*Aut vr. Sisyphe*} Sisyphus Aeolij fuit filius, q cũ Isthmũ latrocinijs infestaret, a Theseo interfect', ea pęna apud inferos dãnatus est, vt ex ima valle saxũ ad montis verticẽ nunq̃ vrgere desistat, nisi cũ in vallẽ descẽdit, ad saxũ delapsum iterũ in mõtis cacumen impellendũ. hoc aũt figmento denotãtur ambitiosi, q q̃uis sæpius in petẽdis magistratib. repulsam ferãt, ab ambiendo tñ nunq̃ desistunt. {*Voluitur Ixion*} Phlegiæ filius fuit Ixion, vt Euripides quoq; testat. vt vero Pherecydes ait, Aethonis. is cũ Diã, Deionei filiã, vxorem ducere cuperet, multa se daturũ munera socern pollicitus est. ad quæ qdem accipiẽda, cũ iret Deione', barathrũ effodiẽs Ixiõ, igniq; replẽs, lignis subtilibus, tenuiq; puluere illud operuit, in qđ cũ Deioneus cecidisset, extinctus est. tãto scelere admisso Ixion rabie correptus, nemoq; ipsum neq; deorum, neq; hominũ purgare volebat, q primus oium hominẽ familiaritate sibi coniũctum necasset. tãdẽ uerò Iupiter misericordia motus illũ purgauit. quo facto Iunonẽ amare cœpit, de stuproq; interpellauit. cui Iupit. nebulã Iunoni similẽ obiecit. deinde ad iferos detrusus ita rotę fuit alligat', vt semp voluatur. {*Belid.*} Beli neptes. nã Belus duos habuit filios Danaũ, & Aegyptũ, p quo imperiti scribunt Aegystũ. is 50. Danai filias totidẽ suis filijs despõsauit. sed Danaus cũ Apollinis oraculo didicisset, se qñque ab vno filiorũ Aegypti suo genero, occisũ iri, filiab. mãdauit, vt prima nocte q̃que suos maritos occiderent q qdẽ oẽs, (pter vnã Hypermnestrã natu minimã, q Lino sponso ppercit, a quo postea Dana' fuit interfect') patri sunt obsecutæ. quare ea pęna apud iferos sũt dãnatæ, vt cribris aquã haurire nunq̃ desistant. [Siue, vt alij, aquã in doliũ ptusum, qđ nũq̃ impleatur; ppetuo ingerant.] {*Let.*} mortẽ à lendo, qđ nõ est in vsu, q mors oia deleat. {*Patrue.*} ex duob. fratrib. nati patrueles dicũtur. {*Et an. om. Ix.*} qa ab eo affecta iniuria fuerat, cũ de stupro fuit iterpellata. {*Rur. ab il.*} post illum. {*Cur hic e fr.*} nã Sisyph', & Athamas fratres fuere, filijque Aeolij. {*Cũ cõ.*} cũ vxore sua Ino. {*Spre.*} cõtẽpsit. {*Et expo. cau. odij*} quo psequitur Athamãtem. {*Quodque velit*} exponit etiam quid velit furias facere.

Staret} erecta foret, sed euerteret. {*Et in facin.*} in scel'. {*Traherẽt Atha. fur.*} hoc est, vt Athamas, furios' effectus, aliqd mali ppetraret. {*Imper. pro.*} decorũ seruat poeta, nã iratorũ cõfusa semp est oratio. {*Tisiphone*} vna est ex trib. iferni furijs, q homicidas maxime punit vñ ẽt nomen accepit. nam παρὰ τὸ τίνειν τοὺς φόνους, q homicidas vlciscat, dicta est. {*Obstã. colu.*} serpẽtes os impedientes, ne loq posset. Furiæ nãq; serpẽtes pro crinib. hẽre finguntur. {*Longis ambagi.*} lõgis verborũ circuitionib lõga orõne. {*Rora.*} inspersis. {*Lustra.*} purgauit ab inferorũ cõtactu. {*Thau. Ir.*} Thaumãtis, & electrę filia fuit Iris, tametsi Cic. & Macrob. ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν; id est ab admiratione dictã putẽt. nõ solũ autẽ Thaumã. sedẽt Thaumãtis declinaẽ. {*Impor.*} molesta. {*Flui. cruo.*} corrupto sãguine. Tisiphones aũt apparatũ, habitumq; perspicue describit. {*Luctus comitatur*} scite hic comites attribuuntur Tisiphone furiæ. nam & luctus, pauorisq;, & insaniæ caussa esse mortalibus Tisiphone videtur. {*Limine*} Athamantis. {*Postes Aeolij*} ianuæ Athamãtis Aeoli nepotis. {*Pallorque fo. inficit æternus*}

aduen-

Aeolij, pallorq; fores infecit acernas.
Solq; locum fugit. monstrisq; exterrita coniux,
Territus est Athamas, tectoq; exire parabant:
Obstitit infelix, aditumq; obsedit Erinnys,
Nexaq; vipereis distendens brachia nodis
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ.
Parsque iacent humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniemq; vomunt, linguasq; coruscant.
Inde duos medijs abrupit crinibus angues,
Pestiferaq; manu raptos immisit, at illi
Inoosque sinus, Athamanteosq; pererrant,
Inspirantq; graues animos, nec vulnera membris
*Vlla ferunt. mens est, quę * diros sentiat ictus.*
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, & virus echidnæ,
Erroresq; vagos, cæcæq; obliuia mentis,
Et scelus, & lacrymas, rabiemq;, & cædis amorem,
*Omnia trita simul: quæ sanguine * mista recenti*
Coxerat ære cauo viridi versata cicuta.
Dumq; pauent illi, vertit furiale venenum
** Pectus in amborum, præcordiaq; intima mouit.*
Tum face iactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, iussiq; potens, ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptumq; recingitur anguem.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat, Iò comites his retia tendite syluis:
Hic modò cum gemina visa est mihi prole leæna:
Vtq; feræ, sequitur vestigia coniugis amens:
*Deque sinu matris ridentem, & parua * Learchum*
Brachia tendentem rapit, & bis, terq; per auras
More rotat fundæ, rigidoq; infantia saxo
Discutit ora ferox. tum deniq; concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi caussa veneni,
Exululat, sparsisque fugit malè sana capillis:
Teq; ferens paruum nudis, Melicerta, lacertis,
Euohe Bacche sonat. Bacchi sub nomine Iuno
Risit: &, Hos vsus præstet tibi, dixit, alumnus.
Imminet æquoribus scopulus, pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Summa riget, frontemq; in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seq; super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusq; suum percussa recanduit unda.
At Venus, immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas,
Magna quidem posco, sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et dijs adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta profundo,
*Spuma fui, * gratumq; manet mihi nomen ab illa.*
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemq; verendam
Imposuit, nomenque simul, faciemq; nouauit:
Leucotheaq; deum cum matre Palæmona dixit.

aduentu, inquit, Tisiphones fores acernæ palliore fuerunt affectæ. ex quo maxima vis veneni furię illius significatur. {*Fores acernas*} ex acere confectas. acer nanque arbor est operum elegantia, & subtilitate citro secunda, vt Pli. scribit. plura eius sunt genera, quæ qui videre cupit, ex Plinij li. 16. repetat licet. {*Solque locum fugit*} aduentu Tysiphones sol quoque fugatus est. {*Infe*} infelices faciës. sic Virg. Sis felix nostrumq; leues quæcunq; laborē. {*Erinnys*} Tisiphone furia. sunt autem Erinnes deæ infernæ vltrices cum aliorum scelerum, tum impietatis in parentes, dictæ παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν: quod in terra habitent, hominum facta speculantes. {*Saniemq; vomunt venenum ex ore emittunt.*} {*Linguis coruscant*} linguas vibrāt. est enim trifida, & longissima serpentibus lingua, quam tanta celeritate mouent, vt tres habere linguas videantur. {*Graues animos*} difficiles, anxios. {*Vulnera*} morsus. {*Diros ictus*} graues affectus, & perturbationes. ictus autem proprie scorpionū dicuntur. quamuis & serpētum. {*Et virus Echidnæ*} hydræ serpentis. Echidna uero latine vipera dicitur. [Fuit autem hæc Echidna monstrum, ex altera parte virgo, ex altera serpens, ex qua Typhaon, vt inquit Hesiodus i Theogonia, genuit Orcum, canē Geryonis, & Cerberum, canem Plutonis, præterea Hydram Lernæam, & Chimæram.] {*Erroresque vagos*} errandi, vagandiq; cupiditatem. proprio autem epitheto vagos errores poeta vocauit. {*Cicuta*} herba est præsentissimi veneni. {*Furiale*} in furorem agens {*Mouit*} in furorem commouit. {*Ignes*} venti, & facis agitatione commotos. {*Consequitur ignes*} assequitur sic, vt continenter igneus orbis videretur. {*Sic victrix*} voti cōpos. {*Sumptumque recingitur anguem*} serpentem, quo cincta erat Tisiphone, resoluit. {*Furibundus*} furiosus. {*Io comites*} vox est & Bacchantium, & furentiū.

RAPH. *Et par. Clear.* {Athamas ex Ino Clearchum, & Melicertā filios suscepit; ex Nephele vero Phryxū, & Hellen, vt alibi plenius diximus. {*Rotat*} circunducit. {*Rigi.*} duro, & aspero. {*Discu.*} diffecit, illidit, diffringit quatiendo. {*Infan. ora*} infantis caput. {*Sparsi ve.*} a Tisiphone. {*Exul.*} clamores horrēdos emittit. {*Male sa.*} insana, & furiosa. {*Euohe Bac.*} vox est Bacchantium εὐοῖ, quod bene tibi significat. vnde & ipse Bacchus Euius cognominatꝰ, & Eohius cū aspiratione. nā quē alij græcorum εὔιον vocant, Dorienses loco s litteræ aspirationem reponētes εὔιον

appellant. {*Sonat*} clamat. {*Hos vsus*} hāc vtilitatē, vt furias, & insanias. {*Imminet*} promōtoriū describit, vnde se Ino cum Melicerta filio pcipitauit. id aūt promōtoriū Moluris petra a Paus. vocatur. [Qui caussam insaniæ Athamātis ad exiliū Phryxi, & Hellens trāsfert. vide Attica circa finem.] {*Summa ri.*} aspera, & inculta est. {*In aper. æq.*} in latū mare. {*Occup.*} celeriter ascendit. {*Vires insa. fe.*} parenthesis: qua res verisimilis efficit. {*Onusq; suū*} Melicertā filiū, quē fugiens secū asportauerat. {*Reca.*} cādida, & alba facta est p spumā, quā concitatū mare emittere solet. tametsi candere proprie dicat ferrū ignitū. {*Neptis*} Inus, quæ Hermiones filiæ Veneris filia fuit. {*Suo pa.*} Neptuno, qui frater est Iouis, cuiꝰ tertia Venus esse filia dr. quattuor, n. Veneres fuisse Cic. in li. de na. deo. scribit, quarum primā, quę magna Venus appellat, cęli, ac diei filiā fuisse; secundā ex maris spuma natā; tertiā Iouis, & Diones filiā; quartā Syrij, & Cyprię. {*Proxi.*} n. Ioui cęlū in mūdi diuisione, Neptuno terra cum mari obtigit. {*In Io. im.*} Ioniū mare græciā alluēs inter Aegeū, & Tyrrhenū pelagus sitū. tametsi nō desunt, q scribūt illud cum Adriatico sinu copulari. dictū est aūt ab Ionio quodā viro Illirico, vt scribit theopompus. alij vero ab errore Ius in vaccā mutatę, Ioniū putāt esse declinatū. est aūt spōdaicus versus, neq; vlliꝰ vocalis admittit collisionē. hęc vero cōpositio maxime implorātis auxiliū est accōmodata. {*Po.*} marinus. {*Aliqua & mi.*} hoc ē, ego quoque aliqd gratię mari habere debeo, cū in mari ex spuma sim nata, indeq; appellata. obiter aūt Oui. aliā quoq; transformationē exponit. nā secūda Venus, vt diximus, ex maris spuma, ac sanguine Cęli testiculorū procreata fingit. Saturnus enim Cęlo patri iratus falce virilia abscidisse, eaq; in mare proiecisse narratur, ex quorum sanguine, & maris spuma Venus concreta esse perhibetur. vnde etiā Aphrodite ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, hoc est a spuma vocatur. [fabulam prosequitur Hesiodus in Theogon.] {*Nomenque simul, faciemque nouauit*} hoc est figuram, & nomen Inus, & Melicertæ commutauit. nam Ino Leucothea græce; latine Matuta fuit appellata. Melicerta vero a græcis Palæmon, a nostris Portunnus fuit nūcupatus. Leucothea vero dicta est ἀπὸ τοῦ διὰ λευκοῦ τρέχειν, hoc est, currēdo p Leucō cāpū Megaridis, vt Eusta. in Ho. ait. Myrsinꝰ aūt nō solū Ino Leucot. vocat, sed ēt Nerei. Leucot. appellat. {*Maiest. ver.*} significat illos

effectos fuisse deos. nã maiestas, q̃ a maioribus dicta est, propria est deorum.

Comites Inus in lapides & aues.

Sidonia comites } matronæ Thebanæ Ino fugiétem secutę cum ex vestigijs percepissent eam se in mare præcipitasse, Iunoni inuidiam facere cęperunt. quare Iuno irata eis partim in saxa, partim in aues commutauit. { *Primo saxo* } in prima promontorij parte. { *Nec dubium in morte ratæ* } nam eam mortuam cũ filio putauerunt. { *Cadmeida* } Cadmeiam patronymicum pro possessiuo. { *Deplanxere* } defleuere, palmis pectora plangétes, atque percutientes. { *Conuicia* } contumelias. { *Monumenta* } memoriam. { *Solito plangore* } consueta percussione. { *Riguisse* } duros factos esse. { *Hæsit* } permansit. { *Quæ nunc quoque gurgite in illo* } tapinosis est. gurgitem enim pro sinu maris posuit poeta. gurgites enim fluminũ proprie dicuntur. { *Distringunt* } radunt, leuiter attingunt. { *Cadmeides* } Thebanæ a Cadmo duce sic dictæ.

Minerides. RAPH.

Nescit Agenorides } Cadmus, varijs suorum infortunijs vexatus, Thebas vnà cum Harmonia vxore dereliquit, seq; in Illyricum contulit, vbi cum vxore in serpentem fuit conuersus.

Cadmus cum uxore in serpentes.

quod quidem iccirco fingit quia Cadmus cum iam esset senex, ab Amphione, & & Zetho regno pulsus: siue, vt alij scribunt, quia Linũ interfecisset, profugus ad Illyrios se contulit, vt Palęphatus scribit, vbi cũ Harmonia vxore miserrimam exegit vitam. versusque in anguem iccirco fingitur vna cũ vxore, q̃ ab elegantibus, & cultis morib. in barbaros, & inconditos declinasset. { *Serieq; malorum* } continuatione infortuniorum. { *Et ostentis* } monstris. { *Premeret* } vexaret. { *Contigit Illyricos fines* } in Illiricum peruenit. est autem Illyricum regio Epiro finitima, ab Illyrio Polyphemi filio cognominata, vt scribit Appian. [Appollonius lib 4. Encheleas nominat populum, ad quem cum vxore Cadmus peruenit. quæ res fortassis fabulæ occasionem dedit. nã ἐγχέλεις anguillæ alias dicuntur. hic aotem & sepulchrum ipsi, & Harmoniæ erectum fuisse, dicit his versibus:

Fata.

[illegible]

[illegible]

ARGVMENTVM.

ARG. Comites Inus, quod desiderio reginæ affectæ, causam eius mœrentes defleuerant, ob eandem iram Iunonis cum præcipitare se destinassent, ne pari honore a Neptuno excipi possent, in saxa, & aues cæcis, vt transfigurarentur.

Sidoniæ comites, quantum valuere, secutæ,
Signa pedum primo videre nouissima saxo e
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissis cum veste capillis:
Vtq; parum iustæ, nimiumq; in pellice sæuæ,
Inuidiam fecere deæ. conuicia Iuno
Non tulit: & , Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sæuitiæ monumenta meæ. res dicta secuta est.
Nam, quæ præcipuè fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam: saltumq; datura moueri
Haud vsquam potuit, scopuloq; affixa cohæsit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.
Illa, manus vt fortè tetenderat in maris vndas,
Saxea facta manus in easdem porrigit vndas.
Huius, vt arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subitò digitos in crine videres.
Quo quæq; in gestu deprensa est, hæsit in illo.
Pars volucres factæ, quæ nunc quoque gurgite in illo
Aequora distringunt summis Cadmeides alis.

ARGVMENTVM.

ARG. Cadmus, Agenoris filius, postquam inspector fuerat suarum calamitatem, euenissentq; multa filiabus, ac nepotibus infortunia, perosus Thebarum sedes, cum Hermione, Martis, & Veneris filia, coniuge sua in Illyrium profugit. ibi petit veniam a deis, in speciem draconis vt conuertatur, qui initio caussa malorum suorum fuisset. rota eius expleta sunt in dracones versi sunt.

Nescit Agenorides natam, paruumq; nepotem
Aequoris esse deos. luctu, serieq; malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor vrbe sua, tanquam fortuna locorum
Non sua se premeret: longisq; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamq; malis, annisq; graues dum prima retractant
** Facta domus, releguntq; suos sermone labores,*
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerat tum, cùm Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira,
Ipse, precor, serpens in longam porrigar aluum.
Dixit: & , vt serpens, in longam tenditur aluum,
Durataq; cuti squamas increscere sentit,
Nigraq; cæruleis variari corpora guttis:
In pectusq; cadit pronus: commistaq; in vnum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quæ restant brachia tendit,
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede o coniux, accede miserrima, dixit;
Dumq; aliquid superest de me, me tange: manumq;
Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repentè
In partes est fissa duas. nec verba loquenti
Sufficiunt: quotiesq; aliquos parat edere questus,
Sibilat. hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux,
Cadme mane, teq; infelix his exue monstris.
Cadme quid hoc? vbi pes? vbi sunt humeriq; manusq;

Ἀνδράσιν ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι, &c.

GRAVES } pleni, onerati. { *Dum prima retractant* } commemorant suæ domus primordia. { *Releguntque suos ser. lab.* } colligunt, in memoriam reducunt. { *Cũ sacer ille* } dubitat Cadmus, an ille serpens, quem ad fontem interfecit, alicui deorum fuerit consecratus, qui sibi malorum causa fuerit. { *Quem si cura deum vindicat* } hoc est, pro cuius cæde, si dij vindictam de me sumunt, vtinam ego quoque serpens efficiar, vt ab istis liberer malis. eleganter autem dicimus, vindico inimicos, & patris cædem, pro eo, quod est punio inimicos, & pro cæde patris vindictã sumo. { *Tam certa ira* } vt me nunquam malis vexare sint cessaturi. { *Porrigar* } producar, prolonger. { *In longam aluum* } in longum ventrem. aluus enim est, in quam confluunt sordes. vẽter uero dicitur, qui extat, & apparet. Iuuenalis, Montani quoque venter adest abdomine tardus. vterus autem est iu quo mulieres concipiunt.

Durataque cuti squammas } nam cutis, & pellis serpentum ita squammis asperatur, vt piscium. { *Cæruleis guttis* } maculis subuiridibus, qualis est maris color. { *Commistaque in vnum* } confusa in vnum. { *Tenuantur* } tenuia, ae subtilia efficiuntur. { *Tereti* } oblongo, atque rotundo. { *Tendit* } extendit ad vxorem. { *In partes est fissa duas* } serpentes bifidam, siue, vt Plinius ait, trisulcam, videntur habere linguam. { *Nec verba loquenti sufficiunt* } nec partes, inquit, linguæ subministrant uerba Cadmo, loqui volenti. sufficere nanque hoc loco est transitiuum, & subministrare significat. { *Aliquos questus* } aliquas querelas. qua in significatione extra diphthongum scribitur. Quæstus enim cum diphthongo turpe significat lucrum.

Sibilat } sibilare verbum est facticium a uocis sono declinatum. natura autem serpentes sibilant. { *His monstris* } proprie dixit. nam monstra sunt, quæ præter naturam sunt, a monendo dicta, quasi monestra, quòd nos deorum uoluntatis admoneant, ut Pompeius scribit.

{ *Et,*

§*Et, dum loquor omnia?*§ ordo est, & sensus. & vbi sunt omnia mẽbra, dum loquor: miratur. n. Hermione, quod nihil membrorũ Cadmi videbat. §*Aderant comites*§ parẽthesis, qua significatur comites saltem interfuisse illi transformationi. §*Cristati draconis*§ cristas in capite habentis. draco aũt ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, hoc est, a videndo declinat. est enĩ acutissimi visus. §*Iunctoque volu.*§ iuncta reuolutione §*Donec in appositi*§ donec se in cõtiguo nemore occultauerunt. §*Appositi*§ iuxta positi, ac vicini. §*Nunc quoque nec fugiunt hominẽ*§
permulcet anguium describit naturã, qui hominẽ nec fugiũt, nec offendunt; suntq; Aesculapio sacri.
appositi.

SEd tamen ambobus§ hæc idcirco a poeta narrantur, vt concinne, quas expositurus est transfigurationes, cũ priorib. connectantur. nam Acrisius, rex Argiuorum, & orgia Bacchi spernebat, & Perseum sibi nepotẽ Iouis esse filium nõ credebat. sic igitur ad Persei gesta enarranda descẽdit poeta. §*Nepos*§ Bacchus, qui ex India deuicta gloriosissimũ reportauerat triumphum. §*Debellata*§ bello deuicta.

Acheia§ Græca. nã Achęia pars est Græciæ, vnde Achæi pro græcis accipiunt.
RAPH. sane Achæia cum diphthõgo a græcis scribit. sic autẽ esse scribendum Achæi, inde ducti facile ostendunt. [Apud Sthephanum scribitur Αχαΐα pro regione, apud Pausan. Αχαία, absq; diphthongo, cui & latinum Achaia respondet.] §*Positis tẽp.*§ ædificatis. §*Solus Abã.*§ Acrisius vt in li. temporum scribit Euseb. Abãtis, Argiuorũ regis, fuit filius, paritercq; Danaet, ex qua Perseũ Iupi. suscepit. is a Prœto fratre puls⁹ regno a Perseo nepote fuit restitutus. a quo tandẽ inuito, cũ disco luderet, fuit interemptus. Pherecydes autẽ narrat, vt scribit Apollonij Argonaut. expositor, Acrisio nupsisse Eurydicẽ, Lacedęmonis filiã, ex qua cũ Danaẽ sustulisset, an marẽ de illa esset suscepturus, oraculũ interrogauit. cui Apollo, nullũ quidẽ ipsi filiũ futurũ esse rñdit. fore autẽ ut ab eo, quẽ filia genuisset, iterficiatur. domũ itaq; reuersus, thalamũ æreũ i media ędiũ aula sub terra fabricãdũ curauit, in quo Danaẽ cũ nutrice iclusam seruabat, ne qs ad illã vir ingredi posset. Iupiter vero puellæ amore captus in auri guttas cõuersus, ex tecto p impluuiũ defluẽs, a virgine sinu fuit exceptus. se ipsũ aũt eum aperuisset puellã cõpressit, ex qua Perse⁹ est natus, q a matre, & nutrice clã Acrisio fuit educat⁹. cũ vero iã ad tertiũ, quartũ ve ætatis annũ puer puenisset, vocẽ illi⁹ ludẽtis Acrisius audiuit. ad se igit Danae cũ nutrice accersita, hãc qdẽ interimit, Danaẽ vero cũ puero ad Iouis Hercei arã deducit, ipsamq; sol⁹ interrogat, vñ sibi puer sit natus. illa vero ex Ioue rñdit. hoc Acrisius cum adduci non posset, vt crederet, in arcã vna cũ puero illã imposuit: cumq; eã clausisset, in mare proiecit. ea vero ad Seriphũ insulã delata, a Dictye, Peristhenis filio, qui forte tũ piscabatur, reti fuit extracta, q̃ quidẽ cũ precib. Danaes aperuisset, ac qui nã essent resciuisset, ipsos ad domũ deducit, & vt cognatos accipit. Dictys. n. atq; Polydectes, Androthoes filiæ, Castoris, & Peristhenis filij fuerunt. Peristhenis autẽ pater fuit Damastor, filius Nauphij, quẽ ex Amymone suscepit Neptunus, vt in r. Pherecydes idẽ scribit. cum vero accepisset Acrisius Polydectẽ Seriphu regẽ ostẽso Gorgonis capite in saxũ fuisse cõmutatũ, Argis metu aufugit, ad Pelagosq; Larissam puenit. q quidẽ postquã Perseus cognouit ad illũ in patriã deducendũ est profectus. sed cũ in iuuenes quosdã disco certãtes incidisset, ipse quoq; discũ iecit in aerẽ, qui resiliens Acrisij pedẽ ita pcussit, vt ibi vitã cũ morte cõmutarit. ita fatũ vitare nõ potuit. Perseus vero vnã cũ Larissæis ante vrbẽ ipsi vt Heroi sepulcrũ magnificũ erexit. §*Abãtiades*§ Abantis filius. Abantes quoq; populi sunt Eubœæ, a quib. et Abãtis fuit appellata, siue ab Abãte Argei filio, vel Neptuni, & Arethusæ. §*Ab orig. ea.*§ quia & ipse ab Ioue originẽ ducebat. nã Belus Iouis fuit filius, is vero pater fuit Abãtis, cui⁹ filiũ Acrisiũ fuisse diximus. §*Neq; n. Io. esse pu. Persea*§ filiũ subintelligam⁹ vel genus. Perse⁹ aũt Iouis ex Danae Acrisij fuit filius. is cũ adoleuisset, vt scribit Io. Grã. Palladis, vt alij, Polydectis regis Seriphi iussu ad Gorgones debellandas est pfectus, ægide a Pallade ipsa, ac talarib. enseque falcato a Mercur. acceptis. Medusæ igitur caput amputatũ, cum in Græciã referret, ab Atlante Mauritanię rege ab hospitio repulsus, Gorgonis capite ostenso ipsum in montẽ eiusdẽ nominis commutauit. Andromedã deinde virginẽ Cephei regis, ac Cassiepeiæ filiam mõstro marino crimine matris obiectã, ea cõditione liberauit, vt sibi vxor traderetur. sed cũ iã nuptias celebraret, ac Phineus Cephei frater, cui Andromeda anteq̃ obijceretur, monstro, fuerat desponsata, sibi eam vi auferre conaretur, & multos ex illi⁹ socijs interfecit, & Gorgonis capite ostenso Phineũ ipsũ cũ reliqs in saxa cõuertit. ac demũ i Gręciã reuersus Prœtũ, Acrisij fratrẽ, q regno auũ expulerat, i lapidẽ trãsformauit, Acrisiũq; auũ in regnũ reduxit, ac Polydectẽ, Seriphi regẽ, unã cũ multis alijs i saxa cõuertit. ipse vero in oriẽtẽ pfectus Persiã, Persasq; de noie suo appellauit. tãdẽ inde reuersus, cũ Acrisiũ auũ inuitus disco ludẽs interemisset, ipse cũ andromeda vxore, ac Cepheo socero, & Cassiepeia socru in cęlũ fuit trãslat⁹, atq; inter sidera collocat⁹. §*Quẽ plu. Dã. cõ. au.*§ Danae Acrisij filia, q̃ i turri ahenea ita cõclusa erat à patre, q acceperat se nepotis manib. periturũ, ut null⁹ uir ad eã accedere posset, a Ioue i auri guttas trãsformato fuit cõpressa q cũ resciuisset acrisi⁹, ægre ferẽs illã in arca impositã in mare pijci iussit. ea uero arca a Dictye piscatore Serip. ut Str. narrat, ad Polidectẽ Seriphi regẽ fuit delata: q q̃uis Danaẽ cogere nõ potuerit, ut sibi nuberet, Perseũ tñ infantẽ educauit. §*Pl. auro*§ nã Iupiter in auri guttas cõuersus in Danaes gremiũ pluisse fingitur. §*Tan. est præs. ue.*§ acclamatio hæc interposita significat maximã esse ueritatis potẽtiã: §*Præsentia*§ potentia. §*Pœnitet*§ q a & Perseũ Ioue digna gessisse accipiebat, & Bacchum in numerũ deorum iam esse relatũ videbat. §*Imposĩ cælo est alt.*§

Et color, & facies? &, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque cælestes in eundem vertitis anguem?
Dixerat. ille suæ lambebat coniugis ora,
Inq; sinus caros, veluti cognosceret, ibat,
Et dabat amplexus, assuetaq; colla petebat.
Quisquis adest, (aderant comites) terretur. at illis
*Lubrica * perlucent cristati colla draconis:*
Et subitò duo sunt, iunctoq; volumine serpunt,
*Donec in * oppositi nemoris subiere latebras.*
Nunc quoq; nec fugiunt hominem, nec vulnere lædunt:
Quidq; prius fuerint, placidi meminere dracones.

ARGVMENTVM.

ARG. Perseus, Iouis, & Danaes filius, missus a Polydecte ad Medusam, quæ omnes in se intuentes aspectu suo in silicem conuertere solebat, vt eius superatæ caput ad se perferret, Minerua adiutrice, intercepto Phorcydum Græcarum lumine, quæ uicissim custodiar Gorgonũ agebant, cui est propositum laborem, caputq; Medusæ abscissum retulit. e sanguine autem, qui Perseo per Africam iter faciente stillauerat genus est serpentum procreatum. ex ero autem eiusdem Medusæ Pegasus cum pennis exijt.

SEd tamen ambobus versæ solatia formæ
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Acheia templis,
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat vrbis
Argolicæ, contraq; Deum ferat arma, genusq;
Non putat esse deum. neque enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia veri)
*Tam violasse Deum, quàm non agnosse * nepotem*
Pœnitet, impositus iam cęlo est alter, & alter

Viperei referens spolium memorabile monstri,
Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumq; super Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animauit in angues.
*Vnde frequens illa est, * infestaq; terra colubris.*

ARGVMENTVM.

ARG. Atlas, Iapeti, & Clymenes, aut, vt quidam volunt, Asiæ nymphę filius, e Themide, quæ initio antistes deorum erat, responsum acceperat, ne quē hospitio ex progenie Iouis reciperet, si vellet hortū, in quo poma aurea erant, custoditum habere. quam ob caussam cum Perseo fatigato ex assiduo cursu requiescendi hospitium negauisset, eumq; viribus propelleret, ille elatum caput Gorgonis ei obiecit: quo viso, in montem pari nomine est versus: cui in vltimis Africæ locis mundus iniectus est.

INde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosæ
*Fertur, & ex alto seductas * æthere longè*
Despectat terras, totumq; superuolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus.
Iamq; cadente die veritus se credere nocti,
*Constitit Hesperio * regis Atlantis in orbe:*
Exiguamq; petit requiem, dum Lucifer ignes
Euocet Auroræ, cursusq; Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit. vltima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui solis anhelis
Aequora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemq; armenta per herbas
Errabant, & humum vicina nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Iuppiter auctor:
Siue es mirator rerum, mirabere nostras.
Hospitium, requiemq; peto. memor ille vetustæ
Sortis erat. dederat Themis hanc Parnassia sortem:
Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus, & vasto dederat seruanda draconi,
Arcebatq; suis externos finibus omnes.
Hinc quoque vade procul, ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iuppiter absit.
Vimq; minis addit, manibusq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, (quis enim par esset Atlantis
Viribus?) At, quoniam parui tibi gratia nostra est,
Accipe munus, ait, læuaq; a parte Medusæ
Ipse retrò versus squalentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. nam barba, comæq;

Bacchus in numerum deorum relatus. {*Viperei monstri spoliū*} capitis Medusæ est periphrasis. nā Phorcus Theosiæ nymphæ, ac Neptuni filius, Corsicæq;, & Sardiniæ rex, vt Varro scribit, cum Atlante prælio nauali cōmisso victus, & in mari submersus, Neptuni patris beneficio deus marinus esset effectus, ex Ceto coniuge tres sustulit filias eximia pulchritudine, Euryalā, Stheno, & Medusam, &, vt nōnulli volūt, Scyllam, quas Pomponius Mela scribit, Gorgadas insulas Aethiopici maris tenuisse, vñ Gorgones videntur appellatæ. harum natu maxima fuit Medusa, quæ cum quadā die sola in litore vagaretur, a Neptuno fuit adamata, vt eam vel in templo Palladis, quo cōfugerat, violarit. quare Pallas indignata, & crines eius quibus maxime Neptuno placuerat, in angues cōuertit, & effecit vt quoscunque aspexisset, in lapides cōmutarent. hanc vero Perseus, vt iam diximus, ope Palladis, a qua scutum crystallinū, & Mercurij, a quo talaria, & falcatū ensem acceperat, interemit. quod quidem iccirco fictum vr̃, quod Perseus illius superatæ opibus præclara multa gessit. nam Atlantem Mauritaniæ regem, & Africam, & totam Græciam, partemque Asiæ subegit. {*Memorabile*} memoratu dignum.

infesta.

æquore,

regnis,

RAPH.

{*Aera carpebat tenerum*} hoc est per aera penetratu facilem volabat. {*Cumque super Libycas*} guttas sanguinis ex Medusę capite cadentes in terram Libyā varios in serpentes conuersas fuisse narrat poeta. quod ideo fictum videtur, quia Libya serpentib. venenosis abundat. [Fabulam hāc Apollonius his versibus describit libro quarto.

Gutta sanguinis Medusę in serpentes.

Εὖτε γὰρ ἰσόθεος Λιβύην ὑπερέπτατο Περσεὺς
Εὐρυμέδων, καὶ γάρ τὸ κάλεσκεν ἐπώνυμον μήτηρ
Γοργόνος ἀρτίτομον κεφαλὴν βασιλῆι κομίζων,
Ὅσσαι κυανέου στάγες αἵματος οὖδας ἵκοντο,
Αἱ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν, &c.

Vbi & illud notandum, altero nomine Eurymedontem fuisse Perseum vocatum.] {*Gorgonei ca.*} Medusæ. Gorgones enim vt diximus, tres fuere sorores, quarum Medusæ natu maximæ a Perseo caput fuit amputatū. {*Colubris*} Serpentibus. I{*Nde per immensum*} per infinitum ac inane, quod est aer. {*Seductas*} separatas. {*Despectat*} deorsum spectat. {*Totumque superuolat orbem*} hoc est, supra totum terrarum orbem fertur. {*Gelidas Arctos*} gelidos septentriones, ad quos nunquam sol accedit. {*Iamque cad. die*} occidente sole. {*Credere*} committere. {*In Hesp. or.*} in occidentali orbis parte. nā Hesperus stella est, quæ vesperi in occidente apparet, vnde Hesperius orbis, & Hispania, & Italia interdum Hesperia vocatur. sic autem concinne ingreditur transformationem Atlātis regis Mauritaniæ potentissimi in montem, ad quē cum peruenisset Perseus, rogauit, vt se hospitio susciperet, donec illucesceret dies. cęterū Atlas oraculo admonitus, vt sibi a Iouis filijs caueret, ne regno ab aliquo eorum priuaretur, illum superbe admodum repulit. quare Perseus indignatus capite Medusæ reuelato eū in montem transformauit, qui cælum sustinere dicitur. quod iccirco fictū esse videtur, quòd Perseus superatæ Medusæ opibus fretus, Atlantis regnū inuasit, eūq; in montes fugere coegit. cęlum aūt humeris sustinere fingitur Atlas, tū quod, vt scribit Pli. primus omnium Astrologiā inuenit, tū quod mons ipse ita est altus, vt cęlū cōtingere videat̃. sane apud antiquos Atlātes vocabant statuę, quę colūnas humeris sustinebant. [Regia Atlātis, alij regnis Atlātis, appositiue, videlicet ne trochæus in versum dactylicū incidat. cū tñ idē locus prima cęsura, siue tome defendi possit.] {*Ignes au.*} lumina auroræ, quę semper ante solē fertur. {*Cursus diur.*} diei, & solis cursus. nam aurora & diē, & solē adducere vr̃. {*Iapet. Atlas fuit*} Atlas Iapeti gigātis, & Libyę nimphę filius fuit, quanquā de matre parum inter scriptores conueniat. alij nanque Clymenes, vt Hesiod. in Theog. alij Asiæ fuisse filiū ferunt, nos vero Plin. sequimur, qui eum Libyæ filium scribit fuisse. verū alij quoque fuerūt clari Atlantes, quorū vnus in Arcadia regnauit pater Maiæ Mercurij matris, alter in Hetruria pater Electræ Coryti vxoris. Iapetionides aūt non a Iapeto, sed a Iapetione (vtroq;.n. modo dr̃) deduci vr̃. Hesio. ἰαπετιονίδης ἀτὰρ ... ἐσθλός. cōstat vero hoc nomē ex syllabis septē, hoc est, duob. dactylis, & syllaba. {*Vlt. tel.*} Mauritania cum reliquo occidēte. {*Qui so. anh.*} fessis, ac defatigatis. equi nāq; solis ab oceano Atlantico excipi videntur. {*Vicinia nul.*} nulli vicini, inquit, quicquam agrorum habebant, quod exararent. omnia nanque ab Atlante possidebantur. per quod significatur fuisse locupletissimus. {*Vetusta sor.*} antiqui oraculi. {*Themis Parn.*} quæ in monte Parnaso tēplum habet, vt in primo vidimus. {*Hunc ti.*} hanc gloriam. titulus autem a tutando dicitur, quod sua cuique gesta, operaque tituli tueantur. {*Pomaria*} hortos arboribus consitos, quamquam pomaria proprie sint pomorū repositoria. poma aūt hæc ab Hercule, & ipso Iouis filio ablata fuisse notissimum est. {*Ne lon. glo. re.*} recede, inquit, procul a nr̃o regno, ne a nobis oppressus indicio sis, & gloriā rerū falsam esse, & a Iouis gñe longe abesse. {*Par es.*} sufficere posset. ut.n. Atlas oium maximus, ita valentis. erat. {*At quo. p.*} at, quoniam inqt, nostrā gloriā paruifacis, accipe munus tibi cōueniens. {*Ipse ret.*} caute, ne & ipse in saxū cōuerteret. {*Protulit*} extulit, & ostēdit Atlāti. {*Squa. ora*} liuidā, & pallescentē Medusæ faciē. {*Quan. er. mons fa. Atlas*} tātus subaudiat̃, vt sit ordo & sensus

Atlas

Atlas factus fuit tantus mons, quantus vir erat. tā aperte autē Atlantis transmutationem describit poeta, vt nullam lucidiorē admittat enarrationē. {*Iuga sunt hu. m.*} iugū non tā est arduitas montis, & supinitas, vt quidam putant, q̃ summa montis ipsius planities, per quā transitus vel hominibus patet, dictum q̃ illic mons potissimū iungatur. nā iugum a iungēdo deriuatur, multaq; significat. & lignū nāq; illud, quo boues iūguntur, & equi, iugū vocatur, & transitum appellatur iugum, q̃ nauē iūgat, & iunctam teneat.

altus.

RAPH. {*Sic dij statuistis*} voluistis. cuius aūt rei rationem assignare non possumus, ad deorum potētiam referre solemus. {*Et omne cœlum*} totum. omne. n. p toto frequenter ponitur a poetis.

{*Clauserat Hippotades*} Aeolus Hippotæ nepos. nam Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippote Troiani filia. is iccirco rex ventorum esse perhibetur, q̃, vt scribit Varro, cū apud nouem Siciliæ insulas, Italiæ propinquas, Iliacis temporibus regnaret, ex cōsurgentib. nebulis ita futuros vētos prædicebat, vt in sua potestate eos a rudibus habere crederetur. Plin. autē ipsum ventorum rationem inuenisse scribit. [Apollonius Hippotæ filium facit Aeolū lib. 4. his verbis, αὐτὰρ τοί γ' εἰσαῦτις Αἰόλου ἱππότεω παῖδα ... &c. Α..., ... sed de hoc infra pluribus agemus.] {*Aeterno carcere*} sēper duraturo. {*Admonitorque operum*} qui homines operū suorum admonet nā oriente Lucifero, qui a ferenda luce a græcis quoq; φωσφόρος vocatur, fere q̃sque ad opera sua, & artes exercendas surgere solet. {*Pennis resumptis*} talarib. quæ per noctem deposuerat, iterum assumptis. {*Telo vnco*} ense falcato. {*Cepheia arua*} Cephei regna. Cepheus enim, vt ex sentētia Euripidis scribit Iginus, Phœnicis fuit filius, rexque Aethiopum, & Cassiopes maritus, ac Andromedę pater, qui Andromedā filiam pp vxoris superbiam monstro marino obijcere fuerat coactus. cum. n. Cassiope mater se Nereidib. pulchriorem esse iactaret, precibus ipsarum motus Neptunus belluam marinam immisit, quę Aethiopiā vastaret quare cōsultus Iupiter Hammon, qua rōne Nereides placari possent, respōdit, Cephei, Cassiepesq; progeniē monstro esse obijcendam. Andromedam igitur cū ad scopulum religatam Perseus vidisset, ea conditione se illam liberaturū pactus est, vt sibi vxor permitteretur. cęterū Phineus, Cephei frater, cui, anteq̃ monstro exponeretur, Andromeda fuerat dispensata, cū vi eam Perseo eripere conaretur, multis interfectis, reliquos in se ruentes Perseus ipse Medusæ capite detecto in lapides commutauit. {*Materna lin.*} nam Cassiepe de pulchritudine cum Nereidibus cōtendere fuerat ausa. {*Iniustus Ham.*} iniquus Iuppiter in ea sniā ferenda neq;. n. æquū est, vt filij pro parentib. pęnas pendant. Hammon aūt harenarius interpretatur. nā in Libyæ harenis tēplo celeberrimo sub imagine arietis Iupiter colebatur. quāquā scribat Dio, ex quorundam snīa, Hammonē Lybiæ regem fuisse, vxoremq; cepisse Rheam Cęli filiā, Saturni, aliorumq; Titanū sororem. {*Ad duras can.*} ad asperos scopulos. cautes aūt dicimus o in au dipththongū soluta. {*Abantiades*} Abantis nepos Perseus. {*Tepido fletu*} tepidis lacrymis. {*Manabant*} stillabāt. {*Marmoreum op.*} marmoreā statuā. {*Trahit insci. ign.*} hoc est, ignarus q̃ nā esset, amore ipsi⁹ capit. {*Quatere*} mouere, cōcutere. {*Istis cat.*} istis vinculis ferreis. {*Sed quib. int. se*} sed vinculis mutui amoris. {*Pande*} dic, & manifesta. {*Terraq;*} vrbis, & patriæ. sic Vir. Nūc stant sine noie terræ. {*Requirēti*} mihi rogāti. {*Primo sil. il.*} decorū probe, pudicęq; mulieris seruat poeta, q̃ loqui cū viro puderet. {*Appe. vi.*} loqui cū viro. {*Virgo*} causa est, cur virū, alloq nō auderet, virgo nanq; erat. {*Eminet*} extat, alta est. {*Et latū sub pe. pos. æquor*} emphasis est, qua belluæ magnitudo monstratur q. n. latū æquor bellua pectore premebat, nisi maxima esse non poterat, sic Virg. Equi Pallantei magnitudinē ostēdit, cū inquit, Demissum lapsi per funē {*Cum lug.*} pullis vestib. indutus. {*Vinctoq; in corpore adhæ.*} hoc est ligatā Andromedā cōplectuntur. {*Manere*} expectare. {*Ad opem feren.*} ad auxilium Andromedę ferendum. {*Hanc ego si pet.*} merito Perseus dotes suas, & virtutes, & facta apud ignotos exponit, quò facilius id, quod cupit, accipiat. {*Et meritum*} etiam beneficium. {*Faueant modo numina*} dummodo dij mihi sint auxilio. {*Paciscor*} in pactionem deduco. {*Vt mea sit*} vxor subaudiatur. {*Accipiunt legem*} conditionem, quā ipsis tulerat Perseus, vt sua esset, si ipsā sua virtute seruasset. {*Quis n. dub.*} parenthesis cum interrogatione cām cōtinēs cur Andromedæ parētes accepere latam conditionē {*Et or. Promit. super*} ordo est, & sensus: & insuper Andromedæ parentes rogant, vt filiam seruare velit, regnūq; suū illi in dotē promittūt.

& visa.

stupet.

In syluas abeunt: iuga sunt humeriq;, manusq;:
Quod caput antè fuit, summo est in monte cacumen:
*Ossa lapis fiunt, totum partes * altus in omnes*
Creuit immensum, (sic dij statuistis) & omne
Cum tot sideribus cœlum requieuit in illo.

ARGVMENTVM.

ARG. Perseus per Aethiopiam iter faciens, postquam Andromedam propter superbiam matris, quæ se nympharum pulchritudini prætulerat, saxo alligatam, ac marinæ belluæ obiectā vidit, captus specie eius exarsit. pactusq; Cepheo, & Cassiopea, parentibus virginis, vt sibi matrimonio eā darent, si belluam interemisset, voti q; compos est factus. interfecto igitur monstro, cupiens requiescere, ne caput Gorgonis læderet, virgulta lecta in litore subiecit, quæ induruerunt, ita, vt, adeptis radicibus, sanguinei coloris in mari, vt arbusculæ nascerentur, nomenq; haberent Coralium.

Clauserat Hippotades æterno carcere ventos
Admonitorq́; operum cœlo clarissimus alto
Lucifer ortus erat: pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraq; pedes, teloq; accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aera findit:
Gentibus innumeris, circumq; infraq; relictis,
Aethiopum populos, Cepheiaq; conspicit arua.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quòd leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes,
*Et stupet, * eximiæ correptus imagine formæ,*
Penè suas quatere est oblitus in aera pennas.
Vt stetit, O, dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræq;, tuumque,
*Et cur vincula geras, primò * silet illa, nec audet*
Appellare virum virgo: manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrymis impleuit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque, suumque,
Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat: &, nondum memoratis omnibus, vnda
Insonuit, veniensque immensa bellua ponto
Imminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo. genitor lugubris, & vna
Mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremq; ferunt, vinctoque in corpore adhærent.
Tunc sic hospes ait: Lacrymarum longa manere
Tēpora vos poterūt: ad opem breuis hora ferenda est.
Hanc ego si peterem Perseus, Ioue natus, & illa,
Quam clausam impleuit fœcundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Aetherias ausus iactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certè gener. addere tantis
Dotibus & meritum (faueant modò numina) tento.
Vt mea sit seruata mea virtute paciscor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant.
Promittuntque super regnum dotale parentes.

Ecce, velut nauis præfixo concita rostro
Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulsu pectoris vndis.
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medij transmittere cæli:
Cùm subitò iuuenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abijt, & in æquore summo
Vmbra viri visa est: visam fera sæuit in vmbram.
Vtq; Iouis præpes, vacuo cum vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem,
Occupat aduersum; neu sæua retorqueat ora,
Squammigeris auidos figit ceruicibus vngues:
Sic celeri missus præceps per inane volatu
Terga feræ pressit, dextroq; frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui modò se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modò more ferocis
Versat apri, quem turba canum circunsona terret.
Ille auidos morsus velocibus effugit alis:
Quaq; patent, nunc terga cauis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato vulnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore vomit: maduere graues aspergine pennæ.
Nec bibulis vltrà Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum, qui vertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupisq; tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum,
Littora cum plausus, clamor, superasq; deorum
Impleuere domos. gaudent, generumq; salutant,
Auxiliumq; domus, seruatoremq; fatentur
Cassiepe, Cepheusq; pater. resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumq; & caussa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda:
Anguiferumq; caput, dura ne lædat arena,
Mollit humum folijs, natasq; sub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibulaq; etiam nunc viua medulla
Vim rapuit monstri, tactuq; induruit huius,
Percepitq; nouum ramis, & fronde rigorem.
At pelagi nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contingere gaudent:
Seminaq; ex illis vt erant iactata per vndas,
Nunc quoq; coralijs eadem natura remansit,
Duritiem tactu capiant vt ab aere, quodq;
Vimen in æquore erat, fiat super æquora, saxum.

RAPH. *Ecce velut nauis* } hac similitudine & magnitudo, & impetus belluæ illius marinæ declaratur. { *Nauis rostro præfixo* } nauis rostrata. { *Concita* } concitata in cursum. { *Acta* } impulsa. { *Sulcat aquas* } diuidit, ac separat aquas. { *Iuuenum sudantibus lacertis* } hypallage est. nam sudantium iuuenum lacertis impelluntur triremes. { *Quantum Balearica torto* } tantum inquit, bellua distabat a scopulis, quantum spatij pila plumbea, funda emissa, pertransire posset. { *Medij cæ.* } medij aeris. { *Pedibus tellure repulsa* } gestum exprimit eius, qui se e terra in aerem tollere velit. sic pauloante de Pallade dixit, Et impressa tellurem reppulit hasta. { *Arduus* } altus. { *Vtq; Iouis præp.* } pulchra similitudine poeta ostendit, quanta agilitate monstrum illud marinum Perseus oppresserit. { *Præpes* } ales. est autem aquilæ periphrasis, quæ serpentibus maxime infesta est. Præpetes verò maiores dicuntur aues, quarum ex volatu auguria colliguntur. [Siue et, quæ altius, sublimiusq; volant, quibus contrariæ, quas inferas vocant. Sulpicius eas proprie præpetes accipiebat Hom. αἰ ὑψιπέτας dixit. vide Gellium li. 6. c. 6.] { *Vacuo aruo* } segetibus carente. legitur etiam harmo. forsitan melius. { *Liuentia* } pallentia, & nigra. { *Occupat* } corripit. { *Auidos vngues* } hypallage est. ipse nanque ales auidus intelligitur. { *Squamigeris ceruicibus* } in ceruices squammosas. { *Misso* } emisso, effecto. { *Per inane* } per aerem, quod inane dicitur, quia vacuus esse videtur. { *Frementis* } ore strepentis, & furentis belluæ. { *Inachides* } Perseus Argiuus. Inachidæ nanque Argiui dicuntur ab Inacho, qui primus apud Argos regnauit, ac fluuium Achaiæ Inachum de suo nomine appellauit. { *Curuo tenus hamo* } vsque ad capulum, cui ferrum recuruum solet apponi. { *Circunsona* } circumlatrans. { *Ille* } Perseus. { *Auidos morsus* } hypallage poetæ familiaris. auidæ nanque belluæ morsus intelliguntur. { *Super obsita* } desuper tecta, atque cooperta conchis, & ostreorum testis. balenarum enim tergoribus conchæ, ostreaq; adhærere solent. { *Falcato ense* } recuruo, ac falci simili. est enim nomen participio simile falcatus. { *Bellua puniceo* } quanta fuerit hæc bellua, facile ex fluctibus, quos ore vomebat, colligere possumus. { *Maduere graues aspergine pennæ.* } hoc est pennæ alarum Persei & madidæ, & graues respersione fluctuum, quos euomebat bellua, sunt effectæ. { *Nec bibulis* } multum humoris, & aquæ attrahentibus. Bibuli nanque dicuntur, qui multum, ac potius nimium bibunt. { *Vltra* } vlterius. { *Credere* } confidere. { *Stantibus aquis* } quiescente mari. { *Extat* } eminet, extra stat, & apparet. vnde etiam extare libri dicuntur, qui inueniuntur. { *Nixus eo* } cum, inquit, in vertice illius scopuli pedes firmasset, sæpius ilia belluæ ense transegit. { *Littora cum plausu clamor* } hoc est plausus, & clamor. est autem figurata oratio. [Alij littora, cum plausus, clamor, &c. impleuere, vt sit syllepsis casuum.] { *Superas deorum domos* } periphrasis est cæli. hac autem hyperbole magnitudo clamoris, plaususque significatur. { *Cassiepe* } quæ & Cassiopeia dicitur. huius sanè nominis tertia syllaba apud græcos e littera scribitur, tametsi apud latinos o vocalem minus recte habeat. quæ autem de Andromedæ vinculis dicta sunt apud Ioppem, Palæstinæ vrbem, a quibusdam ante diluuium, vt Mela narrat, gesta esse feruntur. [Verba Melæ sunt, Est Ioppe ante diluuium, vt ferunt, condita, vbi Cephea regnasse eo signo accolæ affirmant, quòd titulum eius, fratrisque Phinei veteres quædam aræ cum religione plurima retinent, quinetiam rei celebratæ carminibus, & fabulis, seruatæque a Perseo Andromedæ clarum vestigium, belluæ marinæ ossa immania ostentat. sic & Strab. lib. 6. ἐνταῦθα μυθεύουσί τινες τὴν Ἀνδρομέδαν ἐκτεθῆναι κήτει.] { *Mollit humum foliis* } narraturus quemadmodum virgæ in mari nascentes in coralia fuerunt conuersæ, inquit, eas a Perseo Medusæ capiti subiectas induruisse, lapidisque figuram contraxisse. quod quidem Nereides admiratæ, multa, & ipsæ virgulta capiti Medusæ subiecerunt, atq; in mare dibecerunt: quæ quandiu aqua teguntur, mollia sunt, extracta ad aerem statim rigescunt. quare quidam coralium Gorgoniam vocant, vt Plin. ait, quod extractum e mari in duritiem lapidis mutetur, tanquam viso Gorgonis capite. [Fabula tractatur in libello de lapidibus, qui Orpheo ascribitur.] { *Phorcynidos Medusæ* } Phorci filiæ, vt diximus. Phorcus sane apud græcos Phorcys, Phorcyos, & Phorcynos declinatur. vnde Phorcynis patronimicum femininum est deriuatum. { *Virga recens* } caussa est, quare virga facile in coralium fuit transmutata. nam & recenter euulsa, & humida erat. { *Bibula medulla* } humida. nondum enim erat sicca. { *Vim rapuit monstri* } effectum capitis Medusæ contraxit, a quo & conspecta, & tacta in lapides conuertebantur. { *Percepit* } accepit. { *Nouum rigorem* } insitatam duritiem. antea nanque sub aqua mollis erat. quod quidem iccirco fingitur, quia coralia sub aqua mollia sunt, extracta vero durescunt. { *At pelagi nymphæ* } Nereides. { *Tentant* } experiuntur.

RAPH. *Et idem contingere gaudent* } hoc est lætantur, cum vident virgulta in lapidis modum dura fieri. { *Nunc quoque co.* } coralium, vt scribit Plin. quidam Pyriten lapidem vocant. quoniam fit plurimus ignis illi. { *Ab aere ta.* } ad aerem enim educta lapidescunt. { *Vimen* } virga mollis, & flexibilis. { *Saxum* } pro lapide saxũ est positũ. saxa nãq; grãdiores lapides dicunt.

Dij

ARGVMENTVM.

ARG. Medusa Gorgon cum propter multitudinem a pluribus peteretur, coniugium Neptuni assugere non potuit. quæ quod in templo Mineruæ cum eo concubuit propter religionem loci, quam obtriuerat, crines eius in serpentes ab eadem dea sunt mutati: ut quæ petita initio a pluribus procis esset, obiecta deformitate obuios in fugam uerteret, quos serpentes in ægide Posuit Pallas, ut hostes terreat.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit:
Læuum Mercurio dextrum tibi bellica uirgo:
Ara Iouis media est, mactatur uacca Mineruæ,
Alipedi uitulus, taurus tibi summe deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit. tedas Hymeneus, amorq;
*Præcipiunt largis * satiantur odoribus ignes,*
Sertaq; dependent tectis: & ubique lyræq;
Tibiaq; & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant. reseratis aurea ualuis
Atria tota patent, pulchroq; instructa paratu,
Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultusq;, genusq; locorum
Quærit Abantiades. quærenti protinus unus
Narrat Lyncides, moresq;, habitumq; uirorum,
Quæ simul edocuit: Nunc o fortissime, dixit,
Fare precor Perseu, quanta uirtute, quibusq;
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis,
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas unius sortitas luminis usum.
Id se solerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu: perq; abdita longè
Deuiaq;, & syluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos: passimq; per agros,
Perq; uias uidisse hominum, simulacra, ferarumq;
In silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
Se tamen horrendæ clypei, quem læua gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusæ.
Dumq; grauis somnus colubrosq;, ipsamq; tenebat;
Eripuisse caput collo, pennisq; fugacem
*Pegason, & * fratrem matris de sanguine natos.*
Addidit & longi non falsa pericula cursus,
Quæ freta, quas terras sub se uidisset ab alto,
Et quæ iactatis tetigisset sidera pennis,
Ante expectatum tacuit tamen. excipit unus
Ex numero procerum, quærens cur una sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait. quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quæsiti caussam. clarissima forma
Multorumque fuit spes inuidiosa procorum
Illa: nec in tota conspectior ulla capillus

Dis tribus ille focos} Perseus ob monstrum illud marinum debellatum dijs gratias agere, ac sacrificare decreuit. ac primum tres aras tribus dijs, Mineruæ, Mercurio, ac Ioui ex cespitibus uiridi tore extruxit, deinde uaccam Mineruæ, uitulum Mercurio, taurum Ioui immolauit. § *Alipedi* } Mercurio alas in pedibus habenti, ut qui & uelocissimus sit planetarum, & cum talaribus alatis pingatur. § *Indotata* } ualde dotata. In, namque præpositio, uim interdum habet intentiuam. Andromedam enim accepit Perseus cum Aethiopiæ regno pro dote. [Vel indotata pro incompensata, aut non satis pro merito pensata. omni enim prætio uita potior est.] § *Tedas hy. amorque Pr.* } amor, inquit, & Hymenæus nuptias Perseo suadent. aperte namq; totum intelligimus. faces enim, quæ fere ex tedis conficiuntur nouis nuptijs ad maritos se conferentibus, quinque præferebantur. quare & nuptiarum apparatum describit, & quæcunque in nuptijs fieri consueuere. Hymenæum autem deum fuisse, qui in celebrandis nuptijs inuocabatur, nemo est ferè, qui ignoret. § *Præcipiunt* } suadent, atq; imperant, [alij, præcipitant, vt sit sensus: Amor, & deus faciūt illum accelerare nuptias, neque differre longius sinunt. § *Largis od.* } copiosis thuribus, ac alijs, ut dicam, odoramentis. § *Sertaq;* } coronæ a serendis floribus appellatæ. § *Argumenta* } signa, indicia. § *Reseratis ua.* } apertis foribus. § *Aurea atria* } aurata, auro ornata. aureum.n. dicitur, quod totum ex auro est. § *Cepheni proc.* } Cephei primates, & principes. nam a Cepheo, Cephenus, & Cepheus deriuatur & Cepheida terram Nicãper Aethiopiam uocat. § *Ineunt conui.* } vadunt in conuiuia. § *Generosi Bac.* } nobilis, & optimi uini. § *Diffudere.* } exhilarauere, lętificauere. uinū n. generosū animi uires, excitat, corq; lætum reddit. § *Cultusq; gen. lo.* } mores, & populos locorum. § *Quærit* } rogat, & sciscitatur. § *Lyncid.* } aut Lyncei filius, aut certe propriū est, nomen. § *Moresq;* } ad cultus. § *Habitumq;* } ad genus refertur. habitum pro habitatione posuisse poeta uidetur, nam a quib. populis illa loca habitarētur, exposuit Lyncides. [Vel etiā dictum est κατὰ παράλληλον mores. habitumq;, ut eodē ambo referuntur.] § *Abstuleris* } reciderís, § *Crinita dra. ora.* } hoc est caput Medusæ pro crinib. habēs dracones, atq; serpentes. § *Locum soc.* } planum, & spaciosum campum. § *Solidæ molis* } solidi muri atq; circuitus. § *Geminas so.* } non duas, sed similes. tres enim fuerunt, ut diximus. [Fallitur hoc loco Regius, qui de Gorgonibus accipit ea, quę de græis ab alijs dicuntur. est enim sensus, Sed anicularum, quas græas Græci dicunt, oculum, quo uno ambæ (nam duas tantum Hesiod. facit) utebantur, intercepisse, atque ita ducibus illis ad locum, vbi Gorgones habitabant, peruenisse. erant autem & græ Phorci filiæ, ut Hæsio. in Theog. scribit, cuius uersus sunt:

Φόρκυι δ' αὖ Κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρήους
Ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ γραίας καλέουσιν
Ἀθάνατοί τε θεοὶ χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι
Πεμφρηδώ τ' εὔπεπλον Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.

Zenodorus aūt tres numerat, Mempheden, Enyo, & Dino. easdem & Pherecydes ponit, nisi quod pro ultima. s. Dino, nostri codices Iæno habent. Orcig ilea & Pherecydem, vt quidem citatur in commen. Apollonij lib. 4. Cæterum ut hoc quoque addamus, totā hāc fabulam de Gorgonibus, Diodorus ad historiam refert, dicens. Gorgonum gētem quondam fuisse in Lybya, perinde ut Amazonū in Scythia, eamq; a Perseo debellatam. uide libro 4.] *forsantur.* § *Phorcydas* } Phorci filias, quæ & Phorcynides dicuntur, ut paulò ante diximus. § *Vnius lu* } solius oculi. § *Id se solerti.* } narrat se illud vnum lumen prouida astutia rapuisse, dum per uices ab altera alteri traderetur. § *Fragosis* } fragore, ac strepitu resonantibus. § *Ex ipsis* } nominibus, & feris. § *Se tamen ho* } tacite respondet obiectioni posset.n. quis dicere, qua ratione tu o Perseu uisa Medusa in lapidē non fuisti conuersus? quod inquit per Clypeum cristallinum illam dormientē aspexi, atque obtruncaui. Se autem est legendum, non Sed, ut fere in exemplaribus est deprauatum. § *Aere repercusso* } per æs clypei translucidum. § *Eripuisse* } truncasse. recidisse. § *Pennisq; fugacem Pegason, et fratrem* } Pegasus equus alatus, & Chrysaor, ensem aureum in manu tenens, finguntur ex colle Medusæ reciso capite statim exiluisse. quamuis. quamuis Aratus dicat Pegasum Neptuni, & Medusæ filium fuisse. Chrysaora ergo fratrem Pegasi vocat poeta, quamuis in exemplaribus fratres pluralj numero corrupte legatur. nisi fratres forte accipiamus serpentes ex Medusæ sanguine ortos. ita nanque fratres recte legeret. *fontem.* RAHP.

LONGI cursus } spatio si uolatus. § *Ab alto* } ab aera. § *Pennis* } alis, quæ ex pēnis constant § *Ante expecta. ta.* } narrationi, antequam putaretur, finem imposuit. per quod significatur gratissimam omnibus conuiuijs fuisse Persei orationem. § *Vna sororum* } cur Medusa sola ex Gorgonibus immissos capillis habuerit serpētes. § *Scitaris* } rogas, ut scias. § *Digna relatu* } digna quæ referātur, digna, quæ referātur, atque commemorentur. § *Accipe* } audi, cognosce. § *Quæsiti* } rei quæsitæ, & rogatæ. § *Spes inuidiosa* } inuidię plena. § *Multorum procorum* } amatorum, qui illam uxorē petebant. § *Conspectior* } pulchrior. capillos.n. pulcherrimos habuit.

Medusæ capilli in serpentes.

buit. { *Inueni, qui se uidisse referrent* } hoc est audiui hoc ex ijs, qui aiebant se Medusam uidisse, antequam a Neptuno uitiata foret. { *Auersa, est* } se auertit Pallas, ne uideret Neptunum cũ Medusa rocuntem. { *Et castos ægide uultus* } ægis thorax est, & scutum Palladis, dicta non ἀπὸ τῆς αἰγὸς, ut uulgo tradunt, qui illam ex pellæ capræ Amalthæ factam dicunt, sed ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν, quod est irruo, & impetũ facio, quod illa munita Pallas in hostes impetũ faciat. nam cum alij poetæ, tum Verg. iratæ Palladi ægida attribuunt: Aegidaque horriferam turbatæ Palladis arma: { *Gorgoneum crinem* } Medusæ capillos. { *In turpes hydros* } in tetros serpentes. hydri autem aquarum serpentes dicuntur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, hoc est, ab aqua. { *Nunc quoque* } Pallas, inquit ad terrendos hostium animos caput Medusæ cum serpentibus in ægida suam transtulit.

Pars fuit, inueni, qui se uidisse referrent.
Hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruæ
Dicitur, auersa est, & castos ægide uultus
Nata Iouis texit. ne ue hoc impune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoq;, ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso, quos fecit, sustinet angues,

IACOBI CONST. FAN.

B{ *ipenniferumq; Lycurgum* } Lycurgus Bacchum deuinciens in Bardum Syriæ fluuium deiecit. is autem a Mercurio liberatus ipsum uiribus iunctum proiecit in mare, auctore Suida. lege alia quædam, quæ in primæ collectaneorum hecatostyos. c. 14. enarrauimus hoc loco Oui. Lycurgũ a Baccho interfectum ferro innuere uidetur. innuere. { *Nais an ut cantu &c.* } Nereidem quandam dicit, cuius nomen non proditur, Nosalam, seu Nosoram insulam Erythrei maris incolentem, quæ omnes ad eum locum nauim appellentes sibi misceri cogebat, ac postea mutabat in pisces, auctore Arriano. quam fabulam prolixius in eadem hecatosty narratam inuenies cap. 93. { *Vel ad oscula danda pateres* } repete quantum erat ut. nam uerborum fructus sic procedit. { *Nec te Clymeneque Rodosque* } non de Rhodo insula, sed de Rhodo puella amata a sole poeta intelligit. Diodorus in sexto scribit, Neptunum ex quadam Techinium sorore, qui maris filij credebantur, sex liberos mares, & fœmellam unam Rhodon nomine genuisse, a pulchritudine, ut puto. sic appellatam. ῥόδον enim neutro genere rosam significat, eamq; a sole dilectam ex eius compressu septem filios heliades a patris nomine nuncupatos genuisse. ἥλιος enim sol dicitur. Eustathius autem, & Pherecydes a Diodoro multum dissentiunt. tradunt enim Rhodon, Asopi fuisse filiam, & Phaethontem, Aeglen, Lampetien, & Lampetusam Apollini peperisse. sed ut in cæteris dissideant, in hoc tamen conueniũt, Rhodon puellam quandam fuisse amatam ab Apolline, de qua ut intelligendum sit, ratio hęc facit, quod mulieres a sole dilectas, non autem loca poeta enumerat. { *Te quoq; nunc adamas quondam fidissime paruo Celme Ioui* } Celmos, vel, vt a nonnullis scribitur, Celmis, unus ex Idæis Dactylis, cum Rheę matri uim intulisset, atq; ob id Delphos petijsset, unde exclusus in Idam rediens pręmęstitia in durissimum ferrum est mutatus. auctor Zenobius in prouerbijs, Sophoclis citans testimonium in satyris. Ouidius in adamanta conuersum scribit, alios secutus auctores. dicitur autem Celmus, & Celmis, ut Anapus, anapis. qui tamen, & Celmes celmetis a plerisque inclinatur. { *Deprensum Polypus hostem continet* } corrigo pulypus. quoniam πολὺ priorem corripit, cum per o micron scribatur. solent sępe numero greci uersus necessitate ducti huic literę o adiungere υ & facere ου diphthongum, quę in u, uertitur in his. unde pulydamas in Persio, & heroidibus pulypus hoc loco. nisi dorico uelis ου in ω rursum mutare: ita ut pulydamas, & pulydamus, & pulypus in polydamanta, & polypũ iterum trãseant. per hostẽ autẽ polypi, uel concham accipe, quibus is maxime insidiatur: uel hominem, quocũ luctari polypum in memoriam datur. utriusq; rei auctor Pli. li. 19. { *Viridi uersata cicuta* } cicutam hoc loco non pro herba pręsentanei ueneni, sed pro canna accipio, qua Tisiphone pro instrumento uteretur ad pharmaca commiscenda. { *Imminet æquoribus Scopulus* } Molurĩ dicit. hoc. n. nomen scopulo, unde se Ino cum Melicerta deiecit. auctore Zenobio. cui sic subscribit Pausanias in attica. Molurĩ dem rupem Leucotheæ, & Palemoni consecrarunt. { *Inuidiam fecere deæ* } inuidia sępenumero conuicium, contumeliamq;, significat, præcipue Nasoni. quo significatu hoc loco accipienda esse sequentibus uerbis indicatur. conuicia Iuno non tulit. in eodẽ a Iuuenale accipitur saty. 14. cum ait, Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo. sed & pro iniuria a Seneca decimo declamationum his uerbis: Vt scias te inuidiam mihi facere; cum dixissem, Accusa me: non negasti. sed respondisti, Accusabo, cum potero. in omnibus his significatibus dicitur inuidia, quòd faciat ut is, cui fiat, eum; a quo fiat, videat non libenter. ponitur & pro culpa, ut paulo post dicemus. { *Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.* } Tortellius in hesperidibus hunc uersum adducens, tegebant, legit, non ferebant: & ita credendum est suum codicem habuisse. neq; aliter legi recte potest. quid enim insulsius, quam dicere ramos, & poma a frõdibus ferri, cum frondes, & poma ferantur a ramis? { *Et uasto dederat seruanda draconi* } hunc Apollonius 4. Argonaut. Ladonem appellat. quem Pisander terra, Hesiodus Typhone genitum dicit. Pherecydes Typhonis, & Echidnæ filium facit, ac centum habentem capita & uoces totidem, testis Apollonij enarrator. qui ex Agrœtæ opinione in tertio Libycorum Draconem pasturis nomen fuisse ait, propter immansuetudinem, ac feritatem ita nuncupati. { *Pretium Andromeden & tanti præmia facti Indotata rapit* } Romanæ alludit consuetudini: quæ fuit, ut noua nupta e gremio matris, aut, si ea non esset, proximæ necessitudine rapi simularetur, quoniam ea res Romulo feliciter cesserit. auctor est Festus. indotata autem sine dote expone, quoniam Perseus dote neglecta eam ceperit. nam eam relicto dotali regno secum in patriam duxit. Ouidius primo artis, Andromeden Perseus nigris portauit ab Indis. { *Et cantus animi felicia læti Argumenta sonant* } unde ne ad Fescennios uersus in nuptijs cani solitos poeta respexerit. de quibus in collectaneis multa diximus primæ hecatostyos capitul. 64.

ANNOTATIONES HENRICI GLARIENSIS IN QVARTVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Additur his Nyseus, indetonsusq; Thyoneus.

NYseus dissyllabon legendum quidã præcipiunt. alij Nyseus trisyllabon esse putant, præceptionem sequentes Seruiani, quæ innuit denominatiua in æus esse a nominibus fœmininis secundæ declinationis, ὑπὸ τῆς τιμῆς Timæus: ita a musa Musæus, & a Nysa Nyseus. quare illi carmen ita legunt, Additur his Nyseusq;, intonsusq; Thyoneus.

Mercurio puerum diua Cythereide natum.

Quidam codices habebant coniunctionem, &, post puerũ: ut sit ordo, Naiades enutriuere sub Idæis antris puerum natum Mercurio, & diua Cythereide. alij uolunt ordinem absq; ea coniunctione, Naiades enutriuere sub Idæis antris Mercurio puerum natum diua Cythereide, vt Mercurio sit dandi casus, atque id placet.

Sæpe Cytheriaco deducit pectine crines.

Admonet hic Raphael Cytoriaco pro Cytheriaco melius legi, ut sit a Cytoro monte aut oppido, Sinopensium Emporio, ut Strabo asserit lib. 12. ubi maxima buxi copia, quod & mihi placet. nam lib. 9. poeta rursus utetur.

Nec tamen ante adijt.

Adijt trisyllabon legendum cæterum i producitur, vel Cæsura, vel quia synenpatum. ut postea de Perse, Arduus in nubes abijt, & in æquore summo Vmbra viri visa est.

Hæc tibi sine aliqua est.

Raphael hic legit, nam exponit hoc loco. alij hæc legunt, res non magni momenti.

Sublimemq; rapit, pendens caput illa.

Tertio libro genere masculino protulit, Ceruleus serpens, hic fœmininum, si quidem pendens de serpente intelligitur, ut sequens indicat carmen.

Inq; hedera speciem pendens frondescere uestis.

Videndum lectori, de qua ueste loquatur utrum Mineidũ, an ipsius telæ, ut sequentia duo carmina ostendere uidentur.

Narrat vbiq; dei, deq; tot sororibus expers.

De totq; sororibus expers legendum, quantumuis reclament exemplaria. carmen enim alioqui non constabit.

Euhoe Bacche sonat.

E'ὐοῖ videtur græca uox esse, nec ita diuidenda, quasi dactylum faciat, cum apud hunc poetam lib 6. manifeste spondeum constituat, ubi de Progne ait, Exululatq;, Euæq; sonat, portasq; refringit. quemadmodum & apud Hor. lib. 2. Euœ recenti mens trepidat metu.

sociantur.

Pectora, tentatos sentis riguisse Lacertos.

Tentatos, nisi pro extentos intelligamus, siue in mare, siue in uerbera, non equidem intelligo quid sibi uelit.

Genusq; Non putat esse Deum.

Quia præcessit contraq; deum ferat arma, quæ uerba haud obscure de Baccho intelliguntur, uidentur & hæc de eodẽ dici, ut sit sensus, Acrisius non putat Bacchum esse genus deum, hoc est de genere, aut numero deorum. at illud n. quod sequitur, pro etiam positum uidetur, ut sit fabulæ ad fabulam cõnexio. neq; enim videtur cõiunctionis rationalis vim habere. nisi quis dicat, quæ præcedunt verba, ita intelligi, Acrisium nõ putare esse genus deũ, hoc est, nullos deus. sic. n. infertur, neq; enim Iouis esse putabat Persea. sed prior sensus magis mihi probatur. Hoc loco etiam Abantiades Abantis filius Acrisius dicitur, cum paulo post Perseus Abantiades dicatur, sed non Abantis filius, vt Acrisius dictus est, uerum Abantis pronepos, etiãsi Raphael nepotem exponat Abantis, cum sit Acrisij ex filia nepos. unde & libro sequenti Acrisionides dicitur Perseus.

Constitit Hesperio regis Atlantis in orbe.

Ita pleriq; habent codices, sed ut Raphael uidetur legisse regnis pro regis. quod placet, ne sit Trochæus in loco 4.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Andromedam, Cephei, & Cassiopes filiam, in Aethiopia expositam belluæ marinæ, Perseus, Iouis, & Danaes filius, Medusæ Gorgonis caput ferens, pacifcitur coniugem, si eam periculo liberasset. caussa autem perstituendæ extiterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini se mater prætulerat. perfecta igitur a Perseo pollicito, cum fides promissa a Cepheo esset præstita, & nuptiarum coniugalium epulis regalibus principes interessent, Phineus, Cephei frater, cui Andromeda desponsata fuerat, contumeliam sibi existimans grauissimam iniunctam, quod aduenæ consanguineus postpositus esset, uescentium animos pugna confudit & cum res miserabilis dimicantium ageretur in regia, ac multi ex utraq; parte armis, quibus eos casus obtulisset, cecidissent; nouissime Perseus, pertimés multitudinem aduersariorum, imperauit, ut discederent ex conspectu sui: caputque Gorgonis extulit, quo uiso Phineus cum auxiliantibus diriguit in saxum. Nomina autem eorum sunt, Phineus, Rhœtus, Atys, Lycabas, Phorbas, Amphymedon, Erithus, Polydemon, Abaris, Lycetus, Helices, Phlegias, Clytius, Idas, Odytes, Clymenus, Protenor, Hypseus, Lyncides, Emathion, Chiromis, Broteas. Ammon, Alphitus, Iapetides, Pettalus, Lycormas, Pelates, Corithus, Abas, Mensleus, Dorilas, Halcyoneus, Clytius, Dauar, Celadon, Astreus, Aethion, Thoactea, Agyrtes, Molpheus, Ethemon, item in lapides conuersi, Thescelus, Ampix, Nileus, Eryx, Astyages, & Acontheus, qui Persei miles, dum dimicans per imprudentiam prospicit Gorgonis faciem, & ipse in lapidem cessit. nouissime & Phineus cum suis socijs diriguit in saxum.

DVmq; ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine cõmemorat, fremitu regalia turbę
*Atria complentur: nec, * coniugalia festa*
Qui canat, est clamor, sed qui fera nunciet armas.
Inq; repentinos conuiuia uersa tumultus
Assimilare freto possis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens ærata cuspidis hastam,
En, ait, en adsum præreptæ coniugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum uersus in aurum
Iupiter eripiet. conanti mittere, Cepheus,
Quid facis: exclamat: quæ te germane furentem
Mens agit in facinus? meritis'ne hæc gratia tantis
Redditur? hac uitam seruatam dote rependis?
Quam tibi non Perseus, uerum si quæris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quæ uisceribus ueniebat bellua ponti
Exaturanda meis. illo tibi tempore rapta est.
Quo peritura fuit: nisi si crudelis id ipsum
Exigis, ut pereat luctuq; leuabere nostro,
Scilicet haud satis est, quòd te spectante reuincta est,

RAPH. {*DVmq; ea Cephenum*} ita hunc librum cũ superiore poeta connectit, ut res, e renasci, narr atioque continuari uideatur. primum autem tumultũ iniquissime a Phineo, Cephei fratre, cui Andromeda, priusquam belluæ obiiceretur, desponsata fuerat, excitatum describit. deinde eius cum socijs in lapides mutationem. {*Cephenum medio agmine*} in medio cętu Cephenum. Cepheni auté populi sunt Aethiopiæ, a Cepheo denominati, ut paulo ante diximus. Cephenes autem fuci. & uespræ dicuntur. {*Danaeius heros*} Perseus Danaes filius. est autem possessiuum nomen quinq; syllabarum, non quatuor, ut quidam legunt. {*Nec cõiugalia festa*} nuptialia. non erat, inquit, clamor nuptijs conueniens, sed bello, & pugnæ. [Alij connubialia legunt, sed non magni momẽti res est] {*Assimilare*} comparare, ac similia putare. sane similare dicimus, & assimilare. non autem simulare, ut quidam indocti præcipiũt. {*Exasperat*} asperum, & tempestuosum reddit. {*Primus in his Phineus*} duo a poetis Phinei celebrantur. Cehpei frater, & qui Argonautas hospitio suscepit, de quo 7. lib. meminit poeta. {*Auctor*} excitator. {*En ait, en adsum*} en aduerbium fere affectui, & indignationi seruit, quæ ex illa cõduplicatione magis, magisq; declaratur. {*Penna*} alata talaria. {*Falsum aurum simulatum*} non uerum. {*Conanti mittere*} uolenti Phineo iacere hastam in Perseum. {*Infacinus*} in scelus. {*Seruata*} Andromedæ. {*Rependis*} remuneras. {*Hac dote*} ut illum interficias, qui Andromedã monstro marino obiectam seruauit. iustum autem, gratumq; uirum Cepheũ fuisse poeta ostendit. {*Sed graue Nereidum numen*} graue, idest potens. Nereides autem nymphæ sunt marinæ, quibus se pulchriorem Cassiepe esse iactauit. earũ uero precibus fatigatus Neptunus cetum immisit, quo

Phinei cũ Perseo certamen.

Tumultus magni descriptio.

connubialia.

Cephenorum agros uastante consultus Hammon respondit, Cassiepe prolem monstro esse obijciendam. {*Sed corniger Hammon*} Iupiter Hammon sub forma arietis cornuti colebatur in Lybiæ desertis, ubi magnificentissimum templum illi Bacchus ab India cũ exercitu rediẽs ædificauit, quod cum siti laboraret, obuium arietem secutus fontem inuenit, quo totus exercitus fuit recreatus. Arietem igitur illum Iouem esse ratus, & Hammonem illum ab harenis uocauit, & sub arietis forma coli uoluit, ut Lucanus quoque 10 nono testatur, Catonis iter describens:

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus vnum
Inculti Garamantes habent, stat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, sed non ut fulmina uibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.

sic autem dictus est, quod in harenis colatur. unde & Hammoniacum genus gummi appellatur. {*Visceribus meis*} mea filia, quæ ex meis uisceribus, atque corpore concepta est. {*Nisi si crudelis id ipsum Exigis, ut pereat*} nisi, inquit, forte ita sis crudelis, ut exposcas, & optes filiam meam perire. illa autem coniunctio. Si eleganter cum nisi copulatur, quamuis sine illa integer sensus habeatur. {*Leuabere*} leuior fies, a dolore subintelligatur. {*Scilicet haud satis*} Ironia, qua Phineo insultat frater Cepheus. cũ enim & patruus, & sponsus esset Andromedæ, aliquid certe auxilij afferre debebat: cum uero nihil prorsus tulerit, impudentissime eam repetit, quam tutari non est ausus.

AFFI-

Et nullam quòd opem patruus sponsus've tulisti;
Insuper, a quoquam quòd sit seruata, dolebis?
Præmiaq; eripies? quæ si tibi magna uidentur;
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses.
Nunc sine, qui petijt, per quem hæc non orba senectus
Ferre, quod & meritis, & uoce est pactus: eumq;
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra; sed & hunc, & Persea uultu
Alterno spectans, petat hunc, ignorat, an illum:
Cunctatusq; breui, contortamq; uiribus hastam.
Quantas ira dabat, nequidquam in Persea misit.
Vt stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exilijt, teloq; ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus,
Isset: & (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhæti non irrita cuspis adhæsit.
Qui postquam cecidit, ferrumq; ex osse reuulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Tum uerò indomitas ardescit uulgus in iras,
Telaq; conijciunt: & sunt qui Cephea dicant
Cum genero debere mori, sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusq;, fidemq;,
Hospitijq; deos, ea se prohibente moueri.
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Datq; animos. Erat Indus Atys, quem flumine Gange
Edita Limniace uitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius forma, quam diuite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoq; lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi fœdatos iactantem in sanguine uultus
Assyrius uidit Lycabas iunctissimus illi,
Et comes, & ueri non dissimulator amoris,
Postquam exhalantem sub acerbo uulnere uitam
Deplorauit Atyn, quos ille tetenderat arcus,
Arripit. & Mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Inuidiæ, quàm laudis, habes. hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatumq; tamen sinuosa ueste pependit.
*Vertit in hunc harpen * madefactam cæde Medusæ*
Acrisioniades, adigitq; in pectus: at ille
Iam moriens oculis sub nocte natantibus atra
Circumspexit Atyn, seq; acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctæ solatia mortis.
Ecce Syenites genitus Methione Phorbas,

RAPH. *AFFIXA* } alligata. una enim cum Andromeda regna quoque dotalia alligata uidebantur. } *Petisses* } petere, acceptumq; ire debuisses. } *Nunc sine* } nunc, inquit, permitte, eum, qui meruit, pactusq; est, illam habere. } *Per quem non orba senectus* } hoc est, per quem ego iam senex liberis non careo. unica nanque filia illi erat Andromeda. } *Hac senectus* } hęc mea senectus. manu autem cum hæc diceret, capos tangens Phineo indicauit. } *Et uoce* } & uerbis. } *Certæ mortis* } siquidem Andromeda proculdubio mortua fuisset, nisi a Perseo e faucibus belluæ illius marinæ erepta esset. } *Ille nihil contra* } respondit subintelligatur. } *Ignorat* } dubitat. } *Cunctatusq; breui* } parum per remoratus. } *Nequicquam* } frustra. } *Stratis* } lectis, in quibus prisci discumbebant. } *Remisso* } reiecto. eandem nanque hastam in Phineum Perseus reiecit. } *Et indignum* } & copula effectui seruit. indignatur enim poeta, quod ara in qua dij iustissimi coluntur, scelerato, atque nefario homuncioni profuerit. } *Non irrita* } non uana, ut quæ Rhętum unum ex Phinei socijs interemit. } *Calcitrat* } calcibus terram percutit. } *Hospitijq; deos* } Iouem hospitalem, de quo Virgilius, Iupiter hospitibus nam te dare iura loquuntur. Hospites autem nefas est uiolari. Eo prisci hospitibus salem in primis apponebant, quem cum una gustassent, ita unius mentis, & amicitiæ eos debere esse censebant, ut sal in unam naturam ex terra, & aqua congelatur. } *Bellica Pallas adest* } auxilio est. quo nanque pacto unus Perseus tot in feruentibus uiris sine Palladis auxilio resistere potuisset? } *Datq; animos* } audaciam addit. } *Et protegit Aegide fratrem* } & defendit scuto suo a iaculis hostium Perseum fratrem suum. nā Perseus, ut Pallas, Iouis fuit filius. } *Erat Indus Atys* } ad differentiam Phrygij a Cybele matre deorum adamati eleganter Indus est appositus. fuit etiam alius Atys Crœsi Lydorum regis filius. } *Limniace* } nympha fuit Gangis Indiæ fluuij filia. uidetur autem esse palus iuxta Gangem. λίμνη nanq; paludem significat. } *Egregius forma* } excellens pulchritudine. } *Diuite cultu* } pretioso ornatu. } *Tyriam chlamydem* } purpuream uestem, nam Tyros urbs Phœniciæ purpuræ officinis maxime celebratur. Chlamys autem uestis est militaris, quæ alijs uestibus superimponitur παρὰ τὸ χλαίνα dicta, quod est calefacio, chlamys, & per syncopē chlamys. } *Limbus* } fascia. } *Obibat* } circuibat. } *Aurata monilia* } aurata pro aureis posuit. monilia nanq; colli ornamenta aurea esse solent, hoc est ex auro solo constantia, non aurata, & auro solum ornata. } *Myrrha* } unguēto, cui Myrrha quoq; adhibetur. } *Crinale* } ornamentum est crinium, unde etiam est denominatum. } *Ille quidem iaculo* } significat eum & iaculandi, & sagittandi fuisse in primis peritum. } *Quamuis distantia* } quantumuis longe posita, ac remota. } *Sed tendere doctior arcus* } locutio est græca latine. n. doctior tendendi diceretur. } *Lenta cornua* } flexibilia arcus cornua. } *In media ara* } quæ Hymeneo, nuptiarum Deo, extructa erat. } *Perculit* } percussit. } *Et fractis confudit in ossibus ora* } sic quidem legitur, sed forsitan minus recte. ablatiuus n. ille, fractis ossibus, modum significat, cui, in, præpositio apponi non solet. quare mihi illa, &, copula, ac in præpositio utraque in alterius locum transferenda uidentur ut legamus, Infractis confudit & ossibus ora, hoc est ualde, ac penitus fractis ossibus faciem ita confudit, ut non cognosceretur. [Superior tamē lectio, planior minusq; coacta. } *Iactantem* } non ostentantem, sed concutientem. id quod facere ex uulnere morientes solent. } *Fœdatos* } deturpatos. } *Assyrius* } Syrus. nā Assyria prouincia est eadem cum Syria. ut scribit Herodotus, qui ait eos, quos Gręci Syros uocant, a Barbaris Assyrios uocari, quāuis alij Syriam ab Assyria distinguant, ac Syriam Phęnicię, Assyriam Babyloniæ finitimam esse cōtendant. } *Non dissimulator* } non occultator, sed ostentator. } *Exhalantem* } ex ore emittentē. } *Vitam* } animam. } *Sub acerbo uulnere* } Propter acerbum, & asperum uulnus. } *Deplorauit* } defleuit. } *Ille* } Atys. } *Tetenderat* } neruo intenderat, ut in Perseum sagittam emitteret. } *Arripit* } celeriter rapit. } *Et mecum tibi sint certamina* } hoc est, & mecum in certamen descēde. } *Nec longum* } nec diu. } *Fato* } morte. } *Quo* } ex quo fato. } *Emicuit* } exiliuit, euolauit. } *Penetrabile tel.* } periphrasis est sagittæ, quæ facile penetrat. } *Vitatum* } declinatū. nam Perseus sagittā, a Lycaba missam, uitauit. } *Sinuosa ueste* } sinus, ac plicas multas habente. } *Vertit in hunc harpen* } harpe ensis est Mercurij falcatus) ut diximus) quo Perseus Medusæ caput amputauit. } *Spectatam* } approbatam. spectatam

ADIGITQVE in pectus } impellit, infingit. adigi autem proprie ensis dicitur in pectus, cū infigitur. } *Natantibus* } errantibus in humore, ac lacrymis. } *Ad manes* } ad inferos. } *Ecce Suenites* } ab oppido Aethiopiæ Sueno, Suenites nomen gentile deducitur. } Alij Syenites, a Syene, quæ Aethiopiæ ciuitas est ad Nilum sita, ut Stephanus ait. sed & hac formatione Suenites legi potest, y in u conuersa, quemadmodū pro sylla, sulla dicitur.] Elegāter autem & patriam, & genus illius

Phorban-

Phorbantis describit poeta, ne quis Phorbanta Priami filium illi pugnæ interfuisse putet. hi autem omnes, quos hoc loco poeta enumerat obscuri sunt, nec a quoquam alio scriptore, quod sciam celebrantur. { *Auidi committere pugnam* } cupidi pugnandi. est enim figura loquendi græca. { *Surgentibus* } surgere uolentibus. { *Adactus* } infixus. { *Ensis* } harpe, quo illos Perseus transfixit. { *Actoridem Erithum* } Actoris filium. { *Sed altis extantem signis* } eminentem cælatura, atq; magnitudine, ac pondere craterum describit. { *Altis signis* } alte eminentibus signis, & cælaturis. { *Multaq; in pondere massæ* } hoc est magni ponderis { *Crater* } autem uas est mensarium, miscendo cum aqua vino accommodatum παρὰ τὸ κερῶ, quod est misceo dictum, Cratera autē est accusatiuus græcus, unde fit interdum nominatiuus latinus. *Infligit* } incutit, immittit. { *Rutilum cruorem* } rubicundum sanguinem. { *Moribundo uertice* } ipse moribūdus capite percutit terram. est enim hypallage. { *Semiramio sanguine* } regio. Semiramis nanque regina fuit, quæ cōdidit Babilonem, ut copiose in superiore scripsimus libro. { *Polydamona* } Polydæmō multiscius potest interpretari. { *Caucaseumq;* } a Caucaso Scythiæ monte. { *Sperchesiadem* } Sperchesij cuiusdam filiū: { *Expertem frustra belli* } frustra se a bello, & pugna abstinentē, interfectus nāq; fuit. { *In partes* } in factiones partes. n. in plurali solum factiones significant, vnde Ciceronē partes Pompeij dicimus secutum. { *Pensaq;* } pōdera. [Vel potius cōpēsa, & quasi in uicē illius hoc accipe.] { *Hoc uulnere* } quod tibi sū illaturus. { *Vulnus* } quod tu mihi intulisti. { *Cephenum post regem* } post Cephenū regē Andromede patrē. { *Lyncides* } Lyncei filius. { *Et incessit* } irritat, prouocat. { *Deuouet* } execratur. { *Scelerata* } in Perseum scelerate, ac nefarie sumpta. { *Decutit* } deijcit. detruncat. { *Incidit aræ* } cecidit in aram. { *In medios ignes* } qui in ara fuerant excitati. { *Semianimis lingua* } semimortua, moribunda. accidit autem ut capite reciso interdū lingua loquatur, verbaq; uel incondita emittat. { *Execrantia* } detestantia, blasphemantia. { *Cæstibus inuicti* } insuperabiles. Cæstus autem arma sunt pugilum, quæ ex corio bouis crudo conficiebātur, cui & plumbum insuebatur, quo ualidiores ictus inferri possent. Virg. in 5. Aen. maximos Erycis cæstus describit.

In medium geminos immani pondere cæstus
Proiecit, quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroq; intendere brachia tergo.
Obstupere animi, tantorum ingentia septem
Terga boum plumbo insuto, ferroq; rigebant.

Est autem nomen quartæ declinationis. nam cestus secundæ, & citra diphtongum est Veneris cingulum uarijs futuris distinctum. unde & nomen παρὰ τὸ κεντεῖν, quod est pungere inuptum est. nec audiendi quidam, qui a cæsuris ipsum deducunt, cum sit nomē græcum, nec originem latinam agnoscat. { *Velatus temp.* } uelata, & tecta tempora habens. { *Iapet.* } Iapeti filius. { *Ad hos usus* } bellicos. Citharistæ nanq;, & Lyristæ a pugnis sunt alieni. { *Moueres* } pulsares. { *Plectrum* } instrumentum est, quo lyra pulsatur, ἀπὸ τοῦ πλήσσειν, hoc est a percutiēdo dictum { *Imbelle* } imbellib. ac mollib. aptum. { *Stygijs m.* } inferis. styx. n. palus est inferorum notissima. Manes autem inferorū animæ dicuntur. { *Læuo tempore* } sinistra capitis parte. { *Retentat* } iterum tētat, & tangit. { *Fila ly.* } chordas, ante quarum inuentionem filis utebantur, { *Casuq; fuit mis. c.* } forte, inquit, lyra emisit carmen triste, & morienti conueniens. [Quidam ad historiam hoc loco respexisse poetam uolunt. eodem. n. modo & Crassi interfecti caput ut Plut. scribit, Trallib. quidam histrio in scenam allatum, pro Penthei capite dilaniauit. sed hoc puto περιεργότερον. { *Repagula* } repagula dicunt asseres, q clausis hostijs opponuntur. [Vectes, siue obices dicere uult. porro Pris. l. 7. citato hoc uersu, pro poste, posti, legit ablatiuo casu.]

ILLISIT } inflixit. { *Procubuit* } in caput in terrā cecidit. { *Cinypheus Pe.* } Garamanticus. Cinyps enim. ut scribit Herodot. fluuius est Garamantum, qui inter duas Syrtes in mare Libycum labitur. unde Cinyphij 2. Geor. lib. apud Virgil. dicuntur hirci: Nec minus interea barbas incanaque menta Cinyphij tondent hirci, setasq; comantes. { *Marmarida Cor.* } Marmaces, ut Stephanus refert ex sententia Hæcatei, gens est Aethiopica, unde forsitan Marmacides Coritus appellatur. sed a Marmaro quoque patre, Marmarides dici potest. [Immo a gente Marmaridum, cuius & Plin. meminit lib. 5. cap. 6. & Strab. libro 17. cuius uerba sunt, ὁρίζει δὲ τὸ ... οἱ Μαρμαρίδαι, ... μέχρι Ἄμμωνος.] { *Læua po.* } sinistra.

Et Libys Amphimedon auidi committere pugnam,
Sanguine, qua late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis
Alterius costis iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoridem Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admota Perseus petit ense: sed altis
Extantem signis, multaq; in pondere massæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitq; uiro. rutilum uomit ille cruorem,
Et resupinus humo moribundo uertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucaseumq; Abarim, Sperchesiademq; Lycetum,
Intonsumq; comas Elycen, Phlegiamq;, Clytumq;
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus ausus concurrere comminus hosti,
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idam
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quandoquidem in partes, ait, abstrahor, accipe Phineu,
Quem fecisti hostem, pensaq; hoc uulnere uulnus.
vulnere.
Iamq; remissurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hic quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni. Protenora percutit Hipseus,
Hipsea Lyncides, fuit & grandæuus in illis
Emathion æqui cultor, timidusq; deorum:
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, sceleratq; deuouet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput, quod protinus incidit aræ:
Atque ibi semianimis uerba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expirauit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque, & cæstibus Ammon
Inuicti, uinci si possent cæstibus enses,
Phineia cecidere manu, Cererisq; sacerdos
Alphythus albenti uelatus tempora uitta.
Tu quoque Lapetide non hos adhibendus ad usus,
Sed qui pacis opus citharam cum uoce moueres,
Iussus eras celebrare dapes festumq; canendo.
Quem procul astantem, plectrumq; imbelle tenentem
Pentalus.
** Pettalus irridens, Stygijs cane cætera dixit,*
Manibus: & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
*Fila lyræ, casuq; * fuit miserabile carmen*
Non sinit hunc impunè ferox cecidisse Lycormas:
Raptaq; de dextro robusta repagula poste
*Ossibus * illisit mediæ ceruicis. at ille*
RAPH.
Procubuit terræ mactati more iuuenci,
Demere tentabat leui quoque robora posti
Cinypheus Pelates: tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Coriti, lignoq; cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas. nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens e poste pependit
Sternitur & Menaleus Perseia castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorilas ditissimus agri,
Diues agri Dorilas, quo non possederat alter

canit mirabile.

{ *Cohæsit* } affixa fuit. { *Latus hausit* } percussit. { *Et Nasamoniaci* } Nasamones populi sunt Libyæ iuxta Syrtes naufragijs, ut scribit Plinius admodum insesti.

{ *Latius* }

{*Latius*} latiu res campos. {*Tollebat*} capiebat. {*Farris acervos*} frum: in cum ilos. *Singultantem*} per singultus animam emittentem. } *Bactreus Alcyoneus* { Bactra homine tantum pluralis nibs est, unde etiam Bactriana regio Indiæ contermina fuit appellata. [Planudes, qui Ouidium græce transtulit, Braceus pro Bactrius habet, a Barce urbe uidelicet, alij etiam pro Alcyoneus, Alconeus legũt.] *Vltor Abantiades* } Perseus. {*Ceruice exacta est*} per ceruicem eiecta. {*In partes ambas*} & anteriorẽ & posteriorem. } *Librata* { ubrata. {*Fraxinus*} hasta fraxinea. est enim metonymia. {*Acta* { missa {*Iaculum Danus ore momor.*} {*Occidit, et Celadõ Mend.*} Mindesos urbs est Syriæ. & Myndonea popols sunt Lybiæ. [Ego Mendesius lego, a Mendete urbe Aegypti, vbi Pana coluerunt, & ex animalibus caprum, ut inquit Strab. l. 17. hinc enim & Mẽdesius nomos siue præfectura apud Pli lib. 5. c. 6. dicitur. nam de Mindeso vrbe alias, quod ego sciam, nihil reperitur. Mindus antẽ Asiæ vrbs est, a qua Mindi° possessiuum, nõ Mindesius, analogice formatur.] {*Matre Palestina*} regio est Syriæ Palestina contermina Iudææ, a Palestina vrbe dicta. {*Sagax videre*} sciẽs prouidere, atq; prænuntiare futura, augur namq; erat. est, autem græca locutio, sagax videre. } *Aue falsa* { falso augurio futuram nanq; mortem præuidere nesciuit. sic Virg. Sed non augurio potuit depellere pestem. } *Regisq; Thoactes Arm.* { Phinei fratris regis. } *Plus tamen exhausto superest* { quamuis tot interfecerit Perseus, plus tamen inquit, eo quod factum est, superest conficiundum. exhaurire nanq; interdum conficere significat. vt Virg. Quæ bella exhausta canebat. } *Nanque omnibus vnum* { omnibus inquit, animus est vnũ Perseum opprimendi. {*Pro causa merito impug.* { hoc est, pro Phineo, qui & meritum Persei, quo Andromedam seruauerat, & fidem ipsi a rege datam impugnabat. {*Hac pro parte* { pro fide autem ac merito, & iusta causa pauci admodum stabãt. { *Pollutos* { violatos, infectos. {*Bellona* { Pallas, dea belli. {*Circumeunt*} circũdant Perseum solum. hic autem maxima Persei virtus declaratur, qui solus tãtæ multitudini, totque telis resistere potuerit. {*Præter vtrunque latus*} iuxta utrũque latus & dextrum, & sinistrum, propeq; & oculos, & aures. [Est enim metaphora pariter & enallage, in eo, quod dixit lumen, pro luminibus.] { *Applicat hic hu.* { tunc, inquit, Perseus humeros magnæ columnæ apposuit, vt a tergo tutus in se ruentes hostes repellere posset.

tractam. *Eucholedē.* *illum.* *fatale.*

Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum.
Lethifer ille locus. quem postquam uulneris auctor
Singultantem animam, & uersantem lumina uidit
Bactrius Alcyoneus, Hoc, quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ: corpusq; exangue reliquit.
*Torquet in hunc hastam calido de uulnere * raptam*
Vltor Abantiades: media quæ nare recepta
Ceruice exacta est, in partesq; eminet ambas.
Dumq; manum fortuna iuuat, Clytiumque, Danumque
Matre satos una diuerso uulnere fudit.
Nam Clytij per utrunque graui uibrata lacerto
Fraxinus acta femur: iaculum Danus ore momordit.
*Occidit * & Celadon Mendesius; occidit Astreus*
Matre Palæstina, dubio genitore creatus:
Aethionque sagax quondam uentura uidere,
Tunc aue deceptus falsa, regisque Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. nanque omnibus unum
Opprimere est animus. coniurata undique pugnant
Agmina pro caussa meritum impugnante, fidemq; de.
Hac pro parte socer frustra pius, & noua coniux
Cum genitrice fauent, ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum:
Pollutosque simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouataque prælia miscet.
*Circumeunt * unum Phineus, & mille secuti*
Phinea: tela uolant hyberna grandine plura
Præter utrunque latus, præterque & lumen, & aures.
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tutaque terga gerens, aduersaque in agmina uersus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpheus, dextra Nabathæus Ethemon.
Tigris ut auditis diuersa ualle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum
Nescit utro potius ruat, & ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra, læua ne feratur
Molphea traiecti summouit uulnere cruris:
Contentusque fuga est. neque enim dat tempus Ethemon:
Sed furit, & cupiens alto dare uulnera collo,
Non circunspectis exactum uiribus ensem
Fregit in extrema percussæ parte columnæ.
Lamina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad lethum caussas satis illa ualentes
Plaga dedit. trepidum Perseus, & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit,
Auxilium Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit ab hoste petam: uultus auertite uestros,
Si quis amicus adest, & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moueant miracula dixit
*Thessalus. utque manus iaculum * lethale parabat*
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampbix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit, inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra est.

{*Chaonius mol.*} Epirota. Chaonia nanq; pars est Epiri a Chaone Troiano, vt carmine Virgiliano etiam pueris notum est appellata. Chaoniamque omnem Troiano a Chaone dixit. [Non video, quæ conuenientia sit inter græcos, & Arabes, deinde inter Chaonios, & Nabatæos, quando poeta, quasi duos socios fingit Ethemonem, & Molpeum. proinde dubito utrũ legendum sit, Chaonius Molpeus, sunt enim Chaoemini Arapuli contermini, populis, & Nabathæis, ut Pli. auctor est lib. 5. cap. 28.] { *Nabathæus* { Nabathæa regio est felicis Arabiæ, unde Nabathæus nomen gentile deriuatur, ut latius in primo diximus. { *Tigris ut auditis* { hac similitudine poeta ostendit Perseum addubitasse, utrum prius percuteret, cum ambo instarent, alter a dextra alter a sinistra, Molpeum, an Ethemonem {*Diuersa valle* { in diuersa uallis parte. {*Vtro* { in utram partem. {*Summouet*} repulit. {*Traiecti*} trãsfixi. {*Contentusque fuga est*} satis Perseo fuit Molpeum fugasse, ab altera nanque parte Ethemõ instabat, neque Perseo interficiendi Molpei tempus dabat.

NON circunspectis uiribus } hypallage est. ipse enim non circunspectus hoc est imprudens, ac temerarius. circunspectus enim cum nomen est, prudens, qui omnia circunspicit, dicitur. { *Exactum* } erectum. {*Valentes caussas* { potentes. {*Cyllenide harpe* } pro Cylleneia. patronymicum pro possessiuo est positum. Cyllenius autem Mercurius dicitur a Cyllene Arcadiæ monte, ubi ex Maia natus esse fingitur. Virgi. in 8. Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllene gelido conceptum uertice fudit. {*Verum ubi uirtutem* { postea quã, inquit Perseus, sensit uirtutẽ sibi ingenitam a multudine superari, cum amicos admonuisset, ut oculos auerterent, Gorgonis caput hostibus aperuit, quo uiso illi euestigio in lapides fuere conuersi. est autem ordo: Verum, Perseus dixit, ego petam, & sumam auxilium ab hoste. i. Medusæ capite, quoniam uos ipsi sic cogitis, hoc est, me ad hoc compellitis. ubi, id est postquam uidit uirtutẽ succumbere turbæ, hoc est, a multitudine superari. { *Miracula* } monstra. {*Diriguit* { rigida, & dura facta est. } *In hoc signum hæsit* } hoc est Thessalus in statuam marmoream ita est conuersus, ut iaculum emittere velle uideatur. { *Signum de marmore* } statua marmorea. {*Hæsit*} stetit.

RAPH.

{*Septem*

At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælauerat auro,
Aspice, ait, Perseu nostræ primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras
A tanto cecidisse uiro. pars ultima uocis
In medio suppressa sono est: adapertaq́, uelle
Ora loqui credas, nec sunt ea peruia uerbis.
Increpat hos, Vitioq́, animi, non uiribus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenem magica arma mouentem.
Incursurus erat: tenuit uestigia tellus
Immotusq́, silex, armataq́, mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subiere: sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconthæus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto:
Quem ratus Astyages etiam tum uiuere, longo
Ense ferit: sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem:
Marmoreoq́, manet uultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe uirorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
Pœnitet iniusti tunc demiq́, Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra uidet diuersa figuris,
Agnoscitq́, suos, & nomine quenque uocatum
Poscit opem: credensq́, parum sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. auertitur, atq́, ita supplex
** Confessasq́, manus, obliquaq́, brachia tendens,*
Vincis, ait, Perseu: remoue tua monstra, tuæq́,
*Saxificos uultus, quæcunq́, * ea, tolle Medusæ:*
Tolle precor non nos odium, regniq́, cupido
Compulit ad bellum: pro coniuge mouimus arma.
Caussa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. nihil o fortissime, præter
Hanc animam, concede mihi: tua cetera sunto.
Talia dicenti, neq́, eum, quem uoce rogabat,
Respicere audenti, Quod, ait, timidissime Phineu
Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam: nullo uiolabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per æuum,
Inq́, domo soceri semper spectabere nostri,
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
*Tunc quoque conanti sua * flectere lumina, ceruix*
Diriguit, saxoq́, oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, uultusq́, in marmore supplex,
*Summissæq́, manus, faciesq́, * obnoxia mansit.*

ARGVMENTVM.

ARG. Perseus, Abantis pronepos, uotorum compos, cum coniuge Andromeda Argos patriam suam adijt, Prœtumq́; pulso Acrisio fratre, ipsius Persei auo, regnante ostenso Medusæ capite in lapidem uertit, auoq́; licet immerito (ipsum enim cum Danae matre arcæ impositum in mare projecerat) regnum restituit.

V*ictor Abantiades patrios cum coniuge muros*
Intrat, & immeriti uindex, ultorq́, parentis
Aggreditur Prœtum, nam, fratre per arma fugato,
Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce,
Torua colubriferi superauit lumina monstri.

{*Septemplice Nilo*} Nilus fluuius est Aegypti clarissimus, qui septem ostijs in mare exit. unde Virgil. 4. Georg.

Diuersa ruens septem discurrit in ora,
Vsq; coloratis amnis deuectus ab Indis.

{*Cælauerat*} sculpserat, ornauerat. {*Primordia*} principia. {*Nostræ gentis*} nostri generis. {*Ad tacitas umbras*} ad animas uoce carentes, & mutas. {*Cecidisse*} interfectum fuisse. {*A tanto uiro*} tam generoso. {*Suppressa*} cohibita, atque coercita. {*Adapertaq́; uelle*} cum enim Perseum alloqueretur, Nileus in statuam, quæ loqui uelle uideretur, fuit trāsmutatus. {*Nec sunt ea peruia uerbis*} neque enim uerba egredi possunt. {*Vitio animi*} quia pusillanimes estis. {*Non uiribus Gorgo*} non uiribus capitis Medusę Gorgonis. {*Torpetis*} pigri, & immobiles estis. {*Magica arma*} magicos cantus, incantamenta, atque ueneficia. {*Incursurus erat*} impetum facturus in Perseum. {*Vestigia*} pedes. {*Immotus*} immobilis. nam in statuam lapideam fuerat conuersus. {*Pœnas subiere*} passi sunt. {*Oborto*} repente orto. {*Tinnitibus acutis*} uocibus, in sonis acutis. Tinnire autem uerbum est factitium a sono, quem percussa æra emittere solent. {*Naturam traxit eandem*} nam & ipse in statuam marmoream fuit conuersus. {*Riguerunt*} rigida, & dura, & saxea facta fuerunt. {*Tunc denique*} posteaquā ipsius socij in marmoreas statuas fuere transmutati. {*Marmor erant*} marmoreæ statuæ. {*Auertitur*} a Persei conspectu oculos auertit. {*Confessasque manus*} iunctas quales qui se uicti fatentur, tendere solent. {*Vincis*} uictor es, hoc est, fateor te esse uictorem, me autem uictum. {*Saxificos uultus*} ora in saxa homines transfigurantia. {*Quæcunque ea*} sit subaudiatur. ignorat autem Phineus quænam fuerit Medusa. {*Pro coniuge*} pro uxore pugnauimus. quæ quidem cum honesta sit caussa, se dignum uenia esse Phineus innuit. si nanq; odio, regni've cupiditate arma sumpsisset in Perseum, indignus uenia foret. {*Tempore nostra*} nam Andromeda antequam Ceto obijceretur, ut diximus, Phineo fuerat desponsata. {*Non cessisse piget*} me, inquit Phineus, pœnitet tibi Andromedam non reliquisse. cedere autem uerbum est de iure sumptum. quod quidem eleganter cum datiuo, ablatiuoque construitur. ut cedo tibi mea sponsa. {*Hanc animam*} hanc uitam. {*Inerti*} imbelli, ignauo. {*Monumenta*} signa. {*Phorcynida*} Medusam Phorci filiam.

Conuersasque est.

{*TREPIDO* ore} timido uultu. {*Obuerterat*} conuerterat. {*Sua flectere lumina*} suos oculos conuertere, ne Medusæ caput uideret. {*Diriguit*} rigida, & dura facta est. {*Induruit saxo*} in saxum transmutatus, durus est factus. {*Facies obnoxia*} subiectæ similis. RAPH.

V{*ictor Abantiades*} Perseus uotorum cōpos cum Argos in patriam redijsset, Prœtum, a quo Acrisius auus regno fuerat priuatus, ostenso Medusæ capite in lapidem conuertit, auoque, (licet immerito: quod ipsum cū Danae matre arcæ impositum in mare proiecisset) regnum restituit. {*Cum coniuge*} Andromeda. {*Immeriti parentis*} pro auo parentem posuit, qui male, & de filia Danae, & de Perseo nepote tūc meritus fuit, cum eos arcæ impositos mari commisit. {*Aggreditur Prœtum*} Prœtus Abantis regis Argiuorum fuit filius, atque Acrisij frater, cuius filias in uaccas fuisse conuersas in fabulis traditur. {*Fratre fugato*} expulso Acrisio. {*Acrisioneas arces*} Acrisij regnum. {*Male*} inique, ac iniuste.

{Te

ARGVMENTVM.

ARG. Polydectes, rex insulæ Seriphi, ad quam Perseus cum Danae matre inclusus arca peruenerat, cupiens ablegare Perseum, ut illius matre libere potiretur, ad Gorgonis Medusæ resecandum caput eum misit, quod ille Minerua uolente ad Polydecten pertulit. cui non credenti, factumq; inficianti Perseus caput ostendit, moxq; diriguit.

TE tamen, o parue rector Polydecte Seriphi,
Nec iuuenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes, fictamq; Medusæ
Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri,
Parcite luminibus, Perseus ait. oraq; regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

HActenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit: inde caua circumdata nube Seriphon

ARGVMENTVM.

ARG. Musæ cum Parnasum montem petijssent, aduersis tēpestatibus inuitatæ a Pyreneo, qui Daulida, Phocidis urbem, incolebat, tecta subierunt: qui pulchritudine captus uirginum, cum regiam claudi imperasset ad uim inferendam: ne cupiditatem eius experirentur, in uolucres conuersæ sunt: quas ille dum per ardua montiũ persequeretur, prolapsus altitudine scopulorũ præcipitatus est, ita ut toto corpore eliderretur, vitãq; finiret.

Deserit, a dextra Cythno, Gyaroq; relictis. RAPH.
Quaque super pontum via visa breuissima, Thebas,
*Virgineumq; Helicona petit: quo monte * potita* petito
Constitit, & doctas sic est affata sorores:
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures, perduxit

TE tamen o parue} hac apostrophe Polydecten Seriphi regem in odium, inuidiamque adducit, qui Persei neque virtute, neque laboribus, quos perpessus est, neque periculis, quibus se exposuerat, ab ira, odioque deduci, remouerique poterat. Polydectes autem Magnetis fuit filius, vt quidam scribunt, vt vero Pherecydes, Peristhenis, & Androthoes, fraterque Dictys, a quo Danaem cũ Perseo diximus hospitio fuisse susceptam. Polydectes autem Danaes amore captus, vim illi afferre Persei metu non audebat. conuiuium igitur apparauit, ad quod & alios multos, & in primis Perseum inuitauit. interrogante autem Perseo qua in re conuiuij præmium, symbolumque constitueretur, Polydecte vero in equo asserente, immo in Gorgonis capite, Perseus inquit: post symbolum autem constitutum & alij sodales, & Perseus equum ad Polydecten adduxerunt, quem aspernatus, Gorgonis caput ex promisso reposcebat. quod quidem nisi fuerit allatum, ipsius matrem accepturum vxorem esse minatur. Perseus igitur tristitia affectus in vltimam insulæ partem discedit, suam deflens calamitatem. Mercurius autem ipsum videns cum fletus caussam cognouisset, bono animo sis, inquit, ego nanque tibi dux ero. ac primum quidem illum duxit ad Phorci uetulas, Pephredo, Enyo, & Iæno, Pallade sic admonente, ipsisque oculum, & dentem, quibus vicissim vtebantur, furatus est. illæ vero cum sensissent, clamantes rogabant, vt sibi oculus, densque redderetur. Perseus autem se redditurum ait, si nymphas Orci galeam, talariaque alata, & peram habentes ostendant. illæ vero cum nymphas illas uidicassent, oculum, dentemque acceperunt a Perseo, qui ad nymphas vnà cum Mercurio profectus, & calciamenta alata pedibus alligauit, & peram humeris imposuit & orci galeam capiti adaptauit. uolans deinde ad Oceanum peruenit, Pallade, Mercurioque subsequentibus, a quibus admonetur oportere ipsum auersum caput Medusæ amputare, illa nanque Gorgonum sola mortalis erat. ad ipsas igitur dormientes cum accessisset, harpe caput Medusæ amputauit, quo quidem in peram coniecto aufugit. Gorgones verò aliæ excitatæ illum persequebantur, sed propter orci galeam non videbant. Perseus igitur in Seriphum reuer-
uertere sus, Polydecten iubet pupulum congregare, se eoum Gorgonis caput ostendere velle. sciebat autem omnes, qui vidissent, in lapides conuersum iri. multitudine igitur congregata Polydectis iussu ex pera caput Gorgonis auersus Perseus
obuersa re mansit. excepit, atque ostendit. quod qui viderunt, omnes, ac in primis Polydectes, in lapides fuere conuersi. tunc Pallas caput
Polydectes in saxum. Gorgonis a Perseo accēptum ægidi suæ affixit. Mercurius vero & peram, & calceos alatos, & orci galeam nymphis restituit. tunc vero Perseus dictyn, a quo benigne acceptus, educatusque fuerat, Seriphiorum, qui superfuerant, regem constituit. ipse vero cum matre, & Andromeda Argos est reuersus. hæc Pherecydes, vnde & Ouidius sumpsisse videtur.

TE tamen o parue} quamuis, inquit, tot miranda gesserit Perseus, totque in lapides conuerterit, tu tamen o Polydecta odium mollire nedum deponere potes. {Seriphi} insula est vna ex Sporadibus Seriphus, vnde Seriphus nomen gentile deriuatur. {Detrectas} diminuis. {Arguis} arguere vis, & probare. {Parcite luminibus} nolite respicere. hæc ijs ait, qui cum Polydecte aderant. admonet eum, vt oculos auertant, ne & ipsi in lapides mutentur. quanquam Strabo scribit vniuersos Seriphios vnà cum Polydecte in lapides fuisse conuersos, idque in vltionem matris a Perseo factum, quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptijs inuitam adegisset. adeo autem lapidosam esse Seriphum, vt qui conuiciantur, id inspecta obuenisse Gorgone caussentur. parcere autem oculis dicitur, qui illos continet clausos.

HActenus aurige.} nullam quidem hoc loco poeta exponit transformationem, sed rem sane admirandam describit, quo concinnius musarum in aues transformationem subnectat. narrat enim quemadmodum Pegasus equus alatus, quem paulo ante diximus, vnà cum Chrysaore e sanguine colli Medusæ exiluisse, ad Heliconem, Bœotiæ montem, peruenerit: vbi, cum terram pedis vngula percussisset, illico fons, qui ἱππο-κρήνη, hoc est, Caballinus fons est appellatus, exortus fuisse memoratur. Ad eum igitur videndum, relicto Perseo, Pallas profecta est, quæ a musis accepta quam promptissime ad ipsum fuit deducta.

Dextra Cypro, Gyaroque relictis} Cypro quidem legitur, sed cũ hæc insula longe a Gyaro distet, ut pote quæ sit in mari Pamphylio, cum Gyarō esse in Aegeo constet, minus huic loco cōuenire uidetur. forsitan autem pro Cypro legendum est Scyro. nã Scyros insula est una ex Cycladibus Gyaro propinqua, quæ & ipsa una est ex Cycladibus, in qua mures ferrũ rodere dicunt. inde Gyareus nomē gentile trisyllabũ declinatur. mendũ est apud Pliniũ, ubi legitur Scyros a Naxo 14. millia passuum Homeri sepulcro veneranda. cum non Scyros, sed Ios ex sententia etiam Strabonis legendum sit. quidam uerò alij legunt Cythno. [Quidam verò etiam Syro legunt. est enim Syrus, y longa, eadem insula, quæ ab Homero Odysseæ 15. Syrie appellatur, ut ait Strabo lib. 10. numeraturq; etiam ipsa cum Cycladibus ab eodem auctore. ex hac insula Pherecydes fuit Babyus cognomento, antiquior Athenien. fabularum scriptor ille. est & alia inter Cycladas insula, Syphnus, quæ & ipsa non multũ a Cypri nomine abest. hęc quoniam non longe a Gyaro distat, apud Strabonē eodem loco cũ illa recensetur, dubitare quispiam posset, an legendum foret, Syphno, Gyaroq; relictis. sed de hoc alij iudicent.] {Virgineũ Helicona} virginibus musis, nymphisq; dicatum. {Doctas sorores} periphrasis est musarum. nam musæ Iouis, & Mnemosynes filiæ sunt, quæ παρὰ τὸ μῶσθαι, hoc est ab inquirendo, dicuntur, vt inquit Diodorus, quod ea inquirant, hominesque doceant, quæ ab indoctis ignorantur, & quod quærendo scientia pariatur. nouem autem fuisse musas iam fere inter omnes constat, etsi quidam tres tantum esse contendant, quibus nomina a proprio cuique munere indita fuerunt. Clio enim ἀπὸ τοῦ κλέους, hoc est a gloria, quæ ex poetarum laudibus oritur, dicta est. Euterpe ἀπὸ τοῦ τέρπειν, hoc est a iucundo propter uoluptatem, quæ ab audientibus ex honesti perceptione sentitur. Thalia ἀπὸ τοῦ θάλλειν, hoc est a virendo, quod in lõgum tempus poetarũ gloria uirescat. Melpomene ἀπὸ τοῦ μέλπεσθαι, hoc est a modulando, quòd melodia audientes maxime demulceantur. Terpsichore ἀπὸ τοῦ τέρπειν, hoc est a delectando, quòd doctrina hominum animi maximopere delectantur. Erato ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν, hoc est ab amando, quòd docti homines ab omnibus amentur. Polymnia, quòd cantus suauitate poetas reddit gloria immortales.

Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.
Is mihi caussa viæ: volui mirabile factum
Cernere. vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Vranie: Quæcunque est caussa videndi
Has tibi, diua, domos, animo est gratissima nostro.
Vera tamen fama est, & Pegasus huius origo est
Fontis: & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus vndas,
Syluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraque, & innumeris distinctas floribus herbas:
Felicesq; vocat pariter studioque, locoque
Mæonidas. quam sic affata est vna sororum:
O, nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoque probas, artemque, locumque,
Et gratam sortem, tutæ modò simus, habemus.
Sed vetitum est adeò sceleri nihil. omnia terrent
Virgineas mentes, dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur, & nondum me tota mente recepi.
Daulia Threicio, Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, iniustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia: vidit euntes:
Nostraque fallaci veneratus numina vultu,
Mæonides (agnorat enim) consistite dixit,
Ne dubitate, precor, tecto graue sydus, & imbrem
(Imber erat) vitate meo: subiere minores
Sæpe casas superi. dictis, & tempore mota
Annuimusque viro, primasque intrauimus ædes.
Desierant imbres, victoque Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cælo.
Impetus ire fuit: claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat: quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce.
Quaque via est vobis, erit & mihi, dixit, eadem:
Seque iacit vecors e summo culmine turris,
*Et cadit in * vultu, discussisque ossibus oris*
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.

Vrania ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, hoc est a cęlo, quòd viri eruditi ad cœlum gloria tollantur. Calliope ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ὀπός, hoc est a pulchritudine vocis, quod cantus suauitate alios antecedens magni ab audientibus æstimetur. Alij vero aiunt duas esse musarum generationes ex Musæi sententia. antiquiorum quidem, quæ vna cum Saturno feruntur natæ; Iuniorum autem, quæ Iouis, & Mnemosynes filiæ fuisse dicuntur. Harum inuenta & hæc fuisse perhibentur. Clio nanque historiam inuenisse scribitur. Thalia agriculturam, & curam, quæ plantis adhibetur. Euterpe mathematicas artes. Terpsichore eruditionem. Erato saltationem. Polymnia liram. Melpomene cantum. Vrania astrologiam. Calliope poesin. [Hæc autem nomina Hesiodus in Theogon. His versiculis recenset:

Κλειώ τ', Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ', ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

{*Medusæi præpetis*} volucris, & alati equi. {*Vidi ipsum materno sanguine nasci*} ipsum Pegasum. aderat enim Perseo Pallas, cum Medusam obtruncauit. {*Excipit Vranie*} vna est ex nouem musis, quæ, cœlestis interpretari potest. οὐρανὸς enim, vnde venit, cœlum significat. {*Et Pegasus huius origo fontis*} Pegasus equus alatus ex sanguine Medusæ natus, cum Bellerophontem excussisset, in cœlum subuolasse, & inter sidera ab Ioue fertur collocatus fuisse. Eusebius autem, & ante illum Palephatus, ait Bellerophontis nauem Pegasum fuisse vocatam. Plin. in 8. Pegasos pennatos equos, & cornibus armatos in Aethiopia nasci scribit. idem in 10. Pegasos equino capite insignes inter aues numerat fabulosas. {*Pedis ictibus*} percussione pedis. hæc autem narrantur vt fabulam sequentem apte connectat cum superioribus. {*Felices studioque, locoque*} causa subaudienda videtur, vt intelligamus caussa studij, ac loci musas felices esse. {*Mæonidas*} musas. Męonides autem non a Mæonia, sic abusdenictis, vt quidam somniarunt, sed a Męonia dicuntur, ut Aonides ab Aonia, Pierides a Pieria, Thespiades a Thespijs fuerunt denominatę. quanquam Myonides prima per y græcam vocalem forsitan rectius scriberetur. nam Myonia vrbs est Phocydis, de qua Pausanias in primo mentionem facit. [Videtur hoc loco poeta, quasi quandam crucem posuisse grammaticis. neque enim qua ratione Męonidas (quo nomine Lydi alias vocantur, a Męone fluuio scilicet, vt loquit Steph.) musas ille dixerit, quisquam hactenus explicare certo potuit. & Myonidas, (quod verbum Regio placet, a Myonia vrbe) quę Locrorum propriæ est, ut ex Pausania patet, musas appellari, nimis longe petitum, & exemplo caret. propius autem fuerat, Męoniades dici, uel a Mæonia, vt demus Mæoniam aliquando Bæotiam vocatam, siue a Mæone, Hæmonis filio, qui, auctore Statio, solus superstes ex ijs, qui Tydeo insidias fecerant, mansisse traditur. siue etiam aliunde. uel μαίεσθαι, quod verbum indagare, atque inquirere significat, perinde vt a verbo μῶσθαι, Musæ dicuntur. sed neque hanc etymologiam seruet critici, eamque æque coactam diceor, & anxie quæsitam. proinde illud, quod solum in talibus possumus, dicamus licet, Ouidium ex vetusto aliquo græcorum poeta nomen hoc transtulisse: verum qui nam ille sit, aut vbi alias nomen idem scriptum, id nos scilicet ignorare. nam quod quidam dubitauere, vtrum Moemonides legendum foret a Mnemosyne deducto patronymico anomalo, id æque friuolum videtur, & vetus scriptura non facile mutanda. & ab Homero Męonide, Męonidas musas dici hoc loco, tempori non respondet. libet autem etiam, hic subijcere, quę Stephanus de nymphis Lydorum, quas illi Musas vocant, tradit, si forte ea quoque res, ad hanc musarum appellationem aliquid facere videatur.

Τόῤῥηβος πόλις, inquit, Λυδίας, ἀπὸ Τοῤῥήβου τοῦ Ἄτυος. ἐν δὲ τῇ Τοῤῥηβίδι ἐστὶν ὄρος, Κάριος καλούμενος, καὶ ἱερὸν τοῦ Καρίου ἐκεῖ. Κάριος δὲ Διὸς παῖς καὶ Τοῤῥηβίας, ὃς πλανώμενος περί τινα λίμνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ Τοῤῥηβία ἐκλήθη, φθογγῆς νυμφῶν ἀκούσας, ἃς καὶ Μούσας Λυδοὶ καλοῦσι, καὶ μουσικὴν ἐδιδάχθη, καὶ αὐτὸς Λυδοὺς ἐδίδαξε [illegible]. Hęc tamen multa, ac uaria, annotanda circa hunc locum potius duximus, quàm veterem lectionem temere immutandam.] {*Opera ad maiora*} ad bellica gesta, quę quidem studijs disciplinarum sunt maiora. {SE.) *vetitum adeò sceleri nihil*} omnia inquit, scelerati audent, neque sibi quicquam prohibitum esse putant. {*Adeo*} certe. {*Omnia ter. Vir. mentes*} sententia est generalis. uirgines enim natura sunt timidę. {*Dirusque ante ora. Per. vertitur*} uersari uidetur. Pyreneus autem, vt hinc colligere possumus, Thrax fuit tyrannus, qui Daulida Phocidis vrbem occupauit. vbi cum quodam die pluuioso musas ad Parnasum euntes vidisset, vt tecta sua subirent, dum pluuia cessaret, inuitauit: cum vero iam imber cessasset, musæque discedere vellent, Pyreneus impius, clausis foribus, illis vim inferre parabat. sed musę in aues conuersę euolauerunt. quas cum persequi Pyreneus vellet, ex arce se præcipitem iaciens caput terrę illisit, sicque expirauit. Pyreneus sane nomen est trisyllabum, non, vt quidam putant, quadrisyllabum, nisi pro monte accipiatur, quo Gallia ab Hispania disterminatur. tunc enim penultima cum æ diphthongo scribitur. {*Daulia rura*} Daulios agros. Daulia autem, quæ & Daulis dicitur, vrbs est Phocidis a Daulide nympha, ut scribit Pausan. appellata. Phocis autem regio est in qua est Parnasus, unde Phocenses dicuntur. Phocea vero urbs est Ioniæ a Phocis, quòd multæ Phocæ conditores eius secutæ fuisse dicuntur, appellata. eiusdem nominis vrbs est Cariæ. {*Annuimus*} consensimus, morem gessimus. {*Primas ædes*} primas ædium partes. {*Victoque Aquilonibus Austro*} Auster, qui & Notus dicitur, pluuias, ac nubes, Aquilo vero serenitatem affert. {*Impetus ire fuit*} uoluntas abeundi nobis fuit. est autem locutio græca a latinis frequenter poetis usurpata. {*Vecors*} stultus, corde priuatus.

RAPH.

{*Musa*

ARGVMENTVM.

ARG. Pieri, qui Macedoniam possedit, & Euippes nouem filiæ insolentius dum gloriarentur, musas in certamina cantus prouocarunt: quarum una carmen exorsa est, quod gigantes aduersus deos contenderint, ex quibus Typhoeus terrigena deformitate terruit deos, cõpulitq; in Aegyptũ: ubi Iupiter ob metum in arietem uersus est, Apollo in coruũ, Liber in capram, Diana in felem, Iuno in uaccam, Venus in piscem. Inuicem autem musæ cum Cereris laudem cecinissent, & qualiter Typhoeus Aetnæ monti Siciliæ subiectus esset, Pierides uictæ in picas sunt transfiguratæ.

Musa loquebatur: pennæ sonuere per auras:
Voxq; salutantum ramis ueniebat ab altis.
Suspicit, & linguæ quærit tam certa loquentes
Vnde sonent, hominemq; putat Ioue nata locutum:
Ales erat: numeroq; nouem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa dea dea: Nuper & istæ
Auxerunt uolucrum uictæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit. illa potentem
Lucinam nouies, nouies paritura uocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Perq; tot Aemonias, & per tot Achaidas vrbes
Huc venit, & tali committit prælia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere. nobiscum, si qua est fiducia vobis,
Thespiades certate deæ: nec voce, nec arte
Vincemur, totidemq; sumus. vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe:
Vel nos Emathijs ad Pæonas vsque niuosos
Cedemus * *syluis. dirimant certamina nymphæ.*
Turpe quidem contendere erat: sed cedere visum
Turpius. electæ iurant per flumina nymphæ,
Factaq; de viuo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superum, falsoq; in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta deorum,
Emissumq; ima de sede Typhoea terræ
Cælitibus fecisse metum, * *cunctosq; dedisse*
Terga fugæ: donec fessos Aegyptia tellus
Cœperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris:
Duxq; gregis, dixit, fit Iupiter: vnde recuruis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides. sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere vacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, vestrumq; mihi refer ordine carmen,

Musa loquebatur } elegãti phãtasia multa describit metamorphoseis poeta. Musa nãq; fingitur Palladi referre certamẽ suum cum Pieri filiabus, quo quidem in certamine, & transformationes deorum in varia animalia tempore belli giganteι a Pieri filiabus canuntur; & pœna Typhoei gigantis, & Proserpinæ raptũ, & Cyanes in fontem mutatio, multaq; alia contra musis cãtantur. Pierus igitur ex Euippe vxore nouem sustulit filias: quarũ pulchritudine, ac vocalitate mater superba, musas in certamen prouocare est ausa. eas vero nympharum iudicio victas, musæ indignatæ vocalitate erepta in raucas picas conuertere. minime verò illi sunt audiendi, qui musas Pierides a deuictis Pieri filiab⁹ denominatas fuisse putant, cum a Pieria loco, circa Heliconẽ, vt ait Strab. dicãtur. [Videtur autem hęc fabula, a re occasionem traxisse. nam Pausanias in Bœoticis scribit musas ab initio tres habitas fuisse, Meleten, Mnemen, & Aœdem, postea Pierium, Macedonem, a quo Macedoniæ mons nomen, Thespias venisse, ibique nouem musas constituisse, nominaque alia, ac certa singulis imposuisse.] } *Voxq; salutãtum* } chære enim, quo verbo græci salutant, exprimere videntur picæ. } *Sua fata querentes* } de sua fortuna conquerentes. } *Pellæis in aruis* } Macedonicis agris. Pella nanque vrbs est Macedoniæ, Alexandri magni natiuitate nobilis. vnde Iuuenal. Vnus Pellæo iuueni nõ sufficit orbis. } *Pæonis Euippe mater fuit* } Pæonia pars est Macedoniæ montana, quę Emathia quoque dicitur. patronymicum autẽ posuit loco gentilis. } *Lucinam* } Iuno Lucina, quæ a parturientibus mulieribus inuocabatur, a luce est appellata, quòd in lucem educere infantes sospites credebatur. } *Perq; tot Aem.* } Aemonia eadem est cum Thessalia ab Aemone rege dicta. Aemon autem filius fuit Chlori, filij Pelasgi; pater autem fuit Thessali, a quo Thessalia fuit cognominata. } *Achaid.* } Achaias græcas. } *Thesp.* } musæ Thespiades dictæ sunt, non a Thespia earum matre, ac Mæonis vxore, vt quidam ex suo commodo fingunt, sed a Thespijs vrbe Bœotię vbi maxime colebantur. cui opinioni accedere Ouid. videtur, cum deas Thespiades eas vocet. cum quodam enim contẽptu sic eas Pieri filiæ appellant, ac si diceret Thespiensium deæ nõ aliorum. } *Fonte Medusæo* } periphrasis est Hippocrenes fontis musis dicati. } *Et Hyantea Aganippe* } Bœotia. nam Hyantes populi sunt Bœotiæ, Aganippe verò fons est Bœotiæ musis sacer. } *Ad Pæonas niuos.* } montanos. Pęones nanque populi sunt Macedoniæ montani. [Siue extremæ Pannoniæ.] } *Dirimant certamina nym.* } dijudicent, inquit, vtræ nostrum melius cecinerint. dirimi autem propriè dicuntur bella, atque lites, cum sedantur. } *Per flumina* } per stygem paludem.

Factaque de viuo } hoc de iure sumptum videtur. iudices enim sententiam laturi sedere iubentur. } *Tunc sine sorte prior* } stoliditatem simul, & temeritatem filiarum Pieri notat musa, quarum vna antequam sorte decerneretur, vtræ deberent cantum inchoare, bellum giganteum canere cœpit. } *Emissumq; Typhoea* } Typhoeus, qui & Typhon dicitur, Titani, & Terræ fuit filius tanta audacia, vt Iouem in pugnam prouocare sit ausus. quare Iupiter illum fulmine strauit, Trinacriæque insulæ subiecit. Sane Typhoeus ita trisyllabum est, vt non o, & e, sed e, & o, in diphthongum copulentur. quidam enim de ortographia scribentes cum œ diphthongo hoc nomen scribendum stulte præcipiunt. [Hesiodus Tartari filium, & Terræ facit Typhoea his versibus: Αὐτὰρ ἐπεὶ

Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξήλασε Ζεύς,
Ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα γαῖα πελώρη
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην
Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι,
Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ. ἐκ δέ οἱ ὤμων
Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος. &c.

} *Donec fessos Aegyptia tellus Cœperit* } gigantes Titanorum filij, ut primo quoque diximus, Typhoeo duce, impetum in deos fecerunt, ac eos in Aegyptũ vsque fugere coegerunt, ubi se Typhoei metu in uaria animalia, ut perspicue describit Ouid. cõuerterunt, inde factũ est, ut Aegyptij multa animalia pro dijs colãt. in quorũ stultitiã Iuuẽ. eam scripsit satyr. cuius est initiũ, Quis nescit, Volusi, Bithynice qualia demens Aegyptus portenta colat. } *Duxque gregis* } periphrasis. nam Iupiter se in arietem commutauit, cuius rei argumentum est, quod Iupiter Hammõ in Libya sub figura arietis colitur. tametsi aliam huius metamorphoseos rationem superius descripsimus. } *Delius in coruo* } Apollo se in coruũ mutauit, Bacchusq; in caprũ. [Higynus ex græcorum traditione, Apollinem in Cygnum, Pana in Capricornum, siue Aegypana se conuertisse tradit, vnde eadem figura etiam inter sidera relatum.] } *Fele soror Phœbi* } Diana soror est Apollinis, quę se in Felem domesticum animal, muribus, auibusq; maxime infestum, conuertit. } *Cyllenius ibidis alis* } ibis auis Ciconiæ similis, Aegypti peculiaris, immũda, vt quę rostro aluũ purget. } *Poscimur Aonides* } nos, inquit, musæ ad cantandũ inuitamur. significãt autem se prudentes, & modestas esse, quę nisi rogatæ non surrexerint ad cantandum, id quod impudentes Pieri filiæ fecerunt, quæ ne iacta quidem sorte canere cœperunt. Aonides vero musæ dicuntur ab Aonia Bœotiæ parte montana

RAPH.

χαῖρε

vultus

Pierides in Picas.

oximpe

victosque.

immensas

ingesta

Iupiter in Arietem. Apollo in coruum. Bacchus in caprã. Diana in felem. Iuno in vacam. Venus in piscem. Mercuri⁹ in ibidẽ.

{Leui umbra} suaui, ac iucunda. {Dedimus summam certaminis uni} hoc est, totum certamen uni ex sororibus cōmisimus. {Calliope} una est ex musis, cui a pulchritudine, ac bonitate vocis nomen inditum est. nam κάλλος pulchritudo, ὄψ vox dicitur. morem autem citharœdorū expressit, qui citharæ chordas, antequam uerum incipiant cantū, tentare solent. chordæ autem proprie dicuntur musicorum instrumentorum. {Neruis} chordis. {Prima Ceres} a laudibus Cereris carmen suum Calliope auspicatꝰ. Ceres autem Saturni, & Opis filia fuisse dr̄, quæ omniū prima agrorum cultum, ac frumēta hominibus monstrauit, legesq́; adinuenit, quib. homines ciuiliter uiuere cœperunt. dicta est autem Ceres a gerendis frugibus, prima littera propter affinitatem mutata, ut de natura deorū Cicero ait. {Alimentaq; mitia} periphrasis est frumenti, ante cuius inuentionem glandibus homines uescebātur. {Prima dedit leges} repetitio est, quæ maxime laudationem exornat. q̄ autem Ceres prima leges inuenerit, illud quoq; est argumento, quòd Thesmophora a græcis uocatur, hoc est, Legifera: & eius sacra Tesmophoria, quæ a nostris Cerealia dicūtur. {Vasta giganteis} Tiphoeo gigāti fulmine percusso Iupiter Siciliā insulam superiecit, ne quando resurgēs è cœlo deos pellere tentaret. {Trinacris} Sicilia quidem Trinacris a poeta, sed ab aliis Trinacria frequentius dr̄, quod tria ἄκρα habeat promontoria, Pelorum, Lilybæum, & Pachynum. quidā ex antiquis historicis Trinacriam illā uocant a Trinacro rege denominatam, ut scribit Appollonij enarrator. {Magnis molibus} montibus, ponderibus. {Nititur ille quidem} hoc icirco fingitur, quia Sicilia terre motu sæpenumero quatitꝰ. {Ausonio Peloro} Italo, quippe qui & ad Italiam uergat, & ab ea mille, & qngentis passibus distet. dictus est aūt Pelorus a Peloro, classis Hānibalis gubernatore, quē interfectum Hannibal, cū crederet se in insidias adductū ibi sepeliendū curauit. {Laua Pachyne tibi} apostrophe ad mōtē, qua maxime oratio exornat. Pachynus uero Siciliæ est promontorium, in græciā vergens. {Lilybao crura premūtur} Lilybęus quoq; Sicilię est promontoriū, Africā respiciens. {Degrauat Aetna ca.} deprimit. Aetna uero mōs est Sicilię altissimus, cuius uertex ferē semper flāmas eiectat. est ēt vrbs Aetna a Hierone rege ædificata, un̄ Aetnæi dr̄. {Sapere moliri} sæpe, inqt, tentat montes excutere, quo tpe maximi fiunt terræ motus, per quod quidem significatur uastum Typhoei & robur, & corpus. {Luctatur} conatur. {Remoliri} demoliri, decutere: præpositionem posuit pro præpositione. {REX silentum} Pluto, manes silentes dr̄, qd̄ mortuis nulla uox fit. {Pateat} aperiatur. {Solum} terra. [Variāt aūt auctores circa fabulā hanc. Oui. Typhoeū sub Aetna sepultū dixit: Virg. & hūc secutꝰ Lucanus, sub Inarime insula vicina Baijs, vt Aen. 9.

Tum Prochyte sonitu alta tremit, durumq́; cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhoeo.

qd̄ ab Homero sūptū, apud quē Iliados secundo legiē.

Εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

quāquam ibi commētator ἄριμα, inquit, alij Cilicię, alij Lydiæ montem esse uolūt. Apollonius 2. Argonau. in palude Serbonide, quæ est inter Aegyptum, & Phęniciam sepultum eundem tradit, cuius uersus sunt.

[illegible]

Antrū aūt, siue sedē Tiphoei, ut Home. in Arimis, ita Pindarus, & post eum Mela in Cilicia fuisse scribunt. cuius diuersitatis rō est, q̄ cū Typhaō, siue Typhoeus uē tus proprie intelligatꝰ impetuosus, & ardēs, uariis locis talis erūpere contingit, de qua re, q uolet, cōmētaria Pindari uideat in 1. Od. Pythiorū. porro Typhoeū Hesiodus dicit, Orthō, & Cerberū canes pterea Hidrā, & Chimęrā, ex Echidna mōstro semi serpēte, genuisse. tametsi idē Hesiodus diuersos facere Typhoeū & Typhaonē vĩ. hunc .n. δεινόν θ' ὑβριστήν τ' ἄνεμον nocat, illū aūt gigantē centicipitē, atq; ignē, ore uomētē, describit. uide Theogoniā.] {Atrorū equorū} nigrorū. apud inferus .n. oia sūt nigra, utpote apud quos ppetuæ sūt tenebræ. {Ambibat} circuibat. {Fundamina} fundamenta.

immensos.

ingesta.

Pallas ait: nemorisq́; leui consedit in umbra.
Musa refert. dedimus summam certaminis uni.
*Surgit, & * immissos hedera collecta capillos*
Calliope querulas prætentat pollice chordas:
Atque hac percussis subiungit carmina neruis;
Prima Ceres unco glebas dimouit aratro;
Prima dedit fruges, alimentaq́; mitia terris:
Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna dea: certè est dea carmine digna.
*Vasta giganteis * iniecta est insula membris*
Trinacris, & magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnatq́; resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Laua Pachyne tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degrauat Aetna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammasq́; fero uomit ore Typhoeus:
Sæpe remoliri luctatur pendera terræ,
Oppidaq́;, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentum,
Ne pateat, latoq; solum retegatur hiatu,
Immissusq́; dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curruque atrorum euectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

ARGVMENTVM.

ARG. Venus indignata, quod & Diana, & Proserpina, Cereris filia numen suum, coniugiūq; aspernarentur, Ditem, qui territus uiribus Typhonis, mouentis Aetnam, cui subiectus a dijs erat, ab inferis emerserat, impulit in amorem, uti Proserpinam, circa Aetnam flores legentem cum Minerua, atq; Diana, raperet. qua capta, cum properanter curru fugeret, a Cyane nympha, quam dilexerat Anapis amnis, intercedente retardatus est. et ille incensus ira propter moram intercedentis, sceptrum tanta ui iecit in terram, ut solū conderetur: ista tellus ita hiauit, ut illac Plutonis currus ad inferos transieret. Cyenem uero, quæ currui obstiterat, in liquorem sui nominis uertit, cuius lacus contiguus Arethusæ uidetur.

Postquam exploratum satis est loca nulla labare,
Depositq́; metum, uidet hunc Erycina uagantem,

{Postquam exploratum satis est} satis compertū est, hęc aūt narrantur, ut cōmodius fabula fabulę cōnectatur. {Labare.} uacillare. {Videt hunc Erycina uagantem} Erycina a Romanis, Siculisq́; Venus dr̄, ab Eryce, Veneris ipsius, ac Butæ filio qui cū in Sicilia regnaret, ac plurimū corporis virib. polleret, hospites, vt secum cęstib. decertarent, prouocabat. is, extructo matri Veneri tēplo, quę Erycina fuit appellata, cū Hercule congressus ab eo fuit interfectus. in uertice aūt mōtis, qui ab eo ipso Eryx cognominatꝰ, dr̄ fuisse tumulatus. Narraturus uero poeta Cyanes nymphæ trāsformationē in stagnū, prius Proserpinę raptū elegātissime describit. cum enim Pluto, deus inferorum, in Sicilia uagaret, sagitta a Cupidine rogatu Veneris percussus, uisa Proserpina, Cereris filia, ita exarsit, ut eam raptam statim currui suo imponeret, atq; asportaret. cum uero a Cyane nympha retineretur, ipse, adaperta terra, ad inferos cum amica deuectus est. Cyane autem eo dolore fuit affecta, ut paulatim in fontem

RAPH.

fontem fuerit commutata. {*Monte suo*} Eryce sibi dicato. {*Natum volucrem*} filium alatum, hoc est, Cupidinem. {*Arma mamea*} eadé ferme oratione Venus apud Virg. Cupidinem filium alloquitur. Nate meę uires, mea magna potentia, solus. {*Inque dei pectus*} in animum Plutonis. {*Molire*} præpara. legendum, quod Enna quoq; per duplex n, & sine diphtongo Siciliæ urbs est mediterranea, iuxta quam contendunt Proserpinam fuisse raptam. {*Non illo plura Caister Carmina cycnorum*} Cayster fluuius est Asiæ iuxta Asiam paludem, ac Ephesum urbem labens, quem cycnis abundare, Virgil. quoque in primo Georg. testatur:

Iam varias Pelagi uolucres, & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

{*Triplicis regni*} quod in tres diuisum est partes, quarũ suprema (hoc est cælũ) obtigit Ioui. media (hoc est, terra cum mari) Neptuno: infima, ac ultima (hoc est, inferi) Plutoni. [Atque hoc pacto Regius, alij auté terram, & quæ sub, uel in ea sunt, Plutoni assignant. inde etiam est, q Pluto diuitiarum deus habetur, quoniã illæ terra effodiuntur. quare dubitari possit, utrum legendum sit, Tu numina Pōti Victa domas, ipsumq; regit qui numina ponti. Home. Iliados 15. Terram cōmunem relictam dicit, cœlum autem Ioui, mare Neptuno, & tenebras, siue tartarum Plutoni cessisse. sed hęc diuisio nihil ad hunc locum.] {*Proferri*} producis, amplificas. {*Agitur pars tertia mundi*} hoc est, tertia pars mundi in periculo uersatur, parumq; abest, quin ea a nobis amittatur. {*Et tamen in cælo quoque*} non solum, inquit iferos patimur ab amore liberos esse, uerũ superorum quoq; quidam nos spernunt, nostraq; patiētia, fruuntur. {*Pallada non'ne uides*} a quibus potissimum spernatur Venus exponit. Pallas enim, ac Diana perpetuam uouerãt uirginitatem. {*Cereris quoque filia*} Proserpina, quę Iouis, & Cereris fuit filia.

quoque.
est.

tu pro.

RAPH. *PATRVO*} Plutoni, qui Iouis frater Proserpinam sibi uxoré copulauit. {*Nec qua magis audiat arcum*} hoc est, nec quæ facilius ab arcu emittatur. Illæ nanq; sagittæ arcum audire, & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur, uel etiam, quæ hoc, qđ arcus petit, faciunt, hoc est, certo feriunt. {*Flexile cornu*} propter cacophaniam cornum dixit pro cornu} {*Oppositoq; genu*} gestum exprimit eorum, qui arcus intendunt. {*Curuauit*} inflexit, ut intenderet. {*Flexibile cornum*} flexilem arcum ex cornu confectum. {*Inq; cor.*} in corde ratio loquendi exposcit. {*Hamata arund.*} sagitta ferro armata, & hamo, quæ quidem e corpore difficulter extrahi potest. est autem hamatus nomen participio simile, ut galeatus. {*Ditem.*} Plutonem, qui a græcis πλούτων, latinis Dis, siue diuis κατ' ἀντίφρασιν, quia minime sit diues dicitur. nam πλοῦτος & deus est diuitiarum, & pro ipsis quoque diuitijs ponitur. [Immo rectè & analogicos, quoniam e Terra, cuius deus Pluto ab alijs dicitur, diuitiæ effodiuntur, ut supra quoque dictum.] {*Haud procul Aetnaeis*} lacum nomine Pergusam describit, iuxta quem Proserpina, cum sibi æqualibus puellis flores colligens, a Plutone illac curru transeunte rapta fuit. hunc uero lacum Claudianus (qui & ipse raptum Proserpinæ descripsit) Pergum a Siculis appellari ait: Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani Panditur. ita locorum nomina uarie sæpenumero a poetis efferuntur. {*Aetnaeis mœn.*} Aetna urbe. nam Aetna & mōs est Siciliæ, & urbs, ut diximus. quidam uero putant Enneis esse

Monte suo residens: natumq́; amplexa uolucrem,
Arma, manusq́; meæ, mea nate potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido.
Inq́; Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsumq́; Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsumq́;, regit qui numina terræ.
Tartara quid cessant? cur non matrisq;, tuumq;
Imperium profers? agitur pars tertia mundi:
*Et tamen in cælo * quæ iam patientia nostra * est?*
Spernimur, at mecum uires minuuntur Amoris.
Pallada non'ne uides iaculatricemq; Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia, uirgo,
Si patiamur, erit: nam spes affectat easdem.
*At * turpi socio, si qua est sibi gratia, regno,*
Iunge deam patruo. dixit Venus. ille pharetram
Soluit, & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam seposuit, sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum.
Oppositoq́; genu curuauit flexile cornu,
Inq́; cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Aetnæis lacus est a mœnibus altus
Nomine Pergusa. non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Sylua coronat aquas, cingens latus omne, suisq́;
Frondibus, ut uelo, Phœbeos summouet ignes.
Frigora dant rami, uarios humus humida flores:
Perpetuum uer est. quo dum Proserpina luco
Ludit: & aut uiolas, aut candida lilia carpit;
Dumq; puellari studio calathosque, sinumque
Implet, & æquales certat superare legendo:
Penè simul uisa est, dilectaq́;, raptaq́; Diti.
Vsque adeo est properatus amor. dea territa mœsto
Et matrem, & comites, sed matrem sæpius ore,
Clamat: &, ut summa uestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis recidere remissis:
Tantaq́;, simplicitas puerilibus affuit annis,
Hæc quoq; uirgineum mouit iactura dolorem:
Raptor agit currus, & nomine quenque uocando,
Exhortatur equos: quorum per colla, iubasq;
*Excutit obscura tinctas * ferrugine habenas;*
Perq; lacus altos, & olentia sulphure fertur
Stagna Palicorum rupta feruentia terra,

sic autem dictus est, q labitur, per ἀνακαίω & combustam regioné. ab hoc deducitur Caystrium pratum iuxta Ephesum. {*Sylua coronat aquas*} undiq; sylua lacum circuit. {*Summouet*} repellit, penetrare nō sinit. {*Phœbeos ignes*} solis feruores. {*Puellari stu.*} puellæ conuenienti. {*Vsque adeo*} pro iam. acclamatione hac significat quàm uehemens ad amandum sagitta Cupidinis effectus fuerit Pluto. {*Ab ora sum.*} a supremo limbo. {*Hæc quoq; ia.*} quia amiserat flores. {*Raptor agit cur.*} agitat. & conciat in cursũ. {*Et nomine quemque uocando, exhortatur equos*} nomina equorum Plutonis hæc esse feruntur, Orphnæus, qui obscurus interpretari potest, & niger. Aethon, qui urens, (is autem unus est etiam ex solis equis) Nyctæus, qui nocturnus a nocte, quæ νὺξ græce dicitur, Alastor qui infestus, & perniciosus. sunt .n. Alastores dæmones hominib. perniciosi, & infesti. [Hi a Claudiano recensentur his uersibus:

Orphnęus, crudele micans; Aethonq; sagitta
Ocyor; & Stygij crudelis gloria Nyctæus;
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor.]

{*Excutit*} concutit. {*Obscura ferru.*} ferrugineo colore, qui fuscus est, ac ferro similis. {*Stagna Palic.*} Palici, ut Aeschylus in Aetnis scribit, Iouis, & Thaleæ nymphæ a Vulcano genitæ, filij fuerunt, ut uero alij, in primisq; Silenus, scriptor græcus, Vulcani ex Aetna Oceani filia dicti sunt autem Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, hoc est ab iterum ueniendo in uitam, cum mortui iam essent. nam cũ Thalea nympha a Ioue fuisset compressa, Iunonis timore optauit, ut sibi terra dehisceret. quod quidem ubi factum est, maturi partus tempus aduenit. ex terra igitur adaperta duo similes infantes exijsse, qui Palici sunt appellati. non autem Palisci, ut putat Tortel. qui in hoc quoque fœde nimium fallitur. nam Paliscos ἀπὸ τοῦ πάλιν, quod est iterum, & hiscere uerbo latino scribit componi, eoq; secundæ syllabæ s literam præcidit adscribendam. cum & nomen græcum proculdubio sit, nec si illo modo componeretur, gręci unquam huiusmodi uerbo uterétur. iuxta Palicos autem fons est Palicine, qui aquã in altum sex cubitis eiaculari dicitur, quę in eundē fonté iterum reuertatur. ius quoq; iurandum ibi sanctũ fuisse scribũt. quę.n. quis iurasset, ea in tabella scripta in aquam projciebantur. ac si quidē uera fuissent, tabella fluitabat: si quis uero peierasset, tabella submergebat, nec usquã apparebat. in periurio uero deprehésus cōburebat. [Vide Mac. 5. satur. & Ari. de Auditionib. mirabilib.] {*Ferventia*} innuit poeta ibi esse fontes calidarũ aquarũ.

*Dulce dedit, testa * quod coxerat ante polenta.* tosta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante deam, risitq;, auidamq; uocauit.
Offensa est: neq; adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit diua polenta.
Combibit os maculas; & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris.
Inq; breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.
*Mirantem, flentemq;, & tangere monstra * parantem* pauentem
Fugit anum, latebramq; petit, aptumq; colori
Nomen habet uarijs stellatus corpora guttis

ARGVMENTVM.

ARG. Cum Arethusa, nympha Siciliæ fontis qui humo pressus ab Elide fluit, indicasset Cereri a Dite raptam Proserpinam, illa ab Ioue impetrauit, si fratris nuptijs contenta non esset, ea lege ab inferis reduceret eã, si nihil ibi gustasset. quam ob caussam cum iudicium fieret Ascalaphus Acheruntis filius ad iudicium primus descendit, docuitq; eam mali Punici granum gustasse. quo mortem in suem bubonem Abominandi ominis cõuersus est. Iupiter autem ex æquo fratri suo, Cererique tribuit, ut partem anni Proserpina apud uirum, partem autem apud matrem ageret.

Qvas dea per terras, & quas errauerit undas,
Dicere longa mora est. quærenti defuit orbis,
Sicaniam repetit: dumq; omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanen. ea ni mutata fuisset,
Omnia narrasset: sed & os, & lingua uolenti
*Dicere non aderant, nec * qua loqueretur, habebat.*
Signa tamen manifesta dedit, notamque parenti,
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnouit, tanquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniauit diua capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc ubi sit: terras tamen increpat omnes,
Ingratasq; uocat, nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
Repperit ergo illic sæua uertentia glebas
Fregit aratra manu, pariliq; irata colonos,
Ruricolasq; boues letho dedit, aruaq; iussit
Fallere depositum, uitiataq; semina fecit.
Fertilitas terræ latum uulgata per orbem
Sparsa iacet: primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber.

{Neque Megauira Celei ancilla fuit, neque puer in stellioné uersus, Iambas, ut Regius putat, appellatur, sed Megamiram, siue Metaniram (id enim crebrius scriptum reperias) Pausanias in Atticis, & item Hephestio uxorem Celei, commentatores Euripidis, & Nicandri, Hippothoontis faciunt. puerum autem in Stellionem versum, Nicandri interpres Abantem uocat: qui cum deam, a Metanira hospitio acceptam, indignaretur, vltroque verbis illam incesseret illa petulantia pueri offensa, quod reliquum polentæ in cratere forte erat, in os eius effudit, atque in Ascalabum, siue Stellionem, ut poeta ait, conuertit. Iambe vero (ita enim apud græcos dicitur, non Iambas) ancilla Metaniræ fuit, Panus, & Echus filia, Thressa genere, vt in ijsdem commentarijs legitur, hęc deã, cum ob amissam filiam perpetuo mœrore afficeretur, Iambicis quibusdam saltationibus, siue carminibus (unde & Iambo pedi nomen factum) consolata, & ad hilaritatem inuitasse dicitur, quod id ex ipso Nicandro etiam apparet, cuius versus sunt in Alexipharmacis.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Stelles puer in lacertam in speciem [illegible]

De pueri autem conuersione eidem poeta in Theriacis meminit his versibus:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

quo loco aperte dicit Cererem a Metanira in Celei [illegible] accepetam fuisse. quare arbitror eos, qui Hippothoontis vxorem faciunt Metaniram, ex eo occasionem traxisse, quod Nicander dicit [illegible] hoc est in vrbe Hippothoontis [illegible], siue polentam hanc, vt ab Ouidio vocatur, deam epotasse intelligit, n. Eleusinem, vbi Celeus habitauit quã ideo Hippothoontis vrbem vocat, quod hic ex Alope Cercyonis filia natus esset. Cercyon autem Eleusim & tenuit aliquando, & ibidem a Theseo postremo occisus fuit. Sed hæc hactenus.]

RAPH. {*Dulce dedit*} non mulsum, quod est ditiorum, sed multum, quo rustici quoque non carent, puto accipiendum. {*Testa*} terreo vase, per quod significat poeta vetulam eam inopem admodum fuisse. {*Polenta*} cum præpositio subintelligatur.

{Alij accusatiuo casu polenta dictum accipiunt, ut sit neutri generis, eoq; modo & planior constructio, & sensus. sed hoc criticis relinquamus.} Polenta vero cibus est, græcis olim tam familiaris, quàm plus Romanis. vterq; vero cibus est, quo rustici, præcipueque montani vtuntur. {*Duri oris*} impudentis. illi enim duri esse oris dicuntur, qui sunt impudentes. {*Auidam*} gulosam. {*Epota parte*} epotus modo actiuam, modo passiuam habet significationem, vt hoc loco. sic Iuuenalis, Epotaque flumina. Medo prandente. {*Combibit os maculas*} contrahit. {*Aptumq; colori nomen habet*} stellio enim vocatur, quod paruis stellis insignitus esse uideatur. est autem paruum animal, quod ut inquit Plinius, rore tantum uiuit. a stellione uero stellionatus crimen a iure consultis deduci uidetur. ut enim stelliones uarij sunt, & uersicolores, ita impostores, atque deceptores, vt vilia uideantur pretiosa, arte quadam, ac simulatione mendacijsque efficiunt. {*Stellatus corpora*} stellatum habens corpus, & guttis infectum, quæ stellæ uideantur.

Q{*uærenti defuit orbis*} nam cum totum perlustrasset Ceres terratum orbem, ubi quæreret filiam, nihil ei loci restabat, quare in Siciliã est reuersa. {*Sicaniam*} Siciliam a Sicano rege appellatam. {*Nec qua loqueretur habebat*} hoc est, ue linguam, qua loqui posset, habebat. {*Persephones zonã*} Proserpinæ cingulum. quã enim latini Proserpinam, græci Persephonem uocãt. {*Trinacriam ante alias*} Trinacria quæ & Trinacris uocatur, quod tria acra, id est promontoria habeat, cognominata fertur, ut superius quoque diximus, alij a Trinacrio rege, cuius meminit Sibylla, ut Stephanus refert, sentiunt fuisse dictam. a latinis etiam Triquetra, a triangulari figura nominatur. a quibusdam vero græcorum Trinacria [illegible] idest tridente uocatur, quòd ei sit similitudine nominantur, ut Lyrnesus, Brundusium, Sardinia. {*In qua uestigia damni Repperit*} caussa est, cur Siciliam in primis frugum munere indignam putet Ceres, quia illic mille suę iacturæ signa inuenit, & amissæ filiæ. {*Sæua manu*} magna, & robusta. {*Parili letho*} simili, ac pari morte. dare autem letho, & morti, interficere est. {*Aruaque iussit Fallere depositum*} hoc est, aruis mandatum, ne sibi credita semina redderent. depositum autem dicitur quicquid apud aliquem custodiæ gratia collocatur. est uero figurata, ac poetica locutio, fallere depositum, pro eo quod est, fallere homines non reddendo semina credita, atque deposita. {*Sparsa iacet*} dispersa marcescit, ac nullo est in honore, nullumque fructum hominibus præbet. {*Segetes*} frumenta seminata. eleganter autem ea omnia enumerat quibus segetes corrumpuntur. {*Et modo Sol nimius*} nimia siccitas a calore solis proueniens. {*Nimius imber*} nimia humiditas. nam imber, ut ait Plin. in herba tantum segetibus est utilis, florentibus autem frumento, & hordeo nocet. {*Sideraque uent. no.*} sidera tunc nocere segetibus uidentur, cum rubiginem contrahunt. nam rubigo, ut idem scribit Plin. cœlestis est frugum, uinearumque malum, nullo minus noxium. uenti autem tribus temporibus nocent frumento, & hordeo, in flore, aut protinus cum defloruere, uel maturescere incipientibus.

Semina iacta legunt: lolium, tribuliq; fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen:
Tum caput Eleis Alpheias extulit vndis,
Rorantesq; comas a fronte remouit ad aures:
Atque ait: O toto quæsita virginis orbe,
Et frugum genitrix, immensos siste labores,
Neve tibi fida violenta irascere terræ.
Terra nihil meruit, patuitq; inuita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex. huc hospita veni:
Pisa mihi patria est, & ab Elide ducimus ortus.
Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est: hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem; quam tu mitissima serua.
Mota loco cur sim, tantiq; per æquoris vndas
Aduehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiua meis, cùm tu curaq; leuata,
Et vultus melioris eris. mihi peruia tellus
Præbet iter; subterq; imas ablata cauernas
Hic caput attollo, desuetaq; sidera cerno.
Ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris,
Illa quidem tristis, neque adhuc interrita vultu,
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces;
Attonitaq; diu similis fuit. vtq; dolore
Pulsa graui grauis est amentia, curribus auras
Exit in æthereas. ibi toto nubila vultu
Ante Iouem passis stetit inuidiosa capillis:
Proq; meo veni supplex tibi, Iuppiter, inquit,
Sanguine, proq; tuo. si nulla est gratia matris:
Nata patrem moueat. neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quòd nostro est edita partu.
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas amittere certius, aut si
Scire vbi sit, reperire vocas. quòd rapta, feremus,
Dummodò reddat eam. neque enim prædone marito
Filia digna tua est, si iam mea filia non est.
Iuppiter excepit: Commune est pignus, onusq;
Nata mihi tecum. sed si modò nomina rebus
Addere vera placet: non hoc iniuria factum.
Verùm amor est. neq; erit nobis gener ille pudori,
Tu modò diua velis. vt desint cetera, quantum est
Esse Iouis fratrem? quid quòd non cetera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
Si tibi dissidij est; repetet Proserpina cælum,
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos, nam sic Parcarum fœdere cautum est,

SEMINA *iacta* } grana seminata. { *Legunt* } colligunt. & deuorant. { *Lolium, tribuliq; fatigant* } lolium, ac tribuli herbæ sunt segetibus infestæ. { *Fatigant* } laboriosiores efficiunt { *Triticeas messes* } tritici segetes. Messis autem proprie dicitur tempus metendi, & colligendi frumēti, sed pro segete quoque interdum accipitur, ut hoc loco. { *Et inexpugnabile gramen* } indomabile, quod nulla ratione ita domari potest, ut non renascatur. videtur autē filicis esse periphrasis. gramen sanè species est herbæ ferè ubique nascentis, quamuis simpliciter pro herba frequēter, gramen accipiatur. { *Eleis undis* } per subterraneas cauernas ab Elide Olympiæ urbe uenientibus. tres autem sunt urbes hoc nomine, una in Aegypto ab Eleo Tantali filio cognominata, altera in Arcadia, tertia in Hispania. unde Eleus possessiuum modo trisyllabum, modo Eleius quinque syllabum declinatur. { *Alpheias ext.* } Arethusa, quæ Alphæi Elidis fluuij filia esse uidetur. nam Arethusa, ut paulo ante diximus, eadem cum Alpheo esse putatur. quæ enim apud Pisam in Alpheum proijciuntur, ut scribit Plinius, eadem in Sicilia ab Arethusa eijciuntur, unde fabulæ datus est locus, Alpheū Elidis fluuium Arethusæ nymphæ amore captum, eā in Siciliam usque fuisse persecutum. { *Rorantes comas* } stillantes capillos. { *A fronte remouit ad aures* } a fronte usque ad aures repulit. Gestum autem expressit urinantium, & sub aqua natantium. qui cum primum ex aqua caput extulerint, capillos a fronte ad aures usq; manibus ambabus repellunt. { *Immensos siste labores* } hoc est, immensis desiste laboribus filiæ quęrendæ. est autem transitiuum sisto quod significat firmo, ac stare facio. { *Violenta* } indignata. { *Patuit* } se aperuit, ut Plutoni una cum rapta Proserpina ad inferos properanti aditum præberet. { *Nec sum pro patria supplex* } nec tibi pro patriæ meæ excusatione supplico. hæc autem idcirco ait, ne mentiri uideretur. { *Pisa mihi patria est* } Pisa Arcadiæ opidum, iuxta quod Alpheus fluuius labitur: unde Piseus deriuatur. Pisæ uero Pisarum numero tantum plurali urbs est Hetruriæ clarissima, unde Pisanus. { *Mota loco cur sim* } Arethusa uenatrix fuit nympha, Dianæ comes: quæ cum forte se in Alpheo fluuio lauaret, ita Alpheum in sui amorem pellexit, ut ipsam retinere conatus sit: sed cum in Siciliam usq; fugientem Alpheus secutus esset, implorato Dianæ auxilio in fontem sui nominis fingitur fuisse cōuersa. quod idcirco, ut diximus, fictum est, quòd quæ iaciūtur in Alpheum purgamenta, eijci ab Arethusa in Sicilia fere est obseruatum. Sunt autem multę Arethusæ & urbes, & fontes. nam & Syriæ, & Eubœæ est Arethusa, & Ithacæ fons, quanquam non ignobiles grammatici scribant omnem fontem Arethusam posse uocari ἀπὸ τοῦ ἄρδειν, hoc est, ab irrigendo. { *Aduehar Ortygiam* } Ortygia duarum insularum est nomen, quarum altera in Aegeo, quæ & Delos dicitur, altera Siciliæ adiacet, de qua Virgi. lib. Aeneid. 3. *Sicanio prætenta sinu iacet insula contra Plemmirium undosum. nomen dixere priores Ortygiam.* Alpheum fama est, huc Elidis Amnem, Occultas egisse uias subter mare, qui nūc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis. hæ uero duæ insulę ab Ortygia urbe Aetoliæ, Ortygiæ fuerunt denominatæ, ut Phanedicus, & Nicander scribunt, nō autem a transmutatione Asteriæ Latonę sororis in Ortygia, hoc est, coturnicem, Delos Ortygia fuit appellata: sed quod omnes Ortygiæ coloniæ illius, quæ est in Aetolia, fuerunt, indeq; nomen acceperunt. { *Hora tempestiua* } tēpus cōmodum. { *Leuata* } liberata. { *Cura* } dolore, & sollicitudine. { *Subterq; imas ablata cauernas* } per subterraneas uias adducta. { *Hic caput at.* } hic ex eo. { *Desuetaque sidera cerno* } aspicio hic, inquit sidera mihi desueta, & nō uisa tantisper dum fui sub terra. { *Sed regina tamen* } hęc ad Cereris cōsolationē referuntur, quibus tū ipsa magis est exacerbata. repetitio autem illius copulæ, sed, & rē amplificat, & orationem exornat. cum .n. unū dicatur, plura tamē esse uidentur. { *Opaci mun.* } umbrosi inferni. { *Pollens matrona* } potens uxor. { *Dolore pulsa graui* } percussa, affecta magno dolore. { *Nubila* } tristis, mœsta. { *Inuidiosa* } inuidiam Ioui factura. { *Nata patrem moueat* } Proserpina enim Iouis ex Cerere filia fuit. conatur autem Ceres Ioui persuadēre, ne patiatur filia a Plutone detineri. { *Neu sit tibi cura Vilior illius* } neq; illius, inquit, minorem curam habeas, quòd ego ipsam peperi. { *En quæsita diu* } en. ecce. indignationem autem significat. { *Si reperire vocas* } ac si diceret, hoc esse potius amittere, quàm reperire. { *Quod rapta feremus* } hoc est, quòd sit rapta, æquo animo tolerabimus, dummodo eam Pluto nobis reddat. { *Neque enim prædone marito* } caussa est, cur Proserpina marito prædone non sit digna, quia filia tua est. Prędones autem propriæ dicūtur, qui in mari latrocinantur, qui a græcis Piratæ uocantur. { *Sed si modo nomina rebus* } sed si, inquit, nomina uera imponere uolumus reb. & his factis, non iniuriam hoc, sed amorem esse cognoscemus. diffinitiua autem utitur constitutione ad raptum excusandū.

PVDOR } dedecori. pudor est .n. timor iniustæ uituperationis. RAPH.
{ *Tu modo* } illū nobis esse generū. { *Vt desint* } ut demus omnia alia Plutoni deesse. { *Nec cedit* } nec Pluto, inquit, potētia a quoquam superatur præterquam a me solo; qui mundi partem meliorem, quā ipse sortitus sum. nam mihi cælū, inferi illi in mūdi diuisione obtigerūt. { *Dissidij* } separationis, ac repudij. { *Cælum* } aerem. { *Si nullos contigit illic ore cibos* } hoc est, si nihil apud inferos

feros comedit. qui .n. ibi aliquid gustasset, ei illinc reditus nõ datur. } *Certum est* { decretũ est. } *Ieiunia soluerat* { aliquid comederat. } *Simplex* { rerum imperita. } *Puniceum pomum* { malum granatũ. } *Curua arbore* { depressa pomorum multitudine. } *Presserat ore suo* { comederat. } *Solusque Ascala. vidit* { Ascalaphus, vt hoc loco narrat Oui. Acherontis ex Orphne nympha fuit filius, qui cũ testatus esset Proserpinã Plutonis hortis septẽ grana mali punici comedisse, ab ipsa indignata in bubonem pessimi ominis auem fuit commutatus. [Fuit & alius Ascalaphus, Martis, & Astioches filius, cuius Hom. meminit Iliad 2.] } *Auernales* { infernales. } *Furuis antris* { nigris speluncis. } *Et indicio* { delatione sua Ascalaphus reditum Proserpinæ eripuit, nec illam ad superos redire permisit. } *Regina Erebi* { Proserpina, inferorum regina. est enim Erebus inferni pars. } *Profanum* { execrãdum. } *Phlegethontide lympha* { Phlegethontis aqua. est enim Phlegethon vnus ex inferorum fluuijs ἀπὸ τοῦ φλεγέθειν, hoc est ab ardẽdo cognominatus. forma autẽ patronymica pro possessiua est posita. } *Ille sibi ablatus* { hoc est, sua figura, ac forma spoliatus. } *Amicitur* { vestitur, cooperitur. } *Inq; cap. cresc.* { illi in caput crescere dicuntur, quorum caput, quam reliqua membra, grandius efficitur. } *Longosq; reflectitur vngues* { synecdoche poetica, si enim esset soluta oratio, longi vngues reflectuntur, diceremus, hoc est, reflexi, & adunci sunt. } *Fœda* { turpis aspectu. } *Ignauus bubo* { vilis, ac imbellis. Bubo aũt nomen est fictitiũ a voce auis ipsius dictum.

Ascalaphus in bubonẽ.

in alis.

Eristere.

H*ic tamen indicio* { fabulam fabulę, vt solet eleganter annectit poeta. nam Sirenes tres fuisse dicũtur, Acheloi fluuij, & Calliopes musæ filiæ, ac Proserpinæ comites fidissimæ: q̃ quidem cum & ipsæ per totum orbem terrarum quæsissent, nec vsquam in terris eam reperirent, deos rogarunt, vt alatæ efficerentur, quò cõmodius ẽt in aquis Proserpinam inquirere possent. quare ita in aues fuere cõuersæ, vt facies tamen virginea, voxq; humana illis remaneret. Hę, iuxta fretum Siculum insulas Sirenusas habitantes, tã suauiter canebãt, vt nautas illac transeuntes, aut ad se pellicerent, aut sopitos spoliarent, atque submergerent. quare Vlysses illac transiturus admonitus a Circe, & sociorũ aures cera obturauit, & se ad triremis malũ alligari iussit. illæ vero indi-

Dixerat. at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt: quoniam ieiunia virgo
Soluerat: & cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curua decerpserat arbore pomum:
Sumptaq; pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus vidit: quem quondam dicitur Orphne
Inter auernales haud ignotissima nymphas
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemq; profanum
Fecit auem, sparsumq; caput Phlegethontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inq; caput crescit, longosque reflectitur vngues,
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaq; fit volucris venturi nuntia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.

ARGVMENTVM.

ARG. Sirenum, Acheloi, & Melpomenes musæ, aut, vt alij volũt, Calliopes filiæ, Proserpinæ comites fidissimæ, cum Proserpinam raptã requirerent, neq; eam vllo modo possent inuenire, a dijs impetrauerunt, vt versæ in volucres non tantum in terra, sed etiam in mari requisitã consequi possent. mansit tamen illis vox humana, facieiq; virginea nouissime deuenerunt ad petram maris, quæ imminebat proxima pelago. horũ ita fatum fuit, quãdiu earum vox obaudita non esset mortalibus, manerent incolumes. forte Vlysses monitu Circes prætereuectus est, sũ se præcipitauerunt.

H*Ic tamen indicio pœnam, linguaq; videri*
Commeruisse potest. vobis Acheloides vnde
Pluma, pedesq; auium, cùm virginis ora geratis?
An quia, cum legeret flores Proserpina vernos
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus vt vestram sentirent æquora curam,
*Posse super fluctus alarum * insistere remis*
Optastis: facilesque deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaq; dos oris linguæ deperderet vsum,
Virginei vultus, & vox humana remansit,

ARGVMENTVM.

ARG. Iupiter diuisit annũ, vt Proserpina partim apud virum, partim apud matrem moraretur. Ceres pacata se recipiens ab Arethusa exegit, vt sibi originem suam exponeret. tum Arethusa: Achaidum nympharum formosissimam me dixere: & me Alpheus amnis mei amore incensus sumpte viri forme persecutus est. cuius impetum cum effugere cuperem, inuocaui Dianam, cuius comes, studijque æmula fueram, vt laboranti mihi ferret auxilium: quæ me nube texit, ne in cupientis conspectum venirẽ. mutorque in fontem: cuius aquas vt vidit Alpheus cognouit, sumpsitque propriam amnis formam, vt se mihi misceret. at Diana rupta tellure me per obscuram iter in insulam Ortygiam Siciliæ adiacentẽ admisit: cæterũ Alpheus per subterraneas cauernas me hucusque persequi nõ destitit.

A*T medius fratrisq; sui, mœstaq; sororis*
Iuppiter ex æquo voluentem diuidit annum
Nunc dea regnorum numen commune duorum
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies, & mentis, & oris.
Nam modò quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
Læta deæ frons est: ut Sol, qui tectus aquosis
Nubibus antè fuit, victis e nubibus exit.

gnatæ se in mare præcipitarunt. earũ aũt prima Parthenope, altera Leucosia, tertia Ligia fuit appellata. Dicũtur aut Sirenes παρὰ τὸ εἴρω qđ est dico, præposita s littera. vñ falluntur qui illas putant latine tractrices dici, cũ per ει diphthongum græcã scribantur, nõ per y, vt scribitur εἴρω, qđ significat traho. } *Acheloides* { Acheloi filiæ. Achelous vero Calydonię fluuius est, Oceani, vt i theogonia scribit Hesio. & Tethyos filius. hic ꝓ Deianira cũ Hercule acriter pugnãs tandem fuit superatus. Achelous quidẽ, vt refert Macrobius, apud priscos aqua dicebatur. unde Virg. libro Georg. 1. dixit: Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis. } *Cum virginis ora geratis?* { cum faciẽ virginis habeatis. } *An quia cum legeret* { an particula est interrogatiua, qua eleganter vtimur in soluendis quæstionibus, pro qua imperiti aut coniũctionem reponunt. } *Protinus vt vestram* { hoc est, vt diligenter in mari quoque possetis inquirere Proserpinam. } *Alarum remis* { alarum remigio, & agitatione. } *Faciles* { benignos, vtpote qui nobis ea, quæ optabatis, concesserunt. } *Ne tamen ille canor* { caussam exponit, cur totæ in aues non fuerint commutatæ Sirenes, sed virgineos vultus retinuerint. } *Canor natus* { facultas canendi ingenita, & a natura data. } *Ad mulcendas aures.* { delectandas. } *Tantaque dos oris* { si enim totæ in aues fuissent mutatæ, tã suauiter canere nunquam potuissent.

Sirenes in aues.

A*T medius fratrisq; sui* { Iupiter, inquit, medius inter Plutonem fratrem, & Cererem sororem, ne eorum alteri displiceret, ex æquo annum diuisit, vt sex quidem menses Proserpina cum matre, totidemque cum marito foret. } *Ex æquo di.* { in duas equales partes distribuit. } *Duorum regnorum* { & inferi, & superi. quandiu enim est cũ matre Proserpina apud superos, quandiu cum Plutone apud inferos, regnare dicitur. hoc autem iccirco fingitur, quod Luna, quæ eadem est cum Proserpina, tanto tempore in cælo lucere, quanto sub terra videtur latere. } *Vertitur* { conuertitur, ac mutatur. } *Facies* { figura. *Læta deæ frons est* { & Cereris, & Proserpinæ lætam esse frontem accipere possumus. ambæ nãque e mœstis, ac tristibus lętæ, atque hilares sunt effectæ. De Proserpina tamen præcipue esse intelligendum, quæ subijcitur similitudo aperte ostendit. } *Victis e nub.* { ex dissolutis nebulis, atque depulsis. tunc

enim

enim nubes a sole vinci dicuntur, cum resoluuntur, atque expelluntur.§ *Exigit*§Exposcit. § *Secura*§ sine cura & læta.con cinne auté ingreditur poeta ad exponendam metamorphosin Arethusæ nymphæ in eiusdem nominis fontem. Arethusa nanque (vt ipsa Cereris filiæ recuperatione lętę rogatu narrat) nympha fuit venatrix, Dianæ comes: q̃ ęstu defatigata, depositis vestib. nuda in Alpheum, fluuiorum lympidissimum, cum descédisset, forte in Alphei fluminis ipsius Dei amorem incidit. cum igitur Alpheus nudã eam persequeretur, iamq; assecuturus foret, Dianam ipsa rogauit, vt sibi opem ferret. Diana vero eam cursu lassam, ita nube texit, vt Alpheus quidem ea potiri non potuerit. Sed cum eã ob nimium sudorem in aquam esse conuersam animaduertisset; & ipse humana deposita figura eam vsq; in Ortygiam insulam Siciliæ adiacentem per subterraneas cauernas est persecutus. §*Sacer fons*§ omnes fontes nymphis sacri esse dicuntur. §*Fluminis Elei*§periphrasis est Alphei. § *In Acha.*§ in Achaia. [Acheide alij malunt legere propter quantitatem, quoniam & alibi idem poeta dixit per Acheidas vrbes eadem forma.] § *Legit* § elegit aptas ad venãdũ syluas. §*Saltus* § syluas, in quib. ferę saliũt. §*Posuit cass.*§tetendit retia, per quæ significat se venatricem fuisse. § *Formosa no. habebam*§tamen est subaudiendum. §*Iuuabat*§ delectabat.§*Quaq; alia gau. so.*§ pulchritudinis, inquit, qua aliæ nymphæ solent gaudere, me pudebat, alicuiq; placere crimen, ac flagitium esse putabã. § *Stymphalide sylua* § Stymphalus vrbs est Arcadiæ, & planities, & fons, vñ Stymphalius possessiuũ, & Stymphalis deducitur.§*Sine vortice* § sine aquarum vertigine. vortex dicitur aqua in se cõtorta. §*Perspicuas ad humũ*§ claras, ac lympidas vsq; ad arenam. § *Calculus* § lapillus. § *Numerabilis erat* § poterat numerari propter aquę perspicuitatem.§*Poplite deinde tenus*§hoc est, vsq; ad genu. est enim poples genu pars posterior.§*Labens*§natans. § *Mille modis* § varijs modis. numerus enim finitus pro infinito sæpe a poetis ponitur. § *Excussa*§ concussa. gestum autem exprimit natantium, qui & cõcutere, & iactare brachia solent.§*Propiori margine*§pro propinquiori ripa. margo enim dicitur vniuscuiusq; rei extremitas. § *Suis Alpheus ab undis*§Alpheus fluuius est Elidis, dictus quod ἄλφος, id est impetigines curet. hic autem fluuius multa secum in mare flumina defert, vt Pau. narrat, memoratu digna.§*Rauco ore*§rauca voce, quale murmur solet esse fluentiũ aquarum. § *Altera vestes*§ caussa

Spirsit.

Exigit alma Ceres, nata secura recepta:
Quæ tibi caussa, * *fugæ? cur sis Arethusa sacer fons?*
Conticuere vndæ: quarum dea sustulit alto
Fonte caput; viridesq; manu siccata capillos,
Fluminis Alphei veteres narrauit amores.
Pars ego nympharum, quæ sunt in * *Acheide, dixit,*
Vna fui: nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses
Sed quamuis formæ nunquam mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram, formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat:
Quaq; aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenq; placere putaui.
Lassa reuertebar, memini, Stymphalide sylua:
Aestus erat, magnumq; labor geminauerat æstum:
Inuenio sine vortice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritaq; populus vnda
Sponte sua natas ripis decliuibus vmbras.
Accessi, primumq; pedis vestigia tinxi,
Poplite deinde tenus: neque eo contenta, recingor,
Molliaq; impono salici velamina curuæ,
Nudaq; mergor aquis. quas dum ferioq;, traboq;
Mille modis labens, excussaq; brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur:
Territaq; insisto propiori margine fontis.
Quò properas Arethusa? suis Alpheus ab undis,
Quò properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sic, ut eram, fugio sine vestibus: altera uestes
Ripa meas habuit: tanto magis instat, & ardet.
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat:
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas * *vrgere columbas.*
Vsque sub Orchomenon, Psophidaq;, Cyllenenq;,
Mænaliosq; sinus, gelidumq; Erimanthon, & Elim
Currere sustinui: nec me velocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego viribus impar
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoque, & rupes, & quà uia nulla, cucurri.
Sol erat a tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes umbram, nisi si timor illa videbat.
Sed certè sonituq; pedum terrebar, & ingens
Crinales uittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetra.
Mota dea est, * *spissisq; ferens e nubibus vnam*
Me super iniecit. lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit.
Bisq; locum, quo me dea texerat, inscius ambit,
Et bis Iò Arethusa, Iò Arethusa vocauit.

est, cur sine vestibus fugeret, in altera nanque ripa fuerant relictæ.§*Et quia nuda fui*§hoc lasciuius, quam vt heroico carmini conueniat dictum esse vĩ.§*Paratior*§ad vim patiendam.§*Premebat*§vrgebat.§*Vt fuge. accip.*§ solent subintelligatur. est.n. hypozeugma. his auté similitudinibus, & Arethusę fugientis, & Alphei per sequentis celeritas declaratur. § *Vsque sub Orchomenon*§ varia enumerat loca, ad quæ fugiens peruenit Arethusa. Orchumenos autem vrbs est Bœotiæ fonte musis dicato nobilissima. Thessaliæ quoque est & mons, & vrbs, & Arcadiæ, & Ponti. [Sed hic de Arcadica intelligendum.] §*Sophida*§ sic quidem corrupte in exemplaribus legit, Psophida autem ab Ouid. scriptum fuisse facile contenderũt, est enim Psophia variarũ urbium nomen. nã & Arcadiæ vrbs est a Psophide Lycaonis, vel, ut aliã uolunt, Erycis filia denominata, & Acarnanię, & Achaię, uñ Psophidi* deducit. est & Libyę vrbs Psophis, unde Psophites nomẽ patriũ more gẽtis declinat. arx quoq; Zacynthiorũ Psophis uocabat, ut Pauſ. ait. Cyllenen, autẽ & Mænalon, & Erimãthon Arcadię esse montes iã sæpius diximus. Elim uero eiusdẽ Arcadiæ urbẽ ab Eleo Tãtali filio appellatã. [Quod ad Psodia attinet, nõ repugnat quantitas penultimæ, vt quidam putauere. nam & Gaza hoc nomen pro exemplo allegat eorum, quæ in ante ᾶος longam habent in penultima genitiui] § *Sol erat a tergo*§ exponit Arethusa, quomodo cognouerit sibi Alpheũ imminere, ac propinquum esse. Sol, inquit, post terga erat, eoque ante me umbras iacebat. § *Nisi si timor illa videbat* § nisi forte, inquit, perterrita mihi eam vmbram videre videbar. notandum autem, si, coniunctionem, interdum nisi eleganter copulari, quamuis sensui necessaria non videatur. § *Videbat* § videre faciebat. timore nanq; oculi sæpenumero decipiũtur. §*Ingens anhelitus*§maximos spiritus. § *Fessa labore fugæ* § defatigata, inquit, fugiendi labore Dianam rogaui, vt mihi opitularetur. §*Deprehendimur.*§ comprehendimur. deprehendi .n. proprie dicuntur, qui mali aliquid committentes inueniuntur.§*Armigeræ tuæ*§ proprie dixit; nam armigeri non omnes milites dicuntur, vt vulgus putat, sed qui principibus arma gerunt, in pugnaq; subministrant.§ *Ferre*§ ferendos. verbum enim pro participio positũ est. sic Virgilius, Magnum dat ferre talentum. § *Me super iniecit.* § ἀναστροφή: præpositio enim quæ præponi debet, postposita est.§ *Lustrat* § circumit. me inquit, nube coopertam Alpheus quærens circumit. § *Ignarus* § ubi essem.

Via.

Acheida.

RAPH.

Fugare.

sem.§ *An ne quod agna*§ an, & ne, interdum quidem a poetis copulantur, sed frequentius separatim ponuntur. §*Qui vepre latens*§ occultus in spinis. vepres nanq; spinæ dicuntur. §*Non tamen abscedit.*§ Alpheus. §*Seruat*§ custodit. §*Occupat obsessos*§ pulchra-phantasia fingit poeta Arethusam in aquam fuisse conuersam. qui enim plus æquo sudat, facile in aquam videtur resolui. §*Sudor frigidus*§ sudor, qui ex nimio labore prouenit, calidus esse solet; qui vero ex nimio timore, frigid⁹. §*In latices*§ i aquas. §*Posito ore*§ deposita figura, ac forma virili. §*Delia*§ Diana voa cum Apolline in insula Delo nata. §*Cæcis ca.*§ occultis terræ foraminibus hoc autem iccirco fingitur, quia Alpheum per subterraneas vias, vt diximus ad Orthygiam vsque insulam, vbi Arethusa vocatur, peruenire fuit obseruatum. §*Aduehor Ortygiam*§ Ortygia, & Delos dicitur, quòd in ea primum Ortyges fuerunt visæ, vt quibusdam placet, & insula Siciliæ adiacens. quidam vero aiunt vtranq; ab Ortygia, oppido Aetoliæ, denominatã fuisse, quòd illic profecti colonι vtranque tenuerint. §*Cognomine diua*§ Dianæ. nam & Delia, & Ortygia ab eadem insula Diana cognominatur.

facta.

per Deliã Diana intelligitur.

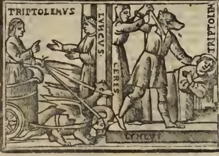
Arethusa in fontẽ.

xit ita dea voto frustrata, vt saltem hoc modo ipsum clarissimum redderet, concessit illi currum suum, quo frumenti sationem primus omnium mortalibus indicaret. §*Dea fertilis*§ Ceres dea fertilitatis.

Quid mihi tunc animi miseræ fuit; an ne quod agna,
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosq; audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neq; enim vestigia cernit
Longius vlla pedum: seruat nubemq; locumq;.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cæruleæq; cadunt toto de corpore guttæ.
Quaq; pedem moui, manat locus; eq; capillis
*Ros cadit, & citius, quàm nunc tibi * fata renarro,*
In latices mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas: positoq; viri, quod sumpserat, ore,
Vertitur in proprias, vt se mihi misceat, vndas.
Delia rupit humum: cæcis ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam: quæ me cognomine diuæ
Grata meæ superas eduxit prima sub auras.

ARGVMENTVM.

ARG. Triptolemo Ceres currum draconibus iunctum dedit, quo per terras vectus, agriculturam, frugumq; vsum mortales doceret. per Europã Asiamq; vectus, nouissime delatus in Scythiam, a Lynco regio susceptus est hospitio: cui cum exposuisset aduentus sui caussam, inuidia tanti honoris instinctus, dormientem vt interficeret eggressus est. dea, sui nuntij memor, quem diuini honoris dignum habuerat, eum conseruauit, Lyncũ regem in lyncem feram, ne Triptolemum occideret, conuertens.

HAc Arethusa tenus § hactenus, inquit, Arethusa fuit locuta. Lynci autem Scythiæ regis Metamorphosin in Lynca ferã, eleganter cum superiore fabula connectit poeta. Ceres enim, recepta filia, Arethusaq; audita, Athenas aduolauit: currumq; a draconibus alatis vectum Triptolemo donauit, quo frumenti vsum, & agriculturã mortales doceret. is igitur cum ad Scythiam vsque peruenisset, a Lynco Scytharum rege hospitio suscept⁹, paulum abfuit quin interficeretur. nam Lyncus, cum aduentus caussam percepisset, Triptolemi gloriæ inuidens, eum somno oppressũ aggressus est. quare Ceres indignata Lyncum in Lynca feram commutauit. hac autem gloria Triptolemũ Ceres affecit, quòd, vt Pausanias narrat, filiæ Celei Cerem ipsam lassam, & tristem, dum quærit filiam, apud puteum nomine Anthium, qui in Attica religionis gratia monstrabatur, anili speciem sedentẽ, tanquam Arginam mulierem, ad matrem Meganirã deduxerunt, quæ illi Triptolemum filium tradidit educandum. Ceres autem per noctem, igne puerum fouebat, vt ipsum efficeret immortalem. sed mater excitata, illum ex igne extra-

HAc Arethusa tenus. geminos dea fertilis angues
Curribus admouit frenisque coercuit ora,
Et medium cæli, terræque per aera uecta est:
*Atque leuem currum Tritonida misit in * urbem*
Triptolemo: partimque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.
Iam super Europam sublimis, & Asida terram
Vectus erat iuuenis; Scythicasq; aduertitur oras,
*Rex * ubi Lyncus erat, regis subit ille penates.*
Quà ueniat, caussamque uiæ, nomenque rogatus,
Et patriam, Patria est claræ mihi, dixit, Athenæ,
Triptolemus nomen: ueni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris: latos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.
Barbarus inuidit, tantique ut muneris auctor
Ipse sit: hospitio recipit: somnoque grauatum
Aggreditur ferro, conantem figere pectus,
Lynca Ceres fecit: rursusque per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.
Finierat doctos e nobis maxima cantus.

RAPH.

In vrbem Tript.§ periphrasis est Athenarum, quæ ab Athenoa, hoc est, Pallade, quæ & Tritonia, & Tritonis dicitur, fuit cognominata. §*Triptolemo*§ Triptolemus filius fuit Celei, & Meganiræ, vel, vt alij, Diopes; qui, vt Trogus scribit, primus omnium in Attica ferendi frumenti rationẽ munstrauit. itaque locus fabulæ datus, quam in 4. Fast. plenissime exequitr poeta. §*Rudi hu.*§ incultæ terræ. [Partim post temp. longa recultæ; vel simpliciter accipiẽdum reculte, pro aratæ, vt sint antitheta terra rudis, fine inculta & arata: vel etiam ad nouales referẽdum agros, qui altero demum anno, et etiam tertio recoluntur. vt rudis, & reculta terra, sibi opponantur mutuo, quẽ admodum restibilis ager, & noualis] §*Et Asida terram*§ Asiam. [Ab Asia, proprio, cuius prima longa est, vt apud Homerum, Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα fuit enim Asia rex quidam Lydorum, vt ibidẽ inquit, commenta. nam regionis nomen Asia, primam, corripit, vt Europa, atque Asia pulsus &c.] §*Scythicas oras*§ ad Septentrionem. Scythæ nanque populi sunt ad Septentrionem, quos vulgus Tartaros vocat. §*Qua ue.*§ per quæ loca, & quomodo. §*Peruius ae.*§ penetrabilis aer. §*Dona ce.*§ periphrasis est frumenti. §*Barbarus inu.*§ quia Barbarus inuidia motus est. §*Ferro*§ ense per metonymiam. ferrum enim ex quo conficitur ensis, pro ipso ponitur ense. §*Figere*§ transfigere. §*Lynca*§ accusatiuus est græcus Lynx autẽ fera est oraculosa, Baccho dicata. §*Mopsopium iuue.*§ Atheniensem. Attica enim etiam Mopsopia a Mopsopo rege fuit appellata. nã, vt Strab. li. 10. refert, Athenarum vrbis varia nomina fuerunt. nam ab Actæone Acticam: ab Attide Cranai filia Attidem, & Atticam, a quo & inquilini Cranai vocantur: Mopsopiam a Mopsopo: Ioniam a filio Xuthi Ione: Posidoniam, siue Neptuniam a Posidone, siue Neptuno: Athenas ab Athena, idest Minerua denominatas fuisse aiunt. §*Sacros iu.*§ dracones eidem iugo subiectos. §*Finierat doctos*§ Pieri filiæ, nympharum sententia, a Calliope, musarũ præstantissima, superatæ, cœperũt & nymphas, & musas conuicijs insectari: quã

Lyncus in lyncem.

arcem.

ibi,

Pe ipides in picas.

rem

At nymphæ vicisse deas Helicona colentes
Concordi dixere sono, conuicia victæ
Cùm facerent: Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaq; culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis:
Ibimus in pœnas, & quo vocat ira, sequemur.
Rident Pæonides, spernuntq; minantia verba,
Conataq; loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per vngues,
Aspexere suos, operiri brachia plumis:
Alteraq; alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucresq; nouas accedere syluis.
Plangere dumq; volunt, per brachia mota leuatæ,
Aere pendebant nemorum conuicia picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucaq; garrulitas, studiumq; immane loquendi.

rem quidem ægre ferentes musæ, eas in picas conuerterunt, quæ ingenitam retinuisse videntur loquacitatem. { *Deas Helicona colentes* } musas Heliconem habitantes. { *Concordi sono* } vna omnium sententia. { *Maledicta* } conuicia, contumelias. { *Et non est patientia libera nobis* } hoc est, quoniam has contumelias pati non possumus. { *Ibimus in pœnas* } vos pœnis, ac supplicijs afficiemus. { *Rident Euippides* } Euippes filiæ: patronymica nanque est forma. legitur etiam Pæonides. [Idque rectius. nam in altero quantitas repugnat, nisi quis extrito altero p, Eunipides legendum contendat. Pæonides autem eadẽ ratione, qua mater illarum vocantur, vt supra, Pæonis Euippe mater fuit.] { *Spernunt* } contemnunt { *Intentare* } in uos frequenter intendere, quod minantes facere solent. { *Concrescere* } coalescere. { *Accedere* } adijci, adiungi. { *Plangere dumque volunt* } dum, inquit pectora sua manibus plangere vellent, in aera leuatæ pendere cœperunt. { *Nemorum conuicia* } quæ in nemoribus conuicia iactare non desistunt. { *Facundia prisca* } loquacitas pristina. { *Studiumque immane* } maxima cupiditas.

IAC. CONST. FA.

QVo plus inuidia quam laudis habes } inuidia crimen, & culpam, vt diximus, persæpe significat, præcipueque Ouidio, vt hoc loco, & in sequenti libro, Mater in inuidia est. ac in decimo, Non erit inuidiæ victoria nostra ferenda? & circa finem eiusdem, Nobis Cinyreius heros inuidiæ mutatus erit? item in primo remedij, Inuidiam cędis pacis amator habes. & in Didone, Da veniam culpæ, decepit idoneus auctor. Inuidiam noxæ detrahit ille meæ. Cererisque sacerdos Alphitus τὸ ἄλφιτον farinam significat, propter cuius albedinem Cereris sacerdoti decenter inde datum est nomen. quoniam eius deæ sacerdotes albis vti vestibus consueuerant, vt in decimo huius operis videbis. caussam refert idem poeta in 5. Fastorum. nisi a Farina Cereris famulo, nomen impositum velis, quòd ea frumenti, vnde farinam facimus, inuentrix, & præses memoretur. { *Occidit & Celadon Myndesius* } lego Celadon Mendesius. Mendes enim ciuitas fuit in Aegypto, vnde Mendesium vnum e septem ostijs Nili. lege Stephanum, Plin. & Strabonem. Celadon resonans interpretatur. κελαδεῖν enim exclamare, & resonare significat. { *Echionq; sagax* } emendo Ethion, vt syllabam non offendam, & aptum auguri nomen faciam. θεῖος enim diuinus interpretatur. { *Caso genitore infamis Agyrtes* } nomen infami viro conueniens. ἀγύρτης enim præstigiator vocitatur. { *A dextra Cypro, Gyaroque relictis* } nec Cypro, nec Scyro placet, sed Siphno, quæ inter Cyclades numeratur. { *Vetitum est a deo sceleris nihil* } parenthesis est. { *Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni* } fortuna nouissima, id est ultima sors exponi debet. nam cum Iupiter, Neptunus, & Pluto, regnũ diuisuri, rem sorti commisissent: prima sors, quæ exijt, Iouis fuit; Neptuni secunda; Plutonis vltima vt narrat Hom. 15. Ilia. vnde signate a Claudiano in primo raptus Proserpinæ suprema sors ea, quæ Plutoni contigit, appellatur. vt, Tertia supremæ patior dispendia sortis. non ergo ad regni conditionẽ, sed ad fortis casum poeta respexit. { *Haud procul Aennaeis lacus est a mœnibus* } Scribo Enneis. Enna, Siciliæ ciuitas, duplici n scripta fuit: apud quam rapta est Proserpina. lege Cic. sexta actione in Verrem, & quæ optimus pater meus super illo versu quarti fastorum, In quibus est culto fertilis Enna solo, ac Laurentius noster Abstemius in libello de obscuris quibusdam locis tradiderunt. { *Prodita amus* } huic nomen Meganire fuit, seu Menaline. lege Ouidium quarto Fastorum, & Diome. gram. lib. 3. Clemens, teste Eusebio secũdo præparationis euangelicæ, Baubonem vocat, sic inquiens, Cererem vero a Baubone, nobili muliere, hospitio susceptam tradunt; potionemque multis confectam, quam Cyceona vocant, Cereri allatam fuisse. cumq; Ceres luctu oppressa potum recusaret, quasi despecta doluit. itaque sublata veste genitalia membra deæ ostendit, quæ hoc spectaculo delectata Cyceona suscepit, ac bibit. quod Orpheus carminibus cecinit. { *Duri puer oris, & audax Constitit ante deam* } Iambas hic puera Nicrandi commentario appellatur. a quo tamen dissentit Diomedes in tertio, Iambam Meganire dicens fuisse ancillam. sed hoc Codro feratur acceptum. { *Sideraque, & venti nocent* } accidit hoc loco ijs, qui hoc carmen correxerunt, immo corruerunt, id, quod Horatiano uersu dicitur, incidit in Scyllam cupiens uitare Carybdim. nam huic coniunctioni, que, opem ferre volentes, quam breuem semper latinis esse putabant, huic uerbo noceo uulnus intulerunt, primam eius syllabam, ubiq; breuem, elongantes. emenda igitur sic, (ut omnes ferè codices absq; commentarijs habent) Sideraque, ventique nocent. nec te moueat, que copulatiuam coniunctionem produci: quoniam finalitatis caussa Honorato teste producitur. ut apud Virgilium in tertio Aeneid. Liminaque laurusq; Dei. quamuis & ratio hæc opituletur, quod græce καὶ dicitur. unde in uetustissimo marmore coniunctionem hanc cùm diphthongo scriptam, cum Romæ eram adinueni, hoc modo QVAE. { *Ante Iouem sparsis stetit inuidiosa capillis* } inuidiosa, id est, plena odio in Plutonem, uel exarcebationis plena in ipsum Iouem. quod tangere uidetur interpres, a quibus eo loco reprenditur, forsan non intellectus. { *Quem quondam dicitur Orphne &c.* } conuenientissimum nomen auernali nymphæ est Orphne, quæ nigredinem, obscuritatemque significat. unde apud Claudianum Orphneus vnus equorum Plutonis nuncupatur: licet vulgati codices sint corrupti.

ANNOTATIONES HENRICI GLARIENSIS IN SEXTVM

LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Eumq́, non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

HOC ita dicitur, quasi mors quoque in vxorem petisset Andromedam. quanquam intelligi potest, prælatum, ob certam mortem Andromedæ imminentem.

Isset, & indignum, scelerato profuit ara.

Et copula, inquit Raphael, affectui seruit. hoc recte ille: sed addendum ab eo etiam nouam incipere orationem, nec iungendam cum præcedenti oratione. verbũ enim profuit non quadrat ad nisi, & isset, quare adiecta est affectus particula indignum. nec etiam temere confudisset modos poeta compositionis felicissimæ.

Augebat, bis adhuc octonis integer annis.

Ratio ab octo quosdam inuitat, vt malint octonis scribere. Hora.li.1.Ser. Ibant octonis referentes ibi. æra. quidam propter aliorũ eiusdem ordinis nominum terminationem Octenis secunda vocali media syllaba scribunt. quidam vtrunq; probant. describit autem Atyn xvj. annorum, quem paulò post Lycabas puerum vocat. & notabis monosyllabon hic corripi, vt bis; a quibusdam tamen produci, quos non sequar.

Perculit, infractis confudit & ossibus ora.

Nota coniunctionem propter carminis necessitatem in tertium translatam locum. nam rectum erat, Perculit, & infractis ossibus confudit ora, si carmen pateretur.

Raptaque de dextro robusta repagula poste.

Repagula, inquit Raphael, asseres dicuntur, qui clausis ostijs opponuntur. obices credo vult dicere, quia ex vectibus, aut sublicis sæpe fiunt. Dextro autem poste, ait, qui bini sunt in portis postes, sed obex ad dextrum.

Sternitur & Menaleus, Persea castra secutus.

Melaneus legendum. quod nomen etiam canis est l. 3. ubi de canibus Actæonis. & hic propriũ, & l. 12. in pugna centaurorum cum Lapithis, sed in hoc contrarium accidit, quod in Sthenelo. in latinis enim codicibus frequenter legas Sthelenus.

Bactreus Alconeus.

Ita Raphaelis habebat codex per e, sed Bactrius per i, melius congruebat, si a Bactris deduci existimauit, vrbe Indiæ cõtermina. Planudes legit Barceus disyllabon, vt a Barce sit Cyrenes vrbe, a qua magis secundum Seruij paulo ante traditã regulam aptum est Barcæus. quod & Stephano visum est. idẽ Planudes pro Alconeus legisse videtur Halcyoneus. at in his nihil asseueramus, nam in Syriam venire non minus Bactrij poterant, quam Indi, cum tamen Atyn Indum nominet, nec minus Barcęi, quam Cyniphei, cum antea dixerat Cynipheus Pelates. Bracteus porro, quod quidam legunt, ineptum est.

Occidit & Celadon Myndesius.

Κελάδων Græce est, per primam vocalem in secunda syllaba: Myndesius autem cum y scribẽdum, a Myndus, vt puto, Cariæ vrbe. Raphael a Mindeso Syriæ vrbe ait deriuatum.

Præter vtrunq; latus, præterq; & lumen, & aureis.

Licentia poetica haud dubie dixit præterque & lumen, cũ de Polyphemo potius hoc congrueret, quanquam præterque & lumina, & aureis legi posset.

Chaunius Molpeus, dextra Nabataus Ethemon.

Extrema duo nomina aspirationem habent, duo media nequaquam, sed μολπεὺς, καὶ Ναβαταῖος græce scribuntur.

Verum vbi virtutem turba succumbere vidit.

Vide nũ turba legẽdũ, sed succũbo tibi, fortassis melius q̃ te.

Seriphon Deserit à dextra Scyro, Gyaroque relictis.

Seriphon insulam vocat, quam Ptolemæus Syphon. cæterũ Raphael Scyro legit, quod in alijs codicibus erat Cypro. at ego Cythno legendum arbitror. nam auolanti ex Seripho in Bœotiam Cythnos, & Cyaros, quam Pli.li.4.c.12. ab Andro abesse dicit 62000. passuum, ad dextram erunt: nisi quis carmen ita legere malit, Deserit a dextra Cythnn, Scyroq́, relictis.

Pænis Anippe mater fuit.

Euippe traduxit Max. Planudes. nam quod postea decimo carmine a fine huius voluminis Anipedes dicuntur, error est librariorum. Pæonides enim eo in loco legendum est, & syllabarum ratio satis demonstrat, illic non posse legi Anipedes, si quidem hic Anippe legatur.

Tu numina ponis.

Victa domas, ipsumq; regis qui numina terræ.

Raphael ait cum mari terram Neptuno concessam in memorabili illa rerum diuisione triuni fratrum Iouis, Neptuni, ac Plutonis. at Home. li. Ilia. 15. ait, terram, ac Olympum communia tribus mansisse. sed puto alium quempiam auctorem hoc in loco secutum Ouidium.

Nec qua magis audiat arcum.

Illa sagittæ, idem inquit, arcum audire, & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur. mihi vero illæ, quæ tangunt hoc, quod vult arcus; qui eas pellit.

Nomine Pergusa.

Nomen hoc non temere reperias apud auctores, præter vnum Claudianum, apud quem tñ abbreuiatum est. Pergeũ eñ vocare ait Siculos. Certe Plin. Ptolemæus, ac Strabo, quantũ ego memini, nullã eius faciunt mentionem. ab hoc autem poeta ita clare describitur, vt auctoribus alijs non sit opus.

Et vt summa vestem laniarat ab ora.

Raphael exponit, ad summa ora, id est supremo limbo, qđ equidem non intelligo, nisi per limbum intelligat cingulum, cui innectere limbum puellæ solent, vt facto sinu imponant flores.

Et qua Bacchiada bimari gens orta Corintho.

Bacchiadæ epenthesi vnius litteræ pro Bacchidæ. Quanquam etiam Bacchiadæ apud Strabo. Videtur autem de Archia Syracusarum conditore loqui, de quo Strabo lib. 6. Cum enim paulo ante Pergusam lacum non longe ab Aetna, locum in quo rapta esset Proserpina, descripsisset poeta, hic nunc locũ describit, vbi rupta tellure Pluto ad inferos descendit, eumq́; haud procul Syracusis fuisse fatetur, nempe vbi sunt Cyane, ac Arethusa fontes. Raphael de Drepano loqui poetam cõtendit. At Drepanum in maxime occidentali insulæ parte est, cũ Syracusæ, & hæc commemorata loca, in orientali latere. Mouit Raphaelem sequens carmen, Inter inæquales posuerunt mœnia portus: quod tamen & de Syracusis intelligi potest.

Dulce dedit testa quod coxerat ante polenta.

Dulce, liquidum intelligitur, & cum polenta in auferendi casu exponit Raphael. Nam quod quidam hinc voluere probare, polentam esse generis neutri, decepti sunt syntaxi non intellecta, aut licentia poetica, vt in sexta Baptistæ Mantuani christianissimi poetæ ecloga, Atque polenta coquit, pro polentam.

Læta Dea frons est.

Quia in Iouis ad Cererem oratione ita legitur: Illa quidem tristis, neq; adhuc interrita vultu, & præcedentia hoc in loco carmina de dea duorum regnorum, hoc est de Proserpina clare sonant, hæc etiam de eadem intelligam, etiamsi de Cerere quoque intelligi possunt. non autem antea exigit Ceres, quàm nata secura recepta.

Sponte sua natas ripis declinibus vmbras.

Natas epitheton ad vmbras genere retulit, cum ad Salicta intelligatur, vt sit sensus, Salicta, atque populus dabant vmbras ipsæ natæ sua spontem in ripis decliuibus. nam umbras nasci in ripis intelligitur aliquo pacto. sed frigide addetur sponte sua. Verum hæc fortassis argutulæ merit videbuntur, ideoq; omittenda, quanquam apud Seruium eximiæ eruditionis virum nonnulla eiusmodi reperias.

Vsque sub Orchomenon Psophidaq;, Cyllenenque.

Hunc locum recte emendauit Raphael, sed libro secundo de Erimantho flumin ad eundem erat modum haud parua menda, Phocaico pro Psophaico, vt ibidem admonuimus.

Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.

Illud recultæ pro aratæ exponendum puto, quanquam post tempora longa, qua ratione dicatur, non definio.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

ARG. Arachne Lydia Idmonis filia, cuius mater Hypæpis urbe parua genita, studio lanificij famam quæsierat, cũ Mineruã industria cũctas præcessisset in opere faciendo, gloriabunda insolentius, quàm mortalem decuit, elocuta est nam Mineruam a qua edocta fuerat, ad certamen prouocauit. quæ in anum uersa, in hoc ad eam uenit, ut audaciæ impetum compesceret. quam cum in certamine uidisset permanentem, reuersa in suam speciem opere proposito in certamen descendit, & singula, quæ sequuntur, insexuerunt telæ. prior Minerua, de hinc Arachne.

PRAEBVERAT dictis Tritonia talibus aures,
Carminaq; Aonidum, iustamq; probauerat iram.
Tum secum, laudare parum est, laudemur & ipsæ:
Numina nec sperni sine pœna nostra sinamus.
Mæoniæq; animum fatis intendit Arachnes;
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. non illa loco, neque origine gentis
Clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon,
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater: sed & hæc de plebe, suoq;
Aequa viro fuerat. Lydias tamen illa per vrbes
Quæsierat studio nomen memorabile: quamuis
Orta domo parua paruis habitabat Hypæpis.
Huius vt aspicerent opus admirabile, sæpe
Deseruere sui nymphæ vineta Timoli;
Deseruere suas nymphæ Pactolides undas.
Nec factas solum uestes spectare iuuabat,
Tunc quoque cum fierent: tantus decor affuit arti.
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetitaq; longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Siue leui teretem versabat pollice fusum,
Seu pingebat acu: scires a Pallade doctam,

RAPH. *PRæbuerat dictis*} certamina Musarum cũ Pieri filiabus, cũ Pallas audisset, forte ei in mentẽ uenit, qua pœna & ipsa Arachnen, Lydiã puellam, quæ se Pallade ipsa lanificij peritiorem esse contendebat, afficere deberet. sic autem & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter poeta connectit. {*Tritonia*} Pallas a Tritonide palude Libyæ, ubi primum in uirginali habitu apparuit, vt Herodotus in 4. narrat. Tritonia fuit cognominata vnde aiunt Palladem Neptuni, & Tritonidis paludis fuisse filiam. eam autem ne scio quid a patre reprehensam donasse se Ioui, ac Iouẽ sibi illam filiã asciuisse. Stesichorus autẽ primus asseruit Palladẽ armatam ex capite Iouis psiluisse, eoq; Tritoniam appellatã, quod τριτὼ caput uocatur. Sane Triton palus est, & fluuius Bœotiæ, & Libyæ, apud quarum alterum Pallas uidetur nata, vt scribit Argonauticõ enarrator. unde & Tritonia, & Tritogenia uocatur. quãuis quidam ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est, a terrendo, q aduersarijs terrorem incutiat, Tritoniã declinari putent: uel q τρίτη, id est tertia, post Apollinem, & Dianam genita sit: uel quòd τριταία, id est tertia die mẽsis apparet. eadẽ enim cũ luna putatur. tertiam uero mensis diem τριτομηνίδα vocabant, qua quidem die Pallas nata esse uidetur. unde & festus is dies, ut ipsius natalis agebatur Athenis, quemadmodũ Romæ quinquatria. {*Aonidum*} musarum. {*Probauerat*} laudauerat. {*Tum secum*} dixit, aut locuta est, subandiatur. {*Laud. pa. est*} non satis est, inquit, alios laudare, nisi & nos laudemur. {*Mæoniæ*} Lydiæ a Mæone rege. {*Arachnes*} Arachne Lydia fuit puella, Idmonis Colophonij filia, lanificij peritissima quæ cum se Palladi anteferret, eamque in certamen prouocare causa esset, ab ipsa quidem in uetulam conuersa admonetur, ut ab incepto desistat, ac temeritatis suæ ueniam a dea suppliciter petat. cæterum Arachne ea admonitione insolentior facta nullo pacto Mineruæ cedere animum induxit. quare dea indignata, deposita uetulæ forma, & in certamen descendit, & Arachnem superatam in araneam commutauit; quæ pristinæ artis nõ immemor, tenuissimas telas nunquam contexere desistit. hoc vero in describendo certamine poeta exponit transformationes. nam utraque telam, quam conficit, uarijs imaginibus distinguit, quas aperte poeta describit. {*Lanifica ar.*} lanificij.

RAPH. *COLOPHONIVS Idmon.*} Colophõ Lydiæ urbs est. Apollinis oraculo clara {*Phocaico murice*} Phocaica purpura. est enim murex piscis, ex cuius sãguine purpureus cõficitur color. Phocæa autẽ & Ioniæ, & Cariæ vrbs est a Phocis, quæ Ioniæ conditores secutæ dicuntur, appellata. unde soluta diphthõgo Phocaicus declinatur. {*Aequa*} par, & æqualis. [Lydias tamen illa per vrbes: sic quidem vulgo ferè legitur. admonent autem doctiores legẽdum esse, Lydas per urbes, quod in Lydias, prior ubique longa ponatur, vt apud Horatium: Lydia dic per omnes te deos oro &c. & apud Virgilium, Vbi Lydia quondam Gens bello præclara iugis consedit Etruscis. sed posset tamen & Lydias defendi hoc loco siquis uel ἀνάπαιστον, uel συνίζησιν admittat] {*Paruis Hy.*} hypæpa Lydiæ urbs est, monti adiacens. unde etiã nomen fuit inditum, ὑπὸ αἰπεινῆς, hoc est, sub cacumine, & uertice sita ea dono Veneris pulcherrimas dicitur ferre.

COELIVS RHOD.

HYpæpenas mulieres fuisse pulcherrimas, traditur. est uero vrbs Hypæpa, quæ a Tmolo descendentibus occurrit, ad Caystri Campestria, nomine imposito, quia sit sub monte, qui Aepos nuncupetur, sita ac dicata Veneri. meminit Ouid. Arachne, Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis. {*Tym.*} Tymolus, qui & Tymolus dicitur, mons est Lydiæ uitibus consitus. {*Pactol.*} Pactoli, Lydiæ fluuij, arenis aureis clarissimi, filiæ. {*Tũc quoq; cum fie.*} sed est subaudiendum, ut intelligamus, sed tunc quoque cum fierent spectare iuuabat. {*Tantus decor*} acclamatio est admirationem artis significans. {*Subigeb.*} domabat. {*Mollibat*} mollia reddebat. {*Lõgo tractu*} lõga pductione. lanæ. n. illæ sic protrahebãtur, ut nebulæ uideri possẽt {*Seu versabat*} uoluebat, hoc est filabat. {*Scires.*} posses.

{*Offensa*

{Offensa} indignata. {Tãta magistra} quanta est Pallas. {Nihil est quod victa recusem} nulla est, inquit, pęna, quam ego uicta recusare uelim. {Pallas anum simulat} Mineruæ in vetulã Metamorphosis aperte describitur. {Falsis} simulatos. {Infirmos ar.} membra, quæ infirma esse fingebat. {Grandior.} senectus est periphrasis. {Vsus} peritia rerũ. recte autem similẽ commendat ætatem, ut maior sibi fides adhibeatur. {Cede deæ} ne cõtendas cũ dea. {Vixq; ma. re.} a uerberanda dea subintelligatur. {Confessa iram} præ se ferẽs & ostendens indignationẽ. {Vultibus} vultus mutationibus. {Obscurã Palladã} sub figura anus latentem. {Resecuta est} prosecuta est, ac respondit. {Mentis ino.} stolida, ac demens. {Confecta} exhausta, enaenata omnibus & animi, & corporis uiribus. {Et ni. vixis. diu.} eã significat deliurare. {Palladaq; exhi.} prę se tulit, ac respõdit se Palladem esse. {Mygdonidesq; nu.} Mygdonia Macedoniæ pars est, & item Phrygiæ a Mygdone cognominata. e Phrygia uero, utpote uicina, multæ cõuenerant mulieres, ut Arachnes opera spectarẽt, quæ omnes præter unam Arachnen, ueneratæ sunt deã. {Inuita ora} hypallage est; nam ipsius inuitæ ora intelligũtur. nolebat enim Arachne pudens uideri. {Euanuit} repẽte, & subito abijt. {Cum primum Aurora mouetur} quando primum Aurora incipit oriri. {Candescere} candidus fieri. {Perstat in incep.} perseuerat in incepta pertinacia, ut cum Pallade contendat. {Stolida pal.} ipsa stolida, est. n. hypallage. {In sua fa.} in finem sibi fatorum lege statutum. {Intendunt} dirigunt, ordiuntur. {Gracili sta.} tenui, subtili. {Tela iugo iuncta est} mirandã in utrisq; ostẽdit celeritatẽ. Iugũ aũt dicitur lignũ illud, cui stamina appendũtur, & alligãtur. {Secernit} diuidit, distinguit. {Subt.} i. quod stamini inseritur quod et trama uocatur. {Radijs acu.} radius instrumentum est, quo textores subtegmen inserunt stamini. Elegãter autem omnia describit poeta quæcunq; in conficienda tela fieri solent. {Expediũt} aptant, accõmodant. {Atq; inter st. d.} periphrasis est subtegminis. id. enim dentibus pectinis inculcatur. est autem pecten textorum instrumentum notius, quam ut sit describẽdũ. {Cinctaq; ad pector. ue.} more textricum expriinit ad pectus. n. vsque uestes subducunt. {Studio} uincẽdi cupiditate

Pallas in anum.

RAPH. ILLIC & Ty. {purpura, inqt, Tyria nobilissima

Quod tamen ipsa negat. tantaq; offensa magistra,
Certet, ait, mecum: nihil est, quod victa recusem.
Pallas anum simulat, falsosq; in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoq; sustinet artus.
Tunc sic orsa loqui: Non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus, habet: seris venit vsus ab annis,
Consilium ne sperne meum: tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
Cede deæ, veniamq; tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptaq; fila relinquit;
Vixq; manus retinens, confessaq; vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
Mentis inops, longaq; venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet: audiat istas,
Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces:
Consilij satis est in me mihi: ne ve monendo
Profecisse putes, eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur hęc certamina vitat?
Tum dea, Venit, ait: formamq; remouit anilem,
Palladaq; exhibuit venerantur numina nymphæ,
Mygdonidesq; nurus: sola est interrita virgo.
Sed tamen erubuit, subitusq; inuita notauit
Ora rubor, rursusq; euanuit: vt solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
Et breue post tempus candescere solis ab ortu.
Perstat in incepto: stolidaq; cupidine palmæ
In sua fata ruit. neque enim Ioue nata recusat,
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora: consistunt diuersis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radijs subtegmen acutis.
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Vtraq; festinat; cinctaq; ad pectora uestes
Brachia docta mouent, studio fallente laborem.
Illic & Tyrium, quæ purpura sensit ahenum,
Texitur, & tenues parui discriminis vmbræ.
Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cęlum:
In quo diuersi niteant cum mille colores;
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit,
Vsque adeò quod tangit, idem est: tamen ultima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.

Quæ in Minerua tela picta.

ARG. Minerua incipit: itaq; telæ suæ intexuit contentionẽ Athenarũ inter se, Neptunũq; habitã, qui ictu equo in arce edito suam possessionem vendicabat: ipsa uero, oliua arbore a se inuenta. item Aemum regem, regi namq; Rhodopes Treiciam, qui pari insania, & amore coniugij Iouis & Iunonis abuti erant nominibus, in montes transfiguratos. item Pygmæã ab Iunone in gruem versam. item Antigonem Laomedontis filiam, quæ cum Ioue certarat; quem ob admissum scelus Iuno transfigurauit in ciconiam. Cynaræ regis Assyriorum filias ob insolentiam ab eadem dea in gradus templi sui lapideos mutatas: per quæ exempla frangi posset de Mineruæ numine: fineq; operi suo, oliua arbore suo picta, imposuit.

CEcropia Pallas scopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.

intexitur. [seu potius purpurea fila.] nam Tyrus Phęnicię insula est a Tyro Phęnicis filio appellata, ubi olim pretiosissima purpura fiebat. [Ibidemq; & iam inuentam purpuram Pollux tradit. uide lib. 2. c. 4.] {Et te. um.} ex uarijs coloribus umbræ cõficiuntur, quo imagines extare uideantur, quod in pingẽdo difficillimum esse putatur. [Ab imbre.] post pluuiam. hac autẽ similitudine ostenditur, quam uarijs telæ illę coloribus distinctæ forent. {Solibus} solis radijs. {Arcus} Iris. {Longum cælum} longam aeris partẽ. {Transitus} unius, inquit, coloris ad alium transitus oculos decipit, quia cũ sint diuersi, ijdẽ tamen esse uidẽtur.

COELIVS RHOD.

QVòd uero astruũt, ueros non esse Iridis colores, meras esse nugas, fatendũ est, si Peripateticos audire scietissimos uolumus. cum. n. lux omnium sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radijs in perspicuo denso: constat ibi uerissime inesse colores, ubi eiusmodi lux tingitur in perspicuo aeris humidi, uel orationis descẽdentis. eo nanq; modo Iris colores concipit. & ideo ueri sunt censendi, tanto naturę artificio, ut eos, sicuti diximus, consequi nulla queat ars, cum transitus internosci haud possit, qui io sequẽtem uertãtur nullo medio: sicuti Boethius adnotauit in Musicis item cõtingere. ex quo recte Ouidius,

Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus,
Inficere ingenti longum curuamine cælum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.

Quod uero ingerunt Pythagorici, ideo non uideri colores ueros, quod non permaneant diu, uanissimũ esse aiunt. id enim obuenire, certissimum est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. alioqui colligemus, ueriorẽ uideri hominẽ uitæ diuturnioris, eo, q cõmoriuntur statim productus in lucẽ. quod q non uideat esse absurdissimum? {Vsq; adeo quod tãgit idem est} in tantũ, inquit, is, qui alij cõiungitur, color similis ei est, ut idẽ esse uideatur, cũ tamẽ distet, & differat. Ẽ aũt acclamatio, artificis cũ tacitis admiratione. {Lentũ aurũ} flexibile. {Vetus arg.} antiqua fabula. {Deducitur} effingi. proprie aũt deduci & fila, & carmina dr̃, & qcq̃d in lõgũ protrahitur. {Cecr. arce} Atheniẽsi, a Cecrope Athenarum rege. {Scopulũ Mauortis} Ariopagũ dicit,

qui

Bis sex cœlestes medio Ioue sedibus altis
Augusta grauitate sedent. sua quenq; deorum
Inscribit facies. Iouis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aspera saxa facit, medioq; è vulnere saxi
Exiluisse ferum, quo pignore vindicet vrbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti; defenditur ægide pectus;
Percussamq; sua simulat de cuspide terram
Edere cum baccis fœtum canentis oliuæ,
Mirariq; deos. operis uictoria finis.
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis:
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo breuibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus vnus, & Hemum,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet. hanc Iuno iussit certamine uictam
Esse gruem, populisq; suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonem ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis quam regia Iuno
in volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedon ve pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.

qui Martis uilla interpretatur: ἄρειος nanque Martius, πάγος uilla dicitur, est antè Athenis promontorium, idcirco a Marte cognominatum, quod is Halirrhothium Neptuni filium eo in loco interfecit, propter Alcippen eius filiam, ut Philochorus scribit in secundo de Attica lib. Telam autem Palladis primum describit poeta, in cuius initio & Ariopagus erat depictus, & dij iudices erãt effecti, qui sententijs deciderẽt, utrum Pallas, an Neptunus urbi illic conditę nomen imponere deberet. de hoc enim contendebatur. dij autem sic statuerunt, ut qui rẽ humano generi commodiorem inuenisset, is urbi nomen imponeret. cum igitur Neptunus tridente percussisset terram, equus exiliuit. Pallas uero hastæ cuspide terra percussa oliuam in lucem eduxit, quæ mortalibus commodior iudicata Palladem uictricem effecit. {*Augusta grauit.*} sacra maiestate. augustum .n. dicitur augurio consecratum. {*Sua quenque deorum inscribit facies*} hoc est unusquisq; deorum propria effingitur figura {*Stare Deũ pe.*} Neptunum inquit, stantem pingit, {*Ferum*} equũ. [Fretum alij hoc loco legunt, nõ ferum. neq; enim equum, ut vulgo traditur in hac contentione deorũ, sed aquarum scaturiginem a Neptuno productam uolunt. idque etiam Lactantius sensisse uidetur, qui in argumento, lacum salsum a Neptunu editum dicit. Baptista Pius, Varronem citans, apud quem eadem hęc fabula in hunc ferè modum traditur: Cecrope regnante, inquit, cum circa arcem Atheniensium Olea arbor forte enata esset, & iuxta aquarum scaturigo emanaret, consultum super hoc veluti prodigio Apollinem respondisse, per oleam Mineruam, per aquam Neptunum significari, eosque deos inter se certare, uter urbi nomen imponeret. quare penes populum esse, utrius Dei numine appellari illam uellent, decernere. Atheniensibus itaq; in suffragia euntibus cum mares Neptuno, mulieres Minervę fauerent, uicisse Mineruam calculo uno. quare Neptunum indignatum, mox tantam aquarum uim effudisse, ut totam prope Atticam inundaret. sed postea tamen iterum placatum, mulieribus ea pœna multatis, ut neque suffragia post hac ulla ferrent, neque de ipsarum nominibus filij appellarentur, neque ipsę etiam Athenæ uocarentur. Hæc ille atque hinc etiam Statium allusisse uolunt 12. Thebaidos, ubi inquit,

Ipse quoque in pugnas collis vacuatur, vbi ingens
Lis superum. dubijs donec noua surgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret vmbra.

Eadem autem & Higynus ferè tradit, nisi quod hic lacum, seu scaturiginem aquæ non ipso certamine, sed post, cum ob uictoriam amissam indignaretur, edidisse Neptunum, totamque Atticam aquis inundare noluisse dicit, tamen a Mercurio prohibitus fuit, Commentator autem Aristoph in Nub. (ut hoc quoque addamus) addit, Neptunum ob amissam Atticæ possessionem, Atheniensibus ἀβουλίας immisisse, hoc est, ut de rebus suis male, ac stulte consultarent. sed Mineruam contra id uitium ita compensasse, ut male consulta bene caderent. hinc prouerbiũ natum, ἀθηναίων ἀβουλία de quo Eras. uide. Quod autem & Virg. 1. Geor g. equum a Neptuno procreatum dicit, quem hic Regius secutus uidetur, id ad eum equum pertinere idẽ Pius ait, qui a Neptuno percussis in Thracia scopulis prodierit. quod eo ne modo, an aliter accipiẽdum sit, doctioribus iudicandum relinquo. potest enim etiam Neptunus in primo certamine equum procreasse, quando Pallas oleam protulit, ac postea amissa victoria indignatus, ut Higynus sentire uidetur, aquarum diluuium immisisse uideri. Cæterum, ut neque hoc prætereamus. ferum pro equo poni apud poetas non obscurum est. sic enim Virg. dixit 2. Aen. Sic fatus, ualidis ingentem viribus hastam In latus, inque feri curuam compagibus aluum contorsit, &c. & semiferi, Centauri eadem ratione, alibi dicuntur.] {*Vindicet*} suam ac propriam esse affirmet.

RAPH.

{*AT sibi dat clypeum*} Pallas ita se ipsam in tela effingit, ut & clypeo, & ægide, & hasta, & galea armata uideatur. sic enim Mineruæ simulacrum Athenis erat effigiatum, ut Pausanias scribit. {*Aegide*} ęgis munimẽtum est pectoris Mineruæ cum capite Medusæ, quo in bello potissimũ vtitur. {*Edere*} emittere {*Cum baccis*} baccę fructus propriè dicuntur oliuę, & similium arborum, qui & exigui sunt, & rari, ac a se inuicem separati nascũtur. {*Canentis*} quę cana, ac sub alba uidetur. eam autem oliuam, quæ ex ictu hastæ Palladi uictoriam peperit, arsisse aiunt, ut Pausanias narrat, cum Medorum incẽdio Athenæ conflagrauẽt, exustamque eodem in die in duorum cubitorum proceritatem germinasse. nam supra quatuor cubitorum amplitudinem Athenis effingebatur. {*Operis uictoria finis*} in fine, inquit, telæ uictoriam suam Pallas effinxit. est autem verbum, quod eleganter sæpe numero prætermittitur, est subaudiendum. {*Vt tamen exemplis*} quamuis, inquit, victoria, Palladis operi finem imposuerit: adiecit tamen in quatuor telę angulis exempla quorũdam in deos impiorum, ex quibus facile cognoscere posset Arachne, quam pœnam & ipsa expectare deberet. {*Quod pretium*} quam pœnam. {*Speret*} expectare debeat. {*Pro tam furialibus ausis*} pro tam furiosa temeritate. {*Breuibus sigillis*} paruis signis {*Threiciam Rhod.*} Hemus, ut hinc colligere possumus, rex fuit Thraciæ potentissimus, qui Rhodopen, Strymonis fluuij filiam, ex qua Neptunus iam Atho gigantem sustulerat, duxit vxorem, qui in tantam arrogantiam elati sunt, vt Hemus se esse Iouem, Rhodope uerò Iunonem prædicarent, ac ut deos se adorari iuberent, qua insolentia Iupiter indignatus in montes eos commutauit. Rhodope autem, ut Stephanus scribit, etiam Ioniæ urbs est, unde Rhodupeus, & Rhodopęus, & Rhodopeius deriuatur. [De hac fabula in libello de fluminibus, qui Plutarcho vulgo ascribitur, in hunc modum traditur: Apud Strymonem, inquit ille, duo montes iacent, Rhodope, & Hemus. hi cum ex eodem patre nati essent, cœperunt mutuo inter se amore, ac desiderio flagrare. ac Hemus quidem sororem appellabat Iunonem, illa uero amatorem suum Iouem, praua quadam affectione. quare dij contumelia affecti, ac grauiter ferentes, in montes iisdem nominibus ambos conuertere, auctor Thrasyllus Mendesius] {*Summorum deorum*} Iouis, & Iunonis. {*Altera Pygmæ.*} in secundo, inquit, telæ angulo depicta erat mutatio Pygmæę mulieris in gruem quod se, ut pulchriorem, Iunoni anteferre ausa foret. {*Fatum mise.*} sororem miserabilem. {*Pygmææ ma*} Pygmææ mulieres Pygmæi namq; sunt populi, ut scribit Plinius, montana Indiæ incolentes, quorum longissimi pedes duos non excedunt. Hi assiduum cum gruibus bellum gerere dicuntur. [Pygmeos ἀπὸ τοῦ πυγμῆς habere nomen Augustinus de ciui. Dei, tradit, eo quod unius palmæ statura, siue spithamæi. hos Str. & Mela in Arabia ponũt. Solinus & in Thracia circa urbem Geraniã. vnde a gruibus pulsus dicit. quæ res fabulæ locũ dedisse ait. meminit horum & Gellius lib. 9. c. 4.] {*Suis*} Pygmæis, a quibus ipsa originem ducebat. {*Pinxit & Anti.*} Antigone, Laomedontis filia fuit formosissima, quæ cum se Iunone pulchriorẽ esse iactaret, ab ea in ciconiam fuit conuersa. ad quod alludere uidetur Virg. in 1. Aeneid. cũ inquit. Spretęq; iniuria formę

{*Quæ*

Qui superest solus Cynyran babet angulus orbum :
Isq; gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxoq; iacens lacrymare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est : operisq; sua facit arbore finem.

Quæ in Arachnes tela picta.

ARG. Arachne autem vt videretur per opera respondisse, sequentia te le intexuit : Iouem in taurum versum ob Europæ amorem. item in aquilam, vt comprimeret Asteriem. item in olorem, vt Ledam Thestij filiam comprimeret. item in satyrum, ut Nyctei filiam comprimeret. item in Amphitryona, ut Almenam Electrionis filiam comprimeret. item in aurum, vt Danaen Acrisij filiam comprimeret. in ignem, ut Asopidam : duo sensus hi uno in uersu continentur. item in pastorem, vt Mnemosynen comprimeret : in serpentem, ut Deoidam : & hi duo sensus in unum uersum ueniunt. Neptuni praeterea cupiditates intexuit, ut doceret eum in iuuencum esse mutatum, ut Aeoli filiam Arnen, aut, ut alij volunt, Menalippen, stupraret: in Enipeum, ut Iphimediam, ex qua nati Aloidæ. in arietem, ut Bisaltidam comprimeret: hi tres sensus in tribus versibus. idem in equum, ut Cererem: in equum uolucrem, ut Gorgonem Medusam, ex qua equus regalis proditur natus: in delphinum, ut Deucalionis filiam Melantho: hi eius continentur in tribus uersibus. Apollinis praeterea in eadem tela amores furta intexuit, indicans eum in accipitrem, interdum in leonem fuisse conuersum, in pastorem quoque, ut Issen Macharei filiam comprimeret. item Liberum patrem in uuam, ut Erigonem comprimeret. item Saturnum in equum, ut Philyram, Oceani filiam, ex qua Chirona Centaurum dicitur processisse, comprimeret.

MAeonis elusam designat imagine tauri
Europam. verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumq; vereri
Assilientis aquæ, timidasq; recondere plantas.
Fecit & Asterien aquila luctante teneri.
Fecit oloris Ledam recubare sub alis:
Addidit, vt satyri cælatus imagine pulchram
Iuppiter implerit gemino Nycteida fœtu :
Amphytrion fuerit, cum te Tirynthia cepit,
Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis,
Mnemosynen pastor, varius Deoida serpens.
Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco

{*Qui superest so. Cy.*} Cinyras, Assyriorum rex, filias habuit pulcherrimas, quæ se Iunoni præferre ausæ fuerunt. quare indignata Iuno eas in gradus templi sui commutauit, ac patrem, gradus ipsos pro filiarum corporibus amplectentem, itidem in saxum commutauit. [De Cinyra infra pluribus agemus. cæterum uidetur & nomen cũ fabulæ argumento conuenire. Cinyras enim ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι dictus est, quod verbum græcis lugere, & conqueri significat. quare falluntur, qui Cynarã per a in penultima, scribũt] {*Orbum*} liberis priuatum. {*Iacens*} adhærens. {*Pacalibus*} paciferis, ac pacem significantibus. {*Modus*} finis. {*Sua arbore*} oliua.

{MAeonis elu.} fabulas, in Arachnes tela depictas, exequitur poeta, celebres quidem, ac nondũ expositas, copiosius, ignobiles vero, ac minus celebratas paucis attingens. {*Mæonis*} Arachne Mæonia, siue Lydia. Europæ vero raptus in secundo uolumine fuit a poeta plenissime expositus, Iupiter autem iccirco in taurum conuersus Europã rapuisse fingitur, quòd nauis, qua est in Cretam uecta, picto tauro fuit insignita. {*Timidas recondere plantas*} hypallage poetæ familiaris. Europa enim timida videbatur retrahere pedes ab aquę tactu. {*Fecit & Asterien*} Asterie fuit Cei Theantis filia, ac Latonæ soror, quam Iupiter tam ardenter amauit, ut eam in cothurnicem uersam per aquilam rapuisse dicatur.

RAPH. {*FECIT oloris*} Iupiter Ledæ amore captus in cygnum mutatus ea potitus est, quæ ouum dicitur peperisse, ex quo Castor, Pollux & Helena orti esse finguntur. de Ledæ autem patria, & parentibus uariæ sunt antiquorũ opiniones. Ibicus namque Pleuroniam, Hellanicus Calydoniã illam fuisse ait. Thestij uero filiam fuisse plerique aiunt ex Androdice. Eumelus autem ex Glauco Sisyphi filio, & Pantidyia natam esse scribit, narrans Glaucum post equas amissas Lacedæmonã peruenisse, ibique rem cum Pantidyia habuisse, quæ postea Thesthio nupserit, sicq; Ledam, quę Glauci fuerit, Thesthij existimatã, appellatamq; fuisse. Pherecydes uero ex Laophõte, Pleuronij filiã Ledã, & Altheam, a Thesthio susceptas fuisse ait, Pollucẽ quidẽ ex Ioue, Castorẽ aũt ex Tyndaro generatos ferunt. {*Olorinis*} cygneis. nam olor est, quem grçci, ac iam Latini quoq; Cygnum appellant. {*Addidit vt Sa. cæ. ima. pul.*} Iupiter in Satyrum conuersus Antiopen Nyctei filiam compressit, quæ geminos Amphionem, & Zethum fingitur peperisse. Antiope uero sic a Ioue corrupta, Nyctei patris minas timens, Sicyonẽ ad Epopeum confugit. ubi cũ Amphionem, & Zethũ peperisset, illos in Cithærone exposuit, cuidãq; pastori commendauit. Nycteus aũt propter filiæ audaciam dolore affectus interijt, cum prius Lycum fratrẽ orasset, ne filiam negligeret, uerũ Sicyonẽ profectus illius misereretur. Lycus igitur & urbẽ expugnat, & Epopeũ interficit, & Antiopen captiuam Dirce uxori suæ tradit custodiendam. hæc aũt fugit, captaq; iterum suis ipsius filijs Amphioni, & Zetho traditur, quibus pastor, quæ facta erãt omnia aperit. ipsi uero Antiopen quidem conseruant, Dircen uero fero tauro alligantes discerpserunt, ac Lycum accersentes, tanquam Antiopen tradituri, interemissent, nisi a Mercurio prohibiti fuissent, qui quidẽ ipsum Amphioni, & Zetho regno cedere iussit. {*Amphitr. fuerit*} Iupiter Alcmenæ amore captus, in Amphitryonem illius maritũ

uariæ Iouis metamor.

conuersus cum ea concubuit; Herculemq; ex eo concubitũ suscepit. Amphitryon aũt Alcæi Thebani filius fuit, qui Alcmenã Electrionis filiam uxorẽ duxit. {*Tirynthia*} Alcmena, a Tirynthe urbe dicta. nã Tiryns urbs est Peloponnesi a Tirynthe Hali filia, quæ Amphitryonis fuit soror, unde et Hercules Tirynthius appellatur. {*Aureus ut Danaen.*} Danae Acrisij Argiuorum regis filia a Ioue in aureas guttas mutato compressa, Perseum genuisse in quarto narratur. hoc aũt fingitur, quod Danaen uiolaturus Iupiter aureos nummos largiter in sinum eius infudit. hæc, ut scribit Lactantius, merces stupri fuit. {*Asopida luserit ignis*} Aeginam Asopi filiã. nam Iupiter in ignem conuersus Aeginam Asopi fluuij filiam compressit, exq; ea Aeacum suscepit. Mnemosynen pastor. nam pastoris habitu Mnemosynen compressisse aiunt, atq; inde nouem Musas genuisse] {*Varius Deoida serpens*} sic quidem legitur, & ego hãc olim secutus lectionem, ut qui aliam non uiderã exposui Deoida nymphã uideri fuisse, quæ a Ioue in serpentem uerso uitiata sit. nuper uero in uetusto exemplari animaduerti, Deoida sine littera l, castigate scriptum esse. nam Deois Proserpina est Cereris filia, quæ Δηὼ quoq; a græcis nominatur, unde fœmininum patronymicum Deois declinatur, Ceres autẽ Δηὼ appellata fuit ut greci tradũt, παρὰ τὸ δήω, quod significat inueniο. qñ. n. Ceres quærens filiam uaria loca circuibat, oẽs bene illi ominantes dicebant, δήεις, hoc est inuenies. hinc factũ est, ut Δηὼ uocaretur. quãuis aliæ quoque hui⁹ nominis origines ferãtur, quæ breuitatis caussa uidentur pretermittendæ. Iouẽ aũt in draconẽ uersum cũ Proserpina concubuisse in 2. l. de Præparatione euãgelica testatur Eusebius, cũ inquit, ut eorũ uerbis, qui in latinũ uerterunt, utar: Ceres peperit, educatur puella, Persephaten nõnulli appellãt, cui Iupiter, qui genuit, draco factus coniungitur. unde in sacrorũ mysterijs Draco in spiram cõuolutus ad factorum memoriã, ac potius in testimonium tãtæ turpitudinis adhibetur. hęc Eusebius. ex quibus apertissimè colligitur Proserpinã, Cereris, & Iouis filiã, quã Ouidius Deoida uocat, ab Ioue ipso, in serpentem mutato, fuisse uitiatam. quare non Deolida, ut est ferè in exemplaribus deprauatum, sed Deoida contenderim esse legendum. [Ex hoc aũt concubitu Liberum natum uolunt tauri specie, unde et taurus a Lycophrone uocatur Dionysius] {*Te quoque mutatum*} Neptuni uarias describit transfigurationes. nam modo in iuuencum, modo in Enipeũ fluuium, modo in arietem, modo in equũ, modo in delphinem conuersus fuisse narratur. {*Aeolia*} Aeoli filia. q̃ uero hæc Aeolia virgo fuerit, non memini me legisse. [Apud Diodorum Siculum lib. 5. in hunc modum legitur: Priscis temporibus cum ex filijs Aeoli, qui fuit Hellenis ex Deucalione nati, cæteri, quæ dicta sunt loca, habitarent, solus Mimas in Aeolide regnauit. eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. huius Arnen filiam Neptunus cognouit. qua de re indignatus pater, Metapontio aduenæ, qui tum forte aduenerat, eo pactu Arnen dedit, ut is illa Metapontum abduceret, ubi postea duos filios peperit, Aeolum, & Boetum, quorum Aeolum postea ad insulas Tyrrheni maris uenit, easque de se Aeolias uocauit: Boetus autem ad Aeolum maternum auum rediens, ab eo ut filius educatus fuit, patriamque

uariæ Neptuni, & Apollinis metam.

Virgine in Aeolia posuit. tu visus Enipeus
Gignis Aloidas; aries Bisaltida fallis;
Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum; te sensit equum crinita colubris
Mater equi uolucris; sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam, faciemq; locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phœbus.
Utq; modò accipitris pennas, modò terga leonis
Gesserit; vt pastor Macareida lusserit Issen.
Liber ut Erigonem falsa deceperit vua.
Vt saturnus equo geminum Chirona crearit.
Vltima pars tela tenui circundata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos,

ARGVMENTVM.

ARG. Arachne, ordita tela a Minerua cum contumelia percussa, suspendio se affecit. sed in ultimo casu propter studium, quod a dea acceperat, in araneam versa est, ut opere inutili nullum sui effectum capere posset. Plura uero opera Arachnes poeta retulit fuisse, quam Mineruæ, ut hac scientia artis qua potior est, illam labore contendisse demonstraret.

NOn illud Pallas, non illud carpere liuor
Possit opus. doluit successu flaua uirago,
Et rupit pictas cælestia crimina uestes.
Vtq; Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter, quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes,
Non tulit infelix, laqueoq; animosa ligauit
Guttura. pendentem Pallas miserata leuauit:
Atque ita, Viue quidem, pende tamen improba dixit:
Lexq; eadem pœna, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisq; nepotibus esto.
Postea discedens succis Hecateidos herbæ
Sparsit, & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ, cumq; his & naris, & aures:
Fitq; caput minimum. toto quoq; corpore parua est.

nomine matris Arnen uocauit. hæc ferè Diodorus. quibus alij adijciunt Arnen cum Metapontum uenisset, in stabulo inter Boues enixam esse, eamq; rem fabulæ locũ dedisse, vt Neptunus tauri specie cum illa concubuisse diceretur. eoq; pertinet, & quod Varro Li. de re Rust. de tauro loquens ait. præterea hunc scio esse, in quem Iupiter potiss. se conuertit, cũ exportauit per mare e Phœnice amans Europam, hũc esse qui filios Neptuni e Menalippa, seruauit, ne in stabulo infantes grex boũ obtereret, &c. nisi quòd hic Menalippam uocat, quam Diodorus, Arnen. meminit fabulæ nonnihil & Strab. l. 6. Cæterum, ut hoc quoq; addamus, compressit Neptunus, & Aeoli filiam Canacem, ex qua Triopes fuit natus, pater Erisichthonis, de quo infra lib. 8. dicetur] {*Enipeus*} fluuius est Thessaliæ Enipeus, in quem mutatus Neptunus Tyro Salmonei filiam circa fluuium spatiantem rapuit, ex eaq; suscepit Peliam, & Nelum, auctor Homerus, Od. 13. {*Gignis Aloidas*} Neptunus in eundem fluuium conuersus Iphimediam Aloi uxorem compressit, ex qua nati sunt Othus, & Ephialtes, qui Aloidæ a poetis vocantur. Virg. in 6. Hic & Aloidas geminos immaoia vidi Corpora, qui manibus magnum rescindere cœli Aggressi, superisque Ioué detrudere regnis. [Atque ita quidem Regius distinguit hos uersus. Lactantius aũt tres tantum fabulas tribus hisce versibus attribuit: Menalippes Iphimedias & Bisaltidis. quanquam de Iphimedia, sub specie Enipei compressa, alibi nõ ita clare legit. quare dubitari potest, utrum hic duas fabulas miscere, atque confundere voluerit, Tyrus videlicet, & Iphimedias, quemadmodum alibi Virg. Scyllarum, Nisi, & Phorci.] {*Aries Bisal. fal.*} Neptunus

vide Racemationes Baptistæ Egn. c. 11.

in arietem transfiguratus Bisaltidem vitiauit, de qua nil memini me alibi legisse. [Apud Higynum c. 88. ita ferè legitur: Theophane Bisaltidis filia formosissima virgo. hanc cum plures proci peterent, Neptunus sublatam transtulit in insulam Cromiusam. quod cum proci rescissent, comparata naue eodem contenderunt. Neptunus vt eos deciperet, Theophanem in ouem commutauit, sese in arietem, Cromienses autem ciues in pecora. cum igitur proci venissent, neque hominem ullum inuenirent, pecora mactare cœperunt. hoc cum Neptunus videret, procos in lupos conuertit. ipse autem vt erat aries, cum Theophane concubuit, vnde natus est aries Chrysomalus, qui Phryxum in Colchos vexit.]

Et te flaua comas} Neptunus in equum mutatus cum Cere-

RAPH.

re, & Medusa concubuit. {*Frugum mitissima mater*} periphrasis est Cereris, ex qua Neptunus Arionem equum, & filiam sustulit. [Cuius nomen effari non licebat, nisi apud eos, qui sacris deæ initiati essent] vt Pausanias narrat. Ceres namque filiã quærens, ut Neptuni suum concubitum appetentis insidias fugeret, se in equam mutauit, ac unà cum Oncii equabus in pascua exibat. quod cum Neptunus resciuisset, in equum & ipse conuersus illam iniuit. id vero cum dea sensisset, adeo indignata fertur, ut Erinnys ex eo fuerit cognominata. nam *ἐρινύειν* Arcades irasci dicunt. {*Crinita colubris*} pro crinibus colubros ac serpẽtes habens. {*Mater equi uolucris*} Medusa mater Pegasi equi alati. [Hanc Neptunus in templo Palladis conspectã, eo, quod forma conspicua, & capillo esset specioso, compressit. quamobrem postea Pallas irata, crines illius in angues cõuertit, ut alibi dictum est.] {*Sensit del. Me.*} Melantho Deucalionis filia fuit, ut Lycophronis interpres scribit, quam Neptunus in Delphinum conuersus cognouit, ac filium nomine Delphũ suscepit. [De Delpho tamé uariant alij, qui illum Apollinis filium faciunt, ut Pausan. & Hyginus] {*Est il. ag. im. Phœ.*} Apollo diuinitate priuatus ꝓpter interfectos Cyclopas Admeti regis Thessaliæ armẽta pauisse fingitur. {*Vtque mo. ac. pe.*} Apollo interdũ accipitrem, interdum in leonem se commutasse in Arachnes tela videbatur. [Quanquam autem occasiones, aut modi earũ transformationum hic nulli ponuntur: uidetur tamen Ouidius non abs re istarum meminisse, certasque fabulas sub his quoque notasse. sed has puto neq; Regius, neque quisquàm alius facile explicauerit, tanto eorũ auctorum, qui de his rebus scripsere, facto interitu.] {*Macareida Issen.*} Macarei filiam, quam Apollo in pastorali habitu vitiauit, ut hoc loco poeta narrat. [Videtur autem Issa hæc fuisse Lesbia, Macarei filia, eius, qui Iouis, & Cyrenes fuit filius, insulamque Lesbum, vt auctor est Diodorus li. 6. tenuit, cuius filiæ & Mytilene, & Metymna fuere. ab Issa autem & oppidum Issa nomen accepit, auctor Stephanus. {*Liber ut Erigonem.*} neque de hac fabula alibi certi aliquid extat. sed tamen uidetur de ea Erigone hic intelligendum esse, quæ Icarij filia fuit, & postea inter sidera relata, ut ab Higyno dicitur. nam & huius patri Icario vitis ꝓpagationẽ Bacchus dedit, ipsius puellæ mortem contra rusticos Atticos pestilentia ultus est] {*Vt Saturnius equo*} Saturnus cum Phylira Oceani filia concumbens, ueritus ne Opis uxoris aduentu deprehenderetur, in equum se commutauit, sicque centaurum genuit Chironem. unde Vir. l. Geor. 3. Talis & ipse iubã ceruice effudit equina Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto. {*Geminum Chirona*} centaurum, qui ab anteriore parte homo, a posteriore equus videbatur. {*Tenui limbo*} subtili fascia. est enim limbus fascia ultimam vestis partem ambiens. Virg. Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.

Bacchus in vuam.

Saturnus in equum

{*Flaua virago*} Pallas formosa. {*Cælestia crimina*} deorum flagitia. hoc autem prætextu Pallas vestes illas merito dilacerasse videtur. {*De monte Cytoriaco*} Cytorus mons est Paphlagoniæ buxis abundans, quanquam Cyteriaco corruptè fere legatur. {*Ter quater*} sæpius. {*Idmoniæ*} Idmonis filiæ. possessiuum enim pro patronymico est positum. {*Lexque eadem pœna*} eadem, inquit, pęna etiam posteri tui afficientur. {*Dicta esto*} sit statua. {*Hecateidos herbæ*} ab Hecate Medeæ matre inuentæ, quæ prima venenosas herbas inuenisse narratur, illisque Perseum patrem peremisse. [Intelligere autem videtur Aconitum. nam id ab Hecate primum fuisse inuentum ea uidelicet, quæ Persei filia fuit, mater Medeæ. Diodorus auctor est, lib. 5. Id quod & Ruellius annotauit.

EX COELIO RHOD.

HEcaten, sanguinariam prorsus fœminam, scribit Diodorus aconitum comperisse primum, sicq; Persam patrẽ peremisse: quo argumento putãt eruditi, herbæ Hecateidos noie aconitũ Ouid. in Metamor. lib. pręmonstrasse.] {*Tristi*} noxio.

{*Exules*}

In latere exiles digiti pro cruribus hærent:
Cetera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.

ARGVMENTVM.

ARG. Niobe Tantali filia Sipylo Lydie orta, ob insolentiam, Apollinis, ac Dianæ numen experta est. nam ex Amphione septem filijs, totidemque virginibus editis dum comitata gauderet, & quodam tempore Manto Tiresiæ filia responso monuisset Thebanos, ut Latonæ, & liberis eius per preces thura redderent, sola extitit, quæ sacrificio interesse noluerit, prædicans se potentiorem esse numine deæ, ac liberis eius. Itaque oratione instructa Latona, questa cum filijs, quod fuatum iniuriarum vltores non essent Apollo igitur, & Diana tecti nubibus, vt præceperat genitrix, Thebas venerunt, ac Niobes filios, cum in campo equis exercerentur, sagittis necauerunt, quorum nomina hæc sunt: Ismenus, Sipylus: Phædimus, Tantalus Alphenor, Damasicthon, Ilioneus. pater Amphion post necem filiorum ferro se interfecit. nec minor violentia desijt esse Niobes, quod Diana indigne tulit: nam virgines pari calamitate affecit. ita nouissime Niobe fiens decessit, turbineque ventorum in patriam Sipylum delata est, cessitque in silicem voluntate Apollinis, & Dianæ.

LYdia tota fremit, Phrygiæq; per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam,
Tum cum Mæoniam virgo, Sipylumq; colebat:
Nec tamen admonita est pœna popularis Arachnes,
Cedere cælitibus, verbisq; minoribus vti.
Multa dabant animos. sed enim nec coniugis artes,
Nec genus amborum, magniq; potentia regni
Sic placuere illi, (quamuis ea cuncta placerent)
Vt sua progenies: & felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia venturi præscia Manto
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata vias. Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisq; duobus
Cum prece thura pia, lauroq; innectite crinem;
Ore meo Latona iubet. paretur: & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant,
Thuraq; dant sanctis, & verba precantia flammis.
Vestibus intexto Phrygijs spectabilis auro,
Et, quantum ira sinit, formosa, mouensq; decoro
Cum capite, immissos humerum per vtrunq; capillos
Constitit: vtq; oculos circumtulit alta superbos,
Quis furor auditos inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas:
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem:

{Exiles} tenues, subtiles. {At antiquas exercet araneas telas} hoc est pristinas conficit telas, quæ quidem & ipsæ araneæ dicuntur. Araneus vero masculini generis semper de animalibus dicitur. Catullus in Furiũ, Furi cui neq; seruus est, neque arca, Nec Cimex, neq; araneus, neque ignis. Vergilius quoque in Culice diminutiuum protulit: *Atque vt Araneoli tenuem formauerimus orsum.* [Apud Zenodotum, ut quidem in comment. Nicãdri citatur, in hunc modum de Arachne traditur: Fuisse Arachnem & Phalangẽ Atticos, illos hanc e fratre, ambos a Pallade edoctos, hũc videlicet ἱστομαχίαν, illam texẽdi artem. A eo quod nephando concubitu inter se coiuient, dijs inuisos factos, & ob id in reptilia conuersos, postremo a liberis suis etiam deuoratos.

RAPH. *Lydia tota fre.* {hæc ideo a poeta inferuntur, vt commodius Niobes mutationẽ in saxum cum superiore fabula coniungat. Niobe nanque Tantali filia cũ ex Amphione marito septẽ filios, ac totidem filias genuisset, se potius, quàm Latonã, venerandam esse contendebat: prohibebatque, ne quis in suo regno Latonæ sacrificare auderet. qua re indignata Latona Apolliné ac Dianam rogauit, ne in tanta iniuria amici paterentur. sumptis igitur arcubus, & sagittis ad unum omnes primum Niobes filios interemerunt. quod quidẽ Amphion cum ferre nõ posset, se ipsum interfecit. Niobe vero morte filiorum indignata cum dijs maledixisset, & filias sagittis confectas vidit, & ipsa in saxum, quod etiam nunc lacrymare uidetur, fuit conuersa. [Niobes fabulam ex græcis quidam aliter tradunt, nempe filiam fuisse Assaonis, uxorẽ Philotti. & quia Latonam verbis in cõcertarat, deam illius contumelias hoc modo ultam esse. principio Philottum, maritum illius, in uenatione periisse: Assaonem deinde, amore filiæ accensum, vxorem sibi illam postulasse. quod cùm illa recusasset, filios ipsius ad cõuiuium uocatos cremasse. ob qua cladem Niobem se ipsam de rupe præcipitasse. auctor Parthenius in Eroticis.] {Ante suos Niobe thalamos} ante suas nuptias, nã antequam Amphioni traderetur Niobe, in Phrygia, & Lydia cum Tantalo patre, qui illic regnabat, habitauit, vbi facile Arachnem cognouit. {Mæoniam} Lydiã: Mæonia verò dicta est a Mæone fluuio, qui per illam fluit. {Sipylumque cole.} Sipylus urbs est, & mons Phrygiæ. unde Sipylenum marmor cognominatur. {Popul.} non plebeiæ, sed quæ de illius populo fuerat. {Minoribus} humanioribus. {Multa dabant animos} multa inquit, illã reddebant superbã. {Nec coniugis arces} Amphion maritus Niobes rex Thebarum fuit: cuius orbis muros, arcesque ædificasse fertur. Horatius.
Fertur, & Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò uellet. {Nec genus amborum} nam ab Ioue ambo ducebant genus. Amphiõ enim Iouis ex Antiopa filius fuisse dicitur. Niobes verò Iouis ipsius neptis, cum Tantali filia fuerit. {Nam sata Tiresia mãto.} Manto filia fuit Tiresiæ uatis paternæ artis peritissima, a qua Mantua vrbs fuit appellata. {Ismenides} Thebanæ mulieres ab Ismeno fluuio dictæ. {Date thura} sacrificate, & rogate. {Latonig. duo.} Apollini, & Dianæ. {Lauroque inn. cri.} caput lauro coronate. {Ore meo La. iu.} ac si diceret, ore meo Latona loquitur, hocque uobis mandat. {Spectabilis} spectatu digna propter vestes auro itextas. {Vtque oculos circumtulit alta superbos} hypallage est poetæ familiaris. superba enim oculos altos circuntulisse Niobe intelligenda est. {Alta} elata. {Quis furor audi} oratio indignationis plena Niobe decenter attribuitur, vt quæ adeo erat felicitate elata, ut se Latonæ auderet præferre. {Auditos cælestes} auditos deos. {Visis} dijs, quos quotidie videtis. certior enim aure arbiter est oculus. nimium autem superbe se quoque deam esse, ac maritum Deum Niobe ait. {Numen adhuc sine ture meum est} & copula subaudiatur. {Sine thure} sine cultu, sine sacrificio. {Mihi Tant. au.} pater. Niobe enim Tantali filia fuit. {Cui lic. soli} cui ex hominibus soli concessum fuit epulis deorum accumbere. {Pleiadum so. est ge. mea} Niobes mater Taygeta fuit vna ex Pleiadibus Atlantis filiabus. {Iupiter alt. au.} paternus. nam Tantalus Iouis fuit filius ex Plote.

 {Soce-

{*Socero quoq; glo. il.*} Amphion .n. filius fuit Iouis ex Antiopa. {*Fidibusq; mei commissa mariti*} Amphion tñ musica ualuisse narratur, & cithara, vt saxa illum sequerentur, quibus omniũ primus Thebas vna cum Zetho fratre muniuit, ut Hom. quoq; scribit. Pherecydes verò & causam assignat, qua moti Amphiõ, & Zethus, muro Thebas cinxerint: Phlegyas .n. hostes regnãte Cadmo timebãt. q aũt saxa Amphionis lyrã sponte sint secuta, narrat & Antimenidas: ac lyrã Amphioni a musis dono datam, Dioscorides ab Apolline, Pherecides a musis traditã fuisse ait. {*Commissa*} composita, constructa. {*Aduerti*} conuerti. {*Accedit eodem*} ad idem adiungitur.

cit, Et me, quod in ipsam recidat, orbam dixit, &c.] {*Ab orba*} a muliere liberis carente. orbus enim dicitur aliqua re cara priuatus. unde & oculis, & filijs priuati, orbi uocantur. {*Turba*} multitudine liberorum. {*Summoq; in uertice*} in alto cacumine {*Cynthi*} Cynthus mons est Deli, vnde & Apollo Cynthius, & Diana Cynthia uocantur.

Iuppiter alter auus: socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ: me regia Cadmi
Sub domino est: fidibusq; mei commissa mariti
Mœnia cum populis a meque, viroque reguntur.
In quamcunque domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna dea facies. huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generosq;, nurusque.
Quærite nunc, habeat quam nostra superbia caussam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi, cui maxima quondam
Exiguam sedem pariture terra negauit?
Nec cælo, nec humo, nec aquis dea uestra recepta est.
Exulerat mundo, donec miserata uagantem,
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in undis,
Instabilemq; locum Delos dedit. illa duorum
Facta parens: uteri pars hæc est septima nostri.
Sum felix (quis enim neget hoc?) felixq; manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere:
Multaq; vt eripiat, multò mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum:
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.
Ite sacris properè sacris, laurumq; capillis
Ponite. deponunt, & sacra infecta relinquunt:
Quodq; licet, tacito uenerantur murmure numen
Latona. turba quantum distabat ab orba,
Tantum animosa sui furijs agitata doloris
Indignata dea est: summoq; in uertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego uestra parens, uobis animosa creatis,
Et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
*An dea sim, * dubitor: perq; omnia sæcula cultis* dubito
Arceor, o nati, nisi uos succurritis, aris.
*Nec dolor hic * solus diro conuicia facto* primus
Tantalis adiecit, nosq; est postponere natis
Ausa suis, & me (quod in ipsam recidat) orbam
Dixit; & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait, pœnæ mora longa querela est.
Dixit idem Phœbe, celeriq; per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, lateq; patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum,
Duraq; mollierat subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioq; rubentia succo
*Terga premunt, * auroq; graues moderantur habenas.* auro grauidis moderantur habenis

RAPH. *Genitam Tita. Cæo.*} Latona filia fuit Cæi gigantis, quæ a Ioue cõpressa Apollinem simul, & Dianam cõcepit. quod quidem adeò ægre tulisse Iuno dicitur, ut Pythonem immiserit serpẽtem, qui eam per totũ terrarum orbem insectaretur, nec usquam parere permitteret. Fugiens igitur Latona ab Asterie sorore (quæ & ipsa a Ioue amata primũ in Ortygiam, hoc est in coturnicem, deinde in scopulum mobilem, atque instabilem fuit conuersa) suscepta, statim Apollinẽ simul, & Dianã peperit, qui & Pythonem serpentem sagittis confixerunt, & insulam, in qua nati erant, immobilem reddiderunt: quæ quidẽ postea Delos fuit appellata, quòd cum diu sub aquis latuisset, tãdem apparuisset, seq; ostendisset. Δῆλος nãq; manifestus interpretatur. {*Titanida*} neptem Titanũ a quibus gigãtes originem traxere. {*Maxima quondã exiguam*} antithetõ, hoc est contrarium. maxima .n. exiguę opponitur. ira aũt Iunonis nusquã in tota terra locum inuenit Latona ubi parere posset. {*Nec cæ.*} in nullo elemẽtorum Latona locum inuenit, ubi parere posset. {*Dea uest.*} cum quodã contemptu hæc a Niobe dicuntur. {*Exul erat mundo*} a toto exulabat mundo. {*Instabilemque locum Delos dedit*} Delos, ut dixi, quæ & Ortygia fuit appellata, idcirco instabilis fuisse dr, qđ crebro terręmotibus quateretur, donec oraculo admoniti illic cadauera desierunt sepelire.

{*En ego uestra parens*} hac oratione Latona Apollinẽ simul, & Dianã incendit ad vlciscendã iniuriã a Niobe acceptã. En aũt particula ẽ affectus, & indignationis plena. {*Animosa*} magnanima, ac superba. *An dea sim dubitor*} licentia poetica dubitor in passiua & uoce, & significatione poeta finxit, cum dubito uerbum sit absolutũ. {*Cultis aris*} exornatis altaribus. {*Conuicia*} cõtumelias. {*Tantalis*} Tãtali filia. cum quodã aũt contẽptu Tantalida Niobẽ Latona appellat, ac si diceret, filia Tantali, qui pp impietatem in deos detrusus ad inferos maximis afficitur pęnis. {*Orbam dixit*} carentẽ filijs uocauit. hoc aũt Niobe non dixit, sed duos tñ illam liberos peperisse, id qđ ægerrimè Latona tulerat, & ideo crimen amplificat. [Corrigũt aũt quidã hũc locũ, quasi in uerbo Recidat, syllabarũ quãtitas non constet. leguntq; pro Recidat, Decidat. sed ego, pace illorũ, nihil uideo, cur uersus hic immutãdus sit. nã & apud Lucretium idẽ uerbũ eodem modo prima longa legitur, ut libro primo, At neq; recidere in nihilũ res posse, neq; aũt Crescere de nihilo &c. sic .n. habet uetus lectio, & sincera. nã & Reduco, & Reficio, & Relatus apud eundẽ poetã Re, longa alibi ponuntur. deinde etiã p Recidat, Decidat si legatur, & pprietati orationis & elegantię multũ detrahetur. quãquam si quis p Recidat, Reccidat, c duplici scribendũ omnino contendat. non multũ equidẽ repugnauerim, qñ idẽ & in Lucretianis, q modo citaui, qdã fecerũt. & non multum puto, referre ectasin hic, an diplasiasmũ fieri dicamus.] {*Adiectura preces*} cũ hęc inquit, Latona retulisset, preces adiectura erat. {*Pœna mora longa querela est*} pœna, inquit, in lõgum protrahitur istiusquerimonijs. {*Linguã paternam*} linguam, inquit, Tantali patris præsetulit, qui deorum arcana uulgauit. [Postquam illorum epulis adhibitus fuisset.] {*Phœbe*} Diana, quæ eadem esse cum Luna dicitur. {*Cadmeida arcem*} Thebanam arcem a Cadmo extructã. Cadmeis autem non solum arx Thebana uocatur, sed interdum pro tota Bœotia accipitur, ut Thucydides narrat. {*Planus erat*} topographia, hoc est loci descriptio, in quo Niobes filij & equos agitare, & se consueuerant exercere. {*Assiduis equis*} assiduo equorum cursu. {*Mollierat*} in puluerem resoluerat. {*Tyrio succo*} purpura Tyria. significat autem ephippia purpurea fuisse. {*Auro grauidis*} grauibus auro. & ornatis, atque auratis.

{*Ite sacris*} discedite a sacris excerãdis, ut Virg. Auri sacra fames. [Dubitari tñ potest, vtrum affectus cã uerbũ sacris repetitum sit eadem significatione. deinde & illud quæri posset, utrum poeta propere a, uel, procul a sacris scripserit. est .n. durior hæc aphæresis, ut Ite, simpliciter pro Abite, accipiamus] {*Infecta*} nõ facta, non finita. {*Quodque licet*} quod possunt & Niobe prohibẽte. {*Turba quantum dist. ab or.*} Latona, inquit, tam est indignata, q ipsa Niobe pp liberorum multitudinem ab orbitate aberat. per quod significatur uehementer indignatam fuisse. [Vel potius, q ipsa, hoc est, Latona, ab orbitate aberat. id .n. maxime dea indignabatur, quod a Niobe, perinde ut minus fœcunda contemneretur. quare & infra subij-

E Quæ-

RAPH. *E QVIBVS Ismenos*} maximus natorum Amphionis, & Niobes Ismenos fuit, ab Ismeno, Bœotiæ fluuio, appellatus. {*Prima sarcina*} primum vteri onus. nam primogenitus erat. {*Quadrupedis*} equi. {*Defluit*} decidit. {*Per inane*} per aerem. {*Sipylus*} a Sipylo vrbe cognominatus, cum sagittæ stridorem audisset, fugere cœpit, cęterum Apollinis sagittam, vitare non potuit. {*Frena dabat*} equum currere permittebat. {*Præscius*} præcognoscens futuram tempestatem. {*Summa ceruice*} in colli summitate. {*Extab.*} eminebat, extra stabat, per quod significat collum sagitta fuisse transfixum. {*Per crura admissa*} propinqua, iuncta, astricta. [Vel etiam in cursum incitata, vt alibi quoque.] {*Fœdat*} maculat, inficit, deturpat. {*Soluto labori*} consuetæ equorum agitationi. {*Nitida palæstra*} splendidę propter oleum, quo se luctaturi perungebant. palæstra autem latine dicitur lucta. dicta est autem a Palæstra filia Pandoci in triuio habitantis, omnesque aduenientes interficientis, quem quidem Mercurius, cum ad ipsum venisset, interemit, admonitus a Palæstra. unde & hospitiorum habitacula Pandoccia vocant. alij palæstram deducunt [illegible], hoc est a puluere, quo luctatorum corpora perfundebantur. alij [illegible], hoc est a uenando, & obseruando aliquam partem corporis aduersarij, qua ipsum euertere, ac in terram deijcere possit. {*Et iam contulerant*} iam, inquit, luctari cœperant. {*Arcto nexu*} stricto amplexu. {*Concita*} sagitta emissa, impulsa. {*Traiecit*} transfixit. {*Lumina uersarunt*} oculos voluerunt, vt solent morientes. {*Et exhalarunt*} expirauerunt. Spondeus autem in quinto loco positus, moram animę a corpore inuito abeuntis, significat. {*Laniataque pectora plangens*} hoc est lanians & percutiens pectora sua ob mortem fratrum. {*Alleuet*} extollat. {*Præcordia*} intestina, quæ cordi prætenduntur. {*Inhamis*} inhamato spiculo. {*Fatif.*} mortifero. {*Cumque anima*} eorum videtur hoc loco poeta sequi opinionem, qui sanguinem animæ sedem esse aiunt. {*Intonsum Damasichthona*} comatum. {*Afficit*} conficit, interficit. {*Ictus erat, qua crus esse incipit*} significat illius genu fuisse percussum. nam a genu crus incipit. protenditur enim crus a genu vsque ad talos, ex tibia, & sura constans, vnde crusculum fit diminutiuum. {*Internodia poples*} internodium spatium dicitur inter duos nodos situm. poples autem posterior genu pars est, quem quidem idcirco nodum vocat poeta, quod totum genu ex ossibus, & neruis constat. {*Tentat*} conatur. {*Trahere*} extrahere. {*Exitiabile*} pestiferum; quod etiam exitiale dicitur. {*Pennis tenus*} vsque ad pennas. Tenus autem postponitur quidem, ac fere si plurali numero coniungitur, cum genitiuo copulatur, ut Virg. Et crurum tenus a mento palearia pendent. cum singulari autem iuncta ablatiuum exposcit, ut Capulo tenus abdidit ensem. {*Terebrata aura*} perforato aere. {*Ignarus non omnes esse rogandos*} sola nanque Latona cum Apolline, & Diana placanda erat. {*Motus erat arci.*} Apollo, inquit, precibus Ilionei, ultimi Niobes filij, motus est, veruntamen sagittam miserat irreuocabilem. {*Certiam fecere*} admonuere, quod in soluta oratione certiorem facere dicimus. {*Mirantem potuisse*} deos subintelligamus, tot filios suos interficere. {*Tantum iuris*} tantum potestatis. {*Adacto ferro*} impulso gladio Amphion enim de filiorum morte certior factus, doloris impatiens se ipsum interfecit. {*Cum luce*} cum vita. {*Heu quantum Niobe*} miseretur poeta Niobes, quæ paulo ante superbissima, nunc abiectissima filiorum morte videtur esse facta. {*Distabat*} differebat. {*Latois aris*} a Latonæ altaribus. nam Latois a græco nominatiuo [illegible] deriuatur. {*Resupina*} superba, elata. {*Inuidiosa*} in se inuidiam concitans. {*Vel hosti*} etiam inimicis, non solum amicis. quod quidem maxime est miserandum, vnde prouerbium in eos qui maxima patiuntur mala a græcis vsurpatur [illegible], hoc est, Niobes passiones. {*Gelidis*} mortuis.

LIVENTIA} pallentia, nigricantia propter percussiones. {*Pascere crudelis*} Niobe morte filiorum in furorem acta Latonę inuidiam facit. est autem repetitio eiusdem verbi maxime indignantibus conueniens. {*Cor ferum*} cor crudele. RAPH.

E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima sua fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursus, spumantiaq́; ora coerces,
Hei mihi conclamat: medioq́; in pectore fixa
Tela gerit, frenisque manu moriente remissis.
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Frena dabat Sipylus: veluti cum præscius imbres
Nube fugit visa, pendentiaq́; vndiq; rector
Carbasa deducit, ne quà leuis effluat aura.
Frena tamen dantem non euitabile telum
Consequitur, summaq́; tremens ceruice sagitta
*Hæsit, & extabat nudum de * gutture ferrum.*
Ille, vt erat pronus, per crura admissa, iubasque
Voluitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
** Phædimus infelix, & auiti nominis hæres*
Tantalus, vt solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ.
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
*Pectora pectoribus, * cum tento concita neruo,*
Sicut erant iuncti, traiecit vtrunque sagitta.
Ingemuere simul: simul incuruata dolore
Membra solo posuere: simul suprema iacentes
Lumina versarunt: animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniataq́; pectora plangens
Euolat, vt gelidos complexibus alleuet artus:
Inq́; pio cadit officio. nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
Eruta, cumq́; anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit. ictus erat, qua crus esse incipit, & qua
Mollia neruosus facit internodia poples:
Dumq́; manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seq́; eiaculatus in altum
Emicat, & longe terebrata prosilit aura.
Vltimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat, dijq́; o communiter omnes
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. motus erat, cùm iam reuocabile telum
Non fuit, Arcitenens. minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta.
Fama mali, populiq́; dolor, lacrymaq́; suorum
Tam subitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuisse, irascentemq́; quòd ausi
Hoc essent superi, quòd tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa,
Quæ modò Latois populum summouerat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per vrbem
Inuidiosa suis. at nunc miseranda vel hosti
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cælum liuentia brachia tollens,
Pascere crudelis nostro Latona dolore,
Pascere, ait, satiaq́; meo tua pectora luctu,
Corq́; ferum satia, dixit: per funera septem

* pectore
* Echinus
* contento

Efferor: exulta, uictrixque inimica triumpha.
Cur autem uictrix? misera mihi plura supersunt,
Quàm tibi felici: post tot quoque funera vinco.
Dixerat: & sonuit contento neruus ab arcu,
Qui præter Nioben vnam conterruit omnes.
Illa modò est audax. stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subitò, duplicataq; vulnere cæco est,
*Oraque compressit, * nisi postquam spiritus ibat.*
Hæc frustra fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur: latet hæc; illam trepidare videres.
Sexque datis letho, diuersaque uulnera passis,
Vltima restabat: quam toto corpore mater,
Tota ueste tegens, unam, minimamque relinque
De multis: minimam posco, clamauit: & unam
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
Exanimes inter natos, natasque uirumq;,
Diriguitq; malis. nullos mouet aura capillos:
In uultu color est sine sanguine: lumina mœstis
Stant immota genis: nihil est in imagine uiuum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat: & uenæ desistunt posse moueri:
Nec flecti ceruix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest: intra quoque viscera saxum est:
Flet tamen, & validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est: ubi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

ARGVMENTVM.

ARG. Latona, Cei filia, cum Iunonis ira ob adulterium ex Ioue conceptos Apollinem, & Dianam parere non posset, & nulla eam errantem regio reciperet, nouissime venit in Lyciam: & cum ex ardore æstus, ac longitudine uiæ sitim sedare uellet, ab ijs qui uluam, & iuncum secundum lacum legebant, prohibita est propius accedere. quamobrem accensa ira digrediens petit a dijs, ut accolæ nunquam stagno carerent. auditis itaque precibus eius, Iupiter agricolas in speciem ranarum transfigurauit.

TVnc uerò cuncti manifestam numinis iram
Fœmina, virque timent: cultuque impensius omnes
Magna gemelliparę uenerantur numina diuæ.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lycia quoque fertilis agris
Non impunè deam ueteres spreuere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
*Mira tamen. uidi præsens stagnumque, * locumque*
Prodigio notum. nam me iam grandior æuo,
Impatiensque uiæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara uetus stabat tremulis circundata cannis,
*Restitit, & * paruo, faueas mihi, murmure dixit*
Dux meus: & simili, faueas mihi, murmure dixi.
Naiadum, Fauni ne foret tamen ara rogabam,
Indigenæ ve Dei, cum talia retulit hospes:
Non hac ò iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniux

{*Efferor*} ad sepulturam feror. videbatur enim sibi Niobe una cum filijs efferri. {*Victrixque*} uoti compos. hinc autem stulta Niobes superbia colligitur, quæ ne filiorum quidem morte in deos maledicta iactare desinat. {*Misera felici.*} antitheton elegantem maximè reddens orationē. Hæc aūt iccirco Niobe furiosa iactat, q̄ septem ei filię supererant. {*Atris*} pullis, nigris. {*Ante toros*} ante lectulos fratrum, in quibus erant compositi, ut efferrētur. {*Demisso crine*} dissolutis capillis, ut fieri in luctu solet. {*Viscere*} in uisceribus. {*Imposito ore fratri*} significat eam inter osculandum fratrem, perijsse. {*Duplicata*} incuruata. {*Vulnere cæco*} occulto, quod non apparebat. {*Oraque compressit*} os clausit. {*Nisi postquā spiritus ibat*} hoc est, nisi dum spiritum emittebat. tunc enim os nō compresserat, sed apertum tenebat. {*Illa sorori immoritur*} inhęrens subaudiatur. {*Sexque datis leto*} sex interfectis. {*Occidit*} mortua est ea, pro qua rogat. {*Orba resedit*} filijs omnibus priuata, id quod ipsa pauloante obiecerat Latonæ. {*Exanimes inter natos*} inter filios mortuos. {*Diriguit*} rigida, ac dura est facta. {*Malis*} infortunijs, ac liberorum acerbissima morte. {*Nullos mouet aura capillos*} iam enim in saxum fuerat commutata. {*Mœstis genis*} genæ & mœroris, & lætitiæ sunt indices. {*Congelat*} frigida, & dura fit. {*Et venæ desistunt posse moueri*} posse palpitare desinunt. carebāt enim pulsu. Venę autem pro arterijs positę uidētur. sunt enim arteriæ conceptacula spiritus, vt venę sāguinis. {*Ceruix*} collum per synecdochem. est n. ceruix pars colli posterior. {*Intra quoque uiscera saxum est*} etiam intestina, inquit, saxea fuerūt effecta. hoc aūt iccirco fictum est, quod in liberorum sepulcro Niobe sibi lapideam statuam erexisse narratur. [Vel etiam, quod in Sipylo monte rupes est, quæ propius quidē astāti, nihil aliud quàm rupes apparet, neq; lugentis formam præseferens, neq; etiam hominis. a longe aūt aspicienti, lugenti, ac lacrymas emittenti similis uidetur, ut Pausanias in Att. tradit.] {*Flet tamen*} quamuis Niobe in saxum fuerit trāsformata, flere tamen uidetur. {*Turbine validi venti*} Impetu vehementis uenti. est enim turbo ventus cum fragore uiolētus proxima quæq; prosternens. {*In patriam rapta est*} hoc est Sipylum delata est, ubi etiā nunc flere uidetur. quod iccirco fingitur, quia Sipylensū marmor sudare perhibetur. {*Liquitur*} liquescit. {*Manant lacrymis*} emittunt lacrymas. {*Tunc vero*} narraturus poeta quo modo Latona a quibusdam Lyciæ rusticis bibere prohibita eos in ranas verterit, more suo quædā interserit, quibus cōmodius fabulæ iungātur. {*Gemelliparæ diuæ*} Latonæ, quæ gemellos peperit, Appollinem, & Dianam {*Vtque fit*} ac quemadmodū fieri solet. {*Renarrant*} cōmemorāt Thebani. {*Lycia quoque fertilis agris*} Latona, cum Apollinem, Dianamq; peperisset irā Iunonis fugiens in Lyciam vsq; una cum infantibus peruenit. ubi fessa, sitique confecta cū bibere è quodā lacu uellet, a rusticis quibusdā, pedibus aquā pculcātibus, prohibita fuit: quo iniuria dea indignata, eos oēs in ranas conuertit. Lycia aūt est Asiæ regio, finitima Lydiæ. {*Spreuere*} contempserunt. {*Non impu.*} non sine supplicio, sed cum maxima pœna. nā in ranas omnes fuerunt cōuersi. {*Ignobilitate vir.*} rustici nanque erant uilissimi. {*Prodigio*} miraculo. {*Notum*} nobilem. {*Impatiens viæ*} qui viæ laborem propter senectutem ferre non poterat. {*Lectos*} electos, egregios. {*Ducem gentis illius*} ducem Lycium {*Lustro*} circumeo ad eligendos boues. {*Sacrorum fauilla*} sacrificiorum cinere. *STABAT*} erecta erat {*Restitit*} substitit. ex priscorum autem consuetudine nos quoque sacella pretereuntes, deos rogamus, ut nobis sint adiumento. {*Naiadum, Faunine foret*} merito dubitat, & rogat cuiusnā Dei sit ara, quia est peregrinus. Naiades autem, ut diximus, nymphæ sunt fontium, vt ait Hesiodus παρὰ τὸ νάω, quod est fluo, quod in fluentis habitent. Faunus verò Deus est syluestris, qui Pan græce dicitur, Mercurij ex Penelope, vt alij scribunt filius, vt uerò Duris Samius procorum omnium, vnde & Pana fuisse appellatum. quidam Cæli, & Terræ filium fuisse cōtendunt. {*Indigenæ ve Dei*} qui non aliunde venerit, sed ibi ortus sit, vbi colitur, ut homines indigenæ uocātur, qui non aliunde venerunt, sed in ipsis locis, quæ habitant, originem habuerūt, quos Græci autochthonas appellant. {*Retulit*} respondit. {*Montanum numen*} qualis est Faunus. {*Regia coniux*} Iuno regis deorum, hominumq;, uxor. nā Iuno, vt diximus, cum resciuisset Latonam ex Ioue cōcepisse, illam p totū terrarū orbem exagitauit, sic, ut nusquam consistere posset.

Niobe in marmor.

locumque

RAPH.

pauido

Orbem interdixit: quam vix erratica Delos
Errantem accepit tunc, cum leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inq; suo portasse sinu duo numina natos.
Iamq; Chimæriferæ, cum Sol grauis vreret arua,
Finibus in Lyciæ longo dea fessa labore.
Sydereo siccata sitim collegerat æstu:
Vberaq; ebiberant auidi lactentia nati.
Fortè lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratamq; paludibus vluam.
Accessit, positoq; genu Titania terram
Pressit, vt hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat dea sic affata vetantes,
Quid Prohibetis aquas? vsus communis aquarum est,
Nec Solem proprium natura, nec aera fecit,
Nec tenues vndas, ad publica munera veni.
Quæ tamen vt detis, supplex peto, non ego nostros
Abluere hic artus, lassataq; membra parabam,
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixq; est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitamq; fatebor
Accepisse, simul vitam dederitis in vndis.

quamuis. errantem

excepit ab

tribuetis in unda

{*Orbem interdixit*} cum interdico verbum datiuo, & ablatiuo iungatur, orbe mihi legendum videtur, non orbem, vt est fere in exemplaribus depranatum. vt enim aqua, & igni interdixisse alicui populum Romanum dicimus, sic orbe Iunonem Latonę interdixisse poeta eleganter dixit. [Sed nihil opus erat ista curiositate. nam & Liuius dixit lib. 34: Fœminis vsum purpuræ interdicemus. Et Suetonius in Domitio, Interdixit histrionibus scenam] {*Erratica Delos*} quam errare, instabilemq; esse icciirco poetę finxerũt, quia crebro terræ motu uexabatur, donec ex oraculo Apollinis, vt scripsi, desierunt illic cadauera sepelire. {*Leuis*} caossa est. icctirco enim nabat, quia leuis erat {*Nabat*} fluitabat. Nare. n. proprie dicuntur animata, fluitare inanimata. {*Cum Palladis arbore*} cũ oliua. significat autem illam & palmæ, & oliuæ innixam peperisse. [Hinc & Catullus in carmine Seculari dixit, Latona maximi. Magna progenies Iouis, Quam mater propè Deliam Deposuit oliuam. Cuius sententię etiam accedit Comment. Homerus Iliad. a cuius verba hęc sunt, [Greek illegible] Quæ eò hic adieci, quòd ab alijs de arboribus hisce variatur, plerisque dicentibus laurum, & palmam fuisse, quibus Latona innixa pepererit. De qua re & Codrus annotauit in primo sermonum.]

COELIVS RHODIGINVS.

PRopterea fuere, qui ita arbitrarentur, In certaminibus sacris varias quidem sigillatim coronas dari, vniuersi tamen ex palma solenni quodam more consecrari, vna ea de causa. Etiam si ab foliorum æquabili ordine, inflentium opinentur alij, ceu certatim coorientur, & quodammodo simul currant quadam contentionis imagine, idq; tacito naturæ consensu. nã & victoriam Græci inde dici putant [Greek], a non cedendo. Alij verò, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maxime, idest longioris æui, sicuti Nicephororum, sic enim victores dicunt, gloriam addecet esse perpetuam, nec vnquam consenescere. Quod de palmę vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, [Greek], animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porro illa [Greek], quæ firmiter, ac perpetuo virentem folijs signant, huic congruere vel maxime. inter cęteras nanque arbores nullam plane videmus eadem custodientem folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquiunt, abijcit, & proinde constanter cognominari [Greek] potest. In rebus porro Atticis adnotatum legimus, Theseũ in Delo primum posito certamine, & ab sacra palma ramum auulsisse, qui & Spadix inde sit dictus. neque item in hac palmę mentione illud prætereundum, in Babyloniorum literis compertum esse, palmæ arboris trecentas, & sexaginta vtilitates. Nec omittenda priscę vanitatis superstitio, quia sit balanorum nucleus non modi vnius, alijs enim longior, his mollior, illis durior, quibusdam etiam osseus lunatusque: hunc potissimũ, quadam religione politum dente contra fascinantes arbitrabatur pollere. quom vero lunatum dicimus, curuatum, arcualemq; intelligimus, cuiusmodi in luna a coitu conuisitur schema. Cur autem ea maxime figura expeteretur, luxuriantis fuerit ocij quærere, ac superstitionis potius, quàm eruditionis; nisi quod

de Deliaca palma uide Plin. li.17.c.44

in libro de Iside Plutarchus auctor est, quia Solẽ appetat semper Luna, & persequatur: inde argumento eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iside dispensari, Eudoxus scribit: quæ non alia omnino sit, quam luna. Scribit tamen Pindarus ex amantibus soli quidem viros vota concipere, lunæ autẽ fœminas, quod in Hippolyto apud Euripidẽ facit Phędra, & in Pharmaceutria significat Theocritus. rõnem aucupantur nonnulli, quoniam amori furtiuo cõgrua sit nox. proinde Menander [Greek illegible] uel quod amatoriæ affectioni obnoxia, quinque fuerit luna, uel quia sicuti amor [Greek], inuenio in monumentis, & Plutarchi in primis in Pelopida, fuisse in Bœotia mõtẽ cognomento Delum. nam Stephanos in Tanagra, regionis eiusdem fuisse urbẽ paruam nomine Deliũ scribit: apud montẽ erat Apollinis templum, post templũ duo mirabili suauitate fontes, copia aquarũ, ac frigiditate insignes. alterũ [Greek], idest palmam vocãt: reliquum oleam, sicuti commeminit in lib. Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. ubi & natum Apollinem narrant. Ad quod respexisse Catullum volunt, eo versu de Diana sic canẽtem, Quam mater prope Deliam Deposuit oliuam. quanquam & de arbore posse intelligi, [illegible] tor Ouid. est Metamor. 6. Aduertenda uerò Plutarchi interpretum inscitia ex Pelopidæ vita: Fontium, inquit Plutarchus, alterum palmam, oleã alterum, nunc quoque nominamus: nõ quòd inter plantas duas peperit dea, sed in fluẽti duplicis meditullio, idest [Greek]. At interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniam Græci fere codices [Greek] præferunt accusandi casu. {*Edidit*} emisit, peperit. {*Inuita nouerca*} contra voluntatem Iunonis, quę nouerca esse uidebatur Apollinis, & Dianæ, cum Iouis sit vxor nam & Latona Iouis ipsius uxor esse uidetur. tametsi tres duntaxat oxores Iupiter habuisse feratur, Iunonem, Cererem, Themin, ex qua & Mineruam aiunt sustulisse. {*Puerpera*} mulier a partu recens puerpera dicitur.

Iamq; Chimeriferæ} Chimæra mons Lyciæ carminibus poetarum notissimus. Fingitur autem a poetis fera esse pedes habens serpentinos, capræ uentrem, caput leonis, flammas uomens: eo quod ad montis radices sint serpentes, in medio capræ, leones ad uerticem, qui Aetnæ modo ardere dicitur. sane Chimæram græci capram uocant. [Homerus: [Greek illegible]] {*Chimæriferæ*} Chimæras ferentis id est capras. {*Ab æstu syd.*} a calore solis. nam sydus quamuis proprie signum ex multis stellis constans uocetur, κατ᾽ ἐξοχὴν, tamen interdum pro sole ponitur. {*Ebiberant*} exhauserant. {*Lactentia*} lac emittentia. {*Mediocris aquæ*} nec magnæ, nec paruę. {*Fruticosa*} parua utpote e fruticibus nascentia. sunt enim frutices medij inter herbas, & arbores. {*Legebant*} colligebant. {*Cum iun.*} iuncus herba est palustris sine nodo. {*Gratamque palud. vluam*} vlua herba est in paludibus nascens. unde etiam paludibus grata ab Ouidio perhibetur. {*Positoque genu*} eleganter gestum exprimit de lacu ore aquam haurire uolentis. {*Rustica turba ve.*} rusticorum multitudo prohibet. {*Vsus communis aquarum est*} iure gentium aquæ omnibus hominibus sunt communes. {*Nec solem proprium*} priuatim. {*Nec tenues undas*} nec labiles aquas. {*Ad publ. muneraueni*} publica sunt, quę nullius quidem sunt, sed omnium. {*Sed releu. sitim*} diminuere, & leuem facere. {*Os loquentis*} os meũ, quæ vobiscum loquor. {*Et fau. arent*} siccæ sunt. {*Vixque est uia vocis*} uix emittere uocem potest. {*Haustus aquæ*} potus aquæ mihi loco nectaris, ac suauissimus erit. {*Simul vit. ded. in undis*} post quã mihi uitã aquis instaurauerttis. vt esse hemestichiõ Ennij poetæ, unde & dederitis uerbi penultima ẽ pducta

RAPH.

Hi quoque vos moueant, qui nostro brachia tendunt
Parua sinu: & casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deæ potuissent verba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minasq;
Ni procul abscedat, conuiciaq; insuper addunt.
Nec satis est: ipsis etiam pedibusq;, manuq;
Turbauere lacus, imoq; è gurgite mollem
Huc, illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim: neque enim iam filia Cæi
Supplicat indignis, nec dicere sustinet vltrà
Verba minora dea: attollensque ad sidera palmas,
Aeternum stagno, dixit, viuatis in isto.
Eueniunt optata deæ: iuuat esse sub vndis,
Et modò tota caua submergere membra palude,
Nunc proferre caput, summo modò gurgite nare,
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus: sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsoq; pudore,
Quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque iam rauca est, inflataq; colla tumescunt:
Ipsaq; dilatant patulos conuicia rictus.
Terga caput tangunt: colla intercepta videntur:
Spina viret; venter pars maxima corporis albet;
Limosoq; nouæ saliunt in gurgite ranæ.

ARGVMENTVM.

ARG. Satyrus nomine Marsyas, dum cum Apolline tibijs contendit, quas Mineruam inuenisse proditur, per audaciam, quod Deo cedendum non putaret, superatus est, a cute nudatus tergore, quem nymphæ, ac satyri, cæterique ruris incolæ ita fletu prosecuti sunt, quod eius canta cari tam essent, ut lacrymis eorum flumen increuerit, quod eius nomine in Phrygia Marsyas a prioribus nostris nuncupari uidetur.

SIc vbi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit, exitium Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit pœna, Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah piget, non est, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis est summos direpta per artus.
Nec quidquam nisi vulnus erat: cruor vndique manat,
Detectique patent nerui, trepidæq; sine ulla

Pelle micant venæ. salientia viscera posses,
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis
Lanigerosq; greges, armentaque bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.
Quas vbi fecit aquas, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis decliuibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

Hi quoque vos mou. } infantes enim Apollinem, & Dianam illis ostendit, ut saltem eorum ætate moueantur. Tendunt extendunt, porrigunt. } *Nostro sinu* } è nostro gremio. præpositiones enim cum prætermittuntur, subaudiendæ sunt. } *Brachia* } manus, in quas brachia terminant. brachium autē quod masculino genere βραχίων effertur a græcis a breui dictum est, quod βραχὺ uocant græci. } *Hi tamen o-ra.* } pulchre rusticorum seruatur decorum, qui rogati, contumacius, superbiusque se gerunt. } *Perstant* } perseuerant, & instant. } *Conuicia* } contumelias. } *Mouere* } commouerunt. } *Saltu maligno* } hypallage est, ipsi nanque maligni intelliguntur. } *Distulit ira sitim* } hoc est ira fuit caussa differendæ, ac prolongandæ sitis. } *Filia Cæi* } Latona. } *Vltra* } vlterius. } *Minora dea* } humiliora, quam ut deæ conuenientia sint. } *Aeternum* } semper, & in æternum. nomen pro aduerbio positum. } *Et modo tota* } eleganter ranarum & naturam, & corpus describit poeta. } *Summo gurgite* } in summitate gurgitis, & stagni. } *Turpes linguas* } contumeliosas. } *Patulos rictus* } hiantia ora. } *Colla intercep.* } de medio recisa. nam ranæ collo carent. } *Spina viret* } tergum uiride est.

SIC *vbi nescio quis* } ignobilem hac locutione, eum fuisse significat, qui superiorem retulit fabulam. } *Exitium* } Satyri calamitosum exitum. Marsyas autem Satyrus fuit tibias inflandi adeo peritus, ut cum Apolline certare sit ausus, quem superatum, indignatus Apollo pelle, atque cute priuauit. ex eius verò corpore tantus defluxit sanguis, ut a terra exceptus in fluuium fuerit commutatus, qui a Satyri nomine Marsyas fuit appellatus. est autem Phrygiæ fluuius in Mæandrum labens. } *Reminiscitur* } in memoriam reducit, commemorat. } *Lato.* } Apollo Latonæ filius. } *Tritonia-ca arundine* } tibia ex arundine Tritoniaca confecta, est enim metonymia. Tritonis autem palus est Libyæ, iuxta quam Pallas in uirginali habitu apparuisse fertur, vnde Tritonia uocatur. [Tritoniacā arundinem intellige, a Tritonia hoc est Pallade primum inuentam. quam postea ob deformitatem vultus ex flatu intumescentis, ab eadem dea reiectam, Satyrus, hoc est, Marsyas excepit, eiusque cantu Apollinem prouocauit. sic enim ipsa Pallas apud eundem poetam hoc 6. Fastorum ait:

Marsyas in flumen

Lacrymæ in flumen

Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret effeci, tibia longa sonos.
Et mox:
Inuentam Satyrus primum miratur & vsum
Nescit, & afflatam sentit habere sonum, &c.

} *Affecit pœna* } puniuit, & victus est. } *Quid me mihi detrahis?* } cur mihi meam pellem deripis? } *Ah non est tanti* } vt ego hac pena affici debeam. *MICANT* } Palpitant. } *Fibras* } fibræ venulæ sunt minores. } *Armenta bucera* } hoc est, boues ualde cornutos: βου nanque particula est intentiua, κέρας autem dicitur cornu. [Videtur autem hic Ouid. imitatus esse Lucretium, qui eodem modo dixit Bucera secla, ut libr. 5. Lanigeræque simul pecudes, & bucera secla.] } *Concepit* } excepit. } *Ripis decliuibus* } pronis, atque inclinatis. } *Liquidissimus* } purissimus, limpidissimus.

TALI.

A R G V M E N T V M.

ARG. Tantalus epulis Iouis cum interesset, Velletque experiri, an futura prospiceret, inuisto ad epulas Pelopis filij interempti uiscera reliquis dapibus immixta apposuit. quo pro merito punito dij misericordia moti, qui conuiuij participes fuerant, partes viscerum Pelopis composue runt, & humerus, qui deerat, de ebure effectus est.

Talibus exemplis redit ad præsentia dictis.
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est. hanc tunc quoque dicitur unus
Flesse Pelops, humeroque suas â pectore postquam
Deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor huic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeusque fuit: manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse deos: alijsque repertis,
Qui locus est iuguli medius, summique lacerti
Defuit: impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.

A R G V M E N T V M.

ARG. Tereus, Martis filius, Thracum rex, cum auxilia multis regibus ferret, Pandioni quoq; Athenis regnãti, cum a proximis ciuitatibus oppugnaretur, non defuit. quamobrem filiam suam Prognen illi in matrimonium dedit, quæ deportata in mariti regnum cum ex intercapedine sororem Philomelam desideraret, petijt a Tereo, vt proficisceretur Athenas, sororem sibi ad solenne sacrificium adducturus. qui ut Athenas peruenit, soceri usus hospitio, in Philomelæ incidit amorem: quam secum digressus mandato coniugis duxit in Threciam. stabulis autem suis violatã clausit, vt sine cuiusquam suspicione ad eam sæpius commearet. linguam, ne commissa eloqui posset, ei truncauit, uxori uero mentitus est: dixit. n. sororem eius interijsse. At Philomela, quæ lingua prodere non poterat, ueste intexuit notas literarum: quam uni dedit perferendam sorori. qua inspecta, cum coniugis libidinem, casumq; comperisset constituit sacra celebrare Libero patri, moreq; bacchantis ad stabula uenit, ac sororem raptam in regiam duxit, Itym filium interemit, & epulandum patri apposuit, quo expletus Tereus, filium Itym desiderat: eius caput in Terei sinũ abiecerunt, dicentes, Intus habes, quem desideras. Tereus cum intellexisset scelus scelere ultum esse, coniugem, sororemque coniugis persequitur: deorum autem uoluntate uersi sunt in aues, Progne in hirundinem, Philomela in lusciniam. Tereus in epopem, Itys in phasianum. Pãdion, dolore natarum actus, exanimatus: regnum eius filius Erichtheus possedit.

Finitimi proceres coeunt, urbesque propinquæ
Orauere suos ire ad solatia reges,
Argosque, & Sparte, Pelopeiadesque Mycenæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,
Orchomenosque ferax, & nobilis ære Corinthos,

TALIBVS exemplis} hæc ad concinnam fabularum connexionem a poeta narrantur. {Ad præsentia} mala, & infortunia Amphionis, & Niobes. {Mater in inuidia est.} Niobes enim superbia caussa fuit mortis liberorum. {Flesse Pelops} merito, cum Niobes frater esset. Pelops enim Tantali fuit filius, quem coctum pater dijs epulandum, ut, an omnia scirent, experiretur, cum apposuisset, omnes, quidem præter unam Cererem ab eo abstinuerunt: collectisque in unum Pelopis membris, euocata a Mercurio anima eius ab inferis, pristinæ ipsum uitæ restituerunt. sed cum ei sinistrum deesse humerum animaduertissent, eburaeum affixerunt: sicque pelops uitæ integer fuit restitutus. Tantalus uerò ad inferos detrusus siti in aquis, ac fame in summa pomorum copia laborat. {Suas uestes} purpureas, ac sibi conuenientes: illis enim depositis lugubres, ac pullas sumpsit. {Corporeus} ex carne. nam corpus proprie uiuentium, caro mortuorum dicitur, a cadẽdo deducta, ut iam sæpius diximus. {Cæsa membra} trucidata. {Qui locus est iuguli} periphrasis est humeri. nam est medius inter iugulum, & brachij summitatem. {In usum} in locum, & officium. {Partis non comparentis} humeri non inuenti. {Illo facto} illo deorum beneficio. {Finitimi proceres coeunt} conueniunt, cõgregantur. hæc autem iccirco narrãtur, vt quas metamor. est descripturus, commodius cũ prioribus cõnectantur. nam Tereus rex Thracum, cum Athenas obsidione liberasset, accepta in uxorem Progne Pandionis regis filia, in Thraciam redijt, ubi cum iam filium suscepisset, rogatus ab vxore, vt aut se Athenas deduceret, aut saltẽ ad se Philomelã sororẽ accerseret, profectus ipse Philomelã quidem a patre accepit, sed cum in Thraciam peruenisset, non solum ei uim intulit, sed linguam etiam, ne vulgare scelus posset, amputauit, ac suis stabulis mancipauit. Cæterum Philomela tanta crudelitate stimulata totum infortunium suum in uelo descriptum sorori indicauit. Progne uero furijs accensa Bacchi, sacra se celebrare simulans, vna cum Bacchis ad sororem venit; eamq; secum pampinis tectam in vrbem adduxit, in cubiculoq; suo occultauit. perfectis uero Bacchi sacrificijs Progne Ityn communem filium interemit, cuius carnes coctas patri apposuit comedendas. cum uero Tereus Ityn filium inter cœnandum frequenter uocaret, Philomela cubiculo exiliens caput filij, ac pedes in Tereum coniecit, qui stricto ense cum ambas persequeretur, ipse quidem in upupam, Itys in phasianum, Progne in hirundinem, Philomela in lusciniam conuersi fuisse narrantur. {Orauere ire} poetica est locutio: nam orauere ut irent, in soluta oratione diceremus. {Ad solatia} consolationẽ Pelopis, cuius soror Niobe cũ omnibus liberis fuit extincta.

RAPH. *Argosq;* Argos urbs est clarissima Peloponnesi, quæ uarijs nominibus est cognominata. nam & urbs Phoronica, & Aegialea appellatur, & Argos Hippobotoa, & Hippium, quòd Neptuni equis pascua suppeditauit, Dipsion quoque propter aquarũ penuriam. ab Argo autem conditore videtur esse dictum, ut scribit Stephanus, græcus, auctor, in opere quod de urbibus cõposuit. Vndecim uero urbes hoc nomine appellantur. est enim Argos quod Amphilochicũ dicitur in Thessalia: in Cilicia, quę nunc Argiopolis appellatur: in Nisyro insula, una ex Cycladibus, iuxta Trœzenã: in Macedonia: in Scythia, quod Argos Oresticũ uocatur: in carica argos Phæacũ, Argos Argolicũ, ac fere omnis maritima planities Argos uocat. [Fuit aũt & tota olim Peloponesus vocata Argos id qđ Strabo annotauit lib. 8.] {Et Sparte} regio Laconicę Sparta fuit appellata, a Spartis Cadmi: hoc ẽ, a seminatis a Cadmo, qui eam tenuisse a Timagora scribũtur. [Hæc Stephanus fere; at Strabo, itẽ Pausanias, & alij pleriq; nõ regionẽ, sed urbem Lacedæmoniorum Spartam uocant, eamq; a Sparta filia Eurotæ nomen accepisse, Pausanias auctor est. Lacedæmonis autem nomen & terræ, & urbi cõmuni fuisse ijdem tradunt, vide Strabonem lib. 8. Pausaniam in Laconicis.] {Pelopeiadesque Mycenæ} Mycenæ urbs est Peloponnesi, a Mycenæo Spartonis Phoronei filio denominatæ, quas Pelops auxisse fertur. vnde & Pelopeiades vocat eas poeta. [Nõ Pelops, sed pelopidæ] hoc est, posteri Pelopis Mycenas auxerũt, sic enim Strabo lib. 8. οἱ δ᾽ ἀπόγονοι, inquit, μείζους ... & rursum, ... &c. Non ergo Pelops, sed Pelopidę inclarescere illas, & de se Pelopeias vocari fecerunt. conditas autem Mycenas & Strabo, & Pausanias tradũt a Perseo, uocatasq; ἀπὸ μύκητος hoc est gladij capulo, qui illi eo loco exciderat, quanquam rursum sint, qui eas a Mycene Inachi filia Arestoris vxore nominatas velint. cuius opinionis auctor is est, cui apud græcos poema, quod ἠοῖαι μεγάλαι uocant ascribitur.] {Et nondum Calydon} urbs est Aetoliæ, a Calydone Endymionis filio Cognominata. {Nondum inuisa} nondum odio habita. nondum enim Oeneus Calydoniæ rex in se Dianam concitarat. nam cum dijs omnibus alijs præterquam Dianæ sacrificasset, Diana irata aprum immisit, qui totam Calydoniam deuastauit. {Orchomenosque ferax} fertilis. Orchomenos vrbs est Bœotiæ, & Thessaliæ, & Arcadiæ, & Ponti. mons est etiam inter Macedoniam, & Thessaliam nomine Orchomenos, ut scribit Apollonij enarrator. ab Orchomeno autem Iouis, & Hesiones filio nomen, & urbi, & monti inditum fuit. [Videtur autem Ouid. de Arcadiæ urbe intellexisse, quam Homerus πολύμηλον vocat, in catalogo ut οἳ Φενεόν τ᾽ ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχομενὸν πολύμηλον, quanquam & altera Bœotiæ inter opulentas numeratur ab eodem poeta, cum ait,

Οὐδ᾽ ὅσ᾽ ἐς Ὀρχομενὸν ποτινίσσεται, οὐδ᾽ ὅσα Θήβας
Αἰγυπτίας,

Sed huic epitheton μινύειον peculiariter addere solet, ut in eodem catalogo, Οἳ δ᾽ Ἀσπληδόνα ναῖον, ἰδ᾽ Ὀρχομενὸν Μινύειον, a gente Myniarum uidelicet, ut Strabo indicat. Quare de Arcadia hoc loco intelligendum puto. & ut Homerus πολύμηλον dixit, ita Ouidium feracem uocasse.] {Et nobilis ære Corinthos} clara æreis uasis, quæ Corinthia uocantur. {Messeneque ferox} Messene & urbs, & regio est Peloponnesi: altera est in Sicilia, unde Messenius possessiuum declinatur. [Quòd autem additur Ferox, ideo videtur pertinere q pro libertate, & imperio suo

Mopsopios.

suo perpetua prope bella cum Lacedæmonijs, sub quorum potestate ante Heraclidarum descensum fuerunt, Messenij gessere. neque etiam victi aliquoties, & exesi, domari potuerunt; vt est videre apud Pausaniam, qui totam illorum historiã prosecutus est. {*Patreæque*} corrupte trisyllabum legitur, Patræ nãque bisyllabum vrbs est Achaiæ, de qua hoc loco sentit Ouid. {*Humilesque Cleonæ*} vrbs est Arcadiæ parua. [A Pausania, & Strabone iter Argolicas urbes numerãtur Cleonæ. humiles autem poeta vocat, nõ a situ, sed a quantitate. modicum.n. fuit oppidum, ut Pausanias ait. vñ & a Strabone πόλισμα dicitur. situ autem fuit in loco edito, & munito inter Corinthum, & Argos, eoq; per se ipsum satis validum. quare & Homerus dixit,

Ἀρνειάς τ' ἐνέμοντο, ἐϋκτιμένας τε Κλεωνάς.

Nominatum alij tradunt a Cleone Pelopis filio, alij a filia Asopi Cleone. Nõ procul autem ab eodem oppido Nemea fuit, & antrum leonis, quem occidit Hercules, quẽ ob id Cleonæũ interdum vocant poetæ.] {*Et Nelea Pylos*} vrbs est in Messenia, in qua regnauit Neleus Nestoris pater. {*Nec adhuc Pittheia Trœzen*} Trœzen vrbs est Peloponnesi, a Trœzene Pelopis filio, quę varijs nominibus est appellata. nam & Aphrodisias, & Saronia, & Posidonias, & Appollonias & Antanis fuit cognominata. eam uerò Pittheiã nondum fuisse ait, quod Pittheus, Aethræ, matris Thesei, patet, nondum ibi regnauerat. {*Ab Isthmo bimari*} Isthmus breuis dicitur terra inter duo maria constituta. Isthmus uero Peloponnesi & Ionio alluitur. intra Isthmum autem sunt Peloponnesi urbes. extra vero Achaiæ. {*Credere quis posset*} hæc interrogatio eò spectat, vt significet Athenienses & humanissimos, & officiosus maxime fuisse. {*Subiectaque ponto*} adiecta mari Euxino reges enim Asiæ bellum Atheniensibus indixerant. [Quos Asiæ reges hic intelligat Regius nescio: neque enim Dariũ, aut Xerxem potest, qui multo posteriores ætate fuerunt. ego autem accipiendum puto, vel Thracense bellum, quod Eumolpi temporibus gestum traditur, quando Thraces magna manu in Atticam descenderunt, & pugna circa Eleusim commissa Erechtheum regem Atheniensium occiderunt, ut ex Pausania patet. Et sic, Gens subiecta Ponto appellatiue accipiendum erit pro accola maris. nam & Thraces ad mare habitant. uel rursum accipiendum de bello Amazonico. Amazones enim aliquando assumptis Scytharum auxilijs in Atticam incursarunt. cuius rei & Iustinus meminit lib. 2. atque hoc temporibus magis respondet. Pandion enim, de quo hic dicitur, Thesei, a quo bellum hoc tandem finitum traditur, auus fuit, Aegei pater. quanquam non ita de temporis laborandum videtur, quandoquidem & in alijs rationem hanc confundit Ouidius, & quæ posterioris Pandionis sunt, ad prioris tempora refert; ut infra de Erechtheo dicemus. quod si igitur de Amazonibus hoc loco intelligamus, Gens Ponto subiecta, proprie accipiendum erit, de Ponto Euxino scilicet, ad quem habitarunt Amazones in Agris Themiscyrijs, ut inquit Iustin. iuxta fluuium Thermodontem. tradit autem & Pausanias Pandionem cum Tereo affinitatem iunxisse ἀδυνάμως ὄντα, ἵνα κτήσηται πρὸς τὴν ἔφοδον ἀνάγκης ἐπικουρίαν. Porro utriusq; belli meminit & Isoc. in Panathenaico.] {*Threicius Tereus*} Thracius. Tereus aũt filius fuit Martis, ac Thraciæ Rex, vt diximus.

Messeneq́; ferox, Patreq́; humilesq́; Cleonæ
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheia Trœzen
Quæq́; vrbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusq́; sitæ bimari spectantur ab isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum: subiectaque ponto
*Barbara * Cecropios terrebant agmina muros.*
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat, & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque, virisque potentem,
Et genus a magno ducentem fortè Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit. non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest, illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides strauere torum: tectoque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac aue coniuncti Progne, Tereusq́, parentes
Hac aue sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, dijsque ipsis grates egere: diemque,
Quoque data est claro Pandione nata tyranno,
Quoque erat ortus Itys, festum iussere vocari.
Vsque adeò latet vtilitas. iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis:
Cum blandita viro Progne, Si gratia, dixit,
Vlla mea est, uel me visendam mitte sorori,
Vel soror huc veniat. redituram tempore paruo
Promittes socero: magni mihi muneris instar
Germanam uidisse dabis. iubet ille carinas
In freta deduci: ueloque, & remige portus
Cecropios intrat, Piræaque littora tangit,
Vt primum soceri data copia, dextera dextræ
Iungitur, infausto committitur omine sermo.
Cœperat aduentus caussas mandata referre.

Fuderat} fregerat, in fugam conuerterat. {*A magno Gradiuo*} a magno Marte. Gradiuus.n. Mars a latinis dictus est, quòd gradatim in bellum eatur. {*Non pronuba Iuno*} nubentibus feliciter puellis Iuno pronuba pręesse creditur. hinc aũt facile colligitur, quale futurum sit Terei, & Prognes coniugium. {*Non Hymenæus*} nuptiarũ De⁹. {*Non gratia*} Gratiæ sunt tres, deæ perpetuæ Veneris comites, quæ a græcis χάριτες vocantur, quarũ nomina sunt, Aglaia, Thalia, Euphrosyne. [Hesiodus,

Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ἀγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

His primum Eteocles Cephisi filius dicitur sacrificasse Orchomeni, vnde & Eteocleas vocat Theocrit⁹.] {*Illi lecto*} illis nuptijs. a parte nanque totum intelligimus per synechdoché. {*Eumenides tenuere faces*} furiæ, inquit, infernales prætulerũt faces nouæ nuptæ, quas de funere rápuerunt. [Dicuntur autem Eumenides furiæ, κατ' ἀντίφρασιν, quasi minime beneuolæ, aut bona suggerentes aio, uel quòd Oresti fauissent in iudicio, cum de cæde matris accusaretur, ut est i cõmentarijs Sophoclis.] {*Profanus bubo*} execrandus. est nanque auis pessimi ominis bubo. {*Hac aue*} hoc augurio. {*Grat. ẽ*} .s. illis Thracia: metonymia ẽ. Thracia enim pro Thracibus posita est. Thracia vero, quæ & Thrace dicitur, u Thrace, * Oceani filia, est cognominata, cum qua Saturnus cõcubuit, ac Dolõcum * iussit, vñ populi eiusdẽ Thraciæ Doloncæi. {*Gratata*} gratulata. {*Dijsque ipsis*} Tereus, & Progne gratiãs dijs egerunt. {*Quoque da. est*} quo legendum esse facile ex eo, quod infertur, adiectiuo colligi potest. {*Vsque adeo latet vtil.*} acclamatio in hominum inscitiam loco maxime conueniens {*Iam tempora Tit.*} hoc est, iã quinq; transierãt anni. {*Si gra. Vlla mea est*} si quid apud te possum. {*Magni mu.*} in æquiparationẽ magni muneris. nã instar mõ ad similitudinẽ, mõ ad æquiparationem significat, nec recipit præpositionẽ, estq; indeclinabile nomen. {*Cecrop. por.*} Atheniẽ. {*Piræaque li. tan.*} Attica. nã Piræeus promontorium est Atticæ, ut scribit Ptol. unde Athenarum portus Pirçeus fuit appellatus. [ego vero Piræaq; littera legendum puto, sic postulante uersu. nam & Stephanus auctor est, ueteres Pirçum dixisse, & inde possessiuum, Piræus fecerunt. & apud Terentium legitur, Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum, siue, ut commentator vult, Piræo. nam neque hic versus quadrisyllabum Pirçeũ recipit, cum sit tetrameter catalecticus. quanquam vulgo in epistolis ad Atticum lib. 7. epist. 3. vbi idem hic locus Terentij citatur, Piræeum passim quatuor syllabis pro Pireum legitur sed illic proprium est, hic possessiuum siue gentile. A Piræeus autem, cuius obliqui quattuor syllabarum sunt, Stephanus format gentilia Pirçates, & Piræites: item Piraicus, nusquam autem Πειραιεύς, aut Piræeus. sed tamen & Piræaque littora, si dicere tor, in uersu defendi potęrat, si quis συνίζησιν, admittat, nisi quod compositio durior aliquanto fiet, & ab Ouidiana facilitate alienior. Cęterum de significatione uocis Πειραιεύς etiam apud Ciceronem quęritur loco supra citato. de portu tamen Atheniensi pleraque intelligitur, in eaque significatione potissimum vsurpatur. pro monte autem, quod hic Regius ait, non facile apud idoneos auctores positam alibi inuenies.] {*Vt primum soceri data copia*} cum primum, inquit Tereus ad Pandionem socerum fuit admissus, & dexteram dextrę iunxit, & Pro-

RAPH.

Titani

Doloncæ nomine, quorũ & Pli. meminit.

& Progner mandata referre cœpit. {*Recursus celeres*} veloces reditus. {*Missa*} Philomelæ. quæ quidem nondum fuerat missa, sed si missa fuisset, celerem pollicebatur Tereus reditum. {*Magno paratu*} ornatu. {*Forma*} pulchritudine. {*Naiadas & Dryadas*} nymphas, quæ formosissimæ esse videntur. {*Non secus*} quanto Philomelæ ardore Tereus fuerit inflammatus, aperte his similitudinibus declaratur. {*Canis ar.*} flauis, & iam aridis. {*Cremet*} comburat. {*Fœnilibus*} fœnilia fœni dicuntur repositoria. {*Digna quidem facies*} facies, inquit Philomela digna quidem erat amari, cũ ab alijs omnibus, tum vero a Tereo, qui maxime ingenita libidine in mulieres stimulabatur. {*Pronũque genus.*} Thraces enim maxime in Venerem sunt proni. [Proinde & singuli plures uxores ducebãt, ut Mela scribit, & Solinus cap. 15 Vxorũ numero, inquit, uiri se iactitant, & honoris loco ducunt multiplex coniugium, &c. quominus nouũ, aut mirum uideri debet, si idem hodie quoque factitant. iam & Homerus hoc indicat, Martios, ac bellicosos homines, cuiusmodi Thraces semper habiti, ut pote apud quos Mars ipse habitare a poetis dicitur, in Venerem procliues esse. id enim fabula Martis, & Veneris sibi uelle uidetur. & in exercitu græcorum illi mulieribus potissimum operam dederunt, qui bellicosissimi fuerunt, vt Achilles, Aiax, Agamemnõ, &c.] {*Curam*} custodiam. {*Ingentibus datis*} maximis donis.

RAPH. *Et nihil est quod non effreno captus amore Ausit* {sententia est generalis, quamuis ad Tereum proprie referri uideatur. {*Effreno amore*} ab effectu, quod effrenatos, ac dissolutos homines reddat. {*Nec capiũt*} iam enim Terei amor in Philomelam detegebatur. {*Cupido ore*} hypallage est. ipse enim cupidus intelligitur ad mandata Progneis ore reuerti: hoc est, ad commemoranda Prognes mandata. {*Et agit sua vota sub illa*} sub simulatione, iquit, Prognes uoluntatis suæ vota peragere conatur Tereus. {*Facundum faciebat amor*} facundus dicitur, qui facit uerbis quidquid vult. {*Vlterius iusto*} vltra quàm honestum foret. {*Proh superi*} exclamatio in hominum cæcitatem. {*Quantum mortalia pectora cæca noctis habent*} in quanta rerum omnium inscitia hominum animi uersantur. {*Ipso molimine*} ipsa præparatione. {*Contra suam salutem*} quia a Tereo non solum stuprata, sed etiam lingua fuit priuata. {*Præcontrectatque uidendo*} hoc est, ante oculis, quam manibus sibi eam contrectare uidetur. {*Neque enim minus impius esset*} nam etiam si pater esset, cum filia rem haberet. {*Genitor*} pater Pandion. est autem caussa cur fuerit uictus: morem enim gerit quia pater. {*Amborum prece*} Terei, & Philomelæ. {*Successisse*} feliciter euenisse. {*Duabus*} sibi, & Progne sorori. {*Lugubre*} triste, & luctus caussa futurum. {*Iam labor exiguus Phœbo*} significat finem diei aduenisse. {*Phœbo*} Apollini, qui interdiu in regendo solis cursu occupatus esse, per noctem uero quiescere vulgo uidetur. est ergo sensus ex opinione vulgari conceptus. {*Equique pulsabant*} equi, inquit, solis iam peruenerãt in occidentalem cæli partem. {*Spatium*} partem. {*Decliuis olympi*} cæli deorsum vergentis, quo cum peruenerint equi solis, in Oceanum descendere uidentur. {*Regales epulæ mensis*} mira breuitate apparatum cœnæ describit, quæ apud priscos hora nona [diei intelligas] fieri solebat, quam eandem esse cum uigesima prima cum ex alijs multis, tum Plin. epist. colligemus. {*Bacchus*} vinum. inuentor enim pro re inuenta frequenter ponitur a poetis, vt apud Terentium, Sine Cerere, & Libero friget Venus. {*At rex Odrysius*} sic quidem fere legitur, sed Odrysius per d. legendum est. nam Odrysæ populi sunt Thraciæ, & Odrysa urbs eorum, quę & Odrysia dicitur, unde Odrysius deriuatur. eleganter autem amantum cogitationes describit poeta. {*Aestuat*} ardet. hæc autem particula tamen est subaudienda. {*Quæ nondum vidit*} partes corporis, quę uestibus tectæ erant, accipiendę sunt. {*Cura remouente soporem*} amore somnum repellente. *Lux erat*} dies aduenerat. {*Generi euntis*} recedere cupiẽtis Terei. {*Quoniam pia causa coegit*} piũ nanq; est sororẽ sorori mittere uidẽdã. {*Tuearis*} defendas, atq; custodias. {*Mihi sollicito*} anxio de filiæ absentia. {*Lenimen*} solamen. {*Satis est procul esse sororem*} satis est inqt, q̃ Progne lõge a me abest. {*Mandabat*} mandata dabat. {*Dextras vtrasque*} & Terei, & Philomelæ. {*Natamque, nepotemque*} & Prognem, & Ityn. {*Pro se*} nomine suo, & suis uerbis. {*Memori ore*} memores ipsi est. n. hypallage. {*Supremumque*} & vltimo loco, inquit, vix potuit dicere vale.

Coniugis, & celeres missæ spondere recursus:
Ecce venit diues magno Philomela paratu,
Ditior forma: quales audire solemus
Naiadas, & Dryadas medijs incedere syluis,
Si modò des illis cultus, similesque paratus.
Non secus exarsit, conspecta virgine, Tereus,
Quàm si quis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem, positasque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidam facies: sed & hunc innata libido
Extimulat: pronumq; genus regionibus illis
In Venerem est: flagrat vitio gentisque, suoque e
Impetus est illi comitum corrumpere curam,
Nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
Sollicitare datis, totumque impendere regnum;
Aut rapere, & sæuo raptam defendere bello.
Et nihil est, quod non effreno captus amore
Ausit: nec capiunt inclusas pectora flammas.
Iamque moras malè fert, cupidoque reuertitur ore
Mandata ad Progenes, & agit sua vota sub illa.
Facundum faciebat amor: quotiesque rogabat
Vlterius iusto, Prognem ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas, tanquam mandasset & illas.
Proh superi, quantum mortalia pectora cæca
Noctis habent? ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius, laudemque a crimine sumit.
Quid, quòd idem Philomela cupit; patriosque lacertis
Blanda tenens humeros, vt eat visura sororem,
Perque suam, contraque suam, petit illa, salutem?
Spectat eam Tereus, præcontrectatque videndo:
Osculaque, & collo circundata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris
Accipit: & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet: neque enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece. gaudet, agitque
Illa patri grates, & successisse duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phœbo restabat, equique
Pulsabant pedibus spatium decliuis Olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido tradunt sua corpora somno.
At rex Odrysius, quamuis secessit ab illa,
Aestuat: & repetens faciem, motusque, manusque,
Qualia vult, fingit, quæ nondum vidit: & ignes
Ipse suos nutrit, cura remouente soporem,
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lacrymis commendat obortis.
Vt voluere ambæ, voluisti tu quoque Tereu,
Hanc ego care gener, quoniam pia caussa coegit,
Do tibi: perque fidem, cognataque pectora supplex,
Per superos oro, patrio vt tuearis amore,
Et mihi sollicita lenimen dulce senectæ
Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
Tu quoque quamprimum, (satis est procul esse sororem)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariterque sua dabat oscula natæ:
Et lacrymæ mites inter mandata cadebant,
Vt fidei pignus, dextras utrasque poposcit,
Inter seque datas iunxit; natamque, nepotemque,
Absentes pro se memori rogat ore salutent:

{*Pleno*

Supremumq́; vale pleno singultibus ore
Vix dixit: timuitq́; sua præsagia mentis.
Ut simul imposita est picta Philomela carina,
Admotumq́; fretum remis, tellusq; repulsa est;
Vicimus, exclamat, mecum mea vota feruntur:
Exultatque, & vix animo sua gaudia differt
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quàm cum pedibus prædator aduncis
*Deposuit nido leporem Iouis ales * in alto*
Nulla fuga est capto, spectat sua præmia raptor.
Iamq; iter effectum est, iamq; in sua littora fessis
Puppibus exierant; cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit, syluis obscura vetustis.
Atq; ibi pallentem, trepidamque, & cuncta timentem,
Et iam cum lacrymis, vbi sit germana, rogantem
Includit: fassusq; nefas, & virginem, & vnam
Vi superat, frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua, magnis super omnia diuis.
Illa tremit, uelut agna pauens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur.
Vtq; columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidosq́; timet, quibus hæserat, vngues.
Mox vbi mens rediit, passos laniata capillos,
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis,
Intendens palmas, O diris Barbare factis,
O crudelis, ait, nec te mandata parentis
Cum lacrymis mouere piis, nec cura sororis,
*Nec mea virginitas, nec * coniugialia iura.* connubia-lia
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis,
*Tu geminus coniux. * non hæc mihi debita pœna.* hostis mihi debita
Quin animam hanc (ne quod facinus tibi perfide restet)
Eripis? atque vtinam fecisses ante nefandos
Concubitus: vacuas habuissem criminis vmbras.
Si tamen hoc superi cernunt, si numina diuum
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum:
Quandocunq; mihi pœnas dabis. ipsa, pudore
Proiecto, tua facta loquar. si copia detur:
In populos veniam: si syluis clausa tenebor;
Implebo syluas, & conscia saxa mouebo.
Audiat hoc æther, & si Deus vllus in illo est.
Talibus ira feri postquam commota tyranni est;
Nec minor hac metus est: caussa stimulatus vtraque,
Quo fuit accinctus, uagina liberat ensem,
Arreptamq; coma, flexis post terga lacertis,
Vincla pati cogit. iugulum Philomela parabat,
Spemq; suæ mortis viso conceperat ense.
Ille indignantem, & nomen patris vsque vocantem,
Luctantemq; loqui, comprensam forcipe linguam
*Abstulit ense * fero. radix micat vltima linguæ:* ferom
Ipsa iacet, terræq; tremens immurmurat atræ.
Vtq; salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ uestigia quærit.
Hoc quoq; post facinus (vix ausim credere) fertur
Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reuerti:
Coniuge quæ viso germanam quærit. at ille
Dat gemitus fictos, commentaq; funera narrat:
Et lacrymæ fecere fidem. velamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,

{*Pleno sin. ore*} gestum exprimit patris de filia a se recedente admodum solliciti. ita nanque Pandion singultibus impediebatur, ut uix potuerit dicere vale. {*Præsagia*} diuinationes. est enim præsaga mali mens. {*Admotumque fre. re.*} hypallage est: mari nanque remi, non mare admouetur remis. tunc autem remi admoueri dicuntur mari, cum remigatur, nauisque remis impellitur. [Immo simpliciter intelligendum, vt sit ἀνεῖθρος in admoto freto, & repulsa tellure.] {*Tellusque repul. est*} ex uulgari hoc dictum est opinione: terra nanque, quæ est immobilis, retro pelli a remigantibus videtur. {*Vicimus excl.*} barbari, & ab omni ciuilitate alieni hominis mores exprimuntur. {*Barbarus*} caussa est, cur uix differret sua gaudia, quia barbarus, & a bonis moribus alienus. {*Lumen*} oculos. {*Iouis ales*} aquila, quę quod nunquam fulmine tangitur, sub Iouis tutela esse perhibetur. {*Spectat sua præ. ra.*} ordo est, & sensus, Non aliter Tereus spectabat Philomelam, quàm Iouis ales raptor spectat sua præmia, cum ipse prædator deposuit nido leporem aduncis pedibus. reliqua per parenthesim leguntur.

RAPH. {*Iamque iter est.*} confectum, perfectum. iam enim in Thraciam fuerant deducti. tametsi cum alij scriptores, tum Strabo apud Daulida, Phocidis urbem, quã & Dauliam uocatam esse ait, ea omnia, quæ de Tereo, Progne, Philomela, & Ity feruntur, gesta esse testantur. ibi nanq; Tereum ipse regnasse. verum Ouid. illum regem Thraciæ fuisse scribit, illaque omnia in Thracia fuisse perpetrata. {*Pandione natam*} Philomelam. {*Fassusque nefas*} nefandum confessus amorem. {*Et uirginem, & unam ui superat*} maximam hominis barbariem ostendit poeta, qui sustinuerit uirginem, & solam, & sibi creditam, & patrem, & sororem, & in primis deos implorantem uiolare. {*Illa tremit uelut agna pauens*} uirginis timorem pulchre his similitudinibus, ab oue, & columba sumptis, poeta expressit. {*Excussa.*} eiecta. {*Cani lupi*} epitheton est lupi colori conueniens. lupi nanque canicie infecti esse uidentur. {*Horret*} tremit quamuis accipitrem effugerit. {*Auidos ungues*} auidi accipitris, qui columbas maxime infestat. {*Passos laniata capillos*} synecdoche poetica. sparsos .n. capillos cum laniasset Philomela intelligitur. lacerare autem crines in mœrori-

-bus solent mulieres. {*Cæsis lacertis*} percussis brachijs. {*Diris factis*} nefandis sceleribus. {*Nec coniugalia iura*} nec matrimonij iura, quibus non licet cuiquam cum duabus coire sororibus. coniugialia uero est legendum, vt sex syllabarum sit, non coniugalia, ut est in exemplaribus deprauatum. {*Omnia turbasti*} omnia, inquit, iura & humana, & diuina cõfudisti. {*Pellex ego facta sororis*} pellex proprie dicitur, quæ cum marito alterius concumbit. {*Tu geminus con.*} tu duabus es maritus, & mihi, & sorori. {*Debita pœna*} te expectat subintelligendum videtur. [Vel sic, tu mihi hostis es, quam pœnam ego veluti debitam patior, sororis pellex sum] {*Quin eripis?*} cur non eripis mihi vitam. {*Ne quod facinus*} ne aliquod scelus tibi restet in me perpetrandum. {*Vacuas habuissem criminis umbras*} hoc est, crimine caruissem. {*Quandocunque mihi pœnas dabis*} aliquãdo mihi punieris. {*Projecto pudore*} abiecto, deposito. {*Si copia detur*} si potero. {*Audiat hoc æther*} cœlum. {*Feri tyranni*} crudelis, ab omnique humanitate alieni. {*Nec minor hac metus est*} non minor est, inquit, metus, ne a Philomela sorori proderetur scelus quam ira. {*Caussa stimulatus utraque*} & ira, & timore impulsus. {*Liberat ensem ua.*} e uagina eripit ensem. {*Iugulum Philomela parabat*} bene institutę uirginis morem exprimit poeta, quæ uiolata nihil mortem recusat, sed ultro iugulum ensi obijciebat, quo citius interficeretur. {*Spem suæ mortis*} mortem nanque cupiebat Philomela. {*Vsque uocan.*} item per clamantem. {*Luctantemque loqui*} conantem. {*Forcipe*} forceps instrumentum est fabrile, quo ferrum vel ignitum facile & capitur, & tenetur. {*Ense fero*} ipse ferus, & crudelis. est enim hypallage. {*Radix micat*} palpitat, mouetur. {*Ipsa iacet*} lingua recisa subaudiatur. {*Mutilatæ colubræ*} incisæ serpentis in duas partes. mutilati vero dicuntur, quibus aliquod membrum fuit recisum. {*Palpitat*} salit, frequenter mouetur. {*Hoc quoque post facinus*} post extractam linguam. {*Lacerum corpus*} lingua mutilatum. {*Commenta funera*} fictam Philomelæ mortem. {*Et lacrymæ fecere fidem*} hoc est, effecerunt lacrymæ, ut Progne mortem Philomelæ veram esse crederet. {*Atras vestes*} pullas, lugubres.

{*Et*

Induiturq; atras uestes; & inane sepulcrum
Constituit, falsisq; piacula manibus infert,
Et luget non sic lugenda fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustrauerat anno:
Quid faciat Philomela? fugam custodia clausit:
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo:
Os mutum facti caret indice. grande doloris
Ingenium est, miserisq; uenit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit candida tela:
Purpureasq; notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris: perfectaq; tradidit uni:
Vtq; ferat dominę, gestu rogat. illa rogata
Pertulit ad Prognen: nec scit quid tradat in illis.
Euoluit uestes sæui matrona tyranni,
Fortunæq; suæ carmen miserabile legit:
Et (mirum est potuisse) silet, dolor ora repressit,
Verbaq; quærenti satis indignantia lingua
Defuerant, nec flere uacat: sed fasq;, nefasq;
Confusura furit, pœnaq; in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacris:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti:
Nocte sua est egressa domo regina, Deiq;
Ritibus instruitur, furialiaq; accipit arma:
Vite caput tegitur: lateri ceruina sinistro
Vellera dependent: humero leuis incubat hasta.
Concita per syluas turba comitante suarum
Terribilis Progne, furijsq; agitata doloris,
Bacche tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem,
Exululatq;, euœq; sonat, portasq; refringit,
Germanamq; rapit, raptæq; insignia Bacchi
Induit, & uultus hederarum frondibus abdit,
Attonitamq; trahens intra sua limina ducit.
Vt sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, totoq; expalluit ore.
Nacta locum Progne, sacrorum pignora ademit,
Oraq; deuelat miseræ pudibunda sororis:
Amplexamq; petit. sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos pellex sibi uisa sororis:
Deiectoq; in humum uultu iurare uolenti,
Testariq; deos, per uim sibi dedecus illud
Illatum, pro uoce manus fuit. ardet, & iram
Non capit ipsa suam Progne: fletumq; sororis
Corripiens, Non est lacrymis hoc, inquit agendum,
Sed ferro, seu si quid habes, quod uincere ferrum
Possit: in omne nefas ego me germana paraui.
Aut ego cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem medijsq; immittam Terea flammis:
Aut linguam, atq; oculos, & quæ tibi membra pudorem
Abstulerunt, ferro rapiam: aut per uulnera mille

{*Et inane sepulcrum*} cadauere uacuum, quod græci cenotaphium dicunt. [Solebant autem talia extruere ijs, qui absentes, aut peregre interierant.] {*Falsis manibus*} non ueris, cum nondum Philomela mortua foret. {*Non sic lugenda*} ut mortua non erat lugenda, sed ut uiua erat uindicanda, & in libertatem afferenda. {*Signa Deus bis sex*} iam, inquit, duodecim transierant menses. {*Deus*} Apollo, qui idem est cũ sole. {*Lustrauerat*} illustrauerat, quo enim in signo sol ẽ, idẽ illustrare uidetur. quam quam circuierat quoq; intelligere possumus. {*Quid faciat*} facere possit. {*Custodia*} custodes a Tereo appositi. sic Virg. Cernis custodia qualis.

RAPH. *RIGENT*} aspera sunt, ita ut inde nisi per ianuam exitus non detur. {*Mœnia*} parietes. {*Os mutum facti caret indice*} os, inquit mutum scelus indicare nõ potest. {*Grande doloris*} ingenium est. hac sententia probabilem reddit orationem poeta. {*Miserisque uenit solertia rebus*} in aduersis, inquit, rebus homines efficiuntur solertes, & ingeniosi. est autem solertia ingenij perspicacitas, quam maxime necessariam dialectico Arist. putat. {*Purpureas no.*} rubras litteras. {*Indicium sceleris*} a Tereo perpetrati. {*Vni*} ex ancillis {*Euoluit*} explicat. {*Matrona sæui tyranni*} Progne uxor crudelis Terei. matronæ autem dicuntur principum, & ditiorum uxores. {*Vestes*} uelum a Philomela missum. {*Carmen fortunæque suæ*} litteras indices sui infortunij. {*Mirum est po.*} silere subaudiatur. est autem parenthesis. {*Repressit*} compressit, continuit. caussa autem exponit poeta, quibus mota Progne ne unum quidem uerbum emisit. {*Defuerant*} sic quidem legitur, sed defuerũt, legendum, ea figura qua Virg. cecinit: Matri longa decẽ tulerunt fastidia menses. forsitã & Ouid. scripsit. Aliquis autem ex istis semidoctis specie recti deceptus Defuerunt in Defuerant deprauauit. {*Nec flere ua.*} nec flendi tempus habet. {*Sed fasque, nefasque Conf. e.*} sed furit, inquit, omne ius & humanum, & diuinum perturbatura. {*Pœnaque imag. to. est*} in imaginatione pœnæ, qua maritum afficiat. {*Sacra triet.*} triennalia, quód tertio quoque anno celebrabantur Bacchi sacra. a tribus nanque annis, qui ἔτη græce dicuntur, trieterica fuerunt appellata. {*Sithoniæ nu.*} Thraciæ mulieres. Sithonia. n. Thraciæ pars est. [Et Sithoniæ populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, ut Pli. tradit. apud Stephanum σιθωνία scribitur per ω longum, sed poetæ suo modo corripiunt, quemadmodum & in Sidonius, & alijs nonnullis] {*Nox con sa.*} nocte enim sacra Bacchi celebrabantur} {*Aeris acuti*} ære sonantis. {*Deique ritibus*} secundum ritus sacrorum Bacchi. {*Furialia arma*} Bacchica, quibus sacra Bacchi celebrantes utebantur. pulchre autem Baccharum habitum describit. {*Ceruina uellera*} ceruinæ pelles. {*Leuis ha.*} quæ pampinis ornata thyrsus uocatur. {*Bacche tuas*} furias subaudiendum. est autem apostrophe ad Bacchum. {*Venit ad st. au. tan.*} ad illa nanque properabat, eoque uel parua mora ipsi longissima uidebatur. {*Euœque sonat*} utitur Baccharum clamoribus. nam Euoe, & Euã in sacris Bacchi iactabantur ab ijs, qui ipsum inuocabant. [Est autem duarũ syllabarum Euœ græce εὐοῖ quasi dicas, bene sit tibi] {*Insignia Bacchi*} Baccharum, ac Mænadum habitus. {*Abdit*} abscondit, ne agnosceretur a quoquam. {*Horruit*} cũ quodam horrore extimuit eorum recordatione, quæ a Tereo perpessa fuerat. {*Nacta locum Progne*} secretum subaudiamus. {*Sacrorum pignora*} ornamenta sacrificiorum Bacchi. {*Deuelat*} reuelat, detegit. {*Pellex sibi uisa sororis*} caussa, cur non auderet Philomela aspicere sororem. {*Testarique deos*} in testimonium deos adducere. {*Dedecus illud*} illam ignominiam. {*Pro uoce manus fuit*} manu. n. id significabat, quod uoce indicare nõ poterat. {*Ardet*} furit. {*Corripiens*} reprehendens. {*In omne nefas*} ad oẽ nefas perpetrandum. {*Artificem*} Tereum tanti sceleris auctorem. {*Et quæ tibi mem. pu.*} minatur Progne se Terei inguina, quibus Philomelam uiolauit, gladio amputaturam. {*Pudorem*} uirginitatem. {*Abstulerunt*} systole, qualis illa Virgiliana, Matri longa decem tulerũt fastidia mẽses {*Sontem ani.*} nocentẽ, sceleratam Terei animam è corpore expellam. {*Magnum est*} supplicium, malũ ve subintelligatur. {*Quid sit adh. An.*} nondũ, inquit, decreui, quo malo Tereũ affectura sim. {*Quid sit*} futurum subaudiatur. {*Peragit dum tal. Prog.*} dum talia loquit, & minatur. {*Ad matrem uen. Itys*} Itys & appellatio est, qua rotæ, cursusve circunferentia significatur. & pueri Prognes, & Terei filij nomen, qui & Itylus fuit cognominatus, quod signum, & argumẽtum fuerit calamitatis, quæ parentibus, ipsique euenit. ἴτυλος. n. græci signa miseriæ uocant. [At hoc remotius fuerit, ἀπὸ τῶν ἰτύλων, uocari Ityn, siue Itylum. cur. n. proposita littera I foret? quæ Itym à uoce hirundinis, quæ τὴν ἴτυν θρηνοῦσα ἴτυ ἴτυ, gemebunda uoce sonat, ut & græci sentire uidentur, aut certe Itylum, & per apocopẽ ἴτυν quasi ἰτύν, siue ἀπαλός, siue etiam ἱσαλός, (hæc enim græcis ἴτυλος significat) dictum puta.] {*Quid possit ab illo admonita est*} quo malo, inquit, afficere, Tereum possit, ex Ityli aduentu cognouit. de illo nanque interficiendo cogitare cepit. {*Ab quàm*} indignationi feruens est illa interiectio hoc loco, alibi & miserationi.

ACCES-

Es similis patri, dixit. nec plura locuta,
Triste parat facinus; tacitaq; exaestuat ira.
Vt tamen accessit natus, matriq; salutem
*Attulit, & paruis * adduxit colla lacertis,*
Mistaq; blanditijs puerilibus oscula iunxit:
Mota quidem est genitrix, infractaq; constitit ira,
Inuitiq; oculi lacrymis maduere coactis.
*Sed simul * ex nimia mentem pietate labare*
Sensit: ab hoc iterum est ad vultus versa sororis.
Inq; vicem spectans ambos, Cur admouet, inquit,
Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta, vide Pandione nata, marito.
Degeneras: scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica ceruæ
Lactantem fœtum per syluas Tigris opacas.
Vtq; domus altæ partem tenuere remotam:
Tendentemq; manus, & iam sua fata videntem,
Et Mater, mater clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri quà pectus adhæret.
Nec vultum vertit. satis illi ad fata vel vnum
Vulnus erat. iugulum ferro Philomela resoluit.
Viuaq; adhuc, animæq; aliquid retinentia membra
Dilaniat. pars inde cauis exultat ahenis,
Pars verubus stridet: manant penetralia tabo.
His adhibet coniux ignarum Terea mensis:
Et patrij moris sacrum mentita, quod vni
Fas sit adire viro, comites, famulosq; remouit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis auito,
Vescitur, inq; suam sua viscera congerit aluum.
Tantaq; nox animi est. Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne:
Iamq; suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes, quod poscis, ait. circumspicit ille,
Atq; vbi sit, quærenti, iterumq; vocanti,
Sicut erat, sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, Ityosq; caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit vllo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasq; ciet Stygia de valle sorores.
Et modò si posset, reserato pectore, diras
*Egerere inde dapes, * immersaq; viscera gestit:*
Flet modò, seq; vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis: quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit, neq; adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signataq; sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæq; cupidine velox,
Vertitur in volucrem: cui stant in vertice crista,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,
Nomen Epops volucri: facies armata videtur.

RAPH. *ACCESSIT*} appropinquauit. {*Matrique salutem Attulit*} hoc est, matrem salutauit. {*Et paruis adduxit colla lacertis*} & matris colla paruis brachijs circundedit. est autem hypallage. colla enim adduci brachia dicuntur potius quàm e diuerso. {*Triste parat facinus*} communem sibi cum Tereo filiũ interficere, & coctum patri epulandum apponere cogitat. {*Tacita ira*} tecta, occulta: neque enim Itylo se iratam esse ostẽdebat. {*Mota quidem est genitrix*} cõmota, quia mater erat. matres namq; filios natura caros habent. {*Infractaque constitit ira*} hoc est, ira, quam conceperat in filium Progne, ipsius blãditijs fracta est. infracta autẽ hoc loco valde, & penitus fracta intelligitur. {*Inuitique oculi*} ipsius inuitæ oculi. est enim hypallage. {*Lacrymis coactis*} a pietate materna expressis. {*Labare*} vacillare, & ad misericordiam cõmoueri. {*Ab hoc*} ab huius Ityli aspectu. {*Inque vicem*} vicissim, per vices. {*Pandione nata*} se ipsam alloquitur. {*Progne*} est autem compellatio. ac si diceret se natã esse e Pandione, viro generosissimo, omnique virtute prædito rege. {*Cui marito*} ac si diceret turpissimo, omniumq; nefandissimo. {*Degeneras*} se ipsam arguit Progne, quòd a suis degeneret, si tantum scelus patiatur inultum. {*In coniuge Tereo*} si esset soluta oratio, in coniugem Tereum diceremus. pietate, inquit, uti in coniugem Tereum scelus est. [Legendum autem *Tereo*, dissyllabicos in scansione, per *synæresin*, qua vocalis altera cum altera coalescit.] {*Nec mora*} est subaudiatur: hoc est, cum primum asseruit scelus esse, pietate in Tereũ uti, Ityn traxit in partem domus secretiorem. {*Gangetica tigris*} Indica a Gange maximo Indiæ fluuio. {*Ceruæ Lactantem fœtum*} periphrasis est hinnuli. {*Tendentem ma.*} supplicantem. {*Adhæret*} adiungitur. significat autem Ityn a matre inter latus, & pectus fuisse percussum. {*Nec vertit vul.*} magna matris sæuitia, atq; indignatio, quæ citra vultus auersionem filiũ necare sustinuerit. {*Ad fata*} ad mortẽ. {*Exultat*} feruet. partem vero Ityos carnium elixam, partẽ tostam fuisse ait. {*Manant penetralia tabo*} interiora ædium loca tabo, & tanie pueri occisi fluunt. {*Ignarum Te.*} cędis filij inscium. {*His mensis*} his epulis: continens enim pro contento sæpenumero a poetis ponitur. {*Et patrij mo. sa.*} Atheniensẽ sacrificium. his autem verisimilia reddit ea, quæ a Progne, & Philomela perpetrata fuisse narrantur. {*Vni vi.*} solum marito. {*Remouit*} mandauit, dimisit. {*Solio aui.*} sede auorum. {*Sua vi.*} suas carnes. nam Itys ex Terei sanguine fuerat conceptus. {*Tantaque nox ani. est*} acclamatio est in hominum cęcitaté. {*Accersite*} aduocate. {*Dissimulare ne.*} occultare non potest. est enim dissimulare, fingere id non esse, quod sit. {*Crudelia ga.*} lætitiam ex crudeli filij cæde, quẽ pater vorauerat, prouenire. {*Iamque*} statimque. {*Intus hab.*} intra temetipsum habes. {*Vbi sit*}, Itys subaudiatur. {*Meritis dictis*} conuenientibus uerbis. {*Thracius*} Tereus Thracius tyrannus. {*Repellit*} euertit. {*Ciet*} uocat. {*Vipereas soro.*} furias, quæ pro crinibus uiperas habere dicũtur. {*De Stygia ual.*} ab inferis. {*Reserato pect.*} aperto. {*Egerere*} eijcere, euomere. {*Gestit*} cupit. {*Demersa*} immersa uiscera filij. {*Seque uocat bu.*} sepulcrũ filij. carnes, enim illius in stomacho habebat. {*Nunc se.*} modo persequitur. {*Nudo fer.*} stricto ense. {*Corpora Cecro.*} Atheniensium Prognes, & Philomelę. {*Pennis pendere put.*} alis in aere aliquis pendere putaret. in aues namque iam fuerant transmutatæ. {*Quarum petit altera syl.*} Philomela, quæ in lusciniam fuit conuersa. {*Altera tecta subit*} Progne, quæ in hirundinẽ fuit transfigurata. {*Notæ*} signa cædis. {*Signataque sang. plu. est*} pluma, inquit, est maculis sanguineis infecta & hirundinum & lusciniarum. {*Pœnæ*} qua Prognen, Philomelamq; afficeret. upupam autẽ, quæ a græcis epops appellatur, poeta describit. {*Cui stant*} erectæ sunt. {*Immod.*} maximum. {*Pro lon. cus.*} pro lõgo ense, quo fugientes persequebatur. {*Facies ar. videtur*} ita enim pennę circa oculos sunt dispositę, ut eos galea fere tectos habere uideatur, ideoque torno est aspectu hęc auis, hęc autem omnia in Daulide, quæ supra Chironiam, ubi Tereus regnauit, perpetrata fuisse Thucyd. & Pausa. scribunt.

[Vnde & Daulias ales Philomela a poetis dicitur sed eam terram Thraces tum habebant, ut Thucydides ait. quamuis Megarẽses affirment circa fontes, qui Megarides vocantur, illa fuisse gesta, eorũ uerò locorum ditionem Tereus amisit propter ea, quę & ipse in Philomelam, & Progne, Philomelaque aduersus Ityn admiserunt. unde Megaris sibi ipse mortem conciuit Tereus: cui Megarenses & tumulum statim erexerunt, & singulis quibusque annis sacra persoluerunt, in quibus calculis pro hordeo utuntur. in upupam autem primum visam asserunt. mulieres autem Athenas rediisse, lugentes, & quærentes quid passæ essent, lacrymisq; se miserabiliter confecisse. vnde earum in lusciniam, & hirundinem transfigurationes confictæ fuere, ea occasione, quòd hę aues nescio quod miserabile, & luctui simile canunt. Hæc Paul.

Margin notes: pro constrinxit — eximia — demersaq; — Progne in hirundinẽ Philomela in lusciniam. Tereus in upupam.

HIC

Hic dolor ante diem, longæq; extrema senectæ
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.

ARGVMENTVM.

ARG. Aquilo cum Orithyam Erichthei filiam diligeret, neque ullis precibus aporontibus puellæ impetrare potuisset, ut se in affinitatem reciperent, suis uiribus usus Athenas uenit, puellamq; raptam in Thraciam pertulit, ibique grauidam fecit: ex qua geminos Zeten, & Calain procreauit: quorum postea humeris alæ increuerunt, per quas parentis imagines retulerunt.

SCeptra loci, rerumq; capit moderamen Erechtheus,
Iustitia, dubium est, ualidis ne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidemq; crearat
Fœminea sortis: sed erat par forma duarum.
*E quibus * Aeolides Cephalus te coniuge felix*
Procri fuit. Borea Tereus, Thracesq; nocebant.
Dilectaq; diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mauult, quàm uiribus uti.
Ast ubi blanditijs agitur nihil: horridus ira,
Quæ solita est illi, nimiumq; domestica uento,
Et meritò, dixit: quid enim mea tela reliqui,
Sæuitiam, & uires, iramq;, animosq; minaces?
Admouiq; preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi uis est. hac tristia nubila pello:
Hac freta concutio, nodosaq; robora uerto,
Induroq; niues, & terras grandine pulso.
Idem ego cùm fratres cælo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliantque cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cùm subij conuexa foramina terræ.
Supposuique ferox imis meas terga cauernis,
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petijsse, socerque
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus.
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latumque perhorruit æquor.
Puluereamque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum, pauidamque metu caligine tectus
Orithyan amans fuluis complectitur alis.

RAPH. *HIC dolor ante diem*} Pandioni, dolore, qué ex filiabus cóceperat, mortuo, Erechtheus a Pallade educatus, ut scribit Hom. & Atheniensibus rex traditus in regno successit, cuius filiam Orithyam amauit Boreas, Thraciæ uentus, & rapuit, in Thraciamq; asportauit, ex qua filios sustulit Zeten, & Calain, qui pueri quidem sine alis fuerunt, iuuenes uero alati effecti unà cum alijs Argonautis ad uellus aureú rapiendum sunt profecti. {*Tartareas ad umb.*} ad inferos. ut autem Pausanias in Attica scribit, Pandion omnino infelix in filiarum educatione fuit, neq; ipsi filij relicti sunt ulli iniuriæ ultores, tametsi, ut fortuná augeret, cum Thrace rege Tereo affinitatem iúxerit, sed nulla est mortalibus euadendi uia eius, quod a Deo futurum est.

SCeptra loci.} Athenarú imperiú. {*Rerum mo l.*} regni gubernationem. [Videtur hoc loco Ouidius seriem historiæ, atque ordiné successionis regum Atticorum confundere, aut alios saltem auctores, quam nos habemus, secutus esse. nam & Eusebius, & Pausanias Erechtheum superioris Pádionis, eius, qui post Cecropem primum, quintus regnauit, successorem faciút. Prognem autem, & Philomelam filias Pandioni posteriori, Erechthei nepoti Pausanias attribuit, ei uidelicet, qui a Metionidis (familia hæc Athenis fuit) regno eiectus, Megaris ostá fuit. post cuius mortem ex filijs nato maximus Aegeus, depulsus rursum Metionidis, Athenis regnauit. cui rei etiam contentio qú de Thracensibus, & Eumolpo Isocrates in Panathenaico dicit. nam Thracési bello, quando Θρᾶκες, ut ille inquit, μετ' Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος εἰσέβαλον, ὃς ἠμφισβήτησεν Ἐρεχθεῖ τῆς πόλεως, φάσκων Ποσειδῶ πρότερον Ἀθηνᾶς καταλαβεῖν αὐτήν, Erechtheus, cuius filiæ Procris Orithya, & hic & apud Eusebium dicútur, interfectus fuit, ut Pausanias ait. deinde & Amazonicum bellum, quod aliquanto post secutum fuit, a Theseo Aegei filio, Pandionis nepote, confectum est, ut uel hinc appareat Pandionem hunc Erechtheo posteriorem fuisse. iam Prognen, & Philomelam posteriores fuisse Procride, & Orithya, etiam illa testantur, quæ de genere Eumolpia Pausania traduntur. Fuit.n. inquit ille, Eumolpus, is, qui cum Thracensibus in Atticam uenit, Neptuni filius ex Chione. Chione autem Boreæ, & Orithyæ, &c. Cæterum ordo successionis regum Atheniensium usque ad Theseum ita se habet. Primus Atticá tenuit Actæus. post hunc regnauit Cecrops, gener Actæi, qui Diphyes cognominatus fuit. post Cecropem Cranaus, quo per uim eiecto, regnum Amphictyon (non ut uulgo legitur Amphitryon) gener Cranai accepit. Amphictyoni autem successit Erichthonius, quem fabulæ ex Pallade, & Vulcano genitum ferunt, Erichthonio Pandion, Pandioni Erechtheus, is, de quo hic dicitur. Erechtheo deinceps Cecrops posterior, huic Pandion posterior, cuius filiæ Progne, & Philomela, & filius præter cæteros, Aegeus Thesei pater. Hæc ex Pausania, & Eusebio. eadem autem fere & commentator Euripidis in Phœnissas annotat, nisi quòd hic posteriorem Cecropé omittit, Erechtheoque Pandionem successorem facit.] {*Sed erat par forma duarum*} e quatuor filiabus duas æquales pulchritudine fuisse ait, Procrin, quæ Cephalo Deionei filio nupsit, & Orithyam, quæ a Borea uento dicitur fuisse rapta. tametsi Hesagoras in Megaricis scribat non a uento sed a Borea Strymonis filio Orithyam fuisse raptá. Chœrilus uero narrat Orithyam flores colligentem iuxta fontes Cephisi fuisse raptam: cui Simonides accedit, qui in Naumachia scribit ipsá ex Attica a Borea raptam, & in Thraciá ad Sarpedoniá usq; petrá fuisse perlatam, ubi & rem cum illa habuisse dicitur. Apollonius quoque Orithyæ raptú elegátissime in primo Argonauticon describit, quem Ouidius potissimum sequi uidetur.

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήιοι υἷες ἵκοντο,
Οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
Ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου· ἔνθ' ἄρα τήν γε
Θρηίκιος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.

{*E quibus Aeolides Cephalus*} Cephalus, ut Strabo ait Deionei filius quidé fuit, q ab Aeolo genus duxisse uidetur, unde & Aeolides a poeta uocatur, ut in oibus, quæ mihi uidere cótingit, exéplarib⁹ legitur. sed quo modo ab Aeolo ducat originé Cephalus, nódum memini me legisse. [Deioneus Aeoli filius fuit frater Salmonei, ut ex cómétarijs Odysseæ apparet, ubi Didymus, seu quisquis is fuit, Tyri Salmonei filia cú a Neptuno compressa, & ob id a patre eiecta fuisset, ad Deioneú patruú cófugisse tradit, qui illá Cretheo fratri collocauit. fuerút.n. fratres Cretheus, Salmoneus, Deioneus, Athamas, & Sisyphus.] {*Procri fuit*} Procri uocatiuus est græc⁹. ad ipsam.n sermoné cóuertit poeta. {*Boreæ Tereus, Thracesq; nocebant*} crudelitas, inquit, Terei, ac Thracú Boreæ, ne Orithyá duceret uxorem, nocebat. Boreas aút est uétus, qui latine Aquilo uocat, ut in primum plenius scripsimus. Boreas ét Strymonis fuisse filius narrat, a quo rapta fuit Orithya. sed poetæ, qd fuit hois opus, ad uentú trásferút. tametsi qdá dicát Orithyá ex alto ab Aqlone deiectá perijsse, indeq; a poetis fictam fabulá fuisse. {*Deus*} Boreas. {*Horridus ira*} terribilis indignatione. Boreæ aút naturá describit: est.n. uentus ualde impetuosus, & uiolentus. {*Et merito dixit*} merito Boreas sese carere Orithya confessus est, qñ blanditijs, quàm uiribus uti maluerit. {*Admoui*} apposui. {*Quarum me dedecet usus*} quibus mihi turpe est uti.

RAPH. *CAELO aperto*} aere patenti, in quo uenti cófligunt. {*Tanto moli. luctor*} tátis uiribus resisto {*Ut medius nostris*} physicorú sniam sequitur, qui ex collisione nubiú tonitrua aiút cómoueri, & fulmina emitti. {*Elisi ignes*} expulsi. est aút fulminum periphrasis. {*Idem ego cum su.*} terræ motus ex physicorum sententia fiunt a uentis in cauernis terræ clausis, unde sine magno impetu exire nó possunt. {*Sollicito*} infesto, perturbo. *Excussit pen.*} concussit alas, ex quarum iactatione maximú uentú excitatum fuisse ait. {*Pulueream pal.*} puluerulentam uestem, quæ elegáter

Zetes, & Calais, ex parte inanes.

Dum uolat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
*Et genitrix facta est, * partus enixa gemellos,*
Cetera qui matris, pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorant vnà cum corpore natas:
Barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaisque puer, Zetesque fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cæpere volucrum
Cingere vtrunque latus, pariter flauescere malæ.
Ergo vbi concessit tempus puerile iuuenta,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo,
Per mare non notum prima petiere carina.

* *partuque.*

ter Boreæ attribuitur, quòd eo uento flante maximus excitatur puluis, est enim siccus. {*Ignes*} amores. {*Nec prius aerij cursus*} nec prius, inquit, uolare destitit, quàm ad Cicones Thraciæ populos peruenisset. [Ciconum autē etiam Homerus meminit in Odyss.] *Actæa*} Atheniensis Orithya. [Ab Actæo rege, de quo supra] {*Gelidi tyranni*} Boreę vēti, qui omniū est frigidissimus. {*Partusq; enixa gemellos*} eniti propriè mulieres dicūtur, cum pariūt. {*Gemellos*} Zeten, & Calain. non hos autem solum Boreas ex Orithya suscepit, sed etiā puellas Chthoniam, Chionen, & Cleopatrā, quæ Phineo nupsit. {*Pennas geni.*} alas Boreæ patris. nam venti cū alis etiam nunc pinguntur. {*Subnixa*} subiecta. {*Rutilis ca.*} flauis crinibus. {*Implumes*} sine plumis, & alis. Zetes autem legēdum est, non Zetus, ut ferè in exemplaribus est deprauatum. {*Flauescere*} flauæ fieri lanugine nascente. {*Ergo vbi concessit*} posteaquam, inquit, iuuenes effecti sunt, vnà cum alijs Argonautis ad rapiendū vellus aureum nauigauerunt. sed vnde Zetes, & Calais venerint, variæ sunt priscorum opiniones. alij nanque ex Thracia, vt Apollonius. Herod. ex Daulide. Duris verò, & Phanodicus ex Hyperboreis ad Iasonem venisse aiunt. Hæc autem ad septimi libri initium aptè cum sexti fine copulandum narrantur. {*Concessit*} locum dedit. {*Vellera*} pellem arietis auream, qui Phryxus cum ab eo ad Colchos vsque incolumis fuisset delatus, Ioui Phryxio, hoc est, fugæ fauenti immolauit, ac eius pellem aurei velleris, eidem dicauit. nam Athamas Aeoli filius, Cretheique frater, vt scribit Apollonius, ex Nephele vxore duos sustulit liberos, Phryxum, & Helen. sed Nephele mortua, Ino filijs nouercam superinduxit, quæ vt nouerca prioris filios vxoris odio persequi cœpit. cumq; agri illius incantamentis steriles facti essent, vates subornauit, qui Athamanti referrent agros non ante fertiles futuros, quàm filij prioris vxoris interficerentur. cæterum Phryxus periculi imminentis admonitus arietem vnà cum sorore Helle ascendit, qui mare ingressus cum ad Troicum pelagus peruenisset, Helle in mare cadens ei nomen dedit. inde enim Hellespontus fuit appellatus. Phryxus autem in Scythiam vectus Ioui Phryxio, quòd eius ope nouercę insidias effugerat, arietem ipsum immolauit, vellusque aureum eidem dicauit: quod quidem in luco Martis a peruigili dracone, taurisque per nares ignem efflantibus cum custodiretur, ab Iasone raptum, atque in Thessaliam fuit asportatum. Eusebius autem in Chronicis ait, Phryxum iccirco ab ariete vectum esse fingi, quia nouercales insidias nani, cuius insigne aries erat, effugit. {*Cum Mi.*} Minyæ populi fuerūt Thessaliæ antiquissimi, a Minya Orchomeni, vt putatur, & Hermippe, re vera autem Neptuni filio denominati. Demetrius autē Scepsius ait illos, qui circa Iolcum habitarunt, Minyas fuisse appellatos. Apollonius verò omnes Argonautas scribit Minyas fuisse, quòd plurimi, & fortissimi quique eorum, ac in primis ipse Iason a Minyæ filiabus duxerunt originem. {*Prima carina*} prima naue. nam Argo prima omnium nauis longa fuisse perhibetur. quidam tamen aiunt Danaum ab Aegypto persecutum omnium primam nauim longam construxisse: vnde etiam Danaida fuisse vocatam.

IAC. CONST. FA.

L*ydias tamen illa per vrbes*} Emendo Lydas. dicitur enim Lydus, & Lydius sed ly, syllaba semper producta. idem secundo Fast. Ridet amatorem lyda puella suum. & in Ibin, Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis. {*Bis sex calestes medio Ioue sedibus altis Augusta grauitate sedent*} duodecim deos intelligit, sex mares, totidem fœminas: quos consentes nuncupabant, teste diuo Aug. in 4. ciuit. Dei, eo quòd in Iouis conciliū adhiberentur. eos Ennius hoc disticho cōplexus est; quod Martianus citat lib. 1. nuptiarum Mercurij, & Philologiæ, necnon Apuleius de deo Socratis. Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo. quorum meminit & commentator Apollonij in secundum Argon. *Exclusse ferum*} emendati codices habēt Fretum. quod & is qui epitomata fabularum Ouidij soluta oratione composuit, sic redintegrandum esse ostendit. lege primā collectaneorum nostrorū hecatostyn c. 57. {*Addidit vt Satyri celatus imagine pulchra Iuppiter impleurit gemino Nycteida fœtu*} lego pulchram. sed sciendum, vt ait Stephanus, Antiopam secundum Hesiodum in Hyria, quæ regio fuit propè Euripum; secundum Euripidem in Hysia, quę ciuitas fuit sub Cytherone locata, in lucem fuisse editam. Nycteus autem Antiopę pater Neptuni, & Celenus filius fuit, vt auctor est Iginus in Tauro. {*Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco Virgine in Aeolia posuit*} per virginem Aeolā Canacem Aeoli filiam intelligit: quam sub Tauri forma vitiauit Neptunus, teste Diodoro in primo. unde natus Triopas Erisichthonis pater, auctore Callimacho, & Diodo. in 6. lege primam collectaneorum hecatostyn c. 61. {*Aries Bisalpida fallis*} lego Bisaltida, idest Bisalti filiam: qui Sole & Terra genitus fuit, auctore Stephano, a quo Bisaltia ciuitas, & locus in Macedonia. {*Et te flaua comas frugum mitissima mater sensit equum*} ex hoc compressu natus est Arion equus humanum habens dextri pedis vestigium. auctor Papinianus interpres 6. commen. {*Vt pastor Macareida lusit Issen*} Isse puella Lesbia fuit soror Methymne, & Macaris, uel Macarei filia. ab Isse Issa, a Methymna quoq; Methymna in Lesbo ciuitates nomen acceperunt. lege Stephanum. {*Liber vt Erigonem falsa deceperit vua*} hæc Erigone Icari filia fuit: quam sub specie Bacchus decepit, & grauidam reddidit. vnde natus puer nomine Staphylus, a facti qualitate ita appellatus. nam σταφυλὴ vuam significat, quamuis non desint qui Staphylum Baccho, & Ariadna natum litteris tradant, vt in 3. Argon. commentario interpretes scribunt, & Plut. in Theseo. lege autem primę hæcat. nostrę, c. 6. {*Succis Hecateidos herbæ*} aconitum intelligo, quod Hecatę Medeæ mater prima dicitur reperisse, teste Diod. l. 5. {*Cum quis & naris, & aures*} lego auris in singulari, teste Prisc. l. 6. {*Alibi Tantalus auctor*} Tantalus Hymenæi filius, & Ascali frater fuit, Auct. Stephano, quē Plato in Cratylo quasi Ταλάντατον talentatum, idest infelicissimum dictum fuisse existimat. {*Huc natas adijce septem, & totidem iuuenes*} si quis filiorum Niobes nomina scire desiderat, hæc fuerunt, ut apud Statij interpretem 3. Thebaid. commentario inueni. marium hæc, Archemorus, Antegorus, Tantalus, Phædimus, Sipylus, Xenarchus, & Epinites. fœminarum hęc, Astycratea, Pelopeia, Chloris, Cleodexe, Ogyne, Phege, & Neæra. Ouidius Aeschylum in tragœdia Niobe sequens quosdam è maribus aliter nominauit. puellarum verò nomina nō apposuit. {*Desectura preces*} quis non videt adiectura esse legendum? & in eo versu, {*Ille ut erat pronus per crura admissa, iubasque Voluitur, admissa*} idest velocia debere exponi? {*Cui quondam regia Iuno Orbe interdixit*} restitue orbem, uti omnes prius codices habebant. super qua re in secunda Collectaneorum hecatosty multa dicemus. {*Quem Tritoniaca Latous arundine victum*} arundinem Tritoniacam tibiam a Tritonia. idest Pallade inuentam, atque ab eadem abiectam interpretare. cuius rei idem poeta in 6. Fastor. & Proper. in 2. meminere. {*Et tu quoque clarus Olympus*} hic Olympus non pro monte, sed pro Marsyæ discipulo accipiendus, qui tum quoque Clarus esset tibię inflandæ peritia. lege primam hecatostyn collectaneorum c. 94. {*Deduxit vestes*} lego, diduxit, idest lacerauit, ut fiebat in luctibus. item & nihil est quod inopino captus amore Ausit, teste Prisciano lib. 9. {*Neque enim minus impius esset*} non minus se rogari a Philomela pateretur, ut diutius ab ipsa amplecteretur. {*E quibus Aeolides Cephalus*} Plautus in Amphytr. Strabo in 10. Pausanias in Attica Deioneum Cephali patrem fuisse testantur: quem Deionem Callimachus vocat in hymno in Dianam. vnde Aeolides Cephalus Aeoli filius interpretari nō potest. vereor autem ne Deioneus, vel Deion Aeoli filius fuerit: vnde Aeolides Cephalus Aeoli nepos sit intelligendus. sed hoc pro coniectura, non iudicio, haberi volumus, dum pateat veritas. Audio nonnullos velle, ut Eouides pro Deionides

hoc

hoc loco legatur, id est Deioni filius. & in septimo, Aspicit Eionidem ignota ex arbore factum Ferre manu iaculum. quoniā consonantem a dictionis principio Iones demant: ut in Acco Macco (quod fuit vetulæ insanientis nomen) videtur. sed nobis lectio huiuscemodi non probatur: quia Deion, & Eion trium, non duarum syllabarum est nomen. Callimachus in hymno Dianæ καὶ ἀκαλὴν ξανθὸν ἄλοχον Δηιονίδαο, idest & Cephali flauam uxorem Deionidæ. Ouidius in nono, Tunc erat inualidus Deionidenque iuuentæ. Homerus in 10. Iliad. ἐν δ' ἔφιν ῥῆσος βασιλεὺς παῖς ἠιονῆος, id est, cum suis Rhesus rex filius Eionis. At quoniam de Deioneo, & Eioneo diximus: non prætereamus alterum Deioneum Euryti filium fuisse: cuius meminit Plutarchus in Theseo tertium Thessalum Phylaci patrem: cuius meminit Stephanus in Phylaca. Eioneus quoq; alter Diæ, ob quam Ixion a Ioue detrusus in inferos dicitur, pater fuit, de quo a Diodoro in 5. & Apollonij interprete in tertiū Argonaut cōsit mētio. fuere & duæ ciuitates, quibus nomē Eion, altera in Cherronesu, altera in Pieria, ut idē Stephanus scribit.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN SEXTVM

LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

PHOCAICO hoc in loco haud dubie a Phocæa Aeolidos vrbe, quanquam auctores a Phocide græciæ regione nonnunquam vsurpant. paulo post, Lydas, tamen illa per vrbes legendum, non Lydias, vt vulgo habent exemplaria, prima enim de Lydia longa est.

Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum
Texitur & tenues paruis discriminis vmbra.

Vide quid per purpuram intelligatur. nam ego de filijs intelligo, & tenues vmbræ, de coloribus, quod in Iride videmus: de qua verissime dixit: Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit. vix enim colorum limites in ea discernuntur.

Edere cum baccis fœtum canentis oliuæ.

Fœtum pro arbore posuisse videtur. nam oliuæ fructus Baccæ sunt, nisi quis per id, quod præcedit, quod sequitur, intelligi malit.

Mnemosynen pastor, varius Deoida serpens.

In alijs libris Deolida, & coniunctio, que, post uarius falso legebantur: quem locum Raph. recte emendauit. at præcedentem in ipso carmine fabulam, tanquam sit nota, transit. rursus deinde tertio carmine de Aeolia virgine fatetur se nihil egisse. rursus doodecimo carmine de Erigone fabulam trāsilit. ego ingenui animi esse puto, quoties quid ignores, audere libere fateri, timidi autem, & abiecti simulare nihil non scire. quis enim est qui omnia legit? aut quis est qui omnium, quæ legerit, meminit? itaque sat mihi sit, in loco lectorem admonuisse, Ouidium multas leuiter attigisse fabulas, vel quòd omnibus essent notæ, uel quia obscuræ, nec certis traditæ auctoribus, qualem hanc de Memosyne, ac item eam de Erigone fuisse puto. libro septimo de Phineo, Peripha, ac Polyphemonis nepte.

Gignis Aloidas, aries bisaltida fallis.

Quidam codices post Gignis, copulam, & non recte interseruerant, & Bisalpida pro Bisaltida. græce est ἀλωιάδας & βισαλτίς.

Vique Cytoriaco radium de monte tenebat.

Radium textorium intelligit, nam negotium inter textrices agitur. Cytoriaco non Citheriaco legendum esse Raphael nunc bis admonuit, vt antea diximus.

Lexque eadem pœna, &c.

Eadem lex, scilicet ut pendeant. loquitur autem de araneis omnibus futuris.

Postea discedens succis hecateidos herba.

Hermolaus Barbarus in commentario in Dioscoridem putat Ouidium hoc in loco de cicuta loqui. Hecatois autem dici uidetur ab Hecate Medeæ matre.

Et antiquas exercet aranea telas.

Hic pro animalculo ponitur, libro autem quarto in Martis ac Veneris fabula pro aranearum tela. Araneus uero pro animalculo semper, ut puto, sumitur.

Et me, quod in ipsam recidat, orbam dixit.

Ita omnes habent libri, sed carmen claudicare uidetur, quare quidam Decidat legendum arbitrantur, nisi quis Reincidat malit, sed prius magis placet.

Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.

Diducit legendum, ut intelligamus illum festinare ad portum, ad quod uela diducit, ne qua leuis effluat aura. ut eo celerius portum apprehendat tempestati elapsus.

Ille ut erat Primus per crura admissa.

Crura admissa, exponit Raphael, propinqua, iuncta, astricta haud dubie Sipyli equitis, nō equi intelligēs crura. sed malim de equi cruribus hoc intelligere, ut admissa crura, iura, in cursum permissa, & equum, cui laxatum frænum accipiamus.

Euolat ut gelidos complexibus alleuet artus:

Euolat dictum uidetur, quasi diceret aduolat in auxilium cadentium fratrum.

Mollia nodosus facit internodia poples.

Vide utrum poplitem pro genu acceperit, an nodosus pro neruosus accipere uelis. sane crus ab utroque incipit, sed equitanti genua citius læseris, quàm poplitem.

Corque ferum satia dixit.

Dixit non temere repetitū, cū præcesserit proxime Ait. ne lector putaret iam loqui poetam. sic Virg. Dixit, & os impressa thoro, moriemur inultæ? Sed moriamur ait.

Duplicataque vulnere caco est.

Vide ut illud duplicata accipi credas. Raphael pro incuruata est, exposuit. quod nescio, an unquam legerim, quanquā casus hic ita habet. Et illud ibat pro exibat positum uidetur.

Impatiensque via genitor deducere lectos.

Lanius hic fuisse uidetur, qui filium pro bobus e græcia in Lyciā miserit. Et pro lōginquitate dixit, Impatiēs uiæ genitor.

Orchomenosque ferax.

Strabo de Orchomeno in Bœotia multa li. 9. de qua poetam loqui puto. (Arcadiæ non ita nobilis fuit, neq; .n. de solis Peloponnesi urbibus loquitur, quod de Calydone patet. Et Pitteida per i, & tt duplici legendum, ut ex græcis liquet πιττεὺς, unde πιτθέως deducitur.

Vsque adeo latet vtilitas.

E[illegible] est. & ego tamen, quid sibi proprie uelit, uix me explico.

Piræaque littora tangit.

Πειραιεὺς, portus est Atheniensium notissimus. unde πειραιεὺς forma esset deriuatiua. Sed Stephanus admonet πειραιᾶς & portum sonare, & aliquem illius portus. Raphael ait, Piræoda a Ptolemæo Atticæ promontorium dici, quod apud Ptolemæum nō reperias. Admonuit & huius loci nos Erasmus præceptor noster.

Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.

Coniugalia hexasyllabon est, non pentasyllabon, ut fere codices errant.

Stamina barbarica suspendit candida tela.

Si tela est opus ipsum, quod ex stamine, & trama paulatim conficitur, hic certe abusus uidetur nomine, & uel pro iugo, uel transuersa pertica in altum suspensa, accipiendum, quomodo texunt, qui pretiosa conficiunt texta.

Nec uultum uertit.

Non est dubium quin matris sæuitia hic exprimatur. sed si suum uultum dicamus, uidetur uertit, pro auertit positum: quod ipsum tamen carmen suspiciebat. Et dilaniat, uide an Progne, an Philomela.

Altera tecta subit.

Progne, quę in lusciniam fuit transfigurata, inquit Raphael. poterat antē librariorum error uideri, si non antea etiam indixisset. Progne .n. in hirundinem, non in lusciniam: at Philomela in lusciniam mutatæ feruntur. Decimotertio deinde carmine Aeolides legit Raphael, quod in alijs legitur Eionides. Quod in septimo libro rursus asserit, ubi de Cephalo.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON
LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Iason Aesonis filius, missus a Pelia, Neptuni filio, cum proceribus Graiorum Colchon ad pellem auream apportandam, adiutricibus Iunone, & Minerua, ut Aeetæ Solis filij contigit regiam, pulchritudine sua percusit Medeã, auertitq; a patre, ut sibi potius, quam patriæ consuleret. Ergo obligatum Iasonem coegit, ut fidem præstaret coniugij erga se. Itaq; tauros spirantes ignem, & draconem custodientem templum uenenis, atque carminibus coegit parere Iasoni, ut proscisso solo dentes obsereret serpentis, ex quibus seges armatorum procresceret: inter quos, ut ei præceptum erat a Medea, iactato silice, coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt. His gestis Iason cum Medea Corinthum abijt.

IAmque fretum Minyæ Pagasæa puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam,
Visus erat Phineus, iuuenesq; Aquilone creati
Virgineas uolucres miseri senis ore fugarant:
Multaque perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos vndas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt,

RAPH. IAMQVE *fretũ Mynia* ❵ Narratur poeta quẽadmodũ dentes ab Iasone seminati in homines armatos fuerunt transformati, Apolloniũ, qui Argonautica scripsit, potissimũ sequitur, Argonautarũq; in Colchos profectionẽ, Medeæq; amores elegãtissime describit. caussa aũt illius Ias. peregrinationis hæc fuisse narrat. Tyro Salmonei filia Neptuno peperit Neleũ, & Peliã, deinde nupsit Cretheo Aeoli filio, eiq; peperit Aesonẽ, Pheretẽ, & Amythaonẽ. ac ex Pherete quidẽ nascitur Admetus, ex Amythaone Melãpus, ex Aesone Ias. q etiã Chironi alẽdus, medicinamq; docẽdus fuit traditus a patre, qui senio confectus, tantisper, dũ filius cresceret, regnũ Thessaliæ Peliæ fratri cõmendauit. [Alij vt qui scholia in Odys. scripsit, a matre traditũ volũt, patre iam mortuo, & ob id matre pro filio metuẽte nomen aũt matris Alcimede fuit, siue, ut alij, Polymela.] Ceterum Pelias oraculũ ab Apolline acceperat, vt sibi ab eo caueret, quem cum altero tantum calceo ad se venientẽ videret, fore.n. vt opera eius esset moriturus. Iason aũt iam grandior effectus, cum ad patrium rediret, forte in ripa Anauri Thessaliæ fluuij offendit Iunonẽ vetulæ similem, quæ uidebatur uelle quidem fluuium transire, sed non audere. quod uidẽs Iason, illam humeris suscipiens in ulteriorem fluuij ripam trãstulit, altero ex calceis in flumine amisso. sicq; Iason ad Peliam cum altero calceo solum peruenit, qui oraculi recordatus, ueritusq; ne ab ipso interficeretur, illi mandauit expeditionẽ in Colchos admodum periculosam ad uellus aureũ rapiendum, putans eum aut ab aliquo interfectum iri, aut certe in mari, alienave terra periturum. sed Iason, omni collecta Græciæ iuuẽtute, Argoq; naue fabricata, ad Colchos profectus, & vellus aureum opere Medeæ regis Aeetæ filiæ rapuit, & Medeam ipsam secum in patriam reuexit. ❴*Iamq; fr. Mi.*❵ populi sunt Thessaliæ Minyæ, a Minya Neptuni filio, qui illis imperauit, denominati. ❴*Pagasæa p.*❵ Argo naue iuxta Pagasas promontorium fabricata. sic aũt legendũ est, non Pegasæa, vt fere in exemplaribus est deprauatũ. Pagasæ.n. sunt & promontorium, & vrbs Thessaliæ, dicta ἀπὸ τοῦ πηγνύναι τὴν ἀργώ, hoc est, compingenda, & fabricanda Argo naue. Demetrius aũt Scepsius, ἀπὸ τῶν πηγῶν, i. a fontibus, quibus irrigatur locus, in quo & templũ est Pagasæi Apollinis. ❴*Visus e.*❵ Phineus Phœnicis, & Cassiepeæ filios, siue Agenoris, quidam putant, rex fuit Thraciæ, qui, ut Dionysius in Argõ. narrat, dimissa Cleopatra vxore, Harpalicen Scythicã, vel, vt alij, Ideã Dardani Scytharũ regis filiã filijs superinduxit nouercã. cui vt gereret morẽ proprios filios Orythum, & Carambin prius ex Cleopatra susceptos, cum excæcasset, ipse quoque a dijs fuit oculis priuatus, atque hac insuper pœna affectus, vt ei Harpyæ, fœdissimæ aues escas raperent, & fœdarent: quas suscepti hospitio cũ alijs Argonautis Zetes, & Calais alati iuuenes, vt illi gratiã referrent strictis ensibus ex Thracia vsq; ad Plotas insulas, quæ postea a cõuersione eorũ Strophades fuerũt appellatæ, persecuti sunt. ❴*Sub n.*❵ cæcitate. De Phinei vero cæcitatis cã variæ fuerunt antiquorũ opiniones: quidam.n. aiũt Phineũ fuisse excæcatũ a Sole, q potius longæuus esse, quã Solem videre elegerat. alij q Perseo fuerit insidiatus. Sophocles autẽ q ex Cleopatra filios, Orythum, & Carambin a nouerca calũniatos excæcarit. Apollonius vero q omnibus vulgo vaticinaretur, ac deorum mẽtes aperiret, quo fiebat, vt hoies nihil deorũ indigere viderentur. Imperauit aũt Phineus vsq; ad Bosphorũ Thraciũ oibus Thracibus, q sũt i Asia. ❴*Virgineas vol.*❵ Harpyas, quæ virgineas facies habebãt. Sic.n. & a Virgilio describuntur. 3. Aen. ❴*Limosi Ph.*❵ Phasis fluuius est Colchorum, vnde Phasiani fuere denoiati. ❴*Phryxea u.*❵ a Phryxo Ioui Phryxio consecrata. ❴*Vellera*❵ qđ quidẽ iccirco fictum est, ut Strab. ait, q apud Colchos torrentes dicuntur aurũ deferre, quod Barbari perforatis tabulis, & lanosis pellibus excipiunt, vnde aurei velleris fabula est conficta, quæ huiusmodi esse fertur. Athamas Aeoli filius, Crethei frater, Nephelen duxit vxorem, ex qua quidem Phryxum, & Hellem sustulit. Nephele uero mortua secundã duxit vxorem Ino appellatã, quæ Nepheles filios odio habens persuasit agricolarũ uxoribus, ut semina torrerent, ne terra fructum nullum emittere posset. Quod quidem cum accidisset, Athamas agrorũ sterilitatis caussam ignorans, qui consulerent Apollinẽ Delphos misit. Ino autem eos, qui missi fuerant, donis corrũpens induxit, ut referrent Deum respondisse, Phryxum, & Hellẽ immolandos esse, ita nanque sterilitatis liberationem futuram. Hoc uero Athamas cum credidisset; Phryxum, Hellenq; ad arã iugulandos adduxit, sed deorum misericordia aurei uelleris arieti impositi per aerem asportati fuerunt. sed Helle metu percussa in Hellespontum, ab ipsa denominatum, cecidit. Phryxus uero in Colchicam terram incolumis peruenit, ubi Ioui Phryxio arietẽ immolauit, q nouercæ insidias effugisset. Vxorem autem duxit Chalciopem Aeetæ Colchorum regis filiã, ex qua cum filios quatuor sustulisset, Argon, * Cytisoron, Melanen, Phrontin, mortuus est, ut Herod. scribit, ut uero Hesio. & Acusilaus narrant. filios illos ex Iophossa Aeetæ filia suscepit, quib. quidem & quintum nomine Præsbonem Parmenides addit. Herodo. autẽ narrat Athamantis, & Themistus filios fuisse Schœneum, Erythrium, Leuconem, Pœum, nouissimos uero Phryxum, & Hellem, hosq; propter Inus nouercæ insidias ex patria aufugisse. Hellen autem circa Pactycu perijsse etiã Hellanicus ait. Inus uero, & Athamantis filij fuerunt Clearchus, & Melicerta. De ariete autem uelleris aurei uariæ sunt priscorũ opiniones. alij nanq; uero fuisse arietẽ scribunt. [ea Neptuno in arietẽ uerso, & Theophane Bisaltidis filia, natũ, ut supra Cytissorõ

quo-

Voxq; datur Minyis magnorum horrenda laborum.
Concipit interea validos Aeetias ignes;
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat; Frustra Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait: mirumq; quid hoc est,
Aut aliquid certè simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimiùm mihi dura videntur?
Sunt quoq; dura nimis. cur, quem modo deniq; vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti caussa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis: aliudq; Cupido,
Mens aliud suadet. video meliora, proboq;
Deteriora sequor. quid in hospite regia virgo
Vreris, & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoq; terra potest, quod ames, dare. viuat, an ille
Occidat, in dijs est, uiuat tamen: idq; precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit Iason?
Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis ætas,
Et genus, & virtus? quem non, vt cetera desint,
Forma mouere potest? certè mea pectora mouit.
At, nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore;
*Concurretq; suæ * segeti, tellure creatis,*
Hostibus; aut auido dabitur, fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de Tigride natam,
Tum ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculosq; videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenasq; feros, insopitumq; draconem?
Dij meliora velint: quanquàm non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodam'ne ego regna parentis?
Atq; ope nescio quis seruabitur aduena nostra,
Vt per me sospes, sine me det lintea ventis,
Virq; sit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliam'ue potest præponere nobis,
Occidat ingratus. sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meritiq; obliuia nostri.
Et dabit antè fidem, cogamq; in fœdera testes
Esse deos. quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram: tibi se semper debebit Iason.

* Segetis.

quoque ex Higyno annotauimus.] alij Phryxi, & Helles fuisse pędagogum nomine Criũ, qui latine aries uocatur, cuius cõ filio Phryxus, & Helle nouercæ insidias fugerint. alij aufugisse ipsos in naui, quæ in prora arietẽ pictum habuerit opinantur.

RAPH. {*Voxque datur*} Aeeta Iasonis aduẽtu indignatus, se quidem ei vellus aureum permissurum promisit, si quæ proponerent certamina subiret. {*Vox datur*} hoc est, responsum dat ab Aeeta magnos inesse labores in rapiendo vellere aureo significãs. nã & tauri ignem naribus vel lere, oreq; efflantes erant domandi, iugoq; subijciendi, & dentes draconis seminãdi, & impetus gigantum armatorũ ex draconis dentibus naturũ sustinendus, & peruigil draco velleris aurei custos sopiendus. [Breuius autem ista omnia, & velut in transcursu, indicat Ouid. propterea quod tota hæc expeditio Iaso. a multis græcis, & latinis poetis tractata esset: ex quibus etiam hodie extãt, è latinis, Valerius Flaccus, ex græcis, Apollonius, & Argonautica, quę Orpheo inscribuntur.] {*Magnor. la.*} magnorum certaminũ. {*Concipit*} Iuno, & Pallas, ut in tertio narrat Apollonius, de Iaso. solicitę ꝓpter certamina tam periculosa illi ab Aeeta proposita, Veneri persuaserunt, vt Cupidinem ad Medeam mitteret, qui Iasonis amore ipsam inflammaret. opera ergo Veneris, & Cupidinis maximos ardores Medea contraxit. {*Aeetias*} Medea Aeetæ regis Colchorum filia. sane Aeeta prima cum æ diphthongo scribitur, non cum œ, vt quidam præcipiunt, & ferè in exemplaribus est deprauatum. {*Et luctata diu*} posteaquam diu amori repugnauit. eleganter autem virginis amore captę cogitationes exponit. [Sumpta autem est tota hic ἠθοποιΐα ex 3. Apollonij, apud quẽ eodem modo secum Medea disputat vtrum amori concedat, an pietati.] {*Furorem*} amoris rabiem. {*Frustra Medea repugn.*} se ipsam Medea alloquitur. adeo autem amoris, imperita videtur, ut cum Iasonis amore capta sit, an amet tamen dubitet. {*Aut aliquid certe*} aut quidem legitur, sed, An fortasse legendum est, qua particula & dubitantes, & interrogantes, & soluentes vtimur. cum enim Medea addubitasset, quid illud esset, an aliquid est, inquit, amori simile, ac deinde amorem esse ostendit. [Ego nihil video, cur vera lectio mutetur præsertim claudicante versu, si pro Aut, An reponas.] {*Nam cur iussa patris*} colligit ex his Medea se captam esse Iasonis amore, & quod quæ mandarat Iasoni Aeeta, nimium difficilia factu videbantur, & quòd illi, quem paulo ante vidisset, adeo timebat. {*Sunt quoque dura nimis*} non solum videri, sed esse quoque nimium dura, quæ Iasoni Aeetæ iussu erant peragenda, asseuerat Medea. nam & indomitos tauros ignem ore, naribusq; efflantes iugo subijcere, & tot hominum armatorum impetus sustinere, & peruigilem draconem debellare, quæ imperauerat Aeeta, difficillima sunt factu. {*Modo denique.*} nunc solum. {*Tanti timoris*} tantę solicitudinis. {*Excute virgineo*} se ipsam Medea alloquitur, tanquam alij uerba faciat. {*Noua vis*} magna amoris potentia mihi nunquam ante hac experta. {*Aliudque Cupido*} aliud, inquit, amor, aliud ratio mihi ostendit. {*Video meliora*} cognosco, hinc autem colligit Medea, se non errore, sed dedita opera amori indulgere. {*Quid in hospite?*} cur, inquit, cum sis filia regis, peregrini amore ardes. {*Regia*} regis filia. {*Thalam.*} nuptias. nam thalamus proprie dicitur sponsi, & sponsæ cubiculum παρὰ τὸ θάλλειν, quod sponsus, & sponsa maxime in illo uigeant, & uirescant. {*Alieni orb.*} alienæ regionis. {*In dijs est*} in deorum manu, ac potestate. {*Quid enim commisit Iason?*} quid mali fecit. {*Non tangat*} non commoneat. Lucretius de Deo loquens, Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. {*Virtus*} fortitudo, & corporis robur. {*Vt cætera desint*} ut cætera deesse concedam. {*Mouere*} pellicere ad amandum. {*Taurum afflabitur ore*} tantus, [illegible], hoc est extendenda cauda dicitur. oportebat autem Iasonem tauros ignem naribus efflantes iugo subijcere. bene vero amans solicita esse fingitur de periculis amato impendentibus. {*Concurretque*} confringetque, inquit, cum hominibus natis ex dentibus draconis ab ipso seminatis. {*Sua segeti*} sementis ab ipso factæ. [Alij, segeti, vt sit appositiue dictum, hostibus suæ segetis.] {*Auido dabitur*} insatiabili. {*Hoc ego si patiar*} ut draconi obijciatur Iaso. {*Tunc me de tigride natã*} tunc, inquit, me crudelissimam esse fatebor, crudeles enim & de tigride nati, & ferrum in corde gestare dicuntur. [Sic & Virg. Hyrcanæque admorunt vbera tigres.] {*Conscelero*} sceleratos efficio. est autem pulchra ironia, qua sibi talia non esse facienda proponit Medea. {*Exhortor*} incantationibus stimulo. {*Terrigenasque feros*} homines è terra natos. {*Insopitumque draconem*} peruigilem, qui nunquam sopitur.

PRODAM'NE} distrahitur Medeę animus tum ab amore, tum ab honesto, vt patri pareat, ignoret. {*Nescio quis aduena*} ac si diceret, ignotus quidam peregrinus. {*Vt per me sospes*} ut opera mea, inquit, saluus, & incolumis me relicta discedat, in patriamque suam reuertatur. {*Det lintea ventis*} nauigando recedat. nam dare lintea, & uela uentis est nauigare. {*Pœna*} aut dolori, quo afficiar ex illius amore, aut supplicio, quod de me pater sumet. {*Occidat ingratus*} moriatur, quia ingratus. est enim caussa, qua dignus morte uideatur. {*Is vultus*} talis uultus, quem græci πρόσωπον uocant. {*Et dabit ante fidem,*} & ante quam illi opem feram, iureiurando promittet me sibi uxorem futuram. nam dare fidem est sancte aliquid promittere. {*Quid tuta times*} se ipsam reprehendit Medea, quòd ea timeat, quæ non sunt metuenda. {*Accingere*} præparare ad opem Iasoni ferẽdam. {*Tibi se semper debebit Iason*} hoc est Iason semper tuus erit. Iason autem ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι hoc est a medicina, quam a Chirone didicit, fuit appellatus. {*Face solenni*} legitimo matrimonio. a parte nanque totum intelligimus. quinque autem faces ritu Romano nouis nuptis pręferebantur.

Te face solenni iunget sibi, per⁊, Pelasgas
Seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq;, patremq;, deosq;,
Et natale solum ventis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus: nempe est mea barbara tellus:
Frater adhuc infans: stant mecum uota sororis:
Maximus intra me Deus est: non magna relinquam,
*Magna sequar: titulum seruatæ * puppis Achiuæ,*
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultusque, artesque uirorum,
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesonidem mutasse velim: quo coniuge felix,
Et dijs cara ferar, & vertice sidera tangam.
Quid? quòd nescio qui medijs incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis,
Nunc sorbere fretum, nunc reddere? cinctaque sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens
Per freta longa ferar: nihil illum amplexa timebo:
Aut si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugium ne putas? speciosaque nomina culpæ,
Imponis Medea tuæ? quin aspice, quantum
Aggrediare nefas, & dum licet, effuge crimen.
Dixit, & ante oculos rectum, pietasque, pudorque
Constiterant, & uicta dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras.
Quas nemus umbrosum, secretaque sylua tegebat.

* *pubis*

rebātur. {*Seruatrix celebr.*} iuuentutis græcæ seruatrix laudibus extolleris. {*Ergo ego*} hactenus Medea amori est obsecuta: nunc ad honesti cogitationem ita redit, vt statim illam abijciat. {*Ergo*} affectui seruit hoc loco, & indignationi hæc particula ergo. indignatur nanque Medea quòd sororem, fratrē, patrem, ac patriam relinquere possit. {*Germanam*} Chalciopem hanc vocat Apollonius, Pherecydes vero ait Euenie illi nomen fuisse, cognominatam autē Chalciopē, & Iophossam. {*Fratremque*} Absyrtū, qui Phaeton quoq; ab Apollonio uocatur. {*Vētis ablata*} nauibus auecta, quæ uentis aguntur. {*Relinquam*} relinquere possim. est autē cum interrogatione legendum. {*Nempe pater sæuus*} obiectionibus ita respondet Medea, ut colligat omnino Iasonem esse iuuandum, sibique coniugio copulādum. {*Nempe*} profecto. {*Stant mec. uota sororis*} hoc est soror Chalciope mecum sentit. nam Chalciope, quam Phryxo diximus nupsisse, Iasoni fauebat, propter filios suos, qui e Colchis in græciam nauigantes ad paterna bona repetenda iuxta Aretiadem insulā naufragium fecerunt in qua quidem aues esse ferūtur pennas ferreas iaculantes, ab Argonautis autem illic inuēti in Colchos illis uiç duces fuerunt, a quibus deinde in Græciam, Orchomenumq; reuecti sunt. Chalciope igitur de filiorum salute solicita Medeam rogauit, ut Iasoni, filijsque opitularetur. {*Maximus Deus*} Cupido {*Titulum*} gloriam. enumerat autem Medea quibus potitura est, si Iasonem fuerit secuta: quæ quidem ipsi maiora uidentur, quàm quæ relinquit. {*Loci melioris*} cultioris, ciuilioris. {*Fama*} gloria. {*Viget*} floret. {*Cultus*} ornatus. {*Quem ego*} magno amore illum Medea prosequitur, quem cum omnibus totius orbis rebus nō permutaret. {*Et vertice sydera tangam*} illi uertice sidera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur. sic Horatius, Quod si me lyricis uatibus inseris; Sublimi feriam sydera uertice. {*Quid? quòd nescio qui*} aliam caussam assignat Medea, qua Iasonem sequendum esse sibi persuadet. multa nanque noua periculosaque se uisuram ait, quales sunt Cyaneæ petræ ad Thracium Bosphorum, quæ inter se concurrere dicuntur. [Immo diuersum facit, metum, & pericula sibi opponens. propterea etiam infra ad hanc obiectionem rursum sibi ipsa respondet:

Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens
Per freta longa fuerat, nihil illum amplexa timebo.]

{*Nescio qui mon.*} Cyaneas petras innuit, quæ & Symplegades dicuntur, quòd concurrere, ac concuti uidentur. nam, ut ipse poeta in 15. ait, quo tempore illac Argo transiuit, mobiles erant, & concurrere uidebantur, postea uero immobiles sunt factæ. Timuit concursibus Argo Vndarum sparsas Symplegadas elisarum: Quæ nunc immotæ perstant, uentisque resistunt. [Harum descriptio est apud Apollonium lib. 2. {*Ratibusque inimica Charybdis*} vorago est in freto Siculo naues ad se trahens, atque absorbens. fertur autem Charybdis uetula fuisse rapacissima, quæ cum boues Her. esset furata, in fretum Siculum proiecta loco nomen dedit. *Nunc red.*} reijcere, remouere. nam quæ absorbet, apud Tauromiuium Siciliæ urbem reijcere memoratur. {*Scylla rapax*} Scylla, Phorci filia, ueneuis Circes in monstrum conuersa se in fretum Siculum præcipitauit, ubi nauibus fingitur insidiari. sunt autem loca in freto Siculo ualde periculosa Scylla & Charybdis, quorum alter Italiæ, Scylla uero adiacet Siciliæ. {*Siculo profun.*} in Siculo freto. {*Cincta sa. ca.*} circundata rabidis canibus. nam illius inguina in canes transmutata feruntur. [Superiore corpore nympham præseferente. quę fabula a natura loci sumpta est. est enim Scylla scopulus cauernosus fluctuum repercussu latratum quendam reddens.] {*Coniugium ne putas*} ratione a scelere Medea reuocatur. se autem ipsa reprehēdit, quòd facinori suo honestū matrimonij nomen prætēdat. {*Speciosa*} pulchra, & honesta. {*Quin*} immo. {*Aspice*} considera. {*Dum licet*} dum potes. {*Rectum*} honestum. {*Pietas*} in parētes, & patriam amor. {*Et uicta dabat*} iam, inquit, Cupido ab honesto, & pietate victus a Medeæ mente recedebat.

RAPH.

{*IBAT ad ant. Hec. Pers. aras*} Hecate (ut scribit Dionysius Milesius) filia fuit Persæ Solis filij. in illis nanque locis duo Solis filij nati sunt, Perses, & Aeta, quorum alter Colchis circa Mæotidem paludem imperauit. Perses uero in Taurica regione regnauit, qui cum grandior natu esset, vxorem duxit unam ex incolis nymphis, ex qua Hecaten filiam suscepit, quæ cum virago esset, ac uenatrix, prima dicitur pestiferas herbarū radices inuenisse, peritissimaque & uenenorum, & eorum quæ homini opitulātur, fuisse, propriumque patrem ueneno necasse. A patruo uero Aeta in Colchoraccersita, uxor ē ducta, ex qua & Chalciopem, & Medeam suscepit Apollonium autem sequitur Ouid. qui Persæ filiam Hecatem fuisse ait. sed alii Iouis, alij Cereris, alij Aristęi Pæonis, Musæus Asteriæ, & Iouis fuisse filiam scribit. hinc uero coarguitur eorum error, qui dicunt Hecatem Perseida idcirco uocari, quòd Perses in Dianę sacrificijs inuocabatur. {*Ad ant. ar.*} ad uetusta templa. {*Hecates Perses*} Persæ filiæ. est etiam Hecate eadem cum Proserpina, & Diana. [Dixit autem κατὰ συνεκδοχὴν poeta, ad antiquas aras, pro, ad templum. eodem enim modo & apud Apollonium, unde pleraque hæc translumpta sunt, Medea ancillis imperat.

Ἐσσυμένως ἡμιόνους ὑπὸ ζεύξασθαι ἀπήνῃ,
Οἵ μιν εἰς Ἑκάτης περικαλλέα νηὸν ἄγοιεν, &c.

Quoniam autē hic locus occasionem offert, libet, aliquantū expatiari calamo, & q̄ de Hecate apud auctores alios, atq; alios tradūtur, simul & sub vno veluti capite, hic exponere. Vet⁹ dea Hecate fuit, χθονίων καὶ νερτέρων πρύτανις. hoc est, inferorū, ac mortuorū rebus præfecta, eoq; ēt magorū, & ueneficarū carminibus frequentata. Huius potentiā prolixe describit Hesiod. illiq; datā a Ioue ait μοῖραν, hoc est, partē, ac facultatem omniū terrestrium, & maritimorum καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε, καὶ οὐρανῷ ἠδὲ θαλάσσῃ, soliq; omnium Titanici generis, potentiam, atq; honores suos integros mansisse, cum cæteri ad inferos detruderētur, ac damnarentur. proinde eandem etiam aliorū parte fungi, & quæcunque libuisset, hominibus elargiri. atque vbicunque, inquit, idem, aliquis ἐπιχθονίων ἀνθρώπων.

Ῥέζων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἱλάσκηται
Κικλήσκει Ἑκάτην, πολλὴ δέ οἱ ἕσπετο τιμή.

Quare etiam dictam volunt ἑκάτην, alij quasi ἑκάστην, quòd singulorum curam, ac prouidentiā gerat, singulaq; ad ipsam referantur: alij ab ἑκατὸν, quòd centenaria, hoc est multiplicē, & infinitā potestatē habeat. præcipue tñ, ac peculiariter illi cura inferorum attribuitur. cuius rei ridiculā quādā rationem afferunt. nam cum intra primos annos adhuc esset, Iunonem aiunt persequi illam cœpisse. illam autē primum in domum puerperæ cuiusdam, postea ad quosdam, qui defunctorum corpora

efferebant, confugisse, quare tum Iunonem ἀκαθάρτως metu videlicet, a persequendo destitisse: Iouem autem per cabiros (sacerdotum id genus est) lustrari illam iterum præcepisse, a quibus cum ad Acherusiam paludem deducta fuisset, mortuorum ibidem curam, ac præfecturam sortitam esse. vnde & sacrificijs mortuorum, & expiationibus item & euocationibus illorum adhibetur, χθονίας quoque uocat, & νυχίαν, hoc est, inferam, & nocturnam. Suntque etiam qui ἑκατὸν dictam putent, quoniam centum annos vagari pateretur eorum vmbras, quorum corpora sepulta non fuissent. plerique eandem cum Proserpina, ac Luna faciunt, eoque ἑκάτην, quasi quæ ἕκας hoc est, longe a nobis ducet, vocatam uolunt. A poetis autem et triformem inde, & tricipitem dici putant, quoniam luna modo plena luceat, modo obscura tegatur, aliquando partim luceat, partim obscura sit. Et rursum nunc in cœlo appareat, nunc apud inferos prematur, interdum circa syluas, ac montes uagetur, unde etiam nomina illi subinde alia, atque alia esse, ut nunc Luna, nunc Proserpina, nunc Diana dicatur. Sed mihi triformis Hecate, inde potissimum dici uidetur, quòd illi compita, ac triuia antiquitus dicata fuere, in quibus & sacrificia menstrua illi fiebant, quas Hecates cœnas vocabant, ut ex Pluto Aristophanis apparet, & statuæ triformes, siue tricipites eidem consecrabantur. Hinc & Ouid. alibi dicit, Ora vides Hecates in tres vergentia partes, Seruet ut in ternas compita secta vias. Qui quidem Orpheus, aut quisquis is fuit, in Argonauticis, etiam ipsam deam tria capita habere dicit, hominis videlicet, equi, & canis his versibus,

σὺν δ' αἰνόμορφος ἤλυθεν.
Τρισοκέφαλος, ἰδεῖν ἀΐδηλα πέλωρ, ὁ δὲ αὐτὴν
Ταρταρόπαις Ἑκάτη, λαιῇ δ' ἀποείκελος ἵππος
Ἵππος χαιτήεις, κατὰ δεξιὰ δ' ἦν ἀθρῆσαι
Λυσσῶπις σκύλαξ, μέσση δ' ἀγριόμορφος.

De genere autem, & parentibus huius deæ varie ab auct. traditur. nam alij Iouis, & Asteriæ, alij Aristæi filiam faciunt. rursum alij Cereris, alij Noctis filiam. Apollonius, & post hunc Ouid. Perseida vocant, hoc est, Persæ filiam, siue ille Solis filius, & Aeetæ frater fuit, vt Diodo. li. 5. & Diony. ille, de quo Regius meminit, tradiderunt, siue Crei potius, & Euribię, Titanici generis, ut Hesiodo placet, apud quem in Theogonia ita legitur:

Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τέκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων,
Πέρσην θ', ὃς καὶ πᾶσι μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσι. & rursum.
Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.

Vocatur autem eadem hæc a poetis etiam βριμώ, hoc est terrifica, eo quòd terrorem immittat hominibus, & spectra, quæ ab ipsa ἑκαταῖα dicuntur item δείματα, & per contractionem, δαίρα, ἀπὸ τῶν δᾳδῶν, ut placet grammaticis, quòd sacra illius cum facibus peragantur, quia de caussa etiam δᾳδοῦχος appellatur. Et μονογένεια, quasi dicas unigenitam, & κουροτρόφος, hoc est, quæ puellas, ac pueros nutriat. quæ tamen nomina etiam Proserpinæ communia sunt. Ponebantur autem & statuæ illius ante domos, & valuas potentiorum. Hinc Aeschy. alibi dixit δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος μελάθρων. Atque hæc de Hecate ab auctoribus fere traduntur. quoniam autem & de Medea hoc loco agitur, & de Aeeta, non abs re fuerit illorum quoque genus persequi. nam & hoc ab auctoribus varie traditur. Medeæ igitur matrem alij Eurylytem uocant, alij Neæram. Dionysius, quem supra Regius citauit, & Diodorus Hecatem natio Persen, & Aeetam fratres fuisse, Solis filios; ac Persen quidem ex nympha quadam indigena sustulisse Hecaten, ueneficijs insignem, quæ patruo suo nupserit, ex eoque Circen, Medeam, & Aegialeum, quem alij Absyrtum vocant, peperit. quod ideo fictum puto, quòd cùm ueneficijs insignes fuerunt Circe, & Medea, creditum propterea sit ex Hecate illas prognatas. Hesiodus autem in Theogonia, Idyam vocat Medeam matrem, his versibus,

*Etiam * fractus erat, pulsusque, resederat ardor,*
Cùm videt Aesoniden, extinctaque flamma reluxit,
** Erubuere genæ, totoque recanduit ore.*
Vt solet a ventis alimenta resumere, quæque
Parua subinducta latuit scintilla fauilla
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic iam lenis amor, quem iam languere putares,
Vt vidit iuuenem, specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illac luce fuit. posses ignoscere amanti.
Spectat, & in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Vt verò cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, & auxilium summissa voce rogauit,
Promisitque torum; lacrymis ait illa profusis,
Quid faciam, video; nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. seruabere munere nostro:
** Seruata promissa dato. per sacra triformis*

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο *Fortis*
Κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο *Erubuere*
Γῆμε θεῶν βουλῇσιν Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ Μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Hunc & Apollonius sequitur. nam & ipse Medeam Idyæ filiam. Hecates autem sacerdotem dicit, & proinde circa templum illius versari. edoctam autem. &,

Φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ.
Φαρμάσσειν Ἑκάτη Περσηΐς ἐδίδαξε.

Similis diuersitas auctorum & circa patris Aeetæ genus est, nam ut patrem huius Solem esse plerique affirmant, ita matrem contra sunt, qui Ephyren uocent. Homerus Persam nominat. Hesiodus autem, & post hunc etiam Higinus, Perseidem, Circemque non filiam, sed sororem illius faciunt. *Seruatus*

Hesiodi uersus sunt,

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς Ὠκεανίνη
Περσηὶς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.

Homeri autem Odiss. 10. hi,

Κίρκη δ' ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο.
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Eumelius autem uetus poeta, etiam Antiopem uocat, Aeetæ matrem, ipsum Corinthium facit. è Corintho autem in Colchos profectum ait. cuius uersus, ut quidem in comment. Pindari citantur, ita habent,

Ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου, καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχ' Ἀσωπός, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ.
Τὴν δ' Ἐφύρην Αἰήτῃ ὅλην ὤπασσεν ἄνακτι.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν
Εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτ' ἢ ἐξ αὐτοῖό τις ἄλλος
Ἢ παῖς, ἢ υἱωνός, ὁ δ' ἵκετο Κολχίδα γαῖαν.

Atque hinc factum alij tradunt, ut Corinthum postea uenerit Medea, regnumque paternum repetiuerit, quam tamen Corinthij urbe eiecerunt, ac liberos illius, ne quis successor, aut hæres illius amplius relinqueretur, occiderunt, sparsa fabula quasi a matre ex inuidia interfecti fuissent. atque hęc de Aeeta, & eius genere.]

RESEDERAT. requieuerat. *Vt solet a ven.* pulchra similitudine ostendit poeta, quo modo Medea iterum cœpit amore Iasonis ardere. est autem ordo, Vt parua scintilla, quæ superinducta fauilla solet resumere alimenta a uentis, & crescere. *Specie* pulchritudine. *Præsentis* Iasonis. *Et ca.* & forte, inquit, Iason illo die formosior fuit quàm consueuerat. *Posses ign. amanti* unusquisque amanti Medeæ dare ueniam posset. est enim secunda persona, siue finita pro tertia, & indefinita posita: uel certe ad lectorem oratio conuersa. *Amanti* amore Iasonis captę. *Tum de.* tunc solum. demum enim, & denique interdum solum, aliquando tandem significant. *Nec se decl.* nec oculos suos ab illo auertit spectando. *Submissa uo.* ne ab alijs, quæ dicebant, perciperentur. *Torum* lectum nuptialem, ac nuptias ipsas. *Trif. dea.* Hecates, quæ & Lu- R APH.

Ille dea, lucoq; foret quod numen in illo,
Perq; patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentusq; suos, & tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitq; vsum, letusq; in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistuntq; iugis medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri, tactaque uaporibus herba
Ardent. vtque solent pleni resonare camini,
Aut vbi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum.
Pectora sic intus clausas voluentia flammas,
Gutturaque vsta sonant. tamen illis Aesone natus
Obuius it. uertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, praefixaque cornua ferro,
Puluereumque solum pede pulsauere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu Minyae subit* ille, nec ignes* subito Minia, ille
Sensit anhelatos, (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositosque iugo pondus graue cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyae clamoribus augent,
Adijciuntque animos galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus ualido praetincta ueneno:
Et crescunt, fiuntque sati noua corpora dentes.
Vtque hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic vbi visceribus grauidae telluris imago
Effecta est hominis, foeto consurgit in aruo:
Quodq; magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi uiderunt praeacutae cuspidis hastas
In caput Aemonij iuuenis torquere parantes;
Demisere metu vultumq;, animumq; Pelasgi.

ma, & Diana, & Proserpina creditur esse. {*Lucoque fo. quod nu. in il.*} per praepositio subintelligatur, hoc est per numen Hecates Persae filiae, quae in illo luco colebatur. in templo autem Hecates (ut narrat Apollonius) Iason cum Medea conuenit, ab eaq; & medicamenta accepit, & quo modo aduersus gigantes e dentibus draconis orituros se gereret, cognouit. ita praeter omnem Aeetę spe omnibus praepositis certaminibus superior euasit. {*Perque pa. s.*} per solem Aeetae patrem, quem sibi socerũ Medeae coniugio cupierat. {*Cernen. cuncta*} omnia aspicientem. nam ut 3. Iliad. lib. ait Hom. ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει, hoc est, Sol omnia & audit, & uidet. {*Et tan. pe.*} quanta erat subiturus. {*Creditus*} contra loquendi consuetudinem hoc participio vsus poeta esse videtur. res enim credita eleganter dicitur. Iason vero creditus non ita, nisi pro commisso accipiatur, quanquam creditus etiam gratus intelligi possit. {*Cantatas her.*} incantatas. neque enim Medea Hecate matre minor fuit venefica. {*Sacrum Mau. mar.*} in sacrum Martis lucum. in illo nanque vellus aureum super phago arbore collocatum a peruigili dracone seruabatur. [Falsus e hoc loco Regius, qui aruum, & lucum pro eodem accipit. non .n. in luco Martis, sed in campo, siue aruo eius Dei, sub iugum tauri missi, & dentes serpentis seminati fuere. ita enim & Apollonius vocat. ubi ait, ἴμεναι μὰψ ἐς πεδίον τὸ Ἀρήιον, ἀργέγονον. lucus autem Martis, in quo vellus aureum seruabatur, alio loco, & ab vrbe Colchorum aliquãtum remotior fuit. quare etiam nam ad eũ transisse Iasoné idé poeta dicit his versibus:

ἡ δ' ὄφιν ἐς ἱερὸν ἄλσος ἀνώγει
Νῆα θοὴν ἐλάαν αὐτοσχεδὸν, ὄφρ' ἔτι νύκτωρ
Κῶας ἑλόντες ἄγοιντο περὶ πλόον αἰήταο. & rursum,
Ἔνθα δ' ὁ μὲν χρύσειον ἀπὸ δρυὸς αἴνυτο κῶας
Κούρης κεκλομένης. ἡ δ' ἔμπεδον ἑστηυῖα
Φαρμάκῳ ἔψηχεν θηρὸς κάρη, εἴσοκε δή μιν
Αὐτὸς ἑὸν ἐπὶ νῆα μετατρωπᾶσθαι ἰήσων
Ἤνωγεν, λεῖπεν δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἄρηος.

Quo loco & illud obiter notandum δρυὸς generaliter accipi pro arbore. nam alibi eandem arborem, in qua vellus seruabatur, fagum vocat. vt,

Φηγὸς ἀπειρεσίην ἐπεζωσμένον, ὅσ περὶ κῶας
Βέβλητο, νεφέλῃ ἐναλίγκιον, &c.

Porrò & illud admonendum eodem hoc loco videtur, vellus, de quo hic dicitur, quod vulgo aureum fuisse fertur, a quibusdam non aureum, sed aurei, siue purpurei coloris fuisse dici. Simonides etiam purpuris, siue conchylijs, quae in mari nascũtur, tinctam tradit. vt quidem in commentarijs Euripidis in Medeam annotatur.] {*Medio agmine*} media multitudine. {*Purpureus*} purpuratus, ac purpura ornatus purpureum enim dicimus, quod totum ex purpura constat, purpuratum uerò purpura ornatum. {*Adamanteis naribus*} quae ne quidem poterant domari. Adamas nanque lapis est, qui nulla alia re, quã hircino sanguine domatur, vnde & nomen accipit. nam δαμάζω domo significat. a vero particula est priuatiua. {*Aeripedes*} aere pedes armatos habentes. [Apollonius non aere armatos, siue indutos, sed totos aereos pedes habuisse dicit, a Vulcano factos. praeterea & ora ex aere facta, quas Ouidius adamantinas nares dicit. Apollonij versus sunt,

Τοῖς ἄρ' ἐνὶ μεγάροισι κυκώμενος Αἰήταο
Τεχνήεις Ἥφαιστος ἐμήσατο θέσκελα ἔργα.
Καί οἱ χαλκόποδας ταύρους κάμε, χάλκεα δέ σφεων
Ἦν στόματ', ἐκ δὲ πυρὸς δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,
Πρὸς δὲ καὶ αὐτόγυον στιβαροῦ ἀδάμαντος ἄροτρον
Ἤλασεν, Ἠελίῳ τίνων χάριν, ὅς ῥά μιν ἵπποις
Δέξατο Φλεγραίῃ κεκμηότα δηιοτῆτι.

{*Pleni camini*} plenae carbonibus ignitis fornaces. {*Silices fornace*} periphrasis est calcis, quae fit lapidibus ita excoctis, vt nihil humoris retineant, in quos quidem si immittant aquã, cum quodam stridore & ignem concipiunt, & dissoluuntur. RAPH.

ASPERGINE} aspersione. {*Vsta*} combusta, ut per quę ignea flamma transeat. {*Truces*} torui aspectu. {*Ad ora uulnus*} ad faciem Iasonis venientis. Praefixa ferro in summitate ferrum habentia fixum. {*Bisulco pede*} bifidis pedibus, quales boum esse videmus. {*Fumificis*} fumum efficientibus. spondeo autem in quinta carminis sede est vsus poeta, ut boum mugitus exprimeretur. {*Diriguere*} exhorruere, expalluere. {*Vllos anhelatos*} ullos spiritus flammae exeuntis ex ore taurorum. Anhelitus secundum regulam ab anhelando declinauit: quamuis anhelitus frequentius vsurpetur. Anhelare autem est difficulter respirare. {*Tantum medicamina possunt*} parenthesis acclamationem in herbas medicas continent, in quarũ vires incredibilis rei cãm poeta refert. {*Pendula palearia*} pelles, quae a gutture boum pendent palearia dicuntur. {*Ferro proscindere*} vomere, exarare. {*Mirantur Col.*} stupescunt rei nouitate. Colchi autem Scythiae sunt populi Aegyptiorum, coloni, vt Apollonius ait, & Herodotus confirmat, qui & de pudendorum circumcisione meminit, & de lini textura, & legibus Aegyptiorum illos uti ait. {*Vipereos dentes*} serpentis illius dentes, quem in tertio poeta narrauit a Cadmo fuisse interfectum. nam, ut Pherecydes narrat, pars illorum dentium a Marte, & Pallade Cadmo tradita fuit: altera Aeetae Colchorũ regi, ut ante diximus, [Apoll. l. 3. πόρε δέ σφισιν ἰθὺς dẽtes draconis in homines armatos

Κρείων Αἰήτης χαλεποὺς ἐς ἄεθλον ὀδόντας
Ἀονίου δράκοντος, ὃν ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ
Κάδμος, ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,
Πέφνεν. ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα,
Τοὺς δὲ θεὰ Τριτωνὶς ὑπὲκ γενύων ἐλάσασα
Αἰήτῃ πόρε δῶρον, ὁμῶς αὐτῷ τε φονῆι.

{*Spargit*} dissеminat. {*Semi. * pr.*} infecta potenti veneno, ut ex qbus homines armati sint nati. {*Sati*} seminati. {*Noua cor.*} magna hominũ armatorũ corpora. {*Vtque ho. spe.*} hac similitudine declaratur, quõ dentes serpentis figurã contraxerint humanã. {*Perque suos in.*} per suas oẽs particulas. {*Consurgit*} cooritur. {*In ar.*} in agro fęcũdo, q tot armatos peperit. {*Arma*} simul nata cũ hoib. {*Torquere*} cũ impetu mittere. {*Pelasgi.*} Minyae Thessali

{*Ipsa*

Ipsa quoq; extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Vtque peti vidit iuuenem tot ab hostibus vnum,
Palluit, & subitò sine sanguine frigida sedit:
Ne ve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque aduocat artes:
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
Ciuilique cadunt acie. gratantur Achiui,
Victoremque tenent, auidisque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti barbara velles,
Obstitit incepto pudor. at complexa fuisses;*
Sed te, ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agisque
Carminibus grates, & dijs auctoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire draconem;
Qui crista, linguisque tribus præsignis, & uncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt;
Somnus in ignotos oculos aduenit; & auro*
Heros Æsonius potitur; spolioq; superbus,
Muneris auctorem secum spolia altera portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.*

ARGVMENTVM.

ARG. Iason post quàm Medeam abductam in Græciam duxit, & promisso coniugio sibi copulauit, multa expertus ingenium eius petijt, ut patrem Aesonem senectute elisum in adolescentiam reducaret. at illa amore nondum deposito, quem ex iuuentute ceperat, nihil negandu ei, aheum constituit, herbarumq; genera, quarū scientiam habebat, uarijs regionibus quæsita incoquens, postquàm animaduertit stipitem, quo versabat herbas, in arborem oleam renatam bacchis esse conuersum, quæ quoq; ex despumate aheno in terram deciderant, in herbam lætissimam esse conuersa, maturum tempus existimans, Aesonem interemptum medentibus herbis immiscuit; & ut promiserat coniugi, ex senectute in pristinum uigorem perduxit.

AEmoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuique ferunt patres, congestaque flamma
Thura liquefaciunt; indutaque cornibus aurum
Victima, vota facit. sed abest gratantibus Æson.
Iam propior letho, fessusque senilibus annis.
Tum sic Æsonides: O cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquàm mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum:
Si tamen hoc possunt, (quid enim non carmina possunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subijt pater Æeta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam

{ipsis vnum.} Medea. {*Et su. si ne sang.*} qui timent, & pallidi, & frigidi fiunt. timore namque sanguis ad cor a physicis refugere perhibetur. {*Gramina*} herbæ. {*Carmen aux.*} incantationem opitulantem. {*Secretas ar.*} magicas artes occultas. {*Martem*} bellum. {*Ciuili ac.*} pugna ciuili. {*Terrigenæ*} ex terra geniti. {*Gratantur*} lætantur, gratulanturque Iasoni victori. {*Victoremque t.*} amplectuntur, quia victorem. {*Affectu t.*} amore occulto. {*Et dijs auct. ho.*} dijs inferis, Hecateque in primis. {*Peruigilem*} semper vigilantem. {*Superest*} reliquum est ex ijs, quæ insferat Aceta. {*Sopire*} in somnum adducere. eorum autem sequitur opinionem Ouid. qui aiunt dracone sopito vellus aureum ab Iasone fuisse ablatum. Pherecydes namque draconem scribit a Iasone fuisse interfectum. {*Herbis*} herbarum viribus. {*Præsignis*} insignis. {*Aurea arb.*} in qua vellus aureum suspensum erat. in phago namque arbore suspensum a vasto, & monstruosæ magnitudinis dracone custodiebatur. est autem synæresis, & coagmentatio duarum vocalium in vnam syllabam, nisi malimus dicere versum esse hypermetrum, cum præsertim sequens versus incipiat a vocali. {*Lethæi suc.*} somnum, obliuionemq; inducentis. λήθη enim, vnde lethæus declinatur, obliuio dicitur. {*Verba fa.*} carmina inducentia. {*Sistunt*} stare faciunt. {*Auro*} aureo vellere. fere autem omnes aureum fuisse vellus scribunt. Simonides vero modo album, modo purpureum illud vocat. {*Heros Æso.*} Iason Æsonides. possessiuum enim pro patronymico posuit. {*Muneris auct.*} Medeam, quæ auctor, & caussa fuit, ut Iason vellere aureo potiretur. {*Victor*} uoti compos. {*Colchiacos por.*} sic quidem fere legitur: sicque legendum esse, ego quoque olim contendi: nunc cum vetusto exemplari animaduerterim Iolciacos scriptum esse, facile in eam sum adductus opinionem, vt sentiam Colchiacos in Iolciacos esse commutandum. est enim Iolcos, quæ & Iolcus dicitur ab Hom. vrbs Thess. Iasonis patria, ab Iolco Amyri filio dicta, vt Steph. de urbibus scribit. vnde Iolcius, & Iolciacus declinatur, tametsi is, qui hoc egregium opus è latina in græcam linguam transtulit, Cecropias turres legat, hoc est, κεκροπίους πύργους: sed & ipse in deprauatum inciderat exemplar. de Iolco autem meminit & Sene. An maris vasti domitrix Iolcos.

ubi venit.

Copergius.

AEMONIAE. matres} Thessalæ. nam Thessalia varijs nominibus fuit appellata, siquidem & Aemonia, & Pyrrhonia a Pyrrha Deucalionis uxore fuit cognominata. hæc uero ad copulationem sequentis Metamorphos. narrantur. Iason enim cum Medea a Colchis reuersus, cum Aesonem patrem senio confectum offendisset, vxorem Medeā rogauit, ut sibi ademptos annos patri apponeret. Medea uero maius quàm petebatur pollicita, uarijs undique herbis collectis unaque concoctis, Aesonem iam decrepitum ad quadraginta annorum ætatem reuocauit. {*Dona ferunt*} templis subaudiatur. dijs enim sacrificabant propter filiorum reditum. {*Induta aurum*} induta habens cornua auro uictimarum namque cornua inaurabantur. {*Vota facit*} peragit uota. {*Gratantibus*} gratias dijs agentibus. {*Iam propior leto*} iam morti propinquus. {*Tunc sic Aesonides*} dixit subaudiatur. {*O cui debere salutem*} gratum se ostendit esse Iason, quo facilius id, quod uult, impetrare possit. est autem ordo, & sensus, coniux, cui me confiteor debere salutem, quā quam mihi cuncta dedisti, & summa, ac magnitudo tuorum meritorum fidem superauit, tamen deme mihi annos, & demptos appone meo patri, si carmina hoc efficere possunt: reliqua per parenthesim leguntur. {*Dissimilem animum*} impium, qui nulla parentis pietate moueri solitus est. {*Non tamen affectus tales*} non tamen, inquit, se ulla teneri patris Aeetæ pietate confessa est Medea. {*Ergo ego cuiquam*} amantis seruat decorum mulieris, quæ amanti annos producere potius, quàm abbreuiare semper cupit. quare indignatur Medea, quod Iason tam parum ab ipsa se amari putet, ut possit ipsi demere annos, quos alij attribuat. Ergo autem, hoc loco affectui, & indignationi ser-

RAPH.

Posse tua videor spatium transcribere vita?
Non sinat hoc Hecate: nec tu petis aqua: sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis; modò diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, vt cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem. postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine Luna;
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos:
Fertque vagos media per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresque, ferasque
Soluerat alta quies nullo cum murmure serpens,
Sopito similis, nullo cum murmure serpit:
Immotaq; silent frondes: silet humidus aer:
Sidera sola micant. ad quæ sua brachia tendens,
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit: & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; venis, cantusq;, artesq; magorum,
Quæque magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auraque, & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dijque omnes nemorum, dijque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum uolui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello;
Nubilaque induco, uentos abigoque, uocoque;
Vipereas rumpo & uerbis, & carmine fauces;
Viuaque saxa, sua conuulsaque robora terra,
Et syluas moueo, iubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque Luna traho: quamuis temerata labores

ni seruit. sic Augustus, Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis. {*Transcribere*} transponere. [Elegãs metaphora ab ijs, qui nomina, siue pecuniam alijs creditoribus transcribunt. sic Terentius, Iube illud aurum transcribi denuo.] {*Cuiquam*} alicui qui mihi te sit charior. {*Nec tu petis aquum*} honesta. {*Diua triformis*} Hecate veneficiorum, carminumq; auctor. {*Præsens*} propitia. {*Annuat*} consentiat. {*Vt cornua tota coirent*} hoc est, vt cornua Lunæ tota complerentur, atque coniungerentur, ut plenilunium fieret. {*Nudos humeris infusa capillos*} synecdoche poetica, hoc est per nudos humeros sparsos capillos habens. {*Soluerat alta quies*} intempestam, mediamque noctem fuisse ostendit. quo tẽpore omnia in somnum animalia resoluuntur. {*Irrorauit*} inspersit. {*Ternis & hiatibus ora Soluit*} ternos, inquit, aperuit. {*Summisso poplite*} sommissis genibus, ac flexis. {*Nox ait arcanis fidissima*} inuocationes, precesque Medeæ describit poeta veneficæ maxime conuenientes. {*Diurnis ignibus*} soli. {*Triceps Hecate*} Luna, quæ eadem esse cum Diana, ac Proserpina dicitur, ieccircoque & triceps, & triformis vocatur: sic quidem fere exponitur hic locus: sed videtur poeta tricipitem Hecatem vocasse ad Orphei imitationem, qui in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quòd tria habeat capita, equinum dextrum, medium hominis syluestris, sinistrũ caninum. veneficarum autem dea est Hecate, quæ ab Apollonio etiam Brimo vocatur propter deæ horrorem. {*Cantus*} incantamenta.

RAPH. *ADESTE*} auxilio este. {*Concussaque sisto*} agitata stare facio. {*Stantia freta*} maria quieta, nunquã.n. stat mare. {*Te quoque Luna traho*} de cælo detraho. nam ueneficæ finguntur carminibus Lunam e cælo detrahere. hoc aũt sibi facere uidebantur Thessalæ mulieres olim deceptæ ab Aglaonice, Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusque Lunæ cognosceret, iactabat se Lunam de cælo detrahere eo tempore, quo deficiebat. quare in maximas incidit calamitates, tãtæ impietatis pœnas luens, vnde & prouerbiũ ortũ est, Lunam detrahit, in eos, qui a calamitatibus uexentur. {*Temerata æra*} percussa ærea uasa. temerare autẽ significat uiolare. Vasa uero tum, cum pulsantur, uiolari uidentur. Creditur aũt vulgo Luna ueneficarum carminibus deficere, quæne ad ipsã possint peruenire, tinnitu æreorũ uasorum occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, in libello de facie appa. in Lu.

COEL. RHOD.

Aes autem græci χαλκὸν dicunt, uti præstruximus. eius uero etymum afferri uarium solet, opinatis quibusdam inde formari, quòd fortitudini sit accommodatum, quam ἀλκὴν uocant, a dicta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in commentario in Hesiodũ a Chalybum gente inflectit, ut dicatur Chalcos, quasi Chalybs. Apud eos uero in Scythia populos primitus inuentum traditur ferrum, proindeque Chalco id nuncupauere. nam ante ferri vsum æs memoratur compertum, propterea id ferro nomen impositum, quod Eustachius quoque significat. & cum apud Homerum legimus χαλκεοθώρηκας non utique æneum interpretantur, sed ferreum, ex ueteri more appellatione propagata. Quod uero armis uterentur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo uersu,

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος

Aere laborabant, nec dum ferrum erat nigrum. Sunt qui ferrum putent per appositi formam dici χαλαίνω παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν, quòd fundat, dissipetq; interemptorũ uires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quòd ibi primum ærariæ fabricæ memorentur compertæ. quanquam alij, quod Eustathius scribit, a Combe puella Chalcidis cognomento, Asopi filia, duci uocabulũ putant, cui æneç armaturæ inuentionem acceptam referunt. de qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon 7.

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorũ uulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cælius Minutianus Apuleius. Chalcos, idest χαλκοῦς, apud Plutarchũ inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter reddidit, cum tamen traditum eruditis sit, obolum Atticis chalcos complecti octonos, vel, vt Pli. denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiã dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, comperio, qui omnium primi ænea commolisi tela, Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumẽtum græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptum a Lemnis lapsum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alijud eos, qui crebri visuntur in insola ignium crateres. Chalcem Eusthathius purpuram interpretatur, vnde appellari Chalcantem coniectat, vt qui profunde vaticinia conciperet: quanquam & ab æneo colore fingi potuisse nomen nõ inficiatur, quẽ tñ purpureũ intelligit. Apud Aristo. est inter pisces nomine Chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab alijs dicitur etiam zignis. Aes porrò in sacris, & excantationibus magnam habuisse veteribus auctoritatem, ac vim scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, propterea que in lunæ deliquijs adhiberi solitum, καὶ ἐπὶ ταῖς κατοιχομένοις. id est & hominum morte. purius enim cæteris habebatur. καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, id est pollutionem expiatorium. inde eo vtebantur in purificationibus, vniuersis; vt in lib. de dijs scripsit Apollod. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumentum assuerat, quod ἠχεῖον uocant. apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit ueteris instituti. Et Sophoc. in trægœd. cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores, Medeam scribit herbas secantem, succos in cados refudisse æneos, herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius,

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis,
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his vero potissimum sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuonere, aut denique exigere morbos vellent. Sed & Carminius libro De Italia secundo, Thuscos æneo vomere in condendis vrbibus vsos in traiectiis eorum sacris, se inuenisse scribit.

scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æreo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus græcorum vetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur uero æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius,

[illegible]
[illegible]
[illegible]

{Multa quoque Eridani} non solum, inquit, in montibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. cum autem

Te quoque Luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tua minuant.

Alexãder etiam rationem affert eiusmodi. Aes, & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit, quo tẽpore sidera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita 26. Campanorum, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorẽ. Et, ut Plinium prætereã, etiam Thebaidos 6. Papinius, Procul auxiliantia gẽtes æra crepant. Paleas interpretio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quę iam liquato ære, ac percocto expuuntur flatu vehementiore, vt Plin. scribit, etiamsi non lateẽ, Hermolao secus videri. {Currus quoque} sui subaudiantur. nam & Luna currum, vt Sol, dicitur vehi. {Vos mihi} in gratiã meam. {Hebetastis} hebetem reddidistis sic, vt comburere non possent. {Vos serpentigenis} è dentibus serpentum genitis hominibus. {In se} contra se ipsos. {Rudem somno} sic quidem legitur. exponiturque expertem somni draconem, atque peruigilem. sed cum hoc nomen rudis, genitiuo iungatur, aut somni mihi videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum. quo quidem modo is, qui in græcam linguam hoc opus conuertit, legere videtur, hoc est [illegible], ut ad cristas, & oculos rubescentes referamus. {Aurum} aureũ vellus. {Vindice} custode dracone.

Aera tuos minuant; currus quoq; carmine nostro
Pallent, ac palles nostris aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & vnco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis;
Custodemq; *rudem, somno sopistis & aurum*
Vindice decepto Graias misistis in vrbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primosq; recolligat annos.
Et dabitis: neq; enim micuerunt sidera frustra,
Nec frustra volucrum tractus ceruice draconum
Currus adest. aderat demissus ab æthere currus.
Quò simul ascendit, frenataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas;
Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe
Despicit, & visis regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quasq; altus Pelion herbas,
Otryxq;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoq; Amphrysi: nec eras immunis Enipeu.
Nec non Peneus, nec non Sperchiades vndæ
Contribuere aliquid, iuncosaq; littora Bœbes
Carpsit & Euboica viuax Anthedone gramen
Non dum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, pennisq; draconum,
Nonaq; nox omnes lustrantem viderat agros;
Cùm rediit, nec erant tacti, nisi odore dracones,
Et tamen annosa pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra limenq;, foresq;
Et tantum cælo tegitur, refugitq; viriles
Contactus: statuitq; aras è cæspite binas,
Dexteriore Hecates, at læua parte iuuentæ.
Has vbi verbenis, syluaq; incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosq; in guttura velleris atri
Conijcit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens *liquidi carchesia vini,*
Alteraq; inuergens *tepidi carchesia lactis,*

liquidi .i. *mollis*
tepidi .i. *lactis.*

Thessaliæ fluuius. enumerare poeta importune ad modum de Thessalia an Italiam, Atticamve (nam vtrasque fluuius est Eridanus) fingitur transilijsse Medea. quare loco Eridani contenderunt Apidani esse legendum, cum præsertim Apidanus, vt ante quoque diximus, notissimus Thessaliæ sit fluuius. {Nec eras im. Enip.} apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. {Iuncosaque littora Ph.} sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. neque enim Phœbe locus esse in Thessalia, quod sciam, inuenitur. tametsi quidam imperiti Phœbem pro Delo insula potent accipiendam, quòd Phœbi, & Phœbes, hoc est Apollinis, & Dianæ patria esse dicatur. sed cum Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio conuincitur. mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimũ possumus, à similitudine nominum discedamus; nã vt in 9. refert Strab. Bœbe urbs Thessaliæ fuit Bœbeidi lacui adiacens. videtur autẽ poeta Bœbẽ pro Bœbeide lacu posuisse, cuius littora iuncosa à iuncorum multitudine vocat. huic autem meæ correctioni etiam Apollonij interpres ille græcus astipulatur. {Nec non Peneus} fluuius est Thessaliæ Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quòd Ossam abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. {Et Eub. Ant.} Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dij filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. {Viuax gramen} ab effectu, quod vitam reddat, & conseruet. {Nondum vulg.} nondum

rubrum.

RAPH. .VOLVCRVM draconum} alatorum, a quibus Medea vehebatur. {Permulsit} blande pertractauit. {Sublimis rapitur} in altum aerem tollitur. {Despicit} deorsum aspicit. {Et * creuit} secreuit, ac seiunxit certe iuis, & aspectus. {Aut etiam decretus. nam & alibi inuenias cernere, pro decernere positum. Tacitus 15. annot. Illum locum, tempusque destinatum, quid de Armenia cernerent.} {Quasque altus Pelion} figurate dictũ est. Altus enim ad montem refertur. sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. {Perspicit} diligenter inspicit. {Radice} cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. {Curuamine falcis ahe.} falce ærea curua. {Imitatus hoc loco Virgil. poeta. nam & ille de Didone eodem modo inquit:

Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis,
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni. &c.

cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus, & ahenis falcibus maleficas herbas succidisse. nam omnino ad rẽ diuinam faciendam vasa, atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. auctor est. Sophocles versus in hunc modum citantur;

vulgo notum. in transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit, quam tamen in lib. 13. copiose describit. nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbæ in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exiliit, ac in deum marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. {Nec erant tacti} aliam quoque Metamorphosin tangit. nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. {Et tantum cælo tegitur} non etiam tecto, sub dio autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat Poeta. {Statuit} erexit. {Iuuentæ} iuuenilis ætatis deæ. {Egesta tel.} extracta terra. {Scrobibus} fossis. {Velleris atri} ouium nigrarum, quæ Hecatæ, alijsque dijs infernis sunt gratæ. {Carchesia} vasa sunt ad potandum accommodata. Virgil. 5. Aeneid. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho. Carchesia etiam dicuntur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur.

Glaucus in deum marinum

{Festis}

Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Vmbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit precibusque, & murmure longo,
Aesonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesonidem, procul hinc iubet ire ministros.
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi: sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atri
Tingit, & infectas geminis accendit in aris;
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Seminaque, & flores, & succos incoquit atros.
Adijcit extremo lapides Oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Luna de nocte pruinas,
Et Strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui, prosecta lupi. nec defuit illi
Squammea Cyniphij tenuis membrana Chelydri,
Viuacisque iecur cerui. quibus insuper addit
Ora, caputque nouem cornicis secula passa.
His & mille alijs postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primò, nec longo tempore frondes
Induit, & subitò grauidis oneratur oliuis.
At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floresque, & mollia pabula surgunt.
Quæ simul ac uidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, ueteremque exire cruorem
Passa, replet succis: quos postquam combibit Aeson,
Aut ore acceptos, aut uulnere; barba, comæque
Canicie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque, situsque:
Adiectoque caua supplentur corpore rugæ:
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos,
Dissimilemque animum subijt, ætate relicta.

ARGVMENTVM.

ARG. Liber pater ut animaduertit Aesonis senectutẽ remedijs Medeã expulisse, petijt, ut suis quoq; nutricibus ferret auxiliũ, easq; in adolescentiæ uigorem reduceret: cuius auctoritate illa compulsa eisdem remedijs quibus Aesonem, in primitias reduxit, Liberoq; eternũ beneficium dedit.

Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber: & admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.

ARGVMENTVM.

ARG. Peliades, Peliæ filiæ, ut uiderunt arietem ætate grauatum herbis à Medea in agnum transfiguratum, ambitiosius ab ea petere cœperunt, ut patri parentes restitueret, quã tẽporis processione amisisset, iuuentutẽ. quod vt illa accepit, cupiens inimicum Iasonis data occasione punire, impulit eas, ut parentem interficerent, laceratumq; in ahenum feruens dimitterent, quod ut factum est, curruum draconibus iunctum conscendit, & per acta alata conspectum inimicorum prolugit.

{Poscit} inuocat. {Vmbrarum} Plutone. {Rap. cum coniu.} cum Proserpina in Sicilia a Plutone rapta. {Fraudare} priuare. {Effœtum} uiribus euacuatũ. {Plenos} perfectos. {Porr.} extẽdit. {Carmine} incantatione. {Profanos} nõ initiatos. {Bacchãtum ritu} Baccharũ more. {Flagran.} ardentes. {Multifidas} in multas partes fissas. {Tingit} madefacit. {Terque senem flam.} ter inqt, senẽm purgat, igne, aqua, sulfure: hęc enim tria purgationib^o ab antiquis adhibebantur.

AEMONIA ualle, i. uallibus Thessalię. {Extremo oriente} ex ultima orientis parte. {Pruinas Luna} q̃ a Luna generantur. humiditatum.n. auctor est Luna. {Et strigis infames} strix auis est nocturna, magno capite, rostro, & unguib^o aduncis, ut i 6. Fast. describit Ouid. Vulgus aũt putat striges non esse aues, sed uetulasque se ueneficio quodã in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediuntur, ac eorũ sanguinem ita exugunt, ut aut mortui inueniantur in cunis, aut diu uiuere non possint: unde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & vulgus ueneficas oẽs striges uocat. Sane striges a stridendo sunt cognominatæ, ut facile ex his Ouidij carminibus constat: Est illis strigibus nomẽ; sed nominis huius Caussa, q̃d horrenda stridere nocte solent. {Inq; uirum solit.} lupũ ẽt inquit, se soliti in hominem conuertere particulã huic medicamento additã fuerit. {Prosecta} intestina a psecãdo, & recidẽdo dicta. alludit aũt id q̃d de lupis Pli. iqt, Homines in lupos uerti, rursusq; restitui sibi falsũ eẽ existimare dẽm^o aut credere oĩa, quæ fabulosa tot sęculis comperimus. inde tñ ait dictos fuisse uersipelles. de qua re lib. I. annotatum est. {Cinyphij chel.} serpẽtis Libyci. nã Cinyps fluui^o est Libyæ, qui inter duas Syrtes in mare Libycũ exit. Chelydri uero testudines aquaticę dicuntur. nam chelone testudo uocatur, & chelys, unde & cithara chelys appellatur, q̃ ex testudine fuerit a Mercurio cõfecta. {Viuacis cerui} diu uiuẽtis. ceruis.n. ut scribit Plin. uita in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alex. Magnus addiderat, adopertis iã cute in magna obesitate. {Nouẽ sec.} tot.n. annos cornices uiuere dicuntur. {Vt in carmine illo, q̃d inter Virgiliana circũfertur,

Ter binos, deciesque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet uita virorum.
Hos nouies superat uiuendo garrula cornix;
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus, &c.

{Mortali} Aesoni, quem ex sene, ac decrepito iuuenẽ omnia uitia reddat, siue q̃ paci dicata est oliua, q̃ mites ac mansuetos hoĩes reddit. {Ecce uetus} repẽte aridũ oliuę ramum uiridẽ esse factum ostendit. {Vetus stipes} aridus oliuę ramus. hãc aũt in transcursu Metamorphosin signat. {Grauidis} succo plenis. {At quacunq; cauo spumas eiecit aheno} aliã itẽ Metamorphosin describit poeta. nã guttæ spumeæ ui ignis ex aheno feruẽti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuersę. {Vernat humus} varijs operitur floribus. tũc.n. humus vernare dr̃, cum uarijs uestit herbis. {Surgunt.} oriuntur. {Recludit} aperit. {Rapuere} celeriter accepere, uel cõtraxere. {Situs} squalor. est.n. situs fęda quędam lanugo ex humo procreata in locis pſertim Sole carentib^o. Vir. Per loca senta situ. inde fit ut corpora illota situm cõtrahere dicamus, & squalorẽ, q̃ ẽt pędor uocatur. {Supplentur} implent. {Adiecto car.} adiecta carne rugę tolluntur. {Luxu.} lasciuiũt. tũc aũt mẽbra luxuriare dicũtur, cũ ualde pinguia, atq; nitida uident. {Aeson mir.} stupescit. {Et olĩ Ante quater denos} hoc est, se añ quadraginta annos natũ fuisse recordat, p quod significat Aesonẽ ex decrepito sene in uirũ quadraginta annos natũ, [aut citra etiã, prout annos senectutis illius desiniat.] fuisse cõuersum. {Dissimilem an.} nã animus unà cũ ætate mutatur. alius est enĩ animus iuuenes, alius viri, alius senis. {Aetate relicta} deposita senectute.

VIderat ex alto} Bacchus cũ uidisset ex decrepito sene iuuenẽ factum Aesonẽ, Medeã rogauit, ut nymphas quoq; suas nutrices iuuenilib^o annis restitueret. q̃ facile a Medea impetrauit. hoc aũt ab Aeschylo sũpsisse vr̃ Ouid. is.n. i comedia, q̃ iscribitur nutrices Bacchi, cum suis viris recoctas, iuuenili ętati a Medea fuisse restitutas ait. {Suis nutrix.} nymphis, q̃, ut uidimus, infantem Bacchum educarũt.] quas Ouid. supra Nyseidas, alij Dodonidas uocant, ut lib. 3. annotauim^o. {A Colchide} a Medea.

RAPH.

Aridus oliuæ ramus reuirescit.

Aeson ex decrepito iuuenis

Guttæ aquæ in flores.

Nutrices Bacchi iuuenescũt.

{Neve

NE ve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliaque ad limina supplex
Confugit: atque illam (quoniam grauis ipse senecta est)
Excipiunt natę; quas tempore callida paruo
*Colchis amicitiæ * fallacis imagine cepit.*
Dumque refert inter meritorum maxima demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis
Arte suum parili reuirescere posse parentem.
Idque petunt: pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet, & dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta grauitate rogantum.
Mox vbi pollicita est, Quò sit fiducia maior
Muneris huius, ait, qui vestri maximus æuo est
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum caua tempora cornu:
Cuius vt Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis, validosque uenefica succos
Mergit in ære cauo minuunt ea corporis artus,
Cornuaq; exuruut, necnon cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus exilit agnus,
Lasciuitque fuga, lactantiaque vbera quærit.
Obstupuere sata Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum verò impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Iamq; neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suos custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicaque potentia linguæ.
Intrarant iussæ cum Colchide limina natæ,
Ambierantque torum, Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, ueteremque haurite cruorem,
Vt repleam vacuas iuuenili sanguine venas.
In manibus uestris uita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes:
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, vt quæque pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Cæcaque, dant sæuis auersæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat? ait. cecidere illis animique, manusque
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

NEve doli cessent.} Medeæ subiotelligatur. Narrat autem quemadmodum Medea senio confectum arietem agnũ quidem effecit, Peliam verò interemit. nam Medea cum Peliã Iasoni inimicum esse cognosceret, quò facilius eum perdere posset, & se a Iasone odio haberi simulauit, & Pelias filias sibi conciliauit. quæ cum vidissent arietem vetulum in agnum conuerti, impẽsius a Medea petierunt, ut Peliã sibi parentem restitueret ætati iuuenili. ipsa verò eis persuasit, vt ipsum interficerent, ac in vase aquæ pleno coquẽdum imponerẽt. quod quidem cum perpetrassent, ipsa a draconibus in aerem sublata aufugit, Corinthumque tandẽ peruenit. {*Phasias*} a Phasi Colchorum fluuio declinata.

RAPH. *QVONIAM grauis ipse senecta est*} ratio cur eã Pelias non exceperit. {*Capit*} sibi conciliauit, & decepit. {*Refert*} commemorat. {*Situs*} squalores, & senia. {*Subiecta*} iniecta. proprie nanque spes inijci dicitur. {*Parili arte*} pari artificio. {*Pretium sine fine pacisci*} cœperunt subaudiendum. {aut, κατ' ἔλλειψιν pro paciscebantur, positum. {*Sine fine*} maximum, & immensum. {*Ficta grauitate*} simulata rei difficultate. {*Rogantum*} Peliæ filiarum. {*Dux gregis*} aries, qui ouium dux esse videtur. {*Innumeris annis*} quã plurimis annis. {*Effœtus*} viribus euacuatus. {*Pecudis*} arietis. nam pecus omne animal dicitur, humana effigie carens. {*Validos succos*} magnæ potentię succos, vt quibus interfectus aries non solum vitæ fuerit restitutus, sed etiam agnus effectus. {*Ea*} illi herbarum succi. {*Et tener balatus*} hoc est teneri agni balatus. Balare autem verbum est factitiom, ab ouium voce declinatum. {* *Lactentia vbera*} lacte plena. {*Exhibuere fidem*} fecere fidem. {*Ter iuga*} tres, inquit, transierant dies. nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. {*In Hibero flumine*} Hiberus Hispaniç est fluuius, quẽ pro Oceano Atlantico ponere videtur poeta. {*Fallax Aeetias*} Medea fallendi perita. {*Dederant*} Effecerant. {*Exigit*} expellit. {*Et saniem*} saniosum sanguinẽ. {*Et ne sit scelerata*} adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur. ne qua, inquit, sit scelerata, & impia, non emittendo sanguinem patris saniosum, scelus perpetrat ipsum interficiendo. {*Haud tamen ictus*} decorum seruat poeta piarum in patrem filiarum, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. {*Cæca vulnera*} quæ ipsæ filiæ non uidebant. {*Abstulit*} Ademit, recidit. {*Colchis*} Medea. {*Calidis in undis*} archaismos est, & antiqua loquẽdi figura. si enim esset oratio soluta, calidas in undas diceremus. [Nomina autem Peliadum hæc recensentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodoce, & Hippothoe. ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autem patre regnum Iason dicitur Acasto Peliæ filio reliquisse] [Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquẽtem, vidisse draconem in saxum transfiguratum: deinde Idęum nemus adijsse, in quo Liber pater iuuẽcum transfiguratum in ceruí figuram subtraxit: nec minus & patrẽ Coryti paruo conditum sepulchro: item Mæram in figuram canis esse conuersam. ab his regionibus digressam Eurypyli vrbem contigisse, in qua Coę matronæ in cornutas boues transfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam antepo suerint. dehinc Telchinas Ialysios transgressam, quos Iupiter propter odium coniugis suæ Iunonis subiecit mari. quorum regione relicta ad Cęam urbem peruenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia uidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius uolucres indomitas, ac leonem magnum parere coegisset, taurumque vicisset, neque ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se odio laborum iaceret, in uolucrem olorem conuersus est. Hyrte autem mater eius fleodo assidue casum filij sui, in stagnum delicuit misericordia deorũ, quòd esset sui nominis. ab his digressam Pleurona peruenisse, in qua vrbe Iibe, cum Phasi ei filij occiderentur, deorum misericordia effectum est, ut in auem transformaretur. ab his Calauream Latoniam, vbi regem cum coniuge in uolucrem uersum vidit: deinde Cyllenem adijsse. hic Menephron ne cum matre concumberet, ab Ioue est transfiguratus in feræ speciem. post horum casum uidisse Cephison nepotis exitium deflentem, qui ab Apolline in phocam transfiguratus est. item Eumeli demum adijsse, lugentis filiam in uolucrem cecisse. ac tandem etiam Ephyrem contigisse pennis vipereis, in qua vrbe primum ex fungis edita existimantur corpora. ibi cum parente Creusam cum sumptam ueneno arsisse. nec minus natos ab ipsa interemptos Iasone relicto. inspectis itaque casibus miserorum uenisse etiam Athenas, vbi Phineum, & Peripham in aues conuersos. Item neptem Polypemonis uolucrum explesse numerum.

mendacis

{Qua

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam fugientem docet Hesiodus, Othryn, montem Thessaliæ, perijsse, in quo diluuio Deucalionis Cerambus, nympharum auxilio, pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

QVæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœna. fugit alta, superq;
Pelion umbrosum, Philyreaq; tecta, superq;
Othryn, & euentu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis,
Cùm grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus vndas.
Aeoliam Pitanen a læua parte reliquit,
Factaq; de saxo longi simulacra draconis,
Idaumq; nemus, quo nati furta iuuencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cerui:
Quaq; pater Coryti parua tumulatus arena est:
Et quos Mæra nouo* latratu terruit agros: *lustrato*

{Quæ nisi pennatis serpentibus isset, &c.} Hodeporicon Medeę hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & per quas regiones ex Thessalia, vbi Pelias regnauerat, Corinthum, & mox perpetrata cæde filiorum, & arce cum noua Iasonis coniuge incendio consumpta, e Corintho Athenas ad Aegeam Thesei patrem peruenerit, perstringens breuiter (id quod Hodeporicis familiare est) quæ quibusque locis fabulosa, aut alias memorabilia accidissent, imitatus, ut ex Lactantij argumentis apparet, Hesiodum in opere opinor, quod ill' ἠοῖαι μεγάλαι titulo Græ. ascribunt. quod quia non extat, neque item quos νόστους uocant, quæque ἔργα aut [illegible], & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notantur, aut etiam quicquam ferè aliud attulerit, quam hic a Lactantio dicitus. Vbi rursum præter cætera incommoda etiã hoc accedit, quod neque ipsius Lactantij uerba, siue argumẽta satis integra aut plena sunt temporum siue etiam fatorum iniquitate, vt alijs plerisque, ita his quoque vitiatis, &, vt ita dicam, adesis, deinde, vt fit, alijs atque alijs locum etiam, quæ interciderant insertis, & secundum quod cuique commodum uisum assictus.]

RAPH. {QVAE nisi pen.} Cerambus nympharum ope diluuij tempore in auem conuersus, altissimos Thess. montes ascendit, sicque aquarum inundationem uitauit. {Pennatis} alatis. {Philyrea te.} Chironis domum, quem Philyra nympha ex Saturno, ut diximus, peperit. {Vet. Cerambi} antiquissimi, quippe qui ante diluuium fuerit. {Obruta} cooperta. {Deucalioneas undas} diluuium quod fuit tempore Deucalionis & Pyrrhę. [Tametsi alias, quod sciam, nihil extet de hac fabula, inuenio tamen in comment. Græcorum κέραμβον etiam κάνθαρον, hoc est Scarabæum significare, quasi κέρατα ἔχοντα. vt eo suspicari quispiam posset Cerambum, de quo hic dicitur, non in auem sed in Scarabæum potius mutatum fuisse, præsertim quando hic nihil aliud additur, quàm quòd sublatus in aera penis fuerit. nam & Scarabęi uolant. Sed de hoc alij iudicent. est autem & mons Paphlagoniæ Cerambus, cuius Apollonius meminit. & Crambis filius Phinei ex Cleopatra filia Boreæ & Orithyę.] {Aeoliam Pitanem} Pitane urbs est Aeolica. unde & Aeoliam poeta appellat, non quòd ibi Aeolus regnarit, ut quidam putant. ex Pitana Arcesilaus Academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonem didicit. Tradunt apud Pitanam lateres super aquis fluitare. {Factaque de saxo} Metamorphosin serpentis in lapidem signat. hic autem uidetur esse ille draco, qui spectantibus Græcorum ducibus apud Aulidem significauit decimo tandem anno Troiam esse capiendam. cum enim in arborem ascendisset, in qua auicularum nidus erat, nouem pullos primum, deinde eorum matrem deuorauit. quod cum uidisset Calchas, decimo demum anno Troiam capi posse prædixit. Serpens uero illa ad perpetuam rei memoriam in saxeam Draconis imaginem fuit commutata. [Regius hoc loco de Dracone intelligit, qui annos belli Troiani gręcis significauit, de quo Hom. li. 2. Iliad. meminit. sed repugnat locus. nam Draco, de quo apud Hom. dicitur, in Aulide conuersus fuit. Ouidius autem hic in descriptione litoris Asiatici, non Græci, siue Bœotici adhuc uersatur. quare ego de Lesbio serpente, de quo etiam infra lib. 11. mentio fit, intelligendum magis puto, qui quod Orphei caput, in Hebrum abiectum, & ad Lesbum inde delatum uiolare morsu uoluisset, ab Apolline in saxum mutatus fuit. nam Lesbus insula potissima pars Aeolidis fuit, ut etiam Strabo testatur. unde & Sappho, quæ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellatur. {Idæumque nemus} Idas duas esse certum est, alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc uidetur poeta sentire. {Quo nati fu} Thyoneus Bacchi filius, ut quidam aiunt, iuuencum Phrygijs, pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneũ quidem in uenatorem, iuuencum uero in ceruum conuertit: quod cum rustici uidissent, a persequendo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur a Thyone uel matre, uel nutrice, uel, ut quidam aiunt, παρὰ τὸ θύειν, hoc est a sacrificando. [Neq; de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciam, nisi quòd Thyonei etiam Acron meminit in 17. oden libro 1. carm. Horatij. filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylẽ genuit, regnassetq; in insula Chio. Quod hic addicere libuit, loci potissime caussa. nam Regius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alicqui obseruasse uidetur.] {Quaque pater} quis Coryti pater fuerit, aut ubi sit sepultus, non meminime legisse. sic quidem olim ingenue professus sum. nunc vero a Lycophronis enarratore admonitus uideo patrem Coryti Paridem fuisse. nam Paris ex Oenone filium Corytum susceperit, quem mater a Paride relicta, ducem itineris euntibus aduersus Troianos græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse uaticinatur. Paris autem ipse in Cebrenia Troadis vrbe sepultus fuisse scribitur a Strab. libro 13. Coryti autem etiam Parthenius meminit in Eroticis qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam uenisset, ibi Helenes amore captum, atque a patre deprehensum, occisum esse. quanquam rursus Nicander, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, ut apud eundem auct. legitur.] {Et quos Mæra suo latr.} Mæra, ut scribit Higinus, Icari Atheniensis, Erigones patris, fuit canis, quę Icarum a rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iupiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. itaque Icarum Bootem, Erigonem, Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ a græcis, quòd ante maiorem canem exoritur, Procyon appellatur. [Etiam hoc loco, quæ ad regionum ordinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius uidetur. nam quę hic de cane Icarij, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab alijs in Attica accidisse narrantur. id quod ex Higino apparet, & nos supra de Erigone quoque meminimus. deinde etiam repugnat epitheton. nouo enim latratu, inquit Ouid. terruit agros, quod de cane nata intelligi non potest, cuius proprium est latrare. nisi uero demus Icarij Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canem uersam accipiendum esse, etiam ex Lact. argumento patet. sed hæc quæ fuerit, nusquam alibi aperte traditur. duę autem apud græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. altera Arcadica, Atlantis filia, quę Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiam monumentum apud Arcadas ostendi solitum Pausan. tradit. altera Antææ & Prœti filia, eius qui patre Thersandro, auo autem Sisypho, natus fuit. hæc seruata uirginitate perpetua e uiuis excessisse traditur, atque de hac Homerum quoque intellexisse in Odyss. ubi ait,

Μαῖράν τε Κλυμένην τε ἴδον, στυγερήν τ' Ἐριφύλην.

Et Pausanias auctor est, & is, qui scholia in Odysseam composuit. Pherecydes autem, ut in ijsdem scholijs legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Prœti & Antęæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritudinem a Ioue amatam & compressam addit. atque inde Locrum peperisse, qui Amphioni & Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo a Diana telis confixam, eo quod cœtus illius propter uitium a Ioue oblatum, uitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia ad ea, quę hic ab Ouidio dicuntur, adhuc quadrat. quare & hunc locum inter obscuros relinquamus.]

{Eurypylque

Eurypylique vrbem, qua Coa cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen,
Phœbeamq; Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia visu
Iuppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antique Carthaia mœnia Cea,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore nata
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Qua subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri, uolucresque, ferumque leonem
Tradiderat domitos. taurum quoque vincere iussus
*Vicerat, & * spreto toties iratus amore*
Præmia poscenti taurum suprema negauit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit, & alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niueis pendebat in aere pennis.
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo

RAPH. *Eurypylique vrbem* } Eurypylus Herculis fuit filius qui in Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Virg. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. } *Qua Coa cornu. matres.* } Cos insula est Aegei, a qua Cous deriuatur, non Cæus, vnde Coæ mihi legendum videtur. Mulieres autem Coæ cum ægre ferrent, ab Hercule armenta Geryoni erepta per agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur conuiciatæ. quare Iuno indignata eas omnes in vaccas transfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt a poetis decātati quorum primus Telephi filius regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenij nepos. nam Ormenius duos procreauit filios, Amyntorem, & Euæmonem. è quorum altero Phœnicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert. tertius Herculis filius. Eurypyli verò Con esse accipiendam, admonet etiam Hom. in catalogo, cum inquit, Quique Nisyron habent celsam, Carpathumque, Casumque, Eurypylique vrbem Con, æquoreasque Calydnas.

{ Versus Homeri sunt,

Οἱ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν δ' αὖ Φείδιππός τε, καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autem falsus est hoc loco Regius, qui ea, quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiam profectus fuit, illi attribuit, qui in insula Co regnauit. nam cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quo cæteri ad Troiam scilicet profectus? & is, de quo Virg. meminit quem Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus natione, non Cous. ille autem qui Cous fuit, ab alijs Herculis filius ex Chalciope, ab alijs Neptuni dicitur, neque ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratur. Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Calaber scribit lib. 8. & Homerus meminit lib. 11. Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Neptuni filium, & Celænus eius quæ fuit Atlantis, sed hic nihil ad rem præsentem. illud verò non prætereundum hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alij Prœti filiabus ascribunt. inde & Virg. dixit,

Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.

Lactantius autem in argumento, non a Iunone, sed a Venere furorem hunc illis immissum, eo quòd formam suam, deæ antepofuissent. proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. nam quòd Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem. id vero colligitur, partim ex commen. Theocriti: vbi legitur, ἱστορεῖται δὲ περὶ Ἡρακλέους καὶ Χαλκιόπης ὅτι ὄντι αὐτῷ ἐν τῇ Κῷ ... τὴν πόλιν, καὶ ... Θεσσαλὸν ... par tim ex comment. Iliad. ξ. vbi traditur Herculem, postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. vbi cum a Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum vnà cum filijs occidisse, filiaque illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filij Phidippus, & Antiphus fuere. quibus similia & in comment. Pindari, Ode 4. Nemeorum leguntur. nisi quòd ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem a Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. sic enim de Hercule, σὺν ᾧ ποτὲ τροΐαν, inquit, κρατερὸς Τελαμὼν πόρθησε καὶ μέροπας. fuerunt enim Coi aliquando μέροπες appellati, a Merope quodam rege ipsorum, ut in ijsdē comment. habetur. } *Phœbeamque Rh.* } Phœbo consecratam. } *Et Ialysios Telchinas* } Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines autem Rhodi populi fuerunt, qui cum omnia suo aspectu in peios commutarent, ab Ioue fuere submersi. unde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata. nam Ophiosa primum & Aethrea fuit dicta, deinde Telchinis, eo quòd Telchines insulam incolerent, quos nonnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt, quòd stygiam aquam animalibus, & stirpibus perniciei gratia aspergerent. nonnulli contrarium sentiunt, quod artibus præstantes a similibus artificibus inuidia haberentur. vnde hāc infamiam, vt Strab. refert lib. 14. sunt assecuti: & primum ex Creta in Cyprum venerunt, postea in Rhodon, primique ferrum & æs in usu habuisse dicuntur. nam etiam harpen Saturno fecerunt. Strabo. [Eadem ferè Diodo. libr. 9. de Telchinibus.] Telchis etiam vrbs est Aethiopiæ iuxta Lybiam, vnde Telchites, & Telchinins deducuntur. Creta quoque, & Sicyon Telchinia fuit appellata, eiusque incolæ Telchines. } *Antiqua Cea.* } Cæa insula est, quæ a Græcis & Cos, & Hydrusa vocatur, auulsa Eubœę, ut scribit Plin. sed Ouid. aliam esse a Co insula sentit. quingentis longa stadijs fuit quondam, mox quatuor ferè partibus, quę ad Bœotiam vergebant, mari deuoratis. Oppida, vt dixi, quatuor habebat, Iulida, Carthæa, Coressum, & Pœessam, ex quibus duo intercidere Coressus, & Pœessa. ex hac profectam delectationi fœminis vestem, auctor est Varro. [Stephanum secutus est hic Regius, qui Con & Ceon eandem facit, sed falso: sunt enim diuersæ insulæ. id quod & gentilia inde facta indicant. a Cos enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertiū. a Ceos autem, quam & Ceam Latinis dici, Ph. auctor est, Ceus e longa, & Ceius tribus syllabis, perinde ut a Teos, Teius. & Con inter Caricas insulas Plin. recenset, Ceam autem inter Græcas & Aegeas] } *Carchesia mœ.* } sic quidem legitur, sed corruptè, ut mihi uidetur, Carthæia verò est legendum. nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Cęæ insulæ a Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa item urbs est Iberiæ. [Hoc est, Hispaniæ, sed hæc posterior absque aspiratione scribitur & apud Steph. ex quo hæc a Regio translata sunt. Porro quod ad fabulam attinet, quæ Alcidamantem morte præuentum fertur, ne filiam in columbam mutatam uideret, de hac alibi, præterquam quòd a Lactan. in periocha dicitur, nihil traditum inuenimus. propterea quod auctores, qui obscuriores huiusmodi tractarunt, neque apud græcos, neque apud latinos certi, atque idonei aliqui restāt.] } *Inde la. Hyr.* } Hyrie fluuius est Bœotiæ, de quo Hom. in 2. Iliad. est & Hyrie regio iuxta Aulidem: est & urbs Isauriæ iuxta Seluciam: est etiam in Iapygia Cretēsium opus, sed lacus Hyries iuxta Tempe esse innuit poeta, sic dictos a casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontem sui nominis conuersa fuit. nam Phyllius quidam, amore filij Hyries captus, cum multa imperio pueri peregisset, ei taurum domitum negauit. quod quidem ęgrè ferens puer, se ex alto monte præcipitem dedit, sed miseratione deorum in cygnum fuit conuersus. [De fluuio Hyrie, qui hic a Regio dicitur, nihil alibi reperio. Homeri autem quem idem citat, uersus sunt:

Οἵ θ' Ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ Αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν Πηνέλεως, καὶ Λήϊτος ἦρχον.

Vbi com. ait, Ὑρία χωρίον ... τῆς ... ἔστι ... καὶ ... ἀπὸ ... οἰκιστοῦ ... Quibus eadem fere & Steph. & Strabo.] } *Cygnea T.* } non accipiendum de Thessaliæ loco, per quem Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis voluitur vndis, ut supra l. 1. dicitur. neque enim Medeam credendum est, cum tantum iam spatium emensa esset, retro, atque ulta quam cœperat, subito actam fuisse. sed de Bœotię loco intelligendum, quem eundem & Teumesia Tempe a uicino monte Teumeso appellant. ita & itineris ratio postulat, & item quod eodem referunt, lacus Hyries, & Cignea Tempe. atque huic sententię etiam Volaterranus subscribit:

Puella in columbā.

cuius

Delituit, stagnumque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaurea Latoidos aspicit arua,
In volucrem versi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat saeuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline uersi,
Eumelique domum lugentis in aere natam.
Tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic aeuo ueteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluuialibus edita fungis.

cuius uerba sunt lib. 7. Geograph. Memorantur & Tempe Teumesia, (quanquam uulgo corrupte legatur Neumesia) quæ ab Ouid. Cygnea dicuntur. sicut & Heloria in Sicilia ex amnis nomine. nam uocabulum hoc græci, ad omnem piscosi loci ac uirentis amœnitatem traducunt. hæc ille. Cygneia autẽ Ouid. uocasse videtur ab euentu, quod circa hęc puer, de quo hic dicitur, in cygnum conuersus fuerit, tametsi neque de hac fabula alibi apud eos auctores, qui extant, quicquam legamus.

RAPH. *DELITVIT*} sic quidem legitur, sed cum a doliquescẽdo uenit, delicuit per c scribendum uidetur, ut intelligamus eam in liquorem fuisse resolutã. {*Adiacet his Ple. in qua*} Pleuron Aetoliæ urbs est, vnde Pleuronius. [Mendosus hic locus uidetur, nam quo pacto subito adeo Medea a litore Euboico in Aetoliam, atque vltra quam tendebat, uenisset? deinde post paulum in Calauream rediret, atque inde denuo Corinthum. neque enim credibile est, poetam voluisse circinationem talem in aurigatione Medeæ tradere, proinde ac si non curru, sed circi alicuius, aut miluij alis vsa fuisset. sed quod supra aliquoties, idem hic quoque Regio accidit, ut ordinem itineris non obseruaret. quid igitur? pro Pleuron Brauron legendum existimo. est enim in eodem litore, in quo Hyrie, cui hæc adiacere dicitur, uicus seu pagus Atticus Brauron, oppidum olim, ut & Plinius, & Mela tradunt, ex duodecim illis, quæ in unam ciuitatem postea redacta esse, Strabo auctor est, celebre signo Tauricæ Dianæ, quod Iphigenia in græciam cum fratre Oreste reuersa, secum attulisse, ibique reliquisse dicitur. vnde & eidem deæ cognomento Brauroniæ, certis ibidem sacris capra quotannis immolare solebat. & cum hac lectione etiam consentit, quod Parrhasius, & alij quidam Combem hanc, de qua præsenti fabula agitur, Euboicam fuisse, & alio nomine Chalcidem appellatam uolunt. est enim Euboia e regione Attici agri, seu litoris, in quo Brauron, Hyrie, & cætera memorantur.] {*Ophias Combe*} Ophij filia, quæ perperam Iambe ab interprete græco dicta, in auem, ne a filiorum multitudine (ad centum enim fertur peperisse) vulneribus conficeretur, fuit commutata. hæc omnium prima æs in Eubœa inuenisse narratur, unde & Chalcis ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ, idest ab ære fuit appellata. [Ita quidem & Ianus Parrhasius in hunc locum annotauit. sed tamen neque hic, neque Regius de filijs, aut patre Combes, certi quicquam tradunt, neque etiam cur matri a filiis metuendum, aut fugiendum fuerit. cum tamen uterque Planudem reprehendant, quod Iamben, pro Comben, uerterit. ego quando neque de Combe, neque de Iambe hactenus inueni, quod ad hanc fabulam faceret, utranque lectionem in medio relinquo. {*Inde Calaurea Latoidos*} Calaurea insula est iuxta Cretam a Calauro Neptuni filio declinata. est etiam urbs Locrorum, in qua maxime Latona colebatur, unde & Latois uocatur. [De urbe Calaurea, Regius uiderit: ego de insula accipiendum arbitror: ea enim inter Cretam & Peloponnesum sita est, non procul a Trœzene. Latoidem autem inde dictam ab Ouidio puto, quoniam ea Latonæ ab initio assignata fuerit, mox facta inter Neptunum & Latonam permutatione pro hac, Delum Latona, pro illa autem Neptunus hanc acceperit. id quod etiam alij quidem in hunc locum annotarũt: est autem celebris hæc insula morte Demosthenis quoque. ibi enim ille in templo & Asylo Neptuni cum Archias ab Antipatro missus, ut in Macedoniam pertraheret, sumpto ueneno, uoluntaria morte supplicium tyranni præuertit.] {*In volucrem uersi*} hic fuisse uidetur Ceyx rex Trachinis, qui cum tempestate in mari perijsset, Halcioneque ipsius uxor Aeoli filia flendo pęrire uellet, ambo in aues Halcyonides conuersi fuerunt, ut in 11. poeta plene describit. [Recte fortassis haberet hæc expositio, si daremus Medeam retro Thessaliam uersus denuo actã. fuit enim Thessaliæ oppidum Thrachin, ubi Ceyx regnauit, sub Oeta monte, ab Hercule, ut ait Steph. conditum. uerum quia Corinthum tendebat illa, consentaneum est Ouid. de alio quondam rege, cum uxore in uolucrem conuerso, hic intelligere. qui tamen quo nomine fuerit, aut qua de caussa transformatus, alijs explicandum relinquimus.] {*Dextera Cyllene est*} Cyllene mons est Arcadię Mercurij natiuitate notissimus, a Cyllene nympha cognominatus. est etiam Cyllene Eliensiũ nauale. [Sunt qui de portu hoc loco accipiunt, id quod propemodum rationem habet, si totam Peloponnesum circumuectam Medeam intelligamus, antequam Corinthum peruenerit. sed tamen ut de monte accipiamus, etiam Hygini testimonium facit, apud quem de hac fabula in hũc modũ legitur: Menephron cum Cyllene filia in Arcada, & cum Bliade (sic enim vulgata editio habet) matre sua concubuit, &c. Cap. de ijs qui contra fas cõcub. Porrò Cyllenem montem, a Cyllene Elati filio Arcade, dictum Pausan. auctor est, atque inde etiam Mercurium. Mela autem Mercurium Cyllenium a Cyllene portu, siue naualibus Eliensium, ubi & natum illum arbitrantur, inquit, appellatum dicit.] {*In qua cum Marte Menephron*} taxat Menephrona quendam poeta, quem cum matre coire non puduit. {*Cephison procul hinc*} Cephisus fluuius est Bœotiæ præterlabens Delphos, cuius filius ab Apolline in phocam, hoc est, uitulum marinum, fuit conuersus. [Quem hic nepotem Cephisi intelligat, incertum, filij autem Cephisi feruntur Narcissus, de quo supra, & Eteocles is, qui primus sacrificasse Gratijs dicitur, ut est in comm. Pindari. Quanquam rursus Strab. plures Cephisos enumerat libr. 9. cuius uerba sunt,

Ἔτι δὲ πλείους εἰσὶν ὁμώνυμοι· καὶ ὁ Ἀθήνησι, καὶ ὁ ἐν Σαλαμῖνι, τέταρτος δὲ καὶ πέμπτος ὁ ἐν Σικυῶνι, καὶ ὁ ἐν Σκύρῳ. ἕκτος δὲ ὁ ἐν Ἄργει τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ Λυρκείου. ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ τῇ πρὸς Ἐπιδάμνῳ ἐστὶ κατὰ τὸ γυμνάσιον, ὃν καλοῦσι κήφισσον.

Hæc adducere placuit, si forte quis alium Cephisum hic, quam Bœotium intelligendum putet. porrò Pausanias Cephisum tradit, unũ ex iudicibus fuisse, qui Neptuno & Iunone pro Agris iurgantibus secundum Iunonem sententiam tulerunt, ob quã rem indignatum Neptunum aquas illis subtraxisse, ut nisi pluat, plerunque sicci reperiantur. fuerunt autem iudices reliqui, Inachus & Asterion.]

EVMELIQVE domum} Eumelus filius fuit Admeti regis Thessaliæ, cuius filiam in auem conuersam fuisse, ait Ouid. RAPH. [Rursus in Thessaliam abripitur Regius, non obseruata Corintho, adeo iam propinqua. cæterum ego per domum Eumeli, Patras intelligo Achaiæ urbem. nam hic primus regnasse Eumelus, αὐτόχθων dicitur, qui Triptolemum ex Attica uenientẽ hospitio accepit, ab eodem rationem frugum serendarum edoctus est. unde idem & urbem a se conditam tum Aroem, ἀπὸ τοῦ ἀρῶν, hoc est, arando nominauit, quã posteriore ætate Patreus quidam a se ampliatam atque munitam Patras uocauit. huius Eumeli filius fuit Antheas, qui, dormiente aliquando Triptolemo, ut auctor est Pausania, currum illius conscendit, & in sublime raptus, cum & ipse serere frumenta uellet, curru excidit. in cuius memoriam communi nomine Eumelus pater, & Triptolemus, urbem Antheam extruxerunt. Quantum igitur coniectura consequi licet, de hoc Anthea hoc loco accipiendum, legendumque pro natam, natum, masculino genere. uel rursum, cum vrbis nomen Anthea sit, non filium, sed filiam Eumeli fuisse Antheam intelligendam, quę græcorum lasciuia est, in iisdem fabulis uarie tradendis. nam & Volaterranus, filiam pro filio Eumeli Antheam, siue, ut illic corrupte legitur, Anthyam, ex Pausania uertit. quanquam Ouidij uerba, scilicet lugentis in aerem natam, id sonare uidentur, quasi ipse Eumelus in auem conuersus fuerit, dum in aere exilientem, uidelicet natum, siue natam, luget.] {*Ephyren Pi.*} Corinthum in qua fons est Pirene. Scite autem Pirenida adiecit. nam multæ vrbes eodem nomine vocantur, vt diximus [Cæterũ Ephyren, ab Ephyre Oceani filia, quæ prima eo loci habitauit, dictã tradunt. Pirenem autem fontem Pausanias quidem, a Pirene Oebali, siue, ut alij malunt, Acheloi filia, dictum putat, quæ cum ex Neptuno Cenchriam & Lechẽ peperisset, unde & portuum nomina ibidem, mox interfectu a Diana casu quodam Cenchrea, ita mœrore & luctu contabuit, ut in fontem eiusdẽ nominis, postremo delicuerit. commentaria autem Euripidis Pyrenem fontem ab Asopo inuentum, & Sisypho regi commonstra-

monstratum dicit, pręmij loco, cum ille Aeginam filiam a Ioue raptam, patri Asopo prodidisset, conspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculę nomen deinceps retinuerit] apud Corinthum vero antiquitus homines feruntur ex fungis ortos esse. §*Sed postquam Col.*§ Medea dolens Creusam, Creontis Corinthiorum regis filiam, a Iasone sibi fuisse prælatam, quo die nuptiæ celebrabantur, coronam ex naphtha, quæ igni uel lõgius posito statim accenditur, cõfectam uelut muneri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignem concipiens cum totam regiam comburet, Medea, spectante Iasone, filijs laniatis, a draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, ubi Aegeus eam non hospitio solum, sed etiam lecto sibi copulauit, ex qua cum iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quem pater nondum uiderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio ualde Medea timeret, aconitum uenenum, quod e Cerberi spuma natum esse aiũt, præparauit, Aegeoque persuasit, ut illi tanquam hosti pręberet: id uero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis uiso agnitus a patre, prohibitus est. quare Medea nubes carminibus excitauit, quibus tecta unà cum filio Medo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit. ubi, ut Strab. narrat, a quibusdam dicitur cum Iasone regnasse; ac * uestem, qua utebatur, de suo nomine Medeam appellasse. cum enim pro rege exiret, faciem suam occultabat. huic Medus filius regni successor regioni nomen fertur imposuisse. §*Colchis*§ Colchicis. §*Noua nupta*§ Creusa Creontis Corinthiorum regis filia. [Pausanias & alij Glaucem uocant, quam hic Creusam Regius, & inde etiam fons Glauces appellatur, in qua illa uenenũ abluere uoluit, quo ex ueste a Medea missa infecta fuerat. nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam uestem ueneno tinctam a Medea illi missam tradunt. præterea neq; de patre Creusæ, siue Glauces, auctores cõsentiunt. nam alij Creontem uocant, alij Hippotem, Creontis filium. nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontem Hippotes, cuius filium duxisse uxorem Iason traditur auctor, commentator Euripidis in Medea] §*Vlta malo*§ quoniam cum mater esset, cõmunes filios interfecit. [Horum nomina a Pausania recensentur Mermerus & Pheres. sed hos ille non a matre, sed a populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quòd ipsi dona illa lethalia a matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quòd matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. quare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq; Corinthiorum interijsse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificijs placarentur. atque eadem ferè in commentarijs Euripidis leguntur. Contra autem, qui Naupactia composuit, in Corcyra perijsse Iasonis filium Mermerum tradit in uenatione ab apro occisum. nam Iasonem post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abijsse. sed Ouidius Euripidem & cęteros, quorum communior opinio est, sequitur. Porrò Cinæthon Lacedæmonius etiam filiam Iasoni fuisse ex Medea addit nomine Eriopen. Iam neque illud hoc loco prætereundum, quòd in commen. Euripidis legitur, uulgatam hanc famam de Euripide fuisse, quòd accepta pecunia, cędem quam Corinthij perpetrauit, in Medeam transtulerit. nam liberos Medeæ a Corinthijs fuisse occisos, eo quòd illa Corinthiorũ regnum, ut paternum & auitum repetisset. de qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo] §*Titaniacis dra.*§ qui ex Titanum sanguine nati esse dicuntur. [Vt Pindarus ait in principio Θρήνων] Vel ẽt, q̃ a Titane, hoc est Sole, currum illum draconibus alatis, acceperat, ut græci tradunt.] §*Palladias arces*§ Athenas, ubi Phineus, Periphas, & Polyphemonis neptis i aues fuere conuersi. hę uero fabulæ mihi sunt ignotæ. [D: Phineo ac Peripha (seu Periphante dicendum magis) nec ipse habeo quod addam aliud, quàm quod a Lactantio dicitur. Pro Polyphemone autem Polypemone legendum arbitror. ita.n. & Procrustes uocatus fuit, quẽ apud Cephisum eum, qui Eleusim præterfluit, latrocinantẽ Theseus occidit hunc autẽ habuisse filium. ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicitur, ex carmine in Ibin patet, ubi legitur: vt Sinis & Sciron, & cum Pholypemone natus. Quique homo parte fui, parte iuuencus erat. sed quod nomen uel filio, uel nepoti fuerit, alibi hactenus non reperi. Sunt qui patrem Polypemona, filiũ autem Procusten uocent, sed nullo certo auctore. in commentarijs autem Euripidis in Oreste, Sinin legimus Polypemonis, siue, ut illic est, Pemonis filiũ fuisse. quam opinionem si dabimus Ouidium hic secutum esse, licebit neptem hanc Polypemonis, Periginem intelligere. ea.n. Sinidis filia etiam a Plutarcho dicitur, ex qua Theseus Menalippum genuit, patrẽ Ioxi, a quo Ioxides postea in Caria appellati. sed de hoc doctores iudicent.

Hæc manicera erat, & muliebris longa, vt a Strab. describitur libro 11.

Sed postquam Colchis arsit noua nupta venenis,
Flagrantemq́; domum regis male vidit : utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis ;
Vltaq́; se malè mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quæ te iustissime Phineu,
Teq́; senex Peripha pariter videre volantes,
** Inuixamq́; nouis neptem Polypemonis alis.*

Innex.q;

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam, Athenas ingressam, hospitioque susceptam, Aegeus rex matrimonio sibi iunxit. inijt hęs Theseus Aegei filius, quem nunquã ense uiderat pater, feros, & laboribus plenus sensuit, quem nouerca protinus si ueneno peteret, quod aconitum appellant. Hercules enim cum ad inferos descendisset, missam ab Eurystheo, ut canem tricipitem ad superos perduceret, cum eum in regionem Ponticam perduxisset, territum ex nouitate coris nomitum enimaduertit profudisse. notato itaque loco, spumam eius conuersam inuenerunt in præsentissimi ueneni herbam, quam aconitum nominant, quod in cotibus nascatur.

EXcipit hanc Aegeus facto damnandus in uno :
Nec satis hospitium est ; thalami quoq; fœdere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnæa memorante dentibus ortum

RAPH.

EXCIPIT hanc Aegeus facto§ Aegeus rex Athenarum consuluit oraculum, quomodo prolem uirilem suscipere posset: a quo cũ accepisset, ut prius, quàm Athenas reuerteretur cum muliere coiret, ad Pittheum Trœzenis regem profectus eius oraculum communicauit. quo cognito, Pittheus ei filiam Aethram a Neptuno uitiatam copulauit. inde uero Aegeus discessurus uxorem iam grauidam ad saxum solam cum adduxisset, illi calceos gladiumque subiecit. uxori deinde mandauit, ut si masculum pareret, eum ad se non ante mitteret, quã adultus ipse per se reuoluto saxo, gladiũ & calceos tollens secum ferret. hic.n. Aegeus se cogniturum sperabat, an, quẽ Aethra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igitur ex illa natus Aegei quidem filius putatus est, cum Neptuni foret, ut Isocrates in Helenes laudatione ait. is uero cum adoleuisset, indicante matre saxum reuoluit, & calceos, & gladiũ sustulit, & Athenas proficiscens multos latrones Isthmon obsidentes interfecit. cum uero Athenas peruenisset, non ante a patre agnitus ẽ, q̃ capulum gladij sui, quem saxo pater ipse subiecerat. quo cognito poculum uenenatum stimulante Medea iam porrectum e filij manibus excussit. §*Facto in uno*§ in hoc uno facto, quo Medeam hospitio suscepit. §*Proles ignara*§ ignota legendum mihi ṽr, quàuis fere ignara legatur. §*Aconitõ*§ herba est præsentissimi ueneni. Aconitũ, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc est a cote dictũ, q: in cotibus nascatur, ut nõ solum Plin. sed ipse quoq; scribit Ouidius. §*Echidnaa canis*§ Cerberi canis tricipites. nã (ut refert Plin. in 27. naturalis historiæ) fabulæ narrauere aconitũ e spumis Cerberi canis ortũ, extrahẽte eum ab Iferis Hercule; ideoq́, apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur eius ad inferos aditus, gigni. Euphorion autem & Herod. narrant Cerberum ex inferis ab Hercule extractum atram bilem euomuisse, ex qua aconitum sit natum. [Echidnææ autem canis dicit, quoniam ex Echidna monstro Cerberus natus fingitur. Hesiodus,

Ἡ δ᾽ ἔρυτ᾽ εἰν ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ Ἔχιδνα
Τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ἡ δ᾽ ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆϊ.
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia autem aliàs Cerberus masculino genere dicitur, dubitant

Esse canis. Specus est tenebroso cæcus hiatu,
Et uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraq; diem, radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasque alimenta feracis,
Fœcundique soli vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita uocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

ARGVMENTVM.

ARG. Aegeus agnito filio Theseo ingenti lætitia perfusus dies festos indicit, quos egerit a Thesei laudes [illegible] Marathonij interemisset tauri [illegible] apud Calydonij, ac Erimanthij [illegible] [illegible] iuxta Cremyona [illegible] Procrusten [illegible] Periphetum latronem Vulcani filium iuxta Epidaurum [illegible] Scinem quoque latronem [illegible] Cercyonis necem, qui trabes [illegible] ut [illegible] Scironem quoque Neptuni filium, [illegible] facilibus insidias [illegible] re: qui postquam a Theseo interfectus, eius [illegible] fluctibus agitatus propter [illegible] litatem scopulum [illegible]: unde Scironides petræ sunt nominatæ ab eius nomine.

AT genitor quanquàm lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est, ingens discrimine paruo
Committi potuisse nefas. fouet ignibus aram,
Muneribusque deos implet, feriuntque secures
Colla torosa boum uinctorum cornua uittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. agitant conuiuia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. te maxime Theseu
Miratа est Marathon Cretæi sanguine tauri,
Quodque suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusque tuum est. tellus Epidauria per te
Clauigeram vidit Vulcani occumbere prolem,
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusis.

sant quidam, an etiam hoc loco pro Echidnæ canis, legendum sit, Echidnei masculino genere.] {*Specus est*} iuxta Heracleã Ponticam, ubi Herculis ad inferos descensus monstratur. nã, ut in 2. Argonaut. Apollinius ait, iuxta Heracleam Ponticam est Acherusias promontorium, ex cuius uasto specu, per quem descenditur ad inferos, Acheron oritur. {*Tirynthius he.*} Hercules a Tirynthe patria cognominatus. {*Restantem*} resistentem. {*Nexis ada. cat.*} hoc est, ex adamante confectis, ac per hoc firmissimis. {*Ternis latr.*} quia tria habet capita. {*Quæ quia na.*} sic & Plin. quamuis aliam quoq; nominis originem assignet his quidem uerbis: Nascitur in nudis cautibus, quas aconas uocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta ne puluere quidẽ nutriente. hanc aliqui rationem nominis attulere. alij quoniam iis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statim que admota uelocitas sentiretur. [Plinij sententiam & Nicãder cõfirmat, apud quẽ in Alexiphar. legitur,

[illegible]

{*Coniugis astu*} uxoris astutia. {*Igna. de.*} ipse inscius. {*Facinusq; exc.*} venenum ab ore filij repulit. {*At ge. quanquam*} Thesei gesta cum memorat poeta, quò cõmodius Metamor. Scyllæ in auem cum superiore fabula connectere possit. {*Discr. paruo*} parua differẽtia. paulum .n. absuit, quo uenenum Theseus hauriret. {*Colla tor.*} crassa ac pinguia. nam torus interdum pro pulpa eminentiore accipitur, vt Virg. in Georg. Luxuriatq; toris animosũ pectus. interdũ pro sede a tortis herbis Virg. 2. Aen. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto. {*Vinctorum cornua*} habentium cornua uittis colligata. [Ita enim uictimæ oxornari solebant ad aram.]

{*Nullus Erec.*} Atheniensibus, ab Erechtheo rege dictis autẽ ea festa Thesea, a Theseo uocata fuerunt, q in illius honorẽ cũ propter alia multa, tũ q primus omniũ statum popularẽ Athenis constituit, qui tantisper durauit, dum Pisistratus tyrãnidem occupauit, ut Pausan. ait. {*Agitant*} celebrant. {*Vino ing. faciem.*} hic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? {*Te ma. Th*} carmina refert quæ in Thesei laudem canebantur. Theseus enim Aegei filius ex Aethra Pitthei filia tot præclara gessit, ut inter Hercules unus numeretur. nam & taurum ab Eurystheo immissum, Atticam totam uastantem, in Marathone interfecit, & uarios græciæ latrones sustulit.

{*MARATHON*} Marathon autẽ campus est & sylua iuxta Athenas a Marathone heroe, ut Pausan. scribit, cognominata, unde Marathonius declinat. {*Cretæi tau.*} Cretẽsis. ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductus est. nã Minos, vt fertur, Neptuno sacrificaturus uictimam optauit mactare illius dignam, cui Neptunus taurum obtulit pulcherrimum. eũ cum seruare uellet Minos, iratus Neptunus tauro furorẽ immisit, a quo totam ferè insula fuit deuastata ad eum domandum missus est Hercules, quem uinctum ad Eurystheum duxit. ab eo uero demissus, cum Atticam deuastaret, a Theseo

ΚΑΡΗ.

fuit interfectus. [Diod. li. 5. non statim interfectum, sed ad patrem Aegeum adductum scribit, a quo postea Apollini sacratus fuerit.] {*Quodque suam Cremyona.*} Cremyon uicus est iuxta Corinthum, qui diu a Cremyonia sue, matre & Calidonij & Erimanthij aprorũ, fuit uexatus, quæ a Theseo interfecta securos illius loci colonos præstitit. est etiam Cramyõ, sed per o, urbs Libyæ, unde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidẽ a græcis per duplex m scribitur, sed alterũ ab Ouidio uersus gratia prætermissũ est. [Apud Stephanũ [illegible] legitur, apud Pausaniam autẽ & Diodorum Cromyõ per o, Cromo uidelicet Neptuni filio, deducto nomine, ut Pausanias ait, ipsa autem sus, Phæa peculiari nomine appellata fuit, auctore Steph.] {*Tellus Ep.*} Epidaurus urbs est Peloponẽsi Aesculapij tẽplo nobilis, q, ut Strabo refert, Epitaurus antea uocabatur. {*Clauigeram p. Vul.*} periphrasis est Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurum, cum hospites perimeret claua quadam, q Coryna uocabatur, Corynetus fuit cognominatus, is a Theseo tandem ut scribit Diodorus, fuit interfectus. {*Vidit & i. Pr.*} Procrustes, ut idem scribit Diod. eo in loco terræ Atticæ, qui Curdalus dr̃, latrocinia exercens, cogebat hospites supra lectũ aliquẽ ascendere, quo si longiores fuissent, pars supereminẽs amputabatur. qui uero breuiores fuissent, pedibus distendebantur. a quare Procrustes et fuit cognominatus .n. [illegible] unde declinatur, significat impello. is quoq; a Theseo fuit interfectus. {*Immitem*} crudelẽ. {*Cephisias ora*} regio, quæ a Cephiso, Bœotiæ fluuio, alluitur. Non intelligit hic Ouid. Cephisum ut in Bœotia est, sed qua Eleusim præterfluit. nã ad hunc locum Polypemon, qui & Procrustes, a Theseo occisus fuit. Pausan. [illegible]

[illegible] {*Cercyonis le.*} Cercyon item latro Arcadicus, qui apud Eleusinem uiatores ad certamẽ prouocabat, victosq; interficiebat, a Theseo fuit interẽptus. [De Cercyone Pausanias hoc modo: [illegible]] {*Eleusis*} Eleusis autem uicus est ciuitas Atticæ, vbi Cereris est templum, a qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleusina autem Cereris mysteria cognomento maiora celebrabantur sicut Argis, qui & ipse Atticæ uicus est: minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta, cum maioribus initiari, quia ciuis & indigena non esset, legibus prohiberetur. est etiam Eleusis Alexandriæ uicus, in quo Callimachus litteras narratur fuisse edoctus.

genuit

qui & ipse Atticæ vicus est. minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta, cum maioribus initiari, quia eius & indigena non esset, legibus prohiberetue. est etiam Eleusis Alexandriæ vicus, in quo Callimachus litteras narratur fuisse edoctus. {*Occidit ille Sinis*} Sinis latro fuit, Isthmum obsidens, (ut in quinto refert Diodorus) qui duas pinus flectebat, ac vtriq; hominis brachia alligabat· deinde sursum emittens corpus vi discerptum maximo cruciatu afficiebat. istum quoque Theseus interemit. [Eodē modo, ut inquit Pausanias, Hic filiam habuit Perigimen nomine, ea qua Theseus Menalippum genuit, patrem Troxianis. Plutarchus.

T*Vtus ad Alcathoē*{ Alcathoe eadem esse videtur cum Megaris, vrbs media inter Peloponnesū, Atticam & Bœotiam, quæ ab Alcathoo, Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata. cū .n. leo, quem Citheroniū appellarunt, Euippū, Megarei regis filium, interfecisset; Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonem Citheronium strauisset: Alcathous verò, Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspicionem Megaram confugisset, feram aggressus cū victor euasisset, regnum suscepit, ac inter alia, quę gessit, templum ædificauit, qđ agrestis & Apollinis & Dianæ voluit appellari. [Alcathoen nominat poeta Megarēsium vrbem, eo quòd post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa vastata, Alcathoº veniens ex Elide, & muros instaurauit, & cetera vrbis restituit. auctor Pausan.] {*Lelegeia mœnia*} à Lelege ædificata. nā (vt idem Pausanias narrat) Megarenses aiunt. duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq; regnante se Leleges vocatos fuisse. quod quidē & Strabo significat, cum inquit, Cares cum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui miletum condidere, incōtinente habitare cœpisse. {*Composito Sc.*} interfecto, sublato. nam componere interdū finire significat. qui autē necantur, finiūtur. Sciron aūt latro fuit, qui ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocantur. is peregrinos illac transeuntes cogebat se ipsos de p̄cipiti loco iactare, vel deductos supra scopulū abruptū ipse calce in mare proijciebat. Theseus autē inde illū in mare deiecit, vñ multos añ ipse deturbauerat, vt ex statua, quæ Athenis ī regia spectabatur, colligi poterat. nā Theseus Scironē in mare p̄ijciens effictus erat, vt Pausanias refert. [In cōmen. Eurip. legitur, Scironē solitū viatores ad lauandos sibi pedes cogere, interq; lauandū in mare de scopulo propellere, atq; ita Chelone q̄ ille eo loco alebat, deuorandos obijcere.]{*Scopulis no.*} vt refert Strabo, Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. supra eas aūt est via in Atticam, atq; Megara ab Isthmo ducens. Caurū quoq; ventū ab illis saxis flātem, procellasq; cientē Scirona Athenienses vocāt. fingit aūt poeta ossa Scironis in mare proiecti fuisse in scopulos conuersa. {*Facta pr.*} hoc est gesta tua numero annos superabunt. {*Pro te fortissime vota*} Theseia significat, quæ festa in Thesei honorem Athenienses instituerunt.

Occidit ille Sinis magnis malè uiribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet: sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda.
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas
In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret,
Si titulos, annosq; tuos numerare uelimus
Facta prement annos. pro te fortissime uota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus
Consonat assensu populi, precibusq; fauentum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est

ARGVMENTVM.

ARG. Arne cum insulam Sithona, in qua genita esset, hosti Minoi capta pulchritudine auri uendidisset, ne pro meritis supplicia penderet, in uolucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

N*Ec tamen (usq; adeò nulla est sincera uoluptas*
Sollicitumq; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto
Bella parat Minos: qui quanquàm milite, quanquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgeiq; necem iustis ulciscitur armis.
Antè tamen bello uires acquirit amicas,
Quaq; patent aditus, uolucri freta classe pererrat.
Hinc Aaphen sibi iungit, & Astypaleia regna:
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosaq; rura Cimoli,

RAPH.

VSQVE adeo.{ parenthesis est, sniam loco maxime accommodatā cōtinēs. sumpta aūt hęc snia esse vr ex 4. Argon. Apollonij, vbi Iasonis Medeæque nuptiæ in Corcyro antro celebratæ describuntur. semper .n. inquit, miserorū hominum lætitijs amara aliqua inest tristitia. {*Bella p.*} Minoem Iouis filium ex Europa regē fuisse Cretæ notius ē, q̄ vt sit exponendū. huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus· q cū Atheēis ex palæstra victoriā reportasset, maximā in se inuidiam cōcitauit. quapp insidijs Aegei Atheniēsiū regis occisus cū domū non rediret, Minos p̄r aduersus Athenienses bellū mouit, ipsis & pestilentiā, & famē imprecatus, vt Androgæi cędem vlcisceret, auct. Plut. & Diod. prius aūtē, quā oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quasdam insulas expugnauit, quas enumerat poeta; ac si qua ī his Meta. fuit facta, describit. {*Firmissimus*} ferocissimº {*Ira pat.*} patri cōueniēte ob filij cædem. {*Iustis*} bello iusto, quippe qđ fuit susceptum pro filij cæde vlciscenda. {*Quaque pa.*} quocunq; nauibus poterat puenire. {*Hinc Ana.*} Anaphe isula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærendā Europā nauigauit, Membliaros fuit appellata. deinde Argonautis à tempestate vexatis, caliginēq; opertis, statim Apollinis ope, vt Apollo. in 4. narcat, cū apparuisset Anaphe ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. {*Et hinc St.*} Stymphalus quidē vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta scotire non vr, cū insulas enumeret sibi à Minoe conciliatas. forsitā aūt depranatus est hic versus, qui hinc aduerbio eraso, Astypaleia exposcere vr. est .n. Astypalæa insula, vna ex Cycladibº ab Astypalęa Antęi matre denoīata. nā antea à Caribus habitata Pyrrea primum, deinde Palæa, iū θεῶν τράπεζα, hoc est, deorū mensa, fuit appellata, vt inquit Stepha. est aūt & alia eiusdē nōis cū vrbe inter Rhodon & Cretā. est & nomē duarū vrbiū, quarū altera est in Co insula, altera in Samo, vñ Astypalæeus & Astypalæata declinantur. [Præterea & Sami habitatores Astypalēses aliqñ vocati fuere, id qđ ex Nicādro patet.] {*Hinc hu.*} Mycone, q̄ & Myconus à Str. vocatur, vna est ex Cycladibus. ī ea vero insula dñr iacere nouissimi gigantū ab Hercule lapidibus obruti. fere aūt Myconij sunt calui. {*Cretosaq;*} sic quidem corripi e, Cimoli vero per e recte legitur. sed .n. Cimolus, quæ & Echinusa dr̄, insula in Cretico mari, vna ea Sporadibus, à qua terra Cimolia nuncupatur, vt Stra. scribit. ad qđ alludens poeta cretosa Cimoli rura appellat. in illa nanq; effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgandis vestibus apta.

ita legitur in vetustissimo codice M. Antonij Gadaldini.

*Florentemq; Tyron, Cypron, * planamq; Seriphon,*
Marmoreamq; Paron, quamq; impia prodidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat, auro.
Mutata est in auem, quæ nunc quoq; diligit aurum,
Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

ARGVMENTVM.

ARG. Aeacus, Iouis & Aeginæ filius, cum Oenopiam, quam postea de matris nomine Aeginam appellauit, incoleret, & graui pestilentia Iunonis ira populum amisisset, precibus a Ioue impetrauit, ut quot formicæ in quercu apparuissent, tot uersæ in hominum facies desideratam multitudinem explerent. qui quoniam ex huiusmodi animalibus creuerant, Myrmidones sunt appellati: formicæ enim Græce myrmices appellantur. post to sensus hos Cephalo sciscitanti narrat Aeacus.

AT non Oliaros Didymeq;, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæq; ferax Peparæthos oliuæ,
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna.

§ *Florentemque * Tyron * Cypron* § hic quoque versus mihi videtur esse deprauatus. cum enim poeta enumeret insulas Cretæ vicinas, quas sibi Minos adiunxit, imperite admodū Sporadibus atq; Cycladibus Tyron, quæ Phœniciæ adiacet, ac Cyprū, quæ Syriæ, admisceret. forsitan aūt non Tyron ac Cyprō, sed Cythnon & Scyron est legendus. Cythnos.n. insula est Cimolo propinqua, visu spectabilis, a Cythno Samio dicta. nam ante illum Merope uocabat & Aeis, vt Plin. scribit. Scyros autē vna est & ipsa ex Cycladibus patria Lycomedis, Achillis & Deidamiæ nuptijs clara. [Atque hoc quidem modo plerīq; locum hunc emendant, ut pro Tyro, Cythnum pro Cypro, Scyron, aut Syron etiā legant. est enim & Syros Cycladū una, quam Homerus, Syriens dixit, vt supra ex Strab. annotauimus. quanquam autem vetus lectio haud dubie corrupta est, mihi tamen neque posterior hæc satis probatur. primum quod epitheton, florentem, ociose ponitur. debuerat enim caussa siue subiectum adijci: hoc est, quare floreret. deinde, quod Scyron, siue Syron absque epitheto, & ἀσυνδέτως cum priore proprio connectitur, quod hic in cæteris non fit. nam cū binas fere insulas vno versu comprehendat poeta, suum cuique proprio epitheton attribuit, vt cum Myconem humilem, Seriphum planam, Paron marmoream vocat. quid igitur? inquiet quispiam: equidem non facile dixerim, quo nam pacto a poeta scriptum fuisse putem. neq; enim in eiusmodi exemplaria hactenus incidi, vnde certior aliqua coniectura fieri posset. sed tamen quod melius non habeo, interim eo utor, quod veteri lectioni quā proxime respōdeat; scilicet ut pro Tyro prioribus duabus litteris immutatis, auro, pro Cypro, Siphnon legam, hoc modo:

Florentemque auro Siphnon, planamque Seriphon.

nam & Siphnus inter Cycladas recensetur a Strab. & Plinio, & Pausan. in Phocia ostendit insulam hanc aliquando auri metallis abundasse, quandiu. s inde incolæ eius decimam Apollini Delphos mittebant. postea autem quàm ex auaritia decimas eas retinere cœpisset, facta maris inundatione, metalla quoq; euanuisse. sed hanc ipse lectionem, vt dixi, ita probo, vt nihil asseram, eaq; tantisper vtar, dum melior ac certior aliqua offeratur. nam legi alioqui etiam poterat, Florentemq; viris Siphnon, quod eadem hæc insula aliquando Meropia dicta fuit, teste Plinio. μέροπας autem homines Homerus vocet. Aut, Florentemq; uiris Syron. quod Syrus ab Homero celebretur.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθὴς, πολύπυρος
Πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη
Νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.

Aut rursum, Florentemq; uiro Scyron, propter Achillem, qui circa illa tempora apud Lycomedem seruabatur.] § *Planamque Seriphon* § Seriphos vna est ex Cycladibus adeo lapidosa, vt qui Seriphijs conuiciantur, id inspecta obuenisse Gorgone caussentur. nam (vt refert Strab.) in illa facta vulgantur, quæ à poetis ficta fuerunt. Dictyen piscatorem arcam adduxisse retibus, in qua Perseus cum matre Danae continebatur, cum vtrunq; pater Acrisius in mare proiecisset. In illa verò insula Perseus educatus fuisse proditur, qui cum caput Gorgonis allatum Seriphijs ostendisset, vniuersos mutasse in lapides, idq; in matris vltionem factum esse, quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptijs muttam adegisset. [Planam ergo vocat. Ouid. vel κατ' ἀντίφρασιν quasi quæ minime plana sit, sed aspera ac petricosa: vel, vt supra planam ac humilem.

RAPH. *MARMOREAMq; Pa.* § Paros etiam vna est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidē producit, quem parium vocant, ad marmoreas sculpturas aptissimum. Ex ea natus est Archilochus poeta, qui corrupte apud Strabonem Antilochus est scriptus. Ad quod alludens Horat. inquit, Parios ego primus Iambos Ostendi Latio. § *Quamque impia pro. Ar. Si* § Quænam fuerit illa Sithonis puella, quæ, accepto auro, hostibus Arne insulam prodiderit, atq; in monedulam auem auri maxime furacem conuersa fuerit, non memini me legisse. [Arnem Boeotiæ urbem inuenio fuisse, item, ab Arne, Aeoli filia, dictam; item alteram Thessalicam. a superiore deductam, vt Stephanus ait. De insula autem Arne, nihil alibi reperio. sed locum hunc corruptum esse, etiam verborum cōtextus arguit, quando duo uerba indicatiua, prodidit videlicet & mutata est, in eadem periodo sese absque coniunctione sequuntur. Quanquam igitur aliàs de tota hac fabula nihil hactenus inueniam, ex Lactantij tamen sententia, lego Arne, nominatiuo casu: pro Sithonis autem Cythnon cum particula, &, vel, vbi, quam is, qui locum hunc immutauit versus gratia sustulisse videtur, hoc modo,

Quamque impia prodidit Arne
Cythnon, & accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, &c.

planamq; Seriphon

Nam Lactant. Arnen prodidisse patriam hosti, non Sithonida, aut Thraciam aliquam, vt hic Regius sentire videtur, in argumentis dicit. Quanquā & hæc lectio mea ita accipi debet, vt ne pro prætorio edicto habeatur.] § *Sithonis* § Thracia mulier: est.n. Sithonia Thraciæ pars, Macedoniæ finitima, vnde Sithoniæ niues apud Virgil. dicuntur. § *Velata mo.* § tecta, cooperta. Monedula vero auis est è graculorum genere, sic dicta, quasi monetula, quod monetæ & pecuniæ amore capiatur. nam (vt Plin. scribit) huic soli aui mira ingenita est furacitas auri & argenti. Sunt autem cornicibus similes, nisi quod sunt nigriores, quibus pedes & rostra rubent. quare non Nigra pedes, sed Rubra forsitan ab Ouidio scriptum fuit, quamuis nigra in exemplaribus legatur. [Quā monedulam hic intelligat Regius, nescio. apud nos certe, quæ hoc nomine accipiuntur, non rubros, sed nigros pedes hīt. id quod & cæteri annotarunt.] § *At non Oliaros Didymeque* § insulæ sunt Aegei ex Cycladibus, quæ Minoi aduersus Athenienses auxilium non tulerunt. Oliaros aūt per i non per e in antepenultima scribitur, insula est una ex Cycladibus Sidoniorū colonia vt Heraclides Ponticus scribit. § *Didymeq;* § Didyme insula est ex Cycladibus vna, à figura sic appellata, gemella nanq; vr. Didymi.n. gemelli dnr. eodem nomine insula est in freto Siculo vna ex Aeolijs. [Apud Stephan Δίδυμοι, pluraliter neutro genere dnr. quare coniectura ducor & hoc loco, legendū esse Didymeq; & Tenos & Andros &c. duæ.n. insulæ à Steph. dnr esse, non longe à Syro sitæ.] § *Et Te.* § insula est vna ex Cycladibus Tenos, (vt Strabo refert) vrbem non sanè magnam hīs, verum Neptuni fanum amplissimum in luco extra muros spectatu dignum. in eo capacissima discumbentium conuiuarū ædificata sunt triclinia. quod signum est, frequentē finitimorū multitudinē eò conuenire solitā, qui vnà Neptuno sacrificia celebrarēt. § *Et An.* § vna ex Cycladibus Andros ab Andro, Anij filio cognominata. § *Et Gy.* § Gyaros aūt vna est ex Sporadibus. § *Nitidaque fe.* Peparethos insula est una ex Cicladibus oleo abūdans. § *Oenop.* sic qdem in omnibus, quæ mihi videre contigit, exemplaribus legit, sed, nisi apud Strabonem est mendū, Oenonā legendū est. nā quæ insula postea Aegina fuit appellata, ab Aegina Aeaci matre, quā Iupiter (vt scribit Dio.) ex Phliūte captā in illā insulā trāstulit, antea Oenon. (vt Steph et scribit) appellabat, vn̄ Oenoneus, Oenonæusq; declinat. di mq; apud Græcorū quenq̄ nō memini me Oenopiā legisse. Fuit aūt insula nobilissima, ut quæ & maris olim tenuerit imperiū, & Aeacidarum origo fuit. Sanè Aegina locus est & Epidauriæ terræ. [Cōtēdit hoc loco Regius, & item alij quidam pro Oenopia, legendum esse Oenonem, quoniam apud Stephanum, Strab. Plin. & ceteros plerosque tradatur hoc nomine Aeginam aliquando dictā fuisse. quod quidem ut concedamur illis hoc uersu fieri posse, quo pacto idem fiat uersu, qui infra sequitur:

Classis ab Oenopijs etiam tunc Lyctia muris, &c.

[Neq;.n. ibi Oenonijs, pro Oenopijs, eodē noīe substitui poterit, syllaba repugnante secunda, quæ in οἰνώνῃ longa est. Sed nemo unus oīa pōt, aut uidet. Quodq; Regius fatetur se apud nullū scriptorem hactenus legisse, id nos apud Pindarum inuenimus Ode ultima Isthmiorum, ubi ille de Aegina his uerbis meminit: τὰν δ' ἐς νᾶσον Οἰνοπίαν ἐνεγκὼν κοιμᾶτο, δῖον ἔνθα τέκεν

Αἰακὸν

[illegible], &c. Recte igitur vetus lectio habet, neque emendationis alicuius indiget.] {*Sed ep. Aea. Aeginam*} Aeacum Iouis fuisse filiū constat, cui tres filij fuerunt, Telamon, Peleus, Phocus. {*Admonitus pa. lu.*} paternę mœstitiæ, quā de filio conceperat [Minos ab Athen. interfecto.] {*Populorum cen.*} nam Creta centum olim urbes habuisse fertur. {*ro ma.*} pro vlciscenda filij cæde. {*Pia mi.*} quæ pro filij nece uindicanda suscepta est. {*Tumulo*} filij sepulcro.

RAPH. *HVIC Asopiades*} Aeacus Asopi nepos. Aegina enim Aeaci mater, filia fuit Asopi fluuij. {*Petis irrita*} uana & mihi non facienda. {*Ea fed. n.*} Sunt subandiendum, ut amici simus, & nos inuicem iuuemus. {*Tristis abit*} mæstus, inquit, discessit Minos, quia quæ uolebat, nō impetrauit. {*Stabunt m.*} constabunt. {*Lyctia.*} Cretensis, a Lycto Cretæ, urbe a Lycto, Deucalionis filio, cognominata. {*Veteris for.*} pristinæ pulchritudinis. nam Cephalus, ut etiam Paus. scribit, formosissimus fuit. {*Popularis oliua*} in Attica natæ populo'ue gratæ. [erat autem id signum pacis, auxilij petendi.] {*Maior habet*} caussa cur a dextra, leuaque Clyton & Butē haberet. maiores enim natu in medio minorum ăncedere solent. [Maior ergo accipe pro ipse maior existens.] Hic autem Pallas unus è filijs Pandionis Athenarum regis fuit. quatuor enim filij (ut scribit Strabo) Pandioni fuerunt, Aegeus, *Lycus*, Pallas, Nisus. {*Peragit mandata*} quæ ab Atheniensibus acceperat. {*Fædusque re.*} commemorat fœdus, a suis maioribus cum Aeginetis percussū. {*Imperium*} regnum. {*Totius Achaidos*} Achaiæ & Græciæ. {*Peti*} appeti a Minoe. Hoc autem ait, quò facilius Aeaco persuadeat, ut Atheniensibus contra Minoen ferat auxilium. {*In capulo regni*} in sceptro. {*Athenæ*} Athenienses. cōtinens enim pro contento frequenter ponitur a poetis. Aeaci autē oratio maximam præ se fert in Athenienses & beneuolentiam & benignitatem {*Et omnis eat*} ueniat v [illegible] iscum, subaudiatur {*Robora*} uires. {*Superat mihi miles & bo-*

Oenopiam veteres appellauere: sed ipse
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaq́, virum cognoscere fama
Expetit. occurrunt illi Telamonq́, minorq́,
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus grauitate senili
Aeacus: & quæ sit veniendi caussa, requirit.
Admonitus patrij luctus suspirat, & illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma iuues, oro, pro nato sumpta, piæq́,
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & vrbi
Non facienda meæ: neque enim coniunctior vlla
Cecropidis hac est tellus. ea fœdera nobis.
Tristis abit, Stabuntq́, tibi tua fœdera magno,
Dixit: & vtilius bellum putat esse minari,
Quàm gerere, atque suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Oenopijs etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cùm pleno concita uelo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriaque simul mandata ferebat.
Aeacidæ longo iuuenes post tempore visum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasque dederunt,
Inq, patris duxere domum. spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ
Ingreditur, ramumq́, tenens popularis oliuæ,
Et dextra, læuaque duos ætate minores
Maior habet, Clyton, & Buten Pallante creatos
Postquam congressi primi sua verba tulerunt
Cecropidæ, Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium, fœdusque refert, & iura parentum
Imperiumque peti totius Achaidos addit.
Sic vbi mandatam iuuit facundia caussam,
Aeaculo in capulo regni nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
*Nec * dubiè vires, quas hæc habet insula, vestras*
** Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.*
Robora non desunt: superat mihi miles, & hosti.
Gratia dijs, felix, & inexcusabile tempus.
Immo ita sit Cephalus, cresçat tua ciuibus opto
Vrbs, ait, adueniens equidem modò gaudia cepi,
Cùm tam pulchra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit: multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit, tristique ita uoce locutus:
** Flebile principium melior fortuna secuta est.*
Hanc utinam uobis possem memorare: sine ullo
Ordine nunc repetam, neu longa ambage morer uos:
Ossa, cinisque iacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniqua
Incidit exosæ dictas a pellice terras.
Dum uisum est mortale malum, tantęque latebat
Caussa nocens cladis, pugnatum est arte medendi.
*Exitium superabat * opem, quæ victa iacebat.*
Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit nubibus æstus.
Dumque quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis caluêre spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes uitium uenisse, lacusque,
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluuios temerasse uenenis.

sti.} hoc est mihi milites supersunt, & ad iuuandos amicos, & ad repellendos hostes. {*Gratia dijs*} sit subaudiatur. dijs enim gratias agit Aeacus. {*Felix & inexcusabile tempus*} mihi est subintelligatur. hoc autem uerbum, est, sæpenumero elegāter prætermittitur. {*Obuia processit*} obuiam uenit. {*Inde*} ex ijs. Hæc autem narrantur, ut concinnius ad formicarū Metamorphos. in homines exponendam descendat. {*Memorare*} prolixius narrare. {*Sine vllo ord.*} sine ullo proœmio. {*Longa ambage*} superflua oratione. Describit autem poeta formicarum mutationem in Myrmidonas. cum enim Iunonis ira Aeginę incolę pestilentia fuissent absumpti, Aeacus Iouem patrē rogauit, ut aut sibi populum suum restitueret, aut se quoque vita priuaret. cum autem magnam formicarum multitudinē in vetusta quercu uidisset, Iouem rogauit, vt sibi tot ciues, quot illæ formicæ erant, concederet. Iupiter verò Aeaci precibus motus, quotquot formicę in illa quercu erant, in homines commutauit. quibus Aeacus ipse agros diuisit. {*Ossa cinisque iacent*} mortui sunt. {*Et quota pars*} ac si diceret, minima. {*Dira lues*} insanabilis pestis, cui nihil remedij poterat afferri. {*Exosa*} odio persequentis. {*Dictas terras*} denominatam insulam. nam Oenona insula, vt diximus Aegina ab Aeaco ex matris nomine fuit appellata. {*A pellice*} Aegina: quā Iuno odio persequebatur, quippe cū qua Iupiter concubuisset. Eleganter autē, sciteque ea omnia describit poeta quæ ipe pestis accidere solent. {*Mortale malum*} humanū, non autem a Iunonis ira missū. {*Caussa nocens*} ira Iunonis, quæ in caussa erat tātæ calamitatis. {*Pugnatum est*} expugnatum pestis. {*Exitium*} clades. {*Opes*} auxilia. {*Pressit*} oppressit occupauit. {*Et ignauos æstus*} ab effectu, quòd ignauos homines reddant & pigros. {*Dūque quater plenis*} per quatuor, inquit mēses Austri venti morbosi spirarūt. Luna enim singulis quibusque mēsibus crescit ac decrescit. {*Tenuata*} diminuta. {*Retexuit*} dissoluit. {*Letiferis æstibus*} pestiferis feruoribus. {*Vitium*} aeris corruptionem. {*Temerasse*} corrupisse.

Pestilētiæ descriptio

dubia Dicite.

Debile

opes, victaque iac.

 {*Stra-*

{Strage canum primo} hæc ex primo Iliados sumpta esse uidentur. nam Hom. pestem in exercitum Græcorum Apollinis ira immissam describens asserit primo canes, multosque interijsse. [Versus Homeri sunt Iliad. 1. hi,

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς
Βάλλ'. αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

RAPH. *MIRATVR.* } quia mali caussam ignorat. {*Inter opus*} inter arandum. {*Recumbere*} procumbere, cadere. {*Lanigeris gregibus*} ouibus, quæ propriè balare dicuntur. est autem factitium verbũ. {*Tabent*} putrescunt, ac macilentæ fiunt. {*Magnaque in puluere famæ*} in certaminibus, in quibus maximus puluis excitatur. {*Degenerat*} a generositate sua recedit. {*Palmæ*} uictoriæ. {*Veterum honorum*} antiquæ gloriæ. {*Non aper irasci meminit.*} protozeugma est meminit enim uerbum ad duos qui sequuntur nominatiuos est referendum. {*Incurrere*} impetum facere. {*Omnia languor habet*} omnia, inquit, animalia languida & infirma sunt effecta. {*Corpora fœda*} cadauera fœtentia. {*Odoribus*} cadauerum fœtoribus, quanquam odores fere in bonam accipiũtur partem, ac pro ijs qui nares delectant, ponantur. {*Et agunt contagia late*} corruptionem, inquit, longe mittunt. {*Liquescunt*} resoluũtur. {* *Flammisque fatiscunt*} hoc est, ardore quodam intestino resoluuntur. eleganter autem omnia describit poeta, quæ peste laborantibus solent euenire. {*Indicium rubor est*} rubor faciei, inquit, indicat uiscera esse inflammata. {*Tumet*} inflatur. {*Arentia ora*} arida, & sicca. {*Ventis tepidis*} austris. {*Patent*} aperta sunt & tenentur. {*Aura graues*} perniciosæ. {*Non stratum*} lectum. {*Dura præcordia*} corpora inflata & aspera, ut a parte totum intelligamus. Sunt enim præcordia (ut Plinius in undecimo. Naturalis historiæ scribit) membranæ tenuissimæ; quibus exta hominis ab inferiore uiscerum parte separantur, sic dicta, quia cordi prætenduntur, quæ græci phrenas appellant;

Strage canum primo, volucrumque, auiumque, boumque,
Inque feris, subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus ægros,
Sponte sua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in puluere famæ
Degenerat, palmę, veterumque oblitus honorum
*Ad præsepe gemit * morbo moriturus inerti.*
*Non aper irasci meminit, * nec fidere cursu*
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet: syluis, agrisque, vijsque
*Corpora fœda iacent: vitiantur odoribus * auræ.*
Mira loquar: non illa canes, auidæque volucres,
Non cani tetigere lupi. dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent, & agunt contagia latè.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magna dominatur mœnibus vrbis.
*Viscera torrentur primò, * flammæque latentis*
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non stratum, non vlla pati velamina possunt:
Dura sed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.
Nec moderator adest, inque ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
Quò propior quisque est, seruitque fidelius ægro,
*In partem lethi citius venit, * vtque salutis*
Spes abijt, finemque vident in funere morbi.
Indulgent animis & nulla, quid utile, cura est.
Vtile enim nihil est. passim, positoque pudore
Fontibus, & fluuijs, puteisque capacibus hærent.
Nec sitis est extincta prius, quàm vita, bibendo.
Inde graues morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen haurit & illas.
Tantaque sunt miseris inuisi tædia lecti,
*Prosiliunt; aut, si prohibent * consistere vires,*
Corpora deuoluunt in humum: fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur.
*Et quia caussa latet, locus est in crimine * solus.*
Semianimes errare vijs, dum stare ualebant,
Aspiceres, flentes alios, terraque iacentes,
Lassaque versantes supremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad sidera cæli,
Hic, illic, vbi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit, aut quid debuit esse?
Vt vitam odissem, & cuperem pars esse meorum.
Quo se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
*Poma cadunt ramis, * agitataque ilice glandes.*
Templa vides contra gradibus sublimia longis,
Iuppiter illa tenet, quis non altaribus illis
Irrita tura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor, dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inque manu turis pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum uota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua uinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipse ego sacra Ioui pro me, patriaque, tribusque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & subitò collapsa sine ictibus vllis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.

quòd illis subtilitas mentis accepta feratur. {*Moderator*} rector, medicus. {*Erumpit*} inuadit. {*Obsuntque auctoribus artes*} medicæ, inquit, artes suis professoribus nocent. peste .n. medici quoque corripiebantur. {*Leti*} mortis. {*Finemque vident in funere morbi*} ordo est & sensus, finemque morbi in funere & morte vident. {*Indulgent animis*} hoc est, faciunt quicquid ipsis libet. {*Quid utile*} hoc uerbum sit subintelligatur, ut sit sensus, & nulla cura est, quid sit utile. {*Haurit*} bibit. {*Et illas*} etiam illas cadaueribus infectas in quibus multi moriebantur. {*Tantaque sunt miseris*} adeo autem, inquit, inuisos habent lectos, ut ex illis prosiliant. {*Aut si prohibent*} hoc est, si cui sunt tam exiguæ vires, ut stare non possit, atque electo desilire, deuoluit se, quoquo modo potest, in humum. {*Funesta*} pestifera, mortifera. funestum etiã dicitur funere inquinatum. {*In crimine*} in culpa. {*Semianimes*} semimortuos. {*Pendentis*} impendentis, imminentis. {*Hic, illic*} passim & vbique. {*Exhalantes*} expirantes. {*Quid animi*} qualis animus. {*Vt vitam odissem*} qualem animum habere debuerit Aeacus, ipse exponit. Talem, inquit, animum debui habere, ut vitam odissem, ac mortuus esse cuperem. {*Flexerat*} converterat. {* *Putria po.*} nimis matura & corrupta. {*Contra*} e regione. {*Sublimia*} alta. {*Irrita tura*} uana, nihilque conferentia. {*Non exoratis*} dijs subaudiatur. {*Admoti templis*} adducti in templa. {*Dum vota sacerdos Concipit*} dum sacerdos precatur deos. {*Purum vinum*} merum, sine aqua. mero nanque in sacrificijs, quemadmodum & nos, Prisci utebantur. {*Haud expectato vulnere*} non expectato ictu.

lathe non

herbe

flammisque fatiscunt.

atque

cõsurgere.

notus

agitataque

FIBRA

RAPH. *FIBRA quoque agra* } vitiata. fibras aũt uictimarũ aruspices inspiciebant, quo prædicere futura possent. {*Notas ueri*} signa quibus uerum cognoscitur. {*Monitus*} admonitiones deorum {*Tristes morbi*} ab effectu. quod tristitiam pariant morbi, tristes uocantur. {*Ad uiscera*} ad intestina corrumpẽda. {*Ante sacros postes*} ante sacras templorum ianuas. {*Pars animã laqueo claudunt*} pars, inquit, se suspendũt & strangulant. {*Venientia fata*} venientẽ mortẽ. {*Feruntur*} efferuntur. nam extra urbem cadauera sepeliebantur. {*Nullis funeribus*} nullis exequiarũ honoribus. nã funus est põpa exequiarũ, a funalibus dictum, quę cadaueri pręferebãtur. noctu.n. mortui efferebantur ad sepulturam. {*Neque.n. capiebant funera portæ*} incredibilẽ funerũ multitudinẽ fuisse Aeacus ostẽdit, cũ per urbis portas efferri nõ possent {*Aut inhumata premunt terras*} aut insedulta iacent in terra. {*Aut dantur in altos indotata rogos*} ant, inquit, sine ullo sepulturæ honore ignes mittuntur. nã cadauera apud antiquos cum suis ornamẽtis comburebantur, [amicis ac proximis munera quædam, ceu dotem, in rogum cõferẽtibus.] {*In tumulos*} ad sepulcra facienda. {*In ignes*} in rogos extruendos per quæ significatur cadauerum maximã fuisse multitudinem {*Tanto turbine*} tanta perturbatione, & inuolutione rerũ. {*Falsa*} falso. nomen.n. pro aduerbio est positum {*Loquuntur*}, s. homines. [* *Isse sub amplexus quondã Asopidos Aeginæ* } concubuisse cũ Aegina, Asopi filia. hic aũt uersus aliquid uitij contraxisse uidetur, quod quidem si opus poeta emendasset, facile sustulisset. forsitan aũt sic esset legendum, Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. nã Asopus secundam producit. sic aũt uersus mendis caret. in quodã tñ exemplari sic scriptũ legitur: Aeginæ amplexus quondam sub Asopidos isse. quæ lectio si tibi placet, accipe. [Est & hic locus τῶν ἀμφιβαλλομένων unus, hoc est, de quibus merito dubitare possis, γνήσιος ac uerus sit, an secus. nam siue hoc, siue illo modo uersum legas, incõmodi aliquid habet. illo, ut particula, olim, in fine otiose fere ponatur. quod contra decorum & elegãtiam Heroici carminis est. hoc autem ut syllaba prima Asopidis corripiatur, quæ aliàs longa est, ut primo Arg. Apollonius:

Πατρὸς ἑοῦ σχεδὸν ὕδασιν Ἀσωποῖο.

Et apud Statium lib. 7. Asopus genuisse datur, &c. Quo loco etiam fabulam Iouis & Aeginæ idem poeta exponit. Item apud Lucanum lib. 6. Accipit Asopus cursus, Phœnixque, Me-

lasq;, &c. Sed tamen priorem lectionem hoc est, emendationẽ Regij retineamus, dũ melior alia offeratur.] {*Asopidos Aeg*} Asopi filiæ. est.n. Asopus Bœotiæ fluuius in sinum Corinthium labẽs. {*Notam*} signum. {*Fulgore*} fulgoris splendore. {*Tonitruque se.*} prospero. {*Quæ das*} quæ mihi pro pignoris signo ostẽdis. {*De semi Do.*} satu a loco. Dodona enim urbs est Molossidis in Epiro, iuxta quam fuit sylua Ioui dicata, in qua columbæ responsa dabant. Dicta est autem Dodona uel a Dodona una ex Oceani nymphis, uel a Dodono Iouis & Europę filio, uel a Dodone fluuio, ut Steph. ait, unde Dodonaus, Dodonæusque deriuatur. Hinc est prouerbiũ, Aes Dodonæum, in eos, q nimium multa loquuntur. {*Frugilegas*} fruges ac grana colligentes {*Grande onus*} antitheton est, grande nanque exiguo opponitur. {*Rugoso cor.*} aspero. {*Inania mœ.*} euacuata hominibus uacua. {*Sine fla.*} sine uento. {*Stabant*} erectæ erant. {*Nox subit*} subsequitur. {*Exercita*} defatigata. est autem sententia generalis. {*Graniferum ag.*} multitudinem formicarum grana ferentium. {*Spargere in ar sub.*} si esset soluta oratio, in arua subiecta diceretur. {*Recto trunco*} corpore erecto, & pectore. {*Mea uisa*} mea insomnia. {*Spemque, fidemque maiora*} hoc est, maiora, quàm ut speranda credendaq; sint {*Adeunt*} accedunt ad me.

Fibra quoque ægra notas veri, monitusq; deorum
Perdiderat: tristes penetrant ad uiscera morbi.
Ante sacros uidi proiecta cadauera postes,
Ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisq; timorem
Morte fugant, ultroq; vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus. neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. & iam reuerentia nulla est:
Deq; rogis pugnant, alienisq; ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt: indefletæq; uagantur
Natorum, matrumq; animæ, iuuenumque, senumque
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Iuppiter o, dixit, si te non falsa loquuntur
Æginæ amplexus quondam sub Asopidos isse,
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, Sintque ista, precor, felicia mentis
*Signa tuæ, dixi, quæ das mihi * pignoris omen.* *pignora nomen*
Fortè fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem pater optime, dixi,
Tu mihi da ciues & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
*Alta dedit quercus pauido mihi membra * timore* *pudore*
Horruerant, stabantque comæ: tamen oscula terræ
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar:
Sperabam tamen, atque animo mea vota fouebam.
Nox subit, & curis exercita corpora somnus
Occupat ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis uisa est, pariterque tremiscere motu,
Graniferumque agmen subiectis spargere in aruis:
*Crescere * quod subitò maius, maiusque uidetur,* *debere*
Ac se tollere humo, rectoque assistere trunco,
Et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno uigilans mea uisa, querorque
In superis opis esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat, uocesque hominum exaudire uidebar
Iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
Esse, uenit Telamon properus, foribusque reclusis,
Speque fideque pater, dixit, maiora uidebis:
Egredere. egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
*Aspicio, * noscoque: adeunt, regemque salutant.* *nos quoq;*
Vota Ioui soluo, populisq; recentibus urbem
Partior, & uacuos priscis cultoribus agros:

RAPH. *VOTA Ioui soluo* } gratias Ioui ago & sacrifico. {*Partior*} diuido, distribuo. {*Myrmidonasque uoco*} ἀπὸ τῶν μυρμήκων, hoc est, formicis. a formicis quidem Myrmidonas appellatos fuisse, ait poeta, ut qui fabulæ astipuletur. Strabo autem scribit Aeginenses Myrmidonas dictos, non ut in fabulis canitur, quòd magna inualescente pestilentia formicæ Aeaco precante in homines uersæ fuerint; sed quia formicarum more terram fodientes ad petras eam apportarent, ut agri colendi materiam haberent, ac fossas incolerent, ne latericiam facere atque ædificare cogerentur. [eadem ferè in cõment. Pindari ode 3. Nemeorũ ex Theogene quodam citantur. Hesiodus autem, ut in ijsdem commentarijs citatur, fabulæ meminit in hunc modum:

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε· πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας. &c.

Formicæ in homines.

K 3 {Fratr.

Posse tua videor spatium transcribere vitæ?
Non sinat hoc Hecate: nec tu petis æqua: sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis; modò diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, vt cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem. postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine Luna;
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos:
Fertque uagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresque, ferasque
Soluerat alta quies nullo cum murmure serpens,
Sopito similis, nullo cum murmure serpit:
Immotæq; silent frondes: silet humidus aer:
Sidera sola micant. ad quæ sua brachia tendens,
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit: & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; venis, cantusq;, artesq; magorum,
Quæque magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auræque, & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dijque omnes nemorum, dijque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum uolui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello;
Nubilaque induco, uentos abigoque uocoque;
Vipereas rumpo & uerbis, & carmine fauces;
Viuaque saxa, sua conuulsaque robora terra,
Et syluas moueo, iubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque Luna traho: quamuis temerata labores

ui seruit. sic Augustus, Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis. {*Transscribere*} transponere. [Elegãs metaphora ab ijs, qui nomina, siue pecuniam alijs creditoribus transcribunt. sic Terentius, Iube illud aurum transcribi denuo.] {*Cuiquam*} alicui qui mihi te sit charior. {*Nec tu petis æqua*} honesta. {*Diua triformis*} Hecate veneficiorum, carminumq; auctor. {*Præsens*} propitia. {*Annuat*} consentiat. {*Vt cornua tota coirent*} hoc est, vt cornua Lunæ tota complerentur, atque coniungerentur, ut plenilunium fieret. {*Nudis humeris infusa capillos*} synecdoche poetica, hoc est per nudos humeros sparsos capillos habens. {*Soluerat alta quies*} intempestam, mediamque noctem fuisse ostendit. quo tépore omnia in somnum animalia resoluuntur. {*Irrorauit*} inspersit. {*Ternis & hiatibus ora Soluit*} ter os, inquit, aperuit. {*Summisso poplite*} sommissis genibus, ac flexis. {*Nox ait arcanis fidissima*} inuocationes, precesque Medeæ describit poeta veneficæ maxime conuenientes. {*Diurnis ignibus*} soli. {*Triceps Hecate*} Luna, quę eadem esse cum Diana, ac Proserpina dicitur, ideircoque & triceps, & triformis vocatur: sic quidem fere exponitur hic locus: sed videtur poeta tricipitem Hecatem vocasse ad Orphei imitationem, qui in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quòd tria habeat capita, equinum dextrum, medium hominis syluestris, sinistrũ caninum. veneficarum autem dea est Hecate, quę ab Apollonio etiam Brimo vocatur propter deæ horrorem. {*Cantus*} incantamenta.

RAPH. *ADESTE*} auxilio este. {*Concussaque sisto*} agitata stare facio. {*Stantia freta*} maria quieta, nunquã. n. stat mare. {*Te quoque Luna traho*} de cęlo detraho. nam ueneficę finguntur carminibus Lunam é cælo detrahere. hoc aũt sibi facere uidebantur Thessalę mulieres olim deceptę ab Aglaonice, Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusque Lunæ cognosceret, iactabat se Lunam de cælo detrahere eo tempore, quo deficiebat. quare in maximas incidit calamitates, tãtæ impietatis pęnas luens, vnde & prouerbiũ ortũ est, Lunam detrahit, in eos, qui a calamitatibus uexentur. {*Temerata æra*} percussa ęrea uasa. temerare autẽ significat uiolare. Vasa uero tum, cum pulsantur, uiolari uidentur. Creditur aũt vulgo Luna ueneficarum carminibus deficere, quæ ne ad ipsã possint peruenire, tinnitu ęreorũ uasorum occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, in libello de facie appa. in Lu.

COEL. RHOD.

AEs autem græci χαλκὸν dicunt, uti præstruximus. eius uerbi etymum afferri uarium solet, opinatis quibusdam inde cognominari, quòd fortitudini sit accommodatum, quam ἀλκὴν uocant, adiecta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in commentario in Hesiodũ a Chalybum gente inflectit, ut dicatur Chalcos, quasi Chalybs. Apud eos uero in Scythia populos primitus inuentum traditur ferrum, proindeque Chalco id nuncupauere. nam ante ferri vsum æs memoratur compertum, propterea id ferro nomen impositum, quod Eustachius quoque significat. & cum apud Homerum legimus χαλκεοθώρηκας non utique æneum interpretantur, sed ferreum, ex ueteri more appellatione propagata. Quod uero armis uterentur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo uersu,

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος

Aere laborabant, nec dum ferrum erat nigrum. Sunt qui ferrum putent per appositi formam dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν εἰς ἄλλο, quod fundat, dissipetq; interemptorũ uires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quòd ibi primum ærariæ fabricæ memorentur compertæ. quanquam alij, quod Eustathius scribit, a Combe puella Chalcidis cognomento, Asopi filia, duci uocabulũ putant, cui ærę armaturę inuentionem acceptam referunt. de qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon 7.

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorũ uulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cœlius Minutianus Apuleius. Chalcos, id est χαλκοῦς, apud Plutarchũ inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter reddidit; cum tamen traditum eruditis sit, obolum Atticũ chalcos complecti octonos, vel, vt Pli. denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiã dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, cõperio, qui omnium primi ænea commoliti tela, Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumẽtum græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptum a Lemnis lapsum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alij ad eos, qui crebri uisuntur in insula ignium crateres. Chalcem Eustathius purpuram interpretatur. vnde appellari Chalcantem coniectat, vt qui profunde vaticinia conciperet: quanquam & ab æneo colore fingi potuisse nomen nõ inficiatur, quẽ tñ purpureũ intelligit. Apud Aristo. est inter pisces nomine Chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab alijs dicitur etiam zignis. Aes porrò in sacris, & excantationibus magnam habuisse veteribus autoritatem, ac vim scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, propterea que in lunæ deliquijs adhiberi solitum, καὶ ἐπὶ τοῖς κατοιχομένοις. id est & hominum morte. purius etenim cæteris habebatur. καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, id est pollutionum expiatorium. inde eo vtebantur in purificationibus, vniuersis; vt in lib. de dijs scripsit Apollod. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumentum assuerat, quod ἠχεῖον uocant. apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit ueteris instituti. Et Sophoc. in traged. cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores, Medeam scribit herbas secantem, succos in cados refudisse æneos, herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius,

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis,
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.

In his vero potissimum sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus deliniare aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos vellent. Sed & Carminius libro De Italia secundo, Thuscos æneo vomere in condendis vrbibus vsos in trajectitijs eorum sacris, se inuenisse scribit.

scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus græcorum vetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur verò æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiqui ores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius,

Te quoque Luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tuos minuant.

Alexãder etiam rationem affert eiusmodi. Aes, & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit, quo tẽpore sidera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita 26. Campanorum, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorẽ. Et, ut Plinium præteream, etiam Thebaidos 6. Papinius, Procul auxiliantia gẽtes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quę iam liquato ære, ac percocto expuuntur flatu vehementiore, vt Plin. scribit. etiamsi non lateat Hermolao secus videri. }*Currus quoque*} tui subaudiantur. nam & Luna curru, vt Sol, dicitur vehi. }*Vos mihi*} in gratiã meam. }*Hebetastis*} hebetes reddidistis ne, vt comburere non possent. }*Vos serpentigenis*} è dentibus serpentum genitis hominibus. }*In se*} contra se ipsos. }*Rudem somno*} sic quidem legitur. exponiturque expertem somni draconem, atque peruigilem. sed cum hoc nomen rudis, genitiuo iungatur, aut somni mihi videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum. quo quidem modo is, qui in grę cam linguam hoc opus conuertit, legere videtur, hoc est [illegible], ut ad cristas, & oculos rubescentes referamus. }*Aurum*} aureũ uellus. }*Vindice*} custode dracone.

> *Aera tuos minuant; currus quoq; carmine nostro*
> *Pallent, ac pallet nostris aurora venenis.*
> *Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & vnco*
> *Haud patiens oneris collum pressistis aratro.*
> *Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,*
> *Custodemq́; *rudem, somno sopistis & aurum*
> *Vindice decepto Graias misistis in vrbes.*
> *Nunc opus est succis, per quos renouata senectus*
> *In florem redeat, primosq́; recolligat annos.*
> *Et dabitis: neq; enim micuerunt sidera frustra;*
> *Nec frustra volucrum tractus ceruice draconum*
> *Currus adest. aderat demissus ab æthere currus.*
> *Quò simul ascendit, frenataq; colla draconum*
> *Permulsit, manibusq́; leues agitauit habenas;*
> *Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe*
> *Despicit, & uisis regionibus applicat angues:*
> *Et quas Ossa tulit, quasq́; altus Pelion herbas,*
> *Otryxq́;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,*
> *Perspicit, & placitas partim radice reuellit,*
> *Partim succidit curuamine falcis ahenæ.*
> *Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,*
> *Multa quoq; Amphrysi: nec eras immunis Enipeu.*
> *Nec non Peneus, nec non Sperchiades vndæ*
> *Contribuere aliquid, iuncosaq; littora Bœbes.*
> *Carpsit & Euboica viuax Anthedone gramen*
> *Non dum vulgatum mutato corpore Glauci.*
> *Nona dies illam curru, pennisq́; draconum,*
> *Nonaq́; nox omnes lustrantem uiderat agros:*
> *Cùm rediit, nec erant tacti, nisi odore dracones,*
> *Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.*
> *Constitit adueniens citra limenq́;, foresq́;,*
> *Et tantum cælo tegitur, refugitq́; viriles*
> *Contactus: statuitq́; aras è cæspite binas,*
> *Dexteriore Hecates, at læua parte iuuentæ.*
> *Has vbi verbenis, syluaq́; incinxit agresti;*
> *Haud procul egesta scrobibus tellure duabus*
> *Sacra facit, cultrosq́; in guttura velleris atri*
> *Conijcit, & patulas perfundit sanguine fossas.*
> *Tum super inuergens *liquidi carchesia vini,*
> *Alteraq́; inuergens *tepidi carchesia lactis,*

liquidi c. melles

tepidi c. lactis.

Αἱ δὲ καλυπταὶ κίσται ῥιζῶν κρύπτουσι τομάς,
Ἃς ἥδε βοῶσ' ἀλαλαζομένη γυμνὴ
Χαλκέοισιν ἤμα δρεπάνοις.

}*Multa quoque Eridani*} non solum, inquit, in montibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. cùm autem Thessaliæ fluuios enumeret poeta, importune admodum de Thessalia in Italiam, Atticamve (nam vtrisque fluuius est Eridanus) fingitur transiliisse Medea. quare loco Eridani contenderint Apidani esse legendum, cum præsertim Apidanus, vt ante quoque diximus, notissimus Thessaliæ sit fluuius. }*Nec eras im. Enip.*} apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. }*Iuncosaque littora Ph.*} sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. neque enim Phœbe locus esse in Thessalia, quod sciam, inuenitur. tametsi quidam impetiti Phœbem pro Delo insula putent accipiendam, quòd Phœbi, & Phœbes, hoc est Apollinis, & Dianæ patria esse dicatur. sed cùm Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio coarguitur. mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimũ possumus, à similitudine nominum discedamus. nã vt in 9. refert Strab. Bœbe urbs Thessaliæ fuit Bœbeidi lacui adiacens. videtur autẽ poeta Bębẽ pro Bębeide lacu posuisse, cuius littora iuncosa à iuncorum multitudine vocat. huic autem meæ correctioni etiam Apollonij interpres ille græcus astipulatur. }*Nec non Peneus*} fluuius est Thessalię Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quòd Ossam abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. }*Et Eub. Ant.*} Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dij filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. }*Viuax gramen*} ab effectu, quod vitam reddat, & conseruet. }*Nondum vulg.*} nondum vulgo notum. in transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit, quam tamen in lib. 13. copiose describit. nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbæ in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exiliuit, ac in deum marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. }*Nec erant tacti*} aliam quoque Metamorphosin tangit. nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. }*Et tantum cælo tegitur*} non etiam tecto, sub dio autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat Poeta. }*Statuit*} erexit. }*Iuuentæ*} iuuenilis ætatis deæ. }*Egesta tel.*} extracta terra. }*Scrobibus*} fossis. }*Velleris atri*} ouium nigrarum, quæ Hecatæ, alijsque dijs infernis sunt gratæ. }*Carchesia*} vasa sunt ad potandum accommodata. Virgil. 5. Aeneid. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho. Carchesia etiam dicuntur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur.

rubrum.

RAPH. }*VOLUCRVM draconum*} alatorum, a quibus Medea vehebatur. }*Permulsit*} blande pertractauit. }*Sublimis rapitur*} in altum aerem tollitur. }*Despicit*} deorsum aspicit. }*Et *cretis*} secretis, ac semotis aut ex his te vilis, & aspectis. [Aut etiam decretis. nam & alibi inuenias cernere, pro decernere positum. Tacitus 15. annot. Illum locum, tempusque destinatum, quid de Armenia cernerent.] }*Quasque altus Pelion*} figurate dictũ est. Altus enim ad montem refertur. sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. }*Perspicit*} diligenter inspicit. }*Radice*} cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. }*Curuamine falcis ahe.*} falce ærea curua. [Imitatus hoc loco Virgil. poeta. nam & ille de Didone eodem modo inquit:

> *Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis,*
> *Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni.* &c.

cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus, & ahenis falcibus maleficas herbas succidisse. nam omnino ad rẽ diuinam faciendam vasa, atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. auctor est. Sophoclis versus in hunc modum cantatur;

Glaucus in deum marinum

}*Posuit*}

Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Vmbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit precibusque, & murmure longo,
Aesonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesonidem, procul hinc iubet ire ministros.
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi, sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
*Multifidasque faces in fossa sanguinis * atri*
Tingit, & infestas geminis accendit in aris:
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea calida positum medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Seminaque, & flores, & succos incoquit atros.
Adijcit extremo lapides Oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Luna de nocte pruinas,
Et Strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Inque uirum soliti uultus mutare ferinos
Ambigui, prosecta lupi. nec defuit illi
Squammea Cyniphij tenuis membrana Chelydri,
Viuacisque iecur cerui, quibus insuper addit
Ora, caputque nouem cornicis secula passa.
His & mille alijs postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primò, nec longo tempore frondes
Induit, & subitò grauidis oneratur oliuis.
At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floresque, & mollia pabula surgunt.
Quæ simul ac uidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, ueteremque exire cruorem
Passa, replet succis: quos postquam combibit Aeson,
Aut ore acceptos, aut uulnere; barba, comaque
Canicie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque, situsque:
Adiectoque caua supplentur corpore rugæ:
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quater denos nunc se reminiscitur annos,
Dissimilemque animum subijt, ætate relicta.

ARGVMENTVM.

ARG. Liber pater ut animaduertit Aesonis senectutẽ remedijs Medeæ expolisse, petijt, ut suis quoque nutricibus ferret auxiliũ, easq; in adolescentiæ uigorem reduceret: cuius authoritate illa compulsa eiusdem remedijs quibus Aesonem, in pristinas reduxit, Liberoq; eternũ beneficium dedit.

*V*iderat ex alto tanti miracula monstri
Liber, & admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.

ARGVMENTVM.

ARG. Peliades, Peliæ filiæ, ut uiderunt arietem ætate grauatum herbis à Medea in agnum transfiguratum, ambitiosius ab ea petere ceperũt, ut patrem parenti restitueret, quã temporis processione amisisset, iuuentutẽ. quod ut illa accepit, cupiens inimicum Iasonis data occasione perdere, impulit eas, ut parentem interficerent, laceratumq; in ahenum feruens dimitterent, quod ut factum est, currum draconibus iunctum conscendit, & per aera elata conspectum inimicorum profugit.

{Poscit} inuocat. {Vmbrarum} Plutonẽ. {Rap. cum coniu.} cum Proserpina in Sicilia a Plutone rapta. {Fraudare} priuare. {Effœtum} uiribus euacuatũ. {Plenos} perfectos. {Porr.} extẽdit. {Carmine} incantatione. {Profanos} non initiatos. {Bacchantum ritu} Baccharũ more. {Flagran.} ardentes. {Multifidas} in multas partes fissas. {Tingit} madefacit. {Terque senem flam.} ter inquit, senem purgat, igne, aqua, sulfure: hęc enim tria purgationib. ab antiquis adhibebantur.

AEMONIA ualle, i. uallibus Thessalię. {Extremo oriente} ex ultima orientis parte. {Pruinas Lunæ} quæ a Luna generantur. humiditatum.n. auctor est Luna. {Et strigis infames} strix auis est nocturna, magno capite, rostro, & unguib. aduncis, ut i 9. Fast. describit Ouid. Vulgus aũt putat striges non esse aues, sed uetulas, quæ se ueneficio quodã in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediũtur, ac eorũ sanguinem ita exugunt, ut aut mortui inueniantur in cunis, aut diu uiuere non possint: unde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & uulgus ueneficas oẽs strigas uocat. Sane striges a stridendo sunt cognominatæ, ut facile ex his Ouidij carminibus constat: Est illis strigibus nomẽ, sed nominis huius Caussa, quod horrenda stridere nocte solent. {Inq; uirum solit.} lupi, ẽt inquit, se soliti in hominem conuertere particula huic medicamento addita fuerũt. {Prosecta} secta a psecãdo, & recidẽdo dicta. alludit aũt id quod de lupis Plinius ait, Hoĩes in lupos uerti, rursusq; restitui sibi falsũ existimare dẽm. aut credere oia, quæ fabulosa tot seculis comperimus. inde tñ ait dictos fuisse uersipelles. de qua re lib. 1. annotatum est. {Cinyphij chel.} serpẽtis Libyci. nã Cinyps fluui. est Libyæ, qui inter duas Syrtes in mare Libycũ exit. Chelydri uero testudines aquaticę dicuntur. nam chelone testudo uocatur, & chelys, unde & cithara chelys appellatur, q ex testudine fuerit a Mercurio cõfecta. {Viuacis cerui} diu uiuẽtis. ceruis.n. ut scribit Plin. uita in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alex. Magnus addiderat, adopertis iã cute in magna obesitate. {Nouẽ sec.} tot.n. annos cornices uiuere dicuntur. {Vt in carmine illo, quod inter Virgiliana circũfertur,

Ter binos, deciesque nouem
superexit in annos
Iusta senescentum quos implet uita uirorum.
Hos nouies superat uiuendo
garrula cornix;
Et quater egreditur cornicis
secula ceruus, &c.

{Mortali} Aesoni, quem ex sene, ac decrepito iuuenẽ omnia mitia reddat, siue quod paci dicata est oliua, quæ mites ac mansuetos hoies reddit. {Ecce uetus} repẽte aridũ oliuę ramum uiridẽ esse factum ostendit. {Vetus stipes} aridus oliuę ramus. hãc aũt Io transcorsu Metamorphosin signat. {Grauidis} succo plenis. {At quacunq; cauo spumas eiecit aheno} aliã itẽ Metamorphosin describit poeta. nã guttæ spumeæ ui ignis ex aheno feruẽti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuersę. {Vernat humus} varijs operitur floribus. tũc.n. humus uernare dr̃, cum uarijs uestiri herbis. {Surgunt.} oriuntur. {Recludit} aperit. {Rapuere} celeriter accepere, cõtraxere. {Situs} squalor. est.n. situs fęda quędam lanugo ex humo procreata in locis pręsertim Sole carentib. Virg. Per loca sẽta situ. inde fit ut corpora illota situm cõtrahere dicamus, & squalorẽ, quod ẽt pędor uocatur. {Supplẽtur} impleni. {Adiecto car.} adiecta carne rugę tolluntur. {Luxu.} lasciuiũt. tũc aũt mẽbra luxuriare dicuntur, cũ ualde pinguia, atq; nitida uidentur. {Aeson mir.} stupescit. {Et olĩ Ante quater denos} hoc est, se aũ quadraginta annos natũ fuisse recordaĩ, per quod significat Aesonẽ ex decrepito sene in uirũ quadraginta annos natũ, (aut citra etiã, prout annos senectutis illius definias.) fuisse cõuersum. {Dissimilem an.} nã animus unà cũ ætate mutatur. alius est enĩ animus iuuenes, alius uiri, alius senis. {Aetate relicta} deposita senectute.

VIderat ex alto} Bacchus cũ uidisset ex decrepito sene iuuenẽ factum Aesonẽ, Medeã rogauit, ut nymphas quoq; suas nutrices iuuenilib. annis restitueret. quod facile a Medea impetrauit. hoc aũt ab Aeschylo sũpsisse uĩ Ouid. is.n. in comœdia, quæ inscribitur nutrices Bacchi, cum suis uiris recoctas, iuuenili ętati a Medea fuisse restitutas ait. {Suis nutr.} nymphis, quæ, ut uidimus, infantem Bacchum educarũt, quas Ouid. supra Nyseidas, alij Dodonidas uocant, ut lib. 3. annotauimus. {A Colchide} Medea.

{Neve

RAPH.

Aridus oliuæ ramus reuirescit.

Aeson ex decrepito iuuenis.

Guttæ aquæ in flores.

Nutrices Bacchi iuuenescũt.

NE ve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliæque ad limina supplex
Confugit: atque illam (quoniam grauis ipse senecta est)
Excipiunt natæ; quas tempore callida paruo
*Colchis amicitiæ * fallacis imagine cepit.*
Dumque refert inter meritorum maxima demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur,
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis
Arte suum parili reuirescere posse parentem.
Idque petunt: pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet, & dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta grauitate rogantum.
Mox vbi pollicita est, Quò sit fiducia maior
Muneris huius, ait, qui vestri maximus æuo est
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum caua tempora cornu:
Cuius vt Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis, validosque uenefica succos
Mergit in ære cauo minuunt ea corporis artus,
Cornuaq; exurunt, necnon cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus exilit agnus,
Lasciuitque fuga, lactantiaque vbera quærit.
Obstupuere satæ Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum verò impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Iamq; neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suos custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicaque potentia linguæ.
Intrarant iussæ cum Colchide limina natæ,
Ambierantque torum, Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, ueteremque haurite cruorem,
Vt repleam vacuas iuuenili sanguine venas.
In manibus uestris uita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes:
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, vt quæque pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Cæcaque, dant sæuis auersæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat? ait. cecidere illis animique, manusque
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

mendacis

NEve doli cessent.§ Medeæ subintelligatur. Narrat autem quemadmodum Medea senio confectum arietem agnū quidem effecit, Peliam verò interemit. nam Medea cum Peliā Iasoni inimicum esse cognosceret, quò facilius eum perdere posset, & se a Iasone odio haberi simulauit, & Peliæ filias sibi conciliauit. quæ cum vidissent arietem vetulum in agnum conuerti, impēsius a Medea petierunt, ut Peliā sibi parentem restitueret ætati iuuenili. ipsa verò eis persuasit, vt ipsum interficerent, ac in vase aquæ plenu coquēdum imponerēt. quod quidem cum perpetrassent, ipsa a draconibus in aerem sublata aufugit, Corinthumque tandē peruenit. §*Phasias*§ a Phasi Colchorum fluuio declinata.

RAPH. *QVONIAM grauis ipse senecta est*§ ratio cur eā Pelias non exceperit. §*Cepit*§ sibi conciliauit, & decepit. §*Refert*§ commemorat. §*Situs*§ squalores, & seniū. §*Subiecta*§ iniecta. proprie nanque spes iniici dicitur. §*Parili arte*§ pari artificio. §*Pretium sine fine pacisci*§ cœperunt subaudiendum. [aut, κατ' ἔλλειψιν pro paciscebantur, positum.] §*Sine fine*§ maximum, & immensum. §*Ficta grauitate*§ simulata rei difficultate. §*Rogantum*§ Peliæ filiarum. §*Dux gregis*§ aries, qui ouium dux esse videtur. §*Innumeris annis*§ quā plurimis annis. §*Effœtus*§ viribus euacuatus. §*Pecudis*§ arietis. nam pecus omne animal dicitur, humana effigie carens. §*Validos succos*§ magnæ potentiæ succos, vt quibus interfectus aries non solum vitæ fuerit restitutus, sed etiam agnus effectus. §*Ea*§ illi herbarum succi. §*Et tener balatus*§ hoc est teneri agni balatus. Balare autem verbum est factitium, ab ouium voce declinatum. §*°Lactentia vbera*§ lacte plena. §*Exhibuere fidem*§ fecere fidem. §*Ter iuga*§ tres, inquit, transierant dies. nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. §*In Hibero flumine*§ Hiberus Hispaniæ est fluuius, quē pro Oceano Atlanticu ponere videtur poeta. §*Fallax Aeetias*§ Medea fallendi perita. §*Dederant*§ Effecerant. §*Exigit*§ expellit. §*Et saniem*§ saniosum sanguinē. §*Et ne sit scelerata*§ adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur. ne qua, inquit, sit scelerata, & impia, non emittendo sanguinem patris saniosum, scelus perpetrat ipsum interficiendo. §*Haud tamen ictus*§ decorum seruat poeta piarum in patrem filiarum, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. §*Cæca vulnera*§ quæ ipsæ filiæ non videbant. §*Abstulit*§ Ademit, recidit. §*Colchis*§ Medea. §*Calidis in undis*§ archaismos est, & antiqua loquēdi figura. si enim esset oratio soluta, calidas in undas diceremus. [Nomina autem Peliadum hæc recensentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodoce, & Hippothue. ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autem patre regnum Iason dicitur Acasto Peliæ filio reliquisse] [Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquētem, vidisse draconem in saxum transfiguratum: deinde Idæum mōtem adiisse, in quo Liber pater iuuēcum transfiguratum in cerui figuram subtraxit: nec minus & patrē Coryti paruo conditum sepulchro: item Mæram in figuram canis esse conuersam. ab his regionibus digressam Eurypyli vrbem contigisse, in qua Coæ matronæ in cornutas boues transfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam anteposuerint. dehinc Telchinas Ialysios transgressam, quos Iupiter propter odium coniugis suæ Iunonis subiecit mari. quorum regione relicta ad Cæam urbem peruenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia uidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius uolucres indomitas, ac leonem magnum parere coegisset, taurumque uicisset, neque ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se odio laborum iaceret, in uolucrem olorem conuersus est. Hyrte autem mater eius flendo assidue casum filij sui, in stagnum deliquit misericordia deorū, quòd esset sui nominis. ab his digressam Pleurona peruenisse, in qua vrbe Combe, cum Phasnei filij occiderentur, deorum misericordia effectum est, ut in auem transformaretur. ab his Calauream Latoniam, vbi regem cum coniuge in uolucrem uersum vidit: deinde Cyllenem adiisse. hic Menephron ne cum matre concumberet, ab Ioue est transfiguratus in feræ speciem. post horum casum uidisse Cephison nepotis exitum deflentem, qui ab Apolline in phocam transfiguratus est. item Eumeli demum adiisse, lugentis filiam in uolucrem cecisse. ac tandem etiam Ephyrem contigisse pennis vipereis, in qua vrbe primum ex fungis edita existimantur corpora. ibi cum parente Creusam consumptam ueneni arsisse. nec minus natos ab ipsa interemptos Iasone relicto. inspectis itaque casibus miserorum uenisse etiam Athenas, vbi Phineum, & Periphan in aues conuersos. Item neptem Polypemonis uolucrum explesse numerum.

§Qua

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam fugientem docet Hesiodus, Othryn, montem Thessaliæ, periisse, in quẽ diluuio Deucalionis Cerambus, nympharum auxilio, pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

QVa nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pęna. fugit alta, superq;
Pelion umbrosum, Philyreaq; tecta, superq;
Othryn, & euentu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis,
Cùm grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus vndas.
Aeoliam Pitanen a læua parte reliquit,
Factaq; de saxo longi simulacra draconis,
Idaumq; nemus, quo nati furta, iuuencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cerui:
Quaq; pater Coryti parua tumulatus arena est:
Et quos Mæra nouo latratu terruit agros:*

{*Quæ nisi pennatis serpentibus isset, &c.*} Hodeporicon Medeç hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & per quas regiones ex Thessalia, vbi Pelias regnauerat, Corinthum, & mox perpetrata cæde filiorum, & arce cum noua Iasonis coniuge incendio consumpta, e Corintho Athenas ad Aegeum Thesei patrem peruenerit, perstringens breuiter (id quod Hodeporicis familiare est) quæ quibusque locis fabulosa, aut alias memorabilia accidissent, imitatus, ut ex Lactantij argumentis apparet, Hesiodum in opere opinor, quod illi ἠοῖαι μεγάλαι titulo Græ. ascribunt. quod quia non extat, neque item quos νόστους uocant, quæque ἔργα aut ναυπάκτια, & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notantur, aut etiam quicquam ferè aliud attulerit, quam hic a Lactantio dicũtur. Vbi rursum præter cætera incommoda etiã hoc accedit, quod neque ipsius Lactantij uerba, siue argumẽta satis integra aut plena sunt temporum siue etiam fatorum iniquitate, vt alijs plerisque, ita his quoque vitiatis, &, vt ita dicam, adesis, deinde, vt fit, alijs atque alijs locum etiam, quæ interciderant insertis, & secundum quod cuique commodum uisum affictis.]

RAPH. {*QVAE nisi pen*} Cerambus nympharum ope diluuij tempore in auem conuersus, altissimos Thess. montes ascendit, sicque aquarum inundationem uitauit. {*Pennatis*} alatis. {*Philyrea te.*} Chironis domum, quem Philyra nympha ex Saturno, ut diximus, peperit. {*Vet. Cerambi*} antiquissimi, quippe qui ante diluuium fuerit. {*Obruta*} cooperta. {*Deucalioneas undas*} diluuium quod fuit tempore Deucalionis & Pyrrhę. [Tametsi alias, quod sciam, nihil extet de hac fabula, inuenio tamen in comment. Græcorum κέραμβον etiam κάνθαρον, hoc est Scarabæum significare, quasi κέρατα ἔχοντα. vt eo suspicari quispiam posset Cerambum, de quo hic dicitur, non in auem sed in Scarabæum potius mutatum fuisse, præsertim quando hic nihil aliud additur, quàm quòd sublatus in aera penis fuerit. nam & Scarabęi uolant. Sed de hoc alij iudicent. est autem & mons Paphlagoniæ Cerambus, cuius Apollonius meminit. & Crambis filius Phinei ex Cleopatra filia Boreæ & Orithyę.] {*Aeoliam Pitanem*} Pitane urbs est Aeolica. unde & Aeoliam poeta appellat, non quòd ibi Aeolus regnarit, ut quidam putant. ex Pitana Arcesilaus Academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonem didicit. Tradunt apud Pitanam lateres super aquis fluitare. {*Factaque de saxo*} Metamorphosin serpentis in lapidem signat. hic autem uidetur esse ille draco, qui spectantibus Græcorum ducibus apud Aulidem significauit decimo tandem anno Troiam esse capiendam. cum enim in arborem ascendisset, in qua auicularum nidus erat, nouem pullos primum, deinde eorum matrem deuorauit. quod cum uidisset Calchas, decimo demum anno Troiam capi posse prædixit. Serpens uero illa ad perpetuam rei memoriam in saxeam Draconis imaginem fuit commutata. [Regius hoc loco de Dracone intelligit, qui annos belli Troiani grecis significauit, de quo Hom. li.2. Iliad. meminit. sed repugnat locus. nam Draco, de quo apud Hom. dicitur, in Aulide conuersus fuit. Ouidius autem hic in descriptione litoris Asiatici, non Græci, siue Bęotici adhuc uersatur. quare ego de Lesbio serpente, de quo etiam infra lib. 11. mentio fit, intelligendum magis puto, qui quod Orphei caput, in Hebrum abiectum, & ad Lesbum inde delatum inolare morsu uoluisset, ab Apolline in saxum mutatus fuit. nam Lesbus insula potissima pars Aeolidis fuit, ut etiam Strabo testatur. unde & Sappho, quæ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellatur. {*Idaumque nemus*} Idas duas esse certum est, alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc uidetur poeta sentire. {*Quo nati fu*} Thyoneus Bacchi filius, ut quidam aiunt, iuuencum Phrygijs, pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneũ quidem in uenatorem, iuuencum uero in ceruum conuertit: quod cum rustici uidissent, a persequendo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur a Thyone uel matre, uel nutrice, uel, ut quidam aiunt, παρὰ τὸ θύειν, hoc est a sacrificando. [Neq; de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciam, nisi quòd Thyonei etiam Acron meminit in 17. oden libro 1. carm. Horatij. filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylẽ genuit, regnauitq; in insula Chio. Quod hic addicere libuit, loci potissimũ caussa. nam Regius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alioqui obseruasse uidetur.] {*Quaque pater*} quis Coryti pater fuerit, aut ubi sit sepultus, non memini me legisse. sic quidem olim ingenue professus sum. nunc vero a Lycophronis enarratore admonitus uideo patrem Coryti Paridem fuisse. nam Paris ex Oenone filium Corytum suscepit, quem mater a Paride relicta, ducem itineris euntibus aduersus Troianos græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse uaticinatur. Paris autem ipse in Cebrina Troadis vrbe sepultus fuisse scribitur a Strab. libro 13. Coryti autem etiam Parthenius meminit in Eroticis qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam uenisset, ibi Helenes amore captum, atque a patre deprehensum, occisum esse. quanquam rursus Nicander, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, ut apud eundem auct. legitur.] {*Et quos Mæra suo latr.*} Mæra; ut scribit Higinus, Icarij Atheniensis, Erigones patris, fuit canis, quę Icarum a rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iupiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. itaque Icarum Bootem, Erigonem, Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ a græcis, quòd ante maiorem canem exoritur, Procyon appellatur. [Etiam hoc loco, quæ ad regionum ordinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius uidetur. nam quę hic de cane Icarij, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab alijs in Attica accidisse narrantur. id quod ex Higino apparet, & nos supra de Erigone quoque meminimus. deinde etiam repugnat epitheton. nouo enim latratu, inquit Ouid. terruit agros, quod de cane nata intelligi non potest, cuius proprium est latrare. nisi uero demus Icarij Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canem uersam accipiendum esse, etiam ex Lact. argumento patet. sed hæc quæ fuerit, nusquam alibi aperte traditur. duę autem apud græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. altera Arcadica, Atlantis filia, quę Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiam monumentum apud Arcadas ostendi solitum Pausan. tradit. altera Antiæ & Prœti filia, eius qui patre Thersandro, auo autem Sisypho, natus fuit. hæc seruata uirginitate perpetua e uiuis excessisse traditur, atque de hac Homerum quoque intellexisse in Odyss. ubi ait,

Μαῖράν τε Κλυμένην τ' ἴδον, στυγερήν τ' Ἐριφύλην.

Et Pausanias auctor est, & is, qui scholia in Odysseam composuit. Pherecydes a item, ut in ijsdem scholijs legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Prœti & Antiæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritudinem a Ioue amatam & compressam addit. atq; e inde Locrum peperisse, qui Amphioni & Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo a Diana telis confixam, eo quod cœtus illius propter uitium a Ioue oblatum, uitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia ad ea, quę hic ab Ouidio dicuntur, adhuc quadrat. quare & hunc locum inter obscuros relinquamus.]

* lustrato

{*Eurypylque*

Eurypylique urbem, qua Coæ cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen,
Phœbeamq; Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia visu
Iuppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Ceæ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri, uolucresque, ferumque leonem
Tradiderat domitos. taurum quoque vincere iussus
*Vicerat, & * spreto toties iratus amore* — freto.
Præmia poscenti taurum suprema negauit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit, & alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aere pennis.
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo

RAPH. *Eurypylique urbem*} Eurypylus Herculis fuit filius qui in Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Virg. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. {*Qua Coæ corn. matres*;} Cos insula est Aegei, a qua Cous deriuatur, non Cæus, vnde Coæ mihi legendum uidetur. Mulieres autem Coæ cum ægre ferrent, ab Hercule armenta Geryoni erepta per agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur conuiciatæ. quare Iuno indignata eas omnes in vaccas transfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt a poetis decantati quorum primus Telephi filius regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenij nepos. nam Ormenus duos procreauit filios, Amyntorem, & Euæmonem. è quorum altero Phœnicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert. tertius Herculis filius. Eurypyli verò Con esse accipiendam, admonet etiam Hom. in catalogo, cum inquit, Quique Nisyron habent celsam, Carpathumque, Casumque, Eurypylique vrbem Con, æquoreasque Calydnas.

[Versus Homeri sunt,
Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν αὖ Φείδιππός τε, καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autem falsus est hoc loco Regius, qui ea, quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiam profectus fuit, illi attribuit, qui in insula Co regnauit. nam cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quo cæteri ad Troiam scilicet profectus? & is, de quo Virg. meminit quem Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus natione, non Cous. ille autem qui Cous fuit, ab alijs Herculis filius ex Chalciope, ab alijs Neptuni dicitur, neque ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratur. Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Calaber scribit lib. 8. & Homerus meminit lib. 11. Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Neptuni filium, & Celænus eius quæ fuit Atlantis, sed hic nihil ad rem præsentem. illud verò non prætereundum hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alij Prœti filiabus ascribunt. inde & Virg. dixit,
Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.
Lactantius autem in argumento, non a Iunone, sed a Venere furorem hunc illis immissum, eo quòd formam suam, deæ antepofuissent. proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. nam quòd Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem, id vero colligitur, partim ex commen. Theocriti: vbi legitur, [illegible]. partim ex comment. Iliad. ξ. vbi traditur Herculem, postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. vbi cum a Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum vnà cum filijs occidisse, filiaque illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filij Phidippus, & Antiphus fuere. quibus similia & in comment. Pindari, Ode 4. Nemeorum leguntur. nisi quòd ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem a Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. sic enim de Hercule, σὺν ᾧ ποτὶ Τροΐαν, inquit, κρατερὸς Τελάμων πόρθησε καὶ Μέροπας. fuerunt enim Coi aliquando Μέροπες appellati, a Merope quodam rege ipsorum, ut in ijsdē comment. habetur. {*Phœbeamque Rh.*} Phœbo consecratam. {*Et Ialysios Telchinas*} Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines autem Rhodi populi fuerunt, qui cum omnia suo aspectu in peius commutarent, ab Ioue suere submersi. unde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata. nam Ophiusa primum & Aethrea fuit dicta, deinde Telchinis, eo quòd Telchines insulam incolerent, quos nonnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt; quòd stygiam aquam animalibus, & stirpibus perniciei gratia aspergerent. nonnulli contrarium sentiunt, quod artibus præstantes a similibus artificibus inuidia haberentur. vnde hãc infamiam, vt Strab. refert lib. 14. sunt assecuti: & primum ex Creta in Cyprum venerunt, postea in Rhodon, primique ferrum & æs in usu habuisse dicuntur. nam etiam harpen Saturno fecerunt. [Eadem ferè Diodo. libr. 9. de Telchinibus.] Telchis etiam vrbs est Aethiopiæ iuxta Lybiam, vnde Telchites, & Telchinius deducuntur. Creta quoque, & Sicyon Telchinia fuit appellata, eiusque incolæ Telchines. {*Antiqua Cea.*} Cæa insula est, quæ a Græcis & Cos, & Hydrusa vocatur, auulsa Eubœę, ut scribit Plin. sed Ouid. aliam esse a Co insula sentit. quingentis longa stadijs fuit quondam, mox quatuor ferè partibus, quę ad Bœotiam vergebant, mari deuoratis. Oppida, vt dixi, quatuor habebat, Iulida, Carthæa, Coressum, & Pœessam, ex quibus duo intercidere Coressus, & Pœeessa. ea hac profectam delectationi fœminis vestem, auctor est Varro. [Stephanum secutus est hic Regius, qui Con & Ceon eandem facit, sed falso: sunt enim diuersæ insulæ. id quod & gentilia inde facta indicant. a Cos enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertiũ. a Ceos autem, quam & Ceam Latinis dici, Pli. auctor est, Ceus e longa, & Ceius tribus syllabis, perinde ut a Teos, Teius. & Con inter Caricas insulas Plin. recenset, Ceam autem inter Græcas & Aegeas] {*Carchesia mœ.*} sic quidem legitur, sed corruptè, ut mihi uidetur, Carthæia verò est legendum. nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Cęæ insulæ a Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa item urbs est Iberiæ. [Hoc est, Hispaniæ, sed hæc posterior absque aspiratione scribitur et apud Steph. ex quo hæc a Regio translata sunt. Porro quod ad fabulam attinet, quæ Alcidamantem morte præuentum fertur, ne filiam in columbam mutatam uideret, de hac alibi, præterquam quòd a Lactan. in periocha dicitur, nihil traditum inuenimus. propterea quod auctores, qui obscuriores huiusmodi tractarunt, neque apud græcos, neque apud latinos certi, atque idonei aliqui restãt.] {*Inde la. Hyr.*} Hyrie fluuius est Bœotiæ, de quo Hom. in 2. Iliad. est & Hyrie regio iuxta Aulidem: est & urbs Isauriæ iuxta Seluciam: est etiam in Iapygia Creté sium opus, sed lacus Hyries iuxta Tempe esse innuit poeta, sic dictos a casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontem sui nominis conuersa fuit. nam Phyllius quidam, amore filij Hyries captus, cum multa imperio pueri peregisset, ei taurum domitum negauit. quod quidem ęgrè ferens puer, se ex alto monte præcipitem dedit, sed miseratione deorum in cygnum fuit conuersus. [De fluuio Hyrie, qui hic a Regio dicitur, nihil alibi reperio. Homeri autem quem idem citat, uersus sunt:
Οἵ θ' Ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ Αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν Πηνέλεως, καὶ Λήϊτος ἦρχον.
Vbi com. ait, [illegible]. Quibus eadem fere & Steph. & Strabo. {*Cygneia T.*} non accipiendum de Thessaliæ loco, per quem Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis voluitur vndis, ut supra l. 1. dicitur. neq; enim Medeam credendum est, cum tantum iam spatium emensa esset, retro, atque ulta quam cœperat, subito actam fuisse. sed de Bœotię loco intelligendum, quem eundem & Teumesia Tempe a uicino monte Teumeso appellant ita & itineris ratio postulat, & item quod eodem referunt, lacus Hyries, & Cigneia Tempe. atque huic sententię etiam Volaterranus subscribit: cuius

Puella in columbã.

monstratum dicit, pręmij loco, cum ille Aeginam filiam a Ioue raptam, patri Asopo prodidisset, conspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculę nomen deinceps retinuerit] apud Corinthum vero antiquitus homines feruntur ex fungis ortos esse. §*Sed postquam Col.*§ Medea dolens Creusam, Creontis Corinthiorum regis filiam, a Iasone sibi fuisse ſ-latam, quo die nuptiæ celebrabantur, coronam ex naphtha, quæ igni uel lōgius posito statim accenditur, cōfectam uelut muneri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignem concipiens cum totam regiam combureret, Medea, spectante Iasone, filijs laniatis, a draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, ubi Aegeus eam non hospitio solum, sed etiam lecto sibi copulauit, ex qua cum iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quem pater nondum uiderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio ualde Medea timeret, aconitum uenenum, quod e Cerberi spuma natum esse aiūt, præparauit, Aegeoque persuasit, ut illi tanquam hosti pręberet: id uero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis uiso agnitus a patre, prohibitus est. quare Medea nubes carminibus excitante, quibus tecta unà cum filio Medo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit. ubi, ut Strab. narrat, a quibusdam dicitur cum Iasone regnasse; ac * uestem, qua utebatur, de suo nomine Medeam appellasse. cum enim pro rege exiret, faciem suam occultabat. huic Medus filius regni successor regioni nomen fertur imposuisse. §*Colchis*§ Colchicis. §*Noua nupta*§ Creusa Creontis Corinthiorum regis filia. [Pausanias & alij Glaucem uocant, quam hic Creusam Regius, & inde etiam fons Glauces appellatur, in qua illa uenenū abluere noluit, quo ex ueste a Medea missa infecta fuerat. nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam uestem ueneno tinctam a Medea illi missam tradunt. præterea neq; de patre Creusæ, siue Glauces, auctores cōsentiunt. nam alij Creontem uocant, alij Hippotem, Creontis filium. nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontem Hippotes, cuius filiam duxisse uxorem Iason traditur auctor, commentator Euripidis in Medea] §*Vlta male*§ quoniam cum mater esset, cōmunes filios interfecit. [Horum nomina a Pausania recensentur Mermerus & Pheres. sed hos ille non a matre, sed a populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quòd ipsi dona illa lethalia a matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quòd matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. quare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq; Corinthiorum interijsse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificijs placarentur. atque eadem ferè in commentarijs Euripidis leguntur. Contra autem, qui Naupactia composuit, in Corcyra perijsse Iasonis filium Mermerum tradit in uenatione ab apro occisum. nam Iasonem post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abijsse. sed Ouidius Euripidem & cęteros, quorum communior opinio est, sequitur. Porrò Cinæthon Lacedæmonius etiam filiam Iasoni fuisse ex Medea addit nomine Eriopen. Iam neque illud hoc loco prætereundum, quòd in commen. Euripidis legitur, uulgatam hanc famam de Euripide fuisse, quòd accepta pecunia, cędem quam Corinthij perpetrauit, in Medeam transtulerit. nam liberos Medeæ a Corinthijs fuisse occisos, eo quòd illa Corinthiū regnum, ut paternum & auitum repetisset. de qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo] §*Titaniacis dra.*§ qui ex Titanum sanguine nati esse dicuntur. [Vt Pindarus ait in principio Ἰσθμιονικῶν] Vel ēt, q a Titane, hoc est Sole, currum illum draconibus alatis, acceperat, ut græci tradunt.] §*Palladias arces*§ Athenas, ubi Phineus, Periphas, & Polyphemonis neptis in aues fuere conuersi. hę uero fabulæ mihi sunt ignotæ. [De Phineo ac Peripha (seu Periphante dicendum magis) neq; ipse habeo quod addam aliud, quàm quod a Lactantio dicitur. Pro Polyphemone autem Polypemone legendum arbitror. ita. n. & Procrustes uocatus fuit, quē apud Cephisum eum, qui Eleusim præterfluit, latrocinantē Theseus occidit. hunc antē habuisse filium. ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicitur, ex carmine in Ibin patet, ubi legitur: vt Sinis & Sciron, & cum Pholypemone natus. Quique homo parte sui, parte iuuencus erat. sed quod nomen uel filio, uel nepoti fuerit, alibi hactenus non reperi. sunt qui patrem Polypemona, filiū autem Procosten uocent. sed nullo certo auctore. in commentarijs autem Euripidis in Oreste, Sinin legimus Polypemonis, siue, ut illic est, Pemonis filiū fuisse. quam opinionem si dabimus Ouidium hic secutum esse, licebit neptem hanc Polypemonis, Perigunem intelligere. ea. n. Sinidis filia etiam a Plutarcho dicitur, ex qua Theseus Menalippum genuit, patrē Ioxi, a quo Ioxides postea in Caria appellati. sed de hoc doctores iudicent.

Hæc manicata erat, & muliebriter longa, vt a Strab. describitur libro 11.

Sed postquam Colchis arsit noua nupta venenis,
Flagrantemq́; domum regis male vidit: utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis,
Vltaq́; se malè mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quæ te iustissime Phineu,
Teq́; senex Periphą pariter videre volantes,
** Innixamq́; nouis neptem Polypemonis alis.*

Innexāq;

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam, Athenas ingressam, hospitioque susceptam, Aegeus rex matrimonio sibi iunxit. Inter hæc Theseus Aegei filius, quem nunquā antea uiderat pater, errore, & laboribus plenus aduenit, quam nouerca protinus ei uenenum parat, quod aconitum appellant. Hercules enim cum ad inferos descendisset, missum ab Eurystheo, ut canem tricipitem ad superos perducaret, cum eum in regionem Ponticam perduxisset, territum ex insolita aeris nouitate animaduertit profudisse. notato itaque loco, spumam eius conuersam inuenerunt in præsentissimi ueneni herbam, quam aconitum nominant, quod in cotibus nascatur.

EXcipit hanc Aegeus facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est; thalami quoq; fœdere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnæa memorante dentibus ortum

RAPH.

EXCIPIT hanc Aegeus facto§ Aegeus rex Athenarum consuluit oraculum, quomodo prolem uirilem suscipere posset: a quo cū accepisset, ut prius, quàm Athenas reuerteretur cum muliere coiret, ad Pittheum Trœzenis regem profectus eius oraculum communicauit. quo cognito, Pittheus ei filiam Aethram a Neptuno uitiatam copulauit. inde uero Aegeus discessurus uxorem iam grauidam ad saxum solam cum adduxisset, illi calceos gladiumque subiecit. uxori deinde mandauit, ut si masculum pareret, eum ad se non ante mitteret, quā adultus ipse per se reuulso saxo, gladiū & calceos tollens secum ferret. hic. n. Aegeus se cogniturum sperabat, an, quē Aethra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igitur ex illa natus Aegei quidem filius putatus est, cum Neptuni foret, ut Isocrates in Helenes laudatione ait. is uero cum adoleuisset, indicante matre saxum reuoluit, & calceos, & gladiū sustulit, & Athenas proficiscens multos latrones Isthmum obsidentes interfecit. cum uero Athenas peruenisset, non ante a patre agnitus ē, q̄ capulum gladij sui, quem saxo pater ipse subiecerat. quo cognito poculum uenenatum stimulante Medea iam porrectum e filij manibus excussit. §*Facto in uno*§ in hoc uno facto, quo Medeam hospitio suscepit. §*Proles ignara*§ ignota legendum mihi vr̄, quāuis fere ignara legatur. §*Aconitō*§ herba est præsentissimi ueneni. Aconitū, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc est a cote dictū, q in cotibus nascatur, ut nō solum Plin. sed ipse quoq; scribit Ouidius. §*Echidnæa canis*§ Cerberi canis tricipites. nā (ut refert Plin. in 27. naturalis historiæ) fabulæ narrauere aconitū e spumis Cerberi canis ortū, extrahēte eum ab iferis Hercule; ideoq; apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur eius ad inferos aditus, gigni. Euphorion autem & Herod. narrant Cerberum ex inferis ab Hercule extractum atram bilem euomuisse, ex qua aconitum sit natum. [Echidnææ autem canis dicit, quoniam ex Echidna monstro Cerberus natus fingitur. Hesiodus,

Ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ Ἔχιδνα
Τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆι.
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀίδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia autem aliàs Cerberus masculino genere dicitur, dubitant

Esse canis. Specus est tenebroso caecus hiatu,
Et uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraq; diem, radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasque alimenta feracis,
Fœcundique soli vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita uocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

A R G V M E N T V M.

ARG. Aegeus agnito filio Theseo ingenti lætitia perfusus dies festos indixit, quos ingenti [illegible] Theseus [illegible] quemadmodum [illegible] Marathonis [illegible] Calydonij ac Erimanthij [illegible] Cremyonis [illegible] Procrusten [illegible] Vulcani [illegible] Epidaurum [illegible] Scinem quoque latronem [illegible] Cercyonis [illegible] Scironem quoque [illegible] Theseo interfectus, eius fluctibus agitatus propter crude[illegible] scopulo [illegible] unde Scironides petræ sunt nominatæ ab eius nomine.

A T genitor quanquàm lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est, [a] ingens discrimine paruo
Committi potuisse nefas. fouet ignibus aram,
Muneribusque deos implet, feriuntque secures
Colla torosa boum uinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. agitant conuiuia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. te maxime Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri,
Quodque suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusque tuum est. tellus Epidauria per te
Clauigeram vidit Vulcani occumbere prolem,
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.
Cercyonis lethum uidit Cerealis Eleusis.

sunt quidam, an etiam hoc loco pro Echidnæ canis, legendum sit, Echidnei masculino genere.] {*Specus est*} iuxta Heracleã Ponticam, ubi Herculis ad inferos descensus monstratur. nã, ut in 2. Argonaut. Apollinius ait, iuxta Heracleam Ponticam est Acherusias promontorium, ex cuius uasto specu, per quem descenditur ad inferos. Acheron oritur. {*Tirynthius he.*} Hercules a Tirynthe patria cognominatus. {*Restantem*} resistentem. {*Nexis ada. cat.*} hoc est, ex adamante confectis, ac per hoc firmissimis. {*Ternis latr.*} quia tria habet capita. {*Quæ quia na.*} sic & Plin. quamuis aliam quoq; nominis originem assignet his quidem uerbis: Nascitur in nudis cautibus, quas aconas uocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta ne puluere quidẽ nutriente. hanc aliqui rationem nominis attulere. alij quoniam uis eadem in morte esset, quę cotibus ad ferri aciem deterendam, statim que admota uelocitas sentiretur. [Plinij sententiam ẽt Nicãder cõfirmat, apud quẽ in Alexiphar. legitur,

[illegible]

{*Coniugis astu*} uxoris astutia.} {*Igna. dex.*} ipse inscius. {*Facinusq; exc.*} uenenum ab ore filij repulit. {*At ge. quanquam*} Thesei gesta cum memorat poeta, quò cõmodius Metamor. Scyllæ in auem cum superiore fabula connectere possit. {*Discr. paruo*} parua differẽtia. paulum .n. abfuit, quin uenenum Theseus hauriret. {*Colla tor.*} crassa ac pinguia. nam torus interdum pro pulpa eminentiore accipitur, vt Virg. in Georg. Luxuriatq; toris animosũ pectus. interdũ pro sede a sortis herbis Virg. 2. Aen. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto. {*Vinctorum cornua*} habentium cornua uittis colligata. [Ita enim uictimæ ornari solebant ad aram.]

{*Nullus Erec.*} Atheniensibus, ab Erechtheo, rege dictis au[tem] sẽ ea. festa Thesea, a Theseo uocata fuerunt quod in illius honorẽ sũ propter alia multa, tũ quod primus omniũ statum popularẽ Athenis constituit, qui tantisper durauit, dum Pisistratus tyrãnidem occupauit, ut Pausan. ait. {*Agitant*} celebrant. {*Vino ing. faciente.*} sic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? {*Te ma. Th*} carmina refert quæ in Thesei laudem canebantur. Theseus enim Aegei filius ex Aethra Pitthei filia tot præclara gessit, ut inter Hercules unus numeretur. nam & taurum ab Eurystheo immissum, Atticam totam uastantem, in Marathone interfecit, & uarios græciæ latrones sustulit.

MARATHON Marathon aũt campus est & sylua iuxta Athenas a Marathone heroe, ut Pausan. scribit, cognominata, unde Marathonius declinat. {*Cretæi tau.*} Cretẽsis. ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductus est. nã Minos, vt fertur, Neptuno sacrificaturus uictimam optauit maiestate illius dignam, cui Neptunus taurum obtulit pulcherrimum. eũ cum seruare uellet Minos, iratus Neptunus tauro furorẽ immisit, a quo totam fere insula fuit deuastata ad eum domandum missus est Hercules, quem uinctum ad Eurystheum duxit. ab eo uero demissus, cum Atticam deuastaret, a Theseo

ΚΑΡΗ.

fuit interfectus. [Diod. li. 5. non statim interfectum, sed ad patrem Aegeum adductum scribit, a quo postea Apollini sacratus fuerit.] {*Quodque suam Cremyona*} Cremyon uicus est iuxta Corinthum, qui diu a Cremyonia sue, matre & Calidonij & Erimanthij aprorũ, fuit uexatus, quæ a Theseo interfecta securos illius loci colonos præstitit. est etiam Cromyõ, sed per o, urbs Libyæ, unde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidẽ a græcis per duplex m scribitur, sed alterũ ab Ouidio uersus gratia prætermissũ vĩ. [Apud Stephanũ [illegible] legitur, apud Pausaniam aũt & Diodorum Cromyõ per o, Cromo uidelicet Neptuni filio, deducto nomine, ut Pausanias ait, ipsa autem sus, Phæa peculari nomine appellata fuit, auctore Steph.] {*Tellus Ep.*} Epidaurus urbs est Peloponẽsi Aesculapij tẽplo nobilis, q. ut Strabo refert, Epitaurus antea uocabatur. {*Clauigeram p Vul.*} periphrasis est Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurum, cum hospites perimeret claua quadam, q Coryna uocabatur, Corynetus fuit cognominatus. is a Theseo tandem ut scribit Diodorus, fuit interfectus. {*Vidit & i. Pr.*} Procrustes, ut idem scribit Diod. eo in loco terræ Atticæ, qui Curdalus dr, latrocinia exercens, cogebat hospites supra lectũ aliquẽ ascendere, quo si longiores fuissent, pars supereminẽs amputabatur. qui uero breuiores fuissent, pedibus distendebantur. a qua re Procrustes fuit cognominatus .n. [illegible] unde declinatur, [illegible] impello. is quoq; a Theseo fuit interfectus {*Immitem*} crudelẽ {*Cephisias ora*} regio, quæ a Cephiso, Bœotiæ fluuio, alluitur. Non intelligit hic Ouid. Cephisum ut in Bœotia est, sed qui Eleusim præterfluit. nã ad hunc locum Polypemon, qui & Procrustes, a Theseo occisus fuit. Pausan. [illegible] Cercyonis le.} Cercyon item latro Arcadicus, qui apud Eleusinen viatores ad certamẽ prouocabat, victosq; interficiebat, a Theseo fuit interẽptus [De Cercyone Pausanias hoc modo: [illegible]] {*Eleusis*} Eleusis autem uicus est urbis Atticę, vbi Cereris est templum, a qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleusina autem Cereris mysteria cognomento maiora celebrabantur sicut Argis, qui & ipse Atticæ uicus est: minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta, cum maioribus initiari, quia ciuis & indigena non esset, legibus prohiberetur. est etiam Eleusis Alexandriæ uicus, in quo Callimachus litteras narratur fuisse edoctus.

gemist

qui & ipse Atticæ vicus est. minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta, cum maioribus initiari, quia ciuis & indigena non esset, legibus prohiberetur. est etiam Eleusis Alexandriæ vicus, in quo Callimachus litteras narratur fuisse edoctus. {*Occidit ille Sinis*} Sinis latro fuit, Isthmum obsidens, (ut in quinto refert Diodorus) qui duas pinus flectebat, ac vtriq; hominis brachia alligabat: deinde sursum emittens corpus vi discerptum maximo cruciatu afficiebat. istum quoque Theseus interemit. [Eodé modo, ut inquit Pausanias, Hic filiam habuit Perigimen nomine, ex qua Theseus Menalippum genuit, patrem Teoxianis. Plutarchus.

his saxis flatem, procellasq; cientē Scirona Athenienses vocāt. fingit aūt poeta ossa Scironis in mare proiecti fuisse in scopulos conuersa. {*Facta pr.*} hoc est gesta tua numero annos superabunt. {*Pro te fortissime vota*} Theseia significat, quæ festa in Thesei honorem Athenienses instituerunt.

Occidit ille Sinis magnis malè uiribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet: sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda.
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas
In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret,
Si titulos, annosq; tuos numerare uelimus
Facta prement annos. pro te fortissime uota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus
Consonat assensu populi, precibusq; fauentum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est

ARGVMENTVM.

ARG. Arne cum insulam Sithonis, in qua genita esset, hosti Minoi capta pulchritudine auri uendidisset, ne pro meritis supplicia penderet, in uolucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

NEc tamen (usq; adeò nulla est sincera uoluptas
Sollicitumq; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto
Bella parat Minos: qui quanquàm milite, quanquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgeiq; necem iustis ulciscitur armis.
Antè tamen bello uires acquirit amicas,
Quaq; patent aditus, uolucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna:
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosaq; rura Cimoli,

TVtus ad Alcathoē} Alcathoe eadem esse videtur cum Megaris, vrbs media inter Peloponnesū, Atticam & Bœotiam, quæ ab Alcathoo, Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata. cū .n. leo, quem Citheroniū appellarunt, Euippū, Megarei regis filium, interfecisset; Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonem Citheronium strauisset: Alcathous verò, Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspicionem Megaram confugisset, feram aggressus cū victor euasisset, regnum suscepit, ac inter alia, quę gessit, templum ædificauit, qd̄ agrestis & Apollinis & Dianæ voluit appellari. [Alcathoen nominat poeta Megarēsium vrbem, eo quòd post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa vastata, Alcathous veniens ex Elide, & muros instaurauit, & cetera vrbis restituit. auctor Pausan.] {*Lelegeia mœnia*} à Lelego ædificata. nā (vt idem Pausanias narrat) Megarenses aiunt. duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq; regnante se Leleges vocatos fuisse. quod quidē & Strabo significat, cum inquit, Cares cum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui miletum condidere, incōtinente habitare cœpisse. {*Composito Sc.*} interfecto, sublato. nam componere interdū finire significat. qui autē necantur, finiūtur. Sciron aūt latro fuit, qui ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocantur. is peregrinos illac transeuntes cogebat se ipsos de pręcipiti loco iactare, vel deductos supra scopulū abruptū ipse calce in mare proijciebat. Theseus autē inde illū in mare deiecit, vnde multos añ ipse deturbauerat, vt ex statua, quæ Athenis in regia spectabatur, colligi poterat. nā Theseus Scironē in mare proijciens effictus erat, vt Pausanias refert. [In cōmen. Eurip. legitur, Scironē solitū viatores ad lauandos sibi pedes cogere, interēq; lauandū in mare de scopulo propellere, atq; ita Chelonę, quæ ille eo loco alebat, deuorandos obijcere.] {*Scopulis no.*} vt refert Strabo, Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. supra eas aūt est via in Atticam, atq; Megara ab Isthmo ducens. Caurū quoq; ventū ab il-

RAPH. VSQVE adeo.} parenthesis est, sniam loco maxime accommodatā cōtinēs. sumpta aūt hec snia esse vr ex 4. Argon. Apollonij, vbi Iasonis Medeæque nuptiæ in Corcyro antro celebratæ describuntur. semper .n. inquit, miserorū hominum lætitijs amara aliqua inest tristitia. {*Bella p.*} Minoem Iouis filium ex Europa regē fuisse Cretæ notius ē, q̄ vt sit exponendū. huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus: q cū Athenis ex palæstra victoriā reportasset, maximā in se inuidiam cōcitauit. quapp insidijs Aegei Atheniēsiū regis occisus cū domū non rediret, Minos pr̄ aduersus Athenienses bellū mouit, ipsis & pestilentiā, & famē imprecatus, vt Androgæi cędem vlcisceret, auct. Plut. & Diod. prius aūtē, quā oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quasdam insulas expugnauit, quas enumerat poeta; ac si qua ī his Meta. fuit facta, describit. {*Firmissimus*} ferocissim⁹ {*Ira pat.*} patris cōueniēte ob filij cædem. {*Iustis*} bello iusto, quippe qd̄ fuit susceptum pro filij cæde vlciscenda. {*Quaque pa.*} quocunq; nauibus poterat peruenire. {*Hinc Ana.*} Anaphe isula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærendā Europā nauigauit, Membliaros fuit appellata. deinde Argonautis à tempestate vexatis, caligineq; opertis, statim Apollinis ope, vt Apollo. in 4. narrat, cū apparuisset Anaphe ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. {*Et hinc*St.*} Stymphalus quidē vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta sentire non vr̄, cū insulas enumeret sibi à Minoe conciliatas. forsitā aūt deprauatus est hic versus, qui hinc aduerbio eraso, Astypaleia exposcere vr̄. est .n. Astypalæa insula, vna ex Cycladib⁹ ab Astypalęa Antęi matre denoīata. nā antea à Caribus habitata Pyrrea primum, deinde Palæa, tū θεῶν τράπεζα, hoc est, deorū mensa, fuit appellata, vt inquit Stepha. est aūt ēt alia eiusdē nois cū vrbe inter Rhodon & Cretā. est & nomē duarū vrbiū, quarū altera est in Co insula, altera in Samo, vñ Astypalæeus & Astypalæata declinantur. [Præterea & Sami habitatores Astypalēses aliqñ vocati fuere, id qd̄ ex Nicādro patet.] {*Hinc hu.*} Mycone, q̄ & Myconus à Str. vocatur, vna est ex Cycladibus. i ea vero insula dn̄r iacere nouissimi gigantū ab Hercule lapidibus obruti. fere aūt Myconij sunt calui. {*Cretosaq;*} sic quidem corrupte, Cimoli vero per c recte legitur. sed .n. Cimolus, quæ & Echinusa dr̄, insula in Cretico mari, vna ex Sporadibus, à qua terra Cimolia nuncupatur, vt Stra. scribit. ad qd̄ alludens poeta cretosa Cimoli rura appellat. in illa nanq; effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgandis vestibus apta.

ita legitur in vetustissimo codice M. Antonij Gadaldini.

Te face solenni iunget sibi, perq́; Pelasgas
Seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq́;, patremq́;, deosq́;,
Et natale solum ventis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus: nempe est mea barbara tellus:
Frater adhuc infans: stant mecum uota sororis:
Maximus intra me Deus est: non magna relinquam,
*Magna sequar: titulum seruata * puppis Achiuæ,*
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultusque, artesque uirorum,
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesonidem mutasse velim: quo coniuge felix,
Et dijs cara ferar, & vertice sidera tangam.
Quid? quòd nescio qui medijs incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis,
Nunc sorbere fretum, nunc reddere? cinctaque sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens
Per freta longa ferar: nihil illum amplexa timebo:
Aut si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugium ne putas? speciosaque nomina culpæ,
Imponis Medea tuæ? quin aspice, quantum
Aggrediare nefas, & dum licet, effuge crimen.
Dixit, & ante oculos rectum, pietasque, pudorque
Constiterant, & uicta dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras.
Quas nemus umbrosum, secretaque sylua tegebat.

* pubis

rebātur. {*Seruatrix celebr.*} iuuentutis græcæ seruatrix laudibus extolleris. {*Ergo ego*} hactenus Medea amori est obsecuta: nunc ad honesti cogitationem ita redit, vt statim illam abijciat. {*Ergo*} affectui seruit hoc loco, & indignationi hæc particula ergo. indignatur nanque Medea quòd sororem, fratrē, patrem, ac patriam relinquere possit. {*Germanam*} Chalciopem hanc uocat Apollonius, Pherecydes vero ait Euenie illi nomen fuisse, cognominatam antē Chalciopē, & Iophossam. {*Fratremque*} Absyrtū, qui Phaeton quoq; ab Apollonio uocatur. {*Ventis ablata*} nauibus anecta, quæ uentis aguntur. {*Relinquam*} relinquere possim. est autē cum interrogatione legendum. {*Nempe pater sæuus*} obiectionibus ita respondet Medea, ut colligat omnino Iasonem esse iuuandum, sibique coniugio copulādum. {*Nempe*} profecto. {*Stant mec. uota sororis*} hoc est soror Chalciope mecum sentit. nam Chalciope, quam Phryxo diximus nupsisse, Iasoni fauebat, propter filios suos, qui e Colchis in græciam nauigantes ad paterna bona repetenda iuxta Aretiadem insulā naufragium fecerunt in qua quidem aues esse feruntur pennas ferreas iaculantes, ab Argonautis autem illic inuēti in Colchos illis niç duces fuerunt, a quibus deinde in Græciam, Orchomenumq́; reuecti sunt. Chalciope igitur de filiorum salute solicita Medeam rogauit, ut Iasoni, filijsque opitularetur. {*Maximus Deus*} Cupido {*Titulum*} gloriam. enumerat autem Medea quibus potitura est, si Iasonem fuerit secuta: quæ quidem ipsi maiora uidentur, quàm quę relinquit. {*Loci melioris*} cultioris, ciuilioris. {*Fama*} gloria. {*Viget*} floret. {*Cultus*} ornatus. {*Quem ego*} magno amore illum Medea prosequitur, quem cum omnibus totius orbis rebus nō permutaret. {*Et vertice sydera tangam*} illi uertice sidera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur. sic Horatius, Quod si me lyricis uatibus inseris; Sublimi feriam sydera uertice. {*Quid? quòd nescio qui*} aliam caussam assignat Medea, qua Iasonem sequendum esse sibi persuadet. multa nanque noua periculosaque se uisuram ait, quales sunt Cyaneæ petrę ad Thracium Bosphorum, quæ inter se concurrere dicuntur. [Immo diuersum facit, metum, & pericula si bropponens. propterea etiam infra ad hanc obiectionem rursum sibi ipsa respondet:

Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens
Per freta longa fuerat, nihil illum amplexa timebo.]

{*Nescio qui mon.*} Cyaneas petras innuit, quæ & Symplegades dicuntur, quòd concurrere, ac concuti uidentur. nam, ut ipse poeta in 15. ait, quo tempore illac Argo transiuit, mobiles erant, & concurrere uidebantur, postea uero immobiles sunt factæ. Timuit concursibus Argo Vndarum sparsas Symplegadas elisarum: Quæ nunc immotę perstant, uentisque resistunt. [Harum descriptio est apud Apollonium lib. 2. {*Ratibusque inimica Charibdis*} vorago est in freto Siculo naues ad se trahens, atque absorbens. fertur autem Charybdis uetula fuisse rapacissima, quæ cum boues Her. esset furata, in fretum Siculum proiecta loco nomen dedit. *Nunc red.*} reijcere, remouere. nam quæ absorbet, apud Tauromiuium Siciliæ urbem reiicere memoratur. {*Scylla rapax*} Scylla, Phorci filia, ueneni Circes in monstrum conuersa se in fretum Siculum præcipitauit, ubi nauibus fingitur insidiari. sunt autem loca in freto Siculo ualde periculosa Scylla & Charybdis, quorum alter Italiæ, Scylla uero adiacet Siciliæ. {*Siculo profun.*} in Siculo freto. {*Cincta sæ. ca.*} circundata rabidis canibus. nam illius inguina in canes transmutata feruntur. [Superiore corpore nympham præseferente. quę fabula a natura loci sumpta est. est enim Scylla scopulus cauernosus fluctuum repercussu latratum quendam reddens.] {*Coniugium ne putas*} ratione a scelere Medea reuocatur. se autem ipsa reprehēdit, quòd facinori suo honestū matrimonij nomen prætēdat. {*Speciosa*} pulchra, & honesta. {*Quin*} immo. {*Aspice*} considera. {*Dum licet*} dum potes. {*Rectum*} honestum. {*Pietas*} in parētes, & patriam amor. {*Et uicta dabat*} iam, inquit, Cupido ab honesto, & pietate victus a Medeæ mente recedebat.

IBAT ad ant. Hec. Pers. aras} Hecate (ut scribit Dionysius Milesius) filia fuit Persæ Solis filij. in illis nanque locis duo Solis filij nati sunt, Perses, & Aeta, quorum alter Colchis circa Mæotidem paludem imperauit. Perses uero in Taurica regione regnauit, qui cum grandior natu esset, vxorem duxit unam ex incolis nymphis, ex qua Hecaten filiam suscepit, quæ cum virago esset, ac uenatrix, prima dicitur pestiferas herbarū radices inuenisse, peritissimaque & uenenorum, & eorum quæ homini opitulātur, fuisse, propriumque patrem ueneno necasse. A patruo uero Aeta in Colchos accersita, uxor ē ducta, ex qua & Chalciopem, & Medeam suscepit Apollonium autem sequitur Ouid. qui Persæ filiam Hecatem fuisse ait. sed alii Iouis, alij Cereris, alij Aristęi Pæonis, Musæus Asteriæ, & Ionis fuisse filiam scribit. hinc uero coarguitur eorum error, qui dicunt Hecatem Perseida iccirco uocari, quòd Perses in Dianę sacrificijs inuocabatur. {*Ad ant. ar.*} ad uetusta templa. {*Hecates Perses*} Persæ filiæ. est etiam Hecate eadem cum Proserpina, & Diana. [Dixit autem κατὰ συνεκδοχὴν poeta, ad antiquas aras, pro, ad templum. eodem enim modo & apud Apollonium, unde pleraque hæc transumpta sunt, Medea ancillis imperat.

[illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], &c.

Quoniam aūt hic locus occasionem offert, libet, aliquantū expatiari calamo, & q̄ de Hecate apud auctores alios, atq; alios tradūtur, simul & sub vno veluti capite, hic exponere. Vet⁹ dea Hecate fuit, χθονίων καὶ νεκρῶν ἀρχὴν ἔχουσα[illegible]. hoc est, inferorū, ac mortuorū rebus præfecta, eoq; ēt magorū, & ueneficarū carminibus frequentata. Huius potentiā prolixe describit Hesiod. illiq; datā a Ioue ait μοῖραν, hoc est, partē, ac facultatem omniū terrestrium, & maritimorum, καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε, καὶ οὐρανῷ ἠδὲ θαλάσσῃ, solīq; omnium Titanici generis, potentiam, atq; honores suos integros mansisse, cum cæteri ad inferos detruderētur, ac damnarentur. proinde eandem etiam aliorū parte fungi, & quæcunque libuisset, hominibus elargiri. atque vbicunque, inquit, idem, aliquis [illegible] ἀνθρώπων.

[illegible]
[illegible].

Quare etiam dictam volunt [illegible], alij quasi [illegible], quòd singulorum curam, ac prouidentiā gerat, singulaq; ad ipsam referantur. alij ab ἑκατὸν, quòd centenaria, hoc est multiplicē, & infinitā potestatē habeat. præcipue tñ, ac peculiariter illi cura inferorum attribuitur. cuius rei ridiculā quādā rationem afferunt. nam cum intra primos annos adhuc esset, Iunonem aiunt persequi illam cœpisse. illam autē primum in domum puerperæ cuiusdam, postea ad quosdam, qui defunctorum corpora effere-

RAPH.

*Etiam * fractus erat, pulsusq́; resederat ardor,* Fortis
Cùm videt Aesoniden, extinctaq; flamma reluxit,
** Erubuere genæ, totoq; recanduit ore.* Erubuere
Vt solet a ventis alimenta resumere, quæq;
Parua subinducta latuit scintilla fauilla
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic iam lenis amor, quem iam languere putares,
Vt vidit iuuenem, specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illac luce fuit. posses ignoscere amanti.
Spectat, & in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Vt verò cœpitq; loqui, dextramq; prehendit
Hospes, & auxilium summissa voce rogauit,
Promisitq́; torum; lacrymis ait illa profusis,
Quid faciam, uideo; nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. seruabere munere nostro:
** Seruata promissa dato. per sacra triformis* Seruatus

efferebant, confugisse, quare tum Iunonem ἀκαθαρσίας metu videlicet, a persequendo destitisse: Iouem autem per cabiros (sacerdotum id genus est) lustrari illam iterum præcepisse, a quibus cum ad Acherusiam paludem deducta fuisset. mortuorum ibidem curam, ac præfecturam sortitam esse. vnde & sacrificijs mortuorum, & expiationibus item & euocationibus illorum adhibetur, χθονίαν q; uocãt, & νυχίαν, hoc est, inferam, & nocturnam. Suntque etiam qui ἑκάτην dictam putent, quoniam centum annos vagari pateretur eorum vmbras, quorum corpora sepulta non fuissent. pleriq; eandem cum Proserpina, ac Luna faciunt, eoque ἑκάτην, quasi quæ ἕκας hoc est, longe a nobis dulet, vocatã uolunt. A poetis autem et triformem inde, & tricipitem dici putant, quoniam luna modo plena luceat, modo obscura tegatur, aliquando partim luceat, partim obscura sit. Et rursum nunc in cœlo appareat, nūc apud inferos prematur, interdum circa sylvas, ac mõtes uagetur, unde etiã nomina illi subinde alia, atq; alia esse, ut nunc Luna, nūc Proserpina, nūc Diana dicat. Sed mihi triformis Hecate, inde potissimum dici uidetur, quòd illi compita, ac triuia antiquitus dicata fuere, in quibus & sacrificia menstrua illi fiebant, quas Hecates cœnas vocabant, ut ex Plato Aristophanis apparet, & statuæ triformes, siue tricipites eidem consecrabantur. Hinc & Oui. alibi dicit, Ora vides Hecates in tres vergẽtia partes, Seruet ut in ternas compita secta vias. Quippiã Orpheus, aut quisquis is fuit, in Argonauticis, etiam ipsam deam tria capita habere dicit, hominis videlicet, equi, & canis his versibus,

καὶ δ' ἀπλάτοισιν ἐπ' ὤμων.
Τρισσοκέφαλος ἰδέσθαι ἀειδὲς τέρας, οὐδ' ἀδαὲς
Ταρταρόπαις Ἑκάτη, λαιῷ δ' ἄρ' ὑπὶ ἔγετο ἀῶρ
Ἵππος χαιτήεις, κατὰ δεξιὰ δ' ἦεν ἀθρῆσαι
Λυσσῶπις σκύλαξ, μέσση δ' [illegible].

De genere autem, & parentibus huius deæ varie ab auct. traditur. nam alij Iouis, & Asteriæ, alij Aristæi filiam faciunt. rursum alij Cereris, alij Noctis filiam. Apollonius, & post hunc Ouid. Perseida vocant, hoc est. Persæ filiã, siue ille Solis filius, & Aeetæ frater fuit, vt Diodo. li. 5. & Diony. ille, de quo Regius meminit, tradiderunt, siue Crei potius, & Euriɓiæ, Titanici generis, ut Hesiodo placet, apud quẽ in Theogonia ita legitur:

Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τέκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων,
Πέρσην θ', ὃς καὶ πᾶσι μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσι. & rursum.
Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε· πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.

Vocatur autem eadem hæc a poetis etiam βριμὼ, hoc est terrifica, eo quòd terrorem immittat hominibus, et spectra, quæ ab ipsa ἑκαταῖα dicuntur item δαίμονα, & per contractionem, δαδοῦχος, ἀπὸ τῶν δᾳδῶν, ut placet grammaticis, quòd sacra illius cũ facibus peragantur, quia de caussa etiam δᾳδοῦχος appellatur. Et μονογενὴς, quasi dicas unigenitam, & κουροτρόφος, hoc est, quæ puellas, ac pueros nutriat. quæ tamen nomina etiam Proserpinæ communia sunt. Ponebantur autem & statuæ illius ante domos, & valuas potentiorum. Hinc Aeschylus dixit δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδομος μελάθρων. Atque hæc de Hecate ab auctoribus fere traduntur. quoniam autem & de Medea hoc loco agitur, & de Aeeta, opera pretium fuerit illorum quoque genus persequi. nam & hoc ab auctoribus varie traditur. Medeæ igitur matrem alij Eurylytem uocant, alij Neæram. Dionysius, quem supra Regius citauit, & Diodorus Hecatem. nam Persen, & Aeetam fratres fuisse, Solis filios; ac Persen quidem ex nympha quadam indigena sustulisse Hecaten, ueneficijs insignem, quæ patruo suo nupserit, ex eoque Circen, Medeam, & Aegialeum, quem alij Absyrtum vocant, peperit. quod ideo fictum puto, quòd cùm veneficijs insignes fuerunt Circe, & Medea, creditum propterea sit ex Hecate illas prognatas. Hesiodus autem in Theogonia, Idyam vocat Medeam matrem, his versibus,

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Γῆμε θεῶν βουλῇσιν Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ Μήδειαν ἐΰσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Hanc & Apollonius sequitur. nam & ipse Medeam Idyæ filiam. Hecates autem sacerdotem dicit, & proinde circa templum illius versari. edoctam autem. &,

Φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ.
[illegible]

Similis diversitas auctorũ, & circa patris Aeetæ genus est. nam ut patrem huius Solem esse plerique affirmant, ita matrem contra sunt, qui Ephyren uocent. Homerus Persam nominat. Hesiodus autem, & post huncetiam Higinus, Perseidem, Circemq; non filiam, sed sororem illius faciunt. Hesiodi uersus sunt,

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς Ὠκεανίνη
Περσηῒς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
Homeri autem Odiss. 10. hi,
Κίρκη δ' ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο.
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Eumelius autem uetus poëta, etiam Antiopem uocat, Aeetæ matrem, ipsum Corinthium facit. è Corintho autem in Colchos profectum ait. cuius uersus, ut quidem in comment. Pindari citantur, ita habent,

Ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχ' Ἀσωπός, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ,
Τὴν δ' Ἐφύρην κτεάτισσ' Αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν,
Εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτ' ἢ ἐξ αὐτοῖό τις ἄλλος
Ἢ παῖς, ἢ υἱωνός, ὁ δ' ἵκετο Κολχίδα γαῖαν.

Atque hinc factum alij tradunt, ut Corinthum postea uenerit Medea, regnumque paternum repetiuerit, quam tamen Corinthij urbe eiecerunt, ac liberos illius, ne quis successor, aut hæres illius amplius relinqueretur, occiderunt, sparsa fabula quasi a matre ex inuidia interfecti fuissent. atq; hæc de Aeeta, & eius genere.]

RESEDERAT. requieuerat. *Vt solet a ven.* pulchra similitudine ostendit poeta, quo modo Medea iterum cœpit amore Iasonis ardere. est autem ordo, Vt parua scintilla, quæ superinducta fauilla solet resumere alimenta a uentis, & crescere. *Specie.* pulchritudine. *Præsentis.* Iasonis. *Et ca.* & forte, inquit, Iason illo die formosior fuit quàm consueuerat. *Posses igno. amanti.* unusquisq; amãti Medeæ dare ueniam posset. est enim secunda persona, siue finita pro tertia, & indefinita posita: uel certe ad lectorem oratio conuersa. *Amanti.* amore Iasonis captæ. *Tum de.* tunc solum. demum enim, & denique interdum solum, aliquando tandem significant. *Nec se decl.* nec oculos suos ab illo auertit spectando. *Summissa vo.* ne ab alijs, quæ dicebant, perciperentur. *Torum.* lectum nuptialem, ac nuptias ipsas. *Trif. dea.* Hecates, quæ & Lu- RAPH.

na, & Diana, & Proserpina creditur esse. {*Lucoque fo. quod nu. in il.*} per præpositio subintelligatur, hoc est per numen Hecates Persæ filiæ, quæ in illo luco colebatur. in templo autem Hecates (ut narrat Apollonius) Iason cum Medea conuenit, ab eaq; & medicamenta accepit, & quo modo aduersus gigantes è dentibus draconis orituros se gereret, cognouit, ita præter omnem Aeetę spé omnibus præpositis certaminibus superior euasit. {*Perque pa. s.*} per solem Aeetæ patrem, quem sibi socerū Medeæ coniugio cupierat. {*Cernen. cuncta*} omnia aspiciętem. nam ut 3. Iliad. lib. ait Hom. ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει, hoc est, Sol omnia & audit, & uidet. {*Et tan. po.*} quanta erat subiturus. {*Creditus*} contra loquendi consuetudinem hoc participio usus poeta esse uidetur. res enim credita eleganter dicitur. Iason verò creditus non ita, nisi pro commisso accipiatur, quanquam creditus etiam gratus intelligi possit. {*Cantatas her.*} incantatas. neque enim Medea Hecate matre minor fuit venefica. {*Sacrum Mau. in ar.*} in sacrum Martis lucum. in illo nanque vellus aureum super phago arbore collocatum a peruigili dracone seruabatur. [Falsus ē hoc loco Regius, qui aruum, & lucum pro eodem accipit. non .n. in luco Martis, sed in campo, siue aruo eius Dei, sub iugum tauri missi, & dentes serpentis seminati fuere. ita enim & Apollonius vocat. ubi ait, ῥίμφα μάλ' ἐς πεδίον τὸ Ἀρήϊον ἠγερέθοντο. lucus autem Martis, in quo vellus aureum seruabatur, alio loco, & ab vrbe Colchorum aliquātum remotior fuit. quare etiam nauı ad eū transiisse Iasonē idē poeta dicit his versibus: ὁ δὲ σφισιν ἱερὸν ἄλσος ἐναντίον [illegible] / Νῶϊν [illegible] / [illegible]

Κῶας ἑλόντες ἄγοιντο [illegible]. & rursum,

Ἔνθα δ' ὁ μὲν χρύσειον ἀπὸ δρυὸς αἴνυτο κῶας

Κούρης κεκλομένης. ἡ δ' ἔμπεδον ἑστηυῖα

Φαρμάκῳ ἔψηχεν θηρὸς κάρη, εἰσόκε δή μιν

Αὐτὸς ἑὸν ποτὶ νῆα μεταστρεφθῆναι Ἰήσων

Ἠνώγει, λεῖπον δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἄρηος.

Quo loco & illud obiter notandum δρυὸς generaliter accipi pro arbore. nam alibi eandem arborem, in qua vellus seruabatur, fagum vocat. vt,

Φηγὸν ἀπειρεσίην διζήμενοι, ᾗ ἔπι κῶας

Βέβλητο, νεφέλῃ ἐναλίγκιον, &c.

Porrò & illud admonendum eodem hoc loco videtur, vellus, de quo hic dicitur, quod vulgo aureum fuisse fertur, a quibusdam non aureum, sed aurei, siue purpurei coloris fuisse dici. Simonides etiam purpuris, siue conchylijs, quæ in mari nascūtur, tinctam tradit. vt quidem in commentarijs Euripidis in Medeam annotatur.] {*Medio agmine*} media multitudine. {*Purpureus*} purpuratus, ac purpura ornatus. purpureum enim dicimus, quod totum ex purpura constat, purpuratum uerò purpura ornatum. {*Adamanteis naribus*} quæ ne quidem poterant domari. Adamas nanque lapis est, qui nulla alia re, quā hircino sanguine domatur, vnde & nomen accipit. nam δαμάζω domo significat. a vero particula est priuatiua. {*Aeripedes*} ære pedes armatos habentes. [Apollonius non ære armatos, siue indutos, sed totos æreos pedes habuisse dicit, a Vulcano factos. præterea & ora ex ære facta, quas Ouidius adamantinas nares dicit. Apollonij versus sunt,

Τοῖ' ἄρ' ἐνὶ μεγάροισι κρείων Αἰήτεω

Τεχνήεις Ἥφαιστος ἐμήσατο θέσκελα ἔργα.

Καί οἱ χαλκόποδας ταύρους κάμε, χάλκεα δέ σφεων

Ἦν στόματ', ἐκ δὲ πυρὸς δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,

Πρὸς δὲ καὶ αὐτόγυον στιβαροῦ ἀδάμαντος ἄροτρον

Ἤλασεν, Ἠελίῳ τίνων χάριν, ὅς ῥά μιν ἵπποις

Δέξατο Φλεγραίῃ κεκμηότα δηϊοτῆτι.

Ille dea, lucoq́, foret quod numen in illo,
Perq́, patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentusq́, suos, & tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitq́, vsum, letusq́, in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistuntq; iugis medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri, tactaque uaporibus herba
Ardent. vtque solent pleni resonare camini,
Aut vbi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum.
Pectora sic intus clausas voluentia flammas,
Gutturaque vsta sonant. tamen illis Aesone natus
Obuius it. uertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro,
Puluereumque solum pede pulsauere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu * *Minyæ subit* * *ille, nec ignes*
Sensit anhelatos, (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositosque iugo pondus graue cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus augent,
Adijciuntque animos galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus ualido prætincta ueneno:
Et crescunt, fiuntque sati noua corpora dentes.
Vtque hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq́, suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic vbi visceribus grauidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo:
Quodq́, magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi uiderunt præacutę cuspidis hastas
In caput Aemonij iuuenis torquere parantes;
Demisere metu vultumq́, animumq; Pelasgi.

{*Pleni camini*} plenæ carbonibus ignitis fornaces. {*Silices fornace*} periphrasis est calcis, quæ fit lapidibus ita excoctis, vt nihil humoris retineant, in quos quidem si immittant aquā, cum quodam stridore & ignem concipiunt, & dissoluuntur. RAPH.

ASPERGINE} aspersione. {*Vsta*} combusta, ut per quę ignea flamma transeat. {*Truces*} torui aspectu. {*Ad ora ueniens*} ad faciem Iasonis venientis. Præfixa ferro in summitate ferrum habentia fixum. {*Bisulco pede*} bifidis pedibus, quales boum esse videmus. {*Fumificis*} fumum efficientibus. spondeo autem in quinta carminis sede est usus poeta, ut boum mugitus exprimeretur. {*Diriguere*} exhorruere, expalluere. {*Vllos anhelatos*} ullos spiritus flammæ exeuntis ex ore taurorum. Anhelitus secundum regulam ab anhelando declinauit: quamuis anhelitus frequentius vsurpetur. Anhelare autem est difficulter respirare. {*Tantum medicamina possunt*} parenthesis acclamationem in herbas medicas continens, in quas si vires incredibilis rei cām poeta refert. {*Pēdula palearia*} pelles, quæ a gutture boum pendent palearia dicuntur. {*Ferro proscindere*} vomere, exarare. {*Mirantur Col.*} stupescunt rei nouitate. Colchi autem Scythiæ sunt populi Aegyptiorum, coloni, vt Apollonius ait, & Herodotus confirmat, qui & de pudendorum circuncisione meminit, & de lini textura, & legibus Aegyptiorum illos uti ait. {*Vipereos dentes*} serpentis illius dentes, quem in tertio poeta narrauit a Cadmo fuisse interfectum. nam, ut Pherecydes narrat, pars illorum dentium a Marte, & Pallade Cadmo tradita fuit: altera Aeetæ Colchorū regi, ut ante diximus. [Apoll. l. 3. [illegible]

[illegible] ἐς ἄεθλον ὀπάσσαι

Ἀονίοιο δράκοντος ἐν Ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ

Κάδμος ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,

Πέφνεν, Ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα,

Τοὺς δὲ θεὰ Τριτωνὶς ὑπ' ἐκ γενύων ἐλάσασα

Αἰήτῃ πόρε δῶρον, ὁμῶς αὐτῷ τε φονῆϊ.

{*Spargit*} dissеminat. {*Vene.* * *pr.*} infecta potenti veneno, ut ex qbus homines armati sint nati. {*Sati*} seminati. {*Noua cor.*} magna hominū armatorū corpora. {*Vtque ho. spe.*} hac similitudine declaratur, quō dentes serpentis figurā contraxerint humanā. {*Perque suos n.*} per suas oēs particulas. {*Consurgit*} coorītur. {*In ar.*} in agro fœcūdo, q tot armatos pepit. {*Arma*} simul nata cū hoīb. {*Torquere*} cū impetu mittere. {*Pelasgi.*} Minyæ Thessali

{*Ipsa*

subito Minia, ille

dētes draconis in homines armatos

Ipsa quoq; extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Vtque peti vidit iuuenem tot ab hostibus vnum,
Palluit, & subitò sine sanguine frigida sedit:
Ne ve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque aduocat artes:
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
Ciuilique cadunt acie. gratantur Achiui,
Victoremque tenent, auidisque amplexibus hærent.
Tu quoque uictorem complecti barbara uelles,
Obstitit incepto pudor. * *at complexa fuisses;*
Sed te, ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agisque
Carminibus grates, & dijs auctoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire draconem;
Qui crista, linguisque tribus præsignis, & uncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt;
Somnus in ignotos oculos * *aduenit; & auro*
Heros Aesonius potitur: spolioq; superbus,
Muneris auctorem secum spolia altera portans,
Victor * *Iolciacos tetigit cum coniuge portus.*

ARGVMENTVM.

ARG. Iason post quàm Medeam abductam in Græciam duxit, & pro missu coniugio sibi copulauit, multis expertus ingenium eius petijt, ut parentem Aesonem senectute elisum in adolescentiam reduceret. at illa amente nondum deposito, quem ex iuuentute ceperat, nihil negandū ei, ahenum constituit, herbarumq; genera, quarū scientiam habebat, uarijs regionibus quæsita incoquens, postquàm animaduertit stipitem, quo versabat herbas, in arborem oleam uernatam bacciꝫ esse conuersum, quæ quoq; ex despumate aheno in terram deciderant, in herbam lætissimam esse conuersa, maturum tempus existimans, Aesonem interemptum madentibus herbis immiscuit: & ut promiserat coniugi, ex senectute in pristinum uigorem perduxit.

Aemoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuique ferunt patres, congestaque flamma
Thura liquefaciunt; indutaque cornibus aurum
Victima, vota facit. sed abest gratantibus Aeson.
Iam propior letho, fessusque senilibus annis.
Tum sic Aesonides: O cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquàm mihi cuncta dedisti,
Excessit que fidem meritorum summa tuorum:
Si tamen hoc possunt, (quid enim non carmina possunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subijt pater Aeeta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam

{Ipsa quoq.} Medea. {Et si. si ne sang.} qui timent, & pallidi, & frigidi fiunt, timore nanque sanguis ad cor a physicis refugere perhibetur. {Gramina} herbæ. {Carmen aux.} incantationem opitulantem. {Secretas ar.} magicas artes occultas. {Martem} bellum. {Ciuili ac.} pugna ciuili. {Terrigenæ} ex terra geniti. {Gratantur} lætantur, gratulanturque Iasoni victori. {Victoremque t.} amplectuntur, quia victorem. {Affectu t.} amore occulto. {Et dijs auct. ho.} dijs inferis, Hecateque in primis. {Peruigilem} semper vigilantem. {Superest} reliquum est ex ijs, quæ iusserat Aeeta. {Sopire} in somnum adducere. eorum autem sequitur opinionem Ouid. qui aiunt dracone sopito vellus aureum ab Iasone fuisse ablatum. Pherecydes namque draconem scribit a Iasone fuisse interfectum. {Herbis} herbarum viribus. {Præsignis} insignia. {Aureæ arb.} in qua vellus aureum suspensum erat. in phago nanque arbore suspensum a vasto, & monstruosæ magnitudinis dracone custodiebatur. est autem synæresis, & coagmentatio duarum vocalium in vnam syllabam, nisi malimus dicere versum esse hypermetrum, cum præsertim sequens versus incipiat a vocali. {Lethæi suc.} somnum, obliuionemq; inducentis. λήθη enim, vnde lethæus declinatur, obliuio dicitur. {Verba fa.} carmina inducentia. {Sistunt} stare faciunt. {Auro} aureo vellere. fere autem omnes aureum fuisse vellus scribunt: Simonides vero modo album, modo purpureum illud vocat. {Heros Aeso.} Iason Aesonides. possessiuum enim pro patronymico posuit. {Muneris auct.} Medeam, quæ auctor, & caussa fuit, ut Iason vellere aureo potiretur. {Victor} uoti compos. {Colchiacos por.} sic quidem fere legitur: sicque legendum esse, ego quoque olim contendi: nunc cum vetusto exemplari animaduerterim Iolciacos scriptum esse. facile in eam sum adductus opinionem, vt sentiam Colchiacos in Iolciacos esse commutandum. est enim Iolcos, quæ & Iaolcus dicitur ab Hom. vrbs Thess. Iasonis patria, ab Iolco Amyri filio dicta, ut Steph. de urbibus scribit. vnde Iolcius, & Iolciacus declinatur, tametsi is, qui hoc egregium opus è latina in græcam linguam transtulit, Cecropias turres legat, hoc est, κεκροπίους πύργους: sed & ipse in depravatum inciderat exemplar. de Iolco autem meminit & Sene. An maris vasti domitrix Iolcos.

vli venit. Carpsisti?

AEMONIAE matres} Thessalæ. nam Thessalia uarijs nominibus fuit appellata, siquidem & Aemonia, & Pyrrhonia a Pyrrha Deucalionis uxore fuit cognominata. hæc uero ad copulationem sequentis Metamorphos. narrantur. Iason enim cum Medea a Colchis reuersus, cum Aesonem patrem senio confectum offendisset, vxorem Medeā rogauit, ut sibi ademptos annos patri apponeret. Medea uero maius quàm petebatur pollicita, uarijs undique herbis collectis unaque concoctis, Aesonem iam decrepitum ad quadraginta annorum ætatem reuocauit. {Dona ferunt} templis subaudiatur. dijs enim sacrificabant propter filiorum reditum. {Induta aurum} induta habens cornua auro uictimarum nanque cornua inaurabantur. {Vota facit} peragit uota. {Gratantibus} gratias dijs agentibus. {Iam propior le.} iam morti propinquus. {Tum sic Aesonides} dixit subaudiatur. {O cui debere salutem} gratum se ostendit esse Iason, quo facilius id, quod uult, impetrare possit. est autem ordo, & sensus, coniux, cui me confiteor debere salutem, quāquam mihi cuncta dedisti, & summa, ac magnitudo tuorum meritorum fidem superauit, tamen deme mihi annos, & demptos appone meo patri, si carmina hoc efficere possunt: reliqua per parenthesim leguntur. {Dissimilem ani.} impium, qui nulla parentis pietate moueri solitus est. {Non tamen affectus tales} non tamen, inquit, se ulla teneri patris Aeetæ pietate confessa est Medea. {Ergo ego cuiquā} amantis seruat decorum mulieris, quæ amanti annos producere potius, quàm abbreuiare semper cupit. quare indignatur Medea, quod Iason tam parum ab ipsa se amari putet, ut possit ipsi demere annos, quos alij attribuat. Ergo autem, hoc loco affectus, & indignationis ser-

RAPH.

Posse tua videor spatium transcribere vita?
Non sinat hoc Hecate: nec tu petis aqua: sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis; modò diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, vt cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem. postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine Luna;
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos:
Fertque vagos media per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresque, ferasque
Soluerat alta quies nullo cum murmure serpens,
Sopito similis, nullo cum murmure serpit:
Immotaq; silens frondes: silet humidus aer:
Sidera sola micant. ad qua sua brachia tendens,
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit: & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, qua cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; venis, cantusq;, artesq; magorum,
Quæque magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auraque, & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dijque omnes nemorum, dijque omnes noctis adeste;
Quorum ope, cum uolui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello;
Nubilaque induco, uentos abigoque, uocoque;
Vipereas rumpo & uerbis & carmine fauces;
Viuaque saxa, sua conuulsaque robora terra,
Et syluas moueo, iubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque Luna traho: quamuis temerata labores

ul seruit. sic Augustus, Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis. {*Transcribere*} transponere. [Elegãs metaphora ab ijs, qui nomina, siue pecuniam alijs creditoribus transcribunt. sic Terentius, Iube illud aurum transcribi denuo.] {*Cuiquam*} alicui qui mihi te sit charior. {*Nec tu petis aqua*} honesta. {*Diua triformis*} Hecate veneficiorum, carminumq; auctor. {*Præsens*} propitia. {*Annuat*} consentiat. {*Vt cornua tota coirent*} hoc est, vt cornua Lunæ tota complerentur, atque coniungerentur, ut plenilunium fieret. {*Nudos humeris infusa capillos*} synecdoche poetica, hoc est per nudos humeros sparsos capillos habens. {*Soluerat alta quies*} intempestam, mediamque noctem fuisse ostendit, quo tẽpore omnia in somnum animalia resoluuntur. {*Irrorauit*} inspersit. {*Ternis & hiatibus ora Soluit*} ternos, inquit, aperuit. {*Summisso poplite*} summissis genibus, ac flexis. {*Nox ait arcanis fidissima*} inuocationes, precesque Medeæ describit poeta veneficæ maxime conuenientes. {*Diurnis ignibus*} soli. {*Triceps Hecate*} Luna, quę eadem esse cum Diana, ac Proserpina dicitur, ideircoque & triceps, & triformis vocatur: sic quidem fere exponitur hic locus: sed videtur poeta tricipitem Hecatem vocasse ad Orphei imitationem, qui in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quòd tria habeat capita, equinum dextrum, medium hominis syluestris, sinistrũ caninum. veneficarum autem dea est Hecate, quę ab Apollonio etiam Brimo vocatur propter deæ horrorem. {*Cantus*} incantamenta.

RAPH. *ADESTE*} auxilio estote. {*Concussaque sisto*} agitata stare facio. {*Stantia freta*} maria quieta, nunquã.n. stat mare. {*Te quoque Luna traho*} de cęlo detraho. nam ueneficę finguntur carminibus Lunam e cælo detrahere. hoc aũt sibi facere uidebantur Thessalę mulieres olim deceptę ab Aglaonice, Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusque Lunæ cognosceret, iactabat se Lunam de cælo detrahere eo tempore, quo deficiebat. quare in maximas incidit calamitates, tãtæ impietatis pęnas luens, vnde & prouerbiũ ortũ est, Lunam detrahit, in eos, qui a calamitatibus uexentur. {*Temerata æra*} percussa ęrea uasa. temerare autẽ significat uiolare. Vasa uero tum, cum pulsantur, uiolari uidentur. Creditur aũt vulgo Luna ueneficarum carminibus deficere, quæ ne ad ipsã possint peruenire, tinnitu ęreorũ uasorum occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, in libello de facie appa. in Lu.

COEL. RHOD.

Aes autem græci χαλκὸν dicunt, uti præstruximus. eius uerbi etymum afferri uarium solet, opinatis quibusdam inde corriuari, quòd fortitudini sit accommodatum, quam ἀλκὴν uocant, adiecta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in commentario in Hesiodũ à Chalybum gente inflectit, ut dicatur Chalcos, quasi Chalybs. Apud eos uero in Scythia populos primitus inuentum traditur ferrum, proindeque Chalco id nuncupauere. nam ante ferri vsum æs memoratur compertum, propterea id ferro nomen impositum, quod Eustachius quoque significat. & cum apud Homerum legimus χάλκεον ἦτορ non utique æneum interpretantur, sed, ferreum, ex ueteri more appellatione propagata. Quod uero armis uterentur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo uersu,

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος

Aere laborabant, nec dum ferrum erat nigrum. Sunt qui ferrum putent per appositi formam dici χαλκὸν παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν, quia fundat, dissipetq; interemptorũ uires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quòd ibi primum æraríę fabricæ memorentur compertæ: quanquam alij, quod Eustathius scribit, a Combe puella Chalcidis cognomento, Asopi filia, duci uocabulũ putant, cui æneę armaturę inuentionem acceptam referunt. de qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon 7.

Adsacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorũ vulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cælius Minutianus Apuleius. Chalcos, id est χαλκοῦ, apud Plutarchũ inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter reddidit, cum tamen traditum eruditis sit, obolum Atticũ chalcos complecti octonos, vel, vt Pli. denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiã dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, cõperio, qui omnium primi ænea commolití tela, Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumẽtum græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptum a Lemnis lapsum de cælo Vulcanum. Quod referunt alij ad eos, qui crebri visuntur in insula ignium crateres. Chalcem Eustathius a purpuram interpretatur. vnde appellari Chalcantem coniectat, vt qui profunde vaticinia conciperet: quanquam & ab æneo colore fingi potuisse nomen nõ inficiatur, quẽ tõ purpureũ intelligit. Apud Aristo. est inter pisces nomine Chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab alijs dicitur etiam aigms. Aes porrò in sacris, & excantationibus magnam habuisse veteribus auctoritatem, ac vim scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, propterea que in lunæ deliquijs adhiberi solitum, καὶ ἐπὶ τοῖς κατοιχομένοις. id est & hominum morte. purus enim cæteris habebatur. καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων, id est pollutionem expiatorium. inde eo vtebantur in purificationibus, vniuersis, vt in lib. de dijs scripsit Apollod. Quin & Core, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumentum assuerat, quod ἠχεῖον uocant. apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit ueteris instituti. Et Sophoc. in tragœd. cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores, Medeam scribit herbas secantem, succos in cados refudisse æneos, herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius,

Falcibus & messa ad lunam quæruntur ahenis,
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his vero potissimum sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos vellent. Sed & Carminius libro De Italia secundo, Thuscos æneo vomere in condendis vrbibus vsos in trainsticijs eorum sacris, se inuenisse scribit.

Aera tuos minuunt; currus quoq; carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & vnco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
*Custodemq; * rudem, somno sopistis & aurum*
Vindice decepto Graias misistis in vrbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primosq; recolligat annos.
Et dabitis: neq; enim micuerunt sidera frustra,
Nec frustra volucrum tractus ceruice draconum
Currus adest. aderat demissus ab æthere currus.
Quò simul ascendit, frenataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas,
Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe
Despicit, & visis regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quasq; altus Pelion herbas,
Othryxq;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoq; Amphrysi: nec eras immunis Enipeu.
Nec non Peneus, nec non Sperchiades vndæ
Contribuere aliquid, iuncosaq; litora Bœbes.
Carpsit & Euboica viuax Anthedone gramen
Non dum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, pennisq; draconum,
Nonaq; nox omnes lustrantem viderat agros:
Cùm rediit, nec erant tacti, nisi odore dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra limenq;, foresq;,
Et tantum cælo tegitur; refugitq; viriles
Contactus: statuitq; aras e cæspite binas,
Dexteriore Hecates, at læua parte iuuentæ.
Has vbi verbenis, syluaq; incinxit agresti;
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosq; in guttura velleris atri
Conijcit, & patulas perfundit sanguine fossas.
*Tum super inuergens * liquidi carchesia vini,*
*Alteraq; inuergens * tepidi carchesia lactis,*

scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æreo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus græcorum vetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur verò æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius,

Te quoque Luna traho, quã-
uis Temesæaq; labores
Aera tuos minuant.

Alexãder etiam rationem affert eiusmodi: Aes, & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sitque tẽpore sidera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita 26. Campanorum, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorẽ. Et, ut Plinium præteream, etiam Thebaidos 6. Papinius, Procul auxiliantia gẽtes æra crepant. Paleas in iuuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quę iam liquato ære, ac percocto expuuntur flatu vehementiore, vti Plin. scribit. etiamsi non latet, Hermolao secus videri. {Currus quoque} sui subaudiantur. nam & Luna curru, vt Sol, dicitur vehi. {Vos mihi} in gratiã meam. {Hebetastis} hebetes reddidistis sic, vt comburere non possent. {Vos serpentigenis} è dentibus serpentum genitis hominibus. {In se} contra se ipsos. {Rudem somno} sic quidem legitur. exponiturque expertem somni draconem, atque peruigilem. sed cum hoc nomen rudis, genitiuo iungatur, aut somni mihi videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum. quo quidem modo is, qui in græcam linguam hoc opus conuertit, legere videtur, hoc est ... ut ad cristas, & oculos rubescentes referamus. {Aurum} aureũ vellus. {Vindice} custode dracone.

liquidi e. mellis
tepidi e. lactis.

RAPH. REGII. VOLSCI. {VOLVCRVM. draconum} alatorum, a quibus Medea vehebatur. {Permulsit} blande pertractauit. {Sublimis rapitur} in altum aerem tollitur. {Despicit} deorsum aspicit. {Et * cretis} secretis, ac seiunctis certe visis, & aspectu. [Aut etiam decretis. nam & abit inuentas cernere, pro decernere positum. Tacitus 15. annal. Illum locum, tempusque destinatum, quod de Armenia cernerent.] {Quasque altus Pelion} figurate dictũ est. Altus enim ad montem refertur. sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. {Perspicit} diligenter inspicit. {Radice} cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. {Curuamine falcis ahe.} falce ærea curua. [Imitatus hoc loco Virgil. poetam. nam & ille de Didone eodem modo inquit:

Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis,
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni. &c.

cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus, & ahenis falcibus maleficas herbas succidisse. nam omnino ad rẽ diuinam faciendam vasa, atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. auctor est. Sophoclis versus in hunc modum citantur;

Αἱ δὲ καλυπταὶ κίσται ῥιζῶν κρύπτουσι τομάς,
Ἃς ἥδε βοῶσ' ἀλαλαζομένη γυμνὴ
Χαλκέοις ἤμα δρεπάνοις.

{Multa quoque Eridani} non solum, inquit, in montibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. cum autem Thessaliæ fluuios enumeret poeta, importune admodum de Thessalia in Italiam, Atticamve (nam vtrinsque fluuius est Eridanus) fingitur transiluisse Medea. quare loco Eridani contenderim Apidani esse legendum, cum præsertim Apidanus, vt ante quoque diximus, notissimus Thessaliæ sit fluuius. {Nec eras im. Enip.} apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. {Iuncosaque littora Ph.} sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. neque enim Phœbe locus esse in Thessalia, quod sciam, inuenitur, tametsi quidam imperiti Phœbem pro Delo insula putent accipiendam, quòd Phœbi, & Phœbes, hoc est Apollinis, & Dianæ patria esse dicatur. sed cum Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio conuincitur. mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimũ possumus, a similitudine nominum discedamus. nã vt in 9. refert Strab. Bœbe urbs Thessaliæ fuit Bœbeidi lacui adiacens. videtur, ait poeta Bœbẽ pro Bœbe de lacu posuisse, cuius littora incolæ a iuncorum multitudine vocat. huic autem meæ correctioni etiam Apollonij interpres ille græcus astipulatur. {Nec non Peneus} fluuius est Thessaliæ Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quòd Ossam abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. {Et Euboicam Ant.} Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dij filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. {Viuax gramen} ab effectu, quod vitam reddat, & conseruet. {Nondum vulg.} nondum vulgo notum. in transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit, quam tamen in lib. 13. copiose describit. nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbæ in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exsiluit, ac in deum marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. {Nec erant tacti} aliam quoque Metamorphosin tangit. nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. {Et tantum cælo tegitur} non etiam tecto, sub dio autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat Poeta. {Statuit} erexit. {Iuuentæq;} iuuenilis ætatis deæ. {Egesta tell.} extracta terra. {Scrobibus} fossis. {Velleris atri} ouium nigrarum, quæ Hecatæ, alijsque dijs infernis sunt gratæ. {Carchesia} vasa sunt ad potandum accommodata. Virgil. 5. Aeneid. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho. Carchesia etiam dicuntur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur.

rubrum.

Glaucum in deum marinum

{Posset}

Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Vmbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit precibusque, & murmure longo,
Aesonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesonidem, procul hinc iubet ire ministros.
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi: sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atri
Tingit, & infectas geminis accendit in aris:
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Seminaque, & flores, & succos incoquit atros.
Adiicit extremo lapides Oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Luna de nocte pruinas,
Et Strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Inque uirum soliti uultus mutare ferinos
Ambigui, prosecta lupi. nec defuit illi
Squammea Cyniphij tenuis membrana Chelydri,
Viuacisque iecur cerui: quibus insuper addit
Ora, caputque, nouem cornicis sæcula passæ.
His & mille alijs postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primò, nec longo tempore frondes
Induit, & subitò grauidis oneratur oliuis.
At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floresque, & mollia pabula surgunt.
Quæ simul ac uidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, ueteremque exire cruorem
Passa, replet succis: quos postquam combibit Aeson,
Aut ore acceptos, aut uulnere: barba, comæque
Canicie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque, situsque:
Adiectoque caua supplentur corpore rugæ:
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quater denos nunc se reminiscitur annos,
Dissimilemque animum subijt, ætate relicta.

ARGVMENTVM.

ARG. Liber pater cum animaduertit Aesonis senectutē remedijs Medeæ expulisse, petijt, ut suis quoque nutricibus inferret auxiliū, easq. in adolescentię aspectum reduceret: cuius auctoritate illa compulsa eiusdem remedija quibus Aesonem, in primitias reduxit, Liberoq; æternū beneficium dedit.

V*iderat ex alto tanti miracula monstri*
Liber: & admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.

ARGVMENTVM.

ARG. Pelliades, Peliæ filiæ, ut uiderunt arietem ætate grauatum herbis a Medea in agnum transfiguratum, ambitiosius ab ea petere cœperūt, ut patrem parentū restitueret, quē temporis processione amisisset, iuuentutē. quod ut illa accepit, cupiens inimicum Iasonis data occasione punire, impulit eas, ut parentem interficerent, laceratumq; in aheneum feruens dimitterent, quod et factum est, currum draconibus iunctum conscendit, & per astra clara conspectum inimicorum profugit.

{*Poscit*} inuocat. {*Vmbrar.*} Plutone. {*Rap. cum coniu.*} cum Proserpina in Sicilia a Plutone rapta. {*Fraudare*} priuare. {*Effœtum*} uiribus euacuatū. {*Plenos*} perfectos. {*Porr.*} extēdit. {*Carmine*} incantatione. {*Profanos*} nō initiatos. {*Bacchātum ritu*} Baccharū more. {*Flagran.*} ardentes. {*Multifidas*} in multas partes fissas. {*Tingit*} madefacit. {*Terque senem flam.*} ter inqt, senem purgat, igne, aqua, sulfure: hęc enim tria purgationib⁹ ab antiquis adhibebantur.

AEMONIA ualle, in uallibus Thessalię. {*Extremo oriente*} ex ultima orientis parte. {*Pruinas Lunæ*} q a Luna generantur. humiditatum.n. auctor est Luna. {*Et strigis infames*} strix auis est nocturna, magno capite, rostro, & unguib⁹ aduncis, ut l. 6. Fast. describit Ouid. Vulgus aūt putat striges non esse aues, sed uetulas, quæ se ueneficio quodā in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediuntur, ac eorū sanguinem ita exugunt, ut aut mortui inueniantur in cunis, aut diu uiuere non possint: unde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & vulgus ueneficas oēs strigas uocat. Sane striges a stridendo sunt cognominatæ, ut facile ex his Ouidij carminibus constat: Est illis strigibus nomē, sed nominis huius Causa, q̄d horrenda stridere nocte solent. {*Inq; uirum sol.*} lupi etinquit, se soliti in hominem conuertere particula huic medicamento addita fuerit. {*Prosecta*} intestina a psecādo, & recidēdo dicta. alludit aūt id qd̄ d̄ lupis Plinius, Hoīes in lupos uerti, rursusq; restitui sibi falsū eē existimare dēm⁹ aut credere oīa, quæ fabulosa tot seculis comperimus. inde tñ ait dictos fuisse uersipelles. dē qua re lib. 1. annotatum est. {*Cinyphij chel.*} serpētis Libyci. nā Cinyps fluui⁹ est Libyæ, qui inter duas Syrtes in mare Libycū exit. Chelydri uero testudines aquaticę dicuntur. nam chelone testudo uocatur, & chelys, unde & cithara chelys appellatur, q ex testudine fuerit a Mercurio cōfecta. {*Viuacisque cerui*} diu uiuētis. ceruus.n. ut scribit Plin. uita in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alex. Magnus addiderat, adopertis iā cute in magna obesitate. {*Nouē sęc.*} tot.n. annos cornices uiuere dicuntur. {Vt in carmine illo, qd̄ inter Virgiliana circūfert,

RAPH.

Ter binos, deciesque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet uita uirorum.
Hos nouies superat uiuendo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus, &c.

{*Mortali*} Aesoni, quem ex sene, ac decrepito iuuenē. {*Mitis oliuæ*} quæ omnia mitia reddat, siue q paci dicata est oliua, q̄ mites ac mansuetos hoīes reddit. {*Ecce uetus*} repēte aridū oliuę ramum uiridē esse factum ostendit. {*Vetus stipes*} aridus oliuę ramus. hāc aūt in transcursu Metamorphosin signat. {*Grauidis*} succo plenis. {*At quacunq; cauo spumas eiecit aheno*} aliā itē Metamorphosin describit poeta. nā guttæ spumeæ ui ignis ex aheno feruēti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuersę. {*Vernat humus*} varijs operitur floribus. tūc.n. humus vernare dī, cum uarijs uestit herbis. {*Surgunt*} oriuntur. {*Recludit*} aperit. {*Rapuere*} celeriter accepere, cōtraxere. {*Situs*} squalor. est.n. situs fęda quędam lanugo ex humo procreata in locis psertim Sole carentib⁹. Vir. Per loca sēta situ. inde fit ut corpora illota situm cōtrahere dicamus, & squalorē, q et pædor uocatur. {*Supplētur*} implent. {*Adiecto cor.*} adiecta carne rugę tollūtur. {*Luxur.*} lasciuiūt. tūc aūt mēbra luxuriare dicunt, cū ualde pinguia, atq; nitida uident. {*Aeson mir.*} stupescit. {*Et olī Ante quater denos*} hoc est, se añ quadraginta annos natū fuisse recordat, p quod significat Aesonē ex decrepito sene in uirū quadraginta annos natū, [aut citra etiā, prout annos senectutis illius definias.] fuisse cōuersum. {*Dissimilem an.*} nā animus unā cū ætate mutatur. alius est enī animus iuuenes, alius viri, alius senis. {*Aetate relicta*} deposita senectute.

Aridus oliuæ ramus reuirescit.

V*iderat ex alto*} Bacchus cū uidisset ex decrepito sene iuuenē factum Aesonē, Medeā rogauit, ut nymphas quoq; suas nutrices iuuenilib⁹ annis restitueret. q facile a Medea impetrauit. hoc aūt ab Aeschylo sūpsisse vr̄ Ouid. is.n. in comędia, q̄ iscribitur nutrices Bacchi, cum suis viris recoctas, iuuenili ętati a Medea fuisse restitutas ait. {*Suas nutrices*} nymphis, q̄, ut uidimus, infantem Bacchum educarūt,] quas Ouid. supra Nyseidas, alij Dodonidas uocant, ut lib. 3. annotauim⁹. {*A Colchide*} Medea. {*Nere*

Aeson ex decrepito iuuenis

Guttæ aquæ in flores.

Nutrices Bacchi iuuenescūt.

NE ve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliæque ad limina supplex
Confugit: atque illam (quoniam grauis ipse senecta est)
Excipiunt natæ; quas tempore callida paruo
Colchis amicitiæ * fallacis imagine cepit.
Dumque refert inter meritorum maxima demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur,
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis
Arte suum parili reuirescere posse parentem.
Idque petunt: pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet, & dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta grauitate rogantum.
Mox vbi pollicita est, Quò sit fiducia maior
Muneris huius, ait, qui vestri maximus æuo est
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum caua tempora cornu:
Cuius vt Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis, validosque uenefica succos
Mergit in ære cauo minuunt ea corporis artus,
Cornuaq; exurunt, necnon cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus exilit agnus,
Lasciuitque fuga, lactantiaque vbera quærit.
Obstupuere satæ Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum verò impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Iamq; neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suos custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrarant iussa cum Colchide limina natæ,
Ambierantque torum, Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, ueteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas iuuenili sanguine venas.
In manibus uestris uita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes:
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, vt quæque pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Cæcaque, dant sæuis auersæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat? ait. cecidere illis animique, manusque
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

* *mendacis*

NEve doli cessent.} Medeæ subintelligatur. Narrat autem quemadmodum Medea senio confectum arietem agnū quidem effecit, Peliam verò interemit. nam Medea cum Peliā Iasoni inimicum esse cognosceret, quò facilius eum perdere posset, & se a Iasone odio haberi simulauit, & Pelias filias sibi conciliauit. quæ cum vidissent arietem vetulum in agnum conuerti, impēsius a Medea petierunt, ut Peliā sibi parentem restitueret ætati iuuenili. ipsa verò eis persuasit, vt ipsum interficerent, ac in vase aquæ pleno coquēdum imponerēt. quod quidem cum perpetrassent, ipsa a draconibus in aerem sublata aufugit, Corinthumque tandē peruenit. {Phasias} a Phasi Colchorum fluuio declinata.

RAPH. QVONIAM grauis ipse senecta est} ratio cur eā Pelias non exceperit. {Cepit} sibi conciliauit, & decepit. {Refert} commemorat. {Situs} squalores, & seniū. {Subiecta} iniecta. proprie nanque spes inijci dicitur. {Parili arte} pari artificio. {Pretium sine fine pacisci} cœperunt subaudiendum. {aut, κατ᾽ ἔλλειψιν pro paciscebantur, positum. {Sine fine} maximum, & immensum. {Ficta grauitate} simulata rei difficultate. {Rogantum} Peliæ filiarum. {Dux gregis} aries, qui ouium dux esse videtur. {Innumeris annis} quā plurimis annis. {Effœtus} viribus euacuatus. {Pecudis} arietis. nam pecus omne animal dicitur, humana effigie carens. {Validos succos} magnæ potentię succos, vt quibus interfectus aries non solum vitæ fuerit restitutus, sed etiam agnus effectus. {Ea} illi herbarum succi. {Et tener balatus} hoc est teneri agni balatus. Balare autem verbum est factitium, ab ouium voce declinatum. {*Lactentia vbera} lacte plena. {Exhibuere fidem} fecere fidem. {Ter iuga} tres, inquit, transierant dies. nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. {In Hibero flumine} Hiberus Hispaniç est fluuius, quē pro Oceano Atlantico ponere videtur poeta. {Fallax Aeetias} Medea fallendi perita. {Dederant} Effecerant. {Exigit} expellit. {Et saniem} saniosum sanguinē. {Et ne sit scelerata} adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur. ne qua, inquit, fit scelerata, & impia, non emittendo sanguinem patris saniosum, scelus perpetrat ipsum interficiendo. {Haud tamen ictus} decorum seruat poeta piarum in patrem filiarum, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. {Cæca vulnera} quæ ipsæ filiæ non uidebant. {Abstulit} Ademit, recidit. {Colchis} Medea. {Calidis in undis} archaismos est, & antiqua loquēdi figura. si enim esset oratio soluta, calidas in undas diceremus. [Nomina autem Peliadum hæc recensentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isoduce, & Hippothoe. ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autem patre regnum Iason dicitur Acasto Peliæ filio reliquisse] {Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquētem, vidisse draconem in saxum transfiguratum: deinde Idęum nem⁹ adijsse, in quo Liber pater iuuēcum transfiguratum in cerui figuram subtraxit: nec minus & patrē Coryti paruo conditum sepulchro: item Mæram in figuram canis esse conuersam. ab his regionibus digressam Eurypyli vrbem contigisse, in qua Coę matronæ in cornutas boues transfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam anteposuerint. dehinc Telchinas Ialysios transgressam, quos Iupiter propter odium coniugis suæ Iunonis subiecit mari. quorum regione relicta ad Cæam urbem peruenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia uidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius uolucres indomitas, ac leonem magnum parere coegisset, taurumque uicisset, neque ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se odio laborum iaceret, in uolucrem olorem conuersus est. Hyrte autem mater eius flendo assidue casum filij sui, in stagnum deliquit misericordia deorū, quòd esset sui nominis. ab his digressam Pleurona peruenisse, in qua vrbe Lābe, cum Phasuei filij occiderentur, deorum misericordia effectum est, ut in auem transformaretur. ab his Calauream Latoniam, vbi regem cum coniuge in uolucrem uersum vidit: deinde Cyllenem adijsse. hic Menephron ne cum matre concumberet, ab Ioue est transfiguratus in feræ speciem. post horum casum uidisse Cephison nepotis exitium deflentem, qui ab Apolline in phocam transfiguratus est. item Eumeli demum adijsse, lugentis filiam in uolucrem cecisse. ac tandem etiam Ephyrem contigisse pennis vipereis, in qua vrbe primum ex fungis edita existimantur corpora. ibi cum parente Creusam consumptam uenenis arsisse. nec minus natos ab ipsa interemptos Iasone relicto. inspectis itaque casibus miserorum uenisse etiam Athenas, vbi Phineum, & Peripham in aues conuersos. Item neptem Polypemonis uolucrum explesse numerum.

{Quæ

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam fugientem docet Hesiodus, Othryn, montem Thessaliæ, perijsse, in quo diluuio Deucalionis Cerambus, nympharum auxilio, pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

QVa nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ. fugit alta, superq;
Pelion umbrosum, Philyreaq; tecta, superq;
Othryn, & euentu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis,
Cùm grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus vndas.
Aeoliam Pitanen a læua parte reliquit,
Factaq; de saxo longi simulacra draconis,
Idaumq; nemus, quo nati furta, iuuencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cerui:
Quaq; pater Coryti parua tumulatus arena est:
Et quos Mæra nouo * *latratu terruit agros:*

* lustrato

{*Quæ nisi pennatis serpentibus isset, &c.*} Hodeporicon Medeę hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & per quas regiones ex Thessalia, vbi Pelias regnauerat, Corinthum, & mox perpetrata cæde filiorum, & arce cum noua Iasonis coniuge incendio consumpta, e Corintho Athenas ad Aegeum Thesei patrem peruenerit, perstringens breuiter (id quod Hodeporicis familiare est) quæ quibusque locis fabulosa, aut alias memorabilia accidissent, imitatus, ut ex Lactantij argumentis apparet, Hesiodum in opere opinor, quod illi ἠοίων μεγάλων titulo Græ. ascribunt. quod quia non extat, neque item quos νόστους uocant, quæque ὀρεινὰ aut ναυπάκτια, & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notantur, aut etiam quicquam ferè aliud attulerit, quam hic a Lactantio dicitur. Vbi rursum præter cætera incommoda etiā hoc accedit, quod neque ipsius Lactantij uerba, siue argumenta satis integra aut plena sunt temporum siue etiam fatorum iniquitate, vt alijs plerisque, ita his quoque vitiatis, &, vt ita dicam, adesis, deinde, vt fit, alijs atque alijs locum etiam, quæ interciderant insertis, & secundum quod cuique commodum uisum affictis.]

RAPH. *QVAE nisi pen* } Cerambus nympharum ope diluuij tempore in auem conuersus, altissimos Thess. montes ascendit, sicque aquarum inundationem uitauit. {*Pennatis*} alatis. {*Philyrea te.*} Chironis domum, quem Philyra nympha ex Saturno, ut diximus, peperit. {*Vet. Cerambi*} antiquissimi, quippe qui ante diluuium fuerit. {*Obruta*} cooperta. {*Deucalioneas undas*} diluuium quod fuit tempore Deucalionis & Pyrrhę. [Tametsi alias, quod sciam, nihil extet de hac fabula, inuenio tamen in comment. Græcorum κεράμβυκα etiam κάνθαρον, hoc est Scarabæum significare, quasi κέρατα ἔχοντα. vt eo suspicari quispiam posset Cerambum, de quo hic dicitur, non in auem sed in Scarabæum potius mutatum fuisse, præsertim quando hic nihil aliud additur, quàm quòd sublatus in aera penis fuerit. nam & Scarabęi uolant. Sed de hoc alij iudicent. est autem & mons Paphlagoniæ Cerambus, cuius Apollonius meminit. & Crambis filius Phinei ex Cleopatra filia Boreæ & Orithyę.] {*Aeoliam Pitanem*} Pitane urbs est Aeolica. unde & Aeoliam poeta appellat, non quòd ibi Aeolus regnarit, ut quidam putant. ex Pitana Arcesilaus Academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonem didicit. Tradont apud Pitanam lateres super aquis fluitare. {*Factaque de saxo*} Metamorphosin serpentis in lapidem signat. hic autem uidetur esse ille draco, qui spectantibus Græcorum ducibus apud Aulidem significauit decimo tandem anno Troiam esse capiendam. cum enim in arborem ascendisset, in qua auicularum nidus erat, nouem pullos primum, deinde eorum matrem deuorauit. quod cum uidisset Calchas, decimo demum anno Troiam capi posse prædixit. Serpens uero illa ad perpetuam rei memoriam in saxeam Draconis imaginem fuit commutata. [Regius hoc loco de Dracone intelligit, qui annos belli Troiani gręcis significauit, de quo Hom. li. 2. Iliad. meminit. sed repugnat locus. nam Draco, de quo apud Hom. dicitur, in Aulide conuersus fuit. Ouidius autem hic in descriptione litoris Asiatici, non Græci, siue Bœotici adhuc uersatur. quare ego de Lesbio serpente, de quo etiam infra lib. 11. mentio fit, intelligendum magis puto, qui quod Orphei caput, in Hebrum abiectum, & ad Lesbum inde delatum uolare morsu uoluisset, ab Apolline in saxum mutatus fuit. nam Lesbus insula potissima pars Aeolidis fuit, ut etiam Strabo testatur. unde & Sappho, quæ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellatur. {*Idaumque nemus*} Idas duas esse certum est, alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc uidetur poeta sentire. {*Quo nati fu*} Thyoneus Bacchi filius, ut quidam aiunt, iuuencum Phrygiæ, pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneū quidem in uenatorem, iuuencum uero in ceruum conuertit: quod cum rustici uidissent, a persequendo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur a Thyone uel matre, uel nutrice, uel, ut quidam aiunt, παρὰ τὸ θύειν, hoc est a sacrificando. [Neq; de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciam, nisi quòd Thyonei etiam Acron meminit in 17. oden libro 1. carm. Horatij. filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylè genuit, regnasseq; in insula Chio. Quod hic addicere libuit, loci potissimum caussa. nam Regius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alioqui obseruasse uidetur.] {*Quaque pater*} quis Coryti pater fuerit, aut ubi sit sepultus, non meminime legisse. sic quidem olim ingenue professus sum. nunc vero a Lycophronis enarratore admonitus uideo patrem Coryti Paridem fuisse. nam Paris ex Oenone filium Corytum suscepit, quem mater a Paride relicta, ducem itineris euntibus aduersus Troianos græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse uaticinatur. Paris autem ipse in Cebrina Troadis vrbe sepultus fuisse scribitur a Strab. libro 13. Coryti autem etiam Parthenius meminit in Eroticis qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam uenisset, ibi Helenes amore captum, atque a patre deprehensum, occisum esse. quanquam rursus Nicander, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, ut apud eundem auct. legitur.] {*Et quos Mara suo latr.*} Mæra; ut scribit Higinus, Icarij Atheniensis, Erigones patris, fuit canis, quę Icarum a rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iupiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. itaque Icarum Bootem, Erigonem, Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ a græcis, quòd ante maiorem canem exoritur, Procyon appellatur. [Etiam hoc loco, quæ ad regionum ordinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius uidetur. nam quę hic de cane Icarij, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab alijs in Attica accidisse narrantur. id quod ex Higino apparet, & nos supra de Erigone quoque meminimus. deinde etiam repugnat epitheton. nouo enim latratu, inquit Ouid. terruit agros, quod de cane nata intelligi non potest, cuius proprium est latrare. nisi uero demus Icarij Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canem uersam accipiendum esse, etiam ex Lact. argumento patet. sed hæc quæ fuerit, nusquam alibi aperte traditur. duę autem apud græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. altera Arcadica, Atlantis filia, quę Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiam monumentum apud Arcadas ostendi solitum Pausan. tradit. altera Antææ & Prœti filia, eius qui patre Thersandro, auo autem Sisypho, natus fuit. hæc seruata uirginitate perpetua e uiuis excessisse traditur, atque de hac Homerum quoque intellexisse in Odyss. ubi ait,

Μαῖράν τε Κλυμένην τε ἴδον, στυγερήν τ' Ἐριφύλην.

Et Pausanias auctor est, & is, qui scholia in Odysseam composuit. Pherecydes autem, ut in ijsdem Scholijs legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Prœti & Antięæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritudinem a Ioue amatam & compressam addit. atque inde Locrum peperisse, qui Amphioni & Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo a Diana telis confixam, eo quod cœtus illius propter uitium a Ioue oblatum, uitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia ad ea, quę hic ab Ouidio dicuntur, adhuc quadrat. quare & hunc locum inter obscuros relinquamus.]

Eurypylique urbem, quæ Coæ cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen,
Phœbeamq; Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia visu
Iuppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore nata
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri, uolucresque, ferumque leonem
Tradiderat domitos. taurum quoque vincere iussus
*Vicerat, & * spreto toties iratus amore*
Præmia poscenti taurum suprema negauit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit, & alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niueis pendebat in aere pennis.
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo

RAPH. *Eurypylique urbem* } Eurypylus Herculis fuit filius qui in Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Virg. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. } *Quæ Coæ cornua matres;* } Cos insula est Aegei, a qua Cous deriuatur, non Cæus, vnde Coæ mihi legendum videtur. Mulieres autem Coæ cum ægre ferrent, ab Hercule armenta Geryoni erepta per agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur conuiciatæ. quare Iuno indignata eas omnes in vaccas transfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt a poetis decantati quorum primus Telephi filius regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenij nepos. nam Ormenius duos procreauit filios, Amyntorem, & Euæmonem. è quorum altero Phœnicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert. tertius Herculis filius. Eurypyli verò Con esse accipiendam, admonet etiam Hom. in catalogo, cum inquit, Quique Nisyron haben: celsam, Carpathumque, Casumque, Eurypylique vrbem Con, æquoreasque Calydnas.

[Versus Homeri sunt,

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν αὖ Φείδιππός τε, καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autem falsus est hoc loco Regius, qui ea, quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiam profectus fuit, illi attribuit, qui in insula Co regnauit. nam cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quo cæteri ad Troiam scilicet profectus? & is, de quo Virg. meminit quem Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus natione, non Cous. ille autem qui Cous fuit, ab alijs Herculis filius ex Chalciope, ab alijs Neptuni dicitur, neque ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratur. Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Calaber scribit lib. 8. & Homerus meminit lib. 11. Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Neptuni filium, & Celænus eius quæ fuit Atlantis, sed hæc nihil ad rem præsentem. illud verò non prætereundum hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alij Prœti filiabus ascribunt. inde & Virg. dixit,

Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.

Lactantius autem in argumento, non a Iunone, sed a Venere furorem hunc illis immissum, eo quòd formam suam, deæ antepoluissent. proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. nam quòd Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem. id vero colligitur, partim ex commen. Theocriti: vbi legitur, [illegible] partim ex comment. Iliad. ξ. vbi traditur Herculem, postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. vbi cum a Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum vnà cum filijs occidisse, filiaque illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filij Phidippus, & Antiphus fuere. quibus similia & in comment. Pindari, Ode 4. Nemeorum leguntur. nisi quòd ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem a Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. sic enim de Hercule, σὺν ᾧ ποτὲ τροίαν, inquit, κραταιὸς Τελαμὼν πόρθησε καὶ μέροπας. fuerunt enim Coi aliquando μέροπες appellati, a Merope quodam rege ipsorum, ut in ijsdē

comment. habetur. } *Phœbeamque Rh.* } Phœbo consecratam. } *Et Ialysios Telchinas* } Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines autem Rhodi populi fuerunt, qui cum omnia suo aspectu in peius commutarent, ab Ioue fuere submersi. unde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata. nam Ophiusa primum & Aethrea fuit dicta, deinde Telchinis, eo quòd Telchines insulam incolerent, quos nonnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt, quòd stygiam aquam animalibus, & stirpibus perniciei gratia aspergerent. nonnulli contrarium sentiunt, quod artibus præstantes a similibus artificibus inuidia haberentur. vnde hāc infamiam, vt Strab. refert lib. 14. sunt assecuti: & primum ex Creta in Cyprum venerunt, postea in Rhodon, primique ferrum & æs in usu habuisse dicuntur. nam etiam harpen Saturno fecerunt. [Eadem ferè Diodo. libr. 9. de Telchinibus.] Telchis etiam vrbs est Aethiopiæ iuxta Lybiam, vnde Telchites, & Telchinius deducuntur. Creta quoque, & Sicyon Telchinia fuit appellata, eiusque incolæ Telchines. } *Antiqua Cea.* } Cæa insula est, quæ a Græcis & Cos, & Hydrusa vocatur, auulsa Eubœę, ut scribit Plin. sed Ouid. aliam esse a Co insula sentit. quingentis longa stadijs fuit quondam, mox quatuor ferè partibus, quę ad Bœotiam vergebant, mari deuoratis. Oppida, vt dixi, quatuor habebat, Iulida, Carthæa, Coressum, & Pœessam, ex quibus duo intercidere Coressus, & Pœeessa. ex hac profectam delectationi fœminis vestem, auctor est Varro. [Stephanum secutus est hic Regius, qui Con & Ceon eandem facit, sed falso: sunt enim diuersæ insulæ. id quod & gentilia inde facta indicant. a Cos enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertiū. a Ceos autem, quam & Ceam Latinis dici, Pli. auctor est, Ceus e longa, & Ceius tribus syllabis, perinde ut a Teos, Teius. & Con inter Caricas insulas Plin. recenset, Ceam autem inter Græcas & Aegeas] } *Carthæsia mœ.* } sic quidem legitur, sed corruptè, ut mihi uidetur, Carthæia verò est legendum. nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Cęæ insulæ a Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa item urbs est Iberiæ. [Hoc est, Hispaniæ, sed hæc posterior absque aspiratione scribitur et apud Steph. ex quo hæc a Regio translata sunt. Porro quod ad fabulam attinet, quæ Alcidamantem morte præuentum fer- tur, ne filiam in columbam mutatam uideret, de hac alibi, præterquam quòd a Lactan. in periocha dicitur, nihil traditum inuenimus. propterea quod auctores, qui obscuriores huiusmodi tractarunt, neque apud græcos, neque apud latinos certi, atque idonei aliqui restāt. } } *Inde la. Hyr.* } Hyrie fluuius est Bœotiæ, de quo Hom. in 2. Iliad. est & Hyrie regio iuxta Aulidem: est & urbs Isauriæ iuxta Seluciam: est etiam in Iapygia Cretē sium opus, sed lacus Hyries iuxta Tempe esse innuit poeta, sic dictos a casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontem sui nominis conuersa fuit. nam Phyllius quidam, amore filij Hyries captus, cum multa imperio pueri peregisset, ei taurum domitum negauit. quod quidem ęgrè ferens puer, se ex alto monte præcipitem dedit, sed miseratione deorum in cygnum fuit conuersus. [De fluuio Hyrie, qui hic a Regio dicitur, nihil alibi reperio. Homeri autem quem idem citat, uersus sunt:

Οἵ θ' Ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ Αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν Πηνέλεως, καὶ Λήϊτος ἦρχον.

Vbi com. ait, [illegible]

Quibus eadem fere & Steph. & Strabo. } *Cygneia T.* } non accipiendum de Thessaliæ loco, per quem Peneus ab imo effusus Pindo spumosis voluitur vndis, ut supra l. 1. dicitur. neq; enim Medeam credendum est, cum tantum tam spatium emensa esset, retro, atque ulta quam cœperat, subito actam fuisse. sed de Bœotię loco intelligendum, quem eundem & Teumesia Tempe a uicino monte Teumeso appellant. ita & itineris ratio postulat, & item quod eodem referunt, lacus Hyries, & Cigneia Tempe. atque huic sententię etiam Volaterranus subscribit: cuius

strictè.

Puella in columbā.

Sed postquam Colchis arsit noua nupta venenis,
Flagrantemq́; domum regis male vidit: utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis,
Ultaq́; se malè mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quæ te iustissime Phineu,
Teq́; senex Peripha pariter videre volantes,
**Innixamq́; nouis neptem Polypemonis alis.*

ARGVMENTVM.

ARG. Medeam, Athenas ingressam, hospitioque susceptam, Aegeus rex matrimonio sibi iunxit. Inter hæc Theseus Aegei filius, quem nunquã antea uiderat pater, errore, & laboribus plenus aduenit, quem nerita priuinus ei uenenum parat, quod aconitum appellant. Hercules enim cum ad inferos descendisset, missum ab Eurystheo, ut canem tricipitem ad superos perduceret, cum eum in regionem Ponticam perduxisset, territum ex nouitate aeris uomitum animaduertit profudisse. notato itaque loco, spumam eius conuersam inueuerunt in præsentissimi ueneni herbam, quam aconitum nominant, quòd in cotibus nascatur.

EXcipit hanc Aegeus facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est; thalami quoq; fœdere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnæ memorante dentibus ortum

monstratum dicit, pręmij loco, cum ille Aeginam filiam a Ioue raptam, patri Asopo prodidisset, conspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculę nomen deinceps retinuerit] apud Corinthum vero antiquitus homines feruntur ex fungis ortos esse. {*Sed postquam Col.*} Medea dolens Creusam, Creontis Corinthiorum regis filiam, a Iasone sibi fuisse prælatam, quo die nuptiæ celebrabantur, coronam ex naphtha, quæ igni uel lõgius posito statim accenditur, cõfectam uelut muneri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignem concipiens cum totam regiam combureret, Medea, spectante Iasone, filijs laniatis, a draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, ubi Aegeus eam non hospitio solum, sed etiam lecto sibi copulauit, ex qua cum iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quem pater nondum uiderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio ualde Medea timeret, aconitum uenenum, quod e Cerberi spuma natum esse aiũt, præparauit, Aegeoque persuasit, ut illi tanquam hosti pręberet: id uero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis uiso agnitus a patre, prohibitus est. quare Medea nubes carminibus excitauit, quibus tecta unà cum filio Medo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit, ubi, ut Strab. narrat, a quibusdam dicitur cum Iasone regnasse; ac * uestem, qua utebatur, de suo nomine Medeam appellasse. cum enim pro rege exiret, faciem suam occultabat. huic Medus filius regni successor regioni nomen fertur imposuisse. {*Colchis*} Colchicis. {*Noua nupta*} Creusa Creontis Corinthiorum regis filia. [Pausanias & alij Glaucem uocant, quam hic Creusam Regius, & inde etiam fons Glauces appellatur, in qua illa uenenũ abluere uoluit, quo ex ueste a Medea missa infecta fuerat. nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam uestem ueneno tinctam a Medea illi missam tradunt. præterea neq; de patre Creusæ, siue Glauces, auctores cõsentiunt. nam alij Creontem uocant, alij Hippotem, Creontis filium. nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontem Hippotes, cuius filium duxisse uxorem Iason traditur auctor, commentator Euripidis in Medea] {*Vlta male*} quoniam cum mater esset, cõmunes filios interfecit. [Horum nomina a Pausania recensentur Mermerus & Pheres. sed hos ille non a matre, sed a populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quòd ipsi dona illa lethalia a matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quòd matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. quare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq; Corinthiorum interijsse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificijs placarentur. atque eadem ferè in commentarijs Euripidis leguntur. Contra autem, qui Naupactia composuit, in Corcyra perijsse Iasonis filium Mermerum tradit in uenatione ab apro occisum. nam Iasonem post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abijsse. sed Ouidius Euripidem & cęteros, quorum communior opinio est, sequitur. Porrò Cinæthon Lacedæmonius etiam filiam Iasoni fuisse ex Medea addit nomine Eriopen. Iam neque illud hoc loco prætereundum, quòd in commen. Euripidis legitur, uulgatam hanc famam de Euripide fuisse, quòd accepta pecunia, cędem quam Corinthij perpetrarint, in Medeam transtulerit. nam liberos Medeæ a Corinthijs fuisse occisos, eo quòd illa Corinthiũ regnum, ut paternum & auitum repetisset. de qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo] {*Titaniacis dra.*} qui ex Titanum sanguine nati esse dicuntur. [Vt Pindarus ait in principio *Ὀλυμπιῶν*] Vel ẽt, q a Titane, hoc est Sole, currum illum draconibus alatis, acceperat, ut græci tradunt.] {*Palladias arces*} Athenas, ubi Phineus, Periphas, & Polyphemonis neptis I aues fuere conuersi. hę uero fabulæ mihi sunt ignotæ. [De Phineo ac Peripha (seu Periphante dicendum magis) neq; ipse habeo quod addam aliud, quàm quod a Lactantio dicitur. Pro Polyphemone autem Polypemone legendum arbitror. ita. n. & Procrustes uocatus fuit, quẽ apud Cephisum eum, qui Eleusim præterfluit, latrocinantẽ Theseus occidit hunc antẽ habuisse filium. ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicitur, ex carmine in Ibin patet, ubi legitur: vt Sinis & Sciron, & cum Pholypemone natus. Quique homo parte sui, parte iuuencus erat. sed quod nomen uel filio, uel nepoti fuerit, alibi hactenus non reperi. sunt qui patrem Polypemona, filiũ autem Procusten uocent, sed nullo certo auctore. in commentarijs autem Euripidis in Oreste, Sinin legimus Polypemonis, siue, ut illic est, Pemonis filiũ fuisse. quam opinionem si dabimus Ouidium hic secutum esse, licebit neptem hanc Polypemonis, Perigunem intelligere. ea. n. Sinidis filia etiam a Plutarcho dicitur, ex qua Theseus Menalippum genuit, patrẽ Ioxi, a quo Ioxides postea in Caria appellati. sed de hoc doctores iudicent.

Haec maul cata erat, & muliebriter longa, vt a Strab. describitur libro 11.

Innex. aq.

RAPH. *EXCIPIT hanc Aegeus facto*} Aegeus rex Athenarum consuluit oraculum, quomodo prolem uirilem suscipere posset: a quo cũ accepisset, ut prius, quàm Athenas reuerteretur cum muliere coiret, ad Pittheum Trœzenis regem profectus ei oraculum communicauit. quo cognito, Pittheus ei filiam Aethram a Neptuno uitiatam copulauit. inde uero Aegeus discessurus uxorem iam grauidam ad saxum solam cum adduxisset, illi calceos gladiumque subiecit. uxori deinde mandauit, ut si masculum pareret, eum ad se non ante mitteret, quã adultus ipse per se reuoluto saxo, gladiũ & calceos tollens secum ferret. hic. n. Aegeus se cogniturum sperabat, an, quẽ Aetra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igitur ex illa natus Aegei quidem filius putatus est, cum Neptuni foret, ut Isocrates in Helenes laudatione ait. is uero cum adoleuisset, indicante matre saxum reuoluit, & calceos, & gladiũ sustulit, & Athenas proficiscens multos latrones Isthmum obsidentes interfecit. cum uero Athenas peruenisset, non ante a patre agnitus ẽ, q̃ capulum gladij sui, quem saxo pater ipse subiecerat. quo cognito poculum uenenatum stimulante Medea iam porrectum e filij manibus excussit. {*Facto in uno*} in hoc uno facto, quo Medeam hospitio suscepit. {*Proles ignara*} ignota legendum mihi vr̃, quãuis fere ignara legatur. {*Aconito*} herba est præsentissimi ueneni. Aconitũ, *ἀπὸ τῆς ἀκόνης*, hoc est a cote dictũ, q in cotibus nascatur, ut nõ solum Plin. sed ipse quoq; scribit Ouidius. {*Echidnæa canis*} Cerberi canis tricipites. nã (ut refert Plin. in 27. naturalis historiæ) fabulæ narrauere aconitũ e spumis Cerberi canis ortũ, extrahẽte eum ab iferis Hercule; ideoq; apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur eius ad inferos aditus, gigni. Euphorion autem & Herod. narrant Cerberum ex inferis ab Hercule extractum atram bilem euomuisse, ex qua aconitum sit natum. [Echidnææ autem canis dicit, quoniam ex Echidna monstro Cerberus natus fingitur. Hesiodus,

Ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον ὑπὸ χθονὶ λυγρὴν ἔχιδναν
Τῇ δὲ τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆι.
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειὸν,
Κέρβερον ὠμηστὴν ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia autem aliàs Cerberus masculino genere dicitur, dubitant

ſant quidam, an etiam hoc loco pro Echidnæ canis, legendum ſit, Echidnei maſculino genere.] {Specus eſt} iuxta Heracleā Ponticam, ubi Herculis ad inferos deſcenſus monſtratur. nā, ut in 2. Argonaut. Apollinius ait, iuxta Heracleam Ponticam eſt Acheruſias promontorium, ex cuius uaſto ſpecu, per quem deſcenditur ad inferos, Acheron oritur. {Tirynthius he.} Hercules a Tirynthe patria cognominatus. {Reſtantem} reſiſtentem. {Nexis ada. cat.} hoc eſt, ex adamante confectis, ac per hoc firmiſſimis. {Ternis latr.} quia tria habet capita. {Quæ quia na.} ſic & Plin. quamuis aliam quoq; nominis originem aſſignet his quidem uerbis: Naſcitur in nudis cautibus, quas aconas uocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta ne puluere quidē nutriente. hanc aliqui rationem nominis attulere. alij quoniam his eadem in morte eſſet, quę cotibus ad ferri aciem deterendam, ſtatim que admota uelocitas ſentiretur. [Plinij ſententiam & Nicāder cōfirmat, apud quē in Alexiphar. legitur, [illegible]

{Coniugis aſtu} uxoris aſtutia. {Igna. dex.} ipſe inſcius. {Facinuſq; exc.} uenenum ab ore filij repulit. {At ge. quanquam} Theſei geſta cum memorat poeta, quō cōmodius Metamor. Scyllæ in auem cum ſuperiore fabula connectere poſſit. {Diſcr. paruo} parua differētia. paulum .n. abſuit, quī uenenum Theſeus hauriret. {Colla tor.} craſſa ac pinguia. nam toros interdum pro pulpa eminentiore accipitur, ut Virg. in Georg. Luxuriatq; toris animoſū pectus. interdū pro ſede a tortis herbis Virg. 2. Aen. Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto. {Vinctorum cornua} habentium cornua uittis colligata. [Ita enim uictimæ exornari ſolebant ad aram.]

Eſſe canis. Specus eſt tenebroſo cæcus hiatu,
Et uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Reſtantem, contraq; diem, radioſque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et ſparſit uirides ſpumis albentibus agros.
Has concreſſe putant, nactaſque alimenta feracis,
Fœcundique ſoli uires cepiſſe nocendi.
Quæ quia naſcuntur dura uiuacia caute,
Agreſtes Aconita uocant. ea coniugis aſtu
Ipſe parens Aegeus nato porrexit, ut hoſti.
Sumpſerat ignara Theſeus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa ſui generis, facinuſque excuſſit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

ARGVMENTVM.

ARG. Aegeus agnito filio Theſeo ingenti lætitia perfuſus dies feſtos indicit, quos agentes Theſei laudes celebrant: quemadmodum taurū Marathonium interemiſſet: ut ſuem ferociſſimū apri Calydonij, ac Erimanthij matrem iuxta Cremyona: ut Procruſtem: ut Periphetem latronem Vulcani filium iuxta Epidaurum: ut Scinem quoque latronē celebrē: præterea a Cercyonis necem: qui trabea opponebat [illegible] ita ut [illegible] ab eis. Scironē quoque Neptuni filiū, [illegible] inſidias tenderet: qui poſtquā a Theſeo interfectus, eius fluctibus agitatus propter crudelitatem ſcopulo inhæſit: unde Scironides petræ ſunt nominatæ ab eius nomine.

AT genitor quanquàm lætatur ſoſpite nato,
Attonitus tamen eſt, ingens diſcrimine paruo
Committi potuiſſe nefas. fouet ignibus aram,
Muneribuſque deos implet, feriuntque ſecures
Colla toroſa boum uinctorum cornua uittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxiſſe dies. agitant conuiuia patres,
Et medium uulgus: nec non & carmina, uino
Ingenium faciente, canunt. te maxime Theſeu
Mirata eſt Marathon Cretæi ſanguine tauri,
Quodque ſuam ſecutus arat Cremyona colonus,
Munus, opuſque tuum eſt. tellus Epidauria per te
Clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem,
Vidit & immitem Cephiſias ora Procruſten.
Cercyonis lethum uidit Cerealis Eleuſis.

fuit interfectus. [Diod. li. 5. non ſtatim interfectum, ſed ad patrem Aegeum adductum ſcribit, a quo poſtea Apollini ſacratus fuerit.] {Quodque ſuam Cremyona.} Cremyon uicus eſt iuxta Corinthum, qui diu a Cremyonia ſue, matre & Calidonij & Erimanthij aprorū, fuit uexatus, quæ a Theſeo interfecta ſecuros illius loci colonos præſtitit. eſt etiam Cremyō, ſed per o, urbs Libyæ, unde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidē a græcis per duplex m ſcribitur, ſed alterū ab Ouidio uerſus gratia prætermiſſū uī. [Apud Stephanū [illegible] legitur, apud Pauſaniam aūt & Diodorum Cromyō per o, Cromo uidelicet Neptuni filio, deducto nomine, ut Pauſanias ait. ipſa autem ſus, Phæa peculari nomine appellata fuit, auctore Steph.] {Tellus Ep.} Epidaurus urbs eſt Peloponeſi Aeſculapij tēplo nobilis, q., ut Strabo refert, Epitaurus antea uocabatur. {Clauigeram p Vul.} periphraſis eſt Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurum, cum hoſpites perimeret claua quadam, q Coryna uocabatur, Corynetus fuit cognominatus. is a Theſeo tandem ut ſcribit Diodorus, fuit interfectus. {Vidit & i. Pr.} Procruſtes, ut idem ſcribit Diod. eo in loco terræ Atticæ, qui Curdalus dī, latrocinia exercens, cogebat hoſpites ſupra lectū aliquē aſcendere, quo ſi longiores fuiſſent, pars ſupereminēs amputabatur. qui uero breuiores fuiſſent, pedibus diſtendebantur. a qua re Procruſtes ēt fuit cognominatus .n. [illegible] unde declinatur, ſignificat impello. is quoq; a Theſeo fuit interfectus. {Immitem} crudelē. {Cephiſias ora} regio, quæ a Cephiſo, Bœotiæ fluuio, alluitur. Non intelligit hic Ouid. Cephiſum ut in Bœotia eſt, ſed qui a Eleuſim præterfluit. nā ad hunc locum Polypemon, qui & Procruſtes, a Theſeo occiſus fuit. Pauſan. [illegible]

{Nullus Erec.} Athenienſibus, ab Erechtheo. rege dictis autē ea. feſta Theſeia, a Theſeo uocata fuerunt q in illius honorē cū propter alia multa, tū q primus omniū ſtatum popularē Athenis conſtituit, qui tantiſper durauit, dum Piſiſtratus tyrānidem occupauit, ut Pauſan. ait. {Agitant} celebrant. {Vino ing. faciem.} ſic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere diſertum? {Te ma. Th} carmina refert quæ in Theſei laudem canebantur. Theſeus enim Aegei filius ex Aethra Pithei filia tot præclara geſſit, ut inter Hercules unus numeretur. nam & taurum ab Euryſtheo immiſſum, Atticam totam uaſtantem, in Marathone interfecit, & uarios græciæ latrones ſuſtulit.

MARATHON {Marathon aūt campus eſt & ſylua iuxta Athenas a Marathone heroe, ut Pauſan. ſcribit, cognominata, KAPH. unde Marathonius declinat. {Cretæi tau.} Cretēſis. ex Creta enim ab Hercule ad Euryſtheum ductus eſt. nā Minos, ut fertur, Neeptuno ſacrificaturus uictimam optauit maieſtate illius dignam, cui Neptunus taurum obtulit pulcherrimum. eū cum ſeruare uellet Minos, iratus Neptunus tauro furorē immiſit, a quo totam ferè inſula fuit deuaſtata ad eum domandum miſſus eſt Hercules, quem uinctum ad Euryſtheum duxit. ab eo uero dimiſſus, cum Atticam deuaſtaret, a Theſeo

[illegible] {Cercyonis le.} Cercyon item latro Arcadicus, qui apud Eleuſinem uiatores ad certamē prouocabat, uictoſq; interficiebat, a Theſeo fuit intercēptus [De Cercyone Pauſanias hoc modo: [illegible] {Eleuſis} Eleuſis autem uicus eſt Atticę, ubi Cereris eſt templum, a qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleuſina autem Cereris myſteria cognomento maiora celebrabantur ſicut Argis, qui & ipſe Atticæ uicus eſt: minora in honorem Proſerpinæ, in Herculis gratiam inſtituta, cum maioribus initiari, quia ciuis & indigena non eſſet, legibus prohiberetur. eſt etiam Eleuſis Alexandriæ uicus, in quo Callimachus litteras narratur fuiſſe edoctus.

qui & ipse Atticæ vicus est. minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta, cum maioribus initiari, quia ciuis & indigena non esset, legibus prohiberetur. est etiam Eleusis Alexandriæ vicus, in quo Callimachus litteras narratur fuisse edoctus. §*Occidit ille Sinis*§ Sinis latro fuit, Isthmum obsidens, (ut in quinto refert Diodorus) qui duas pinus flectebat, ac vtriq; hominis brachia alligabat: deinde sursum emittens corpus vi discerptum maximo cruciatu afficiebat. istum quoque Theseus interemit. [Eodē modo, ut inquit Pausanias, Hic filiam habuit Perigimen nomine, ex qua Theseus Menalippum genuit, patrem Troxianis. Plutarchus.

lis saxis flātem, procellasq; cientē Scirona Athenienses vocāt. fingit aūt poeta ossa Scironis in mare proiecta fuisse in scopulos conuersa. §*Facta pr.*§ hoc est gesta tua numero annos superabunt. §*Pro te fortissime vota*§ Theseia significat, quæ festa in Thesei honorem Athenienses instituerunt.

T*Vtus ad Alcathoē*§ Alcathoe eadem esse videtur cum Megaris, vrbs media inter Peloponnesū, Atticam & Bœotiam, quæ ab Alcathoo, Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata. cū .n. leo, quem Citheroniū appellarunt, Euippū, Megarei regis filium, interfecisset; Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonem Citheronium strauisset: Alcathous verò, Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspicionem Megaram confugisset, feram aggressus cū victor euasisset, regnum suscepit, ac inter alia, quę gessit, templum ædificauit, qđ agrestis & Apollinis & Dianæ voluit appellari. [Alcathoen nominat poeta Megarēsium vrbem, eo quòd post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa vastata, Alcathous veniens ex Elide, & muros instaurauit, & cetera vrbis restituit. auctor Pausan.] §*Lelegia mœnia*§ à Lelege ædificata. nā (vt idem Pausanias narrat) Megarenses aiunt. duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq; regnante se Leleges vocatos fuisse. quod quidē & Strabo significat, cum in

Occidit ille Sinis magnis malè viribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet: sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda.
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas
In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret,
Si titulos, annosq; tuos numerare uelimus
Facta prement annos. pro te fortissime uota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus
Consonat assensu populi, precibusq; fauentum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est

ARGVMENTVM.

ARG. Arna cum insulam Sithona, in qua genita esset, hosti Minoi capta pulchritudine auri uendidisset, ne pro maritis supplicia penderet, in uolucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

N*Ec tamen (usq; adeò nulla est sincera uoluptas*
Sollicitumq; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto
Bella parat Minos: qui quanquàm milite, quanquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgeiq; necem iustis ulciscitur armis.
Antè tamen bello uires acquirit amicas,
Quaq; patent aditus, uolucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna:
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosaq; rura Cimoli,

RAPH. *VSQVE adeo.*§ parenthesis est, inlam loco maxime accommodatā cōtinēs. sumpta aūt hęc snia esse vr ex 4. Argon. Apollonij, vbi Iasonis Medeæque nuptiæ in Corcyro antro celebratæ describuntur. semper .n. inquit, miserorū hominum lætitijs amara aliqua inest tristitia. §*Bella p.*§ Minoem Iouis filium ex Europa regē fuisse Cretæ notios ē, q̄ vt sit exponendū. huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus: q cū Atheois ex palæstra victoriā reportasset, maximā in se inuidiam cōcitauit. quapp insidijs Aegei Atheniēsiū regis occisus cū domū non rediret, Minos pr aduersus Athenienses bellū mouit, ipsis & pestilentiā, & famē imprecatus, vt Androgæi cędem vlcisceret, auct. Plut. & Diod. prius aūtē, quā oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quaidam insulas expugnauit, quas enumerat poeta; ac si qua i his Meta. fuit facta, describit. §*Firmissimus*§ ferocissim⁹ §*Ira pat.*§ patri eueniēte ob filij cædem. §*Iustis*§ bello iusto, quippe qđ fuit susceptum pro filij cæde vlciscenda. §*Quaque pa.*§ quocunq; nauibus poterat puenire. §*Hinc Ana.*§ Anaphe īsula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærendā Europā nauigauit, Membliaros fuit appellata. deinde Argonautis à tempestate vexatis, caliginēq; opertis, statim Apollinis ope, vt Apollo. in 4. narrat, cū apparuisset Anaphe ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. §*Et hinc*⁹ *St.*§ Stymphalus quidē vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta sentire non vr, cū insulas enumeret sibi à Minoe conciliatas. forsitā aūt deprauatus est hic versus, qui hinc aduerbio eraso, Astypaleia exposcere vr. est .n. Astypalæa insula, vna ex Cycladib⁹ ab Astypalęa Antęi matre denoiata. nā antea à Caribus habitata Pyrrea primum, deinde Palæa, tū θεῶν τράπεζα, hoc est, deorū mensa, fuit appellata, vt inquit Stepha. est aūt ēt alia eiusdē nōis cū vrbe inter Rhodon & Cretā. est & nomē duarū vrbiū, quarū altera est in Co insula, altera in Samo, vn Astypalæeus & Astypalæata declinantur. [Præterea & Sami habitatores Astypalēses aliqn̄ vocati fuere, id qđ ex Nicādro patet.] §*Hinc hu.*§ Mycone, q̄ & Myconus à Str. vocatur, vna est ex Cycladibus. i ea vero insula dīr iacere nouissimi gigantū ab Hercule lapidibus obruti. fere aūt Myconij sunt calui. §*Cretosaq;*§ sic quidem corrupte, Cimoli vero per erecte legitur. sed .n. Cimolus, quæ & Echinusa dr, insula in Cretico mari, vna ex Sporadibus, à qua terra Cimolia nuncupatur, vt Stra. scribit. ad qđ alludens poeta cretosa Cimoli rura appellat. in illa nanq; effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgandis vestibus apta.

ita legitur in vetustissimo codice M. Antonij Gadaldini.

quit, Cares cum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui miletum condidere, incōtinente habitare cœpisse. §*Composito Sc.*§ interfecto, sublato. nam componere interdū finire significat. qui autē necantur, finiūtur. Sciron aūt latro fuit, qui ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocantur. is peregrinos illac transeontes cogebat se ipsos de pcipiti loco iactare, vel deductos supra scopulū abruptū ipse calce in mare proijciebat. Theseus autē inde illū in mare deiecit, vñ multos añ ipse deturbauerat, vt ex statua, quæ Athenis i regia spectabatur, colligi poterat. nā Theseus Scironē in mare pijciens effictus erat, vt Pausanias refert. [In cōmen. Eurip. legitur, Scironē solitū viatores ad lauandos sibi pedes cogere, interq; lauandū in mare de scopulo propellere, atq; ita Chelone q̄ ille eo loco alebat, deuorandos obijcere.] §*Scopulis no.*§ vt refert Strabo, Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. supra eas aūt est via in Atticam, atq; Megara ab Isthmo decens. Caurū quoq; ventū ab il-

*Florentemq́, Tyron, Cypron, * planamq́, Seriphon,*
Marmoreamq́, Paron, quamq́, impia prodidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat, auro.
Mutata est in auem, quæ nunc quoq; diligit aurum,
Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

ARGVMENTVM.

ARG. Aeacus, Iouis & Aeginæ filius, cum Oenopiam, quam postea de matris nomine Aeginam appellauit, incoleret, & graui pestilentia suorum ita populum amisisset, piscibus a Ioue impetrauit, ut quot formicæ in quercu apparuissent, tot uersæ in hominum facies desideratam multitudinem explerent. qui quoniam ex huiusmodi animalibus creuerant, Myrmidones sunt appellati: formica enim Græce myrmices appellantur. post ru sensus hoc Cephalo sciscitanti narrat Aeacus.

AT non Oliaros Didymeq́, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidaq́, ferax Peparethos oliua,
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna.

§Florentemque * Tyron * Cypron§ hic quoque versus mihi videtur esse depravatus. cum enim poeta enumeret insulas Cretæ vicinas, quas sibi Minos adiunxit, imperite admodũ Sporadibus atq; Cycladibus Tyron, quæ Phœniciæ adiacet, ac Cyprũ, quæ Syriæ, admisceret. forsitan aũt non Tyron ac Cyprũ, sed Cythnon & Scyron est legendum. Cythnos.n. insula est Cimolo propinqua, visu spectabilis, a Cythno Samnio dicta. nam ante illum Merope uocabat & Acis, vt Plin. scribit. Scyros autẽ vna est & ipsa ex Cycladibus patria Lycomedis, Achillis & Deidamiæ nuptijs clara. [Atque hoc quidem modo pleriq; locum hunc emendant, ut pro Tyro, Cythnum pro Cypro, Scyron, aut Syron etiã legant. est enim & Syros Cycladum una, quam Homerus, Syriens dixit, vt supra ea Strab. annotauimus. quanquam autem vetus lectio haud dubie corrupta est, mihi tamen neque posterior hæc satis probatur. primum quod epitheton, florentem, ociose ponitur. debuerat enim caussa siue subiectum adijci: hoc est, quare floreret. deinde, quod Scyron, siue Syron absque epitheto, & ἀσυνδέτως cum priore proprio connectitur, quod hic in cæteris non fit. nam cũ binas fere insulas vno versu comprehendat poeta, suum cuique proprio epitheton attribuit, vt cum Myconem humilem, Seriphum planam, Paron marmoream vocat. quid igitur? inquiet quispiam: equidem non facile dixerim, quo nam pacto a poeta scriptum fuisse putem. neq; enim in eiusmodi exemplaria hactenus incidi, unde certior aliqua coniectura fieri posset. sed tamen quod melius non habeo, interim eo utor, quod veteri lectioni quã proxime respõdeat; scilicet ut pro Tyro prioribus duabus litteris immutatis, auro, pro Cypro, Siphnon legam hoc modo:

Florentemque auro Siphnon, planamque Seriphon.

nam & Siphnus inter Cycladas recensetur a Strab. & Plinio, & Pausan. in Phocia ostendit insulam hanc aliquando auri metallis abundasse, quando. s. inde incolæ eius decimam Apollini Delphos mittebant. postea autem quàm ea auaritia decimas eas retinere cœpisset, facta maris inundatione, metalla quoq; euanuisse. sed hanc ipse lectionem, vt dixi, ita probo, vt nihil asseram, eaq; tantisper vtar, dum melior ac certior aliqua offeratur. nam legi alioqui etiam poterat, Florentemq; viris Siphnon, quod eadem hæc insula aliquando Meropia dicta fuit, teste Plinio μέροπας autem homines Homerus vocet. Aut, Florentemq; uiris Syron. q Syrus ab Homero celebretur.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος
Πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη
Νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.

Aut rursum, Florentemq; viro Scyron, propter Achillem, qui circa illa tempora apud Lycomedem seruabatur.] §Planamque Seriphon§ Seriphos vna est ex Cycladibus adeo lapidosa, vt qui Seriphij cõiiciantur, id inspecta obuenisse Gorgone caussentur. nam (vt refert Strab.) in illa facta vulgantur, quæ à poetis ficta fuerunt. Dictyen piscatorem arcam adduxisse retibus, in qua Perseus cum matre Danae continebatur, cum vtrunq; pater Acrisius in mare proiecisset. In illa verò insula Perseus educatus fuisse proditur, qui cum caput Gorgonis allatum Seriphijs ostendisset, vniuersos murasse in lapides, idq; in matris vltionem factitasse, quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptijs inuitam adegisset. [Planam ergo vocat Ouid. vel κατ' ἀντίφρασιν quasi quę minime plana sit, sed aspera ac petricosa: vel, vt supra planam ac humilem.

RAPH. *MARMOREAMq; Pa.*§Paros etiam vna est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidẽ producit, quem parium vocant, ad marmoreas sculpturas aptissimum. Ex ea natus est Archilochus poeta, qui corrupte apud Strabonem Antilochus est scriptus. Ad quod alludens Horat. inquit, Parios ego primus Iambos Ostendi Latio. §Quamque impia pro. Ar. Si.§ Quænam fuerit illa Sithonis puella, quæ, accepto auro, hostibus Arne insulam prodiderit, atq; in monedulam autem auri maxime furacem conuersa fuerit, non memini me legisse. [Arnem Bœotię urbem inuenio fuisse, item, ab Arne, Aeoli filia, dictam; item alteram Thessalicam, a superiore deductam, vt Stephanus ait. De insula autem Arne, nihil alibi reperio. sed locum hunc corruptum esse, etiam verborum cõtextus arguit, quando duo uerba indicatiua, prodidit videlicet & mutata est, in eadem periodo sese absque coniunctione sequuntur. Quanquam igitur aliàs de tota hac fabula nihil hactenus inuenjam, ex Lactantij tamen sententia, lego Arne, nominatiuo casu: pro Sithonis autem Cythnon cum particula, &, vel, vbi, quam is, qui locum hunc immutauit versus gratia sustulisse videtur, hoc modo, pranamq;

Quamque impia prodidit Arne
Cythnon, & accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, &c.

Nam Lactant. Arnen prodidisse patriam hosti, non Scithonida, aut Thraciam aliquam, vt hic Regius sentire videtur, in argumentis dicit. Quanquã & hęc lectio mea ita accipi debet, vt ne pro prætorio edicto habeatur] §Sithonis§ Thracia mulier: est.n. Sithonia Thracię pars, Macedonię finitima, vnde Sithonię niues apud Virgil. dicuntur. §Velata me.§ tecta, cooperta. Monedula vero auis est è graculorum genere, sic dicta, quasi monetula, quod monetę & pecuniæ amore capiatur. nam (vt Plin. scribit) huic soli aui mira ingenita est furacitas auri & argenti. Sunt autem cornicibus similes, nisi quod sunt nigriores, quibus pedes & rostra rubent. quare non Nigra pedes, sed Rubra forsitan ab Ouidio scriptum fuit, quamuis nigra in exemplaribus legatur. [Quã monedulam hic intelligat Regius, nescio. apud nos certe, quæ hoc nomine accipiuntur, non rubros, sed nigros pedes hñt. id quod & cæteri annotarunt.] §At non Oliaros Didymeque§ insulę sunt Aegei ex Cycladibus, quæ Minoi aduersus Athenienses auxilium non tulerunt. Oliaros aũt per i non per e in antepenultima scribitur, insula est una ex Cycladibus Sidoniorũ colonia vt Heraclides Ponticus scribit. §Didymeq;§ Didyme insula est ea Cycladibus vna, à figura sic appellata, gemella namq; vĩ. Didymi.n. gemelli dñr. eodem nomine insula est in freto Siculo vna ex Aeolijs. [Apud Stephan Δίδυμα, pluraliter neutro genere dñr. quare coniectura ducor & hoc loco, legendũ esse Didymeq; & Tenos & Andros &c. duæ.n. insulæ à Steph. dñr esse, non longe à Syro sitæ.] §Et Te.§ insula est vna ea Cycladibus Tenos, (vt Strabo refert) vrbem non sanè magnam hñs, verum Neptuni fanum amplissimum in loco extra muros spectatu dignum. in eo capacissima discumbentium conuiuarũ ædificata sunt triclinia. quod signum est, frequentẽ finitimorũ multitudinẽ eò conuenire solitã, qui vnà Neptuno sacrificia celebrarẽt. §Et An.§ vna ex Cycladibus Andros ab Andro, Anij filio cognominata. §Et Gy.§ Gyaros aũt vna est ea Sporadib⁹. §Nitidaque fe.§ Peparęthos insula est una ea Cicladibus oleo abũdans. §Oenop.§ sic quidem in omnibus, quæ mihi videre contigit, exemplaribus legi, sed, nisi apud Strabonem est mendũ, Oenonã legendũ est. nã quæ insula postea Aegina fuit appellata, ab Aegina Aeaci matre, quã Iupiter (vt scribit Dio.) ea Philũte raptã in illã insulã trãstulit, antea Oenon. (vt Steph ẽt scribit) appellabat, vñ Oenoneus, Oenonius q; declinat. deniq; apud Græcorũ quenq̃ nõ memini me Oenopiã legisse. Fuit aũt insula nobilissima, ut quę & maris olim tenuerit imperiũ, & Aeacidarum origo fuit. Sane Aegina locus est & Epidaurię terrę. [Cõtẽdit hoc loco Regius, & item alij quidam pro Oenopia, legendum esse Oenonem, quoniam apud Stephanum, Strab. Plin. & cęteros plerosque tradatur hoc nomine Aeginam aliquando dictã fuisse. quod quidem ut concedamus illis hoc uersu fieri posse, quo pacto idem fiat uersu, qui infra sequitur:

Classis ab Oenopijs etiam tunc Lyctia muris, &c.

[Neq;.n. ibi Oenonijs, pro Oenopijs, eodẽ noie substitui poterit, syllaba repugnante secunda, quę in οἰνώνη longa est. Sed ne moueamus oia põt, non uidet. Quodq; Regius fatetur se apud nullũ scriptorem hactenus legisse, id nos apud Pindarum inuenimus Ode ultima Isthmiorum, ubi ille de Aegina his uerbis meminit: ἐς νᾶσον Οἰνοπίαν ἐνεγκὼν κοιμᾶτο. δῖον ἔνθα

ἔνθα

[illegible] &c. Recte igitur vetus lectio habet, neq; emendationis alicuius indiget.] {*Sed ip. Aea. Aeginam*} Aeacum Iouis fuisse filiũ constat, cui tres filij fuerunt, Telamon, Peleus, Phocus. {*Admonitus pa. lu.*} paternę mœstitię, quã de filio conceperat [Minos ab Athen. interfecto.] {*Populorum cen.*} nam Creta centum olim urbes habuisse fertur. {*ro na.*} pro vlciscenda filij cæde. {*Pia sint.*} quæ pro filij nece uindicanda suscepta est. {*Tumulo*} filij sepulcro.

RAPH. *HVIC Asopiades*} Aeacus Asopi nepos. Aegina enim Aeaci mater, filia fuit Asopi fluuij. {*Petis irrita*} uana & mihi non faciẽda. {*Ea fœd. n.*} Sunt subaudiẽdum, ut amici simus, & nos inuicem iuuemus. {*Tristis abit*} mæstus, inquit, discessit Minos, quia quæ uolebat, nõ impetrauit. {*Stabunt m.*} constabunt. {*Lyctia.*} Cretensis, a Lycto Cretæ, urbe a Lycto, Deucalionis filio, cognominata. {*Veteris for.*} pristinæ pulchritudinis. nam Cephalus, ut etiam Paus. scribit, formosissimus fuit. {*Popularis oliuæ*} in Attica natæ populo'ue gratæ, [erat autem id signum pacis, auxilij petendi.] {*Maior habet*} caussa cur a dextra, lęuaque Clyton & Butẽ haberet. maiores enim natu in medio minorum incedere solent. [Maior ergo accipe pro ipse maior existens.] Hic autem Pallas unus è filijs Pandionis Athenarum regis fuit. quatuor enim filij (ut scribit Strabo) Pandioni fuerunt, Aegeus, Lycus, Pallas, Nisus. {*Peragit mandata*} quæ ab Atheniensibus acceperat. {*Fœdusque re.*} commemorat fœdus, a suis maioribus cum Aeginetis percussũ. {*Imperium*} regnum. {*Totius Achaidos*} Achaiæ & Græciæ. {*Peti*} appeti a Minoe. Hoc autem ait, quò facilius Aeaco persuadeat, ut Atheniensibus contra Minoen ferat auxilium. {*In capulo regni*} in sceptro. {*Athenæ*} Athenienses. cõtinens enim pro contento frequenter ponitur a poetis. Aeaci autẽ oratio maximam præ se fert in Athenienses & beneuolentiam & benignitatem {*Et omnis eat*} ueniat vobiscum, subaudiatur {*Robora*} uires. {*Superat mihi miles & hosti.*} hoc est mihi milites supersunt, & ad iuuandos amicos, & ad repellendos hostes. {*Gratia dijs*} sit subaudiatur. dijs enim gratias agit Aeacus. {*Felix & inexcusabile tempus*} mihi est subintelligatur. hoc autem uerbum, est, sæpenumero elegãter prætermittitur. {*Obuia processit*} obuiam venit. {*Inde*} ex ijs. Hæc autem narrantur, ut concinnius ad formicarũ Metamorphos. in homines exponendam descendat. {*Memorare*} prolixius narrare. {*Sine vllo ord.*} sine ullo proœmio. {*Longa ambage*} superflua oratione. Describit autem poeta formicarum mutationem in Myrmidonas. cum enim Iunonis ira Aeginę incolę pestilentia fuissent absumpti, Aeacus Iouem patrẽ rogauit, ut aut sibi populum suum restitueret, aut se quoque vita priuaret. cum autem magnam formicarum multitudinẽ in vetusta quercu uidisset, Iouem rogauit, vt sibi tot ciues, quot illæ formicæ erant, concederet. Iupiter verò Aeaci precibus motus, quotquot formicę in illa quercu erant, in homines commutauit. quibus Aeacus ipse agros diuisit. {*Ossa cinisque iacent*} mortui sunt. {*Et quota pars*} ac si diceret, minima. {*Dira lues*} insanabilis pestis, cui nihil remedij poterat afferri. {*Exosa*} odio persequentis. {*Dictas terras*} denominatam insulam. nam Oenona insula, ut diximus Aegina ab Aeaco ex matris nomine fuit appellata. {*A pellice*} Aegina: quã Iuno odio persequebatur, quippe cũ qua Iupiter coiuisset. Eleganter aũt, scèteque ea omnia describit poeta quæ tpe pestis accidere solent. {*Mortale malum*} humanũ, non autem a Iunonis ira missũ. {*Caussa nocens*} ira Iunonis, quæ in caussa erat tãtæ calamitatis. {*Pugnatum est*} repugnatum pesti. {*Exitium*} clades. {*Opes*} auxilia. {*Pressit*} oppressit occupauit. {*Et ignauos æstus*} ab effectu, quòd ignauos homines reddant & pigros. {*Dũque quater plenis*} per quatuor, inquit mẽses Austri venti morbosi spirarũt. Luna enim singulis quibusque mẽsibus crescit ac decrescit. {*Tenuata*} diminuta. {*Retexuit*} dissoluit. {*Letiferis æstibus*} pestiferis feruoribus. {*Vitium*} aeris corruptionem. {*Temerasse*} corrupisse.

Oenopiam veteres appellauere: sed ipse
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaq; virum cognoscere fama
Expetit. occurrunt illi Telamonq;, minorq;,
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus grauitate senili
Aeacus: & , quæ sit veniendi caussa, requirit.
Admonitus patrij luctus suspirat, & illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma iuues, oro, pro nato sumpta, piæq;
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & vrbi
Non facienda meæ: neque enim coniunctior vlla
Cecropidis hac est tellus. ea fœdera nobis.
Tristis abit, Stabuntq; tibi tua fœdera magno,
Dixit: & vtilius bellum putat esse minari,
Quàm gerere, atque suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Oenopijs etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cùm pleno concita uelo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriaque simul mandata ferebat.
Aeacidæ longo iuuenes post tempore visum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasque dederunt,
Inq; patris duxere domum. spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ
Ingreditur, ramumq; tenens popularis oliuæ,
Et dextra, læuaque duos ętate minores
Maior habet, Clyton, & Buten Pallante creatos
Postquam congressi primi sua verba tulerunt
Cecropidæ, Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium, fœdusque refert, & iura parentum
Imperiumque peti totius Achaidos addit.
Sic vbi mandatam iuuit facundia caussam,
Aeaculo in capulo regni nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
Nec * dubiè vires, quas hæc habet insula, vestras — dubia
* Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum. — Ducite.
Robora non desunt: superat mihi miles, & hosti.
Gratia dijs, felix, & inexcusabile tempus.
Immo ita sit Cephalus, crescat tua ciuibus opto
Vrbs, ait, aduenìens equidem modò gaudia cepi,
Cùm tam pulchra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit: multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi uestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit, tristique ita uoce locutus:
* Flebile principium melior fortuna secuta est. — Debile
Hanc utinam uobis possem memorare: sine ullo
Ordine nunc repetam, neu longa ambage morer uos:
Ossa, cinisque iacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniqua — Pestilẽtiæ descriptio
Incidit exosa dictas a pellice terras.
Dum uisum est mortale malum, tantęque latebat
Caussa nocens cladis, pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat * opem, quæ uicta iacebat. — opes, victaque iac.
Principio cęlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit nubibus æstus.
Dumque quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes uitium uenisse, lacusque,
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluuios temerasse uenenis.

 {*Stra-*

Strage canum primo, volucrumque, ouiumque, boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus agros,
Sponte sua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in puluere famæ
Degenerat, palmę, veterumque oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.*
*Non aper irasci meminit, * nec fidere cursu*
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet: syluis, agrisque, vijsque
Corpora fœda iacent: vitiantur odoribus auræ.*
Mira loquar: non illa canes, auidæque volucres,
Non cani tetigere lupi. dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent, & agunt contagia latè.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus vrbis.
*Viscera torrentur primò, * flammæque latentis*
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non stratum, non vlla pati velamina possunt:
Dura sed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.
Nec moderator adest, inque ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
Quò propior quisque est, seruitque fidelius ægro,
*In partem lethi citius venit, * vtque salutis*
Spes abijt, finemque vident in funere morbi.
Indulgent animis & nulla, quid utile, cura est.
Vtile enim nihil est. passim, positoque pudore
Fontibus, & fluuijs, puteisque capacibus hærent.
Nec sitis est extincta prius, quàm vita, bibendo.
Inde graues morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen haurit & illas.
Tantaque sunt miseris inuisi tædia lecti,
*Prosiliunt; aut, si prohibent * consistere uires,*
Corpora deuoluunt in humum: fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur.
*Et quia caussa latet, locus est in crimine * solus.*
Semianimes errare vijs, dum stare ualebant,
Aspiceres, flentes alios, terraque iacentes,
Lassaque versantes supremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad sidera cæli,
Hic, illic, vbi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit, aut quid debuit esse?
Vt vitam odissem, & cuperem pars esse meorum.
Quo se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
*Poma cadunt ramis, * agitataque ilice glandes.*
Templa vides contra gradibus sublimia longis,
Iuppiter illa tenet, quis non altaribus illis
Irrita tura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor, dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inque manu turis pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum uota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua uinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipse ego sacra Ioui pro me, patriaque, tribusque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & subitò collapsa sine ictibus vllis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.

{*Strage canum primo*} hæc ex primo Iliados sumpta esse videntur. nam Hom. pestem in exercitum Græcorum Apollinis ira immissam describens asserit primo canes, multosque interijsse. [Versus Homeri sunt Iliad. 1. hi,

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς,
Βάλλ'. αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

RAPH. *MIRATVR.*} quia mali caussam ignorat. {*Inter opus*} inter arandum. {*Recumbere*} procumbere, cadere. {*Lanigeris gregibus*} ouibus, quæ propriè balare dicuntur. est autem factitium verbũ {*Tabent*} putrescunt, ac macilentæ fiunt. {*Magnæque in puluere famæ*} in certaminibus, in quibus maximus puluis excitatur. {*Degenerat*} a generositate sua recedit. {*Palmæ*} uictoriæ. {*Veterum honorum*} antiquæ gloriæ. {*Non aper irasci meminit.*} protozeugma est meminit enim uerbum ad duos qui sequuntur nominatiuos est referendum. {*Incurrere*} impetum facere. {*Omnia languor habet*} omnia, inquit, animalia languida & infirma sunt effecta. {*Corpora fœda*} cadauera fœtentia. {*Odoribus*} cadauerum fœtoribus, quanquam odores fere in bonam accipiãtur partem, ac pro ijs qui nares delectant, ponantur. {*Et agunt contagia late*} corruptionem, inquit, longe mittunt. {*Liquescunt*} resoluũtur. {**Flammisque fatiscunt*} hoc est, ardore quodam intestino resoluuntur. eleganter autem omnia describit poeta, quæ peste laborantibus solent euenire. {*Indicium rubor est*} rubor faciei, inquit, indicat uiscera esse inflammata. {*Tumet*} inflatur. {*Arentia ora*} arida, & sicca. {*Ventis tepidis*} austris. {*Patent*} aperta sunt & tenentur. {*Auræ graues*} perniciosæ. {*Non stratum*} lectum. {*Dura præcordia*} corpora inflata & aspera, ut a parte totum intelligamus Sunt enim præcordia (ut Plinius in undecimo Naturalis historiæ scribit membranæ tenuissimæ, quibus exta homini ab inferiore uiscerum parte separantur, sic dicta, quia cordi prætenduntur, quæ græci phrenas appellant, quòd illis subtilitas mentis accepta feratur. {*Moderator*}. rector, medicus. {*Erumpit*} inuadit. {*Obsuntque auctoribus artes*} medicæ, inquit, artes suis professoribus nocent. peste .n. medici quoque corripiebantur. {*Lethi*} mortis. {*Finemque vident in funere morbi*} ordo est & sensus, finemque morbi in funere & morte vident. {*Indulgent animis*} hoc est, faciunt quicquid ipsis libet. {*Quid utile*} hoc uerbum sit subintelligatur, vt sit sensus, & nulla cura est, quid sit utile. {*Haurit*} bibit. {*Et illas*} etiam illas cadaueribus infectas in quibus multi moriebantur. {*Tantaque sunt miseris*} adeo autem, inquit, inuisos habent lectos, ut ex illis prosiliant. {*Aut si prohibent*} hoc est, si cui sunt tam exiguæ vires, vt stare non possit, atque electo desilire, deuoluit se, quoquo modo potest, in humum. {*Funesta*} pestifera, mortifera. funestum etiã dicitur funere inquinatum. {*In crimine*} in culpa. {*Semianimes*} semimortuos. {*Pendentis*} impendentis, imminentis. {*Hic, illic*} passim & vbique. {*Exhalantes*} expirantes. {*Quid animi*} qualis animus. {*Vt vitam odissem*} qualem animum habere debuerit Aeacus, ipse exponit. Talem, inquit, animum debui habere, vt vitam odissem, ac mortuus esse cuperem. {*Flexerat*} conuerterat. {**Putria po.*} nimis matura & corrupta. {*Contra*} e regione. {*Sublimia*} alta. {*Irrita thura*} uana, nihilque conferentia. {*Non exoratis*} dijs subaudiatur. {*Admotis templis*} adductis in templa. {*Dum vota sacerdos Concipit*} dum sacerdos precatur deos. {*Purum vinum*} merum, sine aqua, mero namque in sacrificijs, quemadmodum & nos, Prisci utebantur. {*Haud expectato vulnere*} non expectato ictu.

Lethi non

herbæ

flammisque fatiscunt.

atque

cōsurgere.

notus

agitataq;

RAPH. *FIBRA quoque ægra*} vitiata. fibras aũt uictimarũ aruspices inspiciebant, quo prædicere futura possent. {*Notas ueri*} signa quibus uerum cognoscitur. {*Monitus*} admonitiones deorum. {*Tristes morbi*} ab effectu. quod tristitiam pariant morbi, tristes uocantur. {*Ad uiscera*} ad intestina corrumpẽda. {*Ante sacros postes*} ante sacras templorum ianuas. {*Pars animã laqueo claudunt*} pars, inquit, se suspendũt & strangulant. {*Venientia fata*} ueniente mortẽ. {*Feruntur*} efferuntur. nam extra urbem cadauera sepeliebantur. {*Nullis funeribus*} nullis exequiarũ honoribus. nã funus est põpa exequiarũ, a funalibus dictum, quę cadaueri pręferebãtur. noctu.n. mortui efferebantur ad sepulturam. {*Neque.n. capiebant funera portæ*} incredibilẽ funerũ multitudinẽ fuisse Aeacus ostẽdit, cũ per urbis portas efferri nõ possent. {*Aut inhumata premunt terras*} aut insepulta iacent in terra. {*Aut dantur in altos indotata rogos*} aut, inquit, sine ullo sepulturæ honore ignes mittuntur. nã cadauera apud antiquos cum suis ornamẽtis comburebantur, [amicis ac proximis munera quędam, ceu dotem, in rogum cõferẽtibus.] {*In tumulos*} ad sepulcra facienda. {*In ignes*} in rogos extruendos per quæ significatur cadauerum maximã fuisse multitudinem. {*Tanto turbine*} tanta perturbatione, & inuolutione rerũ. {*Falsa*} falso. nomen .n. pro aduerbio est positum. {*Loquuntur*} .s. homines. [* *Isse sub amplexus quondã Asopidos Aeginæ*} concubuisse cũ Aegina, Asopi filia. hic aũt uersus aliquid uitij contraxisse uidetur, quod quidem si opus poeta emendasset, facile sustulisset. forsitan aũt sic esset legendum, Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. nã Asopus secundam producit. sic aũt uersus mendis caret. in quodã tñ exemplari sic scriptũ legitur: Aeginæ amplexus quondam sub Asopidos isse. quæ lectio si tibi placet, accipe. [Est & hic locus τῶν ζητουμένων un*, hoc est, de quo* merito dubitare possis, γνήσιος ac uerus sit, an secus. nam siue hoc, siue illo modo uersum legas, incõmodi aliquid habet. illo, ut particula, olim, in fine ocio se fere ponatur. quod contra decorum & elegãtiam Heroici carminis fit. hoc autem ut syllaba prima Asopidis corripiatur, quæ aliàs longa est, ut primo Arg. Apollonius:

Πατρὸς ἑοῦ [illegible] Ἀσωποῦ.

Et apud Statium lib. 7. Asopus genuisse datur, &c. Quo loco etiam fabulam Iouis & Aeginæ idem poeta exponit. Item apud Lucanum lib. 6. Accipit Asopus cursus, Phœnixque, Melasq;, &c. Sed tamen priorem lectionem hoc est, emendationẽ Regij retineamus, dũ melior alia offeratur.] {*Asopidos Aeg*} Asopi filiæ. est.n. Asopus Bœotiæ fluuius in sinum Corinthium labẽs. {*Notam*} signum. {*Fulgore*} fulgoris splendore. {*Tonitruque se.*} prospero. {*Quæ das*} quæ mihi pro pignoris signo ostẽdis. {*De semine Do.*} lauis a loco. Dodona enim urbs est Molossidis in Epiro, iuxta quam fuit sylua Ioui dicata, in qua columbæ responsa dabant. Dicta est autem Dodona uel a Dodona una ex Oceani nymphis, uel a Dodono Iouis & Europę filio, uel a Dodone fluuio, ut Steph. ait, unde Dodonius, Dodonæusque deriuatur. Hinc est prouerbiũ, Aes Dodonæum, in eos, q nimium multa loquuntur. {*Frugilegas*} fruges ac grana colligentes. {*Grande o. eas.*} antitheton est, grande nanque exiguo opponitur. {*Rugoso cor.*} aspero. {*Inania mœ.*} euacuata hominibus uacua. {*Sine fla.*} sine uento. {*Stabant*} erectæ erant. {*Nox subit*} subsequitur. {*Exercita*} defatigata. est autem sententia generalis. {*Graniferum ag.*} multitudinem formicarum grana ferentium. {*Spargere in ar. sub.*} si esset soluta oratio, in arua subiecta diceretur. {*Recto trunco*} corpore erecto, & pectore. {*Mea uisa*} mea insomnia. {*Spemque, fidemque maiora*} hoc est, maiora, quàm ut speranda credendaq; sint. {*Adeunt*} accedunt ad me.

RAPH. *VOTA Ioui soluo*} gratias Ioui ago & sacrifico. {*Partior*} diuido, distribuo. {*Myrmidonasque uoco*} ἀπὸ τῶν μυρμήκων, hoc est, formicis. a formicis quidem Myrmidonas appellatos fuisse, ait poeta, ut qui fabulæ astipuletur. Strabo autem scribit Aeginenses Myrmidonas dictos, non ut in fabulis canitur, quòd magna inualescente pestilentia formicæ Aeaco precante in homines uersæ fuerint; sed quia formicarum more terram fodiẽtes ad petras eam apportassent, ut agri colendi materiam haberent, ac fossas incolerent, ne latericiam facere atque ædificare cogerentur. [eadem ferè in cõment. Pindari ode 3. Nemeorũ ex Theogene quodam citantur. Hesiodus autem, ut in iisdem commentariis citatur, fabulæ meminit in hunc modum:

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε· πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νῆας ἀμφιελίσσας. &c.

Fibra quoque ægra notas ueri, monitusq; deorum
Perdiderat: tristes penetrant ad uiscera morbi.
Ante sacros uidi proiecta cadauera postes,
Ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisq; timorem
Morte fugant, ultroq; uocant uenientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus. neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. & iam reuerentia nulla est:
Deq; rogis pugnant, alienisq; ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt: indefletæq; uagantur
Natorum, matrumq; animæ, iuuenumque, senumque
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Iuppiter o, dixi, si te non falsa loquuntur
Aeginæ amplexus quondam sub Asopidos isse,
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, sintque ista, precor, felicia mentis
*Signa tuæ, dixi, quæ das mihi * pignoris omen.*
Fortè fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem pater optime, dixi,
Tu mihi da ciues & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
*Alta dedit quercus pauido mihi membra * timore*
Horruerant, stabantque comæ: tamen oscula terræ
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar:
Sperabam tamen, atque animo mea uota fouebam.
Nox subit, & curis exercita corpora somnus
Occupat ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis uisa est, pariterque tremiscere motu,
Graniferumque agmen subiectis spargere in aruis:
*Crescere * quod subitò maius, maiusque uidetur,*
Ac se tollere humo, rectoque assistere trunco,
Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno uigilans mea uisa, querorque
In superis opis esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat, uocesque hominum exaudire uidebar
Iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
Esse, uenit Telamon properus, foribusque reclusis,
Speque fideque pater, dixit, maiora uidebis:
Egredere. egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram uidisse uiros, ex ordine tales
*Aspicio, * noscoque: adeunt, regemque salutant.*
Vota Ioui soluo, populisq; recentibus urbem
Partior, & uacuos priscis cultoribus agros:

Formicæ in homines.

pignora in men

pudore

debene

nos quoq;

 {*Fratr-*

Myrmidonasq; uoco, nec origine nomina frando
Corpora viditis: mores,quos antè gerebant,
Nunc quoque habent: parcum genus eſt patiensq; laborum,
Quæſitiq; tenax, & quod quæſita reſeruet.
Hi te ad bella pares annis, animisq; ſequentur,
Cùm primùm,qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat)fuerit mutatus in Auſtros.

ARGVMENTVM.

ARG. Cephalus refert incleem Aeaco de donis, Procride coniuge,& cur aut unde telum gereret.cum .n. Cephalus in monte Hymetto Atticæ regionis uenaretur,ab Aurora ob ſpeciẽ raptus eſt: quem ut compertã dea Procridis prioris coniugis,amore impliciũ a ſe nolle diuertere;fecit,ut, mutata ſpecie,remiſſus Athenas contenderet, eamque pollicitis, muneribusque tantaret,an pudicitiam putam poſſet ſeruare.plurimis itaqi rebus ad uium fœminarum comparatis,quibus capi poſſet,fallacia mentem Procridis elicuit.quod ut illa compertis a marito ſe eſſe deceptam:pudore caterita,ut conſpectum eius uitaret,altis ſe recondidit ſal ibus. Cephalus autem,amoris impatientia,cum eius abſentiam ferre non poſſet,precibus impetrauit,ut ad ſe rediret:reuerſaque canem ei dedit uelociſſimum, & iaculum Ineuitabile,quod nunquam fruſtra iaceretur.

T*Alibus,atque alijs longum ſermonibus illi*
Impleuere diem.lucis pars optima menſa
Eſt data,nox ſomnis iubar aureus extulerat Sol,
Flabat adhuc Eurus,redituraq; uela tenebat.
Ad Cephalum Pallante ſati,cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, ſimul & Pallante creati
Conueniunt: ſed adhuc regem ſopor altus habebat.
Excipit Aeacides illos in limine Phocus:
*Nam Telamon, fraterq; uiros ad bella * legebant.*
Phocus in interius ſpatium, pulchrosq; receſſus
Cecropidas duxit,cum queis ſimul ipſe reſedit.
*Aſpicit * Eoniden ignota ex arbore factum*
Ferre manu iaculum,cuius fuit aurea cuſpis.
*Pauca prius medijs ſermonibus * ille locutus,*
Sum nemorum ſtudioſus: ait,cædisq; ferinæ:
Qua tamen e ſylua teneas haſtile recisum,
Iam dudum dubito.certè ſi fraxinus eſſet;
Fulua colore foret: ſi cornus;nodus ineſſet.
Vnde ſit,ignoro. ſed non formoſius iſto
Viderunt oculi telum iaculabile noſtri.
Excipit Actæis e fratribus alter:& Vſum
Maiorem ſpecie mirabere:dixit,in iſto.
Conſequitur quodcunque petit, fortunaq; miſſum
Non regit,& reuolat nullo referente cruentum.
Tum verò iuuenis Nereius omnia quærit,
Cur ſit,& vnde datum,quis tanti muneris auctor.
Quæ petit,ille refert:& cetera nota pudore,
Qua tulerit mercede,ſilet:tactusq; dolore
Coniugis amiſſæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me nate dea(quis poſſet credere?)telum
Flere facit,facietq; diu,ſi viuere nobis
Fata diu dederint:hoc me cum coniuge cara
Perdidit:hoc vtinam caruiſſem munere ſemper.
Procris erat. ſi fortè magis peruenit ad aures
Orithyia tuas, magna ſoror Orithyiæ:
Si faciem, moresq; velis conferre duarum,
Dignior iſta rapi. pater hanc mihi iunxit Erechtheus,
Hanc mihi iunxit amor. felix dicebar,eramq;
(Non ita dijs uiſum eſt) & nunc quoque forſitan eſſem.
Alter agebatur poſt ſacra iugalia menſis,
Cùm me cornigeris tendentem retia ceruis
Vertice de ſummo ſemper florentis Hymetti
Lutea manè uidet pulſis Aurora tenebris,
Inuitumq; rapit.liceat mihi uera referre

{*Frando*} priuo. {*Pares annis*} eadem nanque nocte omnes nati eſſe uidebantur. {*Eurus enim attulerat*} parenthesis eſt expoſitionem continens, a poeta inſerta. {*Menſa*} cœnæ, conuiuio. {*Iubar*} ſplendorem dici. {*Aureus Sol*} pulcher ac ſplendidus. {*Cui grandior ætas*} cauſſa cur filij Pallãtis ad Cephalum conuenerint. ille enim maior natu erat. {*Ad regem*} ad Aeacum. {*Fraterque*} Peleus. {*Cum queis*} quibus cum. {*Aeoliden*} Cephalum Aeoli nepotem. Cephalus enim Deionei filius fuit, ut Pauſanias ait, Aeoli uero nepos. nam Deioneus, Salmoneus, & Cretheus Aeoli filij fuiſſe ſcribuntur. quare decipiuntur, qui putã aliter, quàm Aeoliden, eſſe legendum. {*Sum nemorum ſtudioſus*} hoc eſt, uenationibus delector, & ferarum cęde. {*Sylua*} arbore. continens .n. pro contento poſitum eſt. {*Si cornus, nodus ineſſet*} cornus enim nodoſa eſt arbor. {*Vnde ſit*} ex qua arbore ſit. {*Telum iaculabile*} periphraſis eſt iaculi. {*Actæis*} Athenienſibus. {*Specie*} pulchritudine {*Vſum*} utilitatem. {*Fortunaque miſſum Non regit*} hoc eſt, nulli ſubijcitur fortunę. fruſtra enim nunquam mittitur. {*Iuuenis Ner.*} Phocus Nerei nepos, nam Aeacus eũ ex Pſamathe Nerei filia ſuſtulit. [Reliquos autem duos, Peleum & Telamonem, ex Endeide Chironis, vel, vt, apud Pauſan. legitur, Scironis filia.] {*Quis auct.*} quis fuerit dator tam magni muneris. {*Ille refert*} Cephalus. {*Et cetera nota pud.*} ordo eſt & ſenſus; & ſilet, ac reticet Cephalus ob pudorem cetera, quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab uxore acceperit. neque .n. refert Cephalus ſe ob pulchritudinem ſuam ab uxore accepiſſe. [Vel potius ſic: ille refert quæ petit, ſcilicet Phocus, de iaculo, & vnde datum ſit, & cetera nota: ſed qua mercede idẽ acceperit, id uero pudore tacet.] {*Tulerit*} acceperit. {*Tactusque dolore*} commotus. {*Nate dea*} Phocus, quem alloquitur Cephalus, filius fuit Aeaci ex Pſamathe nympha. {*Quis poſſ. credere*} parẽtheſis eſt, qua ſignificatur non eſſe credibile Cephalum ob illud iaculum flere, quod tantę ſit vtilitatis. {*Procr. erat*} Procris Erechthei, Athenienſium regis filia fuit; quæ cũ Cephalo nupſiſſet, Auroręodio, quæ Cephalum in ſuos amplexus conuertere nequiuit, ſub forma alieni uiri muneribus a Cephalo ipſo tentata, fidem marito datam fractura uidebatur. cum autem ſe Cephalus indicaſſet, aufugiens, ſyluas petijt, ac Dianæ comes effecta, tandem a Cephalo placatur, domumque reuerſa marito, & canem nomine Lęlapa, & iaculum admirãdę pulchritudinis, virtutisque donauit. cum autem cuiuſdam indicio comperiſſet, Cephalum cũ quadam nympha, nomine Aura, congredi ſolitum; clam eum in ſylua ſecura, ab inſcio marito eo telo, quod ab ipſa dono acceperat, fuit interfecta. {*Magna Orithyiæ*} præclarę, ut quæ ſua pulchritudine a Borea uento rapta fuiſſe fingitur. Orithya uero concita in montibus interpretari poteſt. nam a dictiuo ὄρος, & θύω, quod eſt concitor, Orithya componitur, o breui in ω longum mutato. {*Conferre*} comparare.

DIGNIOR iſta rapi} anteponit Cephalus Procrin Orithyiæ, quamuis ob pulchritudinem Orithyia a Borea uento rapta fuiſſe feratur. {*Iſta*} Procris. ſentit enim Cephalus Procrin fuiſſe Orithyia elegantiorem, atque formoſiorem. {*Pater hanc mihi iunxit Erechtheus*} hanc mihi, inquit, Erechtheus pater uxorem dedit. Erechtheus autem, ut diximus, Athenarum rex fuit, unde Athenienſes interdum Erechthidæ uocantur. [De quo ſupra circa finem lib. 6. eſt dictum] {*Hanc mihi iunxit amor*} repetitio eſt maxime affectui amantis conueniens. {*Non ita dijs viſ. eſt*} non ita dijs placuit, ut eſſem felix. {*Poſt ſacra iugalia*} poſt nuptias celebratas. {*Semper florentis Hy*} Hymetus mons eſt Atticæ regionis, thymo ſemper florens; ubi & mel optimum conficitur, & pulcherrimum marmor effoditur. {*Lutea Aurora*} rubicunda. Cephalus autem tanta pulchritudine fuiſſe fertur vt ab Aurora fuerit raptus atque aſportatus, ut ſcribit Pauſanias. unde inter alias fictiles ſtatuas, quæ in regia Athenis viſebantur, Aurora quoque erat Cephalum aſportans.

RAPH. *parabant*

Aeoliden

antè

Pace dea, quòd sit roseo spectabilis ore,
Quòd teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quòd alatur aquis. ego Procrin amabam,
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusque nouos, thalamosque recentes,
Primaque deserti referebam fœdera lecti.
Mota dea est: & , Siste tuas ingrate querelas:
Procrin habe, dixit. quòd si mea prouida mens est,
Non habuisse voles: meq; illi irata remisit.
Dum redeo, mecumque deæ memorata retracto,
Esse metus cœpit, ne iura iugalia coniux
Non bene seruasset. facies, ætasque iubebant
Credere adulterium; prohibebant credere mores.
Sed tamen affueram: sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum: SED cuncta timemus amantes.
Quærere, quod doleam, statuo, donisque pudicam
Sollicitare fidem. fauet huic Aurora timori,
Immutatq; meam (videor sensisse) figuram.
Palladiasque in conon cognoscendus Athenas,
Ingredior; domum. culpa domus ipsa carebat,
Castaque signa dabat, dominoque erat anxia rapto.
Vix aditus per mille dolos ad Erechthida factus.
Vt vidi, obstupui, meditataque penè reliqui
Tentamenta fide: malè me, quin uera faterer,
Continui, malè: quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat: sed nulla tamen formosior illa
*Esse potest tristi: desiderioque * dolebat*
Coniugis erepti. tu collige, qualis in illa
Phoce decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Reppulerint mores? quoties, Ego dixerit, uni
Seruor: ubicunque est, uni mea gaudia seruo?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, & in mea pugno
*Vulnera, dum census dare me * promitto, loquendo,*
Muneraque augendo, tandem dubitare coegi.
*Exclamo, mala: pectora detego: * fictus adulter*
Verus eram coniux. me perfida teste teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo uicta pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit:
Offensaque mei genus omne perosa uirorum
Montibus errabat studijs operata Dianæ.
Tum mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
Peruenit: orabam ueniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simul succumbere culpa
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius vtra pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset
Dona, canem munus: quem cùm sua traderet illi
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul & iaculum, manibus quod cernis habere.

ARGVMENTVM.

ARG. Thebani, Naiadibus, nymphisque futura prædicentibus, Themidis deæ, obscura dantis responsa, templum euerterunt. indignata dea, feram vulpem immisit, quæ pecora, & agrestes vexabat. ad quam opprimendam cum reliqua græciæ iuuentute conuenit Cephalus cum iaculo & Lælapa cane, a Procride accepto, qui cum millus vulpem persequeretur, afflexque Cephalus telum coniecturus, utrunque aspexit in saxum commutatum.

MVneris alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe mirandum: nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingenijs: & præcipitata iacebat

{*Roseo*} pulchro. {*Spectabilis*} digna quæ spectetur. {*Quod teneat lucis*} eam Aurora media est inter diem & noctem. {*Sacra tori*} lecti & nuptiarum. {*Prima fœdera*} nam Procri dederat fidem se cum alia muliere non coiturum. {*Deserti lecti*} derelictæ uxoris. {*Mota dea est*} commota & indignata. {*Siste*} contine. {*Procrin habe*} ironice cum quadam indignatione legendum, ut illud Virgilij 1. Sequere Italiam uentis. {*Ingrate*} mihi in amore non respondens, ut qui me, a qua amaris, non redamas. {*Quòd si mea prouida mens est*} sed si, inquit, præuideo futura, cupies nunquam habuisse Procrin. {*Mecum retracto*} mecum cogito. {*Memorata deæ*} uerba & dicta Auroræ. {*Esse metus cœpit*} zelotypus Auroræ ita Cephalus est effectus. {*Facies, ætasque iubebant*} formosa, inquit, facies, & iuuenilis ætas Procridis me inducebant, ut crederem ipsam adulterium commisisse. mores autem casti me illud suspicari non permittebant. {*Vnde redibam,*} a qua ueniebam. {*Criminis exemplum*} adulterij. Aurora nanque, unde redibat, exemplo erat, quam facile mulieres in adulterium cadant. {*Sollicitare*} Tentare, infestare. {*Ineo*} intro. {*Fide*} fidei antiquorum more, ut Virgil. Libra die, somnique pares ubi fecerit horas. {*Male Continui*} uix me continui, ut non faterer me Cephalum esse. {*Quin*} ut non: interdum cur non significat. {*Vt oportuit*} ut honestum & conueniens fuit. {*Calebat*} ardebat, anxia erat. {*Desiderio*} absentia. {*Coniugis * arrepti*} mariti, quem putabat ab aurora fuisse raptum. {*Tu collige*} conclude, ratiocinare, id quod græci συλλογίζειν dicunt. {*Vni*} soli Cephalo. {*Cui sano*} sapienti. {*Fide*} pro fidei, est enim genitiuus, sic Virgil. Libra die, somnique pares ubi fecerit horas. {*In mea pugno*} in meos dolores. {*Census*} amplas diuitias. {*Mala*} o mala mulier. {*Pectora detego*} me ipsum, inquit indico. {* *Fictus adulter*} simulatus, inquit, eram adulter, sed uerus maritus. {*Perfida*} proprie. nam perfidi, qui fidem uiolant, dicuntur. {*Illa nihil*} uel dixit, uel respondit, uel huiusmodi uerbum est subaudiendum. {*Insidiosa limina*} in quibus sibi structæ insidiæ fuerant. {*Offensaque mei*} quod me offendisset. offensa enim actiue offensio passiue accipi solet. {*Perosa*} odio habens. {*Operata*} occupata, dedita. {*Violentior ignis*} amor uehementior. {*Redditur mihi*} ad me redit. {*Sua Cinthia*} sua Diana ad me redit. [Procridis autem etiam Callimachus meminit inter Dianæ comites hymno in Dianam his uersibus:

Καὶ κεφάλου ξανθὴν ἄλοχον
Δηιονίδαο ἄνασσα σὺν ἀθλ... ἔθηκας, &c.

RAPH. *MVNERIS alterius*} canis a Procri uxore donati. si autem coniunctio est subaudienda, ut intelligatur, si requiris. exponit autem mutationem & feræ, Themidis indignatione in Thebanum agrum immissæ, & canis nomine Lælapis in saxa. nam Thebani cum uidissent, Naiadas ac Nymphas futura prædicere, Themidis deæ obscura dantis responsa templum deiecerunt. illa uero indignata feram immisit uulpem, ut græci narrant, quæ & pecora & agrestes uexaret. ad eam opprimendam cum alia græciæ iuuentutem conuenit etiam Cephalus, cum Lælape cane: qui cum in feram ineuitabile iaculum foret conjecturus, utrunque aspexit in saxa commutatum. {*Accipe mir.*} audi rem admiratione dignam. {*Naiades*} nymphæ. {*Carmina*} uaticinia, prædictiones. {*Soluunt*} exponunt. {*Præcipitata*} deiecta, contempta.

Marginal variants: * erepti; *calebat*; *pro nocte*; *factus,*

{Ambagum} dictorum ambiguorum. {Alma Th.} sancta. nam Themis, ut Pomp. ait, dea fuit, quæ hominibus præcipiebat id petere, quod honestum & fas esset. unde & pro eo, quòd nos fas dicimus, θέμις frequenter ponitur a græcis. {Inulta} impunita. {Aonijs Th.} Bœotijs. Aonia enim pars est Bœotiæ. [illegible] Vides hic omnia consentire his, quæ ab Ouid. de uulpe dicuntur, preterquam quòd ira non Temidis, sed Dionysij, immissam illam Thebano agro Paus. tradit.] {Quo} cursu. {Modo} interdum. {Deprendi} comprehendi. {Modo se sub.} interdum se subtrahere. {Callida} astuta. {Limite recto} itinere. {In spatium} rectum subaudiatur. {Quo} in quo cursu. {In gyrum} in orbem. {Hosti} cani Lælapi, {Imminet} instat. {Vanos mor.} inanes, quia feram comprehendere non poterat. {Ad iac. uer. opem} uolebam, inquit, mittere iaculum. {Quod ᵃ dextera librat} gestum exprimit iaculum emitere uolentis. {Amentis addere} imponere. Amenta autem sunt lora, quibus iacula facilius, longiusque emittuntur. {Lumina defl.} oculos remoui a cane & fera. {Eodem} ad eundem locum. {Mirum} res miranda. est autem interiecto affectum seruons. {Duo marmora} duo marmorea signa. sic quidem Ouidius. alij autem scribunt Cephali canem in cœlum fuisse sublatum, syduśque effectum, quem græci Sirium, latini Caniculã uocant {Affuit} auxilio fuit. {Hactenus} locutus est Cephalus, subaudiatur. {Iaculo quod crimen in ipso est?} quæ, inquit, in iaculo est culpa? memor enim Phocus eorum, quæ Cephalus dixerat, merito ipsum rogat, cuius mali caussa fuerit iaculum illud quo se Cephalus cum coniuge perditum fuisse aiebat. {Reddidit} respondendo exposuit.

Scite uero epitheto distinxit. nam Thebæ multarum vrbium nomen est, ut diximus. {Cessit & exitio mul.} perniciosa multis fuit. {Pecorumque suoque} agricolę, inquit, illam feram & sua & pecorum morte pauerunt. multos enim ex illis deuorauit fera. [Sed tu construe, cessit, hoc est, fuit multis exitiu, & suo, siue proprio, & pecorum.] {Indagine} multitudine hominum inquirentum. sic Virg. Saltusque indagine cingunt. indagare autem, unde indaginem declinamus, est diligenter inquirere. {Summa lina} summos funes, metonymia est. ex lino enim funes conficiuntur. {Positarum plag.} tentorum retium. {Copula} vinculum, quo canes colligantur. {Et cœtum} canũ multitudinem. {Non seq. alite} velox ut auis. {Ludit} deludit, decipit. innuit autem poeta uulpem illam feram fuisse. uulpes enim circuncurrendo maxime canes eludunt. {Lalapa} a uelocitate & impetu, nomen hoc inditum fuit cani. λαῖλαψ enim turbo dicitur, qui uentus est maxime impetuosus. {Pugnat exu.} conatur detrahere. {Morantia} remorantia, retinentia. {Tendit} contendit, conatur. {Vix bene miss. erat} quanta fuerit uelocitate canis ille, aperte declarat Cephalus, quem uix dixit dimissum non poterant uidere. {Missus} dimissus. {Vestigia pedum} signa pedum. {Habebat} tenebat. {Expulsa gl.} emissæ funda glandes plumbeæ. {Contorto uerb.} contorta funda. {Calamus} sagitta ex calamo confecta. {Gortyniaco ab arcu} Cretensi. nam Cortin, quæ & Gortys dicitur, urbs est Cretæ, a Corty heroe dicta. hæc & Larisse & Crennia fuit appellata. [Cretenses autem præcipue celebrantur arte sagittaria.] {Apex} uertex. {Tollor in hunc} in illum uerticem ascendo. [Collem hũc Teumessum intelligi puto. hinc enim & Teumessia uulpes hæc ab auctoribus dicitur. Pausa. in descriptione Bœotiæ,

[illegible]

Immemor ambagum uates obscura suarum,
Scilicet alma Themis: nec talia liquit inulta.
Protinus Aonijs immissa est bellua Thebis.
Cessit & exitio multis: ᵃ pecorique, sibique
Ruricola pauere feram. uicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui uelox superabat retia saltu,
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa ᵃ frequentes
Effugit, & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno:
(Muneris hoc nomen) iam dudum uincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat, nec iam poteramus, ubi esset,
Scire: pedum calidus uestigia puluis habebat.
Ipse oculis ereptus erat. non ocyor illo
Hasta, nec exuta contorto uerbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medij subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc, capioque noui spectacula cursus,
Quo modò deprendi, modò se subducere ab ipso
Vulnere uisa fera est. nec limite callida recto,
In spatiumque fugit: sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem, similisque tenenti
Non tenet, & ᵃ uanos exercet in aere morsus.
Ad iaculi uertebar opem: quod dextra librabat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi: reuocataque rursus eodem
Rettuleram, & medio, mirum, duo marmora campo
Aspicio. fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambos certamine cursus
Esse Deus uoluit, si quis Deus affuit illis.

pecorumque, suoque, undigena. — sequentes. — Canis & uulpes in saxa. — uacuos.

ARGVMENTVM.

ARG. Cephalus cum Diano studio feras assidua persequeretur, sæpeque ex nimio æstu refrigerari cupiens, auram innocentem nympham aliquis arbitratus uocari, Procridi eius uxori indicauit. at illa in uirgultis se recondidit, ut speculatoretur, an adesset aliqua aura nomine, cuius ille cupiditate impulsus a se alienaretur. Cephalus procul speculatus moueri uirgulta, dum latere feram existimat eo loco reconditam, iaculo emisso coniugẽ imprudens interficit. itaque teli, quod marito dederat, Procris obitum Autore uim maximo cum ipsius uiri luctu experta est.

HActenus, & tacuit. Iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt Phoce doloris.
Illa prius referam. iuuat o meminisse beati
Temporis Æacide, quo primos ritè per annos
Coniuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos, & amor socialis habebat.
Nec Iouis illa meo thalamos præferret amori:
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa ueniret,
Vlla erat. æquales urebant pectora flammæ.
Sole ferè radijs feriente cacumina primis
Venatum in syluas iuueniliter ire solebam;
Nec mecum famuli, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram iaculo. sed cùm satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbram.
Et, quæ de gelidis exibat uallibus, auram.

GAVDIA princip.} carmen est antithesis exornatum. nam gaudium dolori opponitur. {Referam} narrabo. {Iuuat o meminisse beati Temporis Aeacide} sententia est catholica & generalis. {Rite felix} perfecte felix. {Amor socialis} ab effectu quòd socios reddat. {Thalamos Iouis} nuptias Iouis. {Venus ipsa} quæ est pulchritudinis dea, & uenustatis. {Aequales flammæ} par amor. {Sole fere radijs} matutino, inquit tempore in syluas ad uenandum ire solebam. est enim matutini temporis periphrasis. {Cacumina} mõtium summitates. {Iuueniliter} iuuenum more. {Naribus acres} odori. {Lina nodosa} retia. RAPH.

{Aura

}*Aura le.*}suauis, iucunda. est autem pulchra anadiplosis cum repetitione, qua significat Cephalus auram illam sibi gratissimam fuisse. }*Releuare a.*}leues facere Solis feruores. }*Et tu mihi ma. uo.*}hæ sunt blanditiæ, quibus vtebatur Cephalus ad auram. }*Loca so*}deserta. }*Vocibus am.*}verbis dubijs, quæ tum ad auram, tum ad amicam poterant referri. }*Extemplo*} subitò. }*Criminis fi.*} falsi. }*Temerarius*}inconsideratus. }*Index*}delator. nã indices proprie criminum dñr delatores. }*Lingua re.*}narrat, exponit. est aũt pleonasmos, linguã. n. redũdat. }*Susurra*}murmura & uoces, q̃bus aurã vocabat. }*Credula res a. est*} cã est cur Procris subito collapsa eeciderit. amantes nanque facile oĩa credũt. creduli aũt dñr qui facile & nimiũ credũt. }*Refecta*}recreata. }*Fati iniqui*}infelicis fortis. }*Deq; fi. q. est*}lamentata est, inqt, quod illi fidem datam fregissem. }*Concita*} cõmota. }*Sine cor.*} aura nanq; corpore carere vulgu vr. }*Metuit falli*}timet, ne decipiatur ab indice. }*Indicioq; fi. ne.*} fidem, inquit, delatori & indici non adhibet. }*Syluasq; pe.*} in syluas uado. }*Victor*} voti compos. multas nanque confecerat feras. }*Medere*} succurre. }*Nescio quos gemitus*} q̃dã suspiria. }*Inter m. u.*} inter loquendum. }*Fronde ca.*}q̃ ab arbore ceciderat. }*Telu uo.*}iaculũ uelox. }*Tenens*} habens. }*Semianimem*}semimortuã. }*Me mi.*}interpositio affectui, & dolori seruiens. flens. n. hæc narrabat Cephalus. }*Trahentẽ*} extrahere conantem. }*Vlnis mol.*} brachijs tenellis. }*Sua do.*}iaculum, qđ mihi duno dederat. }*Inhibere*} cohibere. }*Iã mo*} moriẽs. }*Coegit Hæc se pa. lo.*}hoc ẽ uim sibi fecit, ut hæc pauca loqueretur. significat autẽ Cephalus illam sic uiribus fuisse defectam, ut sine maxima difficultate loqui nõ posset. }*Meosq;*}iferos deos intelligit Procris, qui morientum dij esse perhibentur. }*Per si quid me. de te be.*}id subaudiatur, ut p id oro intelligamus, si qd gratum tibi feci. significat autẽ Procris se maritu in oĩbus morem gessisse. sic Dido apud Virg. Si bene quid de te merui. }*Perq; ma. a.*} pmanentem, perseuerantem. }*Caussam mor.*}ἐξήγησις & expositio.

RAPH. *Incumbere no. tha.*} nostros thalamos occupare. auram autem nymphã esse putabat Procris }*Sensi*}cognoui. }*Labitur*} moritur. }*Exhalat*}exspirat. }*In no. o.*} archaismos est & figura loquendi netusta. nunc. n, in soluta præsertim oratione, diceretur in nostrum os. }*Secura*} pellicis cura liberata. iam. n. ex Cephalo cognouerat, auram non esse nympham, ut ipsa putabat, sed lenẽ

uentorum flatum. }*Vultu me.*} lætiore. }*Flentibus*} Phoco & filijs Pallantis }*Duplici cum pr.*} cum duobus filijs Telamone & Peleo, qui militum delectum habuerant. }*Nouoq; mi.*} cum nouis militibus. est enim synecdoche, non solum poetis, sed historicis quoque familiaris.

Aura petebatur medio mihi lenis in æstu:
Auram expectabam: requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam,
Meque iuues, intresque sinus gratissima nostros:
Vtque facis, releuare velis, quibus vrimur, æstus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: &, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sum solitus: tu me reficisque, fouesque:
Tu facis, ut syluas, ut amem loca sola; meoque
Spiritus iste tuus semper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis: nomenque auræ tam sæpe vocatum
Esse putat nympha: nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguaque refert audita susurra.
CREDVLA res amor est. subitò collapsa dolore,
Ut mihi narratur, cecidit; longoque refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui:
Deque fide questa est: & crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix veluti de pellice uera.
*Sæpe tamen dubitat, * metuitque miserrima falli,*
Indicioque fidem negat: &, nisi uiderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem:
Egredior, syluasque peto, uictorque per herbas
Aura ueni, dixi, nostroque medere labori.
Et subitò gemitus inter mea verba uidebar
Nescio quos audisse. Veni tamen optima dicens;
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram, telumque volatile misi.
Procris erat, medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi conclamat. uox est ubi cognita fidæ
Coniugis, ad vocem præceps: amensque cucurri.
Semianimem, & sparsas fœdantem sanguine uestes
Et sua, me miserum, de vulnere dona trahentem
Inuenio; corpusque meo mihi carius ulnis
Mollibus attollo, scissaque a pectore veste
Vulnera sæua ligo, conorque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, & iam moribunda coegit
Hæc se pauca loqui: Per nostri fœdera lecti,
Perque deos supplex oro, superosque, meosque,
Per si quid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, caussam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare incumbere nostris.
Dixit: & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui, sed quid docuisse iuuabat?
Labitur, & parua fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat, & in me
Infelicem animam, nostroque exhalat in ore.
Sed uultu meliore mori secura videtur:
Flentibus hæc lacrymans heros memorabat; & ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole, nouoque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

Iacobi Constantij Fanensis.

QVid enim commisit Iason? Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas? Iason trium syllabarum vbique est, non duarum. unde cauendum est ne cum quodã litterato scriptore offendas in lapidem: qui hoc uomen duarum interdum syllabarum esse existimat auctoritate huius carminis, Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas. cum in ipso tam trium sit syllabarum, quàm in antecedenti versu, Quid enim commisit Iason. }*Dissimilemq; animum subijt pater Aeta relictus*} scribo Aeta dempta vna syllaba metri caussa, ut in Hypsiphyle, Non hæc Aesonides, nec filia phasis Aetæ. poetis enim nunc addere nunc adimere dictionibus syllabas licet uersus necessitate astrictis. }*Quamuis temerata labores Aera suos minuãt*} in bonis codicibus Temesæa legimus, non temerata, quod magis placet. est enim Temese in Cypro ciuitas æris nobilitata, præcipue apud latinos Statio & Nasoni. Stephanus Tamesseon vocat. Fest. Pompeius est auctor, Cyprum insulã Aerosam antiquitus appellatam fuisse, q in ea plurimum æris nasceretur. est & Temese in Brutijs Straboni ære abundans. sed prior magis celebris. }*Curuamine falcis ahenæ*}signate dictum. quoniam senectutis murbum volebat exigere. lege Macrob. 5. Saturn. }*Haud procul egesta scrobibus tellure duabus Sacra facit.*} ex 11. Odyss. acceptum hoc esse agnoscet, q Homerum eo loco diligenter inspiciet. introducit enim Vlyssem scrobẽ quandam facientem & sanguine mactatarum bidẽtum, mulso, vino dulci, & polenta implẽtem ad manes exciendos. }*Dissimilemq; animum subijt ætate relicta*} hic uersus in plurimis antiquis codicibus non reperitur, nec in hunc locum admittendus uidetur. atqui ipsum contenderim esse uersum illum, quem superius emendaui, Dissimilemq́ue animum subijt pater Aeta relictus, & nescio quo casu abhallucinanti scriptore hic interpositum. }*Pelion umbrosum, phylireaq; tecta*} aut hoc modo legendum aut hoc altero, Pelion vmbrosum, philyreia tecta. nam philyra secundam semper

speratque

per corripit græcis latinisque. primam autem habet communem, vt superius diximus. in 2. Metamorph. & 6. Fast. phillyrius pro philyreius corrupte legitur. si quis eos tibi versus forte obijciat. Cæterum hemistichium hoc Nasonis ex hymno Callimachi in Delium sumptum esse videtur, qui ait, *καλιὸν ἢ φιλύρης ταμεῖον*. O pelium philyrum cubiculum. §*Et stricto totiens iratus amoris*§ lego spreto ex archæotypis. §*Ophias effugit nato rum uulnera Combe*§ qui Iambe legunt, an recte legant, ipsi viderint. ego Combem apud Stephanum, (licet deprauato codice) Asopi filiam fuisse inuenio: quæ quia ærea arma prima inuenit, Chalcis fuit cognominata auctore Zenobio. nam *χαλκὸς* æs dicitur. eandem ait Zenobius, cum viro adhæsisset, centum filiarum matrem extitisse. cuius rei præter Euboicarum rerum scriptores Aristum etiam Salaminum citat auctorem. inde factum prouerbium in plures habentem filias *ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή*. tanquam Chalcidica peperit nobis mulier. ob hæc autem natarum libentius quàm natorum in hoc versu receperim. sed tamen hoc posterum amplio, dum fabulæ textum ab alijs narratum inueniam. §*Innexamque nimis neptem Polyphemonis auis*§ libentius innixam quàm innexam legerim: nam inniti alis proprie aues dicuntur, cum ijs expansis in aere sustentantur. Neptem autem Polyphemonis Halcyonem dicit Scironis Polyphemonis filij filiam, quæ quòd corpus vulgasset, a patre in mare deiecta in sui nominis auem fuit transmutata. auctor huius fabulæ Probus Virgilianus interpres 1. Georg. testem citans Theodorum, qui fabularum opus condidit auctore in Paralellis Plutarcho: cui titulum fecit Metamor. lege primam collectaneorum hecatostyn. c. 72. §*Vidit & immitem Cephisias ora Procrustem*§ bene Cephisias, quia ad Cephisum fluuium ipse est interfectus, auctore Pausania lib. 1.

§*Florentemque Tyron, Cypron, planamque Seriphon*§ ego sic, Florentemque Gyron, Siphnon, paruamque Seriphon. Gyros enim (nisi mendosus sit Plinij codex) vna est Sporadum, Syphnos vna Cycladum, & oppidum in Melo insula est Sporadibus vna Paruam Seriphon appellat, quòd eius circuitus duodecim tantum milia passuum, teste eodem Plinio amplectatur. vnde in 5. huius operis Naso hoc eodem epitheto vtitur cum ait, Te tamen o paruæ rector polydecta Seriph. & Iuuen. sat. 6. dicens, Et parua tandem caruisse Seripho. item in 10. Aestuat vt clausus gyaris, paruaque Seripho. Si planam Seriphon uoles legere, Eustathius & Strabo contra te sentirent: qui adeo lapidosam hanc insulam esse aiunt, ut inde fabula decantauerit, Perseum ibidem educatum, ostenso Gorgonis capite, incolas mutasse in saxa. nisi tueri hoc modo lectionem hanc uelles, quòd Lapidosus esse aliquis locus potest, & tamen planus esse, id est in planicie, non in colle locatus. §*Neque enim capiebant funera porta*§ antiquam tangit consuetudinem, quæ fuit, ut extra urbes mortuorum corpora sepelirentur. unde efferre & educere mortuos dicimus. §*Natorumq; matrumq; animæ*§ lege Natorum, matrumque ne claudicet uersus: uel, ut quidam codices habent, Natorumque uirumque. §*Isse sub amplexus quondam Asopidos Ægine*§ multi synceræ formæ hoc carmen restituere tentauerunt: nulli potuerunt. sic ipsum redintegrandum omnino est, Sub quondam amplexus Æginæ Asopidos esse. uel, Æginæ amplexus sub quondam Asopidos isse. Aduertendum enim est Asopum primam & secundam nunquam corripere. §*Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset Dona, canem munus*§ de hoc cane lege quæ scripsimus in primæ collectan. hecatostys c. 22. §*Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis*§ lege quæ de hac vulpe ibidem diximus, & in eam Higinus rectauit.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN SEPTIMVM

LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Aesonidem mutasse velim.

SI nolim legeretur, ut Raphaelem legisse suspicor, nulla esset difficultas. quia autem carmen poscit uelim, uidetur hoc dubitatiue legendum hoc sensu, sequar cultus artesque uirorum, & Aesonidem, quem putas ne velim cum rebus, quas orbis possidet, permutare, quasi diceret minime.

Custodemq; rudem somno sopistis.

Idem Raphael pro somno legendum putat, somni, quando adiectiuum rudis genitiuum postulat, aut certe rubrum pro rudem restituendum. quippe Max. Planudes φοινικοῦν φύλακα tradiderit. ad quorum prius dico, somno ablatiuum mihi uideri, atque adeo regi a uerbo sopistis. ad alterum, Planudæ aliquando credendum, aliquando minime, quippe quod non omnino emendatum exemplar habuisse putetur.

Despicit & cretis regionibus applicat ang.

Cretis.i. secretis, & remotis exponit Raphael, aut certe visis & aspectis. sed sic a cerno esset. & uisis congruebat etiam carmini. quidam Cretis pro Cretæis exponendum putauere. nam laudatur Thessalica Creta. ego lectoris iudicio relinquo. tertium deinde carmen Iambum habet loco tertio, sed cęsura excusari potest.

Nec properent artus anima priuare senili.

Sensus est, vt dij sinerent Aesonem adhuc aliquādiu uiuum, ut posset ei iuuentutem reducere. nam mortuum resuscitare se posse desperat. & uide carmine inde quinto, cuius casus putes esse illud exanimi, & utrum a nominatiuo exanimus an exanimis, ab altero enim exanimi uenit genitiuus, ab altero datiuus.

Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri.

Vix hoc in loco effugiemus, quin concedere cogamur duo epitheta uni tributa substantiuo, nisi tenuis sit determinatiuū Cinyphei Chelydri, ut sit sensus, nō cuiuslibet Cinyphei Chelidri, sed tenuis. nam squamea tenuis. membrana uix quadrat.

Et olim

Ante quater denos nunc se reminiscitur annos.

Raphael hæc ita exponit. se ante quadraginta annos natum fuisse recordatur, per quod significat Aesonē ex decrepito sene in uirum 40. annos natum fuisse conuersum. at ego puto poetā dicere, Aeson reminiscitur se nunc eum esse, qui erat olim ante annos 40. ut intelligamus de Aesonis senio demptos 40. annos. si igitur Aeson erat 70. annos natus, relinquebatur post innouationem annorum 30. atque id verisimilius. Porro sequente carmine subijt, quod sycopen passum est, ultimam producit quod apud hunc poetam non est infrequens. & nos etiam antea admonuimus.

Lactentique fuga, lactentiaque vbera quærit.

Lacto, idest lac præbeo, & matris est. Lacteo. i. lac sugo, & est fœtus, lib. 6. de Apolline & Diana infantibus, Vberaq; ebiberāt auidi lactantia nati. quo in loco plerique codices lactentia perperam habent. in ea quoque significatione hic ponitur, si modo hęc differentia perpetua seruata est. & nota hoc in loco Vbera de oue, quæ prædicto lib. 6 loco de Latona. & Aen. item lib. 6. & ab ubere raptos Abstulit atra dies, de infantibus loquens, ut non omnino aberrauerit, qui Lucæ vndecimo traduxit, Et ubera quæ suxisti, pro mammis.

Adiacet his Pleuron,

Nisi hoc de uolatu Medeæ intelligamus, quo longissime videre poterat, non uideo quo pacto hoc intelligi queat. neque enim Pleuron est ad Hyries lacum qui in Bœotia est, sed in Aetolia. mihi nomen Pleuron suspectum, nimium enim distat, cū septimo deinde carmine de Cephiso amne lōge propiore dicat, Cephison procul hinc deflentem fata nepotis Respicit. certum est hunc uolatum, ut uolatum liberum descripsisse poetā. nam quomodo alioqui intelligetur quod eodem loco legitur, Dextera Cyllene est. talia exponenda erant commentatoribus: sed ut nota transiliuntur.

Illud Echidnea memorant e dentibus or.

Scio canis communis esse generis, at pro Cerbero uix credo ita inueniri. fortassis autem Echidneæ canis, idest hydræ serpentis nocentissimæ, intelligendum. in hoc sane mihi annotatur, vt alijs sit iudicium.

Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

Raphael pro nigra suspicatur legendum rubra, quia his auibus pedes ac rostra rubent. quòd ego admodum miror, qualem ipse auem monedulam existimauerit. nam furax illa auis, nota etiam garrulitate, nigros habet pedes.

Oenopiam Minos deinde Aeacidæia regna Oeno.

Hunc vero locum recte emendauit. est enim legendum Oenomen, vt ipse admonet.

Nec dubia uires, quas hac hab. sus. uest. Duci.

Subintelligendum verbum sunt. sed mirum, cur non dubias vireis legatur potius. & quod tertio deinde dicitur versu ambigue dictum, Superat mihi miles & hosti, intelligitur tamen. de quarto item uersu idem iudicamus. gratia dijs, felix &c.

Hanc vtinam vobis possent memorare.

Accelerabat Aeacus, ut hæc innuunt uerba, ne longa ambage morer uos. nihil enim alioqui impedimenti narratur, sequente autem carmine. syllepsis est. uult itaque dicere, quos ille norit minimam perditarum fuisse rerum portionem. quibus verbis non eos eleuat, sed ingens damnū innuere conatur.

Passim positoque pudore.

Nota coniunctionem copulatiuam inter aduerbium ac ablatiuum regimine solutum. & uide num septimo deinde uersu consistere capiatur pro exlire.

Aut dantur in altos *Indotata rogos.*

Illud indotata quid proprie hic significet, lectori conijciendum relinquo. Raphael videtur exposuisse. i. sine ullo sepulturæ honore. Illud item, Deque rogis pugnant, verum pugnant pro rogis, qui struxerant, an qui non? sed de utrisque loqui uidetur. quòd autem tertio deinde sequitur carmine, Natorumque, tollendum initio alterumque cum mater priorem natura producat. rursus quinto deinde uersu, recte emendauit uersum Raphael, Isse sub amplexus Aeginæ Asopidas olim. Asopis enim primam longat.

Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis.

Vide qua ratione uocet quercum rarissimam. utrum ut rarus opponatur densᵒ, an potius qnòd in eo insula nulla eiusmodi erat de semine Dodonæo.

Et cætera nota pudore

Qua tulerit mercede silet.

Ordo & sensus est, inquit idem, Et silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera, quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab uxore acceperit. neque enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suam ab uxore accepisse. hæc ille. sed mihi non satisfecit, nec ego tamen me explico. illud enim nota, & illud mercede, cum postea omnia narret, merito lectórem morantur, sed in omnibus nimis solicitum esse uitio datur. ideoq; ad alios libros descendimus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON
LIBER OCTAVVS.

RAPH.

ARGVMENTVM.

Minos Iouis & Europæ filius, cum propter Androgeum filium, interem ptum ab Atheniensibus, pœnas repeteret, Megaram, qua in urbe regnabat Nisus accessit. animo. n. conceperat, ea expugnata, occisisq; hostium præsidijs, se facile uictoriam consecuturum. inter quæ Scylla, Nisi filia, sæpe mu rum ascendit delectandi gratia, propter lapides eius uocales. si quis. n. eos calculo percussisset, haud aliter ac pulsata cithara intonabant. Apollo. n. ædificando muro nauaturus operam, lyram super lapidea deposuit: cuius sonus in eos transijt. è muro igitur Minoem, ubi assidentem, cultu regali bellicis rebus interesse ut animaduertit, pulchritudine eius exarsit. & cum potiundi nullam uiam inueniret aliam, uictorem hostem fecit, purpureum patri dormienti crinem abscindens, quo patriæ fata continebantur. quem cum efferatus potius accepto hoste ad Minoem pertulisset, ille impium facinus auersatus est. nouissime eam nauigio recipere noluit, patre iam in auem transfigurato, qui græcis halyæetus dicitur, & persequente filiam: illa quoque in uolucrem ciris uersa est.

IAM nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus, & tumida surgunt
Nubila: dant placidi cursum redeuntibus Austri
Aeacidis, Cephaloque: quibus feliciter acti
Ante expectatum portus tenuere peritos.
Interea Minos Lelegia littora uastat,
Prætentatque sui uires Mauortis in vrbe
Alcathoe, quam Nisus habet: cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de uertice canos
Crinis inhærebat magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Lunæ,
Et pendebat adhuc belli fortuna: diuque
Inter utrunque volat dubijs victoria pennis.
Regia turris erat uocalibus* addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus eius inhæsit.
Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cùm pax esset: bello quoque sæpe solebat,
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque: equosque habitusque, Cydoneasque pharetras.
Nouerat ante alios faciem ducis Europæi
Plus etiam, quàm nosse sat est. hac indice Minos

IAM nitidum retegente diē } reditū Cephali cū auxilijs ab Aeaco acceptis poeta describens, cōtinue octauum cum septimo libro connectit. regente autem ferè legitur, sed corrupte, ut mihi quidem uidetur. nam retegente ut legatur, & sensus exposcit & metri ratio & celeritas, qua Cephalum cum militibus ab Aeaco traditis Athenas redijsse poeta ostendit. solent enim poetæ rerum naturæ, quas describūt, ita compositionem accommodare, ut si quid celeriter factum velint, pedibus vtantur plures syllabas breues habentibus & contra. retegente igitur legatur, vt intelligamus aperiēte & ostendente. nam retegere est ostēdere atque aperire, ut diximus. { *Noctisque fugante* } utrunque ab altero pendet. cum. n. retegitur dies, nox fugatur, & contra. { *Lucifero* } Lucifer autem stella est Veneris, quinque errantium infima, terræq; proxima, ut scribit Cic. in lib. de nat. deorum, quæ φωσφόρος græce vocatur. { *Cadit Eurus* } flare desinit. { *Placidi Austri* } lenes, non uehementes. Auster autem uentus est nubilosus. { *Cursum* } celerem nauigationem. { *Ante expectatum* } antequam expectarētur. { *Portus peritos* } Athenienses portus, quò peruenire cupiebant. { *Interea Minos* } cum Megaram Minos oppugnaret, Scylla, Nisi regis filia, Minois ipsius amore capta, et patriā prodere decreuit. patri igitur dormienti purpureum capillum, in quo patriæ salus continebatur, recidit: quē cum ad Minoem pertulisset, conuicijs repulsa, atq; contempta, in auem Cirin fuit conuersa, cum iam pater Nisus in Halyetū auem fuisset commutatus. { *Lelegia littora* } Megarensia, a Lelege Neptuni filio, ut diximus, condita, a quo Megarenses Lelegee fuerunt appellati: qui primum insulares fuerunt, deinde in cōtinentē migrarunt, Caresque appellati fuerūt, ut Herodotus narrat. { *Sui Ma.* } sui belli. { *Alcatoe* } urbs est, quę eadem esse cum Megaris uidetur, ab Alcathoo, Pelopis filio, qui Megareo in Magno successit, cognominata. altera quoque ex Megarēsium arcibus Alcathoe uocatur, utpote ab Alcathoo ædificata, cuius cū iaceret fundamenta, dijs, qui uestibulares dīr, primus omnium sacrificasse fertur. { *Quam Ni. ha.* } possidet. Nisus. n. ea quatuor Pādionis Athenarum regis filius, unus fuit, cui (ut Stra. narrat lib. 9.) in regni diuisione a Pandione facta Megara obtigerunt. Nisus ēt Megarensium est mons a Niso rege ibi sepulto cognominatus. { *Ostro* } purpura. { *Magni fi.* } quandiu. n. crinem illum haberet, priuari nō poterat regno. { *Sexta re.* } sexto mense post cœptam obsidionē Megara prodita fuisse ait. { *Pendebat* } suspensa erat. { *Inter v.* } Minoem & Nisum. { *Dubijs p.* } dubio euentu. incertus nanq; semper est belli euentus: alatā autem uictoriam effingit poeta, q̄ modo huc, modo illuc uolare vī. { *Regia tur. er.* } turrim describit, cuius muri tunc uocales fuerunt effecti, cum ibi Apollo operam ad murum ædificandū Alcathoo præstiturus auratā deposuit lyram. nā lyræ sonus in parietes transiuit. si quis nanq; calculo feriat, haud aliter insonat (ut Pausanias in Atticis scribit) quàm cithara pulsata. { *Vocalibus* } resonantibus, uocem reddentibus. { *Proles Latonia* } Apollo { *Petere* } percutere. { *Mora belli* } diuturnitate belli. { *Procerum* } ducum. { *Cydoneas* } Cretenses. Cydonia enim urbs Cretæ, quæ prius Apollonia fuit uocata, a Cydone, Apollinis, & Acallidis, filię Minois, filio cognominata. { *Ducis Europæi* } Minois Iouis & Europæ filij. nā ex Europa Iupiter tres liberos suscepit, ut scribit Dio, Minoa, Rhadamantum, Sarpedonem. { *Plus etiam quàm nosse sat est* } nam eum etiam amabat.

abdita

{ *Abdo-*

RAPH. *ABDIDERAT*} occultauerat, texerat. }*Cristata casside*} galea cristis ornata. est enim nomé participio. simile. }*Torserat*} iaculatus fuerat. nam torquere est cum impetu iacere, unde etiam tormenta dicta sunt instrumenta bellica, quibus lapides iaciuntur. }*Adductis lacer.*} retroductis. morem autē exprimit iaculantium, qui brachia reducere solent. }*Sinuauerat*} curuauerat, contraxerat. }*Dempto are*} deposita galea. }*Purpureus*} purpuratus. }*Stratis picti*} ephippijs uariorum colorum. }*Terga premebat equi*} equitabat. eleganter autem uirginis amore captæ mores, uerbaque effingit poeta. }*Vix sua*} hoc est, uix in sua erat potestate. }*Liceat modo*} modo possit. }*Ferre virg. gradus*} idest ire. }*Gnossia castra*} Cretensia. Gnossus enim urbs est Cretæ. }*Recludere*} aperire. }*Aeratas portas*} ære & ferro munitas & tectas. }*Vel si quid Minos*} significat Scyllam Minoi in omnibus, quæcunque ipse uellet, morem fuisse gesturam }*Dictæi regis*} Cretensis nam Dicte mons est Cretæ, unde Dictæus declinatur. }*Læter ait, doleam ne*} cogitationes Scyllæ Minois amore captæ tā aperte a poeta describuntur, ut nullam ferè exigāt enarrationem. }*In dubio est*} mihi subaudiatur. dubitat. enim Scylla, utrum potius lætari bello aduersus patrem sumpto, an dolere debeat. }*Sed nisi bella fo.*} colligit sibi potius lętandum esse bello quàm dolēdum Scylla. nisi enim bellum fuisset, nunquam Minoem cognouisset. }*Me ob side acc.*} obsides dicuntur qui in fœderibus imperio alterius ea conditione traduntur, ut si qui dat obsidē a fide recedat, recipientis sit ius in corpus & uitam illius, qui obses traditus est. }*Si qua te pe.*} Europa. }*Merito Deus arsit in illa*} hoc est merito Iupiter illam amauit. }*Ter felix*} perfecte beata. ternarius enim numerus est pfectus. }*Fassaque me cas*} ordo est & sensus: & ego confessa me filiā esse Nisi regis, & amores meos, rogarem ipsum; qua dote uellet emi, & esse meus. se autem omnia Minori tradituram Scylla ait, præterquam patris regnū }*Tantum pat ne posceret arces*} tantum, inquit, rogarem, ne patriæ regnū in dotē postularet, de pro-

Seu caput abdiderat cristata casside pennis;
In galea formosus erat: seu sumpserat are
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat.
Torserat adductis hastilia lenta lacertis:
Laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
Impositis calamis patulos sinuauerat arcus:
Sic Phœbum sumptis iurabat stare sagittis.
Cùm uerò faciem dempto nudauerat are,
Purpureusq; albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi spumantiaq; ora regebat:
Vix sua, uix sanę uirgo Niseia compos
Mentis erat: felix iaculum, quod tangeret ille,
Quæq; manu premeret, felicia frena uocabat.
Impetus est illi (liceat modò) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi
Turribus e summis in Gnossia mittere corpus
Castra, uel æratas hosti recludere portas,
Vel si quid Minos aliud uelit. utq; sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis,
Læter ait, doleam ne geri lacrymabile bellum,
In dubio est: doleo, quòd Minos hostis amanti est.
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside: me comitem & me pacis pignus haberet.
Si quæ te peperit, talis, pulcherrime regum,
Qualis es ipse, fuit: merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassaq; me, flammasq; meas, qua dote, rogarem,
Vellet emi: tantùm patrias, ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quàm sim
Proditione potens: quamuis sæpe utile uinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certè pro nato bella perempto,
Et caussaq; ualet, caussamq; tuentibus armis,
Vt puto, uincemur. quis si manet exitus urbem,
Cur suus hæc illi reserat mea mœnia Mauors,
Et non noster amor? melius sine cæde, moraque,
Impensaque sui poterit superare cruoris.
Nam metuo certè, ne quis tua pectora Minos
Vulneret imprudens, quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inscius audeat hastam?
Cœpta placent, & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemque imponere bello.
Verùm uelle parum est: aditus custodia seruat,
Claustraque portarum genitor tenet. hunc ego solum
Infelix timeo, solus mea uota moratur.
Dij facerent, sine patre forem. sibi quisque profectò
Est Deus: IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera iam dudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios ausim: nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladijs opus est: opus est mihi crine paterno.
Ille mihi est auro pretiosior. illa beata
Purpura me, uotique mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix
Nox interuenit, tenebrisque audacia creuit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet, thalamos taciturna paternos
Intrat, & heu facinus, fatali nata parentem
Crine suum spoliat: prædaque potita nefanda
Fert secum spolium sceleris: progressaq; portas
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)

ditione autem iam incipit cogitare Scylla. }*Sperata cubilia*} sperati concubitus qui in lectis & cubilibus fiunt. }*Quàm sim proditione potens*} quàm sim uoti compos prodendo patrē. }*Quamuis sæpe utile uinci*} labascit Scylla, ac de prodēdo hostibus patre ratiocinatur. }*Pro nato*} pro filio Androgeo. }*Et caussaque ualet*} iustiorem causam fouet. }*Vt puto uincemur*} colligit Scylla ex iusta caussa & Minois potentia patrem omnino uictum iri, eoque satius esse, ut sine cæde & sanguine Minoi urbē tradat. }*Suus Mauors*} sua potentia, & uis belli ca. }*Reseret*} aperiat. }*Melius sine cade*} iam utilitatem Minois, & salutem procurat Scylla; paternæ pietatis oblita. }*Impensa sui cruoris*} effusione sui sanguinis }*Immitem hastam*} hypallage est: nam ille immitis intelligitur. }*Cœpta placent*} consilia subaudiatur. }*Stat sententia*} placet, firmaque ac constans est sententia. }*Dotalem patriam*} in dotem patriam prodere, ut me accipiat, secumque uehat. }*Aditus*} portarum ingressus. }*Custodia*} custodum turba. }*Claustra portarum*} claues portarū urbis. }*Mea vota*} meā cupiditatem }*Moratur*} remoratur. }*Sibi quisque profecto Est Deus*} adeo impia est Scylla, & amore cæca, ut deos esse neget unumquenque autem sibi Deū esse, ac ideirco nullo deorum opus esse auxilio; cū unusquisque id a se ipso petere possit. }*Ignauis precibus*} ignauorum, qui sunt pusillanimes. }*Succēsa*} inflammata. }*Tanto Cupidine*} tam magno amore. }*Perdere*} e medio tollere. }*Et cur ulla foret*} esse debeat. se ipsam autem reprehendit Scylla, quòd aliqua se audacior inueniatur. }*Nec in hoc tamen ignibus ullis*} a facili argumentatur Scylla.

RAPH. *HEV facinus*} exclamatio cum quodam poetæ dolore in Scyllæ impietatem, quæ sustinuerit patrem illo crine fraudare, in quo regni fatum cōtinebatur. }*Fatali cri.*} in quo urbis fata continebantur. }*Spolium scel.*} crinem purpureum, quo scelerate nimium patrem spoliarat. [Quidam tamen pro sceleris, celeris substituunt. sed quàm bene, ipsi uideriint.] }*Progressa.*} egressa. }*Meriti*} beneficij, quo Minoem prosequebatur, est autem

paren-

parenthesis, acclamationẽ admirationis plenam continens, {*Pauentem*} nouitate rei stupescentẽ. {*Suasit amor fac.*} remotione criminis ro se excusanda utitur Scylla, nam in amorem crimen refert. {*Scylla Nisi*} filia subaudiatur. præceptum est enim, vt geniti ui noibus proprijs hominũ iuncti ad patres maritos ne referantur, vt apud Virg. Hectoris Andromache: & hoc loco, Scylla Nisi. illic enim uxor, hic filia intelligitur. {*Patrium caput*} paternam uitam. ab illo nanque crine fata Nisi pendebant. {*Minos por. ref.*} Minos tanta fuisse iustitia apud superos fertur, ut apud inferos iudex fuerit constitutus. pulchre igitur decorum seruat poeta, quo ubique Minoem iustum esse ostendit. {*Imagine*} cogitatione. {*Noui facti*} inusitati sceleris. {*Dij te*} pœnam & suppliciũ, quo olim patricidæ afficiebantur, Scyllæ Minos imprecatur. in corio nanque insuebantur cum simia, gallo, & serpente, ac in mare fluuium ue proijciebantur, ne aut cœlum aspicere, aut in terra, aqua ve quiescere possent, ut ad legem Pompeiam scribunt iuris. {*Summoueant*} repellant. {*Incunabula Iouis*} vbi nutritus educatusque fuit Iupiter. incunabula nanque dicuntur lectuli, in quibus infantes quiescũt. {*Creten*} Crete insula est maxima, altero latere ad austrum, altero ad septentrionem uersa, inter ortum, occasumque porrigitur, centum olim urbibus clara, unde Hecatõpolis a græcis fuit appellata. Virg.

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus ubi & gentis cunabula nostræ,
Centum urbes habitant magnas uberrima regna.

Dicta est autem Creta, uel a Crete Iouis & Idææ nymphæ filio, uel a Crete una Hesperidum. non solum autem Creta, sed alijs quoque nominibus fuit appellata. nam & Aeria, & Idæa, & Chthonia, & Curetis, & Macaria, hoc est fœlix, perhibetur cognominata. {*Qui meus est orbis*} tam ampla est Crete insula, ut merito orbis possit appellari. {*Tantum monstrum*} quæ contra naturam fiunt, monstra vocantur. patrem autem prodi a filia, maxime contra naturam esse uidetur. {*Classis*

Peruenit ad regem: quem sic affata pauentem est:
Suasit amor facinus: proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriamque, meosque penates.
Præmia nulla peto, nisi te: cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. sceleratàque dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit,
Turbatusque noui respondit imagine facti:
Dij te summoueant, o nostri infamia secli,
Orbe suo; tellusque tibi pontusque negetur.
Certè ego non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: &, vt leges captis iustissimus auctor
Hostibus imposuit, classis retinacula solui
Iussit, & æratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquàm deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidit;
Consumptis precibus violentam transit in iram:
Intendensque manus passis furibunda capillis,
Quò fugis exclamat, meritorum auctore relicta
O patriæ prælate meæ, prælate parenti?
Quò fugis immitis? cuius uictoria nostrum
Et scelus, & meritum est, nec te data munera, nec te
Noster amor mouit, nec quòd spes omnis in vnum
*Te mea * congesta est: nam quò deserta reuertar?*
In patriam? superata iacet. sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. patris ad ora,
Quem tibi donaui? ciues odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret.
Hanc quoque si prohibes, & nos ingrate relinquis:
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armenia tigres, Austroque agitata Charybdis.
Nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
*Lusa tua est: * generis falsa est ª ea fabula: uerum*
Et ferus, & captus nullius amore iuuencæ,
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas
Nise pater: gaudete malis modò prodita nostris
Mœnia, nam fateor, merui, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat. cur qui uicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæque, patrique
Officium tibi sit. te uerò coniuge digna est,
Quæ toruum ligno decepit adultera taurum,
Discordemque utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
Verba ferunt, idemq; tuas ingrate carinas?
Iamiam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi: plus tu feritatis habebas.
*Me miseram, properare * iubet, diuulsaque remis*
Vnda sonat, mecumque simul mea terra recedit.
Nil agis o frustra meritorum oblite meorum:
Insequar inuitum, puppimque amplexa recuruam
Per freta longa trahar. uix dixerat: insilit undis,
Consequiturque rates faciente Cupidine uires,
Gnosiacæque hæres comes inuidiosa carinæ.
Quam pater ut uidit, (nam iam pendebat in auras,
*Et modò factus erat fuluis * Haliætus in alis)*
Ibat, vt hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit: & aura cadentem
Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, visa est.
Pluma fuit: plumis in auem mutata uocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

retinacula} quæ ore dicuntur. {*Passis capillis*} sparsis, dissolutis. {*Et scelus*} quia prodidit patrem. {*Et meritum*} quia victorem effecit Minoem. {*Congesta*} collocata. {*Nam quo deserta reuertar*} elegans figura, qua & rogat, & sibi ipsa respondit Scylla. colligit aũt nihil sibi loci esse relictum, quò reuerti possit. {*Deserta*} abs te derelicta. {*Patris ad or. Quem ti. do.*} reuertarne, inquit Scylla, in conspectũ patris, cuius vitã & fortunã tibi dono dedi? {*Finitimi ex me.*} uicini, inqt, timẽt, ne mei exẽplo filię suæ parentes prodant. {*Obstruximus*} clausimus. {*Vt Crete so. pat.*} ut in Cretẽ solã uenire possem. {*Sed inho. Sy.*} inhospitalis. est aũt tropus metonymia, continens .n. pro contento positũ est. accolæ nanq; Syrtiũ feri sunt & peregrinis infestissimi. [Immo & ipsæ Syrtes, qui in eas delati fuerint, minime hospitalẽ locũ sortiantur. {*Austro*} uento. speciẽ .o pro genere posuit. {*Agitata*} vexata. {*Exige p.*} sume pœnas {*Insequeris*} psequeris. {*Officium*} Beneficium. {*Te uero con. di. est*} Pasiphae, Minois uxor, tauri amore capta, opa Dædali in lignea vacca inclusa, cum eo coire sustinuit. ex quo cõcubitu Minotaurus est natus, q partim Minoẽ, partim taurũ repræsentabat. {*Toruum ta.*} terribilẽ aspectu. {*Ligno*} lignea vaccæ forma. {*Discordem fæ.*} differentem partum. nam vir & taurus uidebatur Minotaurus. {*Ecquid ad au.*} an oe, iquit, mea verba audis? dubitat enim Scylla an uerba sua ad aures Minois perueniant. ecquid autem particula est interrogatiua affectui & indignationi seruiẽs. {*Iã iam P.*} anadiplosis, & cõduplicatio, indignãti maxime cõueniens.

Properare iu.} me, inqt, delectat festinare. in volucrẽ nanq; cõuertebat. {*Diuulsa*} discussa, percussa. {*Mea t.*} recedere vĩ nauibus abeuntibus. hoc aũt ex opi. vulgari est dictũ. {*Insilit*} in vndas salis & aquas. {*Comes*} in Minoen maximã concitans inuidiã. {*Halyetus*} species est aquilæ, clarissima oculorum acie, Halyætus, ut Ply. scribit, librans ex alto sese, uisoq; pisce i mari preceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens. [Vsus aũtẽ poeta est synæresi, contractis a & e in unam syllabã. nam ἁλιάετος per se quadrisyllabum est.] {*Ciris*}

coniecta

genitrix &

RAPH. Nisus in auem halyætum. Scylla in auem.

immat

Haliaetus alis

Vel

ἀπὸ τοῦ κείρειν, hoc est à tondendo fuit appellata. [Porrò quęnam auis propriè sit Ciris, apertius aut planius alibi nusquam traditur. Gręcorum quidam commentarij exponunt ἱέρακα hoc est accipitrem, alij [illegible] intelligi volunt, ex nostris sunt qui alaudam interpretentur. Virg. autem, seu quisquis is fuit, qui carmen illud de Ciri composuit, solitariam auem hanc videtur facere, quæ in solis rupibus ac scopulis & littoribus desertis, vt ipse ait, exagat æuum, vertice in medio cristam purpuream habens, cæteris plumis varie coloratis. & qd' hic Ouid. leuiter innuit, Nisum vbique persequi Scyllam, ibidem ille latius explicat his versibus:

Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis.
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus: qua se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.]

Quæ autem de Niso & vrbis captiuitate à poeta memorantur, Megarenses, vt Pausanias scribit, vera fuisse negant. nolunt enim ijs assentiri, qui vrbem suam Niso regnante captam fuisse aiunt. sed Megareũ Nisi generum in regnũ successisse, & deinceps Alcathoũ Megarei filium asserunt. Videtur quidẽ Alcathous eo tempore ex Elide venisse, inquit, quo Nisus mortuus est, Megarensium rebus afflictis. cui rei argumentum est, quòd statim murũ ædificauit, quòd vetus iã dirutus esset à Cretensibus. {*Vota Ioui Minos*} descripturus quemadmodum Ariadnę corona in sydus fuit cõuersa, breuiter commemorat ea, quæ de Minotauri cæde feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienses pressit, vt nono quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc est septem pueri, ac totidem virgines sorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro objiciẽdi. Theseus igitur Aegei regis filius, cum sors ad eum peruenisset, siue, vt Isocrates in Helenes laudatione testatur, cum tantum dedecus, tantamque suorum calamitatem ferre non posset, sponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore suo captæ auxilio seruatus est. nam quo modo & Minotaurum interficeret, monstrauit, & filo ad ianuam fixo e Labyrintho à Dædalo extructo egrederetur, ostendit. quare occiso Minotauro Ariadnem vnà cum Phædra sorore abducens in Diam insulam primum enauigauit. vbi ab ingrato Ariadne relicta, cum se desertam quereretur, opemque deorum inuocaret, Libero patri ita placuit, vt & eam sibi desponsarit: & vt æterna illius amoris memoria esset, eius coronam in cælum misit, cuius gemmæ in stellas conuersæ sydus coronæ simile effecerunt. {*Taurorum centum*} hecatombem significat, quod erat centum boum sacrificium. {*Curetida terram*} Cretensem. nam Curetes antiquissimi Cretæ populi fuerunt, vnde Curetis Creta fuit cognominata. {*Opprobrium*} dedecus Minotaurus nam Pasiphae Creter, [Clymenes alij, quæ fuit Oceani] & Solis filia, ac Minois vxor, Veneris impulsu in tauri amorem incidit: cui cum Dædali opera se supposuisset, Minotaurum peperit, qui partim Minoi, partim tauro similis erat. qua ex re facile Pasiphães matris adulterium fuit deprę hensum. Vt autem scribit Diod. ferunt Minoem singulis quibusque annis solitum fuisse taurum omnium speciosissimum Neptuno sacrificare. cũ autem ei foret taurus forma præstantissimus, alium molto inferiorem sacrificauit. quare iratus Minoi Neptunus Pasiphae vxori illius tauri amorem iniecit. Palæphatus vero scribit Pasiphaem cum Minos testiculorum morbo laboraret, formosissimi iuuenis, nomine Tauri, amore captam fuisse, ex eoque puerum suscepisse, qui tandem cum ferocissimus euasisset à Theseo fuerit interfectus. {*Cæcis*} occultis. {*Dædalus ingenio*} Dædalus (vt narrat Diod.) genere Atheniensis, ex ijs, vnus, qui Erechthidæ vocãtur, adeo præclarus fuit architectus, vt & opera q̃dam miranda effecerit, & statuas, quæ aspicere, ambulareque, & spirare videbantur, effinxerit. adeo nanque compositio membrorum apta erat, & suis partibus perfecta, ut omnes in admirationem alliceret. [Atque hinc Dædalea uocant græci, opera αὐτόματα, hoc est, quæ spõte sua mouentur, aut uocẽ edunt. de quibus Plato illud ex fabula quadam ab ijsdem citatur,

[illegible]

De parẽtibus autẽ Dædali varie ab auctoribus traditur. Lactantius, vt alij quidam, Eupalami filium facit Dædalum; Pausanias in Bęoticis, Palamonis; Plato in Ione, item Pherecydes, vt in commen. Sophoclis citatur, Metionis, quẽ Metionem rursus, idem Pherecydes Erechthei filium vocat. Diodorus autem contrà Eupalami, ipsum autem Eupalamum filium Athenæi, Erechtheique nepotem. & eodem modo & de matre Dædali variant. nam Pherecydes ex Iphinoe natum dicit, Plutarchus in Theseo ex Merope Erechthei filia. Quæ diuersitas tametsi ad hunc locum non ita faciat, haud quaquam tamen omittenda visa est. {*Ponit*} extruit, ædificat. {*Notas*} signa, quibus loca facile discernuntur.

MAEANDROS} fluuius est Phrygiæ Mæandros, qui sæpenumero in se redire videtur. illi similem ait Labyrinthum fuisse. [Hinc & Mæandros vocamus, quæcunque inuoluta atq; perplexa sunt.] {*Ad mare versus apertum*} interdum, inquit, ad fontem versus redire, interdum ad mare spatiosum versus fluere videtur Mæandrus. Versus autem quamuis participium plerisque videatur, hoc loco tamen prępositio est, quę eleganter cum ad & in prępositionibus connectitur, vt Ad forum versus mihi iter animo est. {*Actæo sanguine*} Atheniensi. {*Tertia sors*} sorte enim ducebantur, qui mittendi erant. tunc autem Theseus fuit eductus. {*Annis nouenis*} post nouem annos. [Variat autem hoc loco nonnihil à cęteris poeta. nam Virg. item Diodorus, atque alij plerique non nono demum anno, sed singulis RAPH.

ARGVMENTVM.

ARG. Minos uictor cum Atheniensibus stipendium imposuisset, & nobilium liberi quotannis ad Labyrinthum, à Dædalo factum, mitterentur, qui Minotauro obijcerentur, quem Pasiphae, Solis filia, Minois uxor, eiusdem Dædali fabri opera iuncta tauro, enixa fuerat; ter. in stipendio Theseus, Aegei & Aethræ filius, in insulam Cretam deuectus, Ariadnes, Minois & Pasiphaes filiæ, quæ pulchritudine eius exarserat amore periculum capitis effugit. digrediens itaque Athenas cum uirgine abducta, in Diam insulam appulit, ibique Ariadnen dormientem inde soluens reliquit. desertam autem à Theseo, Liber pater sibi copulauit: atq; ut in eam amoris memoria existeret, eius coronam in cœlum transtulit.

Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum
Soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit: & spolijs decorata est regia fixis.
Creuerat opprobrium generis, fœdumque patebat
Matris adulterium monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem,
Multipliciq; domo cæcisq; includere tectis.
Dædalus, ingenio fabræ celeberrimus artis,
Ponit opus turbatq; notas, & lumina flexu
Ducit in errorem uariarum ambage uiarum.
Non secus, ac liquidis Phrygius Mæander in undis
Ludit, & ambiguo lapsu refluitq; fluitq;,
Occurrensq; sibi uenturas aspicit undas:
Et nunc ad fontes, nunc ad mare uersus apertum
Incertas exercet aquas: ita Dædalus implet
Innumeras errore uias: uixq; ipse reuerti
Ad limen potuit. tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri, iuuenisq; figuram
Clausit, & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis:

gulis annis. Atheniensium liberos in Cretam pro tributo missos dicunt. Virg. uersus sunt,

In foribus letum Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi, miserum septena quotannis
Corpora natorum. stat ductis sortibus urna, &c.

Vtq; ope uirginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inuenta relicto;
Protinus Aegides rapta Minoide, Diam
Vela dedit, comitemq; suam crudelis in illo
Littore destituit. desertæ, & multa querenti
Amplexusq; & opem Liber tulit: utq; perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cælo. tenues uolat illa per auras:
Dumq; uolat, gemmæ nitidos uertuntur in ignes,
Consistuntq; loco specie remanente coronæ,
Qui medius, nixiq; genu est anguemq; tenentis.

Sed tamen Ouidij sententiam etiam Plutarchus approbat in Theseo, qui eodé modo plurimos auctores sentire scribit.} {*Vtque ope uirg.*} postea quam, inquit, auxilio virginis Ariadnes è Labyrintho Theseus est egressus, nauem conscendit. {*Nullis iterata priorum*} ad quam nemo eorũ qui prius missi fuerant ab Atheniensibus in Cretam, vnquã redire potuit. {*Rapta Minoide*} Ariadna Minois filia abducta. {*Diam*,} insula est Dia vna ex Cycladibus, haud longe distans à Creta, Ariadne & Bacchi amoribus clarissima, quã & Naxon, & Strongylen, & Dionysiada à vinearum fertilitate, & Siciliam minorem, & Callipolim appellatam fuisse Plinius scribit. Multę quoque vrbes Dię fuerunt uocitatę. est .n. Dia urbs Thessalię ab Aeaco ędificata. est Thracię altera iuxta Athõ mõtem, tertia est Euboeę, quarta est insula cum vrbe Peloponneso adiacẽs quinta est Lusitanię, sexta Italię iuxta Alpes, septima Scythię, octaua Carię, nona Bithynię iuxta Pontũ. {*Diam*} vèrsus, siue ad, prę positiones, sine potius verę que subintelligantur. {*Destituit*} dereliquit. {*Sumptam de fronte coronam*} illa corona dr̃ à Vulcano facta ex auro & indicis gemmis per quas Theseus existimatur de tenebris labyrinthi ad lucẽ venisse, q̄ aurum, & gemmę in obscuro fulgorem luminis efficiebant. Hanc aũt coronã (vt ait Hyg.) quo tpe Bacchus ad Minoa venit, Ariadnę muneri dedit, qua delectata stupri conditioné non recusauit. Sed alię quoq; sũt priscorum de hac corona opiniones. {*Immis.*} In stellas splendentes. {*Specie c.*} figura. nã illud sydus, quod ẽ inter ἐνγόνασι & Ophiuchon, ob similitudinem corona uocatur. {*Qui me. ni. ge.*} coronæ sydus medium esse ait, & eius qui ἐνγόνασι a Gręcis vucatur hoc est in genibus, & eius qui vocatur Ophiucos, i. anguem tenens. {*Nixeque ge.*} de hoc variæ sunt antiquorum opiniones, nam Eratosthenes illum Herculem esse ait, paratum ad decertandum, sinistra manu pellem leonis, dextra clauam tenenté. conatur nanq; interficere draconem, Hesperidum custodem, qui nũquam oculos operuisse somno coactus existimatur, quo magis custos esse demonstretur. Horum igitur pugnam Iupiter aduersatus inter astra constituit, habet .n. draco caput erectum, Hercules aũt dextro genu nixus, sinistro pede prolato, capitis eius dexteram partem opprimere conatur, dextera manu sublata ut feriens, sinistra uero proiecta cum pelle leonis, vt is q̄ maxime dimicãs appareat. Qui plura de hoc uidere cupit, Hyginũ legat, varias opiniones referẽtem. {*Anguente*} Ophiuchi est interpretatio, qui anguitenens à nostris vocatur, tenẽs manibus anguem medium corpus eius implicantem. Hunc alij Phorbanta Triope filium alij Aesculapium, alij Glaucum Minois filium, qui Aesculapij opera dr̃ reuixisse, esse aiunt. Anguẽ verò hac de caussa tenere dr̃, quòd cum Glaucũ sanare cogeretur, conclusus quodam loco secreto, baculum tenẽs manu, cum qd ageret, cogitaret, dr̃ anguis ad bacillum eius arrepsisse, quem Aesculapius mente cõmotus interfecit bacillo fugiẽtem sępius feriens. postea fertur alter anguis eodem uenisse ore ferens herbã, & in caput eius imposuisse quo facto illico fugisse, quare Aesculapium usum eadem herba Glaucũ ad vitam reuocasse. itaque anguis, & in Aesculapij tutela, & in astris dicitur collocatus. qua consuetudine ducti reliqui medici anguibus vtuntur.

A R G V M E N T V M.

A R G. Dædalus, Eupalami filius, supradictus, cum propter commissa Minoem, a quo clausus tenebatur, fugere uellet, pennas sibi, & filio Icaro aptauit, quibus, ut uolucres, profugeret regis imperium. quorum Icarus, quia præceptis parentis obtemperare nequiuit, in mare decidit, quod eius nomine Icarium dictum est. Dędalus autem in Siciliam ad Cocalum regem profugit, sepulto filio in insula, illi mari, in quo ceciderat, uicina. quæ deinde eius quoque nomine Icaria dicta est. patrem autem filium sepelientem vidit Perdix, sororis ipsius Dædali filius, eiusque casum cum gaudio tulit. nam cum a matre fratri datus esset in disciplinam, quia primus serram inuenerat, ob inuidiam ingenii ex muro a Dædalo præcipitatus est. cui Minerua opem tulit. ante enim quam terram contingeret, ab ea in uolucrem est versus, quæ a nomine eius, Perdix vocatur.

D*Aedalus interea Creten, longumque perosus*
Exilium, tactusque loci natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licèt, inquit, & undas
Obstruat, at cælum certè patet: ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aera Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes,
Naturamq; nouat. nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breuiore sequente,
Ut cliuo creuisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit auenis.
Tum lino medias, & ceris alligat imas:
Atq; ita compositas paruo curuamine flectit,
Vt ueras imitetur aues. puer Icarus unà
Stabat, & ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modò quas uaga mouerat aura,
Captabat plumas, flauam modò pollice ceram
Mollibat, lusuq; suo mirabile patri
Impediebat opus. Postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex librauit in alas
Ipse suum corpus, motaq; pependit in aura.
Instruit & natum: Medioq; ut limite curras
Icare, ait, moneo; ne, si demissior ibis,
Vnda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.

{*DAEDALVS*} Tali pueri Atheniẽsis transmutationé in perdicem auem poeta narraturus, q̄ de uolatu Dædali, atq; Icari sequutur, præmittit. nã Dędalus Atheniensis Eupalamę filius, cũ Talũ sororis filiũ optimę indolis iuuenem p inuidiã, quod & serrã, & circinũ inuenisset, interemisse diceretur, iudicij euentũ timẽs in Cretã aufugit: ei⁹ uerò opera & Pasiphan in lignea uacca inclusa cũ tauro coiuit, & Ariadne Theseũ seruauit. Quæ cũ Minos rescuisset, illum in Labyrinthũ vnà cũ Icaro filio coniecit. Dedalus uerò ingenio pollens pennas ad se uarij generis afferri curauit. ex qb. & sibi & filio alas confecit, itaq; aptauit, ut auiũ more è Creta euolarint. ac Dedalus quidem quò noluit, incolumis peruenit. Icarus vèrò, patris mãdatorũ neglectior, cũ altius q̄ pater euolare gauderet resolutis calore pennis, in mare cecidit, qd ab eo Icariũ ex suia Oui fuit cognominatũ. Cũ uerò Dædalus filium sepeliret, forte Perdix noua tũc auis ipsũ aspiciẽs mœrenté ualde est gauisa. Cum .n. esset iuuenis ingeniosissimus, iamq; serrã, circinumq; inuenisset: à Dædalo, inuidia moto, ex Palladis arce deiectus auxilio ipsius Palladis ĩ auẽ sui nõis fuit cõmutatus. {*Loci na.*} patriæ i qua natus erat. {*Obstruat*} claudat. {*At c.*} tñ aer aptus ẽ. Cælum .n. frequenter pro aere ponitur. {*Omnia p.*} licet cõiũctio subaudiatur. {*Naturamq; no.*} ré nouã in natura ex cogitat. nã hõ, q natura uolare nõ põt, ingenio Dædali aptus ad uolatũ effectus esse vr̃. {*Vt cli.*} ut possis eas putare cliuo aliquo creuisse pp ipsarum inæqualitaté. {*Tum li.*} deinde, inquit, mediã pennarũ partẽ filij, infimã uero ceris alligauit Dædalus, {*Paruo cu.*} parum inflectit, vt veræ auiũ alæ esse uiderẽtur. {*Ore re*} hilari & læto & ridẽti. {*Mollibat*} mollẽ faciebat. {*Postquam.*} posteaquã alæ cõpletę fuerũt. nã imponere manũ ultimã operi, est opus ipsum finire. {*Opifex*} artifex Dędalus. {*Librauit*} suspẽdit. {*In au.*} In aere alis agitatio. {*Instruit*} alis subaudiatur, hoc est apponit & filio alas. {*Demissior*} inferior. {*Grauet*} graues reddat madefaciendo.

RAPH.

Inter utrumq; uola: nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumq; Orionis ensem
Me duce carpe uiam. pariter praecepta uolandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitusq; genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus, dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisq; leuatus
Ante uolat, comitique timet, uelut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido:
Hortaturque sequi, damnosasque erudit artes:
Et mouet ipse suas, & nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stiuæ ve innixus arator,
Vidit, & obstupuit, quique æthera carpere possent,
Credidit esse deos. & iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delosque, Parosque relictæ;
*Dextra Lebyntos erat, fecundaque melle * Calymna:*
Cùm puer audaci cœpit gaudere uolatu,
Deseruitque ducem, cælique cupidine tactus
Altius egit iter. rapidi uicinia Solis
Mollit odoratas pennarum uincula ceras.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos,
Remigioque carens non ullas concipit auras:
Oraque cęrulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua: quę nomen traxit ab illo.
Et pater infelix, nec iam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas conspexit in undis.
Deuouitque suas artes, corpusque sepulcro
Condidit, & tellus à nomine dicta sepulti est.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix,
Et plausit pennis, testataque gaudia cantu est,
Vnica tum uolucris, nec uisa prioribus annis,
Factaque nuper auis, longum tibi Dędale crimen.
Nanque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad pręcepta capacis,
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit usum
Primus, & ex uno duo ferrea brachia nodo
** Iunxit, ut æquali spatio distantibus illis*
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraque ex arce Mineruæ
Pręcipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auemque
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis,

faciendo. {*Inter utrunque*} summum & infimum locum, hoc est per medium. {*Nec te spe.*} Icarum admonet Dædalus, ut se sequatur. neque enim opus esse ut uolatum suum dirigat ad syderum rationem, quę nautæ maxime obseruant. [Immo ne ad dexteram nimis, neve ad sinistram declinet, sed mediam viam teneat. id enim videtur significare poeta per Booté, & Helicem ex vna parte: item per Orionem, ex altera.] Bootes autem sydus est, qui & Arctophilax dicitur, qui agitare plaustrũ videtur, vnde & à bobus nomen accepit. Septentriones autem significat, quos nautæ potissimum respiciunt. {*Aut He.*} Helice verò maior est ursa, sic dicta ab Helice urbe Arcadiæ, in qua Calisto nata esse fertur. [Vel etiam à gyro, seu circulo, quem maiorem describit, quàm vrsa minor. nam Græcis ἑλίσσω idem, quod circumago, ac roto significat.] Dicta est autem Helice vrbs (ut Stephanus ait) vel ab Helica, Lycaonis filio, uel ab Helice, Ionis vxore, Selinútis autem filia. {*Strictumque Ori.*} Orion ἀπὸ τοῦ οὔρου hoc est ab vrina fuit cognominatus, quod ex Iouis & Mercurij vrina fingatur natus, ut in quinto Fast. copiosè narrat Ouid. Is uenator tantis viribus fuit, ut nulli ferè se cessurum iactaret. quare Terra permota Scorpioné maximum emisit, qui illũ interficere conaretur. Iupiter autem utriusq; animũ admiratus & Scorpiũ sponte, & precibus Dianæ Orioné in sydera sustulisse narratur. Referuntur tamen, & aliæ de Orione opiniones ab Hygino. Sydus verò Orionis ita figuratur, vt ensem nudum in manu tenere uideatur. {*Damnosas*} perniciosas, quod exitu probatũ est. {*Tremula*} hamo ab arundine tremula dependente. {* *Stiuaque*} vel stiuæ. Que enim copulatiuá coniunctio prove disiunctiua posita est. Stiua auté manubrium est aratri, quo regitur. Virg. Stiuaque innixus arator. {*Iunonia Sa.*} Iunoni dicata. nam ibi Iuno & nata & educata & Iouí uxor tradita dicitur. Est autem insula Cariæ adiacens, quę prius tum Parthenia, tum Dryusa, tum Anemusa, tum Melamphylos fuit appellata. Est etiã alia Samos, quæ & Samothracia dr̃, quod Thraciæ adiaceat: vñ Vir. Threiciamq; Samon, quæ nunc Samothracia fertur. Delos quoq; & Paros insulæ sunt Aegei, vt iam sæpius diximus. {*Dextra Le.*} Lebinthos insula est una ex Cycladib. [Str. inter Sporadas recenset, vt & sequentem.] {*Calydne*} Calydne quoque insula est Cycladum vna, mellis ferax. Homerum hoc loco imitatus videtur poeta, qui eodem modo sed pluraliter, καλύδνας dixit, pro ea insula, quæ alio nomine κάλυμνα uocatur: ut Iliad. 6.

Calydne

Οἱ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας

Vinxit

Ita.n. Sceptius grammaticus hunc locum interpretatur auctore Stra. li. 10. Quanquam alij non tantum Calymnam, sed vicinas Calymnæ insulas, per καλύδνας intelligi putẽt. De Calymnio autem melle idem Stra. in hunc modum, ἅπαν μὲν οὖν τὸ Καλύμνιον μέλι, φησὶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄριστόν ἐστι καὶ ἐνάμιλλον τῷ Ἀττικῷ, τὸ δ' ἐν ταῖς Καλύμναις νήσοις διαφερόντως, μάλιστα δὲ τὸ Καλύμνιον.

MOLLIT} molles reddit & liquefacit. {*Odoratas*} odoré emittentes. {*Cærulea*} nigro mari. nã in mare Icarus cecidit. {*Quæ*} nã mare Icariũ ab Icaro fuit appellatum, vt sentit Ouid. ut vero alij, ab Icaro insula fuit cognominatũ. {*At pa.*} pater quia genuerat, non pater, qa filius iã erat mortuus. {*Deuouit*} detestatus est {*Et tel.*} Icaros.n. insula ab Icaro Dædali filio illic sepulto dicta fuisse videt. {*Hunc*} Tali pueri Metam. in auem describere incipit poeta. nã Talus (ut & Diod. & Pauſ. scribunt) Dædali sororis filius, cũ & rotã figuli, & serram ferreã, & circinũ inuenisset, à Dædalo inuidia moto fuit interfectus. Quare Dædalus ab Areopagitis dãnatus in Cretam ad Minoem aufugit [Qué hic Talũ subinde vocat Regius, Diodori, vt puto, vulgarem editioné secutus, cũ Pausanias in Atticis, ut & alij quidã, Calũ vocat, nõnulli ét Perdicé. ac Perdicis nomen ipse ét Ouid. cõprobare vr̃, qñ infra ait, Nomé, quod & ante remansit. Talus autem per T, gigantis nomen cuiusdam est, qui totus æreus fuisse dr̃, ex æreo illo hominum genere reliquos, quos prisci ex arboribus natos tradiderunt. custos idem à Ioue Cretæ insulæ additus, ut Apollonius ait, libro quarto: RAPH.

Serræ circinique inuentor.

Τοὺς δὲ Τάλως χάλκειος ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ῥηγνύμενος πέτρας εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι.
Ἀντάοιο ἔρχεσθαι Δικταίην ἐς ὅρμον ἰόντας.

Hunc postea ueneficijs, & incantationibus suis Medea interemit, ut endé loco narratur.] {*Ponentem*} tumulantem & sepelienté. {*Et pla.*} & alas concussit. {*Vnica*} sola. unicus enim secundo caret, unus habet secundum. {*Longum*} magnum. nam Dædalus eum de Palladis arce deiecisse criminatus est. {*Fatorum*} inscia eorum quæ fato, filio suo euenire debebant. {*Germana*} soror Dædali. {*Bis se.*} exactis duodecim annis, natus enim erat annos duodecim Talus, cum Dædalo fuit commendatus. {*Animi*} præceptorum capacis in soluta diceremus oratione. {*Ille eti.*} Talum ferrę fuisse ait inuentorem ad exemplum illius spinę quæ est in medio piscis. {*Et ex*} illum circini quoque inuentorem fuisse ait poeta. {*At il.*} Pallas, quæ & Minerua dicitur, omnium artium inuentrix fuisse perhibetur. {*Excepit*} suscepit. propriè autem excipi cadentia dicuntur. {*Velauit*} cooperuit.

{*Sed vigor*}sed vis, inquit, & acrimonia ingenij Tali pueri, in alas & pedes auis transiuit. Perdices enim acerrimi sunt & volatus & cursus. {*Nomen*}nam Talus Perdix quoque fuit cognominatus. {*Propter hu.*}iuxta terram {*Iamque fa.*}narraturus poeta sororum Meleagri conuersionem in aues Meleagridas à fratre vocatas, venationé apri Calydonij prius describit. Creta reuerteretur. {*Diues*}potens Grecia. {*Implorauere*}cum lacrymis petiere. {*Huius*} Calydon vrbs est Aetoliæ, à Calydone, Endimionis vel Aetoli filio, appellata, vnde Calydonius declinatur. {*Sus erat*}aper & quidem ferocissimus. {*Plenis*}ab plenam & perfectam illius anni fertilitaté. {*Primitias*}primas fruges, prima nanque frumenta matura Cereri dicabantur, vt vina Baccho, oleum Mineruæ.

Talus in perdicem

Sed vigor ingenij, quondam uelocis, in alas,
Inq; pedes abijt: nomen quod & antè, remansit.
Non tamen hæc altè uolucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos:
Propter humum volitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

ARGVMENTVM.

ARG. Oeneus, Parthaonis filius, quia in sacrificio cogēdorum fructuū consultu prætermisit Dianam, aper ab ea missus est. qui Calydoniæ agros vastaret perseuerante Oeneo in despectu deæ, Meleager, eius filius, conuocatis Græciæ principibus, aprum patris iussu uenari ingressus est cum quibus Atalanta, Iasij, Arcadiæ regis filia, ex Arcadia digressa est, quæ prima aprum vulnerauit. cuius uirtutem, & speciem miratus Meleager, interempto apro exuuias ei concessit, quas Plexippus, Toxeus, Agenor, Meleagri auunculi, virgini ereptas eum interitu rependerunt. at Althæa, mater Meleagri, ut fratrum cædem accepit, stipitem fatalem, conditum à Parcis, in quo vita Meleagri continebatur, flamma perussit. quo consumpto, Meleager extinctus est: cuius interitu sorores, flere ... in uolucres conuersæ, e fratris nomine Meleagrides cognominantur.

IAmq; fatigatum tellus Aetnæa tenebat
Dædalon; & sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. iam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemq; Mineruam
Cum Ioue, dijsq; uocant alijs: quos sanguine uoto,
Muneribusq; datis, & acerris turis honorant.
Sparserat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theseos; & populi, quos diues Achaia cępit,
Huius opem magnis implorauere periclis;
Huius opem Calydon, quamuis Meleagron habēret,
Sollicita supplex petijt prece. caussa petendi
Sus erat infestæ famulus, uindexq; Dianæ.
Oenea nanque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua uina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
*Cœptus ab * agricolis superos peruenit ad omnes*
Ambitiosus honor: solas sine ture relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira deos. At non impunè feremus,
Quæq; inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit: & Oeneios ultorem spreta per agros
Misit aprum, quanto maiores herbida tauros
*Non habet Epirus, * sed habent Sicula arua minores.*
Sanguine, & igne micant oculi riget horrida ceruix:
Et setæ densis similes hastilibus horrent;
Stantq; uelut uallum, uelut alta hastilia, setæ,
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit, dentes æquantur dentibus Indis:
Fulmen ab ore uenit: frondes afflatibus ardent.
Is modò crescentes segetes proculcat in herba;
Nunc matura metit fleturi uota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit, area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite fœtus,
Baccaq; cum ramis semper frondentis oliuæ.
Sæuit & in pecudes. non has pastor'ue, canis'ue,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec sese in mœnibus urbis
Esse putant tutos; donec Meleagros, & unà
Lecta manus iuuenum caluere cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præstantes, cæstibus alter,
Alter equo, primæque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,

Oeneus.n. Parthaonis filius rex Calydoniæ, cum decimas frugum dijs omnibus, præterquàm Dianæ persoluisset, irā Deæ in se concitauit. maximus nāq; aper ab ea immissus Calydoniæ agros ita vastabat, vt omnia deserta viderentur. quare Meleager Oenei patris iussu conuocatā Græciæ iuuētutem in apri venationem eduxit: quem cum Atalanta Scœnei filia speciosissima prima vulnerasset sagitta, visa est Meleagro digna, cui ętate formaq; placebat, quæ capite, pelleq; interempti apri donaretur. cæterum Plexippus, Toxeus, & Agenor, Thestij filij, fratresq; Althææ matris Meleagri, ægre ferentes fęminam viris præponi, cum spolia Atalātæ per vim auferre vellent, à Meleagro fuerūt interfecti. quod quidem cū Althæa resciuisset, fratrū cædem vltura, stipité, quē Parcæ in Meleagri natiuitate in ignem mittētes cecinerant, cum eo Meleagrū ipsum & victurū & periturum, in ignem coniecit. quo absumpto, Meleager quoque cū maximo totius Calydoniæ mœrore interijt. cum vero eius sorores flere nunquam desinerēt, deorum misericordia i aues, à fratris nomine Meleagridas cognominatas, conuersæ fuere. {*Iamque*} Dædalus Minois iram fugiens ad Cocalum Siciliæ regem peruenit, à quo & tutatus & hospitio susceptus est, ac tandem Minos ipse interfectus. [à filiabus Cocali, feruenti aqua, vt quidam tradunt, perfusus. Diod. autem in balneo suffocatum ait à Cocalo, cū inito pacto de reddendo Dædalo Minos in urbē receptus fuisset.] {*Thes.*} Thesei virtute. pro eo.n. quod præcedit, id, quod sequitur, positum est. virtutem nanque laus cōseq solet. Thesei aūt virtute Minotaurus fuit interfectus. hæc verò ad connectendas fabulas narrantur.

RAPH.

{*Pendere*} persoluere tributum ob cædē Androgei Atheniēsibus à Minoe impositum. {*Bellatricem*} hæc ēt Bellona vocat. {*Vocant*}inuocant. {*Voto*}victimarum quas vouerant sanguine, si Theseus victor ex

{*Palladios*} oleū dicit a Pallade inuentum. {*Captus*}Cererē, Bacchum & Mineruam agricolas nocat poeta, q ea inuenerint quibus agriculturæ opera datur. {*Ambitiosus*}ab effectu, q ambitiosos reddat. honor aūt deorū sacrificia sunt. {*Sine*} sine sacrificio. {*Latoidos*} Dianæ filiæ Latonæ. {*Herbida*} herbosa. Epirus uero continentē significat, sed frequenter quādē pro ea ponitur regione, quæ & Chaonia appellat. {*Dentib.*} elephātinis. {*Ardent*} ardere vīr. {*Grauida*} racemi vua grauea. {*Cū palmite*} cum frondibus uitiū {*Baccamq;*} olea & fructus oliuę. {*Et*} & simul. {*Lecta*} electa iuuenū multitudo. {*Caluere*} cōmoti fuern {*Tyndaridæ*} Castor & Pollux gemelli Tyndari filij, ne Ledæ putati, cū essēt Iouis, quorū alter pugil fuit pclarus. Castor autē domitor equorum ab Homero, alijsq; poetis fuisse memoratur. {*Cæstibus*} armis, quibus pugiles utuntur. [Fuerunt aūt Cæstus, ut ex Homero Iliad. penul. Apollonij Argo. 2. itē Pollucis li. 3. c. 30. colligitur, lora quædā cruda insutis plūbeis glādibus rigentia, quæ manib. inducentes pugiles, inter se dimicabant. unde idē genus certaminis ēt *πυγμαχίων* à Polluce dī. fortasis aūt species quædā eius fuit, quæ inter se Romæ, q Retiarij & Mirmillones dicebantur certare solebāt] {*Primaque*} Argo nauem, cuius extruēdę auctor fuit Iason, primam longarū nauiū fuisse Ouid. sentit, alij vero Danaum earum inuētorem fuisse putant, ut ante quoq; diximus. {*Molitor*} fabricator. {*Et*} Thesei, Pirithoiq; amicitia notior ē, quàm ut hoc loco sit exponenda. illud notādum esse vī, Pirithoum apud Græcos trisyllabum esse nomē ne secundam syllabam produci, quę à Latinis corripitur quadrisyllabū esse putantibus. [Errat hoc loco Regius. neque enim apud Grecos trisyllabum modo *Πειρίθους* dicit, ut Panthus, sed, & quadrisyllabū *Πειρίθοος*, ut Hippothous deinde neq; secūdā longā hēt, sed primā. utriusque rei exēpla hēs apud Home. vt Iliad. 2.

id est nulli neglecti sunt.

pro Cœ

Τῶν δ'

Τῶν δ' αὖθ' ἡγεμόνευε μενεπτόλεμος Πολυποίτης
υἱὸς Πειριθόοιο, τὸν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς.

& Iliad. 1.

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι
Οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Hinc & Horatius dicit libro quarto carminum:
Nec lethea valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

& Virg. 6. Aen.
Quid memorem lapithas, Ixiona, Pirithoumq; Trisyllabi autem exemplum apud Apollo. inuenies lib. 1. Argonaut.

iveſt nulli neglecti ſunt.

Θησέα δ' ὃς περὶ πάντας
Ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο
Ταιναρίην ἀίδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.

Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Leucippusque ferox, iaculoq; insignis Acastus,
Et velox Idas, & iam non fœmina Caeneus,
Hippothousq;, Dryasq;, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæq; pares, & missus ab Elide Phileus;
Nec Telamon aberat, magniq; creator Achillis;
Cumq; Pheretiade, & Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, cursuque inuictus Echion,

Quod per contractionem factum. Dictus autem est Πειρίθοος, à περὶ & θέω, quasi qui περιθεὼν fuerit εἰς τὸ θεῖν, ut etymologici exponunt, siue etiam ab eo, quod Iupiter in faciē equi versus, Pirithoi matrem, Ixionis autem vxorem, Diam nomine, cursu circumuectus fuerit, quando concubitum eius appetebat Περίθοος. quod est Πειρίθοος per ἔκτασιν factum.] {*Et duo Thestiadæ*} Thestij filij Toxeus & Plexippus. {*Et proles Ephyrea Lynceus*} Ephyrea quidem legitur, vt ab Ephyre vrbe, quæ nunc Corinthus dicitur, declinetur: sed mihi rectè Aphareia ab eo, qui hoc opus è latina in græcam linguam vertit, legi videtur, vt intelligamus Lynceum acutissimi visus hominem, Apharei filium fuisse. huic autem lectioni Apollonius Rhodius astipulatur in primo Argon. cum Lynceum & Idam Aphareidas vocat, quem tam acuti visus fuisse ait, vt etiam quæ sub terra essent, intueretur. [Versus Apollo. sunt,

Οἵτ' ἀφαρητιάδαι Λυγκεύς τε καὶ ὑπέρβιος Ἴδας
Ἀρήνηθεν ἔβαν μεγάλῃ πεποιθότες ἀλκῇ
Ἀμφότεροι, Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηιδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Apharei autem liberos fuisse Lynceum & Idam Pausan. quoque docet in Messenicis, eosdemque cum Meleagro in hac venatione fuisse etiam Hyginus testatur c. 173. quanquam apud Apollo. pro Ἀφαρητιάδαι interposita ε, ἀφαρητιάδαι legitur, euphoniæ, ut puto, gratia, si tamen integra est scriptura.

{*Leucippusque ferox*} Leucippum hunc Apharei fratrem accipio, Perieris filium, natu minorem, quandoquidem proximo loco Lyncei mentionem fecit. fuit autem hic Leucippus pater Elairæ & Phœbes, quas Castor & Pollux adducere conati, à fratribus Ida & Lynceo prohibiti fuere, altero illorum etiam occiso. cuius rei & Prop. mem. lib. 1.

Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe,
Pollucem cultu non Elaira soror.

Fuit & Arsinoes pater Leucippus, ex qua Apollo Aesculapium genuit, vt Pausan. in Messen. tradit. ex Arsione enim non, vt supra Ouid. ex Coronide, Aesculapium natum Messenij volunt. quanquam alij vt supra annotauimus, Arsionen & Coronidem eandem faciant, patremque illius Leucyppum Amyclæ filium dicant. fuit autem & alius eodem nomine Leucyppus, Oenomai filius, qui Daphnem amauit, de quo idem Pausan. in Arcadicis & Parthenius in Eroticis. [Iaculoque insig. Acastus] Peliæ filius fuit, de quo supra in fab. Medeæ & Iasonis. [Et velox Idas] frater Lyncei, vt supra. hic etiam contra Apollinem intendere arcum ausus fuit, eò quod ille sponsam Marpissam nomine, præripere ei voluisset, vt est Iliad. 9. quo loco Homerus ποδώκεος vocat, quem hic Ouid. velocem. interfectus autem fuit fulmine tandem à Ioue, cum in pugna contra Castorem & Pollucem, alterum illorum occidisset. Pausan. in Messen. {*Et iam non*} hic Elati filius, & initio fœmina fuit. postea autem à Neptuno oblato ei vitio, pro virginitate donum hoc recepit, vt è fœmina in marem conuerteretur, & telis, vulneribusque inuiolabilis foret. huius filius Coronus fuit, qui cum Argonautis in Colchos profectus est. reliqua infrà vide in bello Lapitharum & Centaurorum. [Hippothousque, Dryasque] Dryantis etiam Hom. meminit Iliad. 1. versu supra paulo citato. Vtriusque autem Hyginus c. 173. qui Hippothoi patrem Geryonem, Dryantis autem Iapetum vocat, vt quidem vulgo, corruptèque legitur. nam ego pro Geryonem, Gercyonem malim, quando & Pausa. in Arcadicis Hippothoi primum, Gercyonem vocat, & pro Iapeto Aepytum, malim. nam & hoc nomen frequens apud græcos auctores est. Statius autem lib. 7. etiam Orionis nepotem Dryanta dicit.] {*Et cre.*} Phœnix Amyntoris filius qui impellente matre, posteaquam cum pellice illius rem habuisset, imprecationes patris effugiens ad Peleum peruenit à quo, (vt narrat Homer.) hospitio benignissime susceptus Achillis educandi, instituendique curam suscepit, vt illi & dicendorū, & agendorum præceptor esset. alter etiam fuit Phœnix Agenoris pater, à quo Phœnicia fuit denominata. auē quoq; esse Phœnicem nemo est qui ignoret. {*Acto.* *pa.*} Mœnetij est periphrasis nam Mœnetius Patrocli, qui Actorides ab Actore auo dicitur, fuit pater. vt aperte in 11. Iliad. scribit Homerus. [Alij autem, Actoridæq; pares, legūt hoc loco, vt de duobus Actoridis intelligatur, Menetio videlicet, cuius hic Regius meminit & altero Iro, qui ab Apollonio Actoridę filius appellatur, lib. 1. his versibus,

Εὐρυτίων δ' ... ἠδ' ἀλκήεις Ἐρυβώτης
υἱέες ὁ μὲν Τελέοντος, ὁ δ' Ἴρου Ἀκτορίδαο, &c.

Ac posteriorem hanc lectionem etiam ipse approbo, sed tamē vt Actoridæ nomen neque de Menetio, neque de Iro intelligam, verum de Euryto & Creato, Actoris re ipsa filijs, cognomento autem Neptuni, quos eosdem Homerus & Actorionas, græca patronymicorum forma, & Molionas, à matre Molione, vt plerique sentiunt, appellauit. atque hoc ea de caussa quod in eodem uersu mox sequitur Phyleus Augei filius, cui cum Actoridis hisce paterna amicitia fuit, vt ex Pausania colligimus primo Eliacorum. [Et missus ab Elide Phyleus] Augei filius, vt supra diximus, cui Hercules, patre Augea, ob negatā purgati stabuli mercedem eiecto, regnum Elidis tradidit, postea occisis etiam Actoris eo prælio filijs. Auctor Pausan. Corruptè autem in quibusdam editionibus Pelas, pro Phyleus legitur. [Nec Telamon aberat. mag. creat. Achillis] Telamonem & Peleum fratres intelligit, quorum alter Aiacis, alter Achillis pater fuit, ambo autem filij Aeaci ex Endeide Scironis, (siue Chironis potius legēdum) ut Pausanias in Corinthiacis. [Cumque Pheretiade] Admetum intellige, Pheretis filium, cuius uxor Alcestis fuit, de qua Euripidis fabula extat. plerique autem hunc uersum, quasi qui parum sibi constet, notarunt. nā apud Hom. aiunt nomen Pheretis prima lōga ponitur, ut Ilia. 2.

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν Φηρητιάδαο
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας, ὄρνιθας ὥς.

& Iliados penultimo,

ὦκα δ' ἔπειτα
αἱ Φηρητιάδαο ποδώκεες ἔκφερον ἵπποι.

sed ijdem non animaduerterunt uersum, qui est Od. 11.

Τοὺς δ' ἑτέρους Κρηθῆϊ τέκεν βασίλεια γυναικῶν
Αἴσονά τ' ἠδὲ Φέρητ' Ἀμυθάονά θ' ἱππιοχάρμην.

neque Euripidem, apud quem in Alcest. legitur,

Ἐφ' ἐν δόμοισι παῖς Φέρητος ἠράσθη.

Quod exemplum & Statius secutus, 10. Theb. dixit inde Pheres, acerque Lycus, sed cassa Pheretis Hasta re. &c. Proprie. n. Φέρης per ε scribitur, & quòd ab Hom. producitur Pheretiades κατ' ἔκτασιν factū est. {*Et Hya.*} Bœotio. Hyantes .n. populi sunt Bœotiæ, ut diximus [Fuit autem hic Iolaus Iphicli filius, Amphitryonis nepos, qui Herculi in interficienda Hydra operam nauauit. [Impiger Eurytion] Iri filius, qui fuit Actoris, vt quidē apud Apollo. legitur. li. 1. eundem enim esse puto illum, & eū, de quo hic dicitur, versus Apol. supra citauimus, ubi de Actoridis annotauimus. [Cursuq; inui. Echi.] etiam Echionis mentio fit apud Apol. sed hunc Mercurij filium facit his uerbis.

Οὐδ' ἀλέγω μέμνον πολυλήιοι Ἑρμείαο
ἔντεσι δολιαόντα δόλους ἔρυτος καὶ Ἐχίων.

De Mercurij autem filio Echione etiam Hyginus meminit inter uenatores Calydonij apri, quanquam illic corrupte scriptum est Hecion, pro Echion.]

{*Narycius&c.*} Naryx vrbs est Locridis, quæ & Naryciû & Naryce dicitur, vnde Narycius possessiuum declinatur. ab hoc verò Leleges populi Leleges fuere cognominati. [Locros aliquando Lelegas appellatos fuisse, & Plin. auctor li.4.c.7. & Str. li.7. qui etiam versus Hesiodi hos citat:

Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων
ἡγήσατο λαῶν
Τούς ῥά ποτε Κρονίδης Ζεὺς
ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Λεκτοὺς ἐκ γαίης λάους πό-
ρε Δευκαλίωνι.

Naryciusque Lelex, Panopeusque Hyleusque, feroxque
Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopesque socer, cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidesque sagax, & adhuc à coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeæa Lycæi.
Venit Atalanta Schœnei pulcherrima virgo,

quare rectius, opinor, hoc loco Narycius, à Naryce Locrorum vrbe, cuius & Stephanus meminit, secundum Regium legitur, quã, vt alij malunt, Neritius, siue hoc à Neritho Ithacæ, siue à Nerito Acarnanum vrbe, cuius & Plin. & Steph. meminere, deducatur. Si tamen illud detur Locrenses ab hoc Lelege nomen accepisse, aut hunc Locrensem genere fuisse. nam quòd infrà sequitur,] Illa Trœ. he. Par. Le. ra. sp. iam tem. canis, repugnare huic opinioni videtur: nisi vero dicamus, aut duos Lelegas in hac venatione fuisse Lucrensem, siue etiam Acarnanum alterum & alterum Trœzenium. aut rursum eundem hunc ex Locris in Peloponnesum venisse, ibique à Pitheo & Trœzenijs receptum, atque ita à genere quidem Narycium, à loco autem vbi consenuerit, Trœzeniû vocatum esse. nam quo alio pacto hic locus, vt nunc quidem habet, explicari possit, non video. fuerunt autẽ & alij Leleges duo, alter Neptuni filius, qui Megarensibus aliquando imperauit, à quo Lelegeia mœnia supra dicuntur. alter Laconicus αὐτόχθων, cuius Pausan. meminit in principio Laconici. ab hoc & Lacones aliquando Leleges appellati fuere, vt idẽ auctor indicat. [Panopeus] hic Phoci filius fuisse videtur, pater Epei, qui equum Durateum fabricatus postea fuit, vt Pausa. in Corinthia notat. ab hoc & oppidum Phocense, Panapea nominatum, vt auctor idem Paus. est, & præterea Stepha. [Hyleus]

RAPH. hunc, coniectura quoque adductus puto esse, qui Milanionem Atalantæ amatorem in venatione occidit, æmulatione & inuidia motus, eo quod & ipse amore eiusdem puellæ tenebatur. postea tamen & ipse & Rhœtus ab Atalãta sagittis confixi, cum illi vim afferre conati fuissent, vt Callimachus auctor est in hymnis, huius idem Ouid. & alibi meminit hoc versu:

Sensit & Hylei contemptum saucius arcum.

Et Propertius,

Ille etiam Hylei percussus vulnere rami,
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.

Nec obstat adeo, quod idem nomen aliàs dissyllabum, aliàs trissyllabum ponitur, eadem enim figura etiam in alijs vsus est poeta, vt infra lib. 12.

Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, &c. & rursum,
Figitur hic duplici Gryneus lumina ramo.

Sed tamen hoc idem etiam alijs dijudicandum relinquo. [Feroxque Hip.] Hippasi etiam Hyginus meminit inter venatores apri, eumque Euryti filium dicit. Stat. 7. Theb. etiam Nauboli patrem facit, hoc versu, Cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tamen mitissime Lai Hospes, &c.

Infra autem lib. 12. etiam inter Centauros Hyppasus numeratur. {*Et primis*} hoc est prima ætate. ad tertiam enim ætatem hominum viuendo peruenit, vt Hom. ait Odys. 3.

Τρὶς γάρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν. & Iliad. 1.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο.

Quo tamen loco, ætatem alij, pro seculo, hoc est, spatio centũ annorum, alij pro triginta annis accipiunt. Sed hoc nihil ad rẽ præsentem.] {*Antiquis*} Amyclæ vrbs est Laconiæ ab Amycla Lacedæmonis filio ædificata, atque cognominata. fuerunt etiã Amyclæ in Italia Lacedæmoniorum colonia inter Caietam & Tarracinam, quæ tacendo perierunt, vnde Virg. eas tacitas appellauit: Tacitis regnauit Amiclys. Amycleum etiã est in Creta vrbs & portus. [Fuit autem Hippocoon, de quo hic dicitur, genere Lacedæmonius, qui, eiecto Tyndareo, pro eo aliquandiu regnauit. postremo tamen ab Hercule vna cum filijs occisus, dum ille cædem Oeoni vlciscitur, quem Hippocoontis filij fustibus Spartæ occiderant, eo quod canem illorum atrij custodem in se inuenientem saxo à se depulisset, vt auctor est Pausa. in Laconicis. intelligit igitur filios Hippocoontis hoc loco poeta, quorum vnus fuit Eræsimus, qui in ipsa hac uenatione ab apro percussus, interijt, vt infra dicitur, reliqui autem Alcon, cuius & Pausan. meminit eodem libro, & Dexippus: ita enim apud Hyginum fortasse legendum, pro eo, quod illic corrupte habetur, Demixippus.] {*Penelopes socer*} Laertes, Vlyssis pater. [Arcesij filius, vt etiam Hyginus meminit.] {*Cum Parrhasio An.*} Arcadico. est enim Parrhasia Arcadiæ vrbs, ut iam diximus. [Ancæi autem huius etiam Apollo. meminit in catal. eumque Lycurgi filium facit, Alei nepotem, ut & Hyginus. Apollonij uersus sunt:

υἱέας ἀμφοτέρους γένετ' ... ἰόντων
Ἀγκαῖος τόν μέν ... λυκοῦργος ἔπεμπε.

Eadem ferè & Pausanias in Arcadicis. cuius uerba quoniam ad hanc fabulam nonnihil faciunt, subijcienda putaui:

Μετὰ δὲ Ἀλέου τελευτήσαντα, Λυκοῦργος ὁ Ἀλέου τὴν βασιλείαν ἔσχε ... Ἀγκαῖος ... χρόνῳ. Ἀγκαῖος δὲ ... ἐς Κόλχους ... ὁμοῦ Μελεάγρῳ τὸν ἐν Καλυδῶνι ... θηρίον, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός. Ex quibus verbis etiam illud apparet uenationem hanc post nauigationem in Colchos secutam esse. Fuit & alter Ancæus, Neptuni filius, cuius itidem Pausanias meminit, & Apollonius quoque in Catalogo. [Ampycidesque sagax] Mopsus Ampyci filius, & Chloride, Titaronis nepos, quem sagacem hic uocat, eo quòd uates, siue augur fuit, ut idem Apollonius testatur his versibus

Ἤλυθε δ' αὖ Μόψος Τιταρήσιος, ὃν περὶ πάντων
Λητοΐδης ἐδίδαξε θεοπροπίας οἰωνῶν.

Vbi Commentator Ἀμπύκου, inquit, ὅς ὁ Μόψος, τοῦ Τιταρωνος. Sed hic tamen notandum, variare Ouidium ab Apollonio. nam Apollonius in Libya perijsse Mopsum scribit, à serpente ictum. Ouid. autem in venatione, quæ, vt supra ex Pausania notauimus, post expeditionem Colchicam fuit, cum Meleagro & cæteris fuisse.] {*Et adhuc à coniuge tutus Oeclides*} Amphiaraus, Oeclei filius, qui cum vaticinandi peritissimus cognouisset à Thebarum bello se non rediturum. ita latebras petijt, vt omnia tamen Eriphyle vxori, quam fidissimam putabat, indicaret. illa verò ab Argia, Adrasti filia monili accepto, quod Vulcanus Harmoniæ priuignæ dono dederat, maritum Adrasto prodidit, qui Thebanum agrum ingressus vnà cum curru, à Tellure fuit absorptus. [Vide Stat. libro septimo Theb. {*Tegeæa*} Arcadica. nam Tegæa vrbs est Arcadiæ. quod nomen trissyllabum quidem est, sed quod inde declinatur possessiuum, ita quatuor syllabarum efficitur, vt penultima sit longa. est etiam Tegæa in Creta à Talthybio ædificata, vnde Tegeatæ dicuntur. {*Venit Atalantis Cenei*} sic quidem legitur, sed Atalante & Schœnei mihi recte à Græcis legi uidetur. nam Atalanta & Schœnei filia fuit formosissima, ex qua Meleager Parthenopeum suscepit. altera fuit Atalanta, Iasij, filij Abantis, Argiuorum regis, filia. de qua Propertius, Milanion nullos fugiendo, Tulle labores Sæuitiam duræ contudit Iasidos. [Venit Atalanta Schœnei pulcherrima uirgo] est & hic uersus τῶν ἀπορουμένων. nam & quantitas repugnat, secunda in Atalante, contra aliorum exempla producta, & quod Schœnei filia Atalante hæc uocatur, cum infra Atalante altera, qui cum Hippomenes cursu certauit, eodem modo Schœneia ab Ouid. dicatur. quare sunt, qui quantitatis quidem caussa legunt, Venit & Atlante, &c. cui lectioni hoc incommodi adest, quod uersus huic nimis σχηματισμὸς fit quando & syncope in Atlante, pro, Atalanta, & synæresis in Schœnei pro Schœni committitur. Et quod ad differentiam Arcadicæ huius, & alterius Bœotiæ Atalantes attinet, eodem modo incertum, atque confusum manet. Alij autem, quibus & uerbum, Venit, uti ociosum, & à præcedentis synathrismi elegantia ac proprietate alienum uidetur, utrique uitio mederi uolentes, legunt,

Nemorisque decus Tegeæa Lycæi.

Venatrix Atalanta, Iasi pulcherrima uirgo. quibus aliud quidem nihil, sed tamen hoc obstat, quòd prima in Iasi, siue etiam Iasij, (ut illud per synæresim dictum accipiamus) apud cæteros producitur, ut apud Callimachum, κούρη Ἰασίοιο συοκτόνος Ἀρκασίδαο. & apud Propertium,

Milanion nullos fugiendo Tulle labores
Sæuitiam duræ contudit Iasidos.

Quare

Quare & hunc versum inter incertos & inexplicatos relinquemus. Cæterum vt de Atalanta hoc loco addamus, quæ apud alios varie tradita legimus, plerique Græcorum duas Atalantas faciunt, Arcadicam: quæ cum Meleagro in venatione apri fuerit, & Bœoticam alteram, quæ cum procis suis cursu certare solebat. atque Arcadicam quidem hanc, Iasij filiam dicunt commentato. Theocriti, Euripidis, & Apollonij, item Hyginus in capite De septẽ ducibus Theban. & Callimachus I Hymnis, cuius versus sunt,

[illegible]

Alteram autem Bœoticã illam, Schœnei filiam faciunt ijdem illi auctores ferè: & præterea ipse etiam Ouid. infra lib. 10. vbi ait:

Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit. Et rursum, Dubium Megareius heros
Audiat, an virgo magis his Schœneia dictis.

Et ad hanc rem nonnihil facit etiam illud qđ Schœnos inter fluuios Bœotiæ etiam à Strabone refertur de cuius nomine Schœneũ ipsum dictum quidam volunt. deinde, quod apud Strab. lib. 7. in catalo. dicitur.

Qui breue littus Hyler, Atlanteumq; superbi
Schœnon habent, notiq; colunt vestigia campi, &c.

Quanquam idem Statius lib. 6. de Arcadica Atalanta loquens, ita fabulam misces, ns ea, quæ alterius sunt, videlicet, quod cum procis suis cursu certauit, huic attribuere videatur. sic enim ait:

Quis Mænaliæ Atalantes
Nesciat egregium decus & vestigia cunctis
Indepensa procis, &c.

Ad quem modum si quis Ouid. quoque hoc loco miscuisse fabulas dicet, & Schœnei pro Iasij, posuisse, quemadmodum Vir. alibi, Scyllam Nisi, & alteram quæ Phorci fuit, inter se confundit, vtetur ille quidem ratione, sed tamen apud criticos vix tolerabili. vnus autem Diodorus est, apud quem li. 5. de eadem hac fabula hoc modo legitur: Cum in venatione Atalanta Schœnei filia affuisset, eius amore captus Meleager, pellem, veluti laudem occisæ feræ illi concessit, &c. Et apud Hyginum in fragmento De ijs, qui ad aprum Calydonium ierunt, pro Schœnei, Pondei irrepsit. cum tamen idem auctor alibi eãdem Atalantam, Iasij filiam vocet. Sed eadem diuersitas auctorum etiam circa filium Atalantes Parthenopæum, & maritos siue amatores vtriusque puellæ est. nam Parthenopæum, quem plerique ex Milanione & Arcadica hac Atalanta natum tradunt, vt Euripides in Phœnissis & Supplicibus. Pausan. Arcadicis. commen. Apollo. &c. hunc Hyginus & quidam alij Meleagri filium faciunt. Meleagrum. n. amore Atalantes captũ aiũt, post uenationem hanc cum illa concubuisse. & rursum quẽ Ouid. infra, itemq; alij plerịq; Hippomenem vocant, Bœoticę illius amatorem, Palæphatus Melanionem appellat. quod nomẽ rursum sunt, qui Hippomenis cognomentũ interpretentur, [illegible], quoniã pomis aureis victoriam assecutus fuerit. ut ex hoc quoque dubitare quispiã possit, una ne tantum Atalanta fuerit, sed varijs nominibus celebrata, an uerò fabulæ inter se mistę atque confusę. Codrus certe in 1. Serm. ẽt Musęũ citat, quasi is pro Hippomene, Melanionis nomen posuisset, ubi de Arcadica Atalãta mentionẽ faciẽs inquit:

[illegible]

Sed de hoc ipse uiderit. uerum, ut illud quoq; postremu adijciamus, Tegeæam hic poeta uocat Atalantã, nõ synecdochice, ut Regi. exponit, pro Arcadica, sed ꝓprie. fuit. n. Tegeatis patria Atalantę, ut & Paus. testatur in Arcadicis, qui inter ꝓpria & memorabilia Tegeatarum, Anceum & Atalantam recenset, ad hanc uenationem apri Calydonij profectos.]

Rasilis buic summam mordebat fibula uestem:
Crinis erat simplex nodum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos: arcum quoque læua tenebat.
Talis erat cultu facies, quam dicere uerè
Virgineam in puero, puerilem in uirgine posses.
Hanc pariter uidit: pariter Calydonius heros
Optauit renuente Deo, flammasque latentes
Hausit: &, O felix, si quem dignabitur, inquit,
Ista uirum. nec plura sinit tempusque, pudorque
Dicere. maius opus magni certaminis vrget.

Sylua frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas,
Incipit à plano, deuexaque prospicit arua.
Quò postquam venere viri, pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum, cupiuntque suum reperire periclum.
Concaua vallis erat, quò se demittere riui
Assuerant pluuialis aquæ: tenet ima lacunæ
Lenta salix, vluaque leues, iuncique palustres,
Viminaque, & longę parua sub arundine canna.
Hinc aper excitus medios uiolentus in hostes
Fertur, ut excussus elisis nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat. exclamant iuuenes, protentaque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, ut quisque furenti
*Obstat, & obliquo latrantes * dissipat ictu.*
Cuspis Echionio primùm contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leue uulnus acerno.
Proxima si nimijs mittentis uiribus usa

{*Rasilis fi.*} rasum cingulum, à parte. n. totum intelligitur. [Potest tñ & simpliciter fibula intelligi, qua uestis connectitur, rasilisq; accipi pro leui & polita, siue ẽt attrita.] {*Telorum*} pharetrę periphrasis. {*Calydonius*} Meleager. {*Renuente*} nolente, ut ea potiretur. {*Flammasq;*} occultum amorem cõcepit. {*Si quem*} hoc est, si quem ista se uxore dignũ existimabit. hac aũt exclamatione Meleager significat se Atalantę pulchritudinẽ maximopere admirari, ac illius amore perire. {*Vrget*} instat, impellit. {*Sylua*} densa arboribus. est aũt topographia & syluę descriptio, quam partim planã, partim montosam esse ait. {*Ima*} infimas uallis partes. lacuna. n. est aquę collectio, q̃ & lama uocatur. {*Lenta sa.*} flexibilis. {*Vlua le.*} ulua herba est in paludibus nascens. {*Et longę*} arundinẽ appellare vr̃ poeta cãnarũ corticẽ, qui & tenuis est & facile arescit. vñ arũdinis nomẽ deductũ esse vr̃. {*Excitus*} excitatus. {*Fertur*} ruit. {*Vt * excus.*} periphrasis est fulminis, qđ ex nubiũ concursu elidit̃. {*Sternitur in.*} arbores, inquit, apri illius incursu ĩ terrã dejiciũtur. hunc uero colligit, q̃ vastus ap̃ ille, ualidusq; esset, cuius impetu nemus ꝓsternebat. {*Propulsa*} impulsa. {*Dat*} strepitũ facit. fragor nãq; dr̃ strepitus rerũ fractarũ. {*Protentaq;*} gestũ exprimit venatorum apros excipientium. protendere nãq; uenabula apris ruẽtibus solent. {*Prot.*} uenabula. {*Dissipat*} disijcit. {*Obliquo*} apri obliquos ictus inferunt. {*Cuspis*} iaculum, à parte totum.

RAPH.

despicis

Non foret, in tergo visa est hæsura petito:
Longius it. auctor teli Pagasæus Iason.
Phœbe, ait Ampycides, si te, coluique, coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Quà potuit, precibus Deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine vulnere aper: ferrumque Diana volanti
Abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit.
*Emicat ex oculis, spirat quoque pectore * flammas.*
Vtque volat moles adducto concita neruo,
Cùm petit aut muros, aut plenas milite turres:
In iuuenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur, & Eupalamon, Pelagonaque dextra tuentes
Cornua prosternit. socij rapuere iacentes.
At non lethiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus. trepidantem, & terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset
Tempora, sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis;
Despexitque loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidensque recentibus armis
Orithyiæ magni, rostro femur hausit adunco.
At gemini nondum cælestia sidera fratres,
Ambo conspicui niue candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas
Nec iaculis isset, nec equo loca peruia syluas.
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi
** Pronus ab arborea cecidit radice retentus.*
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeæa sagittam
Imposuit neruo, sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm Meleager erat. primus uidisse putatur,
Et primus socijs uisum ostendisse cruorem,
Et meritum dixisse feres uirtutis honorem.
Erubuere uiri, seque exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iactantque sine ordine tela.
Turba nocet iactis, & quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Areas,
Discite, fœmineis quid tela virilia præstent
O iuuenes, operique meo concedite, dixit:
Ipsa suis licèt hunc Latonia protegat armis,

IN ter.pe.} in tergo apri. {*Pagasæus Ia.*} Thessalus à Pagasis, vrbe Thessaliæ, vt diximus. {*Phœbe ait Ampy.*} Mopsus, Ampyci fili°, Apollinis sacerdos & vates clarissimus. {*Qua po.*} quatenus, & inquantum potuit. {*Annuit prec.*} preces exandiuit. {*Ferrumque Dia. vol.*} que copula hoc loco, quia significat. idcirco nanque sine vulnere fuit aper ꝙ Diana ferrum iaculo abstulerat. {*Sine a.*} sine cuspide. {*Nec ful. le. arsit*} nec minus quã fulmen inflammatus est aper. {*Emicat ex ocu.*} flamma subintelligatur. [Quidam tamen flamma legere malunt, nominatiuo casu: sic enim vtroque verbo rectè cohæret.] {*Moles*} maximum saxum, quantum è machinis bellicis emittitur. {*Concita*} impulsa} *Neruo addu.*} fune balistæ adducto. {*Certo impe.*} impetu. metri enim gratia impete interdum vtuntur poetæ. {*Dextra tuen. Cor.*} dextrum cornu defendentes. aciem nanque in aprum direxerant, quæ in dextrum & sinistrum cornu fuerat distributa. {*Hippocoon sa.*} Hippocoontis filius. {*Et ter. pa. Ver.*} fugere volentem. {*Succiso po.*} reciso crure. est enim poples pars genu posterior, quod post plicetur dictum. {*Forsitan & Py.*} Nestor à Pylo, vrbe Messeniæ, cui imperauit. {*Citra Troiana tempora*} ante Troianum bellum. tempora nanq; infelicia calamitosaque ferè accipiuntur. {*Sumpto co. na*} capto impetu. {*Ab hasta po.*} fixa. {*Insiluit ramis*} in ramos. datiuus pro accusatino cum in præpositione positus. sic Virg. It clamor cœlo, pro in cœlum. {*Despexitque tutus loco*} deorsum aspexit, inquit, aprum altitudine arboris tutus & securus. neque enim apri arborem ascendere possunt. [Cæterum quod. Ouid. hoc loco de Nestore dicit, id alij, inter quos & Commentator Homeri antiquus, Thersitæ attribuunt. illũ enim vt Agrij filium, Meleagri patruelem, in hac venatione affuisse quoque tradunt. sed quia aliorum pericula, & clades videbat; metu perterritum, relicta statione sua, in locum quendam editum cõfugisse. quare Meleagrum ira commotum, persecutum illum esse, atque ita inter fugiendum Thersiten crus fregisse, vnde & ah Homero Claudus altero pede fingitur. Vide Commen. Iliad. 2.] {*Recedentibus armis*} dentibus. [In trunco siue stipite acutis, & quasi renouatis.] [Orithyæ mag.] [etiam hic versus notatur à grammaticis. nam nomen Orithyæ, secundam & tertiam longas habet, inquiunt. Scribitur enim Græce ὠρειθυίας. cuius rei exemplum & supra extat circa finem lib. 6. de Orithyia, vxore Boreæ. quare etiam sunt qui Orithiæ per i simplex, siue latinum vtrobique scribant. ego verò vt neque priorem lectionem asserere velim, ita neque habeo quo posteriorem hanc probem. vnde enim deductum Orithyæ nomen dicamus, aut quam etymologiam habere? Illud autem interim succurrit potuisse verba transponi librariorum vt sæpe fit incuria, fieríque Orithyæ magni, &c. Ex magni Orithyæ, aut etiam ex rostro Orithyæ magni. nam Orithyas intercisa diphthongo, & penultima ad morem Thyoneus, correpta, vereor, vt satis defendi possit. Significat autem ὠρειθυίας eum, qui per montes festinat, atque impetum facit, ab ὄρος & θύω, primamque extendit in hoc nomine, perinde vt in Orion, & similibus.] {*Hausit*} aperuit, percussit. {*Rostro adunco*} recuruo dente. {*Nondum cælestia sydera*} Gemini, qui vnum ex zodiaci signis constituunt, Castor ac Pollux esse dicuntur. {*Vulnera fecissent*} vulnerassent. {*Setiger*} aper setas gerens. {*Opacas*} vmbrosas arboribus densas. {*Studio eundi*} cupiditate currendi. {*Leuat*} alleuat, tollit. {*Teg.*} Atalanta. {*Sinua. ar.*} contracto. {*Arun.*} arundinea sagitta. {*Distrinxit*} vulnerauit. {*Feres*} habebis. {*Erub. uiri*} puduit, inquit, viros fortes aprum à virgine primum fuisse percussum. {*Bipenn. Arc.*} Ancæus Arcadicus bipennem ferens. Is autem Ancæus (vt scribit Aristome.) Lycurgi & Antiones filius, apud arcades colebatur. Pherecydi verò astipulatur Ouid. qui scribit Ancæum à Calydon. apro percussum interijsse. nam Aristomenes aliter de Ancæo scribit. illum enim agriculturæ amantem fuisse ait: cum notem vineam plantaret, nimium graui labore seruos premebat, quare illorum quidam dixit dominum ex illa vinea fructum nunquam perceptarum. Ancæus verò posteaquam vua fuit matura, lætus vindemiabat, seruumq; iussit vinum sibi fundere: poculum igitur cum ori apponeret, dictum illius in memoriam reuocauit: cui seruus respondit πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, hoc est, multum interest inter calicẽ, & summum labrum. his verò dictis quidam accurrit nuncians quã maximum aprum vineã ingressum illam peruertere totam. tunc Ancæus calicem cũ abiecisset, ad aprum festinauit, à quo percussus interijt. Vnde natum est illud prouerbium in eos, quibus præter spem aliquid venit, ꝙ sic à Græco in latinũ Cato vertit, Multũ interest inter os & offam. [Quæ de Ancæo & vinea hic commemorat Regius, ad eum Ancæum alij referunt, qui Neptuni filius fuit ex Astypalea, vt & Erasmus annotauit in prouer. fuerunt. n. duo Ancæi, Lycurgi alter, siue, vt Lycophroni placet, Actoris, alter Neptuni. de Arcadico autẽ, de quo hic agitur, etiam Pausa. testatur, cuius verba supra posuimus. {*Concedite*} locum date. {*Operi meo*} virtuti meæ. temerarij autem iactabundique est oratio. {*Protegat armis*} defendat.

flamma

Protinus arborea

Inuita tamen hunc perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore,
Ancipitemq; manu tollens vtraque securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quaq; est via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancæus, glomerataq; sanguine multo
*Viscera lapsa * fluunt, madefactaq; terra cruore est.*
Ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Aegides, O me mihi carior, inquit,
Pars animæ consiste meæ: licet eminus esse
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torsit graue cuspide cornu:
Cui bene librato, votiq; potente futuro
Obstitit esculea frondosus ab arbore ramus.
Misit & Aesonides iaculum: quod casus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidæ uariat: missisq; duabus,
Hasta prior terra medio stetit altera tergo.
Nec mora dum sæuit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemq; nouo spumam cum sanguine fundit,
Vulneris auctor adest, hostemque irritat ad iram,
Splendidaque aduersos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socij clamore secundo,
Victricemque petunt dextræ contingere dextram:
Immanemque feram multa tellure iacentem
Mirantes spectant; neque adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentat.
Ipse pede imposito, caput exitiabile pressit,
Atque ita, Sume mei spolium Nonacria iuris,
Dixit, & in partem ueniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia setis
Terga dat, & magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris auctor.
Inuidere alij, totoque erat agmine murmur.
E quibus ingeatis tendentes brachia uoce,
Pone age, nec titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant: nec te fiducia formæ
Decipiat, ne sit longè tibi captus amore
Auctor, & huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, & tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent: hausitq; nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, pariterq; uolentem,
Vlcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona deum templis nato victore ferebat,
Cùm videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ, plangore dato, mœstis clamoribus vrbem
Implet & auratis mutauit vestibus atras.
At simul est auctor necis editus, excidit omnis
Luctus, & à lacrymis in pœna uersus amorem est.
Stipes erat, quem cùm partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores,
Staminaque impresso fatalia pollice nentes,
Tempora dixerunt eadem, lignoque, tibique
O modò nate damus. quo postquam carmine dicto
Excessere deæ, flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum, sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Seruatusque tuos iuuenis seruauerat annos.

dat. {*Perimet*} interficiet. {*Tumidus*} elatus, superbus. {*Ancipitem se.*} ex utraq; parte incidentem, vtrinq; acutam. {*Institerat dig.*} Stiterat in digitis. gestus autẽ exprimitur tollentis securim, ut aliquem percutiat. {*In pri. ar.*} in primas digitorum partes. {*Occupat*} ante aggreditur. {*Quaq; e.*} inguina enim percussa hominum mortem subito afferunt. {*Multo. san.* cum præpositio subaudiatur, vt cũ multo sanguine intelligatur. {*Aegides*} Theseus Aegei filius. timebat autem Pirithoo sibi amore cõiunctissimo Theseus ab apro. {*Eminus e.*} longe abesse. {*Temeraria vir.*} inconsiderata fortitudo. {*Graue c.*} grauem hastam ex cornu confectam. [Notabis autẽ obiter hoc loco, cornu neutro genere & quarta declinatione dici de arbore, ex qua hastæ siue iacula fiunt. eodem enim modo hoc dictum accipio, graue cornu vt apud Vir. Volat Itala cornus, neque enim uerisimile est, ex cornu bouis, aut cerui iacula tum fieri solitum fuisse. id quod Regij expositio innuere videtur.] {*Torsit*} iecit. {*Aerata*} ære & ferro munita. {*Votiq; pot.*} hoc est, aprum percussuro. {*Aescul ar.*} æsculus arbor est glandifera Ioui dicata. {*Aesonides*} Iasõ Aesonis filius. {*Vertit*} auertit, conuertit. {*Et in m.*} Canis partem oris inferiorẽ mentum improprie poeta vocat cum nulli animaliũ præterquam homini mentum, & malæ sint, ut in 11. Naturalis historię Plin. tradit. {*Ilia*} ilia in aliquibus animalibus dicuntur, quæ in hominibus & ouibus lactes appellantur ut idem Pli. scribit. {*Tellure*} in terra. {*Bene li.*} fortiter iacto. {*Oenida*} Meleagri, Oenei filij. {*Dum sa.*} furit. {*Dum c.*} dũ se rotat {*Auctor v.*} Meleager {*Irrit.*} prouocat {*Petunt*} appetunt, cupiũt. {*Cruentat*} cruore inficit. {*Exitiabile*} pestiferũ, qđ multis exitij caussa fuerat. {*Nonacria*} Atalanta a Nonacri vrbe Arcadię dicta. {*Spolium m.*} quod iure ipso mihi debetur. nam Meleager aprũ interfecerat. spolia vero proprie dicuntur quæ hostibus detrahuntur. {*Exuuias*} exuuiæ quæ ab exuendo dñr, non solũ hominum tegmina, aut uestes sunt, sed pelles quoq; & serpentum, & aliorum animalium. Virg secundo Georg. de serpente loquẽs Cum positis nouus exuuijs nitidusq; iuuenta. {*Terga dat*} tergora & pellẽ apri. {*Et ma.*} caput quoq; apri Atalantæ traditum fuisse à Meleagro poeta ait. {*Pone*} depone. {*Nostros ti.*} nostrum honorem, nostram gloriam. {*Fœmina*} cũ quodam contemptu Atalantã fœminam uocant. {*Thestiadæ*} Plexippus, & Toxeus Thestij filij. {*Ne sit lon.*} i. ne interficiaris, sicque longe ab amatore tuo separeris. {*Et huic adi.*} Atalantæ, inquit, munus eripiunt, ius autem muneris dandi Meleagro. {*Non tu.*} non passus est Atalantam munere fraudari. {*Mauortius*} bellicosus, Marti similis Meleager. {*Frendens*} fremens. {*Nefando fer.*} nefario, impio. nam Plexippus Meleagri auunculus erat. {*Hausit*} percussit {*Timen.*} timentis. est enim hypallage. {*Toxea quid fa.*} ordo est, haud patitur dubitare diu Meleager Toxeum dubium quid faciat, volentemque & fratrem vlcisci, & timentem fraterna fata. {*Consorte san.*} fraterno. {*Editus*} dictus, nunciatus. {*In pœna amo.*} in supplicij cupiditatem, vindictæ {*Stipes*} stipitem, describit fatalem poeta, in quo Meleagri vita continebatur. {*Partus*} Althæa Thestij filia puerum enixa & puerpera. {*Triplices sor.*} tres Parcę, Clotho, Lachesis, & Atropos: quas Martianus Capella deorum scribas esse ait, & sententias Iouis studio ueritatis excipere. has latini Nonam, Decimam, & Mortam uocarunt à partus tẽpore. nam à nono & decimo mense pueri secũdum naturam nascuntur, eoq; Nonæ & Decimæ ascribũtur. qui uerò ante, postue hoc tempus nascũtur, quę si monstra Mortæ attribuũtur. nam septimo mense raro pueri uitales nascũtur, octauo nunquam, nono, sæpe decimo sępius. hæ uitæ humanæ præesse creduntur eamq; nendo continere, unde etiam lanificæ, & puellæ, & sorores à poetis dicuntur. Martial. Lanificas nullis treis exorare puellas Contigit, ob seruãt quem statuere diẽ. Parcæ autem dictæ uel à parcendo κατ' ἀντίφρασιν, quòd nul i parcant; uel à partu, unius litteræ mutatione, & Varro scribit, quòd (ut ait Hesiodus) hæ nascentibus hominibus bonum malumque parere & præstare censeantur. Has Cicero Herebi & Noctis filias fuisse scribit Tres aũt Parcæ tria sunt fata. nunc

Fratrũ Althææ cędes.

cadunt,

Protulit hunc genitrix, tedasq;, & fragmina poni
Imperat, & positis inimicos admouet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit; pugnat materq;, sororq;,
*Et diuersa trahunt unum duo nomina * pectus.*
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri:
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem:
Et modò nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat, modò quem misereri credere posses.
Cumq; ferus lacrymas animi siccauerat ardor,
Inueniebantur lacrymæ tamen. utq; carina,
Quam uentus, uentoq; rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, paretq; incerta duobus:
Thestias haud aliter dubijs affectibus errat,
** Inq; uices ponit, positamq; resuscitat iram.*
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. nam postquam pestifer ignis
Conualuit, Rogus iste cremet mea uiscera, dixit.
Vtq; manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulcrales infelix astitit aras:
Pœnarumq; deæ triplices furialibus inquit,
Eumenides sacris uultus aduertite nostros.
Vlciscor, facioq; nefas, mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus:
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato uictore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modò fraterni manes, animæq; recentes
Officium sentite meum, magnoq; paratas
Accipite inferias uteri mala pignora nostri.
Hei mihi quò rapior? fratres ignoscite matri,
Deficiunt ad cœpta manus, meruisse fatemur.
Illum cur pereat, mortis mihi displicet auctor.
Ergo impunè feret; uiuusq;, & uictor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus gelidaq; iacebitis umbra?
Haud equidem patiar, pereat sceleratus, at ille
Spemq; patris regnumq; trahat, patriæq; ruinam.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia nota parentum
Et quos sustinui, bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Idq; ego passa forem. uixisti munere nostro;
Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti,
Bisq; datam, primùm partu, mox stipite rapto,
Redde animam, uel me fraternis adde sepulcris.
Et cupio, & nequeo. quid agam modò uulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago.
Nunc animam pietas, maternaq; nomina frangunt.
Me miseram, malè uincetis: sed uincite fratres,
Dummodo quæ dedero uobis solatia, uosq;
Ipsa sequar. dixit: dextraq; auersa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut uisus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atque absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri uiscera sentit
Ignibus, ac magnos superat uirtute dolores.
Quòd tamen ignauo cadat, & sine sanguine letho,
Mæret, & Ancæi felicia uulnera dicit:
Grandæuumq; patrem, fratresq;, piasq; sorores
Cum gemitu, sociamq; tori uocat ore supremo:
Forsitan & matrem. crescunt ignisq;, dolorq;,
Languescuntq; iterum: simul est extinctus uterque.
Inq; leues abijt paulatim spiritus auras,

io (ut Apuleius ait) cū rōne ipsis facientia. nā Atropos præteriti tpis est fatū, quod ne Deus quidem faceret infectū, unde & Atropos dicta est, quòd verti, mutariq; non possit. Lachesis futuri, quòd ipsa net, & filū producit. ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, hoc est, à sortiendo cognominata. Clotho præsentis quòd torquendo fusum colligit filum à Lachesi ductum ἀπὸ τοῦ κλώθειν, quod est torquere.

RAPH. *FRAGMINA*} fracta ligna, & scissa. {*Pugnat, materque, sororque*} hoc est affectus matrisque sororisque in animo Althææ inter se contendunt. {*Et diuersa trahunt*} & diuersum trahunt. {*Vnum pe.*} unum animum. {*Sæpe metu sceleris*} eleganter describit poeta mulieris animum affectu misericordiæ simul & indignationis vexatum. {*Ferus animi ardor*} magna animi indignatio. {*Vim geminam*} duplicem violētiam & venti, & æstus maris. {*Errat*} vagatur animo & mente. {*Cōsanguineas umbras*} fratrum animas. {*Leniat*} mitiget. {*Sanguine*} filij morte. {*Impietate pia est*} videtur stulte esse dictum. quo nanque modo quis pius esse possit impietate? sed pia videtur fuisse Althæa, fratrum cædem vlciscendo, impia filium necādo. {*Lignum fatale*} in quo Meleagri fata continebantur. {*Ante sepulchrales aras*} quæ in sepulchris erigebantur. {*Pœnarumque deæ triplices*} furias infernales, quæ tres dicuntur esse, Tisiphone, Alecto, & Megæra. Althæa verò testatur se per nefandum scelus fratrum cędem vlcisci. {*Eumenides*} hæ furiæ dicuntur, κατ' ἀντίφρασιν, quòd nulli beneuolæ sint, aut mites. {*Aduertite*} conuertite. {*Furialibus sa.*} a furore & indignatione prouenientibus. {*Mors mor.*} cædes fratrum morte filij purganda est. {*An felix Oe.*} cum magna indignatione hæc ab Althæa dicuntur. {*Magnoque pa.*} sacrificia magno pretio & filij sanguine comparata. Inferię autem dicuntur sacrificia, quæ mortuis fiunt. Vteri mala pignora nostri ἐπεξήγησις & expositio inferiarū magno comparatarum. {*Hei mi. quo ra.*} retrahitur officio matris a cæde filij Althæa. {*Quo rap.*} in quod scelus trahor? {*Mortis au.*} nollem, inquit Althæa, ego esse mortis filij auctor. {*Ergo impune feret*} indignationi iterum indulget Althæa. Ergo animi affectui & indignationi seruit. sic & Augustus de Virgilij testamento: Ergo ne supremis potuit vox improba verbis Tam dirū mandare nefas? {*Spemque patris*} Oenei, qui totam spem suam in Meleagro filio collocarat. {*Mens ubi materna est*} ad pietatem, qua filium prosequitur, reuocat cogitationem suam Althæa; in qua tamen indignatione victa diutius non perstat. {*Bis quinque mensum*} decem menses in ventro matres filios gestare dicuntur, quamuis uulgus nouem tantummodo putet. Non autem mensēs (vt ferè in exemplaribus est deprauatum). sed mensum pro mensium, (vt monet Priscianus) est legendum, vt decem mensium labores intelligamus. {*O utinā primis arsisses ignibus infans*} vtinā inquit, tunc cōbustus fuisses, cum eras infans vnà cum stipite, quem a Parcis in ignem coniectum ego eadem passa non sum. {*Tuo merito*} tuo delicto. {*Facti*} peccati, ac sceleris tui. {*Stipi ra.*} ab igne erepto torre & titione. {*Et cup.*} fratres vlcisci subintelligatur. {*Et neq.*} non possum in ignem conijcere torrem, pietate, qua filium prosequor, impedita. {*Me mis.*} ibi est distinguendum. est enim exclamatio, qua Althæa se ostendit inuitam in filij perniciem armari. {*Male*} in malum, & calamitatem meā. {*Dummodo quæ dedi*} de consciscenda sibi quoque morte iam cogitat Althęa. {*Fu.*} funestum, funerisque ac mortis Meleagri caussam.

corpus

Pergue

RAPH. *ET inuitis ignibus*} rei inanimatæ dat sensum poeta perinde atque si ignes ipsi Meleagri misererentur. {*Virtute*} fortitudine. {*Cæcis ignibus*} occultis, quorum caussa latebat. {*Ignauo letho*} vili morte. {*Mæret*} dolet. {*Sociam tori*} vxorem. {*Languescuntque*} decrescunt atque diminuuntur. {*Simul est extinctus uterque*} & ignis stipitis & Meleager. {*In leues auras*} eorum sequitur hoc loco opinionem poeta, qui sentiunt animam auram esse & aerem.

{Cana

Paulatim cana prunam uelante fauilla.
Alta iacet Calydon: lugent iuuenesq;, senesq;
Et uulgus, proceresq; gemunt: scissæq; capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides: Oeneus*
Puluere canitiem genitor, uultusq; seniles
Fœdat humi fusos, spatiosumq; increpat æuum.
* *Nam de matre manus diri sibi conscia facti*
Exegit pœnas, acto per uiscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingeniumq; capax, totumq;, Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum uota sororum.
Immemores decoris liuentia pectora tundunt;
Dumq; manet corpus, corpus refouentq;, fouentq;:
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusaque iacent tumulo, signataque saxo
Nomina complexa, lacrymas in nomina fundunt.
Quas post, Oeneia tandem Latonia clade
Exatiata domus, præter Gorgenque nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Allenat, & longas per brachia porrigit alas,
Corneaque ora facit, versasque per aera mittit.

ARGVMENTVM.

ARG. Theseus, apro Calydonio interfecto, cum se reciperet Athenas & torrentibus aquis interpellaretur, ab Achelo amne, qui imbribus intumuerat, inuitatus est, ut suis tectis succederet, dum fluminis unda subsiderent. cuius ille hospitio cum resedisset, inter epulationem procul insulas uisas ab hospite accepit nymphas fuisse Naiades: quæ cum deis sacra redderent, ab eisq; spretus ipse esset, motus offensa in insulas Echinadas eas conuertit.

INterea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitq; moras Achelous eunti
Imbre tumens. succede meis, ait, inclyte tectis
Cecropide, nec te committe rapacibus vndis.
Ferre trabes solidas, obliquaq; voluere magno
Murmure saxa solent. vidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis uelocibus esse.
Multa quoque hic torrens niuibus de monte solutis
Corpora turbineo iuuenilia uortice mersit.*
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiet suus alueus undas.
Annuit Aegides; Vtorq;, Acheloe, domoq;,
Consilioq; tuo, respondit: & vsus vtroque est.
Pumice multicauo, nec læuibus atria tophis
Structa subit: molli tellus erat humida musco:
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iamq; duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comitesq; laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quosq; alios pari his fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto.

§Cana fauilla§ alba cinere. §Velante§ tegēte. §Prunam§ carbonem. §Alta iacet Calydon§ si alta quo modo iacet? an merore, ex morte Meleagri concepto, cecidisse ac iacere videbatur, quæ pauloante uirtute ipsius Meleagri alta potensque erat. §Scissæ capillos§ scindentes ac lacerantes capillos, id quod in magnis luctibus mulieres facere solent. Est autem synecdoche, maxime poetis usitata. §Plangunt ora§ percutiunt ac genas lacerant. §Heu heu§ mimesis & imitatio est gemitus eiulantium mulierū. §Puluere canitiem§ pater, inquit, Oeneus puluere caput, faciēq; deturpat. hoc enim in magnis meroribus fiebat apud priscos. §Acto per viscera ferro§ sic quidē Ouid. Diod. uero scribit Althæam laqueo vitam finiuit. §Totum Helicona§ omnium musarum fauorem. §Liuentia pectora tundūt§ percutiunt pectora, ac liuentia reddūt, & subnigra. §Dumque manet corpus§ cadauer Meleagri. §Ipsi lecto§ pheretro in quo Meleagri cadauer compositum fuit. [Vel sic distingue: Oscula dāt ipsi, id est Meleagro, seu corpori, posito dāt oscula lecto. Vt alterum oscula ad corpus, alterum ad lectum referatur.] §Post cinerem§ posteaquam Meleagri cadauer in cinerē fuit resolutum. §Haustos§ acceptos manibus §Pressant§ astringunt. Eleganter autē ea omnia effingit poeta, q̄ in funeribus fratrum a sororibus fieri consueuere. §Affusaque§ incumbentes instratæ, prostratæ. §Nomina saxo§ signa. Epitaphiū in saxo sculptū, in quo nomē Meleagri erat. §Oeneia dom§ familiæ Oenei. §Latonia§ Diana, Latonę filia. §Nurumq; Nobilis Alcmenæ§ Deianiram Herculis vxorem. §Allenat§ in aerem tollit. §Corneaque ora facit§ hoc est ora in rostra conuertit. §Versasque§ in aues commutatas, quę Meleagrides à Meleagro fratre fuerunt cognominatæ. [De auibus, quas Meleagrides vocant, Plin. lib. 10. c. 26. Simili modo, inquit, pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarum genus, gibberum, variis sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ, propter ingratum virus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit, &c. Has Var. easdem facit cum Numidicis. Tranquillus & Columella separant, ut & cęteri, qui Numidicas cristas rutilas gerere. Meleagrides autem cæruleas tradunt. Volaterranus.] §Interea Theseus§ mira phāta sia quinq; Naiadum transmutationem in insulas cum superiore fabula poeta conectit. Interfecto namque Calydonio Apro Theseus cum Athenas rediret, forte Achelous fluuius, Aetoliam ab Acarnania determinans, sic intumuerat, vt tutus trāsitus non videretur. inuitatus igitur Theseus a fluminis deo Acheloo, domum illius intrauit tantisper illic futurus, dum tuto transire posset. Cum vero post cœnam Theseus in mare prospiciens uidisset insulas quasdam, Acheloum rogauit, quot illæ insulæ essent, ac quo nomine appellarentur. cui Achelous respondit: Naiades quinque fuisse illorum locorum accolas, quæ cum aliis diis spreto sacrificassent, eas cū locis suis in mare à se indignato fuisse prouolutas, ac in insulas quinque nomine Echinadas & suis & fluctibus marinis fuisse discretas. §Sacra lab.§ communicata sibi cum multis aliis. §Erechtheias§ periphrasis est Athenarum, quæ & in Palladis tutela sunt, & ab Erechtheo rege Erechtheæ dicuntur. §Fecitq; mo§ Achelous Oceani & Tethyos filius fuisse ab Hesiodo scribitur. Is cum peteret Deianiram Oenei Calydoniæ regis filiam, Herculem in se conuertit, à quo superatus, in fluuio iuxta Calydoniam labenti se occultauit, nomenq; flumini imposuit. quod quidem à Pindo Thessaliæ mōte oritur, Aetoliamq; ab Acarnania distinguit. Sæpe apud antiquos aqua (vt Macrob. Seruiusque scri.) generaliter Achelous dicebatur. vnde Virgil. in Georg. 1. Poculaque inuen. Achel. miscuit. vuis. Sane Achelous cum prius Thoas fuerit dictus, ab Acheloo, qui Alcmęonē ex Thessalia secutus est, nomen accepit. Hic ex Terpsichore vna musarum, Sirenas sustulisse fertur. Videtur autem maximos esse omnium Græciæ fluuiorum Achelous, vnde & omnem aquam veteres Acheloon vocarunt. §Turbineo§ in modum turbinis se voluente. Vortex enim proprie dicitur contorta in se aqua. Turbo autem est vis venti & instrumētum quo pueri ludunt, fune illud in terram incutientes. §TVTIOR est requies§ securior est mora. §Nec leuibus tophis§ asperis, impolitis. tofus enim lapis est cauernosus. describit autem poeta speluncam fluminis deo conuenientem. §Molli musco§ muscus herba est tenuissima iuxta fontes ac in locis humidis nascens. §Summa la.§ superiores, inquit, speluncæ partes in lacunaria distinguebant conchæ alternis muricibus distinctæ. nam lacunare est lacus ac lacunaria facere. §Murice§ murex autem genus est cochleę, vnde fit purpureus color. §Hyperione§ Sole. Hyperion namque Cœli fuit filius, qui ex sorore Solem fertur genuisse. verum pro Sole ponitur. §Hac Ixio.§ Pirithous, Ixionis filius, perpetuus Thesei comes. [Illa Trœzenius heros Parte Lelex: à Trœzene, vbi Pittheus regnauit, fuit ille Pitthei filius, Aethræque frater fuit, vt ex sequentibus colligit

Nymphæ Naiades in insulas Echinadas

heu heu.

Nam mater manibus

culmine

RAPH.

Meleagri sorores in aues.

Protinus appositas nudæ vestigia nymphæ
Instruxere epulis mensas: dapibusq; remotis
In gemma posuere merum; tum maximus heros
Aequora prospiciens oculis subiecta, Quis, inquit,
Ille locus, (digitoq; ostendit) & insula nomen
Quod gerit illa, doce: quanquam non vna videtur.
Amnis ad hæc, Non est, inquit, quod cernimus, vnum.
Quinque iacent terræ. spatij discrimina fallunt.
Quoq; minus spretæ factum mirere Dianæ,
Naiades hæ fuerant: quæ cùm bis quinque iuuencos
Mactassent, rurisq; deos ad sacra vocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui: quantusq; feror, cùm plurimus vnquam,
Tantus eram: pariterq; animis immanis, & vndis
A syluis syluas, & ab aruis arua reuulsi.
Cumq; loco nymphas, memores tum deniq; nostri,
In freta proluui. fluctus nosterq;, marisque
*Continuam diduxit humum, * partesq; reuellit*
In totidem, medijs quot cernis Echinadas vndis.

ARGVMENTVM.

ARG. Perimele, Hippodamantis filia, cum ab Acheloo amne per vim esset oppressa, pater eam ob admissum præcipitauit in pelagus: stuprator impetrauit beneficio Nep. vt mare eā semotā ab Echinad. efficeret insulā.

VT tamen ipse vides, procul en procul vna recessit
Insula grata mihi: Perimelen nauita dicit.
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægrè tulit, inque profundum
Propulit è scopulo perituræ corpora natæ.
Excepi: nantemque ferens, O proxima terræ
Regna vaga, dixi, sortite Tridentifer vndæ,
In quo desinimus, quò sacri currimus amnes,
Huc ades, atque audi placidus Neptune precantem.
*Huic ego, quam porto, nocui, * si mitis & æquus,*
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem, mersæque, precor, feritate paterna,
Da Neptune locum, vel sit locus ipsa licebit.
Hunc quoque complectar. mouit caput æquoreus rex,
Concussitque suis omnes assensibus vndas.
Extimuit nymphe: nabat tamen. ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu.
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inductā condi præcordia terrā.
Dum loquor, amplexa est artus noua terra natantes,
Et grauis increuit mutatis insula membris.

ARGVMENTVM.

ARG. Iupiter & Mercurius, in hominum figuras versi, in Phrygia cum animos incolarum experti a nullo eorum exciperentur hospitio a Philemone & Baucide hospitalissime sunt excepti, & cum maxima voluntate, rebus humilibus ad victum necessarijs. sic placidissimos animos pauperum experti sunt, ergo, ut numen ac uim ostenderent suam seuocatis senibus hospitibus in excelsiorem collem, casam eorum in templum conuerterunt, eosque ipsos optatos antistites sacrati loci præstiterunt. ita ut cum senectute solati essent, in arbores conuerterentur, Philemon in quercum, Baucis in tiliam, oppidum autem eorum, quod cæteros ciues inhospitales habuerat, aquarum multitudine obrutum, stagnum factum est.

AMnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
Mouerat. irridet credentes, usq; deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimiumque putas Acheloe potentes
Esse deos, dixit, si dant, adimuntque figuras.
*Obstupuere omnes, nec talia * dicta probarunt:*
Ante omnesq; Lelex, animo maturus, & æuo,
Sic ait: IMMENSA est finemq; potentia cæli
Non habet; & quicquid superi voluere, peractum est
Quoq; minus dubites, tilia contermina quercus
Collibus est Phrygijs, medio circumdata muro,

ligit Regius, siue è alium de in eam vrbem habitatū venerit. nam quod supra idem Lelex Narycius dicitur, dubium opinioni illius affert. Sed de Lelege q̄ in mentē nobis veniebant, supra annotauimus.] {*Nuda vestigia*} pedes nudos habētes nymphę. ē enim synecdoche. {*In gem.*} i gēmatis poculis. {*Spatij di.*} breuitas, Inquit, spatij discrimina atque separationes insularum cōfundit. {*Spretæ*} contemptę. [Factum, quo Oeneum vlta fuit.]. {*Cum plurimus*} maximus. {*Deduxit*} diuisit. {*Medijs quot cer.*} Echinades, quæ & Echinæ dicuntur, insulæ sunt ad hostium Acheloi, Aetoliæ fluuij, qui limum assidue inuehendo illas affecisse videtur. dictæ sunt autem Echinades vel ab Echinis, quibus abundant, vel (vt scribit Apollod.) ab Echino quodam vate. {*Vt tamen*} Perimele Hippodamantis filia ab Acheloo vim passa è saxo à patre in mare fuit præcipitata. Achelous verò de amicæ salute admodum sollicitus, Neptunum rogauit, ne eā submergi pateretur; sed ei aut locum preberet, aut ipsam locum efficeret. precibus igitur Acheloi motus Neptunus eam in insulam haud longe ab Echinadibus distantem commutauit. {*Virgineum nomen ademi*} virginitatem eripui. {*Propulit*} ꝓiecit. {*In pro.*} i mare altū. {*Sacri*} oēs fluuij numen hēre dicuntur, vnde & sacri nuncupantur. [Debuit illius misereri, & ignoscere nobis. ita quidē vulgo habent codices ferè omnes, versumque grammatici hunc ita defendūt, vt dicant, primam in verbo Ignoscero, corripi, ea ratione, quod mutam sequitur liquida. sed mihi hæc ratio in hoc verbo durior videtur, propterea q̄ verbum ipsum compositū, g, loco n, assumpsit, factumque ignosco, ex In & Nosco. at sublata coniunctione, & idem versus non modo quod ad numeros attinet, integrior, sed & elegātior multo erit, & affectui magis seruiet, propter distributionem, quæ coniunctione opus non habet, eaque interposita, gratiam ferè amittit.]. {*Feritate paterna*} crudelitate patris. {*Mouit ca.*} Neptunus annuit meis precibus. {*Salientia*} palpitantia, id qd̄ timore percussis accidere solet. {*Præcordia*} pectore hoc loco quod cordi contendantur. propriè verò præcordia dicuntur partes cordi præiacentes. {*Crescent.*} magna. Insula verò dicitur quòd sit in salo, hoc est, in mari collocata. RAPH.

{*AMNIS ab his tacu.*} hæc ad connectendas, quæ subijciūtur, Metamorphoses dicitur. Narraturus .n. est poeta quēadmodum Iupiter atq; Mercurius, in hominū figuras cōuersi, Phrygiam peragrarūt, vt hominum benignitatē experirētur. cū verò nemo ex oppidanis ipsos susciperet hospitio, casam Philemonis rustici, atque pauperis subiere: à quo benigne accepti cum se deos esse indicassent, & anserem, quem vnicum habebat, occidere vetuerunt; & vt secum collē ascenderet cum Baucide vxore, admonuerunt. Profecti igitur domo cum essent, ecce oppidum illud in lacum vident conuersum, omnesque domus submersas præter vnicam suā casam: quæ & ipsa in magnificētissimum templum cum fuisset mutata, hortātibus dijs vt quicquid vellent peterent, Philemon respondit se velle esse illius templi sacerdotes, ea conditione, vt nec ipse uxoris, nec uxor eius mortem vnquàm uideret. id uerò facile impetrarunt: nam una & eadem hora cum ad extremam peruenissent senectutem in arbores, alter quercum, altera tiliam transmutati fuerunt. Hæc autem adeo perspicue à poeta describuntur, ut nihil expositionis indigere videantur. {*Ab his*} post hæc. {*Spretor deorum*} contemptor, [utpote ex Centaurorum genere, quos poetæ eodem modo yt Cyclopas, deorum contemptores fingunt.] {*Si dant adimuntque figuras*} si possunt & dare & eripere formas rebus. {*Animo maturus & æuo*} Lelegem & prudentem & senem & bonum uirum fuisse poeta significat. {*Immensa est*} sententia pio grauique uiro maxime cōueniens. {*Tilia contermina*} uicina. Tilia autem arbor est fructum ferens, quem à nullo animalium attingi miratur Plin. foliorumque & corticis succum dulcem esse ait, ac inter corticem & lignum tenuissimam, esse membranam, quæ Phylira uocetur, qua antiqui innectendis coronis utebantur. unde Horatius, Displicent nexę Phily. coronę.

Perimele in Insulā.

pariterq;

uerba

{*Nam*

Ipse locum vidi: nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus unda.
Iuppiter huc specie mortalis, cumque parente
Venit Atlantiades, positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum, requiemque petentes;
Mille domos clausere seræ: tamen una recepit,
Parua quidem stipulis, & canna tecta palustri.
Sed pia Baucis anus, parilique ætate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemque ferendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulos ne requiras:
Tota domus duo sunt: iidem parentque, iubentque,
Ergo vbi cælicolæ paruos tetigere penates,
Summissoq; humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito iussit releuare sedili:
** Quò super iniecit textum rude sedula Baucis.*
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, folijsq;, & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili:
Multifidasq; faces, ramaliaq; arida tecto
Detulit, & minuit, paruoq; admouit aheno.
Quodq; suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus folijs. furca leuas ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno;
Seruatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat feruentibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas,
Sentirique moram prohibent. erat alueus illic
Fagineus, dura clauo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fouendos
Accipit. in medio torus est de mollibus vluis
Impositus lecto, sponda, pedibusque salignis.*
Vestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant: sed & hæc vilisque, uetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei, mensam succincta, tremensque
Ponit anus: mensæ sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit: quæ postquam subdita cliuum
Sustulit, æquatam mentha extersere uirenti,
Ponitur hic bicolor sinceræ bacca Mineruæ,
Conditaque in liquida corna autumnalia fæce,
Intybaque, & radix, & lactis massa coacti,
Ouaque non acri leuiter versata fauilla.
Omnia fictilibus. post hæc cælatus eodem
Sistitur argento crater, fabricataque fago
Pocula, quæ caua sunt, flauentibus illita ceris.
Parua mora est, epulasque foci misere calentes:
Nec longa rursus referuntur vina senecta,
Dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Prunaque, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectis vitibus vua.

{*Nam me Pelopeia Pitheus Misit in arua*} Pitheus Lelegis pater fuit & Aethræ Thesei matris. Pelopeia autem arua nō Peloponnesum, vt quidam putant, sed Phrygiam dicit. nam Pelops Tantali Phrygiæ regis filius fuit, qui inde in Peloponnesū venit. [De Pittheo, q̄ is pater Lelegis fuerit, alibi quod sciam, nihil legitur. proinde coniecturam hanc Regij vt neque refellere, animus est, ita neque habeo, vnde confirmem. lectorē, tamē propter Narycij epithetō, quo supra Lelegem appellat, commonendum putaui.] {*Suo parenti*} Pelopi. nam Pittheus & Trœzen Pelopis filij fuere, vt Strabo narrat. {*Fulicis palustribus*} fulicæ aues sunt notissimæ in paludibus viuētes. {*Specie mortalis*} humanam in figuram versus. {*Atlantiades caducifer*} Mercurius caduceum gerens. {*Seræ*} ianuæ à parte namque totum intelligimus. sera enim pars est ianuæ, in quam clauis immittitur. {*Parili ætate*} parili & æquali. {*Tota domus*} tota familia. {*Iidem parentque, iubentque*} iidē, inquit, domini sunt & serui. {*Releuare membra*} leuia facere, quæ propter lassitudinem grauia uidebantur. sedere enim illos iussit Philemon. {*Posito sedili*} apposita sede. {**Quod super*} anastrophe est, præpositio namque postposita est. {*Anima*} spiritu & flatu. {*Et minuit*} fregit, minuta, paruaque reddidit. eleganter autem poeta rustici pauperis apparatum & mores describit. {*Truncat olus folijs*} minutatim olera cum folijs incidit. [Vel etiā folia oleris decerpsit, reiecto caule, & cæteris inutilibus.] {*Sordida*} fumosa. {*De tergore diu seruato*} tergum illud suis vetus fuisse innuit poeta & rancidum. {*De tergore*} de tergo. frequenter autem vtrumque pro altero ponitur. {*Domat*} mollit & coquit. significat autem durissimam fuisse illam carnem domari enim dicuntur, quæ repugnant. {*Alueus fagineus*} dolium ex fago confectum. (seu labrum aut vas potius: neque enim in dolio lauamur.) {*Artus fouendos*} pedes lauandos. nam hospitibus etiam nūc quo die accipiuntur, pedes lauari solēt. {*In medio lecto*} sic quidem legitur, sed tecto forsitā pro lecto Ouid. scriptum reliquit, vt intelligamus in media casa torum & lectū fuisse, nō ex plumis, sed ex vluis palustribus confectum, [Sed tamen & lecto recte legitur, si pro toto eo opere accipias, aut interiore etiam parte, quā torus imponitur. id quod & impositi epitheton probare videtur.] {*Salignis*} ex salice factis. {*Velant*} cooperiunt. {*STERNERE*} lecto iniicere, & imponere. {*Non indig.*} non indigna reputanda {*Lecto sa.*} ex salice vili ac vulgari arbore confecto. {*Succincta an.*} habitum rusticæ mulieris effingit. {*Cliuum*} inæqualitatem mensæ cliuum appellat. {*Mentha*} mentha suauissimi odoris est herba. {*Extersere*} emundauere. {*Bicolor*} periphrasis est oliuæ, quæ bicolor dicitur, quod & viridis est & nigra. {*Synceræ*} integræ virginis Mineruæ. {*Autumnalia*} autumno maturescentia. {*Intybaq;*} intybū quod & cicoreum vocatur, herba est agrestis. radix verò species est herbæ, quæ & radicula dicitur. his autem herbis etiam nunc in acetarijs vescimur. {*Et lactis*} periphrasis est casei. {*Non acri*} in igne leui, nō vehementi. nam oua nisi leniter in cinere calido versentur, facile rumpuntur. {*Omnia fi.*} apponuntur vt in præpositio subaudiatur. fictilia autem sunt vasa terrea à fingendo dicta. {*Eodem ar.*} quo & fictilia, facile autem innuit craterem quoq; fictilem fuisse. {*Sistitur.*} collocatur in mensa. apparatum autem mensæ rusticæ eleganter effingit poeta. {*Fa.*} fagus arbor est glandifera, ex cuius ligno vasa conficiuntur. {*Quæ ca.*} quæ in concauitate, inquit, sunt flaua cera intecta. {*Illita*} intecta. {*Epulas*} cibos calidos. quæ enim hactenus descripta sunt, frigida comeduntur. {*Nec lon.*} uinum nouum appositum fuisse ait, non vetus, quod diuites bibere solent. {*Paulum se.*} seposita & remota. {*Caryca*} ficus est species caryca, à Caryca Laconiæ loco, vbi optimę nascuntur, denominata: quæ quia optimæ sunt siccæ, hinc vsus obtinuit, vt caryeæ pro ficubus siccis accipiantur. [Aridæ ficus Græcis ἰσχάδες peculiariter appellantur. carica autem apud Macrobiū, & Plinium per I, scribitur. estq; Syriacæ ficus species. Plinij verba sunt lib. 3. c. 5. Syria præter hanc peculiariter habet arbores, in nucum genere Pistatia nota, in ficorum autem Caricas, eò minores eius generis quæ cottana uocant. & Laconiæ locus, de quo hic Regius meminit, apud Steph. non Caryca, sed κάρυα dicitur. quanquam & caricas siccari solitas, idem Plin. ostendit lib. 5. cap. 19. Vbi ait, Sale siccatis & Casei loco uesci, nuper excogitatum est. Ex hoc genere sunt, vt diximus, cottana, & caricę, &c.] {*Rugosis palmis*} cum fructibus palmæ rugosis & siccis, quos nunc uulgo dactylos uocant. {*Prunaque*} poma sunt notissima, quorum uaria sunt genera, ut Plin. scrib.

RAPH.

Quod

tecto

Casa in templum

{*Super*

Candidus in medio fauus est. super omnia uultus
Accessere boni, nec iners, pauperq́; uoluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seq́; uident succrescere uina,
Attoniti nouitate pauent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces, timidusque Philemon,
Et ueniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Vnicus anser erat, minimæ custodia uillæ,
Quem dijs hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos ætate fatigat,
Eluditq́; diu, tandemq́; est uisus ad ipsos
Confugisse deos. superi uetuere necari,
Dijq́; sumus, meritasq́; luet uicinia pœnas
Impia, dixerunt: uobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modo uestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. parent: & dijs præeuntibus ambo
Membra leuant baculis, tardiq́; senilibus annis
Nituntur longo uestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
Dumq́; ea mirantur, dum deflent fata suorum,
Mersa uident, quæruntq́; suæ pia culmina uillæ.
Sola loco stabant. dum deflent fata locorum,
Illa uetus dominis & iam casa parua duobus
Vertitur in templum, furcas subiere columnæ:
Stramina flauescunt, aurataq́; tecta uidentur,
Cælataq́; fores, adopertaq́; marmore tellus.
Concipiunt Baucisq́; preces, timidusq́; Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite iuste senex, & fœmina, coniuge iusto
Digna, quid optetis? cum Baucide pauca locutus
Iudicium superis aperit commune Philemon.
Esse sacerdotes, delubraq́; uestra tueri
Poscimus: & quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis unquam
Busta meæ uideam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur: templi tutela fuere,
Donec uita data est: annis, æuoq́; soluti
*Ante gradus * sacros cum starent fortè, lociq́;*
Narrarent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamq́; super geminos crescente cacumine uultus,
Mutua, dum licuit, reddebat dicta, Valeq́;
O coniux dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. ostendit adhuc Tyaneius illic
*Incola de gemino uicinos * corpore truncos.*

ARGVMENTVM.

ARG. Achelous inter epulas Theseo, quem receperat hospitio enarrã-hos, qui in alienam figuram econuersi essent mutatique casus mortalium, etiam refert qui in plures figuras abierint. ut Protea, Neptuni filium, solitum modo in iuuenem, modo in leonem, interdum in aprum, alias in anguem & cætera animalia conuerti, quibus insidias posset eludere.

*H*AEC *mihi non uani, nec erat cur fallere uellent,*
Narrauere senes. equidem pendentia uidi
Serta super ramos, ponensq́; recentia, dixi,
Cura deum dij sint, & qui coluere, colantur.
Desierat: cunctosq́; & res, & mouerat auctor,
Thesea præcipuè; quem facta audire uolentem
*Mira deum, nixus cubito Calydonius * amnis*
Talibus alloquitur: Sunt ô fortissime quorum
Forma semel mota est, & in hoc renouamine mansit:
Sunt quibus in plures ius est transire figuras,

{*Super om.*} ante omnia, inquit, boni & hilares uultus affuerunt. {*Haustum cra.*} euacuatum urceum {*Concipiunt preces*} precari incipiunt. {*Dijs ho.*} Ioui & Mercurio quos hospitio susceperunt. {*Ille ce.*} pulchro antitheto exornatur hoc carmen. {*Impia ui.*} inhospitales vicini. {*Immunibus*} expertibus. {*Huius ma.*} huius calamitatis, qua vicinos vestros sumus affecturi. {*Modo*} solum, {*Comitate*} antique dixit pro comitamini. {{*Ite si.*} venite nobiscum. {*Nituntur longo*} hoc est longum & arduum cliuum ascendere conantur. {*Manere*} stare, superesse. {*Fata*} infortunia. {*Suorum*} vicinorum. {*Pia culmina*} ipsi pij. est enim hypallage {*Et iam ca.*} & olim casa parua. casę proprie dicuntur rusticę domus. {*Furcas su.*} furcæ in columnas fuerunt commutatæ. in magnificũ vero templum Philemonis casam conuersam fuisse scribit. {*Adopertaque mar.*} solum templi marmore stratum. {*Iudicium com*} uotum, cupiditatem, desiderium. {*Aperit*} indicat, manifestat. {*Delubraque*} vestra templa custodire. {*Concordes egi.*} concordes vnanimesque viximus. {*Duos*} ambos. {*Busta*} funera. {*Tumulandus*} sepeliendus. {*Vota fides se.*} nam Iupiter vt pollicitus fuerat, id quod petierant concessit, {*Templi tutela fuere*} custodes templi ac æditui fuerunt constituti. {*Annis æuoq; soluti*} senio confecti. {*Ante gradus sacros*} ante gradus ianuæ templi.

RAPH. *NARRARENT*} cũ memorarent. {*Casus loci*} ea quæ loco illi euenerant {*Frondere*} frondes emittere. simul autem ambo in arbores fuere conuersi,

Philemon & Baucis arbores.

Philemon in quercum, Baucis vero in Tiliam. {*Crescente cacumine*} uertice capitis. innuit autem capillos in frondes fuisse conuersos. {*Dum licuit*} donec potuerunt. {*Frutex*} fruticis & arboris cortex. {*Tyaneius incola*} Tyania regio est contermina Phrygiæ, vnde Tyaneius declinari videtur. [Τύανα, inquit, Steph. πόλις μέσ κα-ππαδοκίας ἢ κατὰ ζ...ὑπὸ τὸν ταῦρον ... πόλις ... ἐκαλεῖτο ... hinc e, in o. cõuersa fit Tyaneius.] {*De gemino corpo.*} de duobus corporibus Baucidis & Philemonis factos. {*Non uani senes*} non falsi, uanus enim interdum falsum ac mendacem significat, interdum stultum. Iuuenalis, Sic placitum uano, qui nos distixit Othoni. {*Nec erat cur fal.*} hæc coniunctio .n. subintelligatur. est nanque parenthesis caussam continens, cur senes illi non fuerint mẽtiti. {*Equidem pe.*} argumentis probat Lelex ea, quæ narrauit, esse uera {*Certa*} coronę, à serendis floribus dicta. coronę autẽ & in lucis & in arboribus sacris appendebantur. {*Ponens*} apponẽs. {*Cura deũ dij sint*} hoc est qui curam suscepere deorum, dij efficiantur; qui deos coluere, ipsi quoque pro dijs colantur. {*Desierat*} loqui Lelex subaudiatur. {*Et res*} mirãda. {*Et auctor*} Lelex uir grauis, & fide dignus. {*Calydonius amnis*} Achelous. {*Semel mo.*} mutata. {*In hoc re.*} in hac renouatione. {*Ius est*} facultas & potestas. {*Vt tibi com.*} Proteus Oceani & Tethyos fuit filius, vt in Theogonia Hesio. scrib. hic habuit patriã Pallenem, qua relicta in Carpathio ĩsula regnauit. fuit autem vates clarissimus Iliacis temporibus, qui se in uarias mutabat figuras. de quo Virg. 4. Geor. sic scribit: Est in Carpathio Neptuni gurgite vates Cæruleus Proteus; magnũ qui piscibus æquor, Et iuncto bipedum curru metitur equorum. Hic nunc Emathiæ portus, patriamque reuisit Pallenẽ; hunc & nymphæ venerantur, & ipse Grandæuus Nereus. nouit nanque omnia vates, Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. & paulopost, Tum variæ illudent species, atque ora ferarum. Fit enim subito sus horridus, atraq́; tigris, Squammosusq́; draco, & fulua ceruice Leæna: Aut acrem flammæ sonitũ dabit atque ita vinclis Excidet, aut in aquas tenens dilapsus abibit: & quæ sequuntur. Proteus autem iccirco in varias figuras se commutasse fingitur, quòd, vt Diod. scribit, rex fuit Aegypti, quem Aegiptij Cetea uocant, artium & in primis astrologiæ peritus. Aegyptijs autem regibus mos, erat, ut leonis aut tauri, aut draconis priorem partem in capite ferrent insignia principatus. quandoque uero arborem, quandoque ignẽ

quan-

templi
arbore
heres

quandoque redulentia vnguenta: Hæc autem & ad decorem ornàtumque spectabant, & stuporem, & superstitionem quandam aspicientibus injiciebant. {*Maris complexi terram*} nam terra infima est omnium elementorum, quam ita Oceanus complectitur, vt aer Oceanum, aerem æther ætherem cęlum.

Cęterum illud hoc loco quęrendum videtur, vtrum quem hic Ouid. & illic Callimachus (vt quidem nunc legitur.) Erisichthona vocant, Erisithon magis dicendus sit, ab *ἐρι* intendendi particula, & *σιτῶν*, hoc est, depascendo, quòd omnia depasceret & voraret.] {*Et nullos aris adoleret ho*} nullas dijs victimas immolaret.

{*Nec minus Autolyci coniux*} Metra Erisichthonis filia. Autolycus vero (vt in Odyss. scribit Homer.) pater fuit Anticliæ matris Vlyssis decipiendi, ac peierandi scientia à Mercurio donatus. {*Erisichthone nata*} Erisichthon Thessalus fuit deorum contemptor, qui cum Cereri nemus consecratum, ac in eo quercum, in qua nympha habitabat, succidisset; Hamadryades illorum montium incolæ ad Cererem conuenerunt precantes, vt tantã impietatem vlcisceretur. ea uerò & sua, & Hamadryadum caussa motа, numinum contemptorem Erisichthonem nouo pœnæ genere assidua videlicet fame cruciare decreuit. vnam igitur è nymphis ad Famem in ultimam Scythiam misit, quæ nomine suo ipsam oraret, vt Erisichthonem ita stimularet, vt nullis cibis satiari posset cum verò hoc perfecisset Fames, Erisichthon, postea quàm totum patrimonium ventri impendit, vnicam quoque filiam, nomine Metram, forma ita præstantẽ, vt à Neptuno fuerit rapta, vendere coactus est. ea uerò ne serua fieret, cum Neptunum, cui sciebat se gratam esse, rogasset, vt sui misereretur; illico in piscatorem vetulum eam ipse cõmutauit, concessitque, vt in quascunque vellet formas se conuertere posset. sed cum sæpius emptores pretio fraudasset, iamque doli omnes consumpti essent, Erisichthon membra propria cum lacerare cœpisset, dignum imp. etatę sua exitum est sortitus. [Fabula Erisichthonis describitur apud Callimachũ in hymnu Cereris vbi & patrem Erisichthonis Triopã vocat idem poeta, filium Neptuni ex Canace, Aeoli filia his uersibus:

[illegible]
[illegible]
[illegible] &c.

Verba Triopæ sunt patris. arborem autem, quam hic Quercum facit Ouid, idem ille *αἴγειρον*, hoc est, Alnum uocat.

[illegible]
[illegible]

Vt tibi complexi terram maris incola Proten.
Nam modò te iuuenem, modò te uidere leonem:
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum vndis contrarius ignis.

ARGVMENTVM.

ARG. Metra, Erisichthonis filia, Autolyci uxor, cum parentem animaduertisset, quod in Thessalia lucum Cereris deuastasset, grauissimam expertũ famem, quod se quoque nouissime, rebus alijs omnibus consumptis, vendidisset, a Neptuno, qui eius virginitatem ademerat, petijt, vt sibi ferret opem. at ille, memor eius concubitus, cum speciosissima domino tradita fuisset, vt effugeret ejus seruitutem, in piscatorem prouectioris ætatis eam conuertit; concessitque, vt in quascunque vellet figuras, se conuertere posset, vt pretio sui parentem pœnas pendentem alere posset. sed cum sępius pretio emptores fraudasset, iam, ac doli omnes consumpti essent, nouissime Erisichthon membra sua deuorauit, dignumque sua impietate exitum sortitus est.

NEc minus Autolyci coniux Erisichthone nata
Iuris habet. pater huius erat, qui numina diuum
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus uiolasse securi
Dicitur, & lucos ferro temerasse uetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus
Vna nemus: vitta mediam, memoresque tabellæ,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas;
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine trunci
Circumiere modum; mensuraque roboris, vlnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Nec tamen iccirco ferrum Driopeius illa
Abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
Robur: & ut iussos cunctari uidit, ab uno
Edidit hæc rapta sceleratus uerba securi:
Non dilecta deæ solùm, sed & ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: & obliquos dum telum librat in ictus,
*Contremuit, gemitumque dedit * Dodonia quercus;*
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
*Cœpere, ac longi * pallorem ducere rami.*
Cuius ut in trunco fecit manus impia uulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quàm solet, ante aras ingens ubi uictima taurus
Concidit, abrupta cruor è ceruice profundi.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, sæuamque inhibere bipennem,
Aspicit hunc; Mentisque piæ cape præmia, dixit
Thessalus; inque uirum conuertit ab arbore ferrum,
Detruncatque caput: repetitaque robora cadit.
Editus è medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima, ligno,
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem

NEMVS Cereale} Cereri consecratum. {*Temerasse*} violasse. {*Annoso*} stipite vetusto. {*Vna nemus*} magnitudinem quercus innuit: quæ tanta erat, vt sola nemus efficere posset. {*Memores tabellæ*} memoriam eorũ continentes, qui ope illius nymphæ compotes uoti facti fuissent. {*Argumenta*} signa & probationes. {*Trunci modum*} stipitis magnitudinem. {*Circumiere*} circundedere. {*Nec non & cætera tantum*} tanto, inquit, maior reliqua sylua erat ea quercus, quãto arbores herbis sunt altiores. {*Dryopeius*} Erisichthon. Dryopes populi sunt Thessaliæ, à Dryope rege dicti, vnde & Thessalia Dryopis fuit appellata. quidam tamen contendũt Triopeiũ à Triope patre esse legendum. tametsi Dryopei * recte legatur in omnibus exemplaribus, & ex hac lectione nihil prorsus absurdi sequatur, & signatè Dryopeius tanquã barbarus appellatur, cum hac de caussa paulo post Thessalum quoque ipsum vocet. [At tu Triopeius lege à Triopa patre sic enim & Callimachus:

[illegible]
[illegible]

Ex quo loco etiam illud vides primam in Triopa communiter vsurpari.] {*Illa*} ab illa. {*Sacrum robur*} sacram quercum. {*Dedit*} edidit, emisit. {*Decidua*} quæ decidebatur. {*Ducere*} capere, contrahere. {*Discusso cortice.*} abscisso collo. {*Profundi*} effundi, profluere. {*Deterrere*} terrore dissuadere. {*Sæuam bipennem*} crudelem, vt pote quæ cędebat quercum gementem, siue potius ipse sæuus, ut sit hypallage. {*Thessalus*} Erisichthon. {*Editus è medio robore*} altera harum præpositionum redundat, tantumque versui, non etiam sensui necessaria videtur. forsitan vero & loco illius è præpositionis est legendum, ac pro etiam accipiendum. [Quidam tamen sic legunt hunc uersum, Cum sonus auditur medio de robore talis.] {*Instare*} imminere, ac propinquas esse. {*Persequitur*} peragit.

decidua, siue de uulnere.

sudore madescere

{*Adde-*

Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno nemorumque, suoque,
Omnes germanæ Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnamque Erisichthonis orant,
Annuit his, capitisque sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros.
Moliturque genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame. quæ, quatinus ipsi
Non adeunda dea, (neque enim Cereremque, Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis:
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore tellus:
Frigus iners illic habitat, Pallorque, Tremorque,
Et ieiuna Fames, ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube: nec copia rerum
Vincat eam, superetque meas certamine uires,
Neue uiæ spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frenis altè moderere dracones.
Et dedit. illa dato subuecta per aera curru
Deuenit in Scythiam; rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit;
Quæsitamque Famem lapidoso uidit in agro
Unguibus & raris uellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incuruis extabat arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali:
Hanc procul vt vidit, (neque enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata deæ: paulumque morata,
Quanquàm aberat longè, quanquam modò venerat illuc,
Visa tamen sensisse famem; retroque dracones
Egit in Aemoniam uersis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamuis contraria semper
Illius est operi) peragit, perque aera vento
Ad iussam delata domum est, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoque sopore solutum
*(Noctis enim tempus) geminis amplectitur * vlnis,*
Seque uiro inspirat, fauceque, & pectus, & ora
Afflat, & in uacuis peragit ieiunia venis.
Functaque mandato fecundum deserit orbem,
*Inque domos inopes, assuetaque uertitur * antra.*
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat; petit ille dapes sub imagine somni,
Oraque uana mouet, dentemque in dente fatigat,
Exercetque cibo delusum guttur inani,
Proque epulis tenues nequicquam deuorat auras,
Vt verò est expulsa quies, furit ardor edendi,
Perque auidas fauces, immensaque uiscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis,
Inque epulis epulas quærit: quodque urbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit uni.
Plusque cupit, quò plura suam demittit in aluum.
Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes;
Vtque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat; & quò copia maior

}*Adducta*} attracta. }*Prostrauit*} in terram deiecit. }*Attonitæ Dryades*} perterritæ arborum numphę. }*Vestibus atris*} pullis ac nigris luctui conuenientibus. }*Annuit*} nutu consensit, atque promisit. }*Molitur*} præparat. }*Miserabilis*} misericordia dignus. }*Lacerare*} laniare, cruciare. }*Quatinus*} quoniam }*Coire*} conuenire. contraria nanque simul esse non possunt. est autem parenthesis caussam continens cur Famem Ceres adire non possit. }*Oreada*} nympham montanã. Oreades namque montiũ sunt nymphę ἀπὸ τῶ ὄρος, hoc est à monte cognominatæ. }*Est locus extremis*} topographia, & loci maxime Fami conuenientis descriptio, vt qui perpetuis frigoribus sit sterilissimos. }*Scythiæ glacialis*} frigidissimæ, ubi sunt perpetuæ niues. Scythia autem à Scytha Iouis filio, qui primus arcum & sagittas inuenisse scribitur, fuit denominata. }*Triste solum*} infœcunda terra, ut tristes arbores dicimus infructuosas. }*Sterilis*} expositio eius quod dixit, Triste solum. }*Frigus iners*} Pigrum, ab effectu, quod pigros faciat & inertes. }*Pallorque, Tremorque*} hi sunt perpetui frigoris comites. [Vide autem, num pro habitant, singulariter, habitat, legendum sit, ex analogia similium adiisctorum. semper enim in zeugmate, uerbum concordat propinquiori nominatiuo.] }*Condat*} ut abscondat. }*In præcordia scelerata*} hypallage est. nam scelerati & sacrilegi Erisichthonis pręcordia iubet à fame occupanda. }*Vincat*} superare possit. }*Sacrilegi*} Erisichthonis. sacrilegus nanque dicitur, qui sacra violat, atque furatur. }*Viæ spatium*} uiæ longitudo. }*Moderere dracones*} regas atque gubernes. currus autem Cereris à draconibus trahi fingitur. }*Caucason appellant*} Caucasus mons est Scythię omnium altissimus, perpetuisque niuibus tectus. }*Quæsitamque Famem*} ita Famem describit poeta, ac si corpus haberet, fœminaque esset famelica.

Famis descriptio.

RAPH. *HIRTVS erat crinis*} horridi erant capilli. }*Labra incana*} ualde pallida. }*Situ*} squallore, illuuie. }*Scabri*} asperi. }*Extabant*} eminebant }*Ventris erat pro uentre locus*} nihil uentris habebat. }*Crate spinæ*} ossa, & costas a spina ipsa orientes cratem appellat ob similitudinem. }*Articulos*} nodos. }*Immodico tubere*} magno tumore. }*Neque enim est accedere iuxta Ausa*} nympha ne famescere inciperet, non est ausa ad Famem accedere. est autem parenthesis caussam exprimens, cur propius ad Famem nympha non accesserit. }*Refert mandata deæ.*} Cereris mandata exponit. }*In Aemoniam.*} Thessaliam, quę sępius nomina mutauit. nã & Pelasgicũ Argos, & Hellas, & Dryopis, & Græcia, & Hellenis a regibus fuit cognominata. }*Sublimis*} alta, per aerem nanque volabat. }*Quamuis contraria semper*} neque enim ubi sunt fruges, quę sunt opera Cereris, ibi Fames potest esse. fruges pręterea a Cerere inuectas Fames assidue consumit. }*Ad iussam domum*} Erisichthonis. }*Alto sopore*} profundo somno. }*Noctis enim tempus*} erat subaudiamus. est enim parenthesis, exponens cur Erisichthon somno solutus esset. }*Functaque mandato*} cum Cereris mandatum peregisset. }*Fœcundum orbem*} frugiferum. }*Vertitur*} reuertitur. }*Mulcebat*} fouebat. }*Sub imagine somni*} per insomnium. sibi enim famescere uidebatur in somno. }*Oraque uana mouet*} sibi enim frustra mandere uidebatur. }*Inani cibo*} uanis, & falsis epulis. }*Immensa viscera*} inexplebilia. }*Ardor edendi*} dira fames. }*Nec mora*} subito. }*Queritur ieiunia*} conqueritur se ieiunum esse. *alis,* }*Satis esse*} sufficere. }*Plusque cupit*} quanto plura comedebat, tanto plura appetebat Erisichthon. *arua.* }*Vtque fretum*} duplici similitudine poeta eleganter ostendit, quàm insatiabilis esset Erisichthonis auiditas edendi. }*Nec satiatur*} nec expletur. }*Cremat*} comburit.

}*Ipsa*}

{*Ipsa turba*} ipsa rerum copia. {*Petit*} appetit. quò enim plura igni ligna imponuntur, eò plura absumuntur. {*Semperque locus fit inanis edendo*} nenter edendo non impletur, sed euacuari potius uidetur. {*Attenuarat*} tenues ac paruas effecerat. {*Inattenuata*} non diminuta. {*Flamma gulæ*} ardor edendi, auiditas. {*Demisso in viscera*} consumpto patrimonio. {*Non illo digna parente*} cum enim ipse maximè impius esset, ea fuit tanta pietate, vt nunquam parentem deserere sustinuerit, quinimmo quibuscunque potuit modis aluerit. {*Dominum generosa recusat*} caussa cur dominum recusaret, generositas erat. {*Rapta uirginitatis*} ereptæ. iam enim Neptunus eam vitiarat. {*Hac Neptunus habebat*} exponit poeta id, quod puella tacuerat, eam à Neptuno fuisse raptam. {*Qui prece non spreta*} exauditis precibus. {*Modo*} paulo ante. {*Hero*} domino, cui à patre Erisichthone fuerat vendita. {*Pendentia æra*} hamos ex ære confectos: est enim metonymia. {*Celas*} occultas. {*Sic mare compositum*} optandi est aduerbium Sic hoc loco. {*Nam stantem in littore uidi*} parenthesis est continens asseuerationem.

RAPH. *NEQVE enim uestigia longius extant*} significat eam longius non processisse, cum pedum uestigia non appareant. {*Bene cedere*} in bonum sibi cedere. {*Sensit*} cognouit, animaduertit. {*Resecuta rogantem*} his verbis se interroganti respondit. {*Oneratus*} sollicitus. {*Inhæsi*} intentus fui. {*Sic has Deus æquoris artes*} ambigue dictum, & artem piscandi namque & fraudes, quibus utebatur, intelligere possumus. {*Et uerso dominus pede pressit arenam*} retrocessit per arenam. {*Sua forma*} virginis propria. {*Suam*} filiam subaudiamus. {*Transformia*} quæ possint transformari in uarias figuras.

Metra in uarias figuras.

hoc autem icciro fictum est, quod Metra, Erisichthonis filia, pulchra adeo fuit, & formosa, vt qui illam aspicerent, statim amore ipsius caperentur. cum autem illius temporis homines pecunia non vterentur, alij quidem ex Metræ procis boues, alij equos, alij ones, alij capras ipsi largiebantur. quod quidem cum Thessali viderent, ac vndique Erisichthoni victum cernerent cōgregatum, aiebant, Metram patri fuisse & bouem, & æquum, & ouem, & quæcunque ea dono accepisset. sicque & fabulæ locus est datus, & huic prouerbio, quod in leues à Græcis dicitur Μεταβαλλοτέρος Μήτρας, hoc est mutabilior Metra. [Auctor Palephatus, & in prouerb. Erasmus. Addit autem Palephatus Erisichthonem patrem, consumptis facultatibus suis omnibus, ad inopiam redactum fuisse, atque inde illius fabulæ locum datum.] {*Non iusta*} iniusta, vtpote per frandes, & dolos quæsita. {*Vis tamen illa mali*} illa morbi violentia. {*Noua pabula*} nouissimos & ultimos cibos. {*Externis*} alienis transformationibus. {*O iuuenes*} Thesenm & Lelega alloquitur Achelous. {*Numero finita potestas*} in tres enim solum varias figuras se conuertere poterat Achelous, in hominem, in anguem, in taurum. {*Telo*} cornu, quo ab Hercule, (vt in sequenti volumine narrabit) fuit priuatus. {*Gemitus*} suspiria, quibus significat se ualde effracto cornu dolere.

Achelous in tres figuras.

Est data, plura cupit, turbaq; uoracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntq; simul. cibus omnis in illo
Caussa cibi est, semperq; locus fit inanis edendo.
Iamq; fame patrias, altiq; uoragine uentris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames: implacataq; vigebat
Flamma gulæ. tandem, demisso in uiscera censu,
Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque uendit inops. dominum generosa recusat;
Et uicina suas tendens super æquora palmas,
*Eripe me domino, qui rapta præmia * nobis*
Virginitatis habes, ait, hac Neptunus habebat;
*Qui prece non spreta, quamuis * modò uisa sequenti*
Esset hero, formamq; nouat, vultumq; virilem
*Induit, & * cultus pisces capientibus aptos.*
Hanc dominus spectans, O qui pendentia paruo
Aera cibo celas moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, & nullos nisi fixus sentiat hamos,
Quæ modò cum uili turbatis ueste capillis
Littore in hoc steterat (nam stantem in littore vidi)
Dic, vbi sit. neque enim uestigia longius extant.
*Illa Dei * munus bene cedere sensit: & à se*
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem:
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioq; oneratus inhæsi.
Quoque minus dubites: sic has Deus æquoris artes
Adiuuet, ut nemo iam dudum littore in isto,
Me tamen excepto, nec fœmina constitit ulla.
Credidit, & uerso dominus pede pressit arenam,
Elususq; abijt. illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Sæpe pater dominis Triopeida tradit: at illa
Nunc equa, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat,
Præbebatq; auido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo;
Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cæpit, & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpe nouandi
Corporis, ò iuuenes, numero finita potestas.
Nam modò, qui nunc sum, uideor; modò flector in anguem;
Armenti modò dux uires in cornua sumo:
Cornua dum sumpsi, nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse uides: gemitus sunt uerba secuti.

nostra
ea
vultus
numen

Iacobi Constantij Fanensis.

QVa dote rogarem uellet emi.} antiquam tangit consuetudinem, qua vir & uxor sese inuicem emebant, teste Seruio. Virg. 1. Georg. Teque sibi generum Tethis emat omnibus undis. Boethius in primum Top. Tribus modis uxor habebatur, usu, farre, coemptione. sed confarreatio solis pontificibus conueniebat. quæ autem in manum per coemptionem uenerant, hę matresfamilias uocabantur: quæ uero usu uel farre, minime. coemptio certis solemnitatibus peragebatur, & sese in coemendo inuicem interrogabant. uir ita, An sibi mulier materfamilias esse uellet. illa respondebat, Velle. eadem mulier interrogabat, An sibi uir paterfamilias esse uellet. ille respondebat, Velle. itaq; mulier uiri conueniebat in manum: & uocabantur hæ nuptię per coemptionem. & erat materfamilias uiro loco filiæ. {*Et caussaque ualet*} emendo in caussaque ualet. {*Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus, Plexippusque ferox, iaculoque insignis Acastus, Et velox Idas*} ex antiquo codice sic lego, & in seriem hanc redigo hos uersus. Leucippusque ferox, iaculoque insignis Acastus, Et duo Thestiadæ, plesq; Aphareia Lynceus Et uelox Idas: ut Idas post Lynceum statim sequatur, quoniam fratres erant & Aphareo geniti ex Arene. quorum Apollonius & Balbus in 1. Argon. ac Theocritus in Dioscuris meminere. Quod autem non Plexippus, Sed Leucippus legendus sit, hinc probatur, quod illius fit mētio hoc hemistichio, Et duo Thestiadæ, idest Toxeus & Plexippus, Thestio geniti. Leucippus sanè ex Aphidnis, ciuitate Laconiæ, fuit, ac Phœbes, & Elairę pater, teste Stephano. propter quas inter Castorem & Pollucem ex una, inter Idam & Lynceum ex altera fuit dimicatum, ut circa finem 5. Fas. Ouid. canit. licet nō ignorem plures fuisse Leucippos, ut alibi diximus. Acastus hic sanè, qui Magnesiæ rex fuit, phthiriasi periję, ut auctor est Plutar. in Sylla. Cumque Pheretiadæ &c. quoniam hic uersus à plerisq; corrumpitur putantibus primā Pheretiadæ syllabam longam esse, quoniam ab Homero in 2. Ilia. per η scribatur, non censeo ueritatem dissimulandam. Constat igitur eam syllabam natura corripi, ac per ε à Græcis scribi, vt Apollonius, eius interpres, Stephanus, & cæteri probant: sed Homerum carminis necessitate ductum more suo breuem vocalem

calem in longam commutasse. quod ut qui latinam tantum literaturam didicerunt, fiat apertissimum, ecce eiusdem poetae testimonium tertio artis amatoriae: Fata Pheretiadae coniux Pagasaea redemit. Nullo igitur pacto que copula hoc loco eradenda, quę & à Prisciano admittitur lib. 7. {*Rasilis hanc summam mordebat fibula vestem*} aut uestem dicit fibulis à summo connexam, ac Dorida appellatam teste Herodoto in Terpsichore: (qua cum olim uterentur Athenienses mulieres, vnum, qui a pugna cum Aegioetis superfuit solus, fibulis totum perforantes interimerunt. unde postea statutum, ut ex iadibus vestibus, quae lineae sine fibula erant, in posterum uterentur) aut uestem post humeros fibola collectam intelligit, ut esset expeditior ad uenandum, qualem Meleagro Balbus assignat lib. 1. ut, At tibi collectas soluit iam fibula uestes. Fibularum autem inuentum Vulcano dabimus, si Homerum sequemur: qui in 18. Iliad. scribit, eundem Deum apud Eurynomen & Thetidem Oceani filias nouem annos fibulas & monilia conflauisse. {*Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas*} securiferum fuisse Ancaeum Apollo. in 2. Argon. scribit, unde hoc potuit sumpsisse Ouid. {*Et magnus insignia dentibus ora*} non ab re magnis poetam dixisse censendum est: quoniam eorum circunferentia trium erat spithamarum auctore Procopio lib. historiae Gothicę primo. uide collectanea nostra primae hecatostis c. 53. {*Medys quos cernis Echinadas undis*} tres numero Echinades fuerunt, si Papiniano interpreti in 3. Thebaidos fides est adhibenda. Artemites, Agallo, Megale. Strabo & alij aliter. {*Medio circundata muro*} scribo modico, ut in vetustis est codicibus. {*Ferrum Dryopeius illa Abstinuit*} lege Triopeius, ut nonnulli *emendarunt. Triopas enim, ut Callimachus in hymno Cereris, uel Triops, ut Hellanicus teste Stephano scribit, Erisichthonis pater fuit, a quo Triopium uel Triopia (ut idem ait Stephanus) Cariae ciuitas appellata. hic Neptuni ex Canace Aeoli filia filius fuit uel, ut alij uolunt, Lapithi Apollinis filij & Scribae Penei, uel. ut ab alijs scriptum est, Apollinis & Rhodus. auctor Diodorus in sexto.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN OCTAVVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Verba ferunt, ijdemque tuas ingrate car.

IDEM, etiam si synæresi disyllabon factum est, tamen duplici i scribendum erat, minus enim sic incautos fallet. Porro sexto deinde versu vide ad qd referendum aduerbium frustra, sed ad oblite referetur opinor. sequitur enim: Insequar inuitum, ergo frustra oblite, quasi diceret frustra impie.

-Et limina flexu.

Ducit in errorem variarum ambage uia.

Hic vide, vt duo ablatiui flexu ac ambage simul ponantur absque copula.

Tertia sors annis domuit repetita nouenis.

Annis nouenis exponit Raphael, idest post nouem annos. sed ego puto nouenis annis exponendum, vigesimo septimo anno, propter distributiuum nouenis. quanquam apud poetas ea distributiua pro cardinalibus, vt vocant, ponuntur.

Vt cliuo creuisse putes, sic rustica quondam.

Putes, potentialis modus, sed illud Cliuo commentatori explicandum erat, vt poeta ipse exposuit per rusticam fistulam: Qualem me videre vellem.

Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omneis.

Cererem, Bacchum, & Mineruam agricolas vocat poeta. Idem inquit Raphael. quod ea inuenerint quibus agriculturę opera datur. at ego exponerem, ab agricolis, idest à rusticis hominibus, vsq; ad summos deos, quasi dicat nulli neglectui sunt.

Non habet Epirus, sed habent Sicula arua minores.

Sed pro & mihi positum videtur. nam dicere vult Epiri Apros non esse maiores, & Siculos etiam minores, vbi tamen magni esse soleant.

Et cum Pirithoo felix concordia Theseus.

Raphael hic ait. Notandam Pirithoum apud Gręcos trisyllabum esse nomen, ac secundam syllabam produci, quę a Latinis corripitur, quadrisyllabum esse putantibus. Fateor ingenue me non intelligere quæ loquitur, nam Pirithous tã apud Gręcos, quam Latinos tetrasyllabum est. Homerus Iliad. α οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Horat. lib. 4 Carminum.

Nec lethea ualet Theseus abrumpere caro,
Vincula Pirithoo.

Cumque Pheretiada.

Pheretiades nomen bis apud Homerum me memini legere prima syllaba producta, Iliad β.

ἵπποι μὲν μέγ᾽ ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο.

& Iliad. ψ.

αἱ φηρητιάδαο ποδώκεος ἴαιζον ἵπποι.

quanquam in priore exemplo quidam φερητιάδαο legunt, & φέρης in nominatiuo, non φέρης. quare videat lector, num coniunctio hoc in loco poni debeat.

Neritiusque Lelex.

Quidam Naritios legunt, sed Gręce est ναρίτιος, fortasse Doreis imitati, qui ex η faciunt α. Sequente autem uersu, etiam nunc. pro etiam tunc positum uidetur. Rursus sequente versu, explicandum fuerat commentatori, qui fuerint, quos Hippocoon antiquis miserit Amyclis. Ampycidem etiam hoc loco non exponit, sed postea Mopsum Apollinis sacerdotem, quem sagacem uocasse uidetur poeta, quòd clarissimus fuerit uates. Hoc quoque lectori considerandum qua ratione, de Atalanta loquens, rasilem dixerit fibulam, nisi sit pro cingulo, ut uult Raphael. & hoc Virgilij carmen,

Aurea purpuream subnectit fibula uestem.

idem ostendit. fibulę enim vocabulum valde late patet, vt ex Vitruuio patet, & alijs claris auctoribus.

Viminaque & longa parua sub arundine canna.

Cannas & arundinem dixisse videtur ad eum modum, quo Cicero in Catone de occatione ait, culmum ac vaginam de frumento.

Emicat ex oculis, spirant quoque pectore flamma.

Vide utrum eo modo dicat, Emicat flammas, vt spirat flammas, an potius flamma supplendum censeas. sed uidetur exemplum esse, quando uerba diuersos casus poscentia, aut ipsa inter se diuersa iunguntur, ut neutrum ac actiuum. id cum raro fiat, reprehensione caret, alioqui non admittitur, ut rectè docuit Laurentius Valla lib 3. atque ea fuit caussa, cur quidam pro emicat legerat, Lux micat, vt annotauit Raphael.

Orithia magni rostro femur hausit adunco.

Orithyę quidam legunt, sed errant, nam tertia syllaba hic breuis est, quæ in fœminino diphthongo longa est, nempe in Boreę uxore, ut ad finem lib. sexti habetur.

Pœnarumque deæ triplices furialibus inquit.

Mirabile orationis initium, sed coniunctio que ad duo uerba, astitit ac inquit referenda est, ut sit sensus: Vt dira manu tenebat fatale lignum, infelix astitit ante sepulchrales aras. & inquit, O Eumenides triplices deę pœnarum, &c.

Mortis mihi displices auctor.

Ambigue dictum, nescias enim utrum sibi displiceat, quę auctor sit mortis filij, an Meleager, qui fuerat auctor mortis Thestiadarum, idest, fratrum Altheę.

Clausit iter, fecitque moras Achelous eunti.

Sed hoc superat omnem industriam, nec à me explicari potest, sitne hoc poetę negligentia factum, an studiose ludere voluerit, quòd Acheloum ait in mora fuisse Theseo, cum ex Calydone Athenas proficisceretur, quãdo Achelous ad occasum sit Calydoni, & Theseo inter Athenas esset ad ortum. porro quinto deinde uersu, solent uerbum ad undas referendum, non ad Acheloum.

Illa Trœzenius heros
Parte Lelex.

Lelex Trœzenius vocatur, quod pater ipsius Pittheus Trœzeni regnauerit, alioqui à poeta etiam ipse Lelex Neritius paullo superius dictus est.

Debuit illius misereri & ignoscere mo.

Si hoc carmen bene habet, fit positio breuis propter mutam & liquidam g & n in uocali breui. quod exemplum rarum est. Horatius,

Donatura cygni, si libeat sonum.

& sequente versu, quondam pro nuper positum videtur.

Truncat holus folijs.

Minutatim incidit, exponit Raphael, olera cum folijs. quanquam etiam intelligi potest, peiora deponit folia, aut inutiles radices. sed hoc minutum, & vix annotatione dignum. At in hoc nobis obiter quędam notantur, vt doceam, qua attentione auctores legendi sint, & quod adhibendum iudicium. quibusdam satis est transilijsse, & lectorem naso suspendisse, perinde atque nusquam hęsitandum. vbi facilitas est, nugamur: vbi difficultas, ibi fit saltus indecorus. non nomino quenquam: satis enim quidam noti sunt. at si ita faciundum, nihil facilius fuerit, quàm in auctores commentarium scribere.

Interea medias fallunt sermonibus horas.

Id quoque dubium de quibus intelligendum de ijs omnino magis dictum apparet: sed mos tamen est, vt qui hospites suscipiunt, nondum apparato cibo, hospites dulci alloquio retineant. sed iudicet lector.

Vis tamen illa mali postquam consumpserit omnem
Materiam.

Materiam accepisse uidetur pro patrimonio. illud autem noua pabula pro nouissimis vltimisque cibis rectè exposuisse Raphael uidetur: tametsi nescio, an unquam ita legerim.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER NONVS.

RAPH. QVAE gemitus &c. Herculis luctam cũ Acheloo in huius voluminis initio ita describit poeta, vt & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter connectat, variasq; Acheloi transfigurationes inter luctandum exponat. cum enim Deianiram, Oenei Calydoniæ regis filiam, cũ multis alijs Hercules, Achelousque petijssent; virginis pater decreuit, vt is illa potiretur, qui in luctæ certamine superior esset. cum igitur alij cessissent; Hercules, atque Achelous ineunt luctam: in qua cum alter virtute superior esset, Achelous ad notas artes decurrit, ac cum se & in anguem, & in taurũ frustra mutasset, victus, alteroque cornu mutilatus, pudore se in suum fluuium cõiecit. nymphæ verò cornu illud suscipientes omni fructuum genere repleuerũt, cornuque copiæ appellauerunt. Hoc verò inde factũ esse Strabo ẽ auctor, quòd cum Achelous limo, quem ducit, limites semper confunderet, bella inter Aetolos & Acarnanes vicinos ciebat. cumque arbitri nulli essent, armis, nõ iudicio, decertabant. victoriam verò reportabant, qui plus viribus valebant. quare cum Hercules fluuium damnose labentem aggeribus & fossis intra alueum cohibuisset, tanquam debellasset Acheloum, victoriæ præmium reportauit Oenei filiæ Deianiræ nuptias. Eam quidem Sophocles tragicus hoc modo loquentem inducit: Procus sanè mihi amnis fuerat Achelous, qui tribus me formis à patre petijt: manifestus enim incessit taurus, aliàs tortus varias per notas draco, aliquando mole valida bouis præseferens frontem. Addunt nonnulli Amaltheæ cornu capræ id esse, quod Hercules ab Acheloi fronte fractum Oeneo dono dedit, ex quo quidem plerique talem educunt historiam. Acheloum enim sicut flumina reliqua tauro comparant ob sonos ipsos, & alueorum circunflexiones, quas cornua vocant; Draconi quoque propter obliquatam ipsius magnitudinem. Herculem quoque omnibus alioqui mortalibus beneficio Oeneo affinitate coniunctum aggeribus & fossis fluuium perperam, & damnose labentem coercuisse aiunt, eamque regionem fertilissimam reddidisse, hocque Amaltheæ cornu esse. hoc vero idem & Diodo. in quinto Bibliotheces scribit. Hercules inquit, in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. cuius rei & poetæ quidam meminere scribentes cum Acheloo Herculem sub tauri specie certasse, qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset, Aetolis illud, quod Amaltheæ cornu vocant, dono dedit fructuum omnium variarum, malorum, aliorumque eiusmodi pomorum copia repletum. Fingunt verò poetæ Acheloi cornu fossam à fluuio ductam, pomis verò ac malis punicis & racemis monstrari regionis fertilitatem, quam fluuij humor præstet. Amaltheæ verò cornu durum esse aiunt, qua ex re operis illius difficultas significatur. [Versus, quos ex Sophocle citat Regius in fabula, quæ Trachiniæ inscribuntur, habentur hoc modo,

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῷον λέγω,
Ὅς μ' ἐν τρισὶν μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρός,
Φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτός, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ κύτει
Βούπρωρος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
Κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ, &c.

De cornu autem ablato, & nemeo, quod copiæ siue Amaltheæ dicitur, ibidem in commentarijs hoc modo legitur,

Ἡρακλῆς παραγενόμενος εἰς Καλυδῶνα, τὴν Οἰνέως θυγατέρα Δηιάνειραν ἐμνηστεύσατο. Καὶ διαπαλαίσας ὑπὲρ τῶν γάμων αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον ἀπεικασθέντα ταύρῳ, περιέκλασε τὸ ἕτερον τῶν κεράτων. καὶ τὴν μὲν Δηιάνειραν γαμεῖ, τὸ δὲ κέρας λαμβάνει Ἀχελῷος ἀντὶ τούτου δοὺς τὸ τῆς Ἀμαλθείας. Ἀμάλθεια δ' ἦν Αἱμονίου θυγάτηρ, ἣ κέρας εἶχε ταύρου. τοῦτο δ' ὡς Φερεκύδης φησὶ δύναμιν εἶχε τοιαύτην ὥστε ποτὸν ἢ βρωτόν, ὅπερ ἂν εὔξαιτό τις, παρέχειν ἄφθονον, &c.

Rursum alij de eadem fabula ita tradunt: Cum Rhea enixa Iouem esset, metu patris infantem in Creta occuluisse, ibique nymphis Adrasteæ, & Idę, filiabus Melissei, nutriendum dedisse: has illum lacte capre cuiusdam, cui nomen Amalthea fuit, nutriuisse: postea que Iouem, vt nutricationis gratiam persolueret, capram ipsam inter sydera retulisse, cornu autem capre alterum nymphis nutricibus dedisse, hac addicta facultate, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppeditaret. Et ad eundem fere modum ipse Ouidius in Fastis de eadem re narrat, nisi quod ibidem non capram, sed Naiadem, cuius capra illa fuerat, Amaltheam vocat. Plura de eodem cornu annotauit Erasmus in prouerbio copię cornu.] { *Neptunius heros.* } Theseus Neptuni nepos. { *Trunca fron.* } mutilatæ. altero enim cornu carebat. { *Redimitus crines.* } Cinctos habens crines. { *Arundine.* } corona ex arundinibus confecta, quibus fere fluuiorum ripę abundant. { *Tantus victor.* } quantus Hercules fuit. Achelous in varias figuras

ARGVMENTVM.

ARG. Deianira, Oenei filia, Aetolarum uirgo speciosissima, cum à multis peteretur, pater constituit ei coniugio se daturum, qui luctandi causa uenisset. manentibus itaque è numero petentium duobus, Acheloo flumine, & Hercule, quia reliqui ob metum cesserant, in certamen processum est. cum ergo Achelous naturalibus modis Herculem eluderet, modo in liquorem, modo in speciem draconis, nouissime in tauri figuram conuersus astitit. quem Hercules ut amplexus est reluctantem, alterum cornu, quod implicauerat brachijs, rapuit extortum. quo dolore ille, ac deformitate, aduersarij viribus cessit. At nymphę Naiades, fluminis filiæ, id cornu quod ereptum capiti erat, omnibus copijs autumnalibus repleuerunt: ut apud posteros maximum haberet fructum, & mirationem. itaque cornucopiæ effectum est, ut diceretur omnibus temporibus.

QVAE gemitus, truncaq; deo Neptunius heros
Caussa rogat frontis: cùm sic Calydonius amnis
Cœpit inornatos redimitus arundine crines:
Triste petis munus: quis enim sua prælia uictus
Commemorare uelit? referam tamen ordine: nec tam
Turpe fuit uinci, quàm contendisse decorum est:
Magnaq; dat nobis tantus solatia victor.

{ *Nonne*

Nomine si qua tuo tandem peruenit ad aures
Deianira tuas, quondam pulcherrima virgo,
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum.
Cum quibus vt soceri domus est intrata petiti,
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides. alij cessere duobus.
Ille Iouem socerum dare se, famamq; laborum,
Et superata suae referebat iussa nouercae.
Contra ego, Turpe Deum mortali cedere dixi:
(Nondum erat ille Deus) dominum me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentem.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars vna tuarum.
Tantùm ne noceat. quòd me nec regia Iuno
Odit, & omnis abest iussorum poena laborum.
Nam quod te iactas Alcmena matre creatum:
Iupiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. elige, fictum
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum?
Talia dicentem iamdudum lumine toruo
Spectat, & accensae non fortiter imperat irae,
Verbaq; tot reddit: Melior mihi dextera lingua est,
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.
Congrediturq; ferox. puduit modò magna locutum
Cedere: reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaq; opposui, tenuiq; à pectore varas
In statione manus, & pugnae membra paraui.
Ille cauis hausto spargit me puluere palmis,
*Inq; vicem fuluae tactu flauescit * arenae.*
Et modò ceruicem, modò crura micantia captat,
Aut captare putes, omnique à parte lacessit.
Me mea defendit grauitas, frustraque petebar.
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, suoque est pondere tuta.
Digredimur paulum, rursusque ad bella coimus,
Inque gradu stetimus certi non cedere: eratque
Cum pede pes iunctus: totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnae toto nitidissima saltu
Expetitur coniux. spectant armenta, pauentque,
Nescia quem maneat tanti victoria belli.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Reijcere Alcides à se mea pectora: quartò
Excutit amplexus, adductaque brachia soluit:
Impulsumque manu (certum est mihi vera fateri)
Protinus auertit, tergoque onerosus inhaesit.
Si qua fides, (neque enim ficta mihi gloria voce
Quaeritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inseruit sudore fluentia multo
Brachia; vix solui duros à corpore nexus.
Instat anhelanti, prohibetque resumere vires
Et ceruice mea potitur. tum denique tellus
Pressa genu nostro est, & arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas diuertor ad artes;
Elaborque viro longum formatus in anguem:
Qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes,
Cumque fero moui linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: &, vt vincas alios Acheloe dracones,
Pars quota Lernaeae serpens eris vnus Echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa: nec vllum
De centum numero caput est impunè recisum,

{*Nomine si qua*} narrare incipit Achelous certamen sibi pro Deianirae nuptijs susceptum. {*Si qua*} Deianira, qua vacat, neque exposcitur à sensu, tantumq; carmen explet, quale illud apud Virg. Si qua fata sinant. {*Tandem*} aliquando. tandem enim (ut Pompeius scribit) interdum aliquando significat, interdum pro supplemento ponitur, interdum affectui, & indignationi seruit. V Cicero, Quousque tandem abutere patientia nostra Catilina? {*Multorum proc.*} proci dicuntur, qui aliquam uxorem poscunt, à procando declinati. nam procare est poscere, unde & procaces meretrices ab assidue poscendo uocantur. {*Domus est*} participium passiuum contra grammatices rationem formatum. {*Soceri pet*} appetiti soceri Oenei. {*Parthaone na.*} Oeneus rex Aetoliae Parthaonis fuit filius. [Homerus Portheum uocat Iliados.

[illegible] &c.

Ab athletarum côsuetudine, q. se puluere côspergêbant luctaturi

{*Iuno no.*} Iunonis, cuius iussu tot labores adierat. {*Contra ego*} è contrario. {*Turpe deum mor ced. di.*} esse subaudiatur. {*Mort.*} homini nondum enim Hercules in deorum numerum fuerat translatus. {*Dominum me cer aqua*} Achelous nanq; fluuius est inter Acarnaniam Aetoliamq; labens. {*Popularis*} ex tuo populo unus. aliquando popularis gratum populo significat. {*Tantum ne noc.*} solummodo, inquit mihi id non noceat rogo, quod Iuno deorum regina me nullo odio sequitur, neque mihi ullam irrogat poenam. ea uerò, inquit, Herculi potius obesse quàm prodesse debere. {*Nam quo te iact.*} dilemmate colligit Achelous Iouem aut falsò Herculis patrem dici, aut esse ignominiosum, ut qui ex adulterio illum genuerit. {*Alcmena ma.*} Alcmena Electryonis & Lysidices filia fuit, uxorque Amphitryonis, ex qua Iupiter in Amphitryonem conuersus Herculem suscepit. {*Elige fict. Esse Io. ma.*} patrem subaudiamus. est autem dilemmaticus, in quo utrum conceditur reprehenditur si enim fictum ac falsum patrem sibi esse Iouem eliget Hercules, nulli ipsi erit honori. sin uerum, aperte fatebitur se esse natum ex adulterio. hoc igitur argu-

regni

mento Herculem uictus in pugnam indignatus descendit. {*Per de.*} per ignominiam ex matris adulterio prouenientem. {*Toruo lum*} trucibus oculis, quales iratis, indignantibusq; conueniunt. {*Modo*} nuper. {*Magna*} superba. {*Viridem ue.*} tales enim fluuiorum dijs attribuuntur. Eleganter autem eorum habitum effingit, qui se praeparant luctae. {*Varas ma.*} inflexas & curuas. nam uari dicuntur, qui crura habent obtorta. unde & uarices appellantur uenae in suris inflexae, uel obtortae, ut Marcellus tradit. [Quibus introrsum obtorta sunt crura, auctore Polluce, nuncupantur rhoboi uaros dicunt quoq; Latini. Ouid. tamen Met. 9. Tenuiq; è pectore uaras In statione manus. apud quem uarica item legitur foemina in Amoribus: Ambulat, ingentes uarica fertque gradus. quibus uero extrorsum, blesis.] {*In sta.*} in loco ad resistendum apto. {*Ille ca.*} luctaturi sua inuicem corpora puluere aspergebant, quò se ualidius comprehendere possent. {*Haus. popul.*} suscepta arena quae haphe uocatur. {*Captas*} carpere conatur. {*Me grauis*} meum pondus. {*Certi non*} quod decreueramus alteri non cedere. eleganter autem ea omnia describit, quae à luctatoribus fieri solent. {*Non ali. ui.*} hac similitudine ostendit Achelous, quanto impetu cum Hercule fuerit congressus. {*Quem ma*} quem expectet. {*Sine pro.*} effectu. {*Adducta bra*} circunducta, circundata. {*Certum est*} decreui, inquit, uera confiteri. {*Si qua fi.*} est uerbis meis subaudiatur. {*Ficta uo.*} fictis uerbis. Pressus oppressus. {*Anhelanti*} difficulter respiranti. {*Et cer. mea po.*} collum meum capit. {*Diuertor*} conuertor. {*Meas art.*} mihi ingenitas, proprias. {*Elaborq; ui.*} effugio è manibus Herculis uiri fortissimi. {*Sinuaui*} contraxi {*Orbes*} spiras. {*Stridore*} sibilo.

CVNARVM mearum} meae infantiae. nam cum in cunis esset Hercules duos angues à Iunone immissos manib. prehensos strangulauit. unde illum Graeci (ut scribit Diod. li. 5.) quod opera Iunonis gloriam foret adeptus, Heraclea dixere, hoc est Iunonis gloriam, cum antea Alcaeus uocaretur. nam ἥρα Iuno, κλέος gloria dicitur. {*Vt vinc.*} ut te uincere concedam. {*Pars quota*} ac si diceret minima. {*Lernaea Echid.*}

C OE L. RHOD.

RAPH.

Hydræ Lerneam paludem infestantis. nam Hercules scribitur interfecisse hydram centum capita habentem ea uiuacitate, vt vno reciso duo quamprimum subnascerentur. eam tandem Hercules domuit igni. Echidna autem latinè vipera dicitur.

{Ramosam.} multa capita ueluti ramos habêtem. {Gemino herede} duobus successoribus. nam vno capite reciso, duo renascebantur. unde etiam Excetra à latinis dicta est, vt tradit Seruius, quòd vno capite exciso duo succrescebant. {Crescentemque} malo enim suo crescere videbatur hydra, cum vno capite reciso duo subnascerentur. arte autem eam domuit Hercules, vt scribit Diodo. Iolao enim mandauit, vt recisam ceruicem face accensa ne effflueret sanguis inureret. {Forma pre.} aliena, quam prece videris esse consecutus. precarium enim dicitur (vt tradunt iurisconsulti) quod precibus alicui vtendum conceditur tantisper, dum is, qui concessit, repetat. {Pugnabam} contendebam. {Rebello} bellum resumo. {Induit} iniicit. {Truncaque a fronte.} hoc est reuellendo cornu truncam effecit frontem. {Diuesque} Acheloi cornu à Naiadibus repleto varijs fructibus copiæ fertilitatis deæ fuit dicatum. quod iccirco fingitur, vt paulo ante diximus, quòd Hercules in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit; Aetolis autem dono dedisse illud, quod Amalthææ cornu vocant, fingitur fructuum omnium copia repletum. in 5. autem fast. Ouidius aliã de Amalthææ cornu fabulam refert, nam Amaltheã quæ Ioui lac præbebat, alterum è cornibus in arbore fregisse ait: Quod quædam nympha sustulit, cinxitque recentibus herbis; Et plenum pomis ad Iouis ora tulit. Ille vbi res cæli tenuit, solioque paterno Sedit & inuicto nil Ioue maius erat, Sydera nutricem, nutricis fertile cornu Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet. Diodor. uerò de copię cornu aliam quoque narrat historiam. Hammonem siquidem scribit iuxta Ceraunios montes ambulantem conspectam virginem nomine Amaltheam forma pulcherrimam adamasse, filiamque ex ea suscepisse, specie ac robore corporis insignem, Amaltheam verò propinquæ regioni præfecisse cornu bouis persimili, ex quo occiduum cornu sic nominata. quæ quidem cum uineis, alijsque frugiferis arboribus consita foret, ab Amaltheaque possideretur, Amalthææ cornu fuit denominata, unde optima quæque fertilissima terra copiæ cornua appellari consueuit, hoc est κέρας ἀμαλθείας. {Prædiuite}

plenissimo. {Totum autumnum} omnes autumni fructus. {Secundas men.} primæ mensæ carnium erant, secundæ pomorum. {Cacumina} montium uertices & summitates, significat autem illos primo mane recessisse. Opperiuntur expectant. {Resid.} decrescant. {Vultus agrestes} deturpatos ob cornu a fronte reuulsum. {Decoris} pulchritudinis. {Fronde saligna} Salicis ramo. {Capitis damnum} cornu ablatum.

Quin gemino ceruix herede ualentior esset.
Hanc ego ramosam natis è cede colubris,
Crescentemq́, malo domui, domitamq́, reduxi.
Quid fore te credis? falsum qui uersus in anguem
Arma aliena moues? quem forma precaria celat?
Dixerat, & summo digitorum uincula collo
Iniicit. angebar, ceu guttura forcipe pressus:
Pollicibusq́, meas pugnabam euellere fauces.
Sic quoque deuicto restabat tertia tauri
Forma trucis. tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris à laua parte lacertos;
Admissumque trahens sequitur, depressaque dura
Cornua figit humo, meq́, alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat, rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaque a fronte reuellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrarunt: diuesq́, meo bona copia cornu est.
Dixerat: & nymphe ritu succincta Dianæ
Vna ministrarum fusis utrinque capillis
Incessit, totumque tulit prædiuite cornu
Autumnum, & mensas felicia poma secundas.
Lux subit, & primo feriente cacumina Sole
Discedunt iuuenes. neque enim dum flumina pacem.
Et placidos habeant lapsus, totaque residant,
Opperiuntur aquæ. uultus Acheloius agrestes,
Et lacerum cornu medijs caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris:
Cetera sospes habet. capitis quoque fronde saligna,
Aut super imposita celatur arundine damnum.

ARGVMENTVM.

ARG. Post hęc uictor Hercules cũ Deianiram Nesso Centauro commisisset, ut eã Euenum amnẽ, qui initio Lycormas erat nominatus, transueheret: & ille specie captus puellæ flexibus errans quæreret locũ comprimẽdi, illa fidẽ mariti implorante sagittis eũ confixit: qui cum expiraret uestẽ suã cruentauit, Deianiræq; dedit: indicauitq; remediũ fore erga coniugem deserti amoris, si ea indueretur: qui tamen cruor in uenenũ cessit partem.

AT te Nesse ferox eiusdem uirginis ardor
Perdiderat uolucri traiectum terga sagitta.
Nanque noua repetens patrios cum coniuge muros
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas,
Vberior solito, nimbis hyemalibus auctus,
Verticibusque frequens erat, atque imperuius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque ualens, scitusque uadorum;
Officioque meo ripa sistetur in illa
Hæc, ait, Alcide; tu uiribus utere nando.

AT te Nesse fer.} expositurus poeta Lichæ ministri Herculis mutationem in saxum, Nessi centauri cædem, Deianiræque zelotypiam describit. nam Hercules, Deianira potitus, cum uino calefactus Eurynomum puerum Architelis filium ministrantem, paruoque errore lapsum inter cœnandum pugno, [κονδύλῳ græci habent, quod & talitrum significat.] ictum occidisset inuitus, ex Calydonia dolore perculsus vna cum uxore discessit in patriam festinans. forte autem euenit ut Euenum fluuium, qui maxime excreuerat, tutò transire posse non uideretur, nisi Nessus centaurus qui precio viatores transmittebat, se Deianiram transuecturum pollicitus foret. eam igitur Hercules cum Nesso commisisset, intrepidè fluuium tranauit. at Nessus puellæ pulchritudine captus cum eam asportaret, ab Hercule sagitta hydræ sanguine tincta transfixus cum moreretur Deianiræ persuasit tunicæ suæ vim amatoriam inesse, quæ Herculem ab amore aliarum mulierum auocaret, si eam induere tur. cum autem Deianira accepisset Herculem amore Ioles Euryti filiæ esse captum, tunicam à Nesso dono datam Lichæ famulo tradidit domino perferendam, eam uerò cum sacrificaturus induisset Hercules, maximis cruciatibus in furorem conuersus, Licham ex Cenæo monte, ubi Ioui sacrificabat, in Euboicum mare coniecit, qui deorum miseratione in scopulum corpori humano similem fuit commutatus. ipse uero Hercules, arcu sagittisque Philoctetæ traditis, in pyra se composuit, homineque deposito in deorum sedes fuit translatus. {Eueni} Euenus fluuius est Aetoliæ in Corinthiacum labens, ab Eueno, qui se in illum præcipitauit, cognominatus. nam antea Lycormas appellabatur.

casus maque

Nessi cruor in venenum

SCITVSQVAE vadorum} peritus locorum transitus præstantium. [Erat enim portitor ibi constitutus, ut & Strabo meminit libro decimo.] {Sistetur in illa} collocabitur. {Aonius} Thebanus Hercules. Aonia enim cum Bœotia eadem est. RAPH.

{Pauidam

Tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso,
Pallentemque metu, fluuiumque, ipsumque timentem.
Mox, ut erat, pharetraque grauis, spolioque leonis
*(Nam clauam, & curuos trans ripam * miserat arcus)*
Quando quidem cœpi, superentur flumina, dixit.
Nec dubitat, nec quà sit clementissimus amnis,
Quærit, & obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam missos cùm tolleret arcus,
Coniugis agnouit uocem, Nessoque paranti
Fallere depositum, Quò te fiducia, clamat,
Vana pedum uiolente rapit? tibi Nesse biformis
Dicimus; exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reuerentia mouit; at orbes
Concubitus uetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamuis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. ultima dicta
Re probat. & missa fugientia terga sagitta
Traijcit. extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis per utrunque foramen
Emicuit, mistus Lernæi tabe ueneni.
Excipit hunc Nessus. Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: & calido uelamina tincta cruore
Dat munus raptæ, uelut irritamen amoris.

ARGVMENTVM.

ARG. Eodem tempore Hercules in Oechaliam, regnum Euryti, cum traiecisset, Ioleneque filiam eius dilectam traheret in patriam prior coniux Deianira, ut audiuit animum uiri a se esse mutatum, tunicam sacrificanti Ioui Lycha famulo dedit ei perferendam, qua ille honoratus uota, religionemque praterea cum indutus cum ad aram accessisset profecta uestis flamma nessis incaluit, & Lernæo ueneno confectis hæsit uisceribus. in maximo itaque cruciatu cum a corpore eius euelli nequiret, Lycham acerbissimi muneris reum proiectum a se Euboico mari mersit quem innoxiũ culpa Tethys uertit in scopulum, conchis, muricibusque uestitum.

LOnga fuit medij mora temporis, actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque nouercæ.
Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
*Vota Ioui, cùm fama loquax * peruenit ad aures,*
Deianira, tuas, quæ ueris addere falsa

§ *Pauid. Calyd.* § timidã Deianirã Calydoniam. § *Ipsum* § Nessum. Cẽtaurus enim erat. § *Miserat.* § iecerat. § *Fallere depo.* § fraudare Herculem deposito, & Deianira illi commissa. depositum enim dicitur quicquid alicui traditur custodiẽdum. § *Orbes pat* § rotæ Ixionis patris tui, quibus assidue apud inferos uertitur propter interpellatam de stupro Iunonẽ. § *Ope equina* § uelocitate equi. Centauri.n. equinos habent pedes § *Extabat fer. de pecto. adunc.* § extra stabat. significat autem tergum cum pectore fuisse transfixum. § *Quod simul euul. est* § quod postquam fuit extractũ. § *Per utrunq. for.* § & tergi & pectoris. § *Tabe* § sanguine. § *Et cal. vela. tin.* § sic quidẽ Ouid. Diod. uero, inquit, Nessum moriturum, cum iam Deianiram cognouisset, pollicitum ei fuisse se amoris medicamentũ traditurũ, quo nullam præter se mulierẽ aliã Hercules appeteret iussit igitur semine, quod ex se defluxerat, cũ oleo & sanguine e sagitta fluente immisto Herculis tunicã tingere, quo dato consilio cum expirasset illa inscio Hercule, quod mãdatum erat, peregit. § *Irritamen* § prouocationẽ, ac stimulationem. § *Longa mora* § longum interuallum. § *Vict. ab Oechalia.* § Hercules, ut scribit Diod. in Oechaliam contra Euryti liberos ob Iolẽ uxorem sibi denegatã exercitũ duxit, urbeq; capta Euryti filios Toxeũ, Deionem, & Clytiũ occidit, ac Iolẽ captiuã secũ duxit. ex Euboea uero in montem nomine Cenæum profectus, ut Ioui sacrificaret, Licham seruũ ad uxorem Deianiram in Trachinã misit, ut sibi uestem qua in sacris uti consueuerat afferret, ea cum a Licha de Ioles amore cõperisset, cupiẽs se maxime omniũ aliarum ab Hercule amari, tunicam ex centauri consilio tinxit, quam a Licha rei inscio allatam Hercules indutus ueneni ui paulatim inualescẽte torqueri maximis dolorib. cępit, quare Licham, qui uestem attulerat, in mare iecit, ac dimisso exercitu in Trachinam uenit morboq; in dies magis inualescẽte Delphos Lycimnium ac Iolaum misit, Apollinem morbi remedia sciscitaturos, interim Deianira calamitate Herculis stupefacta, cum tanti mali caussam a se profectam sciret, laqueo uitam finiuit. Apollo autem iussit Herculem cum apparatu bellico in Oetam deduci, ibique maximam strui pyram, de reliquis Ioui curam fore. Hercules igitur desperata salute in pyram cum ascendisset, rogaretq; astantes, ut ignem subijcerent, solus Philoctetes in gratiã sagittarum sibi ab ipso relictarum pyram succendit, quæ subito fulminibus circũcadentibus exusta est. Oechalia uero Euryti patria in Euboea fuit, quæ ab Hercule senior deleta, nam sunt etiam aliæ Oechaliæ, una in Aetolia, alia in Messenia, alia in Arcadia, alia in Trachinia. [Multæ Oechaliæ, ac diuersis locis cum a Stephano, tum a Strabone traduntur, sed de ea quæ ab Hercule expugnata ac diruta fuerit, inter auctores nõ constat. Homerus Thessalicam intelligit, sic enim in catalogo ait.

Οἳ δ' εἶχον Τρίκκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν
Οἵ τ' ἔχον Οἰχαλίην, πόλιν Εὐρύτου Οἰχαλιῆος.
Τῶν δ' αὖθ' ἡγείσθην [illegible] μαχάων, &c.

nam Tricca, & Ithomæ, cum quibus illam recenset, Thessalicę fuerunt urbes, eius quæ Pelasgiotis aliquando uocata fuit, & hanc opinionẽ etiam Thessali confirmant, dicentes, locũ apud se, qui postea Eurytus appellatus fuit, olim orbem fuisse, & Oechaliam uocatam, auctor Pausan. in Messen. Pherecydes autem de Arcadica accipit, cuius uerba in Comment. Sopho. hæc citantur: [illegible] Nec dissimilia sunt quæ ibidem ex Menecrate quodam citantur. [illegible] Pausan. contra, ex opinione Messeniorum, ostendit in Messene fuisse Oechaliã hanc, Carnasium alio nomine postea dictã. Oechaliam autem olim ab uxore Menalei qui fuit pater Euryti, at Strabo li. 10. & itẽ Hecatæus, ut quidẽ a Pausan. citatur in Messenicis Eubϙæ oppidum faciunt Oechaliam, partem τῆς Ἐρετρικῆς. verba Strab. sic, [illegible] &c. Quare & Steph. Οἰχαλία, inquit, [illegible] Atque hęc de Oechalia. § *Cenæo Io.* § Iupiter Cenæus a Cenæo promontorio Eubœæ est dictus, ubi ab Oechaliæ expugnatione Hercules reuersus, Ioui aram extruxit, principale autem pro deriuatiuo posuit poeta. [De Cenæo Sophocles in Trachinis ita meminit, de Hercule loquens:

Ἀκτή τις ἐστ' Εὐβοὶς ἔνθ' ὁρίζεται
Βωμούς, τέλη τ' ἔγκαρπα Κηναίῳ Διΐ.

Vbi commentator addit: [illegible]. Cęterum belli huius caussa talis traditur. Eurytus cum haberet filiam præstantem forma Iolen, eius nuptias promittebat ei, qui se, aut filios suos sagittandi certamine superasset. Hercule autem uincente, Eurytus illi filiam negauit, quare ille indignatus, in præsens quidem abijt, mox autem accidit, ut Iphitus, unus ex filiis Euryti Tirynthẽ ueniret, equorũ caussa, quos amiserant. Ibi Hercules, memor ueteris contumeliæ, sublatum illum in turrim, inde præcipitauit, ob quam rem Iupiter iratus, Mercurio misit, qui illum in seruitutẽ uenderet, atque ita Omphalæ Lydorum reginæ uenditus aliquãdiu seruiuit, seruitute autem & pœna hac dissoluta, Hercules in Gręciam reuersus, Euryti urbem, auxiliantibus Arcadibus & Trachinijs inuasit, captaque illa Eurytum, & filios occidit, Iolen autem captiuam abduxit, auctores Sophocles, & Diod. Filios Euryti Hesiodus hos nominat.

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη καλλίζωνος Στρατονίκη,
Εὔρυτον ἐν μεγάροισιν ἐγείνατο φίλτατον υἱόν.
Τοῦ δ' υἷες ἐγένοντο Δηΐων [illegible],

libro 5 ce Fab. anti. geil.

iecerat

precessit

Τοξιδα' ἀντιθεος ἐλθ' ἰείτας ἔξος ἄρατ.
Τοὺς δ' μετ' ἰκατοτάτων τεύχεσ ζαν Θὺς ἰδμαν
Αντιθχο ηριδεα. μαλαῶς γόνος αὐφαιδὼς.

sciscitatum, atque ita demum Oetam conscendisse. & eodem modo in argumentum Trachiniarum legitur,
ὡς δὲ θερμανθέντος τοῦ χιτῶνος ὁ ἰὸς τῆς ὕδρας ἥψατο τὸν μὲν Λίχαν κατέβαλεν εἰς τραχῖνα δὲ ἐπὶ τοὺς νομίζονται. Δηιάνειρα δὲ ἀχθεσθεῖσα, ἑαυτὴν ἀνήρτησεν. ὁμοίως δὲ ὑποτιθέμενος ἐκ λόγου αὐτοῦ ἐν Δηιανείρας ἀγαθοῖς προσβύτερος. τὸν Ἰόλαν ἀνδρωθέντα γῆμαι παραγενόμενος εἰς δίκα ὁ ἐστιν ὄρος τραχῖνος καὶ πυρὸς ποιήσας ἐπέκλευσεν ἐπιβὰς ὑφάπτειν &c.

Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit,
Amphytrioniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, Venerisq; noua perterrita fama
Indulsit primo lacrymis, flendoq; dolorem
Diffudit miseranda suum: mox deinde, Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrymis lætabitur istis.
Quæ quoniam adueniet, properādum, aliquidq; nouandū est,
Dum licet, & thalamos nondum tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morer ne?
*Excedam tectis, * an sic nihil amplius obstem?*
Quid, si me Meleagre tuam memorem esse sororem?
(Forte paro facinus) quantumq; iniuria possit,
*Fœmineusq; dolor, * iugulata pellice tester?*
In cursus animus varios abit. omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine vestem
Mittere, quæ vires defecto reddat amori:
Ignaroq; Lychæ, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit, blandisq; miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. capit inscius heros
Induiturq; humeris Lernææ virus Echidnæ.
Tura dabat primis, & verba precantia flammis,
Vinaq; marmoreas patera fundebat in aras.
Incaluit vis illa mali, resolutaque flammis
Herculeos abijt latè diffusa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, reppulit aras,
Impleuitque suis nemorosum vocibus Oeten.
Nec mora, lethiferam conatur scindere vestem.
Quà trahitur, trahit illa cutem, (fœdumque relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridet, coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent auidæ præcordia flammæ,
Cæruleusque fluit toto de corpore sudor,
Ambustique sonant nerui; cæcaque medullis
** Tabe liquefactis, tollens ad sidera palmas,*
Cladibus exclamat Saturnia pascere nostris;
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto,
Corque ferum satia: uel si miserandus & hosti,
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Inuisamque animam, natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona nouercam.
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirim domui? sæuoque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua Cerbere mouit?

[Sacra parabat vota Ioui] videntur hæc a Sophocle transumpta, nam & illic Deianira Lychā, qui narrabat Herculem Cenæo Ioui sacra parare, interrogat,

Εἰκτεία φαίνεται, ἀπὸ μαντείας τινός.

cui ille subijcit,

Χιταῶ, ἰθ' ἦρα τὰν δ' ὥπα γαῖαν ἀοξὶ
Χῶρας γυναικῶν. ὧν ἰρῆς ἐκ ἔμμεναι. &c.

vt intelligamus Herculē vouisse Ioui sacra hæc, si vrbe Euryti potit° foret.]

RAPH. *ET è minimo.*} sic Vir. Parua metu primo, mox sese attollit in auras, Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit. {*Amphytrioniaden.*} Herculem q Amphytrionis filius putabatur, cum Iouis esset. {*Ioles ar.*} Iole Euryti filia, quam Hyllo filio Hercules tradidit vxorem. {*Credit am.*} quia amat, est enim caussa cur crederet. {*Vener. no.*} noui amoris, nouæ amicæ. {*Indulsit lac.*} multum fleuit. {*Diffudit.*} amplificauit. {*Mox deinde.*} alterum horum superfluum esse videtur. {*Conquerar an sil.*} dubia est, quid facere debeat Deianira. {*Morer ne.*} maneam ne in ædibus Herculis.] An sic nihil amplius obstem] sunt qui legunt hoc loco, Ac si nihil amplius optem: vt infra paulo, pro, Iugulata pellice tester, Vulgata pellice testor? sed altera lectio potior videtur.] {*Forte fac.*} magnum factum, de vlciscenda nanq; pellice cogitat. {*Vulg. pell.*} in vetusto exemplari iugulata rectè legi videtur, & tester. {*In cursus varios.*} in diuersas cogitationes sunt aūt poetæ verba. {*Prætulit mittere*} figurata est locutio: in soluta nanq; oratione diceretur, prætulit ut mitteret. {*Imbutam vest.*} tunicam infectam, quæ etiam subucula appellatur. {*Defecto amo.*} deficienti ac potius, qui iam defecerat. {*Quid tradat ne.*} ignorabat enim Deianira tunicam illam, quam Lichæ tradidit, veneno fuisse infectam. {*Suos lu.*} suorum luctuum caussam. {*Inscius he.*} ignarus Hercules vestem illam veneno fuisse infectam. {*Lernæa vi. Ec.*} i. tunica veneno hydræ infectam. {*Dum po.*} donec valuit. {*Oeten.*} Oete mōs est Thessaliæ morte, rogo, & sepulchro Herculis clarus. [Dubitāt quidam hoc loco quomodo Hercules cum in Euboica sacrificaret, subito in continentem deuenerit, ibique impleuerit nemorosam vocib. Oeten. sed hoc dubium explicat Diodorus lib. 5. qui Herculem dicit, post vestem, indutam, & venenum intrò acceptum, Licham primo occidisse, tum dimisso exercitu in Trachiniam venisse, ac morbo indies ingrauescente, missis ad Apollinem Delphicum Iolao, Lycimnio, remedium morbi

{*Quend.*} aliquādo. {*Str.*} feruet. {*Lam. ca.*} ignita. {*Ardente ve.*} cōburente. {*Nec mo. est.*} nec finis dolori imponitur. {*Sorb.*} opprimūt, absumunt. {*Carul. flu.*} niger. {*Ambust. so. ner.*} cōbustiq; stridēt nerui. {*Cæca ta.*} occulta corruptione. {*Sat. pasc.*} hac oratione Hercules se maximo odio Iunoni esse ostēdit, eamq; in maximam inuidiam adducit, est aūt anadiplosis eiusdem verbi maxime indignato conueniēs. {*Ab al.*} a cęlo. {*Labor.*} ad labores. {*Dec. hæc dare do. no.*} nam nouercę solent priuignorū mortē optare. {*Ergo ego fæ.*} indignationi seruit hæc dictio ergo indignatur.n. Hercules, q cū sæuissima domuerit monstra, ipse tamen dira peste dometur. Cōmemorat autem decē, & octo præclara certamina, quæ Eurysthei iussu confecit. [Similis aūtē querela Herculis est etiā apud Sophoclem, in fabula iā aliquoties citata, cuius initium ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ, &c. vt vel hinc appareat, quāto studio & opera poeta ex diuersis auctorib. in vnum veluti corpus singula hęc traduxerit. Porro de gestis Herculis copiose tradidit Diod. lib. 5. & Calaber poeta παραλειπομένων lib. 6. quare superuacaneū fuerit de ijsdem quicquā amplius hoc loco adijcere.

ac

vulgata

labe

BVSIRIM do.} Busiris Neptuni fuit filius ex Libya susceptus, qui cum in Aegypto tyrānidē exercerer, hospitesq; ad prouocādam Nili inundationem, inter quos & Thrasium, a quo id fuerat edoctus immolaret, ab Hercule aris impositus, fuit iugulatus. {*Sa. Ant.*} Antæus Libyæ fuit gigas, qui omnes prouocabat ad luctam, victosq; interficiebat. at Hercules cum illo congressus animaduertit, cū quoties sterneretur, ualentiorem surgere. terra.n. cuius erat filius, vires subministrabat. eū igitur Hercules altius sublatū emittere spiritū coegit. {*Par.*} terrę matris. {*Past. Ibe.*} Gerionē dicit, qui tria habuisse corpora dr̄, in vltimaq; Hispania regnasse ac armentis ab Hercule fuisse priuatū. [Quod fabulā de trib corporib. Geryōis narrat id alij sic exponūt, vt dicāt tres fratres fuisse, Chrysaoris filios, corporis robore, & armis fidētes, quos Hercules adducto i Iberiā exercitu superauerit, armētaq. illorū abduxerit. vide Dio. li. 5. Hesi. aūt pastorē non ipsū Geryonē, sed Eurytionē facit, quē vna cū cane Ortho, occidisse Herculē dicit. versus aūt i Theo.

Χρ.

Vos ne manus ualidi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, uestrum Stymphalides undæ,
Parthenumque nemus; uestra uirtute relatus
Thermodoontiaco cælatus baltheus auro,
Pomaque ab insomni non custodita dracone.

Nec mihi centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ uastator Aper; nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasque resumere uires.

Χρυσάορ δ' ἔκτανε ἀπειθέα ...
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη.
Βουσὶν παρ' εἰλιπόδεσσι περιῤῥύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ ...
Ὄρθον ...
Σταθμῷ ἐν ἠερόεντι πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῖο.

Fuit antẽ Orthus, de quo hic mentio fit ex Echidna & Typhaone natus, frater Cerberi, ut apud eundem poetam eodem loco traditur.] {Vos ne ma.} taurus, quem Pasiphae amauit, e Creta in Pelopõnesum ad Eurystheum ab Hercule fuit adductus. [Addit autẽ Calaber hũc taurum etiã ignem efflare solitum fuisse ..versus ita habent:

... δ' ...
..., ...
...
...
..., &c.

{Vestr. opus Elis ha.} nam Hercules ab expugnatione Troiæ reuersus i Peloponesum, vt scribit in 5. Diod. Eurytũ, qui Augeæ regis dux erat, iuxta Cleonas, vbi nunc est Herculis tẽplũ, necauit: deinde bello aduersus illũ moto occisoq; Augea rege, atque vrbe vi capta Phileo Augeæ filio regnũ tradidit, fuerat enim hic antea à patre pulsus, quoniã arbiter erat eũ & Herculẽ factus premium Herculi dandum censuisset. [Vestrũ opus Elis habet] Augeas filius Solis fuit rex Elidis. hic stabulũ in quo tantum fimi congestum fuit, vt &t prouerbio locũ fecerit, Herculi purgãdum locauit. Hercules igit, cum illud immisso Alpheo purgasset Augeas de pacta mercede tergiuersat' est. q rẽ indigne ferens Hercules, vrbẽ diripuit ipsũq; Augeã regno eiecit, instituto ibidẽ &t certamine Ioui patri, qđ a loco postea Olympicũ uocatũ. De Euryto autem, de quo hic regius annota. apud Pausan. in Argolicis hoc modo traditur. Ἐ... ... Εὐρύτου ... Φονεὺς γὰρ ... ἐν τῷ ἀγῶνι ..., ... Αὐγέαν ..., ...]

{Stymphalid. vnda} Stymphalis palus est Arcadię. ex qua Erasinus fluit circa eam aues fuerunt, ferreas pennas habẽtes, mirandæ magnitudinisque cum uicinos agros uastarent, ab Hercule partim sagittis confixæ, partim maximo tabulæ æreæ sonitu fuerunt expulsæ. a Stymphalide uero palude, in qua natabant, Stymphalides fuerunt appellatæ. Stymphalis uero palus a Stymphalo Arcadiæ urbe, in qua erat, denominata fuit, nam (ut Paus. scribit) in Stymphalo urbe fons est, paludem non magnam per hyemem efficiens, ex quam fluuius Stymphalus exit. sed per æstatem nihil stagnans ab ipso fonte statim fluuius nascitur, qui ab hiatu terræ absorptus, in Argolide mutato nomine iterum apparet. nam Erasinum ipsum pro Stymphalo uocant. Sanè Stymphalides Arabij prius uocabantur, quód ex Arabiæ desertis in Arcadiam aduolasse ferantur. sed nunc etiam in Arabia Stymphalider aues appellantur, omnia ex ære & ferro perforantes rostris, ueste autem corticea detinentur. [Stymphalidum fabulæ etiam Apollonius meminit lib 2. Argon. qui illas in insulam Martis, siue, ut ipse uocat, Aretiadem, tinnitu æris fugatas tradit. uersus illius hi sunt:

Οὐδὲ γὰρ ... Ἀρκαδίηνδε
Ἐκ λίμνης ... Στυμφαλίδας ...
... ἐγὼ αὐτὸς ...
Ἀλλ' ὅγε χαλκείην ... ἐνὶ χερσὶ ...
... αἱ δ' ...
... .

{Parthen. nemq; ne.} Parthenius mons est Arcadię, a Parthenis hoc est, à virginib. illic uenantibus, cognominatus: vbi ceruã eximiæ velocitatis aureis cornib. Hercules cępit. {Relat. bal.} Hercules ab Euristheo iussus, vt aureum cingulum Hippolytę Amazonũ reginæ, ad se afferret, Amazonas ipsas iuxta Thermodoontẽ fluuium habitãtes, una cum Theseo debellauit, indeq; reginæ aureũ cingulũ reportauit. {Ther. au.} Thermodõ fluuius est Colchorũ, iuxta quẽ olim Amazones habitarũt. {Pomaq; ab ins.} poma Hesperidũ ait, quę cũ essent aurea, a peruigili dracone custodiebãtur. ea quoq; Eurysthei iussu, dracone interfecto, Hercules rapuisse fertur, ad Eurystheũq; retulisse. M. Varro aurea mala Hesperidum, capras & oues iterpretatur, qđ & Diod. in 5. ait. Oues .n. vt poma Græci μῆλα uocant, ea uero a peruigili dracone custodita finguntur, q (ut Pli. scribit) Hesperidum horti cincti fuerunt flexuoso maris meatu, qui uisentib. procul draconis præberet effigiem: siue (ut Agrœtas ait,) q illarum pastor pp feritatem, Dracõ fuerit appellatus. Apollonius aũt lib. 3. draconem illum Ladonẽ appellat, quem Pisander ex terra natũ, Hesiod. uero ex Typhone scribit, sed Pherecydes in decimo copiosissime hanc historiã narrat. ait. n. cũ Iuno Ioui nupsit, terrã iuxta Oceanũ aurea mala, hoc ẽ arbores aureũ fructũ ferẽtes emisisse, q a dracõe Typh. & Echidnę filio centũ capita habẽte, ac varias voces emittente custodirentur, nymphas uero Iouis, & Themidis filias, habitãtes in spelunca iuxta Eridanum, Herculem admonuisse, ut ui Nereum comprehenderet, a quo disceret, quo in loco poma aurea forent, q quidem cum percipisset, inter ad illa ingressus, cum Tartessum peruenisset, in Libyam transijt, ubi Antæum Nepetuni filium iniuria peregrinos illac transeuntes afficientẽ interemit. inde cũ in Aegyptum penetrasset, Busirim Neptuni filium, & Inpidamantẽ ipsius filiũ, & Chalbem præconẽ, & alios ministros in ara Iouis, in qua ipsi aduenas necabant, immolauit. Thebas autem cũ peruenisset, ac per mõtes in exteriorem Lybian. multas in desertis feras sagittis confecit, cũ autem Libyam lustrasset ad extremũ Oceanum descendit, & cum a Sole aureum poculũ accepisset, cũ illo, trãsiuit in Pergem, ac per Oceanum nauigans, peruenit ad Prometheum quem supplicantem miseratus, aquilam illius cor exedentẽ sagitta confecit. quo quidẽ pro beneficio Prometheus ipsũ admonuit ne ad aurea poma rapiẽda habiret, uerum se ad Atlãtem conferret, sibiq; illa ipsum afferre iuberet, ac pro Atlante cœlũ tantisper sustineret, dũ ipse ab Hesperidib. aurea poma afferret hęc uero Hercules cũ audisset, ad Atlantẽ perrexit, iussitq; sibi tria poma ab Hesperidũ horto afferri. Atlas igit Herculis humeris cũ imposuisset cęlum ad Hesperidas profectus tria poma accepit, quę cũ ad Herculem attulisset, ne cęli onus iterũ subiret, ait se illa ad Eurystheum allaturum. Hercules uero a Prometheo præmonitus, onus ipsum dolo Atlãti reposuit, iubens illũ sustinere, donec ipse peram capiti imponeret, hoc vero Atlas credens, poma deposuit in terram, humerisque cælum subijt Herculer poma suscipiens Atlantem ualere iussit, ac Mycenas ad Eurystheum illam apportauit.

NEC mihi cent.} Hercules Centauros Thessaliæ populos qui ex parte anteriori uiri, ex posteriori equi uidebãtur, a Pholo susceptus hospitio debellauit, cum. n. Pholus Centaurus uini doliũ, olim a Baccho donatũ, ea conditione, ut tunc uinum proferret, cũ Hercules adesset in honorẽ Herculis ipsius releuasset, forte odore illius uetustissimi uini propinqui Centauri ebrii effecti in ædes Pholi impetum fecerunt, quo perterrefacto, solus Hercules non illis modo restituit, uerũ multos quoq; ipsorum interfecit, ut aperte in 5. Bibliothecæ uolumine scribit Diod. {Nec mi. Arc. vast. aper.} synæresis ẽ duarũ uocalũ in unã mi. n. pro mihi positũ est. nisi potius hypermetrũ uersũ esse dicam', cũ sequẽs incipiat a uocali, quo quidẽ mõ nulla erit synæresis, sed ultima tantum uocalis abijcietur. Maxime autem aper Arcadiam uastans ab Hercule uiuus ad Eurysteum fuit allatus, quo uiso rex timore ... culsus in æreo se uase scribitur abscondisse, auctor Diod. {...ec profuit hyd. Cres. per dã.} nam RAPH.

recifo vno capite, duo renafcebãtur. [Nota fabula eft Hydræ Lernæ, quæ cum feptem capita haberet, vno recifo, duo in locum illius renafcebantur, hunc Calaber breuiter his verfibus notat.

[Greek verses, illegible]

ὤμων

His Cacus
hor.
latere.

{Quod cum Thrac. equos} Diomedes rex Thraciæ, q hofpites equis fuis lacerandos obijciebat, ab Hercule & vita, & equis ipfis fuit fpoliatus. eos vero ad fe adductos Euryftheus Iunoni facrauit. quorũ progenies vfque ad Alexandrum Macedonem durafse fertur. [Atque hæc ex Diodori 5. Ouidij autem fententiam, qui equos vna cũ rege fuo peremptos ait, etiam Calaber confirmat. Cuius verfus fuper eadem fabula, hi funt.

[Greek verses, illegible] &c.]

{Thrac.} Diomedis Thraciç regis. {Moles Nem.} Leo Nemeça fyluæ, qui cum maximus effet, ac neque ferro, neque ære, neque lapide vulnerari poffet, (vt fcribit Diod.) manibus neceffario erat occidendus. Is in Nemeça fylua maxime verfabatur, iuxta montem, quem à cafu Tritoné dixerunt in cuius radicibus erat fpelũca ad quam bellua diuertebat. Hercules igitur cum ad locum acceffiffet, refugientem in fpeluncam infecutus feram, altero aditus ore obturato, manibus leonem comprehenfum fuffocauit, detractamque pellem corpori fuo monimentum ad futura pericula circũdedit. [Paufanias in Corint.

[Greek text, illegible] &c.

Vbi illud obiter notandum, lo[illegible] cum [illegible] à Paufania dici, quem Diodori interpres Tr[illegible] vertit.] {Elifa} fuffoca

ta. {Moles Nemeaa} magnitudinem leonis Nemeæi innuit, cuius interempti pelle pro vefte Hercules vtebatur. Nemæa aũt fylua eft inter Argos & Cleonas clara, non folum ob leoné ab Hercule fuperatum, fed etiam ob certamen annuum in honorem Archemori inftitutum. {His Cac.} carmine Virgiliano notiffimus eft & Cacus, & eius cedes. {Tyberino gur.} iuxta fluuium Tyberim. {Hac cælum.} Hercules cũ ad Atlanté Mauritaniæ regem, qui humeris fuis cęlum fingitur fuftinere, peruenifset, ab eo fufceptus eft hofpitio, rogatufq;, ut dum ipfe alterum humerum cœlo fubijceret, tantifper ipfe oneri fuccederet, libéter eft obfecutus. quod quidem icirco fictũ eft, quod Hercules ab Atlante Mauritaniæ rege & hofpitio fufceptus fuit, & aftrologiam doctus, nam Atlas cum fphæram excogitaffet, cęlum fuis humeris geftare putatus eft, ut latius fcribit Diodor. {At valet.} hic fuit Stheneli Mycenarum regis filius, q impellente Iunone Herculem varia pericula adire iuffit, hæc autem cũ maxima iactãtur indignatione, ac fi diceret Hercules. Ego qui virtute mea vniuerfum terrarum orbem monftris purgaui, tantis conficior cruciatibus: Euryftheus vero omnium iniquiffimus, nullaque virtute præditus bene habet? nam (vt fcribit Diodorus) Euryftheus habens Argis regnum, nota Herculis fama ad perficienda certamina arceffit, renuentem iuffit Iupiter Euryftheo obtemperare. is vero Delphos adiens cõfulto fuper his Apollinis oraculo, refponfum accepit, a dijs mãdatum effe, ut Euryfthei iuffu duodecim certamina perficeret, quibus confectis immortalitate poti ectur. {Et funt.} indignationi hoc loco feruit illa, & copula. {Auctor facti.} auctor vulnerum, qui venabulis taurum confixit. {Feralia dona} peftifera. {Genibufq;} hoc eft fupplicare parantem, nam genua mifericordiæ iccirco dicata dicuntur, quod ea fupplicantes tangere confueuerunt. {Tormento.} quàm machina bellica. eft autem tormentum inftrumentum bellicum, à torquendis faxis, hoc eft cum impetu mittendis, appellatum. {In Eub.} Io mare Euboicum, nam Cæneum promontorium, ubi Hercules facrificaturus pelle corr eptus eft, imminet Euboico mari. {Indurvit.} durus eft factus nam in fcopulum fuit conuerfus. {Vtque ferunt.} vt fcribit in Meteoris Ariftoteles, niues ac grandines frigidioribus ventis ex aqua generantur. {Molle rot.} molliter in rotundum coactis. {Concrefcere.} fimul crefcere, & in unũ cogi. {Spiffa.} in denfam grandinem. {Gurgite} mari, per tapinofin.

RAPH.

Quid? quòd Thracis equos humano fanguine pingues,
Plenaq; corporibus laceris præfepia vidi?
Vifaq; deieci, dominumq; ipfofq; peremi?
His elifa iacet moles Nemeæa lacertis;
** Cacus & horrendum Tyberino * gurgite monftrum;*
Hac cęlum ceruice tuli. defeffa iubendo eft
Sæua Iouis coniux: ego fum indefeffus agendo.
Sed noua peftis adeft, cui nec virtute refifti,
Nec telis, armifq; poteft. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perq; omnes pafcitur artus.
At valet Euryftheus. & funt qui credere poffint
Effe deos? dixit: perq; altam faucius Oeten
Haud aliter graditur, quàm fi venabula taurus
Corpore fixa gerat, factiq; refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, fæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere veftes,
Sternentemq; trabes, irafcentemq;, videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cęlo.
Ecce Lycham trepidum, & latitantem rupe cauata
Afpicit: vtque dolor rabiem collegerat omnem,
Tune Lycha, dixit, feralia dona dedifti?
Tu ne meæ necis auctor eris? tremit ille, pauetq;

Pallidus, & timidè verba excufantia dicit.
Dicentem, genibufque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas, tormento fortius, vndas.
Ille per aerias pendens induruit auras.
Vtque ferunt imbres gelidis concrefcere ventis,
Inde niues fieri; niuibus quoque molle rotatis
Aftringi, & fpiffa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis iactum per inane lacertis,
Exanguemque metu, nec quidquam humoris habentem
In rigidos verfum filices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico fcopulus breuis eminet altè
Gurgite, & humanæ feruat veftigia formæ:
Quem quafi fenfurum nautæ calcare verentur,

Appellantque Lychan. At tu, Iouis inclyta proles,
Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis, arcum, pharetramque capacem,
Regnaque uisuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pœante satum, quo flamma ministro
Subdita: dumque auidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem syluæ Nemeao uellere summam
Sternis, & imposita clauæ ceruice recumbis,
Haud alio uultu, quàm si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.

ARGVMENTVM.

ARG. In Oeta, Thessaliæ mõte, præstructo rogo, ac sagittis traditis Philoctetæ, Pœãtis filio, q eius pyrã strauerat, flãmis caustus est, ita ut immortaliũ deorũ iussu in cælo reciperetur. & aliquando placata Iunone filiæ eiusdem nomine Hebe iungeretur. Deianira autem, re audita, ipsa se interfecit.

IAmque ualens, & in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemptoremque petebat,
*Flamma suum: timuere dei pro uindice * terræ.*
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Iupiter alloquitur. Nostra est timor iste uoluptas
O superi, totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque, paterque,
Et mea progenies uestro quoque tuta fauore est.
Nam quanquam ipsius datis hoc immanibus actis:
Obligor ipse tamen. sed enim ne pectora uano
Fida metu paueant, Oetæas spernite flammas.
Omnia qui uicit, uincet, quos cernitis, ignes:
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. æternum est, à me quod traxit, & expers,
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra, cælestibus oris
Accipiam: cunctisque meum lætabile factum
Dijs fore confido. si quis tamen Hercule, si quis
Fortè Deo doliturus erit, data præmia nollet.
Sed meruisse dari sciet, inuitusque probabit.
Assensere dei: coniux quoque regia uisa est
Cætera non duro, duro tamen ultima uultu
Dicta tulisse Iouis, seque indoluisse notatam
Interea quodcunque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quidquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Iouis uestigia seruat.
Vtque nouus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque nitere recenti:
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus,
*Parte sui meliore uiget, * maiorque uideri*
Cœpit, & augusta fieri grauitate uerendus.
Quem pater omnipotens inter caua nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.

nosin. § *Appellantque* § siue à λίξω, quod ὁρμᾶν hoc est, impellere atque impetum facere significat, siue etiã à forma. λίχας enim Græcis ἀπότομον, hoc ẽ abruptũ ac truncum significat, vt intelligamus scopulum hũc à reliquo Cenæo uelut abruptum quendã & detrũcatum apparere. ac videtur Ouid. vocem ἀπότομον reddere voluisse, quando breuẽ vocat supra. Nunc quoque in Euboico, inquiens, scopulo breuis emicat alte Gurgite, &c. nam verbum emicat alte, pro apparet ex alto, sel in alto, ipse accipiendum puto. § *At tu Iouis inclyta proles.* § Herculis Metamorphosin in deũ exponit poeta. § *Sagitta iterum uisuras.* § primum quidem sagittæ Herculis Troiana regna videre, cũ ipse vna cum Telamone, & Argonautis Troiam expugnauit: deinde cum ob Helenę raptum duce Agamennone fuit deleta. nam cum oraculum accepissẽt Græci sine sagittis Herculis Troiam capi non posse, missus est Vlysses, qui Philoctetem vna cum sagittis illis ad exercitum Grȩcorum adduceret: sed vulnere sagittæ, quæ in pedẽ ceciderat, impeditus Philoctetes, in Lemno diu substitit, tandem uero Grȩcis rogantibus ad exercitum illum Troiam obsidẽtem sagittas Herculis apportauit. [Fabula hęc tractatur à Sophocle.] § *Ferre* § habere. § *Pœante satum* § Philoctetem Pœantis filium. § *Agger* § lignorũ strues, quamuis agger propriè terræ accumulatio dicatur. § *Summam congeriẽ syluæ* § hoc est, summitatẽ pyræ. § *Nemæo vellere.* § pelle Nemæi leonis. § *Iamque valens.* § uehemens ualida & magna. § *Securosque artus.* § membra quæ secura, ac sine ulla erant cura. § *Pro uindice.* § pro salute uindicis, ac liberatoris terræ totius. § *Grator* § gratulor. § *Quòd memoris populi.* § hoc est, grati ille.n. est gratus qui beneficiorũ est memor. § *Et mea progen.* § quòd subintelligatur. lętatur enim Iupiter, q̃ dij sint solliciti de Herculis filij sui salute. § *Immanibus actis.* § maximis ipsius gestis. § *Obligor ipse tamen.* § ego tamen me vobis debere fateor. § *Materna par.* § ex parte corporis, quod a matre sumpsit. § *Defunctũ terra.* § liberatum à terra. § *Cælestibus oris.* § in cælum. nam (ut refert Diodorus) post exustum Herculis rogum accedente Iolao, vt ossa colligeret, cum nullum prorsus repertum foret, crediderunt Herculem secundum oraculum in deos translatum, illicque, ut heroi, sacra quædam fecerunt. Athenienses autem Græcorũ primi Herculem ut Deum sacrificijs coluerunt, suæque pietatis erga illum præbentes cęlsquis exemplũ, vniuersam primum Græciam, deinde cæteras gentes ad eius cultum conuertere. § *Lætabile.* § Lætum, gratum, ac iucundum. § *Si quis tamen Hercule, si quis.* § Iunonem taxat Iupiter, quæ semper Herculem odio fuerat prosecuta.

SED meruisse dari sciet. § Hoc est intelliget meruisse Herculem, ut ipsi præmia darentur cęlestia, atque in numerum deorum reciperetur. § *Populabile.* § corruptibile. § *Mulciber.* § Vulcanus, ignis. § *Iouis vestigia seruat.* § Similitudinem Iouis: nam vt Iupiter, Deus est effectus Hercules. § *Parte sui meliore uiget.* § Animi immortalitate. § *Augusta fieri grauitate.* § sacra ac diuina. nam augustum dicitur augurio consecratum. § *Quadriiugo curru radiantibus.* § Triumphali innuit enim Herculem cum maxima gloria triumphãtum more in cęlum fuisse sublatum. [Obiter autem poeta videtur & illam fabulam attingere, qua Hercules inter sidera relatus fertur dimicantis specie, quod sidus à Grȩcis Engonasin, hoc est, genicularis appellatur, de quo Higinus libro secundo.

Lychas in scopulũ.

Hercules in deum.

mundi

RAPH.

mo liorq;

Thebanæ. } *Diuam* } Ilithyiam. }*Gratare* } gratulare. } *Leuata est* } soluta est partu & liberata. } *Potiturque puerpera uoto* } adepta est id, quod cupiebat. peperit nanque vt optabat. puerpera autem dicitur quæ nuperrime peperit. } *Panefacta* } stupefacta. } *Diua potens uteri* } periphrasis est Ilithyiæ. } *Vinclis remissis* } digitis, qui pectinatim iuncti mihi, ut uincula, erant impedimento, resolutis. } *Arcuit* } uetuit è terra surgere Galanthida, cum uellet. } *Strennitas* } agilitas. }*Vt & ante* } quemadmodum etiam ante cum puella esset. }*Frequentat* } celebrat. nam mustelæ ferè in domibus versantur. } *Admonitu* } recordatione. } *Quam sic nurus* } Iole Hylli Herculis filij uxor. }*Rapta* } erepta, ablata. }*Facies* } figura. } *Quid* } dices, facies ve subaudiator. } *Mira fata* } miranda infortunia. } *Quanquam lacrymæque* } cum hæc narraret Iole, more mulierum lacrymas emittebat. elegãter autem poeta seruat decorũ mulieris infortunio sororis magno dolore affectæ. } *Me pater ex alia genuit* } hac parenthesi exponit Iole, cur Dryope unica matri filia fuerit. } *Notissima forma Oechalidum.* } Dryope Euryti filia, quæ pulchritudine Apollinem in suos amplexus pellexit, cum ex Andræmone uiro iam filium peperisset, ad lacum quẽdam, vt coronas nymphis dicaret, peruenit, ubi cum ex Loto arbore florentes ramos, quos puero daret, decerpsisset, ecce guttas sanguinis ex arbore stillantes aspexit, quare territa cum refugere uellet, in arborem sensit se transfigurari.

RAPH. *OECHALIDVM.* } Oechaliæ virginum. est autem patronymica forma pro patria vsus poeta. } *Dei tenentis Delon.* } periphrasis est Apollinis, qui & Delphos, & Delon in potestate sua habet. } *Summum* } summitatem marginis. } *Myrteta* } myrtus est arbor Veneri dicata. vnde myrtetum locus myrtis consitus dicitur. } *Huc.* } pro illuc. aduerbium enim præsentis loci pro aduerbio absentis est positum. } *Tyrios.* } purpureos. } *In spem baccarum.* } nam baccæ ex floribus nascuntur. sunt autem baccæ arborum fru-

Lotos in arborem.

Sæpe fores, diuam residentem uidit in ara,
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem:
Et, Quæcunque es, ait, dominæ gratare: leuata est
Argolis Alcmene, potiturq́, puerpera uoto.
Exilijt, iunctasq́, manus panefacta remisit
Diua potens uteri: uinclis leuor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensamq́, ipsis dea sæua capillis
Traxit, & è terra corpus releuare uolentem.
Arcuit, inq́, pedes mutauit brachia primos
Strennitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisere suum: forma est diuersa priori
Quæ, quia mendaci parientem iuuerat ore,
Ore parit, nostrasq́, domus, uelut antè, frequentat.

ARGVMENTVM.

ARG. Dryope, Euryti filia, soror Ioles, Andræmonis cõiux, quã antea dilexerat Apollo, cum ad lacũ sacratum nymphis dona ferens uenisset, & ex arbore loto ramũ decerpsisset, quo paruũ filiũ noĩe Amphison, quẽ secũ tulerat, oblectaret, in quã lotu nympha Lotos fugiẽs Priapũ erat transfigurata, qa sacra arboris extiterat uiolatrix, trũco habit inuxa inter q̃ dũ casũ sororis Iole refert Alcmenæ, Iolaus, fratris Herculis filius, in antiquã pueritiã transfusus uidetur. hic. n. Iunonis filia roganti coniugi pmiserat.

Dixit, & admonitu ueteris commota ministra
Ingemuit. quam sic nurus est affata dolentem:
Te tamen ò genitrix aliena è sanguine uestro
Rapta mouet facies: quid? si tibi mira sororis
Fata mea referam? quanquàm lacrymæq́, dolorq́,
Impediunt, prohibentq́, loqui. Fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Driope: quam uirginitate carentem,
Vimq́, Dei passam Delphos, Delonq́, tenentis
Excipit Andræmon, & habetur coniuge felix.
Est lacus accliuis deuexo margine, formam
Littoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
Indignere magis, nymphis latura coronas:
Inque sinu puerum, qui nondum impleuerat annum,
Dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul à stagno Tyrios imitata colores
In spem baccarum florebat aquatica Lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores, & idem factura uidebar:
(Nanq; aderam) uidi guttas è flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet, ut referunt tardi nunc deniq; agrestes,
Lotos in hanc nymphe, fugiens obscena Priapi,
Contulerat uersos seruato nomine uultus.
Nescierat soror hoc: quæ cùm perterrita retrò
Iret, & oratis uellet discedere nymphis,
Hæserunt radice pedes. conuellere pugnat,

ctus minutiores, qui sparsim oriuntur, ut lauri, oliuæ: a quorum similitudine vniones quoque baccæ dicuntur. unde baccatum dicimus baccis & margaritis ornatum. Virg. Colloq́ue monile baccatum. } *Aquatica Lotos.* } iuxta aquas nascens. fuit autem Lotos nympha, quam cum insequeretur Priapus, ut eam comprimeret, miseratione deorum in arborem sui nominis conuersa est, quæ (ut scribit Herodotus) baccas dactylis suauiores, ex quibus viuunt, vinumque etiam conficiunt populi Libye, qui inde Lotophagi uocantur. } *Tardi agrestes.* } seri, vt qui id ante amissam sororem non admonuerunt. aliàs tardi tardo ingenio præditi dicuntur. } *Nunc denique.* } tunc tandem post factam sororis iacturam. } *Obscena Priapi.* } inguina Priapi. Priapus autem Bacchi & Veneris filius fuit, qui ob eximiam fœcunditatem hortorum deus fuit existimatus. frequenter autem pro pudendis uirorum ponitur Priapus. nam ut in quinto scribit Diodorus, cum prisci inguina uirorum occultius nominare vellent, Priapum dicebant. } *Iret.* } ire uellet, neque enim ire poterat. } *Oratis* } placatis nymphis. } *Pugnat* } nititur, conatur.

Dryope in arborẽ.

NISI

NISI summa } nisi partes superiores: pedes enim iam in radices fuerant conuersi. { *Lentus cortex* } flexibilis. { *Addiderat nomen* } parenthesis est. indiderat autem rectius legeretur hoc est, imposuerat. nam Indi nomina proprie dicuntur. { *Rigesc.* } rigida ac dura fieri. { *Ducentem.* } trahentem, sugentem vbera. { *Lacteus humor,* } periphrasis est lactis. { *Fati.* } mortis. *Hæc autem lacrimans Iole commemorabat* { *Morabar* } retinebã. { *Genitorque.* } Eurytus. { *Tepido ligno* } adhuc tepido, vt in quod pauloante Dryope fuerat transmutata. { *Affusiq;* } prostrati. { *Sua arboris* } in quam, & filia, & vxor sua fuerat cõuersa. { *Cara soror.* } apostrophe, qua Iole significat se casu sororis uehementer dolere. { *Irrorant* } roris modo stillãt in folia. { *Dum licet* } donec potest. { *Questus* } querelas. { *Hoc nefas* } hoc supplicium. pro eo, quod sequitur, id; quod antecedit, positũ est. nefas nãque & scelus præcedit, sequitur supplíciũ. { *Sine crimine* } sine culpa. { *Innocua* } innocentes. { *Demite* } deripite, detrahite. { *Hoc in stipite* } in hoc trũco. { *Et frutices omnes* } arbusculas omnes. est enim frutex medius inter arbores, & herbas: nam neque ad arboris magnitudinem peruenit, neque per hyemem, vt herba arescit { *Dearum* } nympharum. { *Incumbere* } inclinare. { *Mollis liber* } cortex, vnde & libri sunt dicti, q in libris, hoc est, arborũ corticibus antiqui scribēbant. [Sine munere uestro Contegit inductus morientia lumina cortex] solebant morientium oculi a parẽtibus, aut liberis, aut cæteris propinquioribus claudi. proinde eum & hic idẽ conarentur pater & coniux, & soror. Ex oculis remouete manus, inquit Dryope: nam hoc cortex accrescens & superans sine vestro munere, hoc est per se atque, ultro facit, neq; ad hoc munus, siue officiũ vestra opera opus est.

Indiderat

factis

Nec quidquam, nisi summa mouet. succrescit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
Vt uidit, conata manu lamare capillos,
Fronde manũ impleuit: frondes caput omne tenebãt.
At puer Amphisus (nanq; hoc auus Eurytus illi
* Addiderat nomen) materna rigescere sensit
Vbera, nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam * fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre soror: quantumque ualebam,
Crescentem truncum, ramosque amplexa morabar:
Et fateor, uolui sub eodem cortice condi.
Ecce uir Andræmon, genitorque miserrimus adsunt,
Et quærunt Dryopen. Dryopen quærentibus illis
Ostendi Loton. tepido dant oscula ligno,
Affusique suæ radicibus arboris hærent.
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebas
Cara soror. lacrymæ misero de corpore factis
Irrorant folijs: at dum licet, oraque præstant
Vocis iter, tales effundit in aere questus:
Si qua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas: patior sine crimine pœnam:
Viximus innocuæ. si mentior, arida perdam,
Quas habeo, frondes, & cæsa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici, nostraque sub arbore sæpe
Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat;
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, Latet hoc in stipite mater:
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Care uale coniux, & tu germana, paterque,
Et si qua est pietas, ab acutæ uulnere falcis,
A pecoris morsu frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra uenite,
Dum tangi possum, paruumque attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis remouete manus. sine munere uestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse. diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert Iole factum miserabile, dumque
Eurytidos lacrymas admoto pollice siccat
Alcmene flet & ipsa tamen; compescuit omnem
Res noua tristitiam. nam limine constitit alto
Penè puer, dubiaque tegens lanugine malas
Ora reformatus primos Iolaus in annos.

RAPH. *SIMVL esse* } mulier subaudiatur, nã arbor esse non desiderat { *Euryt.* } Ioles Euryti filię { *Nam limine constitit alto.* } Iolaus, (vt scribit Solinus) Iphicli Herculis fratris fuit filius, qui cum ad decrepitã peruenisset ætatem, Herculis precibus ab Hebe iuuenili ætati fuit restitutus. { *Dubia la.* } quę vix videbatur ob tenuitatem. est.n lanugo barba, quę prima ab emitti cõsueuit. adolescẽti.

Iolaus senex in iuuenem.

IVNONIA *Hebe* } Iunonis filia. quæ Herculi in cœlũ translato nupsit. nã ferunt Iouem Iunoni persuasisse, ut Herculẽ se fingeret genuisse, matrẽq; erga eum deinceps beneuolentiam ostenderet. cum igitur Iuno lectum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem per uestes inferius in terram demisit uerum partum imitata, sicut etiam nunc in filiorum adoptatione obseruant Barbari. Iunonis igitur opera post hunc partum Hebe Herculi nupsit. { *Viri* } mariti Herculis. nã Hercules in numerũ deorũ relatus, uel Iunone consẽtiente, Hebẽ duxit vxorẽ. { *Talia Dona* } vt quenquam iuuenili ætati restituat. { *Themis* } dea est Iustitiæ Themis, & diuinandi, & religionis, quæ nihil sceleris impunitũ esse permittit. { *Nam iam discordia Theba Bella mouent.* }

Amphiaraus Oiclei filius, vates clarissimus, cum se à bello Thebano nõ reuersurum præuidisset, a Polynice nullis precibus adduci poterat, vt illi interesset quare Polynices aureũ illud monile a Venere Hermionæ dono datum, Eriphylæ Amphiarai uxori, quo belli societatem viro persuaderet, largitus est, cum vero eo tẽpore Amphiaraus, Adrastusque de regno dissentirent, ad Eriphyles Amphiarai uxoris, Adrastique sororis iudiciũ omnium dissensionum detulerunt. illa uero pro Amphiarao quidem sententiã tulit, sed ut belli Thebis inferendi socius, adiutorq; esset. cęterum Amphiaraus existimans se ab vxore proditum, Alcmęoni filio mandauit, ut post suum obitum Eriphylẽ necaret. dum uero Amphiaraus, quo die primum Thebas peruenit, una cum curru & equis terrę hiatu fuisset absorptus; Alcmęõ mãdati paterni memor matrẽ interfecit, quo quidẽ facinore in insaniã uersus ac furiis agitatus ad Phegeũ Alphesibeæ patrẽ cupiens purgari confugit. Alphesibœæ uero cũ monile maternũ dono dedisset eam uxorẽ duxit. [Sed cũ apud Phegeum nihilo magis a morbo liberaretur, cõsulto oraculo.] ad Acheloũ deinde profectus, eius filiam Callirhoẽ adamauit a qua cum monile illud ef flagitaret, ad Alphesibœã redijt, ipsũ monile repetiturus. cęterũ a Temeno & Axione Alphesibeæ fratribus fuit interfectus. quos postea Alphesibea ipsa, ut maritum ulcisceretur, interemit, id quod scribit Propertius, cũ inquit: Alphesibea suos ulta est pro coniuge fratres, Sãguinis & cari uincula rupit amor Callirhoe aũt Alcmęonis uxor

tributurã

A R G V M E N T V M.

ARG Callirhoe Acheloi amnis filia, Alcmæonis, qui materno sanguine aspersus in Acarnaniam se contulerat ut expiaretur, coniugium iniit, ex qua duos Alcmæon filios edidit. qui cum per fallaciam a Phegeo, cuius ante filiã habuerat, esset occisus. petit Callirhoe a Ioue, liberis suis, ut ultores patris essent, annos adijceret ergo ut id consequi possent, dei uolentiase ex pueritia in adolescentes factum est ut cederent.

HOc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
Victa uiri precibus, quæ cùm iurare pararet
Dona * tributurum post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis. nam iam discordia Theba

Bella mouent, dixit, Capaneusq; nisi ab Ioue uinci
*Haud poterit, * fientq; pares in vulnera fratres.*
Subductaq; suos manes tellure uidebit
Viuus adhuc uates, ultusq; parente parentem
Natus, erit facto pius, & sceleratus eodem,
Attonitusq; malis, exul mentisq; domusq;,
Vultibus Eumenidum, matrisq; agitabitur umbris:
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumq; latus Phegeius hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloia supplex
Ab Ioue Callirhoe, natis infantibus annos
** Addat, ne ue necem sinat esse ultoris multam.*
Iuppiter his motus, priuignæ dona, nurusque,
Præcipiet, facietq; uiros impubibus annis.

ARGVMENTVM.

ARG. Miletus ex insula Creta in Asiam profectus, ibi vrbem sui nominis constituit. huic ex Mæandri filia, Byblis, & Caunus nati sunt. Byblis cum fratrem corporali amore potius, quam pio, patrioque more diligeret, nec vesaniam cupiditatis compesceret, atque per literas detestandum amorem indicasset, furialis vesaniæ ipse indignatus patria profugit. cuius illa dum uestigia persequitur, multas permensa gentes, nouissime in Cariam venit, ibique assiduo mœrore, & fletu fatigata cum consedisset, nympharum Lelegidum misericordia excidentes lachrymæ in fontem conuersa sunt, qui dominæ nomine est insignis.

HAec ubi fatidicano uenturi præscia dixit
*Ore Themis; * uario superi sermone fremebant,*
Et cur non alijs eadem dare dona liceret,
Murmur erat. queritur ueteres Pallantias annos
Coniugis esse sui; queritur canescere mitis
Iasiona Ceres; repetitum Mulciber æuum
Poscit Erichthonio; Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchisæ renouare paciscitur annos.
Cui studeat, Deus omnis habet: crescitq; fauore
Turbida seditio: donec sua Iupiter ora
Soluit, &, O nostri si qua est reuerentia, dixit,

vxor Iouem rogauit, vt filios adhuc impuberes iuuenes efficeret, quo de patre vltionem suscipere possent: quod cum Iupiter concessisset, repente è pueris viri effecti fuerūt. [De Alcmæone & eius interitu etiam Pausanias meminit in Arcadicis, qui & filiorum, quos ille ex Callirhoe Achelous susceperat, nomina addit, Amphoterū, & Acarnana, à quo postea Acarnania dicta, quemadmodum & Thucydides tradit li. 2.] {*Discordia bella*} epithetō belli est propriū. Bellum autem Thebanum ab Eteocle & Polynice fratribus susceptum vel carmine Papinij notissimum est. nam (vt scribit Diodorus) Eteocles ac Polynices Oedipi filij, cum ad virilē peruenissent ætatem, cognouissentque Laiū, priorem Iocastæ matris maritum, ab Oedipo filio ab Apollinis oraculo reuertentem, interfectum, ac Iocastam matrem ab Oedipo filio vxorem ductam, seq; etiam funestis ortos nuptijs, vt eius essent filij, cuius fratres quoque merito vocarentur. Oedipum quidem ipsum domo egredi propter dedecus non permiserunt. Regnū verò inter se eo fœdere diuiserūt, vt alternis annis imperarent, primusque imperij annus Eteocli natu maiori cederet. ceterum exacto anno cum regnum reposceret fratri non traderet, Polynices ad Adrastū regem confugit, cuius filiā nomine Argiam cum vxorem accepisset, tandem à socero vndique contractis auxilijs instructus ad oppugnandas Thebas cum sex alijs ducibus Adrasto, Tydeo, Amphiarao, Capaneo, Hippomedonte, & Parthenopæo profectus ē. {*Capaneusque nisi ab Ioue vinci*} Capaneus vnus fuit ex septem ducibus, qui Thebas obsederunt, qui cum deorum contemptor esset, scalisque Thebas oppugnare primus omnium cœpisset, tanta mole lapidum à Thebanis obrutus est, (vt scribit Vegetius) vt fulminibus à Ioue fingatur extinctus. {*Fientque pares in uulnera fratres*} Eteocles & Polynices Oedipi filij, propter quos bellum illud Thebanum fuerat susceptum, mutuis vulneribus conciderunt. {*Subducta tellure*} subtracta terra, nam hiatu terræ absorptus est Amphiaraus. {*Vltus erit*} vlciscetur. nam Amphiaraus, se ab vxore proditum cognoscens, Alcmæoni filio mandauit, vt post obitum suum Eriphylem perimeret. quod quidem cum executus esset, facti conscientia in insaniam conuersus est. {*Natus*} filius Amphiarai Alcmæon, qui patrem vlciscendo pius, occidendo uerò matrem impius fuisse iudicatur. {*Exul mentisque*} demens atque furiosus. {*Domusque*} nam domo fugiens in Acarnaniam peruenit, vt parricidium expiaret. {*Donec eum coniux*} Callirhoe Acheloi filia. {*Fatale aurum*} monile perniciosum: quod qui habebat, infortunijs vexabatur. id autem Alcmæon ablatum matri iam Alphesibœæ tradiderat. {*Phegeius ensis*} Phegei filiorum, à quibus Alcmæon fuit interemptus. {*Hauserit*} aperuerit, vulnerauerit. {*Tum demum*} tandem post interfectum maritum. {*Acheloia supplex*} Callirhoe Acheloi filia Alcmæonis vxor. {*Vltoris*} Alcmæonis, qui patrem fuerat vltus. {*Dona priuignæ nurusque*} Hebes, quæ & priuigna, & nurus Ioui erat. nam Iunonis filia fuit sine patre, & Herculis Iouis filij vxor. {*Præcipiet*} ante capiet. {*Impubibus*} puerilibus.

Callirhoes filij impuberes in uiros.

RAPH. {*HAec ubi fa.*} Byblidos in fontem sui nominis metamorphosin descripturus poeta, nonnulla præmittit, quibus eam commodius cum superiore connectat, {*Fatidicano*} Fata canenti. {*Eadem da.*} vt iuuenes fierent. {*Pallantias*} Aurora Pallantis gigantis filia. [Hesiodus autem Hyperionis filiam facit Auroram, Pallantis sororem patruelem, his versibus:

Θεία δ' ἥλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην.
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει — deflentq;
Ἀθανάτοις τε θεοῖς οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι
Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τέκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα·
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων

fuerunt enim fratres Hyperion Creus, Cœus & Iapetus, Terræ & Oceani filij, vt ex eodem patet.] {*Sui coniug.*} Tithoni, qui senio tandem in cicadam fuit conuersus. {* *Iasiona flaua Ceres*} sic quidem ferè hactenus corrupte lectum est: quod perquam mirandum est, cum Iasiona & quadrisyllabum sit, & primam corripiat syllabam. quod sanè haud imperiti quidam animaduertentes Aesona putarunt esse legendum: quo quidem modo nulla vis rationi carminis affertur. sed cum nemo priscorum scribat Aesonem à Cerere fuisse amatum, censuerim Iasiona, qui accusatiuus in quinque syllabas excurrit, ita esse legendum, ut illud epitheton flaua penitus eradatur. huic autem lectioni vetustissima non solum exemplaria, sed historiæ quoque astipulantur, tradunt enim Iasium, qui & Iasion dicitur, Iouis ex Electra filium adeò à Cerere fuisse amatum, ut in eius gratiam ad nuptias * Hermiones, ipsius Iasij sororis, maximam frumenti ac panis copiam attulerit, ac ex eo Plutum peperit, qui cultum uitæ instituere, pecuniasque coaceruare, ac in vsus custodire omnium primus docuit, cum antea parua congregandæ, seruandæque pecuniæ fuisset cura. hæc in 6. Bibliotheces lib. ne quis me finxisse putet, à Diodoro scribuntur. [De Iasione etiam Hom. meminit Odys. 5. his uersibus:

Byblis in fontem.

Neve necem sinat esse sui vltoris multam.

Deos fatis obnoxios esse.

parso

Harmoniæ.

ὣς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐυπλόκαμος Δημήτηρ,
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
Νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεὺς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.

Hunc alij Cretensem faciunt, Minois & Phroniæ nymphæ filium, cum quo in prato forte dormiente, ut inquit Commen. Theocriti, congressa Ceres, peperit Plutum. Hellanicus autem Electræ, & Iouis filium facit, fratrem Dardani, eum uidelicet quem Virg. & Diodo. Iasium uocant: alij alio nomine etiam Aetionem, ut Comment. Apollonij indicat. hunc cum Cerere concubuisse inde fabulantur, quòd homo agriculturæ studiosissimus fuisset, & post diluuium apud hunc solum, siue primum tritici semen in Creta repertum esset.] {*Poscit Erichthonio*} Erichthonius (ut diximus) ex Vulcani semine in terram à Pallade ipsum spernente pedibus deiecto natus est. {*Et Anchisæ annos*} Anchisen à Venere amatum, Aeneamque ex ea susceptum carmine Virgil. notius est, quàm hoc loco sit exponendum. {*Cui studeat, Deus omnis*} faueat.

{*Qui*

Quò rus.} quid sine vlla ratione affectatus. omnia autem fatis gubernari Iupiter concludit. {*Vos etiam*} ordo est, Fata regunt etiam vos & me quoque ut hoc, animo meliore feratis. [Altera lectio melior videtur, qua legitur, quoque hoc animo mel. feratis, pro, vtque hoc animo mel. fer. &c. quid enim attinebat eandem particulam geminare nulla necessitate & contra puritatem sermonis?] *Nec nostrum*} hoc est incuruum senectute redderent. tres autem filios suos iustitia insignes Aeacũ, Rhadamanthum, & Minoem dijs commemorat Iupiter, qui omnes jam consenuerant, neque per fata iuuenescere poterant. {*Nec sustinet ullus*} nec ullus audet conqueri. {*Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes*,} nam Minois imperium late patebat. {*Tunc erat inua.*} cum ea Iupiter dixit. {*Deioni.iu.Ro.*} Miletus Solis fuit filius ac Pasiphaes Minois vxoris frater, qui cum Minoem iã senio cõfectum regno priuare pararet, à Ioue deterritus in Asiam sponte aufugit, vbi & vrbem condidit, quam de nomine suo Miletum appellauit; & Cyaneã nympham Mæandri fluuij filiam compressit, ex qua Caunum & Byblida liberos suscepit: sed Byblis cũ adoleuisset, ita fratris amore ardere cœpit, vt epistola quoque eum in amplexus suos pellicere ausa sit. ceterum Caun⁹ nefandam sororis libidinem detestatus ex patria aufugit, Byblis verò insecuta, cum jam & Cariam & Lyciam, & Lelegas pagrasset, labore ac lacrymis confecta, nympharum miseratione in fontem sui nominis fuit commutata. {*Deionidem*} Deionei forsitan filium, vt uulgus putabat. nam Apollinis fuisse filium poeta testatur, tametsi nusquam legitur à Deioneo ipsum ducere originem. præterquã quòd Ouid. id innuere videtur. ac variæ quidẽ sunt de Mileto priscorum opiniones. alij nanque Euxantij ex * Micone nati filium fuisse aiunt, alij Apollinis ex Arεa Cleochi filia, quibus astipulatur Aristocritus scribens Arεam Cleochi fuisse filiam, ex qua & Apolline genitum esse infantem, q in Milaca herbam fuerit expositus. susceptum autẽ à Cleocho fuisse & à Milace Miletum nominatum. forsitan autem Cleochidem legendum est, non Deionidem, ut est in exemplaribus scriptum. sed cum ad virilem peruenisset ætatem Miletus, à Minoeque odio haberetur, secessisse primum in Samum, vbi etiam locus est ab illo Miletus cognominatus. deinde cum in Cariam transijsset, vrbem ædificasse, atque à suo nomine Miletum appellasse. alij autem scribunt à Sarpedone Iouis filio Miletum, & ædificatam, & ab eã, quæ est in Creta, nominatam. ipsam verò primum Pityusam, siue Asteriam, deinde Anactorium, postea Miletum fuisse uocatam. [Arcere penat.] ex Creta ac imperio suo expellere.

Minos forsitan, quod & in commen. Apollonij eodẽ modo legatur.

Quò ruitis? tantum ne aliquis sibi posse uidetur,
Fata quoque vt superet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit, rediit, fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione, nec armis.
Vos etiam quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque facta regunt: quæ si mutare valerem,
Nec nostram seri curuarent Aeacon anni,
Perpetuumque æui florem Rhadamanthus haberet,
*Cum Minoe meo; qui propter * amara senectæ*
Pondera despicitur, nec, quo prius, ordine regnat
Dicta Iouis mouere deos, nec sustinet vllus.
Cùm videat fessos Rhadamanthon, & Aeacon annis,
Et Minoa, queri: qui dum fuit integer æui,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes,
Tunc erat inualidus, Deionidenque iuuenta
Robore Miletum, Phœboque parente superbum
Pertimuit, credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patrijs arcere penatibus ausus.
Sponte fugis Milete tua, celerique carina
Aegeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem,
Cognita Cyanee præstanti corpore nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, vt ament concessa puellæ.
Byblis, Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror vt fratrem, nec qua debebat, amauit.
Illa quidem primò nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quòd sæpius oscula iungat,
Quòd sua fraterno circundet brachia collo:
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor: visuraque fratrem
Culta venit, nimiumque cupit formosa uideri;
Et si qua est illic formosior, inuidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est; nullumque sub illo
Igne facit votum: veruntamen æstuat intus.
Iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit,
Byblida iam mavult, quàm se uocet ille sororem.
Spes tamen obscœnas animo demictere non est
Ausa suo vigilans: placida resoluta quiete,
Sæpe uidet, quod amat. visa est quoque iungere fratri
Corpus, & erubuit, quamuis sopita iaceret.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suæ speciem, dubiaque ita mente profatur:
Me miseram, tacitæ quid vult sibi noctis imago?
Quàm nolim, rata sit? cur hæc ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis, quamuis formosus, iniquis,
Et placet, & possim, si non sic frater, amare,
Et me dignus erat: uerùm nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil uigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus

AEGEAS metiris aq.} RAPH. Aegeum mare transis. {*In Aside terra*} in Asia terra. patronymicum. n. pro positiuo positum est. {*Mœnia const.*} Ouid. quidem sentit Miletum urbem à Mileto Solis filio & conditam, & appellatam: Strabo autem ex Ephori sententia scribit duas esse Miletos, veterem & nouam, ac veterem quidem à Cretensibus Sarpedone duce ædificatam, Miletumq; cognominatam a Mileto, quæ est in Creta, cum prius Leleges eum locum tenerent: nouam uerò postea à Neleo conditam fuisse iuxta mare, quatuorque eam portus habere. {*Filia M.*} Mæander fluuius est Phrygiæ adeo flexuosus, ut in seipsum redire videatur. {*Cognita Cya.*} duæ nymphę hoc nomine à poetis donantur. altera Sicula Proserpinæ socia, altera Mæandri filia. {*Est e.*} peperit {*Byblida cum Ca.*} Byblis etiam Byble à quibusdam vocatur, vnde Byblus Phœniciæ urbs omniũ antiquissima, quæ à Saturno ædificata perhibetur. {*Apollinei*} formosi, atque Apollini similis, siue ab Apolline originem ducentis. {*Nec qua*} quatenus. {*Mendaci umbra.*} fallaci specie. {*Paulatim declinat am.*} inclinat in nefandã libidinem. {*Sed nondum est manifesta sibi*} nondũ, inquit, se amore captam esse intelligit. [Nullumq; sub illo Igne facit votum quòd nõdum tam magnus erat is amor, vt propterea votum aliquod susciperet, quod facere solent, qui uehementer amant] {*Iam do.*} ut. n. amicæ uocantur dominæ, sic amatores domini appellantur. {*Iam no. sang.*} fratrem & sororem. {*Demittere*} immittere, cõcipere. {*Spes ob.*} coeundi cum fratre. {*Placida reso.*} dormiens. placida. n. quia somnus est. {*Visa est*} hoc est, Byblis dormiẽs sibi est uisa coire cum fratre, id quod amantibus ferè uisu uenire solet. {*Silet illa*} stupebat. n. noua illa uoluptate, quã senserat. {*Repetit*} in mentem reuocat. {*Speciem*} imaginem sui somni. {*Me mi.*} eleganter uirginis amore captę cogitationes, uariosque affectus effingit poeta. {*Tacitæ*} in qua omnia tacent animalia. {*Quamuis*} quantũuis inimicis. magna est autem pulchritudo, quæ ab inimicis quoque approbei. {*Imitata*} simulata, imaginata. {*Proh Ve.*} hac exclamatione Byblis se maximã illo isomnio sẽsisse uoluptatẽ apte ondit.

{*Tenera*}

Proh Venus, & tenera uolucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli? quam me manifesta libido
Contigit? ut iacui totis resoluta medullis?
** Vt meminisse iuuat? quamuis breuis illa voluptas,*
Noxq; fuit praeceps, & coeptis inuida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
Quàm bene Caune tuo poteram nurus esse parenti;
Quàm bene Caune meo, poteras gener esse parenti.
Omnia, dij facerent, essent communia nobis,
Praeter auos: tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur pulcherrime matrem:
** Et mihi, quae malè sum, quos tu, sortita parentes,*
Nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus vnum.
Quid mihi significant ergo mea visa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & somnia pondus?
Dij melius, dij nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethin, Iunonem rector Olympi.
Sunt superis sua iura. quid ad coelestia ritus
Exigere humanos, diuersaq; foedera tento?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc si nequeo, peream precor ipsa, toroq;
Mortua componar, positaeq; det oscula frater,
Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
Finge placere mihi: scelus esse uidebitur illi.
At non Aeolidae thalamos timuere sororum.
Vnde sed hos noui? sed cur haec exempla paraui?
Quò feror? obscenae procul hinc discedite flammae,
Nec, nisi quà fas est germanae, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quae fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor, potero: uel si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet. haec dubiam vicit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro,
Viderit, insanos, inquit, fateatur amores.
Hei mihi quò labor? quem mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit uerba trementi.
Dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram.
Incipit, & dubitat, scribit, damnatque tabellas,
Et notat, & delet, mutat, culpatq;, probatq;:
Inque uicem sumptas ponit, positasque resumit.
Quid velit, ignorat: quidquid factura videtur,
Displicet: in vultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat, visum est delere sororem,
*Verbaque * correptis incidere talia ceris:*
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans. pudet ah, pudet edere nomen.
Et si, quid cupiam, quaeris, sine nomine vellem
Posset agi mea caussa meo, nec cognita Byblis
Antè forem, quàm spes votorum certa fuisset.
Esse quidem laesi poterat tibi pectoris index,
Et color, & macies, & vultus, & humida saepe
Lumina, nec caussa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quae, si fortè notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen quamuis animi graue vulnus habebam
Quamuis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi dij testes) vt tandem sanior essem:
Pugnauique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix: & plus, quàm ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli. superata fateri

{*Tenera*} delicata. {*Vt*} quàm. {*Praeceps*} breuis ac uelociter fugiens. {*Mutato nomine*} sororis subaudiatur. {* *Hei mihi*} cruciatur Byblis, quòd Caunus sibi tantum frater, nõ etiam maritus sit futurus. {*Mea ui.*} mea insomnia. {*Dij melius*} habent, faciuntque quàm homines qui sorores proprias vxores ducunt. {*Sic Saturnus Opim*} Ops filia fuit Caeli, quae Saturno fratri nupta multos filios procreauit. [alio nomine Rhea à poetis uocata & Cybele, & magna mater. Orpheus autem in hymnis, non Caeli, sed Protogeni filiam facit.] {*Iunctã sibi sanguine*} consanguineam & sororé. {*Oceanus Tethin*} Tethis Caeli & Vestae filia Oceano fratri nupsit, eique maximam nympharum multitudinem peperit. {*Sunt superis sua iura*} alia inquit iura dij, alia homines habent. {*Ad coelestia*} ad caelestium exemplum. {*Ritus humanos*} hominum mores. {*Diuersaque foedera*} ad exemplum diuersorum foederum & legum. alia nanque sunt foedera hominum, alia deorum. {*Vetitus ardor*} prohibitus, ac nefandus amor. {*Arbitrium*} uoluntatem praesentiam. {*At non Aeolidae*} Macareus Aeoli filius cum Canace sorore concubuit, ex eaq; filium suscepit, qui cum à nutrice domo efferretur, seipsum vagitu prodidit. quare indignatus Aeolus gladium filię misit, quo pro meritis uteretur: Macareus uero aufugit. ad eleuandum autem scelus Byblis plurali numero utitur cum Macareus solus ex Aeolidis cum sorore coiuerit. {*Vnde sed hos noui?*} anastrophe est, sed, enim coniunctio primum in oratione locum obtinet. se ipsam autem reprehendit Byblis, quòd nefandi amoris exempla sibi uenerint in mentem.

RAPH. *OBSCOENAE flammae*} turpes amores. {*Quà fas est*} quatenus licet, atque honestum est. {*Indulgere*} obsequi. {*Ergo ego*} affectum ostendit hoc loco ergo. {*Non reiectura*} non repulsura. Distrahitur autem Byblis in varias cogitationes, hinc ab amore, illinc à pudore. {*Coget amor, potero*} si coniunctio subaudienda est. si coget amor. sic Iuuenalis, Graeculus esuriens in coelum iusseris ibit, {*Viderit*}

rit} Caunus uiderit, quid sit acturus. caeterum nos et nostros amores aperiamur. {*Hei mihi quò labor?*} sic & amore & pudore vexatur Byblis, ut, quid agat, eligere nesciat. {*Ignem*} ardorem, furorem. {*Meditata*} excogitata. {*Dextra tenet ferrum*} stylum ferreum, quo in tabulis etiamnum scribitur. gestum autem scribentis in tabellis exprimit. {*Vacuam ceram*} in qua nihil erat scriptum. {*Et dubitat*} puellae amore exaestuantis exprimit leuitaté, atque infirmitatem. {*Sumptas*} tabellas. {*Placuit delere sororem*} nam soror nomen est sanguinis, eo quod fratrem suae turpitudinis ipsam admonere putauit. {*Incidere*} scribere. {*Correptis*} celeriter raptis. {*Quam, nisi tu dederis*} in hac scribenda epistola ita personam puellae fratrem & amantis & uerentis suscepit poeta, ut optime seruet decorũ. est autem adeo facilis, ut & à uirgine scripta esse, & nulla expositione indigere uideatur. {*Amans*} puella amore capta. {*Et si quid cupiam quaeris*} uellem, inquit, posse petere sine nomine meo ad quod opto, si forte quaeris quid cupiam. {*Votorum*} cupiditatis. {*Laesi pectoris*} animi amore capti. {*Et color*} pallidor. {*Et vultus*} moestus. {*Sororia*} sorori conuenientia. hoc enim sororium significat, nec unquam substantiuum inuenitur sororius pro sororis marito, ut uulgus imperitorum putat. {*Ipsa tamen quamuis*} se inuitam quidem, sed coactam amori succubuisse ait. {*Pugnaui effugere*} ut effugerem in soluta dicimus oratione. {*Violenta arma*} uim afferentia. cum quadam excusatione autem violenta dicuntur, quibus viri quoque, ac dij ipsi, nedũ puella succumberet. {*Dura*} patiens dolorum.

Quàm *Hei* *Correctis*

{*Timi-*

Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu seruare potes, tu perdere solus amantem,
Elige vtrum facias. non hoc inimica precatur:
Sed quæ, cùm tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, & uinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint: & quid liceatq́, nefasq́;,
Fasq́; sit, inquirant, legumq́; examina seruent:
Conueniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat nescimus adhuc, & cuncta licere
Credimus, & sequimur magnorum exempla deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reuerentia famæ,
Aut timor impediet: tantùm absit caussa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi,
Et damus amplexus, & iungimus oscula coram.
Quantum est, quod desit? miserere fatentis amorem.
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor:
Ne ue merere meo subscribi caussa sepulchro.
Talia nequidquam perarantem plena reliquit
Cera, manum. summoq́; in margine uersus adhæsit.
Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis. linguæ defecerat humor.
Deq́; suis unum famulis pudibunda uocauit,
Et paulum blandita, fer has fidissime nostro,
Dixit, & adiecit, longo post tempore, fratri.
Cùm daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata est: misit tamen, apta minister
Tempora nactus adit, traditq́; latentia uerba.
Attonitus subita iuuenis Mæandrius ira
Proijcit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixq́; manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet, O uetitæ scelerate libidinis auctor
*Effuge, ait: * quòd si nostrum tua fata pudorem*
Non traherent tecum, pœnas mihi morte dedisses.
Ille fugit pauidus, dominaq́; ferocia Cauni
Dicta refert. palles audita Bybli repulsa,
Et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediјt, pariter rediere furores:
Linguaq́; uix tales icto dedit aere uoces:
Et meritò: quid enim temeraria uulneris huius
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt,
Tam citò commisi properatis uerba tabellis?
Antè erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi, ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua, ueli qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere; quæ nunc
Non exploratis impleui lintea uentis.
*Nunc feror in scopulos igitur, * subuersaque toto*
Obruor Oceano: nec habent mea uela recursus.
Quid? quòd & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cùm mihi ferre iubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas?
*Non ne uel illa dies fuerat? uel tota * uoluntas?*
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat,
Signaque certa dabat, si non malè sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensque meos aperire furores.
Vidisset lacrymas, uultus uidisset amantis.
Plura loqui poteram, quàm quæ cæpere tabellæ.
Inuito potui circundare brachia collo:
Et si reijcerer, potui moritura uideri,
Amplectique pedes, affusaque poscere uitam.
Omnia fecissem: quorum si singula duram
Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.

§*Timidis uotis*§ hypallage est. ego nanque timida intelligitur. §*Vinclo propiore*§ nodo arctiore, strictiore, hoc est, coitu. §*Iura senes norint*§ ab ætate suadet fratri Byblis, vt nihil de legibus curet. §*Legum examina*§ æqualitatem legum, ac seueritatem. §*Venus temeraria*§ inconsiderata. §*Nec nos aut durus pater*§ à commoditate argumentatur Byblis. §*Aut reuerentia*§ periphrasis est pudoris. §*Dulcia furta*§ suauia stupra, iucundos coitus. §*Secreta*§ secretò nomen pro aduerbio est positum. §*Coràm*§ palã, in omnium conspectu: aut, coram patre. Coràm enim ad certos, Palàm ad omnes refertur. §*Quantum est quod desit?*§ ac si diceret parum ad modũ deest ad explendum amorẽ nostrum. nam ex quinque lineis amoris, uisu, alloquio tactu, osculo, concubitu, solus coitus restabat. [Legũt quidam, desit, pro desit, neque omnino inepte, vt puto.] §*Caussa*§ mortis subintelligatur. §*Perarantem*§ perscribentem. §*Nequicquam*§ frustra. nihil enim profuerunt preces illæ, quin potius obfuerunt. §*In summo margine*§ in ultima marginis parte. §*Adhæsit*§ affixus fuit & scriptos §*Signat*§ sigillat.

qui,

RAPH. §*OMINE*§ augurio. §*Iuuenis Mæandrius*§ Caunos Mæandri nepos. §*Ab ore*§ à facie. §*Trepidantis*§ timentis. §*Dum licet*§ dum potes. §*Tua fata*§ tua mors. §*Nostrum pudorem*§ hoc est, si tua mors nobis dedecori non esset. §*Palles au Bybli repulsa*§ apostrophe est poetæ ad Byblida. §*Glaciali frigore*§ timore, quod enim sequitur, pro eo, quod præcedit, frequenter per metonymiam ponitur, & contra. §*Icto aere*§ percusso. nam ex percussione aeris uox fieri censetur. §*Et merito*§ spernor subaudiendum. significat autem Byblida diu attonitam fratris repulsa tacuisse, ac tandem in querelas pœnitentiæ plenas erupisse. §*Indicium feci*§ indicaui. §*Vulneris huius*§ amoris, qui corda hominum vulneribus conficere uidetur. §*Properatis tabellis*§ festinanter scriptis, ac missis. §*Ambiguis dictis*§ dubijs uerbis, quæ in diuersas trahi sententias possint. §*Ne non*§ sequeretur. ex duabus enim negationibus constituitur affirmatio. §*Par*-

summersa

uoluptas

te aliqua ueli§ metaphora à nauigantibus sumpta, qui ante quam pandant uela, solent notare quales uenti sint flaturi. §*Qualis foret aura*§ qualis foret Cauni uoluntas. §*Tuto mari*§ pro toto legendum esse tuto facile ex sensu ipso apparet: quamuis fere in exemplaribus toto corrupte legatur. §*Non exploratis uentis*§ non intellecta Cauni uoluntate. perstat enim in metaphora à nauigationibus sumpta. §*In scopulos*§ in maximas anxietates. §*Nec habeat*§ nescit enim uox emissa reuerti, ut inquit Horatius. §*Cera*§ tabella cerata. §*Non ne uel illa dies*§ se arguit Byblis, quod casu tabellæ admonita in alium diem non distulerit litteras Cauno mittendas. §*Et tamen ipsa loqui*§ hic quoque colligit Byblis se temere ad Caunum fratrem litteras dedisse, satiusque fuisse si ipsa coràm suos amores confessa fuisset. §*Cæpere*§ continere potuerunt. §*Affusaque prosusa*§ proiecta ad pedes Cauni. id quod fit, cum aliquid ardui uolumus impetrare.

§*Par*§

{pit} esse possit. {Non adijt apte} decēter oportune. {Nec legit} elegit. {Credo} ut puto. {Animumque uacantem} alijs curis uacuum. {Si facta mihi reuocare liceret} hoc est, si possem efficere ut facta essent infecta. {Cœpta expugnare} incœpta perficere. {Quippe nec ille potest} multis rationibus colligit Byblis melius esse, ut in incœpto persistat quàm ab eo desistat. {Relinquam} deponam. {Leuiter} leui amore impulsa. {Qui plurimus} maximus, grauissimus {Hoc deo} Cupidine. {Denique iam nequeo} omnino, inquit, iam nefanda commisi, neque innocens possum existimari. {Temerata} uiolata. {Vt nihil adijciam} quamuis nihil ijs, quæ iam commisi, adiungam. {In uota} ad uota explenda.

RAPH. INCERTAE men. {in} instabilis animi. {Committit} committit, ut sæpe repellatur. {Mox ubi} deinde inquit, cum nullus finis imponitur Byblidos flagitio, Caunus patriam reliquit. {Inque pe.} in Caria vrbem ædificauit, quam de nomine suo Caunum appellauit, & æstate, & autumno pestiferam. Discedit autē ab historia poeta, quo magis verisimilem fabulam das, nam Canni cōditores à Strabone ex Creta uenisse scribuntur. {Meletida} Byblida Mileti filiā. {Planxit} percussit. {Sine qua} qua erepta. {Profugi} porro fugati. {Vtque tuo} eo furore Byblida agitatam fuisse ait poeta, quo Bacchæ vexantur, dum tertio quoque anno Orgia celebrāt. {Proles Semel.} apostrophe ad Bacchum. {Mota} concitatæ. {Tuo Tyrso} tuis sacris per synechdochem. est nanque Thyrsus hasta pampinis tecta, quæ in sacris Bacchi iactabatur. {Ismaria} Thraciæ. {Triennia} Trieterica Græce dicūtur, eo quòd tertio quoque anno celebrarentur. {Bubasides} Cariæ. n. ē Bubasus, vnde Bubasides declinātur, Cariæ regio est [meminit & Pli. li. 5. c. 28.] {Caras} Cariæ populos. {Et armif.} Lelcges populi suę Cariæ bellicosissimi. {Iam Cragon} Cragus mons est Lyciæ Apollini sacer, qui promontoria octo habere scribitur, ac eiusdem nois urbem. [Pli. Taurum hoc nomine appellari certa sui parte dicit, alijs. n. locis alijs nominibus eundem illum dici uide lib. 5. c. 27.] {Et Li.} Limyre oppidum est Lyciæ iuxta Cragon. [cum amne eiusdem nois vt Pl. l. 5.] {Xanthiq;} Xanthus & fluuij, & Lyciç urbis maximæ nomen est.

præbuit, ut fingerent Chimeram esse monstrum, partem anteriorem leonis ha bens flammas euomentem, medium ac uentrem capræ, posteriorem draconis, vnde ét Hom inquit. [πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα] sanè Chimæra capra interpretatur. {Quoq; chimera iugum med. i par. ignē] hunc uersū alij, inter quos & Perottus, sic legūt, Quoque Chimæra iugo, medijs in partibus hircū, Pectus & ora leæ &c. quæ lectio & planior est, & cum fabula magis cōsentit. Porrò fingunt poetæ Chimærā ex Echidna & Typhaone natā esse, postremo aūt à Bellorophonte, auxilio Pegasi, occisam. Hesiod. in Theogonia addit, ét tricipitē fuisse. cu° versus sunt,

Ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ
Δεινήν τε, μεγάλην τε, ποδώκεά τε, κρατερήν τε,
Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Τὴν μὲν Πήγασος εἷλε, καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

De Pegaso autē & Bellorophonte ét Homerus meminit Iliad. 6.] {Quid enim} .i. poterant, ac si diceret nihil. {Protinus vt} quomodo in fontē fuerit resoluta Byblis, triplici similitudine poeta exponit. {Picea de cor.} picea arbor est, ex cuius trunco si incidatur, resina fluit. {Vt ve te. bi.} bitumen genus est picis ex terra nascens. [De bitumine Plin. lib. 35. c. 15. Et Bitumi nis uicina, inquit, est natura, alibi limus, alibi terra limus à Iudææ lacu, ut diximus, emergens, terra. in Syria circa Sidonē, oppidū maritumū: spissant hęc utraq;, & in densitatē coeūt.] *bitumen* {Spirlen.} leniter nomē p aduerbio. {Remollescit} iterū mollis, ac liquida fit, liquescit. {Constitit} congelata fuit. {Phœbeia} Phœbi neptis. {Fama no. sen.} hęc ad connectendam Iphidis metamorphosin i marē à poeta referuntur. nam Lyctus quidā de plebe Thelethusam duxit vxorem, cui grauidæ mandauit, vt si marē quidem pareret, educaret: sin fœminam, exponeret. sollicitæ igitur ac mœstæ propter viri mandata Thelethusæ, Isis dea in somnis apparuit, eāq; hortata est, vt quicquid pareret, educare nihil dubitaret, se .n. auxilio cum opus esset, futuram. quare Thelethusa cum puellam peperisset, marem esse mentita

Forsitan & missi sit quædam culpa ministri.
Non adijt aptè, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petijt horamque animumque uacantem.
Hæc nocuere mihi. neque enim de tigride natus,
Nec rigidos silices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur: repetendus erit: nec tædia cœpti
Vlla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
Non cœpisse fuit: cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, (ut iam mea uota relinquam)
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et quia desierim, leuiter uoluisse uidebor,
Aut etiam tentasse illum, insidijsque petisse:
Vel certè non hoc, qui plurimus urget, & urit
Pectora nostra, deo, sed uicta libidine credar.
Denique iam nequeo nil commisisse nefandum:
Et scripsi, & petij: temerata est nostra uoluntas.
Vt nihil adijciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in uota, in crimina paruum.
Dixit: &, (incertæ tanta est discordia mentis)
Dum pigeat tentasse, libet tentare; modumque
Exit, & infelix committit sæpe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille, nefasque,
Inque peregrina ponit noua mœnia terra.
Tum uerò mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt: tum uerò à pectore uestem
Diripuit, planxitque suos furibunda lacertos.
Iamque palàm est demens, inconcessamque fatetur
Spem Veneris, si quidem patriam, inuisosque penates
Deserit, & profugi sequitur uestigia fratris.
Vtque tuo motæ proles Semeleia thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ:
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus. quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat.
Iam Cragon, & Lymiren, Xanthique reliquerat undas,
*Quoque Chimæra iugo medijs in partibus * ignem,*
Pectus, & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt syluæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, & dura positis tellure capillis
Bybli iaces, frondesque tuo premis ore caducas.
Sæpe illam nymphæ teneris Lelegides ulnis
Tollere conantur, sæpe ut medeatur amori
Præcipiunt, surdaque adhibent solatia menti.
Muta iacet, uiridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina riuo.
Naiadas his uenam, quæ nunquam arescere posset,
Supposuisse ferunt: quid enim dare maius habebant?
Protinus, ut secto piceæ de cortice guttæ,
Vtue tenax grauida manat tellure bitumen,
Vtque sub aduentum spirantis lene Fauoni
Sole remollescit, quæ frigore constitit unda:
Sic lacrymis consumpta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque uallibus illis
Nomen habet dominæ, nigraque sub ilice manat.

Byblis in fontem. {Quodque} Chimæra mons est Lyciæ: qui ut Aetna in Sicilia, fumum ac flammarum globos emittit. id quod poetis causā est marito: qui ei nomē aui imposuit. Iphimq; appellauit, atq; ut masculū educauit. sed cū ad tertiū & decimū ætatis annū peruenisset,

ueniſſet, ei pater Ianthem Teleſtæ cuiuſdam vicinam filiam deſponſauit. cum verò dies nuptiarum adeſſet, Thelethoſa unà cum Iphide templum Iſidis adijt, illiuſque implorato auxilio Iphis in marem conuerſus, Ianthe, quam fruſtra ab ſe amari crediderat, potitus eſt.

ARGVMENTVM.

ARG. Phaſtos oppidum fuit in inſula Creta. hic Lyctius generoſæ ſtirpis, ac præſtantis fidei, cum petijſſet a Telethuſa coniuge, vt ſi puellam pareret, necaret. ſi autem puerum ſobolem patri ſeruaret: & vterque cum pro caſu fatum lacrymas dediſſet, mater nequiens inferre manus filiæ. Eidem in malis habuit auxilium; cuius pollicitis illa infante pro puero decepto patre alij opinione nutriuit. itaque cum ætas matura nuptijs increuiſſet nihil ſuſpicans pater, obſtrictus fide coniugis. Ianthem, ex Teleſte genitam deſpondit qui inter ſe dum graui amore premerentur, maximè Iphis, (hoc enim pater nomine aui eum uocari uoluerat) & trepidante ei matre, ne Iphis diu aduectus uirum cum infamia reperiretur, eadem dea fuit auxilio. nam ut totis nuptijs iugari poſſent, Iphim in puerum transfigurauit.

Fama noui centum Cretæas forſitan urbes
Impleſſet monſtri, ſi non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tuliſſet.
Proxima Gnoſſiaco nam quondam Phæſtia regno
*Progenuit tellus ignotum nomine * Lygdum*
Ingenua de plebe virum: nec cenſus in illo
Nobilitate ſua maior; ſed vita, fidesq;
Inculpata fuit grauidę qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cùm iam propè partus adeſſet:
Quæ voueam, duo ſunt; minimo vt releuere dolore,
Utq; marem parias. onerosior altera ſors eſt.
Et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita fortè tuo fuerit ſi fœmina partu,
(Inuitus mando: pietas ignoſce) necetur.
Dixerat: & lacrymis vultum lauere profuſis,
Tam qui mandabat, quàm cui mandata dabantur.
Sed tamen vſque ſuum uanis Telethuſa maritum
Sollicitat precibus, ne ſpem ſibi ponat in arcto.
Certa ſua eſt Lygdo ſententia: iamq; ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere uentrem,
Cùm medio noctis ſpatio ſub imagine ſomni,
Inachis ante torum pompa comitata ſacrorum
Aut ſtetit, aut uiſa eſt. inerant lunaria fronti
Cornua, cum ſpicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus; cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubaſtis, uarijsq; coloribus Apis,
Quiq; premit uocem, digitoq; ſilentia ſuadet,
Siſtraq; erant, numquamq; ſatis quæſitus Oſiris,
Plenaq; ſomniferis ſerpens peregrina uenenis.

Cretæas urbes} Cretenſes, vnde Miletus Byblidos pater coloniam deduxerat in Aſiam. eſt autem Creta inſula centum urbiū fama nobilis, à Creta nympha Heſperidis filia cognominata, ut Doſiades ſcripſit, vt Anaximander à rege Curetum. hæc Aeria primum, deinde Ceretis, tum Macaros a temperie cæli fuit appellata. Hęc Plinius

RAPH. PHAESTIA tel.} Phęſtus vrbs fuit Cretæ a Minoe edificata, & à Gortynijs deleta. } Gnoſſiaco regno } Gnoſſos vna fuit ex pſtantibus Cretæ urbibus. } Quæ uo. } optem, cupiam. } Vt releuere } vt parias. } Onerosior altera sors eſt } fœminam non ſolum enim educare, ſed etiam dotem parare oportet. } Quod abominor } quod omen dij auertant. } Vſque } ſemper, continue. } In arcto } in anguſto, ut bene ſperet deos ei non defuturos. } Inachis } Io Inachi filia, quæ in vaccam cōuerſa, cum priſtinæ figuræ foret reſtituta, ab Aegyptijs pro dea fuit culta, Iſiſque appellata. huius autē ornatum & comites deſcribit poeta. } Lunaria cornua } cum cornibus nanque pingebatur Iſis, ut quæ eadem cum Luna eſſe dicatur. nam primi homines in Aegypto geniti mundi ornatum admirantes, uniuerſorumq; naturam, duos eſſe deos, & quidem ęternos ſunt arbitrati Solem & Lunam, & illum quidem Oſiridem, hanc uerò Iſidem appellarunt, ut Diod. li. 1. ſcribit. Luna autem primis diebus cum creſcit cornua habere uidetur. Bos quoque ei ab Aegyptijs ſacrificatur. [Herodotus per Iſidem, intelligi Cererem ab Aegyptijs tradit, ut per Oſirim. Dionyſium, idem & Diod. alio loco monet. } Et regale decus } diadema. } Cum qua latrator Anubis } Mercurius ab Aegyptijs colitur ſub canis figura, ſignificantibus eum fuiſſe cuſtodem Oſiridis, & Iſidis, Anubiſque appellatur. [Hunc, ut Diodorus tradit, quidam Oſiridis filium fecerunt, fratrem Macedonis. habuiſſe autem eos inſignia Clypeorum, Anubim canem, Macedonem Lupum. hinc ea animalia ab Aegyptijs ut ſacra obſeruari. } Sanctaque Bubaſtis } comes Iſidis uidetur fuiſſe Bubaſtis, eademque cum Diana eſſe ab Herodoto perhibetur. ſed pro ipſa quoque Iſide accipi ſolet, à Bubaſto urbe cognominata. Hoc uerò ex ijs, quæ in columna eius ſacris literis ſcripta traduntur, percipi poteſt: Ego Iſis ſum Aegypti regina, à Mercurio erudita, quæ ego legibus ſtatui, nullus ſoluet: ego ſum Oſiridis: ego ſum prima frugum inuentrix, ego ſum Ori regis mater: ego ſum in aſtro canis refulgens: mihi Bubaſta urbs condita eſt. gaude, gaude Aegypte me nutriſti. Hæc Diodorus. } Varijſque coloribus Apis } bos uarias habens maculas in Aegypto colebatur in perpetuam memoriam Oſiridis, frumentique repertoris, quanquam Boues ruſi immolaſi permitterentur, quòd colori Typhonis, qui Oſiridem necauit, ſimiles uiderentur. [Solinus cap. 34. Inter omnia, quæ Aegyptus habet digna memoratu, præcipue bouem mirantur: Apim uocant: hunc inſtar numinis colit, inſignem notæ albæ macula, quæ dextro lateri eius ingenita, corniculantis Lunæ refert faciem. Statutum æui ſpatium eſt, quod ut aſſuit, principio ſacri fontis profundo immerſus necatur, ne diem longius trahat, quàm licebit, mox alter, nec ſine publico luctu, requiritur, quem repertum centum antiſtites Memphim proſequuntur, ut incipiat ſacris ibi initiatus, ſacer fieri, &c. Herodotus autem libro 3. Apin ab Aegyptijs uocari ait, quem Græci Epaphum dicunt. eundemque hoc modo deſcribit.

ἔστι δὲ οὗτος ὁ Ἆπις μόσχος ἐκ βοὸς ὅστις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν Ἆπιν. ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ Ἆπις καλεόμενος σημήια τοιάδε. ἐὼν μέλας ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνόν τι ἔχει, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλᾶς, ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον.

} Quique premit uocem } Harpocratem ſignificat, qui cum digito ad os appoſito pingebatur: [Vnde apud Catullum Reddere Harpocratem, pro ſilentium imponere, legitur. Similes dea apud Romanos Angenora fuiſſe traditur. vide Eraſ. prouerbia.] } Siſtraque erant } tympana. [Σεῖστρον Græcum eſt nomen, ἀπὸ τοῦ σείειν, hoc eſt quatiendo dictum, erat enim crepitaculum æneum, cuius agitatione, ſonitum reddebant, in ſacris Iſidis ſolenne. ut & Suidas meminit. Virgilius, Regina in medijs patrio uocat agmina ſiſtro.] } Nunquamque ſatis quæſitus Oſiris } deus eſt Aegyptiorum Iſidis maritus, quem ſingulis quibuſque annis Aegyptij & amiſſum maximo cum mœrore quærunt, & inuentum maxima cum lætitia proſequuntur, ut Diodorus, alijq; auctores ſcribunt.] Non tantum annuis ſacris, ſed ſingulis. is ritus apud Aegyptios ſacerdotes fuit, vt cum fletu prodiretur, mox cum lætitia & cantu redirent, imitantes in hoc Iſidis exemplum, quæ cum maritum Oſirim à Typhone occiſum, & in partes diſſectum audiſſet, per totam Aegyptum cū luctu & mœrore illius reliquias quæſiuit. tandem autem ijs inuentis ſepulcrum marito extruxit, luctuque inde & mœrore ſoluta fuit. hinc Martialis, Nuntiat, octauum phariæ ſua turba iuuencæ, Et placate redit iamque, ſubitque cohors. Et ad hunc ritum Ouidius hic reſpexiſſe uidetur, ubi ait, Nunquamque ſatis quæſitus Oſiris. Quanquam alij eundem intelligūt Oſirin, & Apin, & quod hic de Oſiri dicitur, ad Apidis religionem refertur, qui certo tempore nouus quæri ſolebat, ut ſupra annotauimus. Apin autem bouem ſignificare lingua Aegyptiaca volunt, quo nomine tunc Oſiris vocatus fuerit, quòd circa defuncti tumulum, Aegyptijs bos apparuiſſet.] } Plenaque } in pompa ſacrorum Iſidis geſtabatur etiam ſerpēs quæ dormire uidebatur. [Videndum hoc loco, num crocodilum intelligat per ſerpentem peregrinam Ouidius. nam & hic ab Aegyptijs, diuinis honoribus colebatur. quod non ſolum Herodotus & Diodorus, ſed & Iuuenalis teſtatur ſatyra decimaquinta, ubi ait:

Quis

Tum velut excussam somno, & manifesta videntem
Sic affata dea est: Pars ô Telethusa mearum
Pone graues curas, mandataque falle mariti:
Nec dubita, cùm te partu Lucina leuarit,
Tollere quidquid erit. dea sum auxiliaris, opemque
Exorata fero: nec te coluisse quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoque recessit.
Læta toro surgit, duasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa, precatur.
Vt dolor increuit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri,
Iussit ali mater puerum mentita: fidemque
Res habuit. neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit, nomenque imponit auitum.
Iphis auus fuerat. gauisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret illo.
Imperceptа pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri, facies, quam siue puellæ,
Siue dares puero, fieret formosus vterque.
Tertius interea decimo successerat annus,
Cùm pater, Iphi, tibi flauam despondet Ianthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Teleste.
Par ætas, par forma fuit: primasque magistris
Accepere artes elementa ætatis ab ijsdem.
Hinc amor amborum tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus vtrique dedit: sed erat fiducia dispar.
Coniugium, pactæque expectat tempora tædæ,
Quemque virum putat esse, suum fore credit Ianthe.
Iphis amat, qua posse frui desperat: & auget
Hoc ipsum flammas, ardetque in virgine virgo.
Vixque tenens lacrymas, Quis me manet exitus? inquit
Cognita quàm nulli, quàm prodigiosa, nouæque
Cura tenet Veneris? si dij mihi parcere vellent,
Perdere debuerant. si non & perdere vellent,
Naturale malum saltem & de more dedissent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor vrit equarum:
Vrit oues aries: sequitur sua fœmina ceruum.
Sic & aues coeunt: interq; animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem, ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
Fœmina nempe marem, mens est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris; tamen illa dolis, & imagine vaccæ
Passa bouem est, & erat, qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet reuolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas, teque ipsa recolligis Iphi?
Consilijque inopes, & stultos excutis ignes?
Quid sis nata, vide, nisi te quoque decipis ipsam:
Et pete quod fas est, & ama, quod fœmina debes.
Spes est quæ capiat, spes est quæ pascat amantem.
Hanc tibi res adimit. non te custodia caro
Arcet ab amplexu, nec cauti cura * *mariti,*
Non patris asperitas, nec se negat ipsa roganti:
Nec tamen est potienda tibi: nec, vt omnia fiant,
Esse potes felix, vt dijque hominesque laborent.
Nunc quoque votorum pars nulla est * *vana meorum,*
Dijq; mihi faciles, quidquid valuere, dederunt.
* *Quod volo, vult genitor, vult ipsa, socerq; futurus:*
At non vult * *Natura, potentior omnibus istis,*

Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibum. nam quod plenam somniferis venenis vocat, id ad morsum eius animantis refero, qui letalis est, neque vnquam sanatur, vt Diodorus ait.

EXCVSSAM} excitatam. {*Dea sum auxil.*} ad id alludit, quod (ut scribit Diodorus) Aegyptij asserunt, Isidem plurimorũ inuentricem fuisse ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti admodum contulisse, quam immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inque eorum valetudine præcipue versari, quin etiã in somnis palàm eis opitulari, quos cẽsuerit dignos. signa autem horum esse nõ græcas fabellas, sed opera certa. totum enim ferme orbem hanc deam colere propter manifestas morborum curationes: siquidem in somnis illam non recte valentibus auxilia præbere, & qui eius monitis obtemperent, præter opinionẽ curari etiam, quorum medici salutẽ desperarint. {*Cressa*} Cretensis Thelethusa. {*Seque ipsum pon.*} hoc est, postquàm peperit, pondusq; vteri in lucẽ extulit. {*Fidemque res ha.*} res credita fuit. {*Quod commu.*} puero & puellæ. nam Iphis tam fœmina, quàm mas appellari potest. {**Impercepta men.*} non percepta non cognita, non intellecta. Imperceptа autem, indeprehẽsa ve rectius forsitan legeretur, hoc est nõ deprehensa, non animaduersa. {*Dictæo Te.*} Cretensi. à Dicte nanque monte Cretæ Dictæus declinatur. {*Tetigit*} commouit. {*Rude pe.*} rudem animum & amandi imperitum. {*Sed erat fidu. dis.*} nam Iphis diffidebat se viri officio fungi posse, Ianthe verò contra fidebat se munera mulieris optime obiturã. {*Pactæ tædæ*} pactarum nuptiarum. {*Quemque vi.*} Ianthe, inquit, eum putat esse virum, & marem, quẽ credit suum maritum esse futurum. {*Et auget Hoc ipsum flam.*} quod virgine amata se frui posse desperabat. {*Ardetque in virg.*} virgo, inquit, virginis amore inflammatur, quod maxime mirandum est. hinc verò aperte colligitur, hoc nomen virgo apud priscos fœminini duntaxat generis fuisse. {*Quis me ma. ex.*} quem inquit, exitum meus amor sortietur, cum Ianthe amata frui non possim: {*Naturale malum*} naturalem amorem, ut non virginis, sed viri amore caperer. {*Vellem nulla forem*} hoc est, nellem non esse. {*Ne non ferat*} vt ferat. Crete verò cum sit casus nominandi, citra diphthongum scribatur. {*Taurum dilexit filia Solis*} Pasiphae, cuius fabula sæpius iam mihi est enarrata. {*Solertia*} ingenij perspicacitas, & acumen. {*Confluat*} conueniat. {*Quin animum firmas?*} cur non constantia vteris? se ipsam autem alloquitur Iphis. {*Excutis*} abijcis, repellis. {*Nisi te quoq; decipis ipsam*} non solum alios, qui ipsam masculum esse credebant. {*Et pete quod fas est*} & appete, inquit, quod assequi possis. {*Hanc tibi res adimit*} necessitas, & sexus qualitas tibi hanc eripit, quam vxorẽ ducere cupis. {*Nec tamen est potienda tibi*} nec tamen illa potes potiri.

NVLLA est} non est. [Alij legunt, Nunc quoque votorum pars nulla est vana meorum Dijque mihi faciles, &c. vt sit sensus, Etiam nunc ea, quæcunque votis expetiui, contingunt mihi & dij faciles dant quæcunque optaui, scilicet ut Ianthen, & patrem illius, & item meum, fauentes atque paratos habeam. una obstat mihi, quę cætera uincit omnia. Atque hæc lectio, opinor, planior, atque simplicior est. RAPH.

magistri,

una

Quod que ego vult genitor socer & vult ipse suo.

Quæ mihi sola nocet. uenit ecce optabile tempus,
Luxque iugalis adest, & iam mea fiet Ianthe,
Nec mihi continget, medijs sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno, quid ad hæc Hymenæe uenitis
Sacra, quibus qui ducat, abest, ubi nubimus ambæ?
Pressit ab his uocem. nec lenius altera uirgo
Aestuat: utque celer uenias Hymenæe precatur.
Quod petit hæc, Thelethusa timens modò tempora differt,
Nunc ficto languore moram trahit: omnia sæpe,
Visaque caussatur. sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataque tempora tedæ
Institerant, unusque dies restabat. at illa
Crinalem capiti uittam nataque, sibique
Detrahit, & passis aram complexa capillis
Isi, Parætonium, Mareoticaque arua, Pharonque
Quæ colis, & septem digestum in cornua Nilum,
Fer, precor, inquit, opem, nostroque medere timori.
Te dea, te quondam, tuaque hæc insignia uidi,
Cunctaque cognoui, sonitum, comitesque, facesque
Sistrorum, memorique animo tua iussa notaui.
Quòd uidet hæc lucem, quòd non ego punior ipsa,
Consilium, monitumque tuum est: miserere duarum,
Auxilioque iuua. lacrymæ sunt uerba secutæ.
Visa dea est mouisse suas (& mouerat) aras,
Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem, fausto tamen omine læta
Mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
Quàm solita est, maiore gradu: nec candor in ore
Permanet, & uires augentur, & acrior ipse est
Vultus, & incomptis breuior mensura capillis.
Plusque uigoris adest, habuit quàm fœmina: nam quæ
Fœmina nuper eras, puer es. date munera templis,
Nec timida gaudete fide. dant munera templis:
Addunt, & titulum: titulus breue carmen habebat.
* *Vota puer soluit, quæ fœmina uouerat, Iphis.*
*Postera lux radijs * totum patefecerat orbem,*
Cùm Venus, & Iuno, sociusque Hymenæus ad ignes
Conueniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

{*Luxque iugalis adest*} nuptiarum dies. {*Vbi nubimus ambæ*} nubere fœminarum est proprium. {*Nec mihi continget*} quia illa potiri non potero. {*Ad hæc sacra*} nuptiarum. nam in nuptijs & Iuno pronuba, & Hymenæus inuocabantur. {*Pressit ab his vocem*} post hæc, inquit, siluit. {*Nec lenius*} nec minus. {*Aestuat*} amore ardet. {*Altera vir.*} Ianthe, quæ Iphin, cui fuerat desponsata, marem esse credebat. {*Vtque celer venias*} apostrophe ad Hymenæum, nuptiarum deum. {*Omina, Visaque*} auguria & somnia. {*Caussatur*} excusat ac caussam esse ait. {*Ficti*} fingendi. {*Isi Parætonium*} oppida Aegypti, vbi potissimū colitur Isis, commemorat Thelethusa. nam Parætonium Aegypti oppidum est & portus ingens quadraginta ferè stadiorum, vt Strabo scribit. {*Mareoticaque arua*} Mareotis lacus est Aegypti iuxta Alexandriam, qui antea Arapotes nominabatur. {*Pharonque*} Pharos insula est Alexandriæ adiacens, in qua est turris altitudine insignis, quam eodem nomine, quo insula, multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam Sostratus Gnidius Aegypti regum amicus, ob nauigantium salutem exædificauit, vt hoc epigramma in eam scriptum declarat: Sostratus Gnidius, Dexiphanis filius, dijs seruatoribus, pro nauigantibus. nam cum ora importuosa & humilis esset, & cautes & breuia mare haberet, signum aliquod necessariū fuit altum & clarum, quo nauigantes ad portus ingressum dirigerentur. inde factum est vt huiusmodi signa ad portus collocata Phari dicantur. {*In septem cornua*} ostia. nam Nilus septem ostijs egreditur in mare. {*Tuaque hæc insignia vidi*} in ara namque Isidis ea omnia simulacra erant, quæ per somnum viderat Thelethusa. {*Sonitum comitesque facesque.*} ordo est, Sonitum sistrorum. sistrum namque instrumentum est, quod concussum sonitum emittit, unde & nomen παρὰ τὸ σείειν, hoc est à concutiendo accepit. {*Quod ut hæc lu.*} quòd hæc viuit. digito autem puellam ostendit. {*Non se.*} non sine cura & sollicitudine. {*Fausto omine*} felici augurio. {*Ad ignes*} ad sacrificia: quæ in nuptijs Iunoni, Hymenæoque, ac Veneri celebrabantur.

Iacobi Constantij Fanensis.

V*Na ministrarum media de plebe* {*Galanthis*} hæc lacteus flos interpretatur. γάλα enim lac, ἄνθος flos dicitur.
{*Lotos in hanc nymphæ*} magis placet, vt Lotis legatur. idem primo Fastorum

At ruber hortorum Deus, & tutela priapus
Omnibus ex illis. — vide lib. 1. fol. 4.
Lotide captus erat. & infra
Lotis in herbola sub acernis ulmma ramis,
Sic, vt erat lussu fessa, quieuit humo.

nisi quis velit vt Lotos sicut Rhodos declinetur. cæterum eam scio apud nescio quē Græcum auctorem Neptuni filiam appellari. {*At puer Amphrysus*} videne Amphrysus legi debeat ab Amphryso Magnesię fluuio: quæ portio est Thessaliæ. Oechalia enim, vnde huius parentes fuerunt, in Thessalia ponitur omnium ferè scriptorum consensu. licet non ignoremus plures fuisse Oechalias. {*Phege.ha.en.*} hic Phege⁾ Themem & Axionis pater videndum est, an Phoronei frater fuerit, & Psophidis filius, cuius meminit Stephanus. {*Medijs in par. ignem*} emendati codices hircum non ignem scribendum esse ostēdunt. — *Dona latum* — quæ lectio cum Homeri & Hesiodi versu conuenit: qui Chimeræ medium capram esse scripserunt, hic in Theogonia, ille in Iliados sexto.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN NONVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Admissumque trahens sequitur.

PERQVAM eleganter exprimit poeta naturam taurorum ruentium in prælium, simulque scientiam Herculis in eo capiundo. illud autem admissum exponendum, in cursum missum. quod etiam libro sexto de Sipylo Niobes filio admonuimus.

Dat munus rapta velut irritamen amoris.

Raptam vocat, quam certando acquisierat Hercules: & irritamen ad iram prouocationem quidam interpretantur, ideoque simplici scribendum r littera.

Victor ab Oechalia Caneo sacra parabat.

Huius Oechaliæ meminit Strabo lib. 10. non ita longe ab initio. Cæneum autem Ptolemæus ad Septentrionem in Eubœa ponit promontorium. cæterum cum in Oeta monte Hercules vitam finierit, necesse est Cęneo Ioui non in Eubœa sacrum factum, sed extra insulam, etiam si nomen fortassis inde habet. Oetam sanè montem Pli. lib. 4. c. 7. à Doridiæ tergo esse perhibet. non meminit Ptolemæus, sed Strabo lib. 9.

Quæ quoniam adueniet, properandum.

Iolem timet venturam Tyrinthia, vbi, vt opinor, habitabat, quare præueniendum putat. inter dubitationis autem partes qua nunc ad fugam, nunc ad manendum instigatur, tandem cum Meleagri se sororem esse ait, omnino facinus magnum parandum, & testandum quid coniugij læsi iniuria, fœmineusque dolor possit, idque iugulata pelice concludit. sed vt paro indicandi modo legitur, ita etiam testor legendum existimo, non tester, quanquam Raphael ita legerit.

Visaque dexter, dominumque ipsisque peremi.

Ipsos haud dubie equos refert, quos tamen historici quidam ad Eurysthea adductos scribunt, ac ab eo Iunoni sacratos, eorum progeniem ad Alexandri vsque tempora durasse. sed apparet Ouidium alios secutum auctores.

Nunc quoque in Euboico scopulus breuis emicat altè.

Hoc quoque dubitationem meritò lectori mouere potest, quomodo breuis scopulus altè emicet, præsertim cum tertio deinde versu nautæ eum calcare vereantur. Commentatori hoc enarrandum erat: nos quia lectionem non impedit, studiosis, vt quædam alia in his annotationibus perquirenda relinquimus. *Ex oculis remouete manus sine munere vestro.*

Morientibus à dilectissimis oculi claudebantur: hoc igitur pietatis officium exhibere volentibus, hęc dicere videtur. nam corticem hoc facere in ipsorum conspectu, ait.

Vano superi sermone fremebant.

Fremebant dij aduersus Themidos vaticinium, vt Themis pauloante contra Heben. Hebe nulli alij deinde iuuentutem se daturam dixit, Themis autem futuros ait Callirhoes filios ex infantibus subito viros. dij contra Themin nulli hanc concedendum. tandem Iupiter auctoritate sua hæc discussit.

Nec quo prius ordine regnat.

Hoc vix intelligitur. ego puto eum dicere velle, Minoa non tanta subditorum obedientia regnare, quemadmodum iuuenis ac validus esset.

-Nullumque sub illo
Igne facit votum.

Nondum amor tam magnus erat, inquit, vt Byblis propterea votum susciperet, quod vehementer amantes facere consueuerant, vt potirentur amato.

Ergo ego quæ fuerim non reiectura petentem,
Ipsa petam.

Quidam hæc verba interrogatiue legunt, quod mihi non probatur. nam tota hac oratione lucta mentis ac sensus est. verba igitur sensus hæc sunt, quæ deinde sequuntur. Poterisne loqui, poterisne fateri? hæc verba sunt mentis.

Medijs in partibus.
Pectus & ora lea, caudam serpentis habebat.

Codices ferè medijs in partibus ignem, habebant. Perottus in suo cornu hircum legit, ad illud Homeri referens:

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

quod mihi perplacet, tametsi apud auctores hoc variatum est. idem Perottus, Quoq; Chimæra iugo, pro ignem legit, quod mihi displicet. præcedente autem versu Limyrum, non prima, sed secunda syllaba ypsylon habet, quod in plerisq; codicibus neglectum vidimus. denique illud, Deficiunt syluæ, subinferendum ad præcedentia videtur, vt sit sensus, ibi habebat hircum, atque ibi Byblida concidisse.

Ne spem sibi ponat in arcto.

Vide reciprocationem, ad ipsam ne Thelethusam, an ad Lyctum referendum putemus: ego ad Lyctū referri puto sequente autem versu. Iamque ferendo Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem, vide vt Vexerat exponendum.

Nunc quoque votorum pars nulla est vna meorum.

Quidam libri vlla habebant, pro nulla, sed Raphael nulla per non exponit, sane per quàm obscurus est sensus. nescias enim velit ne dicere, vna pars meorum votorum, nempe de potiunda Ianthe, non est. an potius Meorum votorum non vna est pars, quasi diceret omnia mihi contraria eueniunt atque aduersa. quod tamen animi impatientia dictum uideri potest.

Quòd videt hac lucem, quòd non ego punior ipsa.

Sed nec hic planè me explico. Quod non ego punior ipsa. vtrum quòd ego ipsa non puniar, uidelicet quòd hoc maritum celauerim, an ipsa, propter ipsam. Et hæc quidem si fortassis quibusdam felicioris ingenij hominibus leniuscula uidebuntur, nec digna annotatione, nobis stupidioribus, & qui ubique facile hæremus, ueniam dabunt, quando A. Gellius, & paulo ante nostram ætatem Laurentius Valla de lingua Latina meritissimi quædam haud dissimilia tractarunt: nos ad alia properamus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER DECIMVS.

ARGVMENTVM.

ARG. Orpheus, Euridice interempta, ad inferos descendit, & a Dite impetrauit, ut eam reduceret ad superos, lege proposita, si sequentem non respexisset: quod ille pstare non potuit. reuocata igitur ad inferos, Orpheus non aliter stupuisse dicitur, q̃ pastor, qui, uiso Cerbero, quē ab inferis traxeret Hercules, nimio pauore in saxum uersus est: quamq; Olenus & Lethæa, quæ cum pulchritudine superba deabus se prætulisset, deque ea supplicium sumere uellent, uxoris culpam Olenus in se trāsferre uoluit, suntque ambo in saxa mutati. Orpheus postea dolore, ac fletu finito, ne rursus coniugale desiderium experiretur, puerilem Venerem instituit.

NDE per immensum croceo uelatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit, & Orpheia nequidquam uoce uocatur.
Affuit ille quidem, sed nec solennia uerba,
Nec lætos uultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrymoso stridula fumo,
Vsque fuit, nullosque inuenit motibus ignes.
Exitus auspicio grauior. nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
Occidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
Defleuit uates, ne non tentaret & umbras,
Ad Styga Tenaria est ausus descendere porta:
Perque leues populos, simulacraq; functa sepulcro
Persephonen adijt, inamœnaq; regna tenentem
Vmbrarum dominum: pulsisque ad carmina neruis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus quidquid mortale creamur.
Si licet, & falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc, ut opaca uiderem
Tartara, descendi, nec uti uillosa colubris
Terna Medusæi uincirem guttura monstri.
Caussa uiæ est coniux, in quam calcata uenenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
Posse pati uolui: nec me tentasse negabo:
Vicit amor. supera Deus hic bene notus in ora est:
An sit & hic, dubito: sed & hic tamen auguror esse:

RAPH. NDE *per immensum.* } Totum hunc librū vndecimiq; partem Orphei gestis carminibusq; ita dicauit poeta, ut ab instituto non discedat, variasq; transfigurationes exponat, nā Orpheus, Apollinis, & Calliopes, vel (vt alij scribunt) Oeagri fluuij, & Polymniç musç filius, scientia ac cantus suauitate mortales omnes dicitur superasse, citharamque ad similitudinem testudinis a Mercurio confectā, donoque Apollini datam a patre accepisse, cuius modulatione non homines solum, sed feras syluasq; ac saxa mota fuisse. is enim, (ut scribit Diodorus) doctrinæ deditus, cum theologiç operam impendisset, in Aegyptum transijt, plurimarumque ibi rerum percepta scientia, Grçcorum doctissimus, tum in deorū cçremonijs, tum in theologia, tum in poematis, cantuque est habitus, nauigauit insuper cum Argonautis, obque vxoris amorem ad inferos cū descendisset, a Proserpina suauitate cantus allecta impetrauit, vt defunctam vxorem ab inferis excitaret. nam Eurydice, quam infausto omine sibi copularat, dū per prata simul cū alijs nymphis vagaretur, à serpente percussa interijt: tantoque dolore moriens affecit maritum, vt non satis esse duxerit lugere, sed ad inferos quoque ad eam repetendā descēdere nihil dubitarit. eò igitur cum peruenisset, tantum carminis suauitate effecit, vt vxorem à Plutone ea acciperet cōditione, ne illam prius, quàm ad superos reuersus esset, respiceret. sed Orpheus veritus ne se vxor sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quç illico ad inferos retracta Orpheum in maximis cruciatibus reliquit. cum igitur desperaret se iterum ea potiri posse, omnes aspernatus mulieres dicitur, primusq; apud Thraces puerorum amoribus indulsisse. id vero çgre ferentes, Thraciç mulieres, sacra Bacchi celebrantes, illum, cithara canentem, ferasq; mulcentem discerpserunt. cuius caput vnà cum cithara in Hebrum proiectum, cum Lesbon vsque peruenisset, idque serpens laniare uellet, in saxum ab Apolline dicitur fuisse trasformatus. } *Ad oras Ci.* } Cicones populi sunt Thraciç iuxta Hebrum fluuium habitantes, à Cicone Apollinis & Rhodopes filio dicti. } *Et Orpheia uo.* } adiectiuum est Orpheia, vnde etiā penultimam producit. quç à Grçcis per ω scribitur. }*Nequicquam*} frustra. neque .n. felices ille nuptiç fuerunt. } *Sed nec so. uer.* } qualia hçc essent, faustç, felicesq; hç sint nuptiç. } *Fax quoque quam tenuit* } quinque faces (vt in Problematis scribit Plutarchus) ante nouam nuptam preferri solebant. } *Vsque* } semper. }*Rhodo. ua.* Orpheus poeta Thracius, cuius hymni in plerosque deorum etiam num extant. Rhodope autem mons est Thraciç altissimus. } *Tænaria porta* } Tçnarus Laconiç promontorium est, in quo specus esse dicitur, per quem ad inferos descenditur. } *Perque leues pop.* } corporibus carentes. } *Persephonem* } Proserpinam. [Proprie autem videtur Persephone dici, Hecate, quòd ea veneficijs patrem Persea interfecisse dicatur. vt est apud Diodorum libro 5. Hecatem autem, & Proserpinam pro eadem accipi supra annotauimus. } *Vmbrarum dominum* } Plutonem, } *Opositi* } hac oratione Orpheus persuadere conatur Plutoni atque Proserpinæ, vt sibi Eurydicem uxorem restituàt, ac per aliquot adhuc annos viuere apud superos permittant. } *Mundi positi sub terra.* } periphrasis est inferorum. } *Opaca Tartara.* } obscura, tenebrosa. est enim Tartarus inferorum locus profundissimus. } *Medusæi monstri* } Cerberi canis inferorum tricipitis, qui vt Medusa p capillis, ita pro pilis colubros ac serpentes habet. Merito autem se excusat Orpheus ne vt Hercules credatur

credatur ad extrahendum Cerberum illuc descendisse. [De colubris Cerberi, quos ille pro pilis habet, Regius viderit. Medusæum autem monstrum Cerberum dici, inde volunt alij q Echidna, quæ Cerberum & Orthum Geryonis canem peperit ex Tiphæone, Medusæ progenies fuerit. sic enim apud Hesiod. legitur de Medusa:

[illegible]

& paulu post Echidna,

[illegible]

iugera distentus iecore suo vultures assidue pascere narratur. {Vrnisque vacar. Bel.} Beli neptes. hæ vero Danai filiæ fuere quinquaginta, quæ totidem patrueles, eosdemque maritos, Aegypti filios, iussu Danai patris suum quæque preter unam Hypermnestram, quæ Lynceo pepercit, prima nocte interemere: unde ad inferos detrusę cribris aquam haurire finguntur. hac autem fabula Lucretius amore captos significari putat, qui in re leuissima diu laborent. {Vacarunt} cessarunt ab urnis gestandis. {Inque tuo sed. Sisyphe saxo} Sisyphus Aeoli filius cum Isthmum infestaret, ad inferos trusus saxum in montis cacumen subuoluere cogitur, quod semper in uallem deuoluitur. qua ambitiosi significantur, qui quamuis ferant repulsam, ab ambiendis tamen magistratibus non desistunt. {Eumenidum} furiarum. {Nec regia coniux} Proserpina. {Nec qui regit ima} periphrasis est Plutonis. {Vmbras in.} anastrophe est. {Carpitur ac.} per tramitem arduum Orpheus ab inferis ad superos ascendit. {Nec pro.} nec longe. {Margine} extremitate. {Summa t.} supernę terrę. {Hinc ne de. m.} tunc, inquit, timens Orpheus ne Eurydice se desereret, ad eam oculos conuertit. {Quam t. qui te.} quis nam hic fuerit, nusquam me legisse memini. quisquis autem fuit, cum Cerberum ab Hercule ad superos attractum uidisset, tanto affectus est tremore, ut in saxum fuerit conuersus. [Hunc locum explicat Parrhasius in prefationem secundi de Rap. Proser. alludit autem poeta ad eum, què Greci [illegible] uocant. de quo prouerbium extat. [illegible]. de quo apud Suidam hoc modo legitur.

[illegible]

Famaq; si veteris non est mentita rapina,
Vos quoque iunxit amor. per ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
Omnia debentur vobis: paulumque morati
Serius, aut citius sedem properamus ad vnam.
Tendimus huc omnes: hæc est domus ultima: vosque
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoque cùm iustos matura peregerit annos,
Iuris erit vestri: pro munere poscimus vsum.
Quòd si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.
Talia dicentem, neruosque ad verba mouentem,
Exangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captauit refugam; stupuitque Ixionis orbis;
Nec carpsere iecur volucres: vrnisque vacarunt
Belides; inque tuo sedisti Sisyphe saxo.
Tum primùm lacrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant, vmbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul & legem Rhodopeius accipit Orpheus;
Ne flectat retro sua lumina, donec Auernas
Exierit valles, aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca:
Nec procul abfuerant telluris margine summæ.
Hic ne deficeret metuens, auidusque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est.
Brachiaque intendens, prendique, & prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens, non est de coniuge quidquam
Questa suo. quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, reuocataque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quàm tria qui timidus medio portante catenas
Colla canis vidit: quem non pauor antè reliquit,
Quàm natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se traxit crimen, voluitque videri
Olenus esse nocens: tuque ò confisa figuræ
Infelix Lethæa tuæ, iunctissima quondam
Corpora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraque iterum transire volentem
Portitor arcuerat. septem tamen ille diebus

RAPH. AVGVROR} coniecto & signis colligo. Auguror autem & auguro in eadem significatione dicimus. {Veteris ra.} nam Pluto Proserpinæ amore captus eam rapuit. {Per chaos hoc ingens} per has immensas tenebras. {Retexite} resoluite, vt ad vitam possit redire. {Omnia de. vo.} omnia, inquit, ad uos venire necesse est. {Longissima re.} vtpote, quæ nunquam sint finem habitura. {Peregerit} compleuerit. {Iuris u.} potestatis, & ditionis uestræ. {Pro mu. po. vsum.} ut Eurydice uti, fruique possim. {Quod si fata ne. ve.} sed si, inquit, fata mihi hoc beneficium, pro vxore petitū, negauerint, decreui nolle ad superos redire. {Veniam} beneficium. interdum venia pro pace ponitur. Virg. Cuncti nam lecti nauibus ibāt Orantes veniam. Cæterum qui peccarunt, ueniam petere proprie dicuntur, cū ut sibi parcatur, orāt. {Certum est mi.} decretum est mihi. {Talia di.} quanta fuerit vis Orphei orationis, facile hic colligitur, quòd inferos omnes lacrymas emittere coegit. {Neruosque} citharę chordas pulsantem. {Nec Tantalus undam Captauit ref.} Tantalus Paphlagoniæ rex fuit regionis fertilitate ditissimus, qui mensa deorum dignatus, Iouis arcana prodidit mortalibus. quare ad inferos detrusus, & inter aquas ori allabentes sitit, nec pendentibus pomis famem expellere potest. cum .n. ea captare vult à uento (ut scribit Hom.) dissipantur. {Captauit} capere curauit. {Stupuitque Ixion.} Ixion Phlegiæ, uel (ut quidam scribunt) Antionis & Melanthus filius, cum Iunonem de stupro interpellasset, siue (ut Hom. ait) Latonam, ad inferos damnatus, rota assidue circumagitur. {Stupuit} Immobilis permansit, ut Orphei carmina audiret. {Orbis} rota. {Nec carpsere iecur volucres} Titij subaudiatur. nam Titius Iouis filius, & Helaræ, qui Terræ alumnus dicitur, quoniam à matre sub specu metu Iunonis fuit educatus, cum Latonam uiolare tentasset, in nouē

[illegible]. Reliqua uide apud Parrhasium.] {Medio} collo subaudiatur. nam è tribus Cerberi collis medium catenis fuerat ligatum. {Quique in se tra. cri.} Olenus quidam Lethæam duxit uxorem eximia pulchritudine adeo superbam, ut se deabus præferret. cęterum deæ iratæ cum de Lethęa supplicium sumere uellent, Olenus in se culpam uxoris transferre ausus una cum illa in lapidē fuit conuersus. {Humida Ide} fontibus abundans. nam Ida Phrygia multis fontibus irrigatur. [Vnde & [illegible] Hom. illam subinde appellat. Olenus & Lethea in lapides

ORANTEM} Orpheum precantem. {Portitor} Charon, qui portui inferorum præest. {Arcuerat} increpuerat sed arcuerat fortasse rectius legeretur, ut intelligamus, uetuerat. {In ripa} stygis paludis.

{*Cereris sine munere*} sine vllo cibo. {*Pulsumque Aquilonibus Hæmum*} montes sunt Thraciæ Rhodope & Hæmus Boreæ obnoxij. {*Annum piscibus æquoreis inclusum*} hoc est piscibus terminatum, nam pisces zodiaci vltimum obtinent locum annumque terminant. significat igitur tres annos transiisse tra post Eurydices mortem, quibus Orpheus nullam tetigerat mulierem. {*Auctor transferre*} constructio est græca. transferendi enim Latine diceretur.

COEL. Quoniam vero de cinedis facta mentio est, sunt qui scribant, Or-

RHOD. pheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestande repertorem fuisse. quod & Ouid. post frequentia Græcorum monumenta carminibus inseruit;

Ille etiam Thracum populis
fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares citraque iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpere flores.

COllis erat} locū describit vbi canēs Orpheus à Bacchis fuit discerptus, {*Dijs genitus uates*} Orpheus Apollinis & Calliopes musæ filius. {*Loco*} in locum. Virg. It clamor cœlo. {*Chaonis arbor*} quercum dicit. nam quercus arbor est glandifera, quæ in Chaonia Epiri regione à Chaone dicta, copiose prouenit. vnde in primo Georg. Si vestro munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista. Chaon autem frater fuisse Heleni scribitur: quem cum Helenus ipse per imprudentiam occidisset, regionem, cui imperabat, Chaoniam ab illius nomine vocauit, cum antea Molossia appellaretur. vnde Virgilius. Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit Pars Heleno, qui Chaonios cognomine campos, Chaoniamque omnem Troiano à Chaone dixit. Plin. autem Chaoniam à Chaonibus populis denominatam esse scribit. {*Non nemus Heliad.*} populi, in quas sorores Phaethontis conuersas fuisse in secundo volumine poeta narrauit. {*Heliadum*} Solis filiarum. Helios enim Sol dicitur. {*Aesculus*} arbor est hæc glandifera Ioui dicata. {*Et innuba laurus*} virgo. Daphne enim, quam in laurum conuersam legimus, nunquam nubere voluit. {*Enodis abies*} sine nodis. {*Et platanus genialis*} genio ac voluptati dicata. folia

Squalidus in ripa Cereris sine munere sedit:
Cura, dolorque animi, lacrymæque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Hæmum,
Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Siue fidem dederat, multas tamen ardor habebat
Iungere se uati; multæ doluere repulsæ.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares, citraque iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpere flores.

ARGVMENTVM.

ARG. Ad cantus Orphei, desiderantis consuetudinem coniugis, cum plurima animalia, capta uocis dulcedine, conuenissent, & in his etiam arbores elicitæ: inter quas stupens cantibus fuit pinus Cybeles montis, qui in Phrygia est, in quam Atys, matris deum antistes mutatus est.

COllis erat, collemque super planissima campi
Area, quam uiridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loco deerat: qua postquam parte resedit
Dijs genitus uates, & fila sonantia mouit;
Vmbra loco uenit, non Chaonis absuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus utilis hastis,
Enodisque abies, curuataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerque coloribus impar,
Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos,
Perpetuoq; uirens buxus, tenuesque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexipedes *hederæ uenistis, & una*
Pampineæ uites, & amicta *uitibus ulmi,*
Ornique, & piceæ, pomoque onerata rubenti
Arbutus, & lenta uictoris præmia palmæ,
Et succincta comas, hirsutaque uertice pinus,
Grata deum matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

(margin: *flexipedes* — *amica*)

ARGVMENTVM.

ARG. Cyparissus fuit * Amyclei filius in insula Cea, hunc Apollo dilexit: & propter ceruum patientem manus, quem per imprudantiam sagitta transfixum interemerat, manus afferentem sibi, periculo eripuit: & ... in arborem sui nominis uertit.

enim æstate Solem auertit, hyeme verò admittit, vt Plin. scribit. {*Acerque*} acer arbor est varijs distincta coloribus, vnde acernæ mensæ post citreas in pretio apud priscos fuisse scribuntur. {*Amnicolæ salices*} iuxta fluuios nascentes. Salix autem arbor est notior, quam vt hoc loco sit describenda. {*Et aquatica Lotos*} arbor est Lotos, locis humidis gaudens, vnde & aquatica vocatur à poeta, & fert suauissimum fructum in Africa præsertim, vnde Lotophagi populi fuerunt denominati. est etiā Lotos herba, quam inter primas deorum voluptati nasci Homerus ait. {*Tenuesque myricæ*} humiles, non multum crescentes. vnde & Virg. in Bucolicis humiles myricas appellat. {*Et bicolor myrtus*} arbor est myrtus Veneri dicata. {*Baccis*} immaturas ficos baccas vocat poeta. {*Pampineæ uites*} pampinis & folijs ornatæ. {*Ornique & picea*} arbores sunt montanæ ornus & picea. sanè hornus cum aspiratione huius anni intelligitur. {*Arbutus*} arboris est species arbutus haud valde crescens. {*Pomo rubenti*} pomis rubicundis. {*Et lenta palmæ*} flexibiles. {*Victoris præmia*} iccirco palmæ victoris præmia dicuntur, quod victores palma coronantur. palmæ enim nunquam oneri cedunt, vt qui vincunt, hostibus cedere non videntur. {*Et succincta comas*} succinctas & altas habens comas, & frondes. nam pinus in vertice solum frondes emittit.

TA

Grata Deum matri} Cybele. {*Siquidem Cybeleius Atys*} Atym eximia pulchritudine puerum deorum mater, ut in * Fastis scribit poeta, sibi casto deuinxit amore, iussitque vt castus uiueret, suaque templa tueretur. at ille mandatorum immemor, cum Sagarithide nympha coiuit, quare in furias actus, se ipse primum excastrauit, deinde cum se interficere vellet, in pinum arborem fuit commutatus. [De furoribus Atyos multa Catullus in eo carmine, cuius initium, Super alta uectus Atys celeritate maria, &c. Interpres autem Nicandri, ab apro occisum Atyn dicit, cuius verba hæc sunt:

[illegible]

(sic enim Græci quidam vocant:

[illegible]

RAPH. Lib.4.
Mendā asse in voca. Amyclei, videtur. num quod infra dicitur, Te quoque Amyclide nō ad Cyparissum, sed ad Hyacinthū pertinet. quare alij legunt, Cyparissus adolescens fuit ex insula Cea.

ἀῦτῆς μοῖραν τὰ(?) θεᾶς, ἵνα ποιῶσιν αὐτῆς ... μεταπεμψ... τιμῆς αὐτὴ ... ἐπὶ τοῦτο ... αὐτός, ... ἀλλὰ οὖν ἄγριον ... ὁ δὲ κατασκευ... αὐτὸ ... ἄφθαρτον αὐ- τόν.

Diodorus ad historiam rē refert lib. 4. Cybelem enim Menoes Phrygum regis & Dindymenes filiam fuisse dicit, à monte Cybelo, in quo exposita fuisset, appellatam. hanc cum iam ætate prouecta esset, adolescentem quendam eius regionis, Atym nomine, adamasse, ex eoque grauidam factam fuisse. Quod ut pater animaduertit, Atym & nutrices interfici, atque insepultos abijci iussisse. Cybelem autem cum Atyos amore, tum dolore nutricum perculsam, insanam effectam, in publicum prodijsse, psallentemque cum tympano solam uniuersam patriam sparsis capillis perambulasse. orta autem postea peste, Phryges, consulto oraculo, iussos, ut Atyn sepelirent, & Cybelem, ut deam, venerarentur.

RAPH.

AFfuit huic turba} Cyparissus puer fuit formosissimus, Apollini gratus, qui ceruū, quē in delicijs habebat, cū imprudēs occidisset, tanto est affectus dolore, vt cum mori omnino vellet, in arborem cupressum ab Apolline fuerit commutatus. {Metas imitata} metarum similis, quæ vt cupressi in acutum tendunt. {Ab illo Deo} ab Apolline. nam Apollo cum cithara & arcu pingebatur. {Carthæa arua} sic quidem scribitur, sed Carthæa cum th. aspirato legendum videtur. nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Cææ insulæ, in qua natus est Cyparissus. principale autem pro deriuatiuo positum est {Gemmata monilia} torques gēmis ornati. {Baccæ} margaritæ, vniones. {Cææ gentis} Cæa insula est Aegæi, vnde Cæus, a, um deriuatur. {Quamlibet ignotis} quantumlibet incognitis. {Solisque vapore} significat Solem in Cancro fuisse, quo tempore maximi excitantur æstus. {Frigus ducebat} trahebat, capiebat. {Pro materiaque} pro qualitate rei perditæ do-

Atys in pi[num].

AFfuit huic turba metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer antè Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Nanque sacer nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, lateque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
Pendebant tereti * gemmata monilia collo.
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur, * parilesque ætate nitebant
Auribus è geminis circumcaua tempora baccæ.
Isque metu uacuus, naturalique pauore
Deposito celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat, Cyparisse, tibi: tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undas:
Tu modo texebas uario per cornua flores;
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat, mediusque dies, Solisque uapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit, &, ut sæuo morientem uulnere uidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit, &, ut leuiter, pro materiaque doleret,
Admonuit? gemit ille tamen, munusque supremum
Hoc petit à superis, ut tempore lugeat omni.
Iamque per immensos egesto sanguine fletus,
In uiridem uerti cœperunt membra colorem:
Et modò qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumptoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cælum.
Ingemuit, tristisque deus lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.

ARGVMENTVM.

ARC. Ganimedes Trois filius prima forma cum cæteris Iliensibus Phrygiæ præferretur, & assiduis uenationibus interesset, ne infamiam aliena ætatis subiret, Iupiter, uersus in aquilam, ex Ida monte cum rapuit in cælum, ministrumque fecit.

TAle nemus uates attraxerat, inque ferarum
Concilio, medius turba, uolucrumque sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos; hoc uocem carmine mouit:

leret. {Egesto sanguine} exhausto, emisso. {Sumptoque rigore} accepta duritie. {Sydereum calum} syderibus ornatum. {Lugebisque alios} hoc ex Romana cōsuetudine dictum est. nam (vt Seruius scribit) cupressi rami ante fores domus, in qua esset cadauer, ponebantur, ne qui per imprudentiam ingrediens pollueretur: vnde illam inferis fuisse consecratam dicunt, hoc est lacrymis & luctibus, vel quòd cæsa nunquam reuiuiscit. [Plinius Diti sacram cupressum dicit, eóque funebri signo ante domos poni solitam.] Ex Græcis autem Didymus quidam, Cyparissos Eteoclis filias fuisse dicit, quæ dum tripudio dearum subsiliunt, in puteum forte deuolutæ fuerunt. Tellus autem vicem illarum miserta, arbores puellarum more comantes, in illarum locum memoriam procreauit. Hæc ex Græcoponicorum libro vndecimo.} {Dolentibus} morte propinquorum.

IMPVLSAS} percussas. chordæ autem, quæ fides latine dicuntur musicorum tantummodo sunt instrumentorum. {Diuersa} diuersè. nomen enim pro aduerbio positum est, {Varios modos} varios sonos, ea quibus constat harmonia.

demissa

parilique

Cyparissus in cupressum.

{Ab Io-

{Ab Ioue musa par.} Calliopem musam sibi matrem inuocat Orpheus. ex principio autem hymni Orphei in Iouem hęc sumpta esse videntur. {Cedunt Iouis omnia regno} omnia, inquit, Iouis potentiæ subijciuntur. est autem parenthesis, caussam continens cur ab Ioue sit inchoādum. {Plectro grauiore} sono grauiore quali bella cātari solent. est autem plectrum instrumentum musicū, quod latine pecten appellatur, quo chordę percutiūtur ἀπὸ τοῦ πλήσσειν hoc est à percutiendo declinatum. {Gigantes} Gigantomachiam hoc est, gigantū pugnam. {Phlegræis campis} vbi fulminibus gigantes fuere confecti. Phlegræi uero campi & in Thracia, & in Campania, & in Thessalia esse scribuntur. {Leuiore lyra} humiliori sono amoribus conuenienti. {Inconcessis ignibus} nefandis amoribus. ea antē Orpheus canit in mulierum odium, atque contemptū. {Phrygij Ganimedis} Troiani. nam Ganimedes Trois Dardanorum regis fuit filius, qui admiranda pulchritudine Iouem in sui amorem pellexit, à quo in aquilam mutato raptus, ac sibi mensæ minister adhibitus perhibetur. Quod quidem iccirco fingitur, q̃ Iupiter aut per legionem Ganymedē rapuit, cuius insigne erat Aquila, aut nauis, in qua fuit impositus, pictā habuit aquilam, vt Lactantius exponit. Eusebius uero in Chronicis ait Ganymedem à Tantalo fuisse raptum, indeq; ortum bellū inter Troen, & Tantalum. Locus autē, in quo raptus fuit. ἁρπάγιον uocatur ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, hoc est, a rapiendo, ut Strabo testatur. Aquarium quidam Ganymedem esse dixerūt, ut scribit Hyginus, unde uelut aquam fundens ostenditur, & à Gręcis Hydrochoos appellatur. {Nisi qua portat sua fulmina terra} periphrasis est aquilæ, quæ fulmina Ioui subministrare dicitur. hoc autem icirco fingitur, quòd sola ex auibus aquila fulmine non tangitur. {Iliaden} Ilij nepotem. {Inuita Iunone} contra uoluntatē Iunonis, quæ ægre ferebat Ganimedem propter pulchritudinem tantopere ab Ioue amari.

Iupiter in aquilam

Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue. Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta: prius cecini plectro grauiore Gigantes,
*Sparsaque Phlegræis uictricia * fulmina campis:*
Nunc opus est leuiore lyra; puerosque canamus
Dilectos superis, inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex superum Phrygij quondam Ganymedis amore
Arsit: & inuentum est aliquid, quod Iuppiter esse,
Quàm quod erat, mallet: nulla tamen alite uerti
*Dignatur, nisi quæ * posset sua fulmina ferre.*
Nec mora percusso mendacibus aere pennis
Arripit Iliaden: qui nunc quoque pocula miscet,
Inuitaq; Ioui nectar Iunone ministrat.

A R G V M E N T V M.

ARG. Hyacinthus Amyclides dilectus ab Apolline, cum per iocum in certamen disci uenisset, altius iactum pondus non prius despicere potuit, quam capiti sensit inlectum. quo eliso post obitum eius cruor, in florem eius nomine inscriptum cessit.

TE quoque Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Quà licet æternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hyemem piscique aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, uiridiq; in cespite flores.
*Te meus ante * omnes genitor dilexit, & orbe*
In medio positi caruerunt præside Delphi.
Dum Deus Eurotan, immunitamq; frequentat
Sparten, nec cithara, nec sunt in honore sagittæ,
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes: longaque alit assuetudine flammas.
Iamq; ferè medius Titan uenientis, & actæ
Noctis erat, spatioque pari distabat utrinque:
Corpora ueste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt; latique ineunt certamina disci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum uiribus artem.
Protinus imprudens, actusque cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercussum subiecit in aere tellus
In vultus Hyacinthe tuos. expalluit æque
Quàm puer, ipse Deus, collapsosq; excipit artus,
Et modò te refouet, modò tristia uulnera siccat,
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.

interdum Amyclæ secundum primam flectitur declinationem interdum Amyclantis secundum tertiam. [Paus. in Laconicis,

Ἀμύκλας δὲ ὁ Λακεδαίμονος, [illegible] τὸ ἄγαλμα τῶν [illegible].

pralia, uel fulgura.

Hæc ille. Fabulæ autem meminit Nicander in Theriacis his versibus:

Καὶ [illegible] ὑακίνθου
Ὃν Φοῖβος θρήνησεν, ἐπεί ῥά [illegible]
Παῖδα, βαλὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πρωθήβην ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλου ἔμπεσε κόρσῃ
Πέτρου ἀφαλλόμενος νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

portat sua ful. terra.

quo loco interpres addit & matris nomē [illegible], inquiens. [illegible].

{Meus} Apollo. nam Apollinis & Calliopes musæ filium se esse Orpheus ipse testatur. {In med.} Delphi urbs est Phocidis Apollinis oraculo clarissima, q̃ a geographis in medio terrarum orbe [& velut vmbilicus terræ] esse perhibetur.

alias

Pausaniæ testatum thesauris est, vmbilicum Delphicum ex albo structum lapide quē ὀμφαλὸν γῆς [illegible] οἱ Δέλφοι. uerum & in carmine obscœno, quisquis eius fuerint auctor, id ita confirmatum animaduertimus.

COEL. RHOD.

Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius, orbis umbilicum,
Creten Delia, Cynthiosq; colles.

sed & Ouidius

Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.

Papin. quoq; Theb. 1. Audijt & medius cæli Parnassus & asper Eurotas.

{Te quoque Amyclide} Hyacinthus puer fuit formosissimus ab Apolline simul & Zephyro uento adamatus. qui cum in Apollinis amorē magis inclinaret, ob zelotypiam in se Zephyrum armauit. cū igitur se discū cum Apolline exerceret, Zephyrus uehemētius flare cœpit, discumq; ab Apolline in aerem coniectum ita repercussit in Hyacinthum ut ipsum interfecerit. Apollo autem ne tam formosi pueri memoria interiret, ipsum in sui nominis rem commutauit, in quem etiam Aiax in 13. scribitur fuisse commutatus. {Amyclide} Amyclæ filij. Amyclas enim Hyacinthi pater fuit, urbis Amyclarum conditor. nam Amyclæ vrbs est Laconiæ, Hyacinthi patria, pueri adeo formosi, ut Apollo ulius amore captus è cælo descendere in terram sustinuerit, quò diutius pulchritudine ipsius frui potiset. Amyclas autē {Eurotan} fluuius est Laconiæ Eurotas. {Immunitam Spa.} sine muris. uirtute enim non muris Lacedæmonij urbem suam tutabantur. {Immemor ipse sui} suæ diuinitatis. {Assuetudine} consuetudine. {Iamque ferè me. Ti.} meridiem fuisse significat. {Actæ} præteritæ noctis. {Vtrinque} & à præterita & ueniente nocte. {Lati di.} nam discus & latus est & rotundus lapis, quem in aerem prisci cum quadam arte iacientes se exercebant. dictus est aūt discus ἀπὸ τοῦ δικεῖν. hoc ē a iaciēdo p additionē s literæ. *RECIDIT in so lon.} emphasis est, qua intelligamus discum longe in aerē fuisse iactum. cito nanque in terram cecidisset, nisi in altum iactus fuisset. {Et exhi.} ostendit. {Artem} nā ita emittebatur ut in gyrum se uoluens caderet in terram. {Tænarides} Tænarius Hyacinthus Lacon a Tænaro Laconiæ promontorio. {Subie.} sursum iecit. {Æque} tantum.

Hyacinthus in florem.

{Erat

{*Erat immedi. vul.*} caussa cur nil artes prodessent. {*Vt siquis uiol.*} quàm facile defecerit Hyacinthus, pulchris similitudinibus poeta ostendit. {*Defecta*} derelicta. {*Laberis Oebal.*} apostrophe ad Hyacinthum affectus, & doloris, & quærelarum plena. {*Laberis*} moreris. {*Oebalide*} patronymicum pro possessiuo positum. nam Oebalia vrbs est Laconiæ ab Oebalo conditore appellata. [Aut etiam ab Oebalo κατὰ πρόληψιν temporis, qua ea, quæ cõsecuta sunt, pro antecedentibus vsurpantur. fuit enim Oebalus Cynoriæ, qui frater Hyacinthi fuerat, filius, Hyacinthi nepos, qui postea ex Gorgophone, Persei filia, Tyndareum genuit, quem Hercules, ab Hippocoonte regno expulsum restituit, ut Pauf. in Laconicis] {*Quod q fat. le. tenemur*} Vetamur in uetustis legitur exemp. & recte quidē. sic nanque aperte intelligitur, quod facere prohibemur dij enim cum natura sint immortales, nulla ratione uitam deponere possunt. {*Scripto*} literis. nã in Hyacintho flore αι syllaba gemitum significans his inscripta videtur. tametsi quidam aliter sentientes, putantesque hya syllabas in Hyacintho flore esse inscriptas, manifestè decipiantur. {*Fortissimus heros*} Aiax Telamonius, ut in tertiodecimo poeta narrat, in Hyacinthum fnit conuersus. {*Folioque legatur eodem*} nam in Hyacinthi folijs (vt dixi) prima syllaba huius nominis αἴας inscripta videtur. {*Et hya*} sic quidem ferè legitur, sicque legendum esse quidam præcipiunt, sed aperte falluntur, cum hya literę nullum gemitum præse ferant. αι verò, quæ vox est aperte gemitus significatiua, legendum esse facile contenderim, quamuis omnia, quæ quidem mihi videre contigit exemplaria refragentur. {*Funestaque litera*} luctuosæ literæ, quibus in funeribus vtuntur {*Du est*} scripta est nam literæ dum scribuntur, duci proprie dicũtur, hinc autem aperte etiam colligitur αι legendum esse. αι nanque est vox, qua etiamnum in funeribus & fletibus vti solemus. [Nec gen. pud. Sparten Hyacinthum] non simpliciter do loco, seu patria accipiendum, sed & de persona Sparta. fuit enim hæc vxor Lacedęmonis, mater Amyclei, ipsiusque Hyacinthi auia. vt idem Pauf. tradit.] {*Hyacinthia pompa*} festa in honorem Hyacinthi pueri instituta.

{*At si forte ro.*} per comparationem ostendit Orpheus pueros formosos & dijs placuisse, & maximo ornamento suis fuisse ciuitatibus, puellas verò contrà & dijs perquam displicuisse, & maximo suas vrbes dedecore affecisse. nam Propœtides quædam Venerem deam esse negare ausę, non minori sunt odio ciuibus suis, quã Cerastæ quidam, qui in ara hospites immolabant, quos vt Venus in iuuencos conuertit, ita Propœtidas & sua corpora primas prostituere coegit, & in saxa commutauit. *linguis,* {*Fecundam Ama.*} Amathus vrbs est Cypri ære abundans, vnde & Cyprus ipsa Amathusia olim fuit vocata. est etiam vrbs Laconiæ. declinatur autē Amathus Amathuntis, vt Opus Opũtis. *Cypri incolę in boues.* {*Annuat*} nutu affirmet *fic* itam illas velle genuisse, q̃ eos Cerastas, qui hospites immolãdo maximo sibi dedecori fuerũt. {*Vnde e nomen tra. Ce.*} κέρας. unde Cerastæ declinantur, cornu dr. nam in fronte duo cornua habebant, unde & Cyprus ipsa Cerastis à quibusdam fuit appellata. [Sed ei⁹ nominis rõnē Steph. inde tractam dicit, qđ multa κέρατα hoc est, ἄκρα seu p̃montoria hẽat Cyprus. & vĩ sane insulæ nomē fabulæ dedisse locum, non autē contra. {*Io. hospi.*} ξένιος à Græcis appellatur, q̃ hospitijs præsit. vnde Varg. Iupiter hospitibus nam te dare iura loquuntur. *ni, fiue xx.* {*Lugu. fce.*} luctuosi sceleris, quo hospites decepti necabantur. {*Amathu. bi.*} Cypriæ oues. nam Cyprus, vt dixi, Amathusia etiam fuit appellata. {*Ophiusia ar.*} Cypria. alludit. autē ad priscũ illius insulæ nomen. *RAPH.* Cerastis nanque ẽt cognominata fuit à genere quodã serpẽtis, vel q̃ multa cornua, hoc est montium vertices habeat. Ophiusia verò serpẽtina pessumus interpretari. Huius nominis neque apud Græcos Stepha. aut Strabo, neq; apud Latinos Plin. aut Mela meminere. sed tum quia idem nomen multarum insularum fuit, *Cerastæ i tauros.* (nam & Hispaniæ quędã, & Aegei maris alia, item quæ Tenus dicitur, & ea, quæ proprie Rhodos, aliquando Ophiusæ nomine appellatę fuere) demus hoc poetę, vt is vel in mnemonico errato lapsus fuerit, vel alia, nobisque incognita ratione Cyprum, Ophiusam vocarit. nam de serpentum genere, quos Cerastas dicunt, quæ hic à Rhegio afferuntur, rationem non habent.] {*Gens impia*} Cerastarũ. {*Fugaq;*} exilij. {*Tornos*} truces, terribiles aspectu.

{*Sunt*

Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Vt si quis uiolas, riguoq; papauera in horto,
*Liliaq; infringat fuluis hærentia * uirgis;*
Marcida demittant subitò caput illa grauatum,
Nec se sustineant, spectentq; cacumine terram.
Sic vultus moriens iacet, & defecta uigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humeroq; recumbit,
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, uideoq; tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinusque meum mea dextera letho
Inscribenda tuo est: ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse, uocari*
Culpa potest? nisi culpa potest & amasse, uocari?
Atque utinam pro te uitam, tecumq; liceret
Reddere, quod quoniam fatali lege uetamur,
Semper eris mecum, memoriq; hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flosq; nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus, & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum uero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur, formamque capit, quam Lilia; si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est; (is enim fuit auctor honoris)
*Ipse suos gemitus folijs inscribit, & * hya*
Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon: honorque
Durat in hoc æui, celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

ARGVMENTVM.

ARG. Amathus oppidum in insula Cypro, cuius incolæ, obrita consuetudine humani generis, soliti in ara Iouis, quæ proxime erat deæ Veneris adaenses immolare: quorum crudelitate Venus offensa, ne relinquere sedes suas cogeretur, in boues illos uertit, qui a magnitudine cornuum Cerastæ apud Salaminos sunt nominati.

At si fortè roges fecundam Amathunta metallis,
An genuisse uelit Propœtidas: annuat æquè
Atque illos, geminos quondam quibus aspera cornu
Frons erat: unde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Aduena uidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacasque bidentes.
Hospes erat cæsus. sacris offensa nefandis
Ipsa suas urbes, Ophiusiaque parabat
Deserere alma Venus: Sed quid loca grata, quid urbes
Peccauere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, uel si quid medium est, mortisque, fugaque.
Idque quid esse potest, nisi uersa pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos ad cornua vultum
Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui:
Grandiaque in toruos trasformat membra iuuencos.

ARGVMENTVM.

ARG. Propœtides, filiæ Amathuntæ, aspernatæ Venerem, primæ in triuio vulgauere corpora ob ejusdem deæ iram: quia uero pudore induerant, nouissime in lapidem sunt transfiguratæ.

Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare deam: pro quo sua numinis ira
Corpora cum forma primo vulgasse feruntur:
Utque pudor cessit, sanguisque indurvit oris,
In rigidum paruo silicem discrimine uersæ.

ARGUMENTUM.

ARG. Pygmalion offensus impudentia vulgari Propœtidum, statuit ex bs permanere. qui cum signum uirginale ex ebore fecisset. captus specie eius in necordem incidit amoré,& tota mente quæsiuit à Deo, ut ei signo, cuius amore exarsisset, animam infunderet. ut egressus templo domũ peruenit, cõperit uoto se esse donatum cõiugij. itaq; lætatus arte sua Paphum filium genuit, qui in insula Cypro oppidum sui nominis constituit.

Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus uitijs, Quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine coniuge cælebs
Viuebat, thalamique diu consorte carebat.
Interea niueum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formamque dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest; operisque sui concepit amorem.
Virginis est ueræ facies, quam uiuere credas,
Et, si non obstet reuerentia, uelle moueri.
Ars adeò latet. arte sua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admouet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddique putat, loquiturque, tenetque,
Et credit tactis digitos insidere membris,
Et metuit, pressos ueniat ne liuor in artus.
Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis
Munera fert illi conchas, teretesque lapillos,
Et paruas uolucres, & flores mille colorum,
Lilia, perpictasque pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrymas. ornat quoque uestibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
Aure leues baccæ, redimitula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa uidetur:
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatque tori sociam, acclinataque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
**Venerat, & blandis inductæ cornibus aurum*
Conciderant icta niuea ceruice iuuencæ,
Turaque fumabant; cum munere functus ad aras
Constitit, & timidè, Si dij dare cuncta potestis,
Sit coniux, opto, non ausus eburnea uirgo
Dicere Pygmalion, Similis mea dixit eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa uelint: & amici numinis omen
Flamma ter accensa est, apicemq; per aera duxit.
Vt rediit simulacra suæ petit ille puellæ,
Incumbensq; toro dedit oscula. uisa tepere est.
Admouet os iterum, manibus quoque pectora tentat.
Tentatum mollescit ebur, positoque rigore
Subsedit digitis, ceditque, ut Hymettia Sole
Cera remollescit, tractataque pollice multas
Vertitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet, & dubiè gaudet, fallique ueretur,
Rursus amans, rursusque manu sua uota retractat.
Corpus erat: saliunt tentatæ pollice uenæ.
Tum uerò Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agit: oraque tandem

SUnt tamen obscœnæ} quamuis, inquit, Cerastas in iuuencos conuerterit Venus, Propœtides tamen ausæ sunt eam negare deam esse. }*Obscœnæ*} turpes. }*Vulgasse*} prostituisset. [Videtur hæc fabula, à libidine & turpitudine Cypriarum mulierum occasionem traxisse. nam & Herodotus & Iustinus tradunt, antiquitus Cyprias quæstu corporis doté quærere, vulgoque ad littus et aduenis ac nautis prostare solitas fuisse. quod illis commune fuit cum Babylonijs, ut idem Herodotus auctor est.] }*Cessit*} recessit. }*Pro quo*} propter quã rem. }*Numinis ira*} Veneris indignatione. }*Sanguisque indurvit oris*} ita durus est factus, ut nihil erubescerent. }*Paruo discrimine*} parua differentia. Lapideæ nanque, statuæ uidebantur Propœtidibus similes. }*Versæ*} fuerant subaudiatur.

Propœtides in saxa.

QVas quia Pygmalion æuum} Pygmalion quidem flagitijs Propœtidum offensus, uitam cælibem exigere decreuit, sed ex ebore uirginis simulacrũ adeo fabre effinxit, ut perinde atq; si uiua esset, illius amore caperetur. quare Venerem orauit, ut sibi talem concederet uxorem. Venus autem plusquam petebatur, effecit. nam illi quam in lecto Pygmalion collocauerat, animam inspirauit, nubilemque ætatem donauit. ex insperato igitur Pygmalion uoti compos factus ex ea Paphum sustulit, à quo & insula, & urbs Paphos fuit appellata. }*Sine coniuge cælebs*} alterum ex altero pendet. qui enim uxore caret, Cælebs uiuit qui cælibem ducit uitam, uxorem non habet. Cœlebs autem dicitur, quasi cœlestem uitam agens. }*Thalami consorte*} uxore. }*Qua fœmina nasci Nulla potest*} pulcherrimam fuisse illam statuam intelligimus, ut quæ ne à natura quidem posset superari. }*Et si non obstet reuerent.*} acute elegãterque hoc dictum est. nam uirgines bene educatę præ pudore in uirorum conspectu uix audent se mouere. ea igitur statua non quòd eburnea esset, sed pudore quodam virginibus insito immobilis uidebatur. }*Ars adeo latet*} ut uiua uideretur, nõ ex ebore confecta. }*Arte sua miratur*} statuam subaudiamus. }*Simulati corporis*} in similitudinem uirginis effecti. }*Nec adhuc ebur esse fatetur.*} quamuis tãgat statuam eburneamque, esse sentiat: sibi tamen eburneã esse persuasuadere non potest, adeo viua uidebatur. }*Insidere*} inhærere, infingi, ac subsidere, sicut membra digitis cederent. }*Et metu. pressos ueniat ne liuor in artus*} & timet, inquit, ne membra manu pressa liuorem & nigra quædam signa concipiant. Liuor autem est illud signum subnigrum, quod in corpore percusso uideri solet, cui quoniam inuidorum color similis est liuor pro inuidia sæpenumero ponitur. }*Heliad. la.*} succina, quę è populis, in quas sorores Phaetõtis conuersas fuisse narrauit poeta, defluere dicũtur. }*Baccæ*} uniones, }*Concha Sidoni.*} purpura Tyria. }*Tota Cy.*} per totam Cyprum. Veneri nanque dicata est Cyprus insula Ciliciæ, Sirięque obiecta, quondam nouem regnorum sedes, uariis quidem nominibus appellata. nam & Atamantida & Cerastin & Aspeliam & Amathusam & Macarã & Crypton & Coloniam Plin. scribit fuisse appellatam. Cyprus autem dicta est à Cypro, Cyniræ filia, vel à Cypro, flore uel (vt Astynomus scribit) quia prius Cryptos appellata fuit, eo quod sæpenumero à mari fuit occultata, deinde t littera abiecta Cypros vocata. }*Blandis cornu.*} non infestis, sed mitibus. cornua autem uictimarum inaurari solebãt. }*Munere*} sacrificio. }*Ad aras*} apud altaria.

Eburnea statua in puellam.

VENUS aurea} pulchra. [Epitheton ab Homero transumptum, qui Venerem χρυσῆν ἀφροδίτην, ferè uocare solet.] }*Et amici numin.*} ordo est & flamma ter accensa est, omen amici, & propitij numinis. }*Apicem*} scintillam. }*Subsedit*} sedit. }*Vt * Hymettia cera*} Hymettus Atticæ mons est optimi mellis fertilissimus. }*Corpus erat*} proprie dixit. nam corpus uiuum proprie uocatur: caro autem mortua, ut quæ à cadendo sit dicta. }*Saliunt*} mouentur. }*Paphius heros*} Cyprius Pygmalion. }*Verba plenissima*} copiosissima, ornatissima.

RAPH. *Venerat, auratis ornata cornua sertis*

}Ora

Ore suo non falsa premit. dataq; oscula uirgo
Sensit, & erubuit, timidumq; ad lumina lumen
Attollens, pariter cum cœlo uidit amantem.
Coniugio, quod fecit adest dea. iamq; coactis
Cornibus in plenum nouies lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.

ARGVMENTVM.

ARG. Myrrha, Cinyræ & Cenchreidis filia iracundia Veneris, q sibi mater eius præferretur, patrem impio dilexit amore: nec uiam potiendi inueniens cogitat suspendium experiri, cuius nutrix intra cubile gementis excepit uocê, & signis cognitis nefariæ mortis, dû diligêtius scrutatur, caussam poscit consolata ergo puella, ei pollicetur se effecturâ, ut parenti sine ulla infamia iungatur, cuius illa orationem promissum tempus differt at anus die solenni Cereris, quo mater eius operata, a uiro secubabat, alû nâ noctu deducit ad Cynicam, prædicana forma eius impulsam sibi se credidisse. qui, data cupiditate, lumen inferri iussit, ut speciem eius notam haberet: cognitaque illa patris stupratur, cruciatus est pudore, ferro stricto eâ insequi: quæ duplici metu territa in insulam profugit: ibique misericordia eiusdem deæ in arborem, quæ eius nomen indicaret, mutata est.

EDitus hac ille est: qui si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam. procul hinc natæ, procul este parentes:
Aut mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum:
Vel si credetis, facti quoque credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura uideri;
Gentibus Ismarijs, & nostro gratulor orbi,
Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit diues Amomo,
Cinnamaq;, Costumq; suum, sudataq; ligno
*Tura ferat, floresque * alios Panchaia tellus;*
Dum ferat, & Myrrham. tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido
Myrrha, facesque suas à crimine uindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisque afflauit Echidnis
E tribus una soror. scelus est odisse parentem:
Hic amor est, odio maius scelus. undique lecti
Te cupiunt proceres, totoque Oriente iuuentus
Ad thalami certamen adest: ex omnibus unum
Elige Myrrha uirum, dum non sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit, fœdoque repugnat amori:
Et secum, Quò mente feror? quid molior? inquit
Dij precor, & pietas, sacrataque iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerię resistite nostro,
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas, coeuntque animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia coniux:
Quasque creauit, init pecudes caper: ipsaque, cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent. humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quòd non nasci mihi contingit illic,
Fortunaque loci lædor. Quid in ista reuoluor?

{Ore suo non falso} ueram faciem. {De quo tenet insula nomen} nã Cyprus dicta est etiam Paphos à Papho Pygmalionis filio.

{Editus* & ille est} Cinyras, Pygmalionis filius Myrrham genuit, quæ, nefando patris amore capta, nutricis opera cũ eo misero concubuit, Adonemque concepit: quod cum rescivisset pater, stricto ense filiâ persequi coepit: illa vero fugiens in Arabiam vsque peruenit, ubi longo errore fessa, deorum miseratione in arborem sui nominis fuit mutata. [Ego uero, Editus ex illo est, aut Editus hinc ille est, legendum existimo uersus, caussa, vt Cinyras (quem falso quidã Cynaram scribunt, quando & apud Pindarum in Nemeis, & apud Homerum, Cinyras dicitur, [illegible], vt puto, quod conqueri & lugere ferè significat) non Pygmalionis, sed Paphi filius accipiatur. quam sententiam & Boccatius secutus uidetur in genealogijs. quanquàm ille, Editus hac ille, pro hinc ibidem legat. Fabulam autem Myrrhæ exponit [illegible] Fulgent. lib. 3.] {Inter felices} nam Cypriorum rex fuit in primis potens. {Aut mea si uestras} aut uquit, si mea carmina uos delectabunt, nolite credere ea fuisse facta, quę hoc loco scribêtur de Myrrha Cinyræ filia. {Si tamen admissum} Bene dubitat Orpheus, an tantum sceleris fuerit commissum nam contra naturam esse videtur, vt liberi parentes flagitiose, ac usque ad coitum ament. {Gentibus Ismarijs} Thracijs. {Nostro orbi} Thraciæ. nam Orpheus Thrax fuit. {Abest} remota est. {Sit diues amomo} amomum herba est suauissimi odoris, non in Arabia modo, sed in Ponto, Armeniaque nascens, ut Plinius scribit. {Cinnamaque} Cinnamum herba est medica, qua Arabia felix commendatur. {Costumque suum} costus frutex est grati odoris in Arabia nascens. {Sudata thura} per sudorem quodammodo emissa. thurifera autem regio est Sabæa. {*Panchaia tellus} Panchæa regio apud Sabæos, in qua thuriferæ arbores nascuntur. unde Virgilius, Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis. {Tanti noua non fuit arbor} ut pater cum filia coire debuerit. {Vindicat} liberat. {E tribus una soror} una ex furijs, Thesiphone, Alecto, aut Megæra. {Vndique lecti proceres} electi principes. {Ad thalami certamen} ad nuptias tuas certatim petendas aduenit. {Dum non sit * ex omnibus unus} hoc est, uno patre excepto, quẽuis ex omnibus elige. [Lego, Dum non sit in omnibus unus, s. pater alio-

qui versus non stabit.] {Si ta.} Myrrha, amore uicta, dubitabat, an sit nefas cum patre coire. {Init pe.} cum pecudibus coit. nam inire cũ accusatiuo iunctũ animal significante, coire significat.

RAPH. {FELICES qui.} ex nimio ardore ista prouenit exclamatio, qua Myrrha & brutorum uitam commendat, & ciuilem detestatur, vt difficilem & duram. {Inuida iu.} quæ humano generi inuidere videntur, ne ijs quæ à natura permittuntur, frui possit. {Negant} prohibent. {Gentes ta.} hi sunt Troglodytæ, uariæq; Aethiopum nationes, qui & uxores habent communes, & brutorum more uiuunt.

COEL. RHOD. {Scribit Bardesanes Syrus, legê fuisse Persis, qua filias, sorores, matres quoque i cõnubij iura admittere, nô duceretur impiũ abominosum'ue. quod Strabo itẽ comprobant monumenta, & Septimius Florens repetit. ex qua historia illustratur, simul & emêdatur Quin. locus lib 3. ubi ita ferè scribitur: Et si quod ẽ exemplum deforme posteritati traditũ, quale libidinosus uir Perses in muliere Samia instituere ausus dĩ primus. Legendum puto, In matre sua, uel in matre & filia, uel (si placet) Samia intelligatur propriũ nomen. sñiam alterâ subijciemus statim. Perses autẽ (sed non hic, vt opinor) antiquissimus fuit Persarum rex, à quo & cognominati Persæ, quê Medeæ filium Steph. intelligit. quamuis Herod. scribat lib. historiarum 7. à Perse Iouis & Andromedæ filio, Persas dici, quũ Cephenes dicerentur prius à Gręcis, ab accolis uerò Artei. sunt codices tñ ueteres, in quibus legatur Pses, nô Perses. Porrò Magos quoq; censuisse Sotion lib. 2. scribit, iustum uideri cũ filia & matre congressũ. ea quo etiam Catullus,

Nascatur Magus ex Gelli matrisq; nefando
Concubitu, & discat Persicum auspicium:
Nam magus ex matre & gnato gignatur oportet
Si uera est Persarũ impia religio.

Quòd uero Lucanus hoc ipsum et Parthis attribuat forte Plinianum illud respexerit, ex lib. 6. Persarũ regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria, Persicum & Hyrcanum, Caucasijs attolluntur iugis vtrinq; per deuexa laterum. De sinu uero Persico alibi Plin. idẽ Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus uocatur. Ratio vero ex Strabone elici posse videtur: Et si adhuc inquit, Persæ regnant proprium habentes regem, uiribus tamen sunt longe inferiores, & Parthorum regi adhærescunt. Id

quod

quod in Crassi rebus confirmat Dion, factum id astruens post Alexandri interitum, quum tabescerent res Macedonum. Carmen Lucani ad id spectans, quia ad manum est, subieci, ut uolentibus item præsto sit:

Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem.

Nec ignoro, Qu. Curtium scribere lib 7. in Naura regione cum parentibus stupro coire moribus permissum. illud mirum magis, à Chrysippo proditum ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν, congressum cum matre, filia, sorore parum prudenter uitio uerti. Ad hæc nimirum respicit Ouidianum illud.

Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.

Aemilius probus, & Plutarchus auctores sunt, apud Athenienses fas fuisse, sororem in matrimonium capere. Agathius Gothici belli secundo, facta huius turpitudinis mentione, rem haud ita ueterem arbitratur argumento præcipue, quod Semiramis à filio necata feratur, cuius concubitum appetiisset impudentius. id quod de Artaxerxe ac Parisatide memoratur quoque, nisi quòd hęc reiecta modo iracundius fertur & spreta: quod impium esset nec patrium, nec ferè humanis moribus receptū.] {*Spes inter*} legibus prohibitæ {*Remittit*} permittit. {*Cinyre con pos.*} cū Cinyra Græca enim loquendi est figura. {*Nunc quia*} pater. {*Non est meus*} non potest esse meus maritus. {*Est mihi pro.*} consanguinitas ipsa mihi obest. {*Malus ar.*} turpis amor. {*Amantem*} me subaudiamus. {*Si nil con. ul.*} coitum innuit hoc est, si mihi cum eo concumbere non licet, quæ est ultima amoris linea. {*Vltra au.*} se ipsam increpat Myrrha, quod coire cum patre affectat, quo quidem modo & iura consanguinitatis, & nomina confunderentur. nam filia id, quod est nefandissimum, & matris pellex esset, & adultera patris. esset præterea filiorum & soror, & mater: quod penitus consanguinitatis nomina cōfundit {*Sacro angue*} execrandis anguibus, & uiperis. {*Crinitas so.*} Eumenidas furias. se autem ipsa Myrrha repręhendit, quamuis ab alio increpari uideatur. {*Velle pu.*} te subintelligamus, non patrem, ut quidam. {*Res ip.*} rei turpitudo. {*Memor mo.*} iuris & honesti. {*Se*

Spes interdictæ discedite. dignus amari
Ille, sed ut pater est. ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem:
Nunc quia iam meus est, non est meus: ipsaque damno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem,
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
*Dum scelus effugiam; retinet malus * ardor amantem,* error
Vt præsens spectem Cinyram, tangamque, loquarque,
Osculaque admoueam, si nil conceditur ultrà.
Vltrà autem sperare aliquid potes impia uirgo?
** Nec quot confundas & iura, & nomina, sentis?* Et quòd
Tune eris & matris pellex, & adultera patris?
Tune soror nati, genitrixque uocabere fratris?
*Nec metues * atro crinitas angue sorores,* sacro
Quas facibus sæuis oculos, atque ora petentes
Noxia corda uident? at tu dum corpore non es
*Passa nefas, animo ne concipe, ne'ue * parentis* tentis
Concubitu uetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipsa uetat pius ille, memorque
Moris. & ò uellem similis furor esset in illo,
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum
Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa
Nominibus dictis, cuius uelit esse mariti.
Illa silet primò, patrisque in uultibus hærens
Aestuat, & tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere uetàt, siccatq; genas, atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque qualem
Optes habere uirum, Similem tibi, dixit. at ille
Non intellectam uocem collaudat; &, Esto
Tam pia semper, ait. Pietatis nomine dicto,
Demisit uultus, sceleris sibi conscia uirgo.
Noctis erat medium, curasq;, & corpora somnus
Soluerat: at uirgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito, furiosaq; uota retractat.
Et modò desperat, modo uult tentare, pudetq;
Et cupit; &. quid agat, non inuenit, utque securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga nouissima restat,
Quò cadat, in dubio est, omniq; à parte timetur:
*Sic animus * uario labefactus uulnere nutat* dubio
Huc leuis, atque illuc, momentaq; sumit utroque;
Nec modus, & requies, nisi mors reperitur amoris.
Mors placet: erigitur: laqueoq; innectere fauces
Destinat: &, zona summo de poste reuincta,
Care uale Cinyra, caussamq; intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti uincula collo.
Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt, limen seruantis alumnæ,
Surgit anus, reseratq; fores, mortisque parata
Instrumenta uidens spatio conclamat eodem,
Seq; ferit, sciditque sinus, ereptaque collo
*Vincula dilaniat. tum denique flere * uacauit,* uetans uetauit
Tum dare complexus, laqueique requirere caussam.
Muta silet uirgo, terramque immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canosque suos, & inania nudans
Vbera, per cunas, alimentaque prima precatur,
Vt sibi committat quidquid dolet. illa rogantem
Auersata gemit. certa est exquirere nutrix,

uelles fu. es. in il.} ut, quid iura uelint, obliuisceretur. {*Nominibus di.*} expositis procorum nominibus. {*Tepido ro.*} tepidis lacrymis. {*Hac cre.*} signa subaudiamus. {*Datis*} osculis. {*Consulta*} interrogata. {*Non in. uo.*} figuram, qua Myrrha se patris amore captam innuerat, patri respondens se illi maritum similem habere uelle. {*Demisit uultus*} demisit oculos in terram.

RAPH.

CARPITVR} cruciatur. {*Igne in.*} amore, quem domare ac uincere non poterat. {*Furiosa uo.*} furiosam cupiditatem cum patre coeundi resumit, & animo reuoluit. eleganter autem, ut omnia, poeta exprimit puellæ amore ardentis, cogitationes atque affectus. {*Saucia*} percussa securibus. {*Trabs in.*} maxima arbor. hac autem similitudine ostendit poeta quanta in ambiguitate foret animus Myrrhę collocatus. {*Vbi pla. no.*} quando ultimus ictus restat. {*Quo ca*} in quam partem cadat, anteriorem an posteriorem, dextram an sinistram. {*Vario uul*} uario affectu. {*Vtroq;*} in utranque partem. {*Nec mo.*} finis ac terminus. {*Destinat*} deliberat. {*Zona*} cingulo. {*De sum. po.*} de summitate bostij. {*Reuincta*} religata. {*Care uale Cy*} amatorie Myrrha Cinyram nomine proprio appellat. patris enim nomen odio habebat, ut quod sibi esse impedimento putabat, ne optato concubitu potiretur. {*Pallenti col.*} hypallage est: ipsa enim Myrrha pallescēs intelligitur. {*Seruantis*} custodientis: {*Reseratq;*} aperit. {*Sciditq; sinus*} uestium subaudiatur. id autem in magnis doloribus fieri consueuit. {*Tum denique flere ua.*} hoc ē postea quàm uincula dilaniauit, tum tādem flendi tempus habuit nutrix. {*Muta si. uir.*} tanquam muta. {*Tuetur*} aspicit: id quod indignantes dolentesque facere solent. {*Et de. do. tar. co. mor.*} hoc est Myrrha dolet conatus mortis à nutrice depręhensos fuisse & intellectos. proprie autem minus honesta depręhendi dicuntur. {*Et sibi com.*} ut sibi reuelet. {*Auersata*} aspernata cum quadam uultus auersione. dubio

Nec solam spondere fidem. Dic, inquit, opemq́;
Me sine ferre tibi: non est mea pigra senectus.
*Seu furor est, habeo quod carmine * fauet, & herbis;* — *sanet,*
Sine aliquis nocuit, magico lustrabere ritu;
Ira deum siue est. sacris placabimus iram.
Quid rear ulterius? certè fortuna, domusq́,
Sospes ab incursu est: viuunt genitrixque paterque:
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas, aliquemque tamen præsentit amorem:
Propositique tenax, quodcunque est, orat, vt ipsi
Indicet, & gremio lacrymantem tollit anili.
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus, inquit, amas: & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi: nec sentiet unquam
Hoc pater. Exilijt gremio furibunda: torumque
Ore premens, Discede, precor, miseroque pudori
Parce, ait. instanti discede, aut desine, dixit,
Quærere quid doleam: scelus est quod scire laboras.
Horret anus, tremulasque manus annisque, metuque
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ:
Et modò blanditur, modò si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cæptaque minatur
Mortis, & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrymisque impleuit obortis
Pectora nutricis: conataque sæpe fateri,
Sæpe tenet uocem, pudibundaque vestibus ora
Texit: &, O, dixit felicem coniuge matrem.
Hactenus: & gemuit. gelidos nutricis in artus,
Ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis.
Multaque vt excuteret diros, si posset, amores.
Addidit. at uirgo scit se non falsa moneri:
Certa mori tamen est, si non potiatur amore,
Viue, (ait hæc) potiere tuo, non ausa parente
Dicere, conticuit: promissaque numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niuea uelata corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Perque nouem noctes Venerem, tactusque uiriles
In uetitis numerant. turba Cinyreis in illa
Regis adest coniux, arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem vino Cinyram malè sedula nutrix
Nomine mentito ueros exponit amores,
Et faciem laudat. quæsitis uirginis annis,
Par, ait, est Myrrha quam postquam adducere iussa est,
Vtque domum redijt, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus. infelix non toto pectore sensit
Lætitiam uirgo, præsagaque pectora mærent;
Sed tamen & gaudet. tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent, interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus uenit illa suum. fugit aurea cælo
Luna: tegunt nigra latitantia sidera nubes:
Nox caret igne suo. primus tegis Icare vultus,
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est renocata; ter omen

{*Nec so. spon. fi.*} nec solam fidem promittere, sed etiam opem & auxilium. {*Me si*} me permitte {*Seu fu.*} insanus amor. {*Siue ulo.*} carminibus, & incantationibus. {*Lustrabere*} purgaberis. {*Propositique te.*} in proposito perseuerans anus {*Vt ipsi.*} sibi in soluta diceretur oratione. {*Furibunda*} furēti similis. virginis autem amantis decorum pulchrè seruat poeta. solēt enim, quo vehementius quid appetunt virgines amore captæ, eo magis dissimulare. {*Instanti*} nutrici subaudiatur. {*Et indi.*} hoc est, minatur se indicaturā patri, quòd se suspendere voluerit Myrrha. {*Et officium*} auxilium promittit. {*Obortis*} subito natis. {*Et o dixit*} figurata oratione vtitur Myrrha, quo honestius amorem suum in patrem nutrici confiteatur. est autem emphasis, cum ex aliquo dicto latens aliquid eruitur. ut apud Virgil. Non licuit thalami expertem sine crimine vitā Degere more feræ. quanquā enī (vt scribit. Quin) de matrimonio quæritur Dido, tamen hic erupit eius affectus, vt sine thalamis vitam hominum non putet, sed ferarum. Hac verò figura ea significare solemus, quæ si aperte dicerentur, minus decerent, turpiaque viderentur. {*Hactenus*} locuta est subintelligatur. {*Et gemuit*} gemitum & suspirium emisit. {*Sensit enim*} hoc est, cognouit nefandum Myrrhæ amorem. est autem parenthesis caussam significans. {*Stetit hirta*} erecta est. {*Addidit.*} dixit. {*Excuteret*} expelleret, ex animo eijceret. {*Diros amo.*} tetros ac turpes. {*Scit se*} hoc est, cognoscit ea, quæ à nutrice dicuntur, esse vera. {*Potiere tuo*} hic est distinguendum. nam nutrix non est ausa dicere parente, impedita pudore. {*Numine*} iureiurando. {*Festa piæ*} Thesmophoria à Græcis sacra Cereris appellantur, quæ quidem tanta castitate per decem dies (vt scribit Diodo.) celebrabantur, quanta inuēti frumenti donum postulabat. Sacra autem Cereris cum Proserpinæ sacrificijs confudisse videtur poeta. Cereri nanque sacrificabant prisci, decemque dies festos agebant, cum semen in terram iactabatur: quibus quidem diebus conuicijs inuicem vti consueuere, vti deæ dolor, ex filiæ raptu conceptus, risu ac verborum scurrilitate mitigaretur. Proserpinæ verò messis tempore sacra faciebant, quo quidem tempore coronas spiceas ex frugum primitijs deæ dicabant. {*Velata*} uelata corpora habentes & tecta. {*Niuea*} candida, quali in sacris Cereris vtebantur matronæ ad significandam animi puritatem. {*In uetitis*} inter vetita, ac legibus prohibita {*Male sed.*} ad malum strenua. {*Quæsitis*} à Cinyra {*Par ait*} æqualis & tot annos, quot Myrrha est nata. {*Vicim.*} obtinuimus id, quod tantopere optas. {*Præsaga*} malorum subaudiatur. {*Tanta est*} vt simul & gauderet & mæreret Myrrha. est autem acclamatio in Myrrhæ leuitatem. {*Tempus*} intempestam noctem describit ac mediam, quæ quòd cuncta sileant, conticinium vocatur. {*Inter*} stellæ sunt ad polum Arcticum Triones, qui à numero Septentriones vocantur. sanè Triones prisca lingua boues aratorij dicuntur, quasi teriones, hoc est, arandæ vertendæque terræ idonei. efficiunt autem sydus plaustro simile, quod Græci ἅμαξαν, Latini septentriones vocant, (à septem stellis ex quibus quasi iuncti triones figurantur. aut etiam, quia ita sitæ sunt hæ septem stellæ, vt ternæ proximæ inter se se faciant trigona, Gel. lib. 2. c. 21. {*Bootes*} sydus est Bootes qui & Arctophylax appellatur. {*Aurea Luna*} pulchra & nitida. {*Sidera latit.*} ne tantum scelus aspicerent. {*Igne suo*} proprijs siderum luminibus. {*Primus tegis*} ne tantum scelus aspiceres. Icari autem Erigonesque filiæ historia fuit nobis exposita, nam Erigone in Icarum patrem adeo pia fuit, vt cum eum à rusticis interemptum comperisset, mori omnino decreuerit, sed miseratione deorum ambo inter sydera fuere collocati. [Atque Icarus Arcturi, siue Bootæ, Erigone autem virginis nomine appellata, vt Higinus ait. cæterum notandum hoc loco à poeta Icarum dici προσωνυμῶς, quem alij Icarium vocant.] {*Ter pedes*} ter enim cum ad cubiculum patris duceretur, pedes offendit, ad quod eam à tanto scelere reuocare videbatur.

RAPH. Thesmophoria, sacra Cereris.

Erigones in patrem pietas.

{*Fune-*

Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen: & tenebræ minuunt, noxq́, atra pudorem,
Nutricisq́, manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat. thalami iam limina tangit,
Iamq́, fores aperit, iam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugitq́,
Et color, & sanguis, animusq́, reliquit euntem.
Quoq́, suo propior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet, & vellet non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cùm traderet, Accipe, dixit:
Ista tua est, Cinyra: deuotaq́, pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua uiscera lecto,
Virgineosq́, metus leuat, hortaturq́, timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine, Filia dixit:
Dixit & illa, Pater, sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaq́, crimina portat.
Postera nox facinus geminat; nec finis in illa est:
Cùm tandem Cinyras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine, vidit
Et scelus, & natam: verbisq́, dolore retentis
Pendenti nitidum uagina diripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisq́, & cæca munere noctis
Intercepta neci est; latosq́, vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaq́, rura reliquit;
Perq́, nouem errauit redeuntis cornua Lunæ,
Cùm tandem terra requieuit fessa Sabæa:
Vixq́, uteri portabat onus. tum nescia uoti,
Atque inter mortisque metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces: O si qua patetis
Numina confessis, merui, nec triste recuso
Supplicium: sed ne violem uiuosque superstes,
Mortuaque extinctos, ambobus pellite regnis;
Mutataque mihi vitamque, necemque negate.
Numen confessis aliquod patet: vltima certè
Vota suos habuere deos. nam crura loquentis
Terra superuenit; ruptosque obliqua per vngues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossaque robur agunt: mediaque manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Iamque grauem crescens uterum præcinxerat arbor,
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat:
Non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice vultus.
Quæ quanquàm amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepida manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrymis: stillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.

ARGVMENTVM.

ARG. Ex Myrrhæ & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans, qui uersa Myrrha in arborem sui nominis nascitur, Adonisque cognominatus: quem non minus Venus dilexit, quam puella patrem Cyniram dilexerat, beneficio Cupidinis.

AT malè conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebatque uiam, qua se genitrice relicta
Exereret: media grauidus tumet arbore uenter.
Tendit onus matrem: neque habent sua uerba dolores,
Nec Lucina potest parientis uoce uocari.
Nitenti tamen est similis, curuataque crebros
Dat gemitus arbor, lacrymisque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,

{*Funereus bubo*} funestus. est autem auis pessimi ominis. {*Cæcum iter*} obscurum. morem autem exprimit in tenebris ambulantium. {*Iam ducitur intus*} aduerbium loci pro aduerbio ad locum est positum, intro enim duci quis dicitur. {*Poplite succiduo*} qui cadenti similis erat. eleganter autem exprimit gestum timidæ uirginis, aliquid sceleris aggressuræ. {*Magis horret*} validius timet. {*Longæua*} nut. uetula. {*Deuota pectora*} detestata, execrata. {*Sua uiscera*} suam filiam, quam ex suis visceribus genuerat. {*Aetatis nomine*} ratione ætatis, nam Cinyras senex erat. {*Ne nomina*} pia & omni veneratione digna subaudiantur. {*Plena patris*} semine subaudiatur. hoc est, grauida ex patre facta. {*Auidus cogn.*} cupidus cognoscendi. {*Diripit*} extrahit. {*Intercepta*} erepta. {*Palmiferos Arabas*} apud quos multæ palmæ nascuntur {*Panchæa rura*} Arabica. est enim Panchaia regio Arabiæ felicis. {*Per nouem cornua*} per nouem menses. {*Terra Sabæa*} Sabæi populi sunt Arabiæ felicis, apud quos thus myrrhaque abunde nascuntur. {*Nescia uoti*} quid cuperet ignara. {*Est tales comp. pr.*} apprehendit tales preces. {*Patetis conf.*} hoc est, si exauditis confitentes sua crimina. {*Ambobus re.*} & viuorum & mortuorum. {*Mutata m.*} transformatæ. optat enim ut in aliam transmutetur figuram sic, ut neque viuat, neque moriatur. {*Vltima vota*} vltimæ preces: {*Suos deos*} propitios.

RAPH. {*PORRIGITVR*} protenditur, prolongatur. {*Firmamina*} firmamenta, atque fundamenta. {*Ossaque robur agunt*} hoc est ossa lignum efficiuntur, in lignumque crassius conuertuntur. {*In paruos digiti*} eunt subaudiatur. est enim protozeugma. {*Duratur cortice pellis*} hoc est, pellis in durum corticem commutatur. {*Grauem vterum*} grauidum. nondum enim pepererat. {*Obruerat*} texerat, operuerat.

Myrrha in arborem. {*Non tulit illa moram*} hoc est non potuit expectare, vt cortex collum, caputque operiret, sed crescenti cortice caput summittens occulit, faciemque occultauit. {*Cum corpore*} cùm carne. {*Venienti ligno*} succrescenti. {*Subsedit*} submisit se. {*Flet tamen*} hoc ad naturam arboris myrrhæ refertur: sponte nanque sudat, vt scribit Plinius, etiam antequam incidatur. guttæ autem illæ, quæ ex arbore cadunt, Stactæ uocantur, quæ in omni Myrrhæ genere obtinent principatum. multa verò sunt Myrrhæ genera, de quibus copiose Plinius scribit. {*Est honor & lacrymis*} præmium, pretium. {*At male conceptus*} Adonis, ex incesto patris ac filiæ coitu natus, in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur: quocum vt diutius esse posset, vnà cum illo venationibus indulgebat, præcipueque fugacium animalium: feras autem natura armatas vitabat, Adonimque, ut sibi ab illis caueret, admonebat. ille vero, gloriæ suauitate motus, aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. quod cum Venus resciuisset, in purpureum florem illum commutauit.

{*AT male*} scelerate {*Exereret*} egereret. {*Tendit*} extendit, ac distentam reddit.

{*Verba puerpera*} hoc est, puerperio profutura. {*Arbor agit ri.*} scinditur atque aperitur. {*Onus viuum*} puerum uiuum. {*Lacrymis parentis*} periphrasis est Myrrhæ, quæ ab arbore stillat, guttatimque cadit, ut lacrymare uideatur. {*Liuor quoque*} inuidia. eximia autem maxime est facies, quæ ab inuidis quoque laudatur. {*Amorum*} Cupidinum, qui nudi cum pharetris pinguntur. {*Matris ignes*} amores, furoresque Myrrhæ matris. {*Nanque pharetratus*} Cupido pharetra oneratus. {*Inscius*} inoitus. {*Extanti arundine*} extra pendenti sagitta. {*Destrinxit*} rasit, vulnerauit. {*Altius specie*} altius quàm videbatur. {*Cytherea littor.*} Cythera insula est cum oppido, antea Porphyrusa appellata à pulchritudine marmorum, quæ ibi effodiebantur, vt scribit Aristoteles, vna ex Cycladibus Veneri dicata, quòd in mari nata ad eam primum concha peruenisse fertur. dicta est autem Cythera à Cythereo Phœnicis filio. [Verba Stephani, de Cytheris, quæ hinc citantur à Regio, Græce sic habent:

Κύθηρα, νῆσος πόλιν ἔχουσα ... ἐκαλεῖτο δὲ πορφυροῦσσα διὰ τὸ κάλλος τῶν πορφυρῶν.

(hoc est, à pulchritudine purpurarum, quæ ibi nascuntur, non marmorum, vt Regius falsò accepit,)

Ἀπὸ Κυθήρου τοῦ Φοίνικος ... καὶ Κυθηρία, καὶ ... ὁ νησιώτης λέγεται Κυθήριος.

quare videndum hoc loco num Cythereia littora à Cytherea, quod nomen Veneris est, & e breui dicitur, magis quam ab ipso insulæ nomine quod e longum habet, deriuandum sit, vt Cithereia littora accipiamus, apud quæ Cytherea, hoc est, Venus, primo è mari apparuit, nisi quis figuram systolem admitti omnino contendat, videlicet uixus, quòd & Hesiodus ait:

Ἀφρογενοῦ — Ἀφρογενέα τε θεὰν, καὶ ἐυστέφανον Κυθέρειαν
Κικλήσκουσι θεοί, καὶ ἀνέρες οὕνεκ' ἐν ἀφρῷ
Θρέφθη, ἀτὰρ Κυθέρειαν, ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις.

nam alias etymologici,

*Admouitque manus, & uerba * puerpera dixit.*
*Arbor agit rimas, & * scisso cortice uiuum*
Reddit onus, vagitque puer: quem mollibus herbis
*Naiades impositum * lacrymis unxere parentis.*
Laudaret faciem liuor quoque. qualia nanque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
LABITVR occultè, fallitque uolatilis ætas:
Et nihil est annis uelocius. ille sorore
Natus, auoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est.
Iam placet & Veneri, matrisque ulciscitur ignes.
Nanque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius, extanti distrinxit arundine pectus:
Læsa manu natum dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoque fefellerat ipsam.
Capta uiri forma, non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamque Gnidon, grauidamque Amathunta metallis.
Abstinet & cælo: cælo præfertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetaque semper in umbra est
Indulgere sibi, formamque augere colendo.
Per iuga, per syluas, dumos, & saxa uagatur
Nuda genu, uestem ritu succincta Dianæ:
Hortaturque canes, tutæque animalia prędæ,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua ceruum,
Aut agitat damas: at fortibus abstinet apris:
Raptoresque lupos, armatosque unguibus ursos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, ut hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: Fortisque fugacibus esto,
Inquit: IN audaces non est audacia tuta.
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo:
Neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
*Stet * tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,*
Nec facies, nec quæ Venerem mouere, leones,
Setigerosque sues, oculosque, animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri;
Impetus est fuluis, & uasta leonibus ira:
Inuisumque mihi genus est. quæ caussa roganti
Dicam, ait, & ueteris monstrum mirabile culpę.
Sed labor insolitus iam me lassauit; & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra:
Datque torum cæspes. libet hac requiescere tecum,
Et requieuit, humo: pressitque & gramen, & ipsum:
Inque sinu iuuenis posita ceruice reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula uerbis.

κυθηρίας, nomen non à Cytheris, sed

ἀπὸ τοῦ κεύθειν τοὺς ἔρωτας, ἢ ἀπὸ τοῦ κύειν τὸν ἔρωτα,

deducunt.] {*Paphon*} Cyprum. sed Cypri quoque est vrbs Paphos Veneris templo nobilis.

*Piscosamque * Gnidon*} Gnidos vrbs est Dorica. vbi Veneris & templum & simulacrum visebatur à Praxitele sculptum tanta arte, vt quidam illius amore captus sustinuerit intra sacellum per noctem includi, ac deæ simulacrũ ita amplecti, vt spermate quoque inquinaret. [Gnidos, cuius hic meminit poeta, insula est non longe à Rhodo, vt Plinius & Strabo auctores sunt, nobilis templo Veneris, & eiusdem signo à Praxitele facto, quorum vtrunque Lucianus describit in amoribus.] {*Grauidamque Ama.*} Amathus vrbs fuit Cypri ærifodinis abundãs, propter quod poeta illam metallis grauidam vocat. {*Cælo præ. Ado.*} lepida emphasis, ex qua colligitur quàm formosus fuerit Adonis. {*Nuda genu*} sic in vetusto legitur exemplari, non usque genu, ut ferè est in nouis deprauatum. est enim poetica synecdoche. {*Succincta vestem*} succinctam & subtractam usque ad genua vestem habens. {*Aut pronos le.*} in caput inclinatos. crura nanque anteriora habent breuiora. {*Fugacibus*} aduersus fugaces feras. {*Parce esse*} noli esse. {*Nec quæ Ve. mo.*} hoc est, ætas, forma, pulchritudo, quibus ego mota sum, nihil feras mouẽt. {*Animos fe.*} iram & rabiem ferarũ. {*Fulmen ha.*} sic enim omnia proterunt apri dentibus, vt fulmen illis inesse uideatur. [Vnde & dentes apri fulmineos passim appellaut poetæ, quòd ut fulmen penetrẽt.] {*Opportuna*} commoda. {*Et requieuit*} Adonim, illum enim sedere coegit. {*Posita ceruice*} reposito capite. {*Reclinis*} reclinata. *Interserit*} interponit.

profutura — *fisso* — *guttis ab arbore stillantibus.* — *mihi*

ARGVMENTVM.

ARG. Atalanta, Schœnei filia, cum de coniugio oracula sciscitata esset monita est, vt nulli iungeretur, quia vero omnium virginum pernicissima erat, petétibus procis, (formosissima enim erat) legem posuit, ne eos asper nari videretur, eius coniugem futurum, qui se cursu pedem antecessisset. quem cum Hippomenes, Megarei filius, ex progenie Neptuni, intensius amaret diligeret, nec mortem certaminis expauesceret; (nã victi procinecidebantur) Venerem in melia habuit auxilio. nam ex Damasceo agro ei tria mala aurea donauit, qui est in Insula Cypro, vt in cursu proijceret virginis futurum enim, vt eorum cupiditate eius tardaretur impetus, ea dum peteret cuius monitis Hippomenes consecutus victoriem. postea ingratus adũ uersus deam cognitur est. itaque impulsu eiusdem deę, matris deum lucũ dum tiani grediuntur, quem Echion terræ filius sacrauerat, non tenuerunt cupiditatem, quia aduersus religionem in sacrato concubuere solo quam ob caussam a dea in leones sunt conuersi: unde deum matri ex illo leones sunt subiecti.

FOrsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse uiros. non fabula rumor
Ille fuit; superabat enim: nec dicere possis
Laude pedum, forma ne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, Coniuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis usum.
Nec tamen effugies, teque ipsa viua carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba syluas
Viuit, & instantem turbam uiolenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potienda, nisi, inquit,
Victa prius cursu: pedibus contendite mecum.
Præmia ueloci coniux, thalamique dabuntur:
Mors pretium tardis: ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: (sed tanta potentia formæ est.)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes, cursus spectator iniqui:
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat, ac nimios iuuenum damnarat amores.
Ut faciem, & posito corpus uelamine uidit,
Quale meum, uel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit: tollensq; manus, Ignoscite, dixit,
Quos modò culpaui: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteritis, erant. laudando concipit ignem:
Et, ne quis iuuenum currat uelocius, optat,
* Inuidiamque timet. Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit:
AVDENTES Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.
Quæ quanquàm Scythica non segnius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni; tamen ille decoris
Mirator magis est: cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergaque iactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus suberant picto genualia limbo,
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cum super atria uelum

FOrsitan au.} Atalanta, Schœnei regis filia, cũ oraculum de marito consuluisset, responsum accepit ipsi non opus esse marito. cum uerò & pernicissima, & formosissima esset, a multis uxor petebatur. ipsa uerò ne eos prorsus aspernari uideretur, edixit se nulli alij nupturã, quàm a quo cursu foret superata. quòd si quem ipsa superaret, illum iri interfectũ. cum autem iam multos peremisset, Hippomenes Macharei filius, ac Neptuni nepos, virginis amore captus, in certamen cum ea descendit, ac Veneris ope, quam inuocauerat, puellam superauit. sed cum uoti compos Veneri nihil gratiarum egisset Hippomenes, dea irata sic illum in libidinem concitauit, vt in sacello, matri deum dicato, cum Atalãta concumbere coactus sit. quo flagitio mater deũ indignata & Hippomenem in leonem & Atalantam in leænam conuertit, atque currui suo subiecit. {Aliquam} quandam in soluta diceremus oratione. {Non fabula rumor Ille fuit} ille rumor non fuit falsus. {Scitanti} roganti, ut sciret. {Deus} Apollo. {Sorte} oraculo, responso. {Teque ipsa uiua carebis} hoc est, tua forma adhuc uiua priuaberis. nam in leænam fuit transfigurata. {Innuba} innupta uirgo.

RAPH. PROCORVM} iuuenum ipsam uxorem petentium. {Conditione fugat} duram illis proponendo conditionem à petendis suis nuptijs deterret. {Potienda} habenda. {Pedibus contendite mecum} cursu mecum certate. {Illa quidem immitis} crudelis. {Sed tanta potentia formæ} acclamatio, qua procorum temeritas excusatur. {Et petitur cuiquam} affectui & indignationi seruit illa particula, &, indignatur enim Hippomenes, quòd quisquam se tanto periculo ex-

inuidiaq; ponat gratia illius habendæ uxoris. {Posito uelamine} deposita ueste. {Culpaui} accusaui, damnaui. {Concipit ignem} in amorem incidit {Et ne quis iuuenum} amore nanque Atalantæ captus Hippomenes timebat ne quis ante se victor euaderet. {Inuidiamque timet} ne inuidia sibi sit impedimentu, quo minus Atalanta potiatur, Hippomenes metuit. [Quid si legas, Inuidiaque timet hoc est, inuidendo alijs, timet, ne quis uictoriam præripiat. {Passu alite} veloci cursu. {Exigit} cogitat. {Scythica sagitta} uelocissima. Scythæ nanque plurimum sagittandu valent. {Aonio iuueni} Hippomeni Bœotiu. {Decoris} pulchritudinis. {Refert} retrofert. exponit autem poeta, quomodu cursus ipse Atalantæ pulchritudinem augeret. {Talaria} alata erant calciamenta. {Genualia} genuum tegmina & ornamenta. {Haud aliter} non aliter, inquit, candidum Atalantæ corpus ruborem contraxerat, quàm cum aulæum purpureum, in dealbatis atrijs extentum, solet vmbra rubicunda parietes inficere.

{Dor}

{*Dat*}tribuit parieti. {*Inficit*}efficit & mittit. {*Hospes*}Hippomenes. {*Decursa no.*}ad ultimam metam, decursum est. est autem participium contra grammatices rationem formatum decursa. {*Penduntque*}persoluunt, dant. {*Ex fœdere*} ex lege. {*Facilem*} gloriam facile paratam. {*Mecum*} mecum te compone. {*Potentem*} uoti compoté. {*A tan.*} à tam generoso. {*Neque me.*} maiores suos recenset Hippomenes, vt sua generositate Atalantæ animum ad se amandū pelliciat. à Neptuno nanque originem ducit. [Nanque mihi genitor Macareus, Acestius illi. Est Neptunus auus: ita quidem in editione Regij vulgo habetur. quod alij emendantes legunt, Nanque mihi genitor Megareus, Onchestius at illi, Est Neptunus auus, &c. quam lectionem, ut nō improbo, ita tamen non nihil me mouet compositio uersus. quæ hoc pacto durior aliquanto fit, & itē qd sequitur, ē Neptunus au. quod ambiguum redditur utrum ad datiuum, nihil, an ad posteriorem, illi, magis referendum sit. quod si itaque liceat, malim legere, Nanque mihi genitor Megareus Onchestius, illi est Neptunus auus, pronepos egu regis aquarum. ut Onchestius uel patronymica figura, uel etiam gentilis possessa accipiatur. ita.n. neque uersus incommodi quicquam haberet, & sententia plana ac certa redderetur, præsertim quando, & in ueteri editione Onchestius, eadem forma habetur. Megareum autē pro Macareo legendū esse etiam ex Pausanijs Atticis apparet, nisi quòd ibidem Megareus Neptuni filius, non nepos. Onchestius aūt genere, siue patria dicitur. uerba Pausaniæ hæc sunt:

Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα τὸν ποσειδῶνος οἰκοῦντα, ἀφικέσθαι στρατιᾶ βοιωτῶν φασὶ Νίσῳ πρὸς τὸν μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα αὐτόν τε δὲ αὐτοῖς ἐν τῇ μάχῃ, ταφῆναι τε αὐτόθι καὶ τὴν πόλιν Μεγαρέα καλουμένην.

in Bœoticis tamen idem auctor etiam Onchestum, à quo urbi nomen factum, Neptuni filium facit his uerbis:

Ἐπὶ δὲ πλείους πέντε σταδίους ... ἀπέχει ἡ δὲ ἐς στάδιον πόλις ... Ὀγχηστός, ... ἄγαλμα ... Ὀγχηστίου.

ex quibus facile apparet & Onchestum Neptuni filium recte dici, & Megareum Onchesti. Porro neq; illud hoc loco omittēdum, in commentarijs Theocriti Idyll. 3. Hippomenem nō Megarei, sed Martis filium dici. nisi ibidem ὁ Ἄρεος pro Μεγαρέως falso irrepsisse putemus. ita enim habent verba, ὁ Ἄρεος ἱππομένης τῆς σχοινέως Ἀταλάντης τῆς δρομαίας ἐραστὴς, ἀφροδίτης συμβουλῇ ἔδραμεν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, &c.

De Atalante autem quæ ad hunc locum pertinent, repete ex ijs, quæ supra l. 8. aonotauimus.] {*Nec uir.*} hoc est, à oirtute maiorum non degenero. {*Seu uin.*} dilemmate colligit Hippomenes Atalanram secum certare debere. {*Schœneia*} Atalanta Schœnei regis filia. {*Molli vul*} miti ac mansueto. {*Quis Deus for.*} hoc est, qs Deus, pulchris & formosis inimicus, hunc perdere cupit, iubetq; per caræ uitę periculum meas quærere nuptias? {*Discrimine*} periculo: {*Non sum*} vt tam formosus iuuenis debeat perire. {*Nec for.*} nec pulchritudine moueor

RAPH.

SED quòd puer ad. } subaudiatur tangor. {*Et mens in.*} quæ nullo mortis timore terrei. {*Ab aquor.*} Neptuno æquoris deo. {*Dum li*} dum potes, cece de o peregrine. est autem apostrophe ad Hipponienem, quem etsi amicè admonere uidetur Atalanta ne secum currendo certet secum tamen ipsa hæc loquitur. {*Tibi nu.*} hoc est, omnis virgo, tibi nubere cupiet. {*Vid. rer.*} Hippomenes subandiatur. hęc enim secum cogitans loquitur Atalanta Hippomeneois pulchritudine tacta. {*Agiturque in ea.*} quia illum viuere tædei. {*Occidet hic*} nūc Aralanta colligit Hippomenem iodignum esse qui perear. {*Non erit*} inuidia victoriam nostram perferre nnn poterit. {*Ab quàm uir.*} virgini conueniens. miseretur autem Hippomenis Atalanta, & ętatę & pulchritudine illius mota. {*Fata im.*} difficilia, quæ exorari non possunt. {*Cum quo so.*} eius nubere vellem. Illi nanque sociare cubilia dicuotur, qui una dormiunt. {*Rudis*} imperita amoris. {*Primo Cupidine*} amore. {*Tacta*} percussa. Theocritus

Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυε, ἁ δ' Ἀταλάντα ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα.]

{*Proles Nep.*} Hippomenes Neptuni pronepos. {*Quos de.*} quos mihi inicit. {*Ignes*} amores. {*Aura non in.*} uētus benignus, & Hippomeni fauens. {*Nec opis*} nec longa auxilij mora mihi concedebatur, cum ipsum illicò oporteret inire cursum. {*Est ager*} topographia, hoc est loci descriptio. Describit, enim agrum nomine Damasenum, vnde Venus tria aurea poma, quę Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. {*Indigenæ*} inde geniti homines. {*Damasenum nomine dicunt*} quem subaudiamus, vt intelligamus, quem proprio nomine Damasenum uocant. nam est etiam ager Damascenus à Damasco vrbe Syriæ declinatus. [Quidam pro Damaseno, Damaseum, absque .n. legūt, sed neq; huius, neq; illius vocis mentio alibi extat. Illud hic ad-

Candida purpureum similem dat, & inficit umbram.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa uictrix Atalanta corona,
Dant gemitum uicti, penduntq; ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio, uultuque in uirgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait. seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non indignabere uinci.
Nanque mihi genitor Megareus, Onchestus at illi,
Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum.
Nec uirtus citra genus est. seu uincar, habebis,
Hippomene uicto, magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia uultu
Aspicit, & dubitat superari, an uincere malit.
Atque ita, Quis deus hunc formosis, dixit, iniquus
Perdere uult, caræque iubet discrimine uitæ
Coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
Nec forma tangor, (poteram tamen hac quoque tangi)
Sed quòd adhuc puer est. non me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quòd inest uirtus, & mens interrita lethi?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quòd amat, tantique putat connubia nostra,
*Vt pereat, si me sors illi * dura negarit?* dira
Dum licet hospes abi, thalamoque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam ante peremptis?
Viderit interea, quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturque in tædia uitæ.
Occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ uictoria nostra ferenda.
Sed non culpa mea est. utinam desistere uelles:
Aut, quoniam es demens, utinam uelocior esses.
Ah quàm uirgineus puerili uultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem:
Viuere dignus eras. quòd si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent,
Vnus eras, cum quo sociare cubilia uellem.
Dixerat. utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus, populusque, paterque,
Cùm me sollicita proles Neptunia uoce
*Inuocat Hippomenes: * Cythereaq; comprecor, ausis* Cythereā comp.
Adsit, ait, nostris, & quos dedit, adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Motaque sum, (fateor) nec opis mora longa dabatur.
*Est ager indigenæ * Damasenum nomine dicunt,* Damasoū
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi prisci

dendum, interpretem Theocriti non ex Cypro, sed ex Hesperidum hortis aurea hæc mala allata fuisse sentire ata enim ait:

ἦχον οὖν παρὰ τῆς θεᾶς μῆλα χρυσᾶ τὰ τῶν Ἑσπερίδων αὐτοῦ τοῦ ... ἐρρίφθη λέγουσιν αὐτοῦ αὐτὴν δὲ ἀσχολουμένην ... τῶν μήλων συναγωγῇ ἰδεῖν.]

{*Accedere*} Adiungi. {*Iussere*} noluere, decreuere. {*Nitet*} splendet. {*Fulua comas*} fuluas & aureas frondes habens. aurea nanque mala ferebat. {*Hinc*} illinc ex agro Damaseno. {*Decerpta*} accepta. propriè autẽ decerpi & poma, & frõdes & rosæ dicuntur. {*Quis usus*} quæ utilitas. {*Dederant*} fecerant. {*Carcere*} abusiuè ꝑ carceribus. carcer nanque est locus ubi seruant, noxij à coercẽdo dictus. carceres autem sũt funes illi, qui prætenduntur equis cursuris, vt vnà omnes emittãtur. {*Pronus uterque Emic.*} ex ilic. habitum autẽ exprimit poeta uelociter currentium. {*Libat*} leuiter tangit. {*Posse putes illos*} hyperbole poetica, qua summa Hippomenis, Atalantæque uelocitas declaratur. sic Vir. de Camilla, Illa uel intactæ segetis per summa uolaret

Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

{*Stantes aristas*} erectas. aristæ autem ab arendo sunt dictæ, quod primæ in spica arescant. {*Incumbere tempus*} incumbendi. est enim græca figura. {*Machareius heros*} Hippomenes Macharei filius. [lege Megareius.] {*O quoties*} hinc quoque colligit Venus Atalantam Hippomenis amore fuisse captam. {*Aridus anhelitus*} siccus ac difficilis. id quod significat Hippomenem lassum fuisse. {*Metaq; erat longe*} ad quam currentes peruenire debebant. {*Fœtibus arboreis*} periphrasis est pomorum. {*Aurumque*} aureum pomum. {*Plausu*} eorum qui Hippomeni fauebant. {*Cessata tempora*} quibus ipsa à cursu instituto cessauerat. est autẽ participium, contra grammatices rationem andaster à poeta declinatum.

RAPH. *CORRIGIT*} resarcit, reparat. {*Cursu*} uelocitate cursus. {*Remorata*} retenta, tardata. {*Ades*} auxilio sis. {*Dea muneris auctor*} Venus, quæ mihi hoc dedisti munus. {*Iecit iuueniliter*} fortiter ut iuuenem decebat. per quod innuit eum longe pomum ie-

Sacrauere senes, templisque accedere dotem
Hanc iussere meis: medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea ueniens decerpta ferebam
Aurea poma manu; nullique uidenda, nisi ipsi,
Hippomenen adij, docuique, quis usus in illis.
Signa tuba dederant, cùm carcere pronus uterque
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamorque, fauorque,
Verbaque dicentum, Nunc nunc incumbere tempus;
Hippomene propera, nunc uiribus utere totis:
Pelle moram, uinces: dubium Megareius heros
Gaudeat, an uirgo magis his Schœneia dictis.
O quoties, cùm iam posset transire, morata est,
Spectatosque diu uultus inuita reliquit.
Aridus à lasso ueniebat anhelitus ore,
Metaque erat longè: tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit uirgo; nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurumque uolubile tollit.
Præterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessataque tempora cursu
Corrigit, atque iterum iuuenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitque uirum. pars ultima cursus
Restabat: Nunc, inquit, ades dea muneris auctor.
Inque latus campi, quò tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo liquidum iuueniliter aurum.
An peteret, uirgo uisa est dubitare: coegi
Tollere, & adieci sublato pondera malo;
Impedijque oneris pariter grauitate, moraque.
Neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est uirgo: duxit sua præmia uictor.
Digna ne, cui grates ageret, cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi tura dedit: subitam conuertor in iram,
Contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, meque ipsam exhortor in ambos.
Templa deum matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex uoto nemorosis abdita syluis,
Transibant: & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenen, à numine concita nostro.
Liminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Religione sacer prisca, quò multa sacerdos
Lignea contulerat ueterum simulacra deorum.
Hunc init, & uetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritaque mater
An Stygia sontes, dubitauit, mergeret unda.
Pœna leuis uisa est: ergo modo læuia fulua
Colla iubæ uelant: digiti curuantur in ungues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda uerruntur arenæ.
Iram uultus habet: pro uerbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant syluas: alijsque timendi

cisse. {*Impedijque*} cursum subaudiamus. {*Duxit sua præmia uictor*} Hippomenes, inquit, uictor duxit Atalantam uxorem. {*Cui thuris honorem Ferret?*} cui sacrificaret thure. {*Immemor*} ingratus. {*Contemptuque dolens*} me esse contemptam ægre ferens. {*Spernenda*} contemnenda. {*In ambos*} contra ambos, Hippomenem & Atalantam. {*Clarus Echion*} unus ex Cadmi socijs Echion. {*Concita*} commota, stimulata. {*A numine nostro*} à nostra potentia. {*Recessus*} locus secessui aptus. {*Natiuo*} naturali. {*Hunc init*} ingreditur, intrat {*Temerat*} uiolat. {*Probro*} scelere, flagitio. {*Sacra*} simulacra deorum. {*Retorserunt*} auerterunt oculos, ne tantum scelus viderent. {*Turrita mater*} turribus ornata. nam Cybele eadem cum tellure putatur esse. [Alludit ad coronam turribus insignitam, mœniorum modo, quæ illi attribuitur à poetis. hic Lucretius libro secundo.

Muralique caput summum cinxere corona,
Eximijs munita locis, quod sustinet urbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras,
Horrifice fertur diuinæ matris imago.]

Atalanta in leænã. Hippomenes in leonem.

{*Sontes*} nocentes, Hippomenem, atque Atalantam. {*Mergeret Stygia unda*} hoc est ad infernos demitteret. {*Modo læuia*} paulò ante mollia ac sine ullis pilis. {*Fulua iuba*} hinc leonum præcipua colligitur generositas, ut Plinius ait, si colla, armosque uestiant iubæ. {*In pectora totum Pondus abit*} leones enim pectus reliquo corpore crassius habent. {*Cauda*} caudam leonum animi esse indicem, ut aures equorum Plin. scribit. nam immota placidum, mota iratum significat. {*Verruntur*} trahuntur. {*Iram vult. hab.*} facies leonum præfert iram. trucem nanque habent aspectum

cauda leonum animi index, ut aures equorum.

{*Cybeleia*} nam matris deum currum à leonibus trahi fingunt poetę. Cybele autem dicta est à Cybelo monte Phrygiæ, ipsi deum matri sacro. [Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, & per hoc constans, & immobilis intelligatur. De leonibus autem idem Lucretius ita meminit:

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neq; posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quòd quamuis effera proles
Officijs debet molliri victa parentum.]

Dente premunt domito Cybeleia frena leones,
Hos tu care mihi. cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.

tantur, quoniam fruges, quas per Adonim accipiunt, sex menses sub terra lateant, & sex supra terram aere temperentur. Vide Idyl. 3. Atque in eam sententiam & Orpheus meminit Adonidis in hymnis his versibus,

Περσεφόνας ἱμεροπλοκάμου λέκτροισι λοχευθεὶς
Ὃς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα
Ἠδὲ πάλιν πρὸς Ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον,
&c.

ARGVMENTVM.

ARG. Adonis supradictæ monitus à Venere quam vim feræ haberent, non obtemperauit igitur in venatione ab apro interimitur, cuius cruor eiusdem deæ numine in florem purpurei coloris conuersus est. sic & olim Mynthe nympha in herbam mentham Proserpinæ, Cereris filiæ, odio mutata est: quod cum Dite patre coniuge suo concubuisset.

ILla quidem monuit, iunctisque per aera Cycnis,
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Excivere canes, syluisque exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo: trepidumque, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totosque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena.
Vecta leui curru, medias Cytherea per auras
*Cypron olorinis nondum * peruenerat alis:*
Agnouit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aues illuc: vtque æthere vidit ab alto,
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit, pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis:
Questaque cum fatis, At non tamen omnia vestri
Iuris erunt, dixit: luctus monumenta manebunt
Semper Adoni mei: repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes uertere menthas
Persephone licuit: nobis Cinyreius heros
Inuidiæ mutatus erit? sic fata, cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
*Intumuit, sic ut * fuluo perlucida cælo*
Surgere bulla solet. nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent: breuis est tamen vsus in illo.
Nanque malè hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt ijdem, qui perflant omnia, venti.

{*Quod non ter. fu.*} quod non fugit. {*Sed pugna pectora.*} sed repugnat, ac resistit. {*Damnosa duobus*} & mihi & tibi.

I{*Vnctis cyg.*} currus nanq; Veneris ab oloribus trahi fingitur. {*Sed stat mon. contra. vir.*} sed fortitudo, inquit, Adonidis Veneris admonitionibus est aduersa. {*Suem*} aprum. sues autem & apri Veneri sunt inuisi propter Adonidis cædem. vnde prouerbiũ apud Grçcos in eos, qui rem ingratam alicui faciunt ἀφροδίτῃ ὗν ἔθυσεν, hoc est, Veneri suem sacrificauit. {*Excivere*} excitarunt.

Adonis in florem.

{*Iuuenis Cinyreius*} Adonis Cinyræ filius. {*Pando ro.*} recuruo. {*Et tuta pe.*} loca subintelligamus. {*Trux aper*} terribilis. {*Abdidit*} abscondidit. {*Moribundum*} morientem.

Mynthe in mentham herbam.

{*Rupit*} dilaniauit, lacerauit. {*Et indig. percussit*} indigne. nomen nanque pro aduerbio positum est. {*At non tamen*} ordo est & tamen omnia non erũt vestri iuris. illa autem, &, copula affectui seruit. {*Luctus mon.*} signa, memoria. est autem apostrophe ad Adonim.

pluuia

RAPH. {*ANNVA simulamina*} simulacra. nam singulis quibusque annis Adonia, idest sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plangebatur, ac luctus Veneris referebatur. [Hæc sacra etiam ab Esaia increpantur alicubi. nam circa Libanum in Palæstina & circa Byblum peragi solita fuisse legimus. Addunt autem Græci fabulæ huic, Martem, quia Adonidi inuideret tãquam riuali, sese in aprum transformasse & sub specie illius Adonim interemisse. florem autem, qui ex cruore adonidis enatus sit, Anemonen fuisse. cuius quidem nomini respondet illud, quod statim subijcit poeta: Nanque male hærentem, & nimia leuitate caducum Excutiunt ijdem, qui perflant omnia vẽti. ἄνεμος enim ventus Græcis est, inde Ἀνεμώνη. Præterea autem & rosam ijdem Græci dicunt, cum antea candida fuisset in purpuream uersam eodem tempore fuisse tinctam, videlicet Veneris cruore, quem illa emiserat, cum forte ex nimio luctu ob Adonidem, discalciata approperasset, eoq; modo pedem spina rosæ sauciasset. Fuerunt etiam qui Adonim non Cinyræ, sed Theantis filium facerent, & qui ex eodem & Venere Priapum natum dicerent. In comm. Theocriti ēt legitur ἀποθανόντα Ἀδώνιν ἓξ μῆνας ἐν ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης μεῖναι, & τὰ ἓξ ἐν ταῖς Περσεφόνης, quod ijdem illi de frugibus interpretantur, quoniam fruges ...]

{*An tibi quondam*} Mynthe nympha fuit, quã Plutonis pellicem fabulæ tradunt extitisse. eamque cũ Proserpina dolo circumuenisset, in hortensem mentham fuisse transfiguratã, quam plerique hedyosmõ vocant. Est & mons prope Pylum cognomine Mynthes, iuxta quem Plutonis quoque est templum. [Huius fabulæ meminit & Nicandri interpres in Alexipharmacis. cuius verba hæc sunt:

Μίνθη δὲ ἄλλοι παλλακὴν ᾅδου γενομένην, ἐν ὀργῇ πατηθῆναι ὑπὸ τῆς Περσεφόνης, ἐκ δὲ τῆς ἀνθρώπων ἀνελθεῖν ἄνθος.

penetrauerat

{*Nobis erit inuidiæ*} in nos inuidiam concitabit. {*Perlucida bulla*} translucida, quę ex aqua nasci solet, statimque euanescere. Bulla autem spiritu, & aqua excitatur rotunda figura, quæ quoniam cito dissoluitur, verissimum illud sumptũ est prouerbium, quo humanæ vitæ breuitas, fragilitasque designatur. Homo bulla. inde fit bullare, quod est bullas facere. vnde Plinius bullantem vrinam vocat bullas emittentem. Bulla etiam est ornamentum pectoris, ingenuorum quidem aureum, Libertinorum vero Scorteum, ut copiose Macrobius scribit. {*Plena hora*} perfecta. {*Concolor*} eiusdem cum sanguine coloris. est enim purpureus. In Anemonen autẽ Adonim fuisse conuersum innuere videtur, cuius flos vt inquit Plinius, nũquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit. ἄνεμος enim uentus dicitur. {*Punica*} quæ & mala granata dicuntur. {*Qui * perflant omnia venti*} secundum physicam rationem hoc dictum est. nam venti rerum omnium generationis caussa esse perhibentur. [Sed alij, perflant, legunt, idque rectius opinor.]

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

T{*Erna Medusæi vincirem guttura monstri*} Medusæum monstrum Cerberum interpretare à Medusa originem capientem. ex sanguine enim Medusæ natus est Chrysaor equus, ex Chrysaore Geryon, ex Geryone, qui Echidnæ se miscuit, Cerberus. Auctor Hesiodus in Theogonia. qui aliter interpretantur, errant tota uia.

{*Quam tria qui ti. &c.*} huius nomen non reperimus. sed legimus apud Zenobiũ fuisse uirũ quendã, qui ita natura formidolosus esset, ut pp Herculis metũ sese in spelunca occultauerit, ac

vit, ac propter timorem obierit. cum enim forte Herculem vidisset, in lapidem versus est: qui homini similis videretur, caput proferens è spelunca. vnde in sanè quam meticulosum prouerbium illud emersit, δειλότερος οἱ τοῦ παραγινοντος, idest formidolosior ex occulto cernente.

Olenus esse nocens} Olenos duos fuisse reperio, vnum Vulcani filium, qui Aegan & Helicen filias habuit, quæ Iouis fuere nutrices teste Higino: alterum Iouis & Anaxitheæ, cuius meminit Stephanus. in Achaia autem inter Patras & Dymam (vt ex Strabonis octauo colligimus) mons erat nomine Scolius, quem Homerus & Hesiodus Oleniam petram vocauerunt, ac supra eum ciuitas Oleno nomine nuncupata. fabulæ tamen textum non inuenio.

Et baccas cærula ficus} apud Statianum interpretem in sextum Thebaid. hoc loco cærula pinus (codice ipsius, vt opinor, deprauato) legitur. unde conijcio legendum esse, Et baccis cærula Cinus. est enim Cinus Lauri species, vel sui generis, arbor lauro similis, ac baccas habens cæruleas auctore Plinio. Baccas de ficubus dici non placet, nec, si dicantur, cęrulas appellari. Lege primæ collectaneorum hecatostys c.49.

Et amicta vitibus ulmus} Et amicę uitibus ulmi a Papiniano interprete ibidem leguntur. quæ lectio emunctior. Plin. in 16. Inter has atque frugiferas materię uitiumque amicitia accipitur ulmus.

Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ Splendescunt} Thucydides in 1. de Lacedæmonijs, Ijdem primi corpora certatusi nudauerunt, propalam se exuentes, oleoque unxerunt. signata igitur poetæ nostri locutio.

Nec metues sacro crinitas angue sorores, Quas facibus sæuis oculos atque ora petentes Noxia corda vident} ut melius hoc intelligas, audi quid Cicero pro Sexto Roscio dicat. Nolite, inquit, putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero uideris eos, qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus. sua quemque fraus, & suus terror maximus vexat. suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit. suæ malæ cogitationes amentiæque animi terrent. Hæc sunt impij assiduæ domesticæque furiæ, quæ dies noctesque pœnas à consceleratissimis repetant. Et in primo de legibus, At uero scelerum in homines atque impietatum nulla expiatio est. itaque pœnas luunt non tam iudicij (quæ quondam nusquam erant, hodie multi fatia, nulla sunt, ubi sunt ficta, tamen persæpe falsa sunt) quam ut eos agitent, insectenturque furiæ non ardentibus tædis sicut in fabulis, sed angore conscientiæ, fraudisque cruciatu.

Sed tanta potentia formæ} Tanta potentia formæ parenthesim poscit. nam coniunctio hæc, sed, sequenti versui in constructione iungenda est.

Achæstus illi} non mendosus codex sic habet, Onchæstus & illi. Onchœstus enim Neptuni filius fuit, vt in septimo Thebaidos commentario legitur. quamuis Hesiodus, teste Stephano, Onchœstum Bœoto Neptuni filio natum tradiderit.

Non erat inuidia victoria nostra ferenda?} hoc modo legendum, idest cum interrogatione. est enim sensus: Non dabitur mihi crimini & culpę, si hic uincetur. Inuidia enim crimen culpamque hoc loco significat, quod sequens hęmistichium monstrat, Sed non culpa mea est.

Indigenæ Damascenum nomine dicunt} Vereor ne Damamassum sit legendum. Amamassus enim (quæ & Damamassus dici potest, consonante d principio adiecta, ut sæpe fieri in locorum nominibus videmus, quod Aulon Caulon testatur) Cypri ciuitas fuisse apud Stephanum legitur.

Nullique videnda nisi ipsi} hæmistichium hoc sequéti adiungatur hoc modo: Nulliq; videnda nisi ipsi Hippomenen adij.

Et à numine concita nostro} deleatur præpositio, ut carmen rectum incedat.

Fœmineos artus in olentes vertere menthas} lego Minthas. Mintha enim uel Minthe à Græcis dicitur, quę alio nomine hedyosmon vocatur, à Mintho Neptuni pellice in eam mutata, ut auctor est Pollux libro sexto, capite decimo. Minthos quin etiam ipsa herba appellatur eidem Polluci & Aristophanis in Plutum interpreti, ex quorum posteriore nonnulla alibi super hoc recitabimus.

ANNO-

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Quòd si fata negant, ueniam pro coniuge.

RAPHAEL ueniam, idest, beneficium exponit. Quid autem si ueniam sit verbum? hoc sensu, si fata negant mihi ut sum coniugis, ego pro coniuge ueniam neque unquam redibo ad uiuorum regionem, gaudete leto duorum. quanquam etiam alterum probo, quod Raphael ait, ut ueniam sit nomen.

Siue fidem dederat.

Cui fidem dederit dubitatur, sed Eurydice verisimile est promisisse, nullam se aliam amaturum.

Quis citharam neruis, & neruis temperat arcum.

Apollo cithara & arcu pingebatur: est igitur sensus, qui neruos in utroque habet.

Inque ferarum
Concilio, medius turba uolucrumque sedebat.

Mire coniunxit duos ablatiuos concilio & turba: neque uero coniunctio que, sequens permittit, ut concilio cum ferarom & turba eum uolucrum connectamus, nisi licentia hoc poetica factum quis putet.

Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non est seruata differentia pronominum hic & ille, quanquam illud hic pro huic, siue hoc positum uidetur, nempe flore Hyacinthi, nisi quis propter duos pluraliter prolatum contendat Hyacinthum & Aiacem, cum Flos præcedat proximo versu singularis nomen numeri.

Aeditus & ille est: quod si sine prole fuisset.

Legendum, Aeditus atque ille est, propter carmen. Cæterum si Cinyras Pygmalionis fuit filius, ac Paphi frater, videtur in Cypro natus: (ubi & Pygmalion) quem Cyniram Cypriorum regem quidam faciunt ut Raphael. Quomodo igitur Panchaica Tellus Myrrham protulit? nisi intelligamus patrem Cinyram patri Papho Cypri imperio cessisse in Panchaiam, vbi Myrrham genuerit, quod est uerisimile. nam ubi à patre filiæ nequitia relicta est, postea ex Panchaia & Arabum regione, inquit poeta, uenit Myrrha in Sabæos. qua Sabæi non sunt Arabes. Verum in his fabulis exactam geographiæ ac temporum rationem exigere nimis curiosi fuerit hominis, etiam si [illegible], ut ait Arist.

Si tamen hoc scelus est.

Tota hac oratione mentis ac sensus pugna est. hic igitur sensus verba sunt, quibus negatur esse scelus filiam cum patre concumbere. & uide, ut acceperit pietatis nomen cum sequente uersu.

Retinet malus ardor amantem Vt præsens spe.

Nisi hæc connectantur, non video quis sit sensus, tametsi plerique libri colon separant puncto.

Nec solam spondere fidem.

Nisi subiunxisset, opemque Me sine ferre tibi, videri poterat ἀναπόδοτον, idest oratio altero defecta membro.

Parce, ait, instantis discede aut desine dixit.

Admonuimus lib 6. non temere repetitum verbum dixit, etiam si præcesserit ait. ubi Niobæ Latonæ conuiciatur.

Nil opus est Atalanta tibi.

Non puto eandem esse hanc, & eam, quæ in uenatione Calydonij Apri adfuit. tametsi commentatores utranque Schœnei regis filiam dicunt. quidam superiorem aiunt Schœnei, hanc verò Cœnei. certe nec quantitas eadem in his duobus nominibus ipse enim in octauo ait

Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.

Vbi secunda de Atalante longa est, quæ hic breuis, quanquam, ex ancipitibus videri potest. Porrò nec locus huius fabulæ indicatur à Venere, sed uidetur in Bœotia contigisse hæc, si quidem illic ab Echione Cadmi socio sacellum ædificatum in Cybeles honorem, in quo Hippomenes cum Atalanta concubuerit, dicitur. Sed hæc non sunt tanti.

Inuidiamque timet.

Ne inuidia sit sibi impedimento, exponit Raphael. adiungendum opinor erat, abs quo illa timenda, quod certe lectori coniectandum relinquo.

Mirator magis est, & cursus facit ipse decorem.

Non solum plus gratiæ habet, sed & necessitatis est, vt absq; coniunctione, &, hic locus legatur. Talaria, alata calciamenta commentatores exponunt. Seruius in quartum Aeneidos pennas extulisse videtur, quæ ut huic loco congruant non uideo, maxime propter verbum ablata.

Viderit, intereat, quoniam tot cæde procorum.

Quidam emendarant, Viderit, interea quoniam tot cæde procorum. Admonitus non est, quòd duo hæc verba inconcinne iuncta videbantur. sed impatientia amantis & gloriã & Hippomenem hæc confundit. nam nunc gloriæ fauet, tertio dehinc carmine inueni. Intereat igitur legendum.

Est ager, indigenæ Damasenum nomine dicunt.

De hoc agro apud auctores non memini me quicquid legere: quidam Damasenum per, n, legunt quasi detracto, c, Damascenum, quod hoc loco carmen non patitur, dictum videri volunt. Et in Cypro quidẽ ab eo, qui est in Syria, quod ego nescio.

Iecit ab obliquo nitidum iuuenaliter aurum.

Iuueniliter Raphael exponit fortiter, quod mihi non probatur. nam ut à cursu auerteret puellam, satis erat, quòd ab obliquo iacebat pomum: sed uidetur mihi iaciẽdi modus expressus per hoc, quod dixit iuueniliter.

Illic concubitus intempestiua cupido.

Cupido hic manifeste genere fœminino ponitur, quod Horatius perpetuo masculino. Cęterum sequens carmen,

Occupat Hippomenen, & à numine concita nostro,

superflue habet, &, coniunctionem, contra, & sensum & carminis legem.

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Nec de hac fabula certum est, ubi venatus Adonis fuerit. puer quidem Adonis in Panchaia natus, iam uir factus poterat aliò concessisse. ex hoc autem carmine saltem liquet in Cypro non esse facta quę hic narrantur. Verum in fabula frustra hæc, vt antea admonuimus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VNDECIMVS.

RAPH. {CARMINE dum tali} Orp. Thracias mulieres aspernatus (ut diximus) in se earũ odium traxit. quare cum Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum cœtu canentem aspexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputque ac lyram in Hebrũ fluuium conieecer unt: quæ ad insulam Lesbon vsque delata cum essent, serpens Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in saxum fuit conuersus. Primum itaque Orphei cędem poeta describit, deinde serpentis in saxum transmutationem. {Threicius vates} Orpheus Thracius. {Ducit} delectat. ducere nanque interdum significat delectare, ut Nonius scribit. Cicero de finibus bonorum & malorum, Fabellarumque auditione ducuntur. {Animosque ferarum} sensus. neque enim feræ animos habere dicuntur, nisi poeta ad ve-
traxit. ritatem potius alludat, vt intelligamus ferorum hominũ animos ab Orpheo fuisse excultos. id quod Horatius aperte his versibus scribit,

Syluestres homines sacer, interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc leuire tigres, rabidosque leones.

{Ecce nurus Ciconum} repentinus Baccharum impetus illa particula, ecce significatur. Cicones autem populi sunt Thracię ad Hebrum habitantes. [Ad quos primum delatus Vlysses fuit, cum à Troia rediret, vt est apud Homerum Odysseæ nono] {Tumulo de vertice} de montis summitate. {Lymphata pectora} furentia. {Fe-
triumphi. rinis velleribus} ferarum pellibus. {En ait, en hoc est} conduplicatio indignationi conueniens, tametsi hoc aduerbium en ferè indignationi seruiat. {Apollinei vatis} Orphei Apollinis filij. {Vocalia ora} optimam vocem emittentia. {Præsuta} præfixa, tecta. nam hastæ Baccharum, quæ thyrsi dicuntur, pampinis, hederaque cooperiebantur. {Notam} signum. {Ac veluti supplex} tanquam veniam petiturus. {Ante pedes} Orphei. {Concentu} harmonia. est autem pulchra poetæ phantasia, qua significatur, quanta uis sit musici cantus. {Bella} Baccharum furores bella vocat poeta. {Insana} ab effectu, quòd homines insanos furiososque reddit. {Mollita} mitigata sic, vt Orpheo nunquam nocere potuissent. {Berecynthia} qua in sacris Cybeles, quæ Berecynthia dicitur, primum vsi fuere. Berecynthus autem Phrygię mons est & ciuitas matri deum dicata. [Eadem ratione Virgilius Buxum Berecynthiam dixit, Aen.9. Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia matris Ideæ.] {Obstrepuere} contra citharæ sonum strepuerunt. {Attonitas} stupefactas suauitate cantus Orphei. {Mænades} Bacchæ ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι hoc est, a furendo dictæ. {Titulum} gloriam. {Orphei} spectaculi ab Orpheo congregati. est autem adiectiuum Orphi. Alij triumphi legunt, intelliguntque agmen illud ferarum à Bacchis raptum in titulum & gloriã triumphi de Orpheo acti. {Et coeunt} congregantur, conueniunt. {Noctis} noctuam. {Structo utrinque} spectaculo. est autem amphitheatri periphrasis. {Matutina} hoc est, matutino tempore in arena. quod enim est temporis, attribuit loco. vnà autem omnes Bacchas in Orpheũ impetum fecisse his similitudinibus ostendit poeta. {Petunt} aggrediuntur, inuadunt. {Hæc in} ad hos vsus.

ARGVMENTVM.

ARG. Orpheus, Oeagri fluminis & Calliopes musæ filius, cum habuisset coniugem nomine Eurydicen, & eam amisisset, & cum sine ea ab inferis lege accepta a Plutone, ad superos redijsset, ne talem dolorem in altera experiretur, puerilem amorem primus instituit. quam ob caussam Thressæ mulieres instinctæ in abditis locis solitudinẽ agentem propter desiderium coniugis interfecerunt: separatumque caput eius a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitauerunt; per quem in mare delatum, & hinc in insulam Lesbum cum hic hæsisset in litore, serpensque morsu sanguinem lamberet, priusquam vultum eius appeteret, ab Apolline, Iouis & Latonæ filio, duratus in lapidem est.

CARMINE dum tali syluas, animosque ferarum
*Threicius vates, & saxa sequentia * ducit:*
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora uelleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus una, leues iactato crine per auras,
En ait, en, hic est nostri contemptor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta, notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus in ipso
Aere, concentu uictus, uocisque, lyraque est:
Ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abijt, insanaque regnat Erinnys:
Cunctaque tela forent cantu mollita; sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, & plausus, & Baccheij vlulatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine uatis.
Ac primùm attonitas etiamnum uoce canentis
Innumeras uolucres, anguesque, agmenque ferarum
*Mænades Orpheij titulum rapuere * theatri.*
Inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris;
Et coeunt, ut aues, si quando luce uagantem
Noctis auem cernunt: structoque utrinque theatro
Vt matutina ceruus periturus arena
Præda canum est, uatemque petunt, & fronde uirentes
Conijciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illa dereptos arbore ramos,

{Te-

Pars torquent silices. nec desunt tela furori,
Fortè boues presso subigebant vomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni:
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: uacuosq; iacent dispersa per agros
Sarculaq;, rastriq; graues, longiq; ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Diuulsere boues, ad vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quidquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt: perq; os, proh Iuppiter, illud
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ uolucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas, luxit. lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis; obscuraque carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passosque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis: caput Hebre, lyramque
Excipis: &, mirum, medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra: flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.*
Iamque mare inuectæ flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis*
**Os petit, & sparsos stillanti rore capillos*
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsusque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos, ut erant, indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca uiderat antè,
Cuncta recognoscit: quærensque per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modò coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit:
Eurydicenque suam iam tutò respicit Orpheus.

ARGVMENTVM.

ARG: Thraciæ matronę, quæ cędi interfuerant Orphei, a Libero, vlciscente æmulum scientiæ suæ, in species uarias abeunt.

NOn impunè tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in syluis matres Aedonidas omnes,
Quæ uidere nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæque secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit uolucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit uincula motu:
Sic quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantemque coercet.
Dumque vbi sint digiti, dum pes ubi quærit, & vngues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata, femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri: porrectaque brachia ueros*
Esse putes ramos, & non fallere putando.

ARGVMENTVM.

ARG. Liber pater, Thracia digressus, cum Tmolum, montem Ciliciæ, comitatus Bacchis peteret, Silenus ei aufugit: quem Phryges captũ ad Mi

NEC

RAPH. TORQVENT} iaciunt. {Subigebant} arabant. {Lacertosi} magna & valida brachia habentes. {Fructum} frumentum. {Agmine} Baccharum furentium, {Arma} instrumenta. {Diuulsere} dilacerauere. {Feræ} crudeles. {Ad vatis fata} ad Orphei mortem. {Irrita} vana uerba, quæ Bacchas nihil commouebant. {Proh Iuppiter} exclamatio poetæ, doloris & commiserationis plena. {Exhalata} emissa. {In uentos} eorum sequitur opinionem, qui animam uentum esse putant. {Te mœsta} apostrophe ad Orpheum, querimoniæ ac commiserationis plena. {Obscura Carbasa} pullas ac nigras uestes. [Pullo autem substantiue, pro, pullo colore, dixit. est autem pullus color φαιὸς græce, hoc est subniger. hoc utebantur in luctu. unde & toga pulla apud Ciceronem, & pulla hostia apud Tibullum.] {Flumen populare} fluuium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluuius est. {Methymnææ Lesbi} Methymna urbs est Lesbi, optimo uino insignis, dicta à Methymne Macharei filia, ac Lepydini uxore. unde Methymnæus deriuatur. Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem à nomine urbis uocant. {Ferus anguis} crudelis, qui illius uatis caput uiolare sustineret, cuius cantus serpentes quoque sæpius delectati essent. {Inhiat diuellere} appetit ore aperto dilacerare. {Hymniferos vultus} qui hymnos in deorum ferè singulos composuerant. {Vmbra subit terras} umbra Orphei inferos petit. eorum autem opinionem secutus uidetur poeta, qui hominem ex tribus constare aiunt, corpore, anima, umbra: quorum corpus terrę, anima cælo, umbra inferis redditur. {Hic} illic apud inferos. {Spatiantur} deambulant. {Non impunè tamen} Thraciæ mulieres, quę Orphei cædi interfuerunt, omnes à Baccho, eędem Orphei ęgre ferente, in uarias arbores fuere conuersę. {Vate suorum} nam Orpheus in Bacchum, pulcherrimos scripserat hymnos. alludere autem ad id poeta uidetur, quod scribit Diodorus, Ceremonias à Dionysio repertas cum ad Orgia quędam Orpheus addidisset, Orpheia à posteris fuisse appellata. {Matres Aedonidas} mulieres Thracias. Aedones namque populi sunt Thraciæ. [Edonos uocat Stephanus secunda declinatione.

Ἀπ' Ἠδωνοῦ τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ.

{Plangitur} percutitur a se ipsa. {Ac trepidans} quanto nanque magis trepidant, tanto magis uinculo astringuntur aues. {Externata} consternata, perterrefacta. {Lenta} flexibilis. {Coercet} continet. {Exultantem} exultare uolentem. {Dumque vbi sunt digiti} ordo est, Dum quærit, ubi sunt digiti. {Succedere} succrescere. {Mœrenti dextra} hypallage est, ipsa nanque mœrens intelligitur. {Et non fallere putando} non decipiere si putes. re enim uera rami erant.

Sylua, exposito, obstitit,

Anguis in saxum

Thraciæ mulieres in arbores.

longos quoque brachia uera

dã regem adduxerunt; ignitur ab eo exceptus est, & Libero aduenienti red didit. quod ob beneficiũ, optandi deus veniã ei dedit, si quid vellet, a se peteret. ille, ut quæque contigisset, aurum fieret: quod ei inutile fuit. cui deus petenti ut restitueretur, iussit, ut ad flumen Pactolum perueniret, ibique se lauaret. & sic rediret in pristinum statum uis autem illa aurum efficiendi à Mida in fluuium transiit, unde aureas arenas habere memoratur.

NEc satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit agros,
Cumque choro meliore, sui * vineta Timoli,
Pactolonque petit. quamuis non aureus illo
Tempore, nec caris erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Baccheque frequentant,
Ac Silenus abest. titubantem annisque, meroque
Ruricolæ cepere Phryges: vinctumque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitemque sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctos ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cùm lætus in agros
Rex venit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè usurus donis, ait: Effice, quidquid
Corpore contigero fuluum uertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraque munera soluit
Liber, & indoluit, quòd non meliora petisset,
Lætus abit, gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixq; sibi credens, non alta fronde uirentem
Ilice detraxit uirgam: uirga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas.
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum,
Hesperides donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos: postes radiare uidentur.
Ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
Vnda fluens palmis, Danaen eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tosta frugis egentes.
Tum uerò, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant:
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua, dapes, admoto dente, premebat.
Miscuerat puris auctorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare uideres.
Attonitus nouitate mali, diuesque, miserque,

RAPH. NEC satis hoc Baccho est } Midas rex Phrygiæ cum Silenum a rusticis captum sibique traditum Baccho reddidisset, iussus est a Deo, vt quicquid vellet, peteret. ille petijt, vt quicquid corpore suo tangeret, aurum fieret. id illi concessit Bacchus, quamuis inutile ipsi futurum videbat. cum verò panis quoq; ac vinum in aurum verterentur, fameque perire cepisset, tandem cognouit stolidus se rem damnosam petijsse: Bacchum itaque rogauit, vt peccato veniam daret, & munus datum irritum faceret. Bacchus igitur illi mãdauit, ut ad fontem Pactoli pergeret, seq; totum in eo lauaret. quod cum fecisset, vis illa aurũ efficiendi quicquid tangeret, in fluuium transiuit, vnde etiam arenas aureas efficere memoratur. } Ipsos agros } Thraciæ. } Cumque choro meliore } quàm fuerant Thraciæ illæ mulieres, quæ Orpheũ trucidarunt. } Sui Timoli } a se amati. est enim Timolus, qui & Tmolus dicitur, mõs Lydiæ optimi vini fertilis, vt in superioribus quoque diximus, neque est spõdaicus versus, cum Timolus etiam tryssyllabum sit nomen, non solum disyllabũ. } Pactolonque } Pactolus fluuius est Lydiæ aureis arenis notissimus. } Frequentant } celebrant. } Titubantem } vacillantem. } Vinctum } ligatum. } Ad regem Midam } Midas Gordiæ Bubulci filius Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoque fctus est, omnia quæcunq; tangeret, in aurum transmutare, de quo Herodotus in primo multa scribit. } Orgia } Bacchi sacrificia. [Huius rei & Iustinus meminit lib. 11. post hũc (Gordium intelligens) inquit, filius Midas regnauit, qui ab Orpheo sacrorum solemnibus initiatus, Phrygiam religionibus impleuit, quibus tutior omnis vita, quàm armis fuit.] } Cum Cecropio Eumolpo } Eumolpus vates fuit Atheniensis Bacchi sacerdos. [Duo Eumolpi traduntur apud auctores Græcos. prior Thracensis genere, Neptuni & Chiones, eius quæ fuit Boreę & Orithyę filius, hic Eleusinijs auxilium tulit contra Erechtheum & Athenienses. in quo prælio & Erechtheus rex, & Eumolpi filius Imaradus cecidisse dicitur. factaque compositio belli talis, ut Eleusinij in cæteris parerent Atheniensibus, sacra autem siue mysteria deæ per se priuatum agerent ac retinerent, atque ita Eumolpum & Celei filias, quorum nomina Diogenia, Pammerope, & Sęsara, illa tum peragere solitos post Eumolpi mortem autem Cerycen, qui filius Eumolpi fuerat, natu minimus, ijsdem velut antistitem relictum, quem tamen sacerdotes, qui ab eodem Ceryces dicuntur, non Eumolpi, sed Mercurij, ex Aglauro Cecropis, filium dicunt. Hæc Pausanias in Atticis. Alter autem Eumolpus Eleusinius, siue, ut alij, Atheniensis genere, traditur, filius Musæi, &, vt quidam addunt, etiam Orphei discipulus, quintus ab eo, qui ex Thracia Eleusinem venit, nam Eumolpi filius Ceryx fuit, Cerycis Eumolpus alius, huius Antiphemus, Antiphemi Musæus poeta. Musæi porrò Eumolpus, de quo hic agitur, atque hunc primum non Thracensem illum, mysteriorum rationem ac ritus docuisse, eademque etiam uersibus descripsisse uolunt, auctores Suidas, Istrus, Acesidorus & Androtion, ut quidem in commentarijs Sophoclis citatur. Cæterum in epitaphio Musæi non pater Eumolpi, sed filius idem dicitur. ita enim habet.

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ
φαληρικὸν οὖδας
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ᾽ ὑπὸ
τῷδε τάφῳ.

sed tamen plures ac potiores auctores consentiunt, Musæi filium Eumolpum hunc fuisse. } Genialiter } uoluptuose ac læte. } Lucifer undecimus. } Lucifer stella est quæ adueniente die ultima desinit lucere, eoque a poetis alias stellas cogere, congregareq; dicitur. } Coegerat } congregauerat. significat autẽ undecimum diem aduenisse. } Sublime agmen stellarum. } sublimium & altarum stellarum multitudinem est enim hypallage. } Lydos in agros } in Lydiam secundum grãmatices autem rationem deriuatiuũ nomen pauciores quàm primitiuum syllabas habet. } Iuueni alumno } Baccho. } Altore } Sileno nutritore. } Male vsurus } in suũ malum & perniciem. paulum enim abfuit quin fame periret Midas. } Annuit } nutu consensit. } Soluit } persoluit, præstitit. } Berecynthius heros } Midas Phrygius, a Berecyntho Phrygiæ oppido: [Siue etiam a Berecynthia dea, hoc est, Magna Matre, cuius filius idem fuisse a quibusdam fingitur, ut infra Lactantius.] Pollicitæ fidem. } promissi ueritatem. } Tentat } experitur. } Non alta } sed humili. illud enim aduerbium, Non, hoc loco ad uerbum detraxit, referri non potest, sed uirgam ex non alta fronde decerptam fuisse ostendit. } Cereris } frumenti per metonymiam. } Hesperides donasse putes } scite. nam Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes. } Radiare } fulgere. } Danaen eludere posses } eleganter. Iupiter enim in guttas conuersus aureas in sinum Danaes descendit, sicque illa est potitus. } Vix spes ipse suas animo capit } nam maxima quæque sibi pollicebatur Midas. } Posuere } apposuere. } Tosta frugis } periphrasis est panis.

Tacta à Mida in aurum.

pineta

RAPH. CEREALIA dona } panes. } Rigebant } duri fiebant. quippe qui in aurum conuertebantur. } Conuellere } mandere. } Premebat } tangebat. } Auctorem muneris } Bacchum per metonymiam pro uino. } Fusile } liquidum, ac fusum, & liquefactum.

DIVESQVE quia auro abundabat. } Miserque } quia auro frui non poterat.

MO-

Effugere optat opes; & quæ modò uouerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
*Vrit, & inuiso * meritò torquetur ab auro.*
Ad cælumq; manus, & splendida brachia tollens,
Da ueniam Lenæe pater; peccauimus, inquit:
Sed, miserere, precor, speciosoq; eripe damno.
Mite deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factiq; fide, datâ munera soluit.
Neue malè optato maneat circumlitus auro,
Vade ait, ad magnis uicinum Sardibus amnem,
*Perq; iugum ripæ labentibus obuius * ulnis*
Carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus:
Spumigeroq; tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusq; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ: uis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam ueteris percepto semine uenæ
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.

ARGVMENTVM.

ARG. Pan cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret, elatus gloria agrestium nympharum Apollinem in certamen deuocauit. iudice ergo Tmolo, qui montis illius deus erat, cum Apollini uictoria esset adiudicata, Midæ regi supradicto, qui auri efficiendi potestate amissa, opes perosus, in syluis habitans, Pana pastorum deum colens sequebatur, assidenti soli displicuit. quam ob caussam Apollo, ob eamque stultitiam, quam & supra gesserat in Liberi patris uoluntate, iratus, aures eius asininæ, ut essent sempiterno effecit, quibus eius stoliditas appareret, nulliusque esse iudicij indicaretur.

Ille perosus opes syluas, & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nociturâque ut antè,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens latè riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuoq; extensus utroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen uenit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus: quercu coma cærula tantùm
Cingitur, & pendent circumcaua tempora glandes.
Isq; deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam fortè canenti)
*Carmine delinijt. post hunc sacer * resoluit*
Tmolus ad os Phœbi: uultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside uinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Distinctamq; lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua: tenuit manus altera plectrum:
Artificis status ipse fuit. tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sanctiq; placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta uocatur
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, uillisq; albentibus implet,
Instabilesq; illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis: partem damnatur in vnam;
Induiturq; aures lentè gradientis aselli.

ARGVMENTVM.

ARG. Midas deformitatem quidem suam celare volebat, sed eam vidit famulus tonsor: qui cum eam nec eloqui auderet, nec reticere posset,

{*Modo uouerat*} voto paulo ante concupiuerat. {*Torquetur*} cruciatur. {*Meritus*} quia pp auaritiam illud à Baccho petierat. {*Lenæe pa.*} Bacche. {*Specioso damno*} quod pulchrum & bonum vr, cum alioquin damnum sit & malum. {*Mite deum numen*} dij sunt mites & facile placantur. {*Restituit*} in pristinum statũ reduxit. {*Facti fide*} ob fidem, quam præstiterat Silenum restituendo. {*Data munera soluit*} resoluit, & irrita fecit. {*Circumlitus*} infectus. {*Male optato*} stulte ac perniciose petito. {*Magnis Sardibus*} Sardeis vrbs est Lydiæ Crœsi regia. [Amnem autem intelligit Pactolũ, qui ex Tmolo monte, Sardibus uicino siue imminente profluit, sic enim & apud Strab. legitur lib. 13.

ῥεῖ δ' ὁ Πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ Τμώλου, καταφέρων τὸ παλαιὸν χρυσοῦ ψῆγμα πολὺ, ἀφ' οὗ τὸν Κροίσου λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναί φασι. νῦν δ' ἐκλέλοιπε τὸ ψῆγμα, &c. & Herod. lib. 5. καὶ συναλισθέντες ἐν τῷ ἄστεϊ, συνέρρεον ἐς τὴν ἀγορὴν, καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει, καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἕρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ.

{ *Cessit* } transiuit.

I{*Lle perosus opes*} Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opesque perosus in syluis habitabat, Panaque pastorum deum colebat: qui cum fistula inuẽta sibi multum nymphis placere uideretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare, Tmolo montis deo iudice constituto. cum uerò sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas, naturali stultitia ductus, eã ut iniustam improbauit. quare Apollo indignatus aures illius in asininas conuertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. longiores nanque aures ex physicorum sententia uecordiã præseferunt. Cæterum Midas aures asininas tiaris purpureis occultauit, tonsorique mandauit, ne uerbum cuiquam de illis faceret. tonsor uerò cum reticere non posset, in locum desertum secessit, ibiq; foueæ factæ immurmurauit, Midam aures asininas habere. deinde foueam terra repleuit. arundines autem eo in loco natæ, uentoque

eadem uerba, hoc est, Midas rex asininas aures habet; referebant. {*Perosus opes*} odio habens, quibus, penè fame fuerat confectus. {*Pingue*} tardum. {*Vt antè*} quando optauit, vt quicquid cõtingeret, aurũ fieret. {*Nam freta prospiciens*} Tmoli montis descriptio. {*Paruis Hypæpis*} Hypæpa vrbs est Lydiæ, ut diximus {*Cerata*} cera iuncta. {*Iudice sub Tmolo*} Tmolus & mons & deus montis ipsius dicitur. nam montes, ut flumina deos suos habere dicuntur. {*Et aures Liberat arboribus*} ab auribus arbores remouet. {*Delinijt*} blanditus est. {*Sacer*} Apollo {*Resoluit ora*} aperuit ora, & canere cœpit. {*Tmolus ad os Phœbi*} se conuertit subaudiendum. [Sic quidem Regius, sed quid si construas, sacer Tmolus resoluit ora ad os Phœbi, pro conuertit se ore ac vultu ad canentẽ Phœbum, quando mox sequitur, Vultum sua sylua secuta est? sic enim & Virgilius dixit, Atque iterum narrantis pendet ab ore.] {*Ille caput flauum uinctus*} flauum caput habens coronatum. {*Parnaside*} Parnasia, qua Parnasus abundat. forma nanque patronymica pro possessiua est vsus poeta. Apollinis autem citharœdi habitũ describit. {*Saturata*} infecta, bis tincta. {*Tyria murice*} Tyria purpura. Palla autẽ vestis est muliebris, syrma habens, qua & citharœdi vtebantur {*Verrit*} humum innuit pallam Apollinis syrma habuisse, quod per terram trahebatur. sic Horatius de tibicine loquens Traxitque uagus per pulpita uestem. {*Distinctamque*} ornatam. {*Dentibus Indis*} ebore. {*Stamina*} chordas.

SOLLICITAT} tangit, percutit. {*Cannas*} tibiam ex cannis confectã. {*Arguitur*} reprehenditur {*Nec Delius*} Apollo. {*Aures stolidas*} omni carentes iudicio. {*Sed trahit in spatium*} protrahit, producit ac longas efficit. {*Instabiles*} mobiles quales sunt asininæ. {*Et dat posse moueri*} concedit facultatem se ipsas mouendi. {*Lente gradientis*} tarde euntis. [Hanc autem fabulam de auribus asininis Suidas ita exponit.

[illegible]

meritus

undis

retorsit

RAPH.

Midæ aures in asininas.

ζόων μάκαρες ἀκαλα ..., ... μαίς.]

§Purpureis§ Tiara, qui & Tyaras dicitur, tegmen est capitis regum Orientis. §Velare.§ celare, occultare. §Efferre sub auras§ vulgare. §Secedit§ in locum secretũ uadit. §Voce parua§ murmure. §Hausta§ effusę §Regesta§ reiecta. §Scrobibus opertis§ repleta fouea. §Prodidit§ indicauit eum, qui illam effoderat terrã. §Obruta uerba§ quæ talia fuerunt: Midas rex asini aures habet. §Dominiq; coarguit aures§ hoc est Midæ regis aures conuincit esse asininas. §Vltus abit Tmolo§ Apollo atque Neptunus cum Laomedontem, mœnia Troiæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conuersi, pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. mœnibus verò perfectis cum promissum aurum reposcerent, à Laumedonte illo fraudati, qui iure iurando se nihil promisisse affirmauit, tantam perfidiam inultam esse nõ permiserunt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus, & Hesionem filiam monstro marino exponere Laomedontem coegit. quam quidem cum Hercules illac cũ Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis a perfido rege fraudaretur, & Troiam expugnauit, & Hesionem captam Telamoni socio donauit. [Cęterum ad hanc ædificationem murorum, Neptunũ & Apollinem a Ioue damnatos fuisse Gręci fabulantur, eo quod cum Iunone aduersus Iouem conspirassent, ut ait Didymus. cuius conspirationis meminit Homerus Iliados 1.

Ianuæ vocales.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι
Ἥρη τ' ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.

Pindarus autem in Olympicis addidit & tertium tãquam συνεργὸν Aeacum ascitum fuisse, vt etiam mortalis alicuius opera accederet, quod futurum esset ut ijdem muri aliquando incendio rursum collaberentur. quod fieri non poterat, si à solis immortalibus ac dijs constructi fuissent, vt ibidem interpres adijcit. §Nepheleidos helles§ Nepheles filię. Helle nanque Athamantis, & Nephele filia fuit, ac soror Phrixi, a qua in mari submersa Hel

humum effodit, in eamq; immurmurat Midam asini aures habere. foueam deinde replet: ubi enatæ sunt arundines, quæ vento agitatæ Midæ deformitatem indicarunt, uerba inibi a famulo immurmorata referentes.

Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris:
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus: qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auros,
Nec posset reticere tamen; secedit, humumq;
Effodit, & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terraq; immurmurat hausta;
Indiciumq; sua vocis, tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, &, vt primùm pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert, dominiq; coarguit aures.

ARGVMENTVM.

ARG. Inter Sigæum, Rhœteumq; promontoria, quo loco ara Iouis Panomphæi Panygibus est consecrata, Laomedon, Capys filius, cum Ilium poneret, Apollo & Neptunus in homines versi, operas suas æstimatã ad extruendum murum addixerunt quos perfectis pactũ aurũ Laomedõ negauit. Neptunus perfidia regis offensus in agros eius mare misit, omnesq; fructus obruit. super quam pœnam coegit eũ Hesionam filiam marinę prostituere belluæ. qua liberata ab Hercule cuius in fraude cognitus equos enim, quos ob salutem virginis pactus erat, ei abnegauit. ideoq; ille expugnato Ilio Hesionem abreptam Telamoni, qui socius militię fuerat copulauit.

Vltus abis Tmolo, liquidumq; per aera vectus
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhœtei laua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primùm moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; tyranno
Aedificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum falsis periuria verbis.
Non impunè feres, rector maris inquit: & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ littora Troiæ:
Inq; freti formam terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissoq; munera dictos
Poscit equos: tantiq; operis mercede negata,
Bis periura capis superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit;
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus,

lespontus fuit cognominatus. §Latoius§ Apollo Latonę filius. §Dextera Sigæi. Rhœtei§ Sigæum & Rhœteum promontoria sunt Troię notissima. §Ara Panomphæo Tonanti§ sic quidẽ in exemplaribus legitur, sed corruptè legi facile Homeri carmine coarguitur, nam in octauo Iliados libro sic scribit de hac eadem,

Apollo & Neptunus in homines.

ἔνθ' ἄρ' ἐπὶ πανομφαίῳ Ζηνὶ ῥέζεσκον Ἀχαιοί.

hoc est, Vbi Panomphæo Ioui sacra faciebant Achiui. quare hic quoque Panomphæo legendum esse, vel refragantibus exemplaribus audacter contenderim. Panomphæus autẽ Iupiter dictus est, vt exponit Eustachius, uel quòd omnium voce colatur. nã πᾶν omne, ὀμφὴ vox dicitur. §Suscepta magna§ incepta grandia.

STABAT opus§ erectum erat. §Inficiatur§ negat. nam inficiari, & inficias ire negare est. §Monstro æquoreo§ ceto. §Vindicat§ liberat. §Dictos§ pactos promissos, ex Solis equorũ semine progenitos. §Bis periura mœnia§ nam primũ Apollini atque Neptuno pro ædificatis muris, deinde Herculi pro liberata Hesione pacta pręmia denegaret. [Quidam, Bis peritura legunt, videlicet, semel cum ab Hercule caperetur, & iterũ cum à Græcis. §Nec pars militiæ Telamon§ Telamon, Aeaci filius, ex Hesione Laomedõtis filia Teucrum suscepit. §Nam coniuge Peleus Clarus erat diua§ Peleus Aeaci filius, ac Telamonis frater, nepósque Iouis, solus ex hominibus deam uxorẽ ducere meruit. cum enim Proteus Thetidi prædixisset ipsam esse parituram filium patre maiorem, Iupiter, quamuis eius amore captus, illo quidem abstinuit coniugio nepoti autẽ Peleo mandauit, ut illam duceret uxorem. quare Peleus Thetida in spelunca quiescẽtem frustra est amplexus: nam dea cum in uolucrem, & arborem cõuersa à Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfigurauit: cuius sæuitia territus Peleus eam dimisit. admonitus autem e Proteo, vt eam dormientem & vinclis ligaret, & quamuis in mille uarias figuras conuerteretur, tantisper detu-

RAPH.

vectore

peritura

Clarus erat diua: nec aui magis ille superbit
Nomine, quàm soceri: si quidem Iouis esse nepotem
Contigit haud vni, coniux dea contigit vni.

ARGVMENTVM.

ARG. Proteus cum Thetidi prædixisset, si vellet iugalis fieri, quòd filiũ parente suo fortiorem procrearet, Iuppiter, quamuis incensus pulchritudine nymphæ, id sibi ne accideret, concubitum eius refugit, & in successionem coniugij Peleum nepotem dedit: quem illa refugiens, modo in volucrem, modo in arborem, interdum in tigrem conuersa cum eluderet, Peleus Neptunum orauit, ut opem sibi ferrat: qui cum Proteo preces eius commendaret, ille emergens è mari Peleo mandauit, vt quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigaret; & quamuis in mille figuras conuerteretur, ne dimitteret, donec in pristinam redisset formam. sicque illa potitus, Achillesque Græcorum fortissimus natus est.

*NAnque senex Thetidi Proteus * prædixerat vda,*
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiorq́; uocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia uitat;
Inque sua Aeacidem succedere uota nepotem
Iussit, & amplexus in uirginis ire marinæ.
Est sinus Aemoniæ, curuos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt: ubi si foret altior unda,
Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum, magis arte tamen: quò sæpe uenire
Frenato delphine sedens Theti nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno uicta iacebas,
Occupat: & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis:
Quòd nisi uenisses uariatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modò tu uolucris, uolucrem tamen ille tenebat.
Nunc grauis arbor eras, hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illa
Territus Aeacides à corpore brachia soluit.
*Isque deos pelagi uino super * æquore fuso,*
Et pecoris fibris, & fumo turis adorat;
Donec Carpathius medio de gurgite uates
Aeacide, dixit, thalamis potiere petitis.
Tu modò, cùm gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, uincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quidquid erit, dum, quod fuit antè, reformet.
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultum,

detineret, donec in pristinam redijsset formam, illa tandem est potitus, ex qua Achillem suscepit. Pulchra autem phantasia varias Thetidis transfigurationes poeta describit. [Huius transformationis, qua se Thetis in alias atque alias figuras mutare solita fuit, etiam Pindarus meminit, ode 3. Nemeorum, & Sophocles in Troilo, cuius versus hi citantur:

Ἔγημεν ἔγημεν ἄφθογγος γάμος
Τῇ παντομόρφῳ Θέτιδι συμπλακεὶς ποτέ

& in fabula, quæ inscribitur Achillis Erastæ:

Τίς γάρ με μόχθος οὐκ ἐπέστατο
Λέων, δράκων τε, πῦρ, ὕδωρ, &c.

Vaticinij autẽ, quo Iuppiter à consuetudine illius absterritus dicitur, etiam Lucianus meminit in dialogis superorum, qui tum à Prometheo Iouem monefactũ dicit, vt se à Thetide contineret.] {*Nec aui*} Iouis. {*Quàm soceri*} Nerei. nam Thetis Nerei filia fuit. {*Siquidem Iouis esse nepotem*} nam multis, inquit, nepotibus esse Iouis contigit. si quidem verò interdum vana est dictio, vt hoc loco, interdum dux: id quod facile ex ipso dignoscitur sensu. {*Coniux dea contigit vni*} vxor, inquit, dea soli Peleo obuenit. {*Vda*} humidæ. nympha enim fuit marina. {*Quamuis*} quamuis Thetidis amore Iuppiter teneretur. {*Haud tepidos ignes*} vehementes amores. {*Connubia*} nuptias. {*Aeacidem*} Peleum Aeaci filium Iouis ex Aegina nepotem. {*Est sinus Aemoniæ*} topographia est. describit enim specum, in quo Thetis fessa requiescere solebat. {*Aemoniæ*} Thessaliæ. {*Falcatus*} in similitudinem falcis figuratus. est autem nomen simile participio à falce declinatum. {*Brachia procurrunt*} promontoria, quæ brachia videntur, in mare protenduntur. {*Seruet*} custodiat. {*Remoretur*} retardet. {*Pendeat*} suspensum sit. {*Myrtea sylua subest*} hoc est, sylua myrtis consita illi adiacet sinui. subesse autem illam ait, quòd ex physicorum sententia mare, quam terra, altius est. {*Obsita*} consita. præpositio nanque pro præpositione posita est. {*Occupat*} inuadit. {*AD solitas ar.*} ad consuetas sibi transformationes. {*Auso*} re tentata, & concubitu appetito. {*Carpathius ua.*} Proteus qui in Carpathio habitat mari, à Carpatho insula dicto. {*Thalamis petitis*} nuptiis optatis. {*Innecte*} connecte, colliga. {*Centum mentita fig.*} mutata in centum falsas figuras. est autem numerus finitus pro infinito positus. {*Sed preme*} comprime, ac retine. {*Dum quod fuit an. reformet*} hoc est dum in pristinam redeat formam.

Dea, dixerat. unda

æquora

RAPH.

Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen: & tenebræ minuunt, noxq́, atra pudorem,
Nutricisq́, manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat. thalami iam limina tangit,
Iamq́, fores aperit, iam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugitq́,
Et color, & sanguis, animusq́, relinquit euntem.
Quoq́, suo propior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet, & vellet non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cùm traderet, Accipe, dixit:
Ista tua est, Cinyra: deuotaq́, pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua uiscera lecto,
Virgineosq́, metus leuat, hortaturq́, timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine, Filia dixit:
Dixit & illa, Pater, sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaq́, crimina portat.
Postera nox facinus geminat; nec finis in illa est:
Cùm tandem Cinyras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine, vidit
Et scelus, & natam: verbisq́, dolore retentis
Pendenti nitidum uagina diripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisq́, & cæca munere noctis
Intercepta neci est; latosq́, vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaq́, rura reliquit;
Perq́, nouem errauit redeuntis cornua Lunæ,
Cùm tandem terra requieuit fessa Sabæa:
Vixq́, uteri portabat onus: tum nescia uoti,
Atque inter mortisque metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces: O si qua patetis
Numina confessis, merui, nec triste recuso
Supplicium: sed ne violem uiuosque superstes,
Mortuaque extinctos, ambobus pellite regnis;
Mutataque mihi vitamque, necemque negate.
Numen confessis aliquod patet: vltima certè
Vota suos habuere deos. nam crura loquentis
Terra superuenit; ruptosque obliqua per vngues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
Ossaque robur agunt; mediaque manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Iamque grauem crescens uterum præcinxerat arbor,
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat:
Non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice vultus.
Quæ quanquam amisit ueteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepida manant ex arbore guttæ.
Est honor & lacrymis: stillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.

ARGVMENTVM.

ARG. Ex Myrrhæ & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans, qui uersa Myrrha in arborem sui nominis nascitur, Adonisque cognominatus: quem non minus Venus dilexit, quam puella patrem Cyniram dilexerat, beneficio Cupidinis.

A*T malè conceptus sub robore creuerat infans,*
Quærebatque uiam, qua se genitrice relicta
Exereret: media grauidus tumet arbore uenter.
Tendit onus matrem: neque habent sua uerba dolores,
Nec Lucina potest parientis uoce uocari.
Nitenti tamen est similis, curuataque crebros
Dat gemitus arbor, lacrymisque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,

{*Funereus bubo*} funestus. est autem auis pessimi ominis. {*Cæcum iter*} obscurum. morem autem exprimit in tenebris ambulantium. {*Iam ducitur intus*} aduerbium loci pro aduerbio ad locum est positum. intro enim duci quis dicitur. {*Poplite succiduo*} qui cadenti similis erat. eleganter autem exprimit gestum timidæ uirginis, aliquid sceleris aggressuræ. {*Magis horret*} validius timet. {*Longæua*} anus uetula. {*Deuota pectora*} detestata, execrata. {*Sua uiscera*} suam filiam, quam ex suis visceribus genuerat. {*Ætatis nomi.*} ratione ætatis, nam Cinyras senex erat. {*Ne nomina*} pia & omni veneratione digna subaudiantur. {*Plena patris*} semine subaudiatur. hoc est, grauida ex patre facta. {*Auidus cogn.*} cupidus cognoscendi. {*Diripit*} extrahit. {*Intercepta*} erepta. {*Palmiferos Arabas*} apud quos multæ palmæ nascuntur {*Panchæa rura*} Arabica. est enim Panchaia regio Arabiæ felicis. {*Per nouem cornua*} per nouem menses. {*Terra Sabæa*} Sabæi populi sunt Arabiæ felicis, apud quos thus myrrhaque abunde nascuntur. {*Nescia uoti*} quid cuperet ignara. {*Est tales comp. pr.*} apprehendit tales preces. {*Patetis conf.*} hoc est, si exauditis confitentes sua crimina. {*Ambobus re.*} & viuorum & mortuorum. {*Mutata m.*} transformatæ. optat enim ut in aliam transmutetur figuram sic, ut neque viuat, neque moriatur. {*Vltima vota*} vltimæ preces: {*Suos deos*} propitios.

RAPH. {*PORRIGITVR*} protenditur, prolongatur. {*Firmamina*} firmamenta, atque fundamenta. {*Ossaque robur agunt*} hoc est ossa lignum efficiuntur, in lignumque crassius conuertuntur. {*In paruos digiti*} eunt subaudiatur. est enim protozeugma. {*Duratur cortice pellis*} hoc est, pellis in durum corticem commutatur. {*Grauem uterum*} grauidum. nondum enim pepererat. {*Obruerat*} texerat, operuerat.

Myrrha in arborem.

{*Non tulit illa moram*} hoc est non potuit expectare, vt cortex collum, caputque operiret, sed crescenti cortice caput summittens occulit, faciemque occultauit. {*Cum corpore*} cùm carne. {*Venienti ligno*} succrescenti. {*Subsedit*} submisit se. {*Flet tamen*} hoc ad naturam arboris myrrhæ refertur: sponte nanque sudat, vt scribit Plinius, etiam antequam incidatur. guttæ autem illæ, quæ ex arbore cadunt, Stactæ uocantur, quæ in omni Myrrhæ genere obtinent principatum. multa verò sunt Myrrhæ genera, de quibus copiose Plinius scribit. {*Est honor & lacrymis*} præmium, pretium. {*At male conceptus*} Adonis, ex incesto patris ac filiæ coitu natus, in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur: quocum vt diutius esse posset, vnà cum illo venationibus indulgebat, præcipueque fugacium animalium: feras autem natura armatas vitabat, Adonimque, ut sibi ab illis caueret, admonebat. ille vero, gloriæ suauitate motus, aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. quod cum Venus rescivisset, in purpureum florem illum commutauit.

A*T male*} scelerate {*Exereret*} egereret. {*Tendit*} extendit, ac distentam reddit.

*Admouitq; manus, & uerba * puerpera dixit.*
*Arbor agit rimas, & * scisso cortice uiuum*
Reddit onus, vagitque puer: quem mollibus herbis
*Naiades impositum * lacrymis unxere parentis.*
Laudaret faciem liuor quoque. qualia nanque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
LABITVR occultè, fallitque uolatilis ætas:
Et nihil est annis uelocius. ille sorore
Natus, auoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est.
Iam placet & Veneri, matrisque ulciscitur ignes.
Nanque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius, extanti distrinxit arundine pectus:
Læsa manu natum dea repulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoque fefellerat ipsam.
Capta uiri forma, non iam Cythereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamque Cnidon, grauidamque Amathunta metallis.
Abstinet & cælo: cælo præfertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetaque semper in umbra est
Indulgere sibi, formamque augere colendo.
Per iuga, per syluas, dumos, & saxa uagatur
Nuda genu, uestem ritu succincta Dianæ:
Hortaturque canes, tutæque animalia prędæ,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua ceruum,
Aut agitat damas: at fortibus abstinet apris:
Raptoresque lupos, armatosque unguibus ursos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque, ut hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: Fortisque fugacibus esto,
Inquit: IN audaces non est audacia tuta.
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo:
Neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
*Stet * tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,*
Nec facies, nec quæ Venerem mouere, leones,
Setigerosque sues, oculosque, animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri;
Impetus est fuluis, & uasta leonibus ira:
Inuisumque mihi genus est. quæ caussa roganti
Dicam, ait, & ueteris monstrum mirabile culpę.
Sed labor insolitus iam me lassauit; & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra:
Datque torum cæspes. libet hac requiescere tecum,
Et requieuit, humo: pressitque & gramen, & ipsum:
Inque sinu iuuenis posita ceruice reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula uerbis.

{*Verba puerpera*} hoc est, puerperio profutura. {*Arbor agit ri.*} scinditur atq; aperitur. {*Onus viuum*} puerum uiuum. {*Lacrymis parentis*} periphrasis est Myrrhæ, quæ ab arbore stillat, guttatimque radit, ut lacrymare uideatur. {*Liuor quoque*} inuidia. eximia autem maxime est facies, quæ ab inuidis quoque laudatur. {*Amorum*} Cupidinum, qui nudi cum pharetris pinguntur. {*Matris ignes*} amores, furoresque Myrrhæ matris. {*Nanque pharetratus*} Cupido pharetra oneratus. {*Inscius*} inuitus. {*Extante arundine*} extra pendenti sagitta. {*Distrinxit*} rasit, vulnerauit. {*Altius specie*} altius quàm uidebatur. {*Cythereia littor.*} Cythera insula est cum oppido, antea Porphyrusa appellata à pulchritudine marmorum, quæ ibi effodiebantur, vt scribit Aristoteles, vna ex Cycladibus Veneri dicata, quòd in mari nata ad eam primum concha peruenisse fertur. dicta est autem Cythera à Cythereo Phœnicis filio. [Verba Stephani, de Cytheris, quæ hinc citantur à Regio, Græce sic habent:

[illegible]

(hoc est, à pulchritudine purpurarum, quæ ibi nascuntur, non marmorum, vt Regius falsò accepit,)

[illegible]

quare uidendum hunc locum num Cythereia littora à Cytherea, quod nomen Veneris est, & e breui dicatur, magis quam ab ipso insulæ nomine quod e longum habet, deriuandum sit, vt Cithereia littora accipiamus, apud quę Cytherea, hoc est, Venus, primo è mari apparuit, nisi quis figuram systolem admitti omnino contendat, videlicet nixus, quòd & Hesiodus ait:

[illegible]

nam alias etymologici, [illegible], nomen non à Cytheris, sed

[illegible]

deducunt.] {*Paphon*} Cyprum. sed Cypri quoque est vrbs Paphos Veneris templo nobilis.

*Piscosamque * Gnidon*} Gnidus vrbs est Dorica. vbi Veneris & templum & simulacrum visebatur à Praxitele sculptum tanta arte, vt quidam illius amore captus instituerit intra sacellum per noctem includi, ac deæ simulacrũ ita amplecti, vt spermate quoque inquinaret. [Gnidos, cuius hic meminit poeta, insula est non longe à Rhodo, vt Plinius & Strabo auctores sunt, nobilis templo Veneris, & eiusdem signo à Praxitele facto, quorum vtrunque Lucianus describit in amoribus.] {*Grauidamque Ama.*} Amathus vrbs fuit Cypri ærifodinis abundãs, propter quod poeta illam metallis grauidam vocat. {*Calo pra. Ado.*} lepida emphasis, ex qua colligitur quàm formosus fuerit Adonis. {*Nuda genu*} sic in vetusto legitur exemplari, non usque genu, ut ferè est in nouis deprauatum. est enim poetica synecdoche. {*Succincta vestem*} succinctam & subtractam usque ad genua vestem habens. {*Aut pronos le.*} in caput inclinatus. crura nanque anteriora habent breuiora. {*Fugacibus*} aduersus fugaces feras. {*Parce esse*} noli esse. {*Nec quæ Ve. mo.*} hoc est, ætas, forma, pulchritudo, quibus ego mota sum, nihil feras mouet. {*Animos fe.*} iram & rabiem ferarũ. {*Fulmen ha.*} sic enim omnia proterunt apri dentibus, vt fulmen illis inesse uideatur. [Vnde & dentes apri fulmineos passim appellant poetæ, quòd ut fulmen penetrent.] {*Opportuna*} commoda. {*Et ipsum*} Adonim, illum enim sedere coegit. {*Posi. cernice*} reposito capite. {*Reclinis*} reclinata. *Interserit*} interponit.

profutura
fisso

guttis ab arbore stillantibus.

mihi

O Pers-

ARGVMENTVM.

ARG. Atalanta, Schœnei filia, cum de coniugio oracula sciscitata esset monita est, vt nulli iungeretur, quia vero omnium virginum pernicissima erat, pedibus procis, (formosissima enim erat) legem posuit, ne eos aspernari videretur, eius coniugem futuram, qui se cursu pedem antecessisset. quam cum Hippomenes, Megarei filius, ex progenie Neptuni, intenso amore diligeret, nec mortem certaminis expauesceret; (nã victi proci occidebantur) Venerem in malis habuit auxilio. nam ex Damasceo agro ei tria mala aurea donauit, qui est in insula Cypro, vt in cursu proijceret virgini: futurum enim, vt eorum cupiditate eius tardaretur impetus, ea dum peteret cuius monitis Hippomenes consecutus victoriam. postea ingratus adũ uersus deam cognitus est. itaque impulsu eiusdem deę, matris deum lucũ dum transgrediuntur, quem Echion terræ filius sacrauerat, non tenuerunt cupiditatem, quin aduersus religionem in sacrato concubuere solo. quam ob caussam a dea in leones sunt conuersi: vnde deum matri ex illo leones sunt iubiecti.

FOrsitan au.} Atalanta, Schœnei regis filia, cũ oraculum de marito consuluisset, responsum accepit ipsi non opus esse marito. cum uerò & pernicissima, & formosissima esset, a multis uxor petebatur. ipsa uerò ne eos prorsus aspernari uideretur, edixit se nulli alij nupturã, quàm a quo cursu foret superata. quòd si quem ipsa superaret, illum iri interfectũ. cum autem iam multos peremisset, Hippomenes Macharei filius, ac Neptuni nepos, virginis amore captus, in certamen cum ea descendit, ac Veneris ope, quam inuocauerat, puellam superauit. sed cum uoti compos Veneri nihil gratiarum egisset Hippomenes, dea irata sic illum in libidinem concitauit, vt in sacello, matri deum dicato, cum Atalãta concumbere coactus sit. quo flagitio mater deũ indignata & Hippomenem in leonem & Atalantam in leænam conuertit, atque currui suo subiecit. {*Aliquam*} quandam in soluta diceremus oratione. {*Non fabula rumor Ille fuit*} ille rumor non fuit falsus. {*Scitanti*} roganti, ut sciret. {*Deus*} Apollo. {*Sorte*} oraculo, responso. {*Teque ipsa uiua carebis*} hoc est, tua forma adhuc uiua priuaberis. nam in leænam fuit transfigurata. {*Innuba*} innupta uirgo.

RAPH. *PROCORVM*} iuuenum ipsam uxorem petentium. {*Conditione fugat*} duram illis proponendo conditionem à petendis suis nuptijs deterret. {*Potienda*} habenda. {*Pedibus contendite mecum*} cursu mecum certate. {*Illa quidem immitis*} crudelis. {*Sed tanta potentia formæ*} acclamatio, qua procorum temeritas excusatur. {*Et petitur cuiquam*} affectui & indignationi seruit illa particula, &, indignatur enim Hippomenes, quòd quisquam se tanto periculo exponat gratia illius habendæ uxoris. {*Posito uelamine*} deposita ueste. {*Culpaui*} accusaui, damnaui. {*Concipit ignem*} in amorem incidit {*Et ne quis iuuenum*} amore nanque Atalantæ captus Hippomenes timebat ne quis ante se victor euaderet. {*Inuidiamque timet*} ne inuidia sibi sit impedimento, quo minus Atalanta potiatur, Hippomenes metuit. [Quid si legas, Inuidiaque timet hoc est, inuidendo alijs, timet, ne quis uictoriam præripiat.] {*Passu alite*} veloci cursu. {*Exigit*} cogitat. {*Scythica sagitta*} uelocissima. Scythæ nanque plurimum sagittando valent. {*Aonio iuueni*} Hippomeni Bœotio. {*Decoris*} pulchritudinis. {*Refert*} retrofert. exponit autem poeta, quomodo cursus ipse Atalantæ pulchritudinem augeret. {*Talaria*} alata erant calciamenta. {*Genualia*} genuum tegmina & ornamenta. {*Haud aliter*} non aliter, inquit, candidum Atalantæ corpus ruborem contraxerat, quàm cum aulæum purpureum, in dealbatis atrijs extentum, solet vmbra rubicunda parietes inficere.

FOrsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse uiros. non fabula rumor
Ille fuit; superabat enim: nec dicere possis
Laude pedum, formæ ne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, Coniuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis usum.
Nec tamen effugies, teque ipsa viua carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba syluas
Viuit, & instantem turbam uiolenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potienda, nisi, inquit,
Victa prius cursu: pedibus contendite mecum.
Præmia ueloci coniux, thalamique dabuntur;
Mors pretium tardis: ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: (sed tanta potentia formæ est.)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes, cursus spectator iniqui:
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat, ac nimios iuuenum damnarat amores.
Vt faciem, & posito corpus uelamine uidit,
Quale meum, uel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit: tollensq́ manus, Ignoscite, dixit,
Quos modò culpaui: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteritis, erant. laudando concipit ignem:
Et, ne quis iuuenum currat uelocius, optat,
** Inuidiamque timet. Sed cur certaminis huius*
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit:
AVDENTES Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.
Quæ quanquàm Scythica non segnius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni; tamen ille decoris
Mirator magis est: cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergaque iactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus suberant picto genualia limbo,
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cùm super atria uelum

{Dat}

{Dat} tribuit parieti. {Inficit} efficit & mittit. {Hospes} Hippomenes. {Decursa no.} ad ultimam metam, decursum est. est autem participium contra grammatices rationem formatum decursa. {Penduntque} persoluunt, dant. {Ex fœdere} ex lege. {Facilem} gloriam facile paratam. {Mecum} mecum te compone.

[illegible] ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, &c.

De Atalante autem quæ ad hunc locum pertinent, repete ex ijs, quæ supra l. 8. annotauimus.] {Nec uir.} hoc est, à uirtute maiorum non degenero. {Seu uin.} dilemmate colligit Hippomenes Atalantam secum certare debere. {Schœneia} Atalanta Schœnei regis filia. {Molli vul.} miti ac mansueto. {Quis Deus for.} hoc est, qs Deus, pulchris & formosis inimicus, hunc perdere cupit, iubetq́; per caræ uitę periculum meas quærere nuptias? {Discrimine} periculo: {Non sum} vt tam formosus iuuenis debeat perire. {Nec for.} nec pulchritudine moueor.

{Potentem} noti compotē. {A tan.} à tam generoso. {Neque me.} maiores suos recenset Hippomenes, vt sua generositate Atalantæ animum ad se amandū pelliciat. à Neptuno nanque originem ducit. [Nanque mihi genitor Macareus, Acestius illi. Est Neptunus auus: ita quidem in editione Regij vulgo habetur. quod alij emendantes legunt, Nanque mihi genitor Megareus, Onchestius at illi, Est Neptunus auus, &c. quam lectionem, ut nō improbo, ita tamen non nihil me mouet compositio uersus. quæ hoc pacto durior aliquanto fit, & itē qđ sequitur, ē Neptunus au³. quod ambiguum redditur utrum ad datiuum, nihil, an ad posteriorem, illi, magis referendum sit. quod si itaque liceat, malim legere, Nanque mihi genitor Megareus Onchestius, illi est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum. ut Onchestius uel patronymica figura, uel etiam gentili possessa accipiatur. ita.n. neque uersus incommodi quicquam haberet, & sententia plana ac certa redderetur, præsertim quando, & in ueteri editione Onchestius, eadem forma habetur. Megareum autē pro Macareo legendū esse etiam ex Pausanijs Atticis apparet, nisi quòd ibidem Megareus Neptuni filius, non nepos. Onchestius aūt genere, siue patria dicitur. uerba Pausaniæ hæc sunt:

Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] χάριν [illegible] [illegible].

in Bœoticis tamen idem auctor etiam Onchestum, à quo urbi nomen factum, Neptuni filium facit his uerbis:

[illegible] Ὀγχηστὸν [illegible] Ὀγχήστιος.

Candida purpureum similem dat, & inficit umbram.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa uictrix Atalanta corona,
Dant gemitum uicti, penduntq́; ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio, uultuque in uirgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait. seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non indignabere uinci.
Nanque mihi genitor Megareus, Onchestius at illi,
Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum.
Nec uirtus citra genus est. seu uincar, habebis,
Hippomene uicto, magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia uultu
Aspicit, & dubitat superari, an uincere malit.
Atque ita, Quis deus hunc formosis, dixit, iniquus
Perdere uult, caræque iubet discrimine uitæ
Coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
Nec forma tangor, (poteram tamen hac quoque tangi)
Sed quòd adhuc puer est. non me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quòd inest uirtus, & mens interrita lethi?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quòd amat, tantique putat connubia nostra,
Vt pereat, si me sors illi * dura negarit? — dira
Dum licet hospes abi, thalamoque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam ante peremptis?
Viderit interea, quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturque in tædia uitæ.
Occidet hic igitur, noluit quia uiuere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ uictoria nostra ferenda.
Sed non culpa mea est. utinam desistere uelles:
Aut, quoniam es demens, utinam uelocior esses.
Ah quàm uirgineus puerili uultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem:
Viuere dignus eras. quòd si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent,
Vnus eras, cum quo sociare cubilia uellem.
Dixerat. utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus, populusque, paterque,
Cùm me sollicita proles Neptunia uoce
Inuocat Hippomenes: * Cythereaq; comprecor, ausis — Cythereā comp.
Adsit, ait, nostris, & quos dedit, adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Motaque sum, (fateor) nec opis mora longa dabatur.
Est ager indigenæ * Damasenum nomine dicunt, — Damasen̄
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi prisci

RAPH. SED quòd puer ad.} subaudiatur tangor. {Et mens in.} quæ nullo mortis timore terret. {Ab æquor.} Neptuno æquoris deo. {Dum li.} dum potes, recede o peregrine. est autem apostrophe ad Hippomenem, quem etsi amicè admonere uidetur Atalanta ne secum currendo certet secum tamen ipsa hæc loquitur. {Tibi nu.} hoc est, omnis virgo tibi nubere cupiet. {Viderit} Hippomenes subaudiatur. hæc enim secum cogitans loquitur Atalanta Hippomenis pulchritudine tacta. {Agiturque in ta.} quia illum viuere tædet. {Occidet hic} nūc Atalanta colligit Hippomenem indignum esse qui pereat. {Non erit} inuidiam victoriam nostram perferre non poterit. {Ah quàm uir.} virgini conueniens. miseretur autem Hippomenis Atalanta, & ętatę & pulchritudine illius mota. {Fata im.} difficilia, quæ exorari non possunt. {Cum quo so.} cui nubere vellem. Illi namque sociare cubilia dicuntur, qui una dormiunt. {Rudis} imperita amoris. {Primo Cupidine} amore. {Tacta} percussa. Theocritus

[illegible] Ἀταλάντα [illegible] ἔρωτα.]

{Proles Nep.} Hippomenes Neptuni pronepos. {Quos de.} quos mihi iniecit. {Ignes} amores. {Aura non in.} uētus benignus, & Hippomeni fauens. {Nec opis} nec longa auxilij mora mihi concedebatur, cum ipsum illicò oporteret ioire cursum. {Est ager} topographia, hoc est loci descriptio. Describit, enim agrum nomine Damasenum, vnde Venus tria aurea poma, quę Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. {Indigenæ} inde geniti homines. {Damasenum nomine dicunt} quem subaudiamus, vt intelligamus, quem proprio nomine Damasenum uocant. nam est etiam ager Damascenus à Damasco vrbe Syriæ declinatus. [Quidam pro Damaseno, Damaseum, absque .n. legūt, sed neq; huius, neq; illius vocis mentio alibi extat. Illud hic ad-

ex quibus facile apparet & Onchestum Neptuni filium recte dici, & Megareum Onchesti. Porro neq; illud hoc loco omittendum. in commentarijs Theocriti Idyll. 3. Hippomenem nō Megarei, sed Martis filium dici. nisi ibidem ὁ Ἄρεος pro Μεγαρέος falso irrepsisse putemus. ita enim habent verba,

ὁ Ἄρεος Ἱππομένης τοῦ σχεδίου Ἀταλάντης τοῦ δρομικοῦ [illegible]-

dendum, interpretem Theocriti non ex Cypro, sed ex Hesperidum hortis aurea hæc mala allata fuisse sentire. ita enim ait:

ἄχων οὖν παρὰ τῆς θεᾶς μῆλα χρυσᾶ ἐκ τῶν ἑσπερίδων [illegible] [illegible] αὐτῶν [illegible] ἀγχωλουμένης [illegible] τῶν μήλων συλλογῇ ἐλείφθη.]

{Accedere} Adiungi. {Iussere} uoluere, decreuere. {Nitet} splendet. {Fulua comas} fuluas & aureas frondes habens. aurea nanque mala ferebat. {Hinc} illinc ex agro Damasceno. {Decerpta} accepta. propriè autē decerpi & poma, & frōdes & rosæ dicuntur. {Quis usus} quæ utilitas. {Dederant} fecerant. {Carcere} abusiuè ꝓ carceribus. carcer nanque est locus ubi seruant, noxij à coercēdo dictus. carceres autem sūt funes illi, qui prætenduntur equis cursuris, vt vnà omnes emittātur. {Pronus uterque Emic.} ex illis habitum autē exprimit poeta uelociter currentium. {Libat} leuiter tangit. {Posse putes illos} hyperbole poetica, qua summa Hippomenis, Atalantæque uelocitas declaratur. sic Vir. de Camilla, Illa uel intactæ segetis per summa uolaret

Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

{Stantes aristas} erectas. aristæ autem ab urendo sunt dictæ, quod primæ in spica arescant. {Incumbere tempus} incumbendi. est enim græca figura. {Macharetus heros} Hippomenes Macharei filius. [lege Megareius.] {O quoties} hinc quoque colligit Venus Atalantam Hippomenis amore fuisse captam. {Aridus anhelitus} siccus ac difficilis. id quod significat Hippomenem lassum fuisse. {Metaq; erat longe} ad quam currentes peruenire debebant. {Fœtibus arboreis} periphrasis est pomorum. {Aurumque} aureum pomum. {Plausu} eorum qui Hippomeni fauebant. {Cessata tempora} quibus ipsa à cursu instituto cessauerat. est autē participium, contra grammatices rationem audacter à poeta declinatum.

RAPH. CORRIGIT} resarcit, reparat. {Cursu} uelocitate cursus. {Remorata} retenta, tardata. {Ades} auxilio sis. {Dea muneris auctor} Venus, quæ mihi hoc dedisti munus. {Iecit iuueniliter} fortiter ut iuuenem decebat. per quod innuit eum longe pomum ie-

Sacrauere senes, templisque accedere dotem
Hanc iussere meis: medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea ueniens decerpta ferebam
Aurea poma manu; nullique uidenda, nisi ipsi,
Hippomenen adij, docuique, quis usus in illis.
Signa tubæ dederant, cùm carcere pronus uterque
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamorque, fauorque,
Verbaque dicentum, Nunc nunc incumbere tempus;
Hippomene propera, nunc uiribus utere totis:
Pelle moram, uinces: dubium Megareius heros
Gaudeat, an uirgo magis his Schœneia dictis.
O quoties, cùm iam posset transire, morata est,
Spectatosque diu uultus inuita reliquit.
Aridus à lasso ueniebat anhelitus ore,
Metaque erat longè: tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit uirgo; nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurumque uolubile tollit.
Præterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessataque tempora cursu
Corrigit, atque iterum iuuenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitque uirum. pars ultima cursus
Restabat: Nunc, inquit, ades dea muneris auctor.
Inque latus campi, quò tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo liquidum iuueniliter aurum.
An peteret, uirgo uisa est dubitare: coegi
Tollere, & adieci sublato pondera malo;
Impedijque oneris pariter grauitate, moraque.
Neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est uirgo: duxit sua præmia uictor.
Digna ne, cui grates ageret, cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi tura dedit: subitam conuertor in iram,
Contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, meque ipsam exhortor in ambos.
Templa deum matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex uoto nemorosis abdita syluis,
Transibant: & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenen, à numine concita nostro.
Liminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Relligione sacer prisca, quò multa sacerdos
Lignea contulerat ueterum simulacra deorum.
Hunc init, & uetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritaque mater
An Stygia sontes, dubitauit, mergeret unda.
Pœna leuis uisa est: ergo modo læuia fulua
Colla iubæ uelant: digiti curuantur in ungues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit. summæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro uerbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant syluas: alijsque timendi

cisse. {Impedijque} cursum subaudiamus. {Duxit sua præmia uictor} Hippomenes, inquit, uictor duxit Atalantam uxorem. {Cui thuris honorem Ferret?} cui sacrificaret thure. {Immemor} ingratus. {Contemptuque dolens} me esse contemptam ægre ferens. {Spernenda} contemnenda. {In ambos} contra ambos, Hippomenem & Atalantam. {Clarus Echion} unus ex Cadmi socijs Echion. {Concita} commota, stimulata. {A numine nostro} à nostra potentia. {Recessus} locus secessui aptus. {Natiuo} naturali. {Hunc init} ingreditur, intrat {Temerat} uiolat. {Probro} scelere, flagitio. {Sacra} simulacra deorum. {Retorserunt} auerterunt oculos, ne tantum scelus viderent. {Turrita mater} turribus ornata. nam Cybele eadem cum tellure putatur esse. [Alludit ad coronam turribus insignitam, mœniorum modo, quæ illi attribuitur à poetis. hic Lucretius libro secundo.

Atalanta in leænā. Hippomenes in leonem.

Muralique caput summum cinxere corona,
Eximijs munita locis, quod sustinet urbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras,
Horrifice fertur diuina matris imago.]

{Sontes} nocentes, Hippomenem, atque Atalantam. {Mergeret Stygia unda} hoc est ad infernos demitteret. {Modo læuia} paulò ante mollia ac sine ullis pilis. {Fulua iuba} hinc leonum præcipua colligitur generositas, ut Plinius ait, si colla, armosque uestiant iubæ. {In pectora totum Pondus abit} leones enim pectus reliquo corpore crassius habent. {Cauda} caudam leonum animi esse indicem, ut aures equorum Plin. scribit. nam immota placidum, mota iratum significat. {Verruntur} trahuntur. {Iram vult. hab.} facies leonum præfert iram. trucem nanque habent aspectum

cauda leonum animi index, ut aures equorum.

Cybeleia

{Cybeleia} nam matris deum currum à leonibus trahi fingunt poetę. Cybele autem dicta est à Cybelo monte Phrygiæ, ipsi deum matri sacro. [Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, & per hoc constans, & immobilis intelligatur. De leonibus autem idem Lucretius ita meminit:

Hanc veteres Graium docti
cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agi
tare leones
Aëris in spatio magnam
pendere docentes
Tellurem, neq; posse in ter-
ra sistere terram.
Adiunxere feras, quòd
quamuis effera proles
Officijs debet molliri victa
parentum.]

{*Quod non ter. fu.*} quod non fugit. {*Sed pugna pect. pra.*} sed repugnat, ac resistit. {*Damnosa duobus*} & mihi & tibi.

I{*Vnctis cyg.*} currus nanq; Veneris ab oloribus trahi fingitur. {*Sed stat mon. contra. vir.*} sed fortitudo, inquit, Adonidis Veneris admonitionibus est aduersa. {*Suem*} aprum. sues autem & apri Veneri sunt inuisi propter Adonidis cædem. vnde prouerbiũ apud Græcos in eos, qui rem ingratam alicui faciunt ἀφροδίτῃ ὗν ἔθυσεν, hoc est, Veneri suem sacrificauit. {*Excivere*} excitarunt. {*Iuuenes Cinyreius*} Adonis Cinyræ filius. {*Pando ro.*} recuruo. {*Et tuta pe.*} loca subintelligamus. {*Trux aper*} terribilis. {*Abdidit*} abscõdidit. {*Moribundum*} morientem. {*Rupit*} dilaniauit, lacerauit. {*Et indig. percussit*} indigne. nomen nanque pro aduerbio positum est. {*Et non tamen*} ordo est & tamen omnia non erũt vestri iuris. illa autem, &, copula affectui seruit. {*Luctus mon.*} signa, memoria. est autem apostrophe ad Adonim.

Adonis in [fl]orem.

Mynthe in mentham herbam.

plausa

RAPH. *ANNVA simulamina*} simulacra. nam singulis quibusque annis Adonia, idest sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plangebatur, ac luctus Veneris referebatur. [Hæc sacra etiam ab Esaia increpantur alicubi. nam circa Libanum in Palæstina & circa Byblum peragi solita fuisse legimus. Addunt autem Græci fabulæ huic, Martem, quia Adonidi inuideret tãquam riuali, sese in aprum transformasse & sub specie illius Adonim interemisse. florem autem, qui ex cruore adonidis enatus sit, Anemonen fuisse. cuius quidem nomini respondet illud, quod statim subijcit poeta: Nanque male hærentem, & nimia leuitate caducum Excutiunt ijdem, qui perflant omnia vẽti. ἄνεμος enim ventus Græcis est, inde Ἀνεμώνη. Præterea autem & rosam ijdem Græci dicunt, cum antea candida fuisset in purpuream uersam eodem tempore fuisse tinctam, videlicet Veneris cruore, quem illa emiserat, cum forte ex nimio luctu ob Adonidem, discalciata approperasset, eoq; modo pedem spina rosæ sauciasset. Fuerunt etiam qui Adonim non Cinyræ, sed Theantis filium facerent, & qui ex eodem & Venere Priamum natum dicerent. In comm. Theocriti ètlegitur ἀποθανόντα Ἄδωνιν ἓξ μῆνας ἐν ἀγκάλαις τῆς ἀφροδίτης ποιῆσαι, ὅ περ ἐστὶν ἐν τοῖς σπερμασίοις, quod ijdem illi de frugibus interpretantur, quoniam fruges, quas per Adonim accipiunt, sex menses sub terra lateant, & sex supra terram aere temperentur. Vide Idyl. 3. Atque in eam sententiam & Orpheus meminit Adonidis in hymnis his versibus,

Πειροφίλες ἱμαπ... λαμπεσι ... ἄδωνι

Ὃς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα
Ἠδ᾽ αὖ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον,
&c.

Dente premunt domito Cybeleia frena leones,
Hos tu care mihi. cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.

ARGVMENTVM.

ARG. Adonis supradictis monitus a Venere quam vim feræ haberent, non obtemperauit igitur in venatione ab apro interimitur, cuius cruor eiusdem deæ numine in florem purpurei coloris conuersus est. sic & olim Mynthe nympha in herbam mentham Proserpinæ, Cereris filiæ, odio mutata est: quod cum Dite patre coniuge suo concubuisset.

ILla quidem monuit, iunctisque per aera Cycnis,
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Excivere canes, syluisque exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo: trepidumque, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totosque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena.
Vecta leui curru, medias Cytherea per auras
*Cypron olorinis nondum * peruenerat alis:* *penetrauerat*
Agnouit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aues illuc: vtque æthere vidit ab alto,
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit, pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis:
Questaque cum fatis, Et non tamen omnia vestri
Iuris erunt, dixit: luctus monumenta manebunt
Semper Adoni mei: repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas
Persephone licuit: nobis Cinyreius heros
Inuidiæ mutatus erit? sic fata, cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
*Intumuit, sic vt * fuluo perlucida cælo*
Surgere bulla solet. nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum
Punica ferre solent: breuis est tamen vsus in illo.
Nanque malè hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt ijdem, qui perflant omnia, venti.

{*An tibi quondam*} Mynthe nympha fuit, quã Plutonis pellicem fabulæ tradunt extitisse. eamque cũ Proserpina dolo circumuenisset, in hortensem mentham fuisse transfiguratã, quam plerique hedyosmõ vocant. Est & mons prope Pylum cognomine Mynthes, iuxta quem Plutonis quoque est templum. [Huius fabulæ meminit & Nicandri interpres in Alexipharmacis. cuius verba hæc sunt:

Μίνθα δὲ ἄδην παλλακὴ οὖσα ... ἀφανισθεῖσα ... ἀντὶ δένδρου ... Ἅδης.

{*Nobis eris inuidia*} in nos inuidiam concitabit. {*Perlucida bulla*} translucida, quę ex aqua nasci solet, statimque euanescere. Bulla autem spiritu, & aqua excitatur rotunda figura, quæ quoniam cito dissoluitur, verissimum illud sumptũ est prouerbium, quo humanæ vitæ breuitas; fragilitasque designatur. Homo bulla. inde fit bullare, quod est bullas facere. vnde Plinius bullantem vrinam vocat bullas emittentem. Bulla etiam est ornamentum pectoris, ingenuorum quidem aureum, Libertinorum vero Scorteum, ut copiose Macrobius scribit. {*Plena hora*} perfecta. {*Concolor*} eiusdem cum sanguine coloris. est enim purpureus. In Anemonen autẽ Adonim fuisse conuersum innuere videtur, cuius flos vt inquit Plinius, nũquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit. ἄνεμος enim uentus dicitur. {*Punica*} quæ & mala granata dicuntur. {*Qui * perflant omnia venti*} secundum physicam rationem hoc dictum est. nam venti rerum omnium generationis caussa esse perhibentur. [Sed alij, perflant, legunt, idque rectius opinor.]

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

T{*Erna Medusæi vincitem guttura monstri*} Medusæum monstrum Cerberum interpretare à Medusa originem capientem. ex sanguine enim Medusæ natus est Chrysaor equus, ex Chrysaore Geryon, ex Geryone, qui Echidnæ se miscuit, Cerberus. Auctor Hesiodus in Theogonia. qui aliter interpretantur, errant tota uia.

{*Quem tria qui ti. &c.*} huius nomen non reperimus. sed legimus apud Zenobiũ fuisse uirũ quendã, qui ita natura formidolosus esset, ut pp Herculis metũ sese in spelunca occultauerit, ac

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Quòd si fata negant, ueniam pro coniuge.

RAPHAEL ueniam, idest, beneficium exponit. Quid autem si ueniam sit uerbum? hoc sensu, si fata negant mihi ut sum coniugis, ego pro coniuge ueniam neque unquam redibo ad uiuorum regionem, gaudete leto duorum. quanquam etiam alterum probo, quod Raphael ait, ut ueniam sit nomen.

Siue fidem dederat.

Cui fidem dederit dubitatur, sed Eurydice uerisimile est promisisse, nullam se aliam amaturum.

Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.

Apollo cithara & arcu pingebatur: est igitur sensus, qui neruos in utroque habet.

Inque ferarum
Concilio, medius turba uolucrumque sedebat.

Mire coniunxit duos ablatiuos concilio & turba: neque uero coniunctio que, sequens permittit, ut concilio cum ferarum & turba cum uolucrum connectamus, nisi licentia hoc poetica factum quis putet.

Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non est seruata differentia pronominum hic & ille, quanquam illud hic pro huic, siue hoc positum uidetur, nempe flore Hyacinthi, nisi quis propter duos pluraliter prolatum contendat Hyacinthum & Aiacem, cum Flos præcedat proximo uersu singularis nomen numeri.

Aeditus & ille est: qui si sine prole fuisset.

Legendum, Aeditus atque ille est, propter carmen. Cæterum si Cinyras Pygmalionis fuit filius, ac Paphi frater, uidetur in Cypro natus: (ubi & Pygmalion) quem Cyniram Cypriorum regem quidam faciunt ut Raphael. Quomodo igitur Panchaica Tellus Myrrham protulit? nisi intelligamus patrem Ciniram patri Papho Cypri imperio cessisse in Panchaiam, ubi Myrrham genuerit, quod est uerisimile. nam ubi à patre filiæ nequitia reserta est, postea ex Panchaia & Arabum regione, inquit poeta, uenit Myrrha in Sabæos. qua Sabæi non sint Arabes. Verum in his fabulis exactam geographiæ ac temporum rationem exigere nimis curiosi fuerit hominis, etiam si ἀνταποδίδωσι τὸν λόγον αὐτὸν ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ut ait Arist.

Si tamen hoc scelus est.

Tota hac oratione mentis ac sensus pugna est. hic igitur sensus uerba sunt, quibus negatur esse scelus filiam cum patre concumbere. & uide, ut acceperit pietatis nomen sequente uersu.

Retinet malus ardor amantem Vi præsens spe.

Nisi hæc connectantur, non uideo quis sit sensus, tametsi plerique libri colon separant puncto.

Nec solam spondere fidem.

Nisi subiunxisset, opemque Me sine ferre tibi, uideri poterat ἀναπόδοτον, idest oratio altero defecta membro.

Parce, ait, instansi discede aut desine dixit.

Admonuimus lib 6. non temere repetitum uerbum dixit, etiam si præcesserit ait. ubi Niobæ Latonæ conuiciatur.

Nil opus est Atalanta tibi.

Non puto eandem esse hanc, & eam, quæ in uenatione Calydonij Apri adfuit. tametsi commentatores utranque Schœnei regis filiam dicunt. quidam superiorem aiunt Schœnei, hanc uerò Cœnei. certe nec quantitas eadem in his duobus nominibus ipse enim in octauo ait

Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.

Vbi secunda de Atalante longa est, quæ hic breuis, quanquam, ex ancipitibus uideri potest. Porrò nec locus huius fabulæ indicatur à Venere, sed uidetur in Bœotia contigisse hæc, si quidem illic ab Echione Cadmi socio sacellum ædificatum in Cybeles honorem, in quo Hippomenes cum Atalanta concubuerit, dicitur. Sed hæc non sunt tanti.

Inuidiamque times.

Ne inuidia sit sibi impedimento, exponit Raphael. adiungendum opinor erat, abs quo illa timenda, quod certe lectori coniectandum relinquo.

Moratur magis est, & cursus facit ipse decorem.

Non solum plus gratiæ babet, sed & necessitatis est, vt absq; coniunctione, &, hic locus legatur. Talaria, alata calciamenta commentatores exponunt. Seruius in quartum Aeneidos pennas extulisse videtur, quæ ut huic loco congruant non uideo, maxime propter verbum ablata.

Viderit, intereat, quoniam tot cæde procorum.

Quidam emendarant, Viderit, interea quoniam tot cæde procorum. Admonitus non est, quòd duo hæc verba inconcinne iuncta videbantur. sed impatientia amantis & gloriã & Hippomenem hæc confundit. nam nunc gloriæ fauet, tertiu dehinc carmine iuueni. Intereat igitur legendum.

Est ager, indigenæ Damascenum nomine dicunt.

De hoc agro apud auctores non memini me quicquid legere: quidam Damasenum per, n, legunt quasi detracto, c, Damascenum, quod hoc loco carmen non patitur, dictum videri velint. Et in Cypro quidẽ ab eo, qui est in Syria, quod egu nescio.

Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.

Iuueniliter Raphael exponit fortiter, quod mihi non probatur. nam ut à cursu auerteret puellam, satis erat, quòd ab obliquo iacebat pomum: sed uidetur mihi iaciẽdi modus expressus per hoc, quod dixit iuueniliter.

Illic concubitus intempestiua cupido.

Cupido hic manifeste genere fœminino ponitur, quod Horatius perpetuo masculino. Cęterum sequens carmen,

Occupat Hippomenen, & à numine concita nostro,

superflue habet, &, coniunctionem, contra, & sensum & carminis legem.

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Nec de hac fabula certum est, ubi uenatus Adonis fuerit, puer quidem Adonis in Panchaia natus, iam uir factus poterat aliò concessisse. ex hoc autem carmine saltem liquet in Cypro non esse facta quę hic narrantur. Verum in fabula frustra hæc, vt antea admonuimus.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VNDECIMVS.

ARGVMENTVM.

ARG. Orpheus, Oeagri fluminis & Calliopes musæ filius, cum habuisset coniugem nomine Eurydicen, & eam amisisset, & cum sine ea ab inferis lege accepta a Plutone, ad superos rediisset, ne talem dolorem in altera experiretur, puerilem amorem primus instituit. quam ob caussam Thressæ mulieres instinctæ in abditis locis solitudinē agentem propter desiderium coniugia interfecerunt: separatumque caput eius a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitauerunt: per quem in mare delatum, & hinc in insulam Lesbum cum hic hæsisset in litore, serpensque morsu sanguinem lamberet, priusquam vultum eius appeteret, ab Apolline, Iouis & Latonæ filio, duratus in lapidem est.

CARMINE dum tali syluas, animosque ferarum
*Threicius vates, & saxa sequentia * ducit:*
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis socientem carmina neruis.
E quibus una, leues iactato crine per auras,
En ait, en, hic est nostri contemptor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta, notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus in ipso
Aere, concentu victus, vocisque, lyræque est:
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abijt, insanaque regnat Erinnys:
Cunctaque tela forent cantu mollita; sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, & plausus, & Baccheij vlulatus
Obstrepuere sono citharæ. tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis,
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesque, agmenque ferarum
*Mænades Orpheij titulum rapuere * theatri.*
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris;
Et coeunt, ut aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt: structoque vtrinque theatro
Vt matutina ceruus periturus arena
Præda canum est, vatemque petunt, & fronde virentes
Conijciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,

RAPH. CARMINE dum tali } Orp. Thracias mulieres aspernatus (ut diximus) in se earū odium traxit. quare cum Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum cœtu canentem aspexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputque ac lyram in Hebrū fluuium coniecerunt: quæ ad insulam Lesbon vsque delata cum essent, serpens Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in saxum fuit conuersus. Primum itaque Orphei cędem poeta describit, deinde serpentis in saxum transmutationem. { *Threicius vates* } Orpheus Thracius. { *Ducit* } delectat. ducere nanque interdum significat delectare, ut Nonius scribit. Cicero de finibus bonorum & malorum, Fabellarumque auditione ducuntur. { *Animosque ferarum* } sensus. neque enim feræ animos habere dicuntur, nisi poeta ad veritatem potius alludat, vt intelligamus ferorum hominū animos ab Orpheo fuisse excultos. id quod Horatius aperte his versibus scribit,

traxit,

Syluestres homines sacer, interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones.

{ *Ecce nurus Ciconum* } repentinus Baccharum impetus illa particula, ecce significatur. Cicones autem populi sunt Thracię ad Hebrum habitantes. [Ad quos primum delatus Vlysses fuit, cum à Troia rediret, vt est apud Homerum Odysseæ nono] { *Tumuli de vertice* } de montis summitate. { *Lymphata pectora* } furentia. { *Ferinis velleribus* } ferarum pellibus. { *En ait, en hic est* } conduplicatio indignationi conueniens, tametsi hoc aduerbium en ferè indignationi seruiat. { *Apollinei vatis* } Orphei Apollinis filij. { *Vocalia ora* } optimam vocem emittentia. { *Præsuta* } præfixa, te-

triumphi.

cta. nam hastæ Baccharum, quæ thyrsi dicuntur, pampinis, hederaque cooperiebantur. { *Notam* } signum. { *Ac veluti supplex* } tanquam veniam petiturus. { *Ante pedes* } Orphei. { *Concentu* } harmonia. est autem pulchra poetæ phantasia, qua significatur, quanta vis sit musici cantus. { *Bella* } Baccharum furores bella vocat poeta. { *Insana* } ab effectu, quòd homines insanos furiososque reddit. { *Mollita* } mitigata sic, vt Orpheo nunquam nocere potuissent. { *Berecynthia* } qua in sacris Cybeles, quæ Berecynthia dicitur, primum vsi fuere. Berecynthus autem Phrygię mons est & ciuitas matri deum dicata. [Eadem ratione Virgilius Buxum Berecynthiam dixit, Aen. 9. Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia matris Idææ.] { *Obstrepuere* } contra citharæ sonum strepuerunt. { *Attonitas* } stupefactas suauitate cantus Orphei. { *Mænades* } Bacchæ ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι hoc est, à furendo dictæ. { *Titulum* } gloriam. { *Orphei* } spectaculi ab Orpheo congregati. est autem adiectiuum Orphei. Alij triumphi legunt, intelliguntque agmen illud ferarum à Bacchis raptum in titulum & gloriā triumphi de Orpheo acti. { *Et coeunt* } congregantur, conueniunt. { *Noctis* } noctuam. { *Structo vtrinque* } spectaculo. est autem amphitheatri periphrasis. { *Matutina* } hoc est, matutino tempore in arena. quod enim est temporis, attribuit loco. vnà autem omnes Bacchas in Orpheū impetum fecisse his similitudinibus ostendit poeta. { *Petunt* } aggrediuntur, inuadunt. { *Hæ in* } ad hos vsus.

{ Toi-

Pars torquent silices, nec desunt tela furori,
Fortè boues presso subigebant uomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni:
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: uacuosq; iacent disp ersa per agros
Sarculaq;, rastriq;, graues, longiq; ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Diuulsere boues, ad vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quidquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt: perq; os, proh Iuppiter, illud
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ uolucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secuta
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas, luxit. lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis; obscuraque carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passosque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis: caput Hebre, lyramque
Excipis: &, mirum, medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra: flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.
Iamque mare inuecta flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
*Hic ferus * expositum peregrinis anguis arenis*
** Os petit, & sparsos stillanti rore capillos*
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsusque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos, ut erant, indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca uiderat antè,
Cuncta recognoscit: quærensque per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modò coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit:
Eurydicenque suam iam tutò respicit Orpheus.

ARGVMENTVM.

ARG. Thraciæ matronæ, quæ cædi interfuerant Orphei, a Libero, vlciscente æmulum scientiæ suæ, in species uarias abierunt.

NOn impunè tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in syluis matres Aedonidas omnes,
Quæ uidere nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæque secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit uolucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit uincula motu:
Sic quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantemque coercet.
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata, femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
*Robora sunt humeri: * porrectaque brachia ueros*
Esse putes ramos, & non fallere putando.

ARGVMENTVM.

ARG. Liber pater, Thracia digressus, cum Tmolum, montem Ciliciæ, comitatus Bacchis peteret, Silenus ei autegit, quem Phryges capta ad Mi

RAPH. TORQVENT } iaciunt. { *Subigebant* } arabant. { *Lacertosi* } magna & ualida brachia habentes. { *Fructum* } frumentum. { *Agmine* } Baccharum furentium, { *Arma* } instrumenta. { *Diuulsere* } dilacerauere. { *Feræ* } crudeles. { *Ad uatis fata* } ad Orphei mortem. { *Irrita* } uana uerba, quæ Bacchas nihil commouebant. { *Proh Iuppiter* } exclamatio poetæ, doloris & commiserationis plena. { *Exhalata* } emissa. { *In uentos* } eorum sequitur opinionem, qui animam uentum esse putant. { *Te mœstæ* } apostrophe ad Orpheum, quæ rimoniæ ac commiserationis plena. { *Obscura Carbasa* } pullas ac nigras uestes. [Pullo autem substantiue, pro, pullo colore, dixit. est autem pullus color φαιὸς græce, hoc est subniger. hoc utebantur in luctu. unde & toga pulla apud Ciceronem, & pulla hostia apud Tibullum.] { *Flumen populare* } fluuium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluuius est. { *Methymnææ Lesbi* } Methymna urbs est Lesbi, optimo uino insignis, dicta à Methymne Macharei filia, ac Lepydini uxore. unde Methymnæus deriuatur. Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem à nomine urbis uocant. { *Ferus anguis* } crudelis, qui illius uatis caput uiolare sustineret, cuius cantus serpentes quoque sæpius delectati essent. { *Inhiat diuellere* } appetit ore aperto dilacerare. { *Hymniferos uultus* } qui hymnos in deorum ferè singulos composuerant. { *Vmbra subit terras* } umbra Orphei inferos petit. eorum autem opinionem secutus uidetur poeta, qui hominem ex tribus constare aiunt, corpore, anima, umbra: quorum corpus terræ, anima cœlo, umbra inferis redditur. { *Hic* } illic apud inferos. { *Spatiantur* } deambulant. { *Non impunè tamen* } Thraciæ mulieres, quæ Orphei cædi interfuerunt, omnes à Baccho, eandem Orphei ægre ferente, in uarias arbores fuere conuersæ. { *Vate suorum* } nam Orpheus in Bacchum, pulcherrimos scripserat hymnos. alludere autem ad id poeta uidetur, quod scribit Diodorus, Cæremonias à Dionysio repertas cum ad Orgia quædam Orpheus addidisset, Orphicia à posteris fuisse appellata. { *Matres Aedonidas* } mulieres Thracias. Aedones nanque populi sunt Thraciæ. [Edonos uocat Stephanus secunda declinatione.

Ἀπὸ Ἠδωνοῦ τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ.

{ *Plangitur* } percutitur a se ipsa. { *Ac trepidans* } quanto nanque magis trepidant, tanto magis uinculo astringuntur aues. { *Externata* } consternata, perterrefacta. { *Lenta* } flexibilis. { *Coercet* } continet. { *Exultantem* } exultare uolentem. { *Dumque ubi sunt digiti* } ordo est, Dum quærit, ubi sunt digiti. { *Succedere* } succrescere. { *Mœrenti dextra* } hypallage est, ipsa nanque mœrens intelligitur. { *Et non fallere putando* } non decipiere si putes. re enim uera rami erant.

Anguis in saxum

Thraciæ mulieres in arbores.

dū regem adduxerunt;agnitus ab eo exceptus est,& Libero aduenienti red didit.quod ob beneficiū,optandi deus veniā ei dedit,si quid vellet,a se peteret.ille,ut quæque contigisset, aurum fierent, quod ei inutile fuit. cui deus petenti ut restitueretur,iussit,ut ad flumen Pactolum perueniret,ibique se lauaret,& sic rediret in pristinum statum uir autem illi aurum efficiendi à Mida in fluuium transiit,unde aureas arenas habere memoratur.

NEc satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit agros,
*Cumque choro meliore, sui * vineta Timoli,* — pineta
Pactolonque petit. quamuis non aureus illo
Tempore,nec caris erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchęque frequentant,
At Silenus abest.titubantem annisque,meroque
Ruricolæ cepere Phryges: vinctumque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium,comitemque sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies,& iunctos ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cùm latus in agros
Rex venit,& iuueni Silenum reddit alumno.
Huic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè usurus donis, ait: Effice, quicquid
Corpore contigero fuluum uertatur in aurum. — Tacta à Mida in aurum.
Annuit optatis,nocituraque munera soluit
Liber,& indoluit,quòd non meliora petisset,
Lætus abit,gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixq; sibi credens, non alta fronde uirentem
Ilice detraxit uirgam:uirga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas.
Aurea messis erat.demptum tenet arbore pomum,
Hesperides donasse putes.si postibus altis
Admouit digitos: postes radiare uidentur.
Ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
Vnda fluens palmis,Danaen eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit,aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus,nec tosta frugis egentes.
Tum uerò, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant:
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua,dapes,admoto dente,premebat.
Miscuerat puris auctorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare uideres.
Attonitus nouitate mali, diuesque, miserque,

RAPH. *NEC satis hoc Baccho est* } Midas rex Phrygiæ cum Silenum a rusticis captum sibique traditum Baccho reddidisset, iussus est a Deo, vt quicquid vellet, peteret. ille petijt, vt quicquid corpore suo tangeret, aurum fieret. id illi concessit Bacchus, quamuis inutile ipsi futurum videbat. cum verò panis quoq; ac vinum in aurum verterentur, fameque perire cepisset, tandem rogauit stolidus se rem damnosam petijsse: Bacchum itaque rogauit, vt peccato veniam daret, & munus datum irritum faceret. Bacchus igitur illi mādauit, ut ad fontem Pactoli pergeret, seq; totum in eo lauaret. quod cum fecisset, vis illa aurū efficiendi quicquid tangeret, in fluuium transiuit, vnde etiam arenas aureas efficere memoratur. } *Ipsos agros* } Thraciæ. } *Cumque choro meliore* } quàm fuerant Thraciæ illæ mulieres, quæ Orpheū trucidarunt. } *Sui Timoli* } a se amati. est enim Timolus, qui & Tmolus dicitur, mōs Lydiæ optimi vini fertilis, vt in superioribus quoque diximus, neque est spōdaicus versus, cum Timolus etiam tryssyllabum sit nomen, non solum disyllabū. } *Pactolonque* } Pactolus fluuius est Lydiæ aureis arenis notissimus. } *Frequentant* } celebrant. } *Titubantem* } vacillantem. } *Vinctum* } ligatum. } *Ad regem Midam* } Midas Gordiæ Bubulci filius Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoque factus est, omnia quæcunq; tangeret, in aurum transmutare, de quo Herodotus in primo multa scribit. } *Orgia* } Bacchi sacrificia. [Huius rei & Iustinus meminit lib. 11. post hūc (Gordium intelligens) inquit, filius Midas regnauit, qui ab Orpheo sacrorum solemnibus initiatus, Phrygiam religionibus impleuit, quibus tutior omnis vita, quàm armis fuit.] } *Cum Cecropio Eumolpo* Eumolpus vates fuit Atheniensis Bacchi sacerdos. [Duo Eumolpi traduntur apud auctores Græcos. prior Thraecensis genere, Neptuni & Chiones, eius quæ fuit Boreę & Orithyę filius, hic Eleusinijs auxilium tulit contra Erechtheum & Athenienses. in quo prælio & Erechtheus rex, & Eumolpi filius Imaradus cecidisse dicitur. factaque compositio belli talis, ut Eleusinij in cæteris parerent Atheniensibus, sacra autem siue mysteria deæ per se priuatim agerent ac retinerent, atque ita Eumolpum & Celei filias, quorum nomina Diogenia, Pammerope, & Sęsara, illa tum peragere solitos post Eumolpi mortem autem Cerycem, qui filius Eumolpi fuerat, natu minimus, ijsdem velut antistitem relictum, quem tamen sacerdotes, qui ab eodem Ceryces dicuntur, non Eumolpi, sed Mercurij, ex Aglauro Cecropis, filium dicunt. Hæc Pausanias in Atticis. Alter autem Eumolpos Eleusinius, siue, ut alij, Atheniensis genere, traditur, filius Musæi, &, vt qdam addunt, etiam Orphei discipulus, quotus ab eo, qui ex Thracia Eleusinem venit, nam Eumolpi filius Ceryx fuit, Cerycis Eumolpus alius, huius Antiphemus, Antiphemi Musæus poeta. Musæi porrò Eumolpus, de quo hic agitur, atque hunc primum non Thracensem illum, mysteriorum rationem ac ritus docuisse, eademque etiam uersibus descripsisse uolunt, auctores Suidas, Istrus, Acesidorus & Androtion, ut quidem in commentarijs Sophoclis citatur. Cæterum in epitaphio Musæi non pater Eumolpi, sed filius idem dicitur. ita enim habet.

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ Φαληρικὸν οὖδας
Μουσαῖον φθίμενον σῆμ' ὑπὸ τῷδε τάφῳ.

sed tamen plures ac potiores auctores consentiunt, Musæi filium Eumolpum hunc fuisse. } *Genialiter* } uoluptuose ac læte. } *Lucifer undecimus*. } Lucifer stella est quæ adueniente die ultima desinit lucere, eoque a poetis alias stellas cogere, congregareq; dicitur. } *Coegerat* } congregauerat. significat antè undecimum diem aduenisse. } *Sublime agmen stellarum*. } sublimium & altarum stellarum multitudinem est enim hypallage. } *Lydos in agros* } in Lydiam secundum grāmatices autem rationem deriuatiuū nomen pauciores quàm primitiuum syllabas habet. } *Iuueni alumno* } Baccho. } *Altore* } Sileno nutritore. } *Male vsurus* } in suū malum & perniciem. paulum enim abfuit quin fame periret Midas. } *Annuit* } nutu consensit. } *Soluit* } persoluit, præstitit. } *Berecynthius heros* } Midas Phrygius, a Berecyntho Phrygiæ oppido: [Siue etiam a Berecynthia dea, hoc est, Magna Matre, cuius filius idem fuisse a quibusdam fingitur, ut infra Lactantius.] *Polliciti fidem*. } promissi ueritatem. } *Tentat* } experitur. } *Non alta* } sed humili. illud enim aduerbium, Non, hoc loco ad uerbum detraxit, referri non potest, sed uirgam ex non alta fronde decerptam fuisse ostendit. } *Cereris* } frumenti per metonymiam. } *Hesperides donasse putes* } scite. nam Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes. } *Radiare* } fulgere. } *Danaen eludere posset* } eleganter. Iupiter enim in guttas conuersus aureas in sinum Danaes descendit, sicque illa est potitus. } *Vix spes ipse suas animo capit* } naoi maxima quæque sibi pollicebatur Midas. } *Posuere* } apposuere. } *Tosta frugis* } periphrasis est panis.

RAPH. *CEREALIA dona* } panes. } *Rigebant* } duri fiebant. quippe qui in aurum conuertebantur. } *Conuellere* } madere. } *Premebat* } tangebat. } *Auctorem muneris* } Bacchum per metonymiam pro uino. } *Fusile* } liquidum, ac fusum, & liquefactum.

DIVESQVE quia auro abundabat. } *Miserque* } quia auro frui non poterat.

MO-

{*Modo uouerat*} voto paulo ante concupiuerat. {*Torquetur*} cruciatur. {*Meritò*} quia pp auaritiam illud à Baccho petierat. {*Lenæe pa.*} Bacche. {*Specioso damno*} quod pulchrum & bonum vr, cum alioquin damnum sit & malum. {*Mite deum numen*} dij sunt mites & facile placantur. {*Restituit*} in pristinum statũ reduxit. {*Facti fide*} ob fidem, quam præstulerat Silenum restituendo. {*Data munera soluit*} resoluit, & irrita facit. {*Circumlitus*} infectus. {*Male optato*} stulte ac perniciose petito. {*Magnis Sardibus*} Sardeis vrbs est Lydiæ Crœsi regia. [Amnem autem intelligit Pactolũ, qui ex Tmolo monte, Sardibus uicino siue imminente profluit, sic enim & apud Strab. legitur lib. 13.

ῥεῖ δὲ ὁ Πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ Τμώλου, κατακομίζων τὸ παλαιὸν χρυσοῦ ψῆγμα πολύ, ἀφ' οὗ τὸν Κροίσου λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναί φασι. νῦν δ' ἐκλέλοιπε τὸ ψῆγμα, &c. & Herod. lib. 5. καὶ οἱ ἔχοντες ἐξέλαμψαν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνέρρεον ἐς τὴν ἀγορήν, καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει, καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἕρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ.

{*Cessit*} transiuit.

I{*lle perosus opes*} Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opesque perosus in syluis habitabat, Panaque pastorum deum colebat: qui cum fistula inuecta sibi multum nymphis placere uideretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare, Tmolo montis deo iudice constituto. cum uerò sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas, naturali stultitia ductus, eã ut iniustam improbauit. quare Apollo indignatus aures illius in asininas conuertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. longiores nanque aures ex physicorum sententia uecordiã præseferunt. Cæterum Midas aures asininas tiaris purpureis occultauit, tonsorique mandauit, ne uerbum cuiquam de illis faceret. tonsor uerò cum reticere non posset, in locum desertum secessit, ibiq; foueæ factę immurmurauit, Midam aures asininas habere. deinde foueam terra repleuit. arundines autem eo in loco natę, uentoque

Effugere optat opes; & quæ modò uouerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
*Vrit, & inuiso * meritò torquetur ab auro.*
Ad cælumq; manus, & splendida brachia tollens,
Da ueniam Lenæe pater; peccauimus, inquit:
Sed, miserere, precor, speciosoq; eripe damno.
Mite deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factiq; fide, datà munera soluit.
Neue malè optato maneat circumlitus auro,
Vade ait, ad magnis uicinum Sardibus amnem,
*Perq; iugum ripæ labentibus obuius * ulnis*
Carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus:
Spumigeroq; tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusq; simul, simul elue crimen.
Rex iussa succedit aquæ: uis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam ueteris percepto semine uenę
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.

ARGVMENTVM.

ARG. Pan cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret, elatus gloria agrestium nympharum Apollinem in certamen deuocauit. iudice ergo Tmolo, qui montis illius deus erat, cum Apollini uictoria esset adiudicata, Midæ regi supradicto, qui auri efficiendi potestate amissa, opes perosus, in syluis habitans, Pana pastorum deum colens sequebatur, assidenti soli displicuit. quem ob caussam Apollo, ob eamque stultitiam, quam & supra gesserat in Liberi patris voluntate, iratus, aures eius asininas, vt essent sempiterno effecit, quibus eius stoliditas appareret, nullinsque esse iudicij indicaretur.

*I**lle perosus opes syluas, & rura colebat,*
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituraque ut antè,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens latè riget arduus alta
Tmolus in ascensu, cliuoq; extensus utroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen uenit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus: quercu coma cærula tantùm
Cingitur, & pendent circumcaua tempora glandes.
Isq; deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam fortè canenti)
*Carmine deliniit. post hunc sacer ora * resoluit*
Tmolus ad os Phœbi: uultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside uinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Distinctamq; lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua: tenuit manus altera plectrum:
Artificis status ipse fuit. tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sanctiq; placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisq; albentibus implet,
Instabilesq; illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis: partem damnatur in vnam;
Induiturq; aures lentè gradientis aselli.

ARGVMENTVM.

ARG. Midas deformitatem quidem suam celare volebat, sed eam vidit famulus tonsor: qui cum eam nec eloqui auderet, nec reticere posset,

eadem uerba, hoc est, Midas rex asininas aures habet; referebant. {*Perosus opes*} odio habens, quibus, penè fame fuerat confectus. {*Pingue*} tardum. {*Vt ante*} quando optauit, vt quicquid cõtingeret, aurũ fieret. {*Nam freta prospiciens*} Tmoli montis descriptio. {*Paruis Hypæpis*} Hypæpa vrbs est Lydiæ, ut diximus. {*Cerata*} cera iuncta. {*Iudice sub Tmolo*} Tmolus & mons & deus montis ipsius dicitur. nam montes, ut flumina deos suos habere dicuntur. {*Et aures Liberat arboribus*} ab auribus arbores remouet. {*Deliniit*} blanditus est. {*Sacer*} Apollo {*Resoluit ora*} aperuit ora, & canere cœpit. {*Tmolus ad os Phœbi*} se conuertit subaudiendum. [Sic quidem Regius, sed quid si construas, sacer Tmolus resoluit ora ad os Phœbi, pro conuertit se ore ac vultu ad canentẽ Phœbum, quando mox sequitur, Vultum sua sylua secuta est? sic enim & Virgilius dixit, Atque iterum narrantis pendet ab ore.] {*Ille caput flauum uinctus*} flauum caput habens coronatum. {*Parnaside*} Parnasia, qua Parnasus abundat. forma nanque patronymica pro possessiua est vsus poeta. Apollinis autem citharœdi habitũ describit. {*Saturata*} infecta, bis tincta. {*Tyrio murice*} Tyria purpura. Palla autẽ vestis est muliebris, syrma habens, qua & citharœdi vtebantur. {*Verrit*} humum innuit pallam Apollinis syrma habuisse, quod per terram trahebatur. sic Horatius de tibicine loquens Traxitque uagus per pulpita uestem. {*Distinctamque*} ornatam. {*Dentibus Indis*} ebore. {*Stamina*} chordas.

SOLLICITAT} tangit, percutit. {*Cannas*} tibiam ex canna confectã. {*Arguitur*} reprehenditur {*Nec Delius*} Apollo. {*Aures stolidas*} omni carentes iudicio. {*Sed trahit in spatium*} protrahit, producit ac longas efficit. {*Instabiles*} mobiles quales sunt asininæ. {*Et dat posse moueri*} concedit facultatem se ipsas mouendi. {*Lente gradientis*} tarde euntis. [Hanc autem fabulam de auribus asininis Suidas ita exponit.

ὅτι ἔτι πολλοὺς ἀτακουστὰς εἶχεν ὁ Μίδας πραγματικοὺς καὶ ἐλέγχους, ὅτι ὦτα ὄνου ἐλέγετο, ὅ ἐστιν ὁ δῖος τῶν ἀκοῶν ζῶον

meritus

undis

retorsit

RAPH.

Midæ aures in asininas.

humum effodit, in eaq; immurmurat Midam asini aures habere. foueam deinde repleuit. ibi enatæ sunt arundines, quæ vento agitatæ Midæ deformitatem indicarunt, verba sibi a famulo immurmurata referentes.

Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris:
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus: qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen; secedit, humumq;
Effodit, & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ;
Indiciumq; suæ vocis, tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, &, vt primùm pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert, dominiq; coarguit aures.

ARGVMENTVM.

ARG. Inter Sigæum, Rhœteumq; promontoria, quo loco ara Iouis Panomphæi a Phrygibus est consecrata, Laomedon, Capys filius, cum Ilium poneret, Apollo & Neptunus in homines versi, operas suas æstimatæ ad extruendam murum addixerunt. quos perfectis pactũ aurũ Laomedõ negauit. Neptunus grandia regis offensus in agros eius maria misit, eorumq; fructus obruit supra quam pœnam coegit eũ Hesionem filiam marinæ prostituere belluæ. qua liberata ab Hercule iterius in fraude cognitus equos enim, quos ob salutem virginis pactus erat, ei abnegauit. ideoq; ille expugnato Ilio Hesionem abreptam Telamoni, qui socius militiæ fuerat copulauit.

Vltus abit Tmolo, liquidumq; per aera vectus
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Latous astitit aruis.
Dextera Sigæi, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primùm moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
*Cumq; Tridentigero tumidi * genitore profundi*
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; tyranno
Aedificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum falsis periuria verbis.
Non impunè feres, rector maris inquit: & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ littora Troiæ:
Inq; freti formam terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos: tantiq; operis mercede negata,
*Bis * periura capit superatæ mœnia Troiæ.*
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit;
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus,

ζῶον μᾶλλον ἀνιέν, ἀλλὰ μένει.]

{*Purpureis*} Tiara, qui & Tyaras dicitur, tegmen est capitis regum Orientis. {*Velare.*} celare, occultare. {*Efferre sub auras*} vulgare. {*Secedit*} in locum secretũ uadit. {*Voce parua*} murmure. {*Haustæ*} effossæ. {*Regesta*} reiecta. {*Scrobibus opertis*} repleta fouea. {*Prodidit*} indicauit eum, qui illam effoderat terrã. {*Obruta verba*} quæ talia fuerunt: Midas rex asini aures habet. {*Dominiq; coarguit aures*} hoc est Midæ regis aures conuincit esse asininas. {*Vltus abit Tmolo*} Apollo atque Neptunum cum Laomedontem, mœnia Troiæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conuersi, pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. mœnibus verò perfectis cum promissum aurum reposcerent, à Laomedonte illo fraudati, qui iure iurando se nihil promisisse affirmauit, tantam perfidiam inultam esse nõ permiserunt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus, & Hesionem filiam monstro marino exponere Laumedontem coegit. quam quidem cum Hercules illac cũ Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis a perfido rege fraudaretur, & Troiam expugnauit, & Hesionem captam Telamoni socio donauit. [Ceterum ad hanc ædificationem murorum, Neptunũ & Apollinem a Ioue damnatos fuisse Græci fabulantur, eo quod cum Iunone aduersus Iouem conspirassent, ut ait Didymus. cuius conspirationis meminit Homerus Iliados 1.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι
Ἥρη τ' ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.

Pindarus autem in Olympicis addidit & tertium tanquam σύνεργον Aeacum ascitum fuisse, vt etiam mortalis alicuius opera accederet, quod futurum esset ut ijdem muri aliquando incendio rursum collaberentur. quod fieri non poterat, si à solis immortalibus ac dijs constructi fuissent, vt ibidem interpres adijcit. {*Nepheleidos Helles*} Nepheles filiæ. Helle namque Athamantis, & Nephelę filia fuit, ac soror Phrixi, a qua in mari submersa Hellespontus fuit cognominatus. {*Latous*} Apollo Latonę filius. {*Dextera Sigæi, Rhœtei*} Sigæum & Rhœteum promontoria sunt Troię notissima. {*Ara Panomphæo Tonanti*} sic quidẽ in exemplaribus legitur, sed corruptè legi facile Homeri carmine coarguitur, nam in octauo Iliados libro sic scribit de hac eadem,

πὰρ δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέϊ κάββαλε νεβρόν,
ἔνθα πανομφαίῳ Ζηνὶ ῥέζεσκον Ἀχαιοί.

hoc est, Vbi Panomphæo Ioui sacra faciebant Achiui. quare hic quoque Panomphæu legendum esse, vel refragantibus exemplaribus audacter contenderim. Panomphæus autẽ Iupiter dictus est, vt exponit Eustachius, uel quòd omnium voce colatur. nã πᾶν omne, ὀμφὴ vox dicitur. {*Suscepta magna*} incepta grandia.

STABAT opus} erectum erat. {*Inficiatur*} negat. nam inficiari, & inficias ire negare est. {*Monstro æquoreo*} ceto. {*Vindicat*} liberat. {*Dictos*} pactos promissos, ex Solis equorũ semine progenitos. {*Bis periura mœnia*} nam primũ Apollini atque Neptuno pro ædificatis muris, deinde Herculi pro liberata Hesione pacta pręmia denegauerat. [Quidam, Bis peritura legunt, videlicet, semel cum ab Hercule caperetur, & iterũ cum à Græcis. {*Nec pars militia Telamon*} Telamon, Aeaci filius, ex Hesione Laomedõtis filia Teucrum suscepit. {*Nam coniuge Peleus Clarus erat diua*} Peleus Aeaci filius, ac Telamonis frater, nepósque Iouis, solus ex hominibus deam uxorẽ ducere meruit. cum enim Proteus Thetidi prædixisset ipsam esse parituram filium patre maiorem, Iupiter, quamuis eius amore captus, illo quidem abstinuit coniugio: nepoti autẽ Peleo mandauit, ut illam duceret uxorem. quare Peleus Thetida in spelunca quiescẽtem frustra est amplexus: nam dea cum in uolucrem, & arborem cõuersa à Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfigurauit: cuius sæuitia territus Peleus eam dimisit. admonitus autem a Proteo, vt eam dormientem & vinclis ligaret, & quamuis in mille uarias figuras conuerteretur, tantisper deti-

annæ vocales.

Apollo & Neptunus in homines.

RAPH.

vectore

peritura

detineret, donec in pristinam rediisset formam, illa tandem est potitus, ex qua Achillem suscepit. Pulchra autem phantasia varias Thetidis transfigurationes poeta describit. [Huius transformationis, qua se Thetis in alias atque alias figuras mutare solita fuit, etiam Pindarus meminit, ode 3. Nemeorum, & Sophocles in Troilo, cuius versus hi citantur:

Ἔγημεν ὃς ἔγημεν ἀφθέγκτους γάμους
Τῇ παντομόρφῳ Θέτιδι συμπλακεὶς ποτέ

& in fabula, quæ inscribitur Achillis Erastæ:

Τίς γάρ με μόχθος οὐκ ἐπεστάτει
λέων, δράκων, πῦρ, ὕδωρ, &c.

Vaticinij autē, quo Iuppiter à consuetudine illius absterritus dicitur, etiam Lucianus meminit in dialogis superorum, qui tum à Prometheo Iouem monefactū dicit, vt se à Thetide contineret.] {*Nec aui*} Iouis. {*Quàm soceri*} Nerei. nam Thetis Nerei filia fuit. {*Siquidem Iouis esse nepotem*} nam multis, inquit, nepotibus esse Iouis contigit. si quidem verò interdum vna est dictio, vt hoc loco, interdum duæ: id quod facile ex ipso dignoscitur sensu. {*Coniux dea contigit vni*} vxor, inquit, dea soli Peleo obuenit. {*Vda*} humidæ. nympha enim fuit marina. {*Quamuis*} quamuis Thetidis amore Iuppiter teneretur. {*Haud tepidos ignes*} vehementes amores. {*Connubia*} nuptias. *Aeaciden*} Peleum Aeaci filium Iouis ex Aegina nepotem. {*Est sinus Aemonia*} topographia est. describit enim specum, in quo Thetis fessa requiescere solebat. {*Aemonia*} Thessaliæ. {*Falcatus*} in similitudinem falcis figuratus. est autem nomen simile participio à falce declinatum. {*Brachia procurrunt*} promontoria, quæ brachia videntur, in mare protenduntur. {*Seruet*} custodiat. {*Remoretur*} retardet. {*Pendeat*} suspensum sit. {*Myrtea sylua subest*} hoc est, sylua myrtis consita illi adiacet sinui. subesse autem illam ait, quòd ex physicorum sententia mare, quam terra, altius est. {*Obsita*} consita. præpositio nanque pro præpositione posita est. {*Occupat*} inuadit. {*AD solitas ar.*} ad consuetas sibi transformationes. {*Auso*} re tentata, & concubitu appetito. {*Carpathius ua.*} Proteus qui in Carpathio habitat mari, à Carpatho insula dicto. {*Thalamis petitis*} nuptiis optatis. {*Innecte*} connecte, colliga. {*Centum mentita fig.*} mutata in centum falsas figuras. est autem numerus finitus pro infinito positus. {*Sed preme*} comprime, ac retine. {*Dum quod fuit an. reformet*} hoc est dum in pristinam redeat formam.

Clarus erat diua: nec aui magis ille superbit
Nomine, quàm soceri: si quidem Iouis esse nepotem
Contigit haud vni, coniux dea contigit vni.

ARGVMENTVM.

ARG. Proteus cum Thetidi prædixisset, si vellet iugalis fieri, quòd filiū parente suo fortiorem procrearet, Iuppiter, quamuis incensus pulchritudine nymphæ, id sibi ne accideret, concubitum eius refugit, & in successionem coniugij Peleum nepotem dedit: quem illa refugiens, modo in volucrem, modo in arborem, interdum in tigrem conuersa cum eluderet, Peleus Neptunum oreuit, ut opem sibi ferret: qui cum Proteo preces eius commenderet, ille emergens è mari Peleo mandauit, vt quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigaret; & quamuis in mille figuras conuerteretur, ne dimitteret, donec in pristinam redijsset formam. sicque illa potitus, Achillesque Græcorum fortissimus natus est.

*NAnque senex Thetidi Proteus * prædixerat vda,*
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiorq́; uocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia uitat,
Inque sua Aeacidem succedere uota nepotem
Iussit, & amplexus in uirginis ire marinæ.
Est sinus Aemoniæ, curuos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt: ubi si foret altior unda,
Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum, magis arte tamen: quò sæpe uenire
Frenato delphine sedens Theti nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno uicta iacebas,
Occupat: & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis:
Quòd nisi uenisses uariatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modò tu uolucris, uolucrem tamen ille tenebat.
Nunc grauis arbor eras, hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ tigridis: illa
Territus Aeacides à corpore brachia soluit
*Isque deos pelagi uino super * æquore fuso,*
Et pecoris fibris, & fumo turis adorat;
Donec Carpathius medio de gurgite uates
Aeacide, dixit, thalamis potiere petitis.
Tu modò, cùm gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, uincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quidquid erit, dum, quod fuit antè reformet.
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultum,

Dea, dixerat. unda

æquora

RAPH.

{ Suos

Admisitque suos in verba nouissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoq; petebat*
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
*Nereis ingreditur consueta cubilia * fluctu.*
Vix bene virgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendi.
Tum demum ingemuit, Neque ait, sine numine vincis.
Exhibita estq; Thetis. confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentiq; implet Achille.

ARGVMENTVM.

ARG. Peleus fratre Phoco interempto profugus Trachina ad Ceyca Luciferi filium venit, susceptusque ab eo mœrente, caussam mœroris ab ipso audiuit. huic Ceyci nanque frater erat Dædalion, habens filiam Chionem speciosissimam. quæ cum ab Apolline, & Mercurio amaretur, a Mercurio per quietem compressa est, item ab Apolline in anum verso. bu rū altero Autolycū furacissimū, qui ex albis nigra, & ex nigris alba fecit, procreatū ferunt: ex Apolline vero Philemona studiosissimū citharæ. hæc etiam gloriata est, quod cum talibus concubuisset deis, Dianæque se pulchritudine prætulit. itaque dea confestim, ut debuit procacem eius linguā sagitta traiecit: eaq; ex eo vulnere est subito interempta. qua calamitate Dædalion affectus, cum se eodem rogo vellet contumi, neque eum proximi paterentur, furijsque instinctus montem Parnasum petisset, & se præcipitasset, antequam radicem montis contingeret, ab Apolline in volucrē accipitrem est conuersus.

Felix & nato, felix & coniuge Peleus,
Et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. fraterno sanguine sontem,
Expulsumq; domo patria Trachinia tellus
Accipit. hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumq; nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mæstus,
Dissimilisq; sui, fratrem lugebat ademptum.
Quō postquam Aeacides, fessus curaq; viaq;,
Venit, & intrauit, paucis comitantibus, urbem,
Quosq; greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit:
Copia cùm facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoque satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentiturq; fugæ caussam: petit urbe, vel agro
Se iuuet hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur: Mediæ quoque commoda plebi
Nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus;
Adijcis huic animo monumenta potentia, clarum
Nomen, auumq; Iouem: nec tempora perde precando.
*Quod petis, omne feres: tuaq; hæc pro parte * vocato,*
Qualiacunque vides: utinam meliora videres.
Et flebat. Moneat tantos quæ caussa dolores,
Peleusq; comitesq; rogant. quibus ille profatur:
Forsitan hanc volucrem, rapto quæ viuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putatis.
Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat, belloq; ferox, ad vimq; paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui vocat auroram, celoque nouissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ,
Coniugijq; fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus gentes, regesq; subegit,
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
*Mille * procis placuit, bis septem nubilis annis.*
Fortè reuertentes Phœbus, Maiaq; creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cyllenæo;
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo,

§*Suos*§ marinas vndas. §*Inclinatoq;*§ inclinato curru. partem .n. pro toto posuit. currus autem Solis cum tendit ad occasum, descendere videtur. §*Hesperium fr.*§ Atlanticum mare, in quod Sol condi videtur. §*Consueta cub.*§ solitam speluncam. §*Relicto flu.*§ derelicto mari. §*Donec sua men. ten. Sensit*§ donec se ligatam esse animaduertit. §*Sine nu.*§ sine auxilio numinis alicuius Dei. §*Exhibita estque Thetis*§ idest in figuram Thetidis est conuersa. §*Ingenti Achille*§ semine ex quo magnus Achilles est natus.

I*Vgulati*§ Phocus Aeaci filius ex Psamathe nympha a Peleo fuit interfectus. quare Peleus a patre in exiliū eiectus, ad Ceycē Trachinæ regē infelicem Dædalionis fratris casū lugentē confugit. nam Dædalion Luciferi filius Chionē filiā habuit, quæ cū iam ex Mercurio Autolycū, ex Apolline Philemonē genuisset, Diana se formosiorē esse iactauit. quare dea irata sagittis eam cōfecit. cuius morte Dædalion tantū cōcepit dolorem, vt ex Parnasi vertice se in mare præcipitarit. sed Apollo non immemor voluptatis, quā de illius filia cōceperat, eum in accipitrem antequā in mare caderet, commutauit. §*Omnia con.*§ ad felicitatem facientia intelligamus. §*Trachinia tel.*§ Trachin, quæ & Trachis dicitur, vrbs est Thessaliæ sub Oeta monte ab Hercule ędificata, ἀπὸ τοῦ τραχέος, hoc est ab asperitate dicta, vnde Trachinius deriuatur. §*Lucifero gen.*§ Ceyx Phosphori, hoc ē Luciferi fuit filius, Halcyonesq; marit⁹. §*dissimilis*§ nā præ se quandam hilaritatem antea ferre consueuerat, quæ tunc in mæstitiam fuerat cōuersa. §*Fratrem*§ Dędalionem in accipitrē cōmutatū. §*Velamenta*§ ramum oliuæ dicit, qui ab externis, q pacē afferebant, gestabatur. Vnde Virg. in 8. Aen. Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta, Paciferæq; manu ramū prætendit oliuæ. [Et Aen. 11. Iamq; oratores aderant ex vrbe latina Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes. & Aen. 7. Centū oratores augusta ad mœnia regis Ire iubet, ramis velatos Palladis oēs. vbi & verbū velandi ponit ā quo velamenta hoc loco dñr. quanquā et ad vittas & infulas nomē, velamēta referri poterat, qā & ipsæ ā supplicibus prendi solebant.] *tenebat*
§*Sua cri.*§ Phoci fratris cædem. [Huius Phoci & Pindarus meminit ode 5. Nemeorum, & Cōmē. Eur. in *ponto.*
Oreste. Itē Pausan Corinthiacis. ab hoc & Phocēsiū nomen factū idē auctor dicit; filiosq; eundē habuisse Panopeū & Crisum, quorū hic Strophiū genuit, patrē Pyladis, ex Anaxibia sorore Agamēnonis, Panopeus autē Epeū fabricatorē eq. Duratei, siue Troiani. Fuit aūt & alter Phocus Ornytionis filius, Corinthius Sisyphi nepos, qui Hyampolytas bello, quod cū Opuntijs gerebāt, à patre Ornytione adiutos, postea rexit & de noīe suo Phocēses appellauit, antiquior toto seculo vt inquit Paus. Phoco Aeaci. Sed ut ille Hyāpolitas primo, [illegible] ita possessor Phocus Aeaci totā regionē à se Phocidē noīauit.] §*Mentiturq;*§ falsam fugæ caussam refert. §*Mediæ*§ infimæ. §*Patēt*§ parata sunt. hac autē orōne Ceyx se in oēs benignissimū esse ostendit. §*Inhosp.*§ inhospitalia. §*Huic aio*§ vestro aio per se benigno ac liberali. §*Omne fe.*§ habebis, accipies. §*Meliora*§ feliciora. §*Peleusq;*§ sic quidē corrupte legitur, neque.n. rō carminis patit, vt que, copula breuis, pducatur. quare illaq; erasa hāc copulā, &, in versus principio putaui reponēdā. [Imò ō Regius hic corrupta putat, & recte legunt, & elegāter. nec obstat versus rō, aut quātitas. nam vt apud Virgiliū Liminaq;, Laurusq; dei. & Tribulaq;, trabeæq; & itē Alcadrūq;, Haliūq;, Noemonaq;, Prytaninq;, & id gen⁹ alia defendunt. ita huc quoq; versus, cæsura trithemimere de- *notato*
fendi pōt. §*quæ ra.*§ rapina. **RAPH.**
Accipitris aūt est periphrasis. §*Qui vo.*§ Luciferi periphrasis. nā Lucifer & primus stellarū incipit, & vltimus lucere desinit. §*Tuendæ*§ cōseruādę. §*Thisbæas*§ Thisbe vrbs est Bœotiæ à Thisbe, Asopi filia, cognominata, colūbis abūdans, vñ Thisbęus declinatur. portus autē & nauale Thisbeorū (vt ait Steph. ex sñia Epaphroditi) colūbis plenū erat. §*Agitat*§ vexat, psequitur. Accipitres nāque maxime colūbas infestāt. §*Nata e.*§ ab eximio candore forsitā sic fuit appellata. nā Chiō nix iterpretatur. §*Maiaque*§ *procos habuit.*
Mercurius. §*Hic verti.*§ hic Mercuri⁹, à Cyllene Arcadię mōte, vbi Mercuri⁹ ipse nat⁹ eē fingitur. §*Pariter*§
vnà

unà ambo cœperunt amare. {*Mouente so.*} inducente somnum. {*Iacet*} in somnú resoluitur. {*Prærepta*} antea à Mercurio rapta. {*Alipedis dei*} Mercurij talaria alata in pedibus gestantis, quod iccirco fingitur, quia Mercurius velocissimus est omnium planetarum {*Versuta*} astuta, callida, quæ nigrum in candida uertere sciat. {*Candida*} hoc de astutis uersutisque dici solet. {*Carmine vo.*} cantu sonoro ac suaui. [Pherecides, ut quidem in comm Hom. citatur, Autolycum, & Philāmoné, Philonidis eius, quæ fuit Deionis, & Mercurij filios facit, ac Philammonem dicit, etiam choros virginum primum instituisse; Autolycū autem patris artes secutū, furta exercuisse, iisdemq; faciendis hominibus incóspicuum fuisse, prædas quoque, quas abegisset, alijs atque alijs formas induisse solitum, quare & diuitem ad modum prędando factum. Pausanias autem in Arcadicis Autolycum nomine quidem Mercurij, reipsa autem Dædalionis filium fuisse tradit; uxoremq; habuisse Neæram, filiam Perei cuiusdam, sed quod ad vxorem attinet Ouid. supra lib. 8. Metram Erisichthonis filiam Autolyci cōiugem vocat. huius filia & Anticlea mater Vlyssis, vt Odys. 11.

Dædalion in auem.

Αὐτολύκοιο θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.

hanc ipse pater Sisypho, aliquando hospitio accepto noctu habendam concessit atque inde Vlysses conceptus dicitur, priusquam illa Laertæ nuptum daret. quare & ipse Vlysses infra Sisyphius ab Aiace per cōtumeliam appellatur. auctor comm. Sophoclis. Ex Philāmone autem Thamyris natus traditur, matre Argiope nympha, ut Pausaniæ placet, siue ut, alijs, Erato musa, quem musæ certamine canendi superatum postea, oculis priuarunt, ut Homerus tradit Iliados 2.]
{*Progenitore*} auo Ioue, q Luciferi pater est. {*Curuauit*} flexit arcum ex cornu confectum: est.n. metonymia. {*Arundine*} sagitta ex arundine & calamo facta. {*Verba ten.*} quę Chione emittere conata est. {*Sequuntur*} linguam subaudiamus. {*Quàm miser*} fui subauditur, cum quadam exclamatione autem

Non fert ille moras; uirgaq; mouente soporem
Virginis os tangit: tactu iacet illa potenti,
Vimq; dei patitur. Nox cælum sparserat astris:
Phœbus anum simulat, præreptaq; gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora venter,
Alipedis de stirpe dei versuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur è Phœbo (nanque est enixa gemellos)
Carmine uocali clarus, citharaq; Philammon.
Quid peperisse duos, & dijs placuisse duobus,
Et forti genitore, & progenitore tonante
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certè, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciemq; deæ culpauit. at illi
Ira ferox mota est: factisq; placebimus, inquit.
Nec mora, curuauit cornu, neruoq; sagittam
Impulit, & meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet; nec uox, tentataq; uerba sequuntur:
Conantemq; loqui, cum sanguine uita reliquit.
*Quam miser * amplexans ego tunc, patrioq; dolorem*
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quàm cautes murmura ponti,
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Vt uerò ardentem uidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos; quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similisq; iuuenco
Spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
*Quà uia nulla * fuit. iam tum mihi currere uisus*
Plus homine est, alasque pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, veloxque cupidine lethi
Vertice Parnasi potitur. miseratus Apollo,
Cùm se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis,
Oraque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore uires.
Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sæuit aues; alijsque dolens fit caussa dolendi.

ARGVMENTVM.

ARG. Anethor, pastor armentorum, quæ Peleus ad Ceyca perduxerat, Indicat à lupo, cui obsisti nequiret, custodem interimi. qui vt intellexit Psamathes Nereidis Phoci matris ira id sibi accidere, quod Phocus ea grate Aeaco genitus à se interijsset, & id precibus potius quam ultione esse sedandum, suppliciter ab ea petit, ne vltra prosequeretur admissum. quæ aliquando Thetidis sororis mota precibus, ne amplius fera armenta perdens sæuiret, in saxi eam figuram vertit.

QVæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo,
Aduolat armenti custos Phocæus Anethor,
Et Peleu, Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait. quodcunque ferat, iubet edere Peleus.
*Pendet & ipse metu * trepidus Trachinius heros.*
Ille refert: Fessos ad littora curua iuuencos
Appuleram, medio cùm Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse uideret:
Parsque boum fuluis genua inclinarat arenis,
Latarumque iacens campos spectabat aquarum:
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc:
Nant alij, celsoque extant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucoque umbrosa uetusto.
*Nereides, Nereusque tenent. hos nauita * templi*

hæc efferuntur, ac si diceret, O quantum miser ego tunc fui. {*O pietas*} exclamatio affectum seruiens {*Delamentatur*} ualde lamentatur, ut deamare ualde amare dicimus. {*Spicula cra.*} Crabro uolatile est, ut uespa, maxime iuuencos infestās. {*Alasque*} iam .n. in accipitrem verti cœptus erat. {*Cupidine*} cupiditate mortis. {*Vertice Par.*} in verticē ac summitatem Parnasi ascendit. {*Ab alto*} monte. {*Subitis*} subito natis. {*Ora adun.*} rostrum aduncum. {*Maiores cor.*} maiores, quam vt illi tam paruo corpori conueniant. {*Nulli sa.*} rapto enim viuit accipiter. sexdecim autem accipitrum genera esse scribit Plin. quę si quis nosse cupit, inde petat. illud sciendum apud priscos accipitres mansuescere non consuesse, sed quod facile cum ex alijs, quæ de accipitribus scribuntur, tum ex his Plinij uerbis colligi potest. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur. hi ex syluis & arundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt, rursus captas aucupes diuidunt. cum his. traditum est, missas in sublime ibi excipere eos, & cum tempus sit, capturæ clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Denique Pli. de mansuetis accipitribus ne unum quidem uerbum facit, nequaquam taciturus si tempore suo in usu fuissent.

DE consorte suo} fratre suo Dædalione. lupi autem, qui Pelei armenta lacerarat, Metamorphosin in saxum subtexit poeta. {*Cursu fe.*} hypallage est. festinu siquidem cursu illum anhelantem uenisse intelligimus. {*Phocæus*} a Phocide regione Phocęus, Phocaicusque declinatur. {*Et Peleu, Peleu*} conduplicatio subitum malum nuntianti maxime conueniés. {*Trepidi*} trepide nuntiantis. {*Pendet*} sollicitus est. {*Tantum re.*} periphrasis meridiei. {*Campos la.*} æquor. {*Gradibus*} passibus. {*Templa ma.*} adsunt, iuxta mare sunt.

(ô pietas)

ruis

RAPH.

trepidi Trachinius eris.

ponti

{*Edidit*}

{Edidit} dixit. {Huic} luco subintelligatur.{Restagnantis} ẽ-fluantis. eleganter autem describit locum, luporum latebris accommodatum.{Inde} ex ea palude.{Oblitus} infectus. est autem synecdoche. rictus enim oblitos, & infectos habens intelligitur. {Fulmineus} instar fulminis omnia prosternens.{Funesto morsu} mortali.{Saucia} vulnerata.{Letho data} interfecta. {Defensamus} defendere conamur.{Demugitaque paludes} mugitu boum repletæ. est autem participium contra grammatices rationem formatum.{Remittit} permittit. {Arma capessamus} anadiplosis pulchra, exhortationi accommodata. {Agrestis} pastor. {Admissi} commissi, & fraternæ cædis. {Nereida colligit orbam} hoc est ratiocinatur Psamathẽ nympham Phoci matrẽ filio inferias mittere.{Rex Oetaus} Ceyx rex Trachinæ, quæ contermina est Oetæ monti. a quibusdam tamen ætherius legitur, hoc est sidereus & splendidus.{Excita} euocata ex intima ædium parte ac Gynecæo. significat autem Halcyonem de viri salute, quem vehementissime amabat, maxime sollicitam esse {In vna} nam Halcyones vitam à Ceycis vita, pependisse exitus fecit manifestum. eo nanque in mari submerso ipsa quoque vitam dolore finiuit. {Aeacides illi} inquit verbum, quod facile subanditur, fuit prætermissum. {Plena est} perfecta atque cumulata.{Numen pelagi} Psamathe nympha marina.{Ardua turris} alta. turris autem à terrendis hostibus dicta uidetur.{Fessis loca} illam nanque nautæ aspicientes in portum naues dirigebant, seq; terræ propinquos esse cognoscebant.{Inde} ab illa turri. {In littora} versus littora. {Aperti ponti} maris late patentis.{Psamathen} Psamathe nympha fuit Nerei filia & Phoci mater.

RAPH. {Aeacida rogantis} Pelei precantis. illi nanque fuerat irata, eoque precibus illius nihil mouebatur. {Sed enim} sed enim lupus ferox, inquit, imperterritus perstat in acri cæde dulcedine sanguinis allectus. {Marmore} in marmor. Thetis autem subaudiatur. locus uerò ipse, quo lupus in saxum fuit transmutatus, Lycion fuit appellatus, ἀπὸ τοῦ λύκου, id est à lupo.{Omnia} uidendum hoc loco, an Nomina, magis, quàm Omnia legendum. nam quo modo omnia seruasset, qui colorem amisit quoque, vt statim sequitur? construo ergo sic: Donec inhærentem iuuencæ, mutauit marmore corpus & colorem. ut accusatiui corpus colorem κατὰ συνεκδοχὴν ponantur, non transitiue, pro corpore & colore in marmor.] {Magnetas} Magnetes populi sunt Thessaliæ, equorum domitores clarissimi, de quibus Luca. in 6. Et magnetes equis, Minyæ gens cognita remis. Magnesia uerò est regio Thessaliæ. est etiam Magnesia urbs iuxta Meandrum, & regio a Magnete dicta. {Ab Acmo.} Acastus rex fuit Thessaliæ, Peliæ filius, ut ex Senecæ Medea colligitur. is uxorem duxit Creteidem, uel (ut quidam aiunt) Hippolyten, quæ quidem Pelei amore capta est. spreta autem marito accusauit, q se de stupro interpellasset. quare Acastus Peleum tanquam ad uenationem in Peliõ montem ex urbe eduxit, illicque penitus inermem reliquit, ut à feris interimeretur: sed Mercurius, uel (ut quidam putant) Chiron illi est opitulatus, deditque ensem à Vulcano fabricatum, quo & feras occurrentes interfecit, & in vrbem reuersus Acasti uxorem, ipsumque Acastum (vt quidam aiũt) interemit. [Huius fabulæ & Pindarus meminit quarta Nemeorum oda, & commentator Apollonij, item commenta. Nubium Aristophanis. Pindari autem interpres Vxorem Acasti Creteidem, quam ipse Pindarus Hippolyten uocat, Hippolyti filiam facit. idemq; etiam Hesiodi uersus hos de Acasto citat:

Ἥδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλὴ,
Αὐτὸν μὲν σχέσθαι, κρύψαι δ' ἀδόκητα μάχαιραν
Καλὴν, ἥν οἱ ἔτευξε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις
Ὡς τὴν μαστεύων οἶος κατὰ πήλιον αἰπὺ
Αἶψ' ὑπὸ κενταύροισιν ὀρεσκῴοισι δαμείη.

Edidit esse deos, dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore graui strepitus, loca proxima terret
Bellua uasta lupus, syluisque palustribus exit,
*Oblitus & spumis, & crasso sanguine, * rictus* — rictus Fulmineus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquàm sæuit pariter rabieque, fameque,
Acrior est rabie. neque enim ieiunia curat
Cæde boum, diramque famem finire: sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, letho est data. sanguine littus,
Vndaque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capessamus, coniunctaque tela feramus.
Dixerat agrestis: nec Pelea damna mouebant:
Sed memor admissi Nereida colligit orbam,
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma uiros, uiolentaque sumere tela
Rex iubet Oetæus: cum queis simul ipse parabat
Ire: sed Halcyone coniux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
*Disijcit hos ipsos, colloque * infixa mariti,* — infusa
Mittat ut auxilium sine se, uerbisque precatur,
Et lacrymis, animasque duas ut seruet in una.
Aeacides illi: Pulchros regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia uestri.
Non placet arma mihi contra noua monstra mouere.
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce locus summa, fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratosque in littore tauros
Cum gemitu aspiciunt, uastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine uillos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat: nec uocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidæ. Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit ueniam, sed enim irreuocatus ab acri
Cæde, lupus perstat dulcedine sanguinis asper:
Donec inhærentem laceræ ceruice iuuencæ
*Marmore mutauit, corpus, * præterque colorem,*
Omnia seruauit. lapidis color indicat illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit uagus exul, & illic
Sumit ab Acmonio purgamina cædis Acasto.

ARGVMENTVM.

ARG. Ceyx, Luciferi filius, prodigijs agitatus, Miletum ad oraculum Apollinis, quoniam Delphos Phorbas, cum Phlegijs infestabat, contendit coniugique Alcyone Aeoli filiæ tardanti profectionem ob desiderium, affirmauit intra alterum mensem se reuersurum. quod vt non posset præstare, naufragio uitam amisit: cuius aduentum cum illa desideraret, non respondentem tempori destinato, & in dies grauissimo luctu afficeretur, misericordia Iunonis, quam suis precibus fatigabat, per quietem Somnus deus alium, dictum Morphea, imitatorem figurarum hominum, Trachinam ad Alcyonen dimisit: quæ per eum coniugem comperit interijsse. excusso ergo sopore, lumen solaris lusit. nouissime ad littus decurrit, vbi illum dimiserat, & ut naufragi exanime corpus fluctuare proximo littore perspexit, in figuram uolucris Aeoli ceciit: quæ ab eius nomine vocatur. in eandem speciem corpus Ceycis est uersum hæ uolucres hyberno tempore per septem dies in mare nidum ponunt, pullosque, qui casus suorum maiorum deplorent, in littore exponunt.

INterea fratrisq; sui.} Ceyx Luciferi filius, fratris casu admodum solicitus, ad Clarium oraculum consulendum ire cum uellet, diu ab Halcyone vxore fuit remoratus. cum verò illi promisisset se intra duos menses reuersurum, abire permissus est. sed in Aegeo tempestate deprehensus naufragium fecit. naniq; amissa vna cum socijs submersus, quem vxori promiserat reditú, præstare non potuit. vxor autem cum quotidie pro mariti salute dijs omnibus, Iunonique in primis uota solueret, opera illius per somnum admonita est, maritú in mari perijsse. quare expergefacta ad littus, unde soluerat maritus, accessit. ac dú infortunia sua quereretur, cadauer in mari longius aspexit, quod cum mariti esse cognouisset, ad illudque per vndas exilire vellet, in auem Halcioné conuersa ad os mariti aduolauit: qui miseratione deorum pia uxoris oscula sentiens, in eiusdem generis auem ipse quoque fuit transfiguratus. ab his auté auib. quatuordecim dies Halcyonij sunt dicti, quibus mare quietum est. ná tempore brumæ nidificant ac dum & excludant pullos, & educent, mare omni tempestate caret. [Huius fabulæ & Lucianus meminit, περὶ μεταμορφώσεως. & cómentator Homeri Iliados nono, qui huius mutationis aliam caussam affert, nempe quod Ceyx nimia superbia elatus, seipsum Iouem uocari, vxorem autem Halcyonem, Iunonem uoluisset. Theocriti interpres nomé matris Halciones addit. Ἀλκυόνη, inquiens, θυγάτηρ Αἰόλου καὶ ..., γυνὴ δὲ Κήϋκος. Dicitur autem ἀλκυὼν, παρὰ τὸ κύειν ἐν ἁλί, ut supra Regius indicauit. Latini autem hanc Alcedonem nocant, diesque quibus hæc parturit, Alcedonia.] }Anxia pectora turbatus} synecdoche poetica, hoc est solicitum animum, & turbatum habens. }Prodigijs} fratris sui, cuius filia Dianę sagitta subito fuerat interfecta. }Fratremque secutis} qui in accipitrem fuerat commutatus. }Hominum oblectamina} mortaliú oblectamenta, non infortuniorum remedia. }Ad Clarium deum} ad oracula Clarij Apollinis, quę olim in Lycia fuerút. nam Claros vrbs est Lyciæ, Apollinis oraculo clarissima. [Strabo li. 14. & item Plinius in Ionia ponunt Oraculum clarij Apollinis, iuxta Colophonem in nemore eidem deo sacrato. in Lycia autem Apollinis Pataræi oraculum fuit, quod ille cognomentum a Patara urbe accepit.

RAPH. NAM templa Delphica} tacitæ obiectioni occurrit. }Profanus Phor.} Phorbas Phlegyarum rex fuisse perhibetur, ac cótra Delphos bellum suscepisse. Phlegyæ autem populi fuerunt Thessaliæ aduersus deos impij, qui tádem à Neptuno diluuio immisso fuerunt deleti. [Duo Phorbantes apud Græcos memorantur, Argiuus alter, Argi filius, siue, ut Pherecydi placet, nepos, pater Arestoris, eius ex quo Argus ille posterior, centú oculis prę̄ditus, natus fuit. alter autem Thessalus, Lapithæ filius, pater Actoris ex quo Eurytus & Cteatus nati, quos Moliónas Homerus uocat, de quibus supra in uenatione Calydonia dictum. de hoc igitur Phorbante intelligendum hoc loco puto. fuit. n. & aliàs homo ferox, & suorum temporum robustissimus, qui obuios cogebat, ut pugillatu secum certarent, uictosque necabat, eò arrogantię postremò prouectus, ut etiam deos ipsos prouocando lacesseret, donec ab Apolline superatus, ac morte mulctatus fuit, ut est in commen. Homeri Iliad. 4. De Phlegyis autem quod ad hunc locum attinet, à Pausania traditur in Bœoticis, hic uerbis:

Χρύσης δὲ τῆς Ἅλμου καὶ Ἄρεως ἐγένετο Φλεγύας, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ὀρχομενίων Ἐτεοκλέους ἄπαιδος ὄντος ὁ Φλεγύας ἔσχεν οὗτος. τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα εἶναι μετέθετο ἀντὶ Ἀνδρηΐδος. πόλιν δ᾽ ἐγείρετο ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομεῖν ἀνδρεῖαν. καὶ προσέθηκεν ὁ Φλεγύας ὁμώνυμον αὑτῷ τοὺς τὰ πολέμια ἀρίστους Ἑλλήνων συνάξας ἐς αὐτήν. καὶ ἀπέστησαν ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων. Ὀρχομενίων ὑπὸ ἀνοίας τε καὶ τόλμης. οἱ Φλεγύαι, ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς προσοίκους. τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλον στρατεύοντες τὸ ἐν Δελφοῖς, ὅτε καὶ Φιλάμμων λογάδας Ἀργείων ἐπ᾽ αὐτοὺς βοηθήσας αὐτός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. & paulo post, τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι καὶ ἰσχυροῖς σεισμοῖς. τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπινεμηθεῖσα ἐπιλοιμώδης. ὀλίγοι δὲ καὶ ἐς τὴν Φωκίδα διέφυγον ἐξ αὐτῶν. Alcyone

Adeo astit fuerunt immanes ac feri Phlegyæ, ut & uerbum inde factum sit, τὸ φλεγυᾶν quod idem, quod ὑβρίζειν græcis significat.] }Profanus} sacrilegus, qui nulla sacrorum cura tangebatur. }Te facit certam} in soluta oratione certiorem diceremus. est autem apostrophe ad Halcyoné. }Cui protinus intima} id est quæ statim tremere cępit. }Receperunt} conceperunt traxerunt. }Obit} occupat. }Rigauit} madefecit. eleganter autem effingit mores uxoris maritum afflictim deamantis. }Pias querelas} a pio amore prouenientes lamentationes. }Vertit} conuertit, commutauit. }Securus} sine ulla, mei cura. }Tristis imago ponti} aspera facies maris. }In tumulis.} sepulchris. }Sine corpore} erant nanque Cenotaphia, hoc est inania sepulchra. }Hippotades} Aeolus Hippotæ Troiani nepos, filius nanq; fuit Iouis ex Segeste Hippotæ filia [De Aeolo & eius genere supra quoq; annotauimus quidem lib. 6. Cæterum duo Aeoli præcipue memorantur apud poetas, antiquior alter, Iouis, siue, ut alij, Hellenis, filius, alter Hippotæ, eius, qui fuit filius Mimantis, superioris illius nepos, ut Diodorus lib. 5. indicat. atq; hic uentorum rex fuit, ut & Homerus tradit, & post hunc cæteri poetæ. Hom. Odys. 10.

Αἰολίην δ᾽ ἐς νῆσον ἀφικόμεθ᾽, ἔνθα δ᾽ ἔναιεν
Αἴολος Ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι.

quo loco & commentator addit, Αἴολοι δύο. οὗτος, μὲν ἱππότου ... &c. Apollonius lib. 4.

αὐτὰρ ἐπεὶ ...
Αἰόλου Ἱπποτάδαο ... &c. & rursum,
Αἰόλου ὃς τ᾽ ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει

quanquam quod ad præsentem fabulam attinet, uariant auctores. nam Halcyonem, quam Hippotadæ filiam Ouidius vocat, Lucianus eius Aeoli facit, qui Hellenis filius fuit, & idem addit Deucalionis nepos.] }Placet} mitiget.

INterea fratrisque sui, fratremque secutis
Anxia prodigijs turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras hominum oblectamina sortes,
Ad Clarium parat ire deum. nam templa profanus
Inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilij tamen antè sui fidissima certam
Te facit, Halcyone: cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque simillimus ora
Pallor obit, lacrymisque genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, carissime, mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta?
Iam uia longa placet? iam sum tibi carior absens?
At puto per terras iter est, tantumque dolebo,
Non etiam metuam, curæque timore carebunt.
Aequora me terrent, & ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore uidi;
Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neue tuum fallax animum fiducia tangat,
Quòd socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat uentos, &, cum uelit, æquora placet:
Cùm semel emissi tenuerunt æquora uenti,

{*Incommutata*} sic quidem legebatur, sed nihil sensui conueni re uidetur, Incommendata uerò maxime quadrare, ut intelli gamus, neque terram, neque mare uentis esse commendata, [hoc est curæ esse] sed uiolenter perturbari atque uastari. {*Excutiuntque feris.*} ex concursu nubium, ut scribunt physici, fulmina generantur. {*Rutilos ignes*} fulmina. {*Aeolidis*} Alcyones Aeoli filiæ. {*Ignis*} amor. {*Propositos pelagi cursus*} propositam ac deliberatam nauigationem. {*Non tamen iccirco caussam probat*} hoc est non tamen icirco uxori persuadet, vt se discedere permittat, neque discessum suum ægre ferat. {*Per patrios ignes*} per Luciferi splendorem. {*Quàm Luna bis impleat orbem*} quàm duo transeant menses. {*Recursus*} ueloces reditus. {*Aequore tingi*} in æquor deduci. {*Pinum*} nauem ex pinu confectam.

neque

RAPH. *VELVTI præsaga* } tanquam præsentiens malum futurum. {*Collapsa corpore toto est*} semimortua in terrà cecidit. {*Quærente moras Ceyce*} lacrymis enim uxoris motus discedebat inuitus. {*Ordinibus geminis*} nam biremis erat. {*Ad fortia pectora*} gestum exprimit remigrantium. {*Aequali ictu*} æquali percussione. id enim exigit ars remigandi. *Vbi terra recessit Longius*} hoc ex uulgari sensu dictum est. neque enim terra cum sit immobilis, recedere potest, quamuis abeunte naue refugere uideatur. {*Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum*} dum potest. {*Fluitantia vela*} se motantia. {*Vacuum petit anxia lectum*} marito carentem. {*Quæ pars admonet, absit*} nam optima pars lecti aberat maritus. {*Portubus exierant, & mouerat aura rudentes*} è portu egressi erant. {*Aura*} ventus. {*Rudentes*} funes sunt nautici, rudentes à strepitu, quem vento agitati emittunt, dicti. rudere namque, quod asinorum est proprium, uidentur. {*Obuertit*} conuertit. {*Lateri pendentes nauita remos*} in latus {*Cornua*} antennarum. {*In summa locat arbore, totaque malo*} in summitate arboris collocat, & ponit. Id autem fieri solet, cum secundus flare ceperit ventus. {*Carbasa*} vela. {*Deducit*} deorsum trahit. {*Malo*} arbore nauis. {*Vtraque tellus*} & a qua discesserat, & quam petebat

sentit

subducite

elegãs tẽpestatis descriptio

Ceyx. {*Sub noctem tumidis albescere cœpit*} prope noctem. signum est autem maximæ tempestatis futuræ, cum vndæ albescere uidentur. {*Præceps Eurus*} uiolentus. {*Valentius*} vehementius. {*Ardua iam dudum demittite cornua, rector*} alta. {*Procella*} uentorum impetus. est enim procella (ut Seruius tradit) vis venti cum pluuia, dicta quòd omnia percellat & concutiat. {*Fragor*} strepitus. {*Pars munire latus*} ne aqua ingrediatur. {*Pars uentis vela negare*} vela complicare. {*Egerit hic fluctus*} eijcit. {*Aequorque refundit in æquor*} aquam maris. {*Refundit*} reijcit. {*Rapit antennas*} celeriter detrahit. {*Sine lege geruntur*} sine ordine. {*Ab omni parte feroces*} ab Oriente & Occidente, à Septentrione, & Meridie. {*Fretaque indignantia*} tumescentia. {*Miscent*} turbant.

Nil illis uetitum est; incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum est: cæli quoque nubila uexant,
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui, (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo uidi) magis hos reor esse timendos.
Quòd tua si flecti precibus sententia nullis
Care potest coniux, nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul: certè iactabimur unà:
Nec, nisi quæ patiar, metuam, pariterque feremus
Quidquid erit, pariter super æquora lata feremur.
Talibus Aeolidis dictis, lacrymisque mouetur
*Sidereus coniux (*nec enim minor ignis in ipso est)*
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonum in partem adhibere pericli:
Multaque respondit timidum solantia pectus.
Non tamen iccirco caussam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modò fata remittant)
Antè reuersurum, quàm Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus æquore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus uisa, ueluti præsaga futuri,
Horruit Alcyone, lacrymasque emisit obortas,
Amplexusque dedit, tristique miserrima tandem
Ore, Vale, dixit, collapsaque corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequalique ictu scindunt freta. sustulit illa
Humentes oculos; stantemque in puppe recurua,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima uidet, redditque notas. ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque, ut haud poterat spatio summota uideri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum,
Seq; toro ponit. renouat lectusque, locusque
Alcyones lacrymas; & quæ pars admonet, absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes:
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, uenientesque excipit auras.
Aut minus, aut certè medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus,
*Cùm mare sub noctem tumidis albescere * cœpit*
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.
Ardua iamdudum demittite cornua, rector
*Clamat, & antennis totum * subnectite uelum.*
Hic iubet: impediunt aduersæ iussa procellæ:
Nec sinit audiri uocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant, alij subducere remos,
Pars munire latus, pars uentis uela negare,
Egerit hic fluctus, æquorque refundit in æquor.
Hic rapit antennas: quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omnique a parte feroces
Bella gerunt uenti, fretaque indignantia miscent.

{Nec

Ipse pauet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatue, uelitue.
Tanta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis unda, tonitribus aether
Fluctibus erigitur, caelumq; aequare uidetur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes:
Et modò, cùm fuluas ex imo uertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modò nigrior unda:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet:
Ipsa quoque his agitur uicibus Trachinia puppis:
Et nunc sublimis ueluti de uertice montis
Despicere in ualles, imumque Acheronta uidetur;
Nunc ubi demissam curuum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite caelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec leuius pulsata sonat, quàm ferreus olim,
Cum laceratur aries, ballistaue concutit arces.
Vtque solent, sumptis incursu uiribus, ire
Pectore in arma feri, protentaque tela leones:
Sic ubi se uentis commiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cera
Rima patet, praebetq; uiam lethalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum descendere caelum,
Inque plagas caeli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum caelestibus undis
Aequoreae miscentur aquae. caret ignibus aether,
Caecaq; nox premitur tenebris hiemisque, suisque.
*Discutiunt tamen has, praebentq; * micantia lumen*
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undae.
Dat quoque iam saltus intra caua texta carinae
Fluctus. & ut miles numero praestantior omni
*Cùm saepe * assiliis defensae moenibus urbis,*
Spe potitur tandem; laudisq; accensus amore
Inter mille uiros murum tamen occupat unus:
Sic ubi pulsarunt celsi latera ardua fluctus,
*Vastius insurgens * decimae ruit impetus undae,*
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quàm uelut in captae descendat moenia nauis.
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat. trepidant haud segnius omnes,
Quàm solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animiq; cadunt: totidemq; uidentur,
Quot ueniunt fluctus, ruere, atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas: stupet hic: uocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic uotis numen adorat,
Brachiaq; ad caelum, quod non uidet, irrita tollens,
*Poscit opem: subeunt illi * faterq;, parensq;:*
Huic cum pignoribus domus, & quod cuiq; relictum est.
Halcyone Ceyca mouet: Ceycis in ore
Nulla, nisi Halcyone est: & cùm desideret unam,
Gaudet abesse tamen. patriae quoque uellet ad oras
Respicere, inq; domum supremos uertere uultus:
Verum ubi sit, nescit. tanta uertigine pontus
Feruet, & inducta piceis è nubibus umbra,
Omne latet caelum, duplicataq; noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
*Frangitur & regimen: spoliisque animosa * superstes*
Vnda uelut uictrix, sinuataq; despicit undas.
Nec leuius, quàm si quis Athon, Pindumq; reuulsos
Sede sua totos in apertum uerteret aequor,

{*Nec se quis sit status ipse fatetur Scire ratis rector*} ordo est & sensus, Et ipse rector & gubernator nauis fatetur se nescire quis, & qualis rerum status, aut quid iubere, velleve debeat. {*Tanta mali moles*} magnitudo. est autem acclamatio, qua tempestatis saeuitia declaratur. {*Quippe sonant*} nanque strepunt. ea verò omnia describit elegantissimè, quae in magnis tempestatibus euenire solent. {*Incursu*} impulsu. {*Erigitur*} extollitur. {*Aspergine*} aspersione. {*Concolor est illis*} eundem cum ipsis arenis habet colorem. {*Sternitur interdum*} stratum videtur, & aequale. {*Agitur*} agitatur. {*His uicibus*} mutationibus. {*Despicere*} deorsum aspicere, interdum contemnere significat. {*Imum Acheronta*} infernorum. est enim Acheron vnus ex infernis fluuiis. {*Suspicere*} sursum aspicere, aliquando mirari significat. {*Icta latus*} in latere percussa. synecdoche est poetica. {*Pulsata*} percussa. {*Ferreus aries*} instrumentum est bellicum aries, quo prisci ad diruendos muros vtebantur. {*Ballistaue*} ballista quoque instrumentum est bellicum, quo saxa longe emittuntur. {*Incursu*} impetu. {*Protenta*} Porrecta. {*In arma ratis*} in nauis instrumenta, armamenta. {*Multoque*} multo quàm nauis erant altiores. {*Cerae*} picis, qua naues inunguntur. {*Letalibus undis*} mortiferis aquis.

RAPH. SCANDERE} ascendere. {*Caret igni.*} sideribus aether carere uidebatur, quia nulla apparebãt. {*Caecaq; nox*} obscura. {*Discutiunt*} depellunt. {*Ardescunt*} splendescunt. {*Intra caua texta*} intra concauitatem carinae. {*Omnino.*} omni multitudine. {*Moenibus*} in muros. {*Spe potitur tandem*} hoc est, tandem uoti fit compos, in murumq; ascendit. {*Decima unda*} maximae atque vastissimae. nam decima quaeque unda maxima esse videtur, vt Ouidius in primo de tristibus libro testatur, cum inquit:

Qui uenit hic fluctus, fluctus supereminet omnes;
Posterior nono est, undecimoq; prior.

Hinc factum est, vt decimum decumanumq; pro maximo amplissimoq; accipiatur, vt decumana porta in castris maxima, vt quę ab hostibus foret auersa, & decumana scuta amplissima, & decumanus in agro limes, qui longissimus & maximus foret. [Et Decumana oua, quae maxima. eodem autem modo & Lucanus dixit lib. 5.

Haec fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Inualidum cum puppe leuat. & Silius lib. 14.
Non aliter Rhodopes Boreas à vertice praeceps
Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
Expulit in terras, &c. Vide Miscell. Politian. 86.

{*Vastius*} validius. {*Absistit*} desistit. {*Velut in moenia*} similitudo est à captis vrbibus sumpta. significat autem fluctus partem intra nauem irrupisse. {*Pinum*} nauem. {*Trepidant*} timent. {*Haud segnius*} non minus. pulchra autem similitudine exprimit timorem nautarum à tempestate deprehensorum. {*Tenentibus*} defendentibus. {*Deficit ars*} tempestati ars succumbit. {*Irrumpere*} cum impetu intrare. {*Non tenet*} alius, inquit, lacrymat, alius stupet attonitusque videtur. {*Funera quos*} qui exequiarum honore non priuentur. {*Hic uotis*} alius, inquit, dijs vota facit. {*Subeunt illi*} in mentem veniunt. {*Cum pignor.*} cum liberis. {*Tanta uer*} euersione, perturbatione. est autem acclamatio, qua maxima tempestas declaratur. {*Piceis è nu.*} nigris aqua plenis. {*Incursu*} impetu. {*Turbinis*} venti violentioris. {*Regimen*} gubernaculum. {*Superstes*} superans, superextans. {*Sinuata*} in sinum coacta, conuoluta. {*Quam siquis*} montes esse Macedoniae Athon, & Pindum Thessaliç, superius diximus.

fraterque

superbis

micantia

assiliunt

vide Politianum in Miscellaneis de decumano fluctu.

Præcipitata cadit: pariterque & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna uirorum
Gurgite pressa graui, neque in aere reddita, fato
Functa suo est. alij partes, & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina nauigij Ceyx: socerumque, patremque
Inuocat (heu) frustra. sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux. illam meminitque, refertque:
Illius ante oculos, ut agant sua corpora fluctus
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonem; ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere cælo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea, tantorum ignara malorum,
Dinumerat noctes, & iam, quas induat ille,
Festinat vestes: iam quas, ubi uenerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia tura ferebat:
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat;
Proque uiro, qui nullus erat, ueniebat ad aras:
Vtque foret sospes coniux suus, utque rediret,
Optabat, nullamque sibi præferret. at illi
Hoc de tot uotis poterat contingere solum.
At dea non ultrà pro functo morte rogari
Sustinet: utque manus funestas arceat aris,
Iri meæ, dixit, fidissima nuntia uocis,
Vise soporiferam Somni uelociter aulam,
Extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonem ueros narrantia casus.
Dixerat. induitur uelamina mille colorum
Iris, & arquato cælum curuamine signans,
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni:
Quò nunquam radijs oriens, mediusue, cadensue
Phœbus adire potest. nebulæ caligine mistæ
Exhalantur humo, dubiaque crepuscula lucis.
Non uigil ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram, nec uoce silentia rumpunt
*Sollicitiue canes, canibusue * sagacior anser.*
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæue sonum reddunt conuicia linguæ.
Muta quies habitat: saxo tamen exit ab imo
Riuus Aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræque herbæ: quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua ne uerso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota est, custos in limine nullus.
** At medio torus est hebeno sublimis in antro*
Plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus,
Quo cubat ipse deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent totidem, quot messis aristas,
Sylua gerit frondes, eiectas littus arenas.
Quæ simul intrauit, manibusque obstantia uirgo
Somnia dimouit, uestis fulgore reluxit
Sacra domus; tardaque deus grauitate iacentes

Præcipitata } impulsa uentis. { *Et ictu* } impulsu. { *In ima* } in profundum. { *Functa suo fato* } mortua est. ex sententia autem Stoicorum hoc ait, qui omnia fato fieri putant. { *Et membra* } frustra abrupta. { *Socerum* } Aeolum. { *Patremque* } Luciferum. { *Exanimis* } mortuus. { *Tumuletur* } sepeliatur. { *Hiscere* } os aperire. { *Ecce super medios* } repentini mali ferè significatiua est hæc particula ecce. { *Niger arcus* } nubes nigra & aquarum plena arcui similis. { *Mersum obruit* } hoc est, obruit & submersit. { *Non licuit* } non potuit. neque enim sidera per noctem cælum relinquere possunt, ac ne interdiu quidem, quamuis non uideantur. { *Texit* } cooperuit, ne uideret filium pereuntem. { *Aeolis* } Halcyone Aeoli filia. { *Festinat uestes* } festinanter suit & facit. { *Pia thura ferebat* } pie sacrificabat.

RAPH. *QVI nullus erat* } qui non erat, neque enim mortui esse dicuntur. { *Hoc solum* } ut nullam aliam ipsi præferret. { *Manus funestas* } funere & morte mariti pollutas. { *Meæ uocis* } meorum verborum & mandatorum. { *Vise* } ad uidendum uade. describit autem & Somnum deum, & Somni aulam. { *Soporiferam aulam* } soporem & somnum afferentem, atque inducentem. { *Somni* } dei soporis. { *Arquato* } in arcus similitudinem figurato. { *Est prope * Cimerios* } Cimerij (ut Strabo atque Sextus scribunt) populi fuerunt iuxta Baias habitantes subterranea domicilia vbi sacra Plutonia fiebant. dabanturque ab his responsa, atque inde faciebant quæstum. conueniebant enim aduenæ aliquid audituri, qui ducebantur in cauernas illas, quas nec oriens nec occidens Sol aspiciebat, ut scribit in Odyssea Hom. Hi à quodam rege deleti fuerunt, cum oraculi fides parum successisset. Alij scribunt Cimerios populos esse in Asia Amazonibus proximos, qui ex ultimo uenerint occidente. Iuxta Cimerios Somni aulam esse fingit poeta, quam, ut omnia, una cum Somno & insomnijs elegantissime describit. { *Ignaui* } inertis, pigri. ab effectu, quòd ignauos & pigros homines reddat. { *Quò nunquam* } pulchra poetæ phantasia. Solis enim radij somnum auertunt, tenebræ autem alliciunt. { *Exhalantur* } emittuntur. { *Dubiæ lucis* } crepusculi est interpretatio. nam crepusculum est dubia lux. { *Ales cristati oris* } periphrasis est Galli. nihil autem in aula Somni esse poeta ait, quo turbari somnus possit. omnia verò adesse, quæ somnum ipsum allicere ualeant. { *Vnda labens* } murmure siquidem aquæ somni efficiuntur suaues. { *Canibus sagacior anser* } id maxime tum fuit compertum, quo tempore capitolium à Gallis obsidebatur. canibus enim quiescentibus, anserum clangore excitati custodes, Gallos iam Capitolium ingressos, ex arce deturbarunt. { *Lethes* } nomen illi aquæ conueniens. Lethe nanque obliuio interpretatur. dormientes autem omnium obliti videntur. { *Fœcunda papauera* } multorum seminum fertilia, quæ somnum maxime inducunt, vnde & soporiferum papauer vocatur. { *Stridorem reddat* } strepitum faciat. { *Hebeno* } ex hebeni nigro ligno confectus. Hebenus autem arbor est Indica, cuius lignum natura est nigrum. Scite verò poeta somni lectum nigrum esse fingit: pullus nanque color somnum hominibus allicit.

(margin, beside "Somni aulam"): Somni domus, de qua Hesiodus I Theogon.

(margin, beside "vbi sacra Plutonia"): ob defensum Capitoliū. Liu. lib. 5. Sollicitos ad nocturnos strepitus anseres.

{*Vix oculos tollens*} eleganter gestus describit poeta eorum, qui graui somno premuntur. est autem prosopopœia: ei enim corpore carenti corpus attribuit. {*Cognouit enim*} illam venisse subaudiamus. est autem parenthesis. {*Cubitoque leuatus*} innixus. neque enim aliter caput poterat sustinere Somnus. {*Scitatur*} rogat. {*At illa*} respondit uel simile verbum est subaudiendum. {*Somne quies rerum*} elegans Somni descriptio. {*Quem cu. fu.*} rectè. qui enim curis premuntur, dormire non possunt. {*Mulces*} foues. {*Labori*} ad laborem. {*Herculeam*} ab Hercule ædificatam, excultamque, vt paulo ante diximus. {*Regis*} Ceycis. {*Simulachra*} simulachra naufragij a Ceyce facti. {*Fingant*} effingant, exprimant. {*Vim soporis*} somni violentiam. {*At pater è populo na.*} Somno deo multos esse filios poeta fingit, è quibus tres nominat, quibus facultas est, se in varias figuras transmutandi. {*E populo*} è turba & multitudine. {*Mille*} finitum numerum pro infinito posuit. {*Simulatoremque fi. Mor.*} Morpheus ἀπὸ τῆς μορφῆς, hoc est, à forma dicitur formæ simulator.

Morphe⁹ in varias figuras.

RAPH. Morphe⁹ in Ceyca.

Hunc Icelon} Icelos similis transfertur, quo quidē nomine is eleganter appellatur, qui se omnibus animalibus similem exhibere potest. Icelon autem per l, scribendum est, quāuis Icon vulgus grammaticorum hactenus legerit. {*Mortale Pho.*} Phobetor terræ factor interpretari potest. sic autem est legendum, quamuis corrupte Phebetora in exemplaribus legatur. {*Est etiam*} Latini quidem sic legunt, sed minus recte, cum id nomē à Græcis non agnoscatur. Phantasos autem, qui imaginator transferri potest, forsitan ab Ouid. sint scriptus. φαντάζομαι nanque, vnde Phātasos deriuatur, imaginari significat. elegāter autem hoc nomine donatur, qui hanc hominibus immittit imaginationem, vt sibi per somnum videantur videre vndam, saxum, trabem, aliudve quid inanimatorum. {*Vacant*} carent. {*Thaumantidos edita*} Iridis iussa Thaumantis filiæ. {*Somnus*} somni deus. {*Molli languore*} suaui sopore. {*Strato*} lecto. {*In vrbem Aemoniam*} Trachina.

Lacrymas mouet,

Vix oculos tollens, iterumque, iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se; cubitoque leuatus
Quid ueniat, (cognouit enim) scitatur. at illa,
Somne, quies rerum, placidissime Somne deorum
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministerijs mulces, reparasque labori;
Somnia, quæ ueras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina iube sub imagine regis
Alcyonem adeant, simulachraque naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno. postquam mandata peregit,
Iris abit: neque enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat: labique ut somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modò uenerat arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ
Morphea. non illo iussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumque, sonumque loquendi:
Adijcit & uestes, & consuetissima quæque
Verba. sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit uolucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis
Phantasos. ille in humum, saxumque undamque trabemq;,
Quæque uacant anima, fallaciter omnia transit:
Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alij, plebemq; pererrant.
Præterit hos senior, cunctisque è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus,
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille uolat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras, intraque moræ breue tempus in urbem
Peruenit Aemoniam: positisque è corpore pennis
In faciem Ceycis abit: sumptaque figura
Luridus, exanimi similis, sine uestibus ullis
Coniugis ante torum miseræ stetit. uda uidetur
Barba uiri, madidisque grauis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens fletu super ora profuso
Hæc ait: Agnoscis Ceyca, o miserrima coniux?*
An mea mutata est facies nece? respice, nosces,
Inueniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis Alcyone nobis tua uota tulerunt:
Occidimus: falsò tibi me promittere noli.
Nubilus Aegæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit:
Oraque nostra tuum frustra clamantia nomen,
Implerunt fluctus: non hæc tibi nuntiat auctor
Ambiguus, non ista uagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lacrymas, lugubriaque indue: nec me
Indeploratum sub inania tartara mitte.
Adijcit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui: fletus quoque fundere ueros
Visus erat: gestumque manus Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone lacrymans, mouet atque lacertos*
Per somnum, corpusque petens, amplectitur auras:
Exclamatque, Mane, quò te rapis? ibimus unà.
Voce sua, specieque uiri turbata, soporem
Excutit: & primò, si sit, circumspicit illic,
Qui modò uisus erat: (nam moti uoce ministri
Intulerant lumen) postquam non inuenit usquam,
Percutit ora manu, laniatque a pectore uestes,
Pectoraque ipsa ferit, nec crines soluere curans

na. {*In faciem Ceycis abit*} in figuram Ceycis se conuertit. {*Luridus*} niger. {*Vda*} humida. {*Tua vota*} tuæ preces. {*Falsò*} vanè. {*Aegæo æquore*} Aegeum dictum est ab insula, quam Aegas uocat Homerus Neptuno dicata, in qua neminem fas est dormire propter phantasmata, ut inquit Nicocrates. alij dicunt à Neptuno Aegæum pelagus fuisse denominatum. ut enim Pherecydes ait, Ita deus Aegæus uocatur, quod uero Nicocrates ait ab Aegeo, qui se in illud mare ex arce Athenarum præcipitauit, Aegeum esse dictum, falsum est. longe nanque à mari distat. Aegæum quidem nunc a vulgo Archipelagus uocatur. {*Soluit*} dissoluit, resoluit. {*Ambiguus*} dubius. {*Vagis*} incertis. {*Mea fata*} meam mortem, mea infortunia. {*Lugubria*} Vestes luctus conuenientes. {*Inania tartara*} uacua. neque enim animæ, vt quæ sunt incorporeæ, occupant locum. Tartarus autem locus est apud inferos profundissimus. {* *Lacrymas mouet*} lacrymas emittit. {*Mane*} expecta. {*Quò te rapis*} quò fugis? {*Excutit*} expellitur. {*Si sit illic*} an sit illic, vbi visus fuerat maritus. {*Nam moti voce ministri*} hac parenthesi exponit poeta, quomodo Alcyone circunspexerit, an illic esset maritus, quem per somnum videre sibi fuerat visa.

Ceyca

Scindit: & altrici quæ luctus caussa roganti,
Nulla est Alcyone, nulla est ait: occidit vnà
Cum Ceyce suo. solantia tollite verba:
*Naufragus interijt; vidi, agnouiq́, * manusq́,*
** Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.*
Vmbra fuit: sed & vmbra tamen manifesta, viriq́,
Vera mei. non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius, ore nitebat.
Pallentem, nudumq́, & adhuc humente capillo
Infelix uidi. stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: & quærit, uestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens uentos sequerere, rogabam.
At certè uellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. fuit ah, fuit utile, tecum
Ire mihi. neque enim uitæ de tempore quidquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perij, iactor quoque fluctibus absens,
Et sine me te pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si uitam ducere nitar
Longius, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo, nec te miserande relinquam:
Et tibi nunc saltem ueniam comes: inq́, sepulcro
Si non urna, tamen iunget nos littera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: uerboq́, interuenit omni
Plangor, & attonito gemitus à corde trahuntur.
Mane erat. egreditur tectis ad littus, & illum
Mæsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumq́, moratur ibi, dumq́, hinc retinacula soluit,
*Hoc mihi discedens dedit oscula littore, * dixit.*
Dumq́, notata oculis reminiscitur acta, fretumq́,
Prospicit, in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid quasi corpus aquæ. primoq́,, quid illud
Esset, erat dubium postquam paulum appulit unda,
Et quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat:
Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota est:
Et tanquam ignoto lacrymas daret. Heu miser, inquit,
Quisquis es, & si qua est coniux tibi. fluctibus actum
Fit propius corpus: quod quò magis illa tuetur,
Hoc minus, & minus est mentis. iamq́, propinquat
Admotum terræ, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniux. Ille est exclamat, & vnà
Ora, comas, uestem lacerat, tendensq́, trementes
Ad Ceyca manus, Sic o carissime coniux,
Sic ad me miserande redis? ait. Adiacet undis
Facta manu moles, quæ primas æquoris undas
Frangit & incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc, mirumq́, fuit potuisse: uolabat:
Percutiensq́, leuem modò natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumq́, uolat, mæsto similem, plenumq́, querelæ
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Ut uerò tetigit mutum, & sine sanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequidquam duro dedit oscula rostro,
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus unda
Tollere sit uisus: populus dubitabat. at ille
Senserat: & tandem, superis miserantibus, ambo
Alite mutantur fatis obnoxius ijsdem
Tunc quoque mansit amor: nec coniugiale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt, fiuntq́, parentes:
Perq́, dies placidos hyberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus æquore nidis.

manusque
Et dis
cup. ret se
neris.

{*Altrici*.} nutrici. {*Nulla est*} condoplicatio mulieri grauissimo dolore affectæ maxime cōueniens. ait autem se nō esse, uerum vnà cum marito perijsse. {*Solantia tolle*.} auferte, inquit, verba consolatoria, & nolite me consolari. {*Assuetos vultus*} solitos, hoc est, hilares & lætos. {*Nitebat*} splendebat. {*Humente*} madido. {*Et ne me*} apostrophe Halcyones ad maritum, querelarum plena. {*Fuit ah fuit*} anadiplosis dolenti accommodata. {*Neque enim*} hoc est, omne tempus vitæ meę tecum traduxissem, tecumque fuissem. {*Discreta*} separata, diuisa.

RAPH. *NVNC absens perij*} se cum Ceyce viro perijsse ait Halcyone, quamuis absens fuerit, quòd suā quoque animam in Ceycis corpore fuisse vult videri. {*Absens*} corpore, non animo. {*Ducere*} producere. {*Superesse*} superuiuere. {*Nūc saltem*} postquam tu perijsti. {*Littera*} epitaphium. {*Prohibet*} loqui subaudiamus. {*Attonito*} doloribus stupefacto. {*Mane erat*} prima pars diei aderat. {*Euntem*} recedentem maritum. {*Dumque moratur ibi*} ordo est & sensus, & Halcyone videt nescio qđ corpus longè positum in media aqua, dumque Halcyone ibi moratur, & dum dixit; Vir meus hinc soluit retinacula, & discedens ex hoc litore me osculatus est, & dum reminiscitur acta à Ceyce suis oculis animaduersa, & mare prospicit {*Retinacula*} funes, quibus naues ad terram ligantur ac retinentur. {*Soluit*} Ceyx subaudiatur. {*Reminiscitur*} in memoriam reuocat Halcyone. {*Tuetur*} aspicit. {*Appulit*} ad littus subintelligatur. {*Corpus*} cadauer. {*Et si qua est coniux*} heu & misera subaudiatur. {*Quo magis*} quanto magis. {*Tuetur*} aspicit. {*Hoc minus*} tanto minus est compos mentis. {*Admotum*} appulsum. {*Et vnà*} & simul cum exclamatione. {*Ad Ceyca*} ad Ceycis cadauer. {*Moles*} murus maximus, quo portus ab vndarum incursu tutus reddebatur. {*Quæ pr.*} lassos ac debiles reddit antequam in portum perueniant. {*Insilit huc*} illuc in illam molem manu factā. {*Potuisse*} insilire. {*Volabat*} iam enim in auem fuerat conuersa. {*Stringebat*} radebat, leniter attingebat. {*Dilectos art.*} amata Ceycis membra. {*Tollere*} extollere. {*Alite*} in alites. {*Obnoxius*} subiectus debitus. {*Perque dies pla.*} Halcyones (vt refert Plinius) fœtificant brūma, qui dies Halcyonides vocantur placido mari per eos & nauigabili, Siculó maxime. faciunt autem septem ante brumā diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. quibus quidem quatuordecim diebus maxime tranquillatur mare, vnde & Halcedonia pro tranquillitate à Plauto in Cassina accipiuntur, cum inquit, Tranquillum est, Halcedonia sunt circa forum. nam (vt scribit Sextus) Halcedones à veteribus Latinis dictæ sunt quæ à Græcis Halcyones vocantur, & Halcedonia dies, qui Halcyonides appellantur. Sane Aristoteles in octauo de animalibus Halcyonum duo esse genera ait, alterum vocale, quod arundinibus insideat alterum mutum paulo maiore corpore. Plinius verò scribit Halcyonem paulo passere esse ampliorem, colore cyaneo, & subnigro. dictæ sunt Halcyones, vt Ouidius putat, ab Halcyone Ceycis vxore, ut alij

Halcedoniorum descriptio, sic autem dies septénario, quibus mare tranquillum f. vide Chiliades Erasmi prouer. Halcedonia circa fori. diræt.

Ἀπὸ τοῦ κύειν ἐν τῇ ἁλί,

hoc est, à concipiendo in mari. vt verò Hegesander in commentarijs narrat, ab Halcyoneo gigante, cuius filiæ fuerunt, Phosthonia, Anche, Methone, Alcippe, Palene, Drimoliense, quæ post patris mortem se à Canastræo promontorio in mare præcipitarunt. Amphitrite verò ipsas in aues commutatas, quas ab Halcyoneo patre Halcyonas vocarunt. {*Perque dies placidos septem*} de numero quidem horū dierum variæ sunt antiquorum opiniones. Simonides namque in Pentathlo vndecim esse ait; quod etiam Aristoteles in libris de Animalibus confirmat. Philochorus autem nouē esse scribit, Demagoras verò septem, cuius opinioni Ouidius adhæret. {*Incubat Halcyone*} incubare proprie dicuntur aues, dū oua fouent. Halcyone autem & Halcyon dicitur. Halcedo quoque Latine vocatur. Plautus in penulo: Quàm mare dulce est, cum ibi Halcedo pullos educit suos. {*Pēdentes*} Halcyonis nidi admirationē habent,

bent, vt refert Plinius, Pilæ figura paululum eminentiores, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, interci di non queunt, franguntur ictu valido, vt spuma arida maris, nec, vnde confingantur, inuenitur, putant ex spinis aculeatis. { *Tum uia tuta maris* } nam (ut diximus) per quatuordecim illos dies, quibus fetificant Halcyones, mare tranquillatur, id quod benignitate Aeoli fieri ait poeta, vt cõmodum nepotibus faciat. nam Halcyone ut vidimus Aeoli filia fuit. { *Præstat* } accommodat, ac tutum reddit æquor Halcyonum pullis.

Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Aeolus egressu, præstatque nepotibus æquor.

ARGVMENTVM.

ARG. Aesacus, natus Priami, & Alyxothoes Cebreni amnis filiæ, sub monte Ida furtim editus vrbanum apparatum, consultumque quum syluis, & labori postposuisset, incidit in conspectum Hesperies nymphæ: cuius captus pulchritudine, dum fugientem persequitur, caussa interemptus eius extitit. confusa enim timore per ignorantiam serpentem calce pressit: cuius morsu stricta concidit eius desiderio Aesacus, ne diutius dolorem sentiret, e monte in subiectum pelagus se præcipitauit, qui priusquam mergeretur in auem cessit. hæc æquora amat, nomenque Mergi tenet, quia amne mergitur illo.

HOs aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus, aut idem si fors tulit, hic quoque dixit
Quem mare carpentem, substrictaq; crura gerentem
Aspicis (ostendens spatiosum in gutture mergum)
Regia progenies: & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris; sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptusq; Ioui Ganymedes,
Laomedonq; senex, Priamusq; nouissima Troiæ
Tempora sortitus. frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamuis est illum proles enixa Dymantis:
Aesacon vmbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alixothoe gracili conata bicorni.
Oderat hic vrbes, nitidaq; remotus ab aula
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura: nec Iliacos cœtus, nisi rarus adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, syluas captatam sæpe per omnes
*Aspicit * Eperien patria Cebrenida ripa*
Iniectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit nymphe, veluti perterrita fuluum
Cerua lupum, longeq; lacu deprensa relicto
Accipitrem fluuialis anas; quam Troius heros
Insequitur, celeremq; metu celer vrget amore.
Ecce latens herba coluber, fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusq; in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est. amplectitur amens
*Exanimem, clamatq;, Piget, * piget esse secutum:*
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. vulnus ab angue
A me caussa data est. ego sum sceleratior illo:
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit, & e scopulo, quem rauca subederat vnda,
Decidit in pontum. Tetys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemq; per æquora pennis
Texit, & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans se inuitum viuere cogi,
Obstariq; animæ misera de sede volenti
Exire: vtq; nouas humeris assumpserat alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Aesacus, inq; profundum
Pronus abit, lethiq; viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum:
Longa manet ceruix: caput est à corpore longè:
*Aequor amat, nomenq; manet, quia mergitur * illi*

RAPH. HOs aliq. } Aesacus Priami filius ex Alyxothoe nympha cum amore Eperies nymphæ captus, eam fugientem persequeretur in caussa fuit, ut illa periret. nam inter fugiendum à serpente icta interijt, tantoque dolore Aesacon affecit, vt moriturus è scopulo se in mare præcipitarit. quem Tethys miserata in mergum transmutauit. ille verò indignatus, quòd mori nõ potuerit, se mergere nunquam desinit, unde mergus à sæpius se mergendo à Latinis est dictus. { *Proximus aut idem si fors tulit* } hoc est, aliquis proximus, aut forte idem senior. { *Substricta cru.* } subtilia. { *Sunt huius or.* } Ilos & Assaracus, & Ganymedes filij fuerunt Trois, Troianorum regis. Laomedon verò Ili fuit filius ac Priami pater, vt cum ex alijs permultis, tũ ex Homero aperte colligitur. { *Proles Dymantis* } Hecuba, quam Dymantis filiam fuisse scribit Homer. Euryp. verò Cissei Thracum regis. [Hom. Iliad. π.

[illegible]

de Cisseo autem meminit Euripides in Hecuba his verbis:

[illegible] &c.

{ *Alyxothoe* } nympha fuit hæc, ex qua Priamus Aesacon suscepit. { *Conata* } nixa & hærens. { *Gracili bic.* } bicorne instrumentum est rusticum. { *Captatam* } quam sæpe capere tentauerat. { *Eperien Cebr.* } Cebrinis fluuij ignobilis filiam, vnde etiam (ut Herodianus scribit) Cebrinia urbs & regia Troadis fuit cognominata. [Apud Strabonem lib. 13. [illegible], & [illegible] per [illegible], scribitur, eademque à Cebryone Priami filio dictam, cuius & Homer. meminit, dicens: Aesacus in mergũ

[illegible]

apud Steph. autem ita legitur,

[illegible]

In hac regione & sepulcrũ Paridis & Oenones fuisse Strabo refert, de quo supra annotauimus. { *Longe lacu relicto* } scite. nam in lacu capi non possunt, cum aduolãte accipitre se mergant, vt ijs, qui illo aucupio delectãtur, est notum. { *Lacu* } gurgite. { *Fluuialis anas* } fluuios incolens. { *Vrget* } impellit. { *Coluber* } serpens. { *Strinxit* } percussit. { *Virus* } uenenum. { *Suppressa* } repressa. { *Nece. me.* } ut tu perires intelligamus. { *Nos duo* } ego, & serpens. { *Subederat* } subroserat. { *Decidit in* } sic quidem etiam legi potest, sed desilit, uel deijcit forsitan legeretur, ut intelligamus Aesacum ipsũ se in mare præcipitasse. { *Copia m.* } facultas moriẽdi. { *Misera de sede* } misero corpore. { *Subuolat* } sursum uolat. { *Super* } in mare { *Furit* } indignatur. { *Pronus* } in caput. eleganter autem mergi naturam poeta describit. { *Fecit a. m.* } amor quem morte finire cupiebat, illum fecit macilẽtum. { *Longa int.* } internodium id dicitur spatij, quod est inter duos nodos. nodosa autem crura mergus habere uidetur. { *Nomenque* } a mergendo namque mergus a Latinis fuit denominatus. Hesperiem me te

Iacobi Constantij Fanensis.

SArculaque & ra. } lege, Sarculaque rastriq; graues: ac lege quæ de q; coniunctione superius diximus. { *Positis te fron. lebus arbos Tonsa comas luxit* } antiquam consuetudinem lateni er attingit: quæ fuit, ut comæ in luctibus tonderentur, id quod in penultimo Iliados in Patrocli funere Achilles facit; & eius exẽplo Antonius Imperator i funere Fausti sui à memoria liberti apud Herodianũ in 4. ac i funere Ma-

 fistij

filij Persæ facit apud Herodotum 9. Eundem sanè morē idē Hom. ponit 4. Odysseæ: ubi Pisistratum Nestoris filium ad Menelaum loquentem introducit. & poeta noster tertio huius operis lib. quo loco Narcissi mortem exponit, sic inquiens: Planxere sorores Naiades & sectos fratri imposuere capillos. Ac Statius (ut cæteros poetas prætercam) in syluis non semel: quamuis ferè semper deprauatus.

Cum Cecropio Eumolpo} Eumolpum Cecropium uel Atheniensem potes interpretari, ut poeta à Diodoro dissentiat, qui Aegyptium facit; & à Pausania, qui Thracium putat. uel qui Athenas uenit habitatum: in quo omnes consentiunt. uel genus à Cecrope ducentem per matrem, quę Erechthei pronepos ex filia erat. Lege Hecatostys primæ collectaneorum cap. 37.

}*Induiturque aures lente gradientis aselli*} triplicem rationem afferri inuenio, cur Midas asini aures habuisse dicatur. alij enim acutissimi eum auditus fuisse inquiunt, ut asini esse dicuntur, qui præter murem animalia cætera auditu præcedant. alij pagum Phrygiæ ab ipso habitatum asserunt, cui nomen ὄνου ὦτα, idest asini aures inditum fuerit. alij complures illi exploratores fuisse testantur, qui omnia, quæ in regione illa dicerentur aut fierent, diligenter inquirerent. auctor Aristophanis commentator in Plutum.

Quam dura ad saxa reuinctam} scopulum dicit, cui nomen ex re postea fuit Agamea, ut Steph. scribit auctore Hellanico quod nomen innubus interpretabitur. eo quod Hesione uiro adhuc non copulata ceto fuerit in ipso exposita γάμους enim nuptias Græci appellant.

Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit} non ab re Telamonis fit mentio, quoniam constat eum Herculis assiduū fuisse comitem, & in multis certaminibus unà cum eo pugnasse, nec solum in Ilium nauigasse, sed in Amazonas fuisse auxilio, ac Alcyoneum interemisse, ut Pindarus scribit. Theocritus magnam inter eos amicitiam fuisse demonstrat, cum ait: οἱ μιᾶς ἀμφοτέροι καὶ δαίνυντο τραπέζας. Vnam ambo socij semper comederunt ad mensam. si tanta igitur Herculi fuit cum Telamone amicitia, non mirum si ei potius quam alteri donauit Hesionem.

Donec sua membra teneri sensit} in sepiæ formam mutata hæc nympha legitur deprensa à Peleo.

Velamenta manu prætendens supplice} ramum intelligit lauri uel oleæ lana circumuolutum. quo legati & caduceatores utebantur. Lege primæ collectaneorum hecatostys cap. 33.

Et Peleus comitesque rogant} restitue, Peleusque comitesq. nec te moueat, que, copulatiua coniunctio elongata, quoniam ratione & auctoritate defenditur, ut supra retulimus.

Patriæ non degener artis} quia Mercurius pater furtorum inuentorque dicitur. Lege Horatium 1. carminum, & hūc poetam quinto Fast. ac secundo huius operis lib.

*Carmine vocali clarus citharaque * Philammon*} scribo Philæmon cum diphthongo in media syllaba, ut sit nomen ab arte deductum. φίλος enim amicus, αἶμα cantus dicitur. unde amator cantus interpretabitur, quod hoc poetæ uersu datur cognoscere.

Inde fragore grauis strepitus} corrigo, Strepitans, ex ueteri codice. licet illud non improbem. Item ex eodem lego.

Interea fratrisque sui} qui mutatus fuit in accipitrem, neque enim illæ mortem prodigium appellauerim.

Fratremque secutis prodigijs} prodigia dicit lupi armenta uastantis, non fratris mutationem nam supra (ut diximus) eam significauit.

Iunxa cum Phlegyis faciebat delphica Phorbas} hunc Phorbanta non enim esse dixerim, quem Iginus Triopæ (cuius supra meminimus) ex Hyscle Mirmydonis filia, Diod. in 5. Lapithi & Euriones filium tradit: quia is amicus fuit Apollinis, ut apud eundem Diod. in 6. & Iginū in Ophiulcho licet tueri. nisi quis hunc & illum eundem esse dixerit. & Apollini post uitiatam Coronidem Phlegyæ filiam factum inimicum uoluerit, Phlegias sanè (qui & Phlegyes & Phlegys etiam declinatur teste Stephano) Martis & filius fuit, ac Thessalię rex à quo Phlegyæ eius regionis incolæ sunt nominati. is ob acceptam iniuriam (quam diximus) Apollinis in Parnaso templum combussit: Phlegyamq; ciuitatem in Bœotia condidit. Lege Seruium in 6. Aen. ac Stephanum, quorum posterior etiam tradit Phlegyas in Aethiopia populos fuisse, qui deorum cultus, & leges inuenerunt.

Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat} quia matrimonio præsidet. ut, Iunonemque, toris quæ præsidet alma maritis. unde pronuba cognominatur.

Ambo Alite mutantur} hanc fabulam à Nicandro Ouidium accepisse ait Probus in primum Georgicorum.

Fertur Alyxothoe} emendo Alyzothoe, i. uelociter fugiens ut sit conueniens nymphæ nomen, & a currendi celeritate deductum ἀλύζω enim fugio. θοὸς uelocem significat.

Ego sim sceleratior illo} si sim legimus, hemistichium hoc sequenti uersui applicabimus, & ita legemus, ut aliqui codices habent. Ni tibi morte mea mortis solatia mittam. si autem sum (ut in alijs codicibus scribitur & placet magis) a fine hemistichij sensus concludetur, & in sequenti carmine qui non, Ni statuemus.

ANNO-

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN VNDECIMVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; min. Diuulsere.

DIVVLSERE exponit Raphael dilacerauere, ego malim ab aratro auulsere, exponere.

Quippe pedum digitos, inquantum est quaque sec. Traxit.

Oppidò obscurus sensus, vtrum autem Traxit, de Baccho similiter intelligendum, ut ligauit? an de singulis Bacchi fœminis? sed illud Inquantum est quæque secuta, non minus me sollicitum habetq;, nec planè a me intelligitur.

Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem.

Herodotus lib 5 ait Pactolum amnem medium forum Sardium interfluere. Strab. autem lib. 13. inquit, Tmolum montem Sardium urbi imminere, ac ex eo fluere Pactolum in Hermum. quapropter si Bacchus ad Tmolū & Pactolum erat, ut paulò ante poeta testatus est, Sardibus haud dubie erat. mirū igitur non immeritò uideri potest, quem nam fluuium hic innuere uideatur poeta. sed ego Pactolum intelligo propter auri ramenta, at illud uicinum cum Herodoto non conuenit, qui perfluere Pactolum ait urbem Sardeis. quidam Caystrum existimarunt Sardibus vicinum, ut habet Ptolemæi pictura. sed codex errat, ut puto.

Sustinet a læua, tenuit manus alt. plectrum.

Ex hoc loco manifeste percipitur quid sit lyra, quid plectrū. Lyra omnis hodie uel trichordos est uel tetrachordos, uel hexachordos. ipsæ fides certis interstitijs filo signatis, tanguntur a sinistræ manus digitis. porrò chordæ plectro id est arcu, quem dextra tenet manus, percutiuntur aut uerruntur potius. ea itaque interstitia faciunt, ut tota disdiapason consonantia etiam trichordo haberi queat at de hac re aliàs dicemus.

Prodidit agricolam.

Videndum etiam atque etiam quomodo accipiat uerbum prodidit hoc in loco: lucus enim prodidit regem Midam agricolis, non ipsos agricolas. Raphael per agricolā intellexit Regis famulum tonsorem, quod apud agrum effoderat. quod nescio sit ne sequendum.

Adijcis huic animo monumenta potentia.

Idem Raphael illud, huic animo, ad Ceycem retulit, quasi diceret nostro per se benigno, ac liberali: sed difficultatem facit quod subiungitur, Nec tempora perde precando. ita ut locum suspicer non omnino purum, ut huius poetæ & diligentia & ingenium requirit.

Incommendataque tellus

Omnis & omne fretum.

Quod nobis commendatum est, curę nobis est: tellus igitur ac fretum incommendata sunt uentis, quòd eis minime sint curæ. quippe a quibus perturbentur ac uallentur.

Iamque labant cunei spoliataque tegmine cera.

Idem Ceræ diligenter exposuit picis qua naues integuntur vellem ita Cunei exposuisset.

Naufragio interijt, uidi, agnouique, manusque Et disced.

Latinitas postulat, ut post Agnouique distinguantur, & Manusque coniugamus cum, & discedentem cupiens retinere.

Et quærit, uestigia si qua supersint.

Hæc sunt poetæ uerba de Halcyone, mira me Hercle phantasia, quasi quæ uestigia adhuc monstrare uelit, statimque non inuentis exclamat, Hoc erat, per apostrophem plenam querelarum.

Mane erat, egreditur tectis ad littus.

De quo littore loquatur incertum. neq; enim Trachin propè mare erat. sed nunc desinam, toties hoc conatu illusus, de his quærere in fabulis.

Proximus aut idem si fors tulit.

Raphael exponit aliquis proximus, aut forte idem senior sed omnino illud, si fors tulit, lectorem remoratur, quod positū pro fortassis existimat Eras. Roterod. nec est dubium quin illud Homeri exprimere uoluerit, quod toties in Iliade est atq; in Odyssea εἰ δ' ἄλλως ἐτύχησεν.

Fertur Aiγ... hoc gracili conata bicorni.

Item bicorne ait esse instrumentum rusticum. quod si uerū est, ego planè huius loci sensum non percipio. nisi quod parturientes solent, si nemo nitentibus adsit, ad aliquid fulciri.

Aspicit Hesperien patria Cebrenida ripa.

Eperiem legit Raph. Ceterum Cebrenida per secundam uocalem legendum est, non Cebrinida. Multa de Cebrenijs Strabo lib. 13. disserit.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER DVODECIMVS.

ARGVMENTVM.

ARG. Agememnon, Atrei & Europes filius, dux Achiuorum, cum in Aulide Ioui sacra ministreret, conspicatur draconem in arbore, quæ impendebat aræ, lapsum ad nidum uolucris: cuius 8. pullis consumptis à serpente, nouissime circumuolentem matrem deuorauit: deinde conuersus in saxum est. quorum prodigio Calchas Thestoris filius augur respondit per nouem annos in Troade dimicaturos, decimo autem Ilio eos potituros. fertur autem portus Bœotiæ hic esse, ubi mille naues aduersis tempestatibus stetissent, morantibus enim Achiuis, respondetur à Calchante, non ante classes posse moueri, quàm Iphigeniam pater immolasset. quæ cum pro eu commani ad aram esset applicata, inter sacrificium obductis nubibus à Diana rapta est, in finesque Tauricos translata, & pro ea supposita cerua.

Nescius assumptis Priamus pater Aesacon alis
Viuere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Postmodò qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam: coniurataeq; sequuntur
Mille rates, gentisq; simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret uindicta, nisi æquora saui
Inuia fecissent uenti, Bœotaq; tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Ioui cùm sacra parassent,
Vt uetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai uidere draconem
*In platanum, cœptis quæ stabat proxima * sacris.*
Nidus erat uolucrum bis quatuor arbore summa:
Quas, simul & matrem, circum sua damna uolantem,
Corripuit serpens, auidaq; recondidit aluo.
Obstupuere omnes. at ueri prouidus augur
Thestorides, Vincemus, ait, gaudete Pelasgi:
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem uolucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat uirides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.
Permanet Aonijs Nereus uiolentus in undis,

* castris.

NESCIVS *assumptis*} quæ tempore belli Troiani factæ sunt Metamorphosis, hoc libro ferè describit poeta: ac primum Draconis transmutationem, qui pullos cum matre apud Aulidem spectãtibus Græcis deuorauit, perspicue exponit. nam cum mille Græcorum Helenam repetentium naues ad Aulidẽ conuenissent, ac Ioui sacrificare Græci vellent, ecce serpens platanum aræ imminentem ascendit, ac primũ pullos octo, qui adhuc in nido erant, deinde circũ uolantem matrem deuorauit. quod quidem cum alij admirarentur, Calchas ex eo collegit bellum nouem annos duraturum, ac decimo demum anno Troiam captum iri. Cęterum serpens ille ad perpetuam rei memoriam in saxum a dijs fuit commutatus. }*Nescius assumptis*} more suo poeta concinno & librum libro connectit, & quædam prænarrat, quo commodius (quam dixi) Draconis Metamorphosin in saxũ exponat. }*Tumulo*} cenotaphio, in quo nomen sine corpore erat inscriptum. }*Inferias dederat*} sacrificia fecerat. nam inferiæ dicuntur ea sacrificia, quæ in[illegible]ris & mortuis fiunt. hæc autem à poeta narrantur, ut hunc librum cum superiore aptius connectat. }*Paridis præsentia*} periphrasis est. Paris enim defuit exequijs Aesaci fratris. nam in Græciam ad rapiendam Helenam nauigarat, quam Venus ipsi pollicita erat, cum iudex electus super trium dearũ pulchritudine, Iunonis, Palladis, & Veneris pro Venere ipsa sententiã tulit, ut in laudatione Helenes Isocrates narrat. orta nanque inter illas deas contentione de pulchritudine, Alexander, qui Paris fuit cognominat[b], Priami filius, iudex fuit constitutus. cui quidem cum Iuno polliceretur se totius Asię regnum concessuram Pallas uerò ipsum inuictũ in bellis effecturam; Venus autem Helenam mulierum omnium pulcherrimam: pro Venere, ut Helena potiretur, iudicauit. }*Post modo*} postea. }*Longum bellum*} decem nanq; annos durauit. }*Cum coniuge*} Helena. }*Commune gen. Pelasgæ*} concilium totius Græciæ. }*Inuia*} innauigabilia. }*Aulide piscosa*} Aulis urbs est Bœotię Chalcidi finitima ab Aulide Eonymi filij Cephisi filia cognominata. }*Piscosa*} piscibus abundante }*Tenuisset*} retinuisset, remorata fuisset. }*Incanduit*} calefacta fuit. }*Cæruleum draconem*} nigrum. }*Quæ stabat proxima*} quæ imminebat sacrificijs cœptis. }*Thestorides*} Calchas Thestoris filius. }*Circum sua damna*} circum sua pignora, quæ cum maximo suo damno, deuorari a dracone uidebat. }*At nouem uolucres*} ordo est, & sensus: atque Calchas digerit & distribuit nouem uolucres, & aues in nouem belli annos [Tota hęc fabula describitur ab Homero lib. 2. Iliados, qui autem ipsam passerem uocat, non aquilam, ut supra Lactantius in argumento. ita enim inquit:

[illegible]

Porrò autem quod ad Calchantem attinet, fuit hic uates Græcorum, genus ab Apolline ducens, ut scribit Pherecydes. fuit enim Idmon Apollinis filius ex Asteria Coroni. (quãquã sunt qui Abantis eundem dicant) hic cum Argonautis in Colchos nauigans, ab apro in Mariandinis perijt interfectus, relicto filio Thestore ex Laothoe cõiuge. eius Thestoris Calchas fuit, qui post excidiũ Troianum in Asiã ueniẽs, & ibi à Mopso uaticinandi certamine superatus, ex mœrore perijsse dicitur. cuius rei & Stra meminit lib. 14. [Hom. primo Iliád.

[illegible]]

PERMANET} Agamemnon

RAPH.

Bellaq; non transfert: & sunt qui parcere Troiæ
Neptunum credant, quia mœnia fecerat urbis.
At non Thestorides: neque enim nescit ue, tacet ve,
Sanguine uirgineo placandam uirginis iram
Esse deæ. postquam pietatem publica caussa,
** Rexq; patrem vicit, castumq; datura cruorem*
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris:
Victa dea est, nubemq; oculis obiecit: & inter
Officium, turbamq; sacri, uocesq; precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit,
Accipiunt uentos à tergo mille carinæ,
Multaq; perpessæ Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio est inter terrasq;, fretumq;,
Cælestesque plagas triplicis confinia mundi:
Vnde quod est usquam, quamuis regionibus absit,
Inspicitur, penetratq; cauas uox omnis ad aures.
*Fama tenet, summaq; * domum sibi legit in arce:*
Innumerosq; aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis inclusit limina portis.
Nocte dieq; patet: tota est ex ære sonanti:
Tota fremit, uocesq; refert, iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed paruæ murmura uocis:
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis
Esse solent; qualem ue sonum, cùm Iuppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: ueniunt leue vulgus, euntque:
Mistaque cum veris passim commenta uagantur
Millia rumorum, confusaque uerba uolutant.
E quibus hi uacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt aliò, mensuraque ficti
Crescit, & auditis aliquid nouus adijcit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque lætitia est, consternatique Timores,
Seditioque recens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa quid in cælo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure uidet, totumque inquirit in orbem.

ARGVMENTVM.

ARG. Cum fama per orbem Graiorum aduentus ad expugnandum Ilium isset, & in Troade classes apparuissent, primus in congressu bellandi tum Protesilaus Iphicli filius ab Hectore est interemptus. dehinc nouissime Cygnus Neptuni filius, qui nullo telo interimi poterat, ab Achille occisus est: cum enim diu in certamine victoria contentio esset, & frustra in eum tela eminus Achilles iaceret, Menœte Lycio prius interempto, stricto ense persequens, præcipitatum supra saxum eliso gutture pressit qui priusquam spoliaretur armis ab eo, Neptunus eius parens in uolucrem eiusdem nominis contulit, ac nominis ab olore ei ius perpetuitas.

F*Ecerat hæc notum, Graias cum milite forti*
Aduentare rates: neque inexpectatus in armis

memnon ad bellum Troianum proficiscens, cũ apud Aulidem reliquos Græciæ Principes expectaret, imprudens Dianæ ceruum occidit. quare dea irata in tantam tempestatem mare excitauit, ut Græcorum classis inde solui non posset. cum autem etiam peste laborarent, consultus Calchas respondit, Dianæ iram Agamemnonio sanguine esse placandam. tandem igitur Agamemnonis quoque consensu adducta Iphigenia ad aras ut immolaretur, à Diana dicitur fuisse sacerdoti subrepta, ac illius loco cerua supposita. § *Bellaque* § è Græcia ad Troiam. § *Quia mœnia* § nam unà cum Apolline muros urbis Troiæ ædificauit Neptunus. § *Neque enim* § hoc est, & scit & ait uirginis sanguine Dianam esse placandam. § *Virginis* § Dianæ. § *Publica* § publica vtilitas. § *Rexque* § hoc est, officium regis pietatem patris expugnauit. § *Mycenida* § Iphigeniam Mycenæam. Mycenæ autem urbs est Peloponnesi, à Myceneo, Spartonis filio, ac Phoronei fratre dicta. § *Ergo* § ut Cygni Neptuni filij, cuius corpus nulla ex parte poterat uulnerari, Metamorphosin cum superiore connectat poeta, multa prænarrat, ac primum Famæ aulam describit, deinde aduentum Græcorum ad littus Troianum tum Protesilai cædem, qui primus egredi i littus Troianum ausus, ab Hectore fuit interfectus. § *Phœbes* § Dianæ. § *A tergo* § a puppi. § *Phrygia* § littore Troiano. § *Orbe lo.* § Famæ ædium elegans descriptio. § *Triplicis* § in tres partes diuisi, cælum, mare, & terram: siue tribus partibus constantis, cælo, aqua, & terra. § *Vsquam* § aliquo in loco. § *Absit* § distet. § *Regionibus* § regionum multarum spatio. § *Fama te.* § habitat. [Famam autem incorpoream, tanquã corpus habentem, describit. § *Legit* § elegit. § *Summa in arce* § in arcis summitate. § *Innumeros aditus* § innumerabiles, & infinitos ingressus. § *Et nullis inclusit limina portis* § ianuas ædium Famæ semper ait patere, nec vnquam claudi, cum nullæ insint. § *Qualia de pelagi* § qualia, inquit, esse solent murmura ab vndis pelagi venientia. § *Increpuit* § crepare & strepere fecit.

Iphigenia in ceruã.

Famæ domus descriptio.

§ *Commenta* § ficta. sic Vergilius,

Tam ficti, prauique tenax, quam nuntia veri,

§ *Confusa* § obscura, quæ difficulter percipi possunt. § *Vacuas aures* § otiosas. § *Illic Credulitas* § Famæ comites enumerat poeta. § *Consternatique timores* § ab effectu, quòd consternatos, atque perturbatos homines reddant. § *Seditioque recens* § nouus tumultus. § *Susurri* § murmura. § *Ipsa quid in cælo* § Fama, inquit, omnia, quæcunque in mundo aguntur videt. § *In totum orbem* § de ijs, quæ in toto orbe aguntur.

Rexque

F*Ecerat hæc notum, Graias cum milite forti* § uulgauerat.

locum

§ *Hostes*

{*Hostis adest*} hostes adueniunt. {*Fataliter*} ex fatorum lege. {*Protesilae cad*} Protesilaus Iphicli fuit filius, ac Laodomię, Acasti filiæ, maritus, qui Græcorum primus in littus Troianum egredi ausus, ab Hectore fuit interfectus. [Idque fataliter, vt supra dixi. responsum enim fuerat Achiuis, ut & Higinus annotauit, eum, qui primus littora Troianorum attigisset, periturum. fabulam autem describit Homerus Iliad. 2. his versibus,

Iphicli

Τῶν δ' αὖ Πρωτεσίλαος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
Ζωὸς ἐών, τότε δ' ἤδη ἔχεν κάτα γαῖα μέλαινα.
Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος Φυλάκῃ ἐλέλειπτο
Καὶ δόμος ἡμιτελής, τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ.
Νηὸς ἀποθρώσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν.

Quod autem hic ab Hectore occisus dicitur, id alij uariantes quidam enim ab Aenea occisum volunt, quidã ab Achate Aeneæ socio, alij etiã ab Euphorbo, ut eodem loco annotat Comm. Protesilaum porrò dictum ait Higinus, eo quod primus Græcorum perijsset cum antea Iolaus diceretur. huius pater Iphiclus fuit, cursus velocitate ac leuitate celebris, vt qui pedibus supra summas aristas decurreret, neque spicas earum læderet, aut infringeret, Iphicli autem Phylacus. vnde & Phylacides alibi dicitur Protesilaus ab auo videlicet paterno non à loco. dicitur autem idem etiam ab inferis commeatu in triduũ impetrato, redijsse in vitã vxoris Laodomiæ precib'. quam rem Lucianus tractat in dialogis inferorum & diuinos postea honores consecutus, Eleunte in Chersoneso, vt Paulan. in Atticis tradit.] {*Stant*} constant, quia fortissimum {*Fortesque*} constat verbum est subaudiendum. {*Nec con.*} constat magno subaudiatur. est enim ordo & sensus, & Hector non cognitus magno constat Grecis. si enim cognitus fuisset, facile illum vitasset Protesilaus. {*Achaica dextera*} Græcorum vires, quamuis ad Achillem & Aiacem alludere videatur, qui multos ex Troianis interfecerunt. {* *Signata*} infecta sanguine subaudiatur. {*Proles Nep.*} tandem ad Cygni Metamorphosin, id quod à principio libri intendebat poeta, peruenit. nam Cygnus, Neptuni filius, quòd dono patris nullo ferro posset vulnerari, Achillis impetum expectare ausus est, à quo sæpius hasta frustra percussus, cum ferri acies corpore illius retunderetur, tandem correptus & strangulatus est, quem cum Achilles spoliare vellet, arma sine corpore fuisse relicta animaduertit. nam pater Neptunus illum in auem Cygnum iam commutarat. {*Stabat*} erectus erat. {* *Achilles*} Achilles autem Pelei & Thetidis fuit filius, dictus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν, hoc est à soluendo dolore, medicus enim fuit, à Chirone medicinam doctus, vel ἀπὸ τοῦ ἄχος Ἰλιεῦσιν ἐπενεγκεῖν, hoc est ab inferendo Iliensibus dolore, vel à particula priuatiua, & χιλὸν, hoc est, cibo. neque enim lac gustauit pueulus, sed medullis ceruorum à Chirone nutritus fuit. vnde (vt inquit Euphorion:) à Myrmidonibus Achilles fuit nominatus. {*Peliaca cu.*} Pelias hasta Achillis dicta est à Pelio monte, ex quo fuerat recisa, vnde Pelias declinatur. [Peliadis descriptio est apud Homerum Iliad. 15.

curru

Hostis adest: probibentque aditus, littusque tuentur
Troes: & Hectorea primus fataliter hasta
Protesilae cadis: commissaque prælia magno
Stant Danais, fortesque animæ, nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera possit,
Sanguine senserunt. & iam Sigæa rubebant
Littora; iam letho, proles Neptunia, Cycnus
Mille uiros dederat; iam curru stabat Achilles*
Totaque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina; perque acies aut Cycnum, aut Hectora quęrens,
Congreditur Cycno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, O iuuenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quòd sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides. uocem grauis hasta secuta est.
Sed quanquàm certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri:
Vtque hebeti pectus tantummodo contudit ictu.
Nate dea (nam te fama prænouimus) inquit.
Ille, quid à nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis equinis
Fulua iubis. cassis, nec onus caua parma sinistra
Auxilio mihi sunt: decor est quæsitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet, remouebitur omne,
Tegminis officium: tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide: sed qui
Nereaque, & natas, & totum temperat æquor.
Dixit: & hæsurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excipit hoc heros: rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine uulnere corpus
Sincerumque fuit. nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem ualuit distringere Cycnum.*
Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cùm sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas uestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat, hasta.

distinguere

Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο
Βριθὺ μέγα στιβαρόν, τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Πάλλειν, ἀλλά μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι Ἀχιλλεύς
Πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς, φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσιν.

{*Equos pres. col. ca.*} hoc est, pressa & onerata iugo colla albentia habentes. est enim synecdoche maximè huic poetæ familiaris. {*Hactenus Aea.*} locutus est, subaudiatur. {*Vt hebeti*} tanquam hebeti & obtuso non autem acuto. {*Cassis*} galea. {*Caua parma*} concauum scutum. {*Decor*} pulchritudo, ornamẽtum. {*Mars quoque*} propter decorem, vt ornatus videatur, non autem vt protegatur. {*Indistrictus*} inuulneratus. {*Est aliquid*} modestè genus suum ostẽtat Cygnus, ac matri Achillis antepoint. {*Nereide*} Thetide nympha, Nerei filia. {*Sed qui*} ex eo subaudiatur. est autem Neptuni periphrasis. {*Terga no.*} nouẽ terga & pelles {*Decimo orbe*} decimo tergore. {*Moratum est*} retentum est, atq; remoratum. {*Sincerumque*} integrum. {*Apertum*} nudatum. {*Et se pr.*} se hastę opponentem. {*Distringere*} vulnerare. {*Circo aperto*} spatioso. in circo autem uenationes exhibebantur. {*Phœniceas*} purpureas, quibus maximè agrestes tauri ĩ arena irritabãtur. [Hos nostrum uulgus Bubalos hodie uocat. hi enim colorem puniceum, aut rutilum non ferunt, eumque gestantes impetunt. irritari autem solebãt & pilis inde factis. Hinc Martialis lib. 1.

Salutatio, cui subest tacita ironia, Frustra lædis tuos potentes deos, cum & ego diis genitus sim.

Qui modo per totam flammis stimulatus arenam, Sustulerat raptas taurus in astra pilas. & rursum,

Nanque grãuem gemino cornu sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.]

{*Elusa*} irrita & uana.

Cæterum, quia de pilis sermo est, astruit poetæ illius acutus interpres, ut de eo meum semper fuit iudicium, & bene doctus quoque, etiam si nasutiores multi, subditis equo calcaribus, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinum infigunt, ab hac pilarum similitudine uestes, quæ in spectaculo tauris obijcerentur irritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quòd à tauris peterentur, tanquam effigies hominũ. Vel, inquit, pilę dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, ut Pedianus auctor est, homines e stramine formaret ad eum usum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, ut uestes etiã purpureæ obijcerentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouid. quoque uidetur, quum ita canit.

COEL. RHOD.

Haud secus exarsit, quàm cæco taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas uestes, elusaque uulnera sentit.

Sed ut nos ex multijuga lectione cultius aliquid aucupemur,

quod

Hærebat ligno: manus eſt mea debilis ergo?
Quaſque, ait, ante habuit uires, effudit in uno?
Nam certè ualuit, uel cùm Lyrneſia primum
Mœnia deieci, uel cùm Tenedonque ſuoque
** Aeetioneas impleui ſanguine Thebas:*
Vel cùm purpureus populari cæde Cayeus
Fluxit, opuſque meæ bis ſenſit Telephus haſtæ
Hic quoque tot cæſis, quorum per littus aceruos
Et feci, & uideo. ualuit mea dextra, ualetque.
Dixit: & antè actis uelutimalè crederet, haſtam
*Miſit in aduerſum Lycia de plebe * Menaten,*
Loricamque ſimul, ſubiectaque pectora rupit.
Quo plangente grauem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de uulnere telum,
Atque ait: Hæc manus eſt, hac qua modò uicimus, haſta:
*Vtar in hoc * iiſdem. ſit in hoc, precor, exitus idem.*

quod ingenioſus enarrator minus aduerterit, cuius fiducia haud quaquam in aurem utranque dormiendum, ſed peruigilatè ſemper excutiendi poetarum ſenſus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuoluti, plurimis iacerent incogniti, & inſcitia: quod ſanè uelut auri coronarij laxamentum dixeris, eminentis ingenij fertilitate condonatum: ſubeſt ſemper ferè intercutaneę eruditionis aliquid, quod non niſi Linceo conſpexeris, ueluti in eo (quod ait) nimio luxu inſtitutum, ut Phœniceæ veſtes conijcerentur ad taurorum irritationem. Id uerò minus ueritate connititur. nam ex natura rerum oborta conſuetudo eſt, quam & iureconſultus Vlpianus Digeſtis de furtis non ignoraſſe uidetur, ubi ait: Cum eo, qui pannum rubrum oſtendit, fugauitque pecus, ut in fures incideret, furti actio eſt. hoc & in Inſtitutionibus relatũ inuenies De obligationib', q ex delicto naſcitur. quod ut uerum ſcias, audi qd doctiſſimus ille Plutarchus in oratione, qua connubialia contexuit præcepta, ad hoc ipſum pertinentia memorię mandanda cenſuerit. Qui elephantis, inquit, ſe admouent, ueſtem claram non geſtant, nec puniceam qui tauris, q huiuſmodi coloribus illa animalia maximè efferātur, ſicuti tigres in tantum aguntur furorem ſonitu tympanorũ ut ſemetipſas dilanient: feles olfactu odoramentorum perturbari & furere, traditur. Idem porrò Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, liquidius etiamnum tauros Phœniceis irritari efferarique ſcribit, elephantes uerò albis.

RAPH. *ERGO*} affectui & indignationi ſeruit hæc dictio ergo. indignatur enim Achilles, quòd Cygnus acuta haſtæ cuſpide vulnerari non poſſit. cum maxima uerò indignatione in dextræ ſuæ debilitatem cauſſam refert. {*Lyrneſia*} Lyrneſus urbs Troadis, quam Gręci diripuerant, unde Briſeida rapuit Achilles. [Homerus Iliados 2.

Κεῖτο δ' ἐν νήεσσι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς,
Κούρης χωόμενος Βρισηΐδος ἠϋκόμοιο,
Τὴν ἐκ Λυρνησσοῦ, ἐξείλετο πολλὰ μογήσας,
Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.
Κὰδ δὲ Μύνητ' ἔβαλεν, καὶ Ἐπίστροφον ἐγχεσιμώρους,
Υἱέας Εὐηνοῖο Σεληπιάδαο ἄνακτος.

quo loco commentator addit Mynetem fuiſſe coniugem Briſeidis. [Vel cum Tenedonq;] Tenedos inſula eſt, è regione littoris Troiani, vt & Virg. 2. Aen. meminit. hæc à Tenne Cygno nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. nam Cygni (eius de quo hic Ouid. agit) duo liberi fuere, Tennes & Leucothea. mortua autem eorum matre, Cygnus nouercam illis induxit, Phylonomen, ſiue, vt alij, Polybœam nomine. hæc cùm amore & libidine in Tennem accenſa ferretur, de ſtupro illum appellauit: ſed Tennes, à ſcelere abhorrens, ſollicitantem repudiauit. quare illa metu ne proderetur, Tennem apud patrem præuertit, vltroque illum detulit, quaſi qui ſe temerare voluiſſet. Cygnus itaque in filium ira commotus, capſę incluſum in mare abiecit: ſed Neptunus caſtitate adoleſcētis, & item quòd nepos ipſius eſſet, adductus, capſam Lycophryi inſulæ appulit: quam incolæ videntes, & aperientes, Tennem, cognito eius caſu, regem inſulæ conſtituerunt, ipſamque Lycophryn, de nomine eius Tennedum appellarunt. auctor Commen. Homer. 1. Iliad. Hanc autem inſulam Græci ductu Achillis, ut & Leſbum, & uicina alia loca, decennali illo bello, incurſionibus uaſtarunt ac diripuerunt.] {* *Solus Echio.*} corruptè quidem ſic legitur eorum culpa, qui ſibi omnia permittunt in ijs inuertendis, quæ in priſcis exemplaribus deſcripta non percipiunt. cum enim quas nam Ouid. Aeetionias Thebas uocaret, minus intelligerent homines & imperiti & temerarij, non ſolum Aeetionias in Echionias inuerterunt, ſed hoc quoque nomen Solus commodo ſuo aſcripſerunt, ignorantes Echionias Thebas in Bœotia eſſe, quæ pro Græcis contra Troianos ſteterunt, ut aperte in 2. Iliad. narrat

Hom. Quas autem ſe iactat expugnaſſe Achilles in Cilicia, ſunt Aeetioniæ dictæ ab Aeetione Andromaches patre, quem ab Achille interfectum, Thebemque urbem Ciliciæ excelſam fuiſſe depopulatam, apud Homerum Andromache ipſa conqueritur. Thebæ autem multarum urbium eſt nomen. ſiquidem & in Aegypto, & in Bœotia, & in Cilicia, & in Syria, & in Ionia iuxta Miletum, & in Attica, & in Theſſalia Phthiotide, & in Italia Thebæ fuerunt. Thebæ ſanè Ciliciæ pro Troianis contra Græcos arma ſumpſerunt. legitur etiam Eetioneas. [Homerus Iliad. 1. *Solus Echionas.*

Ὠχόμεθ' ἐς Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος
Τὴν δὲ διεπράθομεν, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα. *Nemeti*

& Iliad 6.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος
Ἠετίων ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑληέσσῃ *idem*
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων.

& rurſum,

Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἁμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεὺς,
Ἐκ δὲ πόλιν πέρσεν Κιλίκων εὖ ναιετάουσαν
Θήβην ὑψίπυλον, κατὰ δ' ἔκτανεν Ἠετίωνα, &c.

Ex hac autem urbe, & Chryſeidem abduxere Græci Chryſæ ſacerdotis filiam, vt Iliad. 1.

Ἐκ δ' ἕλον Ἀτρεΐδῃ Χρυσηΐδα καλλιπάρῃον,
Χρύσης δ' αὖθ' ἱερεὺς ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.

Sunt autem Chryſeis & Bryſeis patronymica nomina, cum propria fuerint, alterius Aſtynome, alterius Hippodamia, ut Commen. ibidem annotat.] {*Purpureus Cayeus*} fluuius eſt Myſiæ Caicus, quam regionem Græci deuaſtarunt, ne Troianis ferre auxilium poſſet. {*Cæde populari*} occiſione populi ſui. {*Bis ſenſit Telephus*} Telephus Herculis fuit filius ex Auge nympha, qui expoſitus, à ceruа dicitur fuiſſe educatus, robuſtuſque effectus Lycijs imperauit. Sentiens autem pro Troianis ab Achille quidem in femore fuit uulneratus, ſed à ſuis protectus mortem effugit. cum uerò nulla remedia uulneri inuenirentur, Apollo conſultus, reſpondit, aliter non poſſe ſanari, niſi iterum ſe Achilli præberet uulnerandum, quod cum feciſſet, incolumis euaſit. hoc autem Plin. ad naturalem referens rationem, ait, Ferri naturam ſtipticam eſſe, ideoque medicos emplaſtris plagarum limaturam ferri adhibere ſolere. unde & Achilles, inquit, doctus à Chirone per decuſſionem ferri Telephi uulnus dicitur curaſſe. [Et rurſum lib. 34. cap. 15. Eſt & rubigo ipſa in remedijs, & ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. ita certe depingitur eam decutiens gladio.]

[Porrò de Telephi uulnere idem Ouid. lib. 1. Remed.
Vulnus, inquit, Achilleo quæ quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Imperauit autem Telephus Myſis, quos Homerus, & poſt eũ Calaber Ceteos uocant, non Lycijs, ut Regius ſenſit, à Teuthrante Rege, cuius filiam Argiopen uxorem duxerat, ſucceſſor ei terrę relictus, ut Diodorus auctor eſt lib. 5. & Pauſanias in Arcadicis, Pindarus ode quarta Iſthmiorum,

τῆς γὰρ ἱκὰν Τήλεφος τρῶσεν [illegible] ὄχθαις.

huius filius Eurypylus fuit, quem poſtea Neoptolemus ad Troiam profectum, occidit. Homerus Odyſſeæ 11. *Cycnus in auem ſui nominis.*

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ,
Ἥρω' Εὐρύπυλον. πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, &c.

reliqua apud Calabrum, uide lib. 6.

ANTE actis} cædibus ante factis. {*Plangente*} percutiente. {*Vtar in hoc idem*} ego idem utar haſta eadem contra hunc Cygnum. RAPH.

{*Fraxi-*

{Fraxinus} fraxinea. {Non euitata} à Cygno, qui nihil illa offendebatur {Solida caute} ſolido lapide. {Securum hoſtem} Cygnũ nihil timentem, quia vulnerari non poterat. {Ferrum lædi} retundi. {Ter quater} ſæpius. {*Cedentem} retro ſubintelligatur {Ruit} eruit. {Tenebræ natant} volitant. attonitus enim nihil proſpicere poterat. {Quem ſuper} anaſtrophe eſt, ſuper quem enim in ſoluta dicimus oratione, {Affixit terræ} proſtrauit. {Trahit} trahẽs ſtringit. {Elidunt} comprimunt. {Contulit in uolucrem} conuertit in volucrẽ non nouam, ſed in quam Cygnus, Stheneli regis Ligurum filius, caſu Phętontis ſine fine dolens, fuerat commutatus, vt in ſecundo poeta narrauit. [Très autem Cygni memorantur apud poetas, primus Neptuni filius quem occidit Achilles, de quo hic Ouidius, & in Phocidis Pauſan alter Sthenelei, filius, Ligurum rex de quo idem Ouid. ſupra lib.2. & Pauſanias in Atticis mentionem facit, qui idem & Muſicum eundem fuiſſe dicit, atque inde ſabulæ locum datum. tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quem Hercules ſingulari certamine apud Peneum amnem ſuperauit & occidit. de quo idem Pauſanias in eodem libro, & Heſiodus in Aſpide.]

Sic fatur, Cycnumque petit, nec fraxinus errat,
Inque humero ſonuit non euitata ſiniſtro.
Inde uelut muro, ſolidaque à caute, repulſa eſt,
Quà tamen ictus erat, ſignatum ſanguine Cycnum
Viderat, & fruſtra fuerat gauiſus Achilles.
Vulnus erat nullum: ſanguis fuit ille Menœtæ.
Tum uerò præceps curru fremebundus ab alto
Deſilit, & nitido ſecurum comminus hoſtem
Enſe petens, parmam gladio, galeamque cauari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: gladioque aduerſa reducto
Ter, quater ora uiri capulo, & caua tempora pulſat:
Cedentemque ſequens inſtat, turbatque, ruitque:
Attonitoque negat requiem. pauor occupat illum,
Ante oculoſque natant tenebræ, retroque ferenti
Auerſos paſſus, medio lapis obſtitit aruo.
Quem ſuper impulſum reſupino corpore Cycnum
Vi multa uertit, terræque affixit Achilles.
Tum clypeo, genibuſque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ quæ preſſo ſubdita mento
Elidunt fauces, & reſpiramen, iterque
Eripiunt animæ. uictum ſpoliare parabat:
Arma relicta uidet: corpus Deus æquoris album
Contulit in uolucrem, cuius modò nomen habebat.

ARGVMENTVM.

ARG. Superato autem Cycno, inter epulas Achilles, cæterique Achiui admirantur corporis duritiam, quod toties haſtæ a corpore eius aſſet repulſa. quæ admiratio à Neſtore, ſene doctiſſimo, ſpectoſiore exemplo confirmatur. retulit enim ſua ætate Cænin Elatei filiam fuiſſe, quæ propter pulchritudinem à Neptuno compreſſa in, data venia ob iniuriam, vt in virum mutata nullo telo interfici poſſet. hic cum Pirithoi, Ixionis filij, nuptijs intereſſet, ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros vino incitatus in nuptam nouam impetum feciſſe, cæteri prouluere Lapithæ, atque Centauri nuptias frequentantes Ideoq; cum maxima cædes eſſet exorta, plurimiq; ex vtraque parte ob raptum matronarum concidiſſent, inuiolabilis ille reſtabat ab vniuerſis, qui ex cæde reliqui fuerunt, nouiſſime impetu facto, congeſtiſq; in eum Arborum truncis. ſpiritum reddere coactus eſt. tamen illum non immemor deus Neptunus, e quo ſpecioſum munus acceperat, eum in volucrem transfigurauit.

HIc labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit, & poſitis pars utraque ſubſtitit armis.
Dumq; uigil Phrygios ſeruat cuſtodia muros,
Et uigil Argolicas ſeruat cuſtodia foſſas,
Feſta dies aderat, qua Cycni uictor Achilles
Pallada mactatæ placabat ſanguine uaccæ.
Cuius ut impoſuit proſecta calentibus aris,
Et dijs acceptus penetrauit in æthera nidor,
Sacra tulere ſuam. pars eſt data cætera menſis.
Diſcubuere toris proceres, & corpora toſta
Carne replent, uinoque leuant curaſq;, ſitimq;.
** Non illos cithara, * non illos carmina uocum,*
Longaq; multifori delectat tibia buxi:
Sed noctem ſermone trahunt: uirtuſq; loquendi
Materia eſt: pugnas referunt hoſtiſq;, ſuaſq;:
Inq; uices adita, atque exhauſta pericula ſæpe
Commemorare iuuat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipuè domito uictoria Cycno
*In ſermone fuit. uiſum * mirabile cunctis,*
Quòd iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictumq; à uulnere erat, ferrumq; terebat.
Hoc ipſe Aeacides, hoc mirabantur Achiui:
Cùm ſic Neſtor ait: Veſtro fuit unicus æuo
Contemptor ferri, nulloq; forabilis ictu
Cycnus: at ipſe olim patientem uulnera mille
Corpore non læſo Perrhæbum, Cænea uidi:

HIc labor} deſcripturus poeta duplicẽ Cęnei mutationem, nam ex fœmina in virum, & ex viro in auem eſt transfiguratus ſacrificia, conuiuiaq; Græcorum principum, prælium que Lapitharum cum Cẽtauris in Pirithoi nuptijs prænarrat. {Foſſas} caſtrorum. {Proſecta} exta. [A proſecãdo dicta, quòd in ſacris dijs proſecabant, hoc eſt, ſeorſim & primitus reſecta adolebantur. Lucanus lib.6.

Si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido proſecta cerebro.

{Acceptus} gratus {Nidor} odor propriè toſtarum carnium. {Sacra tulere ſuam} ſacrificia habuere ſuã portionem. {Toris} in lectis. antiqui diſcumbebant. {Toſta carne} nam heroes elixis non veſcebantur carnibus. {Multifori buxi} multa foramina habentis. hæc autem obdectamenta otioſorum & delicatorũ ſunt, non fortium atque bellicoſorum. {Virtus} fortitudo. {Exhauſta} expugnata, ac ſuperata.

INVICTVMQVE à vulnere erat} inſuperabile, atque expers vulneris erat. {Terebat} hebetabat; retundebat. {Forabilis} penetrabilis. {Perrhæbum Cænea.} Cænis Elatei Lapithæ filia fuit, cui Neptunus cum vim intuliſſet, copiam fecit, ut quicquid vellet, peteret, ſe enim omnino conceſſirum. puella, vt vir inuulnerabilis efficeretur, petijt. id illi benigne præſtitit Neptunus, Cæneuſque vocatus nulli deorum, neque ſacrificabat, neq; ſupplicabat, ſed ſuæ duntaxat haſtæ, cui etiam peregrinos ad ſe venientes ſacrificare cogebat. qua impietate iram Iouis in ſe concitauit. nam in pugna à Centauris in nuptijs Pirithoi excitata multos hoſtium cum interfeciſſet, neque ipſe cuiuſquàm ferro vulnerari poſſet, à Centauris tandem contectis arboribus fuit oppreſſus, in auemque à Neptuno tranſmutatus.

Marginal notes: RAPH. — Cęnis fęmina in virũ, qui Cęneus dictus eſt. — Nil nisi — versus ſonorus — miſerabile

{Per-

{*Perrhaebum*} Perrhæbus urbs est Thessaliæ. unde Perrhæbus & Perrhæbeus nomen gentile declinatur, cuius nominis cum prima syllaba sit breuis duplicato, r, à poeta producta est. [Sequitur hoc loco Regius scripturam Stephani, apud quem legitur simplici ρ, [illegible], &c. quamquam & apud Hom. in catalogo legatur:

Τῷ δ' Ἐνιῆνες ἕποντο, μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί.

sed hoc, versus, vt puto, gratia. apud Strabonem autem vbique [illegible], duplici ρρ, scribitur. fuisse autem Perrhæbos idem Strabo docet populũ Thessaliæ iuxta Lapithas. verba Strabonis sunt: [illegible]

(de centauris loquitur)

[illegible]

In essœta senis lacũ tra. laborat.n. hoc uitio ea ętas.

& rursum,

[illegible]

quæ uerba etiam illud confirmat, quod infrà sequitur: Perque tuas urbes, tibi enim popularis Achille.] {*Inclytus*} præclarus. {*Othryn*} mons est Thessaliæ Othrys notissimus. {*Voluntas aud.*} figura est Græca. nam audiendi latine dicitur. {*Cur in contraria versus*} ex fœmina in marem. {*Si victus ab vllo est*} bene dubitat Achilles, an ab vllo sit uictus Cęneus, cum inuulnerabilis esset. {*Quamuis obstet mihi*} quamuis, inquit, Nestor memoriam meam senectus impediat, multorumq; sim oblitus, plura tamẽ recordor. Pulchre autem senis decorum seruatur. nam & ætatem excusat Nestor & se iactat, id quod senili ætati peculiare esse Horatius tradit. {*Multaque me fug.*} multorum sim oblitus. {*Nunc tertia viuitur ætas*} poetica licentia hoc uerbo uiuitur in passiua & uoce & significatione usus est poeta. ætatem uerò pro seculo posuit. nam seculum centum annorum spatium comprehendit. [Hom. Iliad. I.

Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς Πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο
Ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

vbi tamen Comm. addit,

[illegible]
[illegible]

& sic Nestorem perueniße ad tertiam ætatem, ut prima intel-ligatur, quando Hercules Pylum oppugnauit: secunda, quæ inter illud tempus & bellum Troianum intercessit: tertia autem præsens, hoc est, quando ipse cum reliquis Græcis ad Troiam profectus fuit.] {*Proles Elateia*} Elatei filia. [Elati non Elatei, ut Regius putat: sic enim & in Com. Iliados legitur:

[illegible]
[illegible], &c.

Elateius autem à Græco [illegible] factum est resoluta diphthõgo, & ε, in α, cõuersa: quæ figura Græcis poetis familiaris est.] {*Thessalidum*} Thessalarum. patronymica nanque forma pro possessiua est posita. {*Tibi enim popularis Achille*} ex eodem, quo tu ô Achille, populo fuit. {*Multorum frust. uo.*} nulli enim unquam nubere uoluit. {*Tua ma.*} Thetidis. {*Secretaque littora carpens*} per secreta littora ambulans. {*Aequorei dei*} Neptuni. {*Ita fama fer.*} sic dicebatur ab omnibus Cænim à Neptuno fuisse compressam. {*Sint tua uota licet*} hoc est, securè potes omnia quæcunque uis optare nullam enim feres repulsam. {*Secura repulsa*} nullã timentia repulsam. {*Quid moneas*} quid optes. {*Magnum facit hæc iniuria uotum*} hæc iniuria, inquit, qua mihi uirginitatem eripuisti, effecit, ut magna petere audeam. {*Nihil tale*} talem violentiam ne pati possim, concede. {*Omnia præstiteris*} omnia mihi ne deberis præstitisse. {*Grauiore sono*} maiore uoce: iam enim in marẽ fuerat cõuersa. marium enim uoces, quàm fœminarum, solent esse grauiores. {*Annuerat uoto*} concesserat id quod cupiebat. {*Dederatque super*} insuper concesserat.

Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus, Othryn
Incoluit. quodq; id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretq; rogant. quos inter Achilles
Dic agè (nam cunctis eadem est audire uoluntas)
O facunde senex æui prudentia nostri,
Quis fuerit Cęneus: cur in contraria uersus:
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ
Cognitus: à quo sit uictus, si uictus ab ullo est.
Tum senior: Quamuis obstet mihi tarda vetustas,
Multaq; me fugiant primis spectata sub annis,
Plura tamen memini, nec quæ magis hæreat ulla
Pectore res nostro est, inter belliq;, domusq;
Acta tot. at si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: uixi
Annos bis centum: nunc tertia uiuitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum uirgo pulcherrima, perq; propinquas,
Perque tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra uotis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos:
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretaque littora carpens
Aequorei uim passa dei est: ita fama ferebat.
Vtque nouæ Veneris Neptunus gaudia cepit,
Sint tua uota licet, dixit, secura repulsæ:
Elige quid uoueas. eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria uotum,
Tale pati iam posse nihil: da, fœmina ne sim:
Omnia præstiteris. grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratque uiri uox illa uideri,
Sicut erat. nam iam uoto deus æquoris alti
Annuerat: dederatque super ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferroue occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisque uirilibus æuum
Exigit Atracides, Peneiaque arua pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,

ATRACIDES} Atrax vrbs est Thessaliæ, ab Atrace Penei & Buræ filio ędificata & denominata, unde Atracides declinatur & Atracius. patronymicum autem pro possessiuo est positum. {*Peneia arua*} per quæ Peneus labitur. {*Duxerat Hippodamen*} Pirithous Ixionis non ex nube, sed ex coniuge filius, Hippodamiam uxorem duxit. ad cuius nuptias Centauros, Lapithasque inuitauit, sed Centauri, in primisque Eurytus uino calens, uim nouæ nuptæ afferre cum uellet, maximam excitauit pugnam: in qua cum multi utrinque cecidissent, Lapithę tandem superiores euaserunt. {*Audaci Ixione*} qui ausus est de stupro interpellare Iunonem, quę ei nubem sibi similem obiecit, ex qua Centauri nati esse feruntur, caput quidem humanum, reliqua uerò membra equina habentes. quod quidem cum fieri non possit, iccirco fictum est, (ut Palęphatos narrat) quòd Ixione in Thessalia regnante, Taurorum grex in Pelio monte ferus est effectus, quibus quidem non solum montes infestabantur, sed culta quoque loca deuastabantur. quare motus Ixion multas pecunias iis proposuit, qui feros illos tauros caperẽt. iuuenes igitur quidam ad radices Pelii montis habitantes in uico, qui Nephele, id est, nubes uocabatur, cœperunt ita docere equos, ut sessorem paterentur, antea nanque equitate nesciebant, uerum curribus solũ utebantur. ita singulos equos cum ascendissent, in tauros impetum fecerunt, iaculisque vulnerantes tandem interfecerunt. unde etiam Centauri iuuenes illi fuerunt denominati [illegible], hoc est à stimulandis & vulnerandis bobus. nulla

RAPH.

quippe

Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Aemonij proceres aderant, aderamus & ipsi:
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenaeon, & ignibus atria fumant:
Cinctaque adest uirgo, matrumque, nurumq; caterua,
Praesignis facie. felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod penè fefellimus omen.
Nam tibi saeuorum saeuissime Centaurorum
Euryte, quàm uino pectus, tam uirgine uisa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersae turbant conuiuia mensae:
Raptaturque comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alij, quam quisque probabat,
Aut poterat, rapiunt, captaeque erat urbis imago.
Foemineo clamore sonat domus. ocyus omnes
Surgimus, & primus, Quae te uecordia Theseus
Euryte pulsat, ait, qui, me uiuente, lacessas
*Pirithoum, * uiolasque duos ignarus in uno?*
Neue ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptamque furentibus aufert,
Ille nihil contrà: neque enim defendere uerbis
Talia facta potest: sed uindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Fortè fuit iuxtà signis extantibus asper
Antiquus crater: quem uastum uastior ipse
Sustulit Aegides, aduersaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque
Vulnere, & ore uomens, madida resupinus arena,
Calcitrat, ardescunt germani caede bimembres,
Certatimque omnes uno ore arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos: & prima pocula pugna
Missa uolant, fragilesque cadi, curuique lebetes,
*Res epulis quondam, * tum bello, & caedibus apta.*
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab aede
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
Elatumque altè, ueluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithae Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiliere oculi: disiectisque ossibus oris
Acta retrò naris, medioque est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensae Pellaeus acernae
Strauit humi Pelates, deiecto in pectora mento:
Cumque atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen;
Oppressitque duos Brotean, & Orion. Orio
Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Saepe reluctantis constabat cornua Lunae.
Non impunè feres, teli modò copia detur,
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta
Quae fuerant pinu, uotiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos: quorum pars cornibus haeret;
Pars fluit in barbam, concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit medijs flagrantem Rhoetus ab aris
** Primitium torrem, dextraque a parte Charaxi*
Tempora perfregit fuluo protecta capillo.
Correpti rapida, ueluti seges arida, flamma

Quippe tauri pars Centauris inest. Figura uero hominis & equi esse uidetur, ex eo quod primi ascendere equos coeperunt. acceptis autem ab Iasone pecunijs, adeo superbi sunt effecti, vt cum alios multos, tum Ixionem ipsum Lapithis imperantem varijs iniurijs afficerent. ad nuptias enim Pirithoi inuitati, posteaquàm ebrij sunt facti, Lapitharum vxores rapere atque asportare illas equis imponentes coeperunt. ita pugna inter Centauros & Lapithas exorta est. cum verò in montes refugerent, caudae equorum & capita hominũ duntaxat cernebantur, ex quo incredibilis fabula fuit eleganter conficta. [Fabulae meminit Homerus Odys. φ. his verbis:

Lapitharũ Centaurorumq; certamen.

Οἶνος καὶ κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα
Ἄασ' ἐνὶ μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο,
Ἐς Λαπίθας ἐλθόνθ'· ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ,
Μαινόμενος κακ' ἔρεξε δόμον κάτα Πειριθόοιο.

Vbi & illud obiter notandum Eurytiona ab Homero dici, quem hic Ouidius Eurytum uocat.] {*Nubigenasque feros*} Centauros feroces ex nube genitos. {*Aemonij proceres*} Thessali principes. {*Confusa turba*} uariorum populorum. {*Cinctaque adest uirgo*} circundata multitudine matronarum. {*Quod penè fefellimus omen*} penè falsum effecimus propter eam, quae secuta est, rixam. {*Ebrietas geminata*} duplicata. {*Libidine*} appetitu coeundi cum Hippodamia virgine. {*Probabat*} laudabat. {*Sonat*} resonat, strepit. {*Quae uecordia*} Theseus partes Pirithoi suscipit, cui amicitia tanta coniunctus erat, ut inter paria amicorum primi numerentur. {*Pulsat*} uexat. {*Lacessas*} ad iram prouoces. {*Violasque duos ignarus in uno*} ex prouerbio Graeco de ueris amicis, hoc sumptum esse uidetur,

σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία,

hoc est corpora quidem duo, anima verò vna. {*Summouet*} repellit. {*Instantes*} resistentes. {*Furentibus*} Centauris. {*Sed uindicis*} Thesei, qui nouam nuptam à Centaurorum iniuria liberat. {*Extantibus*} eminentibus. {*Antiquus*} uetus. {*Vastum*} maximum. {*Aegides*} Theseus Aegaei filius. {*Calcitrat*} calcibus terram percutit. {*Bimembres*} Centauri, qui & hominis & equi membra habebant. {*Arma, arma loquuntur*} clamant. est autem μίμησις, & imitatio clamoris Centaurorum. {*Fragiles cadi*} ex creta confecti. {*Ophionides Amycus*} Ophionis filius. {*Penetralia*} sacraria. {*Densum funale*} finale quidem hoc loco instrumentum esse videtur, lampadibus sustinendis accommodatum: sed, vt tradit Seruius, funale à funibus dicitur, quos ante usum papyri cera circundatos prisci habuere. vnde & funera dicta sunt, quòd funes incensi mortuis praeferebantur. {*Lampadibus coruscis*} lucernis coruscantibus & lucentibus. {*Sacrifica securi*} sacrificijs dicata. {*Illisit*} intorsit, cum impetu misit. {*In ore non cognoscendo*} in facie, quae propter omnium confusionem cognosci non poterat. {*Disiectis*} diuisis, dissipatis.

Primitiũ

violasque

MENSAE acernae} ea acere confectae. {*Strauit*} postrauit {*Pellaeus Pelates*} Pella nomen est multarum urbium. nam & in Macedonia, & in Thessalia, & in Achaia, & in Syria est Pella, unde Pellaeus deriuatur. sed Pella Macedoniae, Alexandri Magni patria, Bunomos, & Bunomia prius fuit dicta. Pella autẽ cognominata est à Pella conditore. {*Spumantem*} expuentem, cum spuma eijcientem. {*Immanem*} maximam. {*Reluctantis*} repugnantis, resistentis. {*Canendo*} incantando. [Alludit autem ad id, quod Thessalae mulieres peculiariter eo nomine infames fuerunt, quòd essent ueneficae & incantatrices, ut & Lucianus indicat in Asino, & Tarrhaeus in quartum Apollonij.] {*Figitur Gryneus * lumina*} figurate per synechochen poeticã talia dicuntur. nam soluta oratio, lumina figuntur, expolceret, & oculi eruuntur. {*Primitium torrem*} principalem titionem.

RAPH

nunc

Arserunt crines, & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit: ut dare ferrum
Igne rubens plerunque solet, quod forpice curua
Cùm faber eduxit, lacubus demittit: at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propior Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus. Sic comprecor, inquit,
Cętera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremoque nouat repetitum stipite vulnus:
Terque, quaterque graui iuncturas verticis ictu
Rupit: & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritumque, Dryantaque transit.
E quibus vt prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus. Puero qua gloria fuso
Parta tibi est? Euagrus ait: nec dicere Rhœtus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora flammas
Te quoque saue Drya circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus, assidua successu cadis ouantem,
Quà iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit,
*Fugit & * Orneus, Lycidasque, & saucius armo*
*Dexteriore Medon, & cum Pisenore * Thaumas.*
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardius ibat:
*Et Pholus, & * Menaleus, & Abas prædator aprorum;*
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos, inquit seruaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidasque, & Araus, & Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
Terga fugę dederas, vulnus Caneu tulisti.
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,
Quà naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphydnas,
Languentique manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ villosis pellibus vrsæ.
*Quem procul, vt vidit frustra nulla arma * mouentem,*
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibes, Phorbas. nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum ferrataque collo
Fraxinus, vt casu iacuit resupinus, adacta est.
More caruit sensu, plenoque è gutture fluxit
Inq; toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
*Vidi ego Petræum conantem * euellere terra*
Glandiferā quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefactaque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant,
Pirithoi virtute Chromin: sed vterque minorem
Victori titulum, quàm Dictys, Helopsque dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod tempora peruia fecit,
Et missum à dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti dilapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,

{*Inustus Terribilem strido- rosonum dedit*} edidit, emisit. {*Igne rubens*} candens. {*Eduxit*} extraxit ex igne. {*Lacubus*} in lacus. {*Sibilat*} sibilare videtur. {*Onus pla.*} magnitudinem laxi ostendit. {*Permittat*} immittat, iaciat. {*Ipsa gra.*} ipsum pondus. {*Saxea*} saxi magnitudo. {*Gaudia*} hoc est præsefert lætitiam de Cometę morte conceptam. {*Semicremo*} semicremato. {*Terque*} sæpius, numerus enim finitus pro infinito est positus. {*Verticis*} capitis. à parte nanque per synecdochen intelligimus totum. {*Sederunt*} depressa fuerunt, descenderunt in crebrum. à sidendo nanque hoc præteritū venit. {*Prima la.*} prima barba. {*Tectus ma.*} tectas & coopertas habens maxillas. est enim synecdoche poetica, vt sæpius diximus. malas autem pro maxillis posuit poeta. nam malæ, quæ homini tantum tributæ sunt, (ut tradit Plin.) lanugine nō vestiuntur. sunt enim partes illę, quæ inter oculos, & buccam in pomi similitudinem eminent, vnde etiam malæ fuerunt appellatæ, quòd malo & pomo similes esse videantur. {*Puero fu.*} strato, interfecto. puerum autem illum vocat, vt illius cædis auctorem in inuidiam adducat. {*Condidit*} coniecit. {*Sed non*} in te quoque constitit idem exitus. nam Dryas Centauros. ipsumq; in primis Rhœtum in fugam cōuertit. {*Assidua ca.*} nam particula similisve subaudiatur. exponit enim quomodo idem exitus Euagri & Dryantis non fuerit. Dryas enim Rhœtum se persequentem vulnerauit & in fugam conuertit. [Dryantis huius, ut & Exadij Homerus quoque meminit Iliad. α.

sequentē.

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι, οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν. Καινέα τ' Ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον Πολύφημον. &c.

tollere

{*Sude obu.*} præusto palo. {*Quique suis*} Centauris. {*Ad Hercu.*} nam Nessus, vt in superiore libro poeta exposuit, cum Deianirę Herculis vxori uim afferre vellet ab Hercule ipso sagitta hydræ veneno tincto transfixus est. {*Perculit*} percussit. {*Committitur*} coniungitur. [Volunt hoc loco interpretes, Cæneum centauri nomen esse, penultima longa, eoq; differre ab altero, Lapithę nomine. deinde & poetam ad historiam alludere Pōponij cuiusdam, qui cū uulnus ore acceptum Cæsari ostentasset, risu exceptus ab eodem fuerit, dicente, Ne unquam igitur fugiēs respexeris? De Cæneo igitur dubium nonnihil uideri queat, utrum id nomen integrum & sincerum sit, quandoquidem & alia nō pauca diuersè ac uariè leguntur. De Pomponij autē historia meminit Quintilianus.]

{*IMÆ fronti*} infimæ frontis parti. {*Sopitus ve.*} propter ebrietatem. quæ quanta fuerit, ex eo ostenditur, quod in tanto strepitu dormiebat, neque expergisci poterat. {*Carchesia*} Carchesium uas est uinarium. {*Vrsæ*} ursę, quæ in Ossa monte fuerat capta. ab Ossa nanque Ossæus deriuatur. {*Amento*} loro, quo iaculatores utuntur, ut longius hastas emittant. {*Cum Sty.*} cum aqua stygiæ paludis. {*Fraxinus fer.*} hasta ex fraxino munita ferro, ac cuspidem ferreā habens. {*Mors ca.*} sopitus. n. ac ebriusierat. {*Plenoque è gur.*} uentre, quem propter magnitudinem gurgitem uocat. legitur etiam, Gutture. {*Inque to.*} in lectum & ursæ pellem. [Aut etiam in pulpas pectoris, siue armos. ut de anteriore parte centauri intelligatur.] {*Tollere*} euellese. {*Labefacta*} labefactam quercum. Robora autem legendum est, non corpora, ut fere in exemplaribus est deprauatum. {*Costis*} per costas. {*Luctantia*} retinentia. {*Pirithoi vir.*} fortitudine. repetitione autem in Pirithoi laudem usus est poeta. {*Minorem ti.*} minorem gloriam. {*Dictys*} Centauri nomen est, non appellatio. {*Quod * peruia*} quod per media tempora penetrauit. {*Ancipiti acu.*} præcipiti & alto montis uertice, atque acumine.

RAPH.

Arneus.
Phaunas.
Menaleus.

Q [Et

Decidit in praeceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suaq; induit ilia fracta.
*Vltor adest * Phereus, saxumq́; è monte reuulsum*
Mittere conatur. mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubitiq́; ingentia fregit
*Ossa: nec vlterius dare corpus inutile * letho*
Aut vacat, aut curat: tergoq́; Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum:
Opposuitq́; genu costis: prensamq́; sinistra
Caesariem retinens, vultum, minitantiaq́; ora
Robore nodoso, praeduraque tempora fregit.
*Robore Nedymnum, iaculatoremque * Lycespen*
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hipposon, & summis extantem Riphea syluis,
Thereaque, Aemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum viuos, indignantesque solebat
Haud tulit utentem pugnae successibus ultrà
Thesea Demoleon: solidoque reuellere dumo
Annosum pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, praefractam misit in hostem
Sed procul a telo Theseus ueniente recessit
Pallados ad monitum: (credi sic ipse volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti.
Abscidit iugulo pectusque, humerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris Achille,
Aeacidę dederat, pacis pignusque, fidemque.
Hunc procul ut faedo disiectum vulnere Peleus
** Viderat, Inferias iuuenum gratissime Crantor*
Accipe, ait: validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit mentis quoque viribus hastam:
Quae laterum cratem perrupit, & ossibus haerens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum:
Id quoque vix sequitur: cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat: aeger in hostem
Erigitur, pedibusque virum conculcat equinis.
Excipit ille ictus galea, clypeoque sonantes,
Defensatque humeros, praetentaque sustinet arma:
*Perque armos vno duo pectora * perforat ictu.*
Antè tamen letho dederat Phlegraeon, & Hylen
*Eminus, Hiphonum collato Marte, * Clanimque.*
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, saeuique uicem praestantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
*Huic ego, (nam vires animus dabat) * Aspice, dixi,*
Quantùm concedant nostro tua cornua ferro:
Et iaculum torsi: quod cùm vitare nequiret,
Opposuit dextram passura vulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus. fit clamor. at illum
Haerentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit ense sub aluum.
Prosiliit, terraque ferox sua viscera traxit,
Tractaque calcauit, calcataque rupit, & illis
Crura quoque impediit, & inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
Si modò naturae formam concedimus illi.
Barba erat incipiens: barbae color aureus: aurea
Ex humeris medios coma dependebat in armos:
Gratus in ore vigor: ceruix, humerique manusque
*Pectoraque artificum laudatis proxima * signis:*
Ex qua parte vir est. neque equi mendosa sub illo
Deteriorque viro facies. da colla, caputque,
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra:
Candida cauda tamē: color est quoq; cruribus albus.

§ *Et pondere corporis ornum* § quantus esset Dictys Centaurus, pulchra emphasi demonstratur. qui enim cadens maximam ornum frangit, non potest non vastissimus esse. § *Suaque induit ilia fracta* § hoc est suisque ilibus cooperuit fractam ornum. dicimus autem, induo te uestem & tibi. § *Mittentem* § immittere uolentem. § *Occupat* § ante aggreditur. § *Inutile* § propter brachium fractum. § *Vacat* § otium habet. § *Nisi ipsum* § seipsum. § *Robore nodoso* § claua nodis plena. § *Immissa* § protensa, longa. § *Extantem* § eminentem. § *Thereaque Aemoniis qui prensos* § quanta fuerit Thesei virtus, magnitudo, fortitudoque Centaurorum, quos interfecit, aperte ostendit. § *Vltra* § vlterius. § *Magno molimine tentat* § magno conatu. § *Recessit* § refugit. § *Credi sic ipse volebat* § se à Pallade admonitum fuisse Theseus credi volebat. § * *Abscindit iugulo pectusque, humerumque sinistrum* § auellit. § *Amyntor* § rex hic Dolopum fuit, ac Phoenicis pater. § *Pacis pignusque fidemque* § significat Crantorem Peleo obsidem ab Amyntore fuisse datum. § *Disiectum vulnere Peleus* § dissipatum. § *Mentis quoque viribus hastam* § etiam indignatione mentis. § *Laterum cratem perrupit, & ossibus haerens* § costas, quae ita compositae sunt, vt cratem efficere videantur. § *Aeger* § indignatus, & vulneratus. § *Erigitur* § concitatur. § * *Proculcat* § conculcat. § *Virum conculcat equinis, Excipit* § Peleum virtute praeditum.

RAPH. *DVO pectora* § & equi & hominis. Centaurus enim fuit. § *Collato Marte* § comminus & ense percutiens. § *Quantum concedant* § quanta sint inferiora nostro ense. § *Torsi* § cum impetu ieci. § *Haerentem* § dubitantem. § *Sub mediam aluum* § circa medium ventrem. § *Terra* § per terram. § *Sua viscera* § sua intestina. § *Impediit* § colligauit § *Tua Cyllare forma* § tua pulchritudo. Cyllarus autem, & Centauri, & equi à Castore domiti nomen est. Virgilius, Domitus Pollucis habens Cyllarus. § *Redemit* § seruauit, liberauit à caede.

§ *Illi naturae* § Centaurorum, qui cum sint ex parte equi, & ex parte homines, non videntur esse posse formosi. § *Barba erat incipiens* § quanta esset pulchritudine Cyllarus Centaurus, eleganter poeta describit. § *Color aureus* § fuluus. § *Laudatis proxima signis* § statuis non vulgaribus, sed approbatis simillima. § *Mendosa facies* § turpis figura. § *Sic tergum sessile* § latum, aptumque ad sedendum. aliter sessiles lactucas dicimus. sedentes enim intelligimus. § *Pectora celsa* § eminentia, alta. § *Toris* § propter toros, & eminentes carnes. § *Candida cauda tamen* § generosissimi equi signa describit poeta.

Phereus — *bello* — *Lycetus* — *Vidit. At* — *perfodit* — *Daminq;* — *Accipe* — *Cyrnis.*

§ *Pectie-*

{*Petiere*} appetiuere. {*Sua de gente*} de Centaurorum genere. {*Hylonome*} sylnam depascens interpretari potest Hylonome. {*Abstulit*} habuit, potita est. {*Semiferas*} Centauros. {*Cultus*} ornatus. {*Rore maris*} rore marino. herba suauis odoris. {*Canentia lilia*} alba. {*Pagasaa sylua*} uicinę Pagasis vrbi Thessaliæ, quæ fontibus abundat, vnde & nomen πηγὴ nanque fons dicitur. {*Pratendat*} opponat. {*Vellera*} pelles. {*Lateri laeuo*} sinistro. dextrum enim erat nudum. {*Errant*} vagantur. {*Auctor in*} auctor ignoratur. {*Paruo vul.*} scite. nam ex sententia physicorum cor ne minimum quidem vulnus pati potest. {*Refrixit*} frigidum factum, & extinctum est. {*Arcuit*} vetuit, prohibuit. {*Incubuit telo*} incumbens telo se transfixit. {*Quod inha.*} quod illi Cyllaro fuerat infixum. {*Moriensque*} hypallage est, complectens nanque maritum mori intelligitur. {*Et ille*} etiam ille stare & esse videtur. {*Raua vel.*} magnas pelles. {*Vinxerat*} colligauerat. {*Phaeo co.*} fuscam ac nigram habens * barbam interpretatur, φαιὸν nanque fuscum significat. {*Hominem si.*} qui coma & se & hominem protexerat, & cooperuerat. est enim synecdoche poetis maxime familiaris. {*Codice qui*} stipite, trunco, {*Phonole.*} Phonoleni filium. {*Fracta*} rotunditas capitis.

comam

RAPH. *LAC concretum*} coagulatum. {*Manat*} fluit. {*Hicce*} Hicce legendum est, ne labus fiat, quem non recipit heroicus versus. Hic enim pronomen corripi notius est, quàm ut sit admonendum. {*Nudare*} spoliare. {*Scit tuus*} Peleus, nã Achillem alloquitor Nestor. {*Ramum*} stipitẽ duas in partes diuisum. {*Signa vi.*} cicatricem uulneris acceptí indicat Nestor. {*Tunc ego*} eleganter senis mores exprimuntur, solent nanq; senes se laudare. {*Nullus*} non. nomen pro aduerbio positum est. {*Cornum*} hastam ex corno confectam. {*Quadrupedantis*} quattuor pedibus currentis, Centaurus nanque erat. {*In aduerso vultu*} in opposito ore. {*Vecte Pe. Mac.*} Pelethronium Thessaliæ mons est, unde Pelethronius declinatur. {*Erigdupum*} grauiter strepens, Erigdupus interpretatur. [Epitheton Home. frequẽs, ut ἐριγδούποιο θαλάσσης.] {*Inguine*} inguen & pudenda significat, & morbum maxime pudenda infestantem. {*Ampycidem*} Mopsus, ut Apollonij expositor ait,

Ampyci Titaronis filij fuit filius: unde etiam Ampycides uocatur, alter ex Apolline & Manto Tiresiæ filia natus fuisse dicitur, & ipse uates uenerandus, qui ut Pomponius Mela scribit, in finibus Pamphiliæ Phaseli urbem condidit.

Fuit Mopsus alter Ampyci filius: quod Ouidij interpres ignorare se fatetur ingenue. libro 12. C OE L. RHOD.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum, Mopso iaculante, biformis amans
Occubuit, frustraque loqui tentauit Odites. leuis

Scribunt Apollonij interpretes Argonauticon primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Chloride, quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modo nuncupatum existere in Larissa, & Gyrtone, & Pheris, ibique esse Mopsum, & Babon, & Ossam. vocatum autem Mopsium non à filio Tiresię Mopso uate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarum nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam. Mopsij Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine μόψου ἑστίαν, idest Mopsi domum. quam tamen Mopsi uinculum nuncupet Hieronymus, ubi mortuus sit Constantius Imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui Empycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argon. 4.

Ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδίδακτον δ' οὐ φύγε κῆρα
Μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

Id est, Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum uero non uitauit fatum uaticinijs. nec enim mortis euasio ulla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit:

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitque Thebis.

Multæ illum petiere sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
*Hæc & blanditijs, & * amando, & amare fatendo*
Cyllaron una tenet. cultus quoque, quantus in illis
*Esse potest membris: ut sit coma pectine * leuis:*
Vt modò rore maris, modò se uiolave, rosave
Implicet: interdum canentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pagasææ uertice syluæ
Fontibus ora lauet, bis flumine corpora tingat,
Nec nisi quæ deceant, electarumque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat uellera læuo.
Par amor est illis: errant in montibus unà:
Antra simul subeunt: & tum Lapithéia tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est, iaculum de parte sinistra
Venit, & inferius, quà collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit paruo cor uulnere læsum.
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Impositaque manu uulnus fouet, oraque ad ora
Admouet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
*Vt uidet extinctum, * dictis, quæ clamor ad aures*
Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi,
Incubuit: moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis uellera nodis
Phæocomes, hominemque simul protectus, equumque:
Codice qui misso, quem uix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonoleniden summo de uertice fregit.
Fracta uolubilitas capitis latissima: perque os,
Perque cauas nares, oculosque, auresque cerebrum
Molle fluit, ueluti concretum uimine querno
*Lac solet: * uelue liquor rari sub pondere cribri*
*Manat, & exprimitur per densa foramina * succus.*
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Cthonius quoque, Teleboasque
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum: iaculo mihi vulnera fecit:
(Signa uides) apparet adhuc uetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis: illo sed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat: nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyreti?
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oceli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu,
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum. memini & uenabula condi
Inguine Nessæi manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum: Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustraque loqui tentauit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque necci Caneus dederat, Stiphelumque, Bromumque.
Antimachumque, Helimumque securiferumque Pyracmõ,
Vulnera non memini, numerum, nomenque notaui.

hicce
spissus

Pronolat Aemathij spolijs armatus Alesi,
Quem dederat letho membris & corpore Latreus
Maximus. huic aetas inter iuuenemq́, senemq́,
Vis iuuenilis erat: uariabant tempora cani.
Qui clypeo, gladioq́, Macedoniaq́, sarissa
Conspicuus, faciemque obuersus in agmen utrunque,
Armaq́, concussit, curuumq́, equitauit in orbem.
Verbaque tot fudit uacuas * *animosus in auras:*
Et te, * *Caeni, feram? nam tu mihi faemina semper,*
Tu mihi Caenis eris: nec te natalis origo
* *Commouit, mentemq́, subit, quo praemia facto,*
Quaq́, uiri falsam speciem mercede pararis?
Quid sis nata, uide, uel quid sis passa, columq́,
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque:
Bella relinque uiris. iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua uir equo commissus erat. furit ille dolore,
Nudaq́, * *Phyllei iuuenis ferit ora sarissa.*
Non secus haec resilit, quàm tecti à culmine grando,
Aut si quis paruo feriat caua * *tympana saxo.*
Comminus aggreditur, laterið recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca peruia non sunt,
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense:
Quando quidem mucro est hebes inquit. & in latus
Obliquat, longaq́, amplectitur ilia dextra. (ensem

Sed quia in Senecam incidimus, operaepretium est intueri diligenter, quàm inscitè illius poetae interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato. scribunt enim à Seneca Graecam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non periérit Idmon, sed ab apro percussus, vt scribit Apollonius; nec praeterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. ego verò neutiquam historiae fidem commutatam inuersamque contenderim, sed auctoris reconditum potius sensum, minus ab incuriosis rectè percipi: ita enim arbitror distinguendũ, interpungendumque, Idmonem, quamuis bene fata nosset, Condidit.
vt à sententia pendeat praecedenti.
Ite nunc fortes, perarate pontum,
Sorte timenda.
hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: idest, caussa fuit vt periret Idmon. postea infertur,
Serpens Libycis arenis,
quod planè ad Mopsum refertur, ita vt serpens, ibi participium sit, non nomẽ. est enim verborum structura: Mopsus serpens, idest oberrans & vagabundus. quod autem de Idmone dicit, Quãuis bene fata nosset, confirmatur Apollonij auctoritate Argonauticon primo, vbi loquente Idmone, hi subijciuntur uersus,

Αὐτὰρ ἐμοὶ θάνατον στυγερῇ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ.
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' ἠπείροιο ὀλέσθαι.

At mihi, emori odiosi daemonis fato, procul sancitum est in Asidis continente. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataque? etenim uideri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerum & uaticinij peritiam. nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonij interpres ob insignem experientiam, quod Chamaeleontis comprobat auctoritate. Cęterum, prior enarratio luculentior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit. unde dixerunt ueteres canem ἐπίδμονα θηρὸς, hoc est uenationis peritum.
Extat & carmen Ausonij de Idmone uate:
Idmona quod uatem, medicum quod Iapina dicunt,
Discendas artes nomina praeueniunt.
sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus usos uatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao * Oiclis. quoniam uerò parte hac Senecae opem tulimus, succurrit & locus alius tragoediae eiusdem, ubi execratur Chorus primum nauigationis auctorem, recensetque discrimina, quae Argonautae adierunt:
Demum, inquit, Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsaque uocem perdidit Argo.
incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem, cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. cum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticon quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana uoce fungeretur quandoque. sic enim ait:

αἴαχεν δ' ἄρα
Νηὸς ἀνέδραμεν ἴσον ... θοῆς
Αὐδῆεν γλαφυρῆς νηὸς δόρυ.

Extat & Antipatri epigramma de natura quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata-

rem gestam significauit, nec Argoam, inquit, expetiuit carinam:

Ἀγγίλιον θεῖω ἠδ' ἀργυρος μαντείων
Καὶ φράσιν πέμψαι δ' ἐν ἰνδάλμασι σφίσιν.

Reperias, & alibi ei * rei mentionem. nobis satis superque fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem utranque, ut saepe, dormirent. certe siquis anxiè plura quaerat, Lycophronis interpres Iasonem cum socijs quadragintanouem inscendisse Argo, scribitque

Λαλητάτην εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδωνίας δρυός.. *animosus Te, Caeni, feriam? uel, Caeni feram.*

idest carinam habebat loquacissimam ex Dodonae quercu. propterea Lycophron alicubi λάλοδρυν *Commouit* αἶσαν, idest garrulam nuncupat picam. Porrò scribit uetus Arati Phaenomenon interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primum sit compacta nauis, quae Argo est appellata, eaque Argos petierit Danaus. auctor autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam, quod repetit Iginius quoque. Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutarchus. meminit eiusdem Apuleius quoque. sed & Lactantius grammaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, ut post mortem templa quoque ei credantur dicata, quae oraculi gratia saepe adirent homines.

Pellei

tempora

AEMATHII} Thessali. {*Letho dederat*} interfecerat. {*Variabant*} alij nanque ex capillis albi, alij erant nigri. {*Macedoniaque sarissa*} sarissae hastae sunt Macedonum, ut pila Romanorum gesa Gallorum. [Nota antem secundam in Macedonia, longam positam à poeta per ἔκτασιν. nam in primitiuo aliàs corripitur, ut apud Claudianum de bello Getico, Nubibus intactum Macedo miratur Olympum, &c. & Silium libro decimoquinto, Feruebat Macedum subitis perculsa ruinis.] {*Et te* * *Caeni feram*} cum magna indignatione haec dicit Latreus, ac si diceret: nequaquam patiar te meos socios interficere. Caeneum autem per contemptum Caenim uocat, ac si adhuc foemina esset. {*Quo praemia facto*} concubitum cum Neptuno illi exprobrat. {*Quid uel nata uide*} nam foemina. {*Vel quid sis pas.*} Neptuni nanque uim passa es. {*Columque*} colus instrumentum est, quo mulieres filant, notius quam ut sit describendum. {*Cum Calathis*} calathus uas est, quem Latini quasillum uocant, reponendis fusis accommodatum. {*Iactanti*} inaniter clamanti. {*Eruit*} aperuit. {*Commissus*} coniunctus. { * *Pelles iuuenis*} Cęnei a Pella urbe originem ducentis. {*Comminus aggreditur*} ense inuadit Caeneum. id quod nisi propius accederet, facere non poterat [In alijs editionibus legitur, nudaque Phylei iuuenis, ut dubitari possit, utrum Phyllei potius, quam Pellaei legendum sit à Phyllo Thessaliae oppido, cuius & Steph. & Strabo meminit libro 9. à quo & Phyllei Apollinis templum dictum fuit. Higinus autem & montem Phyllaeis in Thessalia fuisse testatur, in catalogo Argonautarum. huius etiam Apollon. meminit libro primo, ubi ait:

Ἤλυθε δ' Ἀστερίων αὐτοσχεδὸν, ὃν ῥα Κομήτης
Γείνατο δινήεντος ἐπ' ὕδασιν Ἀπιδανοῖο
Πειρεσιὰς ὄρεος Φυλληΐου ἀγχόθι ναίων.

{*Duro late.*} impenetrabili. {*Luctatur*} conatur. {*Mucro est hebes*} cuspis est retusa.

RAPH

{*Gemitus*} strepitus. {*Vt corpore mar. icto*} tanquam marmore percusso. {*Prabuit*} exhibuit. {*Fatiferum*} mortiferum. {*Cæcam*} occultam, coopertam. {*Vulnusque in vul. fec.*} nam cum iam vulnus fecisset, manum versando alia vulnera faciebat. {*Inque cruent.*} dyalysis vnius dictionis in duas, quæ & tmesis dicitur. nam incruentatus integrum est. {*Noua res*} nouum miraculum. {*Monychus exclam.*} Monychus solidæ vngulæ interpretari potest. Centaurus autem fuit fortissimus, de quo Iu. Quantas iaculetur Monychus ornos. {*Populus su.*} figurata locutio. {*Quanquam ille vir est*} validus atque robustus. est autem correctio superioris dicti. {*Segnibus ac.*} ignauis factis. {*Quod fuit il. su.*} feminæ, nam Cæneus antea femina fuerat. {*Animalia*} scilicet fortissima, hominem & equũ. {*Matre dea*} Iunone. {*Tantus er.*} tam magnanimus. {*Iunonis ut al. Spem cape.*} potiundæ subauditur. {*Semimari*} semiuiro. {*Missis syl.*} iniectis syluarum arboribus. {*Elidite*} opprimite, exprimite. {*Insanis*} maximis. {*Trabem*} arborem. {*Validum in.*} potentem, vt qui ferro vulnerari non poterat.

RAPH. EXEMPLVMQVE *fuit*} exemplum est, quod aut sequamur, aut vitemus. fuit ergo exemplum Monychus alijs Centauris, vt in Cæneum arbores conijcerent. hocque est illud quod Iuuenalis innuit, cum ait, Quantas iaculetur Monychus ornos. {*Nudus ar.*} arboribus in soluta diceretur oratione. {*Nec ha.*} per μετάληψιν intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. Othrys autem & Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. {*Immani cum.*} maxima lignorum congerie. {*Obrutus*} oppressus. {*Aestuat*} angitur, anhelat. {*Nec habet*} nec respirare potest. {*Deficit interdum*} deficere & mori interdum videtur. {*Super aera*} ad dumaera. {*Tollere*} erigere. {*Euoluere*} excutere. {*Ecce*} hoc aduerbio significat se digito ostendere Idam Phrygiæ montem. {*Exitus in dubio est*} mors, inquit, Cænei in dubio est. nam alij mortuum esse contendunt, alij in aquilam transmutatum. {*Syluarum mo.*} arborum pondere. {*Abnuit Ampycides*} Mopsus negat. {*Fuluis pe.*} in aquilam Cæneum fuisse conuersum innuit poeta. [Quæ mihi tũc pri. tunc est consp. uolucris ita Regius quidem legit,

Montes Thessaliæ notissimi.

Cæneus in Aquilam.

Plaga facit gemitus ut corpore marmoris icti,
Fractaque dissiliit percusso lamina collo.
Vt satis illæsos miranti præbuit artus,
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus: capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, cæcamque in uiscera mouit,
Versauitque manum, vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt uasto trepidi clamore bimembres,
Telaque in hunc omnes vnum mittuntque, feruntque.
Tela retusa cadunt: manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res. Heu dedecus ingens,
Monychus exclamat, populus superamur ab uno,
Vixque uiro: quanquam ille vir est; nos, segnibus actis
Quod fuit ille, sumus. quid membra immania prosunt?
Quid geminæ uires? & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altæ
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super totosque inuoluite montes:
Viuacemque animam missis elidite syluis;
Sylua premat fauces: & erit pro uulnere pondus.
Dixit: & insanis deiectam uiribus Austri
Fortè trabem nactus ualidum coniecit in hostem:
Exemplumque fuit: paruoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat* Pelion umbras.*
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Aestuat arboreo, coniectaque robora duris
Fert humeris. sed enim postquam super ora, caputque
Creuit onus, nec habet, quas ducat spiritus auras,
Deficit interdum: modò se super aera frustra
Tollere conatur, iactasque euoluere syluas,
Interdumque mouet: ueluti, quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est: alij sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant,
Abnuit Ampycides: medioque ex aggere fuluis
Vidit autem pennis liquidas exire sub auras,
Quæ mihi tunc primum fuerat conspecta uolucris.*
Hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem*
Aspexit, pariterque animo est, oculisque secutus:
O salue, dixit, Lapithæa gloria gentis
Maxime uir quondam, sed auis nunc unica, Cæneu.
Credita res auctore suo est: dolor addidit iram:
Oppressumque ægrè tulimus tot ab hostibus unum:
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
Quàm data pars letho, partem, fuga, noxque remouit.

ARGVMENTVM.

ARG. Periclymenus, à Neptuno accepta potestate, ut se in uarias figuras transuerteret, cum aduersus Herculem dimicasset, & eum uarietate formarum uellet eludere, in Aquilam est reformatus est: quam ille aduolantem sibi, & in altitudinem in aeris efferentem, nouissime sagitta crudelitam interemit.

*H*Aec inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus, Pylio referente, dolorem

cæterum sunt qui legunt, Tunc est conspecta supremum. ut idem Reg. in annotationibus indicat. quam lectionem, vt temere asserere nolim, ita tamen adiuuare eam videtur quod infra sequitur, Sed auis nunc unica Cæneu. cur enim unicam diceret poeta, si in aquilam, notamque uolucrem conuersus ille fuisset? Ceterum fabulam hanc Cænei etiam Apollonius describit lib. 1. his uersibus:

[illegible]

quibus uersibus & illud cõfirmatur, quod Ouid. dixit: Exitus in dubio est, alij sub inania corpus Tartara detrusum syluarum mole ferebant.] {*Lustrantem*} circundantẽ. {*Vnica*} sola, singularis. {*Credita res est*} hoc est Mopsi uatis auctoritate creditus est Cæneus in aquilam fuisse commutatus. {*Aegre tu.*} indignati sumus. {*Abstitimus*} destitimus. {*Exercere do.*} sæuire in Centauros ob dolorem de Cænei morte conceptum.

*H*AEC *in. La.*} hæc idcirco a poeta narrantur, quo occultius Periclymeni Nestoris fratris Metamorph. inferatur. Periclymenus enim Nelei filius cui Neptunus facultatem se in uarias figuras trãsformandi concesserat, cum aquilæ figuram suscepisset, ab Hercule, cũ quo pugnabat, sagitta transfixus interijt. {*Tlepolemus*} ita quidem fere in exemplaribus legitur, quod grande flagitium est, cum Triptolemus nusquam bello Troiano interfuisse legatur. Tlepolemus igitur loco Triptolemi reponatur, fuit enim Tlepolemus (vt in secundo Iliad. narrat Homerus) Herculis & Astiocheæ filius qui cum Lycimnium maiorem germanum interfecisset, comparata classe, magnaque comitum multitudine Rhodum profugit, vbi imperium adeptus cum nouem nauibus, vna cum alijs Græciæ principibus, ad bellum Troianum est profectus, vbi tandem a Sarpedone fuit

tunc est *plangore*

interfectus. {*Praeteriti Al.*} praetermissi Herculis. {*Non per.*} non est passus. {*Obliuia acta*} obliuionem esse factam. {*Herculea*} Herculis. est enim periphrasis. {*Tristis Pyl.*} moestus Nestor, quod & se à Tlepolemo notari uidebat, & ea commemorare cogebatur, quae sibi luctus caussa fuerant. {*Obductos an.*} multitudine annorum obrutos, atque oblitos. {*Restringere*} renouare. {*Offensas*} iniurias, quibus me affecit. {*Maiora fide*} maiora quã credi debeat. {*Sed neque*} hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus autem priami fuit filius: Polidamas uerò unus è principibus Troianis fuit fortissimus, sic uocatus, quod multos domaret. [Producta est autem prima in Polydamas, eadem extensione, quae apud Horatium in Polypus, Satyra tertia, & in Epodis. nam ex πολλοὺς πολλοὺς fit Dorica dialecto, ut etiam Aldus annotauit. apud Homerum tamẽ Πουλυδάμας ferè dicitur per ου diphthongum, ut

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ᾽ ἀγορεύειν
Πανθοΐδης. ὁ γὰρ οἶος ὅρα, πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

Iliados Σ. & rursum,

Πουλυδάμα σὺ μὲν οὐκέτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύεις.]

citis & in bello Thebano infestum Amphiarao, ipsum ubique persecutum dicit, donec terra sorberetur.] {*Viri*} Herculis. {*Hamatis unguibus*} in modum hami recuruis. est enim nomen participio simile hamatus ab hamo declinatum. {*Nimium*} affectus, & dolori seruit hoc aduerbium nimium. {*Tirynthius*} Hercules à Tirynthi Peloponnesi urbe. {*Et quae leuis*} ordo est & sensus, Et leuis sagitta, quae haeserat, & affixa erat alae, pressa, & impulsa fuit grauitate corporis illi affixi. est autem ἀντίθεσις leuis .n. opponitur graui. {*Exacta*} expulsa. {*Iugulo sinistro*} per sinistrum iugulum. {*Herculis* * *tui*} parentis subaudiatur. {*O Rhodia*} ad illud Homeri carmen alludit poeta in secundo Iliad.

Τληπόλεμος δ᾽ Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε, ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων.

hinc enim aperte colligitur Tlepolemum Rhodiorum ductorem fuisse & pulchrum & magnum. {*Solida grat.*} firma amicitia. {*Neleius*} Nestor Nelei filius. {*Dulci ore*} suaui sermone. nam (vt ait Hom.) suauior melle ab ore Nestoris oratio profluebat. {*A sermone*} post sermonem Nestoris.

Praeteriti Alcidae, tacito non pertulit ore:
Atque ait: Herculeae mirum est obliuia laudis
Acta tibi senior: certè mihi saepe referre
Nubigenas domitos à se pater ipse solebat.
Tristis ad haec Pylius: Quid me meminisse malorum
Cogis, & obductos annis * rescindere luctus?
Inque tuum genitorem odium, offensasque fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis: quod * uellem posse negare.
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia moenia quondam
Strauit, & immeritas urbes Elinque, Pylumque
Diruit, inque meos ferrum, flammasque penates
Impulit, vtque alios taceam; quos ille peremit:
Bis sex Neleidae fuimus conspecta iuuentus,
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus: atque alios uinci potuisse ferendum est:
Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras
Sumere quas uellet, rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic ubi nequidquam est formas uariatus in omnes,
Vertitur in faciem uolucris, quae fulmina curuis
Ferre solet pedibus diuum gratissima regi.
Viribus usus auis, pennis, rostroque * redunco,
Hamatisque uiri laniauerat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit, lateri quà iungitur ala.
Nec graue uulnus erat: sed rupti uulnere nerui
Deficiunt, motumque negant, uiresque uolandi.
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis: & * quae leuis haeserat alae
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num uideor debere tuis praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae * ductor pulcherrime classis?
Ne tamen ulterius, quàm fortia facta silendo,
Vlciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.
Haec postquam dulci Neleius edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexere toris: nox est data caetera somno.

restringere, alias rescissere.

mallem

reduunco.

{*Messenia moe.*} Messene & urbs est, regio adiacens Arcadiae. est etiã Siciliae urbs, vnde Messenius deriuatur. {*Elinque Pylumque*} Elis vrbs est Arcadiae iuxta Olympiam ab Elio Tantali filio cognominata: vnde Eleus & Eleus declinantur. Pylus verò Messeniae, vnde Pylius, Pyleus, ac Pylion gẽtilia nomina deriuantur.

RAPH. *BIS sex Neleidae*} duodecim Nelei filij. Neleus autem Neptuni filius & Tyrus nymphae, qui à fratre Peliadomo pulsus Pylon urbem in Messenia condidit, uxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit Nestorem, Periclymenum, Chromium. ex uarijs autem mulieribus alios nonem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Euribium, Epileontem, Phrasin, Antimenẽ, & Alastorem. {*Me minus*} me excepto. {*Nelei sang.*} Neptuni enim Neleus fuit filius. {*Quae ful.*} periphrasis est aquilae. Ouid. quidem Periclymenum in aquilam conuersum ab Hercule fuisse interfectum ait: alij vero in muscam trãsmutatum, admonitione Palladis claua ab Hercule fuisse percussum, atque interemptum. (Periclymeni & Pindarus meminit octaua ode Nemeorum. sed hunc Neptuni filium, & Chloridis eius, quae Tiresiae fuit, cognominis Neleo, commen. ibidem fa-

Periclymenus in varias formas.

ARGVMENTVM.

ARG. Neptunus grauiter ferens Cycnum filium suum ab Achille occisum, & Hectorem defensorem operum, quae ipse potuisset, ab Apolline socio laboris petit, quoniam sibi non daretur, ut comminus cum eo congredi posset, ut ultor existeret at ille auditis precibus eius, immistus acie, nullique conspectus, arcum Alexandri in Achillem conuertit, ut sagittam in eum dirigere posset: talumque (qui fuit in eius corpore mortalis) percussit, & interemit.

AT deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
In uolucrem corpus nati * Stheneleida uersum
Mente dolet patria, saeuumque perosus Achillem,
Exercet memores plus quàm ciuiliter iras.
Iamque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:

AT *Deus aequo.*} Neptunus aegre ferens Cygnum filium ab Achille interemptũ Apollinem hortatur, ne vlterius ipsum viuere patiatur. cui Apollo obsequens in aciem Troianorum descendit, Paridisque sagittam in Achillem ita direxit, vt illius vulnere interierit. Haec autem iccirco à poeta narrantur, vt commodius & libri sequentis initium cum huius fine connectat, & Aiacis in florem Metamorphosin huic loco subiungat; neque enim vllam aliam in huius libri fine describit transfigurationem. [Volucrem Cygneida versus: hoc est in Cygnum, posito patronymico pro denominatiuo. nam à κύκνος fit κύκνειος. hinc soluta diphthongo κυκνηΐς à quo κυκνηΐς foemininum patronymica forma. {*Memores ir.*} quas in memoria habebat: vt illud Virg.
Memorem Iunonis ob iram.
{*Plusquam ci.*} hostiliter. {*Tracto bel.*} protracto, producto. {*Intonsum Smy.*} comatum Apollinem. nam Smyntheus epitheton est Apollinis proprium à muribus sumptum, qui (vt Stra. ait) Smynthi à Cretẽsibus vocantur hac ẽt de caussa Smyntheus Apollo fuit cognominatus, quod Teucris è Creta profectis datũ est oraculũ, vt ibi sedes collocarent, vbi terrigenae ipsos adorirentur.

qua

vestor

Cygneida

O mihi de fratris longè cariſſime natis,
Irrita qui mecum poſuiſti mœnia Troiæ,
Ecquid, ubi, Aſiacas caſuras aſpicis arces,*
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæſa doles? ecquid, ne perſequar omnes,
Hectoris umbra ſubit circum ſua Pergama tracti?
** Cùm tamen ille ferox, belloq́; cruentior ipſo*
Viuit adhuc operis noſtri populator Achilles.
Det mihi ſe, faxo, triplici quid cuſpide poſſim,

Sentiat. at quoniam concurrere comminus hoſti
Non datur, occulta nec opinum perde ſagitta.
Annuit, atque animo pariter patruiq́; ſuoq́;
Delius indulgens, nebula uelatus in agmen
Peruenit Iliacum, mediaq́; in cęde uirorum
Rara per ignotos ſpargentem cernit Achiuos
Tela Parin: faſſusq́; deum, Quid ſpicula perdis
Sanguine plebis? ait: ſi qua eſt tibi cura tuorum,
Vertere in Aeaciden, cæſosq́; ulciſcere fratres.*
Dixit, & oſtendens ſternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obuertit in illum,*
Certaq́; letifera dixerit ſpicula dextra.
Quo Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit. ille igitur tantorum uictor Achille
Victus es à timido Graiæ raptore maritę.
At ſi fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodoontiaca malles cecidiſſe bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelaſgi
Nominis Aeacides, caput inſuperabile bello
Arſerat: armarat deus idem, idemq́; cremarat.
Iam cinis eſt, & de tam magno reſtat Achille
Neſcio quid, paruam quòd non bene compleat urnam,
At viuit, totum quæ gloria compleat orbem,
Hæc illi menſura uiro reſpondet, & hæc eſt
Par tibi Pelide, nec inania Tartara ſentit.
Ipſe etiam, ut, cuius fuerit, cognoſcere poſſes,
Bella mouet clypeus, deq́; armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior, & æuo,
Poſcere, non alij. ſoli Telamone creato,
Laerteq́; fuit cantæ fiducia laudis.
A ſe Tantalides onus, inuidiamq́; remouit,
Argolicosq́; duces medijs conſidere caſtris
Iuſſit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

Margin: *has iã iã* — *Cur* — *laſosque* — *arcumque*

tirentur. id autẽ circa Hamaxithum ferunt contigiſſe. nam maxima agreſtium murium multitudo noctu exorta quicquid armorũ, uaſorumq; excorio inuentum eſt, corroſit. Teucri autem ibi manſerunt, atque Idam ab Ida, quæ eſt in Creta, appellarunt, templumque, ac ſimulacrum Apollini Smynthio erexerunt. Heraclides uerò Ponticus auctor eſt, mures ibi circa templum abundare, & ſacros exiſtimari. Simulacrum verò ita effigiatũ eſſe, vt murẽ pedibus premat. Solent autem homines nõmina à paruis rebus impoſita quibuſdam lenimentis mitigare, nam & à culicibus, quos Oetei Conopas uocãt, Hercules Conopion apud illos colitur, quoniam ab illis eius opera liberati fuerunt. apud Erithræos quoque Miliuorum habitantes Spectonus colitur, quòd ipſe uitibus uermis infeſtiſſimus ſit. nã ex Erithræis uitibus apud illos ſolum talis beſtiola naſcitur. Rhodij autem Apollinis Erithibij templum habent in agro ſuo. nam rubiginem ipſi Erithibiam vocant. apud Aeoles qui in Aſia ſunt, mus quidam Pronopion vocatur. Bœotij verò hoc nomine Culices vocant. ſacrificiũ autem faciunt Apollini Pronopioni, ſed multis in locis ſunt Smynthia hoc eſt Smynthij Apollinis tẽpla. precipuè tamen in urbe Chryſa Smynthius Apollo colebatur, ubi erat ſtatua à Scopa pario confecta, cuius pedibus mus ſubiectus erat. {*O mihi de*} hac oratione Neptunus Apollinem hortatur, ut Achillem Cycni interfectorẽ ſagitta perimat. {*De frat. na.*} de Iouis fratris mei filijs. à beneuolentia autem exorditur Neptunus. {*Subit*} in mentem cũ quadam miſeratione uenit. {*Populator*} deſtructor ex arte autem Achillem in odium Apollinis Neptunus adducit.

RAPH. *DET mihi ſe*} committat ſe mihi & mari. {*Triplices cuſp.*} periphraſis eſt tridentis. {*Nec opinum*} non opinantem. {*Indulgens*} obſequens. {*Sanguine plebis*} plebeios, ac uiles interficiẽdo. {*Poſt Hect.*} poſt Hectoris cædem. {*ille igitur*} apoſtrophe ad Achillẽ indignationem continens quòd ab effœminato Paride fuerit interfectus. {*Graia mar.*} Helenæ, quã iccirco maritã poeta uocat, quia uiris imperabat. {*Fœm. Mar.*} imbelli. [Cum Ouid. ſentit, & Calaber, qui lib. 3. Achillem ab Apolline ſagitta interfectum ſcribit, & Hom. apud quẽ Hector Achilli uaticinatur in hũc modum Ilia. 22.

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἤματι τῷ ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσιν.

alij autem in templo Apollinis Thymbræi interfectũ à Paride dicunt, inſidijs Hecubæ, cum eo noctu ad Polixenam ingreſſus fuiſſet. ut & Seruius meminit in 6. Virg.] {*Thermodoontiaca*} Amazonica ſecuri. nam Amazones Thermodontis fluuij accolæ fuerũt {*Arm. Deus*} Vulcanus & Arma Achilli Thetidis rogatu perfecit, & eum mortuum combuſſit. {*Neſcio quid*} parum quid cineris de tanto Achillis corpore ſupereſt, quo ne vrna quidem impleri poteſt. {*Hæc menſ.*} totius terrarũ orbis menſura eſſe uidetur gloriæ Achillis. à præſtantiſſimis. n. quibusq; poetis tam Græcis q̃ Latinis Achillis geſta fuere celebrata, ſicq; per totum terrarum orbẽ vulgata. {*Nec inania*} nunquam. n. gloria moritur. {*Vt cuius*} ac ſi diceret fortiſſimi ac bellicoſiſſimi illum clypeum fuiſſe, pro quo tantæ contentiones fuere ſuſceptæ. {*Deque armis*} propter arma Achillis bella excitantur. nã poſt mortem Achillis inter Aiacẽ, & Vlyſſem de armis ipſius Achillis grauiſſimæ ſunt ortæ contentiones. {*Soli Telam. cr.*} Aiaci Telamonis filio. {*Laerteque*} Vlyſſi {*A ſe Tantal.*} Agamemnon à Tantalo genus ducens. nam Tantalus Iouis, Pelops Tãtali, Pelopis Atreus, Atrei Agamemnon, & Menelaus filij fuiſſe dicuntur. {*Traiecit*} tranſmiſit, tranſtulit. [Hic quoque variãt auctores. ſunt enim inter Græcos, qui iudiciũ armorum captiuis Troianis delegatum ab Agamẽnone tradant, quo ille inuidiam à ſe deriuaret, idque Neſtoris conſilio. vide Calabrum lib. 5. & Odyſ. 11.]

Iacobi Conſtantij Fanenſis.

F*Orteſque animæ, nec cognitus Hector &c.*} urdo talis, Forteſq; animę, nec exiguo ſanguine ſenſerũt quid Hector non cognitus poſſet, nec exiguo ſanguine Phryges ſenſerunt quid Achaica dextera poſſet. {*Proles Neptunia Cy.*} duos fuiſſe Cygnos reperio, vnum Marte genitum, qui ab Hercule eſt interfectus, vt in Aſpide narrat Heſio. alterũ Neptuno, quẽ interemit

Achilles auctore Pindaro, à quo mutuatum, hæc poetam nostrum existimo. {*Corpora tosta*} quia uictimas torrere mos fuit, nam quod de elixorum usu Seruius & alij quidam uolunt inane est, ut in secundo Hecatosty narrabimus. {*Inter belli que do*} Inepius loquendi modus si hoc modo legamus. at in nostro codice sic inuenio, Inter bellique domique Actatot. ut belli & domi aduerbialiter sint locata. {*Ac si quem*} imperfecta sententia. unde opinor hinc secundo carmini deesse ultimum pedem, ac deesse simul uersum, qui sequi debeat integrum uno minus pede. nam illud, Vixi, non huic cui subiungitur uersui, sed illi, qui desit, subnecteodum uidetur. exempli causa hoc modo, Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem operum multorum reddere, certe me potuit, uidi qui tot iam sæcula, uixi annos bis centum &c. {*Clara decore fuit*} Elateia, ι, exili scribatur & Elatei filia interpretetur, qui elatus à Stephano dicitur. is Elateam ciuitatem in Thessalia condidit, habuitque alteram filiam Dotiani nomine, à qua Dotium in eadem regione ciuitatis fuit nuncupata. est & Elatea urbs Phocidis, cuius meminit Paus. in Attica, & Herodo. in Vrania, nisi eandem esse quis velit, quam memorat Steph. {*Vidi ego Pet.*} proprium nomen à Petra in Thessalia loco, ubi colebatur Neptunus cognomento Petræus quoniam ibi percussa petra equum euocauerit. Lege quæ scripsimus in primæ Collectaneorum Hecatostyos c. 57. {*Vltor adest Phereus*} Pherçus trisyllabum nomen est hoc loco. nam primam corripere debet, cum à Phæris Thessaliç ciuitate (quç primam corripiunt) deriuetur. multa sanè hic nomina inuenies à Thessaliæ locis declinata:

{*Teraque Aemonijs qui prensos montibus ursos*
Ferre domum uiuos indignantesque solebat.} scribo Therea cum th aspirato, ut sit nomen à feris deductum, quarum hic uenatione delectabatur. θὴρ feram significat.

{*Abscindit*} lego abscidit, ut in temporibus sit concordia, quod tamen ex abs & cædo, non ex abs & scindo compositum esse monemus, ut ne claudicet syllaba. {*Aemathq;spe.*} pro Alesij. Alesius enim Sceluntis filius inter Hippodamiæ procos à Stephano memoratur sunt & qui Alesium Gargeti filium fuisse dicant (ut idem Stephanus tradit) qui cum Pelope inerit ad Hippodamiam Oenomai, à quo Alesius in Elide ciuitas fuerit nuncupata. {*Nudaque Pellas uiuentis ferret ossa sarissa*} quidam codices non Pellei habent, sed Phyllæi, quod non conuenit minus. Phyllus enim ciuitas in phthiotica una quatuor regionum Thessaliæ, teste Strab. lib. 9. ubi Apollinis Phyllæi fanum hinc Phyllejam matrem, id est, Thessalam poeta noster appellat ultimo artis amatoriæ, ut Nec tibi turpe puta crimen ut Phylleia mater Soluere, & obductos annis restringere luctus. codex meus, & alij plurimi habent restinguere. quod placet magis, significabit enim fuscitare. nam ut recludere persæpe simplicis uerbi contrarium habet significatum resoluere, religare, & id genus plura, cur non interdum habeat & restinguere quin participium illud obductos restinguere innuit esse legendum, cum obduci ignis dicatur cum operitur. Virg. Et Cinis obductæ celabat lumina prunæ. {*Bis sex Neleida fuimus*} Neleus (quod hoc loco interpres tetigit) ex Chloride genuit Nestorem, Periclymenum, & Chromium, ex diuersis alijs mulieribus Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Eurybium, Epileonta, Phrasiu, Anaximenem, & Alastorem. auctor Apollonij commen. in 1. Argon. Omnium autem natu minimus Nestor fuit, ut in undecimo Iliados scribit Home. {*Cum tamen ille ferox*} non cum, sed cur boni codices habent. {*A se Tantalides onus inuidiamque remouit*} inuidiam interpretor crimen vel iniuriam, licet & pro odio posset accipi.

ANNO-

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DVODECIMVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Protesilae cadis.

IN plerisque codicibus atque adeo in Raphaelis, quem nos habebamus, Protesilaus Isiphyli filius dicitur, cum Homerus in catalogo, & hic noster poeta in epistolis Iphicli dicant filium. verum hæc notare non videntur huius instituti.

Opusque mea bis sensit Telephus hasta.

Amphibolon videtur esse in verbo opus cum & vulnus & auxilium significet, operæpretium autem videtur quæ Plin. lib. 34 cap. 15. refert ascribere. Est & rubigo ipsa, inquit, in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea siue ferrea cuspide fecit, ita certe depingitur eam decutiens gladio. Meminit etiam obiter lib 25. cap. 5.

Spectatorem operum multorum reddere.

Anantapodoton est oratio, vt supra diximus, altero defecta membro. nam deest, certe me potuit senectus spectatorem multorum operum reddere.

Elige quod voueas, eadem quoque fama ferebat.

Amphibolon, vtrum eadem neutro dixerit genere, an fœminino. & supplementum videtur versus.

Saeuissime Centaurorum Euryte.

Homerus Odysseæ φ vocat Eurytiona, sed vt antea admonuimus, & nomina sæpe uariant, & non eosdem secutus auctores poeta uidetur.

Hunc pede conuulsa mensæ Pellaeus acerna.

Dubium quid referat hunc, utrum Amycum, qui celadonta percusserat, an Celadonta nondum prorsus confectum, quippe qui subiungat, geminato vulnere missum ad tartareas umbras geminato inquam cum ab Amyco, tum a Pelate inflicto. si certum esset Centaurus, an Lapitha fuerit Pelates, facile solueretur nodus.

Quæ fuerant pinu votiui cornua cerui.

Votiui, id est, uoto oblati, suspensa autem ad pinum intelligenda. porro sequente uersu Aldinus codex omisit, sua & Gryneus trisyllabon facit, cum poeta nono paulo antea carmine Gryneus fecerit dissyllabon, & Græce γρυνεὺς est, nō γρυνεῖος hoc saltem loco. Quare legendum, Gryneus sua lumina ramo. Rursus tertio inde uersu concreta, nisi pro confusa dicatur, non uideo quid sensus esse queat.

Vulnus Caenee tulisti.

Cæneus Lapithæ nomen, de quo hæc est fabula, dissyllabon est. at Cæneus trisyllabon Centauri nomen hoc versu. de quo poeta iocatur. quemadmodum C. Cæsarem iocatum in Pomponium militem, Quintil. refert. Cum enim Pomponius vulnus ore exceptum ostentaret, Ne vnquam fugiens, inquit Cæsar, respexeris?

Sopitus venis & inexperrectus Aphidas.

Coniunctio, &, hoc in loco omitti non debet. Cæterum Aphidas Planudes uertit, cum alibi Aphypnas legatur, quod ad illud inexperrectus respondere uidetur. sed neque de hoc certum est, sit ne Centaurus, an Lapitha. Carchesium auté, quod sequenti uersu ponitur, Raphael uas uinarium exponit. Ser. in 4. Geor. ad illud Virgilij, Et mater, cape Mæonij carchesia Bacchi, Oceano libemus, ait: Carchesia, inquit, sunt genera poculorum. at quantum ex Macrobij descriptione libro quinto constat, non longe videtur abesse ab eo, quod vulgo Cantharum vocant.

Plenoque è gutture fluxit *Inque toros.*

Raph. legit, plenoque è gurgite, & exponit, ventre, quem propter magnitudinem gurgitem uocat. hæc ille. sed è gutture legendum est: illud magis lectori considerandum, num satis recte ab eodem expositum sit, Inque toros, idest, in lectum & vrsæ pellem, quod ego tamen non reprehendo.

Solidoque reuellere dumo.

Dumo Perot. exponit nemore, quod placet, tametsi Dumosum apud Virg. in Tityro dumis plenum, exponit Ser. & Festus, frondosum. Porrò in hac pugna Centaurorum Lapitharumq; propria nomina multa corrupta, multa incerta, Nodymnum Nedimnum, Lycotan, Lycespen inepte, Ripea, quidam Riphea, Plegræum Phlegræum inepte, hylen ὕλην Planudes uertit. uerum hæc librariorum culpa fiunt, & correctorum incogitantia, aut uerius inscitia.

Ex humeris medios coma dependebat in armos.

Qui in homine humeri, in reliquis animantibus armi, aiunt Pli. tradidisse. non igitur est frustranda hæc Centauri descriptio, monstrosa quidem illa, sed non absque gratia, poetæ maxime quæsita ingenio.

Phaeocomes hominemque simul protectus equumque.

Raphael exponit, qui coma & se & hominem protexerat. alij simpliciter accipiunt, idest, qui se, & hominem, & equum protexerat: quod uidetur uerisimilius.

Veluti concretum vimine quernο.

Hæc descriptio nisi adiuuetur multis modis, & partim expositione, partim figuris declaretur, præter huius poetæ consuetudinem insignem secum adfert obscuritatem, ut miror Raphaelem non dignatum aliqua ampliore declaratione.

Qui clypeo gladioque Macedoniaque Sarissa.

Tot syllabarum breuium concursu poeta necessario breuem syllabam produxit, ut in Macedonia. Sarissa autem longior hasta erat, quàm Romanorum pilum, ut planè uidetur apud Liuium de bello Macedonico.

Obliquat, longaque amplectitur ilia dextra.

Nisi longa pro extenta exponamus, non equidem intelligo, cum sensus alioqui non sit obscurus. uidetur enim cælum nunc uerberasse, qui punctum antea.

Laertaque fuit.

Laertæ, idest Vlyssi; exponit Raphael, sed fortassis codex errat. nam Laerte uidetur ablatiui esse casus, ut Telamone. quanquam Laerta etiam dici potest, ut Anchisa apud Maronem in auferendi casu, quare absque diphthongo legendum.

{Hostis adest} hostes adueniunt. {Fataliter} ex fatorum lege. {Protesilae cad.} Protesilaus * Iphicli fuit filius, ac Laodomię, Acasti filiæ, maritus, qui Græcorum primus in littus Troianum egredi ausus, ab Hectore fuit interfectus. [Idque fataliter, vt supra dixi. responsum enim fuerat Achiuis, ut & Higinus annotauit, eum, qui primus littora Troianorum attigisset, periturum. fabulam autem describit Homerus Iliad. 2. his versibus,

* Iphicli

Τῶν δ' αὖ Πρωτεσίλαος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
Ζωὸς ἐών, τότε δ' ἤδη ἔχεν κατὰ γαῖα μέλαινα.
Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος Φυλάκῃ ἐλέλειπτο
Καὶ δόμος ἡμιτελής, τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ.
Νηὸς ἀποθρῴσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν.

Hostis adest: prohibentque aditus, littusque tuentur
Troes: & Hectorea primus fataliter hasta
Protesilae cadis: commissaque prælia magno
Stant Danais, fortesque animæ, nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera possit,
Sanguine senserunt. & iam Sigæa rubebant
Littora; iam letho, proles Neptunia, Cycnus
Mille uiros dederat; iam * curru stabat Achilles
Totaque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina; perque acies aut Cycnum, aut Hectora quærens,
Congreditur Cycno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, O iuuenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quòd sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides. uocem grauis hasta secuta est.
Sed quanquàm certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri:
Vtque hebeti pectus tantummodo contudit ictu.
Nate dea (nam te fama prænouimus) inquit.
Ille, quid à nobis uulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis equinis
Fulua iubis. cassis, nec onus caua parma sinistræ
Auxilio mihi sunt: decor est quæsitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet, remouebitur omne,
Tegminis officium: tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide: sed qui
Nereaque, & natas, & totum temperat æquor.
Dixit: & hæsurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excipit hoc heros: rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine uulnere corpus
Sincerumque fuit. nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem ualuit * distringere Cycnum.
Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cùm sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas uestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat, hastæ.

curru

Quod autem hic ab Hectore occisus dicitur, id alij uariantes quidam enim ab Aenea occisum volunt, quidã ab Achate Aeneæ socio, alij etiã ab Euphorbo, ut eodem loco annotat Comm. Protesilaum porrò dictum ait Higinus, eo quod primus Græcorum perijsset cum antea Iolaus diceretur. huius pater Iphiclus fuit, cursus velocitate ac leuitate celebris, vt qui pedibus supra summas aristas decurreret, neque spicas earum læderet, aut infringeret, Iphicli autem Phylacus. vnde & Phylacides alibi dicitus Protesilaus ab auo videlicet paterno non à luco. dicitur autem idem etiam ab inferis commeatu in triduũ impetrato, redijsse in vitã vxoris Laodomiæ precio *. quam rem Lucianus tractat in dialogis inferorum & diuinos postea honores consecutus, Eleunte in Chersuneso, vt Pausan. in Atticis tradit.] {Stant} constant, quia fortissimum {Fortesque} constat verbum est subaudiendum. {Nec con.} constat magno subaudiatur. est enim ordo & sensus, & Hector non cognitus magno constat Græcis. si enim cognitus fuisset, facile illum vitasset Protesilaus. {Achaica dextera} Græcorum vires, quamuis ad Achillem & Aiacem alludere videatur, qui multos ex Troianis interfecerunt. {* Signata} infecta sanguine subaudiatur. {Proles Nep.} tandem ad Cygni Metamorphosin, id quod à principio libri intendebat poeta, peruenit. nam Cygnus, Neptuni filius, quòd dono patris nullo ferro posset vulnerari, Achillis impetum expectare ausus est, à quo sæpius hasta frustra percussus, cum ferri acies corpore illius retunderetur, tandem correptus & strangulatus est. quem cum Achilles spoliare vellet, arma sine corpore fuisse relicta animaduertit. nam pater Neptunus illum in auem Cygnum iam commutarat. {Stabat} erectus erat. {* Achilles} Achilles autem Pelei & Thetidis fuit filius, dictus vel παρὰ τὸ ἄχος λύειν, hoc est à soluendo dolore, medicus enim fuit, à Chirone medicinam doctus, vel παρὰ τὸ ἄχος Ἰλιεῦσιν ἐπιθεῖναι, hoc est ab inferendo Iliensibus dolore, vel à particula priuatiua, & χιλὸν, hoc est, cibo. neque enim lac gustauit prorsus, sed medullis ceruorum à Chirone nutritus fuit. vnde (vt inquit Euphorion:) à Myrmidonibus Achilles fuit nominatus. {Peliaca cu.} Pelias hasta Achillis dicta est à Pelio monte, ex quo fuerat recisa, vnde Peliatus declinatur. [Peliadis descriptio est apud Homerum Iliad. 15.

distinguere

Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο
Βριθὺ μέγα, στιβαρόν, τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Πάλλειν, ἀλλά μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι Ἀχιλλεύς.
Πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς, φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσιν.

{Equos pres. col. ca.} hoc est, pressa & onerata iugo colla albentia habentes. est enim synecdoche maximè huic poetæ familiaris. {Hactenus Aea.} locutus est, subaudiatur. {Vt hebeti} tanquam hebeti & obtuso non autem acuto. {Cassis} galea. {Caua parma} concauum scutum. {Decor} pulchritudo, ornamẽtum. {Mars quoque} propter decorem, vt ornatus videatur, non autem vt protegatur. {Indistrictus} inuulneratus. {Est aliquid} modestè genus suum ostetat Cygnus, ac matri Achillis anteponit. {Nereide} Thetide nympha, Nerei filia. {Sed qui} ex eo subaudiatur. est autem Neptuni periphrasis. {Terga no.} nouẽ terga & pelles {Decimo orbe} decimo tergore. {Moratum est} retentum est, atq; remoratum. {Sincerumque} integrum. {Apertum} nudatum. {Et se pr.} se hastę opponentem. {Distringere} vulnerare. {Circo aperto} spatioso. in circo autem uenationes exhibebantur. {Phœniceas} purpureas, quibus maximè agrestes tauri ĩ arena irritabãtur. [Hos nostrum uulgus Bubalos hodie uocat. hi enim colorem puniceum, aut rutilum non ferunt, eumque gestantes impetunt. irritari autem solebãt & pilis inde factis. Hinc Martialis lib. 1.

Salutatio, cui subest tacita ironia, Fenestra iactas tuus potentes deos, cum & ego dijs genitus sim.

Qui modo per totam flammis stimulatus arenam, Sustulerat raptas taurus in astra pilas. & rursum,

Nanque grauem gemino cornu sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.]

{Elusa} irrita & uana.

Cæterum, quia de pilis sermo est, astruit poetæ illius acutus interpres, ut de eo meum semper fuit iudicium, & bene doctus quoque, etiam si nasutiores multi, subditis equo calcaribus, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinum infigunt, ab hac pilarum similitudine uestes, quæ in spectaculo tauris obijcerentur irritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quòd à tauris peterentur, tanquam effigies hominũ. Vel, inquit, pilę dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, ut Pedianus auctor est, homines e stramine formaret ad eum usum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, ut uestes etiã purpureæ obijcerentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouid. quoque uidetur, quum ita canit. COEL. RHOD.

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas uestes, elusaque uulnera sentit.

Sed ut nos ex multiiuga lectione cultius aliquid aucupemur,

quod

quod ingeniosus enarrator minos adoerterit, cuius fiducia haud quaquam in aurem utranque dormiendum, sed peruigilatè semper excutiendi poetarum sensus, quibus ille moltum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuoluti, plurimis iacereot iucogniti, & insciti: quod sanè uelut auri coronarij laxamentum diuexis, eminentis ingenij ferti litato condonatum: subest semper ferè intercutaneę eruditionis aliquid, quod non nisi Linceo conspexeris, oculi in eo (quod ait) nimio luxu insitutum, ut Phœniceæ uestes conijcerentur ad taurorum irritationem. Id uerò minus ueritate conniţitur. nam ex natura rerum oborta consuetudo est, quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse uidetur, ubi ait: Cum eq, qui pannum rubrum ostendit, fugauitque pecus, ut in fures incideret, furti actio est. hoc & in Institutionibus relatū inuenies De obligationib', q ex delicto nascūtur. quod ut uerum scias, audi qd doctissimus ille Plutarchus in oratione, qua connubialia contexuit præcepta, ad hoc ipsum pertinentia memorię mandaoda censuerit. Qui elephantis, inquit, se admouent, uestem claram non gestant, nec puniceam qui tauris, q huiusmodi coloribus illa animalia maxime efferātur, sicuti tigres in tantum aguntur furorem sonitu tympanorū ut semetipsas dilanient: feles olfactu odoramentorum perturbari & furere, traditur. Idem porrò Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, liquidius etiamnum tauros Phœniceis irritari efferarique scribit, elephantes uerò albis.

Hærebat ligno: manus est mea debilis ergo?
Quasque, ait, ante habuit uires, effudit in uno?
Nam certè ualuit, uel cùm Lyrnesia primum
Mœnia deieci, uel cùm Tenedonque suoque
**Aeetioneas impleui sanguine Thebas:*
Vel cùm purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opusque mea bis sensit Telephus hasta
Hic quoque tot cæsis, quorum per littus aceruos
Et feci, & uideo, ualuit mea dextra, ualetque.
Dixit: & antè actis ueluti malè crederet, hastam
Misit in aduersum Lycia de plebe Menœten,*
Loricamque simul, subiectaque pectora rupit.
Quo plangente grauem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de uulnere telum,
Atque ait: Hæc manus est, hac qua modò uicimus, hasta:
*Vtar in hoc * ijsdem. sit in hoc, precor, exitus idem.*

RAPH. *ERGO* } affectui & indignationi seruit hæc dictio ergo. indignatur enim Achilles, quòd Cygnus acuta hastæ cuspide uulnerari non possit. cum maxima uerò indignatione in dextræ suæ debilitatem caussam refert. { *Lyrnesia* } Lyrnesus urbs Troadis, quam Greci diripuerant, unde Briseida rapuit Achilles. [Homerus Iliados 2.

Κεῖτο δ' ἐν νήεσσι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς,
Κούρης χωόμενος Βρισηΐδος ἠϋκόμοιο,
Τὴν ἐκ Λυρνησσοῦ ἐξείλετο πολλὰ μογήσας,
Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.
Κὰδ δὲ Μύνητ' ἔβαλεν καὶ Ἐπίστροφον ἐγχεσιμώρους,
Υἱέας Εὐηνοῖο Σεληπιάδαο ἄνακτος.

quo loco commentator addit Mynetem fuisse coniugem Briseidis. [Vel cum Tenedonq;] Tenedos insula est, è regione littoris Troiani, vt & Virg. 2. Aen. meminit. hæc à Tenne Cygno nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. nam Cygni (eius de quo hic Ouid. agit) duo liberi fuere, Tennes & Leocothea. mortua autem eorum matre, Cygnus nouercam illis induxit, Phylonomen, siue, vt alij, Polybœam nomine. hæc cùm amore & libidine in Tennem accensa ferretur, de stupro illum appellauit: sed Tennes, à scelere abhorrens, sollicitantem repudiauit. quare illa metu ne proderetur, Tennem apud patrem præuertit, vltroque illum detulit, quasi qui se temerare voluisset. Cygnus itaque in filium ita commotus, capsę inclusum in mare abiecit: sed Neptunus castitate adolescētis, & item quòd nepos ipsius esset, adductus, capsam Lycophryi insulæ appulit: quam incolæ videntes, & aperientes, Tennem, cognito eius casu, regem insulæ constituerunt, ipsamque Lycophryn, de nomine eius Tenedum appellarunt. auctor Commen. Homer. 1. Iliad. Hanc autem insulam Græci ductu Achillis, ut & Lesbum, & uicina alia loca, decennali illo bello, incursionibus uastarunt ac diripuerunt.] { **Solus Echio.* } corruptè quidem sic legitur eorum culpa, qui sibi omnia permittunt in ijs inuertendis, quæ in priscis exemplaribus descripta non percipiunt. cum enim quas nam Ouid. Aeetionias Thebas uocaret, minus intelligerent homines & imperiti & temerarij, non solum Aeetionias in Echionias inuerterunt, sed hoc quoque nomen Solus commodo suo ascripserunt, ignorantes Echionias Thebas in Bœotia esse, quæ pro Græcis contra Troianos steterunt, ut aperte in 2. Iliad. narrat Hom. Quas autem se iactat expugnasse Achilles in Cilicia, fuot Aeetioniæ dictæ ab Aeetione Andromaches patre, quem ab Achille interfectum, Thebemque urbem Ciliciæ excelsam fuisse depopulatam, apud Homerum Andromache ipsa conqueritur. Thebæ autem multarum urbium est nomen. siquidem & in Aegypto, & in Bœotia, & in Cilicia, & in Syria, & in Ionia iuxta Miletum, & in Attica, & in Thessalia Pthiotide, & in Italia Thebæ fuerunt. Thebæ sanè Ciliciæ pro Troianis contra Græcos arma sumpserunt. legitur etiam Eetioneas. [Homerus Iliad. 1. Solus Echionias.

Ὠχόμεθ' ἐς Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος
Τὴν δὲ διεπράθομέν τε, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα. Nemeseē

& Iliad. 6.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος
Ἠετίων ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑλήεσσῃ idem
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων.

& rursum,

Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἁμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεύς,
Ἐκ δὲ πόλιν πέρσεν Κιλίκων εὖ ναιετάουσαν
Θήβην ὑψίπυλον, κατὰ δ' ἔκτανεν Ἠετίωνα, &c.

Ex huc autem urbe, & Chryseidem abduxere Græci Chrysæ sacerdotis filiam, vt Iliad. 1.

Ἐκ δ' ἕλον Ἀτρεΐδῃ Χρυσηΐδα καλλιπάρῃον,
Χρύσης δ' αὖθ' ἱερεὺς ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.

Sint autem Chryseis & Bryseis patronymica nomina, cum propria fuerint, alterius Astynome, alterius Hippodamia, ut Commen. ibidem annotat.] { *Purpureus Caycus* } fluuius est Mysiæ Caicus, quam regionem Græci deuastarunt, ne Troianis ferre auxilium posset. { *Cæde populari* } occisione populi sui. { *Bis sensit Telephus* } Telephus Herculis fuit filius ex Auge nympha, qui expositus, à ceruа dicitur fuisse educatus, robustiusque effectus Lycijs imperauit. Sentiens autem pro Troianis ab Achille quidem in femore fuit uulneratus, sed d suis protectus mortem effugit. cum uerò nulla remedia uulneri inuenirentur, Apollo consultus, respondit, aliter non posse sanari, nisi iterum se Achilli præberet uulnerandum. quod cum fecisset, incolumis euasit. hoc autem Plin. ad naturalem referens rationem, ait, Ferri naturam stipticam esse, ideoque medicos emplastris plagarum limaturam ferri adhibere solere. unde & Achilles, inquit, doctus à Chirone per decussionem ferri Telephi uulnus dicitur curasse. [Et rursum lib. 34. cap. 15. Est & rubigo ipsa in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. ita certe depingitur eam decutiens gladio.]
[Porrò de Telephi uulnere idem Ouid. lib. 1. Remed.
Vulnus, inquit, Achilleo quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.
Imperauit autem Telephus Mysis, quos Homerus, & post eū Calaber Ceteos uocant, non Lycijs, ut Regius sensit, à Teuthrante Rege, cuius filiam Argiopen uxorem duxerat, successor ei terrę relictus, ut Diodorus auctor est lib. 5. & Pausanias in Arcadicis, Pindarus ode quarta Isthmiorum,

τίς γὰρ ἐσλὸν Τήλεφον τρῶσεν ἑῷ δορὶ Καΐκου παρ' ὄχθαις.

huius filius Eurypylus fuit, quem postea Neoptolemus ad Troiam profectum, occidit. Homerus Odysseæ 11. Cycnus in eodem fuit nominis.

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ,
Ἥρω' Εὐρύπυλον. πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, &c.

reliqua apud Calabrum, uide lib. 6.

RAPH. *ANTE actis* } cædibus ante factis. { *Plangente* } percutiente. { *Vtar in hoc idem* } ego idem utar hasta eadem contra hunc Cygnum.

{ *Fraxi-*

Sic fatur, Cycnumque petit, nec fraxinus errat,
Inque humero sonuit non euitata sinistro.
Inde uelut muro, solidaque à caute, repulsa est,
Quà tamen ictus erat, signatum sanguine Cycnum
Viderat, & frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis fuit ille Menœtæ.
Tum uerò præceps curru fremebundus ab alto
Desilit. & nitido securum comminus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeamque cauari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: gladioque aduersa reducto
Ter, quater ora uiri capulo, & caua tempora pulsat:
Cedentemque sequens instat, turbatque, ruitque:
Attonitoque negat requiem. pauor occupat illum,
Ante oculosque natant tenebræ, retroque ferenti
Auersos passus, medio lapis obstitit aruo.
Quem super impulsum resupino corpore Cycnum
Vi multa uertit, terræque affixit Achilles.
Tum clypeo, genibusque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, iterque
Eripiunt animæ. uictum spoliare parabat:
Arma relicta uidet: corpus Deus æquoris albam
Contulit in uolucrem, cuius modò nomen habebat.

{*Fraxinus*} fraxinea. {*Non euitata*} à Cygno, qui nihil illa offendebatur {*Solida caute*} solido lapide. {*Securum hostem*} Cygnū nihil timentem, quia uulnerari non poterat. {*Ferrum lædi*} retundi. {*Ter quater*} sæpius. {* *Cedentem*} retro subitū telligatur {*Ruit*} eruit. {*Tenebræ natant*} uolitant, attonitus enim nihil prospicere poterat. {*Quem super*} anastrophe est, super quem enim in soluta dicimus oratione, {*Affixit terræ*} prostrauit. {*Trahit*} trahēs stringit. {*Elidunt*} comprimunt. {*Contulit in uolucrem*} conuertit in uolucrē non nouam, sed in quam Cygnus, Stheneli regis Ligurum filius, casu Phetontis sine fine dolens, fuerat commutatus, vt in secundo poeta narrauit. [Tres autem Cygni memorantur apud poetas, primus Neptuni filius quem occidit Achilles, de quo hic Ouidius, & in Phocidis Pausan. alter Sthenelei, filius, Ligurum rex de quo idem Ouid. supra lib. 2. & Pausanias in Atticis mentionem facit, qui idem & Musicum eundem fuisse dicit, atque inde fabulæ locum datum. tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quem Hercules singulari certamine apud Peneum amnem superauit & occidit. de quo idem Pausanias in eodem libro, & Hesiodus in Aspide.]

ARGVMENTVM.

ARG. Superato autem Cycno, inter epulas Achilles, cæteriqua Achiui admirantur corporis duritiam, quòd toties hasta a corpore eius esset repulsa. quæ admiratio à Nestore, sene doctissimo, speciosiore exemplo confirmatur. retulit enim sua ætate Cænin Elatei filiam fuisse, quæ propter pulchritudinem à Neptuno compressa sit, data venia ob iniuriam, vt in virum mutata nullo telo interfici posset. hic cum Pirithoi, Ixionis filij, nuptijs interesset, ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros vino instinctus in nuptam nouam impetum fecisse, cæteri proruere Lapithæ, atque Centauri nuptias frequentantes ideoq; cum maxima cædes esset exorta, plurimiq; ex vtraque parte ob raptum nationatum concidissent, inuiolabilis ille restabat ab vniuersis, qui e a cæde reliqui fuerant, nouissima impetu facto, congestisq; in eum Arborum truncis, spiritum reddere coactus est. tamen illius non immemor deus Neptunus, a quo speciosum munus acceperat, eum in volucrem transmutauit.

Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit, & positis pars utraque substitit armis.
Dumq; uigil Phrygios seruat custodia muros,
Et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cycni uictor Achilles
Pallada mactatæ placabat sanguine uaccæ.
Cuius ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et dijs acceptus penetrauit in æthera nidor,
Sacra tulere suam. pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres, & corpora tosta
Carne replent, uinoque leuant curasq;, sitimq;.
** Non illos citharæ, * non illos carmina uocum,*
Longaq; multifori delectat tibia buxi:
Sed noctem sermone trahunt: uirtusq; loquendi
Materia est: pugnas referunt hostisq;, suasq;:
Inq; uices adita, atque exhausta pericula sæpe
Commemorare iuuat quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipuè domito uictoria Cycno
In sermone fuit. uisum mirabile cunctis,*
Quòd iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictumq; à uulnere erat, ferrumq; terebat.
Hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achiui:
Cùm sic Nestor ait: Vestro fuit unicus æuo
Contemptor ferri, nulloq; forabilis ictu
Cycnus: at ipse olim patientem uulnera mille
Corpore non læso Perhæbum, Cænea uidi:

{*Hic labor*} descripturus poeta duplicē Cęnei mutationem, nam ex fœmina in virum, & ex viro in auem est transfiguratus sacrificia, conuiuiaq; Græcorum principum, prælium que Lapitharum cum Cētauris in Pirithoi nuptijs prænarrat. {*Fossæ*} castrorum. {*Prosecta*} exta. [A prosecādo dicta, quòd in sacris dijs prosecabant, hoc est, scorsim & primitus resecta adolebantur. Lucanus lib. 6.

Nil nil

Si pectora plena
Sæpe dedi, & laue calido prosecta cerebro.

versus sonorus

{*Acceptus*} gratus {*Nidor*} odor propriè tostarum carnium. {*Sacra tulere suam*} sacrificia habuere suā portionem. {*Toros*} in lectis. antiqui discumbebant. {*Tosta carne*} nam heroes elixis non vesce bantur carnibus. {*Multifori buxi*} multa foramina habentis. hæc autem oblectamenta otiosorum & delicatorū sunt, non fortium atque bellicosorum. {*Virtus*} fortitudo. {*Exhausta*} expugnata, ac superata.

miserabile

RAPH.

{*INVICTVMQVE à vulnere erat*} insuperabile, atque expers vulneris erat. {*Terebat*} hebetabat; retundebat. {*Forabilis*} penetrabilis. {*Perhæbum Cænea.*} Cænis Elatei Lapithæ filia fuit, cui Neptunus cum vim intulisset, copiam fecit, vt quicquid vellet, peteret, se enim omnino concessurum. puella, vt vir inuulnerabilis efficeretur, petijt. id illi benignè præstitit Neptunus, Cæneosque vocatus nulli deorum, neque sacrificabat, neq; supplicabat, sed suæ duntaxat hastæ, cui etiam peregrinos ad se venientes sacrificare cogebat. qua impietate iram Iouis in se concitauit. nam in pugna à Centauris in nuptijs Pirithoi excitata multos hostium cum interfecisset, neque ipse cuiusquàm ferro vulnerari posset, à Centauris tandem congestis arboribus fuit oppressus, in auemque à Neptuno transmutatus.

Cęnis fœmina in uirū, qui Cęneus dictus est.

{*Per-*

Canea Perrhabum, qui factis inclytus, Othryn
Incoluit. quodq́; id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretq́; rogant. quos inter Achilles
Dic agè (nam cunctis eadem est audire uoluntas)
O facunde senex aui prudentia nostri,
Quis fuerit Cęneus: cur in contraria uersus:
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ
Cognitus: à quo sit uictus, si uictus ab ullo est.
Tum senior: Quamuis obstet mihi tarda uetustas,
Multaq́; me fugiant primis spectata sub annis,
Plura tamen memini, nec quæ magis hæreat ulla
Pectore res nostro est, inter belliq́;, domusq́;
Acta tot. ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: uixi
Annos bis centum: nunc tertia uiuitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum uirgo pulcherrima, perq́; propinquas,
Perque tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra uotis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos:
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretaque littora carpens
Aequorei uim passa dei est: ita fama ferebat.
Vtque nouæ Veneris Neptunus gaudia cepit,
Sint tua uota licet, dixit, secura repulsa:
Elige quid uoueas. eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria uotum,
Tale pati iam posse nihil: da, fœmina ne sim:
Omnia præstiteris. grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratque uiri uox illa uideri,
Sicut erat. nam iam uoto deus æquoris alti
Annuerat: dederatque super ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferroue occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisque uirilibus æuum
Exigit Atracides, Peneiaque arua pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,

}*Perrhabum*} Perrhæbus urbs est Thessaliæ. unde Perrhæbus & Perrhæbeus nomen gentile declinatur, cuius nominis cum prima syllaba sit breuis duplicato, r, à poeta producta est. [Sequitur hoc loco Regius scripturam Stephani, apud quem legitur simplici ρ, περαιβὸς πόλις θετταλίας, &c. quamquam & apud Hom. in catalogo legatur:

Τῷ δ' αἰνιῆνες ἕποντο, μενεπτό-
λεμοί τε περαιβοί.

sed hoc, uersus, vt puto, gratia. apud Strabonem autem vbique περῥαιβοὶ, duplici ρρ, scribitur. iuisse autem Perrhæbos idem Strabo docet populū Thessaliæ iuxta Lapithas. uerba Strabonis sunt: [illegible]

(de centauris loquitur)

In effigia senis iactē tia. labo- rat.n. hoc uitio ea ętas.

[illegible]

& rursum,

[illegible]

quæ uerba etiam illud confirmat, quod infrà sequitur: Perque tuas urbes, tibi enim popularis Achille.] }*Inclytus*} præclarus. }*Othryn*} mons est Thessaliæ Othrys notissimus. }*Voluntas aud.*} figura est Græca. nam audiendi latine dicitur. }*Cur in contraria uersus*} ex fœmina in marem. }*Si uictus ab ullo est*} bene dubitat Achilles, an ab ullo sit uictus Cęneus, cum inuulnerabilis esset. }*Quamuis obstet mihi*} quamuis, inquit, Nestor memoriam meam senectus impediat, multorumq́; sim oblitus, plura tamē recordor. Pulchre autem senis decorum seruatur. nam & ætatem excusat Nestor & se iactat, id quod senili ætati peculiare esse Horatius tradit. }*Multaque me fug.*} multorum sim oblitus. }*Nunc tertia uiuitur ætas*} poetica licentia hoc uerbo uiuitur in passiua & uoce & significatiuue usus est poeta. ætatem uerò pro seculo posuit. nam seculum centum annorum spatium comprehendit. [Hom. Iliad. 1.

Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς Πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο,
Ἐν πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

vbi tamen Comm. addit,

ὥσπερ ἴσασιν οἱ παλαιοί.
Τὰς γενεὰς ὁρίζουσιν εἰς ἔτη τριάκοντα,

& sic Nestorem peruenisse ad tertiam ætatem, ut prima intelligatur, quando Hercules Pylum oppugnauit: secunda, quæ inter illud tempus & bellum Troianum intercessit: tertia autem præsens, hoc est, quando ipse cum reliquis Græcis ad Troiam profectus fuit.] }*Proles Elateia*} Elati filia. [Elati non Elatei, ut Regius putat: sic enim & in Com. Iliados legitur:

ὁ δὲ καινεὺς ἐλάτου μὲν παῖς,
λαπιθῶν δὲ βασιλεύς, &c.

Elateius autem à Græco ἐλάτειος factum est resoluta diphthōgo, & ε, in a, cōuersa: quæ figura Græcis poetis familiaris est. }*Thessalidum*} Thessalarum. patronymica nanque forma pro possessiua est posita. }*Tibi enim popularis Achille*} ex eodem, quo tu o Achille, populo fuit. }*Multorum frust. uo.*} nulli enim unquam nubere uoluit. }*Tua ma.*} Thetidis. }*Secretaque littora carpens*} per secreta littora ambulans. }*Aequorei dei*} Neptuni. }*Ita fama fer.*} sic dicebatur ab omnibus Cænim à Neptuno fuisse compressam. }*Sint tua uota licet*} hoc est, securè potes omnia quæcunque uis optare nullam enim feres repulsam. }*Secura repulsa*} nullā timentia repulsam. }*Quid uoueas*} quid optes. }*Magnum facit hæc iniuria uotum*} hæc iniuria, inquit, qua mihi uirginitatem eripuisti, effecit, ut magna petere audeam. }*Nihil tale*} talem uiolentiam ne pati possim, concede. }*Omnia præstiteris*} omnia mihi ut deberis præstitisse. }*Grauiore sono*} maiore uoce: iam enim in marē fuerat cōuersa. marium enim uoces, quàm fœminarum, solent esse grauiores. }*Annuerat uoto*} concesserat id quod cupiebat. }*Dederatque super*} insuper concesserat.

ATRACIDES} Atrax vrbs est Thessaliæ, ab Atrace Penei & Buræ filio ędificata & denominata, unde Atracides declinatur & Atracius. patronymicum autem pro possessiuo est positum. }*Peneia arua*} per quæ Peneus labitur. }*Duxerat Hippodamen*} Pirithous Ixionis non ex nube, sed ex coniuge filius, Hippodamiam uxorem duxit. ad cuius nuptias Centauros, Lapithasque inuitauit, sed Centauri, in primisque Eurytus uino calens, uim nouæ nuptæ afferre cum uellet, maximam excitauit pugnam: in qua cum multi utrinque cecidissent, Lapithę tandem superiores euaserunt. }*Audaci Ixione*} qui ausus est de stupro interpellare Iunonem, quę ei nubem sibi similem obiecit, ex qua Centauri nati esse feruntur, caput quidem humanum, reliqua uerò membra equina habentes. quod quidem cum fieri non possit, ideirco fictum est, (ut Palęphatos narrat) quòd Ixione in Thessalia regnante, Taurorum grex in Pelio monte ferus est effectus, quibus quidem non solum montes infestabantur, sed culta quoque loca deuastabantur. quare motus Ixion multas pecunias iis proposuit, qui feros illos tauros caperēt. iuuenes igitur quidam ad radices Pelii montis habitantes in uico, qui Nephele, idest, nubes uocabatur, cœperunt ita docere equos, ut sessorem paterentur, antea nanque equitare nesciebant, uerum curribus solū utebantur. ita singulos equos cum ascendissent, in tauros impetum fecerunt, iaculisque uulnerantes tandem interfecerunt. unde etiam Centauri iuuenes illi fuerunt denominati ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους, hoc est à stimulandis & uulnerandis bobus. nulla RAPH.

quippe

Quippe tauri pars Centauris inest. Figura uero hominis & equi esse uidetur, ex eo quod primi ascendere equos cœperunt. acceptis autem ab Ixione pecunijs, adeo superbi sunt effecti, vt cum alios multos, tum Ixionem ipsum Lapithis imperantem varijs iniurijs afficerent. ad nuptias enim Pirithoi inuitati, posteaquàm ebrij sunt facti, Lapitharum vxores rapere atque asportare illas equis imponentes cœperunt. ita pugna inter Centauros & Lapithas exorta est, cum verò in montes refugerent, caudæ equorum & capita hominũ duntaxat cernebantur, ex quo incredibilis fabula fuit eleganter conficta.

Lapitharũ Centaurorumq; certamen.

[Fabulæ meminit Homerus Odyss. φ. his verbus:

Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα
Ἄασ' ἐνὶ μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο.
Ἐς Λαπίθας ἐλθόνθ'· ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ
Μαινόμενος κακ' ἔρεξε δόμον κατὰ Πειριθόοιο.

Vbi & illud obiter notandum Eurytiona ab Homero dici, quem hic Ouidius Eurytum nocat.] {*Nubigenasque feros*} Centauros feroces ex nube genitos. {*Aemonij proceres*} Thessali principes. {*Confusa turba*} uariorum populorum. {*Cinctaque adest uirgo*} circundata multitudine matronarum. {*Quod penè fefellimus omen*} penè fallum effecimus propter eam, quæ secuta est, rixam. {*Ebrietas geminata*} duplicata. {*Libidine*} appetitu coeundi cum Hippodamia virgine. {*Probabat*} laudabat. {*Sonat*} resonat, strepit. {*Quæ uecordia*} Theseus partes Pirithoi suscipit, cui amicitia tanta coniunctus erat, ut inter paria amicorum primi numerentur. {*Pulsat*} uexat. {*Lacessas*} ad iram prouoces. {*Violasque duos ignarus in uno*} ex prouerbio Græco de ueris amicis, hoc sumptum esse uidetur,

σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία,

hoc est corpora quidem duo, anima verò vna. {*Summouet*} repellit. {*Instantes*} resistentes. {*Furentibus*} Centauris. {*Sed uindicis*} Thesei, qui nouam nuptam à Centaurorum iniuria liberat. {*Extantibus*} eminentibus. {*Antiquus*} uetus. {*Vastum*} maximum. {*Aegides*} Theseus Aegæi filius. {*Calcitrat*} calcibus terram percutit. {*Bimembres*} Centauri, qui & hominis & equi membra habebant. {*Arma, arma loquuntur*} clamant. est autem μίμησις, & imitatio clamoris Centaurorum. {*Fragiles cadi*} ex creta confecti. {*Ophionides Amycus*} Ophionis filius. {*Penetralia*} sacraria. {*Densum funale*} funale quidem hoc loco instrumentum esse videtur, lampadibus sustinendis accommodatum: sed, vt tradit Seruius, funale à funibus dicitur, quos ante usum papyri cera circundatos prisci habuere. vnde & funera dicta sunt, quòd funes incensi mortuis præferebantur. {*Lampadibus coruscis*} lucernis coruscantibus & lucentibus. {*Sacrifica securi*} sacrificijs dicata. {*Illisit*} intorsit, cum impetu misit. {*Ore non cognoscendo*} in facie, quæ propter omnium confusionem cognosci non poterat. {*Disiectis*} diuisis, dissipatis.

RAPH.

MENSAE acernæ} ex acere confectæ. {*Strauit*} postrauit {*Pellæus Pelates*} Pella nomen est multarum urbium. nam & in Macedonia, & in Thessalia, & in Achaia, & in Syria est Pella, unde Pellæus deriuatur. sed Pella Macedoniæ, Alexandri Magni patria, Buonomos, & Bunomia prius fuit dicta. Pella autẽ cognominata est à Pella conditore. {*Spumantem*} expuentem, cum spuma ejicientem. {*Immanem*} maximam. {*Reluctantis*} repugnantis, resistentis. {*Canendo*} incantando. [Alludit autem ad id, quod Thessalæ mulieres peculiariter eo nomine infames fuerunt, quòd essent ueneficæ & incantatrices, ut & Lucianus indicat in Asino, & Tarrhæus in quartum Apollonij.] {*Figitur Gryneus* lumina*} figurate per synecdochen poeticã talia dicuntur. nam soluta oratio, lumina figuntur, expoliceret, & oculi eruuntur. {*Primitium torrem*} principalem titionem.

Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Aemonij proceres aderant, aderamus & ipsi:
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant:
Cinctaque adest uirgo, matrumque, nurumq; caterua,
Præsignis facie. felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod penè fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum
Euryte, quàm uino pectus, tam uirgine uisa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ:
Raptaturque comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alij, quam quisque probabat,
Aut poterat, rapiunt, captæque erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. ocyus omnes
Surgimus, & primus, Quæ te uecordia Theseus
Euryte pulsat, ait, qui, me uiuente, lacessas
*Pirithoum, * uiolasque duos ignarus in uno?*
Neue ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contrà: neque enim defendere uerbis
Talia facta potest: sed uindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Fortè fuit iuxtà signis extantibus asper
Antiquus crater: quem uastum uastior ipse
Sustulit Aegides, aduersaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque
Vulnere, & ore uomens, madida resupinus arena,
Calcitrat, ardescunt germani cæde bimembres,
Certatimque omnes uno ore arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos: & prima pocula pugna
Missa uolant, fragilesque cadi, curuique lebetes,
*Res epulis quondam, * tum bello, & cædibus aptæ.*
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
Elatumque altè, ueluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiliere oculi: disiectisque ossibus oris.
Acta retrò naris, medioque est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
Strauit humi Pelates, deiecto in pectora mento:
Cumque atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen;
Oppressitque duos Brotean, & Orion. Orio
Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impunè feres, teli modò copia detur,
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, uotiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos: quorum pars cornibus hæret;
Pars fluit in barbam, concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit medijs flagrantem Rhœtus ab aris
** Primitium torrem, dextraque a parte Charaxi*
Tempora perfregit fuluo protecta capillo.
Correpti rapida, ueluti seges arida, flamma

Margin: *uiolasque* — *nunc* — *Pruniteũ*

Arserunt crines, & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit: ut dare ferrum
Igne rubens plerunque solet, quod forpice curua
Cùm faber eduxit, lacubus demisit: at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propior Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus. Sic comprecor, inquit,
Cętera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremoque nouat repetitum stipite vulnus:
Terque, quaterque graui iuncturas uerticis ictu
Rupit: & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritumque, Dryantaque transit.
E quibus vt prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus. Puero quæ gloria fuso
Parta tibi est? Euagrus ait: nec dicere Rhœtus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora flammas
Te quoque sæue Drya circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus, assidua successu cædis ouantem,
Quà iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit,
*Fugit & * Orneus, Lycidasque, & saucius armo*
*Dexteriore Medon, & cum Pisenore * Thaumas.*
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardius ibat:
*Et Pholus, & * Menaleus, & Abas prædator aprorum,*
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos, inquit seruaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidasque, & Areus, & Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
Terga fuge dederas, vulnus Canee tulisti.
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,
Quà naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphydnas,
Languentique manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossæa villosis pellibus vrsæ.
*Quem procul, vt vidit frustra nulla arma * mouentem,*
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibes, Phorbas. nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum ferrataque collo
Fraxinus, vt casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, plenoque è gutture fluxit
Inq; toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
*Vidi ego Petræum conantem * euellere terra*
Glandiferā quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefactaque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant,
Pirithoi virtute Chromin: sed vterque minorem
Victori titulum, quàm Dictys, Helopsque dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod tempora peruia fecit,
Et missum à dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti dilapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,

{*Inustus Terribilem stridore sonum dedit*} edidit, emisit. {*Igne rubens*} candens. {*Eduxit*} extraxit ex igne. {*Lacubus*} in lacus. {*Sibilat*} sibilare videtur. {*Onus pla.*} magnitudinem saxi ostendit. {*Permittat*} immittat, iaciat. {*Ipsa gra.*} ipsum pondus. {*Saxea*} saxi magnitudo. {*Gaudia*} hoc est præsefert lætitiam de Cometę morte conceptam. {*Semicremo*} semicremato. {*Terque*} sæpius, numerus enim finitus pro infinito est positus. {*Verticis*} capitis. à parte nanque per synecdochen intelligimus totum. {*Sederunt*} depressa fuerunt, descenderunt in crebrum. à sidendo nanque hoc præteritū venit. {*Prima la.*} prima barba. {*Tectus ma.*} tectas & coopertas habens maxillas. est enim synecdoche poetica, vt sæpius diximus. malas autem pro maxillis posuit poeta. nam malæ, quæ homini tantum tribuetæ sunt, (ut tradit Plin.) lanugine nō vestiuntur. sunt enim partes illę, quæ inter oculos, & buccam in pomi similitudinem eminent, vnde etiam malæ fuerunt appellatæ, quòd malo & pomo similes esse videantur. {*Puero fu.*} strato, interfecto. puerum autem illum vocat, vt illius cædis auctorem in inuidiam adducat. {*Condidit*} coniecit. {*Sed non*} in te quoque constitit idem exitus. nam Dryas Centauros, ipsumq; in primis Rhœtum in fugam cōuertit. {*Assidua ca.*} nam particula similisve subaudiatur. exponit enim quomodo idem exitus Euagri & Dryantis non fuerit. Dryas enim Rhœtum se persequentem vulnerauit & in fugam conuertit. [Dryantis huius, ut & Exadij Homerus quoque meminit Iliad. α. — *sequentē.*

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδ' ἴδωμαι, οἷον πειρίθοόν τε δρύαντά τε ποιμένα λαῶν. Καινέα τ' ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον πολύφημον. &c.

tollere

{*Sude obu.*} præusto palo. {*Quoque suis*} Centauris. {*Ad Hercu.*} nam Nessus, vt in superiore libro poeta exposuit, cum Deianirę Herculis vxori uim afferre vellet ab Hercule ipso sagitta hydræ veneno tincto transfixus est. {*Perculit*} percussit. {*Committitur*} coniungitur. [Volunt hoc loco interpretes, Cæneum centauri nomen esse, penultima longa, eoq; differre ab altero, Lapithę nomine. deinde & poetam ad historiam alludere Pōponij cuiusdam, qui cū uulnus ore acceptum Cæsari ostentasset, risu exceptus ab eodem fuerit, dicente, Ne unquam igitur fugiēs respexeris? De Cæneo igitur dubium nonnihil uideri queat, utrum id nomen integrum & sincerum sit, quandoquidem & alia nō pauca diuersè ac uariè leguntur. De Pomponij autē historia meminit Quintilianus.]

IMAE fronti} infimæ frontis parti. {*Sopitus ve.*} propter ebrietatem. quæ quanta fuerit, ex eo ostenditur, quod in tanto strepitu dormiebat, neque expergisci poterat. {*Carchesia*} Carchesium uas est uinarium. {*Vrsæ*} ursę, quæ in Ossa monte fuerat capta. ab Ossa nanque Ossæus deriuatur. {*Amento*} loro, quo iaculatores utuntur, ut longius hastas emittant. {*Cum sty.*} cum aqua stygię paludis. {*Fraxinus fer.*} hasta ex fraxino munita ferro, ac cuspidem ferreā habens. {*Mors ca.*} sopitus. n. ac ebrius erat. {*Plenoque è gur.*} uentre, quem propter magnitudinem gurgitem uocat. legitur etiam, Gutture. {*Inque to.*} in lectum & ursæ pellem. [Aut etiam in pulpas pectoris, siue armos. ut de anteriore parte centauri intelligatur.] {*Tollere*} euellere. {*Labefacta*} labefactam quercum. Robora autem legendum est, non corpora, ut fere in exemplaribus est deprauatum. {*Costis*} per costas. {*Luctantia*} retinentia. {*Pirithoi vir.*} fortitudine. repetitione autem in Pirithui laudem usus est poeta. {*Minorem ti.*} minorem gloriam. {*Dictys*} Centauri nomen est, non appellatio. {*Quod * peruia*} quod per media tempora penetrauit. {*Ancipiti acu.*} præcipiti & alto montis uertice, atque acumine.

RAPH.

Armeus.
Phaumas.
Menelas.

{*Petiere*} appetiuere. {*Sua de gente*} de Centaurorum genere. {*Hylonome*} syluam depascens interpretari potest Hylonome. {*Abstulit*} habuit, potita est. {*Semiferas*} Centauros. {*Cultus*} ornatus. {*Rore maris*} rore marino. herba suauis odoris. {*Canentia lilia*} alba. {*Pagasaa sylua*} uicinę Pagasis vrbi Thessaliæ, quæ fontibus abundat, vnde & nomen ἀγὴ nanque fons dicitur. {*Pratendat*} opponat. {*Vellera*} pelles. {*Lateri laeuo*} sinistro. dextrum enim erat nudum. {*Errant*} vagantur. {*Auctor in*} auctor ignoratur. {*Paruo vul.*} scite. nam ex sententia physicorum cor ne minimum quidem vulnus pati potest. {*Refrixit*} frigidum factum, & extinctum est. {*Arcuit*} vetuit, prohibuit. {*Incubuit telo*} incumbens telo se transfixit. {*Quod inha.*} quod illi Cyllaro fuerat infixum. {*Moriensque*} hypallage est, complectens nanque maritum mori intelligitur. {*Et ille*} etiam ille stare & esse videtur. {*Sæua vel.*} magnas pelles. {*Vinxerat*} colligauerat. {*Phao co.*} fuscam ac nigram habens * barbam interpretatur, φαιὸς nanq; fuscum significat. {*Hominem &.*} qui coma & se & hominem protexerat, & cooperuerat. est enim synecdoche poetis maxime familiaris. {*Codice qui*} stipite, trunco, {*Phonole.*} Phonoleni filium. {*Fracta*} rotunditas capitis.

comam

RAPH. *LAC concretum*} coagulatum. {*Manat*} fluit. {*Hicce*} Hicce legendum est, ne läbus fiat, quem non recipit heroicus versus. Hic enim pronomen corripi notius est, quàm ut sit admonendum. {*Nudare*} spoliare. {*Scit tuus*} Peleus, nã Achillem alloquitor Nestor. {*Ramum*} stipitẽ duas in partes diuisum. {*Signa vi.*} cicatricem uulneris accepti indicat Nestor. {*Tunc ego*} eleganter senis mores exprimuntur, solent nanq; senes se laudare. {*Nullus*} non. nomen pro aduerbio positum est. {*Cornum*} hastam ex corno confectam. {*Quadrupedantis*} quattuor pedibus currentis, Centaurus nanque erat. {*In aduerso vultu*} in opposito ore. {*Vecte Pe. Mac.*} Pelethronium Thessaliæ mons est, unde Pelethronius declinatur. {*Erigdupum*} grauiter strepens, Erigdupus interpretatur. [Epitheton Home. frequẽs, ut ἐριγδούποιο θαλάσσης.] {*Inguine*} inguen & pudenda significat, & morbum maxime pudenda infestantem. {*Ampycidem*} Mopsus, ut Apollonij expositor ait, Ampyci Titaronis filij fuit filius: unde etiam Ampycides uocatur, alter ex Apolline & Manto Tiresiæ filia natus fuisse dicitur, & ipse uates uenerandus, qui ut Pomponius Mela scribit, in finibus Pamphiliæ Phaseli urbem condidit.

Fuit Mopsus alter Ampyci filius: quod Ouidij interpres ignorare se fatetur ingenue. libro 12. COEL. RHOD.

Multæ illum petiere sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
*Hac & blanditijs, & * amando, & amare fatendo*
Cyllaron una tenet. cultus quoque, quantur in illis
*Esse potest membris: ut sit coma pectine * leuis:*
Vt modò rore maris, modò se uiolaue, rosaue
Implicet: interdum canentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pagasææ uertice syluæ
Fontibus ora lauet, bis flumine corpora tingat,
Nec nisi quæ deceant, electarumque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat uellera læuo.
Par amor est illis: errant in montibus unà:
Antra simul subeunt: & tum Lapitheia tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est, iaculum de parte sinistra
Venit, & inferius, quà collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit paruo cor uulnere læsum.
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Impositaque manu uulnus fouet, oraque ad ora
Admouet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
*Vt uidet extinctum, * dictis, quæ clamor ad aures*
Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi,
Incubuit: moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis uellera nodis
Phæocomes, hominemque simul protectus, equumque:
Codice qui misso, quem uix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonoleniden summo de uertice fregit.
Fracta uolabilitas capitis latissima: perque os,
Perque cauas nares, oculosque, auresque cerebrum
Molle fluit, ueluti concretum uimine querno
*Lac solet: * utue liquor rari sub pondere cribri*
*Manat, & exprimitur per densa foramina * succus.*
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Cthonius quoque, Teleboasque
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum: iaculo mihi vulnera fecit:
(Signa uides) apparet adhuc ictus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis illo sed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat: nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyreti?
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oceli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu,
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum. memini & uenabula condi
Inguine Nessæi manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum: Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustraque loqui tentauit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque necci Caneus dederat, Stiphelumque, Bromumque.
Antimachumque, Helimumque securiferumque Pyracmõ,
Vulnera non memini, numerum, nomenque notaui.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum, Mopso iaculante, biformis amans
Occubuit, frustraque loqui lenis
tentauit Odites.

Scribunt Apollonij interpretes Argonauticon primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Chloride, quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modo nuncupatum existere in Larissa, & Gyrtone, & Pheris; ibique esse Mopsum, & Babon, & Ossam. vocatum autem Mopsium non à filio Tiresię Mopso uate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarum nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam. Mopsij Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine Μόψου ἑστίαν, idest Mopsi domum. quum tamen Mopsi uinculum nuncupet Hieronymus, ubi mortuus sit Constantius Imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui Empycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argon. 4. hicce spissus

[illegible Greek verses]

Id est, Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum uero non uitauit fatum uaticinij. nec enim mortis euasio ulla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit:

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vnus,
Concidit Mopsus, caruitque Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est intueri diligenter, quàm inscitè illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interducta interpellato. scribunt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non perierit Idmon, sed ab apro percussus. vt scribit Apollonius; nec præterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. ego verò eui iqnam historiæ fidem commutatam inuersamque contenderim, sed auctoris reconditum potius sensum, minus ab incuriosis rectè percipi: ita enim arbitror distinguendũ, interpungendumque, Idmonem, quamuis bene fata nosset, Condidit. vt à sententia pendeat præcedenti.

Ite nunc fortes, perarate pontum,
Sorte timenda.

hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: idest, caussa fuit vt periret Idmon. postea infertur,

Serpens Libycis arenis,

quod planè ad Mopsum refertur, ita vt serpens, ibi participium sit, non nomẽ. est enim verborum structura: Mopsus serpens, idest oberrans & vagabundus. quod autem de Idmone dicit, Quãuis bene fata nosset, confirmatur Apollonij auctoritate Argonauticon primo, vbi loquente Idmone, hi subijciuntur versus,

Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ.
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ᾽ Ἀσίδος ἠπείροιο.

At mihi emori odiosi dæmonis fato, procul sancitum est in Asidis continente. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataque? etenim uideri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerum & uaticinij peritiam. nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonij interpres ob insignem experientiam, quod Chamæleontis comprobat auctoritate. Cęterum, prior enarratio luculentior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit. unde dixerunt ueteres canem ἴδμονα θηρὸς, hoc est uenationis peritum.

Extat & carmen Ausonij de Idmone uate:

Idmona quod uatem, medicum quod Iapina dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus usos uatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao * Oiclis. quoniam uerò parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius tragœdiæ eiusdem, ubi execratur Chorus primum nauigationis auctorem, recensetque discrimina, quæ Argonautæ adierunt:

Demum, inquit, Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsaque uocem perdidit Argo.

incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentia, Vocem, cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. cum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticon quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodoni de phago, quod humana uoce fungeretur quandoque. sic enim ait:

αἴτιος δ᾽ ἄρα
Νηὸς ἀνδρομέῃ ἐνοπῇ μετεγηθόντων
Αὐδῇ ἐν γλαφυρῇσι νεὸς δέος.

Extat & Antipatri epigramma de natura quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestam significauit, nec Argoam, inquit, expetiuit carinam:

Ἀγγήλαι δεῖα ... μεμόρηται
Κώφροσιν, ἀγγῶν δ᾽ ἐν ἰσίδαισ ἐρίεσσι.

Pronolat Aemathij spolijs armatus Alesi,
Quem dederat letho membris & corpore Latreus
Maximus. huic ætas inter iuuenemq́, senemq́,
Vis iuuenilis erat: uariabant tempora cani.
Qui clypeo, gladioq́, Macedoniaq́ sarissa
Conspicuus, faciemque obuersus in agmen utrumque,
Armaq́ concussit, curuumq́ equitauit in orbem.
Verbaque tot fudit uacuas * animosus in auras:
Et te, * Cęni, feram? nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris: nec te natalis origo
* Commouit, mentemq́ subit, quo præmia facto,
Quaq́ uiri falsam specum mercede pararis?
Quid sis nata, uide, uel quid sis passa, columq́,
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque:
Bella relinque uiris. iactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Quà uir equo commissus erat. furit ille dolore,
Nudaq́ * Phyllei iuuenis ferit ora sarissa.
Non secus hæc resilit, quàm tecti à culmine grando,
Aut si quis paruo feriat caua * tympana saxo.
Comminus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca peruia non sunt,
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense:
Quando quidem mucro est hebes inquit. & in latus
Obliquat, longaq́ amplectitur ilia dextra. (ensem

animosus
Te, Cæne, feriam? uel, Conferam.
Commouit
Pellei
tempora

Reperias, & alibi ei' rei mentionem. nobis satis superque fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem utranque, ut sæpe, dormirent. certe si quis anxiè plura quærat, Lycophronis interpres Iasonem cum socijs quadragintanouem inscendisse Argo, scribitque

Λαλήτρον ἄχε τὴν τρόπιν
ἐκ τῆς Δωδῶνος δρυὸς..

idest carinam habebat loquacissimam ex Dodonæ quercu. propterea Lycophron alicubi λάλαθρον κίσσαν, idest garrulam nuncupat picam. Porrò scribit uetus Arati Phænomenon interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primum sit compacta nauis, quæ Argo est appellata, eaque Argos petierit Danaus. auctor autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam, quod repetit Iginus quoque. Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutarchus. meminit eiusdem Apuleius quoque. sed & Lactantius grammaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, ut post mortem templa quoque ei credantur dicata, quæ oraculi gratia sæpe adirent homines.

RAPH.

AEMATHII } Thessali. { *Letho dederas* } interfecerat. { *Variabant* } alij nanque ex capillis albi, alij erant nigri. { *Macedoniaque sarissa* } sarissæ hastæ sunt Macedonum, ut pila Romanorum gesa Gallorum. [Nota autem secundam in Macedonia, longam positam à poeta per ἔκτασιν. nam in primitiuo aliàs corripitur, ut apud Claudianum de bello Getico, Nubibus intactum Macedo miratur Olympum, &c. & Silium libro decimoquinto, Fernebat Macedum subitis perculsa ruinis.] { *Et te * Cæni feram* } cum magna indignatione hæc dicit Latręus, ac si diceret: nequaquam patiar te meos socios interficere. Cæneum autem per contemptum Cænim uocat, ac si adhuc fœmina esset. { *Quo præmia facto* } concubitum cum Neptuno illi exprobrat. { *Quid uel nata uide* } nam fœmina. { *Vel quid sis pas.* } Neptuni nanque uim passa es. { *Columque* } colus instrumentum est, quo mulieres filant, notius quam ut sit describendum. { *Cum Calathis* } calathus uas est, quem Latini quasillum uocant, reponendis fusis accommodatum. { *Iactanti* } inaniter clamanti. { *Eruit* } aperuit. { *Commissus* } coniunctus. { * *Pellei iuuenis* } Cęnei a Pella urbe originem ducentis. { *Comminus aggreditur* } ense inuadit Cænęum. id quod nisi propius accederet, facere non poterat [In alijs editionibus legitur, nudaque Phylei iuuenis, ut dubitari possit, utrum Phyllei potius, quam Pellæi legendum sit à Phyllo Thessaliæ oppido, cuius & Steph. & Strabo meminit libro 9. à quo & Phyllei Apollinis templum dictum fuit. Higinus autem & montem Phyllæis in Thessalia fuisse testatur, in catalogo Argonautarum. huius etiam Apollon. meminit libro primo, ubi ait:

Ἤλυθε δ᾽ Ἀστερίων αὐτοσχεδὸν, ὅν ῥα Κομήτης
Γείνατο δινήεντος ἐφ᾽ ὕδασιν Ἀπιδανοῖο.
Πειρεσιὰς ὄρεος Φυλληΐου ἀγχόθι ναίων..

{ *Duro late.* } impenetrabili. { *Luctatur* } conatur. { *Mucro est hebes* } cuspis est retusa.

{*Gemitus*} strepitus. {*Vt corpore mar. ict.*} tanquam marmore percusso. {*Prabuit*} exhibuit. {*Fatiferum*} mortiferum. {*Cacam*} occultam, coopertam. {*Vulnusque in vul. fec.*} nam cum iam vulnus fecisset, manum versando alia vulnera faciebat. {*Inque cruent.*} dyalysis vnius dictionis in duas; quæ & tmesis dicitur. nam incruentatus integrum est. {*Noua res*} nouum miraculum. {*Monychus exclam.*} Monychus solidæ vngulæ interpretari potest. Centaurus autem fuit fortissimus, de quo Iu. Quantas iaculetur Monychus ornos. {*Populus su.*} figurata locutio. {*Quanquam ille vir est*} validus atque robustus. est autem correctio superioris dicti. {*Segnibus ac.*} ignauis factis. {*Quod fuit il fu.*} fœminæ, nam Cæneus antea fœmina fuerat. {*Animalia*} scilicet fortissima, hominem & equũ. {*Matre dea*} Iunone. {*Tantus er.*} tam magnanimus. {*Iunonis ut al. Spem cape.*} potiundæ subaudiatur. {*Semimari*} semiuiro. {*Missis syl.*} miectis syluarum arboribus. {*Elidite*} opprimite, exprimite. {*Insanis*} maximis. {*Trabem*} arborem. {*Validum in.*} potentem, vt qui ferro vulnerari non poterat.

RAPH. *EXEMPLVMQVE fuit*} exemplum est, quod aut sequamur, aut vitemus. fuit ergo exemplum Monychus alijs Centauris, vt in Cæneum arbores conijcerent. hocque est illud quod Iuuenalis innuit, cum ait, Quantas iaculetur Monychus ornos. {*Nudus ar.*} arboribus in soluta diceretur oratione. {*Nec ha.*} per μετάληψιν intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. *Montes Thessaliæ notissimi.* Othrys autem & Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. {*Immani cum.*} maxima lignorum congerie. {*Obrutus*} oppressus. {*Aestuat*} angitur, anhelat. {*Nec habet*} nec respirare potest. {*Deficit interdum*} deficere & mori interdum videtur. {*Super aera*} addũ aera. {*Tollere*} erigere. {*Euoluere*} excutere. {*Ecce*} hoc aduerbio significat se digito ostendere Idam Phrygiæ montem. {*Exitus in dubio est*} mors, inquit, Cænei in dubio est. nam alij mortuum esse contendunt, alij in aquilam transmutatum. {*Syluarum mo.*} arborum pondere. {*Abnuit Ampycides*} Mopsus negat. {*Fulmus po.*} in aquilam Cæneum fuisse conuersum innuit poeta. *Cæneus in Aquilam.* [Quæ mihi tunc pri. tunc est consp. uolucris ista Regius quidem legit, cæterum sunt qui legunt, Tunc est conspecta supremum. ut idem Reg. in annotationibus indicat. quam lectionem, vt temere asserere nolim, ita tamen adiuuare eam videtur quod infra sequitur, Sed auis nunc unica Cæneu. cur enim unicam diceret poeta, si in aquilam, notamque uolucrem conuersus ille fuisset? Ceterum fabulam hanc Cænei etiam Apollonius describit lib. 1. his uersibus:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

quibus uersibus & illud cõfirmatur, quod Ouid. dixit: Exitus in dubio est, alij sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.]
{*Lustrantem*} circundantẽ. {*Vnica*} sola, singularis. {*Credita res est*} hoc est Mopsi natis auctoritate creditus est Cæneus in aquilam fuisse commutatus. {*Aegre tu.*} indignati sumus. {*Abstitimus*} destitimus. {*Exercere do.*} sæuire in Centauros ob dolorem de Cænei morte conceptum.

Plaga facit gemitus ut corpore marmoris icti,
Fractaque dissilijt percusso lamina collo.
Vt satis illæsos miranti præbuit artus,
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus: capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, cæcamque in uiscera mouit,
Versauitque manum, vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt uasto trepidi clamore bimembres,
Telaque in hunc omnes vnum mittuntque, feruntque.
Tela retusa cadunt: manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res. Heu dedecus ingens,
Monychus exclamat, populus superamur ab uno,
Vixque uiro: quanquam ille vir est; nos, segnibus actis
Quod fuit ille, sumus. quid membra immania prosunt?
Quid geminæ uires? & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altæ
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super totosque inuoluite montes:
Viuacemque animam missis elidite syluis;
Sylua premat fauces: & erit pro uulnere pondus.
Dixit: & insanis deiectam uiribus Austri
Fortè trabem nactus ualidum coniecit in hostem:
Exemplumque fuit: paruoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Aestuat arboreo, coniectaque robora duris
Fert humeris. sed enim postquam super ora, caputque
Creuit onus, nec habet, quas ducat spiritus auras,
Deficit interdum: modò se super aera frustra
Tollere conatur, iactasque euoluere syluas,
Interdumque mouet: ueluti, quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est: alij sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant,
Abnuit Ampycides: medioque ex aggere fuluis
Vidit autem pennis liquidas exire sub auras,
Quæ mihi tunc primum fuerat conspecta uolucris.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem
Aspexit, pariterque animo est, oculisque secutus:
O salue, dixit, Lapithææ gloria gentis,
Maxime uir quondam, sed auis nunc unica, Cæneu.
Credita res auctore suo est: dolor addidit iram;
Oppressumque ægrè tulimus tot ab hostibus unum:
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
Quàm data pars letho, partem, fuga, noxque remouit.

ARGVMENTVM.

ARG. Periclymenus, à Neptuno accepta potestate, ut se in uarias figuras transuerteret, cum aduersus Herculem dimicasset, & cum uarietate formarum uellet eludere, in Aquilam transformatus est. quam ille uolantem sibi, & in altitudinem se aeris efferentem, acutissime sagitta traiectam interemit.

HAec inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus, Pylio referente, dolorem

HAEC *in. La.*} hæc certo a poeta narrantur, quo cõceptus Periclymeni Nestoris fratris Metamorph. insetatur. Periclymenus enim Nelei filius cui Neptunus facultatem se in uarias figuras trãsformandi concesserat, cum aquilæ figuram suscepisset, ab Hercule, cũ quo pugnabat, sagitta transfixus interijt. {*Tlepolemus*} ita quidem ferè in exemplaribus legitur, quod grande flagitium est, cum Triptolemus nusquam bello Troiano interfuisse legatur. Tlepolemus igitur loco Triptolemi reponatur, fuit enim Tlepolemus (vt in secundo Iliad. narrat Homerus) Herculis & Astiochæ filius qui cum Lycimnium maternum germanum interfecisset, comparata classe, magnaque comitum multitudine Rhodum profugit, vbi imperium adeptus cum nouem nauibus, vna cum alijs Græciæ principibus, ad bellum Troianum est profectus, vbi tandem a Sarpedone fuit

tunc est

plangore

interfectus.{Praeteriti Al.}pretermissi Herculis.{Non per.}non est passus. {Oblinia acta}obliuionem esse factam. {Herculea} Herculis.est enim periphrasis. {Tristis Pyl.} moestus Nestor, quod & se à Tlepolemo notari uidebat, & ea commemorare cogebatur,quæ sibi luctus caussa fuerant. {Obductos an.}multitudine annorum obrutos, atque oblitos. {Restringere}renouare.{Offensas}iniurias, quibus me affecit. {Maiora fide} maiora quã credi debeat. {Sed neque} hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus autem priami fuit filius: Polidamas uerò unus è principibus Troianis fuit fortissimus, sie uocatus, quod multos domaret. [Producta est autem prima in Polydamas, eadem extensione, quæ apud Horatium in Polypus, Satyra tertia, & in Epodis. nam ex πολύπους πώλυπους fit Dorica dialecto,ut etiam Aldus annotauit. apud Homerum tamẽ Πουλυδάμας ferè dicitur per ο, diphthongum, ut

Τεῖν δ' ἄρα Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν Πανθοΐδης, ὁ γὰρ οἶος ὅρα, πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

Iliados Σ. & rursum,

Πουλυδάμα σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.]

{Messenia moe.}Messene & urbs est, regio adiacens Arcadiæ. est etiã Siciliæ urbs, vnde Messenius deriuatur. {Elinque Pylumque} Elis vrbs est Arcadiæ iuxta Olympiam ab Elio Tantali filio cognominata: vnde Eleus & Eleus declinantur. Pylus verò Messeniæ, vnde Pylius, Pyleus, ac Pylion gẽtilia nomina deriuantur.

BIS sex Neleidæ}duodecim Nelei filij. Neleus autem Neptuni filius & Tyrus nymphæ, qui à fratre Peliadomo pulsus Pylon urbem in Messenia condidit, uxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit Nestorem, Periclymenum, Chromium. ex uarijs autem mulieribus alios nouem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Dermachum, Euribium, Epileontem, Phtasin, Antimenẽ, & Alastorem.{Me minus} me excepto.{Nelei sang.}Neptuni enim Neleus fuit filius. {Quæ ful.} periphrasis est aquilæ. Ouid. quidem Periclymenum in aquilam conuersum ab Hercule fuisse interfectum ait: alij vero in muscam trãsmutatum, admonitione Palladis claua ab Hercule fuisse percussum, atque interemptum. [Periclymeni & Pindarus meminit octaua ode Nemeorum. sed hunc Neptuni filium, & Chloridis eius, quę Tiresię fuit, cognominis Neleo, commen. ibidem facit; & in bello Thebano infestum Amphiarao, ipsum ubiq; persecutum dicit, donec terra sorberetur.] {Viro} Herculis. {Hamatis unguibus}in modum hami recuruis. est enim nomen participio simile hamatus ab hamo declinatum. {Nimium} affectui, & dolori seruit hoc aduerbium nimium. {Tirynthius} Hercules à Tirynthi Peloponnesi urbe. {Et quæ leuis} ordo est & sensus, Et leuis sagitta, quæ hæserat, & affixa erat alæ, pressa, & impulsa fuit grauitate corporis illi affixi. est autem ἐλαφρὸς leuis .n. opponitur graui. {Exacta} expulsa. {Iugulo sinistro}per sinistrum iugulum. {Herculis* tuis}parentis subaudi tæ. {O Rhodia} ad illud Homeri carmen alludit poeta in secundo Iliad.

Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων.

hinc enim aperte colligitur Tlepolemum Rhodiorum ductorem fuisse & pulchrum & magnum. {Solida grat.} firma amicitia. {Neleius} Nestor Nelei filius. {Dulci ore} suaui sermone. nam (vt ait Hom.) suauior melle ab ore Nestoris oratio profluebat. {A sermone} post sermonem Nestoris.

Praeteriti Alcidæ, tacito non pertulit ore:
Atque ait: Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi senior: certè mihi sæpe referre
Nubigenas domitos à se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius: Quid me meminisse malorum
Cogis, & obductos annis rescindere luctus?*
Inq; tuum genitorem odium, offensasq; fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis: quod uellem posse negare.*
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam
Strauit, & immeritas urbes Elinque, Pylumque
Diruit, inque meos ferrum, flammasque penates
Impulit, vtque alios taceam; quos ille peremit:
Bis sex Neleidæ fuimus conspecta iuuentus,
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus: atque alios uinci potuisse ferendum est:
Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic ubi nequicquam est formas uariatus in omnes,
Vertitur in faciem uolucris, quæ fulmina curuis
Ferre solet pedibus diuum gratissima regi.
Viribus usus auis pennis, rostroque redunco,*
Hamatisque uiri laniauerat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit, lateri quà iungitur ala.
Nec graue uulnus erat: sed rupti uulnere nerui
Deficiunt, motumque negant, viresque uolandi.
Decidit in terram non concipientibus auras
*Infirmis pennis: & * quæ leuis hæserat alæ*
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num uideor debere tuis præconia rebus
Herculis, o Rhodiæ ductor pulcherrime classis?*
Ne tamen ulterius, quàm fortia facta silendo,
Vlciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleius edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexere toris: nox est data cætera somno.

ARGVMENTVM.

ARG. Neptunus grauiter ferens Cycnum filium suum ab Achille occisum, & Hectorem defensorem operum, quæ ipse posuisset, ab Apolline socio laboris petit, quoniam sibi non daretur, ut comminus cum eo congredi posset, ut ultor existeret: et ille audita precibus eius, immissus aciei, nullique conspectus, ad cum Alexandri ac Achillem connectit, ut sagittam in eum dirigere posset, talumque (qui fuit in eius corpore mortalis) percussit, & interemit.

AT Deus æquo.} Neptunus ægre ferens Cygnum filium ab Achille interemptũ Apollinem hortatur; ne vlterius ipsum viuere patiatur. cui Apollo obsequens in aciem Troianorum descendit, Paridisq; sagittam in Achillem ita direxit, vt illius vulnere interierit. Hæc autem iccirco à poeta narrantur, vt commodius & libri sequentis initium cum huius fine connectat, & Aiacis in florem Metamorphosin huic loco subiungat; neque enim vllam aliam in huius libri fine describit transfigurationem. [Volucrem Cygneida versus: hoc est in Cygnum, posito patronymico pro denominatiuo. nam à κύκνος fit κύκνειος, hinc soluta diphthongo κυκνηΐς à quo κυκνηΐς fœmininum patronymica forma. {Memores ir.} quas in memoria habebat: vt illud Virg.

Memorem Iunonis ob iram.

{Plusquam ci.} hostiliter. {Tracto bel.} protracto, producto. {Intonsum Smy.} comatum Apollinem. nam Smyntheus epitheton est Apollinis proprium à muribus sumptum, qui (vt Stra. ait) Smynthi à Cretẽsibus vocantur hac ẽt de caussa Smynthus Apollo fuit cognominatus, quod Teucris è Creta profectis datũ est oraculũ, vt ibi sedes collocarent, vbi terrigenæ ipsos adorirentur.

AT deus, æquoreas qui cuspide temperat undas,
*In uolucrem corpus nati * Sthenelëida uersum*
Mente dolet patria, sæuumque perosus Achillem.
Exercet memores plus quàm ciuiliter iras.
Iamque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:

RAPH.

Periclymenus in varias formas.

restringere, alias rescindere.

mallem

redunco.

quæ

vestor

Cygneida

O mihi de fratris longè cariſſime natis,
Irrita qui mecum poſuiſti mœnia Troiæ,
Ecquid, ubi Aſiacas caſuras aſpicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæſa doles? ecquid, ne perſequar omnes,
Hectoris umbra ſubit circum ſua Pergama tracti?
** Cùm tamen ille ferox, belloq́ue cruentior ipſo*
Viuit adhuc operis noſtri populator Achilles.
Det mihi ſe, faxo, triplici quid cuſpide poſſim,

Sentiat at quoniam concurrere comminus hoſti
Non datur, occulta nec opinum perde ſagitta.
Annuit, atque animo pariter patruiq́ue, ſuoq́ue
Delius indulgens, nebula uelatus in agmen
Peruenit Iliacum, mediaq́ue in cæde uirorum
Rara per ignotos ſpargentem cernit Achiuos
Tela Parin: faſſusq́ue deum, Quid ſpicula perdis
Sanguine plebis? ait: ſi qua eſt tibi cura tuorum,
*Vertere in Aeaciden, * cæſosq́ue ulciſcere fratres.*
Dixit, & oſtendens ſternentem Troica ferro
*Corpora Peliden, * arcus obuertit in illum,*
Certaq́ue letifera direxit ſpicula dextra.
Quo Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit. ille igitur tantorum uictor Achille
Victus es à timido Graiæ raptore mariti.
At ſi fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodoontiaca malles cecidiſſe bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelaſgi
Nominis Aeacides, caput inſuperabile bello
Arſerat: armarat deus idem, idemq́ue cremarat.
Iam cinis eſt, & de tam magno reſtat Achille
Neſcio quid, paruam quòd non bene compleat urnam,
At uiuit totum quæ gloria compleat orbem,
Hæc illi menſura uiro reſpondet, & hac eſt
Par tibi Pelide, nec inania Tartara ſentit.
Ipſe etiam, ut, cuius fuerit, cognoſcere poſſes,
Bella mouet clypeus, deq́ue armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior, & æuo,
Poſcere, non alij. ſoli Telamone creato,
Laerteq́ue, fuit tantæ fiducia laudis.
A ſe Tantalides onus, inuidiamq́ue, remouit,
Argolicosq́ue duces medijs conſidere caſtris
Inſſit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

ſirentur. id autẽ circa Hamaxithum ferunt contigiſſe. nam maxima agreſtium murium multitudo noctu exorta quicquid armorũ, uaſorumq; ex corio inuentum eſt, corroſit. Teucri autem ibi manſerunt, atque Idam ab Ida, quæ eſt in Creta, appellarunt, templumque, ac ſimulacrum Apollini Smynthio erexerunt. Heraclides uerò Ponticus auctor eſt, mures ibi circa templum abundare, & ſacros exiſtimari. Simulacrum verò ita effigiatũ eſſe, vt murẽ pedibus premat. Solent autem homines nòmina à paruis rebus impoſita quibuſdam lenimentis mitigare, nam & à culicibus, quos Oetei Conopas uocãt, Hercules Conopion apud illos colitur, quoniam ab illis eius opera liberati fuerunt. apud Erithræos quoque Milun tem habitantes Spectonus colitur, quòd ipſe uitibus uermis infeſtiſſimus ſit. nã ex Erithræis omnibus apud illos ſolum talis beſtiola naſcitur. Rhodij autem Apollinis Erithibij templum habent in agro ſuo. nam rubiginem ipſi Erithibiam vocant. apud Aeoles qui in Aſia ſunt, mus quidam Pronopion vocatur. Bœotij verò huc nomine Culices vocant. ſacrificiũ autem faciunt Apollini Pronopioni, ſed multis in locis ſunt Smynthia hoc eſt Smynthij Apollinis tẽpla. precipuè tamen in urbe Chryſa Smynthius Apollo colebatur, ubi erat ſtatua à Scopa pario confecta, cuius pedibus mus ſubiectus erat. {*O mihi de*} hac oratione Neptunus Apollinem hortatur, ut Achillem Cygni interfectorẽ ſagitta perimat. {*De frat. na.*} de Iouis fratris mei filijs. à beneuolentia autem exorditur Neptunus. {*Subit*} in mentem cũ quadam miſeratione uenit. {*Populator*} deſtructor ex arte autem Achillem in odium Apollinis Neptunus adducit.

RAPH. *DET mihi ſe*} commit tat ſe mihi & mari. {*Tripli ci cuſp.*} periphraſis eſt tridentis. {*Nec opinum*} non opinantem. {*Indulgens*} obſequens. {*Sanguine plebis*} plebeios, ac uiles interficiẽdo {*Poſt Hect.*} poſt Hectoris cædem. {*Ille igitur*} apoſtrophe ad Achillẽ indignationem continens q ab effœminato Paride fuerit interfectus. {*Graiæ mar.*} Helenæ, quã iccirco maritã poeta uocat, quia uiris imperabat. {*Fœm. Mar.*} imbelli. [Cum Ouid. ſentit, & Calaber, qui lib. 3. Achillem ab Apolline ſagitta interfectum ſcribit, & Hom. apud quẽ

Hector Achilli uaticinatur in hũc modum Ilia. 10.

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἤματι τῷ ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν, ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσιν.

alij autem in templo Apollinis Thymbræi interfectũ à Paride dicunt, inſidijs Hecubæ, cum eo noctu ad Polixenam ingreſſus fuiſſet. ut & Seruius meminit in 6. Virg.] {*Thermodoontiaca*} Amazonica ſecuri. nam Amazones Thermodontis fluuij accolæ fuerũt {*Arm. Deus*} Vulcanus & Arma Achilli Thetidis rogatu perfecit, & eum mortuum combuſſit. {*Neſcio quid*} parum quid cineris de tanto Achillis corpore ſupereſt, quo ne urna quidem impleri poteſt. {*Hac men.*} totius terrarũ orbis menſura eſſe videtur gloriæ Achillis. à præſtantiſſimis. n. quibuſq; poetis tam Græcis q̃ Latinis Achillis geſta fuere celebrata, ſicq; per totum terrarum orbẽ vulgata. {*Nec inania*} nunquam. n. gloria moritur. {*Vt cuius*} ac ſi diceret fortiſſimi ac bellicoſiſſimi illum clypeum fuiſſe, p quo tantæ contentiones fuere ſusceptæ. {*Deque armis*} propter arma Achillis bella excitantur. nã poſt mortem Achillis inter Aiacẽ, & Vlyſſem de armis ipſius Achillis grauiſſimæ ſunt ortæ contentiones. {*Soli Telam. cr.*} Aiaci Telamonis filio. {*Laerteque*} Vlyſſi {*A ſe Tantal.*} Agamemnon à Tantalo genus ducens. nam Tantalus Iouis, Pelops Tãtali, Pelopis Atreus, Atrei Agamemnon, & Menelaus filij fuiſſe dicuntur. {*Traiecit*} tranſmiſit, tranſtulit. [Hic quoque variãt auctores. ſunt enim inter Græcos, qui iudiciũ armorum captiuis Troianis delegatum ab Agamẽnone tradant, quo ille inuidiam à ſe deriuaret, idque Neſtoris conſilio. vide Calabrum lib. 5. & Odyſ. 11.]

Iacobi Conſtantij Fanenſis.

F*orteſque animæ, nec cognitus Hector &c.*} ordo talis, Forteſq; animæ, nec exiguo ſanguine ſenſerũt quid Hector non cognitus poſſet, nec exiguo ſanguine Phryges ſenſerunt quid Achaica dextera poſſet. {*Proles Neptunia Cy.*} duus fuiſſe Cygnos reperio, vnum Marte genitum, qui ab Hercule eſt interfectus, vt in Aſpide narrat Heſio. alterũ Neptuno, quẽ interemit

Achilles auctore Pindaro, à quo mutuatum. hæc poetam nostrum existimo. §*Corpora tosta*§ quia uictimam torrere mos fuit, nam quod de elixorum usu Seruius & alij quidam uolunt inane est, ut in secundo Hecatostyos narrabimus. §*Inter bellique do*§ Ineptus loquendi modus si hoc modo legamus. at in nostro codice sic inuenio, Inter bellique domique Actatot. ut belli & domi aduerbialiter sint locata. §*Ac si quem*§ imperfecta sententia. unde opinor huic secundo carmini deesse ultimum pedem, ac deesse simul uersum, qui sequi debeat integrum uno minus pede. nam illud, Vixi, non huic cui subiungitur uersui, sed illi, qui desit, subnectendum uidetur. exempli causa hoc modo, Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem operum multorum reddere, certe me potuit, uidi qui tot iam sæcula, uixi annos bis centum &c. §*Clara decore fuit*§ Elateia, ι, exili scribatur & Elatei filia interpretetur, qui elatus à Stephano dicitur. is Elateam ciuitatem in Thessalia condidit, habuitque alteram filiam Dotiam nomine, à qua Dotium in eadem regione ciuitatis fuit nuncupata. est & Elatea vrbs Phocidis, cuius meminit Pauf. in Attica, & Herodo. in Vrania, nisi eandem esse quis velit, quam memorat Steph. §*Vidi ego Pet.*§ proprium nomen à Petra in Thessalia loco, ubi colebatur Neptunus cognomento Petræus. quoniam ibi percussa petra equum euocauerit. Lege quæ scripsimus in primæ Collectaneorum Hecatostyos c. 57. §*Vltor adest Phereus*§ Phereus trisyllabum nomen est hoc loco. nam primam corripere debet, cum à Pharis Thessaliç ciuitate (quç primam corripiunt) deriuetur. multa sanè hic nomina inuenies à Thessaliæ locis declinata.

§*Terraque Armonijs qui prensos montibus ursos*
Ferre domum uiuos indignantesque solebat.§ scribo Therea cum th aspirato, vt sit nomen à feris deductum, quarum hic uenatione delectabatur. θὴρ feram significat.

§*Abscindit*§ lego abscidit, ut in temporibus sit concordia, quod tamen ex abs & cædo, non ex abs & scindo compositum esse monemus, ut ne claudicet syllaba. §*Aemathijsq. pa.*§ pro Alesij. Alesius enim Scelmtis filius inter Hippodamiæ procos à Stephano memorantur sunt & qui Alesium Gargeti filium fuisse dicant (ut idem Stephanus tradit) qui cum Pelope uenit ad Hippodamiam Oenomai, à quo Alesius in Elide ciuitas fuerit nuncupata. §*Nudaque Pellas tenens ferat ossa sarissa*§ quidam codices non Pellei habent, sed Phyllæi, quod non conuenit minus. Phyllus enim ciuitas in phthiotica una quatuor regionum Thessaliæ, teste Strab. lib. 9. ubi Apollinis Phyllæi fanum hinc Philleiam matrem, id est, Thessalam poeta noster appellat ultimo artis amatoriæ, vt Nec tibi turpe puta crimen vt Phylleia mater Soluere, & obductos annis restringere luctus. codex meus, & alij plurimi habent restinguere. quod placet magis, significabit enim suscitare. nam vt recludere persæpe simplicis uerbi contrarium habet significatum resoluere, religare, & id genus plura, cur non interdum habeat & restinguere quin participium illud obductos restinguere innuit esse legendum, cum obduci ignis dicatur cum operitur. Virg. Et Cinis obductæ celabat lumina prunæ. §*Bis sex Nelcida fuimus*§ Neleus (quod hoc loco interpres tetigit) ex Chloride genuit Nestorem, Periclymenum, & Chromium, ex diuersis alijs mulieribus Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Eurybium, Epileonta, Phrasin, Antimenem, & Alastorem. auctor Apollonij commen. in 1. Argon. Omnium autem natu minimus Nestor fuit, vt in vndecimo Iliados scribit Home. §*Cum tamen ille ferox*§ non cum, sed cur boni codices habent. §*Ase Tantalides onus inuidiamque remouit*§ inuidiam interpretor crimen vel iniuriam, licet & pro odio posset accipi.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DVODECIMVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Protesilae cadis,

IN plerisque codicibus atque adeo in Raphaelis, quem nos habebamus, Protesilaus Iiphyli filius dicitur, cum Homerus in catalogo, & hic noster poeta in epistolis Iphicli dicant filium. verum hæc notare non videntur huius instituti.

Opusque mea bis sensit Telephus hasta.

Amphibolon videtur esse in verbo opus cum & vulnus & auxilium significet, operæpretium autem videtur quæ Plin. lib. 34 cap. 15. refert ascribere. Est & rubigo ipsa, inquit, in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea siue ferrea cuspide fecit, ita certe depingitur eam decutiens gladio. Meminit etiam obiter lib 25. cap. 5.

Spectatorem operum multorum reddere.

Anantapodoton est oratio, vt supra diximus, altero defecta membro. nam deest, certe me potuit senectus spectatorem multorum operum reddere.

Elige quid voueas, eadem quoque fama ferebat.

Amphibolon, vtrum eadem neutro dixerit genere, an fœminino. & supplementum videtur versus.

Sauissime Centaurorum Euryte.

Homerus Odysseæ φ vocat Eurytiona, sed vt antea admonuimus, & nomina sæpe uariant, & non eosdem secutus auctores poeta uidetur.

Hunc pede conuulso mensa Pellaus acerna.

Dubium quid referat hunc, utrum Amycum, qui celadonta percusserat, an Celadonta nondum prorsus confectum, quippe qui subiungat, geminato vulnere missum ad tartareas umbras geminato inquam cum ab Amyco, tum a Pelate inflicto. si certum esset Centaurus, an Lapitha fuerit Pelates, facile solueretur nodus.

Quæ fuerant pinu votiui cornua cerui.

Votiui, id est, uoto oblati, suspensa autem ad pinum intelligenda. porro sequente uersu Aldinus codex omisit, sua & Gryneus trisyllabon facit, cum poeta nono paulo antea carmine Gryneus fecerit dissyllabon, & Græce γρυνεὺς est, nō γρυνεῖος hoc saltem loco. Quare legendum, Gryneus sua lumina ramo. Rursus tertio inde uersu concreta, nisi pro confusa dicatur, non uideo quid sensus esse queat.

Vulnus Caneo tulisti.

Cæneus Lapithæ nomen, de quo hæc est fabula, dissyllabon est. at Cæneus trisyllabon Centauri nomen hoc versu. de quo poeta iocatur. quemadmodum C. Cæsarem iocatum in Pomponium militem, Quintil. refert. Cum enim Pomponius vulnus ore exceptum ostentaret, Ne vnquam fugiens, inquit Cæsar, respexeris?

Sopitus venis & inexperrectus Aphidas.

Coniunctio, &, hoc in loco omitti non debet. Ceterum Aphidas Planudes uertit, cum alibi Aphypnas legatur, quod ad illud inexperrectus respondere uidetur. sed neque de hoc certum est, sit ne Centaurus, an Lapitha. Carchesium autē, quod sequenti uersu ponitur, Raphael uas uinarium exponit. Ser. in 4. Geor. ad illud Virgilij, Et mater, cape Mæonij carchesia Bacchi, Oceano libemus, ait: Carchesia, inquit, sunt genera poculorum. at quantum ex Macrobij descriptione libro quinto constat, non longe videtur abesse ab eo, quod vulgo Cantharum vocant.

Plenoque è gutture fluxit *Inque toros.*

Raph. legit, plenoque è gurgite, & exponit, ventre, quem propter magnitudinem gurgitem uocat. hæc ille. sed è gutture legendum est: illud magis lectori considerandum, num satis recte ab eodem expositum sit, Inque toros, idest, in lectum & vrsæ pellem, quod ego tamen non reprehendo.

Solidaque reuellere dumo.

Dumo Perot. exponit nemore, quod placet, tametsi Dumosum apud Verg. in Tityro dumis plenum, exponit Ser. & Festus, frondosus. Porrò in hac pugna Centaurorum Lapitharumq; propria nomina multa corrupta, multa incerta, Nedymnum Nedimnum, Lycotan, Lycespen inepte, Ripea, quidam Riphea, Plegræum Phlegræum inepte, hylen ὕλην Planudes uertit. uerum hæc librariorum culpa fiunt, & correctorum incogitantia, aut uerius inscitia.

Ex humeris medios coma dependebat in ar.

Qui in homine humeri, in reliquis animantibus armi, aiunt Pli. tradidisse. non igitur est frustranda hęc Centauri descriptio, monstrosa quidem illa, sed non absque gratia, poetæ maxime quęsita ingenio.

Phoecomes hominemque simul protectus equumque.

Raphael exponit, qui coma & se & hominem protexerat. alij simpliciter accipiunt, idest, qui se, & hominem, & equum protexerat: quod uidetur uerisimilius.

Veluti concretum vimine querno.

Hæc descriptio nisi adiuuetur multis modis, & partim expositione, partim figuris declaretur, præter huius poetæ consuetudinem insignem secum adfert obscuritatem, ut miser Raphaelem non dignatum aliqua ampliore declaratione.

Quo clypeo gladioque Macedoniaque Sarissa.

Tot syllabarum breuium concursu poeta necessario breuem syllabam produxit, ni in Macedonia. Sarissa autem longior hasta erat, quàm Tomanorum pilum, ut planè uidetur apud Liuium de bello Macedonico.

Obliquat, longaque amplectitur ilia dextra.

Nisi longa pru extenta exponamus, non equidem intelligo, cum sensus alioqui non sit obscurus. uidetur enim cælum nunc uerberasse, qui punctim antea.

Laertaque fuit.

Laertæ, idest Vlyssi, exponit Raphael, sed fortassis codex errat. nam Laerte uidetur ablatiui esse casus, ut Telamone. quanquam Laerta etiam dici potest, ut Anchisa apud Maronem in auferendi casu, quare absque diphthongo legendum.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBER DECIMVSTERTIVS.

RAPH. Consedere du ces} Achille sagitta Paridis interempto, magna inter Aiacé & Vlyssem contentio orta est, uter ipsorum illius armis dignior esset. Agamémnon autem, ne in alterius odium incideret, illius cõtentionis iudicium ad principes Græcorum reiecit, ut pro uirtute ac meritis vtriusque arma alteri iudicaret. iusso igitur utroque in consessu principum caussam agere, non uirtute aut meritis, sed eloquentia, qua plurimum ualebat, Vlysses effecit, ut sibi arma adiudicarentur. illam autẽ repulsam Aiax adeo ægre tulit, ut primum furiosus sit effectus, deinde cum resipuisset, gladio incumbens se ipsum interfecerit: sed tandem miseratione deorum in Hyacinthum florem fuit commutatus.}Consedere du.}ciuilem instituit concionem, in qua principes sedent. vulgus autem cogitur stare. {Clypei sep.} septem boum corijs tecti. [Huius clypei descriptio est apud Homerũ Iliados septimo:

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠΰτε πύργον
Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων
Ὅς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον ἑπταβόειον,
Ταύρων ζατρεφέων, ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.

quod igitur Home. ἑπταβόειον dixit, idem hic Septemplicis nomine intelligendum.]. {Aiax Te.}Pelei fratris filius Achillis patruelis fuit. quæ autem de Aiace scribit poeta, à Sophocle sumpsisse uidetur. {Sigeia li.} Sigeum & vrbs & promontorium est troadis, iuxta quod Græcorum classis subducta erat. {Classemque in litto.} stantem subaudiamus. {Intendensque ma.} ad classem intelligendum est. exprimit autem gestum uiri cum indignatione locuturi. {Agimus prob Iup.} Aiacis personæ decorum pulchre seruatur, qui fortis quidem ac bellicosus fuisse, sed eloquentia parum ualuisse, tum à Græcis, tum à Latinis fingitur poetis. quare illi oratio simplex attribuitur, omnique artificio carẽs. nam & in proœmio statim cum magna exclamat indignatione, & se per totam iactat orationem: quæ non esse facienda, rhetores omnes præcipiunt. Versatur autem hæc oratio in duplici coniecturali constitutione. cum enim Achillis arma Græcorum præstantissimo & uirtute & meritis forent tribuenda: uter horum sit præstantior quæritur, Aiax an Vlysses, cum uterque se dignum illis esse iactaret, uterque autem coniecturis & se meruisse & alterum non meruisse ostendit. [Neque uerò omni prorsus artificio caret hæc oratio, ut Regius ait. nam & partes suas habet, & diserte caussam proponit Aiax, ostendens arma sibi potius quàm Vlyssi, deberi. primo quidem iure successionis siue hæreditario, quia frater Achillis patruelis sit & nobilior ẽt genere natus: deinde ex merito, quoniam plura, q̃ ille, præclare gesserit, ille autem ẽt quędam pessime. & hic collatione vtriusq; gestorum facta, quę ab illo turpiter gesta sunt, criminando exaggerat, quæ uerò tolerabiliter, eleuãdo extenuat. postremo aũt ẽt illud addit, neque parem neque idoneum his armis gestandis Vlyssem esse. atque hæc, quãtum ad subiectũ orationis attinet. Deinde uerò uel summæ artis fuit, decorum prẽstare, talemq; sermonem personæ tribuere, qui illi quã aptissimè cõueniret. nam ut apud Sal. Marius, ita hic Aiax fingitur uirtute magis & factis laudem quærere, seseq; alijs commendare, quàm dicendi facultate ad que militari ac forti uiro peculiare ẽ. eoq; neq; amplificationibus lõgioribus utitur, neq; coloribus alijs quibus solẽt qui uerbis magis, quàm factis, excellere cupiunt. est.n. simplex ueritatis oratio. simulata uerò aut falsa aliena commendatione indigent, ut Euripides ait. Quòd aũt principio utitur turbulẽtiore, & minus ad artem accõmodato, ut Regio uidetur: id ipsum ex arte sumptũ est. nã & iratus ad caussam agendam accedit, & eo magis indignatur, q cum Vlysse, homine bellicis rebus aut armis nunquam aperte aut recte exercitato, certandum sibi esset: ad quem nullo neq; iure neq; merito adeò arma illa pertinerent. deniq; ex cuius collatione, ipsius fama plus detrimenti, quàm uictoriæ gloriæ acceptura esset. Proinde illud magis dicẽdum fuerat, Aiaci quidem simplicem, non tñ ab arte remotam orationem tribui, Vlyssi aũt coloratam, & propemodum ueteratoriam.] {Proh In.} exclamatio minime principio conueniens. {Ante ra.} à quibus ego solus Hectoris faces repuli, cũ alij Græci, in primisq; Vlysses illius viri impetũ non sustinentes eas deseruerint. cũ.n. Achilles Agamemnoni iratus pp Briseida ereptam intra tentorium se contineret, neq; pugnare vellet, Hector cum delecta Troianorum iuuentute in hostium classem impetum fecit, q̃ ẽt incendisset, nisi Aiacis virtute fuisset repulsus. [vt est Iliad. 15.] Omnis igitur Aiacis indignatio, & à loco, in quo caussa agitur, & ab aduersario oriri uidetur.} Et mecum} & coniunctio indignationem hoc loco significat.{Hac a clas.}manum ad classem intendit Aiax, sicq; illam Græcis ostendit. {Fictis} compositis.

ARGVMENTVM.

ARG. Achille ab Alexandro occiso, arma cum peterentur ab Aiace, quia frater patruelis esset, & Vlysse, qui consilio se potiorem, ac uirtute iudicaret: placuit principibus, ut utriusque res gestæ in bello perpenderentur, & digniori propositum præmium ab uniuerso exercitu tribueretur. cum itaque in conspectu omnium Aiax uirtutes suas, quibus Graios iuuisset, retulisset: & Vlysses consilia sua, quibus communem remp iuuisset, duces quoque addaxisset, nouissime signum Mineruæ, quod a Troia sustulerat, ostendit. quo Graij moti, cum ante oratione eiusdem periculi superêt, ab Aiace arma abiudicata sunt, & Vlyssi data. qua ille contumelia accẽsus incubuit ensi: ex cuius cruore flos purpureus similis hyacintho natus est.

CONSEDERE duces, & vulgi stante corona;
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax
Vtque erat impatiens iræ, Sigeia toruo
Littora prospexit, classemq; in littore, vultu:
Intendensq; manus, Agimus, proh Iuppiter, inquit,
Ante rates caussam, & mecum confertur Vlysses.
At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
Quas ego sustinui: quas hac à classe fugaui.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quàm pugnare manu. sed nec mihi dicere promptum,

{Iste}

Nec facere est isti: quantumque ego Marte feroci,
Inque acie ualeo, tantùm ualet iste loquendo.
Nec memoranda tamen uobis mea facta Pelasgi
Esse reor: (uidistis enim) sua narret Vlysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor. sed demit honorem
Aemulus Aiaci. non est tenuisse superbum,
** Sit licet hoc ingens, quidquid sperauit Vlysses.*
Ipse tulit pretium iam nunc certaminis huius,
Quòd cum uictus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Littoraque intrauit Pegasæa Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum graue Sisyphon urget.
Aeacon agnouit summus, prolemque fatetur
Iuppiter esse suam. sic ab Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc series in caussam prosit Achiui,
Si mihi cum magno non fit communis Achille.
Frater erat, fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque, & fraude simillimus illi
Inseris Aeacidis aliena nomina gentis?
An quòd in arma prior, nulloque sub indice ueni,
Arma neganda mihi? potiorque uidebitur illis,
Vltima qui cepit, detrectauitque furore
Militiam ficto: donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, uitataque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla:
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atque utinam aut uerus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam uenisset ad arces
Hortator scelerum. non te Pœantia proles
Expositus Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc, ut memorant, syluestribus abditus antris,
Saxa moues gemitu, Laertiadæque precaris
Quæ meruit: quæ, si dij sunt, non uana precaris.
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
** Et pars una ducum, quo successore sagitta*
Herculis utuntur, fractus morboque, fameque
Velaturque, aliturque auibus, uolucresque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen uiuit, quia non comitatur Vlyssem.
Vellet & infelix Palamedes esse relictus:
Viueret, aut certè lethum sine crimine haberet.
Quem malè conuicti nimiùm memor iste furoris
Prodere rem Danaum finxit, fictumque probauit
Crimen, & ostendit, quod iam præfoderat, aurum.
Ergo aut exilio uires subduxit Achiuis,

RAPH. {*ISTI*} cum magno Vlyssis contemptu hoc dixit. {*Quantumque ego*} contra artis præcepta ubic[illegible] se & sua Aiax non debuit iactare. omnis enim sui iactat[illegible] Fabius Quintil. diuinus tradit) est odiosa. {*Præmia mag*} [illegible]ma Achillis à Vulcano fabricata. {*Tenuisse*} obtinuisse. [illegible] contemptum autem Vlyssem, quantum potest, Aiax adducit. {*Superbum*} gloriosum. {*Sit licet*} quamuis id, de quo contenditur, sit maximum. {*Feretur*} iactabitur. {*Si uirtus*} nimiùm arroganter hoc est dictum. {*Littora Colcha*} Colchica. nam Telamon cum Iasone in Colchos nauigauit, ut plenius superius diximus. {*Vbi Aeoliden S.*} hoc ad Vlyssis contemptum dictum est. nam fama erat à Sisypho latrone, Isthmum obsidere, Anticleam Vlyssis matrem, cum ad Laertem duceretur, fuisse compressam. atque ex eo concubitu Vlyssem ortum. [De hac re supra in fab. Autolyci nonnulla annotauimus. sumpta autem uidentur hæc uel ex Aiace Sophoclis ubi chorus de Vlysse loquens:

Εἰ δ᾽ ὑποβαλλόμενοι, (inquit)
Κλέπτουσι μύθους οἱ μεγάλοι βασιλῆς
Ἢ τᾶς ἀσώτου Σισυφιδᾶν γενεᾶς, Μὴ μή μ᾽ ἄναξ
Ἔθ᾽ ὧδ᾽ ἐφάλοις κλισίαις ὄμμ᾽ ἔχων
Κακὰν φάτιν ἄρῃ, &c.

aut ex Aeschylo, cuius hæc ibidem citantur:

Ἀλλ᾽ Ἀντικλείας ἆσσον ἦλθε Σίσυφος,
Τῆς σῆς λέγω τοι μητρὸς, ἥ σ᾽ ἐγείνατο.

aut etiam ex Cyclope Euripidis. ubi Silenus Vlyssem interrogans inquit:

Χαῖρ᾽ ὦ ξέν᾽, ὅστις δ᾽ εἶ φράσον, πάτραν τε σήν.

Ille autem respondens subijcit:

Ἴθακος Ὀδυσσεὺς, γῆς Κεφαλλήνων ἄναξ.

Tum rursus alter:

Οἶδ᾽ ἄνδρα κρόταλον, δριμὺ Σισύφου γένος.]

{*Hæc series*} hæc stemmatis dispositio. {*Frater erat*} patruelis frater Achilles fuit Aiacis, nam Peleus & Telamon fratres fuerunt. Patrueles autem fratres dicuntur, qui è fratribus nascuntur. {*Quid sang.*} aperte Aiax originis turpitudinem obijcit Vlyssi. {*An quod*} Vlysses ne ad bellum Troianum cum alijs Græciæ principibus proficiscens, uxorem relinquere cogeretur, se insanire simulauit. Palamedes uero, prudentia ualde pollens, ad hoc speculandum missus, illi atanti, salemque seminanti filium paruulum obiecit, quem Vlysses aratro sublato nihil offendit. inuitus itaque ad bellum ductus, Palamedem ficta proditione tandem oppressit. {*Nullo sub in.*} nullo indicante. {*Vltima qui*} ultimus per hypallagem, ut intelligatur, qui ultimus cepit arma. {*Detrectauit*} uitauit. {*Solertior*} prudentior. {*Et sibi*} nam Palamedes in se Vlyssem concitauit, cuius fraude tandem, ut proditor à cuncto Græcorum exercitu fuit interfectus, nam Vlysses litteras finxit à Priamo ad Palamedem datas, quibus significare uidebatur Priamus se magnum auri pondus misisse, aliudque missurum. cum uerò litteræ ad Agamemnonem fuissent perlatæ, principesque omnes præter Palamedem conuenissent, uixque illud scelus in Palamedem cadere posse cunctis uideretur. Vlysses nihil temere de tanto uiro credendum dixit, nisi aurum, quod ille iam per seruos corruptos in illius tentorio defodiendum curauerat, deprehenderetur. qui igitur missi ad hoc inquirendum fuerat, cum renuntiassent inuentum, lapidibus Palamedes à toto exercitu, de quo optime meritus erat, obrutus est. {*Naupliades*} Palamedes Nauplij filius. Nauplius autem, Neptuni & Amymones nymphæ filius in Eubœa regnauit. {*Optima nunc*} Ironia indignationis plena, qua Aiax significat Vlyssem nulla ratione armis Achillis esse dignum, se autem esse dignissimum. {*Furor el.*} insania illa Vlyssis. {*Hortator scelerum*} hactenus in contemptum, nunc in odium Aiax Vlyssé adducit. {*Non te Pœantia*} cum oraculū accepissent Greci, Troiam sine Herculis sagittis capi non posse, Vlysses missus ad Philoctetem Pœantis filium, cui moriens Hercules arcum, sagittasque reliquit inueniendum, Troiamque adducendum. cū forte inter nauigandum sagitta hydræ ueneno tincta è pharetra cadens Philoctetæ pedem uulnerasset, eū in Lemno, nullo adhibito uulneri remedio, reliquit. {*Lemnos*} Lemnos insula est una ex Cycladibus, [seu potius è regione Thraciæ, ut Steph. habet, unde cætera hæc transumpta.] Vulcano dicata, quæ duo oppida habet Ephestiam, & Myrinā, in cuius forum solstitio Athos eiaculatur umbram, ut Plin. scribit. {*Qui nunc*} oratorie miserias Philoctetæ amplificat Aiax, ut maius in odium Vlyssem adducat. {*Troianis fatis*} Troiano excidio. {*Sine crimine*} proditionis.

{*Conuicti furoris*} deprehensi, detecti. {*Nimium me.*} illa nanque memoria Palamedes optime de Græcorum exercitu meritus fuit interfectus. {*Præfoderat*} ante defoderat in tentorio Palamedis per seruos corruptos, ut diximus. {*Ergo aut exil.*} relinquens Philoctetem in Lemno tanquam exulem.

Palamedis cædis.

(Non p. u. d.)

RAPH.

{*Aut*

{*Aut nece*} inducens exercitum ad lapidandum Palamedem. [Sic idem Aiax apud Calabrum lib. 5.

Ἤδη δ' ἐξήλασε [illegible]
[illegible] ἀρχῇ
[illegible]
[illegible]
Ἤγαγεν Ἀτρείδας, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Οὖτε [illegible]
[illegible]
Ἀλλὰ καὶ [illegible] Παλαμήδεα
[illegible]
Ὃς [illegible]
[illegible].

At de Palamede quidem etiam Virgilius meminit secundo Aeneidos. de Philoctete autem extat tota fabula apud Sophoclem.] {*Desertum ut Nestora*} ut in octauo Iliad. narrat Homerus. Cum Nestor unà cum alijs Græcis fulmine Iouis territis fugere non posset, quòd unus ex ipsius equis foret ab Alexandro catapulta uulneratus, facile fuisset ab Hectore oppressus, nisi re cognita Diomedes & clara uoce Vlyssem inclamasset ad opem seni ferendā, & nihilominus illo fugiente solus ipse Nestorem ab impetu Hectoris protexisset, ac in currū recepisset.

sagitta

Aut nece: sic pugnat, sic est metuendus Vlysses
Qui licet eloquio fidum quoq; Nestora uincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum: qui cum implor aret Vlyssem
Vulnere tardus equi, fessusq; senilibus annis,
Proditus à socio est. non hæc mihi crimina fingi,
Scit bene Tydides: qui nomine sæpe uocatum
Corripuit, trepidoq; fugam exprobrauit amico.
Aspiciunt oculis superi mortalia iustis.
En eget auxilio, qui non tulit: utq; reliquit,
Sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios: adsum, uideoq; trementem,
Pallentemq; metu, & trepidantem morte futura:
Opposui molem clypei, texiq; iacentem,
Seruauique animam (minimum est hoc laudis) inertem.
Si perstas certare, locum redeamus ad illum.
Redde hostes, uulnusque tuum, solitumque timorem,
Post clypeumque late, & mecum contende sub illo.
At postquam eripui: cui standi uulnere uires
Non dederant, nullo tardatus uulnere fugit.
Hector adest, secumque deos in prælia ducit:
Quaque ruit, non tu tantùm terreris Vlysse,
Sed fortes etiam. tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineæ successu cædis ouantem
Eminus ingenti resupinum pondere fudi:
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret unus,
Sustinui: sortemque meam uouistis Achiui:

[Videtur hoc loco intelligere Ouid. id quod Hom. lib. duodecimo scribit, Iouem [illegible] Hectori, & Troianis uictoriam, & gloriam uno die [illegible]re, eoque etiam Iride missa, consilia illi subministrasse, [illegible] ille instructus & fossam Græcorum superauit, & effractis [illegible] muris illorum, ad naues usque peruenit. quare & sequenti libro mox sequitur.

[illegible]
[illegible],

Illud autem, quod infra sequitur, Ecce ferunt Troes, ferrumque, ignesque, Iouemque, &c. ad id refero, quod Iliad. 15. idem Hom. ait. Iouem è somno, quo dolo Iunonis sopitus fuerat, experrectum misisse Apollinem, qui Troianos contra Græcos restitueret, illosque in fugam verteret. quo facto Troianos ad naues usque insecutos esse, ijsdemq; flammas iniecisse. {*Non tu*} emphasis est. intelligitur .n. quod non exprimitur, non tantū tu, qui es omnium timidissimus, terreris impetu Hectoris, sed etiam fortes. est etiam apostrophe contemptus plena. {*Tantum*} æclamatio est {*Ingenti*} maximo saxo, nam (ut in decimoquarto Iliad. uolumine legitur) cum Hector hastam in Aiacem iecisset, neque, uulnerasset, Aiax ipse sublato maximo saxo pectus illius ita percussit, ut cum ingenti armorum strepitu in terram caderet. [Græci versus sunt,

Τὸν μὲν ἔπειτ' ἀπιόντα μέγας Τελαμώνιος Αἴας
Χερμαδίῳ, τὰ ῥα πολλὰ θοάων ἔχματα νηῶν
Πὰρ ποσὶ μαρναμένων ἐκυλίνδετο, τῶν ἓν ἀείρας
Στῆθος βεβλήκει ὑπὲρ ἄντυγος ἀγχόθι δειρῆς.
Στρόμβον δ' ὣς ἔσσευε βαλὼν, περὶ δ' ἔδραμε πάντῃ.]

{*Proditus à so.*} Ab Vlysse fuit derelictus. qui autem socios in pugna derelinquunt, ut proditores habentur. {*Trepido*} timido. alludit autem ad uerba, quæ Diomedi attribuit Homerus. Quo fugis, inquit, Vlysses Laertæ filiè cur terga uertis? cur committis, ut tanquam imbellis ac timidus à tergo vulneréris? mane hic mecum, mane dum à sene amico trucem Hectorem arceamus. [Græci uersus sunt,

Διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
Πῇ φεύγεις μετὰ νῶτα βαλὼν κακὸς ὣς ἐν ὁμίλῳ.
Μή τίς τοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.
Ἀλλὰ μέν', ὄφρα γέροντος ἀπώσομεν ἄγριον ἄνδρα.
Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἐσάκουσε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς.
Ἀλλὰ παρήϊξεν κοίλας ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν.]

{*Mortalia*} res mortalium. hæc autem senteotia eò pertinet, vt qui ferre opem nolunt, ea indigere cogatur. {*En eget au.*} hoc de undecimo Iliad. libro sumptum est. nam (ut ibi scribit Homerus) cum Vlysses Socum, Hispasi filium, interfecisset, Troianorum turba in illum sic impetū fecit, vt & se retro ferre, & suorum auxilium implorare sit coactus, cum iam Soci hasta fuisset vulneratus. Aiax igitur à Menelao admonitus, scuto illum accurrens à vi hostium intrepide protexit. {*Vulnusque tuum*} nam latus illius hasta traiecit Socus.

[Τρῶες δὲ μεγάθυμοι ὅπως ἴδον αἷμ' Ὀδυσῆος
Κεκλόμενοι καθ' ὅμιλον ἐπ' αὐτῷ πάντες ἔβησαν.
Αὐτὰρ ὅγ' ἐξοπίσω ἀνεχάζετο αὖε δ' ἑταίρους.
Τρὶς μὲν ἔπειτ' ἤϋσεν, ὅσον κεφαλὴ χάδε φωτός.
Τρὶς δ' ἄϊεν ἰάχοντος ἀρηΐφιλος Μενέλαος,
Αἶψα δ' ἄρ' Αἴαντα προσεφώνεεν ἐγγὺς ἐόντα, &c.

& paulo post.

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠΰτε πύργον
Στῆ δὲ παρέξ. Τρῶες δὲ διέτρεσαν ἄλλυδις ἄλλος.]

{*Hector adest*} aduenit {*Deos*} deorum in primis Iouis auxiliū. nam (ut scribit Hom.) se Iouis filium esse iactabat Hector.

{*Hunc ego*} prouocantem. id autem ex septimo Iliad. libro est notum. ibi nanque scribitur Hector Heleni uatis exhortatione Græcos omnes ad singulare certamen prouocasse. at cum hi nouem Græcorum fortissimi, Agamemnon, Diomedes, duo Aiaces, Idomeneus, Meriones, Eurypylus Euæmonis filius, Thoas Andræmonides, Vlysses, Nestoris exhortatione inter se forent sortiti, quis ipsorum cum Hectore pugnare deberet, Aiax forte se Hectori obiecit: qui cum aduentente nocte è pugna æquali cum honore discederent, se inuicem muneribus sunt prosecuti. nam Hector Aiaci gladium, contrà Aiax Hectori baltheum dono dedit.

RAPH.

SORTEMQVE meam uouistis Achiui} hoc quoque ab Homero sumptum esse uidetur, qui scribit Achiuos sublatis in altum oculis, manibusque his precibus ad Iouem usos fuisse: Iupiter pater da, ut Aiacis Telamonij, aut Aiacis Oilei, aut Agamemnonis sorti sit locus, atque ita euenit, vt Aiacis, id quod maximè optabant, sors præferretur. [Græce sic,

Ζεῦ πάτερ ἢ Αἴαντα λαχεῖν ἢ Τυδέος υἱὸν,
Ἢ αὐτὸν βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης.

quod autem mox sequitur. Et uestræ ualuere preces, potest etiam eò referri, quòd Aiax interim dum armatur, Græcos comprecari Iouem iubet, quod & illi faciunt his verbis,

Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων κύδιστε, μέγιστε,
Δὸς νίκην Αἴαντι καὶ ἀγλαὸν εὖχος ἀρέσθαι,
Εἰ δὲ καὶ Ἕκτορά περ φιλέεις καὶ κήδεαι αὐτοῦ,
Ἴσην ἀμφοτέροισι βίην καὶ κῦδος ὄπασσον.]

{*Vouistis*} ergo uoto optastis, tametsi nouistis ferè legatur.

{*Et*

Et uestra ualuere preces. si quæritis huius
Fortunam pugnæ; non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troes, ferrumque, ignesq́, Iouemq́,
In Danaas classes: ubi tunc facundus Vlysses?
Nempe ego illic meo protexi pectore puppes,
Spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
Quòd si uera licet mihi dicere, quæritur istis,
Quàm mihi, maior honos, coniunctaque gloria nostra est.
Atque aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum est: nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quò tamen hæc Ithaco, qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside uertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa, grauisque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus uasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ, nataque ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolieris, erit, non cur metuaris ab hoste.
Et fuga, qua sola cunctos timidissime uincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde, quòd iste tuus, tam rarò prælia passus,
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid uerbis opus est? spectemur agendo,
Arma uiri fortis medios mittantur in hostes.
Inde iubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, uulgique secutum
Vltima murmur erat; donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatoque resoluit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum uestris ualuissent uota, Pelasgi;
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres;
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, nobisque negarunt
Fata, (manuque simul ueluti lacrymantia tersit
Lumina) quis magno melius succedat Achilli,

§*Et uestra ualuere.*§ nam, vt optauerant, sors Aiacis prima prolata est, vt cum Hectore pugnaret. §*Non sum superatus ab illo*§ pari nanque gloria vterque ea pugna recessit. § *Ecce ferunt Troes*§ hoc quoque in 15. Iliad. describit Hom. §*Iouemque*§ auxilium Iouis Hectori fauentis. § *Nempe ego* § solus Aiax alijs Græcorum ducibus perterritis classem ab ignibus hostium protexisse, ab Homero quoque scribitur. [Iliados 15. circa finem, vbi hi versus leguntur:

Ὅς δέ τις Τρώων κοίλῃς ἐπὶ νηυσὶ φέροιτο
Σὺν πυρὶ κηλείῳ, χάριν Ἕκτορος ὀτρύναντος,
Τὸν δ' Αἴας οὔτασκε δεδεγμένος ἔγχεϊ μακρῷ.

§*Quòd si uera licet*§ arroganter nimium contra artis oratoriæ præcepta hæc quoque dicuntur. §*Conferat his*§ his gestis meis comparet Vlysses: quem cum quodam contemptu Ithacum Aiax appellat. Rhesus autem rex fuit Thraciæ: qui (ut scribit Homerus) cum in auxilium Troianorum cum candidissimis equis venisset, à Diomede & Vlysse ea ipsa nocte, qua ad Troiam peruenerat, fuit interemptus. §*Imbellemque Dolona*§ Dolon (vt idem scribit Hom.) Eumedis præconis filius, cum speculatum ad castra Græcorum ab Hectore missus esset, à Diomede simul & Vlysse captus fuit, & interfectus. [De Rheso & Dolone, & quomodo vterque noctu interfectus fuerit ab Vlysse, & Diomede, habes Iliad. 10.] §*Priamidenque Helenum*§ Helenus Priami fuit filius, qui à Diomede & Vlysse captus, fata Troianorum arcana Græcis reuelauit. §*Rapta cum Pal.*§ cum Palladio, quod Vlysses vnà cum Diomede rapuit. [De Palladio ex arce Troiana per Diomedem & Vlyssem ablato, etiam Virgilius meminit 2. Aeneid. de Heleno autem Sophocles in Philoctete his versibus,

ἦν μάντις εὐγενής
Πριάμου μὲν υἱός, ὄνομα δ' ὠνομάζετο
Ἕλενος, ὃν οὗτος νυκτὸς ἐξελθὼν μόνος
ὁ πάντ' ἀκούων αἰσχρὰ καὶ λωβήτ' ἔπη,
δόλιος Ὀδυσσεὺς εἷλε, δέσμιόν τ' ἄγων
ἔδειξ' Ἀχαιοῖς, &c.

qui tamen hoc ab Oui. differt, quòd ille unà cum Palladio, & adiuuante Diomede, captum Helenum dicit: hic autem solius Vlyssis meminit.] §*Quò tamen hæc*§ arma Achillis incommodo Vlyssi futura ostendit Aiax. §*Quò*§ ad quid, ad quem finem. petuntur autem uerbum est subaudiendum. §*Et fur.*§ dolis, fraudibus, insidijs. §*Dulichius*§ Vlyssis caput. nam Dulichium insula est Ithacæ uicina. [Quidam autem eandem cum Cephalenia faciunt Dulichium, ut Strab. indicat. & quia Cephalenijs imperauit Vlysses, hinc poetæ Dulichium ipsum quoque Vlyssem passim appellant. quod tamen contrarium Hom. est, qui Dulichios, & Cephalenas diuersos facit, atque his quidem ducem Vlyssem, Dulichijs autem Megetem assignat. Vide Iliad. 2. & Strab. lib. 9.] §*Nec non one.*§ ordo est & sensus, & Pelias hasta nō potest esse non onerosa, & grauis imbellibus lacertis. §*Nec cly. ua.*§ in clypeo Achillis (ut scribit Homerus) quatuor elementa sculpta uidebantur. [Descriptio clypei Achillis est apud Hom. Ilia. 18. non solum autem elementa in eo, sed totam machinam mundi, hoc est, cælum sideribus suis, terram cum urbibus & populis, & ipsum denique Oceanum, oras ambientem, fuisse sculptum idē auctor est.] §*Quod tibi si po.*§ hoc quoq; contra artis præcepta ab Aiace dictum est. neq; n. error iudicibus fuit obijciēdus. §*Trahenti*§ propriè dixit. illa n. trahimus, quæ gestare non possumus. §*Viri for.*§ Achillis. §*Vulgique sec. ult.*§ nam populus murmure suo Aiacis dicta approbare est usus. §*Astitit*§ surrexit. §*Atque ocu. p. tel. m.*§ imitatur Hom. Ouidi⁹ qui Vlyssem stetisse, oculis in terram defixis, immotoque sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet, scribit. [Locus est Ili. 3. ubi Antenor inter se cōfert Menelaū & Vlys.

Ἀλλ' ὅτε δὴ πολύμητις ἀναΐξειεν Ὀδυσσεύς,
Στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας,
Σκῆπτρον δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπρηνὲς ἐνώμα,
Ἀλλ' ἀστεμφὲς ἔχεσκεν, ἀΐδρεϊ φωτὶ ἐοικώς.
Φαίης κε ζάκοτόν τέ τιν' ἔμμεναι, ἄφρονά θ' αὔτως.
Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος εἵη,
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος, &c.

de præsenti autem oratione, siue contentione Vlyssis cum Aiace, nihil est apud Homerum, nisi quantum de iudicio & victoria meminit Odys. 11. ubi ait:

Οἴη δ' Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο
Νόσφιν ἀφεστήκει, κεχολωμένη εἵνεκα νίκης,
Τὴν μιν ἐγὼ νίκησα δικαζόμενος παρὰ νηυσὶ
Τεύχεσιν ἀμφ' Ἀχιλῆος, ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ.
Παῖδες δὲ Τρώων δίκασαν, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.

§*Si mea*§ artificiosissima Vlissi attribuit oratio, ut plurimæ de eorū seruetur. nā Vlysses cū ab alijs, tū ab Homero inter eloquētissimos numerat. quare & affectus statim in exordio mouet, & sua sine ulla arrogātia amplificat, & ab aduersario obiecta ita refellit, ut illū in maximū adducat contemptū: ac deniq; principibus pluadet se arma Achillis, q̄ Aiax, magis meruisse. principiū aūt à beneuolētia sumptū ē. se. n. cū alijs Græcis semp optasse ait salutē Achillis, p quod significat se uehemēter illius morte dolere, q Græcis oibus gratissimus fuisset. §*Tuque*§ potereris ac possideres, & fruereris subaudiat. est. n. hypozeugma. Poteremur autem legendum est, ut sit tertiæ coniugationis, ita versu exigente. hac autem apostrophe ad Achillem animos auditorum ad fletum inclinat. § *Manuque simul*§ hæc ex persona RAPH.

poetæ

poetæ dicuntur. ex arte autem finxit se flere Vlysses, quò facilius persuaderet, se morte Achillis graui dolore fuisse affectũ. {*Quàm per*} hoc est, quàm is, cuius opera Achilles ad bellũ Troianum deductus est. is autem Vlysses fuit. nam, vt ipse paulo post narrat, cum Thetis mater Achillis cognosceret filium in bello Troiano periturum, illum virginis habitu ornatum Lycomedi, Scyri insulæ regi vnà cum filiabus ipsius educandum commendauit, vt tantisper apud eũ in virgineo habitu lateret, dum Troia foret deleta. cum verò sine Achille Troia capi non posset, nec vsquam inueniretur: Vlysses, id qđ erat suspicatus, mercibus, quibus feminæ capiũtur, gladium, scutumq; , ac galeam immiscens, ad Lycomedem se contulit, vbi mercibus illis expositis, Achilles gladium ac scutum, alia negligens, tractare cœpit, ex quo cognitus, ad bellum Troianum fuit deductus. [De Achille in Scyro occultato, & de tota eius educatione copiose Statius in Achilleide.] {*Huic mo.*} aduersarium, vt hebetem, ac ingenio tardum, omniq; facundia carentem, in contemptum adducit. {*Sequa est*} ex arte suam eloquentiam extenuat Vlysses, ne in se inuidiam odiumq; auditorum transferat. {*Inuidia ca.*} nam Aiax in inuidiam Vlyssis eloquentiam adducere conatus est, cum dixit, Tutius esse fictis verbis contendere, quàm manu pugnare. {*Bona sua*} propria uel à natura data, uel industria comparata. {*Sed enim*} figurata poetica est hęc locutio. in soluta nanq; oratione accusatiuo vteremur, diceremusque, Aiax retulit se esse Iouis pronepotem. {*Acrisius ille*} duo fuerunt nobiles Acrisij, & hic Iouis filius ac Vlyssis auus, & alter Abantis Argiuorum regis filius, ac Danaes pater. legitur etiam Arcesius. [Non Acrisius legendum, vt Raphaeli falsò videtur, sed Arcesius. nam in Acrisio etiam secunda syllaba repugnat, quæ breuis est, ut apud Virg. Quàm dicitur urbem Acrisioneis Danaë fundasse colonis, & supra lib. 4. Solus Abantiades ab origine cretus eadem Acrisius superest, &c. Arcesij autem & Homerus meminit Odyſ. 14. de Telemacho loquens, his uersibus:

> Τὸν δὲ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
> Οἴκαδ' ἰόντα λοχῶσιν, ὅπως ἀπὸ φῦλον ὄληται
> Νώνυμον ἐξ Ἰθάκης Ἀρκεισίου ἀντιθέοιο.

{*Neque in his*} Peleum Achillis patrem notat Vlysses, qui Phoco fratre interfecto, ab Aeaco patre in exilium fuit expulsus. [Alij vtrunque, hoc est, tam Telamonem, quàm Peleum in exilium actos tradunt. utrunque enim cædis fraternæ participem fuisse, ac Peleum quidem disco, Telamonem autem ferro in ceruicem illius adacto, Phocum occidisse. quare & Peleum in Thessaliam postea: Telamonem autem ex Aegina Salaminẽ peruenisse. Vide comm. Pindari in 5. odam Nemeorum.] {*est quoque per*} Anticlia mater Vlyssis filia fuit, primi Sinonis Mercurij filij. [Anticlea Autolyci filia fuit, Autolychus autem Mercurij ex Chione Dædalionis. Hom. Odyſ. 11.

> Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηκυίης
> Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.

Quàm per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modò ne prosit, quod, ut est, hebes esse uidetur;
Ne ue mihi noceat, quod nobis semper Achiui
Profuit ingenium: mea que hæc facundia, si qua est,
Quę nunc pro domino, pro nobis sępe locuta est,
Inuidia careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco. sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iuppiter est, totidemque gradus distamus ab illo.
*Nam mihi Laertes pater est, * Arcesius illi,*
Iuppiter huic: neque in his quisquam damnatus, & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quòd sum generosior ortu,
Nec mihi, quòd pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto. meritis expendite caussam;
Dummodo quòd fratres Telamon, Peleusque fuerunt,
Aiacis meritum non sit; nec sanguinis ordo,
Sed uirtutis honor spolijs quæratur in istis.
Aut si proximitas, primusque requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc Scyron ue ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli:
*Non petit ille tamen: * num, si petat, auferat illa?*
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur;
Plura quidem feci, quàm quæ comprehendere dictis
In promptu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.
Præscia uenturi genitrix Nereia lethi
Dissimulat cultu natum: & deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumptæ fallacia uestis.
Arma ego fœmineis animum motura uirilem,
Mercibus inserui. neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cùm parmam, hastamque tenenti
Nate dea, dixi, tibi se peritura reseruant
Pergama: quid dubitas ingentem euertere Troiam?
Iniecique manum, fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius, mea sunt. ego Telephon hasta
Pugnantem domui, uictum, orantemque refeci.
Quòd Thebæ cecidere, meum est: me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, & Cillam Apollinis urbes,
Et Scyron cepisse: mea concussa putate

Acrisius

[Sed de hac etiam supra mentio facta est. {*Phthiam * Scyron.*} Phthiam ad Peleum, Scyron ad Pyrrhum Achillis filium ex Deidamia Lycomedis filia. {*Ergo operum*} quoniam, inquit, quæstio est sola uter nostrũ pluribus ac maioribus meritis Gręcorum exercitum affecerit, non omnia, quæ gessi, referre possum. {*Præscia ven.*} hinc incipit merita sua commemorare sine ulla arrogantia Vlysses. {*Genitrix*} Thetis Nerei filia, materq; Achillis, ut & Hom. & plerįq; poetarum asserunt. Suidas uerò, Arist. & Dion. Chalcidensis scribunt, Achillem ex Thetide Chironis filia natũ. Deimachus autẽ ex Philomela Actoris filia. {*Dissimulat*} hoc est, habitu simulat Achillem non esse puerum, sed puellam. {*In quib.*} inter quos. {*Arma*} gladium, hastam, parmam.

Variæ de matre Achillis opiniones.

PROIECERAT} deposuerat. {*Ad fortia*} subeundiamus gerenda. [Vide Achilleida Statij] {*Ergo ope.*} colligit Vlysses omnia quęcunq; gessit Achilles, sibi esse ascribenda, cũ illum latitantem deprehẽderit, ad bellumq; Troianum adduxerit. à causa .n. effectus separari non potest. {*Ego Tele.*} Telephus Herculis filius ex Auge nympha rex fuit * Lyciæ, qui cum resisteret Græcis ab Achille in femore fuit percussus, ac deinde iterato vulnere, ut in superioribus diximus, sanatus. {*Quod Thebæ*} de Thebis Ciliciæ patria Andromachẽ intelligẽdum est. nam eas diripuit Achilles. {*Me credite Lesbon*} Lesbos insula est clara Alcęi carminibus & Saphus. [Hæc aũt Achillis prodita fertur à puella quadam, Pisidice nomine, quæ illius amore flagrabat, auctor Parthenius in Eroticis.] {*Chrysenq;*} Chryse urbs est Troadis propè Leamum Apollini sacrata, quam expugnauit Achilles, cum pro Troianis sentiret. sunt tñ & aliæ urbes hoc noĩe & loca. est enim urbs inter Ophrynium, & Abẏdum, est ẽt promontoriũ Lesbi in Tenedum uergens, est & Bithyniæ urbs & Cariæ. Cilla quoque urbs est Troadis Apollini sacra à Græcis direpta. {*Et * Sy.*} Syros absq; c. insula est Ioniæ cum urbe eiusdem nominis. nam Syros per c. patria est Lycomedis. tametsi Sestõ forsitan non inepte legeretur. est .n. Sestus urbs Hellespontí notissima. [Locus obscurus est. neq; .n. Græci alibi leguntur expugnasse Cycladas, inter quas Syrus à Strabone refertur lib. 10. neq; Scyron Achilles, in qua seruatus fuerat, filiumq; ex Deidamia Neoptolemum procrearat. aut igitur mẽdæ aliquid esse nomini Syro dicẽdũ, aut una ex undecim urbib. quas Achilles ante expugnationẽ Troiæ cepisse dr, eadem hæc accipienda, quandoquidem cum Chrysa, Cylla, & Lyrnesso recensetur. De numero autem urbium hoc ẽt Calaber meminit in oratione funebri, qua Nestor laudasse Achillem fingitur. hic .n. ait:

R APH.

non, ut sperat, auferat arma.

Myrsiæ

-ἵδ'

Procubuisse solo Lyrnessia mœnia dextra.
Vtque alios taceam, qui sæuum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me iacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inuentus Achilles,
Arma peto: viuo dederam: post fata reposco.
Vt dolor vnius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu nulla, aut contraria classi
*Flamina * erant: duræque iubent Agamemnona sortes*
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, diuisque irascitur ipsis,
Atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor: fassoque ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo iudice caussam.
Hunc tamen vtilitas populi, fraterque, datique
Summa mouet sceptri, laudē vt cum sanguine penset.
*Mittor & ad matrem, quæ non * hortanda, sed astu*
Decipienda fuit. quò si Telamonius isset;
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visaque, & intrata est altæ mihi curia Troiæ:
Plenaque adhuc erat illa viris. interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Græcia, caussam:
Accusoque Parin; prædamque Helenamque reposco;
Et moueo Priamum, Priamoque Antenora iunctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hæc Menelae) nefandas:
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilioque, manuque
Vtiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas vrbis se mœnibus hostes
Continuere diu: nec aperti copia Martis
Vlla fuit: decimo demum pugnauimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi prælia, nosti?
Quis tuus vsus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior: fossas munimine cingo:
Consolor socios, vt longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo, quò simus alendi,
Armandique modo: mittor, quò postulet vsus.
Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni,
Rex iubet incœpti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere vocem:
Non sinat hoc Aiax, delendaque Pergama poscat,
Quódque potest, pugnet: cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? det, quod vaga turba sequatur.

[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek], &c.

Apud Strabonem autem lib. 13. & Scepsis quædam memoratur, vbi regia Aeneæ fuerit, & ex qua idem Lyrnessum aufugerit, quando ea loca ab Achille vastabantur. vnde ipse Achilles apud Hom. Aeneæ obijcit

[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek], &c.

Vt hinc aliquis Scepsin magis, quam Seston, quod Regio placet, pro Syro reponendū putare possit. quanquam mihi neque hoc, neque illud satis probatur, quando neutrum cū priore voce conuenit.] {*Lyrnessia mœ.*} Lyrnessus vrbs fuit Troadis, vnde Briseida rapuit Achilles. [Occiso eius marito Minete, vt Iliad. 7., ipsa loquens ait:

[illegible Greek]
[illegible Greek]

{*Sæuum*} magnum, terribilem. illum enim ex arte laudat Vlysses, ut inde maior Achillis, qui eum superauit, gloria cognoscatur. {*Viuo de.*} cum ea mercib. inseruit. tunc enim primū arma tractare cœpit Achilles. hic autem est epilogus primi meriti Vlyssis, quo Achillem in bellum misit. {*Post fa.*} post mortem. {*Vt do.*} secundum exponit meritum Vlysses, quo probat se armis Achillis digniorē esse quam Aiax. nam cum mille Græcorum naues ad Aulida conuenissent, idem tēpestatibus impedita soluere non poterant. quare consulti uates responderunt, Dianam sanguine filiæ Agamemnonis esse placandam. nam Agamemnō illius ceruam imprudens necarat. cum verò pater filiā immolari nollet, vi eloquentiæ Vlyssis expugnatus est, ut publicam vtilitatem priuatæ anteponeret caritati. Missus quoq; ad Clytemnestram nō minore arte ab ea filiam abduxit: quæ nisi perfecisset Vlysses, classis Græcorum nunquam ab Aulide profecta fuisset. {*Vt do.*} postquam dolor vnius Menelai, quem ex Helena uxore sibi ablata capiebat, omnes Græcos commouit. {*Aulidaque*} Aulis Bœotiæ urbs est iuxta Chalcidem, portum habens amplissimum, conuentu mille nauium Græcorum nobilissimum. {*Atque in rege*} paterna caritas. {*Tenui*} obtinui. {*Difficilem*} propter iniquum iudicem. nam Agamemnon magis priuata caritate, quam publica utilitate moueri uidebatur. {*Summa*} potestas. {*Laudem ut eum*} gloriam. hæc autem omnia ab Vlysse fuerunt Agamemnoni commemorata, publica vtilitas, Menelaus frater, ac summa potestas illi data. [Mittor & ad matrem, quæ non hort. sed astu Decipienda fuit: non enim simpliciter ab illa filiā abstulit, sed sub prætextu, quasi nuptum daretur Achilli, qui alio pacto ad bellum Troianum proficisci nollet, nisi uxore accepta Agamemnonis filia. ut ex Iphigenia Euripidis patet. quanquam ibidem Euripides fingat, non oratorem Vlyssē, sed litteras ab Agamemnone ad uxorem Clytemnestram missas. sed Ouid. aliorum traditionem sequitur.] {*Mittor & I.*} Vlysses (ut Homerus quoque scribit) cum Menelao ob Helenam repetendam orator ad Priamum missus est. {*Erant*} participium cōtra grāmatices rationem poetica licentiâ formatum. {*Plenaque ad.*} significat se nō noctu, sed interdiu, cum adhuc curia viris esset plena, intrepide regem Priamū adisse. [Immo plena, quā nondum tot proceres Troianorum bello occisi fuere.] {*Prædamq;*} prædam appellat, quæ vnà cum Helena asportauerat Paris. {*Priamoque*} nā Antenor semper censuit Helenam Menelao esse reddendam. [Alludit autem Ouid. ad id quod Iliad 3. Hom. tradit, ubi Antenor de Vlysse.

Ἤ (inquit) [illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek] Μενελάῳ
[illegible Greek]
[illegible Greek], &c.

{*Sub illo*} in illo tempore {*Spatiosi belli*} diuturni, ac longi, & in decimum vsque annum protracti. {*Post acies*} post prima prœlia. {*Demum*} solum. {*Quis tuus*} quæ tua Grecis vtilitas erat? [Fossas munimine cingo,] videtur ad fossam respicere nauiū statione ductā, & muro cincta fuit, q̃ postea Neptunus immissis fluminibus Phrygiæ deleuit. de qua re Hom. Iliad. {*Mittor quò*} ut cum ad sacerdotem Apollinis Chrysen missus fuit, cui filiā restituit, placauitq; Apollinis iram postremo ad illū immissam, de qua re est Iliad. 1. {*Ecce Io.*} aliud commemorat in Græcos meritum Vlysses. nam (ut Hom. in 2. Ilia. narrat) Iuppiter per somnū, Agamemnonem admonuit, ut toto exercitu cum Troianis confligeret. futurum enim ut victoriam adipisceretur. Agamemnon verò ut suorum animos tentaret, conuocatis ad cōcionem Græcis, finxit se in somnis a Ioue admonitum, ut Græciam cum toto exercitu repeteret. Troiā enim nulla ratione capi posse. quare cum omnes deducerent naues, vt redirent in patriam, Vlysses id dissuadere principibus cœpit, tantumque eloquentia ualuit, ut omnes mutare sententiam coegerit. {*Auctore*} Iouis auctoritate. {*Non sinat hoc Aiax*} pulchra ironia qua significat Vlysses, Aiacem nulla præditum eloquentia, illud prohibere non potuisse. {*Det*} edat, dicat aliquid, proponat aliquod consilium quod turba sequatur.

sunt
oranda
RAPH.

{*Non*

Non erat hoc nimium nunquam nisi magna loquenti.
Quid, quòd & ipse fugis? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, ò socij, captam dimittere Troiam?
Quid vè domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus, atque alijs, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
Conuocat Atrides socios terrore pauentes,
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Audet: & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impunè proteruus:
Erigor, & trepidos ciues exhortor in hostes,
Amissamque mea virtutem voce repos co.*
Tempore ab hoc, quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, & socio semper confidit Vlysse.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus vnum
A Diomede legi: nec me sors ire iubebat.
Sed tamen & spreto noctisque, hostisque periclo
Ausum eadem, quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo, non antè tamen, quàm cuncta coegi
Prodere, & edidici, quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec quid specularer habebam:
Et iam promissa poteram cum laude reuerti.
Haud contentus eo, petij tentoria Rhesi,
Inque suis ipsum castris, comitesque peremi,
Atque ita captiuo victor, votisque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negante mihi: fueritque benignior Aiax.
Quid Lycij referam Sarpedonis agmina, ferro
Deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Cœranon, Iphitidemque, Alastoraque, Chromiumque,
Alcandrumque, Haliumque, Noemonaque, Prytanimque
Exitioque dedi cum Chersidamente Thoona,*
Et Charopen, fatisque immitibus Ennomon actum:*
Quique minus celebres nostra sub mœnibus vrbis
Procubuere manu. sunt & mihi vulnera, ciues,
Ipso pulchra loco: nec vanis credite verbis.
Aspicite en, (vestemque manu diduxit) & hæc sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios & habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque, Iouemque?

{*Non erat*} Aiaci, inquit, magna super iactanti hoc nimium nõ erat. {*Quid quod*} fugere uoluit. {*Inhone.*} inhoneste ac turpiter, nomen enim pro aduerbio positum est. uela autem legendum est, non bella, ut ferè in exemplaribus est deprauatum {*Quid fu.*} hæc ex ea oratione sumpta sunt, quam Hom. artificiosissimam Vlyssi attribuit. {*Concitat dim.*} ut dimittatis, in soluta oratione diceretur {*Captam Tro.*} non quæ reuera capta esset, sed quę in eo erat ut facile capi posset. nam apud Hom. colligit Vlysses futurum esse, ut Tro. 10. anno, quo uolebant recedere, omnino capiatur. {*In quæ*} ad quæ. {*Dolor ip*} ex arte eloquentiam suam Vlysses in dolorem refert, quo arrogantiam uitet, & magis sibi Græcos conciliet, quorum decoro se maximo affectum dolore fuisse ait. {*Profuga de*} ad fugiẽdum parata. {*Conuocat*} Agamẽnon hoc quoque de Hom. est sumptum. {*Telamoniades*} Aiax Telamonis filius {*Incessere*} prouocare. {*Dictis*} conuitijs, ut ex 2. Ilia. lib. patet. {*Thersites quo*} nemo lingua proteruior in Græcorum exercitu fuisse ab Hom. scribitur, cum Agamemnonem quoque cõuitijs incessisset, ut ab Vlysse sceptro grauiter fuit percussus. {*Refundo*} inanimos eorum remitto. {*Reposco*} restituo. Quamuis in quibusdam exemplaribus reposco legatur. {*Tempore ab*} elegãter colligit Vlysses, quæcunque Aiax fortiter fecit, posteaquam cũ alijs à fuga reuocauit, sibi esse ascribenda. {*Est ali.*} modeste loquitur Vlysses. innuit autem pulchrum, ac gloriosum esse, a præstanti uiro socium elegi. nam Diomedes unum ex omnibus Græcorum optimatibus Vlyssem socium delegit, ad speculandum Troianorum castra iturus, ut aperte in 10. scri. Hom. {*Nec me sors*} significat se sponte socium Diomedi iuisse, ad speculãdum quid hostes in castris agerent, qua nocte & Dolonem, qui & ipse ad Græcorum castra speculator ueniebat, interemerunt, & Rhesum Thraciæ regem, qui auxilium Troianis tulerat, una cum comitibus interfecerunt, ac equos cãdidos in sua castra priusquam quicquam pabulorum Troiæ gustarent, abduxerunt, ut ea Homerico, Virgilianoque carmine notissimum est. {*Ausum ea*} nam & ipse speculator ad castra Græcorum fuerat missus. {*Perfida*} perfidi Troiani. est enim metony. nam continens pro contento positum est. {*Specularer*} explorarem, inquirerem. [Ingr. cur. lætos imitant. triumph.] currum intelligit & equos Rhesi, quos Hom. fingit à Nestore cum summa admiratione exceptos. ita enim ait.

Ἀλλ' οὔπω τοίους ἵππους ἴδον οὐδ' ἐνόησα,
Ἀλλά σφω' ὀΐω δόμεναι θεὸν ἀντιάσαντα, &c.

Obiter autem, ad triumphales equos, & currum quibus Romam uictores uehi solebant, alludit.

CVIVS equos} Dolon noctu ad speculandum quid hostes agerent missus, equos Achillis sibi pro mercede dari si Troianiuincerent, depoposcit. est autem ordo, Arma mihi eius uiri negare, cuius equos hostis Dolon pro nocturna speculatione poposcerat. illa uerò Ironia Vlysses arma Achillis & Aiaci neganda, & sibi adiudicanda esse ostendit. {*Benignior*} beneficentior, gratior. ironicos autẽ hæc quoque dicuntur. {*Quid Lycij*} Sarpedon filius fuit Iouis ex Europa ac Minois frater. hic cum rex esset Lyciæ, Troianisque faueret, multis eius socijs ab Vlysse cæsis, à patroclo tandẽ fuit interfectus. {*Caranon*} Iphithi filium. ferè autem eos qui hoc loco ab Vlysse enumerantur, & Sarpenodis socios fuisse, & ab Vlysse interfectos, in 5. Iliados scribit Homerus.

RAPH.

refundo

Homeri uersus sunt:

Ἔνθ' ὅγε κοίρανον εἷλεν, Ἀλάστορά τε χρόμιόν τε
Ἄλκανδρόν θ' ἅλιόν τε, νοήμονά τε πρύτανίν τε.

de Thoone autẽm & cæteris qui sequuntur Iliad. 11. mentio fit his uersibus:

Αὐτὰρ ἔπειτα Θόωνα καὶ Ἔννομον ἐξενάριξεν.
Χερσιδάμαντα δ' ἔπειτα καθ' ἵππων ἀΐξαντα.

Et paulo post:

τὸν δ' ἄρ' ἔπειτα χάροπ' οὔτασε δουρὶ
Αὐτοκασίγνητον εὐηφενέος Σώκοιο.

[Vbi & illud notandũ Chersidamantem, & Ennomon dici apud Home. qui uulgo hic Pheridamas, & Ennomus leguntur. {*Vestemq.*} remouit, à pectore, diduxit. hoc autem ex poetæ persona est dictum. [Et habet sine uulnere corpus.] habẽt fabulæ, Herculem aliquando Salaminem uenisse ad Telamonem, ibique cum Aiacem adhuc infantem conspexisset, circumdedisse illi τὴν λεοντὴν suã, precatumque, ut qua puer illa tegeretur, inuulnerabilis foret. quod ita factum, fuisseque Aiacem toto corpore inuulnerabilem, præterquam latere: id enim contectum non fuerat. hinc infra quoque sequitur,

Dixit, & in pectus tum demum uulnera passum
Quà patuit ferro letalem condidit ensem.

Hippasidemque Pheridamante Ennomon

Et alio loco, de eodem: unum qui toto corpore uulnus habet. Meminit fabulæ & Pindarus Isthmiorum Odæ 5.] {*Quid tamen hoc refert*} ac si diceret nihil. confutat enim Vlysses id quod iactauerat Aiax, se solum faces Troianorum à Græcorum classe repulisse. nam alij quoque, inquit, in primisque Patroclus, armis Achillis indutus restitit hostibus, naues nostras incendere uolentibus. {*Iouemque*} Iuppiter Hectori, Troianisque fauebat,

{*Neque*

Confiteorq́, tulit. neque enim benefacta malignè
Detrectare meum est: modò ne communia solus
*Occupet, atq; aliquem * vobis quoque reddat honorem.* nobis
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisq́, ducisq́, meique;
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen euentus vestræ fortissime pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit, nec me lacrymæ, luctusq́, timorq́,
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem
His humeris: his inquam, humeris ego corpus Achillis
Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera vires:
Est animus certè vestros sensurus honores.
Scilicet iccirco pro nato cærula mater
Ambitiosa suo fuit, vt cælestia dona
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit,
Oceanum, & terras, cumque alto sidera cælo
Pleiadasque, Hyadasque, immunemque æquoris Arcton,
Diuersasque vrbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat, vt capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid, quòd me duri fugientem munera belli,
Arguit, incæpto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen, simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux: pia pater Achillem:
Primaque sunt illi data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro. deprensus Vlyssis
Ingenio tamen ille, at non Aiacis Vlysses.
*Ne ue in me stolida conuicia * fundere linguę* reddere
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Obijcit. an falso Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum?

{*Neque*} ex arte Vlysses, quæ aduersario honestè negare non potest, ita concedit, vt cum alijs tamen ea esse communia asseueret. {*Malignè*} cum quadam malignitate & vituperatione detrahere. {*Modò ne.*} dummodo, inquit, Aiax ea quæ communia ipsi vobiscum sunt, sibi soli non arroget. qua quidem oratione Vlysses & Aiacem in inuidiam adducit, & sibi principum Græcorum beneuolentiam conciliat. {*Reppulit*} Patroclus Actoris nepos, qui armis Achillis indutus ab Hectore fuit interfectus. cum. n. Achilles Agamemnoni iratus in aciem aduersus hostes descendere nollet, precibus amicorum concessit Patroclo, ut suis armis indutus Troianorum impetum retardaret. [Vt est apud Homerum Iliados 16.] {*Troias cum*} Hectore. Troianorum nanque defensor fuit Hector. {*Ausum etiā*} Aiax (ut narrat Homerus Iliados septimo) cum Hectore singulari certamine pugnauit, cum id ei sorte contigisset, qua ex pugna vterque sine vulnere discessit ab altero perniciosis donatus muneribus. Hector quidem baltheo, quo ligatus circum ilij mœnia fuit tractus: Aiax uero gladio, in quem incumbens seipsum interfecit. {*Regis*} Agamemnonis. {*Ducis*} Menelai. {*Et præ. mu.*} colligit Vlysses non uirtute, sed sorte Aiacem cum Hectore, contendisse, cum. n. nouem (ut diximus) se pugnaturos cum Hectore profiterentur, consilio Nestoris, factum est, ut sortem quisque suam in galeam deijceret, ac cuius prima educta foret, is in certamē cum Hectore descēderet. {*Et præ.*} antepositus alijs nulla re alia quàm sorte. {*Sed ta.*} cum quadam illusione insultat Aiaci Vlysses, qui iactauerat se solū cum Hectore singulari certamiue congredi ausum fuisse. {*Fortissime*} ironicos est dictum. qui tibi uideris fortissimus, cum non sis. {*Me mis.*} hęc lacrymans uidetur pronunciasse Vlysses. {*Quanto do.*} cum præpositio subaudiatur, ut cum quanto dolore intelligatur. {*Graium*} Græcorum propugnaculum. est autem metaphora, qua maxime Achilles commendatur. {*Referrem*} reportarem corpus humo sublatum. hoc autem facto se maxime dignum Achillis armis Vlysses ostendit. {*His hu.*} indicans humeros suos hæc dicit Vlysses. est autem pulchra anadiplosis, qua manifeste ab Aiace obiecta diluit, & se aptum esse ad ea gerenda arma ostendit. [Variant autem hoc loco poetæ. nam Calaber non à solo Vlysse: sed à principibus Græcorum communiter relatum corpus Achillis dicit lib. 3. his uersibus:

Τοὶ τότ' ἄρ' ... ἐπὶ πτολέμου ...
Ἀμφὶ ... ἀπείριτον ...
Κάτθεσαν ἐν κλισίῃσι ...]

{*Laboro*} exopto, studeo, enitor. {*Sensurus*} cogniturus, intellecturus. {*Vestros*} cælaturam armorum summo cum honore mihi à uobis adiudicatorum.

RAPH. *SCILICET iccirco*} ironia qua Aiacem in contemptum Vlysses adducit. {*Cærula ma.*} Thetis, quę cum Hector Patroclo interfecto, armis Achillis foret potitus rogauit Vulcanū vt filio suo scutum, galeam, tibialia, ac thoracem decentia fabricaret. ille uero cum alia, tum scutum ea arte expoliuit, vt in eo cęlum cum quattuor elementis spectaretur. eorum autem artificium non intellectum iri ab Aiace Vlysses ait, cum & ingenio careat, & omni doctrina. {*Sine pe.*} ingenio. {*Cælamina*} cælaturā & sculpturam. {*Oceanum*} cęlaturam clypei describit Ouidius, ab Homero sumptam ex Iliados 18. {*Pleiadas*} sic Homerus

Πληϊάδας θ' ὑάδας τε τό τε σθένος ὠρίωνος.

{*Immunemque*} Arctos minor est vrsa, vt superius quoque diximus, quæ currus quoque (vt Homerus scribit) cognominatur. [Versus Homeri sic habet

Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν

solum autem ex omnibus hoc sydus nunquam occidit: ac iccirco ab Hom. quoque æquoris expers dicitur esse, his uerbis,

οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο:

idest hæc autem sola expers lauacrorum Oceani. {*Diuersasque*} in scuto Achillis duæ diuersæ urbes à Vulcano (ut narrat Home.) cælatæ fuerunt, quarum altera pace frui, altera bello & obsidione premi uidetur. nam in altera nuptiæ atque conuiuia celebrantur, iudiciaq; exercentur, alteram, duo exercitus, & quidem inter se dissidentes, obsidere uidentur.] Homerus.

Ἐν δὲ δύω ποίησε πόλεις μερόπων ἀνθρώπων
Καλάς· ἐν τῇ μέν ῥα γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε, &c.

& rursum.

Τὴν δ' ἑτέρην πόλιν ἀμφὶ δύω στρατοὶ εἵατο λαῶν
Τεύχεσι λαμπόμενοι, δίχα δέ σφισιν ἥνδανε βουλὴ,
Ἠὲ διαπραθέειν, ἢ ἄνδιχα πάντα δάσασθαι
Κτῆσιν, ὅσην πτολίεθρον ἐπήρατον ἐντὸς ἔεργε.]

{*Quid? quod me duri*} sic ab Aiace sibi obiecta refutat Vlysses, ut illum in odium contemptumque adducat. nam obiecta, sibi esse cum Achille communia ostendit. {*Ego sum maturior illo*} ego citius quàm Achilles ad bellum ueni. {*Cum tanto viro*} quantus fuit Achilles. {*Ne ve in me stolida*} Aiacem in contemptum adducit, qui tanta sit stultitia, vt ea dixerit, quæ in iudicum pudorem recidere possint. nam si, inquit, turpe est accusasse Palamedem, turpe itidem uobis est eum damnasse. hæc enim duo se inuicem confirmant ac sub eandem rationem cadunt: ut Cic. tradit. {*An falso Palamedem crimine turpe est Accusasse mihi*} hoc enthymemate ostendit Vlysses, non minus principibus Græcis turpe fuisse Palamedem damnare, quàm sibi accusare. est autem ἀντίθετον, quo maxime enthymemata exornantur.

{*Sed neque*} Palamedes Nauplij filius. se autem Vlysses ita purgat, vt ostendat Palamedem in manifesta proditione fuisse deprehensum, id quod principibus quoque Græcis gratum esse sciebat, ne innocentem damnasse inique viderentur. {*Precio*} auro, quod in tētorio Palamedis fuit deprehensum, cum illuc opera Vlyssis foret importatum. {*Nec Pæ.*} quæ de Philoctete sibi sunt obiecta refellit Vlysses, ac se cō sensu principum in Lemno insula illum reliquisse ait. {*Esse reus*} debeo accusari. {*Consensistis*} ut illum Lemni relinquerem curādum. {*Feros*} acerbos cruciatus. {*Quem quo.*} ni fatis erat Troiam sine Herculis sagittis, quæ Philocteti traditę fuerant, capi non posse. ideoque oportebat Philoctetem cum sagittis ipsis bello Troiano interesse. {*Molues*} pulchra ironia, qua Aiacem deridet Vlysses, ut inertem atque ingenio, eloquentiaque carentem. {*Eloquioque*} eloquentia qua prorsus caret. {*Aliqua*} aliqua fraude, cum tardus sit, & hebes. Hæc nanque omnia ironice dicuntur. {*Ante re.*} ante rerum natura mutabitur, quàm nobis Aiacis ingeniū prodesse possit. {*Fi si. from.*} arboribus. à parte nāque totum intelligimus. {*Achaia*} Græcia. {*Meo pe.*} mea prudentia. {*Solertia*} ingenij acumen. {*Sis li.*} apostrophe ad Philoctetem, qua significat se Vlysses eloquētia sua multum Græcorum rebus prodesse posse, ac Philoctetem quātumlibet sibi iratum placaturum, ac secum ad Troianum bellum adducturum pollicetur. {*Socijs*} Græcis. {*Regique*} Agamemnoni. {*Execrere*} detesteris. {*Meumque de.*} hoc est, quamuis assidue mihi mala impreceris, atq; ea omnia facias, quæ solent à capitalibus inimicis fieri, & optari, te tamen eloquentia mea placabo. [Alludit autem ad fabulam Sophoclis, in qua fingitur Philoctetes, cum cęteros Græcorum, tum ipsum regem Agamemnonem insectari verbis, pręcipue uero Vlyssem, ut cuius consilio & opera proditus ac Lemni relictus fuisset.] {*Te tamen aggre*} uerbis & oratione, hoc est, alloquar.

Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens valuit: nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis, precioque obiecta patebant.
Nec Pœantiadem, quòd habet Vulcania Lemnos
Esse reus merui: * *crimen defendite vestrum,*
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Vt se subtraheret belli que viaque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit, & viuit. non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix, cùm sit, facit esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandata mihi: melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum, morbisque, iraque furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retrò Simois fluet, & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Troiæ,
Quàm cessante meo pro vestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danaïs solertia prosit.
Sis licet infestus socijs, regique, mihique,
Dure Philocte, licet execrere, meumque
Deuoueas sine fine caput, cupiasque dolenti
Me tibi forte dari, nostrumque haurire cruorem
Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitar:
Vtque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri:
Tamque tuis potiar (faueas forma) sagitis,
Quàm sum Dardanio, quem cepi vate potitus,
Quam responsa deum, Troianaque fata retexi,
Quàm rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus è medijs: & se mihi * *comparat Aiax,* conferat
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis vbi est Aiax? vbi sunt ingentia magni
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias, & se committere nocti?
Perque feros enses non tantum mœnia * *Troia,* Troum
Verùm etiam summas arces intrare, suaque
Eripere æde Deam? raptamque efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ victoria parta est:
Pergama tunc vici: cùm vinci posse coegi.
Desine Tydiden vultuque, & murmure nobis
Ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
Nec tu cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit vnus.
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoque hæc peteret, peteret moderatior Aiax.

RAPH. *TANQVE tuis potiar sag.*} sic in potestate mea tuas sagittas habebo, ut habui & Helenum uatem egregium, & Palladium quod nisi hostibus abstulissem, Troia nunquam capi potuisset. ex arte autem Vlysses ea repetit merita, quæ exercitui Græcorum gratissima fuerunt. {*Faueat*} dummodo subintelligatur. {*Dardanio*} periphrasis est Heleni uatis egregij. nam Helenus Priami fuit filius uaticinandi arte insignis, ut ex carmine quoque Virgiliano est notum, qui ab Vlysse captus, omnia Troianorum fata reuelare coactus est. {*Retexit*} aperuit {*Signum pe.*} Palladium, quod Vlysses una cum Diomede cæsis summæ custodibus arcis rapuit. cum oraculum esset, capi Troiam non posse quandiu in ea Palladium ipsum seruaretur.

{*Et se mihi*} affectui, & indignationi seruit illa copula. {*Nempe capi*} artificiose in commemoratione Palladij ablati immoratur Vlysses, cum sine illo Troia capi non posset, nec idem sine maximo periculo Troianis auferri. {*Per*} per uigilias & custodias hostium ex arte autem exaggerat hoc factum Vlysses, ut ostendat se auctorem fuisse Troiæ capiundæ. {*Sua ade*} suo templo. {*Læua*} manu sinistra. {*Taurorum ter.*} hoc est, scutum septē corijs boum tectum. {*Illa no.*} se, rapiendo Palladium Vlysses colligit auctorem fuisse victoriæ Troianæ. factum {*Tydiden meum*} Diomedem mihi amicum {*In illo*} Palladio a nobis rapto. {*Minorem*} inferiorem. {*Sapientem*} eloquentem. omnis enim eloquens, sapiens esse existimatur. {*Pro clas.*} pro classis defensione. {*Indomita dex.*} viribus ratione carentibus ac temeritati. {*Ipse quoq;*} arma Achillis. {*Moderatior*} Oilei filius, qui inter fortes ab Homero numeratur. ex arte autem iudices conciliat Vlysses illos tū à modestia, tum à uirtute laudando. {*Eurypylus sc.*} Eurypyli duo ad bellum Troianum profecti sunt, alter Herculis filius ex Co insula augurio insignis, Alter Euæmonis filius ex Ormenio urbe, qui ut scribit Hom. cum 40. nauibus in expeditionem Troianam Agamemnona est secutus. is cum uiribus plurimum posset, arma tamen Achillis non poposcit. [De posteriore Eurypylo Euæmonis filio patet secundo Iliados in catalogo, his uersibus,

Οἵ δ' ἔχον Ὀρμένιον, οἵτε κρήνην Ὑπέρειαν,
Οἵ θ' ἔχον Ἀστέριον, Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα,
Τῶν ἦρχ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.

De altero autem uidetur deceptus esse Regius, neque .n. Cous ille ad Troiā profectus fuit, sed pronepotes eius Philippus, & Amphus, ut in eodem catalogo legitur:

Οἵ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην
Θεσσαλοῦ υἷε δύω Ἡρακλείδαο ἄνακτος.

Locum autem errori dedisse uidetur, quod Con Eurypyli vrbem poeta dixit, unde Regius Eurypylum hunc ad Troiam venisse collegit. Fuit autem & tertius quidam Eurypylus, Telephi filius, qui & ipse quidem ad Troiam profectus fuit, cum Mysis, sed in auxilium Troianorum, hunc interfecit Neoptolemus, filius Achillis, ut Homerus meminit.

Odyssea vndecima, sed de Eurypylis autem supra annotauimus.]

{*Claro.*

{Claroque} periphrasis Thoantis. nam (ut in lib. 2. narrat Hom.) Thoas Andremonis filius princeps Aetolorum ad bellum Troianum cum quadragiota nauibus est profectus.

Αἰτωλῶν δ' ἡγεῖτο Θόας Ἀνδραίμονος υἱὸς
Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλε-
νον ἠδὲ Πυλήνην,

& rursum:

Τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέ-
λαιναι νῆες ἕποντο.

{Nec m. Ido} necnon etiã. Idomeneum autẽ Lyciũ fuisse, ac Cretensibus imperasse, in expeditioneq; Troiana unã cum Merione quo auriga utebatur, fortissime se gessisse, & Homeri & Virgilij carminibus notissimum est. {Patria eadem} ambo nanque Lycij fuerunt. [Patria eadem accipio generaliter, pro Creta. sic enim & Hom. in catalogo.

Κρητῶν δ' Ἰδομενεὺς δουρί-
κλυτὸς ἡγεμόνευεν
Οἳ Κνωσσόν τ' εἶχον Γόρτυνά-
τε τειχιόεσσαν
Λύκτον Μίλητόν τε, καὶ ἀργι-
νόεντα Λύκαστον
Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις
εὖ ναιεταώσας,
Ἄλλοι θ' οἳ Κρήτην ἑκατόμ-
πολιν ἀμφενέμοντο
Τῶν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δου-
ρικλυτὸς ἡγεμόνευε
Μηριόνης τ' ἀτάλαντος Ἐνυ-
αλίῳ ἀνδρειφόντῃ.

{Peteret maio.} Menelaus Agamemnonis frater. {Nec sunt} nec sunt tibi pugnando inferiores. {Consilijs} meæ prudentiæ. {Ingenium quod} sed coniunctio subintelligatur. {Vires} enim corporis Aiaci concedit Vlysses. cæterum feroci ingenio quod suo regimine indigeat, illum præditum esse ait. {Sine men.} sine ingenio, & prudentia. est autem pulchra comparatio, qua se Vlysses Aiace multo præstantiorem esse ostendit. {Mihi cu.} ego inquit, prospicio futura, quod nemo nisi prudentia pollens facere potest. {Temperat} regit & gubernat. {Pectora po.} ingenij acumina uiribus corporis meliora. {Vigor om} omnis inquit, uirtus in ingenij acumine consistit. {At uos} artificiose in peroratione Vlysses, & quædam ex præstantioribus meritis suis commemorat, & iudices rogat, ut se habeant commendatum, sibique Achillis arma uelint adiudicare. {Vigili ve.} ei qui pro uobis libenter uigilare consueuit. {Tot an.} decem enim annos pro Græcis solicitus fuerat Vlysses. {Hunc ti.} hunc honorem. {Iam la} scite. nam finito labori præmium debetur. {Obstantia} ea arte id quod maximum est, iterum commemorat Vlysses, ut ostendat se auctorem fuisse, ut Troia capi possit. {Posse capi} ut capi posset insoluta diceretur oratione. {Perque} per Palladem, cuius simulacrũ Troianis abstulerat {Si quid adhuc su.} restat. {Si quid adhuc au.} in quo cõficiundo audacia opus sit. {Ex præ.} ex periculoso loco sumendũ. {Fatis} fatis prohibentib[9] Troia capiatur. {Huic} digito & manu Palladium, & qđ Troianis abstulerat, Vlysses indicauit {Mota manus pro} commota & persuasa fuit principum Græcorũ multitudo, Vlyssis oratione. {Et quid} tunc inquit manifestum fuit, quantũ eloquentia ualeat in animis hominum flectendis. {Tulit} habuit. Græci nanque Achillis fortissimi uiri arma Vlyssi potius ob facundiam quam fortitudinem adiudicarũt. {Inuictumq;} stulte dictum esse uidetur. quo nãque modo eũ dolor uincat, qui uinci non põt? sed aut ante, aut alioqui ẽ subaudiendum, intelligamus alioq anteue inuictũ Aiacem dolore & indignatione fuisse superatũ [Tu inuictũ intellige à cæteris ut sit quem cęteri uincere non potuere, is ab uno uict[9] fuit. neque stulte, aut imprudenter à poeta dictum est, ut Regio uidet.] {Et meus} illa & copula maxima significat indignatione Aiacem fuisse uexatum. {Tum de.} tũc solũ. {Qua} quatenus patuit, & cessit ferro. {Educere} extrahere. {De Oeba.} de sanguine Hyacinthi Oebalij, qui (ut in 10. narrauit poeta, in florem purpureum ab Apolline amatore fuit conuersus. {Littera} in folijs, inquit, illius floris in quẽ Aiax fuit conuersus, littera cõis est, Hyacinthi pueri q̃ relis & nomini Aiacis. nã in illo flore (ut io 10. quoq; diximus) inscriptæ vñt hæ duæ litteræ Græce, αι, q̃ in diphthongum coagmẽtatæ, & q̃rimoniæ sunt indices, & in hoc nõie αἴας primæ. Hinc antẽ illud quoq; aperte colligitur eos magnopere decipi, qui putãt hya io 10. legẽ dum, easq; litteras in flore inscriptas. illum uero florem post Aiacis mortem primũ apud se natum Salaminij asserũt, ut Pausanias scribit in Atticis esse aũt albũ subrubicundum, lilioq; minorẽ, ac folijs, litteras inesse, q̃ in Hyacinthis legantur. {Hic no} Aiacis. {Illa que.} Hyacinthi, qui gemens acclamans αἰαῖ extinctus est.

RAPH.

polles

Tantùm

quod

Aiax in hyacinthum.

Eurypylusque ferox, claroque Andremone natus,
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi)
Consilijs cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis: ingenium est, quod eget moderamine nostro.
Tu uires sine mente geris: mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides, tu tantùm corpore * prodes,
Nos animo, quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium; quanto dux milite maior.
* Tantò ego te supero nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.
At uos, ô proceres, vigili date præmia vestro,
Perque tot annorum curis, * quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est: obstantia fata remoui:
Altaque posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque mœnia Troum,
Perque, deos oro, quos hosti nuper ademi,
u Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax ex præcipitique petendum, est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores: aut si mihi non datis arma,
Huic date & ostendit signum fatale Mineruæ.

Mota manus procerum est: & quid facundia posset,
Tum patuit, fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque, Iouemque
Sustinuit toties, unam non sustinet iram:
Inuictumque virum vicit dolor: arripit ensem:
Et meus hic certè est: an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc, ait, utendum est in me mihi: quiq; cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit,
Ne quisquam Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit: & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum:
Expulit ipse cruor: rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem.
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueroque viroque
Inscripta est folijs hæc nominis, illa querelæ.

ARGVMENTVM.

ARG. Postquam Vlysses Philoctetæ sagittas ipso comitante in castra Graiorum pertulit, quibus Ilium captum est, præda diues Hecuba Priami coniux Vlyssi sorte cessit, quæ nouissime interitum Astyanactis, & Polyxenæ, quæ in bustis Achillis fuerat interempta, mœrens, classe in Thraciam cum esset appulsa, reliquis liberis orba, Polydorum, apud Polymnestora, qui clam fuerat educatus putabat incolumem permanere: quem dum spatiatur in littore, animaduertit eum aquæ fluctibus in aridum reiectum. Polymnestor autem propter aurum, quod cum infante Polydoro ei tradidit fuerat auaritia eum interfecit. & vt indicia quoque facinoris celari possent eum in profundum præcipitauit. Quod vt Hecuba supradicta Cissei filia comperit, curauit vt perueniret ad Polymnestorem, dicens se velle adijcere super quod ante dederat, aurum, quo facilius nati celarentur indicia. Et tyrannus verum esse existimans, peteati secretum colloquium dedit. Hecuba nacta locum lumina ei abstulit: Thracesque dum eum prosequuntur saxis, versa est in canis figuram.

Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames cæde uirorum
Transferat, tandem portu, uotoque potitus
Vela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquam ad Graios domino comitante reuexit,
*Impositaque * fero est tandem manus ultima bello,*
*Troia simul, Priamusque cadunt: * Priameaque coniux*
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum quà clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis;
Exiguumque senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat: tractisque comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
Dum licet, amplexas, succensaque templa tenentes
Inuidiosa trahunt uictores præmia Graij.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se, proauitaque regna tuentem,
Sæpe uidere patrem monstratum a matre solebat.
Iamque uiam suadet Boreas, flatuque secundo
*Carbasa mota sonant: iubet uti nauita * uentis,*
Troia uale, rapimur, clamant, dantque oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem (miserabile uisu)
In medijs Hecube natorum inuenta sepulcris.
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus: tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem

VICTOR ad Hy.} Hecubæ in canem Metamorphosin apte cum superioribus cōnectit poeta. nā Vlysses post adeptam armorum Achillis victoriam, in Lemnum ad Philoctetē cum Herculis sagittis adducendum missus fuit. quo aduecto ac Troia tandem incēsa cum Græci classem in Thraciam appulissent, Polixenam Priami atque Hecubæ filiam manibus Achillis exposcentibus immolarunt, cuius corpus lotura cū ad littus Hecuba accessisset, forte Polydori filij à Polymnestore Thraciæ rege interempti cadauer ibi conspicata, ulcisci tantum scelus decreuit. nam Priamus Polymnestori tāquam amico belli euentum ignorans, cum multis pecunijs Polydorū natu minimum filiorū cōmendarat, vt siquid urbi accideret suorum aliquis superesset. Hecuba igitur accersitum ad se Polymnestora sub spe thesauri indicandi, vnà cum alijs mulieribus captiuis excæcauit. quare cum Thraces ipsam lapidibus insectarentur, in illos latrare cœpit, voluntate deorum in canem conuersa. {Victor} Vlysses in certamine armorū Achillis victor. {Vela dat} nauigat. Ad Hypsipyles patriā periphrasis est Lemni insulæ. nam Hypsipyle filia Thoantis Lemniorum regis in Lemno regnauit. {Et veterum} Lemniæ mulieres cum Venerem in adulterio deprehensam, cum Marte contemnerent, in se deæ iram concitarunt, nam Venus hircino odore illis immisso effecit, vt à maritis spernerentur, quare de illis cum ad bella aduersus Thraces gerenda, profecti essent interficiendis, cū primum rediissent, vxores consilium inierunt. quod quidem cum reliquæ effecissent, sola Hypsipyle Thoanti patri pepercit. [Hinc & prouerbium Lemnium malum, de immensis & miserandis. quanquam Herodotus lib. 6. etiam alteram de Lemnijs historiā afferat, nempe Pelasgos eos existentes in Attica aliquando eiectos, cum iniuriam Atheniensium vlcisci vellent, obseruasse Atticas mulieres Dianæ Brauroniæ sacrificantes, easque insidijs exceptas, ac Lemnum auectas, pro pellicibus habuisse sed cum ex his nati Atticis moribus & institutis omnes à matribus erudirentur, adultique Pelasgorum vim & iniurias, si quas patiebantur, communibus viribus à se propellerent, Pelasgæ mulieres, pellicum & ex ijs natorum potentiam indigne ferentes, inito consilio, Atticos, inde omnes unà cum matribus occidisse, atque factum, ut cum ob hoc tum ob superius illud facinus, τὰ σχέτλια ἔργα πάντα λήμνια nocentur.

RAPH. TIRINTHIA tela} sagittarum Herculis est expositio. {Domino} Philoctetæ, cui moriens Hercules donauerat sagittas. {Manus ult.} finis. {Externas auras} externum aerem. nam Hecuba in Thracia in canem fuit transformata. [Fabulæ meminit Euripides in Hecuba. ibi enim Polymnestor ab Hecuba excæcatus, ex vaticinio Dionysij Thracum illi prædicit, quo pacto in canem postremo commutanda. nam cum illa perpetuis conuicijs, ob liberorum cædes, Græcorum duces insectaretur, Græcique ob id ira accensi, illam ad malum nauis alligatam lapidibus obruissent, remotis iterum lapidibus, pro corpore illius catulum inuentum tradunt. auctor Comment. in eandem fabulam. quanquam Ouid. infra non à Græcis, sed à Thracensibus, quos dolor excæcati regis in illam accenderat, lapidibus obrutam dicit. meminit & Calaber libro quarto his versibus:

Ἔνθα γὰρ Ἑκάβη ἐπαχθὲν
ἰσσεπ ναύτα
Οἰωνὸς δὴ πριάμοιο δάμαρ
ἀνδυσαμένη
Ἐν βροτῶν ἄλγει νόσφιν αὐτὴ
γοῶσα, ἀμφὶ δὲ λαὸς
Θάμβεον ἀγρόμενοι, τοῖς δὲ
ἄφαρ λᾶαν πάντα
Οἷον θεὸς, θαῦμα μέγα ἐσσο-
μένοισι βροτοῖσι.
Καὶ τὴν μὲν πάλχαντος ὑπ'
ἐννεσίῃσιν ἀχαιοὶ
Νῆσ' ἐπ' ἀντιθέου ἀπερο-
πὰ θῆκαν ἰκάσθαι.

Vocatus autem est locus, vbi illa commutata fuit, κυνὸς σῆμα hoc est, sepulcrum canis.] {Longus Hel.} mare est Hellespontus angustum & longum, Asiam ab Europa diterminans dictus est autem Hellespontus ab Helle Phrixi sorore, quæ in illo submersa est. {Qua clau. In ang.} vbi cogitur in angustum & strictum, angustatur autem maxime Hellespontus illic, ubi olim fuerunt Sestos & Abydos. ad Hellespontum autem vsque Troas, vbi fuit Ilium, protenditur. {Consederat} cessauerat, extinctus erat. {Iouis ara} ad quam Priamus ipse fuerat interfectus, vt carmine quoque Virg. est notum. {Exiguum} in senibus parum esse sanguinis, physici aiunt. {Antistita} Cassandra Phœbi sacerdos. {Signa} statuas simulacra. {Tenentes} colentes, amplectentes. {Inuidiosa pra.} prædam inuidiæ plenam. {Mittitur Astyanax} Astyanax Hectoris & Andromache fuit filius, sic dictus, quod vrbi videretur imperaturus. nam ἄστυ vrbs ἄναξ rex interpretatur. is ab Vlysse post Troiæ direptionem ex altissima turri fuit præcipitatus. [Calaber lib. 13.

οἱ δ' ἀπὸ ἀγνώσαντα βάλον δυσαΐ ἀχάνοντος
Πύργου ἀφ' ὑψηλοῖο, φίλον δὲ οἱ ἦτορ ὀλέσσαν
Μητρὸς ἀναρπάξαντες ἐν ἀγκοίνῃσιν ἐόντα,
Ἕκτορι χωόμενοι, &c.

Quo loco & cætera uide, quæ hic de Cassandra, de cæde Priami, & de alijs memorantur.] {Tuentem} defendentem. {Carbasa mota sonant} uela à uentis commota strepunt. {Ventis} uentorum commoditate. {Troia vale} ordo est, Troades & mulieres Troianæ clamant, Troia uale, rapimur, & ut abducimur. {Prensantem tu.} amplectentem filiorum sepulcra Hecubam. {Dulichia tra. ma.} Vlysses. nam Hecuba illi forte obtigerat. {Hausit} accepit. {Hectoris in tum.} anadiplosis ad miserationem accommodata. {Canum de ver. cri.} recisum subaudiamus.

est fero
Priamea
vehi

{Infe-

Inferias inopes, crinem, lacrymasque reliquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygie contraria tellus,
Bistonijs habitata uiris: Polymnestoris illic
Regia diues erat, cui te commisit alendum
Clàm Polydore, pater, Phrygijsque remouit abarmis,
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloque sui demisit alumni;
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem è scopulo subiectas misit in undas.
Littore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum uentus mitior esset.
Hic subitò, quantus, cum uiueret, esse solebat,
Exit humo latè rupta, similisque minanti
Temporis illius uultum referebat Achilles:
Quo ferus iniusto petijt Agamemnona ferro.
Immemoresque mei disceditis, inquit Achiui
Obrutaque est mecum uirtutis gratia nostræ?
Ne facite; utque meum non sit sine honore sepulcrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit: & immitis socijs parentibus umbra
Rapta sinu matris, quam iam propè sola fouebat,
Fortis, & infelix, & plus, quàm fœmina, uirgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari;
Vtque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem, Vtque
** Inque suo uidit figentem lumina uultu:*
Vtere iamdudum generoso sanguine, dixit:
Nulla mora est: aut tu iugulo, uel pectore telum
Conde meo: (iugulumque simul, pectusque retexit)
Scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis ullum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest minuitque necis mihi gaudia: quamuis
Non mea mors illi, uerum sua uita gemenda est.
Vos modò, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto, tactuque uiriles
Virgineo remouete manus. acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis. si quos tamen ultima nostri
Verba mouent oris, Priami uos filia regis
Nunc captiua rogat, genitrici corpus inemptum
Reddite, neue auro redimat ius triste sepulcri,
Sed lacrymis tunc, cùm poterat, redimebat & auro.
Dixerat at populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet ipse etiam flens, inuitusque sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.

§*Inferias*§ sacrificia inopum, & pauperiorum. §*Est ubi*§ Thraciam è regione Troadis esse ait. §*Contraria*§ ex aduerso atque è regione posita. §*Bistonij*§ Thracibus. nam Bistonia urbs est Thraciæ, à Bistone Martis & Callirhoes filio cognominata, unde & Bistones, & Bistonij Thraces dicuntur. Thracia autem Hellesponto à Phrygia separatur. §*Polymnestoris*§ Polymnestor rex fuit Thraciæ, auaritia & Polydori cæde famosissimus. hæc autem de Eurypidis Hecuba ab Ouid. sumpta esse uidentur. §*Consilium*§ acclamatio est, qua Priami prudentia commendatur. §*Irritamen*§ prouocationem. §*Iugulo*§ in iugulum. §*Exanimem*§ mortuum. cadauer autem Polydori in mare iecit Polymnestor. §*Sui alum.*§ Polydori, quem à patre alendum, nutriendúmque susceperat. §*Quo pe.*§ quo tempore ob Briseidem raptam in Agamemnonem strinxit ensem Achilles, ut in 1. Iliad. narrat Hom. §*Religarat*§ religari iusserat. §*Referre.*§ repræsentabat præseferebat. §*petijt*§ aggressus est, inuasit. §*Immemoresque*§ Achillis umbra Græcos ingratitudinis accusat. §*Obruta*§ sepulta. §*Ne fa.*§ ne sitis in me ingrati. §*Vtque meum*§ hoc est, ut meum honoretur sepulcrum. §*Mactata Po.*§ immolata. Polyxena uerò, quæ multorum hospita interpretatur, filia fuit Priami ex Hecuba, quam Achilles & uiuus amauit, & mortuus sibi immolari efflagitauit. §*Parentibus*§ obedientibus. §*Immitis*§ crudeli, quæ sibi uirginem
RAPH. immolari uolebat. §*Ad tu.*§ ad sepulcrum Achillis quod in Sigeo promontorio erat. §*Diro bu.*§ sepulcro crudelium & dirorum manium, qui sibi uirginem immolari iubebant. §*Quæ me.*§ suæ generositatis. §*Postquam cru.*§ postquam crudeliter ad aras fuit adducta, est enim hypallage. §*Fera sa.*§ crudelia, utpote quibus ipsa interficiebatur. §*Neoptolemum*§ Pyrrhum Achillis ex Deidamia filium, qui Neoptolemus fuit appellatus, quòd iuuenis admodum ad bellum Troianum est profectus. νέος nanque iuuenis nouusque πτόλεμος qui frequentius πόλεμος dicitur, bellum interpretatur. Pyrrhus autem à rufis capillis fuit cognominatus: πυῤῥὸς nanque Græci rufum appellãt. §*Fer.*§ ensem quo ipsa erat iugulanda. §*Vtere iamdu.*§ quam forti animo Polyxena esset, hinc facile colligitur, quòd Pyrrhum hortatur, ut se cito uelit immolare. §*Iamdudum*§ cito. §*Generoso san.*§ meo sanguine, quę sum generosa generosi uero dicuntur, qui à nobilibus maioribus genus ducunt. §*Nulla mo.*§ in me subaudiatur. §*Conde*§ conijce, immitte. §*Iugulumque*§ hæc à poeta dici notius est, quam ut sit admonendum. §*Scilicet ha.*§ nulli certe, inquit, seruire uellem, cum sim Polyxena Priami regis filia. §*Scilicet*§ certe, asseueratiui est aduerbiũ. §*Haud*§ nulli. §*Polyxena*§ emphasis est, ac si diceret Priami regis filia, Hectorisque soror. §*Per ta.*§ per meam cędem legitur & Sacrum. figurata autem oratione utitur Polyxena: qua tametsi nihil de morte curare uideatur, innuit tamen cæde sua nullum numen iri placatum, eoque se non esse immolandam. §*Fallere*§ latere. se autem Polyxena in matrem piam ostendit, cum de illa sola se dicat esse sollicitam. hæc uero omnia ex Hecuba Eurypidis sumpta esse uidentur. §*Mater*§ dolor, quo mater afficitur morte mea, animum meum cruciat. §*Vos modo ne sty.*§ rogat Polyxena, ne quisquam uirorum se tangat, ut immolata ad inferos descendat. §*Ne non libera*§ ut libera moriar. §*Acceptior*§ gratior. §*Quisquis is est*§ siue deus siue heros. ignorat enim Polyxena, quem cæde sua placatura sit. §*Si quos tamen ultima nostri*§ pathetica & affectus plena oratio Polyxenæ attribuitur, qua non amici modo, uerum hostes quoque lacrymare coguntur. §*Ius sepulcri*§ facultatem sepeliendi. §*Tunc, cum poterat, redimebat & auro*§ quando, inquit, mater mea poterat, non lacrymis solum, sed etiam auro filiorum cadauera ab hostibus redimebat. §*Quas illa tenebat*§ mira puellæ constantia exprimitur, quæ tam intrepide mortem exciperet. §*Præbita*§ exhibita.

Illa super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata nouissima vultus.
Tunc quoque cura fuit, partes uelare tegendas,
Cùm caderet, castique decus seruare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosque recensent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, uirgo, teque, o modò regia coniux,
Regia dicta parens, Asia florentis imago,
Nunc etiam præda mala sors: quam uictor Vlysses
Esse suam nollet, nisi quòd tamen Hectora partu
Ediderat. dominum matri uix reperit Hector,
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natisque uiroque,
Huic quoque dat lacrymas, lacrymas in uulnera fudit,
Osculaque ore tegit, consuetaque pectora plangit;
*Canitiemque suam concreto in sanguine * uertens,*
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit.
Nata, tuæ (quid enim superest?) dolor ultime matris,
Nata iaces, uideoque tuum mea uulnera pectus:
Et ne perdiderim quenquam sine cæde meorum,*
Tu quoque uulnus habes. at te, quia fœmina, rebar
A ferro tutam, cecidisti & fœmina ferro:
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Troiæ, nostrique orbator Achilles.
At postquam cecidit Paridis, Phœbique sagittis,
Nunc certè, dixi, non est metuendus Achilles:
** Tunc quoque mi metuendus erat. cinis ipse sepulti*
In genus hoc sæuit: tumulo quoque sensimus hostem.
Aeacidæ fœcunda fui. iacet Ilion ingens,
Euentuque graui finita est publica clades.
Sed finita tamen, soli mihi Pergama restant:
Incursuque meus dolor est. modò maxima rerum
Tot generis, natisque potens, nuribusque, uiroque,
Nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelopæ munus, quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
Clara parens, hæc est, dicet, Priameia coniux.
Postque tot amissos tu nunc, quæ sola leuabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. quò ferrea resto?
*Quidue moror? quò me seruas * damnosa senectus?*
Quò dij crudeles nisi uti noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta Pergama dici?
Felix morte sua est: nec te mea nata peremptam
Aspicit, & uitam pariter, regnumque reliquit.
At puto funeribus dotabere regia uirgo,
Condeturque tuum monumentis corpus auitis.
Non hæc est fortuna domus: tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque haustus arenæ.
Omnia perdidimus: superest, cur uiuere tempus
In breue sustineam, proles gratissima matri.
Nunc solus, quondam minimus de stirpe uirili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia uulnera lymphis

{*Defecto poplite*} deficientibus genibus. {*Ad fata*} vsque ad mortem. {*Tunc quoque*} hoc idem & Eurypides scribit, quam cu rum Iulio quoque Cæsari fuisse narrat Tranquillus, vt togam ad pedes demitteret, quo à coniuratoribus vulneratus, honestius caderet. {*Partes tegendas*} pudendas. {*Troades ex.*} suscipiunt iacens Polyxenæ cadauer. {*Recensent*} recognoscunt, enumerant, id quod in nenijs & fletibus fiebat. {*Quid cruoris*} quantum sanguinis. oẽ Priamidæ omnes fuerant interfecti. {*Teque ge.*} apostrophe ad Polyxenam atque Hecubam, quæ paulo ante Asiæ regina vocabatur. Deplorat autem illius calamitatem poeta, quam omnes captiuam propter senectutem aspernabantur. {*Asia flo.*} de maxima felicitatu in maximam calamitatem cecidisse Hecubam, poeta ostendit. Asia autem dicta est ab Asia, Promethei filia, matreq; Atlantis. quidam ἀπὸ τῆς ἀσίας, hoc est à cæno, quòd multum cœni habeat dictam putant. {*Nunc etiam*} sed, vel autẽ talisve coniunctio subaudiatur, ita sensu exigente: nam Hecuba paulo ante quidem erat regia cõiux, regia parens, Asiæ florentis imago: nunc autem est etiam prædæ mala sors, q̃ omnes aspernabantur. {*Nisi quod*} ratio qua motus Vlysses eam accepit captiuam. {*Animæ tam*} tam cõstanti anima uacuum.

RAPH. · *OSCVLAQVE** *ore te.*} parua Polyxenæ ora. est enim ab ore diminutiuum hoc loco osculum. {*Plangit*} percutit. {*Consueta*} plangi & percuti filiorum cędibus. {*Canitiem suam*} caput suum canum. solebant autem prisci in maximis doloribus caput puluere deturpare. {*Concreto*} coagulato. {*Vertens*} uoluens.

curi (marg.)

{*Nata tua*} pathetica oratio querelis, doloribusque accommodata. {*Nata ia.*} repetitio lugẽtr Hecubæ, quæ ex tam felicissimo statu in tãtam ceciderat miseriam, maxime conueniens. {*Tu quoque*} vulnere transfixum subauditur. {*Mea vu.*} meos dolores. {*Orbator no.*} qui nos liberis orbauit atque spoliauit. {*Paridis, Phœ.*} dirigente nanque Paridis sagittas Apolline; vt & Home. & Virg scribit, Achilles fuit interfectus. {*Mi*} mihi. {*In g. hoc*} in genus nostrum. vellicatur autẽ hoc loco Ouid. à Scauro apud Senecam, quod nesciat relinquere quod bene cessit. Cum enim, inquit, Polyxena esset adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit, Cinis ipse sep. Io ge. hoc sæuit, poterat esse contentus. adiecit, Tumulo quoque sensimus hostem. neque hoc contentus adiecit, Aeacidæ fœcunda fui. Aiebat Scaurus non minus magnam virtutem esse scire desinere, quam scire dicere: sed hoc oratori magis quam poetæ præceptum est. {*Tumulo quo.*} in tumulo & sepulcro existentem. {*Aeacidæ*} ad Achillis uoluptatẽ multos peperi filios. {*Euentu*} exitu pernicioso. {*Sed fi.*} stulte hoc dictum esse uidetur. si enim finita sunt pergama, quo modo restant? an deleta quidem sunt, sed Hecubæ restare uidentur, quia hostes perinde in eã sæuiunt, ac si pergama ipsa starent. {*Soli mi.*} nam perinde in me sæuiunt hostes, atque si finis non esset impositus bello. {*In cur.*} in perseuerantia. neq; enim finitur. {*Modo ma.*} ex qua felicitate in quas miserias reciderit, flebiliter Hecuba commemorat. {*Tot generis*} Hecuba Priamo septem filias & duodecim filios peperisse scribitur. ex alijs namq; mulieribus reli. quos ad quinquaginta usque Priamus suscepit. {*Nunc tra.*} dissolutum est maximè querimonijs conueniens. {*Leuabas*} diminuebas, leues reddebas. {*Hostilia*} hostium sepulcra & manes. {*Piasti*} placasti. est autem apostrophe ad Polyxenam commiserationis plena. {*Quo fer.*} ad quem uitæ exitum, dura ego ac in me ipsam crudelis reseruor. {*Quidue mo.*} expecto. {*Differtis*} in longum tempus producitis. {*Viuacem*} me uetulã diu uiuentem. {*Nec te*} rationibus colligit Hecuba, Priamum inter felices connumerãdum. {*At puto*} exequiarum honoribus ornaberis. est autem ironia qua significat Hecuba, Polyxenã & funeris & sepulturæ honore cãrituram. {*Haustus*} acceptus, atque iniectio. terra nanque mortuis inijciebatur. {*Superest cur.*} de tot filijs, inquit, meis Hecuba solus restat Polydorus, Polymnestori regi commendatus. sed decipitur Hecuba, iam. n. à Polymnestore fuerat interfectus. {*Datus*} missus. {*Ismario re.*} Polymnestori Thraciæ regi. nã Ismarus Thraciæ mons est de hoc autem Polydoro sic & Virg. i 3. Aen. scribit.

Hunc Polydorum auri quondã cũ põdere magno
Infelix Priamus furtum mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret armis
Dardaniæ, cingiq; vrbem obsidione uideret.
Ille ut opes fractæ Teucrũ, & fortuna recessit,
Res Agamẽnonias, uictriciaque arma secutus,
Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat: & auro
Vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames?

Marginal notes: *uertens* · *uirorum* · *nunc* · ignobilia funera apud Romanos non in rogum ponebantur, sed iniecta terra sepeliebantur. · *anus a* · hęc omnia sumpta ab Euripidis tragœdia.

Abluere, & sparsos immiti sanguine vultus?
Dixit: & ad littus passu procedit anili,
Albentes lacerata comas. Date Troades urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
Aspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaque Threicijs ingentia vulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore,
Et pariter uocem, lacrymasq; introrsus obortus
Deuorat ipse dolor. duroq; simillima saxo
Torpet, & aduersa figit modò lumina terra:
Interdum toruòs extollit ad æthera vultus:
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati,
Vulnera præcipuè: seq; armat, & instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Vlcisci statuit pœneq; in imagine tota est.
Vtq; furit catulo lactente orbata leæna,
Signaque nacta pedum sequitur, quem non uidet hostem:
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymnestora cædis,
Colloquiumq; petit, nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet aurum.
Credidit Odrysius, prædaque assuetus amore,
In secreta uenit. tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube, dixit, da munera nato:
Omne fore illius quod das, quod & ante dedisti
Per superos iuro. spectat truculenta loquentem,
Falsaque iurantem, tumidaque exæstuat ira.
Atque ita correpto, captiuarumque agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatque genis oculos: facit ira valentem:*
Immergitque manus fœdataque sanguine sontis.
Non lumen (neque enim superest) loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum, lapidumque incessere iactu
Cœpit. at hæc missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur. rictuque ad uerba parato
Latrauit, conata loqui: locus extat, & ex re
Nomen habet: ueterumque diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios ululauit mœsta per agros.
Illius Troasque suos, hostesque Pelasgos,
Illius fortuna deos quoque mouerat omnes,
Sic omnes, ut & ipsa Iouis coniuxque, sororque
Euentus Hecubam meruisse negauerit illos.

ARGVMENTVM.

ARG. Memnon Tithoni, & Auroræ filius Priamo ferens auxilium, ab Achille occiditur: mater ergo precibus pro assiduo officio inducendæ lucis ab Ioue impetrat, ut fauilla eius adusto rogo, in uolucres conuerterentur Memnonides nomine: quæ memores belli quot annis ad sepulcrum eius conueniunt, & inter se dimicantes, sanguine suo manibus eius frequentes parentant. Et ipsa mater eius matutinis temporibus lachrymas desiderio filij sui Memnonis transformat in rorem. Quod tamen monumentum in Phrygia constituit patruus eius: ut Hesiodus vult.

*NOn uacat Aurora, quãquam ijsdem * fauerat armis,*
Cladibus, & casu Troiaque Hecubaque moueri.
Cura deam propior, luctusque domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygijs quem lutea campis
Vidit Achilleia pereuntem cuspide mater:
Vidit, & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat, latuitque in nubibus æther.
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens; sed crine soluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Iouis, lacrimisque has addere uoces:
Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,

{*Et sparsos*} infectos sanguine. cadauera autem antiqui abluebant. {*Introrsus*} intus natas. {*Deuorat*} consumit. {*Modo*} interdum. {*Aduersa*} in Troade vbi fuit Troia è regione Thraciæ sita. [Ego verò simpliciter accipiendum puto. Aduersa terra, quemadmodum dicimus. Vulnus aduersum, corpus aduersum, hoc est, quod ex aduerso intuemur. hoc enim & ἀντίθετον postulat quod sequitur, Interdum toruòs extollit ad æthera vultus.] {*Toruos vul.*} tristitia efferatos. {*Positi*} tacentis.

RAPH. *MANERET*} esset. {*In imagine*} in imaginatione & cogitatione pœnæ, qua Polymnestorem, afficere posset. {*Vtque furit*} sæuit. hac autem similitudine ostendit poeta, quantam iram, indignationemque conceperit Hecuba aduersus Polymnestorem, filij, quem educandum susceperat, interfectorem. {*Hostem*} catuli raptorem. {*Animorum*} magnitudinis ac præstantiæ animi sui. {*Nam se*} ait*, uel simile verbum, quod eleganter præmittitur, est subaudiendum. {*Latens*} occultum. {*Odrysius*} Polymnestor Thracius. nam Odrysæ (vt in superioribus quoque scripsimus) sunt populi Thraciæ, & Odrysia vrbs eorum. {*Spectat tru.*} indignata, toruum præferens aspectũ. nam truculentus dicitur, aspectu ferox atque terribilis, quales tauri sunt. {*Falsa iuran.*} peierantem. {*Tumida*} ab effectu, quæ tumidos & inflatos homines reddit. {*Correpto*} comprehenso Polymnestore. {*In perfida*} in perfidi Polymnestoris oculos. est enim hypallage. {*Expilat*} extrahit, euellit. {*Facit ira*} parenthesis tacitæ obiectioni occurrens. {*Sanguine*} sanguine nocẽtis, ac scelerati Polymnestoris. {*Lumen*} oculos. {*Superest*} saluum est. {*Haurit*} percutit, aperit. {*Troada*} Hecubam Troianam. {*Incessere*} irritare, prouocare, inuadere. {*Rauco cum*} cum voce canina. iam enim in canem fuerat conuersa. {*Et ex re*} nam κυνὸς σῆμα appellatur, idest canis sepulcrum. est autem in Chersoneso Thracia iuxta Abydum, vt Strabo refert. {*Per Sitho.*} Thracios, nam Sithonia pars est Thraciæ. {*Illius Tro.*} hæc ad connecten-

nocentem

Hecuba I canem.

Expilat ferui dominos, qui eis subripiunt

fauerat

dam Memnonis, cinerum in aues cũ superiore, Metamorphosin à poeta inferuntur. {*Vt & ipsa*} Iuno quæ Troianorum adeò atrox erat inimica. {*Non vacat aurora*} Memnon Tithoni atque auroræ filius, cum in bello Troiano ab Achille fuisset interfectus, mater Iouem rogauit, ut aliquo eum afficeret honore. Iuppiter autem fauillas rogi ipsius congregatas, eiusque socios in aues commutauit; quæ Memnonides à Memnone vocatæ, singulis quibusque annis ad sepulcrũ illius acriter inter se pugnantes, duci suo parentare uidentur. {*Quamquam*} propter Tithonum maritum, qui Laomedontis fuerat filius, ac Priami frater. {*Lutea ma.*} Aurora ipsa Memnonis mater rutila ac rubicunda. {*Non su.*} non potuit. {*Parens*} caussa cur non sustinuerit spectare, quia parens. {*Omnibus*} in soluta oratione omnium infima diceretur. {*Aureus*} splendidum cœlum.

(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem)
Diua tamen ueni, non ut delubra, diesque
Des mihi sacrificos, calituraśque ignibus aras.
Si tamen aspicias, quantum tibi fœmina præstem,
Tum cùm luce noua noctis confinia seruo,
Præmia danda putes: sed non ea cura, neque hic est
Nunc status Auroræ, meritos ut poscat honores.
Memnonis orba mei uenio, qui fortia frustrà
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic dij uoluistis) Achille.
Da, precor, huic aliquem solatia mortis honorem
Summe deum rector, maternaque uulnera leni.
Iuppiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique uolumina fumi
Infecere diem: ueluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec sol admittitur infrà.
Atra fauilla uolat, glomerataque corpus in unum
Densatur, faciemque capit, sumitque colorem,
Atque animum ex igni: leuitas sua præbuit alas.
Et primò similis uolucri, mox uera uolucris
Insonuit pennis; pariter sonuere sorores
Innumeræ, quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant, * *& consonus exit in auras*
Ter plangor: quarta seducunt castra uolatu.
* *Tunc duo diuersa populi de parte feroces*
Bella gerunt, rostrisque, & aduncis unguibus iras
Exercent, alasque aduersaque pectora lassant:
Inferiæque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora: seque uiro forti meminere creatas.
Præpetibus subitis nomen facit auctor: ab illo
Memnonides dictæ, cùm Sol duodena peregit
Signa, parentali moriture more rebellant.
Ergo alijs latrasse Dymantida flebile uisum est:
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lacrymas, & toto rorat in orbe.

ARGVMENTVM.

ARG. Aeneas cum parête Anchise, & filio Ascanio profugus, Delphos uenit: hic ab Anio sacerdote Apollinis recipitur hospitio: quibus indicat, quinq; se natorũ, hoc est filij unius, & quatuor filiarum parentem, urbem reliquisse. Andrum enim filium, a quo Andros insula, id nomen accepisse ... huic ut Apollo dederit augurium, sic Liberum dedisse virginibus, ut cõtacta manibus earum, in segetem, vinum oleumque uerterentur: eas Agamemnon ut cælesti munere exercitum aleret, cum uellet abducere, in insulam eandem Andron profugisse. hinc rursus ne uinculis illigatæ raperentur, potentis regis Agamemnonis Liberi numen effecit ob misericordiã, & muneris sui caussam ut in columbarum speciem transferrentur.

NOn tamen euersam Troia cum mœnibus esse
Spem quoque fata sinunt. sacra & sacra altera patrẽ
Fert humeris, uenerabile onus, Cythereius heros:
De tantisque opibus prædam prius eligit illam,
Ascaniumque suum: profugaque per æquora classe

{*Nam mihi sunt*} parenthesis caussam continens, cur Aurora omnium dearum sit infima. {*Dies sacrificos*} in quibus mihi sit sacrificandum. {*Ignibus*} sacrificijs. {*Aspicias*} consideras. {*Quantum tibi fœmina præstem*} quamuis fœmina sim. {*Noctis confinia seruo*} hoc est custodio ne nox suos fines transeat. nisi enim Aurora uigilans esset, nox semper uideretur duratura. {*Orba*} priuata. {*Frustra*} quia & ipse fuit interfectus, & Troia euersa. {*Pro patruo suo*} Priamo. {*A forti Achille*} interfectus, percussus, similene participium subaudiatur.

RAPH. *Maternaque uulnera leni*} maternos dolores mitiga. {*Volumina*} reuolutiones. {*Infecere*} obscurauere, denigrauere. {*Exhalant*} emittunt. {*Infra*} nebulas subaudiendum. {*Glomerata*} congregata. {*Faciem capit*} figuram ac formam accipit. {*Atque animum ex igni*} scite. anima namque, ut flamma, semper est in motu, unde philosophorum quidam dixerunt animam esse ignem. {*Leuitas sua præbuit alas*} id est, propria fauillæ leuitas alas effecit. {*Quibus est eadem natalis origo*} nam & ipse ex fauillis sunt ortæ. {*Lustrant*} circumuolant. {*Plangor*} clangor. {*Seducunt castra*} separant castra, & diuidũt se in duas partes. {*Diuersa de parte*} ex partibus aduersis. {*Cognata*} simul nata. {*Præpetibus subitis*} subito natis alitibus. {*Auctor*} Memnon earum origo. Memnonides enim a Memnone fuerunt cognominatę, ut paulo ante diximus, & ipse poeta aperte testatur. {*More parentali*} more eorum, qui inferis parentant. parentalia uerò propriè dicuntur sacrificia, quæ manibus fiunt. {*Rebellant*} bellum iterum inter se suscipiunt.

Memnonis cineres in aues.

COEL. In Pausaniæ monumentis lectum est, Memnonẽ

RHOD. Aethiopum quidem fuisse regem, non tamen ex Aethiopia Ilium uenisse, uerum à Persicis, Susis, & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. nam sunt auctores quoque, quotannis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulcrum, quas ob id Memnonidas uocant. hoc idem quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa Memnonis regiam, exploratum sibi Cremutius tradit. ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouid. non suppressis tamen depugnandi more. ita enim scribit lib. 13.

Præpetibus subitis nomen facit auctor, ab illo
Memnonides dictæ, quum sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ more rebellant.

Memnonidum item auiũ mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta expressas memorantis apud Delphos. {*Dymantida*} Hecubam Dymantis filiam, quanquã alij, in primisque Euripides ac uirg. Cissei regis Thraciæ filiam fuisse scribant. {*Rorat*} rorem fundit. {*Non tamen euersam*} Anij Apollinis Delij sacerdotis filiarum Metamorphosin in columbas descripturus poeta, Aeneę pietatem prius, ad Delum que nauigationem commemorat, quò aptius fabulæ connectantur. {*Sacra &*} Aeneam ex incendio Troiano & sacra deæ Vestę, & patrem Anchisen abstulisse, Ascaniumq; abduxisse carmine quoque Virgiliano est notum. {*Et sacra altera*} neque enim minus pium est parentibus quàm sacris auxilium ferre. {*Cythereius heros*} Aeneas Veneris, quæ & Cytherea dicitur filius. {*Prædam illam*} sacra & patrem.

Ter
Cùm

{*Fer-*

Fertur ab Antandro, scelerataque littora Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit: & utilibus uentis, æstuque secundo
Intrat Apollineam socijs comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phœbus
Ritè colebatur, temploque, domoque recepit,
Vrbemque ostendit, delubraque nota, duasque
*Latona quondam stirpes pariente * retentas.*
Ture dato flammis, uinoque in tura profuso,
Cæsarumque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt: positisque tapetibus altis,
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc prius Anchises. O Phœbi lecte sacerdos
Fallor? an & natum, cum primum hæc mœnia uidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor habebas?
Huic Anius niueis circundata tempora uittis
Concutiens, & tristis, ait: Non falleris heros
Maxime, uidisti natorum quinque parentem:
Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia uersat)
Penè uides orbum, quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque, & regna tenentem?
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi uoto maiora, fideque
Munera. nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemque meri, baccamque Mineruæ
Transformabantur. diuesque erat usus in illis.
Hoc ubi cognouit Troiæ populator Atrides,
(Ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes) armorum uiribus usus
Abstrahit inuitas gremio genitoris: alantque
Imperat Argolicam cælesti munere gentem.
Effugiunt quò quæque potest: Eubœa duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, &, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
** Reddidit: & timido posses ignoscere fratri.*
Non hic Aeneas, non qui defenderet Andron,
Hector erat, per quos decimum durastis in annum.
Iamque parabantur captiuis uincla lacertis:
Illæ attollentes etiam nunc libera cælo
Brachia: Bacche pater fer opem, dixere: tulitque
Muneris auctor opem: (si miro perdere more
Ferre uocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: pennas sumpsere, tuæque
*Coniugis, in uolucres * niueas abiere columbas.*

ARGVMENTVM.

ARG. Discedentes ab Anio Anchises & Aeneas, inuicem munera dāt, & accipiunt, in quibus fuit crater Aeneæ datus ab Alcone Lydio cælatus Anius autem à Therse Bœotio acceperat: in quo sculptæ erant Thebæ, & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano se passæ erant immolari: quarum cum adusta essent, e rogi fauilla duo adolescentes increuerunt, qui & virginum nomine Coronæ sunt nominati.

Talibus, atque alijs postquam conuiuia dictis
Impleuerunt, mensa somnum petiere remota:
Cumque die surgunt, adeuntque oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem, cognataque iussit
Littora. prosequitur rex, & dat munus ituris:
Anchisæ sceptrum, chlamydem, pharetramque nepoti,
Craterem Aeneæ, quem quondam miserat illi
*Hospes ab * Aemonijs Therses Ismenius oris.*
Miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Myleus, & longo cælauerat argumento.

Margin notes to the verses marked *: creatas. Dedidit. multas. Aonijs

{Fertur ab An.} Antādrus urbs est sub Ida, ab Antandro duce cognominata. Aristoteles autem scribit illam prius Edonida fuisse uocatam, quo tempore à Cymerijs inhabitabatur. {Linquit} quamuis ibi iam urbem Aeneam ędificasset, ut Virgilius narrat. {Apollineam} Delum Apollinis oraculo insignem. {Hunc Anius} Delii regem fuisse Apollinisque sacerdotem etiam Virg. scribit, Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos. {Quo rege} utebantur est subaudiendum. {Immo idem uerbū colebatur, ad utrumque nominatiuum ~~~ ~~~ referendum. {Delubraque} clara propter oraculum. {Duas stir.} duas arbores quas tenens, amplectensq; Latona, Apollinem & Dianam enixa est. {Retentas} alludit ad fabulam. nam Iuno ita Latonam dicitur persecuta, ut nusquam quiescere posset. cum uerò Delum cōscendisset cōplexa duas arbores, oliuam & palmā, ut poeta in sexto narrat, Apollinem peperit atque Dianam. {Thure da.} hoc est sacrificij perfectis.

RAPH.

{FIBRIS cre} exustis, combustis. morem autem piorum hominum exprimit poeta, qui ante omnia deos solent uenerari, ut Virgilius quoque pręcipit. In primis uenerare deos. {Positis ta.} stratis tapetibus. illos autem cœnasse ait. {Tunc prius} inquit, uerbum simile ue esse subaudiendum facile constat. {Cum pri} quando primū {Bisque duas} Anius quatuor habuit filias, quibus

Anij filiarum tactu omnia in fruges mutari.

Bacchus concessit, ut quicquid tangerent in frumentum, uel uinum, uel oleū commutaretur. eas cum Agamemnon ui ducere uellet in expeditionē Troianam, ut exercitum alerent, Bacchi auxilio in columbas fuisse conuersas fabulantur. {Vidisti pa.} me subaudiamus {Pene or.} ferè carentem filijs. {Tanta re.} instabilitas fortunæ. est autem acclamatio senis, grauitati maxime conueniens. {Quod enim mihi} nullū, inquit, sibi esse auxilio filium absentem, quāuis sit uiuus. {Andros ha.} Andros insula est una ex Cycladibus, ab Andro Anij filio, ut scribit Ouid. ut alij Eurymachi, denominata {Augurium} auguriorum ac uaticinandi peritiam. {Voto ma.} hoc est maiora quam quis expetere aut credere debeat. {Laticem} uinum. {Baccamque Mi.} oliuam. Pallas enim oliuam extulit in lucem. {Diues} opulenta utilitas. {Troiæ po} Agamemnon Troiæ deprædator. {Ne non} ut putes. {Eubœa dua.} Eubœa insula est Bœotiæ adiacens, admodum longa, unde & Macris fuit quondam appellata, & Macra, idest longa, ut tradit Plinius, sed & Chalchodontis, & Calcis, ære ibi primum reperto, & Abantis, & Asopis. {Fratal} Andri fratris in sorores. {Consortia cor.} sorores. {Per quos} quorum uirtute. {Captiuis la} captiuarum brachijs. {Miro mo.} mirando modo. {Perdere} destruere, delere. {Ferre uo.} ac si diceret Anius, Perdere miro modo non esse opem ferre. {Tuæ con.} Veneris. nam Veneri columbę sunt dicatæ. {Abiere} conuersæ fuere.

Anij filiæ in colūbas

{Talibus atque} hæc iccirco à poeta narrantur, ut aptius sequentem Metamorphosin cum superiore connectat. nam Thebani cum pestilentia laborarent, oraculum acceperunt, eam esse cessaturam, si se duæ uirgines pro populo deuouerent. duæ autem Echionis filiæ, cum se immolandas tradidissent, iamque cremarentur, duo iuuenes, qui Stephani, hoc est coronæ sunt uocati, de rogi fauilla uisi sunt exire, exequiasque matrum celebrare. {Antiquam ma.} Italiam, unde Dardanus in Phrygiam fuerat profectus. Sic & Virg.

Dardanidæ duri, quæ uos à stirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadem uos ubere læto
Accipiet reduces, antiquā exquirite matrem.
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur annis,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

{Nepoti} Ascanio. {Ismenius} Thebanus. ab Ismeno Bœotię fluuio. {Alcon My.} non Mylei filius, sed à patria sic cognominatus. Mylæ nanque nomen est duarum urbium, quarum altera est in Sicilia, altera in Thessalia. duo autem fuerunt Alcones clari, hic argentarius faber, & alter Cretensis arte sagittandi insignis. {Longo ar.} prolixa materia.

{Vrbs

{*Vrbs*} in illo cratere cælata. Thebæ autem Bœotiæ fuerant sculptæ. {*Hæ pro*} nam septem portæ significat eas esse Thebas Bœotias. Thebæ enim Bœotiæ septem portas habuisse dicuntur. {*Effusæque*} diffusas & sparsas comas & pectora aperta habentes. Est enim synecdoche poetica. {*Lambunt*} herbæ oanq; omnes aruerant. {*Natas ab*} filias Echinois Thebani, legitur, & Orione. {*Non fœmi.*} tumidum sed virile & audax. {*Coronas*} latine dixit, nam apud Græcos Stephani vocantur. {*Summus*} in summitate. {*Hactenus an.*} signa turquit, hactenus enumerata, in antiquo ære sculpta erant, sed crateris summitas inaurato achanto cingebantur. {*Signis*} simulachris. {*Erat asper*} cælatus, nam uasa cælata aspera sunt. {*Inaurat*} acanthus frutex est spinosus semper florens. Virg. in Georg. Et Baccas semper florentis acanthi. {*Leniora*} minora. {*Remittunt*} retribuunt. {*Inde recor.*} Apollinis oraculum uno percipientes Troiani in Cretam nauigarunt. primam enim originem se putabant ducere, à Teucero Scamandri Cretensis filio, qui in Phrygiã profectus, arcem Troianã edificauit. sed ante eum Dardanus ea loca iam cœperat habitare. {*Iouem*} aerem. nam (vt scrib. Virg. pestilentia laborare cœperunt. {*Centum ur.*} Creta insula Hecatompolis ab Homero vocatur, quod centum orbibus fuerit ornata. {*Ausonios*} Italos. Ausonia nanque Italia ab Ausonibus populis fuit cognominata. {*Strophadumque*} Strophades insulæ sunt in mari Ionio duæ iuxta Zacinthum ἀπὸ τῆς στροφῆς, hoc est à conuersione Zethe & Calais dictæ. nam illæ vsque Harpyas persecuti retro rediere. {*Aello*} nomen est vnius Harpyarum, quæ tres esse finguntur, Neptuni & Terræ filię, Aello, Ocypete, & Celeno. {*Et iam*} Dulichium, Ithaca, Samus insulæ sunt in Ionio mari, quibus imperauit Vlysses. Samus quidem insula est in mari Ionio Tetrapolis, hoc est quattuor urbium, è quibus vna Same vocatur. vnde Virg. Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacinthos, Dulichiumq;, Sameque, & Neritos ardua saxis. tametsi (ut Stra. narrat) urbs quoque interdum Samos vocetur. est etiam Samos insula Cariæ adiacens clarissima, quæ prius & Parthenia, & Dryusa, & Anthemusa, & Melamphillos fuit appellata. sciendum est autem, Samos a priscis Græcis editiora & altiora loca arcibus struendis apta, consuesse uocari, vt idem Strabo inquit. {*Neritiasque*} Neritus & mons est in Ithaca insula, & vrbs (ut Strabo refert) quæ & Leucas appellatur, unde Neritius possessiuum. {*Certatam*} uide li. 9.

{*Ambraciam*} Ambracia vrbs est Epiri ab Ambrace Tesprotii filio dicta, uel (ut alij dicunt) ab Ambracia Aegei filia, quam Augustus apud Actium promontorium, uicto Antonio, amplificauit unà cum templo Apollinis Actiaci, eamque Nicopolim appellauit, hoc est victoriæ urbem. ab Ambracia verò sinus dicitur Ambracius, angustis admodum faucibus spatiosum æquor accipiens. {*Certatam.*} participium contra grammatices rationem formatum, de qua Dij certarunt. qui verò fuerint Dij illi ac iudex, qui in saxum fuit mutatus, nõ memini me legisse. {*Ab Apol.*} ob Apollinis Actiaci templum. illuc enim ad quinquennales ludos multi populi confluebant. {*Actiaco.*} qui apud Actium colebatur. Actium sanè & urbis & templi & promontorij nomen est, unde Actiacum declinatur. {*Terram Do.*} Dodone urbs est Epiri, unde Iuppiter Dodonæus. dicta est autem à Dodone nympha, uel à Dodone Iouis & Europę filio. {*Sua quer.*} nam in nemore querno Dodonæ uicino columbas dedisse responsa, ex sententia Dodoneorum Antistitum Herodotus scribit, qui asseruere geminas ex Aegypto columbas euolauisse, utrãq; nigram, unam quidem in Africam, alteram uerò ad ipsos. quæ fago insidens humana uoce locuta sit, eo loci Iouis oraculum condi debere, & se interpretatos esse, quod ipsis annunciaretur diuinitus fieri, & ob id se ita fecisse. Dodonæũ autem oraculum omnium Græciæ oraculorum fuit uetustissimum. {Quod autem Quercum uocalem uocat Ouidius, eo pertinere uidetur, quòd quidam ueterum ex quercu respõsa data tradidere. Hinc & Sophoclis illud in Trachinijs.

ὡς τὴν παλαιὰν φηγὸν αὐδῆσαί ποτε
Δωδῶνι δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη.

Per columbas autem quidam mulieres siue aniculas accipiunt quas, quoniã barbaræ essent ex Aegyptijs Thebis uidelicet aduectę, auibus similia loqui ab initio uisas, mox etiam humana uoce, ut ait Herod. Alij πελειάδας quasi πελιάδας dictas putant, quod senes Molossi πελιοὺς appellare consueuerint. {*Chaoniosque*} Chaones populi sunt Epiri. unde & Chaonia (ut scri. Pli.) fuit dicta. quamuis Virg. asserat à Chaone Troiano fuisse cognominatam. {*Vbi nati*} hæc fabula mihi est ignota, significat autem poeta Molossi filios in aues fuisse conuersos. {*Proxima*} Aeneæ nauigationem describit poeta, quo in Siciliam tandem peruenit, ubi Acis uenenis in fluuium sui nominis fuit conuersus.

Vrbs erat, & septem posses ostendere portas:
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa docebant.
Ante urbem exequiæ, tumulique, ignesque, rogique,
Effusæque comas, & apertæ pectora matres
Significant luctum: Nymphæ quoque flere uidentur,
Siccatosque queri fontes. sine frondibus arbor
Nuda riget: lambunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit mediis natas ab Orione Thebis,
Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto,
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo, pulchrisque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari,
Tum de virginea geminos exire fauilla,
Ne genus intereat, iuuenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.

ARGVMENTVM.

ARG. Petentes insulam Cretam, & hinc Italiam Aeneas & Anchises vt aliquando et sedem positis aedibus finire possent, multisque regionibus transitis, Ambraciam adeunt, à dijs olim per certamen positam: in quam Ambraciæ iudicis imaginem in saxum conspiciunt figuratã. Hinc in Chaoniam, in qua oraculum Iouis Dodonæi: ibique aspiciunt Molossi regis filios, qui sine flamma consumerentur, immortalium numine factum est, ut in auium figuras mutarentur.

HActenus antiquo signis fulgentibus ære,
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leniora datis Troiani dona remittunt:
Dantque sacerdoti custodem turis acerram,
Dant pateram, claramque auro, gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuere locique
Ferre diu nequiere Iouem: centumque relictis
Vrbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sæuit hyems, iactatque uiros; Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aello.
Et iam Dulichios portus, Ithacamque, Samumque,
Neritiasque domos, regnum fallacis Vlyssei
** Præter erant uecti; certatam lite deorum*
Ambraciam, uersique uident sub imagine saxum
Iudicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est:
Vocalemque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniosque sinus: ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugere incendia pennis.

ARGVMENTVM.

ARG. Acis Fauni Simethidisque nymphæ filius Galateam Nerei & Doridis filiam cum diligeret, nec minus ipse ab ea peteretur, Cyclops eius quoque captus amore, dolens, copiam eius nullam sibi fieri (erat enim Galatea Cyclopis feritas inuisa) uecordus furores spelunca relicta: palam prõ siluit. uagatusque per syluas conspexit Galateam gremio Acidis recubantem, auulsum scopulum Aetnæ in eos eiecit. Cuius ui exterrita Galatea subiecto mari mersa est. Acis uero qui effugere impetum eius non potuit, obrutus saxo est: cuius cruor numine eiusdem Galateæ in flumen eiusdem nominis sui, quod est in Sicilia uersus est.

RAPH. T: fauilla rogi filiarũ Orionis duo iuuenes

rodunt

Echione

ferro

Iouem

Index Ambraciæ us in saxũ

Vlyssi

præterĕut

{*Phæacum*}

PHAEACVM} Phęaces populi Corcyrę insulę dicti à Phæace filio Neptuni & Corcyræ Asopi filię, à quā ēt insula Cercyra fuit cognominata. nā antea Drepane & Scheria uocabatur. de Phæacū uero origine uariæ sunt antiquorum opiniones. nā Apollonius & Acusilaus ex Vrani testiculorū excisione guttas cecidisse, ex quibus alij gigantes, alij Phæacas natos esse. his accedit Alcęus, qui ait Phęacas habere gen⁹ ex Vrani guttis. Homerus aūt ait Phæacas dijs gratos esse, qui à Neptuno originem ducunt. {Epiros} post hæc nā in Italiam nauigantibus à Corcyra, occurrit Epirus regio, in qua est Buthrotus olim Romanorū Colonia. nā Epiros & proprium est regionis & generale nomē significatq; cōtinentem & terram in infinitum protēsam, unde & ἄπειρος dicta est, quasi ἄπειρος hoc est infinita. terra aūt in tres Epiros & continentes dr diuisa, Asiam, Europā, Africā.

RAPH. BVTHROTOS} Buthrotos aūt est urbs haud lōge à Corcyra distans, à primo habitatore sic dicta. {Phrygio} Heleno Priami filio. {Sicaniam} Siciliā, quę tria habet promōtoria, Pachynū, Lilybæum, & Pelorū. {Tribus lin.} tribus promōtorijs, quorū Pachynus Græciam, Lilybæū Africā, Pelorus Italiā spectat. {E quibus Pa.} figurata est locutio. uersa. n. ad linguā refertur, non ad Pachynum. {Ad Au.} ad meridiē, vñ flat Auster. {Mollibus} molliter ac suauiter flantibus. {Lilybaeon} Lilybęū autē & vrbs est Siciliæ & promōtoriū occidentē uersus, vnde flat Zephyrus spectās. {Ad Arct.} ad Septētrionē. {Peloros} Pelorus aūt dictus ē à Peloro classis Annibalis gubernatore ibi sepulto. {Zanclaea} Zancle urbs est Siciliæ à Zāclo gigāte, uel à Zācle fonte dicta, vt scribit Hecatæus. alij autē qđ ibi Saturnus occultauit falcē, qua patris testiculos amputauit. Siculi falcē Zāclō vocāt, ut Steph. de claris urbibus tradit. Strabo autē scribit eandem esse cū Messena, à Messenijs conditoribus sic uocata. Zanclem uerò antea vocatam, qđ i curuo littore sita foret. Zancli nanq; uocari curua. {Scylla la.} duę fuerūt Scyllæ à poetis decantatæ. quarū altera Nisi filia: anē fuit cōmutata, altera Phorci filia in monstrū, qđ in freto Siculo nauigantibus insidiatur, cuius fabulam in principio libri sequentis plene poeta expōnit.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis
Rura petunt. Epiros ab his, regnataque uati
Buthrotos Phrygio, simulataque Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis,
E' quibus imbriferos est uersa Pachynos ad austros:*
Mollibus expositum Zephyris Lilybaeon: ad Arctos
Aequoris expertes spectat, Boreamque Peloros.
Hanc subeunt Teucri & remis, æstuque secundo:
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, læuum irrequieta Carybdis
Infestat. uorat hæc raptas, reuomitque carinas:
Illa feris atram canibus succingitur aluum,
Virginis ora gerens; & (si non omnia uates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore uirgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad pelagi Nymphas; pelagi gratissima Nymphis
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
*Cui dum * pectendos præbet Galatea capillos,*
*Talibus alloquitur * referens suspiria dictis:*
Te tamen; ô uirgo, genus haud immite uirorum
Expetit; utq; facis, potes his impunè negare:
At mihi, cui pater est Nereus, quam cærula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere: & lacrymæ uocem impediere loquentis,
Quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo,
Et solata deam est, Refer, o carissima dixit,
Ne ue tui caussam tege (sum tibi fida) doloris.
Nereis his contrà resecuta Crateide natam est.
Acis erat Fauno, Nymphaque Simethide cretus,
Magna quidem patrisque sui, matrisque uoluptas,
Nostra tamen maior. nam me sibi iunxerat uni
Pulcher; & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec, si quæsieris odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Par utrunque fuit. Proh quanta potentia regni
Est Venus alma tui. nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus syluis, & uisus ab hospite nullo
Impunè, & magni cum dijs contemptor Olympi,
Quid sit amor, sentit, nostrique cupidine captus
Vritur. oblitus pecorum, antrorumque suorum.
Iamque tibi forma, iamque est tibi cura placendi,

{Charybdis} hęc uetula fuit furacissima, quę cū Herculi boues furata esset, ab illo in fretum proiecta, in monstrum fuit cōuersa, qđ adhuc pristinā retinet rapiendi naturā, nā illac transeuntes naues ad se rapit, deuoratq; ac reuomit. vñ Sen. in Thyeste, Quod rapax hausit reuomit Charybdis. {Quam dum} Galatea Nerei & Doridis fuit filia, quę amore Acidis capta, Polyphemū Cyclopē se amantē fugiebat. sed cū Cyclops eā in gremio Acidis residentē deprehendisset, ira correptus, ingēs saxū in illos coniecit, quo Acis obrutus (nam Galatea aufugerat) i fluuiū sui nois fuit conuersus. {Et lacrymae} eleganter poeta mollis nymphæ mores effingit. {Marmoreo} cādidis digitis. {Virgo} Scylla. {Deam} Galateā {Nereis} Galatea Nerei filia. {His ver.} respondit. {Crateide} Scyllā Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Crathis aūt fluuius est Calabrię, cuius filia mr Scyllę fuisse vr. [De matre Scyllę uariè traditū ab auctoribus Hom. simpliciter Cratęin uocat Odys. 12. his uerbis

Ἀλλὰ μάλα σφοδρῶς ἐλάαν βωστρεῖν δὲ Κραταιΐν
Μητέρα τῆς Σκύλλης, ἥ μιν τέκε πῆμα βροτοῖσιν.

alij, ut Didymus & Apollonius Hecaten appellant, cognomento Cratæ in dictam. ut lib. 4. Argonaut.

Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκῳ
Νυκτιπόλος Ἑκάτη, τήν τε κλείουσι Κραταιΐν.

Stesichorus aūt Lamiā uocat. ad quā diuersitatē alludēs Vir. in Ciri, de eadem Scylla dicit, ipsi seu Lamię mater sit, siue Cratæis. rursum quidā Cratæ in pprio noīe matrem Scyllæ dictā uolunt, cognomento autē Hecaten, a magis appellatā, eò qđ hæc dea magicis sacris pręesset] {Nympha} Simethi fluuij filia. {Et octo.} sexdecim ann. natū. Acim fuisse significat. {Dubia} adeo tenui, ut uix uideret, in dubio esse, utrū pubescere cœpisset Acis. {Nullo} sine fine. i. uehementer. {Nec si} utrū maiore odio Cyclopem, an amore Acidē psequeretur, ignorat. {Nec e.} nec edere & dicere possim. {Praestantior} maior, uehementior. {Par fuit} æquale utrunque fuit & odiū quo Cyclopē, & amor quo Acidem prosequebatur Galatea. {Impune} sine pœna, omnes enim ad se uenientes interficiebat Polyphemus.

Galatea & Acidis amores.

Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos:
Iam liber hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua, & componere vultus.
Cædis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
Cessant; & tutæ ueniunt, abeuntque carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit: Lumenque, quod unum,
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Vlysses.
Risit, & O uatum stolidissime falleris, inquit:
Altera iam rapuit, sic frustra uera monentem
Spernit, & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrunque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusque resedit.
Lanigeræ pecudes, nullo ducente, secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit vsum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumptaque arundinibus, compacta est fistula centum.
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undæ. latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens procul, auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque uerba notaui.
Candidior folio niuei Galatea ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior uitro, tenero lasciuior hædo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiua gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis uirgis, & uitibus albis,
His immobilior scopulis, uiolentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et (quod præcipuè, si possem, demere uellem)
Non tantum ceruo claris latratibus acto,
Verùm etiam uentis, volucrique fugacior aura.
At, bene si noris, pigeat fugisse, moraśque
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis viuo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyemes: sunt poma grauantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus vuæ,
Sunt & purpureæ: tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus syluestri nata sub vmbra
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunaque non solùm nigro liuentia succo,
Verum etiam generosa, nouasque imitantia ceras
Nec tibi castaneæ, me coniuge, nec tibi deerunt
** Arbutei fœtus: omnis tibi seruiet arbos.*
Hoc pecus omne meum me est: multę quoq; vallibus errant:
Multas sylua tegit: multa stabulantur in antris.
Nec (si fortè roges) possem tibi dicere, quot sunt.
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre,
*Vt vix * sustineant distentum cruribus vber.*
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni:
Sunt quoque par ætas alijs in ouilibus hædi.

RAPH. {*Rastris*} pulchra emphasis, qua capillorum Polyphemi & magnitudo, & densitas innuitur, ut qui non pectinibus, sed rastris pecterentur. {*Et compo.*} gratos efficere vultos & iucundos, ut amicæ possit placere. {*Telephus in*} Telephus quidem legitur, sed Telemus legendum esse, facile ex Theocrito colligitur. nã Telemus Eurymi filius inter Cyclopas vates fuit egregius, qui Polyphemo prędixit omnia quæcunq; ab Vlysse passus est. {*Quem nul.*} auguriorum peritissimum Telemum fuisse ostendit. [Et Hom. Odys. 9.

Ἔσκε τις ἐνθάδε μάντις ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε
Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο.
Καὶ μαντευόμενος κατεγήρα Κυκλώπεσσιν.]

{*Altera iam*} Galatea. ad id autem alludit, quòd cæci finguntur esse amantes. {*Sic*} huiusmodi dictis. {*Degrauat*} deprimit. {*Prominet*} topographia. describit enim promontorium poeta, in quod se Polyphemus recepit. {*Prominet*} procurrit. {*Cuneatus*} in cunei similitudinẽ factus. {*Vtrunque la.*} & dextrum & sinistrum. {*Huc*} illuc in illum collem. {*Mediusque*} in medio. quod enim loci est, ad hominem est relatum. {*Lanigera pe.*} pecora & oues. {*Cui postquam*} per emphasim quantus fuerit Polyphemus poeta ostendit, pinum pro baculo etiam gestãdam attribuens, ex qua malus nauis commode fieri potuisset. {*Pastoria si.*} pastorales cantus. {*Hausi*} audiui. {*Notaui*} memoriæ commendaui. {*Candidior*} cantilena Cyclopis laudes Galateæ continens, tam aperte describitur à poeta, vt nihil expositione indigere uideatur. Sumpta autẽ ex Theocrito esse uidetur. [Ita n. & ille in Cyclope:

Ὦ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ' ἀποβάλλῃ,
Λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν, ἁπαλωτέρα δ' ἀρνός,
Μόσχω γαυροτέρα, φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς.]

{*Niuei li.*} candidi floris. est autem ligustrum uiolæ genus candidissimæ. uel autem ad Galateæ nomen alludere, quod à candore lactis illis coditum fuisse innuit Hesiodus, qui ait Galateam candidas comas & faciem lacti similẽ habuisse. {*Procerior*} longior, atq; rectior. {*Alno*} alnus arbor est in ripis fluminũ, in magnã altitudinem crescens. {*Leuior*} leuigatior. {*Tersior*} politior. {*Sæuior in.*} hactenus Galateę uirtutes fuerunt enumeratæ, nunc uitia referuntur. {*Sæuior*} ferocior. {*Annosa quer.*} uetere multorum annorũ. {*Fallacior vn.*} mari quod in temporis momento mutatur. {*Lentior*} flexibilior, mutabilior. {*Asperior*} tribulus herba est spinosa segetibus inimica. {*Truculentior.*} terribilior. {*Fœta ursa*} ursa quæ peperit. {*Calcato hy.*} presso serpente, qui maxime calcatus sæuire solet. {*Demere*} eripere. {*Fugacior*} uelocior ad fugiendum. {*At bene*} me subaudiamus. enumerat autem Polyphemus, omnia quæcunque sibi adsunt bona, quo Galateam in suum pelliciat amorem. {*Labores*} studeas, ac nitaris. {*Pendentia*} suspensæ & altæ speluncæ. {*Sunt poma.*} deprimentia. pomorum autem magnitudinẽ significas Polyphemos, quę tanta sunt, ut ramos degrauent. {*Auro si.*} flauæ, bene maturæ, tunc enim sont aurei coloris. {*Mollia fra.*} suauia. {*Leges*} colliges. {*Autumnalia*} autumni tempore maturescentia. corna autẽ sunt baccæ rubicũdæ in medio nucleum durissimum habentes, unde Virg. lapidosaque corna. {*Verum etiam*} aurei ac crocei coloris nouisque ceris simillima. {*Arbutei*} arbuti fructus. est autem arbutus humilis arbor poma ferens rubicunda. {*Hoc pecus*} hę omnes meæ sunt oues.

CIRCVMEANT} RAPH. circumire & ingredi possint. est autem ordo, tu ipsa præsens potes uidere distentum uber in cruribus, ut uix circumeant. quòd uerò quidam sustineant potius quàm circumeant putant esse legendum, specie recti, ut in plerisque alijs decipiuntur. {*Distentum vber*} plena ubera. significat autem ingressum ouium magnitudine uberum impediri. {*Alijs in*} in alijs stabulis quæ à capris caprilia, ut ab ouibus ouilia uocantur.

circumeãt

arboris

{*Bibenda*

{*Bibenda seruatur partem liquefacta coagula durant*} condensant in caseū. {*Delicia fa.*} quæ facile haberi possunt. {*Vulgata mu.*} vulgaria dona, quales sunt damę, lepores, capræ, columbæ. {*Demptus que*} de arboris summitate acceptus. {*Inueni ge.*} hæc sunt illa munera, quæ non esse vulgaria Polyphemus ait. {*Domina*} amicæ. amatores nanque amicas appellare dominas solent. Tibullus, Quam iuuat immitis uentos audire cubantem, Et dominam tenero continuisse sinu. {*Exere*} emitte. {*Certe ego*} se quoque formosum esse colligit Polyphemus. {*Quantus*} quàm magnus. {*Nescio quem*} cum quodam contemptu hoc ait Polyphemus, vt qui ab omni religione esset alienus. {*Nec mea quod*} hypallage est. nam dura corpora densissimis setis intelliguntur horrere. colligit autem multis similibus Polyphemus, pilos & setas potius sibi decori quàm dedecori esse. {*Velent*} tegant. {*Hirta*} erecta. {*Vnum est*} hypophoræ & obiectioni, quæ fieri posset occurrit Polyphemus, fateturque se unum quidem duntaxat oculum habere, sed ita magnum ut par duobus esse possit. {*Sed in.*} ad magnitudinem & similitudinem magni scuti. {*Quid? non*} exemplo Solis Poliphemus ostendit unicum oculum sibi ornamento esse, cum Sol qui omnia videt, vno sit oculo contentus. {*Meus*} Neptunus. {*Vni ne.*} ubi nos uinctis ò Nereides {*Tibi enim*} subijcimus nos tibi soli. {*Sperne*} contemne. {*Nerei*} Galatea Nerei filia. est enim vocandi casus. {*Magnus em.*} quo me spernis. {*Patientior*} tolerantior. {*Placeatque*} pulcher sibi videatur, suaque forma superbus sit. {*Modo co.*} modo ipsum comprehendere possim. hęc autem cum maxima indignatione à Polyphemo iactata fuere. {*Sentiet esse*} hoc est cognoscet, me pro mensura tam magni corporis vires habere. {*Traham*} extraham. {*Diuulsa*} discerpta. {*Si se si.*} si tecum coeat, atque concumbat. {*Vror*} Crucior. {*Læsus*} offensus amur. {*Exęstuat*} feruet, inflammatur. {*Acrior*} acrius & uehementius. nomen enim pro aduerbio ponitur. {*Cumque suis*}

Lac mihi semper adest niueum: pars inde bibenda
Seruatur, partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgataq; tantum
Munera contingent, damæ, leporesq;, capræq;,
Parq; columbarum, demptus ve cacumine nidus:
Inueni geminos, qui tecum ludere possint
Inter se similes, uix ut dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus vrsæ.
Inueni, & dixi: Dominæ seruabimus istos.
Iam modò cæruleo nitidum caput exere ponto,
Iam Galatea ueni, nec munera despice nostra.
Certè ego me noui, liquidæq; in imagine uidi
Nuper aquæ: placuitq; mihi mea forma uidenti.
Aspice sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in cælo. (nam uos narrare soletis,
Nescio quem regnare Iouem) coma plurima toruos
Prominet in vultus, humerosque, ut lucus, obumbrat.
Nec mea quòd duris horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbor,
Turpis equus. nisi colla iubæ flauentia uelent:
Pluma tegit uolucres: ouibus sua lana decori est.
Barba uiros, hirtaque decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. quid? non hæc omnia magno
Sol uidet è cælo? Solis tamen unicus orbis.
Adde quòd in uestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum. tantum miserere, precesque
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni.
Quique Iouem, & cælum sperno, & penetrabile fulmen
*Nerei, te * uereor. tua fulmine sæuior ira est.*
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes: sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas? præfersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea tibi, modò copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
Viscera uiua traham, diuulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam, si se tibi misceat, undas.
Vror enim, læsusque exæstuat acrior ignis:
Cumque suis uideor, translatam uiribus Aetnam
Pectore ferre meo: nec tu Galatea moueris.
Talia nequidquam questus (nam cuncta uidebam)
Surgit, & ut taurus uacca furibundus adempta,
Stare nequit, syluaque, & notis saltibus errat:
Cùm ferus ignorans, nec quidquam tale timentes
Me uidet, atque Acin, Videoque, exclamat, & ista
Vltima sit faciam, Veneris concordia uestra,
Tantaque uox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Aetna.
Ast ego uicino pauefacta sub æquore mergor.
Terga fugę dederat conuersa Simethius heros:
Et, Fer opem Galatea, precor, mihi ferte parentes,
Dixerat, & uestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partemque è monte reuulsam
Mittit: & extremus quamuis peruenit ad illum
Angulus è saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod fieri solum per fata licebat:
Fecimus ut uires assumeret Acis auitas.
Puniceus de mole cruor manabat, & intra
Temporis exiguum rubor euanescere cœpit.
Fitque color primò turbati fluminis imbre,
*Purgaturque mora. tum moles * tacta dehiscit,*
*Viuaque per rimas, * proceraque surgit arundo,*
Osque cauum saxi sonat exultantibus undis.

Iacta *properataque*

cum suis ignibus. vires enim Aetnę incendia sunt assidua. {*Moueris*} commoueris ad misericordiā. ut mihi morem geras. {*Ferus*} terribilis. {*Ignaros*} nescios nos uideri, eoque securos. {*Veneris ve.*} uestræ uoluptatis. {*Vestris re*} in uestra aquarum regna. {*Quamuis ex.*} quamuis vltima pars anguli. hinc uero colligitur quàm magnum fuerit illud saxum, quod in Acim Polyphemus iecit. {*Obruit*} texit, cooperuit.

RAPH.

PER fata} permittentibus fatis. {*Vires aui.*} uires Simethi fluuij, vt in fluuium conuerteretur. hoc autem iccirco fictum est, quia Acis fluuius est Siciliæ ex Aetna monte decurrens tanto impetu, vt inde fuerit appellatus. nā Acis sagitta interpretatur. {*Tum mo.*} tum rupes percussa aperitur. [Sunt tamen qui iacta malunt, pro tacta, ut de saxo à Polyphemo iacto intelligatur.] {*Properataque sur.*} properata quidem legitur, sed Procera, hoc est recta & longa, arundini magis conuenire videtur, tametsi properata, pro properanter ac festinanter nata, intelligi possit.

Acis in flumen.

veneres

{*Exitis*}

Miraque res subitò media tenus extitit aluo
** Iucinctus iuuenis * flexis noua cornua cannis:*
Quē, nisi quòd maior, quòd toto cæruleus ore est,
Acis erat: & sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus: & antiquum tenuerunt flumina nomen.

ARGVMENTVM.

ARG. Glaucus Anthedonis filius, piscator, cum speciosos pisces cepisset, & eos uellet recētissimus in urbem ferre, in opaco loco proximo mari eos dum recenseret, ac retia siccarentur, sub recentissimam herbam exposuit: at illi uigore eius, succoq; contacti reparato spiritu quam animi ferunt, merserunt se in profundū. at Glaucus expergefactus, existimans uim quandam diuinitatis esse in herba, ipsa quoq; ieiunium polluit, alienatusq; mente ex alto se præcipitauit in pelagus, sed inter deos marinos receptus; qui ut Scyllam Grataeidis filiam eodem mari uersantem conspexit, pulchritudine eius accensus fugientem prosecutus est.

DEsierat Galatea loqui: cœtuque soluto
Discedunt placidisque natant Nereides undis.
Scylla redit; neque enim medio se credere ponto
Audet: & aut bibula sine uestibus errat arena,
Aut, ubi lassata, est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum scindens, alti nouus incola ponti,
Nuper in Euboica uersis Anthedone membris,
Glaucus adest, uisaque cupidine uirginis ardet.
** Et quæcunque putat fugientem posse morari,*
Verba refert. fugit illa tamen, uelox que timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem collectus in unum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora uertex.
Constitit hic, & tuta loco monstrum ne, Deus ne
Ille sit ignorans, admiraturque colorem,
Cæsariemque humeros, subiectaque terga tegentem,
Vltimaque excipiat quòd tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, quæ stabat proxima moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua, uirgo,
Sed Deus, inquit, aquæ: nec maius in æquore Proteus
Ius habet, aut Triton, Athamantiadesque Palæmon.
Antè tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantùm exercebar in illis,
Nam modò ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt uiridi prato confinia littora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigeræ morsu læsere iuuencæ,
Nec placidæ carpsistis oues, hirtæ ue capellæ.
*Non apis inde tulit * collectos sedula flores:*
Non data sunt capiti genialia serta, nec unquam
*Falciferæ * secuere manus, ego primus in illo*
*Cespite consedi, dum lina * madentia sicco:*
Vtque recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
*Res similes fictæ: sed quid * mihi fingere prodest?*
Gramine contacto cœpit mea præda moueri,
Et motare latus, terraque, ut in æquore, niti,
Dumque moror, mirorque simul fugit omnis in undas
Turba suas, dominumque nouum, litusque relinquunt.
Obstupui, dubitoque diu, caussamque requiro,
Num deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamen has, inquam, uires habet herba? manuque
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cùm subitò trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusque rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare diu: repetenda que nunquam
Terra vale, dixi, corpusque sub æquore mersi.

}*Extitit*} extra stetit. }*Incinctus*} sic quidem legitur sed inflexus forsitam & cinctus sit legendum, ut utrunque in alterius locum trāsferatur, hoc modo, Inflexit iuuenis cinctus noua cornua cannis. nam fluuiorum dij cornua habere finguntur, quod boum similes esse dicūtur & propter strepitum, & propter circū flexiones, quas cornua uocant. cincta autem cornua cannis icciroo habere finguntur, quod ferè in ripis fluminum arundines nascuntur. }*Cæruleus*} niger. }*Et antiquum*} Acis nanq; fluuius ille fuit appellatus. }*Desierat Ga.*} finē sermoni suo imposuerat Galathea. hęc aūt ad connectendā cum superioribus Glauci trāsfigurationem à poeta narrantur. nam Glaucus Polybi filius piscator cum esset, fortè pisces captos in prato exposuit, qui cum in mare resiluissent ut caussam huius rei cognosceret dentibus cępit illas herbas mandere, in quibus iacuerant pisces. sed statum mutata natura se in mare pręcipitauit, quem, dij miserati, in deum marinum, siue (ut Stra. refert) in balenā transmutarunt. Glaucum aūt piscem inde fuisse denominatum aiunt. quod quidem icciroo fictum fuisse Palephatus ait, quia Glaucus optimus fuit urinator, qui cum sub aqua nataret ad insulam quandam cultoribus uacuam, indeque post tres, amplius ve dies rediens se apud marinos deos fuisse profitebatur. sicque rudibus tunc hominibus facile persuasit, se marinum deum fuisse effectū. Scylla redit ad litus reuertitur è mari. }*Seductos re.*} secretos sinus. }*Nouus*} Glaucus qui paulo ante in deum marinum fuerat cōmutatus. fuerunt aūt tres Glauci poetarum carminibus clari. is qui in deū marinum fuit conuersus, & quem Ilia. 7. scribit Hom. cum ferreis Diomedis armis sua aurea permutasse. & quem narrat Virg. in Georg. ob cōtemptam Venerem dentibus suarum equarum fuisse laniatum. fuit & Glaucus Carystius pugil. de quo Pausanias. & Glaucus Minois filius, qui cum in dolium mellis cecidisset, extinctus ope Aesculapij reuixit, de quo Higinus. est ēt Glaucus Lyciæ & sinus & fluuius, ut Stra. & Pli. narrat. }*In Euboica*} Anthedon urbs est Bœotię maritima, ab Anthedone Dij & Alcei Abantis filio denominata, uel quod omnium sit, ἀνθηροτάτη, id est floridissima. est & alia eodem nomine iuxta Gazā itidem maritima, unde Anthedonius. est ēt portus Anthedonius. }*Euboica*} quia Euboea Bœotiæ adiacet. }*Morari*} remorari, retinere. }*In sum.*} in summitatē & cacumen. }*In unum*} in unum cacumen. }*Collectus*} coactus. }*Conuexus*} inclinatus. locum autem describit præcipitin accōmodatum }*Ad aquo.*} in mare uersus. }*Tortilis pi.*} qui se facile torquet. }*Vltima in.*} ultimam inguinū partem. ad id autem alludit poeta quod Strabo ait, Glaucum in balenam fuisse transfiguratum. }*Sensit*} animaduertit Glaucus eā mirari, & addubitare utrū deus an monstrum esset. }*Et inni.*} adhærens rupi & saxo. }*Non ego*} monstrum. }*Sed deus*} sed deus marinus. }*Maius ius*} maiorem potentiam. }*Sed s. al.*} sed piscandi in mari studiosus. significat enim Glaucus se fuisse piscatorem. }*Tantum*} solum. }*Nam mo.*} interdum inquit Glaucus retibus, interdum hamis pisces capiebam. }*Ducebam*} trahebam. }*Linum*} hamiliceam. }*Sunt ui.*} topographia & loci descriptio. }*Morsu*} depauere. }*Genialia*} genio ac uoluptati conuenientes coronas. }*In illo*} in illo herboso litore, Cespes enim dicitur terra cū propria herba auulsa. }*Recenserem*} dinumerarem. }*Captiuos*} captos. }*Lina*} retia madefacta per metonymiam.

Glaucus in deum marinum

INSVPER} desuper superne. }*Egerat*} impulerat. }*Res simi.*} uidebitur subaudiendum. }*Sed quid mi.*} ac si diceret, nullam habeo caussam cur fingere debeam. }*Gramine*} herba. }*Mea præ.*} capti pisces iamque mortui. }*Niti*} salire. salientes enim niti solen, ut longiores edant saltus. }*Motare*} frequenter mouere. }*Dumque mo.*} agnominatio lepida. }*Has ui.*} tantam uim, ut mortuos pisces uiuos efficere possit. }*Trepidare*} salire, moueri. }*Pectus ra.*} animum teneri. }*Alterius na.*} æquoris ac piscis. }*Restare*} resistere amori & cupiditati alterius naturæ.

RAPH. *collecto*

femine
manantia

modò

}*Socio*

{Socio bo.} nam me quoq; in suum numerum admiserunt. {Ferant} habeam. {Demant} auferant. {Lustror} purgor. {Nefas omnem} pietatem, humanamq; infirmitatem, {Suppo.} subijcere. {De di.} de diuersis regionibus. {Quæ post} postquam inquit, fluuij æquoraq; à me recesserunt, alium me esse percepi, quam pauloante fueram. {Recepi} percepi. {Nec eun.} nã mente quoq; mutaueram. {Acta me.} facta memoria digna {Viridem} cęruleã & subnigram. Ferrugo nanq; est (ut Seruius exponit) purpura nigrior, unde Virg. cũ caput obscura nitidum ferrugine texit. {Verro} traho. {Cruraq. e} crura sua ait Glaucus, in piscis quidem caudam fuisse transformata. {Curuata} cum inflexione quadam mutata. {Pinnigero} in piscem pinnas habentem {Non tan.} nõ moueris. {Furit} in furorem stimulatur. {Irritatus} indignatus, ira inflammatus; {Prodigiosa} ædes monstrorum plenas. homines nãq; multi in feras varias mutati, illic detinebantur. {Titanidos} Titani, hoc est Solis filiæ.

Dij maris exceptum socio dignantur honore:
Utque mihi, quæcumque feram mortalia demant,
Oceanumque, Tethynque rogant, ego lustror ab illis,
Et purgante nefas nouies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
Totaque vertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam ° *reddunt, alium me corpore toto,*
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre,
Hactenus & memini: nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primùm viridem ferrugine barbam,
Cæsariemque meam, quam longa per æquora verro,
Ingentesque humeros, & cærula brachia vidi,
Cruraque pinnigero curuata nouissima pisce.
Quid tamen hæc species, quid dijs placuisse marinis,
Quid iuuat esse Deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura relinquit
Scylla Deum, furit ille, irritatusque repulsa,
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

Oenotropus.i.uini mutatrices Stephanus cognominatas testatur, cuius etiam patrem Anannum.i.renouatum uocat. quoniã (ut puto) cum pro mortuo fuerit à matre in Apollinis ara derelictus, ab eo fuerit educatus, ac ueluti reuocatus ad uitam. {Euboea duabus &} Priscianus in corruptum incidit codicem, qui lib. 7. duabus hoc loco legit. Sed non improbo qđ potita legit non petita, q̃uis nec potita sit exploden da. {Cæsarumque boum} Ac qui ad Apollinis Delij arã non sacrificabatur animatum, ut Censorinus de natali die, & Macrobius 3. Saturnalium referunt. Lege primam collectaneorum hecatostyn, capite 74 {Vocalemque sua} quoniam secundum multorum opinionem Dodonæ quercus uocalis erat, & ipsamet effabatur oracula: uide quæ in prima collectaneorum hecatosty scripsimus c. 35. {Refecanta} Crateis hoc modo scribenda est, nam græce κραταιις sed sciendum (ut Apollonij tradit interpres) non nullos Hecaten, alios Lamiam, alios Cretæ in Scyllæ fuisse matrem memoriæ tradidisse, quemadmodum quosdam Phorcynis, quosdam Phorbantis filiam eandem Scyllam factitasse, quam Homerus describit 12. Odysseę. {Acis erat} Quicunque hoc nomen per t, & y, scribunt, errant tota uia, quoniam ἄκις à Theocrito & Græcis cęteris scribitur, atque Acis Siciliæ fluuius, in quem hic fingitur commutatus, propter currendi celeritatem, id nomen adeptus est. nam ἄκις telum significat. reddunt

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

NEc mihi quòd pater est fraterni sanguinis insons. Quomodo pater, si nõ Telamõ pater Aiacis sed Peleus patrui Phocum fratrem interfecit? Ouid. in undecimo huius operis. Felix & nato felix & coniuge Peleus, & cui, si demas iugulati crimina Phoci, omnia contigerant. & in secundo fastorũ: Ipsum quoq; Pelea Phoci Cæde per Aemonias lauit Acastus aquas. dicendum poetam nostrum hoc loco eorum opinioni suffragari, qui scribunt Telamonem cum Peleo Phocum fratrem occidisse: quòd Statianus interpres in 7. Thebaidos comm. tangit. vel (quod magis placet) Theodoro astipulari, qui (ut Plut. scribit in Parallelis) primo Metam. tradit Telamo. solum de industria Phocum, cum quo simultatem gerebat, uenatum duxisse, & comparente apro, ipsum venabulo confodisse, cum illud in aprum dirigere simulasset. Diodorus ab his dissentiens omnibus lib. 5. ait: Hunc iacto imprudenter disco, interfectum fuisse a Peleo. adeo uaria & inconstantia a diuersis persæpe traduntur. {Iphitiden} Lego hippasiden, id est, Socum Hippasi filium ab Vlysse interfectum, vt narrat Homerus in Iliados 11. lib. & nos in prima collectaneorum hecatosty diximus cap. 26. ubi etiam docuimus non uersũ ab hoc tertio {Cum Phe.} sed cum Chersidamante eiusdem Homeri auctoritate in eodem libro esse legendum. {Et ueterum terras infames cæde uirorũ Transierat, tandem portu uotoque potitus Vela dat, ut referas Tyrynthia tela sagittas} inter medius in his uersus perquam multis codicibus desideratur, ideoq; non uisus est occultandus. {Quantus ne.} Nouem cubitorũ altitudinis fuisse Achillem, Licophion in Alexandria testatur. {Sed si} Emendati codices habẽt. Nec finita tamen, ut sit correctio Rhetoricus color, & Hemistichiũ hoc ad illud superius referatur, Finita est publica clades, non autem ad illud inferius. Soli mihi pergama restant. nã eò caussa redditur, cum publica clades sibi Hecubæ non finita. {Tot gene.} Quinquaginta filios & duodecim filias Priamum habuisse (ex diuersis tamen intelligere licet mulieribus) Hom. in Ilia. 6. testatur, quod nolui dicere, quia multi natas in uumero 50. filiorum comprehenderunt. {Locus ex.} Iulius Pollux lib. 5. c. 5. hunc locum κυνὸς σῆμα cynos sema. i. canis sepulcrum appellatum fuisse, à quodam generoso cane ibi sepulto inquit, ut alterum locum in agro Calydonio à cane Atalantæ (cui nomen Aura fuit) ibi tumulata. sed iuu alisse opinionẽ Hecubam in canem mutatam eidem in Hellesponto loco nomen indidisse. est & Libyæ locus Cynossema, ut Steph. scribit. {Iuppiter an.} Non ab re latini poetę Annuere, non uerbis rem promittere deos & pręcipue Iouem scripserunt: quoniam capitis nutus (ut Hom. in Iliad. 1. confingit) peculiare est ac maximum Iouis & deorum signum promittendi, quod nunquam reuocari, nunquam falli, nunquam irritum fieri potest. {Bisque duas} has

GIBERTI LONGOLII
Annotationes in librum XIII. Ouid. Metamor.

COnsedere duces, & vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.

Il παρέργου & signa sunt, qualis sit futura Aiacis oratio, nempe inconsulta, iræ & indignationis plenissima. pulchre autem hic à poeta τὸ πρέπον, obseruatum est, nam cum alioqui Aiax bellicosissimus prædicetur, nusquam illi eloquentiæ aliqua virtus tribuitur: quare illius oratio simplex, nec etiam artificiosa, sed fere tota ethica, hoc est moralis, exprimens scilicet ingenium dicentis, in procemio statim exclamat iratorum consuetudine, nec recte omnia sua gesta prædicat, quibus se digniorem Vlysse demonstrare gestit, sed supra ad modum, ubique se iactat, quod à Rhetoribus tamen prohibitum, minime fieri debet. statum habet coniecturalem duplicem. Quæritur enim uter horum sit præstantior, deinde utri sint tradenda Achillis arma.

Sustulit ad proceres, expectatoque resoluit

Expectatoque resolnit Ad attentionem faciendam, uel hoc præcipue pertinet, cum dicturi paululum expectant, cum grauitate quadam, & vultus seueritate.

Ora sono, neque abest facundis gratia dictis.

Oratio Vlyssis antipale generis iudicialis ut præcedens statum habet eundem cum superiore, hoc magis artificiosa quia & maximos mouet affectus, & sua sine ulla arrogantia prædicat, confutat planè & apertè ut deinceps ostendemus.

Ne'ue mihi noceat, quòd nobis semper Achiui

Aiax ante sua oratione persuaserat, Vlyssi non habendam esse fidem, quod facundia facile falleret auditores, ad hisce verbis diluit Vlysses, docetque iniquum fore, si facundia, quæ toties Græcis profuerat, sibi nunc officiat. quare auditores, qui ante instituerant non habendam esse fidem orationi, dociles facit & aptos siue promptos, ad audiendam ac cognoscendam caussam.

HEN-

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVMTERTIVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax,

VT AIAX clypei dominus dicatur, non equidem intelligo, & enarratori id explicandum erat. Cæterum ipse septem plicis enarrat, septem boum corijs tecti. cum hic certus numerus pro incerto ponatur. quippe priore libro non ita longe ab initio vbi Cygnus in Achillem mittit telum, ita ait poeta, Quod & æs, & proxima rumpit Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est. quare non est necessaria huius modi expositio de clypeo septemplici, & de domino optarim, dignum aliquid lectu traditum.

Sed demis honorem Aemulus Aiaci,

Sicut neque hoc oppido difficile explicat. puto autem per contemptum dici, vt alia. Vlyssem videlicet hominem nihili Aiaci dedecori esse, quicum contendat.

Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.

Lemnos (idem ait) insula est una ex Cycladibus: id ita uerum est, vt quod priore libro non ita longe ab fine, ait, Messenem urbem prope Arcadiam esse, & Eliden Arcadiæ iuxta Olympiam. Verum hæc librariorum vitio accidisse reor: nam Raphael hic Geographica non ignorauit.

Sed neque materno quod sum generosior ortu.

Sed & hoc quoque explicandum erat commentatori, vt puto. certe quantum memini, apud auctores dubium est de legitima Telamonis uxore. nam Hesione ex qua natus est Teucer, Telamonis concubina fuisse dicitur.

Nec Telamoniades etiam nunc hisceret.

Videnum posuerit nunc pro tunc, vt sæpe fit. cæterum de Aiacis in principes rebellione eo in libro haud scio an meminerit Homerus, sed de prioribus annis hoc κατὰ κοινοῦ intelligi potest opinor.

Caramon Iphitidemque Alastoraque.

Prima hæc duo carmina sunt ex Iliad. 5. quorum alterum Virgil. lib. 9. Aenei. ad finem habet. Tertium est ex Iliad 11. ubi tamen Chersidamante non Pheridamante legitur. quare ex his locis hic nomina restituenda sunt.

Qua patuit ferro letalem condidit ensem.

Raphael exponit, quatenus patuit & cessit ferro, quod ego planè fateor me non intelligere, sed puto de armato Aiace hoc dictum, qui quæsierit locum, depositis ab ea parte armis, qua munitissimi esse solebant, ut ferrum conderet.

Pugnantem pro se proauitaque regna tuentem.

Illud se, & Hectorem & Astyanacta referre potest. proauita autem generaliter dixit, pro maiorum regno, & tuentem proprie à tueor, unde & tutor.

Immergitque manus, fœdataque sanguine sonti.

Raphael sontis legisse uidetur, nam exponit, sanguine sontis, idest, sanguine nocentis ac scelerati Polymnestoris. sed sonti etiam legi potest.

Sacra & sacra altera patrem.

Ita sanè legit Raphael, & priora sacra nestæ ignem intelligere uidetur, alij sacer masculinum legunt, & neutrum plurale subiungunt, Sacer Aeneas, & sacra altera, nempe patrem humeris. ego lectori dijudicandum relinquo.

Ecce facit medijs natas ab Echione Thebis,

Facit cum pondere, quasi qui adhuc faciat. quidam etiam ab Orione legunt, pro ab Echione, sed magis placet Raphaelis lectio.

Et iam Dulichios portus Itachaque Samumque.

Quidam Samumque legendum putant, sed Strab. lib. 10. satis indicat Samum & pro insula Cephalenia, quæ Tetrapolis est accipi, & pro urbe. hoc autem loco ingenue agit Raphael, qui has fabulas, alteram de iudice in saxum conuerso, alterā de Molossi filio se ignorare fatetur. ego eas obscuras censeo, itaque à poeta obiter attactas, ut ita dicam.

Quam dum pectendos præbet Galathea capillos.

Mollis nymphæ uitam expressit: præbet autem, ijs intelligo quę ei famulabantur.

Puniceus de mole cruor manabat.

Hoc in loco manifeste puniceum intelligit rubrum colorē nempe sanguinis, subiungit enim sequente uersu, Temporis exiguum rubor euanescere cępit. Aristo. in Meteoris ubi de Iride, infimum eius colorem Alurgon uocat, supremum phęniceum, cum tamen passim interpretes Alurgon puniceum vertant. *Cum moles tacta dehiscit.*

Omnes tacta legunt, at ego iacta malim, intelligo enim saxum à Polyphemo iactum. sequente autem uersu pro properata, quidam legunt procera.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER DECIMVSQVARTVS.

RAPH.

IAMQVE *giganteis*} Glaucus cum a Scylla fuisset spretus, se ad Circem solis filiã herbis, carminibusque potentissimam contulit, eamque rogauit, ut sibi opem ferret, efficeretque carminibus ut a Scylla redamaretur, sed Circe illius statim amore capta, ipsum in suos amplexus pellicere tẽtauit, a quo spreta cũ fuisset, omnem indignationẽ in Scyllam conuertit, ac sinum quendam in quem descendere Scylla ipsa cõsueuerat, uenenis infecit, quibus pubetenus in uaria mõstra conuersa, cum sibimet ipsi displiceret in fretum Siculum desiluit, ubi cum alios, tum in Circe odium Vlyssis socios submersit, ac forsitan etiam Aeneæ struxisset insidias, nisi iam in saxũ fuisset conuersa, quod etiamnũ a nautis uitatur. {*Giganteis faucibus*} capitibus gigãtum, qui oppressi Aetna dicuntur. {*Quid rastra*} sint, uerbum quod sæpe eleganter prætermittitur, subaudiatur. {*Nescia*} arua nanque illa nunquam fuerant arata. {*Euboicus cultor*} Glaucus Anthedonius. {*Tumidarum aquarum*} periphrasis est maris. {*Liquerat & Zanclem*} Zancle, ut in superiore diximus libro, eadẽ esse cum Messena uidetur. {*Aduersaque mœnia Rhegi*} Rhegium è regione Messenæ situm esse significat. Rhegium autem est urbs in finibus Calabriæ, ubi Sicilia ab Italia distracta fuisse memoratur. unde & Rhegiũ ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι dictum est, hoc est ab abrumpendo, quod eo in loco Sicilia ab Italia fuerit abrupta, ut Plini⁹ tradit {*Naufragum fretum*} in quo multa fiũt naufragia: nam a nauibus frangendis naufragum componitur, quod nomen cum sit hoc loco quatuor syllabarum, corrupte fere tribus effertur. {*Pressum*} angustatum. {*Gemino littore*} duobus littoribus, Italico, & Siculo. {*Ausoniaque Siculaque tenet confinia*} freto nã que Siciliæ ab Italia disterminatur. {*Inde*} a freto.

Scylla in mõstrum.

ARGVMENTVM.

ARG. Glaucus Anthedonius supradictus Scyllam circa Siciliam conspicatã dum adamasset, & quia nollet sequi appetentem, uenit ad Circem, obsecrans remedia, ut amanti succurreret, quem illa non leni cupiditate capta, neq; ilens a proposito retardare, amorem indicat ingratũ, dicẽs quę esset, quæ sibi præferretur. Instructa enim Hecates carminibus uenit in locum, in quo Scylla ablui consueuisset, ueneniſque imbuit, quibus illa tenus pube caribus est efferata, ut amantibus odio, & timori esset. Quod ob factum, illa postea in Vlyssem amatum ab ea exercuit sęuitiam, quod Glaucus factum hoc a Circe dolenter tulit.

IAmque giganteis iniectam faucibus Aetnam,
Arvaque Cyclopum, quid rastra, quis usus aratri
Nescia, nec quid quam iunctis debentia bobus
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat & Zanclen, aduersaque mœnia Rhegi,
Nauifragumque fretum gemino quod littore pressum
Ausoniæ, Siculæque tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per aequora vectus,
Herbiferos adyt colles, atque atria Glaucus
Sole sata Circes variarum plena ferarum.
Quam simul aspexit, dicta, acceptaque salute,
Diua dei miserere, precor, nam sola leuare
Tu potes hunc, dixit, (videar modò dignus) amorem,
Quanta sit herbarum Titani potentia nulli,
Quàm mihi, cognitius, qui sum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi sit caussa furoris,
Littore in Italico Messenia mœnia contra
Scylla mihi uisa est, pudor est, promissa, precesque
Blanditiasque meas, contemptaque uerba referre.
At tu, siue aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore moue sacro: siue * expugnatior herba est,
Vtere tentatis operosæ uiribus herbę.
Nec medeare mihi, sanesque hęc vulnera, mando,
Fineque nil opus est, partem ferat illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet aptius ulla
Talibus ingenium: seu caussa est huius in ipsa,
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno:)
Talia uerba refert. Melius sequerere uolentem,
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras, vltro poteras certeque rogari:
Et si spem dederis, mihi crede, rogaberis vltro.

nam mare inferum quod & Tyrrhenũ, uocatur, usq; ad hoc fretum protẽditur. {*Herbiferos colles*} Circæũ significat, in quo monte Circe dicitur habitasse, quæ homines carminibus, succisque herbarum in feras conuertebat. {*Simul*} postquam. {*Modo*} dummodo. {*Leuare*} leuem facere. {*Titani*} ô Circe filia Titanis & Solis. {*Cognitius*} notius. {*Qui sum mutatus*} caussam exponit, cur nulli sit notius, quanta sit herbarũ potentia quam sibi, quia inquit, ab illis sum conuersus ex homine in Deum marinũ. {*Mei furoris*} amoris tam uehementis. {*Messenia mœnia contra*} è regione Messenæ urbis, quam & Zanclem appellatam fuisse diximus est autem anastrophe, præpositio nanque quæ præponi debet postposita est. {*Pudor est referre*} me pudet tibi narrare. blanditijs nanque usus erat Glaucus, Deo nõ conuenientibus. {*Aliquod regnum*} aliqua potentia. {*Expugnatior*} potentior ad expugnandum & uincẽdum. [Sed quid si legas expugnantior id enim magis actiue diceretur.] {*Operosa*} efficacis. {*Fineque nil*} quia nihil opus est fine, hoc est, nolo ut amori meo finis imponatur. {*Partem ferat illa caloris*} hoc est, illa quoque mei amore capiatur. uellet enim Glaucus efficeret Circe, ut a Scylla redamaretur. {*Ingenium aptius*} naturam aptiorem. {*Talibus flammis*} talibus amoribus. {*In ipsa*} in ipsius uoluntate ad amorem libidinemque prona.

INDICIO paterno} indicio Solis, qui illius cũ Marte concubitum Vulcano indicauit, quare Venus indignata omnem Solis progeniẽ turpissimis amoribus inquinauit. {*Volentem*} me subaudiamus. {*Parilique cupidine*} pari amore. {*Dignus eras ultro poteras rogari*} sponte inquit ob pulchritudinem tuam poteras ac debebas a Scylla rogari.

expugnator.

potius

S {*Ad-*

Ne dubites, adsitque tuæ fiducia formæ.
En ego cum dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum quoq; gramine possim
Vt tua sim, voueo. spernentem sperne: sequenti
Redde vices: vnoque duas vlciscere facto.
Talia tentanti prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in summis nascentur montibus alga,
Sospite quàm Scylla nostri mutentur amores.
Indignata dea est: & lædere quatinus ipsum
Non poterat, nec vellet amans, irascitur illi,
Quæ sibi prælata est: Venerisque offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet:
Cærulaque induitur velamina, perque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula:
Oppositumque petens contra Zancleia saxa
Rhegion, ingreditur feruentes æstibus vndas.
In quibus, vt solida ponit vestigia terra,
Summaque decurrit pedibus super æquora siccis;
Paruus erat gurges curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ, quò se referebat ab æstu
Et maris, & cæli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à vertice fecerat vmbras.
Hunc dea præuitiat, portentificisque venenis
Inquinat: hic fusos latices radice nocenti* pressis
Spargit, & obscurum verborum ambage nouorum
Ter nouies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediaque tenus descenderat aluo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit: ac primò non credens corporis illas
Esse suæ partes; refugitque, abigitque, timetque
Ora proterua canum: sed quos fugit, attrahit vnà.
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Statque canum rabies, subiectaque terga ferarum
Inguinibus truncis, vteroque extante coercet.

ARGVMENTVM.

ARG. Docet eandem Scyllam transformatam esse in saxum: na Aeneę nauigantib in Italiam nocere posset.

FLeuit amans Glaucus, nimiumque hostiliter vsa
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit, cumque est data copia primùm,
In Circes odium socijs spoliauit Vlyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
Transformata foret: scopulum quoque nauita vitat.

ARGVMENTVM.

ARG. Cercopes propter fraudem, scelusq;, quia boni semper insidiantes fuerũt, exosus est Iuppiter: qui cum vellet eos conuenientē animo figuram habere, in simias conuersi sunt. Itaq; de eorũ nomine (nam Græcis pithecos simia dicitur) insulas quas hi incolerent, pythecusas vocauit.

HVnc vbi Troianæ remis, auidamque Carybdim
Euicere rates, cum iam prope littus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Aeneam illic animoque, domoque,
Non bene dissidium Phrygij latura mariti
Sidonis: inque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ,
Ad sedes Erycis, fidumque relatus Acesten,
Sacrificat, tumulumque sui genitoris honorat:
Quasque rates Iris Iunonia penè cremarat,
Soluit, & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulphure fumantes, Acheloidumque relinquit

mea } *Adsitque tua fiducia forma* } hoc est tuæ pulchritudini confide. } *Voueo* } votis expeto. hic autem ostēdit, Glaucũ singulari quadam pulchritudine fuisse ornatum. } *Spernentem* } Scyllam. } *Sequenti redde vices* } me uicissim sequere ac redama. } *Vnoque duas vlciscere facto* } & me quæ tibi ea quæ rogasti, cōcedere nolo, & Scyllam quæ te ē aspernata. } *Prius in æquore* } ante rerum natura commutabitur, quàm ego ab amanda Scylla desistam. } *Frondes* } arbores, pars enim pro toto per synecdochen frequenter vsurpatur. } *Alga* } herbæ sunt maris peculiares algę. } *Sospite Scylla* } incolumi & viua. } *Quatinus* } quoniam quatenus vero in quantum significat. } *Lædere non poterat* } deus enim erat. } *Amans* } caussa cur noluit, quia amans. } *Repulsam Veneris* } propter coitus repulsam. } *Infamia pabula* } infames herbas propter nocumenta. } *Hecateia carmina* } incantationes ab Hecate matre acceptas. } *Cærula velamina* } cœruleas uestes & nigras. } *Processit* } excessit. } *Feruentesque æstibus vndas.* } periphrasis est freti, quod a feruendo est dictum. significat autem Scyllam pedibus fretum fuisse ingressã. } *Ponit vestigia* } ingreditur. } *Summaque decurrit* } hoc est per summitatē maris currit siccis pedibus quod nisi esset dea, maxime mirandum foret. } *Paruus erat gurges* } gurgitem describit, in quo se lauare solebat Scylla Glauci amica. } *Medio cum plurimus orbe Sol erat* } periphrasis est meridiei. } *Medio orbe* } medio cœlo. } *Præuitiat.* } ante inficit præcorrumpit. } *Portentificis venenis.* } Portenta ac monstra facientibus. } *Inquinat* } inficit. } *Pressos latices* } succos expressos ex herbis noxijs. } *Magico ore* } hypallage est. magicum enim carmen accipimus. } *Demurmurat* } deorsum murmurat. } *Fœdari* } deturpari. } *Abigit* } depellit manibus. } *Ora proterua* } probra, rapida. } *Corpus se.* } carnem ac pulpam summarum coxarum. femora enim summitates coxarum dicuntur, ac pro inguinibus ponuntur, vnde femoralia declinãtur, quibus pudenda teguntur. } *Cerbereos rictus* } ora canũ Cerbero similium. } *Stat* } horret. } *Inguinibus truncis* } mutilatis: nam inguina in canes fuerant cōuersa. } *Vtero ex* } eminente ventre. } *Coercet* } continet comprimit. } *Fleuit amans Glaucus* } quia amans fleuit Scyllæ fatum. } *Scylla loco mansit* } in eodem gurgite remansit. } *In Circes odium* } sciebat enim Vlyssem a Circe amari. multos autem è socijs in freto Siculo amisit Vlysses, ut in Odyssea narrat Homerus.]

Scyllæ inguina in canes.

Scylla in scopulum.

[Τόφρα δέ μοι ἐκλαιον γλαυ-
κῆς ἐν ταῖς ἑταίροις
Ε'ξ ἕσαθ' οἱ χερσὶν με βιαζό-
μενοι ἑταῖροι ἄεαν.

Odyssea 12.]

} *Mox* } paulo post } *Teucras carinas* } naues Aeneę Troiani. } *Fuerat mersura.* } submersisset, nisi quo tempore illac trãsiuit Aeneas, in scopulum iam mutata fuisset. } *Ni prius in scopulum* } & alii geographi, & Plinius in primis scribunt, Scyllam saxum esse ingens freto imminens, quod in parte superiore humanam habet effigiem, in inferiore uero plures habet cauernas, quibus undę refractæ latratus canum & luporum ululatus referre uidētur. } *Hunc vbi Troianæ.* } errores Aeneæ describit poeta, ut eum ad Pithecusam eum deduxerit insulã commodius Cercopum in Simias Metamorphosin describere possit. } *Auidam Charybdim* } quæ deuorat naues atque euomit. } *Non bene latura* } nam se ipsam interfecit, vt ex carmine Virgiliano etiam pueris est notum.

SIDONIS } Dido Sidonia decepta ab Aenea, qui eam reliquit, quæ sibi illum in maritum copulaerat. } *Arenosæ terræ* } Carthaginis, unde Hiarbas apud Virgil. Cui littus arandum Dedimus. } *Ad fines Erycis* } mons est Siciliç Eryx ab Eryce amici Bebriciorum regis & Veneris filio denominatus, qui uiribus corporis præstans tandem cum Hercule cestibus pugnans occubuit, unde Venus Erycina fuit appellata. } *Iris Iuno.* } a Iunone missa. notum est autem ex quinto Virg. } *Hippotadæ re.* } Aeolias insulas nam Aeolus Iouis fuit filius ex Aeesta Hippotæ Troiani filia. [De ratione nominis Hippotadæ, supra uide annotationes.] RAPH.

} Si-

Sirenum scopulos; orbataque præside pinus
Inarimen, Prochytenque legit, steriliq; locatas
Colle Pythecusas, habitantum nomine dictas.
Quippe deum genitor fraudem, & periuria quondam
Cercopum exosus, genitisque admissa dolosæ
In deforme viros animal mutauit: ut iidem
Dissimiles homini possent, similesque videri:
Membraque contraxit: naresque a fronte remissas
Contulit, & rugis perarauit anilibus ora:
Totaque uelatos flauenti corpora uillo
Misit in has sedes: nec non prius abstulit usum
Verborum, & nata dira in periuria linguæ:
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.

ARGVMENTVM.

ARG. Apollo Iouis & Latonæ filius Glauci filiam cum diligeret, optandi veniam tribuit: at illa in longum victura tempus, spatiis, in littore, hausto pugno arenæ, petiit tot annorum spatium, quot partes eius dinumerare posset: igitur præstata fide, senectute dilapso corpore relicta est uox, quę sibyllam indicaret. Deus vero pro concubitu si consensisset, etiam quoque iuuentam dedisset. sed illa neglexit dei voluntatem.

HAs vbi præterijt, & parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Aeolidæ tumulum, & loca fœta palustribus vndis
Littora Cumarum, uiuacisque antra Sibyllæ
Intrat, &, ut manes adeat per auerna paternos,
Orat. at illa diu vultum tellure moratum
Erexit: tandemque Deo furibunda recepto;
Magna petis, dixit, uir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes.
Pone tamen, Troiane, metum: potiere petitis,

§ *Sirenum Acheloidum* } Acheloi filiarum. Sirenes enim Acheloi filiæ ex Calliope musa fuisse dicuntur, quæ iuxta fretum Siculū habitantes suauiter adeo canebant, vt illac nauigātes sopirēt, somnoq; oppressos, mergerent. tres autem fuisse dicuntur, Parthenope, Leucosia Ligia: [De Sirenibus, in scholijs Homeri Odyssea. μ. in hūc modum legitur [Greek illegible] quę nomina ita superiorib. quæ a Regio ponūtur, variant, ita rursum sunt, qui aliter eadem tradant, vt in Commentarijs Apollonij. vbi hæc ponuntur [Greek illegible]. Pausanias autem in Bœoticis addit, easdem etiam cum Musis aliquādo certasse canēdo, victisque pennas ablatas, ex quibus Musę sibi coronas fecerint. sed hec passim obuia. illud vero hoc loco videndum, vtrum pro Acheloidum, legendum sit Acheloiadum ab Acheloicis deducto patronymico, nequa enim aliter versus cōstat, & annotarunt idem alij quoque.] § *Orbataque præside pinus* } nauis Palinuro gubernatore priuata, vt plene Virgi. narrat. § *Inarimen Prochytenq; le.* } transit. Inarime autem insula est in sinu campano, in qua est mons flammas eructās. Prochyta verò insula est sic dicta, quod terræ motu ab Aenaria sit profusa. nam [Greek] significat profundo. § *Pithecusas habitantum nomine dictas* } Pithecusa insula est in sinu Campano, vrbem in monte habens, Pithecusas a multitudine simiarum dicta. nam [Greek] simia dicitur. Iuppiter enim Cercopum perfidiam odio habens, eos in simias conuertit, hancque insulam illis assignauit habitandam. Plinius verò audacter ab Ouidio dissentiens, scribit Pithecusam non a simiarum multitudine, vt aliqui existimauere, sed a figulinis doliariorum denominatam esse. Pithos nanque dolium a Græcis appellatur. § *Cercopedum exosus* } cum maxima Atheniensium, qui & Cecropidæ dicuntur, ignominia sic legitur, cum præsertim nusquam lectū sit, Athenienses Ioui odio fuisse, quare loco Cecropidūm audacter contenderim Cercopum penultima producta esse legendum, nam (vt scribit Suidas) Candulus & Atlas fratres fraudulentissimi fuerunt, qui propter scelestos mores Cercopes nominati sunt, hoc est, deceptores. quod aduenas omnes ac Iouem quoq; decipere conati sunt, quare indignatus Iuppiter in simias, quas Græci [Greek] vocant, transformauit. Cercopas autem homines fuisse dolosos ac perfidos indicio est hoc Græcorum prouerbium, ἀγορὰ κερκώπων, id est, forum Cercopum, quod quidem prouerbium in malignos & fraudulentos vsurpatur, inde etiam [Greek] Græci dicunt, pro eo quod est decipere & fraudare. Videtur autem ad id alludere, quòd Cercopitheci simiæ caudatæ dicuntur, quamuis [Greek], hoc est a cauda cognominentur. Cercopa sane, (vt ait Sext. Pomp.) Græci appellant lucrari vndique cupientem, quasi [Greek], quem nos quoque lucrionem uocamus. Hora. quoque in Cercopas carmina inuectus est, vt narrat Plutarchus. § *Posse queri* } facultatem querendi, ac lamentandi, verbum enim pro nomine positum est. § *Has ubi præterijt* } aduentum Aeneæ ad Sibyllam describit poeta, vt sybillam ipsam in uocem tandem conuersam fuisse exponat, nam Sibylla dum esset uirgo ab Apolline amata, cum ab eo, ut quicquid uellet peteret, hortante, impetrasset, ut tot annos uiueret, quot in manu arenas tenebat, oblita est adijcere uoto, ne unquam senesceret, quare cum Phœbo morem gerere noluerit, ad tantū decrepitatis peruenit, vt a corpore derelicta, tota in vocem fuerit cōmutata. § *Parthenopeia mœnia.* } Neapolim, quæ & Parthenope ab una Sirenum illic sepulta fuit appellata, § *Canori Aeolidæ* } Miseni Aeoli filij; quo nō præstantior alter Aere ciere uiros, Martemque accendere cantu, ut canit Virgilius, unde etiam promontorium Misenum fuit appellatum. § *Littora Cumarum* } Cumæ urbs Campaniæ antiquissima Italicarum urbium, atque Sicularum, a Chalcidensibus quidem condita, (ut Strabo inquit) sed a Cumæis denominata, nā Coloniæ ductores Hippocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidensis inter se pepigerunt, ut Chalcidensium quidem colonia esset, a Cumæis verò nomen acciperet, Alij [Greek], hoc est, ab undis Cumas scribunt fuisse denominatas, sed prior nominis huius ratio mihi uerior esse uidetur. § *Viuacis Sybillæ* } quæ septingentos iam annos uixisset, ut ipsa paulo post narrat. Adamatæ nanque ab se Apollo cōditionem tulit, ut quicquid uellet postularet: se enim nihil negaturum. illa hausta manu arena petit ut tot annis uiueret, nec adiecit ne senesceret, quare adeo consenuit, ut uox ei sola superesset. Sibylla uero ex sententia Marci Varronis omnis fœmina uates nuncupatur, uel ab unius Delphidis nomine, uel a consilijs deorum enunciandis, [Greek] enim deos, & consilium [Greek] appellabant Aeolico genere sermonis. itaq; Sibyllam dictam esse, quasi [Greek] scribit Varro, easque decem numero fuisse, quas quidem omnes enumerauit sub auctoribus, qui de singulis scriptitarunt. Prima autem fuit Persica, secunda Libyca, Tertia Delphica, Quarta Cimeria, Quinta Erythræa, Sexta Samia, Septima Cumana nomine Amalthea, quæ ab alijs Herophile, uel Demophile nominatur, Octaua Hellespontica, Nona Phrygia, Decima Tiburtis nomine Albunea. Cęterum Cumana, ad quam peruenisse Aeneam Ouidius narrat, nouem libros attulisse ad regem Tarquinium priscum narratur, ac pro eis trecentos Philippeos postulasse. regemque aspernatum precij magnitudinem, mulieris insaniam derisisse. Illam in conspectu regis tres combussisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse. Tarquinium multo magis mulierem insanire putasse, quæ demum tribus alijs exustis cum in eodem pretio perseueraret, moto rege anus pertinacia, residuos trecentis aureis emisse. [Auctor Gell. libro primo capitulo nono de Sibyllis autem earumque numero, & nominibus, Lactantius libro primo capitulo septimo, & Pausanias in Phocicis qui Cumæam hanc Sibyllam, non Herophilem sed Demo uocatam addit, idque auctore Hyperocho quodam Cumano ciue. RAPH.

MANES paternos } animam Anchisæ patris. § *Furibunda* } furenti similis. § *Deo recepto* } Apolline accepto. § *Dextera* } fortitudo. § *Per ferrum* } per ensem, quo multos hostium interfecit Aeneas. § *Pietas spectata per ignes:* } nam ex incendio Troiano & deos penates, & patrem Anchisen humeris exportauit Aeneas.

Cercopes in simia.

Sibylla in uocem.

Sibyllę decem.

Sibyllini libri.

Elysiasq́ domos,& regna nouissima mundi,
Me duce,cognosces, simulacraq́, cara parentis
INVIA uirtuti nulla est uia. dixit : & auro
Fulgentem ramum sylua Iunonis Auernæ
Monstrauit, iussitq́, suo diuellere trunco.
Paruit Aeneas: & formidabilis Orci
Videt opes, atauosq́, suos, umbramq́,senilem
Magnanimi Anchisæ : didicit quoque iura locorum,
Quæq́, nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos aduerso tramite passus,
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dumq́, iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu Dea tu præsens, seu dijs gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi:meq́, fatebor
Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me uisa uoluisti euadere mortis.
Pro quibus aerias meritis euectus ad auras,
Templa tibi statuam, tribuam tibi turis honores.
Respicit hunc uates, & suspiratibus haustis.
Nec dea sum, dixit,nec sacri turis honore
Humanum dignare caput, ne nescius erres.
Lux æterna mihi,carituraq́, fine dabatur,
Si mea uirginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat,dum præcorrumpere donis.
Me cupit, Elige, ait,uirgo Cumæa,quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego, pulueris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora puluis.
Tot mihi natales contingere uana rogaui.
Excidit, ut peterem iuuenes, quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq́, iuuentam,
Si Venerem paterer. contempto munere Phœbi
Innuba permaneo, sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq́, gradu uenit ægra senectus:
Quæ patienda diu est: nam iam mihi sæcula septem
Acta uides:superest,numeros ut pulueris æquem,
Tercentum messes,tercentum musta uidere.
Tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
Longa dies faciet, consumptaq́, membra senecta
Ad minimum redigentur onus: nec amata uidebor,
Nec placuisse deo. Phœbus quoque forsitan ipse
Vel non agnoscet,uel dilexisse negabit:
Vsque adeò mutata ferar:nulliq́, uidenda,
Voce tamen noscar:uocem mihi fata relinquent.

ARGVMENTVM II.

ARG. Aeneas iter in Italiam tendens, ad Læstrigonas uenit, ubi Macareus Neritius comes Vlyssis apparuit Achæmenidi congressusque, eos est commitatus. iisque cū exposuisset Achæmenides apud Cyclopem quæ essent passi socij, similiter & ille quę apud Circem cum comite Eurylocho, qui potione accepta in porcos commutati sunt. nouissime Vlysses remedio Mercurij eo uenit, & socios recuperauit ab eadem Circe pristinę forma restitutos. ex eo Circem iunxisse ei in matrimonium. Monuit deinde Aeneã ne littoribus Circes accederet.

TAlia conuexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam Stygijs emersis in urbem
Troius Aeneas:sacrisq́, ex more litatis,
Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus:comes experientis Vlyssei:
Desertum quondam medijs in rupibus Aetnæ
Noscit Achæmenidem, improuisoq́, repertum
Viuere miratus, Quis te casus ue,Deus ue
Seruat Achæmenide?cur,inquit barbara Graium
Prora uehit?petitur uestra quæ terra carina?

ELYSIASQVE domos} Elysium a poetis fingitur locus esse apud inferos, ubi animæ eorum qui bene uixerunt, quiescere in summa felicitate dicuntur. [Vocant autem ἠλύσιον proprie Athenienses, ut inquit Polemon, τὸ κεραυνόβλητον χωρίον siue ut Hesychius, & aliquidam εἰς τὸ πεδίον, ἢ ἀγρὸν κεραυνὸν, ἀφ' ἧς προσαγορεύεσθαι λέγουσι οἱ ἄλλοι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν, quoniam ibi animæ a corporibus non soluantur ut idem Hesychius ait. quamuis Seruius contra, qui διὰ τὸ λύσιον Elysium dictum putat, quoniam piorum animæ illic post corporis atque animę solutionem ac discretionem habitent, atque hoc alij circa Aegyptum statuere, alij circa finem Oceani, unde & beatorum insulę de eodem intellexerunt. Virg. autem apud inferos posuit, separatum atque distinctum ab eo loco ubi noxij puniuntur.] {Regna nouissima} inferos. {Simulacraque chara.} hoc ex eorum opinione dictum est, qui aiunt hominem ex tribus constare, anima, corpore, & simulacro. animamque cœlum petere, corpus reddi terrę, simulacrum ad inferos descendere. {Inuia uirtuti nulla est uia} nam subaudiatur. est enim sententia caussam continens, cur sit ad inferos descensurus Aeneas. {Iunonis Auernæ} Proserpinę. nemus enim iuxta Auernum & Plutoni & Proserpinæ fuit dicatum. {Formidabilis Orci} formidandi Plutonis. {Inde ferens lassos} ab inferis reuertens. {Lassos passus} hypallage est. ipse enim lassus intelligitur. {Fallit sermone laborem} hoc est, loquendo efficit, ut labor, non sentiatur. {Numinis instar} ad similitudinem deæ pro dea. {Muneris esse tui} me uitam abs te dono accepisse. {Tribuam tibi thuris honores} hoc est, tibi tanquam deæ sacrificabo. {Et suspirat. haustis} suspirijs tractis. {Humanum} mortale. {Dignare} dignum puta. {Lux æterna} uita perpetua. {patuisset} exposita & aperta fuisset. {Optatis potiere tuis} uoti tui compos fies. {Pulueris hausti} crepti. {Tot natales} tot annos. {Vana} stulta {Excidit} è memoria fugit, oblita sum. {Hos tamen ille mihi dabat} dedisset.

Aeneas Iferos.

{Terga dedit} fugit. {Aegra senectus} ab effectu, quod ægros homines reddat. {Quæ patienda diu} quæ mihi per longum tempus est toleranda. {Sæcula se.} septingentos annos. nam sæculum centum annorum spatium complectitur. {Super est ut.} poetica locutio, superest ut uideã. {Tercentum messes & musta} tercentum annos intelligimus. {Talia conuexum} pulcra phantasia ad describendum sociorum Vlyssis in uarias feras Metamor. descendit poeta, ac eorundem in humanam figuram restitutionem. Macareum enim Neritium atq; Achęmenidem Vlyssis comites fingit ea, quę sibi euenerũt commemorare. de Odyssea autem homeri hæc sumuntur. {Conuexum per iter} arduum. {Memorante} narrante. {Euboicam in urbem} Cumas dicit, quę a Chalcidensibus Euboicæ populo conditæ fuerũt. NVTRICIS nomen} Caietæ. nam Caieta nutrix Aeneæ fuit, quæ moriens urbi & portui nomen dedit, ut carmine Virgiliano notum. tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix Aeternam moriens famam Caieta dedisti. {Neritius Macareus} hic fortè ad Circes potẽtiam explorandam ab Vlysse missus, cum potionem ab ipsa Circe acceptam gustasset, unà cum omnibus socijs præter unum Eurylochum, qui nihil bibere uoluit, in porcum fuit conuersus, sed precibus Vlyssis Circe eos tandem pristinæ restituit figuræ, ut Home. in 10. Odyss. libro narrat, unde hęc omnia, quæ a Macareo referuntur, ab Ouid. sumpta esse uidentur. quæ uero narrat Achemenides, in nono ipsius Odyss. leguntur. {Hic quoque substi.} illic quoque remanserat. {Neritius} Ithacensis. Neritus enim Ithacæ mons est. {Experientis Vlyssei} experti multa & passi Vlyssis. {Desertum quondam} olim derelictum. {Noscit Achæmenidem} Achæmenides timore Polyphemi Cyclopis in Sicilia ab Vlysse relictus, ab Aenea illac nauigante, fuit exceptus, ut ex carmine Virgil. etiam pueris est notum. {Seruat} seruauit. Putabat enim Macareus illum periisse. {Cur barbara Graium} miratur Achemenidem Græcum, Vlyssisque comitem, cum Troianis Græcorum hostibus nauigare. {Petitur uestra quæ terra carina} hoc est quo nauigatis.

RAPH.

{Si Venerem paterer.} si passa fuissem illum coire mecum. {Innuba} uirgo, sine nuptijs. {Felicior ætas} iuuenilis ætas.

{Iam

Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
*Iam suus, & spinis * concreto tegmine nullis*
Fatur Achemenides: Iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
*Hæc mihi * si potior domus est, Ithacique, carina:*
Si minus Aeneam veneror genitore: nec vnquam
Esse satis potero (præstem licet omnia) gratus.
Quod loquor, & spiro, cælumque, & lumina Solis
Aspicio, (Possum ne ingratus, & immemor esse?*
Ille dedit: quòd non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & vt lumen iam nunc vitale relinquam,
Aut tumulo, aut certè non illa condar in aluo,
Quid mihi tunc animi, si non timor abstulit omnem
Sensum, animumque fuit, cum vos petere alta relictus
Aequora conspexi? volui inclamare, sed hosti
Prodere me timui. vester quoque clamor Vlyssis
Penè rati nocuit: vidi, cum monte reuulsum
Immanem scopulum medias permisit in vndas:
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto.
Et ne deprimeret fluctusve, lapis ve carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt verò fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnam,
Prætentatque manu syluas, & luminis orbus
Rupibus incursat, fœdataque brachia tabo
In mare protendens, gentem exercratur Achiuam,
Atque ait: O si quis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex socijs, in quem mea sæuiat ira,
Viscera cuius edam, cuius viuentia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus:
Quam nullum, aut leue sit damnum mihi lucis ademptæ?
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiam nunc cæde madentes,
Crudelesque manus, & inanem luminis orbem,
Membraque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen ipsa doloris:
Et iam prensurum, iam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter, quater affligi sociorum corpora terra:
** Cum super ipse iacens, hirsuti more leonis,*
Visceraque, & carnes, cumque albis ossa medullis,
Semianimesque artus auidam condebat in aluum.
Me tremor inuasit: stabam sine sanguine mœstus,
Mandentemque videns, eiectantemque cruentas

{*Iam non hirsutus amictu*} iam non asperis indutus vestibus, quales in Aetna latitans gerebat. alludere autem poeta videtur ad ea, quæ de Achemenide Virgil. scribit. Cum subitò è syluis in acie confecta suprema, Ignoti noua forma viri miserandaq; cultu procedit: supplexq; manus ad littora tendit. Respicimus: dira illuuies, immissaque barba. Consertum tegmen spinis: at cætera Graius. Et quondam patrijs ad Troiam missus in armis. {*Iam suus*} iam sui iuris. {*Iterũ Polyphemon*} illi interrogationi respondet. {*Cur barbaro Graium Prora vehit?*} se autem gratum erga Aeneam ostendit Achemenides. {*Illos rictus fluidos*} illa fluctua ora. {*Aspiciam*} optandi est modus. {*Ni potior domus est*} nisi melior & charior hæc domus est mihi, quam sit & mea & Vlyssis nauis. {*Quod loquor & spiro*} quod viuo. fatetur autem Achemenides se vitam ab Aenea cepisse, illiq; se omnia debere. est autem ordo: ille dedit quod loquor & spiro. {*Possum ne ingratus*} parenthesis qua significat Achemenides se nunquam in Aeneam ingratum esse posse. {*Vt lumen iam nunc uitale relinquam*} hoc est, ut contingat me statim mori. {*Vt tumulo condar*} sepeliar. illud autem uerbum dedit, huc quoque est referendum. {*Aut certe*} correctio est dicti prioris. posset enim in mari perire. {*In illa aluo*} Cyclopis notissima. {*Quid animi fuit?*} quis animus esse debuit? [Nisi timor abstulit omnem sensum, animumque,] Ita in plerisque legitur, sed quia repugnat uersus, alij addunt, non, ut sit: Nisi non timor abstulit omnem sensum, animumq;. atqui dubitari potest, utrum magis legendum sit, nisi quod. nam hoc sententiæ magis respõdet: uult enim indicare omnẽ sensum atq; animum adẽptum sibi fuisse timore ac metu. {*Vester quoque clamor Vlyssis. Pene rati nocuit*} Alludit ad id, quod apud Homerum fingitur Odys. 9. ubi Vlysses naui aufugiens, Polyphemum clamando, & indicando quinam ipse esset (nam se Neminem antea dixerat) in se irritat, quare iactu ingẽtis saxi pene & ipse & tota nauis ab eodem Polyphemo obtrita. Versus. Hom. sunt,

ὣς ἐφάμην, ὁ δ' ἔπειτα χολώσατο κηρόθι μᾶλλον.
ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,
Κὰδ δ' ἔβαλε προπάροιθε νεὸς κυανοπρῴροιο,
Τυτθὸν ἐδεύησεν δ' οἰήιον ἄκρον ἱκέσθαι, &c.

{*Permisit*} coniecit. {*Veluti tormenti uiribus acta*} tormentũ instrumentum est bellicũ a torquendis, & cum impetu mittendis lapidibus dictum. {*Acta*} impulsa. {*Giganteo lacerto*} maximo, brachio, quãtum gigantem deceret, per quod uasta Polyphemi magnitudo significatur. {*Deprimeret*} demergeret. {*Fluctus ue*} saxorum iactu excitatus. {*Iam me non esse oblitus in illa*} perinde inquit timui, ac si in illa naue ego quoque fuissem. {*Reduxit*} liberauit. {*Et luminis orbus*} oculo priuatus. {*Incursat rupibus*} incidit in saxa, sic ut pedes lædat. {*Tabo*} sanie corporũ deuoratorum. {*Exercratur*} detestatur.

O SI quis referat} ordo est. O quàm nullum sit, aut leue damnũ lucis adẽptæ, siquis casus referat mihi Vlyssem. {*Referat*} reuehat. {*Sæuiat*} sæuitiam, ac crudelitatem exerceat. {*Laniem*} lacerem. {*Inundet*} undę more impleat. {*Elisi artus*} contusa membra. {*Trepident*} palpitent. {*Lucis ademptæ*} effossi oculi. {*Hæc & plura ferox*} locutus est, iactauit, simile ue uerbum est subaudiendũ. {*Luridus horror*} ab effectu, quod luridos & nigros faciat. {*Cæde*} sanguine. {*Et inanem luminis orbem*} circulum oculo uacuum. {*Membraq;*} uasta subaudiamus. {*Concretam*} coniunctam. {*Minimum tamen ipsa doloris*} afferebat, erat ue subaudiatur. se autem ex morte, quæ sibi instare uidebatur, minimum doloris cepisse Achemenides ait, quod uidebat Polyphemum oculo priuatum, suæ crudelitatis pœnas dedisse. [Aut potius quia timore sensus atque animus illius ita impediti erant, ut morte minimum moueretur, dum cætera quæ uiderat, quanquam metuebat, sibi ipse ob oculos ponebat. quin & mortem optare potius, quam cętera illa sustineret. quod autẽ mox sequitur {*Visceraq; & carnes, cumque albis ossa medullis*} apud Homerum his uerbis dicitur,

ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά, σάρκας τε, καὶ ὀστέα μυελόεντα.]

{*Rebar*} opinabar, putabã. {*Hærebat*} affixa erat. {*Affligi*} allidi. [Quo uidi bina meorũ, ter quater affligi, &c. pleriq; post ter distinguũt, ut sit sensus, quo tẽpore uidi quater affligi terræ ter bina, hoc est sex corpora meorum, quoniã is numerus eorũ qui a Cyclope laniati fuerũt, ab Homero traditur. Sed tamẽ & altero pacto recte legi uidetur posse, ut ter quater cõiũctim accipiantur pro multipliciter seu multis uicibus, ut apud Virgiliũ. Terque quaterq; beati, ut sit sensus, quũ uidi singulis uidelicet uicibus bina meorum corpora, terrę multipliciter, ac sępius allisa ab illo deuorari. Sed hęc leuiora] {*Semianimes*} semimortuos. {*Auidam condebat in aluum*} deuorabat. {*Sine sanguine*} pallidus. {*Mandentemque ue.*} quia uidebam est enim participium caussam significans, cur mœstus ac sine sanguine staret Achemenides. {*Frusta*} carniũ partes. Intelligitur autem id, quod Home. fingit, uino ab Vlysse dato Cyclopi, eodẽq; inde inebriato, postea in somnum & uomitum effusum illum, atque ita iacentem ab Vlysse & socijs excæcatum.]

Ore dapes, & frustra mero glomerata vomentem
Talia fingebam misero mihi fata parari:
Perque dies latitans multos, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, letho, pœnæque relictus.
** Hanc procul aspexi longo post tempore nauem,* (Haud)
Oraui que fugam gestu, ad littusque cucurri:
Et moui. Graium que ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.
Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere ventos,
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem, flatuque secundo
Lucibus isse nouem: & terram aspexisse petitam.
Proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
*Inuidia socios, prædaque cupidine * victos* (captos)
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis,
Cum quibus isse retro, per quas modò venerat vndas,
Aeolijque ratem portus repetisse tyranni.
Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in vrbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum numero comitante duorum:
Vixque fuga quæsita salus, comitique, mihique,
Tertius è nobis Læstrigonis impia tinxit
Ora cruore suo. fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & saxa, trabesque
Conijciunt, merguntque viros, merguntque carinas.
Vna tamen, quæ nos, ipsumque vehebat Vlyssem,
** Fugit, & amissa sociorum parte dolentes,* (effugit)
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis, procul hinc (mihi crede) videnda est.
Insula visa mihi tuque, ô iustissime Troum,
Nate dea, (neque enim finito Marte, vocandus
Hostis es Aenea) moneo, fuge littora Circes.
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores, immansuetique Cyclopis
*Ire negabamus, * vel tecta ignota subire.* (&)
Sorte sumus lecti: sors me, fidumque Politen,
Eurylocumque simul, nimiumque Elpenora vini,
Bisque nouem socios Circæa ad mœnia misit.
Quæ simul attigimus, stetimusque in limine tecti,
Mille lupi, mistique lupis, vrsique, leæque,
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas mouere per aera caudas,
** Nostraque adulantes comitant vestigia: donec* (Nosque alludentes.)
Excipiunt famulæ, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu
** Sublimi solio, pallamque induta nitentem,* (Solenni)
Insuper aurato circum velatur amictu.
Nereides, Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt, sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipsa, quod hæ faciunt opus, exigit: ipsa quis vsus
Quo ve sit in folio, quæ sit concordia mistis,
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.
Hæc vbi nos vidit, dicta, acceptaque salute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.
Nec mora, misceri tosti iubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, & cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos

{*Glomerata*} coniecta. {*Talia fata*} talē mortē. {*Cupidusque moriri*} moriēdi. est enim Græca figura. moriri aūt secundū quartā declinauit coniugationē, cū frequētius secundū tertiā dicatur. {*Glande famem pell.*} glandibus & herba uescēs. {*Exspes*} extra oēm spem cōstitutus. {*Et moui*} cōmoui, persuasique ut me acciperet. {*Graium*} Græcum, ac si diceret sibi hostē. {*Et turbæ*} & comitum. {*Quæ tecū est credi. ponto*} quæ se tecum mari cōmisit. {*Aeolō ille refert*} Aeolus Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius regnasse dicitur apud insulas Aeolias, ab ipso appellatas, qui ex consurgētibus nebulis ita uentos prędicebat futuros, ut eos in sua ptāte habuisse sit creditus. ad hunc (ut Homerus scribit Odysseæ decimo) cū Vlysses peruenisset: quo cōmodius in patriam nauigaret, uētos i utres ligatos ab ipso accepit. sed socij aurū esse putantes, utrem soluerunt, unde erūpentes uenti maximā excitarunt tempestatē, qua ad Aeolum redire coacti fuerunt. {*Thusco profundo*} in Thusco mari. {*Hippotaden*} Hippotæ nepotē. [Immo filiū ut ex Apollonio & alijs cōstat. sed de hoc sup. li. 11. annotauimus.] {*Cohibentem*} coercentem, continentem. {*Bouis tergo*} in utre ex tergore & pelle bouis confecto. {*Terram petitam*} Ithacam expetitam. {*Proxima post nonam aurora*} decima dies. {*Dempsisse ligamina uentis*} dissoluisse uentos. {*Dulichium*} ducem Vlyssem. {*Inde Lami ueterem*} Lamus antiquissimus Læstrigonum rex fuit, qui populi fuerunt feritate famosi, in ultimo Italiæ angulo habitantes. ad eos cum uenisset Vlysses, Antiphates regnabat, a quo non nullis & nauibus & socijs fuit spoliatus. Læstrigones autem primi post Cyclopes Siciliam habitasse feruntur. [Eam uidelicet partem, quam postea Leontini tenuere, ut in Cōment. Odysseæ legitur.] {*Ad hunc*} ad illum. {*Tinxit*} madefecit. {*Læstrygonis*} Antiphatæ. {*Concitat*} conuocat. {*Agmen*} Læstrygonū multitudinem. {*Coeunt*} conueniunt, concurrunt.

RAPH. *Terris allabimur illis*} ad illas terras nauigamus. Circęum autem manu ostēdit, quod quidem promontorium est Latij, a Circe dictum, in quo urbs erat nomine Circeei. {*Procul uidenda*} neque enim tutum est accedere, propius. {*Immansueti*} crudelis. illud uero epitheto parū sęritati Cyclopis conuenire uidetur. [Sic apud Gell. lib. 2. c. 6. reprehenditur Verg. quod dixisset. Illaudatum Busiridem, quasi id epitheton tenuius ac leuius foret, quam pro Busiridis crudelitate, sed ut illud ibidē a Gellio defendit, ita hoc loco Ouidiū quoq; rectè, & aliorū exēplo, inmāsuetū Cyclopē dixisse, pro uade ac prorsus crudeli existimandum est.] {*Ire negabamus*} nolebamus ire. {*Circæa ad mœnia*} Circęorum urbis est periphrasis. Circęum quoque est etiam planicies in Cholchis, ut Timeus ait a Circe denominata. quod autē hic dixit Ouid. {*Bisque nouē socios Circæa ad mœnia misit*} id apud Homerum hoc modo legitur.

Ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος μεγαλήτορος Εὐρυλόχοιο
βῆ δ' ἰέναι ἅμα τῷ γε δύω καὶ εἴκοσ' ἑταῖροι. &c.

nec numerus fallit, præterquam in uno. Homerus.n. uiginti duos cum Eurylocho ad Circē abijsse. Ouidius autē 18. cū Macareo, Polyte, Eurylocho, & Elpenore, qui simul numerati & ipsi uiginti duo sunt, uno uidelicet pauciores, quot Hom. habet.] {*Simul*} postquàm. {*Tecti*} domus, per synecchdochen. {*Mille lupi*} multi. finitus n. numerus pro infinito est positus. {*Leæq;*} & leænę. {*Sed nulla*} ferarum subaudiatur. iccirco autem nulla earum timēda uidebatur, quia nondum humanitatē deposuerat, eoq; hominibus adulabantur. {*Comitant*} archaismos: comitantur. n. nunc dicimus. {*Marmore te.*} marmoreis tegumentis incrustata. {*Aurato amictu*} aurato pallio. {*Gramina*} herbas. {*Secernunt*} discernūt. {*Variasq; coloribus he.*} uariorum colorum herbas. {*Opus exigit*} perficit, complet. {*Quis usus*} quæ utilitas. {*Quo ue sit in folio*} in qua herba, synecdochicos à parte namq; totam intelligimus. {*Pensas*} ponderatas. neque enim pharmaca nisi ponderentur rectè componi possunt. {*Diffudit uult.*} exhilarauit. {*Et reddidit om. uotis*} hoc est, omnia pro uotis respondit. {*Hordea tosti grani*} hypallage est grana. enim hordei tosti intelligimus. {*Cum lacte coagula passo*} periphrasis est caseus.

{Sacra

Adijcit. accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit uirga summos dea dira capillos,
(Et pudet, & referam) setis horrescere cœpi,
Nec iam posse queri, pro uerbis edere raucum
Murmur. & in terram toto procumbere uultu:
Osq; meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris: & qua modò pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa uestigia fecit
Cumq; eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra, Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylocum: solus data pocula fugit:
Quæ nisi uitasset, pecoris pars una maneres,
Nunc quoque setigeri: nec tantæ cladis ab illo
Certior, ad Circen ultor uenisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album.
Moly uocant superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisq; simul cælestibus intrat
Ille domos Circes: & ad insidiosa uocatus*
Pocula, conantem uirga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pauidam deterruit ense.
Inde fides, dextraq; datæ, thalamoq; receptus,
Coniugij dotem sociorum corpora poscit:
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
** Percutimurq; caput conuersæ uerbere uirgæ,*
Verbaq; dicuntur dictis contraria uerbis.
Quò magis illa canit, magis hoc tellure leuati
Erigimur: setæq; cadunt, bifidosq; relinquit
Rima pedes, redeunt humeri, & subiuncta lacertis
Brachia sunt. flentem flentes complectimur illum,
Hæremusq; ducis collo: nec uerba locuti
Vlla priora sumus, quàm nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaq; præsens
Tempore tam longo uidi, multa auribus hausi,
Hoc quoq; cum multis, quod clàm mihi rettulit una
Quattuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce nanque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendit iuuenile, gerens in uertice picum,
Aede sacra positum, multisq; insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret auem, quærenti, & scire uolenti,
Accipe, ait, Macareu, dominæq; potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ: tu dictis adijce mentem.

ARGVMENTVM.

ARG. Picus Saturni filius, Latij rex, cum Canentem Iani ex uenilia filiam duxisset uxorē, a Circe in uenatione uisus, statim ab ea amatus est. cui cum morem gerere nollet, ab ea in auem sui nominis mutatus est.

Picus in Ausonijs, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma uiro, quam cernis, erat: licet ipse decorem
Aspicias, fictaq; probes ab imagine ueram.
Par animus formæ: nec adhuc spectasse tot annos
Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam.
Ille suos Dryadas Latijs in montibus ortas
Verterat in uultus: illum fontana petebant
Numina Naiades, quas Albula, quasq; Numici,
Quas Anienis aqua, cursuque breuissimus Almo,
Nar ue tulit præceps, & opaca Farfarus unda.
Quaque colunt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille colit nympham, quam quondam in colle Palati

{*Sacra dea.*} execrabili. {*Arenti ore*} sicco, per quod intelligimus ipsos fuisse bibendi auidos. {*Horrescere*} horridus fieri. {*Nec iam posse queri*} & cœpi non posse queri & lamentari. iam.n. in porcū fuerat conuersus. {*Occalescere*} in callum cōmutari. {*Pando ro.*} recuruo. {*Colla tu. tor.*} extantibus carnibus tumida fieri. {*Illa uest. fecit*} brachia in crura anteriora fuisse commutata ait. {*Cumq; ea. passis*} cum socijs meis, qui eadem erant passi in stabulo claudor. {*Tantum medica. poss.*} parenthesis est acclamationem cōtinens in Circes medicamenta. {*Maneres*} esses. {*Ab illo cert.*} facti subaudiatur. {*Pacifer Cyllen.*} Mercurius qui ad pacem mittitur quēadmodum Iris ad discordiā. [Vel etiam propter caduceum, qui Mercurio attribuitur, qui pacis signum, & præconum qui pacis & induciarū caussa mittuntur gestamen est.] {*Moly. uoc. sup.*} quod subaudiatur, quod superi uocant Moly. de hac uerò herba ex sententia Hom. sic Pli. scribit li. 24 c. 4. Laudatissima herbarū est Homero quā uocari a dijs putat Moly. inuentionē eius Mercurio assignat, contraq; summa ueneficia demōstrat, nasci eā hodie circa Pheneū & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotunda nigraque magnitudine cępæ, folio scyllę effodi autem difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere, cum Hom. candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, afferriq; mihi è Cāpania aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis 30. pedes lōgæ, ac ne sic quidem solidę sed abruptæ, atqui hoc quidem Pli. Home. autem uer. sunt ex Odys. 10.

ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης
ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε.
ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.]

RAPH. *THALAMO*} in thalamum. {*Coniugij dot.*} coitus præmiū. {*Sociorum cor.*} ut restituat sociorū corpora pristinæ figuræ. {*Percutimur cap.*} poetica est synecdoche, nā in prosa caput nobis percutitur diceremus. {*Magis hoc*} tāto magis. {*Illū flen.*} Vlyssem subaudiamus. {*Quam nos test. gra.*} ante nīa gratias Vlyssi egisse ait. {*Hoc quoq; cū mul.*} Pici iuuenis in auē sui nois portētosam Metamorphōsin narrat Achęmenidi Macareus. nā Picus Saturni filius rex fuit Latij, qui cū iā Canentē ex Venilia Iani filiā duxisset vxorē, a Circe forte in venatione uisus, statimq; amatus, cū ei morē gerere nollet, in auē sui nominis fuit mutatus. {*Paratis*} istructis. {*Ad tal. sa.*} magica. {*Cum duce meo*} cum Vlysse. {*Illa*} famula. {*Signū*} statuā {*Insigne*} ornatum. {*Accipe*} aud. {*Adijce*} adhibe. {*Proles Sat.*} filius Saturni. {*Forma ui.*} talis erat pulchritudine qualis & statua ipsius. {*Licet ipse dec.*} tantum fuisse decoris in viuēte Pico, quantum est in ipsius imagine ait. {*Nec adhuc spect. tot. ann.*} significat Picum tunc, cū mutatus fuit, nondum ad uiginti annos peruenisse. est antē ordo. Nec poteras edere ipsū quater quinquennē spectasse tot Graia pugna: hoc est in palęstra, quā iccirco Graiam pugnā vocat, q a Gręcis fuit instituta. Innuit autem eū visum fuisse iuniorem, quā erat, q uerò quidam Graiam palæstrā pro bello Troiano putant accipiendā, mihi non probātur. {*Quas Alb.*} Tybris qui a colore aquæ pri9 Albula dicebatur. {*Quasq; Nu.*} Numicus fluuius est Laurentis agri, in quē Aeneā cecidisse ferūt. {*Quas Anie. aqua*} Anio fluuius est Latij haud lōge ab vrbe in Tyberim defluens. {*Almo*} fluuius lōge ab urbe Roma distās, qui in Tyberim nō longe è fonte ingreditur. vnde etiā a poeta breuissimus cursu esse dicitur, in Almone autē singulis quibusq; annis 6. Cal. Aprilis (vt refert Macro.) Cybeles simulacrum lauari consuetum erat. {*Nar ue tulit præc.*} Nar fluuius est umbrię in Tyberim labēs. {*Et opa. Farfarus un.*} Farfarus fluuius est Sabinorū. {*Scythica Di.*} quæ ab Oreste una cum Iphigenia ex Taurica regione Ariciam vsq; allata fuit. [Vel etiam cui Scythico, seu Taurico ritu, hoc est, humano sanguine aliquādo sacrificatū fuit, donec Romani crudelitatem istā auersati, sacrificandi morē hunc aboleuerunt, ut & Seruius annotat in secūdū Aeneid. ad quod alludens Virg. in 7. dixit,

Pinguis vbi, & placabilis ara Dianæ:

Quasi iam mitioris & sanguine humano non amplius gaudentis.] {*Stagnum nemorale*} inter nemora positum, nam (ut Strabo scribit) Artemisio, id est, Dianæ & luco & templo lacus adiacet, instar pelagi fluctuans, qui vndique syluis circundatur.

Picus in auem sui nominis.

} *Venilia* } uxor fuit Iani antiquissimi Italiæ Regis. } *Ancipiti Iano* } bicipiti atque bifronti.

RARA quidem facie } præstans facie. omne enim rarum præclarum est. } *Vnde Canens dicta est* } nam Canens nomine proprio vocabatur, propter excellentem canendi peritiam. } *Morari* } remorari, sistere. } *Ore suo* } cantu suo. } *Exierat tecto* } domo egressus erat. } *In agros Laurentes* } in agros Laurentum, Laurentes enim populi fuerunt Latij, a Laurento vrbe. } *Fixurus* } confecturus, percussurus. } *Acris equi* } ferocis. } *Phœniceam* } purpuream. } *Ab auro* } ab aureo cingulo comprehensam, & cinctam chlamydem habens. } *Et filia Solis* } etiam Circe Solis filia. } *Circæa arua* } Circæum montem a Circe denominatum, in quo Circæũ oppidum fuit, vt paulo ante diximus. } *Abdita* } abscondita. } *Obstupuit* } emphasis pulchra. hinc enim facile colligitur, quanta foret Pici pulchritudo, qua statim Circe ita capta est, vt obstupuerit. } *Valido ab æstu* } a vehementi amore. } *Circumfususque satelles* } circumpositi ministri, est enim synecdoche. } *Licebit* } pro licet: quamuis. } *Si modo me noui* } meam potentiam. } *Euanuit* } vana facta est. } *Præter* } iuxta. } *Trabibus* } arboribus ex quibus trabes fiunt. } *Inscius* } prædam non cognoscens esse falsam. } *Vmbras prædæ* } imaginem apri simulati & victi. } *Spem vanam* } vmbram corpore carentem. } *Errat* } vagatur. } *Concipit illa preces* } uota, quibus a dijs id quod cupiebat, impetraret. } *Ignoto carmine* } obscuris & non intellectis verbis. } *Confundere* } obscurare. } *Patrio capiti* } Soli. } *Densatur cœlum* } in nubem cogitur aer, vt inquit, Virgil. } *Cæcis* } ignotis. } *Et abest custodia regis* } comites regis absunt. } *Tibi* } qui es mortalis. } *Consule* } succurre, medere. } *Durus* } crudelis. } *quæcunque es ait* } cum quodam contemptu hæc ait Picus, ac si diceret: etiam si esses filia Iouis, nedum Solis. } *Ianigenam* } Iano genitam. } *Retentatis* } iteratis. } *Non impune feres* } non abibis sine pęna. } *Neque reddere Canenti* } neque redibis ad canentem. } *Disces rebus ait* } re ipsa, inquit cognosces. } *Circe est.* } hæc cum maxima indignatione dicuntur, perinde ac si diceret. Circe læsa est, quæ omnium incantamentorum & veneficiorum est peritissima. } *Solito velocius* } citius quam solebat, iam enim in auem fuerat conuersus. } *Accedere* } adiungi. } *Duro fera robora rostro* } hypallage est, dura nanque robora fero percuti rostro intelligimus. } *Figit* } percutit. } *Fibula quod fuerat* } fibula aurea. } *Momorderat* } depilauerat, nam fibulæ uestes mordere videntur, cum eas pilis priuent. significat autem Pici aureum baltheum in torquem fuluum, quo collum Pici auis cingitur, fuisse conuersum. } *Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina, restat.* } Picus Martius idcirco hæc auis cognominatur, quòd Marti sit consecratus. a Pico autem Picenum deducitur, Italiæ regio, quæ vulgo nunc Marchia Anchonitana vocatur, quòd Sabini cum Ausculum conderent, in eorum vexillo Picus consedit. } *Interea comites.* } Pici comites cum uim Circæ afferre pararent, in varias feras conuersi fuere.

Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Hæc ubi nubilibus primùm maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est,
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi:
Vnde Canens dicta est: syluas, & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, uolucresque uagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina uoce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros, tergumque premebat
Acris equi, leuaque hastilia bina gerebat,
Phœniceam fuluo chlamydem compreasus ab auro.
Venerat in syluas & filia Solis easdem,
Vtque nouas legeret fecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
Obstupuit: cecidere manu, quas legerat herbas:
Flammaque per totas uisa est errare medullas.
Vt primùm ualido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet, fassura fuit: ne posset adire
Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
Non tamen effugies, uento rapiare licebit,
Si modò me noui, si non euanuit omnis
Herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit. & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterque oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire uideri,
Plurima quà sylua est, & equo loca peruia non sunt,
Haud mora, continuò prædæ petit inscius umbram
Picus, equique celer spumantia terga reliquit:
Spemque sequens uanam, sylua pedes errat in alta.
Concipit illa preces & uerba precantia dixit,
Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niueæ uultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus: cæcisque uagantur
Limitibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locos, tempusque, Per ò tua lumina, dixit,
Quę mea cœperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
Quæ facit, ut supplex tibi sim dea, consule nostris
Ignibus, & socerum, qui prauidet omnia, Solem
Aspice. ** Accipe nec durus Titanida despice Circen.*
Dixerat: ille ferox ipsamque precesque refellit:
Et, quæcunque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum, comprecor, æuum:
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neque, ait, reddere Canenti:
Læsaque quid facias, quid amans, quid fœmina disces
Rebus, ait: sed amans, & læsa & fœmina Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum:
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit: sed se solito uelocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore uidit:
Seque nouam subitò Latijs accedere syluis,
Indignatus auem duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat uulnera ramis.
Purpureum, clamydis pennæ traxere colorem:
Fibula quod fuerat, uestemque momorderat aurum,
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quidquam antiquum Pico, nisi nomina restant.
Interea comites clamato sæpe per agros

TE-

Nequidquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inueniunt Circen (nam iam tenuauerat auras,
Passaque erat nebulas uentis, ac Sole resolui)
Criminibusque premunt ueris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt, sæuisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit uirus, succosque ueneni,
*Et noctem noctisque deos, * Ereboque, Chaoque*
Conuocat, & longis Hecaten ululatibus orat.
Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitque solum, uicinaque palluit arbor,
*Sparsaque sanguineis * rubuerunt pabula guttis:*
Et lapides uisi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ uolitare uidentur.
*Attonitum monstris uulgus pauet: illa * pauentum*
Ora uenenata tetigit mirantia uirga:
Cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
In iuuenes ueniunt: nulli sua mansit imago.

ARGVMENTVM.

ARG. Vxor quoq; Pici canens secundum Tyberim deflens, desiderio uiri amissi exrabuit: ita tamen ut locus memoriam nominis præberet posteris, Canens enim nominatus est.

*PResserat occiduus Tartessia littora Phœbus,
Et frustra coniux oculis animoque Canentis
Expectatus erat. famuli, populusque per omnes
Discurrunt syluasque: atque obuia lumina portant.
Nec satis est nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem: facit hæc tamen omnia. seque
Proripit, ac latos errat uesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina uiderunt inopem, somnique, cibique
Per iuga, per ualles, qua sors ducebat, euntem.
Vltimus aspexit fessam, luctuque, uiaque
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrymis ipsos modulata dolores.
Verba sono tenui mærens fundebat: ut olim
Carmina iam moriens canit exequialia Cycnus,
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leues paulatim euanuit auras.
Fama tamen signata loco est: quem ritè Canentem
Nomine de nympha ueteres dixere coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visaque sunt. Resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur:
Ancipitesque uias, & iter Titania uastum
Dixerat, & sæui restare pericula ponti:
Pertimui, fateor, nactusque hoc littus, adhæsi.

ARGVMENTVM.

ARG. Refert Macareus Aeneæ aduersus Rutulos pro Latino dimicantes, ab Euandro auxilium petisse & quemadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium postulasset, qui sub Dauno Iapygiæ rege domicilium posuisset, qui id se facturum negasset, eo quod pro Aenea Venus staret, quam in bello Troiano a se uulneratam. Refert quoque ut Diomedis comites Veneris contemptu capientes in illud proficisci bellum, a dea in aues mutati sunt, quæ de nomine ducis Diomedeæ sunt appellatæ. eorum nomina hæc sunt, Agmon, Lycus Idas, Rhetenor, Nycteus. Quæ uolucres albi coloris cygnis similes sunt.

FInierat Macareus: urnaque Aeneia nutrix
Condita marmoreo tumulo, breue carmen habebat.
Hic me Caietam nota pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quo debuit igne cremauit,
Soluitur herboso religatus ab aggere funis,
Et procul insidias, infamatæque relinquunt
Tecta deæ, lucosque petunt, ubi nubilus umbra
*In mare * cum fulua prorumpit Tybris arena:*

RAPH. TENVAVERAT } tenues ac subtiles reddiderat. est autem parenthesis, qua narratio uerisimilis efficitur. { *Criminibus ueris* } uera criminatione. { *Vimque ferunt* } uiolentiam Circæ afferre uolunt. { *Incessere* } inuadere. { *Noctis deos* } Hecatem, Plutonem, & reliquos inferos deos. nam nox apud inferos semper esse putatur. { *Ereboque, Chaoque* } hoc est, ab Erebo usque & Chao incipiens Circæ, siue ab inferis deos noctis inuocat. est enim Erebus obscurissimus inferni locus, unde ortam esse noctem Varro scribit, Chaus autem, quod Chaos in primo appellauit poeta, fuit quædam rerum omnium confusio, ex qua dij quoque nati esse feruntur, ad illud autem Ouid. alludere uidetur, quod Pronapides poeta Græcus scriptũ reliquit, Chaum Demogorgonis primi deorum omnium uxorem fuisse, ex qua Erebum, Terramque suscepit, unde Nox, miseria, Egestas, Fames, Tartarus, Clotho, Laches, Atropos, Plotô, multaque alia nata esse finguntur. [Cęterum neque illud prætereundum hoc loco, quosdam legere Ereboque Chaonque, ut sint accusatiui, non ablatiui, referanturque uelut species, ad præcedens genus, noctis deos, neque repugnat declinatio, nam ueteres Latini, ea nomina, quæ græcè primo contractorum ordine flectuntur, ut sunt Chaos Melos &c. secundo Latinorum declinarunt, sic Plautus in Captiuis, dixit, Horæum, Scombrum, & Trigona, & Cetum & mollem Caseum. Virg. 4. Georg.

Canens in auram locoque nomẽ dedit.

Atque Chao densos diuum numerabat amores.]

Pici comites inferas.

{ *Edere* } emittere. { *Tenues animæ* } sine corpore. { *Vulgus* } comites Pici. { *Mirantia* } stupentia. { *Monstra* } monstrosę figuræ. { *In iuuenes ueniunt* } nam illi in uarias feras fuerunt conuersi. { *Presserat occiduus* } Canens uxor Pici cum uirum nusquam inueniret, ita se lacrymis tradidit, ut paolatim iuxta Tyberim in auras fuerit resoluta. locus autem ille Canens a Canentis nymphæ nomine fuit appellatus. { *Tartesia littora* } occidentalia, nam Tartessus urbs est ulterioris Hispaniæ. { *Lumina* } funalia, faces. { *Seque proripit* } è domo. { *Et dare plangorem* } & edere eiulatum. { *Vesana* } insana, ac furens. { *Inopem* } expertem, carentem. { *Carmina exequialia* } exequijs conuenientia. Cygnus autem morti uicinus suauissime canere memoratur. { *Tabuit* } paulatim absumpta est. { *Euanuit* } resoluta est. { *Rite* } merito, & recte ob memoriam illius nymphæ, quæ mariti desiderio illic uitam cum morte commutarat. { *Per longum annum* } quo apud Circen fuimus: { *Resides* } desides, pigri, facti autem subaudiatur. { *Inire* } intrare. { *Dare uela* } nauigare. { *Sæui ponti* } furẽtis, in tempestatem concitati maris. { *Aeneia nutrix* } quę mortua ac sepulta & portui, & urbi nomen dedit. { *Breue carmen* } epithaphium dicit. { *Alumnus* } Aeneas a me alitus atque educatus. { *Argolico igne* } quo a Græcis fuit incensum. { *Funis religatus* } quo naues religatæ tenentur, huiusmodi autem funis ora uocatur a Quinti. Tametsi quidam lora putent esse legendum, non oram.

INFAMATAE deæ } infamia laborantis Circes. { *Prorumpit* } cum impetu ingreditur.

Ereboq; Chaonque

maduerunt

clientum

Sparserat

Faunigenaq́ domo potitur, nataq́ Latini,
Non sine Marte tamen, bellum cum gente feroci
Suscipitur: pactaq́ furit pro coniuge Turnus:
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuq́
Ardua sollicitis uictoria quæritur armis.
Auget uterque suas externo robore uires:
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra, neque Aeneas Euandri ad mœnia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat: ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliaq́ arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxiliumq́ petit: uires Aetolius heros
Excusat nec, se aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos, aut quos è gente suorum
Armet, habere ullos: ne ue hæc commenta putetis,
(Admonitu quanquàm luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cremata est
** Ilios & Danaas pauerunt Pergama flammas,* — Ilion
Naricinsq́ heros a uirgine, uirgine rapta,
*Quam meruit pœnam solus, * digessit in omnes:* — disiecit
Spargimur, & uentis inimica per æquora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram calíq́, marisq́,
Perpetimur Danai, cumulumq́ Caphareа cladis.
Ne ue morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda uideri.
Me tamen armiferæ seruatum cura Mineruæ
Fluctibus eripuit. patrijs sed rursus ab agris
Pellor, & antiquo memores de uulnere pœnas,
Exigit alma Venus: tantosq́ per alta labores
Aequora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi sæpe uocati,
Quos communis hyems, importunusq́ Caphareus
Mersit aquis, uellemq́ horum pars una fuisse.
Vltima iam passi comites, belloq́, fretoque,
Deficiunt, finemque rogant erroris. at Agmon
Feruidus ingenio, tum uerò & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre uiri? dixit. quid habet Cytherea, quod ultrà,
(Velle puta) faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in uoto: sors autem ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorum
Audiat ipsa, licet, & quod facit, oderit omnes
Sub Diomede uiros, odium tamen illius omnes
Spernimus, & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
*Instimulat uerbis, * ueteremque resuscitat iram.* — ueteremque
Dicta placent paucis. numeri maioris amici
Agmona corripimus. cui respondere uolenti
Vox pariter, uocisque uia est tenuata, comæque
In plumas abeunt, plumis quoque colla teguntur,
Pectoraque & tergum: maiores brachia pennas
*Accipiunt, cubitique leues * sinuantur in alas.* — curuatur
Magna pedis digitos pars occupat, oraque cornu
Indurata rigent. finemque in acumine ponunt.
*Hunc Lycus, hunc * Idas, cum Rethenore Nycteus,* — leuis
Hunc miratur Abas: & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numerusque ex agmine maior
Subuolat, & remos plausis circumuolat alis.
Si uolucrum quæ sit dubiarum forma requiris:
Vt non cycnorum: sic albis proxima cycnis.

{*Faunigenaque d.*} Latini Fauni filij, hæc autem iccirco narrat poeta, vt sociorũ Diomedis in aues cygni similes Metamorphosin cũ superiore aptius connectat {*Cum gen. fer.*} Rutulorũ, vt ex carmine quoq; Virgiliano est notum. {*Concurrit Latio Tyrh. tota*} Thusciæ populi contra Latinos bellum pro Troianis suscipiũt {*Externo rob*} externis militibus. {*Neq; Aen. Euã. ad mœ. frust.*} nam Euander in Troianorum auxilium, & Palantem filiũ misit, & ut a Thuscis imploraret auxiliũ hortatus est, ut Virg. quoq; canit. {*At Venul fru.*} Venolus a Turno ad Diomedẽ, qui in Apulia urbem ędificauerat, missus orator, nihil auxilij ab eo impetrauit, quod diceret cum alia quædam, cum Troianos nimiũ dijs esse gratos & charos. {*Profugi. Dio.*} procul a patria ob vxoris turpitudinẽ fugati. nã Diomedes a bello Troiano in patriã reuersus Aegialem vxorẽ cõperit Cyllero Stheneli filio adhæsisse, a qua cum receptus non foret, aufugiens ꝑuenit in Apuliã, vbi a Dauno cũ parte regni filia accepta, vrbẽ nomine Argyripã ędificauit. {*Sub Iapy. Dau*} Daunus rex fuit Apuliæ, a quo Daunia fuit appellata. Iapyx autem a Iapygia declinatur, quæ eadẽ est cum Apulia, ab Iapyge Dædali filio cognominata. Sane Iapyx vrbis quoq; nomẽ est, q̃ nunc Bariũ dicitur. est etiã Iapyx ventus Apuliæ peculiaris. {*Aetoli he.*} Diomedes Tydei Aetoliæ regis filius. {*Excusat*} in excusationem adducit. {*Cõmẽ*} ficta. {*Perpetiar*} sustinebo. {*Memorare*} narrare. {*Ilios.*} urbs Troia, q̃ & Iliõ dicitur {*Naricinsq; he.*} Aiax Oilei filius, qui fuit Naricius. Narix .n: quæ & Naricie & Narice dicit, urbs fuit Locridis, unde Naricius declinatur. Aiax autem Oilei filius Cassandram Priami cũ in tẽplo Palladis stuprasset, non in se solũ, sed in omnes Græcos iram numinis cõcitauit. nã in patriã nauigãtes & ipse fulmine ꝑcussus, orta maxima tẽpestate, & alij ꝑ maria fuere disiecti. {*A vir*} Pallade, q̃ perpetuam seruauit uirginitatẽ. {*Virgine ra*} Cassandra stuprata. {*Digess*} dissipauit, dimisit {*Spargimur*} dissipamur, dispergimur. {*Cumulumque Capharea cla.*} Caphareus promontorium est Eubœę in Hellespontum spectans, ad cuius radices ira Mineruæ ac fraude Nauplij Palamedis patris Græcorum classis maximũ fecit naufragium. [Nauplius enim cum cædem Palamedis filij insidijs ac fraude Vlyssis interfecti, ulcisci uellet ea nocte, qua Græci a Troia redeuntes, circa Caphareum, tempestate periclitabantur, conscenso scopulo, & face accensa, ad cuius lucem Græci, tanquam in portum nauigarent, naues illorum in saxa & radices montis impingere. atq; ita perire fecit.] {*Priamo quoque flen. videri*} nimia est calamitas, quæ hostibus quoque flenda uidetur. {*Antiquo de vulnere*} nam in bello Troiano Diomedes cum Aenea congressus cum sibi eum auxilio Veneris eripi uideret, in ipsam deam sagittas cõiecit. quare dea irata, a Diomede uxoris animum sic abalienauit, ut illum ab excidio Troiano reuersum in ędes accipere noluerit. {*Memores pœnas*} quas in memoria habebat. {*Importunus Caphareus*} sine portu, perniciosus. {*Deficiunt*} me derelinquere uolunt. {*At Agmon Feruidus*} Agmon cum Venerem contemneret in auem cygno similem unã cum quibusdam e socijs fuit commutatus. {*Feruidus ingenio*} feroci ingenio præditus. {*Et asper*} etiam indignatus. {*Recuset ferre*} nolit pati. {*Est locus in voto*} uotis & precibus locus relinquitur, tũc enim homines ad preces confugiunt, cum peiora timent. {*Sors autem ubi pessima rerum est*} ubi pessimus est rerum status. {*Sub pedibus timor est*} nihil timetur. {*Secura.*} sine timore. {*Sub Diomede*} existens subaudiamus. {*Spernimus*} contemnimus. {*Magna potentia*} Veneris {*Stat magno*} constat, nam patriam propter ipsam amisimus. {*Pleuronius Agmon*} Pleuron vrbs est Aetoliæ, unde Pleuronius deriuatur. {*Resuscitat*} iterum excitat. {*Numeri maioris amici*} plures amici. {*Tenuata*} tenuis & exigua facta.

MAGNA pedes digitis pars occupat} hypallage est. magnam enim pedis partem a digitis fuisse occupatam intelligimus. {*Cornu*} rostro. {*Finemque in acumine ponunt*} acutum habent rostrum. {*Ex agmine*} multitudine comitum. huiusmodi autem aues Diomedeæ a nomine ducis fuerunt appellatæ. {*Clausis alis*} cum quedam strepitu motis. {*Dubiarum volucrum*} auium de quibus dubitatur, an Cygni sint, an aliæ a Cygnis. {*Proxima*} simillima, nam Diomedeæ sunt similes oloribus.

RAPH

{Ha-

ARGVMENTVM.

ARG. Lauiniæ regionis locum arboribus obumbratum, Pan Mercurij filius tenuit, quem postea nymphæ coluerunt, has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius linguam in propatulo haberet, numine earum in arborem oleastrum evasit, cuius fructus suo humore linguæ pastoris asperitatem refert.

Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
** Peucetiosque sinus, Messapiaque arua relinquit.*
In quibus antra videt, quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet: at quodam tenuerunt tempore nymphæ,
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, & primò subita formidine mouit.
Mox vbi mens rediit, & contempsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltuque imitatus agresti
Addidit obscœnis conuicia rustica dictis:
Nec prius obticuit, quàm guttura condidit arbor.
Arbor enim est; succoque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.

ARGVMENTVM.

ARG. Turnus aduersus Aeneam pro Lauinia sponsa dimicans cum immittere ignem classibus conaretur, mater deorum, quia ex Ida monte phrygiæ sibi sacratæ essent factæ, impetrauit precibus ab Ioue, vt in nympharum speciem conuersæ, dearum marinarum numerũ augere possent.

Hinc vbi legati rediere negata ferentes
Arma Aetola sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella infausta gerunt: multumque ab vtraque cruoris
Parte datur. fert ecce auidas in pinea Turnus
Tecta faces, ignesque timent, quibus vnda pepercit.
Iamque picem, & ceras, alimentaque cætera flammæ
Mulciber vrebat, perque altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ:
Cùm memor has pinus Idæo vertice cæsas;
Sancta deum genitrix tinnitibus æthera pulsi
Aeris, & inflati compleuit murmure buxi:
Perque leues domitis inuecta leonibus auras,
Irrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne, ait: eripiam, nec me patiente, cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente dea, tonitruque secuti
Cum saliente graues cecidere grandine nimbi:
Aeraque & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus alma parens vnius viribus vsa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis:
Fertque rates pronas, medioque sub æquore mergit.
Robore mollita, lignoque in corpora verso,
In capitum facie: puppes mutantur aduncæ:
In digitos abeunt, & crura natantia remi:
Quodque sinus fuerat, latus est, mediisque carinæ
Subdita nauigiis spina mutatur in vsum,
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt:
Cæruleus, vt fuerat, color est, quasque antè timebant,
Illas virgineis exercent lusibus vndas.
*Naiades æquoreæ, * summisque in montibus ortæ*
Molle fretum celebrant: nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitæ quàm multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, iactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi si qua vehebat Achiuos

{*Hactenus Oenides*} Diomedes Oenei nepos. {*Venulus Calydonia regna*} Diomedis Calydonij. nam Calydon urbs est Aetoliæ. {*Puteolosque sinus*} Puteoli urbs est Apuliæ a multitudine puteorum dicta. legitur etiam, Peucetios. {*Messapia arua*} Apulia a Messapo duce cognominata. legitur etiam, Melapia. {*In quibus antra videt*} pastoris cuiusdam Apuli in oleastrum metamorphosin poeta exponit. {*Nubila*} obscura. est enim hoc loco appositum. {*Manantia*} instillantia. {*Semicaper Pan*} Pan deus est pastorum, qui a parte posteriori capro similis pingebatur. {*Mouit*} commouit ad fugiendum. {*Ad numerum*} ad rhythmum & gestus rationem. {*Duxere choreas*} tripudiarunt. {*Improbat*} uituperat. {*Condidit*} abscondidit. {*Succo*} ex succo, qui est amarus & asper. {*Notam*} signum. {*Oleaster*} oliua est syluestris. {*Cessit*} transiuit. {*Rutuli*} populi fuerunt, quibus imperauit Turnus, hæc autem narrantur, ut commodius nauium Aeneæ transmutationem in nymphas miscere possit poeta, nam cum Turnus Rutulorum rex ignem immisisset in classem Troianorum, mater deum eas naues, quia in Ida monte sibi dicato fabricatæ fuerant, comburi non est passa, uerum in nymphas eas marinas commutauit. {*In pinea tecta.*} Periphrasis est nauium, quæ ex pineis tabulis conficiuntur. {*Mulciber.*} Vulcanus ignis. {*Inflati buxi*} tybiæ quæ ex buxo conficitur. {*Domitis leonibus*} currus enim Cybeles, ut in superioribus scripsimus, a leonibus trahitur. {*Irrita*} uana. {*Sacrilega dextra*} hypallage est. ipse enim sacrilegus intelligitur. {*Astræi turbant.*} Astræi uenti Auroræ & Astræi gigantis filij, sic enim & Hesiodus in theogonia.

Ἀστραίῳ δ᾽ ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην ζέφυρον, βορέην τ᾽ αἰψηροκέλευθον,
καὶ νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.]

durisque

{*Stuppea retinacula*} periphrasis est orarum, idest funium, quibus naues ad terram religantur. {*Robore mollita*} duritia molli facta. {*In corpora verso*} in carnes. {*Carina subdita*} lignum suppositum. nam carina proprie ligni est illud, quo fundum nauis in duas distingui partes uidetur. {*Lina*} funes ex lino confecti.

CAERVLVS color} niger. {*Durisque in montibus orta. Molle fretum*} antitheton elegans, quo maxime sensus adornatur. Durum namque opponitur molli. {*Nec eas sua tangit origo*} hoc est, nihil mouentur cupiditate suæ originis uidendæ, nihil curant redire in montes, vbi sunt ortæ.

RAPH.

Puteolosq;

{*Na-*

ARGVMENTVM.

ARG. Naues Aeneæ in speciem nympharum versas deorum voluntate docet, ex recordatione odisse Græcos, ideoq; hilares, vidisse fluctuantia fragmina nauis Vlyssis, qui naufragium fecerat, item Alcinoi nauem, qua Vlysses in Ithacham uehebatur, in saxum transfiguratam.

CLadis adhuc Phrygiæ memores, odere Pelasgos.
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus, & lętis videre rigescere puppem
Vultibus Alcinoi, saxumque increscere ligno.

ARGVMENTVM.

ARG. Turno ab Aenea interempto, Ardea urbs regnum Turni incendio ad cinerem redacta exqua uolucris emersa est, quæ patrio eius nomine uocaretur a posteris Ardea.

Spes erat, in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri, Rutulum desistere bello:
Perstat, habetque deos pars vtraq;: quodque deorum est
Instar, habent animos: nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te, Lauinia virgo,
Sed vicisse petunt: deponendique pudore
Bella gerunt. tandemque Venus victricia nati
Arma videt, Turnusque cadit: cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens, quam postquam barbarus ensis
Abstulit, & trepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media, tum primum cognita præpes
Subuolat, & cineres plausis euerberat alis,
Et sonus & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in * ipsa
Vrbis: & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

ARGVMENTVM.

ARG. Venus ut animaduertit filium Aeneam laboribus exhaustis ad finem uenisse xui petit ab Ioue patre, ut promissis fidem faceret. cuius ille precibus auditis, efficit ut in agro Laurenti flumine Numicio mortalitatem ablueret inserqi indigetes deos transferretur ita ut a posteris sicut cæteris dijs sacra ei administrarentur.

IAmque deos omnes, ipsamque Aeneia uirtus
Iunonem ueteres finire coegerat iras:
Cùm bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestiuus erat cælo Cythereius heros.
Ambieratque Venus superos: colloque parentis
Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore, dure pater, nunc sis mitissimus, opto:
Aeneæque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit auum, quamuis paruum, des optime numen
Dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
Aspexisse * semel, Stygios semel isse per amnes,
Assensere dei: nec coniux regia uultus
Immotos tenuit, placatoque annuit ore.
Tum pater, Estis, ait, cælesti numine digni:
Quæque petis, pro quoq; petis, cape, nata, quod optas.
Fatus erat. gaudet, gratesque agit illa parenti:
Perque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis uicina Numicius undis.
Hunc iubet Aeneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exequitur Veneris mandata: suisque
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat,
Et * respersit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix diuino corpus odore
Vnxit, & Ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecitque deum: quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, temploque, arisque recepit.

Nauis in saxum.
{Naricia ratis} sic quidem legitur, vt intelligatur nauis Aiacis Oilei, qui fuit Naricius, mihi verò magis Neritie videtur legendum vt de Vlyssis naufragio sentire poetam intelligamus. Neritus.n. mõs est Ithacę, patriæ Vlyssis, vñ Neritius declinatur. {Puppem Alc.} Alcinous Vlyssem, quẽ naufragũ hospitio susceperat, instructa naue in Ithacam vehendũ curauit, sed nauis ipsa in scopulũ, qui est post

Ardea ciuitas in auem.
Phalacrium Corcyræ promontoriũ, simili specie trãsfigurata fuisse a Neptuno 13. Ody. ab Ho. narratur. {Animata cla.} transmutata classe in nymphas animam habentes. {Quod deo. est instar} ad similitudinẽ. nã animi vt dij sunt immortales. hæc autẽ a poeta narraotur, vt aptius Ardeæ urbis in auem Metamorpho. subiungat, nam Ardea Patria fuit Turni, quam Victores Troiani cum incenderent, forte auis ex incendio nunquam antea uisa, euolauit, quæ a nomine urbis Ardea fuit appellata.

illa
[Fabulam hãc & Maphæus tractat in libro, quẽ Virgilianis super addidit, sed ille ultro ac sponte sua incensã Ardeam sentire uidetur. ita enim habet versus.

Nanque ex diuersa caderent dum parte Latini:
Et calide Turnus fœdaret sanguine terram,
Vrbem ingens flamma, & muros inuaserat altos:
Fumabatque rutis miseri patris Ardea tectis &c.

fuerunt autem qui incendium hoc ad Hannibalis tẽpora referrent, eo adducti uidelicet, q̃ poeta dixit. {Quã postquã Bar. en. abst.} quasi Barbarus ensis non satis commode recte de Troiano diceretur deinde etiã Sereni cuiusdam auctoritate nitentes, cuius uerba in hunc modũ citãt, illud nãq; Ouid. Metamorphoseos fabulosũ est, incensam ab Hãnibale Ardeam, & in hanc auem conuersam, quasi nõ potuerit pro Aenea, Hãnibalis nomẽ perperam irrepere, aut a librarijs falso substitui, neq; enim hic Ouidius, quæ tempore belli Punici, sed quæ tẽporib. Aeneæ accidissent, describere voluit, quod si quid difficultatis adeo hẽat hic locus, malim pro Quam, Quẽ legere, ut de Turno intelligeretur, eo.f.ense Barbaro, hoc est Troiano interẽpto, deinde & Ardea incendio consũpta, ex fauill a ac cinere huius Ardeam auem prognatam, sed hoc puto

semel

respergit.

durius, itaq; ueterem interpretationẽ retineam[9], {Soceri} Latini regis. {Vicisse} uictoriã, uerbum pro nomine positũ est sic Persius. Scire tuũ nihil ẽ. {Deponendiq; pu.} bella subaudiamus. vtrunq; .n. pudebãt deponere bellũ. {Turnusq; ca.} ab Aenea interfectus. {Barbarus en.} Troian[9]. {Abstulit} sustulit, deleuit {Patuerũt} dissoluta fuerunt. {Congerie è me.} e medio rogo. {Præpes} auis, nã præpetes aues maiores dicuntur, quæ uolatu suo dãt auguriũ. {Plausis al.} concussis. {Et so.} & uox tenuis & exilis, est aũt polysindetõ. {Deplangitur} percutitur. {Suis pe} suis alis. {Iamq; deos om.} Aeneas cum ad ultimum ętatis suæ tempus uenisset, precib. omnium deorum cõsensu in deum, quẽ Latini Indigetem appellarunt, fuit transmutatus. {Ipsamq; Iu.} quæ semper ei fuerat aduersata. {Coercuit} coegit. {Crescẽtis Iu.} Iulus Aeneç fuit filius, q patri in regno Latino successit {Colloq; p. Circ. fu.} hoc est collum Iouis patris sui complexa. {Quamuis par} quantumuis patuũ {Inamabile re.} inferorũ regnũ. {Immotos te} significat Iunonẽ quoq; annuisse Ioui, ut Aeneas in deorũ numerũ admitteret, qui.n. annuũt, caput mouẽt {Tum pa} Iupiter. {Ii} Aeneas {Grates ag} gratias agit, i. soluta dicimus orõne. {Iũctis co} currus Veneris a colũbis trahi fingit. {Numicius vn.} Numici[9] fluui[9] ẽ Latij, q & Numicus dr̃, in quẽ cũ cecidisset Aeneas, nec inuẽtus esset, credit[9] ẽ in deũ Indigetẽ fuisse commutatu. {Serpit} lẽte labit.
QVAECVNQVE ob. mor {quęcunq; morti subiecta. {Corniger} fluui[9], oẽs.n. fluuij cũ cornib. pingebantur. {Restitit illi} remansit illi Aeneæ anima nanq; immortalis æternitati fuit cõsecrata {Lustratum} purgatũ. {Ambrosia} immortalitas interpretatur, herba aũt esse fingitur, qua dij uescuntur. {Cum dul. ne.} ut ambrosia pro deorum cibo ponitur, ita nectar pro eorũ dẽ suauissima accipitur potione {Contigit} tetigit {Turba Qu} popul[9] Ro. {Nũc. inde} dij indigetes, quos Græci heroas uocant, ex mortali & deo nati putabãtur. uñ Aeneã Latini deum idigetẽ appellarũt, oñ indigetare antiqui dicebãt, pro eo qđ est inuocare. Mac.nã que uirgines Vestales ita indigetãt. Apollo medice. Apollo Pęan. {Nuncupat} nun-

ARGVMENTVM.

ARG. Tyberinus Albanorū rex, Thusco amni, qui tūc dicebatur Albula, mersus interijt, ac nomen fluuio reliquit. i. em Auentinus, a quo mōs dictus, urbis Alba accepit imperium. sub hoc, Pomona, Hamadryadum nympharu in hortorum cultrix, feliciumq; arborum; inde nomen a pomis obtinet, hāc cū Vertumnus diligeret, solitus in uarias figuras mutari & ea refugiente concubitum sollitudine essidua teneretur, nouissime in anū conuersus est, eiq; multa retulit, quibus fœminas flecti solerent, ut si bi iungeretur. ipsa autem perseuerante in proposito, nouissime refert quā qua fuisse in Cypro Anaxareten uirginem, qua propter superbiam punita fuisset a Venere, uersusq; in suam formam concubuit cum ea.

INde sub Ascanij ditione binominis Alba
Resque Latina fuit. successit Syluius illi:
Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro. clarus subit* Alba Latino
Epytus ex illo, post hunc Capetusque Capysque,
Sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
Cepit, & in Tusci demersus fluminis vndis
Nomina fecit aquæ, de quo Remulusque, feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo perijt imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Auentino, qui, quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti
Iamque Palatinę summam Proca gentis habebat,
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus:
Vnde tenet nomen, non syluas illa, nec amnes:
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce:
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescis: fissa modò cortice lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulæque recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat vndis.
Hic amor, hoc studium, Veneris quoque nulla cupido est.
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet, refugitque viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus,
Fecere? & pinu præcincti cornua Panes?
* Silenusque suis semper iuuenilior annis?
Quique deus fures vel falce, uel inguine terret,
Vt potirentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus, neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago
Tempora sępe gerens, fœno religata recenti.

nuncupauit, appellauit. {Inde sub Asc. bin.} Ascanius, qui & Iulus fuit appellatus, Aeneæ in regno successit, cui Syluius, sic dictus q in syluis sit natus, cui Latinus, cui Epitus, cui Capys, cui Capetus, cui Tybérinus, qui in Albula submersus, nomē flu uio dedit, cui Remulus, cui Acrota, cui Auētinus, qui colli nomē dedit, ibi sepultus, cui Palatinus, sub quo rege Pomona hortorū dea Vertūno deo, qui se in varias vertebat figuras omnibus alijs spretis eandem nupsit varias autē Vertumni Metamorphoses poeta scribit. {Sub di.} sub imperio {Ascanij bi.} duo nomina habentis, nam & Ascanius & Iulus prima lanugine, quæ Iulus Græce dicitur, fuit cognominatus, aut Alba binominis, quod Alba longe fuit, est enim ambigoum. [Sed prior tamē expositio, melior.] {Alba, resque Latina fuit} Albā vrbem, quæ ab situ longa fuit denominata, ab Ascanio Aeneæ filio fuisse ædificatam, & ab Alba sue illic triginta porcellos enixa, nominatam etiam pueri sciunt, duæ sanè fuerunt Albæ, altera ad Fucinum lacum vnde Albēses declinantur, altera Romæ vicina, vnde Albani. {Res La.} Imperium Latinum. {Successit Syluius illi} hic posthumus fuit Aeneæ ex Lauinia natus. Syluius eotē vocatus, quod in syluis cū matre e pastore quodam Tyrrheno educatus esset, auctor Diony. li. 1. Cęterū inter Syluium hunc, & Latinum, qui mox sequitur Dionysius recenset Aeneā Syluium, cuius & Vir. meminit li. 6. Et qui te nomine reddet. Syluius Aeneas pariter pietate vel armis Egregius {Latinus} Syluij Aeneæ filius, secundū Dionysium. Posthumi nepos. post Latinum autē alij recensent Albam, post Albā Dionysius Capetum, quē alij quidā Atym. Oui. autē hic Epythū vocet, & Eusebius.] {Ab illis} post illos. {Thusci flu.} periphrasis ē Albulę, q postea Tyberis a Tyberino rege in illo submerso fuit appelatus. [De quo Remulusque, feroxq; Acrota.] Post Tyberinum Dionysium, & item alij quidam Agrippam Syluium numerāt, Tyberini filium, qui ennos regnauerit tres & triginta post Agrippam entem Remolum huius filium, quem tamen Dionysius Alladium oocat, cuius hæc uerba sunt. Post Agrippam Alladius vnde viginti aonos, res quædam tyrconica, & cum dijs inimicitias gerēs, nem ab eo despiciente epperatæ sunt fulgurum imitationes, & fragores tonitruis similes, quibus terreri homines tanquem esset deus, postulabat. cęterum imbribus & fulminibus in eius domū cadentib. atq; lacu, iuxta quē habitabat, insolito modo inundāte, cū tota domo ebsorptus ē.] {Maturior an.} maior natu. {Imitator ful.} cum n. vellet videri fulmine iaculari, e Iouis fulmine uero percussus est. {Sceptrū} imperium. {Positus} sepultus. {Tribuitq; uoc. mō} Auentinus. n. unus ex collibus Romę urbis ab Auentino rege illic sepulto fuit, cognominatus, quanquā Varro alias quoq; huius nominis origines tradat. {Summa gen.}

Marginal notes: ecto — Syluanusque

præstantissimæ. [Fallitur hoc loco Regius, qui summæ gentis pro summā gentis, legit, Palatinisq; pro Proca inter reges accipit, ita. n. hic uersus in ipsius editione habetur. iamq; Pelatinus summæ loca gentis habebat. cum uerior lectio sit Iamq; Palatinæ summā Proca gentis habebat, ut summa gentis accipiatur pro imperio, & summa parte gentis Palatinæ, hoc est, quæ circa Palatiū & ea loca, ubi postea Roma condita fuit, tum habitabat, neq; .n. ubi legit, Albanorum regum aliquē Palatinum dictum, aut eūdem Auentino successisse, sed Dionysius & ipse etiā Ouid. infra in Fastis post Auētinum, Procam nominant patrem Amulij & Numitoris.] {Pomona} dea fuit Pomorum, unde etiā fuit Pomona uocata {Latinas inter Ham. nym.} Hamadryades nanq; dicūtur nymphæ, quæ una cum arboribus exoriuntur & occidunt, unde etiam nomē sumpserūt ἅμα nāq; simul δρῦς i. δρῦς dicitur quercus. {Studiosior} diligētius. {Vnde te. no.} Pomona. n. a pomis nomen est consecute. pome uero dicuntur omnes fructus, quicunq; ex arboribus nati esui sint apti, siue molli, siue duriore cortice tecti, quamuis Macr. atq; Ser. poma a nucibus distinguētes, scribant nuces generaliter uocari, quę duriore cortice tegantur. poma uero quæ molliore. Sed pomum generale nomen est omnium fructuum, quicunque ex arboribus nascuntur, cū ex aliorum scriptorum, tum ex ouidij uerbis aperte colligi potest. {Non syluas illa} Pomona, inquit, non amat syluas ut uenetur, non amnes ut piscatum eat. {Felicia poma} dulcia, non amara, & aspera. {Nec iaculo grauis est} nec dextra Pomonę, inquit, iaculum gestat, sed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. {Luxuriem} luxuriantes ramos. {Premit} recidit. BRACHIA} ramos. {Compescit} cohibet. {Lignum} surculum alterius arboris. {Alieno alum} surculo ex alie arbore in aliā translato. {Fibras} tenuiores, subtilioresq; radices. {Vim agr.} uiolentiā rusticorum. {Pomaria} pomaria loca arborib. frugiferis consita dicuntur, atq; pomorū repositorie. {Satyri} dij sunt syluestres magnopere saltu gaudētes. {Panes} dij sunt pastorū cornuti. {Silenusq; su} Silenus Bacchi fuit nutricius, uoluptati maxime deditus. Satyri aūt senes (ut scribit Pausanias) Sileni uocāt. {Quiq; de.} periphrasis est Priapi. {Hos quoq; Ver} Vertumnus deus est bene uertendarū rerū. hoc est uendendarū atq; emendarum, a uertēdo dictus, quod se in uarias uerteret formas, ut ipse de se apud Propertiū narrat, opportuna mea est cunctis natura figuris. In quæcunq; uoles uerte, decorus ero. inde Vertumnalia dicta sunt, quæ mense Octo. in honorem Vertumni celebrabantur, ut auctor est Varro. Vertumnus aūt Romæ in uico Thurario sacellum habuit, ut Pędianus, Porphyrioq; scribunt. {Neq; erat fel. il.} nā est quoq; Pomona aspernabatur. {Duri me.} aspeti, ac laborum patientis, messor autē est,

RAPH.

Desectum poterat gramen uersare uideri
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurasses fessos modò disiunxisse iuuencos.
Falce data frondator erat, uitisq́, putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam pictà redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis per tempora canis
Assimulauit anum, cultosq́, intrauit in hortos.
Pomaq́, mirata est, Tantoq́, potentior, inquit,
Omnibus et nymphis, quas continet Albula ripis,
Salue uirgineæ flos intemerate pudoris.
Paucaq́, laudata dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus: glebaq́; incurua resedit,
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contrà speciosa nitentibus uuis:
Quam socia postquam pariter cum uite probauit,
At si staret, ait, celebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoq́, quæ iuncta uitis requiescit in vlmo,
Si non iuncta foret, terræ acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius:
Concubitusq́, fugis, nec te coniungere curas.
Atque vtinam velles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapithæia mouit
Prælia, nec coniux timidi, ac audacis Vlyssei.
Nunc quoque cùm fugias, auerserisq́, petentes,
Mille viri cupiunt, & semideiq́, deiq́,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene iungere, anumq́,
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plus, quàm credis, amo, vulgares reijce tædas,
Vertumnumq́, tori socium tibi delige: pro quo
Me quoq; pignus habe. neq; enim sibi notior ille est,
Quàm mihi. nec toto passim vagus errat in orbe:
Hæc loca magna colit: nec uti pars magna procorum
Quam modò vidit, amat: tu primus, & ultimus illi
Ardor eris, soliq́, suos tibi deuouet annos.
Adde, quòd est iuuenis, quòd naturale decoris
Munus habet: formasque aptè fingetur in omnes,
Et quod erit iussus, (iubeas licet omnia) fiet,
Quid, quòd amatis idem? quid, quæ tibi poma coluntur,
Primus habet, lætaque tenet tua munera dextra.
Sed neque iam fœtus desiderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quidquam, nisi te, miserere ardentis: & ipsum
Quod petit, ore meo præsentem crede precari,
Vltoresque deos, & pectora dura perosam
Idaliam, memoremque time Rhamnusidis iram:
Quoque magis caueas (etenim mihi multa uetustas
Scire dedit,) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facilè, & mitescere possis.

ARGVMENTVM.

ARG. In insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminij, quæ forma cæteras gentes eiusdem ciuitatis supergressa est. sed vt pulchritudo eminens fuit, ita propter aspernationem virorum abominanda olbus. quam cum Iphis eiusdem ciuitatis amore diligeret, neque aditum ad eam haberet, dolens q in tam graue sortē incidisset, ne diutius doleret, ad extremum sodiu clam ante fores puellæ suspendio eius amore se liberauit. cui cum funus pro dignitate fortunæ g publicum maxima frequentia duceretur, & patientissime ea superiori parte domus prospiceret ob nimiā crudelitatem, sa imiq; duritiam in vestigio suo a Venere saxo durata est, ita vt apud Salaminios species eius prospicientis Veneris nomen accepeit. de hinc Vertumnus rediens in suam speciem pomona potitus est.

est, qui frumenta metit ac secat. { *Desectum gramen* } periphrasis est fœni, per quod significat. Vertumnum fœnisecę figuram aliquando suscepisse. uarias autē Vertumni Metamorphoses poeta describit. { *Sæpe manu stimulos* } sæpenumero, inquit, in bubulcum. Vertumnus commutabatur, ut Pomona potiri posset. { *Frondator erat* } frōdator dicitur frondium putator. { *Induerat scalas* } sumpserat, si autem coniunctio subaudiatur. { *Lecturum* } collecturum. { *Redimitus tempora* } circundata habena tempora. { *Tantoque potentior inquit* } quanto cultiores habes hortos subintelligamus. { *Intemerate* } inuiolate. { *Qualia nunquam* } facete hęc a poeta inferuntur, lasciuioraque, ait, fuisse Vertumni oscula, quæ a uera uetula unquam dari potuissent. { *Pandos* } curuos. { *Autumni pondere* } hoc est pomis. { *Contra* } e regione. { *Probauit* } commendauit, approbauit. { *At si staret ait celebs* } his similitudinibus uult persuadere Pomonæ Vertumnus, ut nubat, cum præsertim a multis petatur. { *Celebs* } sine coniuge. Vites enim sic ulmos amplectuntur, ut uxores uiros. Cælibes enim dicuntur qui sine cōiuge uiuunt, quasi cælestem uitam agentes. { *Sine palmite* } sine uite. nam palmites uitium rami dicuntur uuas ferentes. { *Peteretur* } expeteretur. { *Non tangeris* } non moueris. { *Helene non pluribus esset* } Helena pulchritudo notior est, quàm ut hic sit commemoranda. { *Sollicitata* } uexata. { *Nec quæ Lapithæia mouit* } Hippodamiam dicit, cuius pulchritudine bellum fuit excitatum inter Lapithas & Centauros, ut in 12. copiose narratur. Lapithæ autem populi fuerunt Thessaliæ, a Lapitho Periphantis filio cognominati. { *Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei* } timidi in pugna audacis in struendis insidijs. Penolope uero Vlyssis uxor formosissima fuisse scribitur, & a quamplurimis procis amata. { *Auerseris* } asperneris. { *Hanc anum* } seipsum ostendit cum quadam senili grauitate Vertumnus. { *Vulgares tædas* } nuptias per synecdochen a parte namque totum intelligimus. quinque faces nāque ex tædæ arbore confectæ nouæ nuptæ præferebātur. { *Procorum* } amatorum, quibus nihil est inconstantius. proci autem a prouocando, hoc est a petendo dicti, qui mulieres in matrimonium petunt, unde & procaces, a nimium petendo meretrices dicuntur. { *Deuouet* } dedicat, destinat. sanè deuouere hoc loco in bonam accipitur partem, alibi in malam. Virgilius. Præcipue infelix pesti deuota futuræ. { *Decoris* } pulchritudinis. { *Fingetur* } formabitur, transfigurabitur.

RAPH. *PRIMVS habet* } primitiæ enim frugum Vertumno dicabantur: ut ipse apud Propertium commemorans causas cur Vertumnus dicatur, ait. Seu quia uertentis fructum percimus anni, Vertumni rursus credidit esse sacrum. Prima mihi uariat liuentibus uua racemis, Et coma lactenti spicea fruge tumet. Hic dulces cerasos, hic autumnalia pruna Cernis, & æstiuo mora rubere die. Insitor hic soluit pomposa vota corona, Cum prius inuito stipite mala tulit. { *Cum succis mitibus* } dulcibus, suauibus. { *Miserere ardentis* } ardenter te amantis. { *Idaliam* } Venerem ab Idalio Cypri nemore dictam. { *Rhamnusidis iram* } Rhamnusis, quæ & Rhamnusia dicitur, pro Nemesi ponitur, quæ dea ulciscitur superbos, a Rhamunte Atticę uico, ubi maxime colebatur, denominata. cuius quidem in capitolio sacellum est, quamuis nomine careat Romano, ut Plin. scrib. [lib. 9. cap. 45. & rursum lib. 18. cap. 2. De simulacro autem eiusdem deæ ab agoracrito, Rhamnunti consecrato, idem Plinius lib. 36. cap. 5.] { *Vetustas* } senectus, Senes nanque iccirco prudentiores uidētur, quia multarum rerum peritiam habent. { *Multa scire dedit* } multarum rerum peritiam mihi tribuit. est enim uerbum pro nomine positum, quale est illud Persii Scire tuum nihil est.

{ *Vide-*

Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus:
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes:
Luctatusque diu postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modò nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ:
Et modò de multis alicui blandiens amicis,
Sollicita petijt perpensum voce fauorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis.
Interdum madidas lacrimarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristisque seræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus Austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc viuum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factisque immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, & ante fores hæc verba nouissima dixit.
Vincis Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Vlla ferenda mei: lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro.
Vincis enim, moriorque libens. age, ferrea, gaude.
Certè aliquid laudare mei cogeris, eritque
Quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nostrum.
Non tamen antè tui curam excessisse memento,
Quàm vitam: geminaque simul mihi luce carendum est.
Nec tibi fama mei ventura est nuntia lethi.
Ipse ego, ne dubites, adero, præsensque videbor,
Corpore vt exanimi crudelia lumina pascat.
Si tamen ò superi mortalia facta videtis
Este mei memores: nihil vltrà lingua precari
Sustinet: & longo facite vt narremur in æuo:
Et quæ dempsistis vitæ, date tempora famæ.
Dixit: & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cùm foribus laquei religaret vincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia, dixit:
Inseruitque caput: sed tum quoque versus ad illam est:
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu, trepidantum, & multa gementum
Visa dedisse sonum est, adapertaque ianua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustraque leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui, postquam miserarum verba parentum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lacrymosa per vrbem,

§ *Viderat a veteris* § Iphis Cyprius Anaxeretes puellæ amore captus, cum nullis precibus ea posset potiri, vitam finire decreuit, ad ianuam igitur amatæ cum se suspendisset, maximo mœrore matrem affecit. cum vero funus efferretur, Anaxerete ad fenestram accedens, vt inde exequias spreti iuuenis spectaret, in saxum fuit commutata. § *Veteris Teucri* § de Teucro Telamonis filio intelligimus, qui propter mortem Aiacis a patre domo pulsus, Salamina in Cypro condidit. § *Miserum amorem* § eam enim, a qua non amabatur, amabat. § *Sollicita voce* § plusquam diligenti oratione. § *Perpensum fauorem* § impensum & magnum, ac diligenter animadoersum. ea autem omnia describit Ouidius, quibus amatores vtuntur, vt puellis amatis potiri possint. § *Intendit* § alligauit. § *Posuitque in limine duro Molle latus* § antitheton est. durum nanque opponitur molli. Iphin autem sæpenumero in limine ianuæ Anaxaretes iacuisse ait. § *Conuitia fecit* § maledixit. § *Seræ* § quæ ianuam clausam tenebat. § *Sæuior illa freto surgente* § quod in tempestatem excitatur. § *Cadentibus Austris* § flare desinentibus. tunc enim sæuissimi sunt. § *Noricus ignis* § Norici populi sunt Alpini ferro abundantes. § *Quod adhuc viuum radice tenetur* § hoc est quod nondum è terra est effossum. saxa enim nondum a sua radice auulsa, & viua dicuntur, & duriora sunt. § *Spernit & irridet* § Anaxarete Iphi humilitatem contemnens, illius querelas irridet. § *Factis immitibus* § asperis, crudelibus. illum nanque a ianua fortasse depulit. § *Et spe quoque fraudat amantem* § quod crudele admodum videtur. § *Fraudat* § priuat. § *Et pæana voca* § hoc est vocibus lætitiæ vtere, qualibus voti compotes gaudia sua exprimere solent, vt alibi Ouidius. Dicite io Pæan, io Pæan dicite Pæan. Pæan vero hymnus quoque est in Apollinē, qui a triumphantibus canebatur. § *Incingere* § coronare inquit viridi lauro, id quod triumphantes solent. § *Ferrea* § dura atque crudelis. § *Certe aliquid mei cogeris laudare* § quod mihi ipse mortem consciui, vt tibi rem gratam facerem. § *Curam tui* § amorem, quo te prosequor. § *Excessisse* § a me subauditur.

§ *GEMINA lu.* § & vita mea, & te quæ mihi altera lux es. § *Crudelia lum.* § crudeles oculos. § *Humentes* § lacrymantes. § *Hæc ti. ser. pla.* § huiusmodi inquit Coronæ tibi sunt gratæ, vt laqueo collum inseram. hæc autem cum maxima Anaxaretes inuidia dicuntur. § *Inseruitque c.* § laqueo subintelligatur. § *Elisa f.* § compressa ceruice. § *Icta* § percussa. § *Famuli* § Anaxaretes. § *Frustraque le.* § alligatum iam enim mortuus erat. § *Nam p.* § Iphidis subaudiatur. est autem parenthesis. § *Funera du.* § docendas ac celebrandas exequias curabat.

§ *Lurida* §

{ *Lurida* } nigra, qualia sunt mortuorum membra. { *Portabat* } portanda curabat. { *Arsuro fe.* } capulo comburendo. Feretrũ enim vna cum cadauere comburebatur. { *Quam iam deus vl. ag.* } quam iam Nemesis superbiæ vltrix persequebatur. { *Tectum* } cubiculum. { *Inijt* } intrauit. { *Vixque bene imp. le.* } ordo est vixque bene Anaxa- præter vnũ illud. inter se coisse viro & decernere ferro, quod tamen & ipsum in finem commatis siue tomes incidit, vt ea ióne defendi queat. proinde vtcunq; debacchetur Regius in aduersarios suos, neminem puto elisionis istius suæ astipulatoré inueniet, siue, Inque siue, atque siue qūocunq; tandé legédom concedamus.]

Anaxarete in saxũ.

rete prospexerat Iphin lectũ & feretro impositum, cum illius oculi diriguere. { *Diriguere ocu.* } cum subaudiendum, vt intelligatur, cum oculi rigidi sunt facti. { *Hæsit* } affixa est. { *Saxum* } saxi duricies quæ paulo ante in pectore illius erat. { *Salamis.* } quæ & Salamin dicitur, insula est cum vrbe eiusdé nominis, & vrbs in Cypro a Teucro Telamonis filio ædificata: & de hac hoc loco accipiendum. { *Veneris pro.* } Venus prospiciens dicta videtur, q virginum superbiam amatores côtemnétium prospiceret, atque prouideret. Nymphe autem cum sit vocandi casus sine diphthongo scribatur. [Immo prospiciétis cognomen accepit a specie & forma prospiciétis de fenestra Anaxaretes, quæ eadé specie a Venere in saxum conuersa fuit. quanquam alibi apud auctores, eos qui restant neque fabulæ huius, neq; cognomenti istius méntio vlla fit. sed hoc temporũ

Grata

iniuriæ acceptum ferendũ, qua longe plures cũ huius, tum aliarum rerum auctores amisimus, quam retinemus.] { *Lentos fa.* } diuturnam superbiam. { *Sic tibi.* } optantis est aduerbium hoc loco illud sic. { *Iuuen.* } in iuuenilem figuram. { *Qualis vbi op.* } quam pulcher esset Vertumnus anili habitu depositu, apta similitudine ostédit poeta. { *Inque fig Capta deúnym est* } sic quidem legitur, sed inque loco illius inq;, vt reponatur sensus exposcit. exponit enim poeta curui opus non fuerit. nam Pomona forma Vertumni capta facile ei moré gessit. hanc vero emendationem nostram inepti quidã Scalfoniæ reprehendant, vt versum perturbãtem sic enim aiunt, Syllaba breuis natura produceretur, quasi vero hoc & ipsi nô viderimus, ac non illud secuti sumus, quod non solum a grammaticis, sed a Fabio quoque Quintiliano præcipitur. s. literam sæpenumero in metro excludi: quo quidé modo nulla vis carmini affertur. sed de hoc quoque alibi plura. [Quos hic Scalfornias, vt ipse vocat, regius sugillet, nescio. illud certe verum apparet, quod vulgo dici solet, suum cuique pulchrum. nam quod ad elisionem consonantis s, attinet, vt quidem constat a veteribus eam usurpari solitam fuisse, ita rursum in toto hoc poeta exéplum eius alibi non extat, nec apud Virg. q tñ Ennianæ vetustatis amator fuit

Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Fortè via vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit: duraque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam deus vltor agebat,
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus,
Et patulis inijt tectum sublime fenestris.
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin:
Diriguere oculi, calidusque è corpore sanguis
Inducto pallore fugit: conataque retrò
Ferre pedes hæsit: conataque auertere vultus,
Hoc quoque non potuit. paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro iam pridem corpore, saxum.
Nève ea ficta putes, domina sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. Quorum memor, ò mea, lentos
Pone precor, fastus. & amanti iungere nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc vbi nequidquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem redijt, & anilia demit
Instrumenta sibi: talisque apparuit illi,
Qualis vbi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nullaque obstante reluxit:
Vimque parat: sed vi non est opus: inque figura
* *Capta deǽnympha est, & mutua uulnera sensit.*

ARGVMENTVM.

Post Amolij, ac Numitoris Albanorum regum interitum, Romulus vrbis a se conditæ cœpit imperium, qui cum aduersus Titum Tatium pro raptu virginum dimicaret, hostis appropinquante vrbi, portis obseratis, vna patefacta est Tarpela virgine prodente patriam scilicet, quod vt præsensit Venus, pro filij incolumitate a nymphis, quæ proximæ Iano erant, geminum petijt auxilium. data ergo venia, secundum portam, quam Sabini irrupturi erant, recluso fonte scaturientes aquæ, quæ antea latuerant, cœperunt: quæ cum frigidæ hostium introitum non prohiberent, ex frigidis in calidas versæ, hostium auertarunt: victoriaque Romulus potitus, rebus vrbis compositis, iura reddens populo, sicut petierat mater, raptus in cælum est: ita vt Quirinus nouo nomine vocaretur.

PRoximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes: Numitorque senex amissa, nepotum
Munere regna capit: festisque Palilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatius, patresque Sabini
Bella gerunt: arcisque uia Tarpeia reclusa,
Dignam animam pœna congestis * exuit armis.

{ *Et mutua vulnera sensit* } nã & ipsa Vertumni amore cępit ardere. { *Proximus Ausonias* } ad historiã regum Albanorum, intermissa narratione mutationum Vertumni, redit poeta. nam * Palatini Amulius & Numitor filij fuerũt, qui cũ ea côditione a patre regnum Albanorum accepissent, vt alternis annis regnarent, Amulius semel occupatũ imperiũ fratri reddere nunquam animũ inducere potuit, sed Romulus & Remus ex filia Numitoris a Marte côpressa nati, & Amulium interfecerunt, & regnum auo restituerunt. ipsi vero vrbé Romã ædificarunt, vbi cũ Romulus omnia composuisset, iamq; senior esset effectus, Martis precibus in deorum numerum fuit translatus. { *Iniusti Amuli* } fratrem enim contra ius & fas regno fraudauit. [Occiso etiam filio illius Laoso, vt 4. Fastorum idem Ouid. meminit.]

* siue, Procæ, ut supra annotauimus.

Aquæ frigidæ in lidas.

FESTIS Pal. { Palilia festa erant, q in honoré Palis pastorũ deæ celebrabantur, qbus Roma a Romulo & Remo côdita fuisse dr, q dies a Priscis Romanis maxime celebrabantur Vt latius idé poeta docet 4. Fast. Meminit auté Plut. in vita Romuli, & Propertius in fabula Tarpeiæ his verbis.

RAPH.

Vrbi festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit manibus esse dies &c.

{ *Tatius, patresq; Sabini Bella gerunt* } propter raptũ Sabinarum. nota est autem historia. { *Arcisq; via tarpeia reclusa* } ordo est & sensus, & tarpeia virgo exuit atq; deposuit animam pęna dignam armis & scutis in eã congestis, post reclusam & apertam arcis viam. nota est auté hæc historia, quàm vt hoc loco sit pluribus repetenda. Tarpeius autem mons est, qui postea Capitolinus fuit dictus. in bello autem Sabino Tarpeia Tarpeij, qui arci præsidebat, filia Sabinorum ornamentis, quæ in sinistris gestabant capta, hostibus prodidit arcem, qui cum pacti essent se daturos id quod in sinistris gestabant, in eam scuta coniecerunt, quò & & fidem datam seruarent, & proditricem vlciscerentur. [Vide Liuium lib. 1. ab vrb. con. Plutar. in vita Rom. Dionysium lib. 2. qui varias veterum Historicorum de consilio & facto Tarpeiæ recenset. totam autem hanc rem etiam Propertius descripsit lib. 4.

{ Sati

Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt uoces, & corpora uicta sopore
Inuadunt, portasq; petunt, quas obiice firmo
Clauserat Iliades unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum uerso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit, nisi quòd rescindere nunquam
Dijs licet acta deum. Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium. nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere deam: uenasq; & fluminis fontis
Elicuere sui. nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti,
Incenduntq; cauas fumante bitumine uenas.
Viribus his, alijsq; uapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modò quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaq; ne quidquam rigidis promissa Sabinis
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles. quæ postquam Romulus ultro
Obtulit. & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estq; suis: generiq; cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec inultima ferro
Decertare placet, Titiumq; accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque æquata duobus
Romule, iura dabas: posita cùm casside Mauors
Talibus affatur, diuumque, hominumque parentem:
Tempus adest genitor, quoniam fundamine magno
Res Romana ualet, & præside pendet ab uno,
Præmia iam promissa mihi, dignoque nepoti
Soluere, & ablatum terris imponere cælo.
Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nam memoro, memorique animo pia uerba notaui)*
Vnus erit, quem tu tolles ad sidera cæli,
Dixisti. rata sit uerborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, & nubibus aera cæcis
*Occuluit, tonitruque, & fulgure terruit * orbem,*
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixusque hasta, pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus, & ictu
Verberis increpuit, pronusque per aera lapsus,
Constitit in summo nemorosi colle Palati.
Reddentemque suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
Dilapsum tenues: ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cælo.
Pulchra subit facies, & puluinaribus altis
Dignior est, qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amissum coniux, cùm regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat; & uacuæ sua sic mandata referre:

§*Inde sati Curibus*§ Sabini. nam Cures Sabinorum urbs est. § *Ore premunt* § silēt. § *Et corpora uicta sopo.* § Romanos somno oppressos. § *Iliades* § Romulus Iliæ filius. § *Iano loca iuncta tene.* § templo Iani. describit autē poeta mutationem aquarum frigidarum in calidas. nam in ipso prælio cum fugerent Romani precibus Romuli aquæ calidæ scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt ulterius Romanos persequi, poeta uero precibus Veneris id factum fuisse ait. § *Iani patentis* § aperti. nam Iani templum apertum significabat urbem bello implicitā esse. clausū uero pace gaudere. § *Lurida sul* § quòd luridum colorē & pallidum efficiunt. § *Fumante bitumine* § ardente. Bitumen uero genus est picis facillime ignes contrahentis. [Eandem hanc fabulam describit idē poeta 1. Fastorum. nisi quòd illic nō nymphis, sed Iano calefactionē aquarum illā tribuit his uersibus.

Et iā cōtigerant (inquit, Iani) portā, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuida sera feras,
Cum tanto ueritus committere numine pugnam.
Ipse meæ mouit calidus artis opem,
Oraq;, quæ pollens ope sum, fontana reclusi,
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subiecit sulfure uenis,
Clauderet ut Tatio feruidus humor iter.

quod autē hic de Venere meminit poeta, & quod eius cōsilio Sabini retēti fuerūt, ei fictioni causam dedisse uidetur, quòd eodē loco Romę, ubi pugna hæc commissa fuit postea Veneris Cluacinę simulacrū dicatū fuit. quę cognomentū hoc a Cluēdo, hoc est, pugnando accepit, ut Plin. lib. 15. cap. 29. testatur. & aquarum occasionē, a lacu, qui ibidem fuit, in quē Curtius equo præcipitatus, a se Curtium appellari fecit, traxisse poetam uerisimile est. cuius & Liuius, & Plutar. & cæteri meminere.] § *Certare Alpino rigori* § contendere cū Alpium frigore, quod est uehementissimum. est autem constructio Græca, certo nanque tecum tibi Latine dicimus. § *Rigidis Sabinis* § seueris. § *Præstructa* § obstructa, obturata. § *Martius miles* § Romanus, a Marte nanque per Romulum originē ducit Romani. § *Strata est* § cooperta fuit. § *Generique cruorem* § Romani enim Sabinorum filias oxores acceperunt. § *Pace tamen sisti bellum* § illud fuisse sublatum notius est, quàm ut sit exponēdum. § *Tatiumque accedere regno* § nam inter reliquas pacis conditiones hoc etiam placuit, ut Tatius unà cum Romulo æqua potestate, paribusque honoribus regnaret. § *Occiderat Tatius* § de morte Tatij; qui annis quinque cū Romulo imperauit. & Titus Liuius, & Dionysius Halycarnasseus copiose scribunt, Lauinij fuit interfectus a proximis legatorum, qui ad res repetendas missi, non solum sua a Tatio non impetrarant, sed a Sabinis quibusdam, inuito Romulo contra ius & fas perempti fuerant. § *Aequata* § æqualia facta. § *Tēpus* § figura est græca. nā soluēdi insoluta orōne diceret. § *Fundamine magno* § firmo fundamento.

§ *RES Romana* § imperiū Romanū. § *Et præside pēdet ab uno* § & unius præsidis & regis nutu regitur, atq; gubernatur. § *Dignoq; nepoti* § Romulo. § *Imponere cælo* § in numerum deorum referre. § *Nā memoro* § in memoria habeo. alias memorare significat narrare: est autē parēthesis, ordo nanq; est, Tu mihi quondā & olim dixisti concilio deorū præsente, unus erit Romulus, quē tu o mars, tolles & extolles in sidera cæli § *Et nub. aera cæcis* § hoc ex historia sumptum est. nam Romulus, ut narrat T. Liuius, cum ad exercitū recensendū cōcionē in cāpo ad Capræ paludē haberet, subito coorta tēpestas cū magno fragore tonitribusq; tā dēso regem operuit nimbo, ut cōspectū eius cōcioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit uisus. creditus est autē a patrib. ꝓpter morū asperitatem fuisse discerptus, sed plebi ꝑsualerūt ipsū in sidera fuisse translatū. § *Promissa ra.* § rapiendi Romuli e terris in cęlū. § *Sēsit* § cognouit. § *Verberis* § flagelli equi uerberātis. § *Nemorosi Pa.* § nemorib. obsiti. Palatiū autē unus ē ex collib. Romanis, īperatorū sede clarissimus, qd nūc uulgus palatiū maius uocat. § *Nō re.* § Regi nō conuenientia. de litib. enim priuatorū iudicabat. [Aut, nō regia ꝑ ciuilia, & æqualia, qui omnia suo arbitrio moderāi, sed in repub. & in ciuitatib. æquali iure, & ijsdē legib. cōstitutis dicunt.] § *Suo Qui* § suis Romanis. § *Intabescere* § liquescere, atque cōsumi. § *Et pul. alt.* § sedib. atq; altaribus excelsis. Puluinaria nanq; lecti dūr, q in deorū tēplis sternebāt. § *Trabeati* § trabea induti. nā Romulus eū oriuerit, trabea uestē utebat. Trabarū autē genera sūt tria, ut scri. Suet. in lib. de genere uestiū, unū q dijs sacrat. q totū est purpureū: alterum est regū, q quidē est purpureū, sed albo insertum: tertium est augurale de purpura & corola mixtū. [Alij legūt & puluinaribus altis Dignior est qualis trabeati for. Quir ut sit sensus, tal- esse apparuisse, qualis postea imago aut effigies eius cū trabea sive trabea induti, pingi, ac fingi cōsueuit.] § *Limite cur.* § arcū dicit p quā Iris decurrere dicitur. Hersiliæ ab Romuli uxoris Metamorph. exponit poeta nam & ipsa in deam nomine Orā fuit conuersa. Romolus i Deū

T §*Nunc*

}*Nunc esse Qui.*} qui in deorum numerum translatus est, }*Siste tu fle.*} hoc est tuis fletibus finem impone. }*Pete lu*} vade ad lucum. }*Colle Qui.*} qui a Quirino, Quirinalis fuit cognominatus. }*Romanus re.*} Romuli, qui post mortem Quirinus fuit appellatus. }*Per ar pi*} per arcus varijs colorib. distinctos. }*Et liquet*} constat. }*Offer*} ostende. }*Ora*} faciem, figuram. }*Cælum acc. vid*} fęlix mihi esse uidebor }*Cum vir. Thau.*} cum Iride Thaumantis filia. }*Romuleos co.*} Quirinalem collem. }*Cessit*} recessit. }*In aur.*} in aerem. Notis amicis. }*Romana co. de. vr.*} Romulus. }*Et pri. par.*} nam corpus ex mortali effectum est immortale, & pro Hersilia. Ora fuit cognominata. }*Quæ nunc*} nam Ora in templo Romuli colebatur.

COEL. RHOD. PORRO in noctibus Atticis, Horã reperias pro dea Quirino iuncta, quam Hersiliam Ovi. intelligit Metamorphoseon 14. cum ita canit.

Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis.
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen

Mutat, Horãq; vocat, quæ nunc dea iuncta Quirino est. in veterum monumẽtis obseruatum, & illud, vasa dici horoscopa, quibus cõmonstrantur horæ, quę & heliotropia vocitata interim comperiuntur, si solis, & umbrarum ratione constent. porrò notationem genitalis horæ, horoscopon quoque vocant, quod quinto ciuitatis diuinæ Aurelius August. scribit, vnde illud prodijt Persianum. Geminos horoscope varo Producis genio. Et verbum horoscopare, quo vtitur Manilius, & signa horoscopantia apud Firmicum. Solis verò umbilicus (quem & stylum hemisphærij dicunt monstrantis horas) est, quem gnomonen item appellamus, & sciatheram, cuius vmbra internoscuntur horæ, vnde & ipsa vmbrarum ratio gnomonice dicta, ab Anaximene Milesio inuenta. qui item primus sciathericum excogitatum ostendit Lacedæmone, vel vt alij Anaximander.

Iacobi Constantij Fanensis.

N*Isi prius in scop.*} scylleum dicit, quod ita appellatum, ait Procopius in tertio de bello Gothorum, quòd magna latronum multitudo, quos Gręci σκύλακας vocant) vsq; ad sua tempora eum sinum incoluerit, non quòd Scylla mulier monstruosa ac belluina forma ibi habitauerit. }*Fraudem & per.*} Cercopes in Lydia populos fuisse Zenobius tradit, immansueti ingenij atq; fallacis, qui cum in Herculem apud Omphalen existẽtem, multa dixissent conuicia, ab ipso domiti & supplicio affecti fuerunt, ijdem cum Iouem postea voluissent decipere, ab ipso mutati fuerunt in saxum, vnde illa nata sunt prouerbia, quę narrat interpres ἀγορὰ κερκώπων i. forum Cercopum, & κερκωπίζειν id est cercopizare in prauos, & pessimorũ homines mores, quæ non retulissem nisi impressores corrupissent. }*Mors er*} ordo est, ipsa mors minimum tamen, id est, minima pars doloris erat ante oculos, sensus autem talis, mors (si dolorem consideres, quem mortis imagine mens mea sustinebat) minima erat doloris portio, ac penè nihil, quia mori desiderabam, sed tam durum mortis genus formidabam. Hoc autem declarat inferius cum ait mortemq; timens cupidusq; mori. }*Nimq; Elp*} ex Homeri sententia dictum, qui vndecimo Odysseæ tradit Elpenorem immoderato vino ebrium in domo Circes e scalis decidisse, ac fracta colli iunctura obijsse. Ovi. 3. tristium at miser Elpenor tecto delapsus ab alto, & in Ibin. Neue gradus adeas Elpenore cautius altos. Viuiq; feras vini quo tulit ille modo. }*Et re.*} in quibusdam exemplaribus lego omnia, quod

ARGVMENTVM.

ARG. Hersilia coniux Romuli cum fleret amissum coniugem, a Iunone ei post datam immortalitatem, Ora nuncupata est, quorum templa a populo Romano in colle Quirinali constituta sunt.

O Et de Latio, ò & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Antè fuisse viri coniux, nunc esse Quirini.
Siste tuos fletus; & si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret, & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea (nanque mihi, nec quæ sis, dicere promptum est,
Et liquet esse deam) duc, ò duc, inquit, & offer
Coniugis ora mihi: quem si modò posse videre
Fata semel dederint, cælum accepisse videbor.
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. ibi sidus ab æthere lapsum
Decidit in terras: a cuius lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Oramque uocat, quę nunc dea iuncta Quirino est.

non displicet, vt sit sensus, bene vouentib. bona vouisse Circen quemadmodum mos est ut fiat, ut cum bonam diem vouenti, bona dies & annus respondetur. }*Signum est.*} in meo codice legitur Iuuenale, quod nõ minus probo, nam Iuuenalis ab antiquioribus potius quàm Iuuentilis dicebatur. vnde Iuuenalia, & Iuuenales ludi Tacito, Suetonio, Capitolino, & alijs, nunc Iuuenalis, & Iuuenales dicitur, vt auctor est Priscianus in quarto. }*Quasque Nu.*} Numicus, & Numicius, hic fluuius dicitur, quamuis aliqui contra sentiant. Silius in 8. Haud procul hinc paruo descendens fonte Numicus Labitur. Sed danda veniá ijs, qui Numicum dici posse inficiantur, quoniam hic Silij versus cum multis alijs in omnibus fere codicibus desiderabat, qui a nobis sunt restituti, ut in primæ collectaneorum Hecatostys c. 92. apparet }*puteoleosq; si.*} Puteolos a puteorum olore. i. malo odore dictos existimat Stepha. atque esse cõpositum nomen Festus non, sed a puteo verbo idest fœteo deriuatos, propter olidũ aquæ putorem, vel a puteis subruatur, quorum ibi esset multitudo, vt olidas illas aquas exciperẽt, sed aduertas velim Festi codicẽ esse corruptũ. }*Fert ac.*} melius texta. idem 1. Fast. Pinea nõ sano ter pede texta ferit, & alibi Pinea texta sonant }*Et la.*} Lego puppẽ Homeri testimonio & Procopij, quorũ hic in 4. de bello Gothorũ sic inquit, Nauem ex alba petra, quæ in phęacide regione apud mare visitur, aliq eam esse autumnãt, qua Vlysses Ithacã fuit aduectus, bene ex ternorum militum ducem gessit, sed litteris insculptis declaratur a mercatore quodam Ioui Casio oblatã, quẽ incolę venerãtur, & ciuitas ubi hæc spectatur, nostris etiã tẽporibus Casiopolis appellatur. }*Clarus su.*} Clarus nomẽ proprium est hoc loco non adiectiuum significatq; eum regem, qui Alba dictus fuit, nã poetis mutare interdũ nomina cõuenit, auctore Seruio. clarum autẽm appellauit, quem cæteri Albam, ob id, quòd omnia alba eadem clara sunt, & ne Clarum significare Albã quid dubites, vide quomodo in 4 Fast. hoc idẽ poeta ipse est æmulatus. Subit alba Latinũ. }*Epitus ex*} .i. post illum Clarum intellige, non aũt post Latinum, vt nonnulli exponunt, quia contra testarent omnes historici cũ eodẽ poeta qui idẽ ait Proximus est titulis Epitus alba tuis }*Feretq.*} quemadmodum Albã mutato nomine Clarũ appellauit, ita Agrippã nunc acrotã uocat, quod nomen sine plausu põt interpretari. Est q; conuenientissimũ cognomẽ Agrippæ, nã qui interiorib. pedib. nascuntur (quod nunquã sine sũmo id periculo fiat) oi plausu penitus uacant. }*Silenusq; fuos*} in quibusdã codicib. legitur, Syluanus, sed magis placet Silenus, idem in Fastis, nequitia est, quæ te non sinit esse Senẽ. }*Sancor*} in nonnullis exemplarib. lego Hędis, quod non displicet, quoniam Hędorum non solũ ortus, sed & occasus efficit tẽpestates, ut Seru. scribit, sed alteram quoq. lectionem tueri his Gelij uerbis possumus, quæ sunt noctium Atticarum lib. 2. cap. vlt. Fluctus qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur: simulac ventus posuit, sternuntur, ac conflaccescunt; & mox fluctus esse desinũt. at non idem fit flãte austro vel Aphrico quibus iam nihil spirantib. undę tamen factus diutius tument, & a vento quidẽ iam dudum tranquillæ sunt, sed mare est etiam atq; etiam undabundum. }*Et cor.*} Prisc. in 2. sic legit, ut corpora uicta sopore inuadunt: portasque premunt, quas obice fultas Clauserat Iliades. quæ lectio magis quadrare uidetur, quia sequitur. unam tamen ipsa reclusit, nam antea aperiri portas necessum est, quàm introeat quisquam. }*Vnam tamen ipsa reclusit*} portam intelligit ad radices collis Viminalis, quam Ianualem Varro & Macrobius uocant, ac Palatinam antea nuncupatã Fabius Pictor uidetur nouesse,

ANNO-

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVMQVARTVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Inde manu magna Tyrrhena per aequora vectus.

ILLVD manu magna ambiguitatem habet, & exponendum a commentatore erat, vtrum pro magna potẽtia, an magno famulatu accipi debeat, sed despiciat hoc lector, res est paruι momenti.

Dignus eras, vltro poteras, certeque rogari.

Sensus est, dignus eras, & certe poteras vltro rogari. quidam distinguunt post vltro, quod mihi non probatur. est autem coniunctio, que, dure in tertium translata locum. porro decimonono inde carmine, Rhegion egreditur, de circe intelligẽdum est, nõ de Scylla, quod in Raphaelis commentario librariorum culpa deprauatum puto.

Sulphure fumantes Acheloidumque relinquit.

Aut Diastole est in Acheloidum, aut ad i adiectum est e, quod apud Græcos frequentissimum est, nam supra li. 5. corripitur. Vobis Acheloides vnde Pluma pedesq́, auium. In tertio autem postea carmine inarimen vno verbo dictum quod Græcis est, & apud Homerum Iliados 2. ἰξ ἀρίμοις, multi admonuerunt ante nos, primum apud Vergilium innouatum, postea secutos Ouidium, Lucanum, Statium, ac cæteros, quare nunc omittimus.

Laua de parte canori Aeolida tumulum

Hoc vix intelligitur, nã omnia hæc ad dextram Aeneas habuit, cum ab Sicilia in Latium nauigt, sed aut in sinistra parte intelligemus Misenum, dum Neapolim tendebat Aeneas. tantum enim prominet Misenum promontorium, aut aliam quandam insulam Ouidium intelligere voluisse credemus. quã ad sinistram reliquerit Aeneas, in qua Misenum sepultum uoluerit. at nihil asseueramus.

Didicit quoque iura locorum.

Allusisse eum credo ad loca apud inferos, quos circulos vocant 6. Aeneid. li. cæterum illud iura explicandum erat latius Commentatori.

Hac mihi ut potior domus est

Obscurum hoc videtur, sed intellectu leuatur. nam imprecatur sibi in Polyphemi antrum reditum, si non dixerit uerum nempe Aeneæ domum ipsi potiorẽ quàm sit uel propria, vel Vlyssis nauis, ut rectè exposuit Raph. Ergo potior, scilicet quàm mea.

Vestra quoque clamor Vlyssi. Penè rates nocuit.

Ex Ody. 1. hoc sumptum est, Vlysses, inuitis socijs Polyphemo inclamat, cũ iactus scopuli naui eius propè male cessisset.

Quo vidi bina meorum Ter quater affligi.

Post ter distinguendum uidetur, binos identidem arripiens Polyphemus quanquam dura est compositio, quemadmodum & sequente item carmine, dum super ipse iacens, denique hoc quoque annotatione non indignum, quod uiscus, omnes exponunt carnem, cum poeta hoc in loco connectat, Visceraque & carnes, sed quantum mihi videtur illud Hom. Ody. 1. exprimere voluit.

Oransque fugam gestu.

Quo pacto orauit fugam, qui cum eis discedere cupiebat? Sed intelligendum, Oraui, ut me acciperent, ac inde fugerẽt, quod & factum est.

Bisque nouem socios Circaea ad mœnia misit.

Homerus Odyssea 22. cum Eurylocho missos, sed uel nõ admodum curauit Ouidius eum numerum, vel alios secutus est auctores, at res est nullius momenti.

Redeunt humeri, & subiecta lacertis brachia.

Vel ex hoc loco satis claret, post humeros statim esse lacertos, deinde brachia proxime ad manus, cuius contrariũ nostra ętate tradidere quidam Grammatici, & in his nominatim Calep.

Quinquennem poteras Graia quater edere pugna.

Dura est hæc compositio, præter huius poetæ morem. Raphael tamen recte exposuisse uidetur: nec poteras edere quater quinquennem spectasse tot annos Graia pugna. lector tamen de eo sensu cogitet, ego enim adhuc hæreo.

Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbor.

Explicandum etiam hoc loco Commentatori, vt opinor, erat, cur post maiora poeta minora subiungeret, deinde quę illa uicina fuerit arbor, quæ in hoc mihi notantur, ut ingenia excitem, nam ego plane hæsito.

Maiores brachia pennas Accip. cubitique leuiten. in al.

Hic locus uidetur contrarius esse huic, de quo paulo ante admonuimus, brachium esse manui proximius, quam lacertum, sanè cubitum hic pro lacerto accipitur opinor. Sed licentia poetica hæc confusa uidentur. nã libro primo de Daphne uidetur ordine recto, quanquam retrogrado, dixisse, laudat digitosque manusque, brachiaque, & nudos media plus parte lacertos, quanquam eo in loco Raphael mulierum Romanarum habitum a poeta describi putat. at id ego non existimo, quin uirginis uenatricis mores expressos existimarim potius.

Intonuit dicente dea.

Intonuit impersonaliter accipitur, pro tonitru factum est. Grammatici uocant uerba exemptæ actionis. operæpretium autem est uidere, in hac nauium Metamorphosi mirabile poetæ ingenium, qui tam multas inuenerit similitudines, ubi nulla propemodum uidebatur.

Inde sub Ascanij ditione binominis Alba.

Etsi Ascanij filius maior Iulus dictus est, tamen ipse quoque Ascanius Iulus nominabatur, ut clare patet apud Maronem. binominis autem melius ad genitiuum Ascanij quam Alba nominatiuum referetur. mirum autem duos Albanorum reges hoc in loco omissos a poeta, Aeneam Syluium, ac Albam, quartum ac sextum. Albam tamen in quarto Fast. non omittit, in soluta oratione non poterat id mirum uideri, sed in carmine, nisi quod in Fastis duo carmina omissa, hic aliquot omnino suspicor, & Commentator hæc, quasi nihil adsit difficultatis, leuiter transilit, nos in Dionysium ac Liuium annotationibus editis, hæc multis differuimus, quare hic obiter ea attigimus.

Nec coniux timidi aut audacis Vlysses.

Mire hęc connexa uidentur, timidi in pugna, audacis in struendis insidijs exponit Raphael, sed hoc modo per ac melius connecterentur, uide utrum sit correctio prioris dicti, quasi diceret, si timidus non est appellandus, appelletur audax.

Ista pedum motu trepidantum & multa timentum.

Post motu distinguendum, ut sit sensus, Ianua ista motu pedum, uidelicet, Iphios suspensi ac morientis, uisa est dedisse sonum trepidantum, ac multa timentum.

Veneris quoque nomine templum Prospicientis habet.

Strabo li. 14. ait, post Carpasiam Cypri urbem esse mõtem ac promontorium, montis summum Olympum dici, ubi Veneris Atreæ templum sit, quod nec adire, nec uidere mulierib. concessum. Ptolemæus uidetur Aphrodisium uocare. Raphael ait, Venerem prospiciẽtem dictam, quod uirginum superbiam amatores contemnentium prospiceret, ac prouideret, quod mihi non probatur.

Nondum tamen inuia Iani
Ora petentis erant.

Mirum, quem auctorem secutus sit hic Ouid. nihil enim apud alios de hoc inuenio. Commentator, ut solet, tanquam res bene nota sit, leuiter transit ac tacet.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER DECIMVSQVINTVS.

ARGVMENTVM.

Mycilus Alemonis filius procreatus Argis, cum quieti se dedisset, Hercules visus est, qui eum moneret, vt patriam relinqueret, & secundum Aesarem amnem consideret, qui cum facere extimesceret, quia lex vetaret deserere patriam. & in aliam ciuitatem transire, rursus admonitus est. metuens itaque penates suos destituit, ideoque in iudicium publicum est deuocatus, & cum omnem populum aduersus se haberet iudicaturum calculi albi, ac nigri dati sunt: ut atri damnarent, candidi absoluerent. Mycilus itaque pertimens periculum capitis Herculem inuocauit, ut laboranti sibi, quia eius iussis obtemperasset, ferret auxilium: cuius preces non incassum abierunt. nam cum calculi more patrio in vrna effusi deducti essent, omnes apparuerunt in colorem album conuersi. quamobrem ille metu liberatus, per Ionium pelagus nauigans, cum in Italiam venisset, & Aesarem amnem attigisset, sicut praeceptum erat, vrbem constituit, eamque a proximo tumulo, cui & Tates Neptuni filius subiectus erat, Tarentum nominauit.

Quaeritur interea, quis tantae pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet, ritus animo maiora capaci
Concipit, & quae sit rerum natura, requirit.
Huius amor curae, patria, curibusq; relictis,
Fecit, vt Herculei penetraret ad hospitis vrbem.
Grata quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia quaerenti, sic è senioribus vnus
Retulit indigenis, veteris non inscius aeui,

RAPH. QVAERITVR *inter.* } quo commodi*, & librum libro, & Metamorphosin Metamorphosi coniungat poeta, eorum sequitur opinionem, qui sentiunt Numam Pompilium in magnam Graeciam iuisse, vt Pythagoricis dogmatis instrueretur. quam quidem opinionem Liuius cō pluribus refellit argumentis, sed hoc potissimū quod Pythagoras tempore Numae non fuit. } *Tanta mo.* } tanti imperij per trāslationem. } *Tanto re.* } quantus fuit Romulus. } *Clarum Nu.* } nobilem, sua iustitia, atque integritate notum. Numa.n. Pompilius Curibus in Sabinis ortus, vir inclitus iustitia & religione consultissimusq;, vt in illa quisquam aetate esse poterat, omnis diuini atque humani iuris, visus est senatui populoq; Romano dignus, qui Romulo in regno succederet. } *Ritus* } mores. } *Requirit* } inquirit, scrutatur. } *Huius am. cu.* } cupiditas perdiscendae rerum naturae. } *Curibus* } Cures, (ut Strab. narrat) opulentissima fuit Sabinorum vrbs, ex qua euocati sunt T. Tatius, & Numa Pōpilius reges, vnde Romani Quirites fuere cognominati, sic enim ab ijs appellātur, qui conciones ad populum habent. } *Penetraret* } cum difficultate iret. per varios nā que populos illum transire oportuit: } *Herculei hosp.* } Crotonis, nam Croton redeuntem ex Hispania Herculem cū Geryonis armentis hospitio suscepit, a quo etiam didicit futurum tempus, quo illic ciuitas insignis, nomine illius conderetur, quod & verum fuit. nam Myci lus quidam Alemonis filius in somnis ab Hercule est admonitus, vt patria relicta (Argolicus nanque erat) se conferret ad * Aesaris fluuij ostia, ibique vrbem aedificaret. Is cum satemulas colligere cepisset, reus est factus, quòd contra leges commigrare vellet. mors enim illi proposita erat, qui patriam deserere tentasset, cum verò ferenda sententia foret, & aut suffragijs nigris condemnandus, aut albis absoluendus, sibi timens, Herculem, cui paruerat, rogauit, vt sibi auxilio esset. Statimq; calculi omnes ea nigri facti sunt albi. quare absolutus Mycilus in loco sibi ab Hercule monstrato, urbem aedificauit, quā de nomine Crotonis ibi sepulti, Crotonem appellauit. [Myscellus scribendū puto pro eo, quod vulgo, sed falso Mycilus legitur. tracta autē est fabula ex historia, cuius Strab. li. 6. & 7. Suidas in voce Myscelus, & commen. Aristoph. in Nubibus meminerunt, est autē talis. Cum Achiui monitu oraculi coloniam deducturi essent, Myscelus quidam, qui de loco Apollinem consuleret, missus

*alij habēt, Aesaru.

est. is responsum accepit, vt ibi cōderet vrbem, vbi imbro i ξ αἰθρίας, hoc est, cœlo sereno irrigatus fuisset; quod quidem ille tametsi impossibile factu existimaret, classe tamen comparata in Italiam nauigauit. caeterum cum diu varijs periculis & laboribus vexaretur, neque cōdendae urbis locum inueniret, accidit, vt ex merore forte quodā in gremio pellicis recumberet, atq; illa ut erat pro viro sollicita, lacrymis in caput recūbentis deliquaret. his igitur excitatus ille, & oraculi admonitus, (erat .n. pellici αἴθρα nomen) cępit eodem loco urbem condere, eamq; Crotonem appellauit. Strabo autem etiam illud addit, quod cū Myscelus, ex oraculo Crotonem condere missus, Sybaritarum terram conspicatus esset, eamque multò fertiliorem ac meliorē iudicasset, denuo oraculum interrogauit, nū Crotone omissa Sybarim aedificaret, atque ibi tum responsum illi datum in hunc modum.

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲξ θεὸν ἄλλα ματεύων
κλάσματα θηρεύεις, δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις, ἐπαίνει.

quos uersus Erasmus explicat in prouerbio: Donū quodcunq; dat aliquis, probo. iam apud Suidam hoc quoque fabulae adijcitur, quo tempore Myscelus ad oraculum cōsulendū abijt, eodem tēpore illuc & Archiā uenisse a quo Syracusae conditę, ijsque responsum pariter datum, hoc modo:

[illegible]

atque ita Archiam Diuitias, Myscelum Salubritatem elegisse, indeque factum, ut Syracusae diuitijs, Croto, salubritate cœli memorabilis esset, quod & prouerbia testantur, Syracusarum decima, & Crotone salubrior. caeterum neque illud hoc loco praetereundum, quaecunque Suidas, Strabo, & alij de myscello tradunt, ea a Pausania in Phocicis Phalanto, ei a quo Tarentum conditum, attribui, quod eò hic adieci, quod & Lactantius in argomento, siue ea librariorum culpa est, pro Crotone Tarentum posuit, fuit autem hic Myscelus patria Achiuus, ex oppido vetusto, quod Rypas aliquando dixerunt, auctor Strabo libro 8.

NON inscius aeui vete. } Priscarum historiarum peritus. RAPH.

Ione

Dives ab Oceano bobus Ioue natus Iberis,
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem :
Atque ita discedens aeuo dixisse, nepotum
Hic locus vrbis erit : promissaque uera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
** Myculus, illius dijs acceptissimus aeui.*
Hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur : patrias age desere sedes,
Et pete diuersi lapidosas Aesaris vndas,
Et, nisi parueris, multa, ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter, somnusque, Deusque,
Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire iubet, prohibent discedere leges :
Poenaque mors posita est, patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox :
Visus adesse idem Deus est, eademque monere,
Et, nisi parueris, plura, & grauiora minari.
Pertimuit, patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas, fit murmur in vrbe,
Spretarumque agitur legum reus, vtque peracta est
Caussa prior, crimenque patens sine teste probatum,*
*Squallidus ad superos * tendens reus ora, manusque*
O cuius caelum bis sex fecere labores
Fer precor, inquit, opem : nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquis, niueis, atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in vrnam.
Quae simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album,
Candidaque Herculeo sententia numine facta,
Soluit Alemonidem. grates agit ille parenti
Amphytrioniadae : ventisque fauentibus aequor
Nauigat Ionium, Lacedaemoniumque Tarentum,
Praeterit, & Sybarim, Salentinumque Neathum,
Thurinosque sinus, Temesenque, & Iapygis arua.
Vixque pererratis, quae spectant littora, terris,
Inuenit Aesarei fatalia fluminis ora.
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, iussaque ibi moenia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in vrbem :
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positaque Italis in finibus urbis.

ARGVMENTVM.

ARG. Pythagoras Samius tyrannidem fugiens, cum patriam reliquisset, in Italiam venit, & quae didicerat de rerum natura, mundique aperit. Admodum saeculi aurei docet adusque quoque necessarios cuncta praebente, nefas esse animalibus vesci : quod essent humanae consanguineae animae mortalium : & quod terra, in aliorum corporibus in corpora animae transfunderentur. postea docet unde occidendorum animalium vsus primum inolaverit, nam paulatim concessum est, vt malefici ferae dolis interceptae occiderentur : & mansuetorum foetus sues, quod fruges satas eruerent. Item capri, quod uuam maturam praecerpere assueuissent, nec deinde sensus crescerent.

Vir fuit hic ortu Samius, sed fugerat una
Et Samon, & dominos, odioque tyrannidis exul
Sponte erat, isque licet caeli regione remotus
Mente deos adijt, & quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

{*Ioue natus*} Hercules. {*Bobus Hiberis*} Hispanis, Geryonae interfecto abactis. Hiberia namq; est Hispania ab Hibero flumio cognominata. {*Littora La.*} Lacinium promontorium est Italiae inter Hadriaticũ mare, & Ionium a Lacinio latrone, quem Hercules interfecit, dictum. in eo templum fuit Iunonis Laciniae vnde Virg. Attollit se diua Lacinia contra. {*Longum lab.*} longi itineris defatigationem. {*Acceptissimus*} gratissimus. {*Hunc su. in.*} anastrophe est. illa nanque praepositio super, quae praeponi deberet, postponitur. {*Pressum gra.*} hoc est grauiter somno oppressum. {*Clauiger*} Hercules. {*Aesaris un.*} remoti, longe moti. est. n. fluuius Calabriae iuxta Crotonem labens. [Ve & Stra meminit li. 6. {*V. pete*} ad petendum & quaerendum vade. {*Recentia vi.*} noua insomnia. {*Pugnat*} diffidet. {*Densissima*} obscurissima. {*Caput sy.*} syderib. ornatum. {*Visus ade.*} haec particula, cum, est sub audienda. {*Idem De*} Hercules. {*Patriumque pe.*} paternum domicilium. {*Agitur re.*} accusatur, peragere autem reum dãnare est {*Spretarum le.*} contemptarum {*Sine te.*} ipse nanq; cõfessus est se cõmigrare decreuisse. [Caussam autẽ priorem videtur dixisse respectu τῆς δευτερολογίας. quã vocant. {*Fecere cal*} aperuere, acquisiuere. {*Nam tu mi. cri. au.*} nam tu mihi persoasisti, vt commigrarẽ {*Lata est sen tri.*} ab effectu. condemnatus nanque fuerat Micylus. proprie autem sententia a iudicibus ferri dicitur, quamuis in exẽplaribus ferè, Data corrupte legatur. {*Candida fact.*} ad calculos alludit. {*Lacedaemonium Tar.*} a Lacedaemoniis conditum. nam Tarentũ vrbs est Calabriae, quae & Taras a Graecis appellatur, a Tara Neptuni filio aedificata a Sparthanis verò Lacedaemoniorum duce Phalanto amplificata, vt & Iustinus & Plutarchus copiose scribunt. {*Et Syb.*} Sybaris vrbs est, & fluuius Calabriae. vrbs autem postea Thurion fuit cognominata. quae a Crotoniatis fuit capta. {*Salentinumq; Ner.*} Neaethũ quidem legitur, sed corrupte, vt ex Strab. (li. 6) collegimus, qui ait Neaethum Salentinorum esse fluuium, a nauium Aeneae conflagratione dictũ, quare hic quoque Negithũ legamus. Salentini autem populi sunt a Saletina urbe dicti. {*Thurinosq;*} Thurij vrbs est Calabriae quae & Thuria & Thuriũ dicta est a Thuria fonte haec prius Sybaris, nouissime Copiae fuerunt appellatae, unde Thurinus decli natur. {*Temesenq;*} Temese vrbs est Calabriae [Haec eadem & Templa aliquando dicta fuit, ab Ausonib. condita, mox ab Aetolis, qui cum Thoante ad eam Italiae partem appulsi fuerũt, occupata, atq; inde iterũ a Brutijs, hinc & Temesaeus Genius, de quo prouerbio dicitur, eademq; intelligitur fuisse, de qua apud Homerum Ody. ἰ Mentes ait.

Πλέων ἐπὶ οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν. ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον

auctor Strabo. quanquam nonnulli sunt, qui locũ hunc corruptum suspicentur, & pro Temesen, nescio quid aliud legi debere putent, sed ego, quoniã mox sequitur, & Iapygis arua, & Strabo quoque in descriptione Iapygiae Temeses meminit nõ video quid difficultatis aut mali locus hic habeat, nisi quod suum cuiq; iudicium relinquo. {*Et Ia.*} Iapygia vrbs est Calabriae, ab Iapyge heroe dicta. {*Fatalia*} ostia fatis & iussu Herculis quaesita. {*Tumulũ*} sepulcrum {*Iussa*} ab Hercule. {*Et no.*} nam Croton a Crotone heroe fuit dicta, unde Crotoniatae declinantur, est & alia urbs eodem nomine, Thusciae olim Metropolis. {*Primordia*} principia. Positae vr.

VIR fuit} periphrasis est Pythagorae. nã Pythagoras Samius fuit, qui odio tyrannorum patriam relinquẽs, Crotonẽ uenit, ubi philosophiã pfiteri coepit, unde & Philosophi Italici fuerũt cognominati Pythagoras autẽ primum omnium μετεμψύχωσιν, hoc est, animarum de corporib. in corpora transitũ inuexit, eoq; uetuit ne carnib homines vescerẽtur, quò facilioꝛi victui assuescerẽt, atq; cibos parabiles haberent. his. n. & sanitatem corpori, & ingenio acumẽ acquiri aiebat multa autem Metamorphoses ex Pythagoricis dogmatis poeta describit {*Hic*} pro illic Crotonis, quò se cõtulit Numa Põpil. ut Pythagorã audiret. {*Ortu*} origine. {*Et do.*} tyrãnos. {*Mente*} mentis contemplatione {*Deos ad.*} caelestia ac diuina scrutatus est. {*Oculis*} ingenio. {*Hausit*} percepit intellexit.

Mycelus

pater tollens

RAPH.

Cumque animo, & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, cœtumque silentum,
Dictaque mirantum magni primordia mundi,
Et rerum caussas, & quid natura, docebat:
Quid deus, vnde niues, quæ fulminis esset origo,
Iuppiter, an venti discussa nube tonarent:
Quid quateret terras, qua sidera lege mearent:
Et quod cunque latet. primusque animalia mensis
Arcuit ** Arguit imponi. primus quoque talibus ora*
Docta quidem soluit, sed non & credita verbis.
Parcite mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in uitibus vuæ:
Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flammæ,
Mollirique queant, nec uobis lacteus humor
Eripitur, nec mella Thymi redolentia floræ.
Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde, & sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes:
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine uiuunt.
In ** At quibus ingenium est immansuetumque ferumque,*
Armeniæ tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in uiscere uiscera condi,
Congestoque auidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis uiuere letho.
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te, nisi tristia mandere sæuo
ritusque *Vulnera dente iuuat, * ritusque referre Cyclopum?*
Nec, nisi perdideris alium, placare uoracis,
Et malè morati poteris ieiunia uentris?
At uetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tuta mouere per aera pennas,
Et lepus impauidus medijs errauit in aruis:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidijs, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
Victibus inuidie, (quisquis fuit ille deorum)
Corporeasque dapes auidam demersit in aluum
Fecit iter sceleri. primoque è cæde ferarum
potes *Incaluisse * potest maculatum sanguine ferrum.*
Idque satis fuerat: nostrumque petentia lethum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed quum danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abijt, & prima putatur
Hostia Sus meruisse mori: quia semina pando
Eruerit rostro; spemque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus, inque tuendos
Natum homines? pleno quæ fertis in ubere nectar,
Mollia quæ nobis uestras uelamina lanas
Præbetis, uitaque magis, quàm morte iuuatis
Quid meruere boues, animal sine fraude, doloque
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?

{*Vigili cu.*} diligenti studio: {*Dabat*} proponebat. {*Cœtumq; silen.*} alludit ad morem Pythagoreorum, quibus ad certum vsque tempus (vt Gellius scribit c. 9. li. 1.) pro æstimato captu solertiæ silentium iniungebatur. {*Dictaque miran.*} verba Pythagoræ ob summam grauitatem admirantum, tanta nanque fuisse auctoritate Pythagoras traditur, vt discipuli, etsi nullam dictorum rationem, assignasset, maximā adhiberent fidem, rogatique alicuius dicti rationē, responderunt, αὐτὸς ἔφα hoc est ipse dixit, Pythagoram innuētes, existimarētque se Dei vocem audire. Pythagoras quidē fuit appellatus, quod non minus quam Pythius vera loqueretur. {*Magni primor. mūdi*} de quibus uariæ sunt philosophorum opiniones ut in primo diximus. {*Et rerum caussas*} in quibus inueniendis maxime philosophi laborant. {*Et quid natura*} sit uerbum subaudiatur. natura autem ab Aristotele diffinitur, esse principium motus, & quietis. hæc autē omnia a physicis tractātur {*Quid Deus*} quæ nam sit Dei diffinitio. Deum autem scribit Plato esse summum bonū, omniumque bonorum auctorem. {*Vnde ni.*} qua ex caussa niues generētur. Vt scribunt physici, ex pluuia frigore condensata niues generantur. {*Quæ ful. esset ori.*} ex collisione nubium fulmen exprimi putatur. {*Iuppiter an venti*} quæ caussa tonitru fotet. alij nāque tonitru esse aiunt aeris uehementem strepitū. alij autem eruptionem uētorum effracta nube cum maximo impetu coeuntiū. {*Quid quateret terras*} quid faceret terræmotus. Venti autem in subterraneis cauernis reclusi, neq; exitum habentes in caussa terræmotuum esse dicūtur {*Qua sydera lege mearēt*} alia nanque syderum cum mundo, alia contra mundū meare dicuntur. {*Et quodcunque latet*} omnia, inquit, hominibus alioquin incognita, docebat Pythagoras. {*Arguit*} reprehendit, sed arcuit per c, tecti legeretur, hoc est uetuit. {*Parcite mor.*} grauissima Pythagoræ oratio, qua hominibus dissuadet, ne carnibus nescantur. hæc autē de Empedocle, qui Pythagorę dogmata carminibus complexus est, sumpta esse uidentur, id quod facile ex ijs, quę de Pythagora scribit Gellius, percipi potest. tātum uero ab usu carniū Pythagoras abhorruisse a Diogene scribitur, ut aræ Delij Apollinis genitoris, quem solum colebat, frumenta, hordeum, ac placentas sine ullo igne imposuerit, nec ulla unquā iecinora, ut in Deliorum rep. Ari. testatur. {*Parcite tamen a.*} nolite uiolare. {*Deducentia*} inclinantia. {*Tumidæ*} succi plenæ. {*Lacteus humor*} periphrasis est lactis. {*Mollire*} mollia fieri, & coqui. {*Thymi*} herba est apibus gratissima thymus. {*Prodiga tellus*} quæ omnia copiose effundit. {*Suggerit*} subministrat. {*Et pecu.*} oues. {*Armentaque*} boues. {*Ingenium*} natura. {*Heu quantum scelus est*} a turpi dissuadet Pythagoras hominibus, ne carnibus uescantur. {*In uiscera*} in uentrem, & intestina. {*Viscera*} carnes. {*Animantem*} hominem. {*Ritus Cyclopum*} qui carnibus humanis, crudisque uescebantur. Dissuadet autem ab inhonesto. turpe nāque est homini imitari & feras, & sæuos Cyclopū mores. {*Male mor.*} malis moribus præditi. hæc autem cum interrogatione, & ironia legenda sunt. {*Cui feci. au. nomē*} figurata est locutio, quam auream appellauimus. a felicitate uero auree ætatis sumptum est hoc argumentum. {*Fœtibus arboreis*} fructibus arboreis, fructibus arborum. {*Fortunata*} felix & beata. {*Polluit*} inquinauit. {*Mouere pen.*} uolauerunt. {*Tuta se.*} sine periculo. neque .n. tunc illis retia tendebantur. {*Impauidus*} intrepidus: sine ullo timore. {*Victibus*} facultati uiuendi. {*Quisquis fuit*} ignoratur nanq; quinam fuerit, tametsi Iouem fuisse scribant poetæ. {*Corporeas dapes*} epulas ex corpore & carne confectas.

FECIT iter} aperuit uiam. {*Sceleri*} cædib. & homicidijs. {*Idq; satis fu.*} ut feras interficeremus. {*Nostrumq; petentia leth.*} feras quidem nobis perniciosas interficiēdas esse ait sed earum carnib. non esse uescendum. {*Inde*} a cæde ferarum deuentum est ad cædem cicurum, ac mãsuetorum animalium, & quod peius est, hominum quoq;. {*Pando*} recuruo {*Eruerit*} subruerit, subuerterit. Sus autē Cereri immolari solebat, ut caper Baccho. {*Spē anni*} segetem; & frumentum. {*Morsa*} corrosa. {*Nocuit sua culpa duobus*} concedit Pythagoras suem quidem & caprū merito fuisse iugulatos. uerum oues & boues nihil prorsus unquā mali commisisse, ac potius humano generi maximopere prodesse, eoq; non esse interficiendos. {*Duobus*} sui, & capro. {*Nectar*} lac suauissimū. ex arte autem commoda, quæ ex ouibus habentur, amplificat Pythagoras, quò facilius ab illis occidendis homines deterreantur. {*Tolerare*} ad tollerandum.

RAPH.

V

{*Imme-*

Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit, curui dempto modò pondere aratri,
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quòd tale nefas committitur: ipsos
Subscripsere deos sceleri, numenque superum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
*(Nam placuisse nocet) vittis * præsignis, & auro* insignis
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suæ uidet inter cornua fronti
Quas coluit fruges, percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida prævisos forsitan vnda.
Protinus ereptas uiuenti pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.
Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum est?
Audetis vesci genus, ò mortale? quod, oro,
Ne facite, & monitis animos aduertite nostris.
Cumque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere uos vestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentem
Rite deum, Delphosque meos, ipsumque recludam
Aethera, & augustæ reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingenijs inuestigata priorum,
Quæque diu latuere, canam. iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi, validisque humeris insistere Atlantis:
Palantesque homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque obitumque timentes
*Sic exhortari, * sortemque euoluere fati.* feriemque

ARGVMENTVM.

ARG. Pythagoram eundem inducit referentem, cuncta rerum temporibus mutari, si quidam ipsi annus vestiant in quatuor species vertis, æstatis, autumni, & hyemis, & quæ nascuntur, quoniam in initio prodita tenuras, immutatasque species habeant, deinde crescando robustæ, ætatis, nouissima senescentis fieri, se quoque memoria tenere bello Troiano Euphorbum Panthoidem fuisse, & postea quam a Menelao fuit occisus in bello, animam eiusdem in alios transfusam, clypeumque eius, dum in ætates dactus sit, quo vsus esset in bello, in templo Iunonis Argiuæ cognouisse.

O Genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina uana timetis,
Materiam uatum, falsique pericula mundi?
Corpora, siue rogus flamma, seu tabe uetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animæ, semperque priore relicta
Sede, nouis domibus uiuunt habitantque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam

{*Immemor*} ingratus. {*Demum*} affectui seruit hoc loco demum, quemadmodum & tandem aliquando. {*Ruricolam*} bouem, quo rura & arua coluntur. {*Qui trita labore*} interpretatio est. idem enim dicit per diuersa verba, est autem ordo: qui percussit securi illa colla, quibus toties durum aruum, trahendo aratrum, renouauerant. tunc autem renouatur aruum cum aratro proscinditur. {*Numen superum*} Iouem, siquidem Ioui sacrificant iuuencum. {*Victima labe carens*} vitio ac morbo. in cæde vero & immolatione boum describẽda commoratur Pythagoras, quò facilius ab illis interficiendis homines dehortetur. ad id autẽ alludit poeta, quod paulo ante dixi, Pythagoram non victimas, sed placentas in Deorum sacrificijs obtulisse. cruentas nanque hostias dijs offerri vetabat, solamque aram, quæ sine sanguine esset, adorandam censebat. {*Nam placuisse nocet*} nisi enim placeret, non immolaretur, est autem parenthesis. {*Et auro*} auratis cornibus. {*Quas coluit fruges*} mola nanque salsa, quæ ex farre & sale constabat, imponebatur victimarum fronti. {*Cultros inficit in liquida præuisos forsitan unda*} hoc est, quorũ imaginem, aut etiam quos ipsa in aqua, quæ sacrificijs adhiberi solet, iuxtaque poni ubi hostiæ iugulantur, ante fortassis uidit. {*Inspiciunt*} inde haruspices sunt dicti, ab harugis, hoc est uictimis inspiciendis. {*Scrutantur*} inquirunt. {*Vetitorum ciborum*} prohibitarũ carnium. {*Vesci*} carnibus vesci homines proprie dicuntur, quod Græci κρεωφαγεῖν dicunt. {*Vestros colonos*} nam boues ut coloni arua colunt. {*Et quoniam Deus ora mouet*} Apollo me hortatur ut loquar. {*Delphos meos.*} Apollinis Delphici, quem vnum colo, oracula. {*Augusta men.*} diuinæ. maximam autem excitat attentionem, cum pollicetur se de diuinis, quæ nulli alij unquam inuestigata fuerunt, disputaturum. {*Ire per alta astra*} inuestigare cœlestia. {*Inerti se.*} immobili terra. {*Palantes*} errantes. {*Despectare*} deorsum a cœlo spectare. {*Sortem fa.*} naturam atque conditionem fati, sed tamen exemplaria sunt, in quibus seriem legi animaduerti, sicque uidetur esse legendum, nam fatum, (ut Stoici diffiniunt) est connexa rerum series, per quam mundus administratur. {*O genus attonitum*} immortales animas esse Pythagoras ait, uariaque subire corpora ostendit. Hanc uero μετεμψύχωσιν hoc est, animæ de corpore in corpus commigrationem, ab Aegyptijs sumptam esse inquit, Herodotus in Euterpe scribens, Aegyptios primos extitisse, qui dicerent animam hominis esse immortalem, quòd mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, ut quodque gigneretur immigraret, atque ubi per omnia se circumtulisset terrestria marina, uolucria, rursus in aliquod genitum hominis corpus introire, atque hunc ab ea introitum fieri intra annorum tria milia. hanc orationem sumunt a Græcis, qui usurpauerunt tanquam suam, alij prius, alij posterius, quorum ego nomina sciẽs non doco scribenda. {*Humeris va. Atlan*} qui cœlum sustinere fingitur. pollicetur autem Pythagoras se noua de animorum immortalitate esse commemoraturum.

ESSE autem inferos, constanter asserit Christiana veritas, ex ueteribus omnino pauci. Plinius quidem, ut in plerisque, hæresi deprauata, sustulisse eos uidetur. Stulti, inquit, essent inferi, eos iam resodissent auaritiæ manus. Marcus quoque Tullius cum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit, sed in Consolatione ad Martiam Seneca, Illa, inquit, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Lucretius libro de natura tertio. non alibi esse inferos statuit, quam in hac uita. sic enim ait. COEL. RHOD.

Atqui animarum etiã quæcunque Acheronte profundo,
Prodita sunt esse, in uita sunt omnia nobis.

Sed & apud Ouidium Pythagoras,

Quid Styga, quid tenebras, & uomina uana timetis?

MATERIAM va. {poetarum, qui multa de inferis scribunt, quos nullos Pythagoras sentit, cum animæ de corporibus in corpora transeant. {*Falsi mundi*} ficti. {*Tabe*} morbo, corruptione. {*Non ulla*} nulla. {*Morte carent animæ*} ratio est & caussa, cur homines nulla mala patiantur. {*Nouis domibus*} nouis corporibus, hæc autem est Pythagoræ μετεμψύχωσις. {*Ipse ego Panthoides Euphorbus eram.*} exemplo sui ostendit Pythagoras, animas de corporibus in corpora transire. nam tempore belli Troiani, ait, se fuisse Euphorbum Panthi filium a Menelao interfectum, cuius etiam clypeum cognouit in templo Iunonis Argiuæ locatum. Pythagorici autem asserũt animam esse immortalem, idque exemplo Aethalidæ probãt, quem aiunt tempore belli Troiani reuixisse fuisseque Euphorbum Panthi filium. deinde Pyrrhum Cretensem, postea Eleum quendam, cuius nomen ignoratur, tandem Pythagoram ipsum. Pythagoras uero ubi monstrat animas de corporibus in corpora transire, ait se primum fuisse Aethalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum Troianum, postea Mercurij filium ex Sama meretrice, tum Pythagoras, memoriam autem semper retinuisse Mercurij dono, cuius Aethalides filius fuit. RAPH.

Euphorbus i. Pythagorã.

Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ,
Cognoui clypeum læuæ gestamina nostræ.
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus: eq́; feris humana in corpora transit,
Inq́; feras noster, nec tempore deperit vllo.
Vtq́; nouis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, vt fuerat, nec formam seruat eandem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite, vaticinor, cognatas cæde nefanda
Exturbare animas: nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenaq́; ventis
Vela dedi, nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, omnisq́; vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,* (*voluuntur)
Non secus ac flumen, neque enim consistere flumen,
Nec leuis hora potest, sed vt vnda impellitur vnda,
Vrgeturq́; eadem, veniens vrgetq́; priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterq́; sequuntur,
Et noua sunt semper, nam quod fuit antè relictum est,
Fitq́; quod haud fuerat, momentaq́; cuncta nouantur.
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum, nigræ succedere nocti.
Nec color est idem cœli, cum lassa quiete
Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo: rursusq́; alius, cùm præuia lucis
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipse Dei clypeus, terra cùm tollitur ima,
Manè rubet, terraq́; rubet, cùm conditur ima,
Candidus in summo est melior natura quòd illic
Ætheris est, terraq́; procul contagia fugit.
Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vsquam, semperq́; hodierna sequente,
Si crescit, minor est: maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quattuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, pueriq́; simillimus æuo
Vere nouo est, tunc herba nitens, & roboris expers* (*recens)
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia tum florent, florumque coloribus almus
Ludit ager: neque adhuc virtus in frondibus vlla est.
Transit in Æstatem post Ver robustior annus,
Fitque valens iuuenis, neque enim robustior ætas
Vlla, nec vberior, nec quæ magis ardeat vlla est.
Excipit Autumnus, posito feruore iuuentæ
Maturus, mitisque, inter iuuenemque, senemque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hyems tremulo venit horrida passu,* (*visu)
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine vlla
Corpora vertuntur: nec, quod fuimus ve, sumus ve
Cras erimus: fuit illa dies, qua semina tantum,

{*Hæsit*} fixa est. nam Euphorbus a Menelao hasta fuit transfixus. {*Abanteis Ar.*} Argo clarissima vrbs est Pelopponesi, in qua Abas regnauit, vnde Abantei Argi dicuntur: tametsi ab alijs legatur agris Abanteis, exponaturque Euboicis. Abantes enim populi Eubœæ fuerunt. [De Euphorbo, & quomodo idem Patroclum vulnerarit, ipse autem a Menelao occisus fuerit, Homer. Iliad. 16. & deinceps tradit. de clypeo autem, quē hic Ouidius Argis in templo Iunonis suspensum, & a Pythagora agnitum dicit, Laertius in vita Pythagoræ hoc modo: ἐπειδὴ Εὔφορβος ἀπέθανε, μεταβῆναι (inquit) τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς Ἑρμότιμον, ὃς καὶ αὐτὸς πίστιν θέλων δοῦναι, ἐπανῆλθεν εἰς Βραγχίδας, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐπέδειξεν ἣν Μενέλαος ἀνέθηκεν ἀσπίδα· ἔφη γὰρ αὐτόν, ὅτ' ἀπέπλει ἐκ Τροίας, ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν ἀσπίδα, διασεσηπυῖαν ἤδη, μόνον δὲ διαμένειν τὸ ἐλεφάντινον πρόσωπον. Sed hæc eo ab Ouidianis differūt, q clypeum quem ille Argis Iunoni, hic apud Branchidas in Asia Didymæo Apollini suspensum dicit.] {*Nihil interit.*} ex sententia omnium philosophorum hæc dicuntur, qui sentiunt quidem omnia posse resolui in quatuor elementa, vel in materiam primam, vt sentit Aristot. sed minime in nihilum redigi. Vnde Persius.
De nihilo in nihilū nil posse reuerti.
{*Vtque nouis facilis*} hac similitudine colligit Pythagoras, substantiam varias quidem suscipere formas, nunquam tamen interire. {*Facilis cera*} mollis {*Sed tamē ipsa eadem est*} quo ad substantiam, siquidem substantia quamuis varias suscipiat qualitates & formas, tamen nunquā ipsa mutatur. {*Ergo ne pietas sit victa*} ne igitur pietas, inquit, violetur, nolite animas e corporibus cū perturbatione quadam expellere, ea interficiendo. {*Parcite exturbare*} nolite expellere. {*Cognatas animas*} cognatorum vestrorum animas. {*Et quoniam magno feror æquore*} in profundissima versor quæstione. cuncta autem esse in continuo fluxu ait. {*Quod perstet*} quod permaneat a mutationeque sit alienum. {*Vagans*} fluxa mutabilis. Ipsa quoque assiduo exemplo tēporis colligit Pythagoras, omnia esse in continuo fluxu. {*Et iubar hoc nitidum*} hunc solis splendorem. {*Media quiete*} media nocte. alium autem cœli esse colorem in media nocte colligit, alium in crepusculo, quando Lucifer lucere desinit. primus vero Pythagoras (vt scribit Diogenes) eandem stellam Luciferum, Hesperumque appellauit. {*Inficit*} tingit colore rubicundo. {*Pallantias*} Aurora Pallantis gigantis filia. {*Ipse Dei clypeus*} ipse solis orbis. solem autem eundem non manere colligit. {*In summo*} in cœli summitate. {*Nocturna Diana*} Lunæ, quæ semper aut crescit, aut decrescit, nec vnquam in eodem permanet statu. {*Si contrahit orbem*} si circulum efficit & rotunda est. [Alij si minuit orbem, & decrescit.]

RAPH.

{*IN species quatuor*} partes, ver, æstatem, autumnum, hyemem, quæ quidē sibi inuicem cedunt. {*Ætatis nostræ*} annum ætates hominis referre scribit. nam vt quatuor sunt anni partes, ita ex Pythagoræ sententia quatuor sunt hominis ætates. Pueritia quæ viginti annos implet. Adulescentia uiginti. Iuuenta viginti. Senectus viginti. Pueritia autem veri similis uidetur. Adulescentia æstati. Iuuenta autumno. Senectus hyemi. {*Nam tener*} Ver pueritiæ, æstatem iuuentæ, autumnum primæ senectuti, hyemem decrepitati similem esse ait. {*Roboris expers*} firmitate carens. {*Turget*} tumescit succorum copia. {*Insolida*} infirma. {*Et spe delectat agrestes*} agricolas sperant .n. se fruges omnis generis collecturos. {*Almus ager*} ab alendo almus dicitur ager, quòd homines suis fructibus alat. {*Ludit*} ludere videtur & luxuriare. {*Neq; adhuc virtus in frondibus vlla est*} tenellæ nanque tempore veris sunt frondes, ut puerorum corpora sine ullo robore & firmitate. {*Transit in æstatem*} veri succedit æstas. {*Robustior annus*} pars anni robustior. {*Fitque valens iuuenis*} ualenti, fortique ac robusto iuueni fit similis. {*Nec vberior*} fœcundior. {*Ardeat*} ferueat uarijs cupiditatibus. {*Excipit autumnus*} æstatem subsequitur autumnus, qui uiridi, primæque senectuti similis uidetur. {*Sparsus quoque tempora canis*} tempora canis capillis sparsa habens, nam tempora prima canescere incipiunt. {*Senilis hyems*} senectus hyemi similis. {*Alba capil.*} canos habēs capillos. est enim synecdoche poetica etiam pueris nota. {*Nostra quoque ipsorum*} nostra etiam corpora in continuo esse fluxu colligit Pythagoras. {*Vertuntur*} mutantur. {*Fuit illa dies*} illud fuit tempus, quo semina tantum, quæ spermata a Græcis dicuntur, fuimus. Semen uero maris & fœminæ ait Pythagoras, ad generationem hominis conuenire, a quo quidem Aristoteles dissentit, solumq; maris sperma esse, idq; in utero mulieris foueri ait

Quatuor hominum ætates.

Sperma in hominem.

{*Spes-*

*Spesq; hominum * prima materna habitauimus aluo.*
Artifices Natura manus admouit: & angi
Corpora visceribus distenta condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras,
Editus in lucem iacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, ritúq; tulit sua membra ferarum;
Paulatimq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutisq; aliquo conamine neruis.
Inde valens, veloxq; fuit, spatiumq; iuuentæ
Transit, & emeritis medij quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demoliturq; prioris
Robora; fletq; Milon senior, cùm spectat inanes
*Illos, qui fuerant solidarum * morte ferarum*
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos,
Flet quoque, vt in speculo rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum, Cur sit bis rapta requirit.
Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos Elementa vocamus:
Quasque vices peragant, (animos adhibete) docebo.

ARGVMENTVM.

ARG. Ipsa quoq; initia quatuor, ex quibus generantur omnia transfigurari motibus suis. Resolutam n. tellurem in aquas abire, attenuatam aquam afficere aera, & aere rursus per eundem ordinem, retenis spissatum ignem enim in aera vesti, hunc in aquam, hanc in terram abire. Cæterasq; rerum persuade variari, quæ tempus, aut natura acceptas ab initio facies cogit amittere. Eadem fluminibus etiam fontibus ac terrenis locis accidere.

QVatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suoq;
Pondere in inferius tellus, atque vnda feruntur:
Et totidem grauitate carent, nulloque premente
Alta petunt, Aer, atque Aere purior ignis.
Quæ quanquàm spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutaq; tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatus in auras
*Aeraq; humor * abit dempto quoque pondere, rursus*
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retrò redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit:
** Hinc in aquas: tellus glomerata cogitur vnda.*
Nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.
*Nec perit in * tanto quicquam (mihi credite) mundo,*
Sed variat, faciemque nouat: nascique vocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit antè: morique
Desinere illud idem. cùm sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc: summa tamen omnia constant.

Spesque hominum primo} primo inquit spes hominum fuimus. ex spermate namque in vterum mulieris proiecto homines natum iri sperantur. {*Aluo*} vtero. aluus namq; est per quam defluunt sordes. Vterus autem in quo mulieres concipiunt, qui & loci a doctis scriptoribus appellantur, ab imperito autem vulgo matrix vocatur, cum matrix sit fœmina fœtus gratia comparata. Columella de gallinis loquens, nam & octies anno pullos educat, si est bona matrix. {*Admonuit*} adhibuit. primū nanq; Embrya efficit, quos Embryones imperiti medici vocant. {*Et angi*} suffocari. {*Distenta matris*} grauidæ, ventremq; distentum, ac repletū habentis. {*E domo*} ex vtero. {*Mox quadrupes*} manibus nanque ac pedibus infantes repunt more brutorum. {*Aliqua conamine*} aliqua re, qua niti possint. {*Emeritis*} exhaustis, præteritis. {*Labitur decliue*} assidue tanquam fluuius per loca decliuia currit. [Imo per iter decliue, hoc est, deuexum & deorsum surgēs, perinde ut Sol cū ad occasum tendit, pinde & senectam occiduā dixit, quod ea vltima sit ætatum hominis, perinde vt occidens, vltima meta cursus solaris.] {*Occiduæ senectæ*} ad senectam, quæ facile occidit ac moritur. {*Subruit*} euertit. {*Demolitur*} destruit. {*Fletq; Milon*} Athleta fuit Crotoniata tātis viribus, vt vno ictu nudæ dextræ taurum interfecisse tradatur, humerisq; per stadium sine fatigatione portasse. {*Solidarum morte ferarum*} robustarum. alludit autem ad id quod dixi Milonem Crotoniatam tātum corporis viribus valuisse, vt taurum vno dextræ ictu interimeret. Ferè autē, in exemplaribus more pro morte corrupte legitur. [De Milone Crotoniata meminere Valerius lib. 9. c. 12. Athenæus lib. 9. c. 12. Pausa. io Eliacis posterioribus. Traditur autem non solum bouem humeris gestasse, sed & totum solus deuorasse, vnde & epigramma in ipsum tale factum.

Τοῖος [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] .]

{*Fluidos*} flaccidos, viribus actoris vacuos. {*Tindaris*} Helena, quæ bis ob pulchritudinem rapta fuit. primum a Theseo, deinde a Paride. bene igitur Helena turpis ac deformis senectute effecta miratur, cur bis fuerit rapta. {*Tempus edax rerum*} apostrophe ad tempus graui philosophó maxime conueniens. {*Dentibus æui*} multitudine annorum. siquidem anni dentes æui dicuntur, quibus omnia rodi videntur. alludit autem ad dentes rotarum, quibus horæ mensurantur in horologijs. {*Lenta morte*} lente ac tarde venienti. {*Hæc quoque non perstant*} elementa quoq; in continuo fluxu esse ostendit. sunt autem quatuor, quorum duo, tellus & aqua sunt grauia. Duo aer & ignis leuia.

GENITALIA corpora} quatuor elementa, ex quibus omnia generantur. {*Nulloque premente*} pondere subaudiatur. {*Fiunt*} generantur. {*Ex ipsis*} quatuor elementis. {*Et in ipsa cadunt*} in ipsa resoluuntur. nam elementa dicuntur ex quibus omnia constant, & in quæ vltima resoluuntur. {*Resolutaque tel.*} elementorum alterum in aliud transire probat. nam & terra in aquam, & aqua in aerem, & aer in ignem, & contra ignis in aerem, aer in aquam, aqua in terram conuertuntur. [Tenuatur in auras, aeraque humor abit, ita plerique codices habent. neque reclamat Regius. mihi vero sic legendum videtur, tenuatus in auras, Aeraque humor abit, vt intelligamus, terram rarefactam in aquam, aquam in aerem, & inde aerem in ignem transire. id enim & sequentia probant, cum ait, ignis enim densum spissatus in aera transit. {*Hinc*} idest aer. (ita enim legendum, non vt volgo habetur, hinc) in aquas, tellus glomerata cogitur vnda. neque enim simpliciter infimum, aut summum elementum in cætera omnia vertitur, sed quodque in proximum suum, vt docent Physici. nam quod quidam pro abit, habet substitutū, id quidem ineptum ac vanum est.] {*Tenuissimus*} purissimus. {*Superos ignes*} æthera, qui omnium elementorum supremus est. {*Retexitur*} resoluitur. {*Tellus glo. co. vnda*} hoc est, aqua transit in terram. {*Glomerata vn.*} ex aqua condensata. {*Nec pe. in tan.*} quę n. ꝗ; perire videntur in quatuor elementa, vel (vt Arist. sentit) in primam materiam resoluuntur. {*Mihi credi.*} hoc sibi credi postulat Pythagoras, quia vulgo parum verisimile videtur. {*Nascique uo.*} quid nasci, quidque mori sit, eleganter describit. nasci enim aliquid dicit, cum aliud quàm quod fuit ante incipit esse. mori vero cum id desinit esse, quod ante fuit. {*Cum sint huc forsitan il.*} Corruptionem vnius alterius generationem esse ait, eaq; quæ perire videntur, in alia conuerti. {*Huc*} in hoc corpus. {*Illuc*} in illud corpus. {*Summa ta.*} in summa inquit, omnia eadem permanent. nam vel in quatuor elementa secundum Pythagoram, vel in primam materiam ex Aristotelis sententia omnia resoluuntur.

primo matrisque.

matre

RAPH.

{*Sub*

ARGVMENTVM.

ARG. Naues Aeneæ in speciem nympharum versas deorum voluntate docet, eu recordationa odisse Græcus, ideoq; hilares, vidisse fluctuantia fragmina nauis Vlyssis, qui naufragium fecerat, item Alcinoi nauem, qua Vlysses in Itacham aduehebatur, in saxum transfiguratam.

CLadis adhuc Phrygiæ memores, odere Pelasgos.
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus, & lętis videre rigescere puppem
Vultibus Alcinoi, saxumque increscere ligno.

ARGVMENTVM.

ARG. Turno ab Aenea interempto, Ardea urbs regnum Turni incendio ad cinerem redacta auqua uolucris emersa est, quæ patrio eius nomina uocaretur a posteris Ardea.

Spes erat, in nymphas animata claße marinas
Poße metu monstri, Rutulum desistere bello:
Perstat, habetque deos pars vtraq; : quodque deorum est
Instar, habent animos: nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te, Lauinia virgo,
Sed vicisse petunt: deponendique pudore
Bella gerunt. tandemque Venus victricia nati
Arma videt, Turnusque cadit: cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens, quam postquam barbarus ensis
Abstulit, & trepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media, tum primum cognita præpes
Subuolat, & cineres plausis euerberat alis,
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in * ipsa
Vrbis: & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

ARGVMENTVM.

ARG. Venus ut animaduertit filium Aeneam laboribus exhaustis ad finem uenisse a ul petit ab Ioue patre, ut promissis fidem faceret. cuius illa precibus auditis, efficit ut in agro Laurenti flumine Numicio mortalitatem ablueret interq; indigetes deos transferretur ita ut a posteris sicut cæteris dijs facra ei administrarentur.

IAmque deos omnes, ipsamque Aeneia virtus
Iunonem ueteres finire coegerat iras:
Cùm bene fundatis opibus crescentis Iuli,
Tempestiuus erat cælo Cythereius heros.
Ambierat que Venus superos: colloque parentis
Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore, dure pater, nunc sis mitissimus, opto:
Aeneæque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit auum, quamuis paruum, des optime numen
Dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
Aspexiße * semel, Stygios semel isse per amnes,
Assensere dei: nec coniux regia uultus
Immotos tenuit, placatoque annuit ore.
Tum pater, Estis, ait, cælesti numine digni:
Quaque petis, pro quoq; petis, cape, nata, quod optas.
Fatus erat. gaudet, gratesque agit illa parenti:
Perque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis uicina Numicius undis.
Hunc iubet Aeneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exequitur Veneris mandata: suisque
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat,
Et * respersit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix diuino corpus odore
Vnxit, & Ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecitque deum: quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, temploque, arisque recepit.

Nauis in saxum. {Naritia ratis} sic quidem legitur, vt intelligatur nauis Aiacis Oilei, qui fuit Naricius, mihi verò magis Neritiæ videtur legendum vt de Vlyssis naufragio sentire poetam intelligamus. Neritus.n. mõs est Ithacę, patriæ Vlyssis, vñ Neritius declinatur. {Puppem Alc.} Alcinous Vlyssem. quẽ naufragũ hospitio susceperat, instructa naue in Ithacam vehendũ curauit, sed nauis ipsa in scopulũ, qui est post

Ardea ciuitas in auem. Phalacrium Corcyræ promontoriũ, simili specie trãsfigurata fuisse a Neptuno 13. Ody. ab Ho. narratur. {Animata cla.} transmutata classe in nymphas animam habentes. {Quod deo. est instar} ad similitudinẽ. nã animi vt dij sunt immortales. hæc autẽ a poeta narrantur, vt aptius Ardeæ urbis in auem Metamorphosin subiungat, nam Ardea Patria fuit Turni, quam Victores Troiani cum incenderent, forte auis ex incendio nunquam antea uisa euolauit, quæ a nomine urbis Ardea fuit appellata.

illa [Fabulam hãc & Maphæus tractat in libro, quẽ Virgilianis super addidit, sed ille ultro ac sponte sua incensã Ardeam sentire uidetur. ita enim habet versus.

Nanque ex diuersa cadebant dum parte Latini:
Et calide Turnus fœdaret sanguine terram,
Vrbem ingens flamma, & muros inuaserat altos:
Fumabatque ratis miserè patris Ardea tectis &c.

fuerunt autem qui incendium hoc ad Hannibalis tẽpora referrent, eo adducti uidelicet, q̃ poeta dixit.

semel {Quã postquã Bar. en. abst.} quasi Barbarus ensis non satis commode recte de Troiano diceretur deinde etiã Sereni cuiusdam auctoritate nitentes, cuius uerba in hunc modũ citãt: illud uãq; Ouid. Metamorphoseos fabulosũ est, incensam ab Hãnibale Ardeam, & in hanc auem conuersam, quasi nõ potuerit pro Aenea, Hãnibalis nomẽ perperam irrepere, aut a librarijs falso substitui, neq; enim hic Ouidius, quæ tempore belli Punici, sed quæ tẽporib. Aeneæ accidissent, describere uoluit, quod si quid difficul

respergit. tatis adeo hẽat hic locus, malim pro Quam, Quẽ legere, ut de Turno intelligeretur, eo.f. ense Barbaro hoc est Troiano interẽpto, deinde & Ardea incendio consũpta, ex fauill s ac cinere huius Ardeam auem prognatam, sed hoc puto durius, itaq; ueterem interpretationẽ retineam*, {Soceri} Latini regis. {Vicisse} uictoriã, uerbum pro nomine positũ est sic Persius. Scire tuũ nihil ẽ. {Deponendiq; pu.} bella subaudiamus. utrunq; .n. pudebãt deponere bellũ. {Turnusq; ca.} ab Aenea interfectus. {Barbarus en.} Troian*. {Abstulit} sustulit, deleuit {Patuerãt} dissoluta fuerunt. {Congerie è me.} e medio rogo. {Præpes} auis, nã præpetes aues maiores dicuntur, quæ uolatu suo dãt auguriũ. {Plausis al.} concussis. {Et so.} & uox tenuis & exilis, est aũt polysindetõ. {Deplangitur} percutitur. {Suis pe} suis alis. {Iamq; deos om.} Aeneas cum ad ultimum ętatis suæ tempus uenisset, precib. omnium deorum cõsensu in deum, quẽ Latini Indigetem appellarunt, fuit transmutatus. {Ipsamq; Iu.} quæ semper ei fuerat aduersata. {Coeruit} coegit. {Crescẽtes Iu.} Iulus Aeneę fuit filius, q patri in regno Latino successit {Colloq; p. Circ fu.} hoc est collum Iouis patris sui complexa. {Quamuis par} quantumuis paruũ {Inamabile re.} inferorũ regnũ. {Immotos re} significat Iunonẽ quoq; annuisse Ioui, ut Aeneas in deorũ numerũ admitteret, qui.n. annuũt, caput mouẽt {Tum pa} Iupiter. {Is} Aeneas {Grates ag} gratias agit, i soluta dicimus orõne. {Iũctis co} currus Veneris a colũbis trahi fingit. {Numicius vn.} Numici* fluui* ẽ Latij, q & Numicus dr, in quẽ cũ cecidisset Aeneas, nec inuẽtus esset, credi* ẽ in deũ Indigetẽ fuisse commutatũ {Serpit} lẽte labit. {QVAECVNQVE ob. mor} quęcunq; morti subiecta. {Corniger} fluui*, oẽs.n. fluuij cũ cornib. pingebantur. {Restitit illi} remansit illi Aeneæ: anima nanq; immortalis æternitati fuit cõsecrata {Lustratum} purgatũ. {Ambrosia} immortalitas interpretatur, herba aũt esse fingitur, qua dij uescuntur. {Cum dul. ne.} ut ambrosia pro deorum cibo ponitur, ita nectar pro eorũdẽ suauissima accipitur potione {Contigit} tetigit {Turba Qu} popul* Ro. {Nũc. inde} dij indigetes, quos Græci heroas uocant, ex mortali & deo nati putabãtur. uñ Aeneã Latini deum idigetẽ appellarũt, uñ indigetare antiqui dicebãt, pro eo qđ est inuorare. Mac. nã que uirgines Vestales ita indigetãt. Apollo medice. Apollo Pęan. {Nuncupat} nun-

ARGVMENTVM.

ARG. Tyberinus Albanorũ rex, Thascu amni, qui tũc dicebatur Albula, mersus interijt, ac nomen fluuio reliquit. item Auentinus, a quo mõs dictus, a quo Albu accepit imperium. sub hoc, Pomona, Hamadryadum nympharum hortorum cultor, feliciumq; arborum, inde nomen a pomis obtinet, hãc cũ Vertumnus diligeret, solitus in uarias figuras mutari & ea refugiente concubitum solitudine solidus uteretur, nouissime in anũ conuersus est, eiq; multa retulit. quibus fœminas flecti solerent, ut si bi iungeretur. ipsa autem perseuerante in proposito, nouissime refert quo que fuisse in Cypro Anaxareten uirginem, quæ propter superbiam punita fuisset a Venere, ueriusq; in suam formam concubuit cum ea.

INde sub Ascanij ditione binominis Alba
Resque Latina fuit. successit Syluius illi:
Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
*Nomina cum sceptro. clarus subit * Alba Latinum*
Epytus ex illo, post hunc Capetusque Capysque,
Sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
Cepit, & in Tusci demersus fluminis vndis
Nomina fecit aquæ, de quo Remulusque, feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo perijt imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Auentino, qui, quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti
Iamque Palatinę summam Proca gentis habebat,
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus:
Vnde tenet nomen, non syluas illa, nec amnes:
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce:
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit: fissa modò cortice lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulaque recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat vndis.
Hic amor, hoc studium, Veneris quoque nulla cupido est.
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet, refugitque viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus,
Fecere? & pinu præcincti cornua Panes?
** Silenusque suis semper iuuenilior annis?*
Quique deus fures vel falce, uel inguine terret,
Vt potirentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus, neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago
Tempora sępe gerens, fœno religata recenti.

nuncupauit, appellauit. § *Inde sub Asc. bin.* § Ascanius, qui & Iulus fuit appellatus, Aeneæ in regnum successit, cui Syluius, sic dictus q in syluis sit natus, cui Latinus, cui Epitus, cui Capys, cui Capetus, cui Tyberinus, qui in Albula submersus, nomẽ fluuio dedit, cui Remulus, cui Acrota, cui Auẽtinus, qui colli nomẽ dedit, ibi sepultus, cui Palatinus, sub quo rege Pomona hortorũ dea Vertũno deo, qui se in varias vertebat figuras omnibus alijs spretis tandem nupsit varias autẽ Vertumni Metamorphoses poeta scribit. § *Sub di.* § sub imperio § *Ascanij bi.* § duo nomina habentis, nam & Ascanius & Iulus prima lanugine, quæ Iulus Græce dicitur, fuit cognominatus, aut Alba binominis, quod Alba longa fuit, est enim ambiguum. [Sed prior tamẽ expositio, melior.] § *Alba, resque Latina fuit* § Albã vrbem, quæ ab situ longa fuit denominata, ab Ascanio Aeneæ filio fuisse ædificatam, & ab Alba sue illic triginta porcellos enixa, nominatam etiam pueri sciunt, duæ sanè fuerunt Albæ, altera ad Fucinum lacum vnde Albẽses declinantur, altera Romæ vicina, vnde Albani. § *Res La.* § Imperium Latinum. § *Successit Syluius illi* § hic posthumus fuit Aeneæ ex Lauinia natus. Syluius autẽ vocatus, quod in sylua cũ matre a pastore quodam Tyrrheno educatus esset. auctor Diony. li. 1. Cęterũ inter Syluium hunc, & Latinum, qui mox sequitur Dionysius recenset Aeneã Syluium, cuius & Vir. meminit li. 6. Et qui te nomine reddet. Syluius Aeneas pariter pietate vel armis Egregius § *Latinus* § Syluij Aeneæ filius, secundũ Dionysium. Posthumi nepos. post Latinum autẽ alij recensent Albam, post Albã Dionysius Capetum, quẽ alij quidã Atym. Oui. autẽ hic Epythũ vocat, & Eusebius.] § *Ab illis* § post illos. § *Thusci flu.* § periphrasis ẽ Albulę, q postea Tyberis a Tyberino rege in illo submerso fuit appelatus. [De quo Remulusque, feroxq; Acrota.] Post Tyberinum Dionysium, & item alij quidam Agrippam Syluium numerãt, Tyberini filium, qui annos regnauerit tres & triginta post Agrippam autem Remulum huius filium, quem tamen Dionysius Alladium uocat, cuius hæc uerba sunt. Post Agrippam Alladius vnde viginti annos, res quædam tyrannica, & cum dijs inimicitias gerẽs, nam ab eo despiciente apparatæ sunt fulgurum imitationes, & fragores tonitruis similes, quibus terreri homines tanquam esset deus, postulabat. cęterum imbribus & fulminibus in eius domũ cadentib. atq; lacu, iuxta quẽ habitabat, insolito modo inundãte, cũ tota domo absorptus ẽ.] § *Maturior an.* § maior natu. § *Imitator ful.* § cum. n. vellet videri fulmina iaculari, a Ioue fulmine uero percussus est. § *Sceptrũ* § imperium. § *Positus* § sepultus. § *Tribuitq; uoc. mõ* § Auentinus. n. unus ex collibus Romę urbis ab Auentino rege illic sepulto fuit, cognominatus, quanquã Varro alias quoq; huius nominis origines tradat. § *Summa gen.* §

præstantissimæ. [Fallitur hoc loco Regius, qui summæ gentis pro summã gentis, legit, Palatinũq; pro Proca inter reges accipit, ita. n. hic uersus in ipsius editione habetur. iamq; Palatinus summæ loca gentis habebat, cum uerior lectio sit: Iamq; Palatinæ summã Proca gentis habebat, ut summa gentis accipiatur pro imperio. & summa parte gentis Palatinæ, hoc est, quæ circa Palatiũ & ea loca, ubi postea Roma condita fuit, tum habitabat, neq;. n. alibi legit, Albanorum regum aliquẽ Palatinum dictum, aut eũdem Auentino successisse, sed Dionysius & ipse etiã Ouid. infra in Fastis post Auentinum, Procam nominant patrem Amulij & Numitoris.] § *Pomona* § dea fuit Pomorum, unde etiã fuit Pomona uocata § *Latinas inter Ham. nym.* § Hamadryades oamq; dicũtur nymphæ, quæ una cum arboribus exoriuntur & occidunt, unde etiam nomẽ sumpserũt ἅμα nãq; simul δρῦς δρυὸς dicunt quercus. § *Solertius* § diligẽtius. § *Vnde te. no.* § Pomona. n. a pomis nomen est consecuta. poma uero dicuntur omnes fructus, quicunq; ex arboribus nati esui sint apti, siue molli, siue duriore cortice tecti, quamuis Macr. atq; Ser. poma a nucibus distinguẽtes, scribant nuces generaliter uocari, quę duriore cortice tegantur. poma uero quæ molliore. Sed pomum generale nomen est omnium fructuum, quicunque ex arboribus nascuntur, cũ ex aliorum scriptorum, tum ex Ouidij uerbis aperte colligi potest. § *Non syluas illa* § Pomona, inquit, non amat syluas ut uenetur, non amnes ut piscatum eat. § *Felicia poma* § dulcia, non amara, & aspera. § *Nec iaculo grauis est* § nec dextra Pomonę, inquit, iaculum gestat, sed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. § *Luxuriem* § luxuriantes ramos. § *Premit* § recidit.

BRACHIA § ramos. RAPH. § *Compescit* § cohibet. § *Lignum* § surculum alterius arboris. § *Alieno alum.* § surculo ex alia arbore in aliã translato. § *Fibras* § tenuiores, subtilioresq; radices. § *Vim agr.* § uiolentiã rusticorum. § *Pomaria* § pomaria loca arborib. frugiferis consita dicuntur, atq; pomorũ repositoria. § *Satyri* § dij sunt syluestres magnopere saltu gaudẽtes. § *Panes* § dij sunt pastorũ cornuti. § *Silenusq; su* § Silenus Bacchi fuit nutricius, uoluptati maxime deditus. Satyri aũt senes (ut scribit Pausanias) Sileni uocant. § *Quiq; de.* § periphrasis est Priapi. § *Hos quoq; Ver.* § Vertumnus deus est bene uertendarũ rerũ. hoc est uendendarũ atq; emendarum, a uertẽdo dictus, quod se in varias uerteret formas, ut ipse de se apud Propertiũ narrat, opportuna mea est cunctis natura figuris. In quæcunq; uoles uerte, decorus ero. inde Vertumnalia dicta sunt, quæ mense Octo. in honorem Vertumni celebrabantur, ut auctor est Varro. Vertumnus aũt Romæ in uico Thurario sacellum habuit, ut Pędianus, Porphyrioq; scribunt. § *Neq; erat fel. ill* § nã cũ quoq; Pomona aspernabatur. § *Omni me.* § aspexi, ac laborum patientis, messor autẽ est,

ecro

Syluanusque

Desectum poterat gramen uersare uideri
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurasses fessos modò disiunxisse iuuencos.
Falce data frondator erat, uitisq; putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis per tempora canis
Assimulauit anum, cultosq; intrauit in hortos.
Pomaq; mirata est, Tantoq; potentior, inquit,
Omnibus es nymphis, quas continet Albula ripis,
Salue uirginei flos intemerate pudoris.
Paucaq; laudata dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus: glebaq; incurua resedit,
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contrà speciosa nitentibus vuis:
Quam socia postquam pariter cum vite probauit,
At si staret, ait, celebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoq; quæ iuncta vitis requiescit in vlmo,
Si non iuncta foret, terræ acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius:
Concubitusq; fugis, nec te coniungere curas.
Atque vtinam velles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheia mouit
Prælia, nec coniux timidi, ac audacis Vlyssei.
Nunc quoque cùm fugias, auerserisq; petentes,
Mille viri cupiunt, & semideiq;, deiq;,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene iungere, anumq;
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plus, quàm credis, amo, vulgares reijce tædas,
Vertumnumq; tori socium tibi delige: pro quo
Me quoq; pignus habe. neq; enim sibi notior ille est,
Quàm mihi. nec toto passim vagus errat in orbe:
Hæc loca magna colit: nec vti pars magna procorum
Quam modò vidit, amat: vt primus, & ultimus illi
Ardor eris, soliq; suos tibi deuouet annos.
Adde, quòd est iuuenis, quòd naturale decoris
Munus habet: formasque aptè fingetur in omnes,
Et quod erit iussus, (iubeas licet omnia) fiet.
Quid, quòd amatis idem? quid, quæ tibi poma coluntur,
Primus habet, lætaque tenet tua munera dextra.
Sed neque iam fœtus desiderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quidquam, nisi te, miserere ardentis: & ipsum
Quod petit, ore meo præsentem crede precari,
Vltoresque deos, &, pectora dura perosam
Idaliam, memoremque time Rhamnusidis iram:
Quoque magis caueas (etenim mihi multa uetustas
Scire dedit,) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facilè, & mitescere possis.

ARGVMENTVM.

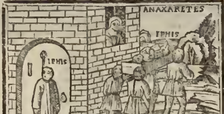
ARG. In insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminij, quæ forma cæteras gentes eiusdem ciuitatis supergressa est. sed vt pulchritudo eminens fuit, ita propter aspernationem virorum abominanda offuit. quam cum Iphis eiusdem ciuitatis amore diligeret, neque aditum ad eam haberet, dolens q in tam graue infortunium incidisset, ne diutius doleret, ad extremum nodo clam ante fores puellæ suspendio eius amore se liberauit. cui cum funus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur, & patentissime ea superiori parte domus prospiceret ob nimiam crudelitatem, animiq; duritiam in vestigio suo a Venere saxo durata est. sic vt apud Salaminios species eius prospicientis Veneris nomen acceperit. dehinc Vertumnus rediens in suam speciem pomona potitus est.

est, qui frumenta metit ac secat. } *Desectum gramen* } periphrasis est fœni, per quod significat. Vertumnum fœnisecę figuram aliquando suscepisse. uarias autē Vertumni Metamorphoses poeta describit. } *Sæpe manu stimulos* } sæpenumero, inquit, in bubulcum. Vertumnus commutabatur, ut Pomona potiri posset. } *Frondator erat* } frōdator dicitur frondium putator. } *Induerat scalas* } sumpserat, si autem coniunctio subaudiatur. } *Lecturum* } collecturum. } *Redimitus tempora* } circundata habens tempora. } *Tantoque potentior inquit* } quanto cultiores habes hortos subintelligamus. } *Intemerate* } inuiolate. } *Qualia nunquam* } facete hęc a poeta inferuntur, lasciuiora que, ait, fuisse Vertumni oscula, quæ a uera uetula unquam dari potuissent. } *Pandos* } curuos. } *Autumni pondere* } hoc est pomis. } *Contra* } e regione. } *Probauit* } commendauit, approbauit. } *At si staret ait cælebs* } his similitudinibus uult persuadere Pomonæ Vertumnus, ut nubat, cum præsertim a multis petatur. } *Cælebs* } sine coniuge. Vites enim sic ulmos amplectuntur, ut uxores uiros. Cælibes enim dicuntur qui sine cōiuge uiuunt, quasi cælestem uitam agentes. } *Sine palmite* } sine uite. nam palmites uitium rami dicuntur uuas ferentes. } *Peteretur* } expeteretur. } *Non tangeris* } non moueris. } *Helene non pluribus esset* } Helenæ pulchritudo notior est, quàm ut hic sit commemoranda. } *Sollicitata* } uexata. } *Nec quæ Lapitheia mouit* } Hippodamiam dicit, cuius pulchritudine bellum fuit excitatum inter Lapithas & Centauros, ut in 12. copiose narratur. Lapithæ autem populi fuerunt Thessaliæ, a Lapitho Periphantis filio cognominati. } *Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei* } timidi in pugna audacis in struendis insidijs. Penolope uero Vlyssis uxor formosissima fuisse scribitur, & a quamplurimis procis amata. } *Auerseris* } aspferneris. } *Hanc anum* } seipsum ostendit cum quadam senili grauitate Vertumnus. } *Vulgares tædas* } nuptias per synecdochen a parte nanque totum intelligimus. quinque faces nanque ex tæda arbore confectæ nouæ nuptæ præferebantur. } *Procorum* } amatorum, quibus nihil est inconstantius. proci autem a prouocando, hoc est a petendo dicti, qui mulieres in matrimonium petunt. unde & procaces, a nimium petendo meretrices dicūtur } *Deuouet* } dedicat, destinat. sanè deuouere hoc loco in bonam accipitur partem, alibi in malam. Virgilius. Præcipue infelix pesti deuota futuræ. } *Decoris* } pulchritudinis. } *Fingetur* } formabitur, transfigurabitur.

RAPH.

PRIMVS habet } primitiæ enim frugum Vertumno dicabantur: ut ipse apud Propertium commemorans causas cur Vertumnus dicatur, ait. Seu quia uertentis fructum percimus anni, Vertumni rursus credidit esse sacrum. Primu mihi uariat liuentibus una racemis, Et coma lactenti spicea fruge tumet. Hic dulcea cerasos, hic autumnalia pruna Cernis, & æstiuum mora rubere die. Insitor hic soluit pomposa vota corona, Cum prius inuito stipite mala tulit. } *Cum succis mitibus* } dulcibus, suauibus. } *Miserere ardentis* } ardenter te amantis. } *Idaliam* } Venerem ab Idaliō Cypri nemore dictam. } *Rhamnusidis iram* } Rhamnusis, quæ & Rhamnusia dicitur, pro Nemesi ponitur, quæ dea ulciscitur superbos, a Rhamunte Atticę uico, ubi maxime colebatur, denominata. cuius quidem in capitolio sacellum est; quamuis nomine careat Romano, ut Plin. scrib [lib. 9. cap. 45. & rursum lib. 28. cap. 2. De simulacro autem eiusdem deæ ab agoracrito, Rhamnunte consecrato, idem Plinius lib. 36. cap. 5.] } *Vetustas* } senectus, Senes nanque iccirco prudentiores uidētur, quia multarum rerum peritiam habent. } *Multa scire dedit* } multarum rerum peritiam mihi tribuit. est enim uerbum pro nomine positum, quale est illud Persius Scire tuum nihil est.

} Vide-

Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus:
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes:
Luctatusque diu postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modò nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ:
Et modò de multis alicui blanditus amicis,
Sollicita petijt perpensum voce fauorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis.
Interdum madidas lacrimarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristisque seræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus Austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc viuum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factisque immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, & ante fores hac verba nouissima dixit.
Vincis Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Vlla ferenda mei: lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro.
Vincis enim, moriorque libens. age, ferrea, gaude.
Certè aliquid laudare mei cogeris, eritque
Quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nostrum.
*Non tamen antè * tui curam excessisse memento,*
Quàm vitam: geminaque simul mihi luce carendum est.
Nec tibi fama mei ventura est nuntia lethi.
Ipse ego, ne dubites, adero, præsensque videbor,
Corpore vt exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen ò superi mortalia facta videtis
Este mei memores: nihil vltrà lingua precari
Sustinet: & longo facite vt narremur in æuo:
Et quę dempsistis vitæ, date tempora famæ.
Dixit: & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cùm foribus laquei religaret vincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia, dixit:
Inseruitque caput: sed tum quoque versus ad illam est:
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu, trepidantum, & multa gementum
Visa dedisse sonum est, adapertaque ianua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustraque leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui, postquam miserarum verba parentum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lacrymosa per vrbem,

{ *Viderat a veteris* } Iphis Cyprius Anaxeretes puellæ amore captus, cum nullis precibus ea posset potiri, vitam finire decreuit, ad ianuam igitur amatæ cum se suspendisset, maximo mœrore matrem affecit. cum vero funus efferretur, Anaxerete ad fenestram accedens, vt inde exequias spreti iuuenis spectaret, in saxum fuit commutata. { *Veteris Teucri* } de Teucro Telamonis filio intelligimus, qui propter mortem Aiacis a patre domo pulsus, Salamina in Cypro condidit. { *Miserum amorem* } eam enim, a qua non amabatur, amabat. { *Sollicita voce* } plusquam diligenti oratione. { *Perpensum fauorem* } impensum & magnum, ac diligenter animaduersum. ea autem omnia describit Ouidius, quibus amatores vtuntur, vt puellis amatis potiri possint. { *Intendit* } alligauit. { *Posuitque in limine duro Molle latus* } antitheton est. durum nanque opponitur molli. Iphin autem sæpenumero in limine ianuæ Anaxaretes iacuisse ait. { *Conuitia fecit* } maledixit. { *Seræ* } quæ ianuam clausam tenebat. { *Sæuior illa freto surgente* } quod in tempestatem excitatur. { *Cadentibus Austris* } flare desinentibus, tunc enim fæuissimi sunt. { *Noricus ignis* } Norici populi sunt Alpini ferro abundantes. { *Quod adhuc viuum radice tenetur* } hoc est quod nondum è terra est effossum. saxa enim nondum a sua radice auulsa, & viua dicuntur, & duriora sunt. { *Spernit & irridet* } Anaxarete Iphi humilitatem contemnens, illius querelas irridet. { *Factis immitibus* } asperis, crudelibus. illum nanque a ianua fortasse depulit. { *Et spe quoque fraudat amantem* } quod crudele admodum videtur. { *Fraudat* } priuat. { *Et paana voca* } hoc est vocibus lætitiæ vtere, quibus voti compotes gaudia sua exprimere solent, vt alibi Ouidius. Dicite io Pæan, io Pęan dicite Pęan. Pęan vero hymnus quoque est in Apollinē, qui a triumphantibus canebatur. { *Incingere* } coronare inquit viridi lauro, id quod triumphantes solent. { *Ferrea* } dura atque crudelis. { *Certe aliquid mei cogeris laudare* } quod mihi ipse mortem consciui, vt tibi rem gratam facerem, { *Curam tui* } amorem, quo te prosequor. { *Excessisse* } a me subauditur.

RAPH.

GEMINA lu. } & vita mea, & te quæ mihi altera lux es. { *Crudelia lum.* } crudeles oculos. { *Humentes* } lacrymantes. { *Hæc ti. ser. pla.* } huiusmodi inquit Coronæ tibi sunt gratæ, vt laqueo collum inseram. hæc autem cum maxima Anaxaretes inuidia dicuntur. { *Inseruitque c.* } laqueo subiectelligatur. { *Elisa f.* } compressa ceruice. { *Icta* } percussa. { *Famuli* } Anaxaretes. { *Frustraque le.* } alligatum iam enim mortuus erat. { *Nam p.* } Iphidis subaudiatur, est autem parenthesis. { *Funera du.* } ducendas ac celebrandas exequias curabat.

{ *Lurida* }

§*Lurida*§ nigra, qualia sunt mortuorum membra. §*Portabat*§ portanda curabat. §*Arsuro fe.*§ capulo comburendo. Feretrũ enim vna cum cadauere comburebatur. §*Quam iam deus vl. ag.*§ quam iam Nemesis superbiæ vltrix persequebatur. §*Tectum*§ cubiculum. §*Inijt*§ intrauit. §*Vixque bene imp. le.*§ ordo est vixque bene Anaxarete prospexerat Iphin lecto & feretro impositum, cum illius oculi diriguere. §*Diriguere ocu.*§ cum subaudiendum, vt intelligatur, cum oculi rigidi sunt facti. §*Hæsit*§ affixa est. §*Saxum*§ saxi duricies quæ paulo ante in pectore illius erat. §*Salamis.*§ quæ & Salamin dicitur, insula est cum vrbe eiusdẽ nominis, & vrbs in Cypro a Teucro Telamonis filio ædificata: & de hac hoc loco accipiendum. §*Veneris pro.*§ Venus prospiciens dicta videtur, quod virginum superbiam amatores cõtemnẽtium prospiceret, atque prouideret. Nymphe autem cum sit vocandi casus sine diphthongo scribatur. [Immo prospiciẽtis cognomen accepit a specie & forma prospiciẽtis de fenestra Anaxaretes, quæ eadẽ specie a Venere in saxum conuersa fuit. quanquam alibi apud auctores, eos qui restant neque fabulæ huius, neq; cognomenti istius mẽtio vlla fit. sed hoc temporũ iniuriæ acceptum ferendũ, qua longe plures cũ huius, tum aliarum rerum auctores amisimus, quam retinemos.] §*Lentos fa.*§ diuturnam superbiam. §*Sic ti*§ optantis est aduerbium hoc loco illud sic. §*Iuuen.*§ in iuuenilem figuram. §*Qualis vbi op.*§ quam pulcher esset Vertumnus anili habitu deposito, apta similitudine ostẽdit poeta. §*Inque fig. Ca. dei nym. est*§ sic quidem legitur, sed namque loco illius inq; vt reponatur sensus exposcit. exponit enim poeta curui opus non fuerit. nam Pomona forma Vertumni capta facile ei morẽ gessit. hanc vero emendationem nostram inepti quidã Scalfoniæ reprehendunt, vt versum perturbãtem sic enim aiunt, Syllaba breuis natura produceretur, quasi vero hoc & ipsi nõ viderimus, ac non illud secuti sumus, quod non solum a grammaticis, sed a Fabio quoque Quintiliano præcipitur. S literam sæpenumero in metro excludi: quo quidẽ modo nulla vis carmini affertur. sed de hoc quoque alibi plura. [Quos hic Scalfornias, vt ipse vocat, regius sugillet, nescio. illud certe verum apparet, quod vulgo dici solet. suum cuique pulchrum. nam quod ad elisionem consonantis s, attinet, vt quidem constat a veteribus eam usurpari solitam fuisse, ita rursum in toto hoc poeta exẽplum eius alibi non extat, nec apud Virg. q tñ Ennianæ vetustatis amator fuit

Anaxarete in saxũ.

Grata

Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Fortè via vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit: duraque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam deus vltor agebat,
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus,
Et patulis inijt tectum sublime fenestris.
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin:
Diriguere oculi, calidusque è corpore sanguis
Inducto pallore fugit: conataque retrò
Ferre pedes hæsit: conataque auertere vultus,
Hoc quoque non potuit. paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro iam pridem corpore, saxum.
Nève ea ficta putes, domina sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. Quorum memor, ò mea, lentos
Pone precor, fastus. & amanti iungere nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc vbi nequidquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem redijt, & anilia demit
Instrumenta sibi: talisque apparuit illi,
Qualis vbi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nullaque obstante reluxit:
Vimque parat: sed vi non est opus: inque figura
** Capta dei nympha est, & mutua uulnera sensit.*

ARGVMENTVM.

Post Amolij, ac Nomitoris Albanorum regum interitum, Romulus vrbis a se conditæ cœpit imperium, qui cum aduersus Titum Tatium pro raptu virginum dimicaret, hostis appropinquãtibus vrbi, portis obseratis, vna patefacta est Tarpeia virgine prodente patriam scilicet, quod vi præsensit Venus, pro filij incolumitate a nymphis, quæ proxima Iano erant, geminum petijt auxilium. data ergo venia, secundum portam, quam Sabini irrupturi erant, recluso fonte scaturientes aquæ, quæ antea latuerant, cœperunt: quæ cum frigidæ hostium introitum non prohiberent, ex frigidis in calidas versæ, hostem auerterunt: victoriaque Romulus potitus, rebus vrbis compositis, iura reddens populo, sicut petierat mater, raptus in cælum est: ita vt Quirinus nouo nomine vocaretur.

PRoximus Ausonias iniusti miles Amulî
Rexit opes: Numitorque senex amissa, nepotum
Munere regna capit: festisque Palilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatius, patresque Sabini
Bella gerunt: arcisque uia Tarpeia reclusa,
*Dignam animam pœna congestis * exuit armis.*

præter vnũ illud. inter se coisse viro & decernere ferro, quod tamen & ipsum in finem commatis siue tomes incidit, vt ea ione defendi queat. proinde vtcunq; debacchetur Regius in aduersarios suos, neminem puto elisionis istius suæ astipulatorẽ inueniet, siue, Inque siue, atque siue qñocunq; tandẽ legẽdum concedamus.] §*Et mutua vulnera sensit*§ nã & ipsa Vertumni amore cępit ardere. §*Proximus Ausonias*§ ad historiã regum Albanorum, intermissa narratione mutationum Vertumni, redit poeta. nam *Palatini Amulius & Numitor filij fuerũt, qui cũ ea cõditione a patre regnum Albanorum accepissent, vt alternis annis regnarent, Amulius semel occupatũ imperiũ fratri reddere nunquam animũ inducere potuit, sed Romulus & Remus ex filia Numitoris a Marte cõpressa nati, & Amulium interfecerunt, & regnum auo restituerunt. ipsi vero vrbẽ Romã ædificarunt, vbi cũ Romulus omnia composuisset, iamq; senior esset effectus, Martis precibus in deorum numerum fuit translatus. §*Iniusti Amulii*§ fratrem enim contra ius & fas regno fraudauit. [Occiso etiam filio illius Lanso, vt 4. Fastorum idem Ouid. meminit.]

fiue, Procæ, ut supra annotauimus.

Aquæ frigidæ in lidas.

FESTIS Pal.§ Palilia festa erant, q in honorẽ Palis pastorũ deæ celebrabantur, qbus Roma a Romulo & Remo cõdita fuisse dr, q dies a Priscis Romanis maxime celebrabantur. Vt latius idẽ poeta docet 4. Fast. Meminit autẽ Plut. in vita Romuli, & Propertius in fabula Tarpeiæ his verbis.

Vrbi festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit manibus esse dies &c.

RAPH.

§*Tatius, patresq; Sabini Bella gerunt*§ propter raptũ Sabinarum. nota est autem historia. §*Arcisq; via tarpeia reclusa*§ ordo est & sensus, & tarpeia virgo exuit atq; deposuit animam pęna dignam armis & scutis in eã congestis, post reclusam & apertam arcis viam. notior est autẽ hæc historia, quàm vt hoc loco sit pluribus repetenda. Tarpeius autem mons est, qui postea Capitolinus fuit dictus. in bello autem Sabino Tarpeia Tarpeij, qui arci præsidebat, filia Sabinorum ornamentis, quæ in sinistris gestabant capta, hostibus prodidit arcem, qui cum pacti essent se daturos id quod in sinistris gestabant, in eam scuta coniecerunt, quò & fidem datam seruarent, & proditricem vlciscerentur. [Vide Liuium lib. 1. ab vrb. con. Plutar. in vita Rom. Dionysium lib. 2. qui varias veterum Historicorum de consilio & facto Tarpeiæ recenset. totam autem hanc rem etiam Propertius descripsit lib. 4.

§Sati

Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt uoces, & corpora uicta sopore
Inuadunt, portasq; petunt, quas obiice firmo
Clauserat Iliades unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum uerso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit, nisi quòd rescindere nunquam
Dijs licet acta deum. Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium. nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere deam: uenasq; & flumina fontis
Elicuere sui. nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti,
Incenduntq; cauas fumante bitumine uenas.
Viribus his, alijsq; uapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modò quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaq; nequidquam rigidis promissa Sabinis
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles. quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estq; suis: generiq; cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec ultima ferro
Decertare placet, Titiumq; accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque æquata duobus
Romule, iura dabas: posita cùm casside Mauors
Talibus affatur, diuumque, hominumque parentem:
Tempus adest genitor, quoniam fundamine magno
Res Romana ualet, & præside pendet ab uno,
Præmia iam promissa mihi, dignoque nepoti
Soluere, & ablatam terris imponere cælo.
Tu mihi concilio quondam præsente deorum
*(Nam memoro, memorique animo * pia uerba notaui)*
Vnus erit, quem tu tolles ad sidera cæli,
Dixisti. rata sit uerborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, & nubibus aera cæcis
*Occuluit, tonitruque, & fulgure terruit * orbem,*
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixusque hasta, pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus, & ictu
Verberis increpuit, pronumque per aera lapsus,
Constitit in summo nemorosi colle Palati.
Reddentemque suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
Dilapsum tenues: ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cælo.
Pulchra subit facies, & puluinaribus altis
Dignior est, qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amissum coniux, cùm regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat, & uacua sua sic mandata referre:

{*Sati Curibus*} Sabini. nam Cures Sabinorum urbs est. {*Ore pre.uo.*} silét. {*Et corpora ui. so. sopo.*} Romanos somno oppressos. {*Iliades*} Romulus Iliæ filius. {*Iano loca iuncta tene.*} templo Iani. describit autẽ poeta mutationem aquarum frigidarum in calidas. nam in ipso prælio cum fugerent Romani precibus Romuli aquæ calidæ scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt ulterius Romanos persequi, poeta uero precibus Veneris id factum fuisse ait. {*Iani patentis*} aperti. nam Iani templum apertum significabat urbem bello implicitã esse. clausũ uero pace gaudere. {*Lurida sul.*} quòd luridum colorẽ & pallidum efficiunt. {*Fumante bitumine*} ardente. Bitumen uero genus est picis facillime ignes contrahentis. [Eandem hanc fabulam describit idẽ poeta 1. Fastorum. nisi quod illic nõ nymphis, sed Iano calefactionẽ aquarũ illã tribuit his uersibus.

Et iã cõtigerant (inquit Ianus) portã, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras,
Cum tanto ueritus committere numine pugnam,
Ipse meæ moui callidus artis opem.
Oraq;, qua pollens ope sum, fontana reclusi,
Sumq; repente meas excutit aquas.
Ante tamen madidis subiecit sulfure uenas,
Clauderet ut Tatio feruidus humor iter.

quod autẽ hic de Venere meminit poeta, & quod eius cõsilio Sabini retẽti fuerũt, ei fictioni causam dedisse uidetur, quòd eodẽ loco Romæ, ubi pugna hæc commissa fuit postea Veneris Cluacinæ simulacrũ dicatũ fuit. quæ cognomentũ hoc a Cluẽdo, hoc est, pugando accepit, ut Plin. lib. 15. cap. 29. testatur. & aquarum occasionẽ, a lacu, qui ibidem fuit, in quẽ Curtius equo præcipitatus, a se Curtium appellari fecit, traxisse poetam uerisimile est. cuius & Liuius, & Plutar. & cæteri meminere.] {*Certare Alpino rigori*} contendere cũ Alpium frigore, quod est uehementissimum. est autem constructio Græca, certo nanque tecum tibi Latine dicimus. {*Rigidis Sabinis*} seueris. {*Præstructa*} obstructa, obturata. {*Martius miles*} Romanus, a Marte nanque per Romulum originẽ duxit Romanus. {*Strata est*} cooperta fuit. {*Generique cruorem*} Romani enim Sabinorum filias uxores acceperunt. {*Pace tamen sisti bellum*} illud fuisse sublatum notius est, quàm ut sit exponẽdum. {*Tatiumque accedere regno*} nam inter reliquas pacis conditiones hoc etiam placuit, ut Tatius unà cum Romulo æqua potestate, paribusque honoribus regnaret. {*Occiderat Tatius*} de morte Tatij, qui annis quinque cũ Romulo imperauit. & Titus Liuius, & Dionysius Halycarnasseus copiose scribunt, Lauinij fuit interfectus a propinquis legatorum, qui ad res repetendas missi, non solum sua a Tatio non impetrarant, sed a Sabinis quibusdam, inuito Romulo contra ius & fas perempti fuerant. {*Aequata*} æqualia facta. {*Tẽpus*} figura est græca. nã soluẽdi insoluta orõne diceret. {*Fũdamine magno*} firmo fundamento. {*RES Romana*} imperiũ Romanũ. {*Et præside pẽdet ab uno*} & unius præsidis & regis nutu regitur, atq; gubernatur. {*Dignoq; nepoti*} Romulo. {*Imponere cælo*} in numerum deorum referre. {*Nã memoro*} in memoria habeo. aliàs memorare significat narrare. est autẽ parẽthesis, ordo namq; est, Tu mihi quondã & cætera dixisti concilio deorũ præsente, unus erit Romulus, quẽ tu o mars, tolles & extolles in sidera cæli. {*Et nub. aera cæcis*} hoc ex historia sumptum est. nam Romulus, ut narrat T. Liuius, cum ad exercitũ recensendũ cõcionẽ in cãpo ad Capreæ paludẽ haberet, subito coorta tẽpestas cũ magno fragore tonitribusq; tã dẽso regem operuit nimbo, ut cõspectũ eius cõcioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit uisus. creditus est autẽ a patrib. propter morũ asperitatem fuisse discerptus, sed plebi persuaserũt ipsũ in sidera fuisse translatũ. {*Promissæ ra.*} rapiendi Romuli e terris in cælũ. {*Sẽsit*} cognouit. {*Verberis*} flagelli, quo equi uerberãt. {*Nemorosi Pa.*} nemorib. obsiti. Palatiũ autẽ unus ẽ ex collib. Romanis, imperatorũ sede clarissimus, qd nũc uulgus palatiũ maius uocat. {*Nõ re.*} Regi nõ conuenientia. delitib. enim priuatorũ iudicabat. [Aut, nõ regia, pro ciuilia, & æqualia, qui omnia suo arbitrio moderãt, sed in repub. & in ciuitatib. æquali iure, & ijsdẽ legib. cõstitutis dicunt.] {*Suo Qui.*} suis Romanis. {*Intabescere*} liquescere, atque cõsumi. {*Et pul. alt.*} sedib. atq; altaribus excelsis. Puluinaria nanq; lecti dijs, q in deorũ tẽplis sternebãt. {*Trabeati*} trabea induti. nã Romulus dũ uiueret, trabea ueste utebat. Trabeãrũ autẽ genera sũt tria, ut scri. Suet. in lib. de genere uestiũ, unũ q dijs sacrat, q totũ est purpureũ. alterum est regũ, q quidẽ est purpureũ, sed albo insectum. tertium est augurale de purpura & corola mixtũ. [Alij legũt, & puluinaribus altis Dignior est qualis trabeati for. Quir. ut sit sensus, tal. uisus apparuisse, qualis postea imago aut effigies eius cũ trabea, siue trabea induti, pingi, ac fingi cõsueuit.] {*Limite cu.*} i. arcu, dicit p quẽ Iris decurrere dicitur. Hersiliæ autẽ Romuli uxoris Metamorph. exponit poeta nam & ipsa in deam nomine Ora fuit conuersa.

Romulus i Deũ

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVMQVARTVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Inde manu magna Tyrrhena per aequora vectus.

ILLVD manu magna ambiguitatem habet, & exponendum a commentatore erat, vtrum pro magna potẽtia, an magno famulatu accipi debeat, sed despiciat hoc lector, res est parui momenti.

Dignus eras, vltro poteras certeque rogari.

Sensus est, dignus eras, & certe poteras vltro rogari. quidam distinguunt post vltro, quod mihi non probatur. est antem coniunctio, què, dure in tertium translata locum. porro decimonono inde carmine, Rhegion egreditur, de circe intelligẽdum est, nõ de Scylla, quod in Raphaelis commentario librariorum culpa deprauatum puto.

Sulphure fumantes Acheloidumque relinquit.

Aut Diastole est in Acheloidum, aut ad i adiectum est e, quod apud Græcos frequentissimum est, nam supra li. 5. corripitur. Vobis Acheloides vnde Pluma pedesq; auium. In tertio autem postea carmine inarimen vno. verbo dictum quod Græcis est, & apud Homerum Iliados 2. ἐξ ἀρίμοις, multi admonuerunt ante nos, primum apud Virgilium innouatum, postea secotos Ouidium, Lucanum, Statium, ac cæteros, quare nunc omittimus.

Laua de parte canora Aeolida tumulum

Hoc vix intelligitur, nã omnia hæc ad dextram Aeneas habuit, cum ab Sicilia in Latium nauigt, sed aut in sinistra parte intelligemus Misenum, dum Neapolim tendebat Aeneas. tantum enim prominet Misenum promontorium, aut aliam quandam insulam Ouidium intelligere voluisse credemus. quã ad sinistram reliquerit Aeneas, in qua Misenum sepultum uoluerit. at nihil asseueramus.

Dodecit quoque iura locorum.

Allusisse eum credo ad loca apud inferos, quos circulos vocant 6. Aeneid. li. cæterum illud iura explicandum erat latius Commentatori.

Hac mihi ne potior domus est

Obscurum hoc videtur, sed intellectu leuatur. nam imprecatur sibi in Polyphemi antrum reditum, si non dixerit uerum nempe Aeneæ domum ipsi potiorẽ quàm sit uel propria, vel Vlyssis nauis, ut rectè exposuit Raph. Ergo potior, scilicet quàm mea.

Vestra quoque clamor Vlyssi. Penè rati nocuit.

Ex Ody. 1. hoc sumptum est, Vlysses, inuitis socijs Polyphemo inclamat, cũ iactus scopuli naui eius propè male cessisset.

Quo vidi bina meorum Ter quater affligi.

Post ter distinguendum uidetur, binos identidem arripiens Polyphemus quanquam dura est compositio, quemadmodum & sequente item carmine, dum super ipse iacens, deniq; hoc quoque annotatione non indignum, quod uiscus, nimues exponunt carnem, cum poeta hoc in loco connectat, Visceraque & carnes, sed quantũm mihi videtur illud Hom. Ody. 1. exprimere voluit.

Oransque fugam gestu.

Quo pacto orauit fugam, qui cum eis discedere cupiebat? Sed intelligendum, Oraui, ut me acciperent, ac inde fugerẽt, quod & factum est.

Bisque nouem socios Circaea ad mœnia misit.

Homerus Odyssea 22. cum Eurylocho missos. sed uel nõ ad modum curauit Ouidius eum numerum, vel alios secutus est auctores, at res est nullius momenti.

Redeunt humeri, & subiecta lacertis brachia.

Vel ex hoc loco satis claret, post humeros statim esse lacertos, deinde brachia proxime ad manus, cuius contrariũ nostra ętate tradidere quidam Grammatici, & in his nominatim Calep.

Quinquennem poteras Graia quater edere pugna.

Dura est hæc compositio, præter huius poetæ morem. Raphael tamen rectè exposuisse uidetur: nec poteras edere quater quinquennem spectasse tot annos Graia pugna. lector tamen de eo sensu cogitet, ego enim adhuc hæreo.

Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbor.

Explicandum etiam hoc loco Commentatori, vt opinor, erat, cur post maiora poeta minora subiungeret, deinde quę illa uicina fuerit arbor, quæ in hoc mihi notantur, ut ingenia excitem, nam ego plane hæsito.

Maiores brachia pennas Accip. cubitique leuiton. in al.

Hic locus uidetur contrarius esse huic, de quo paulo ante admonuimus, brachium esse manui proximius, quam lacertum, sanè cubitum hic pro lacerto accipitur opinor. Sed licentia poetica hæc confusa uidentur. nã libro primo de Daphne uidetur ordine recto, quanquam retrogrado, dixisse, laudat digitosque manusque, brachiaque, & nudos media plus parte lacertos, quanquam eo in loco Raphael mulierum Romanarum habitum a poeta describi putat. at id ego non existimo, quin uirginis uenatricis mores expressos existimarim potius.

Intonuit dicente dea.

Intonuit impersonaliter accipitur, pro tonitru factum est. Grammatici uocant uerba exemptæ actionis. operæpretium autem est uidere, in hac nantium Metamorphosi mirabile poetæ ingenium, qui tam multas inuenerit similitudines, ubi nulla propemodum uidebatur.

Inde sub Ascanij ditione binominis Alba.

Etsi Ascanij filius maior Iulus dictus est, tamen ipse quoque Ascanius Iulus nominabatur, ut clare patet apud Maronem. binominis autem melius ad genitiuum Ascanij quam Alba nominatiuum referetur. mirum autem duos Albanorum reges hoc in loco omissos a poeta, Aeneam Syluium, ac Albam, quartum ac sextum. Albam tamen in quarto Fast. non omittit, in soluta oratione non poterat id mirum uideri, sed in carmine, nisi quod in Fastis duo carmina omissa, hic aliquot omnino suspicor, & Commentator hæc, quasi nihil adsit difficultatis, leuiter transilit, nos in Dionysium ac Liuium annotationibus editis, hæc multis disseruimus, quare hic obiter ea attigimus.

Nec comiux timidi aut audacis Vlyssei.

Mire hęc connexa uidentur, timidi in pugna, audacis instruendis insidijs exponit Raphael, sed hoc modo per ac melius connecterentur, uide utrum sit correctio prioris dicti, quasi diceret, si timidus non est appellandus, appelletur audax.

Ista pedum motu trepidantum & multa timentum.

Post motu distinguendum, ut sit sensus, Ianua ista motu pedum, uidelicet, Iphios suspensi ac morientis, uisa est dedisse sonum trepidantum, ac multa timentum.

Veneris quoque nomine templum Prospicientis habet.

Strabo li. 14. ait, post Carpasiam Cypri urbem esse mõtem ac promontorium, montis summum Olympum dici, ubi Veneris Atreæ templum sit, quod nec adire, nec uidere mulierib. concessum. Ptolemæus uidetur Aphrodisium uocare. Raphael ait, Venerem prospicientẽm dictam, quod uirginum superbiam amatores contemnentium prospiceret, ac prouideret, quod mihi non probatur.

Nondum tamen innua Iani
Ora petentis erant.

Mirum, quem anctorem secutus sit hic Ouid. nihil enim apud alios de hoc inuenio. Commentator, ut solet, tanquam res bene nota sit, leuiter transit ac tacet.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBER DECIMVSQVINTVS.

ARGVMENTVM.

Mycilus Alemonis filius procreatus Argis, cum quieti se dedisset, Hercules visus est, qui eum moneret, vt patriam relinqueret, & secundum Aesarem amnem consideret, qui cum facere extimesceret, quia lex vetaret deserere patriam, & in aliam ciuitatem transire, iterum admonitus est. metuens itaque penates suos destituit, ideoque in iudicium publicum est deuocatus, & cum omnem populum aduersus se haberet iudicaturum calculi albi, ac nigri dati sunt, ut atri damnarent, candidi absoluerent. Mycilus itaque pertimens periculum capitis Herculem inuocauit, ut laboranti sibi, quia eius iussis obtemperasset, ferret auxilium: cuius preces non incassum abierunt. nam cum calculi more patrio in vrna effusi deducti essent, omnes apparuerunt in colorem album conuersi. quamobrem ille metu liberatus, per Ionium pelagus nauigans, cum in Italiam venisset, & Aesarem amnem attigisset, sicut praeceptum erat, vrbem constituit, eamque a proximo tumulo, cui & Tares Neptuni filius subiectus erat, Tarentum nominauit.

Q Vaeritur interea, quis tantae pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus, animo maiora capaci
Concipit, & quae sit rerum natura, requirit.
Huius amor curae, patria, curibusq́; relictis,
Fecit, vt Herculei penetraret ad hospitis vrbem.
Grata quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia quaerenti, sic è senioribus vnus
Retulit indigenis, veteris non inscius aeui,

RAPH. *QVAERITVR inter.* } quo commodi, & librum libro, & Metamorphosin Metamorphosi coniungat poeta, eorum sequitur opinionem, qui sentiunt Numam Pompilium in magnam Graeciam iuisse, vt Pythagoricis dogmatis instrueretur. quam quidem opinionem Liuius cõ pluribus refellit argumentis, sed hoc potissimũ quod Pythagoras tempore Numae non fuit. } *Tanta mo.* } tanti imperij per trãslationem. } *Tanto re.* } quantus fuit Romulus. } *Clarum Nu.* } nobilem, sua insula, atque integritate notum. Numa.n. Pompilius Curibus in Sabinis ortus, vir inclitus iustitia & religione consultissimusq́;, vt in illa quisquam aetate esse poterat, omnis diuini atque humani iuris, visus est senatui populoq́; Romano dignus, qui Romulo in regno succederet. } *Ritus* } mores. } *Requirit* } inquirit, scrutatur. } *Huius am. cu.* } cupiditas perdiscendae rerum naturae. } *Curibus* } Cures, (ut Strab. narrat) opulentissima fuit Sabinorum vrbs, ex qua euocati sunt T. Tatius, & Numa Põpilius reges, vnde Romani Quirites fuere cognominati, sic enim ab ijs appellãtur, qui conciones ad populum habent. } *Penetraret* } cum difficultate iret. per varios nãque populos illum transire oportuit. } *Herculei hosp.* } Crotonis, nam Croton redeuntem ex Hispania Herculem cũ Geryonis armentis hospitio susceperat, a quo etiam didicit futurum tempus, quo illic ciuitas insignis, nomine illius conderetur, quod & verum fuit. nam Mycilus quidam Alemonis filius in somnis ab Hercule est admonitus, vt patria relicta (Argolicus nanque erat) se conferret ad * Aesaris fluuij ostia, ibique vrbem aedificaret. Is cum farcmulas colligere coepisset, reus est factus, quòd contra leges commigrare uellet. mors enim illi proposita erat, qui patriam deserere tentasset, cum verò ferenda sententia foret, & aut suffragijs nigris condemnandus, aut albis absoluendus, sibi timens, Herculem, cui paruerat, rogauit, vt sibi auxilio esset. Statimq́; calculi omnes ex nigris facti sunt albi. quare absolutus Mycilus in loco sibi ab Hercule monstrato, urbem aedificauit, quã de nomine Crotonis ibi sepulti, Crotonem appellauit. [Myscellus scribendũ puto pro eo, quod vulgo, sed falso Mycilus legitur. tracta autẽ est fabula ex historia, cuius Strab. li. 6. & 7. Suidas in voce Myscelus, & commen. Aristoph. in Nubibus meminerunt, est autẽ talis. Cum Achiui monitu oraculi coloniam deducturi essent, Myscelus quidam, qui de loco Apollinem consuleret, missus est. is respõsum accepit, vt ibi cõderet vrbem, vbi imbru ἐξ αἰθρίας, hoc est, coelo sereno irrigatus fuisset, quod quidem ille tametsi impossibile factu existimaret, classe tamen comparata in Italiam nauigauit. caeterum cum diu varijs periculis & laboribus uexaretur, neque cõdendae urbis locum inueniret, accidit, vt ex moerore forte quodã in gremio pellicis recumberet, atq; illa ut erat pro viro sollicita, lacrymis in caput recũbentis deliquaret, his igitur excitatus ille, & oraculi admonitus, (erat .n. pellici αἴθρα nomen) coepit eodem loco urbem condere, eamq́; Crotonem appellauit. Strabo autem etiam illud addit, quod cũ Myscelus, ex oraculo Crotonem condere missus, Sybaritarum terram conspicatus esset, eamque multò fertiliorem ac meliorẽ iudicasset, denuo oraculum interrogauit, nũ Crotone omissa Sybarim aedificaret, atque ibi tum responsum illi datum in hunc modum.

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲξ
θεὸν ἄλλα ματεύων
Κλαύματα θηρεύεις, δῶρον δ'
ὅτι δῷ θεός, αἰνεῖν.

quos uersus Erasmus explicat in prouerbio: Donũ quodcunq; dat aliquis, probo. iam apud Suidam hoc quoque fabulae adijcitur, quo tempore Myscelus ad oraculum cõsulendũ abijt, eodem tẽpore illuc & Archiã venisse a quo Syracusae conditae, ijsque responsum pariter datum, hoc modo:

Χώρας τ' ὄλβιον αἰτοῦντες καὶ ἄχθος
Ηλθετ' ἐρησόμενοι εἰπεῖν, τίνα γαῖαν ἵκησθε
Αλλ' ἄγε δὴ φράζεσθ' ἀγαθὴν αὐτοὶ πόλιν ἱδρύσασθαι,
Πλοῦτον ἔχειν πολύν, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.

atque ita Archiam Diuitias, Myscelum Salubritatem elegisse, indeque factum, ut Syracusae diuitijs, Croto, salubritate coeli memorabilis esset, quod & prouerbia testantur, Syracusarum decima, & Crotone salubrior. caeterum neque illud hoc loco praetereundum, quaecunque Suidas, Strabo, & alij de myscello tradunt, ea a Pausania in Phocicis Phalanto, ei a quo Tarentum conditum, attribui, quod eò hic adieci, quod & Lactantius in argumento, siue ea librariorum culpa est, pro Crotone Tarentum posuit, fuit autem hic Myscelus patria Achiuus, ex oppido vetusto, quod Rypas aliquando dixerunt, auctor Strabo libro 8.

NON inscius aeui vete. } Priscarum historiarum peritus. RAPH.

} *Ioue*

* alij habẽt, Aesera.

Dites ab Oceano bobus Ioue natus Iberis,
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intraße, & requie longum releuasse laborem:
Atque ita discedens auo dixisse, nepotum
Hic locus vrbis erit: promissaque uera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
" Myculus, illius dijs acceptissimus auo.
Hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur: patrias age desere sedes,
Et pete diuersi lapidosas Aesaris vndas.
Et, nisi paruerit, multa, ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter, somnusque, Deusque.
Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire iubet, prohibent discedere leges:
Pœnaque mors posita est, patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox:
Visus adesse idem Deus est, eademque monere,
Et, nisi paruerit, plura, & grauiora minari.
Pertimuit, patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas, fit murmur in vrbe,
Spretarumque agitur legum reus, vtque peracta est
Caussa prior, crimenque " patens sine teste probatum,
Squallidus ad superos " tendens reus ora, manusque
O cuius cœlum bis sex fecere labores
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquis, niueis, atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in vrnam.
Qua simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album,
Candidaque Herculeo sententia numine facta,
Soluit Alemonidem. grates agit ille parenti
Amphytrioniadæ: ventisque fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniumque Tarentum,
Præterit, & Sybarim, Salentinumque Neæthum,
Thurinosque sinus, Temesenque, & Iapygis arua.
Vixque pererratis, quæ spectant littora, terris,
Inuenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, iussaque ibi mœnia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in vrbem:
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positæque Italis in finibus urbis.

ARGVMENTVM.

ARG. Pythagoras Samius tyrannidem fugiens, cum patriam reliquisset, in Italiam venit, & quę didicerat de rerum natura, mundique aperit. Admodum sæculi aurei docet ad vsus quoque necessarios cuncta præbente, nefas esse animalibus vesci. quod essent humanæ consanguineæ animę mortalium: & quod terra, in eorum corporibus in corpora animæ transitande erant. postea docet unde occidendorum animalium vsus primum inoleuerit, nam paulatim concessum est, vt malefici feręque dolis interceptę occiderentur: & mansuetarum factus finis, quod fruges sata eruerent. item capri, quod uitem maturam præcerpere assueuissent, nec deinde fructus crescerent.

VIr fuit hic ortu Samius, sed fugerat unà
Et Samon, & dominos, odioque tyrannidis exul
Sponte erat, isque licet cœli regione remotus
Mente deos adijt, & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

{Ioue natus} Hercules. {Bobus Hiberis} Hispanis, Geryonæ interfecto abactis. Hiberia nanq; est Hispania ab Hibero fluuio cognominata. {Littora La.} Lacinium promontorium est Italiæ inter Hadriaticũ mare, & Ionium a Lacinio latrone, quem Hercules interfecit, dictum. in eo templum fuit Iunonis Lacinię vnde Virg. Attollit se diua Lacinia contra. {Longum lab.} longi itineris defatigationem. {Acceptissimus} gratissimus. {Hunc super.} anastrophe est. illa nanque præpositio super, quæ præponi deberet, postponitur. {Pressum gra.} hoc est graui somno oppressum. {Clauiger} Hercules. {Aesaris vn.} remoti, longe moti. est.n. fluuius Calabriæ iuxta Crotonem labens. [Vt & Stra meminit li.6. {I pete} ad petendum & quærẽdum vade. {Recentia ui.} noua insomnia. {Pugnat} diffidet. {Densissima} obscurissima. {Caput sy} syderib. ornatum, {Visus ade.} hæc particula, cum, est subaudienda. {Idem De} Hercules. {Patrium pe.} paternum domicilium. {Agitur re.} accusatur, peragere autem reum dãnare est {Spretarum le.} contemptarum {Sine te.} ipse nanq; cõfessus est se cõmigrare decreuisse. [Caussam autẽ priorem videtur dixisse respectu τοῦ ἀντιγραφῆς, quã vocant. {Fecere cal} aperuere, acquisiuere. {Nam tu mi. cri. au} nam tu mihi persuasisti, vt commigrarẽ {Lata est sen tri.} ab effectu. condemnatus nanque fuerat Micylus. proprie autem sententia a iudicibus ferri dicitur, quamuis in exẽplaribus ferè, Data corrupte legatur. {Candida fact.} ad calculos alludit. {Lacedæmonium Tar.} a Lacedæmoniis conditum. nam Tarentũ vrbs est Calabriæ, quæ & Taras a Græcis appellatur, a Tara Neptuni filio ædificata a Spartanis verò Lacedęmoniorum duce Phalanto amplificata, vt & Iustinus & Plutarchus copiose scribunt. {Et Syb.} Sybaris vrbs est, & fluuius Calabriæ. vrbs autem postea Thurion fuit cognominata, quę a Crotoniatis fuit capta. {Salentinumq; Ne.} Neæthũ quidem legitur, sed corrupte, vt ex Strab. (li.6.) collegimus, qui ait Neæthum Salentinorum esse fluuium, a nauium Aeneę conflagratione dictũ, quare hic quoque Neęthũ legamus. Salentini autem populi sunt a Salentina urbe dicti. {Thurinosq;} Thurij vrbs est Calabriæ q & Thuria & Thuriũ dicta est a Thuria fonte hęc prius Sybaris, nouissime Copię fuerunt appellatæ, unde Thurinus declinatur. {Temesenq;} Temese vrbs est Calabriæ [Hæc eadem & Templa aliquando dicta fuit, ab Ausonib. condita, mox ab Aetolis, q' cum Thoante ad eam Italiæ partem appulsi fuerũt, occupata, atq; inde iterũ a Brutijs, hinc & Temesæus Genius, de quo prouerbio dicitur, eademq; intelligitur fuisse, de qua apud Homerum Ody. j Mentes ait.

[illegible]

auctor Strabo. quanquam rursum sunt, qui locũ hunc corruptum suspicentur, & pro Temesen, nescio quid aliud legi debere putent, sed ego, quoniã mox sequitur, & Iapygis arua, & Strabo quoque in descriptione Iapygię Temeses meminit nõ video quid difficultatis aut mihi locus hic habeat, nisi quod suum cuiq; iudicium relinquo. {Et Ia.} Iapygia vrbs est Calabriæ, ab Iapyge heroe dicta. {Fatalia} olim fatis & iussu Herculis quæsita. {Tumulũ} sepulcrum {Iussa} ab Hercule. {Et no} nam Croton a Crotone heroe fuit dicta, unde Crotoniatę declinantur, est & alia urbs eodem nomine, Thusciæ olim Metropolis. {Primordia} principia. Positæ vr.

VIR fuit} periphrasis est Pythagoræ. nã Pythagoras Samius fuit, qui odio tyrannorum patriam relinquẽs, Crotonẽ uenit, ubi philosophiã profiteri cœpit, unde et Philosophi Italici fuerũt cognominati Pythagoras autẽ primum omnium μετεμψύχωσιν, hoc est, animarum de corporib. in corpora transitũ inuexit, eosq; uetuit ne carnib. homines vescerẽtur, quò faciliori victui assuescerẽt, sẽperq; cibos parabiles haberent. his.n. & sanitatem corpori, & ingenio acumẽ acquiri atebat multa autem Metamorphoses ex Pythagoricis dogmatis poeta describit {Hic} .p illic Crotoni, quò se cõtulit Numa Põpil. ut Pythagorã audiret. {Ortu} origine. {Et do.} tyrãnos. {Mente} mentis contemplatione {Deos ad.} cœlestia ac diuina scrutatus est. {oculis} ingenio. {Hausit} percepit intellexit.

Mycelus

pates tollens

RAPH.

Cumque animo, & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, cœtumque silentum,
Dictaque mirantum magni primordia mundi,
Et rerum caussas, & quid natura, docebat:
Quid deus, vnde niues, quæ fulminis esset origo,
Iuppiter, an venti discussa nube tonarent:
Quid quateret terras, qua sidera lege mearent:
Et quod cunque latet. primusque animalia mensis
** Arguit imponi. primus quoque talibus ora*
Arcuit
Docta quidem soluit, sed non & credita verbis.
Parcite mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in uitibus vuæ:
Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma
Mollirique queant, nec uobis lacteus humor
Eripitur, nec mella Thymi redolentia flore.
Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde, & sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes:
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine uiuunt.
** At quibus ingenium est immansuetumque ferumque,*
In
Armeniæ tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in uiscere uiscera condi,
Congestoque auidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis uiuere letho.
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te, nisi tristia mandere sæuo
*Vulnera dente iuuat, * ritusque referre Cyclopum?*
ritusque
Nec, nisi perdideris alium, placare uoracis,
Et malè morati poteris ieiunia uentris?
At uetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouere per aera pennas,
Et lepus impauidus medijs errauit in aruis:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidijs, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
Victibus inuidit, (quisquis fuit ille deorum)
Corporeasque dapes auidam demersit in aluum
Fecit iter sceleri. primoque è cæde ferarum
*Incaluisse * potest maculatum sanguine ferrum.*
putes
Idque satis fuerat: nostrumque petentia lethum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abijt, & prima putatur
Hostia Sus meruisse mori: quia semina pando
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus, inque tuendos
Natum homines? pleno quæ fertis in ubere nectar,
Mollia quæ nobis uestras uelamina lanas
Præbetis, uitaque magis, quàm morte iuuatis
Quid meruere boues, animal sine fraude, doloque
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?

{*Vigili cu.*} diligenti studio: {*Dabat*} proponebat. {*Cœtumq; silen.*} alludit ad morem Pythagoreorum, quibus ad certum usquetempus (ut Gellius scribit c.9.li.1.) pro æstimato captu solertiæ silentium iniungebatur. {*Dictaque miran.*} verba Pythagoræ ob summam grauitatem admirantum, tanta nanque fuisse auctoritate Pythagoras traditur, ut discipuli, etsi nullam dictorum rationem assignasset, maximã adhiberent fidem, rogatique alicuius dicti rationẽ, responderunt, αὐτὸς ἔφα hoc est ipse dixit, Pythagoram innuẽtes, existimarẽtque se Dei vocem audire. Pythagoras quidẽ fuit appellatus, quod non minusquam Pythius vera loqueretur. {*Magni primor. mũdi*} de quibus uariæ sunt philosophorum opiniones ut in primo diximus. {*Et rerum caussas*} in quibus inueniendis maxime philosophi laborant. {*Et quid natura*} si uerbum subaudiatur. natura autem ab Aristotele diffinitur, esse principium motus, & quietis. hæc autẽ omnia a physicis tractãtur {*Quid Deus*} quæ nam sit Dei diffinitio. Deum autem scribit Plato esse summum bonũ, omniumque bonorum auctorem. {*Vnde ni.*} qua ex caussa niuea generẽtur. Ut scribunt physici, ex pluuia frigore condensata niues generantur. {*Quæ ful. esset ori.*} ex collisione nubium fulmen exprimi putatur. {*Iuppiter an venti*} quæ caussa tonitru foret. alij nãque tonitru esse aiunt aeris uehementem strepitũ. alij autem eruptionem uẽtorum effracta nube cum maximo impetu coeuntiũ. {*Quid quateret terras*} quid faceret terræmotus. Venti autem in subterraneis cauernis reclusi, neq; exitum habentes in caussa terræmotuum esse dicũtur. {*Quæ sydera lege mearẽt*} alia nanque syderum cum mundo, alia contra mundũ meare dicuntur. {*Et quodcunque latet*} omnia, inquit, hominibus alioquin incognita, docebat Pythagoras. {*Arguit*} reprehendit, sed arcuit per c, rectius legeretur, hoc est uetuit. {*Parcite mor.*} grauissima Pythagoræ oratio, qua hominibus dissuadet, ne carnibus uescantur. hæc autẽ de Empedocle, qui Pythagoræ dogmata carminibus complexus est, sumpta esse uidentur, id quod facile ex ijs, quæ de Pythagora scribit Gellius, percipi potest. tãtum uero ab usu carniũ Pythagoras abhorruisse a Diogene scribitur, ut aræ Delij Apollinis genitoris, quem solum colebat, frumenta, hordeum, ac placentas sine ullo igne imposuerit, nec ulla unquã uictima, ut in Deliorum rep. Ari. testatur. {*Parcite temera.*} nolite uiolare. {*Deducentia*} inclinantia. {*Tumidæ*} succi plenæ. {*Lacteus humor*} periphrasis est lactis. {*Mollire*} mollia fieri, & coqui. {*Thymi*} herba est apibus gratissima thymus. {*Prodiga tellus*} quæ omnia copiose effundit. {*Suggerit*} subministrat. {*Et pecu.*} oues. {*Armentaque*} boues. {*Ingenium*} natura. {*Heu quantum scelus est*} a turpi dissuadet Pythagoras hominibus, ne carnibus uescantur. {*In viscera*} in uentrem, & intestina. {*Viscera*} carnes. {*Animantem*} hominem. {*Ritus Cyclopum*} qui carnibus humanis, crudisque uescebantur. Dissuadet autem ab inhonesto. turpe nãque est homini imitari & feras, & sæuos Cyclopũ mores. {*Male mor.*} malis moribus præditi. hæc autem cum interrogatione, & ironia legenda sunt. {*Cui feci. au. nomẽ*} figurata est locutio, quam auream appellauimus. a felicitate uero aureæ ætatis sumptum est hoc argumentum. {*Fœtibus arboreis*} fructibus arboreis, fructibus arborum. {*Fortunata*} felix & beata. {*Polluit*} inquinauit. {*Mouere pen.*} euolauerunt. {*Tutæ se.*} sine periculo, neque enim tunc illis retia tendebantur. {*Impauidus*} intrepidus sine ullo timore. {*Victibus*} facultati uiuendi. {*Quisquis fuit*} ignoratur nanq; quisnam fuerit, tametsi Iouem fuisse scribant poetæ. {*Corporeas. dapes*} epulas ex corpore & carne confectas.

RAPH.

FECIT *iter*} aperuit uiam. {*Sceleri*} cædib. & homicidijs. {*Idq; satis fu.*} ut feras interficeremus. {*Nostrumq; petentia leth.*} feras quidem nobis perniciosas interficiẽdas esse ait sed earum carnib. non esse uescendum. {*Inde*} a cæde ferarum deuentum est ad cædem etiam mansuetorum animalium, & quod peius est, hominum quoq;. {*Pando*} recuruo. {*Eruerit*} subuerterit, subuerterit. Sus autẽ Cereri immolari solebat, ut caper Baccho. {*Spẽ anni*} segetem, & frumentum. {*Morsa*} corrosa. {*Nocuit sua culpa duobus*} concedit Pythagoras suem quidem & caprũ merito fuisse iugulatos. uerum oues & boues nihil prorsus unquã mali commisisse, ac potius humano generi maximopere prodesse, eoq; non esse interficiendos. {*Duobus*} sui, & capro. {*Nectar*} lac suauissimũ. ex arte autem commoda, quæ ex ouibus habentur, amplificat Pythagoras, quò facilius ab illis occidendis homines deterreantur. {*Tolerare*} ad tollerandum.

{*Imme-*

Immemor est demum. nec frugum munere dignus,
Qui potuit, curui dempto modò pondere aratri,
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quòd tale nefas committitur: ipsos
Subscripsere deos sceleri, numenque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
*(Nam placuisse nocet) vittis * præsignis, & auro*
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suæ uidet inter cornua fronti
Quas coluit fruges, percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan vnda.
Protinus ereptas uiuenti pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.
Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum est?
Audetis vesci genus, ò mortale? quod, oro,
Ne facite, & monitis animos aduertite nostris.
Cumque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere uos uestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentem
Rite deum, Delphosque meos, ipsumque recludam
Aethera, & augustæ reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingenijs inuestigata priorum,
Quæque diu latuere, canam. iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi, ualidique humeris insistere Atlantis:
Palantesque homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque obitumque timentes
*Sic exhortari, * fortemque euoluere fati,*

ARGVMENTVM.

ARG. Pythagoram eundem inducit referentem, cuncta rerum temporibus mutari, siquidem ipse annus vertitur in quatuor species ueris, æstatis, autumni, & hyemis, & quæ nascuntur, quoniam in initio prodita tenera, immutatasque species habeant, deinde crescendo robustæ ætatis, nouissime senescentis fieri, se quoque memoria tenere bello Troiano Euphorbum Panthoidem fuisse, & postea quam a Menelao fuit occisus in bello, animam eius in se esse transfusam, clypeumque eius, dum in ætate ductus ut, quo vsus esset in bello, in templo Iunonis Argiuæ cognouisse.

O Genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina uana timetis,
Materiam uatum, falsique pericula mundi?
Corpora, siue rogus flamma, seu tabe uetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animæ, semperque priore relicta
Sede, nouis domibus uiuunt habitantque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam

{*Immemor*} ingratus. {*Demum*} affectui seruit hoc loco demum, quemadmodum & tandem aliquando. {*Ruricolam*} bouem, quo rura & arua coluntur. {*Qui trita labore*} interpretatio est. idem enim dicit per diuersa verba, est autem ordo: qui percussit securi illa colla, quibus toties durum aruum, trahendo aratrum, renouauerant. tunc autem renouatur aruum cum aratro proscinditur. {*Numen supernum*} Iouem, siquidem Ioui sacrificant iuuencum. {*Victima labe carens*} vitio ac morbo. in cæde vero & immolatione boum describêda commoratur Pythagoras, quò facilius ab illis interficiendis homines dehortetur. ad id antê alludit poeta, quod paulu ante dixi, Pythagoram non victimas, sed placentas in Deorum sacrificijs obtulisse. cruentas nanque hostias dijs offerri vetabat, solamque aram, quæ sine sanguine esset, adorandam censebat. {*Nam placuisse nocet*} nisi enim placeret, non immolaretur, est autem parenthesis. {*Et auro*} auratis cornibus. {*Quas coluit fruges*} mola nanque salsa, quæ ex farre & sale constabat, imponebatur uictimarum fronti. {*Cultros inficit in liquida præuisos forsitan unda*} hoc est, quorũ imaginem, aut etiam quos ipsa in aqua, quæ sacrificijs adhiberi solet, iuxtaque poni ubi hostiæ iugulantur. ante fortassis uidit.] {*Inspiciunt*} inde haruspices sunt dicti, ab harugis, hoc est uictimis inspiciendis. {*Scrutantur*} inquirunt. {*Vetitorum ciborum*} prohibitarũ carnium. {*Vesci*} carnibus vesci homines proprie dicuntur, quod Græci κρεωφαγεῖν dicunt. {*Vestros colonos*} nam boues uestri colonii arua colunt. {*Et quoniam Deus ora mouet*} Apollo me hortatur ut loquar. {*Delphos meos.*} Apollinis Delphici, quem vnum colo, oracula. {*Augustæ men.*} diuinæ. maximam autem excitat attentionem, cum pollicetur se de diuinis, quæ nulli alij unquam inuestigata fuerunt, disputaturum. {*Iuuat per alta astra*} inuestigare cœlestia. {*Inerti se.*} immobili terra. {*Palantes*} errantes. {*Despectare*} deorsum a cœlo spectare. {*Sortem fa.*} naturam atque conditionem fati, sed tamen exemplaria sunt, in quibus fertem legi animaduerti, sicque uidetur esse legendum, nam fatum, (ut Stoici diffiniunt) est connexa rerum series, per quam mundus administratur. {*O genus attonitum*} immortales animas esse Pythagoras ait, uariaque subire corpora ostendit. Hanc uero μετεμψύχωσιν hoc est, animæ de corpore in corpus commigrationem, ab Aegyptijs sumptam esse inquit, Herodotus in Euterpe scribens, Aegyptios primos extitisse, qui dicerent animam hominis esse immortalem, quòd mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, ut quod que gigneretur immigraret, atque ubi per omnia se circumtulisset terrestria marina, uolucria, rursus in aliquod genitum hominis corpus introire, atque hanc ab ea introitum fieri intra annorum tria milia. hanc orationem sumit a Græcis, qui usurpauerunt tanquam suam, alij prius, alij posterius, quorum ego nomina sciés non duco scribenda. {*Humeris va. Atlan*} qui cœlum sustinere fingitur. pollicetur autem Pythagoras se noua de animorum immortalitate esse commemoraturum.

ESSE autem inferos, constanter asserit Christiana veritas, ex ueteribus omnino pauci. Plinius quidem, ut in plerisque, hæresi deprauata, sustulisse eos uidetur. Si ulli, inquit, essent inferi, eos iam refodissent auaritiæ manus. Marcus quoque Tullius cum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit. sed in Consolatione ad Martiam Seneca, Illa, inquit, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Lucretius libro de natura tertio. non alibi esse inferos statuit, quam in hac uita. sic enim ait. COEL. RHOD.

Atque animarum etiā quæcunque Acheronta profundo,
Prodita sunt esse, in uita sunt omnia nobis.

Sed & apud Ouidium Pythagoras,

Quid Styga, quid tenebras, & nomina uana timetis?

MATERIAM va. {poetarum, qui multa de inferis scribunt, quos nullos Pythagoras sentit, cum animæ de corporibus in corpora transeant. {*Falsi mundi*} ficti. {*Tabe*} morbo, corruptione. {*Non ulla*} nulla. {*Morte carent animæ*} ratio est & caussa, cur homines nulla mala patiantur. {*Nouis domibus*} nouis corporibus, hæc autem est Pythagoræ μετεμψύχωσις. {*Ipse ego. Panthoides Euphorbus eram.*} exemplo sui ostendit Pythagoras, animas de corporibus in corpora transire. nam tempore belli Troiani, ait, se fuisse Euphorbum Panthi filium a Menelao interfectum, cuius etiam clypeum cognouit in templu Iunonis Argiuæ locatum. Pythagorici autem asserũt animam esse immortalem, idque exemplo Aethalidæ probãt, quem aiunt tempore belli Troiani reuixisse fuisseque Euphorbum Panthi filium. deinde Pyrrhum Cretensem, postea Eleum quendam, cuius nomen ignoratur, tandem Pythagoram ipsum. Pythagoras uero ubi monstrat animas de corporibus in corpora transire, ait se primum fuisse Aethalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum Troianum, postea Mercurij filium ex Sama meretrice, tum Pythagoras, memoriam autem semper retinuisse Mercurij donu, cuius Aethalides filius fuit. RAPH.

Euphorbus in Pythagorâ.

insignis

feriemque

{*Hæsit*} fixa est. nam Euphorbus a Menelao hasta fuit transfixus. {*Abanteis Ar.*} Argo clarissima vrbs est Peloponnesi, in qua Abas regnauit, vnde Abantei Argi dicuntur: tametsi ab alijs legatur agris Abanteis, exponanturque Euboicis. Abantes enim populi Eubœæ fuerunt. [De Euphorbo, & quomodo idem Patroclum vulnerarit, ipse autem a Menelao occisus fuerit, Homer. Iliad. 16. & deinceps tradit. de clypeo autem, quẽ hic Ouidius Argis in templo Iunonis suspensum, & a Pythagora agnitum dicit, Laertius in vita Pythagoræ hoc modo: ἐπεὶ δ' Εὔφορβος ἀπέθανε, μεταβῆναι, (inquit) τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς Ἑρμότιμον. ὃς καὶ αὐτὸς πίστιν θέλων ἐπανῆλθεν εἰς Βραγχίδας, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐπέδειξεν ἣν Μενέλαος ἀνέθηκεν ἀσπίδα· ἔφη γὰρ αὐτὴν, ὅτ' ἀπέπλει ἐκ Τροίας, ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν ἀσπίδα, διασεσηπυῖαν ἤδη· μόνον δὲ διαμένειν τὸ ἐλεφάντινον πρόσωπον.

voluuntur

Sed hæc eo ab Ouidianis dissentit, quod clypeum quem ille Argis Iunoni, hic apud Branchidas in Asia Didymæo Apollini suspensum dicit.] {*Nihil interit.*} ex sententia omnium philosophorum hæc dicuntur, qui sentiunt quidem omnia posse resolui in quatuor elementa, vel in materiam primam, vt sentit Aristot. sed minime in nihilum redigi. Vnde Persius.
De nihilo in nihilũ nil posse reuerti.
{*Vtque nouis facilis*} hac similitudine colligit Pythagoras, substantiam varias quidem suscipere formas, nunquam tamen interire. {*Facilis cera*} mollis {*Sed tamẽ ipsa eadem est*} quoad substantiam, siquidem substantia quamuis varias suscipiat qualitates & formas, tamen nunquã ipsa mutatur. {*Ergone pietas sit victa*} ne igitur pietas, inquit, violetur, nolite animas e corporibus cũ perturbatione quadam expellere, ea interficiendo. {*Parcite exturbare*} nolite expellere. {*Cognatas animas*} cognatorum vestrorum animas. {*Et quoniam magno feror æquore*} in profundissima versor quæstione. cuncta autem esse in continuo fluxu ait. {*Quod perstet*} quod permaneat a mutationeque sit alienum. {*Vagans*} fluxa mutabilis. Ipsa quoque in assiduo exemplo tẽporis colligit Pythagoras, omnia esse in continuo fluxu.

recens,

visu,

Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ,
Cognoui clypeum lęuæ gestamina nostræ.
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus: eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit vllo.
Vtque nouis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, vt fuerat, nec formam seruat eandem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite, vaticinor, cognatas cæde nefanda
Exturbare animas: nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
Vela dedi, nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
*Ipsa quoque assiduo labuntur * tempora motu,*
Non secus ac flumen, neque enim consistere flumen,
Nec leuis hora potest, sed vt vnda impellitur vnda,
Vrgeturque eadem, veniens vrgetque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur,
Et noua sunt semper, nam quod fuit antè relictum est,
Fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta nouantur,
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum, nigræ succedere nocti,
Nec color est idem cæli, cum lassa quiete
Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo: rursusque alius, cùm prænia lucis
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipse Dei clypeus, terra cùm tollitur ima,
Manè rubet, terraque rubet, cùm conditur ima,
Candidus in summo est melior natura quòd illic
Aetheris est, terræque procul contagia fugit
Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vsquam, semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est: maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quattuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, puerique simillimus æuo
*Vere nouo est, tunc herba * nitens, & roboris expers*
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes
Omnia tum florent, florumque coloribus almus
Ludit ager: neque adhuc virtus in frondibus vlla est.
Transit in Aestatem post Ver robustior annus,
Fitque valens iuuenis, neque enim robustior ætas
Vlla, nec vberior, nec quæ magis ardeat vlla est.
Excipit Autumnus, posito feruore iuuentæ
Maturus, mitisque, inter iuuenemque, senemque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
*Inde senilis Hyems tremulo venit horrida * passu,*
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine vlla
Corpora vertuntur: nec, quod fuimusve, sumusve
Cras erimus: fuit illa dies, qua semina tantum,

Luciferum, Hesperumque appellauit. {*Inficit*} tingit colore rubicundo. {*Pallantias*} Aurora Pallantis gigantis filia. {*Ipse Dei clypeus*} ipse solis orbis. solem autem eundem non manere colligit. {*In summo*} in cœli summitate. {*Nocturna Diana*} Lunæ, quæ semper aut crescit, aut decrescit, nec vnquam in eodem permanet statu. {*Si contrahit orbem*} si circulum efficit & rotunda est. [Alij siminuit orbem, & decrescit.]

RAPH.

{*IN species quatuor*} partes, ver, æstatem, autumnum, hyemem, quæ quidẽ sibi inuicem cedunt. {*Aetatis nostræ*} annum ætates hominis referre scribit. nam vt quatuor sunt anni partes, ita ex Pythagoræ sententia quatuor sunt hominis ætates. Pueritia quæ viginti annos implet. Adulescentia uiginti. Iuuenta viginti. Senectus viginti. Pueritia autem veri similis uidetur. Adulescentia æstati. Iuuenta autumno. Senectus hyemi. {*Nam tener*} Ver pueritiæ, æstatem iuuentæ, autumnum primæ senectuti, hyemem decrepitati similem esse ait. {*Roboris expers*} firmitate carens. {*Turget*} tumescit succorum copia. {*Insolida*} infirma. {*Et spe delectat agrestes*} agricolas sperant. n. se fruges omnis generis collecturos. {*Almus ager*} ab alendo almus dicitur ager, quòd homines suis fructibus alat. {*Ludit*} ludere videtur & luxuriare. {*Neque adhuc virtus in frondibus vlla est*} tenellę namque tempore veris sunt frondes, ut puerorum corpora sine ullo robore & firmitate. {*Transit in æstatem*} veri succedit æstas. {*Robustior annus*} pars anni robustior. {*Fitque valens iuuenis*} ualenti, fortique ac robusto iuueni fit similis. {*Nec vberior*} fęcundior. {*Ardeat*} ferueat uarijs cupiditatibus. {*Excipit autumnus*} æstatem subsequitur autumnus, qui uiridi, primæque senectuti similis uidetur. {*Sparsus quoque tempora canis*} tempora canis capillis sparsa habens, nam tempora prima canescere incipiunt. {*Senilis hyems*} senectuti hyemi similis. {*Alba capil.*} canos habẽs capillos. est enim synecdoche poetica etiam pueris nota. {*Nostra quoque ipsorum*} nostra etiam corpora in continuo esse fluxu colligit Pythagoras. {*Vertuntur*} mutantur. {*Fuit illa dies*} illud fuit tem-

Quatuor hominum ætates.

{*Et iubar hoc nitidum*} hunc solis splendorem. {*Media quiete*} media nocte. alium autem cęli esse colorem in media nocte colligit, alium in crepusculo, quando Lucifer lucere desinit. primus vero Pythagoras (vt scribit Diogenes) eandem stellam

pus, quo semina tantum, quæ spermata a Græcis dicuntur, fuimus. Semen uero maris & fœminæ ait Pythagoras, ad generationem hominis conuenire, a quo quidem Aristoteles dissentit, solumque maris sperma esse, idque in utero mulieris foueri ait

Sperma in hominem.

{*Spes-*

*Spesq; hominum * prima materna habitauimus aluo.*
Artifices Natura manus admouit: & angi
Corpora visceribus distenta condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras,
Editus in lucem iacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituq; tulit sua membra ferarum;
Paulatimq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine neruis.
Inde valens, veloxq; fuit, spatiumq; iuuentæ
Transit, & emeritis medij quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demoliturq; prioris
Robora: fletq; Milon senior, cùm spectat inanes
*Illos, qui fuerant solidarum * morte ferarum*
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos,
Flet quoque, vt in speculo rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum, Cur sit bis rapta requirit.
Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos Elementa vocamus:
Quasque vices peragant, (animos adhibete) docebo.

ARGVMENTVM.

ARG. Ipsa quoq; initia quatuor, ex quibus generantur omnia transfigurari moribus suis. Resolutam.n.tellurem in aquas abire, attenuatam aquam efficere aera, & aera rursus per eundem ordinem retexi: spissatum ignem enim in aera verti, hunc in aquam, hanc in terram abire. Cæteraq; rerum perinde variari, quæ tempus, aut natura acceptas ab initio facies cogit amittere. Eadem fluminibus etiam fontibus ac terrenis locis accidere.

QVatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suoq;
Pondere in inferius tellus, atque vnda feruntur:
Et totidem grauitate carent, nulloque premente
Alta petunt, Aer, atque Aere purior ignis.
Quæ quanquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutaq; tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatus in auras
*Aeraq; humor * abit dempto quoque pondere, rursus*
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retrò redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit:
** Hinc in aquas: tellus glomerata cogitur vnda.*
Nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.
*Nec perit in * tanto quidquam (mihi credite) mundo,*
Sed variat, faciemque nouat: nascique vocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit antè: morique
Desinere illud idem. cùm sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc: summa tamen omnia constant.

Spesque hominum prima} primo inquit spes hominum sumus. ex spermate nanque in vterum mulieris proiecto homines oaturi sperantur. {*Aluo*} vtero. aluus nanq; est per quam defluunt sordes. Vterus autem in quo mulieres concipiunt, qui & loci a doctis scriptoribus appellantur, ab imperitis autem vulgo matrix vocatur, cum matrix sit fœmina fœtus gratia comparata. Columella de gallinis loquens, nam & octies anno pullos educat, si est bona matrix. {*Admouit*} adhibuit. primū nanq; Embrya efficit, quos Embryones imperiti medici vocant. {*Et angi*} suffocari. {*Distenta matris*} grauidæ, ventremq; distentum, ac repletū habentis. {*E domo*} ex vtero. {*Mox quadrupes*} manibus nanque ac pedibus infantes repunt more brutorum. {*Aliquo conamine*} aliqua re, qua niti possint. {*Emeritis*} exhaustis, præteritis. {*Labitur decliue*} assidue tanquam fluuius per loca decliuia currit. [Imo per iter decliue, hoc est, deuexum & deorsum surgēs, perinde ut Sol cū ad occasum tendit, unde & senectam occiduā dixit, quod ea vltima sit ætatum hominis, perinde vt occidens, vltima meta cursus solaris.] {*Occiduæ senectæ*} ad senectam, quæ facile occidit ac moritur. {*Subruit*} euertit. {*Demolitur*} destruit. {*Fletq; Milon*} Athleta fuit Crotoniata tātis viribus, vt vno ictu nudę dextræ taurum interfecisse tradatur, humerisq; per stadium sine fatigatione portasse. {*Solidarum morte ferarum*} robustarum. alludit autem ad id quod dixi Milonem Crotoniatam tātum corporis viribus valuisse, vt taurum vno dextræ ictu interimeret. Ferè autē, in exemplaribus more pro morte corrupte legitur. [De Milone Crotoniata meminere Valerius lib. 9. c. 12. Athenæus lib. 9. c. 12. Pausa. in Eliacis posterioribus. Traditur autem non solum bouem humeris gestasse, sed & totum solus deuorasse, vnde & epigramma in ipsum tale factum.

Τοῖος ἔην Μίλων ὅτ' ἀπὸ χθονὸς ἤρατο βρῖθος
Τετραετῆ δάμαλιν ἐν Διὸς εἰλαπίναις
ὤμοις δὲ αὐτοῦ τὸ πελώριον ὡς νέον ἄρνα
Ἤνεγκεν δι' ὅλης κοῦφα πανηγύριος.
Καὶ θάμβος μὲν, ἀτὰρ τοῦδ' ἔργον ἄπιστον
Πρόσθεν Πισαῖε ξεῖνε θωμάσιον.
Οὐ γὰρ ἐκ...ἄξυγον εἰς ...
Κεῖ...πάντα κατ' ἐς μοῦνος ἰδαίσατο.]

{*Flaidos*} flaccidos, viribus actoris vacuos. {*Tindaris*} Helena, quæ bis ob pulchritudinem rapta fuit. primum a Theseo, deinde a Paride. bene igitur Helena turpis ac deformis senectute effecta miratur, cur bis fuerit rapta. {*Tempus edax rerum*} apostrophe ad tempus graui philosophó maxime conueniens. {*Dentibus æui*} multitudine annorum. siquidem anni dentes æui dicuntur, quibus omnia rodi videntur. alludit autem ad dentes rotarum, quibus horæ mensurantur in horologijs. {*Lenta morte*} lente ac tarde venienti. {*Hæc quoque non perstant*} elementa quoq; in continuo fluxu esse ostendit. sunt autem quatuor, quorum duo, tellus & aqua sunt grauia. Duo aer & ignis leuia.

GENITALIA corpora} quatuor elementa, ex quibus omnia generantur. {*Nulloque premente*} pondere subaudiatur. {*Fiunt*} generantur. {*Ex ipsis*} quatuor elementis. {*Et in ipsa cadunt*} in ipsa resoluuntur. nam elementa dicuntur ex quibus omnia constant, & in quæ vltima resoluuntur. {*Resolutaque tel.*} elementorum alterum in aliud transire probat. nam & terra in aquam, & aqua in aerem, & aer in ignem, & contra ignis in aerem, aer in aquam, aqua in terram conuertuntur. [Tenuatur in auras, aeraque humor abit, ita plerique codices habent. neque reclamat Regius. mihi vero sic legendum videtur, tenuatus in auras, Aeraque humor abit, vt intelligamus, terram rarefactam in aquam, aquam in aerem, & inde aerem in ignem transire. id enim & sequentia probant, cum ait, ignis enim densum spissatus in aera transit. {*Hic*} idest aer. (ita enim legendum, non vt vulgo habetur, hinc;) in aquas, tellus glomerata cogitur vnda. neque enim simpliciter infimum, aut summum elementum in cætera omnia vertitur, sed quodque in proximum suum, vt docent Physici. nam quod quidam pro abit, habet substituūt, id eque ineptum ac vanum est.] {*Tenuissimus*} purissimus. {*Superos ignes*} celsiorem, qui omnium elementorum supremus est. {*Retexitur*} resoluitur. {*Tellus glo. co. vnda*} hoc est, aqua transit in terram. {*Glomerata vn.*} ex aqua condensata. {*Nec pe. in tan.*} quę nāq; perire videntur in quatuor elementa, vel (vt Arist. sentit) in primam materiam resoluuntur. {*Mihi credi.*} hoc sibi credi postulat Pythagoras, quia vulgo parum verisimile videtur. {*Nascique vo.*} quid nasci, quidque mori sit, eleganter describit. nasci enim aliquid dicit, cum aliud quàm quod fuit ante incipit esse. mori vero cum id desinit esse, quod ante fuit. {*Cum sint huc forsitan il.*} Corruptionem vnius alterius generationem esse ait, eaq; quæ perire videntur. in alia conuerti. {*Huc*} in hoc corpus. {*Illuc*} in illud corpus. {*Summa ta.*} in summa inquit. omnia eadem permanent. nam vel in quatuor elementa secundum Pythagoram, vel in primam materiam ex Aristotelis sententia omnia resoluuntur.

primo matrisque, | mare | RAPH.

{*Sub*

§*Sub ima.ea.*§ sub eadem figura. §*Sic ad fer*§ ad ferream ętatem. §*Ab au*§ ab ętate aurea. est autem apostrophe ad secula. §*Versa est*§ mutata est. hinc autem colligit id quod toties ait Arist. Corruptionem vnius, alterius esse generationem. §*Vidi e quod fue.*§ id multis exemplis colligi potest. nam vbi nunc est

Corruptio unius est generatio alterius.

fretũ Siculum, ib fuit terra & quidem solidissima. vt enim Pli. narrat, Sicilia Italię olim fuit auulsa. Cyprus Syriæ, Eubœa Bœotiæ, Eubœa Abantis & Macris. tametsi in Plin. lib. 2. ca. 88. & 89. ferè legãt corrupte, Atlantem, & Macriam belbicum Bithyniæ, Leucosia Syrenum promõtorio. §*Vide fa.ex æquore ter.*§ nam præter quam quod nouę insulæ in mari nascuntur, tota Aegypt[a] olim mare fuisse narratur. Hybanda præterea quõdam insula Ionię ducentis nunc a mari abest stadijs. §*Et pro a pela.*§ etiam in mõtibus & quidem altissimis cõchæ marinæ reperiuntur. ex quo colligitur illic mare aliquãdo fuisse. §*Et eluuie*§ diluuio. §*Paludosa*§ terra subaudiatur. ex paludibus autem etiam nunc fertilissimi agri fiunt, id quod de Pontinis paludibus etiam Horatius in Arte poetica scribit:

Debemur morti nos, nostraque siue receptus.
Terra, Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisque diu palus aptaque remis
Vicinas vrbes alit, & graue sentit aratrum.

§*Quæque si. tu.*§ quæ sicca fuerant loca, a paludibus sunt occupata. §*Stagnata*§ stagna facta. §*Humens*§ humescunt, humida facta sunt. §*Hic fon. no.*§ fontes noui sæpenumero oriuntur, maximeq; vbi syluæ succiduntur, vt Plin. lib. 2. ca. 80. scribit, interdũ etiam arescunt. §*Tremoribus orbis*§ terræ motibus. nam ut (refert Plin.) varie quatitur terra, & mira edũtur opera, alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis omnibus, nonnunquam etiam ignibus, calidis vel fontibus, alibi auerso fluminum cursu. §*Ex cæcata*§ occulta. [Alij autẽ oxiecata legunt, quam lectionem & ipse approbo. durum enim nimis est, excæcatum pro occultatum, aut absconditum dici, cum alterum actiuæ potestatis sit, alterum passiuæ.] §*Sic vbi terreno. Lycus est*§ varijs probat exemplis, multa flumina modo oriri, modo occultari. Lycus autem fluuius est Asiæ, a Cadmo monte fluens, qui vt Herod. scribit iuxta Colossas Phrygiæ oppidum terræ hiatum subiens occultitur, deinde quinque ferè post stadia emergens, illabitur & ipse in Męandrum. Hæc autem & Plin. scribit. Subeunt inquit terras, rursusque redduntur Lycus in Asia. Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. sed duo item alij sunt fluuij hoc nomine, alter ex Arcadia in sinus Burræ labitur, alter apud Eretrios existit. §*Sic modo combibitur*§ Erasinus flu-

Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum venistis ab auro
Secula: sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum: vidi factas ex æquore terras.
Et procul a pelago conchæ iacuere marinæ,
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit: & eluuie mons est deductus in æquor.
Eque paludosa siccis humus aret arenis:
Quæque sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes natura nouos emisit, & illic
Clausit, & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut exsiccata residunt.

ARGVMENTVM.

ARG. Amnem Lyci continuum ostendit alias apparuisse: alias non

Sic vbi terreno Lycus est epotus hiatu,
Existit procul hinc, alioque renascitur[a] ore.

ARGVMENTVM.

ARG. Erasinus in Archadia fluere visus, modo latens, terræ voragine ob imptus, postea Argis est redditus voluntate tonantis.

Sic modò combibitur, recto modò gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasmus in agris.

ARGVMENTVM.

ARG. Caicũ flumen Mysiæ alij nũc ripis, alij in initio fluxisse ferunt.

[a] Et mysum capitisque sui, ripæque prioris
Pœnituisse, aliaque ferunt nunc ire Caicum.

ARGVMENTVM.

ARG. Amasenum flumen Siciliæ intumescere, tefluere, interdum siccari.

Nec non Sicanias voluens Amasenus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus, aret.

ARGVMENTVM.

ARG. Anigrum flumen iucundissimam aquam sitientibus præstitisse: postea quam Centauri ob Herculeis sagittis confecti, cruorem in eo abluerunt, aspero educentes fugasse odore.

Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis,
Fundit Anigrus aquas, postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lauere bimembres
Vulnera, clauigeri quæ fecerat Herculis arcus.

ARGVMENTVM.

ARG. Hypanim Scythiæ amnem marini saporis liquoris ait, cum fuerit in initio dulcissimi, ob fontem regionis eiusdem, in eum influentem.

Quid? non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?

ARGVMENTVM.

ARG. Antissa, & Pharos, item Tyros in Phœnicia insulæ fuerunt, nunc vero continenti coniunctæ.

Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque,
Et Phœnissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.

ARGVMENTVM.

ARG. Item Leucades insulæ tres in salo sunt nunc, a fluctibus olim solidæ, Item an nele olim coniuncta Italia, nunc freto discriminatur: propterea id contigit. quod Latonæ sedes est ibi negata.

Leucada continuam veteres habuere coloni:

nius Arcadiæ. qui (vt scribit Herodotus) a Stymphalide palude oritur, at nunc quidem in argolico agro exit, cum antea exitum non haberet. §*Et Mysum.*§ Caicus fluuius est Mysiæ, qui alueum pristinum mutauit.

RAPH.

NEC non Sica.§ Amasenus fluuius est Siciliæ, qui æstate ferè exiccatur. §*Ante bib.*§ Anigrus, qui & Aniger dr, fluuius est Græciæ, q è dulci factus est amar[s], postquã in eo se lauerunt Centauri ab Hercule vulnerati. quis alij tradãt Melãpodẽ, vt prętidas ab insania purgaret, illius ad expiationẽ aqs vsũ fuisse. pp qđ ex dulcib. amaras fuisse effectas. [vide Eliaca Pausaniæ priora.] Pisces & gignit pessimi saporis. hic ast fluuius ante Minyęus appellabatur, cuius aquæ irrigatio maculas albas, & impetigines sanat, qua ex cã Alpheũ quoq; qđ Alphos, id est maculas curet, nomen sortitũ esse litteris pditũ est. §*Quid non & scyt*§ fluuius est Scythiæ ex magna palude profluẽs, circũ quã (vt scribit Herodotus lib. 4.) pascuntur equi syluestres candidi is quinq; ferè dierũ nauigationẽ anhustus, & dulcis fluit. sed mox quatuor a mari dierũ nauigatione, sanè q amarus, propter amarum quẽ in eum influit fontem. est autem hic fons in finibus Scytharum Aratorũ & Halyzonum, eodem nomine, quo loc[a] vnde emanat, Scythica lingua exampeus, id est sacræ viæ. §*Fluctib. am.*§ ex insulis cõtinentẽ fieri, ac ex continẽte insulas exemplis colligit Pythagoras. nã Antissa cũ antea per se insula esset cũ vrbe eiusdẽ nois, nunc Lesbo (vt Plin. scribit lib. 2. c. 89. est adiecta. §*Pharos*§ Pharos quoque insula olim fuit, Aegypto adiacẽs, nunc autem continens est facta, quæ turrim habebat multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam eodem nomine, quo insula, quã quidem Sostratus Gnydius regum amicus pro nauigantium salute (vt refert Strabo lib. 17. extruxit. [Meminit & Plin. lib. 2. cap 85.] §*Tyros*§ Tyros veco vrbs est Phęniciæ, quæ Alexandri magni temporibus insula fuit. nam aggere ab ipso continenti fuit coniuncta, dum illam obsideret. [vt Curtius lib. 4. ca. 2. & cæter.] §*Leucada' con.*§ Leucas vrbs est, quæ olim Epiro fuit coniuncta: Leucadem autem vocauerunt (vt Strabo opinatur) a Leucate sumpto vocabulo. est autem albicanti colore petra in pelagus proiecta, atque Cephaleniæ & Leucadi adiacens, in qua est Apollinis Leucatæ Fanum. vrbem autem posuit pro insula Ouid. nam (si referenti Plinio credimus) Leucadia peninsula est iuxta sinum Ambracium, quondam Neritis appellata, accolarum opere abscissa a continenti, ac reddita ventorum flatui, congeriem arenæ accumulantium. oppidum autem in ea Leucas quondam Neritum dictum.

orbe

Emissum

§Zanclo

Nunc freta circumeunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit vnda.

ARGVMENTVM.

ARG. Helice, & Bura Achaiæ vrbes ponto voratæ sunt.

Si quæras Helicen, & Buran Achaidas vrbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.

ARGVMENTVM.

ARG. Tumulum secundum Trœzenam vrbem ex area factum eruptio ne spiritus qui terræ increuerat.

Est prope Pittheam tumulus Trœzena sine vllis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus. nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum cæcis inclusa cauernis
Expirare aliquà cupiens, luctataque frustrà
Liberiore frui cælo, cùm carcere rima
Nulla foret toto, nec peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum: ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri. tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longoque induruit æuo.

ARGVMEMTVM.

ARG. Fons in Africa Ammonis, solis ortu, obituq; calescit, postmodum in glaciem vastitur.

Plurima cùm subeant audita, aut cognita nobis,
Pauca super referam. quid? non & lympha figuras
Datque, capitque nouas? medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida est, ortuque, obituque calescit.

ARGVMENTVM.

ARG. Athamantis Thessaliæ regionis fonti lignum tenuata luna admotum accenditur.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.

ARGVMENTVM.

ARG. Flumen quoque apud Ciconas est, ex quo qui bibit, in lapidem conuertitur.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARGVMENTVM.

ARG. Crathis amnis, & ei confinis Sybaris, capillos aurei coloris efficiunt.

{*Zancle quoque*} Zancle vrbs est Siciliæ, quæ nunc Messena dicitur, olim Italiæ adiuncta. eam (vt Strab. lib. 6. refert) condidere Messenij, qui Peloponesum habitant, a quibus & nomen accepit, nam prius a curuitate locorũ Zancle fuit vocata. nam curua Zanclea vocabant Naxij, qui illam prius ædificarunt. {*Si quæras Helicen*} Helice vrbs fuit Achaiæ, in qua Callisto nata fuisse dicitur, vnde sæpenumero pro maiori ponitur vrsa. [Helice Achaiæ vrbs fuit, ab Helice Selinuntis filia, Iouis cõiuge nominata, auctores Stephanus, Pausanias & Strabo. Callisto autẽ, cuius hic Regius meminit, nõ in Achaia, sed Arcadia nata fuit, neque ab vrbe Helice cognomen vllum accepit, sed quod vrsa maior Helice a poetis dr̃, minor autẽ Cynosura, diuersam rationem habet. nam Aratus, & qui eum sequuntur, quorum & Higinus meminit, Helicen & Cynosuram, nymphas Idæas, Iouis nutrices fuisse tradunt, quas Iupiter officij ac misterij sui caussa inter sydera retulerit. quãquam siquis ad etymologiã vocum respiciat, Helicem ἀπὸ τοῦ ἑλίσσειν, hoc est vertẽdo, eo q̃ tota supra terram vertatur, dictam inueniat. Cynosuram autem a specie & positu stellarum, quod canis caudam referat. {*Burã*} Bura item vrbs fuit Achaiæ, cuius vt Helices in sinu Corinthio, vt scribit Plinius, etiamnum vestigia apparent. est autem in monte sita, a Bura Iouis filia & Helices dicta, ut pausanias in Achaicis scribit, quæ terræ motu, & ipsa quoque cum Helice deleta est, adeo cõcussa fuit, ot ne deorũ quidem statuæ integræ fuerint relictæ. soli autẽ Burensiũ, qui tunc abfuerunt, Buran postea habitarunt. {*Est propè Pittheam*} pitthei Aethræ patris patriam: nam Trœzen vrbs est Peloponnesi, a Trœzene Pelopis filio dicta, quæ & Aphrodisias, & Saronia, & Posidonias, & Apollonias, & Anthanis fuit appellata. planiciem autem in montes conuerti, & contra montes in planiciem transire, colligit Pythagoras, eam autem huiusmodi mutationis caussam assignat, quam & Arist. in Meteoris affert, ventos. o. subterraneos neq; exitum habentes in caussa esse ait, vt plana interdum montes efficiantur. {*Res horrenda*} admiranda: est autem acclamatio. {*Vis fera*} violentia terribilis. {*Cæcis*} occultis. {*Aliquà*} via. {*Luctata*} conata. {*Flatibus*} flaminibus. {*Aut direpta bicornis Terga capri*} periphrasis est vtrium. {*Plurima cum subeant*} in mentem veniant. {*Super*} insuper.

RAPH. {*MEDIC. tua corniger Hammon*} Iupiter sub figura arietis in Lybia hac de caussa colitur, quod cũ Liber pater per Lybiæ deserta exercitum ducens, siti laboraret, patrem rogauit, vt sibi auxilio esset, cui repente aries occurrit, quẽ secutus limpidissimũ fontem inuenit. in tantæ autem rei memoriã & templum magnificentissimum extruxit, & instituit, vt Iupiter sub figura arietis coleretur. fons verò ille (vt scribit Plinius) interdiu frigidus, noctibus feruet. {*Admotis Athamantis aquis*} in Dodone scribit Plinius lib. 2. c. 103. Iouis fons cum sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admouentur, accendit, idem meridie semper deficit, qua de caussa Anapanomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit. quamuis autem Athamantis legatur, Athamanis tameo ab Ouidio forsitan scriptum fuit. nam Athamania, quæ & Athamanis dicitur, Thessaliæ regio est, in qua fons ille esse perhibetur. hinc etiam Athamanes populi dicuntur. est autem hypallage, Admotum aquis lignum intelligitur. [Solinus c. 12. fontem de quo hic dicitur, Epiri dicit, Sacrum cognomento Plinius lib. secundo, cap. 103. Dodoneum, Ioui sacrum. est autem Dodone pars Epiri. quod igitur Regius contendit Athomantis, legendum esse, vt sit fœmininum gentile ab Athamania, quam Plinius Aetolorum populum, Stephanus Illyrici partẽ, alij Thessaliæ faciunt: id ita accipio, si vocabulũ vicini loci, pro proprio sumatur, deinde Athamantis non de terra, sed de aqua siue vnda, quod nomẽ proximo versu q̃ præcedit intelligatur, quanquam etiam Strabo lib. 7. Athamanes inter Epiroticos recenset his verbis,

Ἠπειρῶται δ' εἰσὶ καὶ ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς ἰλλυρικοῖς ὄρεσι τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, μολοττοί τε καὶ ἀθαμᾶνες καὶ αἴθικες καὶ τυμφαῖοι καὶ ὀρέσται. &c.

{*Recrescit*} decrescit. {*Flumen habent Cicones*} huius fluminis nomen non meminime legisse, nisi Hebrum intelligamus. Plinius vero sic scribit. in Ciconum flumine & in Piceno laco Velino lignum deiectum, lapideo cortice obducitur. Cicones autem Thraciæ populos esse sæpius iam scripsimus.

CAETERVM, in hac calentium aquarum ratione, nõne illud eximium est, ac inuestigandum anxie, quod ipse etiam penè purè apud Aponum adnotaui, dum Patauij capesserẽ ingenij cultum, ab illis subinde lapides gigni? hoc extra omnem admirationẽ mihi fuit, scaturiunt ibi feruentissimæ aquæ, in supercilio non multum arrecto, in subiecto molẽdinum est, quod versat balnei aqua per conuallem decurrens, Volaticam, vt nunc passim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per actum. vidimus rotam, veluti quodam artificio lapidea circuntectam crusta, & quum oculis non satis crederem, duritiem materiæ experturus, cultelli satis validi mucronem insigniter retusum animaduerti. id vt pote adolescenti, qui nihil admodum interioris scientiæ attentassem, miraculum est visum. mox repetita vrbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus fere, tanquam inusitata nescio quæ, & absurda ac scurrilia promerem. sed haud ita multo interstitio facto, illuc profecti mecum in rem præsentem verissima senserunt, quæ prius inscite ludibrio habuerant. verum ea omnia post, quum Plinij, tum aliorum doctrina confirmata reperi. nam & Seneca (ut de Strabone taceam) libro decimotertio, Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest vtrum loca sulfure, an nitro, an bitumine plena transeant. hac ratione corruptæ cum vitæ periculo bibuntur: vnde & apud Ouid. legimus. COEL. RHOD.

Flumen habent Cicones quod potum saxea reddit,
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

{*Crathis*

{*Crathis & hinc Syba.*} Crathis & Sybaris fluuij sunt Calabriæ qui capillos flauos efficiunt. est etiam Crathis Achaiæ fluuius, iuxta Aegas labens, a miscendis aquis cognominatus, quod a duobus fluminibus incrementa suscipiat, a quo & Italicus (vt Strabo & Pausanias aiunt) fuit appellatus. [Crathidis quidem meminit Pausanias in Achaicis & Arcadicis. de vtroq; autem Strabo lib. 6. his verbis.

ἵδρυται δ' ἐπὶ διαστήματι πεδίοις ἀχαιῶν κτίσμα ἡ σύβαρις δυεῖν ποταμῶν μεταξὺ, κράθιδος καὶ συβάριδος. Et paulo post, ὁ μὲν οὖν συβάρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ' αὐτοῦ, πτυρτικοὺς ποιεῖ, διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται.]

{*Cui non audita est*} Salmacis fons est Cariæ, in quem qui ingrediuntur, effœminati egrediuntur. cuius rei caussam superioribus diximus libris. {*Mirum grauitate soporem*} periphrasis est Lethargi. [Solinus cap. 31. etiam lacum in Aethiopia dicit esse, quo perfusa corpora velut oleo nitescant] {*Clitorio quicunque sitim*} Clitorius fons est Arcadiæ, qui potus odium vini inducit. [Pausanias fluuium vocat Clitorem, iuxta oppidum Clitorium, a Clitore Azanis filio nominatum. de natura autem aquæ etiam Vibius sequester meminit, & Vitruuius libro 8. qui & epigrāma, circa fontem illum lapidi iam olim inscriptum tale refert.

Ἄγρευ σὺν ποίμναις τὸ μεσαμβρινὸν ἤν σε βαρύνῃ
Δίψος ἀν' ἐσχατιὰς κλείτορος ἐρχόμενος.
Τῆς μὲν ἀπὸ κρήνης ἄρυσαι πόμα, καὶ παρὰ νύμφαις
Ὑδριάσι στῆσον πᾶν τὸ σὸν αἰπόλιον.
Ἀλλὰ σὺ μήτ' ἐπὶ λουτρὰ βάλῃς χροΐ, μή σε καὶ αὔρη
Πημήνῃ τερπνῆς ἐντὸς ἐόντα μέθης.
Φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον, ἔνθα μελάμπους
Λουσάμενος λύσσης προιτίδας ἀργαλέης,
Πάντα καθαρμὸν ἔκρυψ' ἀπόκρυφον, εὖτ' ἂν ἀπ' ἄργους
Οὔρεα τρηχείης ἤλυθεν ἀρκαδίης.]

{*Calido vino*} ex sententia physicorum calidum est natura vinum. {*Indigenæ*} accolæ ibi geniti. {*Amythaonena.*} Melampus medicus, qui Prœti Argiuorum regis filias quatuor putantes se vaccas esse eo furore liberauit, quem ipsis Iuno, vt scribit Pherecydes, vt alij Venus, immiserat, quod illę se pulchriores esse iactarent. {*Prœtidas*} Prœti Argiuorum regis filias, quarum nomina sunt hæc, Mera, Euryale, Lysippe, & Iphianassa, quam quidem Melampus parte regni accepta, postea quam illas curauit, vxorem accepit.

Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroq; capillos.

ARGVMENTVM.

ARG. Salmacis fons in Caria contactu sui liquoris, cogit in mollitiem corporis obscœni venti, Beneficiu Mercurij & Veneris dicitur esse factum.

Quodq; magis mirum sunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis vnda?

ARGVMENTVM.

ARG. Lacus est in Aethiopia hausto liquore ad sitim sedandam, aut in insaniam, aut in soporem vertit.

Aethiopesq; lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.

ARGVMENTVM.

ARG. Clitorius fons in Arcadia vinum in odium adducit: quod Melampus Amithaonis filius Prœtidas cum ab insania liberasset, nouissime sua media in eum proiecisse fertur.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Siue, quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquàm per carmen, & herbas
Eripuit furijs, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumq; meri permansit in vndis.

ARGVMENTVM.

ARG. Lyncestius amnis Thraciæ hanc vim obtinet, potestate mutata, vt aquam eius bibentes ebrij fiant.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.

ARGVMENTVM.

ARG. In Arcadia secundum Phenon vrbem aquæ feruntur, quæ potæ nocte nocent, luce autem innocuæ cognoscuntur.

Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.

ARGVMENTVM.

ARG. Ortygia insula olim mobilis erat, Symplegades quoque cautes in ponto concurrentes, fluctibus solitæ moueri, nunc fixa fundamenti tenentur loco.

Sic alias, aliusq; lacus, & flumina vires
Concipiunt: tempusq; fuit, quo nauit in vndis
Nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argos
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quæ nunc immotæ perstant, ventisq; resistunt.

ARGVMENTVM.

ARG. Aetna mons Siciliæ in ignem desijt cœpit, cum initio siguesit.

Nec quæ sulphureis ardet fornacibus Aetna,
Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
Nam siue est animal Tellus, & viuit, habetq;
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,
Spirandi mutare vias, quotiesq; mouetur,
Has finire potest, illas aperire cauernas,
Siue leues imis venti cohibentur in antris,
Saxaq; cum saxis, & habentem semina flammæ

RAPH.

HVIC fluit } Lyncestius fluuius est, cuius aquam quisquis potauerit, non minus ebrius efficitur, quam si immoderate vinum bibisset. hoc etiam Plinius lib. 2. cap. 103. quidem his verbis affirmat. Lyncesti aqua quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit: item in Paphlagonia, & in agro Caleno. {*Est lacus Arcadiæ*} de Stymphalio lacu, qui esse fertur iuxta Pheneum campum, vel de restagnatione Ladonis aquæ aliorumve fluuiorum, quæ in Pheneo campo fieri consueſſe scribitur, quāuis nihil de aquarū qualitate dicat. Plinius vero, nisi mēdum inest, sentire videtur Pheneas paludes in Arcadia esse, ex quibus Ladon profluat. Arcadia autem regio est Achaię mediterranea, maxime a mari remota, quæ primo Drymonis, mox Pelasgis fuit appellata. [Aquam de qua hic Ouid. intelligere videtur, Pausanias Stygem vocari ait ab Arcadibus, cuius verba hæc sunt, πηγὴ δ' ἐστὶν αὐτόθι (de Cynethaensibus loquens) ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὑπερπέφυκε πλάτανος· ὅστις δ' ἂν ὑπὸ κυνὸς κατάσχηται λύσσῃ, ἢ ἕλκος ἢ ἄλλως κίνδυνον εὕρηται, τὸ ὕδωρ οἱ πίνοντι ἴαμα, καὶ ἄλυσσον ἐπὶ τούτῳ ὀνομάζουσι τὴν πηγήν. καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν ἀρκάσι τὸ μὲν πρὸς φενεῷ ὕδωρ, τὸ ὀνομαζόμενον στύγα, ἐπ' ἀνθρώπου συμφορᾷ ἀνευρημένον. ὁ δὲ παρὰ τοῖς κυναιθαεῦσιν ἀγαθὸν ὂν ἀντίρροπον τῷ ἐκεῖ ὕδατι.

Ex quibus verbis satis patet de qua aqua Oui. intellexerit. nisi quod Pausanias de discrimine lucis ac noctis nihil memorat. locus autem Plinij, quē hic Regius citat, ex lib 4. c. 6. his verbis: Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è mōte eiusdē nominis in Alphæū defluentes, &c. neque quicquā difficultatis aut mēdæ habet, quantū ego quidē videre possum.] {*Sine no*} sine nocumēto. {*Tempusq;*} Ortygia insula, quæ & Delos vocatur, vt superius diximus fluitare solebat. {*Timuit cō. Ar.*} Symplegades insulæ sunt, & quæ Cyaneæ dicuntur, contra Bosphorū Thraciū, quæ a poetis olim concurrisse finguntur, quia (vt inquit Plin. lib. 4. c. 13.) paruo discretæ interuallo ex aduerso intrantibus geminæ esse videntur, paululumq; deflexa acie coeuntium speciem præbebant. {*Vndarum eli.*} expressarū ditorum scopulorum concursu. {*Nec quæ*} caussas assignat poeta, cur Aetna Siciliæ mons nouissimus ardeat. hinc autē etiam colligit, omnia esse in continuo fluxu; quod nec semper arsit, nec semper arsura est Aetna, tres autem affert illius incendij caussas. nam aut naturalis est ille ignis, aut a ventis inclusis excitatur, aut ex sulfure & bitumine oritur.

{*Illibus*

Materiam iactant ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur sedatis frigida ventis.
Sive bituminea rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis ardescunt sulfura fumis.
Nempe ubi terra cibos, alimentaq; pinguia flammae,
Non dabit, absumptis per longum viribus aevum,
Naturaeque suum nutrimen deerit edaci.
Non feret illa famem, desertaque deseret ignes.

ARGVMENTVM.

ARG. In Pallene, quae sub Aquilone iacet, homines dicuntur in volucres verti, noucies cum in Tritoniacam paludem mersi sint.

Esse viros, fama est, in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cùm tritoniacam novies subiere paludem.

ARGVMENTVM.

ARG. Scythides, in Scythia foeminae veneni sparsu corpora immutant, se in aves transfigurantes.

Had equidem, credo, sparsa quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.

ARGVMENTVM.

ARG. Ex vitulis apes nascuntur: quas Aristea fertur invenisse.

Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides quaecunque mora, fluidoque calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros,
(Cognita res usu) de putri viscere passim
Florilegae nascuntur apes, quae more parentum
Rura colunt, operique favent, in spemque laborant.

ARGVMENTVM.

ARG. Ex equo putrefactu crabrones nasci potuisse primum proditur.

Pressus humo bellator equus Crabronis origo est.

ARGVMENTVM.

ARG. Cancrum demptis brachijs si terrae subijcias, scorpius nascitur.

Concava littoreo si demas brachia cancro,
Caetera supponas terrae, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur unca.

ARGVMENTVM.

ARG. Bombyces quae folia filis intexunt, in papiliones vertuntur.

Quaque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineae, res observata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.

ARGVMENTVM.

ARG. Ranae nascuntur ex limo sine pedibus: mox natando pedes increscunt.

Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat: utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.

ARGVMENTVM.

ARG. Ursae carnem pariunt, eamque lambendo in figuram sui convertunt.

Nec catulus partu quem reddidit Ursa recenti,
Sed malè viva caro est, lambendo mater in artus
Fingit, & in formam quantam capit ipsa reducit.

ARGVMENTVM.

ARG. Apes initio truncae, ut vermes nascuntur: postea corporis partes, ac pennas accipere produntur.

Nonne vides, quos cera tegit sexangula foetus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci?
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?

ARGVMENTVM.

ARG. pavones, qui in tutela Iunonis habentur: item aquilae Iouis Columbaeq; Veneris: & caeteri volucres ex media parte oui, qui vitellus vocatur, videntur nasci.

Iunonis volucrem, quae cauda sydera portat.
Armigerumque Iovis, Cythereidasque columbas,

{Ictibus} iactatibus. {Frigida} sine igne. {Bituminea vires} Bitumen genus est picis celerrime ignem rapientis. {Esse viros fa. est.} Pallene & urbs est Thraciae a Pallene Sithonis filia dicta, & Cherronesus, quae & Phlegora antiquitus vocabatur, ubi giganteum bellum confectum fuisse dicitur. {Qui so lent.} qui soleant in aues converti. {Cum Tritoniam paludem} Tritoniaca palus in Lybia esse scribitur, sed poeta de ea, quae sit in septentrione videtur sentire, de qua me nihil memini alibi legisse: si male de Arcadibus Plinius scribit, quos in lupos verti, rursusque sibi restitui, tam côstâs fama fuit, ut in male dictis versipelles habeâtur. [Caeterum quod ad Ovidij fabulam attinet, videntur eodem pertinere & Plinij verba, quibus ille de Hyperboreis, orox Riphaei (inquit) montes, & assiduo nivis casu, pinnarum similitudine Pterophoros appellata regio. pars mundi damnata a natura rerum, & densa mersa caligine, neque in alio, quàm rigoris opere, gelidisq; aquilonis conceptaculis. pone eos montes, ultraq; Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreas appellavere, annosos degere eos, fabulosis celebrata miraculis. &c. nã quod regio ipsa πτεροφόρος

Hoies in aues.

appellata, occasionem fabulae dedisse vr: deinde & illud accedit, quod dicitur gês fabulosis celebrata miraculis, quanquam neq; de Pallene Hyperborea, neq; de Tritoniaca palude alibi quicquã, quod ego sciã, extet.] {Scythides} Scythicae

Mulieres in aues.

mulieres, quae se in aues, ut nostratiũ quaedam, in feles mutare dicuntur. {Sparsa} perunctae. {Easdem artes}

Apes ex cadauere bubulo.

ut se in aues côvertant. {Rebus probatis} de quibus periculum est factum. {Tabuerint} corrupta fuerint. {Fluido calore} ab effectu quod fluida & mollia corpora reddat. {Obrue} terra tege. {Delectos ta.} vitulos. nam ex vitulis (ut in Georgicis scribit Virg.) apes nascuntur. {Usu} experientia. {De putri viscere} de corrupta carne. {Rura colunt} nam in agris è floribus rorem legentes versantur. {In spem} futuri & mellis & novi examinis.

RAPH. PRESSVS humo bel.} per quem bella geruntur. notũ est autem crabrones ex equis putrefactis nasci.

Ex equo crabrones

{Littoreo c.} in littore morantis. hoc autem usu cognitum est, scorpium nasci ex

Ex cancro Scorpius

cancro terra obruto. {Caudaque} nam scorpius cauda ictus inferre memoratur. {Quaque so.} Bombices dicit, quae sericum generant. nam (ut Plin. in 11. Na. hi.

Tineę in papiliones.

feri.) Bombices in Assyria provenientes nidos è luto fingunt salis specie applicatos lapidi tanta duricie, ut spiculis perforari vix possint. in his & ceras largius quàm apes faciũt, deinde maiores vermiculos, hi Erucae fiunt. fit deinde quae vocatur Bombilius, ex ea Necydalus, ex hoc sex mensibus Bombices telas araneorũ more texunt; ad vestem, luxumque feminarum, quae Bombicina dicitur. [Rectè quidè de Bombicibus, & earum generatione Regius, ex Aristotele ac Plin. videlicet, sed quod hic Ovid. Tineas agrestes, Bombices vocarit, id puto, non rectè sensit. neq; n. Bõbices quisquã tineas rectè vocaverit, cũ eas tineas vocent auctores propriè, quae arrodunt atque consumunt aliquid, ut Tineas vestium, Tineas alvei, & id genus. deinde papiliones non ex bombicibus sed frondiũ ac foliorũ tineis nascuntur. id

Aues ex medio oui

quod vulgo notũ est. Totus autè hic locus explicatur apud Plin. lib. 11. c. 32. ubi ille in hunc modum, multa autem, inquit, insecta & aliter nascũtur, atq; in primis ex rore insidet hic raphani fol. 1. vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. inde oritur vermiculus parvus, & triduo mox eruca, quae adiectis diebus crescit immobilis, duro cortice ad tactũ movetur araneo, Haec eruca. quã Chrysalidè appellãt rupto deinde cortice volat papilio. deinde quod feralè Ovid. vocat Papilionè eò referẽdũ, quòd Plin lib. 28. c. 10. ait. Papilio quoq; lucernas si luminibus ad volans, inter mala medicamenta numeratus. huic contrariũ est iecus caprinũ, sic ut fel veneficijs ex mustella rustica factis, &c.} {Res obs.} animaduersa, notata. {Tinea agre.} vermiculi agrestes. {Ferali papi.} pestifero ac venenoso. {Truncas pedibus} mutilatas & carentes pedibus. {Nec Catulos partu} Plin. lib. 8.

Ranae ex limo.

cap. 35. hoc idem scribit de ursis. pariunt inquit tricesimo die ac plurimũ quinos, hi sunt candida, informisq;

Caro ĩ ursum

caro paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo, ungues tantum prominent, hanc lambendo paulatim figurant. {Fingit} figurat. {Non ne vides}

Apes primo sine pedibus

apes sine pedibus nascuntur, unde etiam nomen traxere. primum enim vermiculi absque pedibus, aliisq; oriuntur. {Iunonis volucrem} pavonem. {Armigerumque Iovis} aquilam. {Cythereidas columb.} Veneri dicatas. [Legendum videtur, Cythereas columbas, facto patronymico a Cythereus, a um, versus gratia.]

QVO

COEL. RHOD. QVO tamen versu legi commodius Cytheria potest, sed syllabæ mensus nonnihil refragatur. meminit & Academicorum secundo M. Tullius, neque vero hoc loco expectandum, vt de remo inflexo, aut de collo columbæ respondeam. non. n. is sum, qui quicquid vr̃, tale dicam esse, qualē videatur. & rursum: nam & in remo sentio non esse id quod vr̃, & in eo lumbis plures videri colores, nec esse plus vno, quod ad syllabam attinet, variatum in ea comperias, vti Metamorphoseon. 15.

Armigerumque Iouis. Cythereidasq; columbas: {*Medijs è part.*} ex vitello oui. {*Sunt qui*} de hoc Plin. lib. 10. ca. 66. sic scribit. anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus a multis. {*Hac tamen*} mirandam Phœnicis auis generationem describit poeta, de quo & Plin. lib. 10. c. 2. ferè eadem. Aquilæ aūtē magnitudine esse narratur, auri fulgore circa collum, cętera purpureus, cęruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputq; plumeo apice honestante. peculiaris est Arabiæ felicis. Manilius senator auctor est neminē extitisse, qui Phœnicem viderit. Sacrum in Arabia Soli esse, viuere annis 660. Senescentem casia, thurisque surculis construere nidum, replere odoribus & super emori. ex ossibus deinde ac medullis nasci, primo ceu vermiculum, inde fieri pullum, principioq; iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis vrbem & in ara ibi deponere. {*Primordia*} originem {*Assyrij Phœ.*} a colore purpureo Phœnix vr̃ appellatus {*Quo simul*} Phœnicis nidum aperte omnia describit poeta. Casia autem & nardus frutices sunt suauissimi odoris in Arabia nascentes.

RAPH. *ONERIQVE ferendo est*} sufficit nido auferēdo. sic autem dictum est, vt dicimus aliquem non esse soluendo. {*Leuat*} alleuat, ac leues reddit. {*Hyperionis*} templo Solis. [quod in vrbe solis est, cuius meminit Plin. lib. 5. c. 9.] {*Si tamen*} hyęna fera est de qua multa a Plinio lib. 8. c. 30. mira traduntur: sed maxime ei vtranq; inesse naturam, & alternis annis marem, fœminamq; fieri, & vt scribit Plin. ipse, parere sine mare vulgus credit, Arist. negat. collū & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectique nisi circumactu totius corporis nequit. {*Alternare*} alternis annis mutare. {*Id quoque*} Chamæleontem dicit, qui (vt Plin. lib. 8. c. 33. tradit) solus animaliū nec potu alitur, nec alio quam aeris alimento, circa caprificos fere, tus innoxius alioqui & coloris natura mirabilior. mutat namq; eum subinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque semper quemcunque proxime attingit præter rubrum candidumque, defuncto pallor est. {*Victa ra.*} Lyncurium gemma est quę ex vrina Lyncum dicitur generari, vnde etiam nomen sunt impositū. Lyncurium enim dicitur. quod sit vrina lyncis, οὖρον namque vrinam significat. {*Quicquid ve.*} omnis vrina lyncum. {*Sic & co.*} in aquis molle est coralium, extra vero aquas durescit, vt inferius quoque poeta narrauit. {*Quam con.*} quam verbis omnia explicare possim. {*Sic omnia*} omnia esse continuo fluxu, ex vrbiū quoque, ac populorū excidijs ac felicitatibus Pythagoras colligit. {*Clara fuit*} Sparta Laconica dicitur regio, a Spartis Cadmi socijs cognominata, sed plerunq; pro vrbe ponitur. [Atque hæc quidem Stephani traditio est. Pausanias autem in Laconicis a Sparta Eurotæ filia, Lacedęmonis vxore, Spartam appellatam dicit, eoque nomine vrbē significari. sic & Mycenas, de quibus proximo loco sequitur, quas alij a Micenęo dictas volunt, idem a Perseo cōditas, & a capulo gladij, qui μύκης Græcis dicitur, qui eodem loco illi exciderit appellatas tradit. quanquā rursum alij sunt, vt idem auctor est. qui non a capulo gladij, sed a fungis (nam eos quoq; μύκητας Græcis significant) dictas velint, quod eodem loco Perseus siti affectus, fungū auellerit è terra, eiusq; liquore siue succo sitim leuarit. vide Argolicas Pausaniæ. fuit autem & filia Inachi quædam Mycene, vxor Arestoris de qua Homerū intellexisse volunt, Odysseæ M. vbi ait:

Τύρω τ' ἀλκμήνη τε, ἐϋστέφανός τε μυκήνη.

Ab hac igitur quoque vrbi nomen factum, sunt qui velint. Auctor idem Pausanias eodem libro. {*Mycenæ*} vrbs est Peloponnesi notissima, à Mycenæo Spartonis filio Phoronei fratris dicta. Mycenarum autem muri sicut Tirynthij a Cyclopibus ferunt fabricati, eoque vi capi nō poterant, vt Pau. ait. {*Oedipodioniæ*} vbi Oedipus regnauit, vt Pandioniæ Athenæ vbi Pandion. {*Necnon*} Athenæ quarum auctor fuit Cecrops. {*Amphionis arces*} Thebæ ab Amphione amplificatæ.

Et genus omne auium medijs è partibus oui
Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?

ARGVMENTVM.

ARG. Ex medullis humanis in sepulcris angues proseminantur.

Sunt qui cùm clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

ARGVMENTVM.

ARG. Phœnix in Assyria finibus nido ex odoribus facto, cum est senectute pressa, supra recumbit, ex cuius lanio alia renascitur: & viribus roborata, nidum in vrbem effert solis, ibique in templo eius monumentum patris reponit. fertur autem quinque ætatis sæcula replere.

Hæc tamen ex alijs generis primordia ducunt,
Vna est, quæ reparet, seque ipsa reseminet ales,
Assyrij Phœnica vocant: nec fruge nec herbis,
Sed turis lachrymis, & succo viuit amomi.
Hæc vbi quinque suæ compleuit secula vitæ,
Ilicis in ramis tremulæque cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, & nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem, qui viuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum Phœnica renasci.
Cùm dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fertque pius, cunasque suas, patriumque sepulcrum,
Perque leues auras Hyperionis vrbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

ARGVMENTVM.

ARG. Hyena fera ex fœmina in marem vertitur.

Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis,
Alternare vices, & quę modò fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hyenam.

ARGVMENTVM.

ARG. Chamæleon ventis, & aura nutritus, quodcunque contigerit coloris eiusdem efficitur.

Id quoque, quod ventis animal nutritur, & aura,
Protinus assimulat, tetigit quoscunque colores.

ARGVMENTVM.

ARG. Lynces, qui sunt in liberi tutela, vrinam vertunt in lapidem.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, vt memorant: quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

ARGVMENTVM.

ARG. Corallium lapis sub aqua mollis est: extra durescit.

Sic & Coralium, quo primum contigit auras
Tempore durescit. mollis fuit herba sub vndis.

ARGVMENTVM.

ARG. Significat gentes variari in species deorum voluntate.

Desinet antè dies, & in alto Phœbus anhelos
Aequore tinget equos, quàm consequar omnia dictis.
In species translata nouas sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has. sic magna fuit, censuque virisque
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos:
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte, magnæ viguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est: altæ cecidere Mycenæ:
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen, Athenæ?

Aues ex medio oui.

Anguis ex hominis spina.

Hyenam modo marem modo fœminam esse.

Chamaleontis natura.

Lyncuriū ex lyncū urina.

Coraliū ex molli durum.

{*Nunc*

Omnium rerum ut cissitudinem esse. {Nunc quoque Dardanium} exemplo vrbis Romæ, quæ tũ maxime crescebat, omnia esse in continuo motu Pythagoras ostẽdit. {Dardaniam} Romam a Troianis ædificatam. {Apenninigena Tybrys} in Apennino monte orientis. Tybrim autẽ præter vrbem Romam labi, notius est quam vt sit exponendum.

Seneca in Thyeste Tragœdia narrat) sibi usurpare posset, Aeropem Atrei uxorem cõpressit, ex eaq; filios suscepit, quod cũ Atreus rescivisset, bello illum Mycenis in exilium eiecit, quo quidem non contentus, simulata gratia fratrẽ ad se reuocauit, treoq; eius filios decoctos sic apposuit comedẽdos, ut sanguinẽ quoq; poculis immiscuisse feratur, hoc uerò nefandissimum scelus ne Sol uideret, aliò radios auertisse memoratur.

ARGVMENTVM.

ARG. Numa Pompilius propter scientiam rerum a populo Romano in regnum est receptus, cuius præcepta cum antedictis hæc sunt. Quæcunque nascuntur, hæc crescendo & senescendo trãsmutari in dissimilea species, & post obitum sic consumi, ut aut in terram habeant, quæ corpora sunt aut in aera, quæ spiritu contineri videntur. Postea Helenus Priami filius refert, ab Aenea urbis conditæ positionem.

Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Apenninigenæ quæ proxima Tybridis vndis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat; & olim
Immensi caput orbis erit, sic dicere vates,
Fatidicaque ferunt sortes, quantumque recordor,
Dixerat Aeneæ, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti, dubioque salutis,
Nate Dea, si nota satis præsagia nostra,
Gentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi, ferrumque dabunt iter; ibis, & unà
Pergama rapta feres, donec Troiaque, tibique
Externum patrio contingat amicius arvum:
Urbem etiam cernò Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alij proceres per sæcula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet: quo. cùm tellus erit vsa, fruentur
Aetheræ sedes, cælumque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Aeneæ
Mente memor refero, cognataque mœnia lætor
Crescere, & vtiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere, longè
Expatiemur equis: cælum, & quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellusque, & quicquid in illa est.
Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora solum,
Verùm etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
Possumus ire domus, pecudumque in pectora condi,
Corpora, quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis,
Aut hominum certè, tuta esse, & honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quàm malè consuescit, quàm se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures:
Aut qui vagitus similes puerilibus hædum
Edentem iugulare potest, aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos, quantum est quod desit in istis
Ad plenum facinus? quis transitus inde paratus?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis,
Horriferum contra Borean ouis arma ministret:
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueosque, artesque dolosas
Tollite, nec volucres viscata fallite virga:
Nec formidatis ceruos includite pennis:

ROMA {Vates} Sibyllas. {Sortes fatæ} fata canentes atque prædicentes. {Res Tro.} imperium Troianum. {Labaret} vacillaret, periclitaretur. {Priamides Hel.} Priami filius. fuit autem vates optim[a], ut ex carmine quoque Virgiliano constat. {Debere ne.} vrbi ædificandæ, ita volentibus fatis obnoxios esse, pulchra autem phantasia refert in Helenum poeta, quę iam ipse viderat. {Per sæ. lon.} per sepingentos annos {De san. natus Iulo} Augustus Cæsar, nam in Cæsaris Augusti gratiam hæc referũtur. [qui genus maternum ad Ascanium, qui & Iulus Aeneæ filium referebat, ut Suetonius auctor est.]

RAPH. PENATIGERO Ae. penates gerenti. Penates autem (ut refert Macr. ex Varronis sententia) Dardanus ex Samothracia in Phrygiam, Aeneas, ex Phrygia in Italiã detulit. Dij uero penates dicuntur (vt volunt qui diligentius veritatem inquirunt) per quos penitus spiramus, p quos habemus corpus, per quos rationem animi, eos autem esse Iouem, Iunonem, Mineruam. {Vtiliter Phryg.} cum utilitate Phrygum, & Troianorum {Pelasgos uic.} Græcos Troiã expugnasse. {Nec tamen obl.} concludit, omnia in cõtinuo esse fluxu, & a carnibus omnino esse abstinendum, Pythagoras cum animæ nostræ in uaria corpora transeant. {Ad me.} ad finem, & cõclusionem, Metaphora ab equis currentibus sumpta. {Expatiemur equ.} euagemur copia uerborum. {Animæ uol.} leues atq; veloces. Animo nanq; nihil ẽ uelocius. {In fe. do.} in corpora ferarum. {Pecudumq; in pect. con.} ordo & sẽsus, & nos quoq; pars mũdi sinamus, & permittam[a] tuta esse & honesta ea corpora, quæ possunt animas habuisse parẽtum, aut fratrum, aut iunctorum nobis aliquo fœdere & affinitate, aut certe hominũ, quoniã non corpora solum, uerum etiam uolucres, & ueloces animæ sumus, hoc est quoniam non solum ex corpore, sed etiã anima constamus, & in feras & pecudes ire possumus, his autem omnibus colligit Pythagoras nullo modo carnib. esse uescendũ. {Ne ve Th.} nota est fabula. nam Atreus & Thyestes Pelopis & Hippodamiæ filij. opera Mercurij ægre ferẽtis Mirtilũ filium a Pelope ipso fuisse interfectum, in tanta deuenere discordiam, ut alteri uterq; insidias strueret, cũ ea conditione regnũ a patre accepissent, ut alternis regnarent annis, nam Thyestes quo facilius arietem uelleris aurei, in quo regni fata consistebant, ut

Atrei fabula.

{Mensis} cibis continẽs. n. pro cõtento per metonymiam frequentissime poni consueuit. {Cumulemus} usq; ad cumulũ repleam[b] {Viscera} intestina {Quam male cons.} eum qui possit pati, ut interficiat uitulum, aut hędũ, aut auẽ, facile assuescere ait, necãdis hominib. est aũt exclamatio, qua Pythagoras ab interficiẽdis animalib. mansuetis homines deterrere conatur. {Cruori hu.} sanguini humano effundẽdo. {Immotas au.} nulla misericordia motas {Edẽtem hæd.} emittẽtem uagitus puerorum. {Aut ali. vesc.} aut auẽ comedere. {Quantum est} ac si diceret minimum. {Ad ple. fac.} ad plenũ homicidium. {Quis tr.} ad qđ, ac si diceret ad hominum cędem. {Inde} ex immolatione brutorũ animalium. {Bos aret} cũ magna auctoritate hæc a Pythagora dicũtur, imperat. n. ut bos sic arare permittatur, vt nulla alia ui quã senectute moriatur. {Horrifer cõ. bo.} ouis, inquit, lanas nobis suggerat contra frigora. arma nanq; quib. Boreæ frigidissimo uento resistitur, sunt uestes ex ouiũ lanis confectæ. {Horriferũ Bo.} horrorẽ & frigus ferẽtem. {Verba pres.} exprimẽda. {Cum pedicis} pedicæ sunt uincula pedum, ut manicæ manuum. {Tollite} remouete, auferre, abijcite. {Viscata} uisco ĩfecta {Nec for.} sic quidẽ legitur, sed formidantis forsitan est legendum, ut ceruorũ sit epitheton, qui natura vel Homeri testimonio timidissimi sunt. {Pennis} sagittis, a parte nanq; totum per synecdochẽ frequẽter, significatur pennæ. n. sagittis adglutinantur. [Et rectè legitur formidatis, ut ad pẽnas referatur, & falsus est Regius, qui pennas hoc loco pro sagittis accipit, non. n. sagittas itelligit poeta, sed reuera pennas, quib. plerunq; puniceis, interdum etiã odoratis soleant uenatores perterrefacere ceruos, eaque loca, intra quę cerui uersarentur, circundare. hinc Virg. quoque de ceruis loquens 3. Geor. dixit.

Hos non immissis canibus, non cassibus ullis,
Puniceæve agitant pauidos formidine pennæ. Et Luc.
Sic dum pauidos formido ceruos
Claudat odorata metuentes aera penna.

Item Auson. ad Theonem.

...Ac cum fratre uagas dumeta per auia ceruos

Cir-

{*Corniger hinc*} deinde inquit, Phoca vt taurus cornua habens, ex ruptis vndis egressa est. {*Expellitur*} erunpit, cum [illegible] fretu egreditur. {*Exilijs*} exilij sui mœrore confecta. {*Fero[illegible]*} feroces equos quibus Hipp. currus trahebatur. {*Colla* [illegible]}a. {*Ad freta*} ad mare propter strepitum phocæ egredientis. {*Horrent*} timent. {*Monstri*} ritu di illius marini timore. Phocę nanq; adeo sunt aspectu turpes, vt inter mōstra marina numerentur. {*Præcipitant*} in præceps iaciunt. {*Altis sco.*} per alta saxa. {*Ego du.*} ego, inquit, frustra conor retrahere fræna spumis infecta. {*Ducere*} reducere, retrahere. {*Vana*} infirma. neq; enim equos potuit continere. {*Luctor*} enitor, conor. legitur & lustro.

RAPH. *TENDO*} contendo. {*Retro*} ducere subaudiamus, vt retrahere intelligamus. {*Lentas ha.*} flexibilia lora. {*Has vi.*} meas vires. {*Rabies*} ferocitas. {*Perpetuum*} continuum. axis autem est lignum illud, circa quod rotæ currus vertuntur. {*Excutior*} è curru eiectus cado. {*Artus*} pedes, aut manus etiā nam manibus habenas moderantur aurigantes. {*Reprensa*} retenta à radicibus stirpibusque arborum. {*Dare*} edere. {*Grauem so.*} magnum efficere strepitum. {*Exhalare*} mittere, me subaudiamus. {*Videres*} videre posses. {*Num potes*} maiorem suam fuisse calamitatem, quā m quæ Aegeriæ contigit, Hippolytus ait. {*Componere*} comparare. {*Vidi quoque*} hoc est ad inferos quoque descendi. {*Et lace.*} & corpus, inquit, laniatum in ardentissima Phlegetontis aqua laui. est enim Phlegeton unus ex inferorum fluuijs, qui ardens interpretari potest. {*Apollineæ*} Aesculapij Apollinis filij. {*Fortibus her.*} potentibus. {*Atque Pæo.*} auxilio medico. Pæon enim deorum medicus peritissimus fuisse perhibetur, à quo Pæonia herba, & inuenta fuit, & appellata. {*Dite in.*} Plutone ægre ferente, me vitæ restitui. {*Ne præsens*} hoc est, ne si in Grecia viuerem, Atheniensium in me inuidiam concitarem, à Diana fui occultatus. {*Cynthea*} Diana, cuius erat Hippolytus. {*Impune*} sine vlla mea pœna. {*Addit æta.*} me natu maiorem effecit, quam essem, cum ab equis fui dilaceratus. {*Ora cogno.*} faciem qua cognosci posset. innuit autem Hippolytus, se in nouam figuram fuisse trāsmutatum, ne à quoquam cognosci posset. {*Mabon-*

Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum, mihi mens interrita mansit
Exilijs contenta suis, cùm colla feroces
Ad freta conuertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currus scopulis. ego ducere uana
Frena manu spumis albentibus oblita luctor,
Et retrò lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum quæ circum vertitur axem,
Stipitis occursu fracta, & disiecta fuisset.
Excutior curru: lorisque tenentibus artus
Viscera viua trahi, neruosque in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa grauem dare fracta sonum, fessamque videres
Exhalare animam, nullasque in corpore partes
Noscere quas posses: unumque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? vidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum foui Phlegethontide corpus in vnda:
Nec, nisi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret. quam postquam fortibus herbis
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi, ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes;
Vtque forem tutus, possemque impunè uideri,
Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
Ora mihi: Cretenque diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon: Delo, Cretaque relictis
Hic posuit, nomenque simul, quod possit equorum
Admonuisse, iubet, deponere: quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto,
Hoc nemus inde colo, de dijsque minoribus unus
Numine sub dominæ lateo, atque assentior illi.

ARGVMENTVM.

ARG. Ageria nymphe Numæ Pompilij coniux, post viri interitum, cum feis nemus Aricinum consulisset, ibi questu assiduo deflevit casum viri, fatigans Dianam eius regionis incolam assiduo fletum. Nouissime lachrymæ eius ab eadem dea transmutatæ sunt in fontem qui ex eius nomine nuncupatur Ageria.

Non tamen Aegeria luctus aliena leuare
Damna valent, montisq; iacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in vndas.

ARGVMENTVM.

ARG. Cum in Thyrrenis, quæ etiam Thuscia est, quidam arator iustum opus in dies redderet, presso romore glebam opinione sua ponderosiorem excitauit: cuius dum miratione premeretur, animaduertit eam in figuram pueri esse transmutatam, qui Hetruscorum lingua Tages postea nomine, futurorum scientiam inuenit.

At Nymphas tetigit noua res, & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aspexit in aruis,
Sponte sua primum, nulloq; agitante moueri:
Sumere mox hominis, terraque amittere formam,

dam} habitandam. {*Hic posui*} in Latio iuxta Ariciam. {*Nomenque*} videtur sentire poeta Hippolytum fuisse nominatum, quod ab equis fuit solutus & laniatus. nam ἵππος equus, λύω soluo interpretatur. {*Nunc idem*} Virbius dictus est Hippolytus, quod vir bis fuisse uidetur, & antequam ab equis fuit laceratus, & postquam vitæ fuit restitutus. {*Hoc nemus*} ex eo tempore inquit, quo ab inferis sum reuocatus, in hoc Aricino nemore habito. {*Numine sub*} Dianæ, quæ iuxta Ariciam templum habebat. [Dianæ autem Virbius additur, perinde vt Veneri Adonis, Mineruæ Erichthonius, Matri Deū Atys &c. {*Non ta.*} Numæ Pompilij vxor cum ob mariti mortem flere non desineret, Dianæ miseratione in fontem sui nominis fuit conuersa. {*Leuare*} leues reddere. {*Liquitur*} resoluitur. {*Soror*} Diana. {*Tenuauit*} in tenues aquas trasmutauit. {*At nymphas*} hæc ad concinnam eorum quæ sequuntur connexionem, à poeta narrantur. gleba nanque agricolæ aranti, in puerum uaticandi peritum uisa est transformari. {*Et Ama.*} Hippolytus Hippolytæ Amazonum reginæ filius. {*Quam cum*} hæc historia est non fabulanam, ut in secundo de diuinatione libro Cicero scribit, Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi cum terra araretur & sulcus altius esset impressus, extitisse repente, & eum affatum esse qui arabat. is autem ut in libris est Hetruscorum, puerili specie dicitur uisus, sed senili fuisse prudentia. eius aspectu cum obstupuisset bubulcus clamoremque maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum totamque breui tempore in eum locum Hetruriam conuenisse. tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius uerba exceperint, litterisque mandauerint. omnem autem orationem fuisse eam qua aruspicinę disciplina continetur. {*Fatalem gle.*} in qua fata, & futurorum præscientia, continebantur. {*Terra for.*} glebæ figuram.

Aegeria fontem.

Gleba in puerum.

{*Ora re.*}ora nuper ex terræ gleba figurata. {*Venturis*} hoc est, disciplinæ & arti eorum, quæ fato ventura erant cognoscendorum. nã Tages primus omnium aruspicinæ disciplinam Thuscis tradidit. {*Indigenæ*} Thusci. {*Dixere*} appellauere. {*Qui pri.*} nam Tages primus omnium aruspicinam, artemque diuinandi, ac prædicendi futura, Thuscos docuit. neque Plinius a Cicerone in hoc, Ouidioq; [illegible]sentit, vt quidam ait [illegible]ritus, sed Delphon aruspicinæ fuisse inuẽto rem ait, aliud verò esse docere, aliud inuenire, nemo nisi cõi sensu careat, unq̃ dubitauit. {*Vtque*} hoc quoq; de historia sumptum esse videtur. nã Romulum, scribit Plutarchus, in Palatino colle sui experiundi gratia corneã lanceam fuisse iaculatum, illamque in terra defixam annitentibus multis conuelli nũquam potuisse, sed emissis ramis, in eximiæ altitudinis cornum increuisse, locum verò eum, ijs qui post Romulum fuerunt, parietibus circunductis, ut sanctissimum templum in magna religione fuisse, adeo, vt si cui ꝓpius accedenti uisa fuisset arbor minus frõdescere, sed ueluti subductir nutrimentis lãguescere, id statim occurrentibus clamore significaret. cum autem C. Cæsar gradus extrueret, fabris propinqua arbori loca temere fodientibus, violatæ radices fuerunt, arborque aruit, & interijt. Virbium autem ita stupuisse, ait poeta, resolutione Aegeriæ in fontem, vt stupuit Romulus, cum hastam suã frondescere vidit. mouit mihi risum simul & stomachum fatuus quidã in hac historia referenda, qui Romulum lanceam fuisse iaculatum ait, ingenij experiendi gratia, perinde ac si vires ingenij & non corporis iaculãtes experiremur. {*Hærentem*} fixam in monte Palatino. {*Stabat*} erecta erat. {*Non ferro*} non cuspide terrę infixa. nam hastæ cuspis in radicem fuerat cõuersa. {*Lenti mimi.*} flexibilis virgæ. cornus .n. arbor ramos admodũ flexibiles habet. {*Dabat*} faciebat. {*Non expe.*} insperatas. {*Admirantibus*} hastã in arborem fuisse versam. {*Aut sua*} hoc quoque de historia sumptum est. nam vt Valerius lib. 5. c. 6. narrat, M. Genutio Cippo prętori paludato porta egredienti, noui, & inauditi generis prodigium incidit: nãque in capite eius subito veluti cornua emerserunt responsumq; est, eum regẽ futurũ, si i vrbẽ reuertisset. qđ ne accideret, uoluntarium ac perpetuum sibimet indixit exilium, cuius testãdæ rei gr[illegible]capitis effigies ærea porta, qua excesserat inclusa est. co[illegible]autem, at ferè in exemplaribus est scriptum, cum lo co[illegible]ec particula aut sit reponenda, & illud uerbum, stupuit, [illegible]c quoq; est subaudiendum. itaque fabulam fabulæ poeta elegãter cõnectit: quanquã multis nugis ab illo in fulso, q Meta. dilacerauit, hic quoq; interpositis plerisq; in exẽplaribus seiũgatur, qđ vt facilius fieret, illã copulam, at, loco aut, ex cõmodo suo reposuisse vr̃, adeo in deprauandis libris quorũdã temeritas debacchatur, cũ etiã nõ qui vr̃ esse legendũ. Cippus autem nõ solũ nomen est viri, sed appellatio quoq; lapidem qui sepulchro imponitur significãs &, colũnã, in qua epitaphia scribũtur. {*Domito*} hostibus superatis. {*Portenditur*} præsignificatur, Pręmõstratur: vnde portẽta, monstraq; dicũtur, quæ futurũ aliquid prænũciãt. {*Patriæ*} lętũ sit subaudiatur. {*Siue mi.*} triste. {*Placat*} deos mitigat per metonymiã. dij nãque placari dicũtur ꝑ sacrificia in aris facta. {*Odoratis*} thurib. incensis. {*Vinaq; dat*} in pateras uina fundit. {*Mactatarum*} immolatarũ ouium. {*Quid sibi*} cornua in fronte nata subaudiatur. {*Trepidantia*} palpitantia. {*Tyrrhena*} ex Hetruria nanq; aruspices euocabantur. {*Magna mo.*} magnas rerũ cõmutationes. {*A pecudis fi.*} ab extis pecudũ. fibræ nãq; sunt tenuiores uenæ, quib. exta uelut lineis quibusdã distinguũtur. {*Acre*} acute videntes oculos. {*Tibi enim.*} anadiplosis cũ quadã exultatione ab aruspice læta prædicente fata. {*Hic lo.*} Romã indicat digito. {*Et La.*} Romanum imperiũ. {*Tu mo.*} tu solũ modo tolle moras, festinaque ut portas patentes ingrediaris. {*Vrbe*} in Vrbẽ. {*Perenni*} perpetuo regno. {*Tornam*} cornibus terribilẽ, atq; deturbatã. {*Talia a.*} talia portenta. {*Conuocat*} extra urbem. {*Et ag.*} stat in aggere alto, ut ab oĩbus audiat. {*Prisco*} antiqua cõsuetudine. qua ẽt prisci oratores deos inuocare in pricipio orationis solebãt. {*Dicam*} idicabo. {*Cornua*} nõ forte, ut ferè in exẽplaribus ẽ deprauatũ, sed frõte legendũ esse notius ẽ, q̃ ut sit admonẽdũ. {*Famularia*} leges seruiles, qbus ut seruos oẽs uos oporteat obedire. {*Irrumpere*} cũ impetu intrare. {*Quamuis*} figurate se illum esse innuit Cippus, quẽ aruspex futurum esse regem dixerat. {*Prohibete*} arcete.

{*Vel*

RAPH.

Hasta in arborem cõuersam

placali cor nua Lauro.

Cippus cornutus

Oraque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen, qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros:

ARGVMENTVM.

ARG. Romulus Martis, & Iliæ filius, cum venaretus, ex monte Auentino persequens aprum fugientem, iaculum iecit, quod protinus in colle palatino hæsit. locus eius montis scalæ recta cuius ima pars adeo depressa terra est, vt sit comprehensa radicibus. Effectum est nouissime, vt in arborem cornum conuersum sit.

VTque palatinis hærentem collibus olim,
Cum subitò uidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice noua, non ferro stabat adacto,
Et iam non telum, sed lenti uiminis arbor
Non expectatas dabat admirantibus umbras.

ARGVMENTVM.

ARG. Cippus Genitius ab hoste victos reuertens, priusquã triumphans portã intraret animaduertit cornua sibi ĩamporibus enata: quo prodigio exterritus, aruspices cum consuluisset: responsum est, eum si in vrbem intraret, regnaturum: quod ille auersatus, patribus cõuocatis indicauit: ac cũ pastitisset, nunquam se tyrãnum futurum: decretũ est ei vniuersorum consilio tantũ agri, quantum vno die aratro posset circundare, portaque qua intraturus fuisset, in signi gratiam factum vt æreis cardinibus appararetur, in qua ad memoriam posterorum cornutum caput eius exsculperetur.

AVt sua fluminea cum uidit Cippus in unda
Cornua: uidit enim. falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
Quæ uidit, tetigit: nec iam sua lumina damnans
Restitit, ut uictor domito ueniebat ab hoste,
Ad cælumque oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid ait, superi, monstro portenditur isto,
Seu lætum est aliquid, patriæ, populoque Quirini,
Siue minax, mihi sit: uiridique è cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vinaque dat pateris, mactatarumque bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina uidit in illis,
Non manifesta tamen. Cum uero sustulit acre
A pecudis fibris, ad Cippi cornua lumen,
Rex, ait, ô salue, tibi enim, tibi Cippe, tuisque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modò rumpe moras, portasque intrare patentes
Appropera: sic fata iubent. namque urbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem, toruamque à mœnibus urbis
Auertens faciem, procul ò procul omina, dixit,
Talia dij pellant, multoque ego iustius æuum
Exul agam, quàm me uideant Capitolia regem.
Dixit, & extemplò populumque, grauemque senatum
Conuocat. antè tamen capitis noua cornua fronde
Velat, & aggeribus factis a milite forti
Insistit: priscoque deos de more precatus,
Est, ait, hic unus, quem uos nisi pellitis urbe
Rex erit, is qui sit, signo, non nomine dicam
Cornua fronte gerit, quem uobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum
(Ille quidem potuit portas irrumpere apertas,
Sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est, uos urbe uirum prohibete Quirites:)

RAPH. VEL si dignus erit } pulchra figura illum indignum esse ostendit, qui aut vinciatur, aut necetur. { Qualia suc. } duabus per quam accommodatis similitudinibus exprimit [illegible] qua le murmur populi fuerit, postea quam Cippus fi[illegible]ioni impositi. { Succinctis pi. } altis & proceris. succin[illegible]cuntur altius cincta, vnde succincti milites dicuntur, qui breuioribus vestibus vtentes, altius cincti uideantur. pineta vero dicuntur succincta, quae iuxta cacumen ramos emittant, id quod Ouid. alibi aperte significat, cum inquit, & succincta comas, hirsutaque uertice pinus. { Per } inter. { Trementis vul. } populi trepidantis. { Eminet } elatior est & clarior. { Praesignia } insignia. { Gemino cornu } duob. cornibus similibus. { Demisere oculos } in terram oculos demiserunt, ne cornua cum summo dedecore tam boni ciuis aspicerent. { Quis credere possit? } parenthesis est cum interrogatione, ac si diceret: nemo crederet Romanos inuitos aspexisse uiri caput tam praeclare de patria meriti, vt cum regnum assequi posset, noluerit. illos enim, qui de nobis bene sunt meriti libenter aspicere solemus. { At proceres } senatores. Cippum autem iugero optimi agri ob spretum regnum donatum fuisse ait. Iugerum enim tantum terrae dicitur quantum par boum uno die possit exarare. { Ruris honorati } agri honorato uiro conuenientis. { Ad finem } ab ortu diei vsque ad occasum. { Miram formam } mirandam Cippi effigiem. { Referentia } significantia, representantia. { Auratis po. } auro ornatis posti. portae illius per quam ingredi poterat Cippus. [Non auratis, sed aetatis postibus legendum uidetur, id quod & alij quidam annotarunt, nam apud Valerium de eadem historia in hunc modum legitur li. 5. c. 6. Genitio praetori paludato portam egredienti, noui, & inauditi generis prodigium incidit. nanque in capite eius subito ueluti cornua emerserunt, responsumq; est, eum regem fore, si in vrbem reuertisset, quod ne accideret uoluntarium ac perpetuum sibimet indixit exilium, &c. Et mox. Cuius rei testandae gratia, capitis effigies aerea portae, qua excesserat inclusa est, dictaque Raudusculana, quod olim Rauda, aera dicebantur. Ac de Raudo, & Raudusculae appellatione etiam Varro meminit li. 4. de lat. ling proprietate.]

Vel, si dignus erit, grauibus vincite catenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, vbi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, si quis procul audiat illos:
Tale sonat populus, sed per confusa trementis
Verba tamen vulgi vox eminet vna. Quis ille est?
Et spectant frontes, praedictaq; cornua quaerunt.
*Rursus ad hos Cippus, Quem * poscitis, inquit, habetis:* — *noscitis*
Et dempta capiti populo prohibente corona,
Exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumq; dedere,
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inuiti videre caput, nec honore carere
Vlterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cippe, dedere,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu:
*Cornuaque * auratis miram referentia formam* — *aetatis*
Postibus insculpunt longum mansura per aeuum.

ARGVMENTVM.

ARG. Grauis pestilentia Romanis cum incidisset, & maxima trepidatio vrbem teneret, per legatos oraculum Apollinis consultum est, ex quo responsum, vt Aesculapium Epidauro accerserent nobilissimique legati, cum simulacrum dei petitum ad Epidaurios iuissent, stupentibus admiratione deus in draconem versus, per medium Epidaurum lapsus, nauem legatorum conscendit, cum quibus vectus, Romam vt delatus est, insulam Tyberis ingressus est, ibique se virgultis occuluit, qui locus draconis vocatur.

PAndite nunc Musae praesentia numina vatum,
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
Vnde Coronidem circumflua Tybridis alti
*Insula Romuleae sacris * arcesserit vrbis.* — *adiecerit*
Dira lues quondam Latias vitiauerat auras,
Pallidaque exangui squalebant corpora morbo.
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium caeleste petunt, mediamque tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phoebi,
Vtque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantaeque vrbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras,
Intremuere simul: cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pauefactaque corpora mouit:

PANDITE nunc Musae } Musas inuocat poeta, ut sibi commemorent, qua de caussa Aesculapius Apollinis ex Coronide filius Romam ab Epidauro fuerit aduectus. Graui nanque pestilentia laborantes Romani oraculum acceperunt, ut Aesculapij auxilio uterentur. Missi igitur legati, cum ab Epidauris Deum impetrare non possent, Aesculapius ipse in anguem conuersus per mediam urbem ad nauem legatorum perrexit, Romamque aduectus, sibi in insula Tyberis sedem elegit. { Praesentia numina vatum } propitij dij poetarum, Musae nanque praesidere poetis finguntur. { Vnde } qua ex caussa. { Coronidem } Aesculapium Coronei nepotem, Apollinis ex Coronide filium, vt superius copiose fuit expositum. { Dira lues } pestis a deorum ira immissa. { Exangui mor. } ab effectu morbus dicitur exanguis, quod exangues homines reddat, ut mors quoque pallida dicitur. { Mortalia tem } hominum experimenta. { Mediamq; tenen. } Delphi in medio terrarum orbe a geographis esse f[illegible]tur. { Salutifera [illegible] } responso salutem afferen[illegible] { Cortinaq; reddit } Phoebus in cortina existens est enim continens pro contento per metonymiam positum, cortina uero mensa erat in adyto templi Apollinis, quae etiam Delphica dicebatur in qua Phoebades iacentes certa oracula reddebant, cortinam poetae pro tripode vsurpant, unde oracula dabantur, siue ea mensa fuit, ut quibusdam uidetur, siue alia quaedam machina tribus pedib. seu fulcris innixa, qua conscensa, & numine afflata Pythias vaticinari solebat, ut ex Diodori li. 16. tradit commentator Aristoph. in Plut. sic n. & Ver. dixit li. 3. Aen.

Tremere oia uisa repente
Liminaque, laurusque dei
totusque moueri
Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.

Et rursum lib. 6.

Neq; te Phoebi cortina fefellit,
Dux Anchisiade &c.

Proprie tamen cortina uas dicitur tripes, siue lebes, cuiusmodi olim in templo Delphici Apollinis dedicari solebant, quib. & Delphicarum nomen inde factum, Pli. lib. 34. c. 3. ex aere factitauere, & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur, & in hac significatione et Cato de re rustica, cortinam plumbeam dixit, & Pli. alibi. Oleum, inquit, in conchas, aut plumbeas cortinas fundendum, &c. siue ea a corte, ut quibusdam placet, quod in cortib. uillaticis eam usus esset ad aquas calefaciendas, & uina decoquenda, siue etiam aliunde dicta, quanquam & tripodis nomen eodem modo usurpatur, hoc est, non solum pro mensa, ut Valerius lib. 4. c. 1. vbi quod in Graeco carmine τρίπους dicitur, ille mensam uertit, sed & pro lebete, ui apud Athenaeum li. 2. ubi ille [illegible] inquit [illegible] Sed de Tripode superuacaneum est, hic ultra aliquid adijcere, quando de vsu & uaria significatione eius uocis, ad satietatem vsq; annotauit Cel. li. 8. c. 15. illud autem hoc loco addendum [illegible] uocatum eam partem tripodis, in qua Pythias siue uates sedere solebat, vt est in Commentarijs Aristophanis. vnde & Apollo [illegible] a Sophocle alibi dicitur, quod eo potissimum [illegible], siquis forte propter similitudinem [illegible] & cortinae, & alterum pro altero poetas significare uoluisse existimet. nam & verba Athenaei, quae supra citauimus, aliud quiddam, quam quod de mensa tripode ab alijs traditur, praese ferre videntur.

Quod petis hic, propriore loco, Romane, petisses:
Et pete nunc propriore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis auibus, prolemque accersite nostram.
Iussa Dei prudens postquam accepere senatus,
*Quam colat, * explorat, iuuenis Phœbeius vrbem;*
Quique petant ventis Epidauria littora, mittunt.
Quæ simul incurua missi tetigere carina,
Concilium, Graiosque patres adiere darentque
Orauere deum, qui præsens funera gentis
*Finiat Ausoniæ, * certant addicere sortes.*
Dissidet, & variat sententia: parsque negandum
Non putat auxilium: multi retinere, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Vmbraque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane torum, sed qualis in æde
Esse solet: baculumque tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ,
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metum, veniam, simulacraque nostra relinquam:
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsque nota, visum vt cognoscere possis:
Vertar in hunc, sed maior ero, tantusque videbor,
*In quantum verti cælestia corpora * possent.*
Extemplo cum voce Deus, cum voce, Deoque
Somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
Posterea sidereos Aurora fugauerat ignes:
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei: quaque ipse morari
Sede velit, signis cælestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
*In serpente Deus prænuntia sibilia * misit,*
Aduentuque suo, signumque, arasque foresque,
Marmoreumque solum, fastigiaque aurea mouit:
Pectoribusque tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pauet: cognouit numina castos
Euinctus vitta crines albente sacerdos.
En Deus est, Deus est: animis, linguisque fauete
Quisquis adest. dixit: sis ô pulcherrime visus
Vtiliter, populosque iuues tua sacra colentes.
Quisquis adest, visum veneratur numen: & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, piumq;
Aeneadæ præstant & voce, & mente fauorem
Annuit his, motisque Deus rata pignora cristis.
Et repetita dedit vibrata sibilia lingua.
Tum gradibus nitidis elabitur, oraque retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras,
Assuetasque domos, habitataque templa salutat.
Inde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum, flectitque sinus, mediamque per vrbem
Tendit ad incuruo munitos aggere portus.
Restitit hic agmenque suum, turbaque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa
Sensit onus: pressaque Dei grauitate, carina.
Aeneadæ gaudent, cæsoque in littore tauro;

RAPH. *PROPIORE loco*} viciniore. nam Epidaurus Romæ propinquior est quàm Delphi. {*Sed Apol.*} Aesculapio, Apollinis filio. {*Bonis*} bonis auspicijs. {*Accersite*} aduocate. {*Prudens sena.*} figurate dictum tale, quale est illud Virgilianum: Pars in frusta secant. {*Explorant*} diligenter inquirunt. {*Iuuenis*} Aesculapius Apollinis filius. {*Petant*} adnauigent. {*Epidauria*} Epidaurus, quæ & E[illegible]urus appellatur (vt Str[illegible] ait) vrbs est Saronico sinu adiacens, quæ & Milissia & Hemera olim fuit dicta, templo Aesculapij maxime insignis {*Præsens*} propicius. {*Funera*} pestilentiam, qua Romani & Italæ gentes moriebantur. {*Certant addicere*} student suis dictis Appollinis responsa cōsentire, & sibi Aesculapiū adiudicare contendunt. nam addicere vnum est ex tribus verbis prætoris, quæ sunt do, dico, addico, quod significat & ad tempus vendere, & adiudicare, vnde addicti dicontur. interdum addicere significat ratum facere, vnde aues dicuntur addicere, quando ratum faciunt auspicium. Liuius: Fabio auspicanti aues semel atque iterum non addixere, qua in significatione hic quoque accipi potest, vt intelligantur legati dicere sortes & Apollinis responsa confirmare, & ratum facere id quod petunt. {*Dissidet &*} senatuum, inquit, Epidauriorum sententiæ discordes, & variæ erant alij nanq; tradendum Romanis, alij negandum Aesculapium sentiebant. {*Suam opem*} suum auxilium, hoc est Aesculapium, ad quem in aduersis confugiebant. {*Dum dubitant*} dum de re dubia consultant. {*Vmbra tel.*} diffinitio est noctis, nox enim nihil est aliud quàm terræ umbra. {*Deus opifer*} Aesculapius opem & auxilium morbo laborantibus ferens. sed qualis in æde esse solet, hominis, nō draconis facie. nam in templo sub effigie humana colebatur Aesculapius, quamuis in anguem conuersus, Romam fuerit aductus. {*Baculum*} masculare baculum cum neutro epitheto copulauit poeta, cùm sit generis masculini. {*Longæ*} Aesculapius nanque barbatus pingebatur, Apollo uero sine barba. gestum autem exprimit poeta, quo sæpe numero vtuntur, qui sibi barbam mulcent. {*Et vsque*} & eo vsque animaduerte. {*Ad templa*} multis operibus ornata, multoque labore extructa. {*Petiti dei*} Aesculapij à Romanis postulati. {*Qua sede*} qua vrbe, Epidauri an Romæ. {*Aureus in*} Aesc[illegible], qui sub aureo simulacro colebatur, in serpentem [illegible]sus. serpentes autem iccirco Aesculapio sunt sacri, [illegible]tissimi visus à Physicis esse dicuntur. vnde & [illegible] [illegible], hoc est, à videndo fuere dracones cognominati. hac etiam de caussa eos incubantes thesauris custodiæ gratia antiqui finxerunt. {*Prænuncia*} ipsum aduentare significantia. {*Mouit*} emisit. {*Signum*} simulacrum Dei & statuam {*En Deus*} conduplicatio aliquid repetioum anoum cianti maxime conueniens {*Animis lin.*} casta, puraque cogitate ac dicite. {*Sis ô*} preces sacerdotis ad Aesculapium. {*Aeneadæ*} Romani, qui & ipsi bona ominabantur. {*Rata pi.*} certa signa, quibus innuebat ea futura quæ petierant. {*Tum gra.*} situs effingitur ueterum templorum, in quæ eminentioribus in locis ædificata, per gradus ascendebatur.

INIECTIS flo.} sparsis. {*Restitit*} apud forum constitit Aesculapius in serpentem conuersus. {*Agmenque*} Epidauriorum multitudinem dicit. {*Turbaque*} hoc de more principum virorum sumptum est, qui comites benignis uerbis dimittere solent. {*In Auso.*} in naue Romana.

potius explorant, ut idem sit numerus. nā superius dixit, acceperant.

debent

mouit

{*Terta*

Torta coronata soluunt retinacula nauis.
Impulerat leuis aura ratem. Deus eminet altè,
Impositaq; premens puppim ceruice recurnam
Caruleas despectat aquas: modicisque per aquor
Ionium Zephyris sexta Pallantidos ortu
Italiam tenuit: praterq; Lacinia templa
Nobilitata Dea, Scyllaaque littora fertur.
Linquit Iapygiam, lauisque Amphrysia remis*
Saxa fugit: dextra prarupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonaque, Nariciamque
Euincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadaque domos regis, Temesesque metalla,
** Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pasti.*
Inde legit Capreas, promontoriumque Mineruæ,
Et Surrentinos generoso palmite colles,
Herculeamque vrbem, Stabiasque, & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumaæ templa Sibyllæ.

{*Torta re.*} periphrasis est funium, quibus naues ad terram ligantur. {*Modicis*} temperatis uentis. {*Sexta*} sextæ Aororæ, per quod significatur, sexto die ab Epidauro in Italiam peruenisse. {*Praterque*} iuxta templa Iunonis Laciniæ. Lacinium autem promontorium est in fine Italiæ Iunonis templo nobile, à Lacinio latrone illic ab Hercule interfecto, cognominatum. {*Scyllaaque*} Scyllæi saxa. nam Scyllæum saxum est sublime, quod humilem à tergo terram alluentibus vndis habet in Cherronesi faciem. eodem autem nomine etiam oppidum habet, (vt Strabo lib. 6.) {*Linquit*} Calabriam ab Iapige Dædali filio dictam, quanquam promontorium mihi significari videtur, quod Acram Iapygiam vocant, quod (ut scribit Plinius) longissime in maria excurrit Italia. {*Leuibusque*} Amphissia saxa ab Amphissa vrbe Locrorum dicta esse mihi uidentur: nam Locri illas Italiæ oras tenuisse, etiam à Virg. non solum geographis scribuntur, hic & Naricij posuerunt mœnia Locri. quidam verò Amphrysia legunt. [Amphissæ vrbis meminit & Stepha. & Strabo libr. 9. sed eam Locris Ozolis attribuunt. quod si igitur Regio credamus, Amphissia legendum esse specie pro genere positam dicamus necesse est, dictaque Amphissia saxa, pro Locrensia. iisdemque Zephyrium, promontorium Locrorum, vt etiam à Strabone nominatur, intelligendum: nam qui Amphrysia legunt, ad Philoctetam & Thessalos, vt puto, respiciunt; à quibus Petilia condita Virgilio quoque teste. est enim Amphrysus fluuius Thessaliæ, iuxta quem Apollo Admeti armenta aliquando pauisse dicitur. sunt autem etiam quibus, hic versus, Linquit Iapygiam &c. cum sequentibus duobus, νόθος videtur, quod equidem miror. nam si protinus pro adulterino ac suppositicio habendum, quicquid obscurum, & nobis, qui ne dimidiam quidem eorum auctorum partem, quos Ouidius in his libris secutus est, uel uidimus, uel etiam nomine tenus accepimus, ignotum est, quantum uersuum non modo huic maponet, sed etiam aliorum, hoc nomine notandum erit? sed de hac re alio fortassis loco agemus.] {*Prarupta*} alta, saxa, subaudiantur. videtur autem Celennium esse promontorium Brutiorum, de quo tamen alibi me uidisse legisse memini: fortitan autem non Celennia, sed Cenuia legendum sit. nam Cenis (vt Plin. scribit) promontorium est Italiæ è regione Pelori. sunt quidam qui legunt Ceraunia. [Quanquam de Celenniis saxis nihil hactenus legerim, non tamen hanc lectionem temere immutandã censeo, quod ut supra monui, multa nomina à ueteribus vsurpata fuere, quorum ratio & exempla nos latent. & in Cenuia determinatio repugnat, cum apud Strabonem κῆνυς per ypsilon scribatur. cuius obliqui eandem vocalem retinent: nisi verò quis Cenynia legendum putet: de quo quidem nihil habeo, quod affirmem.] {*Romechiumque*} transit. De Romechio siue Promecchio, siue Romeccio (vt à quibusdam legitur) nullam apud geographorum quenquam inueni mentionem. quare corruptu mihi legi videtur. fortassis autem Rheginum loco illius est reponendum, saxumque subaudiendum. est enim Regium vrbs in litore Calabriæ e regione Messanæ. sed nihil ausim affirmare, cum nullum viderim exemplar, in quo Rhegium legatur, & nihil temere est asserendum, ne illorum similes, qui omnia, quæ non intelligunt, ex commodo suo audacter immutant, similes esse deprehendamur. attamen ne opinioni noui cuiusdam expositoris, ad effutiendas ineptias parua mercede a malignis impostoribus conducti, accedere uideamur hoc quoque notemus, quod Plemmyrium citra omnem legit dubitationem, temerarius, imo uero furiosus, perinde atque si aut Plemmyrium in priscis manuve scriptis exemplaribus legeretur, aut in eo tractu esset, cuius insignia loca Oui. attingit. Plemmyrium quidem est in Sicilia castellum Syracusanorum, ut Stephanus tradit, sed non in ea parte, quæ ad Italiam uergit. quare & sibi & Ouidij studiosis rectius fatuus iste consuluisset, si Romechium unaque ut paulo ante Amphissia, Celenniaq; saxa dissimulasset, ac tanquam notum prætermisisset, cæterum illud Aristotelis oraculum in dies uerius esse comprobatur, eos qui parum considerent, facile quicquid in buccam uenit enunciare. sunt autem etiam qui Romentum, pro Romechium legendum putent, eoq; nomine Rhegiũ intelligendum: propterea quod Rumentum ueteribus abruptionem, ut Fenestus ait, significabat, Rhegium autem ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι hoc est, à rũpendo, dictũ: sed neq; de hac lectione, quod affirmem habeo.] {*Caulonaque*} Caulon Calabriæ mons est & urbs quæ & Caulonia dicitur, prius Ausonia à uicina conualle appellata. {*Nariciamque*} Naricia urbs Calabriæ à Narice Locridis urbe, quæ & Naricũ dicitur (ut scribit Stephanus) denominata. eadem autem cum Locris hæc esse uidetur, qui à Locris Naricijs in extremo Calabriæ angulo fuerunt ædificati. {*Euincitq;*} cum difficultate trãsit per Siculum fretum, quod quidem est maxime uorticosum. {*Hippotadaque*} Strongilem insulam, aliasq; Aeolias significat, in quibus regnauit Aeolus Iouis filius ex Acesta Hippotæ Troiani filia. unde etiam Hippotades cognominatur. {*Temesesque*} Temese vrbs est Brutiorum, quæ Tempsa à Latinis fuit appellata Aerifodinas autem, quæ apud Temesam fuerant, tẽpore suo Strabo defecisse narrat. Temesa item Cypri est urbs. {*Leucosiamque*} Leucosia est insula contra Pæstanum sinum à Sirene ibi sepulta denuminata. {*Tepidi Pasti*} semper uernãtis. sic Virgilius, Biferiq; rosaria Pæsti. Pæstum autem est oppidũ in agro Campano, à Græcis Possidonia dictum. {*Inde legit*} sic quidem legitur, sed Capriæ per i uocalem in penultima legendum esse, argumento sunt codices Græci, in quibus sic est. scriptum est autem insula, quæ & Caprienu vocatur (vt ait Stephanus) Campaniæ adiacens, Tiberij principis arce nobilis. [Capreæ, per e, in penultima recte scribitur, eodem modo enim & apud Plinium, Melam, Suetonium & Tacitum, scriptum legitur. neque uetat, quod Græci, vt Strabo, & Stephanus, καπρίας per i, dicunt. neque enim in omnibus Latini Græcorum scripturam imitantur: Alioqui & Bretij pro Brutij Brentesium, pro Brundusium, & similia scribenda erant.]

{*LEGIT*} transit. {*Promontoriumque*} sic uocatur promontorium quod est iuxta Surrhentum, in quo olim Sirenes habitasse feruntur. In illius autem extremo est Athenæum, hoc est Mineruæ sacellum, quod Vlysses ædificasse narratur. {*Et Surrentis.*} Surrhentum vrbs est Campaniæ vino maxime nobilis. {*Herculeamque*} hæc tum Heraclea, tum Heracleopolis, tũ Herculanum uocatur. {*Stabiasque*} Stabiæ oppidum fuit Cãpaniæ, quod (ut Plin. scribit) bello sociali à Sylla deletũ, in villas abijt. RAPH.

LAC apud Tabias censetur flateræ tñ non primæ. fuit uero Tabiæ, inquit, Therapeutices 5. Galenus, in mari locus in meditullio fere Neapolis & Surrhenti, latus ad Surrhentum vergens, collis est præaltus in Tyrrhenum erumpens pelagus, in occasum modice acclinatur: huic attiguus est in sinu uetimo collis alter haud paruus quem veteres Romani Vesuuium, vel vt Græce scribitur βεσβιον nuncuparant, recentiores, Lesbium dixere, omnibus celebrem, ob eum qui indidem eructat ignis qui aeris siccati conferre creditur plurimum, vnde lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat loci altitudo, & pabuli præstantia. locum uero hunc a Plinio & Cætilio significatum contenderim, vbi scribitur modo, Stabij erat. sed & apud Ouidium Metamorphoseos vltimo, Herculeamq; vrbem Stabias, & in ocio natam Parthenopen. {*Et in otia*} Neapolim Parthenope vna Sirenarum ibi sepulta, cognominatam. Neapolim vero in ocia natam, poeta, ait, propter locorum amœnitatem, quò se Romani ociaturi conferebant. {*Et ab hac*} & post hanc Neapolim transit Cumas Campaniæ urbem maxime a Sibylla nobilitatam: de cuius conditoribus satis superque in superioribus diximus libris. COEL. RHOD

Leuibusq; Amphrysia

Leucosiamq;

Hinc calidi fontes, lentiſciferumque tenetur
Linternum, multamque trahens ſub gurgite arenam
Vulturnus, niueisq; frequens Sinueſſa colubris,
Minturnæq; graues, & quam tumulauit alumnus,
Antiphatæq; domus, Trachasq; obſeſſa palude,
*Et tellus Circæa, & ſpiſſi litteris * Antium.*
Huc vbi veliferam nauta aduertere carinam,
(Aſper enim iam pontus erat) deus explicat orbes,
Perq; ſinus crebros, & magna volumina labens,
Templa parentis init flauum tangentia littus.
Aequore placato patrias Epidauria aras
Linquit, & hoſpitio iuncti ſibi numinis vſus
Littoream tractu ſquamæ crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine nauis, in alta
Puppe caput poſuit: donec Caſtrumq; ſacrasq;
Lauini ſedes, Tyberinaq; ad oſtia venit.
Hunc omnes populi paſſim, matrumq;, patrumq;
Obuia turba ruit, quæq; ignes Troica ſeruas
Veſta tuos, lætoq; deum clamore ſalutant.
Quaq; per aduerſas nauis cita ducitur vndas,
Thura ſuper ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab vtraque ſonant, & odorant aera fumis:

{*Hinc calidi*} Baias innuit fontibus calidis maxime celebres. {*Lentiſciferumque te.*} Lentiſcum arborem ferens Linternum, quod quidem eſt oppidum Campaniæ, exilio maioris Scipionis & ſepulchro maximo nobile. {*Vulturnus*} fluuius eſt Campaniæ, Vulturnum urbem ab illo dictam præterlabens. {*Niueiſque frequens*} Sinueſſa Campaniæ urbs eſt, quam quidam Synopem uocitatam dixere, ut Plinius ſcribit. {*Minturnæ graues*} morboſæ, grauis ac noxij aeris. Minturnæ autem Latij oppidum eſt paludibus cinctum, ac Liri amne diuiſum. {*Et quam tumulauit alumnus*} periphraſis eſt Caietæ, quam a Caieta Aeneæ nutrice denominatam eſſe, noſtri quidem ſentiunt poetæ. quidam uerò quod in littore curuo ſit poſita, ſic appellatã à Laconibus aiunt. Curua nanque omnia Caietas Lacones uocabant. {*Alumnus*} Aeneas à Caieta altus & educatus. {*Tumulauit*} ſepeliuit. {*Antiphataque do.*} Phormiarum eſt periphraſis, quas prius Hormias à ſtationis (quæ ὅρμος dicitur) bonitate cognominatas fuiſſe, Strabo memoriæ prodidit. Antiphatem uerò Leſtrigonum regem fuiſſe, Phormiaſque tenuiſſe in ſuperioribus quoqua diximus libris. {*Trachaſque*} Terracina mihi ſignificari uidetur, quæ antea Trachina, hoc eſt aſpera fuit appellata. illi nanque (ut Strabo refert) magna palus obiecta eſt, quam duo fluuij efficiunt, è quibus maiorem Aufidum uocant. Terracina uerò lingua Volſcorum Anxur fuit appellata. {*Et tellus*} Circæum mons eſt Latij maris ac paludibus cinctus, ut inſula uideatur, à Circe quæ illum tenuit cognominatus. nam Circe Solis filia, cum Sarmatarum regem cui nupſerat, ueneno ſuſtuliſſet, regnumque adepta, nimium crudeliter ſe gereret, à populis regno pulſa in Italiam uenit, & in promontorio, quod ab ipſa Circæum poſtea fuit appellatum, conſedit. In quo, & urbs Circæi nomine & illius ſacellum cum Mineruæ ora olim fuiſſet, memorantur. {*Et ſpiſſi litteris Ancon*} ſic quidem in omnibus quæ mihi uidere contigit exemplaribus legitur, ſed corrupte, vt mihi uidetur. neque enim aut geographiæ ratio, aut hiſtoria iſtiuſmodi lectioni aſtipulatur. Ancon ſiquidem urbs eſt Picent non Latij, atque in eo tractu præter cuius vrbes Aeſculapium uectum fuiſſe, poeta ſcribit. mari nanque Adriatico adiacet Ancon. Aeſculapius uero per Tyrrhenum uectus Romam fuiſſe narratur. Valerius præterea Maximus lib. 1. c. 6. (ut alios omittam hiſtoricos) non apud Anconem, ſed apud Antium è naui Aeſculapium egreſſum fuiſſe, teſtatur his uerbis: tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarũ actione, cultuque anguis à peritis accepto, læti inde ſoluerunt ac proſperam emenſi nauigationem, poſt quam Antium appulerunt, anguis qui vbique in nauigio remanſerat prolapſus in ueſtibulo ædis Aeſculapij, myrto frequentibus ramis diffuſæ ſuper eminentem excelſæ altitudinis palmam circumſedit, perq; tres dies poſitus, quibus ueſci ſolebat, non ſine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antienſis templi hoſpitio uſus, Vrbi ſe noſtræ aduehendum reſtituit, atque in ripã Tyberis egreſſis legatis, in inſulam vbi templum ei dicatum eſt, tranauit, aduentuque ſuo tempeſtatem, cui remedio quæſitus erat, diſpulit. quo igitur modo legendum dicemus? Antea Antium eſt legendum, ut illud Virgilianum, Et dulcis muſti Vulcano decoquit humorem. uerſus eſt enim hypercatalecticus. eſt autem Antium Latij urbs, haud longe ab Lauinio diſtans, unde Antiates dicuntur.

Egnatius I lib. racemationum c. 1 — NON minoris (puto) laudis, felicitatis certe, & euentus paris erit, ſi Ouidianus tandem expoſitus Ancon: pro quo non uerint ſunt quidam, uel antrum ſupponere. uel antium uddere: uel (ſi dijs placet) pro Anconæ maritimo, interpretari oppido, vt ſiquid ferre æquiore poſſis ſtomacho, facilius id eorum feras, qui Antrum uel Antium quamuis ſpurium partum, ſuppoſuerint. tametſi ampliandi omnes, qui cum verba non percipiant, ſtatim immutandum curant. cæterum cur nos Ancon legamus, quidve ſit Ancon ut explicemus, hæ rationes à nobis potiſſimum ſunt. primum igitur omnium, mouent me codices omnes, tam manuſcripti, quam æreis typis deſcripti: deinde uero quod uerbum ſit optimum, & à multis auctoribus tum Græcis tum Latinis vſurpatum: poſtremo quod quid ſit Ancon, quod illi ignorare ſe faſſi ſunt: nos non neſcimus. Ancon igitur à Græcis, à Latinis cubitus dicitur: ſed & loca ipſa, quæ ita in mare excurrant, ut cubiti uicem præ ſe ferre uideantur, Ancones à Græcis & Latinis quaſi cubiti dicti: ſed ne diutius in re confeſſa immorer, reſpondeant hi mihi, an ſciant unde Ancon illa Dorica celebri munita portu ciuitas dicta: nempe (puto) dicent quod uice cubiti in ſubiectum excurrat mare. Hoc & Euſtachius tertia (ni fallor) Rhapſodia (neque enim mihi nunc libri copia) vbi omnes hominis partes ad inanimata transferri docet, comprobat. quin & Geographi teſtimonium quis non admittat? Hac in Italiæ parte fuiſſe prodentis cubitos deos, id eſt Ancones. cuius hæc ſunt uerba Geographiæ primo. cæterum cubitus, (id eſt Acon Græce) longus quidem & anguſtus: ac deductis à Caprearum locis ſeſe extendens. Altero ex montis latere Syrenum ſacellum habens, ex altero autem ad Poſſidoniatem ſinum paruæ tres adiacent inſulæ deſertæ & petroſæ, quas Sirenuſſas vocant, ex quibus uerbis, tametſi non ſit ille Ouidianus ancon, quod locorum ratio non patitur, tamen id ſatis mihi fuerit oſtendiſſe: pluribus terrarum locis huiuſcemodi reperiri ancones, quas ſæpe poetæ raro, Geographi niſi nobiliores nominent. ſed quo piaculo Flacci noſtri carmen omiſerim, qui Anconis in Euxino mari cuiuſdam meminerit in quarto hoc verſiculo. Quid memorem quas iras aquas, quas torqueat Ancon? quo in loco nequeo mihi ſatis temperare, quin inſcitiã cuiuſdam non caſtigem, qui reponendum Acon admonuit: cui ſi quicquam aut ſenſus ineſſet communis, aut mediocriter Græca, quæ tamen plenis hauſiſſe ſe labris iactat impudenter, delibaſſet, nunquam ad tantum inſcitiæ foret prouectus, aut Apollonij ſaltem non percepiſſet carmen. Apollonius quoque Rhodius ſecundo huius Anconis meminit: cuius quoque carmen adpoſuiſſem, ni uererer ne impreſſores, qui non ſatis aut Græca callent, aut Græcas litteras non habent, neceſſitate imperante, cuncta deprauarent: quo factum eſt, ut quo rarius licuit, Græca infererem, quæ vero inſerui, latina potius facerem.

SPISSI litteris} denſi ac duri. {*Aſper enim*} parentheſis eſt, cauſſam continens, cur legati in portum Antiatem, intrarint. mare enim iam in tempeſtatem fuerat erectum. — RAP. R. {*Et hoſp. iuncti*} Apollinis conſanguinitate Aeſculapio iuncti, nam Aeſculapium, Apollinis filium fuiſſe, etiam pueri ſciunt. {*Donec ca.*} caſtrum oppidum eſt Latij inter Lauinium & Oſtiam ſitum. {*Sacras Lau.*} Lauinium urbs eſt Latij commune nomine Latino, Veneris templum habens. {*Tyberinaque ad*} ad Oſtiam Tyberis, vnde vrbs Oſtia fuit cognominata, quam Ancus Martius ædificauit, illucque coloniam deduxit. {*Quaque ignes*} apoſtrophe eſt ad Veſtam, quam iccirco Troicam & Troianam poeta uocat, quod a Troia allata fuerit ab Aenea. uirgines autem Veſtales quoque Aeſculapio obuiam proceſſiſſe ait. {*Thura ſo.*} ſtrepunt. nam thura ardentia ſonitum quendam emittunt, uel contentum pro continente poſitum eſt, vt acerras & thuribula ſonare intelligamus. {*Et odorant aera*} & odoribus aerem replent.

{*Incal-*

Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iamque caput rerum, Romanam intrauerat urbem;
Erigitur serpens, summoque acclinia malo
Colla mouet, sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
(Insula nomen habet) laterumque a parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos:
Huc se delata pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem, specie cæleste resumpta
Luctibus imposuit, venitque salutifer vrbi.

ARGVMENTVM.

ARG. Ouidius opere peracto, docet se a Chao principium cœpisse, & ad Cæsarem deduxisse: quem gentibus urbis deuictis, Venus post suorum insidias in cometen vertit.

Hic tamen accessit delubris aduena nostris:
Cæsar in vrbe sua deus est: quem Marte, togaque
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Resque domi gesta, properataque gloria rerum
In sidus vertere nouum, stellamque comantem,
Quàm sua progenies. nec enim de Cæsaris actis
Vllum maius opus, quàm quòd pater extitit huius.
Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasque rebelles,
Cyniphiumque Iubam, Mitridateisque tumentem
Nominibus Pontum populo adiecisse Quirini,
Et multos meruisse aliquos egisse triumphos,
Quàm tantùm genuisse virum, quo præside rerum
Humano generi superi fauistis abunde?
Ne foret hic igitur mortali semine ° eretus,
Ille deus faciendus erat. quod vt aurea vidit
Aeneæ genitrix, (vidit quoque triste parari
Pontifici lethum, & coniurata arma moueri)
Palluit, & cunctis, vt cuique erat obuia diuis,
Aspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiæ, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo:
Sola ne semper ero iniustis exercita curis?
Quam modo, Tydidæ Calydonia vulneret hasta,
Nunc malè defensæ confundant mœnia Troiæ,
Quæ uideam natum longis erroribus actum,
Iactarique freto, sedesque intrare silentum,
Bellaque cùm Turno gerere, aut, si uera fatemur,
Cum Iunone magis. quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non finit. in me acui sceleratos cernitis enses:
Quos prohibete, precor, facinusque repellite, ne ne

{*Incalfacit san.*} dum enim victimæ iugulantur, cultri sanguine calefiunt. {*Scinditur in ge.*} insulam describit in Tyberi Romæ effectam segete Tarquiniorum, qui postea campus Martius fuit appellatus, à populo in fluuium deiecta. {*Huc de.*} illuc naue appulsa {*Phœbeius*} Aesculapius Apollinis filius. {*Specie cælesti*} dei figura, depositaque serpentis forma. poetica verò licentia cæleste pro cœlesti est positum. {*Luctibus*} morbo & pesti. id quod sequitur, pro eo quod præcedit est positum.

HIc tamen access.} Iulij Cæsaris animæ Metamorphosin in stellam ita perspicue describit in gratiam Augusti Cæsaris poeta, vt nihil expositione opus esse videatur. cum .n. Augustus ludos in honorē Iulij Cæsaris, qui in senatu fuerat trucidatus, celebraret, forte cometa apparuit quam esse Cæsaris animā, Augustus ipse aduocata cōcione populo Rom. persuasit. insulsus autem quidam nō contentus suis ineptijs ea separare, quæ Ouidius artificiosissime copularat, hoc etiam loco fœtidū epigramma hexametro pentametroque versu cōpositum, temerarie nimium & stolide inseruerat, quod quidem cum totū opus inquinaret, delendum esse putaui. {*Stellam co.*} periphrasis est cometæ. nam cometes stella esse crinita perhibetur. {*Properataque*} properanter ac cito acquisita. {*Quam sua*} quam Augustus Cæsaris filius adoptiuus. {*Nec enim*} omnibus Cæsaris gestis adoptionē Augusti ante ponit poeta. {*Scilicet æquo*} præstantissima quæque Cæsaris gesta cum quadam ironia enumerat poeta, vt ostēdat Augusti adoptionem illis esse anteferendam. {*Aequoreos*} æquore circundatos, ac nauigationi deditos, quos Imperio Romano vnà cum Gallis Iulius Cæsar subegit. {*Perque pap.*} Iulius Cæsar (ut scribit Tranquillus) Pompeiū Pharsalico prælio fusum, ac fugientem Alexandriā persecutus, occisum deprehendit, vbi cum Ptolemæo Aegypti Rege, à quo sibi quoque insidias tendi animaduertit, bellum sanè difficillimum gessit, neque loco, neque tempore æquo, sed hyeme & intra mœnia copiosissimi ac solertissimi hostis, inops ipse rerum omnium atq; imparatus, Regnum Aegypti victor Cleopatræ, fratrique eius minori permisit, veritus prouinciam facere, ne quando violentiorem præsidem nacta, nouarum rerum materia esset. {*Papyriferi*} papyrum ferenti, ex qua olim chartæ conficiebantur. {*Numidasque*} Numidæ populi sunt Africæ admodum feroces. {*Cyniphiumque Iu.*} Iuba Mauritaniæ rex fuit, qui cum partes Pompeij in Africa foueret, à Cæsare fuit superatus. Cyniphium autem Iubam appellat poeta, à Cyniphe fluuio Libyæ, qui inter duas Syrtes labitur. {*Mitridateisque tum.*} Nominibus Pontum. Mitridatis gloria, & victorijs, qui per quadraginta annos cum populo Romano bellum gessit. ab Alexandria verò deuicta, Cæsar in Syriam, & inde Pontum transit. ubi Pharnacem Mitridatis magni filium & tunc occasione temporum bellantem, iamque multiplici successu præferocem intra quintum quo affuerat diem, quattuor quibus in conspectum uenit horas, una acie profligauit, crebro commemorans Pompeij felicitatem, cui præcipua militiæ laus de tam imbelli genere hostium contigisset.

RAPH.

ET multos} multo plures triumphos meruisse Cæsarem quam egerit, aperte asserit poeta, quamuis ad id alludere uidetur, quod Tranquillus scribit, Cæsarem post Hispaniam ulteriorem pacatam quam ex prætura fuerat sortitus, cum ad triumphū simul Consulatumque Romam redijsset, coactum fuisse triomphum dimittere, ne Consulatu excluderetur, cum editis iam comitijs, ratio eius haberi non posset, nisi priuatus vrbem introisset. quinque uerò triumphos egit Cæsar, Gallicum, Alexandrinum, Ponticum, Africanū, Hispaniēsem diuerso quēque apparatu, & instrumēto. {*Quam*} quam tantum reliquisse filium, quantus est Augustus, quem quidē non genuit, sed sibi adoptauit Iulius Cæsar. {*Ne fo.*} hoc est Iulius Cæsar in numerum deorum fuit referendus, ne Augustus ex semine mortali natus uideretur. {*Ille*} Iulius Cæsar. {*Aurea Ae.*} pulchra Venus. {*Pontifice*} Cæsari qui Pontifex erat. hæc autem de historia sumpta fuere. nam (ut narrat Tranquil.) cum Cæsar dominatione abuteretur, regnumque affectaret, in ipsum à sexaginta & amplius fuit conspiratum, C. Cassio, Marcoque & D. Brutis principibus cōiurationis. {*Quanta me.*} quanto studio. {*Caput*} uita Cæsaris. {*De Dar.*} Aeneæ filio, à quo gens Iulia originem duxit, ut Virgilius quoque testatur: Iulus à magno demissum nomen Iulo. Iulus autem Cęsar de gente Iulia solus restabat. Sanè Iulus ἀπὸ τῶν ἰούλων, hoc est à prima lanugine & barbę emissione fuit appellatus. est etiam Iulos animal multipes, parietibus adhęrens simile Scolopendę. est etiam hymnus in Cererem, ut Didymus scribit. ut verò Theophil. ait, asinumque significat Iulos. {*Exercita curis? Quam modo*} solicita anxia. {*Tydida Calydonia vulneret hasta*} Diomedis qui Venerem Aeneę fauentem, ipsumque nube operientem, sagitta uulnerauit. {*Nunc malè defensa*} quam inbaudiamos. {*Confundant mœnia Troiæ, Quæ uideam natum*} perturbent. {*Sedesque intrare silentum, Bellaque cum*} inferorum. nam Aeneas duce Sibylla ad inferos descendit, ut carmine Virgiliano etiam pueris est notum.

Cæsar in deum.

Quinque Cæsaris triumphi.

natus

{*IN me acui*} in Iulium Cęsarem è sanguine meo procreatum.

{*Cæde sa.*} pontificis Cęsaris. {*Flammas*} religionem omnem atque pietatem ne destruatis. ad id uerò alludit poeta quod perpetuus ignis in Vestę templo seruabatur. {*Ne quic.*} frustra. neque enim prohibere potuit, quin Iulius Cæsar à coniuratis trucidaretur. {*Superosque*} deos ad misericordiam commouet, edictus, facile tempus & locum prætulerunt.

TVM ve. Cyth. {Mulieris imminenti periculo territæ gestú exprimit poeta. solent.n. mulieres in magnis doloribus, utrisq; manibus pectus percutere. {*Molitur cond.*} præpareat ut absćó dat. {*Qua pr. inf.*} Paris vt narrat Hom. Iliad. 3. cum Menelao congressus, ope, & auxilio Veneris, quæ nube ipsum operuit, manus illius fugit {*Et Dio.*} Aeneas cum Diomede congressus, facile interfectus fuisset, ut ē apud Hom. Ilia. 6. nisi à Venere fuisset liberatus. {*Tali hãc*} alloquitur. {*Sola insup. fat.*} cũ interrogatione illusionis plena, hæc à Ioue Veneri dicuntur. {*Monere*} mutare. {*Intres licet*} tu ipsa, inquit, intrare potes parcarum & fatorum ędes {*Trium so.*} Trium parcarum, quas Erebi & Noctis filias Hesiod. fingit propter caussarum obscuritatem, Ponti. Lycophron, quia sũt inexorabiles, ea ratione, qua Cyclopes, aliįque immani crudelitate Neptuni uocantur. Vnde & parcæ, quod nemini parcant, per contrarium dictæ, Martia. Capella, parcas deorũ scribas esse ait, quæ Iouis cęlestisque senatus decreta pscribant. uitæ autem mortisque omnium pręsides finguntur esse, ac uitam nẽdo producere. vnde & lanificę sorores dicuntur, Clotho, Lachesis & Atropos: nã Clotho fusum torquet, ἀπὸ τοῦ κλώθειν quod est torquere dicta. Lachesis filat, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, quod cuiusque vitam sortiatur. Atropos, quod immutari non potest quin filum truncet, fuit appellata. nam ipsa vitæ humanæ finem imponat, necesse est. {*Rerum tab.*} tabulę ærę, in quibus immutabilia fatorum decreta sunt incisa. ad id autem alludere uidetur Oui. quod diximus, Parcas deorum scribas esse, quæ Iouis & cęli decreta, quę mutari non possunt, in tabulis habeant descripta. hæc vero ēt fata vocantur. {*Vasto mole.*} Vastæ magnitudinis. {*Concussum ca.*} concussionem, est autē tonitru periphrasis. {*Adamante pe.*} perpetuo incorruptibili {*Inclusa*} sculpta, incisa. {*Fata tui ge.*} ea omnia quæ tuo generi necessario sunt euentura. {*Et refe.*} pulchra phantasia ad laudes Augusti Cæs. referendas ingreditur poeta. {*Hic sua com*} sextum & quinquagesimum ætatis annum agens Cæsar in senatu fuit interfectus. {*Natusque suus*} Octauius, quem ex dodrante hæredem Cæsar reliquit, & in familiã nomenq; adoptauit. {*Impositumque onus*} imperij administrationem. {*Cæsi parcu nos*} nos sibi in bellis fauentes: nam bella ciuilia quinque gessit Augustus, Mutinensem, Philippense, Perusinum, Siculum, Actiacum, quorum quattuor priorum initiũ & caussam à cæde Cæsaris sumpsit, nihil conuenientius ducēs, quàm necem auunculi uindicare, illiusque acta tueri. {*Illius auspicijs*} illius ductu. nam cum D. Brutus Mutinæ à M. Ant. obsideretur, iussus est à Senatu Octauius, comparato exercitu pro prætore præesse, & Hirtio ac Pansa consulibus D. Bruto opem ferre. {*Petent pa.*} quærent pacem & libertatinnem.

{*Quis rum.*} quia quamuis, inquit, duras fatorum leges mutare non possint, multis tamen signis declararunt hominibus, se ualde Cæsaris cæde mœrere. {*Ferrea*} duras & immutabiles leges. {*Veterum*} Parcarum & fatorum. {*Signa ta.*} Cæsaris cædem euidẽtibus prodigijs, quæ etiam enumerantur, denunciatã fuisse mortalibus, aperte poeta scribit. {*Luctus fut.*} mœroris toti terrarum orbi futuri, propter Iulij Cæsaris cædem. {*Arma fe.*} prodigia enumerat poeta, quæ ante cædem Iulij Cæsaris apparuisse, Tranquillus quoq; & Plu. scribunt. {*Arma cr.*} strepitum emittentia. {*Præmonuisse*} prænuntiasse. {*Nefas*} nefandã ac impiam Cæsaris pontificis maximi cædem. {*Lurida*} pallida. {*Sollicitis*} Anxijs mortalibus, ne quid magnę calamitatis sibi impenderet timẽtibus. {*Sæpe fac.*} sæpe, inquit, faces ardentes in cęlo ante cędem Iulij Cæsaris uisæ fuerunt {*Sæpe int.*} sæpe, inquit, sanguinem pluit. {*Cæruleus lu.*} obscurus, cum alioqui nitidissimus soleat esse. {*Sparsus*} Respersum & tectum os habens. {*Atra fer.*} nigro colore. {*Sparsi lun.*} Luna ipsa sanguineis guttis resparsa uidebatur. {*Stygius*} Funestus. est.n. auis pessimi ominis. ea uero apparuisse portenta, ait poeta, quæcunque maximorum malorum prænuntia solent esse. {*Mille lo.*} multis in locis. finitus est numerus pro infinito positus. {*Ebur*} eburneæ deorũ statuæ. {*Sanctis*} ex præposito & uenientia subaudiantur. sancti uero luci dicuntur, qui dijs consecrati cædi iure non possunt. {*Victima*} nulla, inquit, hostia deos significat esse placatos. id uero Cæsari euenisse, quo die, fuit trucidatus, scribit Tranquillus. nam pluribus hostijs cæsis, cum litare non posset, introijt curiam spreta religione. {*Magnos*} magnam rerum mutationem. {*Instare*} imminere, impendere. {*Fibra*} exta significant. {*Cæsumque*} Recisũ, nam exta sine capite significant, mortem alicui imminere. {*Nocturnos*} nocte canes ululatibus luporũ similes voces emisse, id quod pessimum est omen. {*Vmbrasque*} mortuorum animas. {*Motamque*} terræ motu urbem Romam fuisse concussam ait. {*Præmonitus*} prædictiones, prodigia & portenta deorum. legem.n. fatorum ne dij quidem perrumpere possunt. fata uero magis præuideri, q̃ vitari possunt. {*Strictique fer.*} In curiam Pompei, in qua senatus habebatur. diu autem consultarũt coniurati, vtrum illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem, pa tribus diuisis è ponte deijcerent, atque exceptum trucidarent, an in sacra uia, uel in aditu theatri adorirentur. posteaquam uero senatus idibu Martijs in curia Pompeij fuit

Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequidquam toto Venus anxia cælo
Verba iacit, superosque mouet: qui rumpere quamquam
Ferrea non possint veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri,
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilesque tubas, auditaque cornua cælo
Præmonuisse nefas. Solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces visa medijs ardere sub astris;
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cæruleus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi lunares sanguine currus,
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo:
Mille locis lacrymauit ebur, cantusq; feruntur
Auditi, sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat: magnosque instare tumultus
Fibra monet: cæsumque caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, & templa deorum
Nocturnos vlulasse canes, vmbrasque silentum
Errauisse ferunt, motamque tremoribus vrbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata
Præmonitus potuere deum: strictique feruntur
In templum gladij nec enim locus vllus in urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi curia, cædem.
Tum uerò Cytherea manu percussit utraque
Pectus: & æthereâ molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est abreptus Atridæ,*
Et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: sola insuperabile fatum
Nata mouere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trium: cernes illic molimine uasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro,
Quæ neque concussum cæli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta, atque æterna ruinas.
Inuenies illic incisa adamante perenni*
Fata tui generis. legi ipse, animoque notaui:
Et referam, ne sis iam nunc ignara futuri.
Hic sua compleuit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora, perfectis quos terræ debuit annis.
Vt deus accedat cælo, templisque colatur,
Tu facies, natusque suus: qui nominis hæres
Impositum feret unus onus, cæsique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit,
Illius auspicijs obsessa mœnia pacem

RAPH.

* ereptus

* inclusa

Victa petent Mutina: Pharsalia sentiet illum.
Emathijque iterum madefient cæde Philippi:* madescēt
Et magnum Siculus nomen superabitur undis
Romanique ducis coniux Aegyptia tæda
Non bene fisa cadet: frustraque erit illa minata,
Seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentesque ab utroque iacentes
Oceano numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius, erit: pontus quoque seruiet illi.
Pace data terris, animum ad ciuilia uertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor,* mitissimus
Exemploque suo mores reget: inque futuri
Temporis ætatem, uenturorumque nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam* uirgine
Ferre simul, nomenque suum curasque iubebit.
Nec, nisi cum senior similes æquauerit annos,
Aethereas sedes, cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea cæso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper Capitolia nostra, forumque
Diuus ab excelsa prospectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat, media cum sede senatus
Constitit alma Venus, nulli cernenda, suique
Cæsaris eripuit membris, nec in aera solui
Passa recentem animam, cælestibus intulit astris.
Dumque tulit, uimen capere, atque ignescere sensit,* lumen
Emisitque simul: simul euolat altius illa,* sinu
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique uidens benefacta, fatetur
Esse suis maiora, & uinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquàm uetat acta parentis,
Libera fama tamen nullisque obnoxia iussis
Inuitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
Denique ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis:
Terra sub Augusto est: pater est, & rector uterque.
Dij, precor, Aeneæ comites, quibus ensis, & ignis

{*Pharsalia etiam sentiet*} Pharsalus vrbs est Thessaliæ à Pharsalo Acrisij filio dicta, unde Pharsalia declinatur, ac pro Thessalia ponitur, in qua bis Romani exercitus conflixere, ducibus primum Pompeio, & Cæsare, deinde Octauio & Anto. contra Brutum & Cassium. est etiam Pamphiliæ urbs Pharsalus. {*Emathij Phi.*} Macedonici. nam Philippi urbs est Macedoniæ, quæ prius Crenides nocabatur, à Philippo Rege cognominata. nam Crenitis à Thracibus oppressis, cum opem tulisset Philippus, urbem eorum de suo nomine Philippus appellauit, bellum antè Philippense, inita cum M. An. & Lepido societate aduersos Brutum & Cassiū, Octauius gessit. {*Et magn. sic.*} Sextus Pompeij magni Pōpeij filius, cum diu piraticā exercuisset, magna classe præparata, Siciliam occupauit: ac sæpius prælio nauali cum Augusto congressus, uictor euasit. tandem vero magna edita pugna ab Augusto superatus, Mitylenas aufugit: ubi à Titio quodam fuit interfectus. [Auctor, Apianus lib. 5. bellorum ciuil.] {*Romaniq; du.*} Cleopatræ est periphrasis, quam cū M. Ant. duxisset uxorem, Italiam inuadere tentauit, sed Augustus illis occurrēs, apud Actium promontorium nauali prælio deuicit. Alexādria deinde potitus, quo Ant. cum Cleopatra cōfugerat, cum Ant. ipsum ad mortem adegisset, Cleopatram, cum maxime cuperet, ad triumphum seruare non potuit, aspidis nanque morsu ante interijt. {*Tæda non*} non bene confisa nuptijs M. Ant. nam & regnum & uitam amisit. {*Nostra ca.*} nobis dicata: vnde & capitolinus Iupiter fuit appellatus. {*Suo ca.*} sibi placenti ac grato. est autem Canopus urbs Aegypti, à Canopo nauis Vlyssis gubernatore cognominata. {*Ab utraq;*} orientali, & occidentali. prædicit autem Veneri Iupiter, Augustum cæsarem totius orbis terrarum imperio potiturum. {*Pace dat.*} ut Tranquil. narrat, Augustus pleraque pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex consuetudine licentiaq; bellorum ciuilium durauerant, aut per pacem etiam extiterant. leges præterea retractauit & quasdam ex integro sanxit, vt sumptuariam, de adulterijs, & de pudicitia, & de maritandis ordinibus. {*Prolem san.*} Tiberium dicit. qui ex Liuia natus ab Aug. adoptatus ex dimidia sextanteq; & nomine hęres fuit relictus. [In quibusdam editionibus legitur, prolem sancta de uirgine natam, quod si ita ab Ouid. scriptum est, eodem referendum erit, quò & Virgilianum illud in Bucolicis, Iam redit, & virgo, redeunt Saturnia regna, &c. ut accipiamus hoc ita dictum esse in gratiam Liuiæ, quam Augustus ita amauit, vt & prægnantem à marito priore Nerone abduxerit. Vt Suet. & cęteri tradunt. translata autem talia ex carminibus Sibyllæ uidentur, quæ cum per ea tempora Christum ex uirgine natum ita cecinisset, poetæ non intelligentes rem, quęcunq; de Christo & eius temporibus dicta essent, ad Augustum & ipsius felicitatem retulere.] {*Curasque*} imperij administrationem.

RAPH. *NEC nisi cum*} 6. & 10. ætatis anno Augustus uitam in osculis Liuiæ expirauit. in numerum et deorum illorum fuisse receptum, poeta ait. {*Similes an.*} Epithethon annorum proprium. nihil n. est sibi similius annis, qui semper in se reuertuntur. {*Cognata si.*} ad Romuli & Cæs. stellas ascendet. {*Hanc animam*} hortatur Venerem Iupiter, ut Iulij Cæs. animā in stellā commutet, quod quidem icirco fingitur, quia ludis, quos illi primo consecratos hæres Aug. edebat, stella crinita per septē continuos dies fulsit, exoriens circa 11. horā, creditumq; est esse animā Cæs. in cęlum recepti. & hac de caussa simulacro eius vertice additur Cometes, qui fert. Plin. in uno totius orbis loco colitur Romæ admodū faustus Diuo Aug. qui his verbis suum gaudium prodidit. his ipsis ludorum meorum diebus sidus crinitum per septem dies in regione cæli sub Septentrionibus est conspectum. id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris, conspicuum fuit. eo significari vulgus credidit Cæsaris animam inter deorum immortalium numina receptam, quo nomine id insigne simulacro capitis eius quod mox in foro cōsecrauimus, adiectū est: {*Iubar*} stellam. {*Ab excelsa*} ab alto cælo. {*Numen ca.*} diuinitatem contrahere. {*Flāmiferum*} cometæ exprimit definitionem. cometes enim stella est crinita. {*Micat*} splēdet. {*Hic sua præ.*} quamuis inquit, Augustus vetet sua gesta pferri meritis Iulij Cęsaris sui parentis, fama tamen illum anteponit inuitum, atque in hoc vno populi iudicio Augusti sententiæ repugnat. {*Vna in*} in hac vna re. in reliquis enim morē Imperatori Augusto gerit. {*Sic magis*} Iulium Cæsarem gaudere se, rerum gestarum magnitudine à filio Augusto superari, accommodatissimis probat exemplis poeta. notius est autem, quam vt hoc loco exponi debeat Agamemnonem cuius ductu Troia fuit euersa, multo quàm Atreus pater maiora gessisse, nec non Theseum atque Achillem parentes suos Aegeum & Peleum virtute & rebus gestis longe superasse. {*Deniq; ut*} tria quæ adduxit exempla Ouid. virorum quidem præstantissimorum fuere, sed Iulio & August. Cæsaribus, qui in numerum deorum relati fuere accommodata minus esse videntur, eoque deorum exemplis illud inde poeta demonstrat. {*Exemplis ip.*} æqualibus ipsis Iulio & August. Cæsaribus. {*Temperat*} moderatur & regit. hoc autem eò spectat, vt ostendat poeta, se merito Augustum Ioui comparasse. {*Arces athe.*} cælum. {*Mundi tri.*} ex cælo æthere & aere constantis, horum enim regnum Ioui attribuit poeta, Terram autem sub Augusti Imperio esse ait. {*Pater est*} Iuppiter & Augustus. Iuppiter quidem superiorum mundi partium, Augustus verò inferiorum terræ marisque. Sic Virgilius in Augusti gloriam:

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane:
Diuisum Imperium cū Ioue Cæsar habet. {*Dij precor Ae.*} deos penates Vestamq; & Romulum & Martem, Apollinem & Iouē, aliosq; precatur poeta, vt diuus Augustus in terris maneat, sero autem in cælum recipiatur. sic & Hora. in 1. carminum libro, Serius in cælum redeas, diuque Lætus intersis populo Quirini. {*Dij comites Aen.*} Periphrasis est penatū deorū, quorū ope, Aeneas ex hostium ensibus & Troiæ incendio fuit liberatus.

{*Dijque*

§*Dijque in.*§ qui ex hominibus dij sunt effecti, indigetes a Latinis fuerunt uocati. uidetur autem poeta inuocare Aeneam, quem paulo ante in deum indigetem mutatum fuisse scripsit. §*Genitorque Qui.*§ Romulum, qui & Quirinus fuit appellatus, vrbis Romæ fuisse conditorem, ne admonendum est quidem, cum sit vulgatissimum. §*Et inuicti*§ ex Marte qui & gradiuus dicitur, Romulum natum esse pauloante scripsit poeta. §*Vestaque Cæsareos*§ templum deæ Vestæ in palatio erat, vbi habitabant Imperatores. §*Phœbe do.*§ ut scribit Tranquillus Apollinis templum in ea parte Palatinæ domus excitauit Augustus, quam fulmine ictam desiderari à deo haruspices pronunciarunt, addita portica cum bibliotheca Græca & Latina. §*Quique tenes altus*§ altus quidē legitur in omnibus, quæ mihi videre cōtigit exemplaribus sed latius magis sensui poetæq; eruditioni conuenire uidetur, nam Latialis Iuppiter in Capitolio colebatur. §*Quosq; alios*§ omnes deos in homines beneficos complectitur hoc uersu poeta. §*Qua caput Au.*§ hoc est qua Augustus in sedes deorum cœlestes, orbe terrarum, quem gubernat relicto, transferatur. §*Absens*§ in cælum receptus. Tunc enim præseos supplicibus fauebat. optat autem poeta, ut diutissime uiuat Augustus, præsensque Romanis opituletur.

Cesserunt, dijque indigetes, genitorque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacraea penates,
Et cum Cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Iuppiter arces,*
Quosque alios uati fas appellare, piumque est,
Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
Accedat cælo, faueatque precantibus absens.

IAmque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cùm volet illa dies, quæ nil, nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum
Quaque patet domitis Romana potentia terris:
Ore legat populi, perque omnia sæcula fama,
Si quid habent veri Vatum præsagia, viuam.

RAPH. I*AMQVE opus exegi*§ moris est fere poetarum, ut in suorum operum fine aliquid de se dicant, sic Virgil. quarto Georg. concludit:

Hæc super aruorum cultu pecorumque canebam.
Et super arboribus Cæsar cum magnus ad altum Fulminat Euphratem.

hanc consuetudinem Ouid. in fine operis imitatus, nonnulla commendatione operis sui ait. sic Horatius: Exegi monumentum ære perennius, Regalique situ pyramidum altius. quod non imber edax. non Aquilo impotens Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series & fuga temporum. verissimus autem fuit uates Ouidius. cum enim hactenus tot bellorum incendijs, quibus priora secula arserunt, absumptum non fuerit, vero simillimum est, tam facili præsertim describendi libros arte excogitata, semper esse duraturum, ac elegantissimo cuique ingenio maxime uoluptati futurum. quanti uero hoc opus faceret poeta, hinc facile apparet, quod nulla ui ipsum vnquam interiturum sibi persuasit. §*Exegi*§ perfeci. §*Iouis ira*§ aspera tempestas, fulmen. §*Edax vetustas*§ omnia rodens & corrumpens. §*Abolere*§ delere, ad nihilum redigere. §*Cum uolet illa dies*§ de morte se nihil curare ait, quando suum & opus & nomen immortale sit futurum. §*Parte tamen meliore mei*§ ingenio, quo nihil melius contingere homini potest. nam ut Cicero in Bruto scribit, hominis decus est ingenium. ingenij uero ipsius eloquentia. §*Perennis*§ immortalis, ac per omnes annos duraturus. §*Indelebile*§ incorruptibile, immortale. §*Quaque patet domitis*§ per totum orbem terrarum suum opus lectum iri colligit, cum illo tempore totus orbis Augusto pareret, ac vbique latina lingua in usu esset. §*Vatum*§ poetarum diuinationes.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

FLetq; Milo senior, apposite Milonis Crotoniatę exemplum adducere Pythagoram facit. quia moraretur Crotonæ. de hoc & quibusdam alijs: quibus nomen Milo, uel Molo, alibi copiose dicemus.

Aeraque humor abit. magis placet adit, ut nonnulli codices habent, quia eadem sententia dicta est superius. nam tenuatur in auras humor, & humor abit in aera, idē est penitus.

Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores. Pheneus nunc primam & secundam corripit, ut hoc loco nunc producit, sed trisyllabum semper est. dicitur enim φενεός. φενεαός. φενεός. de quo in secundum huius operis etiā aliquid diximus.

Cythereidasque columbas. lego Cythereidas, quia primam syllabam semper breuem inuenio. licet non ignorem e esse bitemporeum.

Nec non & Cecropis, in manuscripto codice sic lego. Nec non Cecropos, ut sit Græcus genitiuus à nominatiuo Cecropeus. nam ut Epopis & Epopeus dicitur, ita Cecrops & Cecropeus.

Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes. Ordo est: Cerno urbem debere Phrygios nepotes idest debitam esse Phrygijs posteris.

Verum etiam uolucres animæ sumus. animes uolucres, idest volantes interpretor: hoc est de corporibus in corpora transmeantes.

Nec formidatis ceruos includite pennis. Qui formidantes legunt, poetæ non intelligunt sensum. tangit enim uenantium ceruos morem, qui rubras funibus pennas suspendunt, quacunque retia non locantur: ut earum formidine cerui illinc se recta proripiant. Eum morem tangit Virg. 3. Georg. de ceruis loquens his uersibus,

Hos non immissis canibus non cassibus vllis.
Puniceæve agitat pauidos formidine pennæ.

Legimus tamen & alias feras his artibus capi. Seneca in Hippolyto,

Picta rubenti penna Vano claudat terrore feras.
Et in secundo de Ira,
Cum maximos ferarum greges linea pennis,
Distincta contineat, & ab insidias agat: Ac paulo post.
Vmbra ab infantibus, à feris rubens penna metuitur.

Vnde Coronidem &c. diximus in Execrationibus in Ibin Coroneum Asteriæ à Phœbo dilectæ patrem fuisse: indeque Coronidem penultima producta, idest Coroniden patronymicum deduci. neque id diximus, quod nesciremus, Priscianum, patronymicum hoc à matre deflectere. Coronis fuerit appellata (ut Seruius in featum Aen. & Ister auctore Higino uoluerunt) ac Phlegyam patrem habuerit. sed quod formationem hanc generalem sequi patronymicorum regulam agnosceremus. fabulas autem uariari notius est, quàm ut debeat demonstrari.

ANNOTATIONES HENRICI GLAREANI IN DECIMVMQVINTVM LIB. OVID. METAMORPHOSEON.

Myscelus illius dijs acceptissimus aui.

RAPH. HVNC Myscelum vocant Græci auctores, & nominatim Strabo lib. 6. & 8. dictus sic ob crurum exilitatem, quæ habebat murinis similia, vt ait D. Eras. in Adagio: donum quodcunque dat aliquis, probato. Geminatur ll metri gratia. Micyllus quid sit ego nescio.

Vtque peracta est. Caussa prior, crimenque patet.

Caussam priorem intelligo accusationis, & crimen migrationis, alioqui cur prior dicatur, haud equidem scio. Commentatori autem hoc explicandum erat.

Thurinosque sinus, Temesenque, & Iapygis arua,

Cum hic Mysceli nauigatio ex Græcia Crotonem versus describatur, necesse est non hanc esse Temesen, quæ ad inferum est mare Bruttiorum vrbs, postea Tempsa dicta, auctoribus Plinio, Strabone, atque Ptolemæo, immo hoc nostro etiam Poeta, hoc adeo libro; Postea de Aesculapio Hippotadeque domos regis, Temesesque metalla. ego suspicor aliud positum fuisse à poeta nomen, sed nihil asseuero.

Inficit in liquida præuisos forsitan vnda.

Præuisos intelligo in ictu ipso, aut cum iacerent in vnda, quasi boues sciuerint ad suam paratos necem. commentator talia negligit, ac alia exponit, longe tamen minoris momenti minus remorantis lectorem.

Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.

In Argis regnauit Abas, unde Argiui Abantei dicuntur. hæc Raph. verisimiliter. nam Acrisius Abantiades dicitur libro quarto. Et Perseus in fabula Andromedæ alter filius, alter nepos Abantis. nam quod quidam ad Abas referunt, oppidum in Phocide, cuius multi eiusmij meminere auctores, non video vt quadret. cum omnes id Apollinis oraculo clarum dicant, hic autem Iunonis in Argis neutiquam legam.

Si crescit, minor est; maior, contrahit orbem.

Si contrahit orbem, Raphael exponit; si circulum efficit, & rotunda est, quod displicet: sed exponendum est, si contrahit orbem, idest, si decrescit.

Labitur occidua pariter decliue senecta.

Idem exponit labitur decliue, idest, assidue, tanquam fluuius per loca decliuia currit. hæc ille, decliue putauit aduerbium, sed unde tum regeretur genitiuus occiduæ senectæ? ergo vel ipsum decliue occiduæ senectæ labitur, vel homo per decliue occiduæ senectæ labitur, exponendum:

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.

Athamantis legendum censet Raphael. quod si est, vicinam regionem poeta accepit pro regione, hoc est, Athamantiam pro Thesprotide, in qua Dodone.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dix. pri.

Plin. lib. 4. Amnes in Arcadia, inquit, Ladon è paludibus Pheneus & Erimanthus è monte eiusdem nominis in Alpheũ defluẽs. hæc uerba ut culpauerit, aut tractauerit Raphael, hercle non intelligo. *Ponderibus nidi ramos leuat arboris alta.*

Leuat, alleuat, ac leuẽs reddit. i. exponit idem quod placet hoc sensu, Cum rami antea nido grauarentur, recens natus Phœnix asportan[do] nidum, allenat.

Mente memor r[e]ique, cognataque mœnia lætor.

An cognata, quia olim Euphorbum se fuisse gloriabatur, an quia etiam Asiaticus, quod non admodum arridet.

Fando aliquem H[i]ppolytum vestras si contigit aureis.

Eleganter de fama loquens, vestras, inquit, pluraliter. deinde addens miraculum, singulariter, mirabere, inquit, tãquam notitia ad omneis, miraculum uero maxime ad Aegeriam.

Cum colla feroces Ad freta conuertunt.

Colla, idest capita, quanquam si capita conuertunt, etiam colla conuertunt, ad quæ capita consistunt. est autem secũdum naturam descriptus equorum horror.

Excutior curru, lorisque tenentibus artus.

Eodem modo etiam hoc loco uidetur artus pro pedibus usurpasse, quanquam & ad aliud quoduis membrum sensus esse potest, potissimum autem si de pedibus intelligamus.

Et dempta capiti populo prohibente corona.

Mirum quomodo aut quid prohibuerint. coronam enim de fronde intelligo, qua cornua tegebantur, quam ut demeret, cur prohiberet quisquam? & populus ei non imposuerat, quin postea coronant eum uersu sexto, festa corona, quæ cur ita dicatur, adhuc quæro. hæc & huiusmodi quæ remorantur lectorem, Commentatori explicanda erant, sed alia aguntur.

Vnde Coronidem circumflua Tybridis alti.

Non est dubium Coronidem patronymicum esse à Coroneus, siue ille pater fuerit eius, quam Apollo uitiauit, siue eius quam Neptunus. nam in hoc grammatici uariant. Aesculapius enim filius eius fuit, quam Larisseam uocat lib. 2. cuius quis fuerit Pater, ignoro, sed existimo etiam Coronea, ut alterius, quam in Phocaica tellure genitam dicit, eodem libro ex Coroneo, nisi quis nominum uicinitate confusa, à poeta putet adiectiua.

Quod petis hinc propiore loco Romane petisses.

Hic certe locus mihi inexplicabilis uidetur. nam è Roma nauigatio per Corinthiacum sinum Delphos longe breuior est, quàm ad Epidaurum Peloponnesi vrbem ad latus orientis. Nec enim alia est Epidaurus Aesculapio sacra.

Certant ad dicere fortes.

Raphael exponit, suis dictis Apollinis responsa consentire, & sibi Aesculapium adiudicare contendunt. quidam adijcere legunt, non minus congruente sensu si carmen pateretur. si locus corruptus non est, certe obscure dictum merito uideri potest.

Ionium Zephyri sexta Pallantidos ortu.

Zephyrum pro quouis uento posuit, ut suus poetis mos est; nam ab Epidauro in Italiam nauigantibus Zephyrus contrarius erat.

Linquit Iapygiam, laeuisque Amphisia remis.

Ab hoc carmine describitur littus eius Cherronesi, quæ est à Scyllaceo sinu ad Hippomate, de quo lib. 6. Strabo copiose. sed nonnulla trium carminum quædam sunt, quæ unquam alibi temere repertas, ut Romechium, quædam quæ corrupta uideri queant, ut Celennia & Amphisia, quædam quæ longe alio tracti, ut Caulon & Naritia. mihi carmina uidentur adulterina tria prima, aliorum autem ratio bene constat.

Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

Significat signa hęc ante cædem facta, quæ sint futuræ cędis, ex qua luctus. *Illius auspicij obsessa mensa pacem.*

Paucis verbis magnam historiam attingit, aut perstringit verius, tertio porro deinde carmine madescunt legendum, non madescent propter carmen.

Nec nisi cum senior similes æquauerit annos.

Hęc multis annis ante Augusti obitum scripta videntur, & ante Ouidij exilium. Augusti enim anni quibus vixit, superant Iulij vitę annos viginti. at cum hæc scriberet Ouid. Augustus nondum tot habuit annos, quot C. Cæsar Iulius cum in Senatu occideretur.

Cum volet illa dies, quæ nihil nisi corporis huius,

Volet ambiguum a prima ne coniugatione, an a tertia: sed videtur a tertia potius, vt sit concedentis, Veniat mors quandocunque volet, & finiat mihi spatium æui incerti, hoc est, huius miseræ vitæ. parte tamen meliore mei super alta perennis Astra ferar. quæ tametsi de ingenij fama intelligi possunt, videtur tamen, Platonicorum dogma secutus, animæ immortalitatem asseruisse, cuius veræ opinionis duces ante se habuit, eiusdem tamen ferè ętatis viros duces eximios Ci. ac Ma. vt pudeat quosdam inuenus Christianos, qui 10 re, fide nostra, certa, dubitationem mouere audeant, quæ apud plurimos Ethnicos, quibus Christus nullam faceret fidem, indubitata fuit. sed hęc tractare non est huius loci.

FINIS.

INDEX EORVM

QVAE QVOQVE IN LIBRO METAMORPHOSEOS OVIDII CONTINENTVR.

LIBRI

INDEX.

FINIS TABVLAE.